SEBASTIANI CORRADI COMMENTARIVS, IN QVO M. T. CICERONIS DE CLARIS ORATORIBVS

Liber, qui dicitur Brutus, & loci pene innumerabiles quum aliorum scriptorum, tum Ciceronis ipsius explicantur.

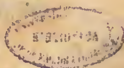
FLORENTIAE

Ex officina Laurentii Torrentini DVCALIS Typographi.

Cum summi Pontificis, Caroli V. Imp. Henrici II. Gallorum Regis, Cosmi Medicis Ducis Florent. II. Priuilegio.

M D LXXII

SEBASTIANVS CORRADVS SEBASTIANO PIGHINO SIPONTINO PONT.

S. P. D.

NEMO plures vnquàm causas habuit, cur alterum diligeret, quàm ego, cur te non amem solum, sed etiam planè colam:quas,non faciã, vt omnes enumerem,ne videar ambitiosus:illam quæ publica sit,etiam si velim,tacere non possim:quòd videam te sic ab omnibus, quasi cestum Veneris habeas, amari,vt ego ne homo quidem possim,aut debeam vocari,nisi,quem diligant omnes, quamuis ei nihil debeant,ego, qui tantum debeo, quàm maxime possim, semper obseruem.Id ego vero sic facio, vt in eo nemini concedam:quippe qui sciam, te tibi non Veneris cingulo,sed Palladis auxilio non omnium modo beneuolentiam,sed honores etiam maximos, in quibus summa cum laude versaris, comparasse. Id ego iam tum, quum tu te Romam cõtulisti,quòd qualis esses, optime nossem, poëtæ summi versibus ita prædixi: Mirabar quid mœsta Deos Amarylli vocares; cui pendere sua patereris in arbore poma.Tityrus hinc aberat: ipsæ te, Tityre pinus,Ipsi te fontes, ipsa hæc arbusta vocabant. Tu vero sic ea,quæ tibi quasi reseruata fuerant, gustasti,vt verè, quemadmodum Themistocles, & Cicero, gloriari possis,te magnorum laborum tuorum,multarumque vigiliarum fructum maximum cepisse. Nam Romæ ius ita dixisti, vt omnes te Romani ciues vt hominem diuinum de cœlo delapsum esse Romam putarent:ac,quod nunquam antea factum fuerat, vt is ma-

gistratus iterum tibi non annuus modo,sed perpetuus etiam daretur,optarent,& à summo Pontifice, qui nihil vnquàm miratus est magis,etiam postularent. Verum ille vir prudentissimus arbitratus Perusinos, qui tunc inter se dissidebant,operá viri talis indigere, eò te misit:vbi quid egeris,non est necesse dicere;quum satis constet,à Perusinis Pontificem,missis legatis, rogatum fuisse,vt eam tibi prouinciam prorogaret.Ille vero,qui de tua virtute iam grauissima iudicia, & testimonia haberet,æquum non putauit esse vt homines pauci, vt Perusini,potius,quàm ipse,& omnes Christiani tali virtute fruerentur.Itaque te Romam quum reuocasset,non ita multo post primum cameræ,vt appellant, audito ri Ioanni Baptistæ Cicadæ viro prudentissimo vicarium dedit; deinde, quum tu in eo munere opiniones omniū superasses, in collegium iudicum vt vocant, rotæ, ipsis omnibus expetentibus, cooptandum curauit. Tum vero in eo quasi orbis terrarum theatro plane, qualis esses,ostendisti.Sic enim te gessisti, vt, quamuis locus ille semper honestissimus fuerit,tum tamen illud vere dici posset, quod Epaminondas vsurpauit: vir ostendit magistratum: & illud item, quod Zeuxis pictor olim scripsit:Inuisurum aliquem facilius,quàm imitaturum. Ne longum faciam, tacebo,quàm iuste, sapienterque res omnes & disceptaris,& iudicaris:& illud,quo properat animus, dicam, te vnum ex omnibus collegis à Paulo III. Pont.Max. viro prudentissimo de consilii sententia dignum esse iudicatum, quem Tridentum mitteret,vt cum Ioanne Mario Montio,Marcello Ceruino,& Reginaldo Polo Cardinalibus amplissimis, & legatis sapientissimis concilii curam sustineres. Quod quidem negotium quàm prudenter gesseris, nihil attinet dicere,quum & publica monimenta testentur; & tu prudentiæ tuæ & laboris illum fructum tuleris, vt quo vix initiatus sacris eras profectus, inde vel Episcopus reuerterreris. Quo tempore meis id oculis vidi: quod si quis retulisset, fortasse non credidissem:te sic à

Ioanne

Ioanne Morono Cardinali, & Bononiæ legato, & à Camillo Mentuato viris, quos ego nec nimis valde vnquàm, nec nimis sæpe laudauero, excipi, sic à Bononiensibus omnibus deduci, & laudari, vt ego non solum mirarer, sed tacitus etiam & mihi, quasi Philippus Alexandro, gauderem, quòd his temporibus natus, & tantum patronum nactus essem: & patriæ nostræ, quæ virum talem genuisset, & huic ætati, quæ videret, & frueretur maiorem in modum gratularer. Quum vero disputaretur, iurene concilium Bononiam translatum videretur, tu vel in primis de communi patrum sententia Romam es missus, vt ea de re Pontificem doceres: qui rem quum intellexisset, vt idem tu velut omnium peritissimus Imperatorem doceres, ad eum te cum omnium hominum moderatissimo Alouisio Lippomano Veronensi Episcopo legauit: quòd vos tales esse cognosceret quales Imperator ipse cupiebat: qui quum Germaniæ nationes eas, quæ à religione declinare videbantur, ad officium, sanitatemque reducere vehementer optaret, magni interesse Reip. Christianæ iudicarat, eò duos viros etiam Cardinales doctrina, moribus, & auctoritate præditos mitti, qui, quæ religionis essent, rite curarent. Quumque Pontifex de te primo quoque tempore ornando cogitaret, decessit: cui quum Iulius I I I. successisset vir sapientissimus, & te nō minus, quàm Paulus ipse, vel plus etiam diligeret, in Vrbem te reuocatum Sipontinum Pontificem, vel, vt hodie vocant, Archiepiscopum in suum locum creauit: nec ita multo post ipse quoque, quasi Paulum superiorem Pontificem imitatus, te laudibus, autoritate, decretis, & præmiis maioribus ornatum, & solum ad eundem Augustum Augustam misit: vbi, quod audimus, &, vt qui maxime, gaudemus, ex sententia omnia tibi successerunt. Nuper vero Pontifex idem te, & eundem Alouisium Lippomanum maximis inter vos vinculis doctrinæ, morum, beneuolentiæ, & pietatis Christianæ coniunctos cum Marcello Crescentio Cardinale, & legato Concilio Tridenti-

no præfecit: qui gradus, quoniam ad rem omnium maximam pertinet, amplißimus merito, ac iure debet iudicari. Deus igitur Opt. Max. cætera, quæ ſperamus, fortunet. Nos interea, qui & ea, quæ diximus, & multo plura, quæ norunt omnes, admiramur: & ea, quæ nos vt penè domeſtici cognoſcimus, & pauci præterea (mauis enim bonus eſſe, quàm videri) ſciunt, obſtupeſcimus, nullum finem facimus de te cogitandi. Atque vtinam quidem, quemadmodum de te ſemper fere cogitamus, ita ſcriptis efficere poſſemus, vt id ipſum etiam ſemper extaret. Sed quoniam fieri nullo modo poteſt, vt, quantum de te mente concepimus, quantumque te colimus, tantum ſcriptis exprimatur, tibi, qui nos intus, & in cute, quod aiunt, iampridem noſti, vt Timanthes Agamemnonis dolorem, ſic nos amorem, & obſeruantiam erga te noſtram æſtimandam relinquemus, hoc tantum commentario, quem tibi dono mittimus, vt nunc eſt, teſtati: quem tu, vt ſpero, libenter accipies: quòd & Ciceronis Bruto, quem ſumus interpretati, tu valde delectaris, & is ab eo proficiſcitur, qui tuus gentilis, condiſcipulus, ciuis & ſit & appelletur: quem tu ſemper tanti feciſti, vt ab eo potius, quàm vel à fratre, vel à propinquis, ſororem fœminam lectißimam, Ioanni Paulo Corradino viro modeſtißimo volueris collocari. Accipe igitur, quod tibi nunc dare poſſumus, & puta, te, & ea, quæ tua cauſa cupimus, magna cum ſpe iam nunc ab omnibus quidem tuis amicis, ſed in primis tamen à Iulio Boiardo illuſtri viro & principe, ab Hieronymo Craſſo equite nobilißimo, cæteriſque Craßis omnibus tui, vt qui maximè, ſtudioſis, à Iulio Scarlatino & Galeoto Boſio Iuriſconſultis clarißimis, à Franciſco Bolognetо viro optimo, & homine doctißimo, ab Innocentio Ringherio viro eruditißimo, & à nobis, qui te vel abſentem tamen in oculis ſemper ferimus, expectari. Vale. Calend. Iun. M D L I. Bononia.

CORRADVS LECTORI S.

VVM Iouita *Rapicius uir optimus, et homo doctissimus Quæsturam nostram ne adhuc quidem descriptam legisset, nos, vt de personis Ciceronianis librum scriberemus, hortatus est, id onus nostrum prorsus esse testatus. Nos uero, quamuis onus illud multo grauius esse duceremus, quàm quod ipsi ferre possemus, quia tamen talium virorum cohortationes oracula semper esse putauimus, in nobis aliquid illum videre, quod ipsi non uideremus, arbitrati, iam tum viro prudentissimo parere constituimus, præsertim quum certo sciremus, eum, qui diligenter id fecisset, multo plus vtilitatis, quàm qui personas Horatianas olim collegerunt, studiosis hominibus allaturum. Nam si maiores nostri eos, qui personas poëtæ nec summi, nec multas, nec admodum illustres, quæ tamen adhuc multis essent notæ descripserunt, multum profuisse putauerunt, quantum nos eum, qui personas historici, philosophi, & certe summi oratoris innumerabiles, & olim quidem illustres admodum, sed nunc maiorem partem propter rerum ignorationem obscuras, rursus illustret scriptis, profuturum putare debemus? Nos certe, si quis vnquam fuerit, qui possit id ipsum præstare, contendere non dubitabimus, eum plus nostris studijs, quàm reliquos omnes interpretes, profuisse. Interpretes enim, si quid occurrat historiæ, solent, quod lippis, & tonsoribus est notum, & à re sæpius alienum, referre: is nihil, nisi quod reconditum sit, & ad rem maxime pertineat, edendum curabit. Illi, si M. Cato, M. Piso, L. Torquatus, L. Lucullus aliquid apud Ciceronem de Philosophia disputabunt, multa quidem congerent, sed ita confundent, vt ea nec caput, nec pedes habere videantur: is vero, cur Cato, Piso, Torquatus, Lucullus potius, quàm Varro, Cotta, Balbus, Triarius, & cur eo modo potius, quàm alio loquantur, quàm planissime fieri poterit, explicabit. Illi, si Ciceronis orationem pro T. Annio Milone, vt eam, quæ sit omnium nobilissima, potissimum ponamus, interpretari volent, res quidem, quæ in oratore debeant esse, partes orationis, & artis quædam præcepta, sed quæ trita sint, & è libris nullo negotio peti possint, confuse describent: is autem, qui sciet, quibusdam placuisse, ita defendi crimen, interfici Clodium pro repub. fuisse, cur aliam rationem Cicero sit secutus, & rem multo aliter, ac cæteri solerent oratores, disposuerit, accurate de*

monstrabit, & simul in exordio veréne Cicero timuerit, an timere finxerit, item verumne, an falsum narrarit, ostendet, vnde multa discentur artis praecepta, quae nusquam in libris Rhetoricis reperiri posse videantur. Illi solent quidem, quod ad elocutionem maxime pertineat, interpretationem verborum profiteri, sed nihil est, quod minus exequantur: is, etiamsi ne hoc quidem profiteatur, dum tamen res ipsas uolet indagare, vel aliud agens, quae sit verborum vis, & natura, declarabit. Quid multa? is in Ciceronis operibus, quicquid ad historiam, quicquid ad Philosophiam, quicquid ad artem dicendi pertinet, ita nobis, si modo studij tantum, quantum requiritur, in eam rem conferre volet, explanabit, nihil vt amplius desiderare possimus. Atque vtinam quidem vir aliquando tandem talis existat, qualem vel ante descripsimus, vel certe iampridem cogitatione sumus, & mente complexi. Sed, quoniam, quod ne speramus quidem, videmur optare, nos, quod in nobis fuit, id, operam dedimus, vt praestaremus, pro virili parte conati, quod vellemus, adumbrare. Nec dubitamus tamen, quin multum profecisse iudicemur: qui, praeterquam quod in Ciceronis epistolis omnibus ferè, & Valerij Maximi libris illustrandis id nuper interpretandi genus, quod maxime laudatur, attulimus, ea nunc afferamus, quae doctis omnibus nos probaturos esse speremus. Nam, quum de personis Ciceronianis, vt diximus, aliquid iampridem scribere constituissemus, & inspiceremus rei tantae difficilius exitum, quàm principium inueniri posse, veriti, ne tantũ labyrinthum semel ingressi, nunquàm postea possemus exire, Ciceronis Brutum, tanquàm Thesei filum, nobis ad sequendum proposuimus, quòd videremus in eum librum, tanquàm in equum Troianum, quum Graecos, tum Latinos oratores à Cicerone ita fuisse congestos, vt, qui bene norit illos, omnes penè Ciceronianas personas cognosse videri possit. Ut vero bene cognosci possint, nos quoq. in hunc nostrum commentarium, in quo Brutum ipsum sumus interpretati, congessimus, quicquid ad eam rem putauimus pertinere. Scriptores enim tam Graecos, quàm Latinos, qui de rebus hisce scripserunt, omnes peruolutauimus, vt, si quid esset, quod ad eam rem attineret, colligeremus, idque dum faceremus, saepe multa male vel à librarijs descripta, vel ab autoribus ipsis certe scripta, correximus, vel interpretati sumus: ipsius vero Ciceronis libros omnes ita diligenter legimus, & in his ita curiose locum cum loco, rem cum re, tempus cum tempore, personam cum persona contulimus, ita pugnantia, vel dubia, vel cõtraria sustulimus, ita deniq. res omnes sumus persecuti, vt penè dicere audeamus, nihil, quod ad hasce Bruti potissimum personas attineat, esse relictum, de quo magnopere dubitare possimus. Quin veremur interdum, ne quis dicat, nos manum de tabula, quod aiunt, tollere nesciuisse, cui tamen ita nos respondemus, nos adhuc huius diligentiae non poenitere: quam neque nobis obesse, & alijs prodesse cognoscamus: praesertim quum tales nos esse profiteamur, ut, etiamsi nobis obsit, & alijs prosit, nihilominus ea simus vsuri. Labores

res

res igitur, quos sanè magnos sustinuimus, & iacturam temporis, quam magnam fecimus, hac communi vtilitate, quam nos putamus non paruam fore, compensamus. Et sanè quidem nos ita semper vtilitati communi studuimus, vt, ea contenti, quum res alias, tum vero vel in primis quorundam calumnias neglexerimus: qui soleant eos, qui res huiusce modi paulo diligentius perscrutentur, accusare: quasi vero conuicerint, eas aut hodie nihil prodesse, aut à magnis viris olim spretas fuisse: quum satis appareat contrà, nihil esse, quod studiosis hominibus magis prosit: nihil, in quod magni viri plus studij videantur contulisse. Id ipsi profectò pluribus ostendamus, nisi res ipsa per se loquatur, & constet, Varronem, Ciceronem, Asconium, Suetonium, Plinium, Tacitum, Plutarchum, Gellium, Macrobium, & alios, quos mittimus, in hoc genere studij diligenter esse versatos. Iam vero nos, qui literas hasce profitemur, quid aliud hodie scribamus? aliquod, opinor, poëma: sanè vero, vt quum semel ne totum quidem lectum fuerit, vnctum mittatur Ilerdam. Epistolas, dicet aliquis, aut orationes scriberes: remp. scilicet Platonis, quæ nunquàm fuit, aut patres conscriptos, & Quirites Romanos, qui nulli sunt hodie, fingemus, vt quas epistolas, aut orationes scripserimus, eas de grauissimis rebus scripsisse videamur. Nos vero non ita sumus stulti, vt vel ea, quæ nusquàm sunt, fingere velimus, vel id sequi, quod assequi non speremus, vel eos, qui de nugis epistolas, & orationes conscribunt, imitari, ne forte nos quoque cum cæteris à Lazaro nostro vere Bono amico viro summo videamur, quum facile probat, post Ciceronem, nihil, quod ferri possit, in hoc genere scriptum fuisse. At historia nos dare poterámus: nos uero dare poteramus, & id multo libentius etiam fecissemus, quòd & hac ætate res magnæ gestæ sunt, & nos in primis eo studio delectamur: sed veriti sumus, ne quum lex historiæ prima sit, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, nos, qui veritatis, vt qui maxime, sumus studiosi, quòd neq. rebus gerendis interfuimus, neque volumus offendere quenquam, interdum mentiri cogeremur. Itaque genus hoc scribendi, & interpretandi, in quo cum laude versari posse videremur, penè solum nobis relinquebatur: quod, quum ex historia etiam magna ex parte proficisci videremus, ita nos arripuimus, vt ne minima quidem nos interdum referre puduerit, vt vel veras lectiones, vel errores aliorum, vel tale quid indicaremus. Omnia tamen nec potuimus, nec voluimus consectari, quod hoc sit arrogantis polliceri; illud iam nō hominis, sed Dei præstare. Illud certe quidem nos præstitimus, vt, quum res tam veteres, tamque longe à memoria nostra remotas repetamus, nihil penè tamen dicamus, cuius autorem tibi statim non laudemus ita, vt frequenter eius verba tibi consideranda proponamus, ea sic nostris adiungentes, vt ne stylus quidem ipse, qui in huiusce modi tamen cōmentarijs neque fieri potest, neque quæri solet, vllo modo possit extare. Neque tamen omnia nos suo semper ordine retulimus; quòd sciebamus, nec historiam perpetuam nos scribere, &, quum tam multa ex tam

multis scriptoribus colligeremus, illud infiniti laboris futurum fuisse, nec valde profuturum. Sit igitur satis, omnia penè, quae in hac re requirantur, in hoc commentario, siue ordine, siue praepostere dicantur, inueniri. Quòd si quid forte desideretur, te frequenter ad ipsos scriptores, vnde petere possis, reijcimus: quorum libros, & capita numeris scriptis sapius, quàm notis appellamus, ne & tu multum labores, & numeri similiter atque in alijs libris factum videmus, à librarijs confundantur. Sin cui contrà videbimur multo plura saepe, quàm res postulet, congessisse, aut interdum bis eandem rem retulisse, meminerit ille, vt his scriptis potissimum Brutus explicetur, aliorum tamen etiam librorum rationem haberi: & eandem rem saepe duabus personis, vel pluribus etiam conuenire. Nos certe, quod in poëmate, historia, oratione, caeterisque scriptionibus etiam commendatur, id in cōmentario non magis arbitrati sumus aliquando posse reprehendi, quàm si quid paulo planius, & apertius explicetur, quamuis hoc etiam reprehendi sentiamus: quòd non desint homines, si modo sunt homines, qui moleste ferant, res istas, quasi veterum fastos, efferri, quibus enunciatis, uiri docti contemnantur: quum quae prius ipsi vix intelligebant, ea nunc homines indoctissimi, velut epistolas ad Atticum scriptas, etiam publice non dubitent interpretari. Nos vero contrà gaudemus, quod semper nobis propositum fuit, nos, si modo id consecuti sumus, videri aliquibus, siue docti, siue indocti sint illi, profuisse. Nec contemni doctos existimamus, quòd nos ex tam multis quaedam declaremus, quae soli scire viderentur: quasi vero non et haec illi multo melius intelligant, & multo plura sciant, quae nunquàm vulgus imperitum neque nostris, neque aliorum scriptis assequetur. Verum, quoniam difficile, ne dicam ἀδύνατον esset, omnibus, qui dicere volent aliquid, respondere, illud tibi lector affirmamus, sancteque iuramus, nos, quod officium sit boni uiri, nemini nocere, & omnibus, quibus, possemus, prodesse voluisse: quorum nos alterum certe praestitimus, nemini vt noceremus: alterum vero an simus assecuti, ipse iudicabis. Volumus enim te nunc omnium, quae in hoc cōmentario scripsimus, esse iudicem: quamuis ipse scire possis, vt Herodotum historias, & Aetionem pictas nuptias Olympiae, sic nos ea treis annos totidem penè verbis, quot edita sunt, in hoc nobilissimo Gymnasio Bononiensi exposuisse, deinde duos annos, Apellis exemplo, quid de his homines iudicarent, expectasse, donec ita iudicarunt omnes, quicunque nos audiebant, aut literas sciebant, vt ipsi nec possimus, nec velimus ad alios iudices appellare: praesertim quum & secundum nos sit iudicatum, & nos putemus in hac repub. quam quadraginta uiri genere, honore, existimatione principes ciuicatis administrent: quam Ioannes Moronus, & Ioannes Marius Montius; qui nunc est summus Pontifex Cardinales amplissimi, & legati sapientissimi, ac Camillus Mentuatus, & Ioannes Angelus Medices, qui nunc est Cardinalis, Prolegati prudentissimi superioribus annis, quibus ea nos iudicāda proposuimus, rexerunt: quam

nunc

nunc Marcellus Crescentius Cardinalis nobilissimus, et legatus ornatissimus, ac Hieronymus Saulius prolegatus vir optimus, & , vt paucis dicam, alter Aristides, gubernant, nihil omnino male nec potuisse, nec posse iudicari. Tu tamen quum alia, tum vel in primis illa iudicabis, an sit danda nobis venia: qui uerbis interdum singulis interpretandis res ipsas referamus: interdum res ipsas omnes in vnum locum congeramus: qui sæpius vsum, quàm veterum monimenta, & lapides in scribendis verbis sequamur, nec magnopere curemus, siue Celius, Sextius, Cepio, siue Cælius, Sestius, Cæpio, vt alia mittamus, scribatur: qui sic interpretemur, vt ferè semper verba nostra personis loquentibus accomodemus, qui tempora sic digeramus, vt non magni referre putemus, si menses aliquot, vel annus etiam sæpe vel addatur, vel relinquatur, præsertim quum de numero annorum Paulus Orosius, aliique scriptores ita dissentiant, vt interdum vix certus numerus colligi posse videatur. Hæc omnia si tu probabis, & nos amabis, honores propemodum diuinos existimabimus nos esse consecutos. Vale. III. Non. Iun.

M D L I. Bononiæ.

SEBASTIANI CORRADI COMMENTARIVS,

IN QVO

M. T. CICERONIS DE CLARIS ORATORIBVS LIBER, QVI DICITVR BRVTVS,

EXPLICATVR.

CAIVS Curio, vt scriptum est apud Ciceronem, quum Transpadanorũ causam æquam esse diceret, semper tamen addebat: vincat vtilitas: quòd eam semper spectandam putaret: quam nos item doctori publico propositam esse debere, & non ita multo ante in hoc ipso loco diximus, & nunc, vt quum maxime, diximus, atque adeo contendimus, & si quis aliter sentiat, eum nihil sentire prorsus affirmamus. Nos certe iam tum, quum primum cœpimus publice docere, sic eam nobis proposuimus, vt ne transuersum quidem vnguem, quod aiunt, ab ea, quoad eius fieri potest, discedamus. Quare nos, quum sciremus ei, qui literas hasce, vt vocant, humaniores profiteatur, in oratoribus, & poëtis ferè semper esse versandum: anno superiore M. T. Ciceronis pro T. Annio Milone orationem, in qua Rhetorica velut in tabula picta spectari posset: & Q. Horatii Poëticam, in qua ipsius artis præcepta multa tradantur, interpretandas suscepimus: hoc anno vero multo aliter faciendum putauimus: quippe qui, quum videremus rerum omnium esse vicissitudinem, eadem nos in nostro munere vti voluimus, & oratoris librum, in quo discendi pręcepta, si non prorsus omnia, at plurima certe traderentur: & rursus poëtæ carmen, in quo multa poëticæ præcepta spectarentur, afferre: præsertim quum iampridem nobis constaret, nullum neque huius poëtę, qui poëtarum ingeniosissimus, neque illius oratoris, qui princeps oratorum vocetur, afferri librum posse, qui non maximè vobis esset placiturus: vt ii certè placebunt, in quibus non ea modo, quæ diximus, sed fabulæ etiam poëticæ penè omnes, & historiæ Romanæ penè omnes explicentur. Historiæ porrò finis vtilitas à Luciano vocatur, vt iam vix fieri posit, quum vtilitas, vt nobis est propositum, ex hisce libris consequatur: præsertim si nobis, vt soletis, operam dare voletis, dum libros hosce, quorum alter Brutus, alter. Fastorum appellatur, quàm diligentissime fieri potest, explicamus. Atque in Bruto quidem Ciceroni, vt nunc Fastos mittamus, & ad nostrum munus ordine,

quo decet, accedimus, propositum fuit, non solum Bruto ipsi, & Attico, quod de oratoribus quærebant, exponere, sed Romanis etiam omnibus, & præsertim antiquitatis, & dicendi studiosis prodesse. Nam quum præceptis oratorem in tribus de Oratore libris informasset, eum vt quasi populo exhiberet, hoc libro exemplis prorsus exprimendum putauit. Itaque oratorum penè omnium, qui vel Athenis, vel Romæ floruissent, vitia & virtutes collegit, vt Romani adolescentes illa vitare, & has imitari possent. Neque tamen hæc ipsa quum facit, dicendi præcepta, quæ sint necessaria, prætermittit, sed & illa breuiter complectitur, & oratorum præsertim Romanorum vitas ita describit, vt qui paulo accuratius hunc librum legat, is omnem penè Romanam historiam cognoscat. Quod si per se historia tantum habet vtilitatis, quantum omnes testantur, & nos in epistola quadam scripsimus, quid vtilitatis in eo libro putes fore, qui non quamlibet historiam, sed Romanam, nec cuiuslibet artis, sed eloquentiæ præcepta complectatur: qui sit non à quouis homine, sed ab eo, qui & eloquentiæ princeps, & historiæ peritissimus fuisse dicatur, conscriptus? Neque tamen ille vtrunque, sed per dialogum est scriptus: quæ res non vtilitatem modò, sed delectationem etiam, & quidem maximam legentibus afferre solet, præsertim si decorum, grauitatem, vrbanitatem, leporem, & venustatem contineat: quæ quidem omnia vel Cicero, vel præterea nullus apud Latinos est consecutus. Nam Platonem quasi quendam Deum Philosophorum, vt vocat ipse, sic est imitatus, vt illum prorsus expresserit, & quidem semper, sed potissimum tamen, quum iam natu grandis esset, vt tunc erat, quum librum hunc ipsum composuit, quum belli Africi, & Hispaniensis tempore, certe Cæsare Dictatore in otium se contulisset. Hunc igitur librũ, quum post libros de Rep. nihil edidisset, ab Attico & Bruto rogatus scripsit, & post treis de Oratore libros quasi quartũ, vt ipse testatus est, collocauit. Atq. Platonẽ, qui suos dialogos duobus nominibus ornauit, imitatus, LIBRVM DE CLARIS ORATORIBVS, QVI BRVTVS DICITVR, inscripsit, quòd oratores penè omnes præsertim Latinos, vt Bruto morẽ gereret, connumerauit. Huius argumentum breuiter ita colligitur. T. Pomponius Atticus, & M. Iunius Brutus ad M. T. Ciceronẽ, quum is inambularet in xysto, & esset otiosus domi, veniunt, eumque rogant, vt sibi sermonem de oratoribus in Tusculano inchoatum exponat. Ille vero rem paulo altius repetit, & Græcos oratores primum numerat, quibuscum deinde Latinos ita per sua tempora coniungit, vt continuatam seriem vsque ad suam ætatem perducat: vt tum videre poterimus, quum eò venerimus, vbi nobis hæc omnia pluribus erunt explicanda: quod nos ita facturos speramus, atque adeo pollicemur, vt si minus doctrinam, studium certe diligentiamque nostram probaturi sitis: quæ non modo vobis in hoc ipso libro, sed in omnibus etiam Ciceronis: & multis aliorum operibus sit profutura. Quippe quum librum hunc ipsum nemo bene possit interpretari, quin eodem tempore innumerabiles Ciceronis, & aliorum scriptorum locos, in quibus de rebus hisce, & hominibus mentio fiat, interpretetur. Quæ quidem res erit laboris, & difficultatis plena: sed nos omnes neruos contendemus, vt præstemus, quod aliàs sæpe polliciti sumus: nullum fore laborem neque tam magnum, neque tam grauem, qui nos ab vtilitate vestra possit auocare. Itaque quicquid erit laboris in præceptis explicandis, in historiis perquirendis, in temporibus conferendis, & in reliquis rebus persequendis, libenter, & vltro perferemus: nec quod nostri quidem muneris, sed graue tamen omnibus, & molestum videri solet, librum, vbi fuerit opus, emendare recusabimus, quamuis illum multis in locis sciamus esse mendosum: quòd quum multos annos inter murorum

ruinas

ruinas apud Laudem Pompeiam latuisset, à Gerardo Landriano maiorum nostrorum memoria vix tandem repertus, à Blondo Forliuiensi non ita bene propter literarum vetustatem describi potuit, vt non multa menda resederint: quæ nos vt tollamus, pedibus ac manibus, vt dicitur, conabimur: nec in ea re nos imitari pigebit quum Ptolemæum Aegypti regem, qui ab Atheniensibus tantopere contendit, vt Sophoclis, & Euripidis opera sibi quàm emendatisima mitterent: tum Aratum, Aristarchum, Aristophanem, Appionem, Nicanorem, Varronem, Probum, Seruium, & reliquos, qui omne penè suum studium in eam rem videntur contulisse. Neque vero parum laudis in ea re patres nostri sunt assecuti, sed plus tamen hodie Bembus, Vbaldinus, Egnatius, Pierius, Alciatus, Victorius, Lilius, & Manutius meus assequuntur: quorum doctrinam, & mores vt semper admirati sumus, ita nunc vestigia libenter, & vltro persequemur. sed ad rem iam nunc accedamus.

M. T. CICERONIS DE CLARIS ORATORIBVS LIBER, QVI DICITVR BRVTVS.

VVM è Cilicia decedens Rhodum venissem, & eò mihi de Q. Hortensii morte esset allatum, opinione omnium maiorem animo cepi dolorem. Nam & amico amisso, cum consuetudine iucunda, tum multorum officiorum coniunctione me priuatum videbam, & interitu talis auguris dignitatem nostri collegii diminutam dolebam: qua in cogitatione & cooptatum me ab eo in collegiũ recordabar, in quo iuratus iudicium dignitatis meæ fecerat: & inauguratum ab eodem, ex quo augurum institutis in parentis eum loco colere debebam. Augebat etiam molestiam quòd magna sapientium ciuium bonorumque penuria, vir egregius, coniunctisimusque mecum consiliorum omnium societate, alienisimo Reip. tempore extinctus, & auctoritatis & pruden tiæ suæ triste nobis desiderium reliquerat. Dolebamque quòd non, vt plerique putabant, aduersarium, aut obtrectatorem laudum mearum, sed socium potius & consortem gloriosi laboris amiseram.

M. T. CICERONIS, de quo melius est silere, quàm pauca loqui, vt de Carthagine dixit Sallustius, præsertim quũ liber hic eius vitã penè totã complectatur. CLARIS ORATORIBVS, illustribus. Nam videas claros, & illustres eos potisimũ vocari, qui liberaleis artes colant, vt à Cicerone clari oratores, et à Suetonio illustres Grãmatici vocantur: qui tamen obscuri maiorem partẽ fuissent, nisi scriptis illorũ fuissent illustrati. Vnde facile apparet, nos, vt multum scriptoribus omnibus debeamus, illis tamen multo plus debere, qui libros de vitis hominum conscripserunt: quibus & illis ad immortali-

tatem, & nobis ad vitæ institutionem profuerunt. LIBER, hinc cognoscimus eos deceptos fuisse, qui treis libros esse dixerunt, quos Diuus etiam Hieronymus confutauit. liber etiam dicitur oratio, vt ostendit Cicero, qui Verrinas actiones, & orationes in Catilinam libros vocat: quem Cornelius Tacitus, Diomedes, Iulius Rufinianus, & alii sunt imitati.
QVI DICITVR BRVTVS, Platonem vt diximus, imitatur, ὡς διπλαῖς τι χρῆται ταῖς ἐπιγραφαῖς ἑκάστου τῶν βιβλίων, τῇ μὲν, ἀπὸ τοῦ ὀνόματος, τῇ δὲ, ἀπὸ τοῦ πράγματος. vt ait Laertius in Platone: & Plato quidē nomē rei præponit, vt φαίδων ἢ περὶ ψυχῆς sed hic Cicero rem nomini præposuit, vt orator, qui vellet orationē crescere, & ita terminari, vt librū volebat appellari, vt appellatus est, lib. secund. de Diuinat. vt philosophus vero ipse quoque nomen rei præposuit, vt Cato, vel de senectute; Lælius, vel de amicitia. Brutus autem dicitur, vel quòd hic liber Bruto sit inscriptus, & nomē eius ita præferat: vt quamuis ad eundem Orator, τὰ παράδοξα, libri de Finibus bonorum, & malorum, Tusculanæ quæstiones, libri de natura Deorum, & epistolæ multæ sint à Cicerone missę, solus tamē ἐκ τῶν παραδόξων, in eius nomine apparuisse, recte dici posse videatur. Vel Brutus dicitur, quòd Brutus primas post Ciceronem ipsum quasi partes agat in hoc libro, qui rogatu ipsius sit confectus. Et sanè libri, & id genus monimenta frequenter à personis, quæ sæpius loquantur, vel primas agant partes, inscribi solent, vt Lælius, & Amphitruo: vel à re, quæ scribitur, aut sæpe nominatur, vt de amicitia, Rudens: vel à loco, in quo res facta dicatur, aut de quo frequens mentio fiat, vt Tusculanæ quæstiones, Andria. Hic est porrò M. Iunius Brutus, cuius vitam Plutarchus satis diligenter est persecutus. Illud hoc loco libuit addere, consuetudinem libros duobus nominibus inscribendi fortasse ab Homero profectam, apud quem pars libri secūdi Iliados inscribitur, κατάλογος νεῶν, ἢ Βοιωτία. QVVM, procœmium est quasi διηγηματικὸν, certe παθητικὸν, in quo dum de Q. Hortensii interitu narrat, ita dolet, vt se virum bonum esse ostendat, & ita beneuolentiam à se captet primo, deinde à maleuolis, qui multo aliter existimarant. Dum vero laudat Hortensium vt summum oratorem, tacite rem suam agit. CILICIA, & si non ita multis ante annis eam P. Clodius Tribunus pl. ad Prætorē extra ordinem transtulerat Oratione pro domo: qui quidem Prætor, vt puto, T. Ampius, vel T. Appius dicebatur: cui P. Lentulus Procos. successit, Epistola secunda lib. primi Fam. P. Lentulo Ap. Claudius, Epist. octaua lib. primi Fam. Ap. vero Claudio Cicero, Epi. secunda libri tertii Fam. & quidem, quum prouincias, vt suo loco dicetur, semper antea neglexisset, post iniuriam acceptam, quum Augur etiam fieri voluisset, M. Marcello, & Ser. Sulpicio Coss. successit, & ea gessit, quibus apud Issum Imperator appellatus, decretis iam supplicationibus, triumphaturus erat nisi bellum ciuile impedisset. Inter turbas enim senatus ei tamen frequens triumphum flagitauit, vt ad Tironem ipsemet scripsit, & nos infra pluribus referemus. Cilicos, & Isauros, qui se piratis, & prædonibus maritimis iunxerant, Seruilius Procons. ad prædonum bellum missus, subegit, & viam per Taurum montem primus instituit: isque de Cilicibus, & Isauris triumphauit, atque Isauricus est appellatus, vt Rufus, & Orosius testantur; etsi Paterculus à Numidico Ciliciam prouinciam factam nescio quo pacto videtur affirmare. Cilicia dicta fuit à Cilice Phœnicis filio, Solinus cap. quinquagesimoprimo: vel à Cilice, Phœnice Agenoris filio, Herodotus lib. septimo: ea nunc ab his, qui res Turcarum scribunt, Caramania vocatur: cuius incolæ semper apud veteres male audierunt, quòd & mendaces essent ita, vt prouerbio notarentur: & sic item fraudulenti, vt in prouerbio inter

ii tria

tria pessima cappa numerarentur. Quin Theopompus cædem per vinolentiam editam κιλικισμὸν vocauit. Ab his Cilicibus inuentæ vestes dicuntur, quæ Cilicia vel ob id appellari solent, quibus veteres in castris, & nauibus ad pellendum frigus, sed maiores nostri ad affligendum corpus vtebantur. DECEDENS, ad III. Cal. Sext. Epist. tertia lib. sexti ad Attic. quum iam C. Cælium Questorem prouinciæ præfecissem, Epist. sexta lib. sexti Ad Att. atque ita nec dies triginta, qui ad decedendum lege Cornelia constituti erant, Ep. sexta lib. tertii Fam. nec in prima prouincia, vt consuetudo erat Epist. vigesimasecunda lib. duodecimi. ad Attic. successorem, qui nullus est datus, expectassem. Atq. hoc verbo Cicero ferè semper vtitur, quum de discessu ex aliqua prouincia loquitur, vt omnino Epist. sexta lib. tertii Fam. legendum sit: decedendum, non autem succedendum, vt in multis libris male legitur. RHODVM, vrbem, & insulam, de cuius laudibus Pindarus, Strabo, Plinius, Liuius, & alii scriptores tam multa dixerunt, vt, si quid hoc loco nos dicere velimus, actum, quod aiunt, agere videri possimus: ne tamē nihil dicamus, illud contendimus, ab Horatio claram dici, vel quòd in ea nunquam, vt ait Plinius, tanta nubila obducātur, vt non aliqua hora Sol cernatur: vel quòd clara, nobilis, & illustris fuit libertate, re maritima, Romanorum amicitia, rebus gestis, pictura, & artibus etiam liberalibus, quas ibi magni viri sunt professi, & in his Possidonius, & Molo, cui Cicero, & Cæsar operam dederunt, vt infra dicemus. Rhodum porrò dictam à Rhodo nympha, quam Apollo amauit, quidam volunt: alii à rosa, quam Græci ῥόδον vocant, vel quòd locus ille pulchras ferat rosas: vel quòd, dum vrbs ædificaretur, ibi inuenta sit rosa. Ibi fuit etiam colossus Iouis, vt scribit Strabo, vel Apollinis, vt vult Plinius, Charetis Lyndii opus, à quo multi credūt Colossenses dictos, ad quos Diuus Paulus Epistolā scripsit, quum in ipsa Epistola sic ipse dicat: τοῖς ἐν κολασσαῖς ἁγίοις & nemo nesciat Colassas inter Phrygiæ vrbes à Plinio numerari: vt mittam Diuum Paulum Rhodios potius, quàm Colossenses dicturum fuisse, & alias coniecturas, quæ in ipsa Epistola facile colliguntur. VENISSEM, Ciceronum puerorum causa, Epist. decimaseptima lib. secundi Fam. illi vt Rhodum viderent. sic enim credimus: quū causa nulla nobis alia possit excogitari, cur Ciceronum puerorū causa Rhodum cogitaret: quamuis illa similis veri videri possit, eos vt secum tolleret, eò iampridem deductos, vt deducti videri possunt ex illis verbis Epist. decimaoctaua lib. quinti ad Attic. Cicerones nostri sunt apud Deiotarum, sed, si opus fuerit, deducentur Rhodum: sed non videtur opus fuisse, quum scribat Epist. prima lib. sexti ad Attic. ipsos inter se amare, discere, & exerceri: & Epist. tertia eiusdem lib. Q. Ciceronem filium literas Attici patri inscriptas de suo consilio aperuisse, idque quum iam Cicero ipse de prouincia decederet, puerumque hortaretur, vt animum patris matri reconciliaret, tantum aberat, vt Rhodi tum puer esset: & si ibi tum fuisset, Epist. decimaseptima lib. secundi Fam. affirmasset, se Rhodum accessurum, non autem addidisset, neque id tamen certum est. Q. Quinti. Quinti vero vocati sunt illi, qui loco quinto, vt Sexti, qui sexto, Septimii qui septimo, Octacilii, qui octauo, Nonii, qui nono, Decimi, qui decimo essent nati. HORTENSII, de quo tam multa dicentur infra, vt superuacaneum sit hoc loco quicquam referre. Quare illud tantum dicamus, Hortēsios à colendis hortis esse dictos, vt Fabii à fabis, Pisones à pisis, Cicerones, à ciceribus, & Lentuli à lentibus serendis sunt appellati, & iccirco Hortensios rectè scribi: quum, quæ ab horto deriuantur, vt Grammatici dicunt, omnia sic scribantur, vt apud Plinium, & reliquos quiuis legere poterit: quamuis aliqui malint Hortesios

ſcribere, vel quòd in veterum monimentis ita ſemel atque iterum ſcriptum viderint: vel quòd ὁρτησίους apud Græcos ſcribi cognoſcant: quaſi vero non monimentis illis quoque ineſſe poſsit error, & in iiſdem nõ multo frequentius Hortenſios legamus: atque neſciamus à Græcis ita ſcribi, quòd illi ν ante σ ſoleant raro ponere: ſi quis tamen exiſtimat à Græcis rectius, quàm nunc à nobis ſcribi, dicamus, neceſſe eſt, id inde profectum eſſe, quòd veteres ſyllabam longam ſignificare volẽtes, ſuper ea τὴν προσῳδίαν μακρὰν apponebant: quam librarii putantes eſſe notam ſcribendi compendioſam, & ob id eam in n literam conuertentes, in mediis verbis ſcripſerunt: vnde factum, vt ſæpe formonſum, & ſimilia legamus; contrà quàm Terentius Scaurus, Caper, Donatus, & Seruius ſcribunt: qui teſtantur, n, literam neque in theſauro, neque in formoſo, neque in aliis huiuſcemodi nominibus eſſe ponendam: quamuis multi ſcriberent thenſaurum, & formonſum. Quin Atlans, & gigans à quibuſdam ſcribebatur, quod tamen Seruius faciendum negat, quamuis in obliquis caſibus habeant eam literam, vt Atlantis, gigantis. Ne illud quidem præteribo, Hortenſios plebeios fuiſſe, quum ex his ſæpe Tribunos pl. factos legamus: & Ortalum cognomen etiam habuiſſe, vt oſtendit Suetonius, qui in Tiberio neſcio quem Ortalum Hortenſii oratoris nepotem agnoſcit. In veterum monimentis etiam legimus, quendam M. Caſſium Hortenſium vocari: vbi cognomen Hortenſius videtur. ALLATVM, per nuncios, & literas præſertim M. Cęlii, qui ſcripſerat Epiſt. decimatertia lib. octaui. Fam. Hortenſium animam agere: ſed id ante, quàm Cicero Rhodum veniret, Epiſt. ſexta lib. ſexti ad Attic. niſi forte epiſtolæ ſint mutandæ. OMNIVM, aliter hominum: omnium vero, ſiue hominum, qui putabant Hortenſium fuiſſe aduerſarium, aut obtrectatorem laudum mearum: & ob id me minus doloris ex eius morte capturum. & ſanè vere putaſſent, niſi T. Pomponius Atticus, vt ſcribit Cornelius Nepos, effeciſſet, vt inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio: verum nos facile poſſemus probare, non obtrectationem modo, ſed odium etiam, inuidiam, & ſimultatem, ſed tamen occultam inter eos interceſsiſſe, quum Cicero ſcribat Epiſt. tertia lib. primi ad Q. fratrem, ab Hortenſio ipſo ſe ſumma ſimulatione amoris, ſummáque aſsiduitate quotidiana ſceleratiſsimè, inſidioſiſsiméque tractatum: vt fortè pluribus referemus, quum ad eum locum venerimus, in quo de Q. Hortenſii vita plura dicuntur. Nunc Cicero prudenter agit, qui mortuum laudet, ne cum laruis, vt aiunt, luctari videatur: præſertim quum liuor in viuis regnet, & poſt fata quieſcat.

CEPI DOLOREM, ita magnum, vt excruciarer, Epiſt. ſexta lib. ſexti ad Attic. NAM, αἰτιολογία, quare tantum dolorem ceperit. AMICO, ἔμφασις. AMISSO, L. Aemilio Paulo, & C. Claudio Marcello Coſs. vt infra dicetur. CONSVETVDINE, qua per Atticum potiſsimum coniuncti fuimus: ſed ego decreueram cum eo poſthac valde familiariter viuere, Epiſt. ſexta lib. ſexti ad Attic. OFFICIORVM, eorum quæ facere poſſet, ſi viueret: vel eorum, quæ ille in me contulit, quum ita plena manu, ita ingenuè, ita ornatè noſtras laudes in aſtra ſuſtulit, vt ſcire omnes poſſent, nec amantius, nec honorificẽtius, nec copioſius potuiſſe dici, Epiſt. vigeſimaquinta lib. ſecundi ad Attic. vel quum illum vidi penè interfici ſeruorum manu, quum mihi adeſſet, Orat. pro Mil. Sed quæri poteſt, cur Hortenſium Cicero modo laudet, modo vituperet: reſpondebunt maleuoli, & inuidi, quales fuerunt Didymus, Gallus Aſinius, & Licinius, id fuiſſe Ciceronis ingenium, vt nunquam ſibi conſtaret: nos vero dicimus, eum more hominum feciſſe: qui, quum videret Hortenſium virum nobilem, & multum in Rep. potẽtem, ſibi

quidem

quidem inuidere, sed amicum esse simulare, par pari referebat, quum suam ἀπάθειαν ita seruabat, vt ipsum publicè sæpe laudaret, & de se bene meritum vocaret, sed Attico, & Q. fratri aliter scriberet. AVGVRIS, cuius locum quum petere vellet Curtius, dictus est à Cicerone λίβανον cogitare, Epist. decimasexta lib. secundi Fam. nam λίβανον vestis erat auguralis, vt diximus Epist. nona lib. secundi ad Attic. DIGNITATEM, quæ tanta fuit, vt nihil domi, nil foris per magistratus gestum sine eorum autoritate posset cuiquam probari, lib. secundo de Legibus. COLLEGII, Auguratus, quo de, præter ea, quæ sunt in libello cuiusdam Fenestellæ, nos multa collegimus, quæ longum esset referre. Quare sit satis illa breuiter dicere: Augures, Ioue fulgente cum populo agi nefas esse, decernere solitos fuisse: calatores habuisse: in vitioso augurio pronunciare consueuisse, alio die: consuli, quum exercitus imperabatur, affuisse; duos ex eodem sanguine, & gente esse non potuisse: rerum bene gerendarum autoritates ipsorum augurio contentas fuisse: eos in villa publica, dum comitia haberentur, sedisse: olim nouem fuisse: non modo violari amicitiam inter eos fas non fuisse, sed ne cooptari quidem sacerdotem licuisse, qui cuiquam ex collegio esset inimicus: qui non essent soluendo, eligi non potuisse: à duobus tantum nominari potuisse. DOLEBAM, vtranque τρίοδον dolore, & bacchio pede terminauit. COOPTATVM, quo loco nunc multi dicunt, electum, lectum, admissum, ascitum, receptum, & assumptum, in eo Cicero ferè semper dicere solet, cooptatum, præsertim quum de senatu, vel de sacerdotio loquitur. AB EO, Hortensio. atqui Philip. decimatertia se a Pompeio cooptatum fuisse testatur, vt sibi contrarius videri possit, nisi Philip. secunda ita scribat: Me Augurem à toto collegio expetitum C N. Pompeius, & Q. Hortensius nominarunt. neque licebat à pluribus nominari. COLLEGIVM, Augurum, & quidem in P. Crassi, qui in bello Parthico perierat, locum, vt Plutarchus in Cicerone scribit. IVRATVS, tanquam testis. Nam testes iurati dicebant, & iudices iurati iudicabant, vt scribit Asconius. DIGNITATIS MEAE, dignitatis, qua dignus ego sacerdotio iudicabar: vt verà sit illa Ciceronis definitio lib. secundo de Inuentione: Dignitas est alicuius honesta, & cultu, & honore, & verecundia digna autoritas. INAVGVRATVM, eo modo, quo scribit Liuius Numam Pompilium inauguratum fuisse. Nam eodem penè modo, mutatis tantum quibusdam verbis, omnes inaugurabantur. LOCO COLERE, mala est compositio, inquit Seruius, ab ea syllaba incipere, qua superior finitus est sermo. Nam plerunque κακέμφατον facit vt Dorica castra, & cæca caligine hinc maiores nostri semper esse κακέμφατον putarunt, quum syllabæ ità concurrunt, nec videtunt, κακέμφατοις esse hoc modo, quum aliquid ex syllabis concurrentibus nascitur, quod vel obscœnum sit, vel offendat, vt Dorica castra, nascitur caca. cætera hæc compositio probatur. Nam Pontanus vir eruditissimus putauit esse genus quoddam complosionis: in quo non insuauiter, vt ipse loquitur, concursus earundem syllabarum mulcet aures: vt ruit Oceano nox; fama malum, date tela. Quòd si verbum vnius syllabæ præcedat, etiam plus delectat, vt quæ quæsita Philip. prima: sed frequentius in voce quum, vt infra, quum consul esset: Epist. secunda lib. quarti ad Attic. quum consules ex S. C. porticum Catuli restituẽdam locassent: lib. secundo de Inuent. rem cum consilio perficere poterit: & Lucan. lib. primo: Et cum consulibus turbantes iura Tribuni. DEBEBAM, pes molossus, in quo Cicero quasi respirat. AVGEBAT ETIAM MOLESTIAM, augebatur etiam molestia, in aliis libris legitur. SAPIENTIVM CIVIVM, BONO-

CIVIVM TEMPORE, quum Reip. alienißimo tempore fit extinctus, supra. TVM OCCIDIT, L. Paulo, & C. Marcello Coss. quum ageret annum sexagesimum quartum, infra. QVAM IVVARE, quum iam tum Cæsar ita conualuisset, vt in vno ciue Resp. ad resistendum esset imbecilla, Epist. tertia lib. septimi ad Attic. potuisset tamen aliqua parte iuuare. Nam non fuisset extinctus alienißimo tempore Reip. sed facilius potuisset lugere, quàm iuuare. QVAM LICVIT, dum licuit, & quandiu licuit, etiam dicimus. Licuit vero vsque ad L. Paulum, & C. Marcellum Coss. Tunc enim vox Hortensii extincta est suo fato, Ciceronis vero, & aliorum, publico, infra. CIVITATE, libertate, vt Cicero ipse in oratione pro Cornelio Balbo videtur interpretari: seruos bene de Rep. meritos persæpe libertate, id est ciuitate publice donari vidimus. vel Rep. nam & veteres Græci τὴν πόλιν πολιτείαν vocabant, vt Plato lib. quinto de Rep. ἐὰν μὴ ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσι, οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα ταῖς πόλεσιν. quem locum Cicero sic in Epist. prima ad Q. fratrem transtulit: Plato tum denique fore beatas Resp. putauit, si aut docti, & sapientes homines eas regere cœpissent: aut ii, qui regerent, omne studium suum in doctrina, ac sapientia collocassent: & quum Plato item Epist. septima πόλιν dixisset, Cicero Epist. octaua lib. primi Fam. Remp. vertit: vt alios scriptores Græcos, mittam, quos Cicero in hisce rebus libenter imitari solet. BENE, BEATEQVE VIVERE, quod nihil aliud est, nisi honeste, & recte viuere, Parad. primo. SI ITA NECESSE EST, si omnino dolendum est contrà, quàm præcipiant Epicurei, qui dolorem summum malum dicunt. DOLEAMVS, & si suis incommodis angi, non amicum, sed seipsum amantis est, in Lælio. OPPORTVNITATEM, quum cesserit è vita suo tempore. ILLVM, qui miserias hasce non sit passus, quas nos patimur. NOSMETIPSOS, qui tali amico simus priuati.

Nam si id dolemus, quòd eo iam frui nobis non licet, nostrum est id malum, quod modice feramus, ne id non ad amicitiam, sed ad domesticã vtilitatem referre videamur: sin tanquam illi ipsi acerbitatis aliquid acciderit, angimur, summã eius felicitatem non satis grato animo interpretamur. Etenim si viueret Q. Hortensius cætera fortasse desideraret vna cum reliquis bonis & fortibus ciuibus: hunc autẽ & præter cæteros, aut cum paucis sustineret dolorem, cum forum populi Rom. quod fuisset quasi theatrum illius ingenii, voce erudita & Romanis Græcisque auribus digna spoliatum atque orbatum videret.

NAM, αἰτιολογία. SI ID, complexio est hoc penè modo: vel nostra, vel ipsius causa dolemus: si nostra, videmur non esse amici, qui nostris incommodis moueamur: sin ipsius causa, non intelligimus, quanta fuerit ipsius felicitas prius extingui, quàm in has miserias incideret. Qua quidem complexione Cicero vsus est etiam in Lælio, & Epist. decimaseptima lib. quinti Fam. quam ex Apologia Platonis, lib. tertio de Rep. & Axiocho collegit, & Tusc. primo pluribus explicauit. VIDEAMVR, vt videremur, si nostro malo doleremus. ACERBITATIS, tanquàm ante diem perierit, & vt ait poëta, sit funere mersus acerbo: in quo sit aliquid mali passus: quòd præter fatum, aut naturam tulerit aliquid, Gellius lib. decimi tertii cap. primo. SVMMAM, summa fuit, & perpetua, vt dictum est. FELICITATEM, qua

quasemper est vsus. NON SATIS GRATO ANIMO INTERPRETEMVR, nos penè ingrati naturæ, eam non fuisse talem, qualis re vera fuit, quasi dicimus, & multo aliter, atque oportet, metimur, quum credimus Hortensio aliquid acerbitatis accidisse. accidisset, si viueret. ETENIM, αἰτιολογία, quare sit nunc etiam felix, &, si viueret, esset infelix. CAETERA, vt leges, & libertatem. FORTASSE, mirum est Ciceronem de illo homine, quem virum bonum vocet, & tantopere laudet, quasi dubitare, an, quæ reliqui boni desiderabant, fuerit desideraturus, nisi εἰρωνικῶς quodam modo loquatur perinde, ac si dicat, desideraret certe: etsi multa poterant esse prius in Rep. quæ Q. Hortensius fortasse non desiderasset. Fieri etiam potest, vt Cicero nolit in hac re præsertim quicquam affirmare de illo homine, à quo se proditum olim meminerit: præsertim quum multi belli ciuilis tempore optimatium partes deseruerint, & Cæsarem vel secuti sint, vel certe non oppugnarint: in quorum numero fortasse fuisset Hortensius, vt fuit Ser. Sulpicius. HVNC, quem ego sustineo, & omnes oratores sentire debent. Iacit enim iam nunc quædam quasi semina rerum, quas de oratoribus est dicturus. AVTEM ET, vel interpretare, vel lege: autem etiam vel, aut etiam. VOCE, sua, & Græcis quibus eruditionem concedimus audiretur. ORBATVM, quum sit nunc in vnius potestate Resp. atque dominatu vnius Cæsaris teneatur, qui possit, & fortasse etiam soleat dicere: sit pro ratione voluntas: tantum abest vt oratores, sicut antea, dicere possint, aut debeant.

Equidem angor animi, non consilii, non ingenii, non autoritatis armis agere Rempub. quæ didiceram tractare, quibusque me assuefeceram, quæque erant propria cum præstantis in Rep. viri, tum bene moratæ & bene constitutæ ciuitatis. Quod si fuit in Repub. tempus vllum cum extorquere arma posset è manibus iratorum ciuium boni ciuis autoritas & oratio, tum profecto fuit cum patrocinium pacis exclusum est, aut errore hominum, aut timore. Ita nobismetipsis accidit, vt quanquam essent multo magis alia lugenda, tamen hoc doleremus, quòd quo tempore ætas nostra perfuncta rebus amplissimis tanquam in portum confugere deberet, non inertiæ neque desidiæ, sed otii moderati atque honesti cum quo ipsa oratio iam nostra canesceret haberetque suam quandam maturitatem, & quasi senectutem: tum arma sunt ea sumpta, quibus illi ipsi qui didicerant eis vti gloriose, quemadmodum salutariter vterentur, non reperiebant.

EQVIDEM, αἰτιολογία quædam κατὰ πρόληψιν, ne quis fortasse dicere posset: nemo potest affirmare, quid facturus fuerit Hortensius. Ita facturum illum fuisse credo, inquit Cicero. nàm coniecturam de me facio. Ego vero valde doleo. ANGOR ANIMI, sic emendauit Paulus Manutius ex libris veteribus, & ingenio, quo summo præditus est. & sanè veteres ita sæpe loquebantur: angor animi: dubius animi Virgilius: pendeo animi, Cicero, & Plautus: discrucior animi, Plautus: excruciat animi, Plautus, & Terentius: labor animi, Plautus: sum miser animi, Plautus: sum incertus animi, Liuius. siquis tamen hoc loco putet ambiguum esse tollẽdum, legat ille, vt in mul-

tis etiam libris est scriptum, angor animo, præsertim quum Cicero ad Tironem scribens, sic etiam loquatur. NON, repetitio, quæ ἐπαναφορὰ relatum, regressio, & ἀνοδος ab his, qui de figuris scribunt, vocatur. NON CONSILII, NON INGENII, NON AVTORITATIS, quibus valere possemus. nunc pilis, & gladiis, non consiliis, neque autoritatibus nostris de iure publico disceptatum est: vt ad Marcellum, & ad Torquatum scripsit. aliàs non ingenii, non consilii, non autoritatis, fortasse rectius. ARMIS, arma, inquit Seruius, sunt instrumenta, vt arma rusticorum vomeres, plaustra, & reliqua: arma studentium libri: arma sacerdotum libelli in quibus preces diuinæ scribuntur: sic arma senectutis aptissima dicuntur artes, & exercitationes, in libro de Senectute. Quin, vt Quintilianum mittam, qui dixit arma facundiæ, idem Cicero vt hoc loco dixit, consilii, ingenii, & autoritatis arma, sic in libris oratoriis, arma prudentiæ: neque tamen hic aliud voluit significare, quàm consilium, ingenium, & autoritatem: sed ita locutus est, quoniam mentio fiebat de Rep. Cæsarianis armis oppressa. est etiam translatio à re militari sumpta. EGERE REMP. quòd aliis armis ita geratur, vt his minus egere videatur: quanquàm tunc, vt quum maximè, hisce armis egebat, vt non satis proprie locutus hoc loco Cicero videri possit: nisi dicas: non egebet his armis Resp. quia illis abundabat, sed vti non poterat: vel legas: geri Remp. vt nos olim legendum putauimus: quamuis sciremus Ciceronem hoc verbum, vt carere aliter, ac ipse docuit, vsurpare potuisse. QVAE, πολύπτωτον. DIDICERAM, quum è mutis, vt aiunt, magistris, tum è loquentibus, & quidem, vt, quum eloquentiã cum sapientia coniunxissem, & in vtranque partem possem disputare, & ea, quæ futura erunt, etiam prouidere. etenim, vt scribit Cornelius Nepos in Attici vita, Cicero non ea solum, quæ viuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam, quæ multo post vsu venerunt. TRACTARE, verbum translationis sumptæ à militibus, qui tirones quum sunt, variis modis arma tractare discunt, vt scribit Vegetius. ASSVEFECERAM, in foro, & in senatu circiter annos triginta in hisce versatus, vt ex consulibus, & Gellio colligitur. PROPRIA, hæc omnia pluribus Aristoteles, & Plato scribunt: quorum alter ingeniosos, & animosos esse oportere ciues ostendit, alter etiam Philosophos: quòd qui tales sint, non possint non habere consilii, ingenii, & autoritatis arma. BENE MORATAE, ET BENE CONSTITVTAE, moribus, & legibus quasi firmatæ. aliàs bene moratæ, & constitutæ. CIVITATIS, dichoreus, quo Cicero, quia præclàre cadit, in rebus aduersis, & humilibus raro, in secundis & grauibus frequenter vtitur. SI FVIT, argumentandi locus, quem Cicero, & Boëtius in Topicis ab antecedentibus videntur vocare, quamuis argumẽtationis formam Rodulphus Agricola malit vocari hoc modo: si tempus vllum fuit, tum profectò fuit, tempus autem vllum fuit, tum igitur etiam fuit. tempus huiusmodi fuisse, probari posset exemplis, vt Valerii, vt Menenii Agrippæ, vt Scipionis, vt Antonii oratoris, vt Catonis, vt ipsius Ciceronis: & autoritate quum veterum, tum Virgilii, qui cecinit, Ac veluti magno in populo quum sæpe coorta est Seditio, sæuitque animis ignobile vulgus, Iamque faces, & saxa volant: furor arma ministrat, Tum pietate grauem, ac meritis, si forte virum quem Conspexere, silent, arrectisque auribus astant. Ille regit dictis animos, & pectora mulcet. Sed illud probari non ita facile posset, oratione alicuius arma de manibus iratorum ciuium tempore belli ciuilis extorqueri potuisse. Nam cur Cicero ipse, cur Cato, cur alii non extorquebant? fortasse possis interpretari, posset, idest, deberet, vt alibi sæpe interpretari necesse est: vel dicere, id fieri potuisse, si

Resp.

Resp. consilio fuisset administrata: sed Hortensius, vt supra dixit, tunc occidit, quum Remp. facilius lugere posset, quàm iuuare. Cicero certe in argumentatione dubitationem posuit. IRATORVM CIVIVM. quoruncunque quidem, sed eo tempore C. Cæsaris, M. Antonii, C. Curionis, & Q. Casii. Nam Cæsar & suam, & illorum iniuriam querebatur: illi vero se expulsos dolebant. TVM PROFECTO FVIT, initio belli ciuilis. PATROCINIVM, quod Cicero potissimum susceperat, vt sæpe testatur. & quum de oratoribus, siue patronis sit dicturus, recte patrocinium posuit, præsertim quum Latine patrocinium pacis dicatur, vt alibi patrocinium æquitatis, voluptatis, & imperii: sed non item patrimonium pacis, vt in aliis libris legitur: quamuis non negemus à Cicerone dici, patrimonium dignitatis, & iuris, vbi translatio est verecunda, vt præcipiebat Theophrastus: hoc vero loco esset nimis audax. in fine dixit, spem pacis. PACIS, quæ tamen inter Cæsarem, & Pompeium esse non potuit, quamuis eius autor Cicero semper fuisset, cui pax omnis cum ciuibus bello ciuili vtilior videbatur. EXCLVSVM, sic in fine dialogi: Inter nos impendentes casus defleuimus, quum belli ciuilis causas in priuatorum cupiditatibus inclusas, pacis spem à publico consilio esse exclusam videremus. Quum vero Cicero ex Cilicia decedens, ad Vrbem accessisset, incidit in ipsam flammam ciuilis discordiæ, vel potius belli: cui quum mederi cuperet, & fortasse posset, cupiditates certorum hominum impedimento fuerunt, præsertim quum Pompeius nullam pacis conditionem probaret. Quin Cicero ad bellum quum iam esset profectus, & desperans victoriam, pacem, cuius autor semper fuerat, suadere cœpisset, ab ea sententia semper Pompeius abhorruit. ERRORE HOMINVM, AVT TIMORE, homines enim Pompeium Reipublicæ defensorem, & clementem: Cæsarem vero oppugnatorem, & crudelem fore putabant: & iccirco errabant, quum timerent Cæsarem, non Pompeium: quum Cæsar Syllam imitari nollet, & se quàm lenissimum præbere cuperet: & Pompeius contrà genus Syllani regni iampridem appeteret ita, vt à Cicerone syllaturire diceretur. Vnde in Italiam postea, si potuisset, vel Ioui iniquus erat rediturus, vt in Epistolis ad Atticum legitur. at Cæsar etiam postea indicauit à plerisque ignoratione potius, & falso, atque inani metu, quàm cupiditate, aut crudelitate, ciuile bellum esse susceptum, vt in oratione pro Marco Marcello scribitur, vt illud item in Ligariana: scelus tu istud vocas Tubero? cur? isto enim nomine illa adhuc causa caruit: alii errorem, alii timorem appellant: & in oratione pro Deiotaro communem errorem vocat: & Epistola vndecima libri septimi ad Atticum omnia plena timoris, & erroris esse scribit. Hoc tamen loco in aliis libris etiam legimus: terrore hominum, vt timore, sed male. ITA, excluso pacis patrocinio. NOBISMETIPSIS, qui superstites Hortensio viximus, & omnibus quidem, sed mihi tamen potissimum. ACCIDIT, quod Hortensio non accidit. QVAMQVAM, aliàs quum. ALIA, vt libertas, dignitas, Respublica denique ipsa. REBVS AMPLISSIMIS, Quæstura, Aedilitate, Prætura, & Consulatu, vt Auguratum, & res in Cilicia gestas mittam. IN PORTVM, vide prouerbium, in portu nauigare. translatio à nautis sumpta. Tale quid etiam queritur libro primo Fam. NON INERTIAE, NEQVE DESIDIAE, SED OTII MODERATI, ATQVE HONESTI, ἀπράκτου. nam qui se inertiæ, & desidiæ dedunt, vel nihil, vel turpiter agunt: qui verò in otio moderato, & honesto versantur,

ſemper aliquid agunt,& honeſte viuunt. In hoc otium,quod omnium poſſeſsionem optimam Socrates vocabat, ſe contulit Africanus, qui nunquàm minus erat otioſus,quàm quum otioſus erat: in hoc ſe L. Craſſus,vt ius deſcriberet conferre cogitabat: in hoc Socrates, in hoc Philoſophi penè omnes: in hoc ſenatores multi, quum iuuenes Remp. iuuiſſent, ſe tandem ſenes contulerunt. CANESCERET, quaſi caneſceret, vt capilli à quibus eſt ſumpta tranſlatio. eloquẽtiæ vero genus alios aliud decet.nam neque tam plenum, & erectum, & audax, & præcultum ſenibus conuenerit, quàm preſſum, & mite, & limatum, & quale intelligi vult Cicero, quum dicit orationem ſuam cœpiſſe caneſcere: Quintil. lib. vndecimo cap. primo. MATVRITATEM, qualem ſolent habere fructus, à quibus eſt item ſumpta tranſlatio. & ſanè Cicero nonmodo adoleſcens, vt infra dicetur,ſed ſenex etiam ſe ipſe mutauit, & aliud dicẽdi genus inſtituit, vt,quemadmodum Roſcius familiaris eius in ſenectute numeros in cantu ceciderat, ipſiſque tardiores fecerat tibias, ſic ipſe Cicero à contentionibus, quibus ſummis vti ſolebat, quotidie relaxaret aliquid, vt iam eius oratio non multum à philoſophorum lenitate abeſſet,lib. primo de Legib. alia maturitas infra deſcribitur,quum ſe dicit ex Sicilia rediiſſe. QVASI SENECTVTEM, mollit tranſlationem, ne nimis audax eſſe videatur; quum ſenectutem,quæ ſit in animali,ad inanimatam rem transferat. EA, ciuilia. SVMPTA, à Cæſare, & Pompeio. ILLI IPSI, T. Labienus, M. Petreius, & alii, qui rei militaris peritiſsimi quum eſſent,cum hoſtibus, quàm cum ciuibus, pugnare maluiſſent: ſed quo pacto id facere poſſent in tanta principum diſſenſione, non reperiebant. Poſſes etiam fortaſſe ſic interpretari: illi ipſi, Pompeius, qui vti armis glorioſè didicerat; ſed tunc, quemadmodum ſalutariter vteretur,non reperiebat, quum Cæſar irrueret.

Itaque ii mihi videntur fortunatè beatéque vixiſſe,cum in cæteris ciuitatibus,tum maximè in noſtra, quibus cum, autoritate rerumque geſtarum gloria, tum etiam ſapientiæ laude perfrui licuit. Quorum memoria & recordatio in maximis noſtris grauiſsimiſque curis iucunda ſanè ſatis fuit,cum in eam nuper ex ſermone quodam incidiſſemus.

ITAQVE, quum in tot miſerias nos, qui Hortenſio fuimus ſuperſtites,inciderimus. II. aliàs ei,vt infra,vbi de iudicio populi,& hominis docti diſputat. MIHI VIDENTVR, nam mihi,vt in libris oratoriis eſt ſcriptum, perbeati fuiſſe videri ſolent illi,qui in optima Rep. quum & honoribus,& rerum geſtarum gloria florerent,eum vitæ curſum tenere potuerunt,vt vel in negotio ſine periculo, vel in otio cum dignitate eſſe poſſent. FORTVNATE BEATEQVE, altero fortunæ, altero corporis & animi bona complectitur. CIVITATIBVS, vt Athenis, vbi, qui de Rep. bene meriti eſſent,iis victus quotidianus in Prytaneo publice præbebatur:qui honos apud Græcos maximus habebatur: quo ſe dignum Socrates iudicauit, vt ſcribit Plato, & Cicero lib. primo de Oratore: vt Lacedæmone, vbi Lyſander honeſtiſsimum ſenectutis domicilium eſſe dicebat, in Catone. NOSTRA, in qua principes erant,qui bene de Rep. eſſent meriti. AVTORITATE, RERVMQVE GESTARVM GLORIA, eſt quaſi ἐπεξήγησις, quum autoritas ex rebus geſtis potiſsimum comparetur, vt oſtendit Cicero

cero in oratione pro lege Manilia: & ſenectus honorata maximam habet autoritatem, vt idem ſcribit in Catone. Hac gloria olim Themiſtocli perfrui licuit, quum ad ludos Olympicos veniſſet, & omnium oculos in ſe conuertiſſet: licuit & Ciceroni poſtea, quum in Capitolium deductus, maximo clamore, atque plauſu in Roſtris fuit collocatus. SAPIENTIAE, non illius ſummæ, ſed eius, qua de ſupradictum eſt: cuius laude licuit Acilio, Catoni, & Lælio perfrui, vt in Lælio ſcribit Cicero. QVORVM, hominum, quibus autoritate, rerúmque geſtarum gloria, & ſapientiæ laude perfrui licuit: quos in hoc dialogo maiorem partem numerabit. CVRIS, de Rep. vxore, fratre, fratris filio, & Tulliæ morte. obierat enim iam tum, vt cognoſcitur ex eo, quòd paulò poſt de Bruti literis meminit, quas ille ſcripſit, vt Ciceronem de morte Tulliæ conſolaretur: quamuis hic liber viuo M. Catone, qui bello Africo id eſt multo ante Tulliæ mortem periit, ſcriptus eſſe videatur. Nam quo loco de Rutilio, & Tuberone Stoicis ſcribit, de M. Catone tanquam viuo loquitur: nec illum poſtea ſuo loco, quòd viueret, opinor, poſuit: quod oſtendunt item verba, quæ Bruto dicta, infra ponuntur: in Galliam veneris: quandò Brutus dicitur, in Galliam nondum veniſſe: cui tamen illum Cæſar præfecit, μέλλων διαβαίνειν εἰς Λιβύην ἐπὶ Κάτωνα, καὶ Σκιπίωνα, vt ſcribit Plutarchus, & nos ibi dicemus. Quin dubium non eſt, quin Brutum ante Catonem, & Oratorem ſcripſerit: quũ in Oratore dicat ita: Hoc ſum aggreſſus ſtatim Catone abſoluto: & ibidem: in illo ſermone noſtro, qui eſt expoſitus in Bruto, multum tribuo Latinis: & libro ſecundo de Diuinat. Oratori Brutum præponit. Catonem vero, & Oratorem certe ante mortem Tulliæ ſcripſiſſe oſtendit Epiſt. quarta, quinta, & ſexta libro duodecimo ad Attic. Conſtat igitur hunc librum ante mortem Tulliæ ſcriptum fuiſſe: quamuis appareat, hoc proœmium poſt Tulliæ mortem factum eſſe: quod de Cicerone mirũ videri non debet, qui lib. ſecundo de Orat. ita faciendum præcipiat, & in epiſtolis ad Att. dicat, ſe volumen proœmiorum habuiſſe, ex quo eligere ſoleret, quum aliquod σύγγραμμα inſtituebat. Verun tamen ita proœmium ipſum cum ſermone connectit, vt parum diligenter ratione temporis habuiſſe videatur. ſic enim ſermo poſt mortem Tulliæ videtur inſtitutus, quem ſcriptum ante fuiſſe diximus: vt, in quo Curionem reprehendit, in eo ipſe peccaſſe videatur, ſed aliquid etiam infra dicemus. IVCVNDA, atqui ad Luceium ſcripſit eodem penè tempore ſe id verbum in omne tempus perdidiſſe: quod eò fecit, vt rem magis amplificaret: cæterum vel ad eundem ſcribit: nihil iſto poteſt eſſe iucundius his miſeris temporibus, & luctuoſis. SERMONE, quem de oratoribus in Tuſculano inchoaueram, vt infra dicetur.

Nam cum inambularem in xyſto & eſſem otioſus domi, M. ad me Brutus, vt conſueuerat, cum Tito Pomponio venerat, homines cum inter ſe coniuncti, tum mihi ita chari, itaque iucundi, vt eorum aſpectu omnis, quæ me angebat, de Rep. cura conſederit. Quos poſtquam ſalutaui, quid vos, inquam Brute & Attice, nunc? quid tandem noui? Nihil ſane inquit Brutus quod quidem aut tu audire velis, aut ego pro certo dicere audeam. Tum Atticus, eo, inquit, ad te animo venimus, vt de Repub. eſſet ſilentium, & aliquid audiremus potius ex te, quàm te afficeremus vlla moleſtia. Vos vero, inquam, Attice, & præ-

ſentem me cura leuatis, & abſenti magna ſolatia dediſtis: nam veſtris primum literis recreatus, me ad priſtina ſtudia reuocaui.

INAMBVLAREM, deambularem: quanquam inambulare domi, vel in loco certè, deambulare foris frequentius dici videbis: vnde iocus ille Catonis lib. ſecundo de Orat. quid opus fuit de? imò vero quid opus fuit te? XYSTO, ξυστὸς, inquit Vitruuius li. ſexti ca. nono Greca appellatione eſt porticus ampla latitudine, in qua athletæ per hyberna tempora exercentur: noſtri autem hypæthras ambulationes, xyſtos appellant, quas Græci περιδρόμιδας dicunt. DOMI, & quidem Romæ, non in Tuſculano, vt quidam putant: quod oſtendit verbum illud: conſueuerat. Vt enim rus etiam ſæpe accederet Brutus ad Ciceronem, frequentius tamen, Romæ quum eſſet, ad eum veniebat, quòd illum quotidie illo tempore videre cupiebat, vt, Epiſt. vndecima lib. decimitertii ad Attic. cognoſcitur. & ſi fuiſſent in Tuſculano, Atticus infra non ita dixiſſet: quod mihi nuper in Tuſculano inchoaſti: nec Cicero multo inferius ità: orationes veteres explicabo, ſed in Cumano, aut in Tuſculano aliquando, ſi modo licebit, quoniam vtroque in loco vicini ſumus. Erant Romæ, & in pratulo, vt poſt dicetur. VT CONSVEVERAT, vt iuuenis ad ſenem, quod Attico non tribuit. T. POMPONIO, Q. Cæcilio Pomponiano Attico, vt Varro vocat lib. ſecundi cap. ſecundo de Re ruſt. & Cicero Epiſt. vigeſima lib. tertii ad Atticum: quòd à Q. Cæcilio, vt ſcribit in vita Nepos, adoptatus ita vocaretur. Adoptatus enim adoptantis prænomen, nomẽ, cognomen, & ſuæ gentis etiam nomen, ſed χρηματιστικὸν habebat, vt Q. Fabius Maximus Aemilianus. Atticum tamen Cicero ferè ſemper veteri prænomine, & nomine ſolet appellare. HOMINES, Brutus cum Pomponio homines coniuncti, eſt quidem σύλληψις, vt vocant Grammatici, qualis illa apud Ouidium, Ilia cum Lauſo de Numitore ſati, ſed apud Ciceronem raro inuenitur. CONIVNCTI, ſic enim M. Bruto vſus eſt Atticus, vt nullo ille adoleſcens æquali familiarius, quàm hoc ſene: qui poſtea illum ſæpe pecunia iuuit, & Seruiliam eius matrem ſuſtentauit, vel certe coluit, vt ſcribit Nepos. ITA CHARI, id apparet, quum Cicero Atticum penè pluris, quàm fratrem, fecerit· & ad Brutum tot libros ſcripſerit: quem tamen Attico autore amare cœpit, & poſtea ſemper, vt quem maxime, amauit. ASPECTV, nedum ſermone, quo ſe amici inter ſe ſolent conſolari. CONSEDERIT, conquieuerit quòd nullus ſit vita vitalis, vt dixit Ennius, qui non in amici mutua beneuolentia conquieſcat. SALVTAVI, hinc cognoſcitur Ciceronis humanitas, qui prior eos ſalutauit, qui ad eum quaſi ſalutatum venerant: quo loco magis etiam proprie verbum ipſum poneretur: niſi forte quis velit hoc loco legere reſalutati. QVID VOS, ad me venitis? INQVAM, ἔφη, εἶπον ἦν δ' ἐγώ, quibus verbis Plato frequenter vtitur, vt contrà ἔφη, εἶπε, ἦ δ' ὅς: quæ tamen omnia ex Theæteto ſuſtulit: quem Cicero imitatus, in Lælio ſic ſcripſit: quaſi ipſos introduxi loquentes, ne inquã, & inquit ſæpius interponeretur. Hinc vero Cicero non ſuſtulit, vt eundem Platonem imitaretur, nec ipſe cupreſſum tantum ſcire ſimulare videretur. QVID TANDEM NOVI, affertis; vel habetis de bello Hiſpanienſi? Tunc enim Cæſar in Hiſpania cum filiis Pompeii bellum gerebat, vt epiſtolæ ad Atticum ſcriptæ nos facile poſſunt docere: etſi liber hic ſcriptus eſt, vt ſupra diximus. INQVIT BRVTVS, Brutus potius, quàm Atticus: quoniam vt filius Seruiliæ, quam Cæſar amauit, vtque Cæſari charus ita, vt eius etiam filius crederetur, ſcire facilius poterat, quàm Atticus, quid Cæſar ageret: cui reuerſuro ex Hiſpania

profecturus

profecturus erat obuiam, vt etiam postea profectus est. lib. decimotertio ad Attic. AVT TV, qui pacis semper fuisti studiosus, & Pompeianus potius, quàm Cæsarianus. AVDIRE VELIS, quippe quum iam tum fama esset, victorem esse Cæsarem, & victos Pompeii filios: quod Cicero non audisset libenter, vt Reip. & Pompeianæ partis studiosus. AVT EGO, qui Antiochius sum, & veteres Academicos, qui nihil affirmabant, sequor, infra: quique ita veritatis, & Reip. studiosus sum, vt nihil, quod aut falsum esse posit, aut Reip. perniciosum videri, audeam dicere. DICERE, dicere & audire opponuntur. AFFICEREMVS, quasi oleum camino addentes, vt dicitur, quum tot curis afficiaris. LEVATIS, quippe quum vestro aspectu omnis cura consederit. aliâs leuastis. ABSENTI, ἀντίθετον, præsentem absenti opponit. DEDISTIS, literis consolatoriis. Tunc enim Ciceronem non modo Brutus, & Atticus, sed Cæsar etiam, Ser. Sulpicius, & alii penè innumerabiles amici, familiares, & philosophi consolati sunt Epist. decimanona lib. decimitertii ad Attic. Epist. quinta lib. quarti Fam. & Plutarchus in Cicer. & se ipse per literas consolatus est, Epist. nona lib. duodecimi ad Attic. LITERIS, Bruti epistola, & Attici libro, paulo post. nam literas libros, orationes, & monimenta dici videmus: vt infra: hanc scientiam Varro pluribus, & illustrioribus literis explicauit: & Ep. nona lib. duodecimi ad Attic. ipse me per literas consolatus sum, quem librum ad te mittam. orationes Epist. vndecima lib. primi ad Attic. monimenta, quum dicimus literis mandare. PRISTINA STVDIA, studia potissimum Philosophiæ, in quibus ab initio ætatis eram versatus, lib. secundo de Officiis, & infra. REVOCAVI, nam pristinis orbati muneribus hæc studia renouare cœpimus, vt & animus molestiis hac potissimum re leuaretur, & prodessemus ciuibus nostris qua re cunque possemus, lib. secundo de Diuinatione sic se cum libris in gratiam redusse scribit Epist. prima lib. noni Fam.

Tum ille, Legi, inquit perlubenter epistolam, quam ad te Brutus misit ex Asia, qua mihi visus est & monere te prudenter, & consolari amicissimè. Recte inquam, est visus: nam me istis scito literis ex diuturna perturbatione totius valetudinis, tanquam ad aspiciendam lucem esse reuocatum. Atque vt post Cannensem illam calamitatem primum Marcelli ad Nolam prælio populus se Romanus erexit, posteaq. prosperæ res deinceps multæ cõsecutæ sunt: sic post rerum nostrarum, & communium grauissimos casus, nihil ante epistolam Bruti mihi accidit, quod vellem, aut quod aliqua ex parte solicitudines alleuaret meas.

LEGI, ego Atticus. nam Cicero Bruti literas ad se scriptas, ad Atticum sæpe mittebat, vel præsenti legendas dabat, vt in epistolis ad Atticum scriptis videre licet. ASIA, Asia minore, quæ nunc Natolia dicitur, & olim decem prouincias, vt quidam volunt, continebat: quod etiam Strabo videtur dicere lib. duodecimo. M. certe Cælius ad Ciceronem ita scribit: senatui placet, in Ciliciam prouinciam, & in octo reliquas prouincias prætorios mitti. Hanc Asiam à L. Scipione Antiocho ereptam, & à M. Perpenna postea tributariam factam legimus apud Patercul. in quam Prætores mittebantur. Sic eam Q. Cicero, & L. Flaccus obtinuerunt: sic eam M. Brutus obtinuit à Cæsare, quamuis nondum prætor fuisset: vnde quum rediret,

Sami Ser. Sulpicium audiuit, infra: cui postea C. Vibius Pansa succeſsit, vt ex lib. duodecimo ad Attic. cognoſcitur: vbi ſunt illa verba: De Bruto tamen ſi quid habes: ſcire enim iam puto, vbi Panſam expectet: ſi, vt conſuetudo eſt, in prima prouincia, circiter Cal. Ian. affuturus videtur: etſi non deſunt, qui Galliam prouinciam ſignificari putent: Cicero certe ſcripſit ad Caſsium, & Caſsius gauiſus eſt, in eam Panſam paludatum ad III. Cal. Ian. profectum fuiſſe. MONERE, & accuſare grauioribus etiam verbis, Epiſt. nona ad M. Brutum. M. enim Brutus Ciceronem non ſolum monere, ſed obiurgare etiam, quòd nimis animo frangeretur, ſolebat: vnde Cicero literas eius obiurgatorias vocat in epiſtolis ad Atticum. & ſanè Cicero docet in Lælio monendos eſſe amicos ſæpe, & obiurgandos. MONERE TE PRVDENTER, ET CONSOLARI AMICISSIME, ſic lib. duodecimo ad Attic. Bruti literæ ſcriptæ & prudenter, & amice. & ſanè prudentis eſt monere, & conſilium dare, amici vero conſolari. VALETVDINIS, animi & corporis, quem tamen morbum vocat lib. duodecimo ad Attic. cuius cauſa in dies ſingulos eo tempore ab Attico volebat excuſari. AD ASPICIENDAM LVCEM ESSE REVOCATVM, quaſi ex tenebris, & ſolitudine, in quam me ipſe contuleram, vt lib. duodecimo ad Attic. cognoſcitur: vel ex Reip. nocte, in quam incideram, vt in fine huius dialogi legitur: vbi ſunt item illa verba: ea conſolatione ſuſtentor, quam tu mihi Brute adhibuiſti tuis ſuauiſsimis literis: de quib. tamen aliter in epiſtolis ad Atticum ſcriptum videbis: vbi teſtatur eas nihil ſibi profuiſſe, ſed multas lachrymas attuliſſe. Vnde literæ diuerſæ videri poſſent, niſi ſciant omnes, qui in Ciceronis libris ſunt verſati, eum ſolitum fuiſſe ita loco, tempori, & perſonæ ſeruire, vt quamuis aliis alia diceret, vel ſcriberet, Attico tamen ſoli ſemper vera diceret, vel ſcriberet. ATQVE VT, ſimilitudo in qua ſe cum Rep. comparat. CANNENSEM, apud Cannas Apuliæ vi cum acceptam. Qua de re, præter ea, quæ Liuius, Plutarchus, & alii Hiſtorici ſcribunt, illud addit Gellius, in Claudii Annalium quinto ſcriptum eſſe, cladem illam ante diem quartum. Non Sext. factam, & iccirco diem illum religioſum fuiſſe: illud vero Valerius Maximus, creditum Varronem Conſulem apud Cannas cum Carthaginenſibus tam infeliciter dimicaſſe ob iram Iunonis: quòd quum ludos circenſes Aedilis faceret, in Iouis Opt. Max. templo eximia facie puerum hiſtrionem ad excubias tenendas poſuiſſet. ILLAM, ἐμφατικῶς, grauem, magnam: qua Romani imperium amiſiſſent, ſi Annibal vti victoria, vt dixit Maharbal, ſciuiſſet. CALAMITATEM, quam Liuius, Claudius, & alii cladem vocant. PRIMVM, nam Marcellus primus apud Nolã docuit Annibalẽ vinci poſſe. MARCELLI, M. Claudii Marcelli quinquies Cos. cuius res geſtas, & laudes Liuius, Plutarchus, autor libelli de Viris illuſtribus, Florus, Virgilius, & alii perſequuntur. AD NOLAM, vt Prima quod ad Troiam pro claris geſſerat Argis. Nola vero vrbs eſt Campaniæ, vt omnes teſtantur, præter Liuium, ſi modo fuit is Liuius, qui libro octuageſimonono ſcripſit à Sylla Nolam in Samnio receptam fuiſſe. condita fuit hæc vrbs à Tyriis, vt ſcribit Solinus, vel à Iapygiis, vt alii volunt. hanc olim in verſu quodam in Georgicis à Vergilio poſitam fuiſſe Gellius & Seruius credunt, quod falſum eſſe Pontanus oſtendit. Apud Nolam quidam contendunt, quas vocamus campanas, inuentas fuiſſe, & à regione campanas, ab vrbe vero nolas etiam vocatas. Sed tu de Nola plura in Italia Leandri Alberti Bononienſis viri non minus eruditi, quàm religioſi leges, quam nunc deſcribendam curat. PRAELIO, in quo ſcribunt multi duo millia, & CCC. hoſtium cæſos, Romanos non plus vno amiſiſſe. PROSPERAE, Romanis.

Romanis. DEINCEPS, postea deinceps, vt deinceps inde: infra, vbi de suis loquitur causis, quas adolescens dixit. MVLTAE, vt ad Casilinum clades hostium, somnus, vinum, epulæ, scorta, balnea, otium, & reliquæ delicię Campanę, quibus ita sunt milites Annibalis effœminati, vt postea semper res Annibalis in peius, vt ait poëta, ruerint, donec domum fuit reuocatus. SIC, ἀνταπόδοσις, vt ait Quintil. NOSTRARVM, vt æris alieni, res familiaris dissipatæ, odii inter me, & Q. fratrem, & Q. fratris filium, diuortii Terentiæ, & filiæ mortis. COMMVNIVM, honorum, dignitatum, & tandem totius Reip. aliàs omnium. SOLICITVDINES ALLEVARET MEAS, ὑπέρβατον, quale lib. primo ad Attic. partium studiosus, ac defensor bonarum: quod hoc loco fecit Cicero, ne grandior esset oratio, si dixisset: solicitudines meas alleuaret: vt in orationibus, opinor, dixisset, vbi dichoreo qui præclarè cadit, vti frequenter solet, & infra, sed hic iambo, qui humilem facit orationem, vsus est, præsertim quum de rebus miseris loqueretur: quas etsi testatur literis Bruti alleuatas fuisse, vult tamen hac humili oratione quasi significare, in easdem se recidisse, in hisque postea semper esse versatum.

Tum Brutus, Volui id quidem efficere certè, & capio magnum fructum, si quidem quod volui tanta in re consecutus sum: sed scire cupio quæ te Attici literæ delectauerint. Istæ verò, inquam, Brute non modò delectationem mihi, sed etiam, vt spero, salutem attulerunt. Salutem? inquit ille. quodnam tandem genus istuc tam præclarum literarum fuit? An mihi potuit, inquam, esse aut gratior vlla salutatio, aut ad hoc tempus aptior, quàm illius libri, quo me hic affatus quasi iacentem excitauit? Tum ille, Nempe eum dicis, inquit, quo iste omnem rerum memoriam breuiter, &, vt mihi quidem visum est, perdiligenter complexus est? Istum ipsum, inquam, Brute dico librum mihi saluti fuisse.

QVIDEM EFFICERE CERTE, si Cicero ipse loqueretur, diceret, vt arbitror, quidem certe efficere, hoc est hasce particulas aliter collocaret: quas Brutus non ita bene disponebat: quod Cicero multis in locis in hoc dialogo voluit referre, vt interdum nos indicabimus. Hic tamen in aliis libris etiam leges: volui id quidem efficere, certe & capio magnum fructum; & sic, certe, particula cum sequentibus iungitur. CONSECVTVS SVM, sic lib. primo de Orat. consecutus sim: quod tamen Cicero non ita sæpe facit. Nam quum sonus, & concursus illius literæ σ, quæ πολύσιγμα etiam sæpe facit, quamque veteres abiiciebant, vt scribit Quintilianus lib. noni cap. quarto, offendit: tum vitiosa oratio à Probo, & Fortunatiano iudicatur, quæ cadat in verbum vnius syllabæ post duas longas sequentis. Quare mihi videtur Cicero dedita opera induxisse Brutum ita loquẽtem, quem quod scribit Tacitus, otiosum, atque disiunctum iudicabat: quòd ille, vt Cicero scribit Epist. vigesimaquarta lib. decimiquarti, & Epist. prima lib. decimiquinti ad Attic. diuersum dicendi genus sequeretur, nec, quod Ciceroni placebat, probaret: sed Ciceronem ipsum fractum, & elumbem vocaret, vt Tacitus refert. Quare quum diserte magis, quàm ornate scriberet Brutus, Cæsar dixit, Bruti Catone lecto se sibi visum disertum, Epist. quadragesimaquarta lib. decimitertii ad Attic. scribit etiam Quintilianus lib. noni

cap. quarto sæpe Brutum in oratione versus, quod est vitiosum, fecisse. Cicero igitur quum idipsum sciret, decorum vt seruaret, personæ habuit rationem, & illum induxit illa dicentem: consecutus sum: literarum fuit: complexus est: idque videtur etiam fecisse, vt & Bruto, à quo fuerat ipse reprehensus, parem gratiam referret: & illum quasi castigaret, ac ab eo dicendi genere remoueret: quod infra sæpe, quàm modestissime fieri potest, facit, vt apparebit. ATTVLERVNT, hic vident omnes, opinor, quum loquatur ipse, & quidem de salute, quàm grandem faciat orationem, eam duobus continuis dichoreis terminans, attulerunt, excitauit. nec iocus ex ambiguo potest esse in illis verbis salutem attulerunt: quòd ad salutem, quæ in epistolis, & libris præscribi solet, referri posit: quum dicat, vt spero, quod de salute, quæ præscribitur, quæ certè allata fuerat, nunquam dixisset. quin paulo post affirmat, sibi saluti fuisse. ILLIVS LIBRI, cuius argumentum hic, & in Oratore penè totum complectitur: quemque nos credimus annalem in epistolis ad Attic. vocari. IACENTEM EXCITAVIT, quum prius iacerem, me excitauit, vt sit quasi ἀντὶ πάντων, quo dicendi modo sæpe Cicero est vsus: vt cunctantem, & diffidentem excitare in Epistolis Fam. consuetudinem corruptam emendare, infra: rarius illo: ostendimus res perperam constitutas, intellecta veritate, commutatas corrigi posse, lib. primo de Inuent. quo Virgilius vtitur sæpe, vt Tityre pingues pascere oportet oues: atque idipsum Homerum imitatus, qui lib. Odyss. nono scripsit ad hunc modum: ἐνόμευε νομὸν κατὰ πίονα μῆλα, hoc est, pascebat in pascuis pingues oues: item Virgilius, animúmque labantem impulit: &, gentis adultos educunt fœtus: &, scuta latentia condunt: &, submersásque obrue puppes. COMPLEXVS EST, nam conseruatis, notatísque temporibus, nihil quum illustre prætermitteret, annorum septingentorum memoriam vno libro colligauit: quod in Oratore dicitur, vt mittam, quæ Nepos in Attici vita scribit.

Tum Atticus, Optatissimum mihi quidem est quod dicis: sed quid tandem habuit liber iste, quod tibi aut nouum, aut tanto vsui posset esse? Ille verò & noua, inquam, mihi quidem multa, & eam vtilitatem quam requirebam: vt explicatis ordinibus temporum, vno in conspectu omnia viderem: quæ cum studiose tractare cœpissem, ipsa mihi tractatio literarum salutaris fuit, admonuítque, Pomponi, vt à te ipso sumerem aliquid ad me reficiendum, téque remunerandum, si non pari, at grato tamen munere: quanquam illud Hesiodium laudatur à doctis, quod eadem mensura reddere iubet, qua acceperis, aut etiam cumulatiore, si possis. Ego autem voluntatem tibi profectò emetiar, sed rem ipsam nondum posse videor, idque vt ignoscas, à te peto. Nec enim ex nouis (vt agricolæ solent) fructibus est vnde tibi reddam quod accepi: sic omnis fœtus repressus, exustusque flos siti veteris vbertatis exaruit: nec ex conditis, qui iacent in tenebris, & ad quos omnis nobis aditus, qui penè solis patuit, obstructus est. Seremus igitur aliquid tanquam in inculto & derelicto solo, quod ita diligenter colemus, vt impendiis etiam augere possimus largitatem tui muneris, modò idem

noster animus efficere posit quod ager, qui cum multos annos quieuit, vberiores efferre fruges solet.

TIBI, historiæ, & philosophiæ ita perito, vt neque nouum tibi quicquam esse posit in historia, neque necessarium ad leuádum dolorem, quum philosophia plus prodesse posit. POSSET ESSE, aliàs esse posset. ILLE VERO, habuit. ἔλλειψις, aut ἀποσιώπησις, vt diceret Donatus: qua Cicero frequenter in hoc dialogo vtitur. NOVA, nunquam prius mihi cognita, quamuis essent vetera. Ita comici nouas fabulas solent appellare. QVAM REQVIREBAM, ad solicitudines meas leuandas. EXPLICATIS ORDINIBVS TEMPORVM, conseruatis, notatísque temporibus, vt ait in Oratore. OMNIA, quæ intra septingentos annos sunt gesta: TRACTARE, videtur esse translatio ab his, quæ manibus tractari solent. LITERARVM, omnium quidem, sed præsertim tamen tuarum, quæ mihi salutem attulerunt ita, vt literarum tractatio salutaris recte dici posit ADMONVITQVE, ipsa inscriptione, salutatione, consolatione, & exemplorum relatione. Á TE IPSO, ex libro tuo vel re vera à te ipso, qui fuisses ita forti animo, vt his temporibus illa posses scribere. SVMEREM ALIQVID AD ME REFICIENDVM TEQVE REMVNERANDVM, sumerem aliquid, quo me reficerem, & pro quo te remunerarer: vt primo sit quasi instrumentum, deinde causa, cur remunerari deberet, idque per septimam σύλληψιν, quæ sensum, & locutionem alioqui violentam, vt sic dicam, defendat. QVANQVAN, correctio, quia dixerat, si non pari munere. ILLVD, dictum quod Græce tale est: εὖ δ' ἀποδοῦναι αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον, αἴκε δύνηαι, hoc est, reddere mensura eadem, & melius, si posis: vel vt vertit ipse Cicero lib. primo de Off. Hesiodus maiore mensura, si modo posis, iubet reddere. nec vertit ibi totum, hic plus etiam, vt paulo post ostendemus. sed quæri potest, cur hic, & li. primo de Off. vertat, libro vero tertiodecimo ad Att. Græce scribat. nos igitur dicimus Ciceronem ita Græce scisse, vt Rhodi olim, & postea in senatu Siculo Græce sit locutus, & commentarium de suo Consulatu Græce scripserit. Itaque quum ad Atticum scriberet, verbis sæpe Græcis vtebatur, quum vt πρὸς κρῆτα κρητίζοι, idest cum homine Græco Græce loqueretur, & sic personæ rationem haberet: tum ne mysteria, vt appellat, enunciarentur, si literæ fuissent interceptæ. nam pauci tunc Græce sciebant. sic Cæsar olim ad Q. Ciceronem in Gallia obsessum Epistolam Gręcis conscriptam literis misit, ne, intercepta illa, consilia cognosci possent. Cæterum Cicero, quum huiuscemodi causæ non erant, Græce penè nunquàm scribebat. quin reprehendebat eos, qui Græca cum Latinis soleant inculcare. hinc videas illum in aliis scriptis raro, in orationibus vero penè nunquam verba Græca vsurpasse. ob id quum versum Græcum in oratione pro Deiotaro referre oporteret, Latine loqui maluit. Hunc morem si nunc seruarent quidam, suas orationes, aut Epistolas non ita Græcis verbis replerent, vt Chimæræ prorsus esse videantur. HESIODIVM, lib. primo illius operis, quod inscribitur ἔργα καὶ ἡμέραι, quod ad fratrem Persem scripsit Hesiodus: qui quidem quamuis Ascræus à poëtis dicatur, quòd à Musis in Ascra sit amatus, & poëta factus: vt, Ascræúmque cano Romana per oppida carmen: re vera tamen Cumæus fuit: vt, Vltima Cumæi venit iam carminis ætas. Hoc Probus, sed plura scribunt Suidas, Ioannes Zezes, & Lilius, quem nos, honoris causa, parentem vocamus. LAVDATVR À DOCTIS, aliàs laudatur. EADEM MENSVRA, αὐτῷ τῷ μέτρῳ. REDDERE, ἀποδοῦναι. QVA ACCEPERIS, hoc non est in Græco: sed red-

dere solemus, quod accepimus: quod Græcus omisit, quòd intelligitur, etiāsi taceatur. Cicero vero, qui sic scribebat, vt nihil addi posset, apposuit, quòd etsi intelligi posse videbat, apud Hesiodum tamen in superiore commate po situm cognoscebat, μετρεῖσθαι πὰρ γείτονος, à vicino accipere. Hinc factum prouerbium, eadem mensura, quo & Christus seruator noster est vsus. atque hoc quidem necessarium. nam necesse est reddere, quod accepisti, eadē mensura. sic enim Proclus interpres explicat, & additum credit, cumulatiore, si possis, vt, qui incipit gratificari, aliquid lucri faciat, & ad bene faciendum alacrior reddatur. nam & illud addit Hesiodus: ὡς ἂν χρηΐζων καὶ ἐσύστερον ἄρκιον εὕρῃς: vt & mutuo quærens iterum, quod satis sit, inuenias. CVMVLATIORE, λώϊον dixit Hesiodus, idest, melius: sed Cicero maluit coniungere cum mensura. Docet etiam Gratiarum pictura beneficium duplex esse reddendum. Imitandi sunt, inquit Cicero lib. primo de Off. agri fertiles, qui multo plus efferunt, quàm acceperunt. PROFECTO, Achilles Bochius eques genere, & virtute nobilissimus, & meus amicissimus legendum putat, pro facto. EMETIAR, alii, remetiar, quo verbo Plinius, Quintilianus, & alii sunt vsi. sed siue emetiar, siue remetiar legas, idem sit sensus necesse est: remunerandi voluntatem tibi præstabo, & ἀποδώσω τῷ μέτρῳ ipsam voluntatem. REM IPSAM, librum aliquem. POSSE ἀποδοῦναι. nunquam ab ipsa translatione discedit. NEC ENIM, αἰτιολογία, quare rem ipsam reddere non possit. EX NOVIS, ἀλληγορία, quà dicit aliud, & aliud significat. nam per nouos fructus, nouos libros vult significare, per conditos, veteres, vel prius cogitatos, vel recōditos, vt paulo post dicemus. AGRICOLAE SOLENT, qui frumentum, fabam, reliquáque id genus à ditioribus per hyemem mutuantur, quæ, facta messe, ex nouis postea fructibus reddant. REDDAM, QVOD ACCEPI, reddam tibi aliquem librum, quemadmodum accepi. nam reddere eundem certe nolebat. SIC, ἐπιφώνημα. OMNIS FOETVS REPRESSVS, EXVSTVSQVE FLOS, est quasi ὑπερβατόν. nam tunc reprimitur fœtus, ne exeat, quum flos exuritur. SITI VETERIS VBERTATIS, ex ambiguo. siti, desiderio quodam: & quemadmodum flores exuri solent siti, quādo non pluit, sic flos iste exustus est siti, & desiderio, quo cupiebam veterem vbertatem. nec enim aliter dici posse videtur, flos exustus est siti vbertatis: nisi forte dicas: siti vbertatis, siti, quam vbertas passa est. posset etiam fortasse hic esse ὑπέρβατον, flos veteris vbertatis, id est, flos, quem vetus illa vbertas ferebat, exustus est siti. CONDITIS, vt diximus, vel potius conditos fructus vocat, qui ad res philosophicas magis reconditas pertinent, quas interiores literas, & reconditas appellare solet: quòd, vt ait lib. tertiodecimo ad Att. essent λογικώτερα, quàm vt homines illius temporis eas intelligere possent. Quare iacebant in tenebris, vt hic affirmat: & iacuissent diutius, nisi postea Cicero Latinis literis eas illustrasset, is enim cum paucis vt Attico, Varrone, Catone, & Bruto vere philosophabatur, vt vere dicat, sibi penè solis ad philosophiam aditum olim patuisse, qui tunc esset obstructus, quum in bellis ciuilibus, vt ad Varronem scribit, vel ipse Cicero vsum librorum dimisisset, quòd eorum suppuderet. Cum his tamen in gratiam postea quum rediisset, quæ semper inclusa habuerat, ea literis mandauit, vt hic se facturum pollicetur. & sic Atticum libris de Senectute, & de Amicitia remuneratus est. SEREMVS IGITVR, quum fructus nullos neque nouos, neque veteres habeamus, vt fructus aliquos comparemus, & aliquam messem faciamus, seremus. nec ab ἀλληγορίᾳ, siue translatione discedit. INCVLTO, ET DERELICTO SOLO, amplificatio. nam potest solum esse incultum, neque tamen derelictum:

lictum: vel ἀπεξήγητον, ſolum incultum, ideſt derelictum. qua quidem in re erant notæ cenſoriæ, vt autor eſt Gellius, qui lib. quarti cap. duodecimo ita ſcribit: ſi quis agrum ſuum paſſus fuerat ſordeſcere, eúmque indiligenter curarat, ac neque arauerat, neque purgauerat: ſiue quis arborem ſuam, vineámque habuerat derelictui, non id ſine pœna fuit: ſed erat opus cenſorium. hinc Plinius ſcripſit agrum male colere, cenſorium probrum iudicatur. Huc reſpexit Cicero hoc loco, & Verrina quinta quum ſcripſit aratores totas orationes dereliquiſſe. Ager vero Ciceronis, hoc eſt, animus, vt paulo poſt oſtendit, tunc fuerat derelictus, quum bellis ille ciuilibus vſum librorum, vt diximus, dimiſerat. COLEMVS, etſi videtur hic eſſe ὀξύμωρον, vel ἀντίθετον, incultum colemus, agros tamen incultos colere, vt homines indoctos etiam ſolemus docere: & dici poteſt, quod erat incultum colere, vt ſupra iacentem excitare. IMPENDIIS ETIAM AVGERE POSSIMVS LARGITATEM TVI MVNERIS, ideſt, vt ego interpretor, munus, quod large, & liberaliter nobis dediſti, vſura quadam maius facere, & ita tibi reddere poſsimus. Impendium enim, vt inquit Varro, quod in ſorte accedebat, appellatum eſt: quæ vſura dicta eſt, quòd ad ſortem vſu accederet. ANIMVS, in quo verſantur, & veluti ſemina in agro, concipiuntur cogitationes, ex quibus opera, vt ex ſeminibus fructus, proficiſcuntur. EFFICERE, quamuis animus magis proprie dicatur cogitare, quàm efficere, eodem tamen modo, quo ager, hoc loco dicitur efficere. Ager vero efficere cum octauo, & cum decimo dicitur à Cicerone Ver. quinta. MVLTOS ANNOS, nedum alternos, vt poſtea præcepit hoc modo Poëta, Alternis idem tonſas ceſſare nouales, Et ſegnem patiere ſitu dureſcere campum. QVIEVIT, ceſſauit, vt animus ab hiſce rebus ceſſauit belli ciuilis tempore. VBERIORES, nam, vt inquit Columella, humus ſeu ſponte, ſeu quolibet caſu deſtituta, quum eſt repetita cultu, magno fœnore ceſſationis colono reſpondet. EFFERRE, ſic Ver. quinta ager cum decimo extulit. aliàs efficere, vt paulo ante.

Tum ille, Ego verò & expectabo ea quæ polliceris, nec exigam niſi tuo commodo, & erunt mihi pergrata ſi ſolueris. Mihi quoque, inquit Brutus, & expectanda ſunt ea quæ Attico polliceris, etſi fortaſſe ego à te huius voluntarius procurator petam, quod ipſe cui debes, incommodò exacturum negat. At vero, inquam, tibi ego Brute non ſoluam, niſi prius à te cauero, amplius eo nomine neminem, cuius petitio ſit, petiturum. Non mehercule, inquit, tibi repromittere iſtuc quidem auſus ſim: nam hunc qui negat, video flagitatorem non illum quidem tibi moleſtum, ſed aſsiduum tamen & acrem fore. Tum Pomponius, Ego verò, inquit, Brutum nihil mentiri puto. Videor enim iam te auſurus eſſe appellare, quoniam longo interuallo modò primum animaduerti paulo te hilariorem. Itaque quoniam id quod mihi deberetur, ſe exacturum profeſſus eſt: quod huic debes, ego à te peto. Quidnam id? inquam. Vt ſcribas, inquit, aliquid. iampridem enim conticuerunt tuæ literæ. Nam vt illos de Repub. libros edidiſti, nihil à te ſanè poſtea

ſtea

ſtea accepimus, eiſque noſmetipſi ad rerum naturalium memoriam comprehendendam impulſi atque incenſi ſumus. Sed illa cum poteris, atque vt poſsis, rogo. Nunc verò, inquit, ſi es animo vacuo, expone nobis quod quærimus.

NEQVE EXIGAM, ne ſim moleſtus, vt ſolent eſſe, qui pecunias nimis acerbe exigunt: vnde acerbæ exactiones à Cicerone dicuntur. TVO COMMODO, vt commodo Reip. quo dicendi modo veteres frequenter vſi ſunt, vt Paulus Manutius meus vir ad literas ornandas natus oſtendit. MIHI QVOQVE, vt cui valde ſint profutura. nam libri, qui eduntur, non vni tantum, ſed multis proſunt. HVIVS, Attici. PROCVRATOR, tanquam procurator, qui negotiũ abſentis ſuſcipit. Nam vt ſcribit Aſconius patronus in iudicio defendit, ſi eſt orator: aduocatus ius ſuggerit, aut præſentiã accommodat: cognitor præſentis cauſam cognoſcit, & tuetur vt ſuam: hunc hodie nos procuratorẽ vocamus: procurator vero negotiũ abſentis ſuſcipit, ſiue ad iudicium, ſiue ad rem ruſticam, ſiue ad mercaturã, & tandem ad rem familiarem pertineat: qui ſic etiam à Cicerone deſcribitur, vt ſit alieni iuris vicarius. procuratores maiorem partem erant liberti, quamuis Cicero ſæpe libertos à procuratoribus ſeiungat. Philotimus certe Terentiæ fuit libertus, & Ciceronis procurator, vt alios mittam. hoſce nos hodie factores appellamus. DEBES, quum ſis pollicitus. INCOMMODO EXACTVRVM, aliàs incommodo tuo exacturum. TIBI, procuratori voluntario, vt dicis. A TE CAVERO, à te ſponſionem, & ſatis accepero. AMPLIVS, formula quædam fuit, qua Cicero frequenter in hiſce rebus vtitur, vt libro primo ad Att: recuſarat ſatiſdare, amplius abs te non peti: & lib. tertiodecimo Fam. ſatiſdandum erit, amplius eo nomine non peti: & in oratione pro Q. Roſcio Comœdo, ſatis non dedit, amplius à ſe neminem petiturum. EO NOMINE, eo debito. Vnde diſſoluere nomina, exigere nomina, facere nomina dicimus. NOMINE NEMINEM, annominationem vocant Rhetores. CVIVS PETITIO SIT, qui ſit creditor verus, & iure petere poſſit, vt Atticus, cui debebatur. TIBI, quaſi ſtipulanti. REPROMITTERE, contrà ſpondere, & quaſi ſatiſdare, vt apud Plautum in Aſin. Repromittam iſtoc nomine ſolutam rem futuram. Repromittit, inquit Alciatus, qui nuda ſtipulatione ſe obligat: vt mittam, quæ ſcribant alii. ISTVC, neminem petiturum. AVSVS SIM, compoſitio Bruto conueniens, vt ſupra conſecutus ſum. ſunt tamen, qui legant, auſim, quod Virgilius, Terentius, Liuius, & alii vſurpant, & Donatus interpretatur, pro audebo, & huius tantum temporis eſſe contendit. alii tamen reiiciunt, quòd à Cicerone non videant vſurpari. HVNC, Atticum. aliàs nunc. FLAGITATOREM, nedum petitorem. nam flagitare plus ſignificat, quàm petere & poſtulare, vt in oratione pro Quintio, res poſtulat, non flagitat: & lib. primo de Legibus, poſtulatur à te iandiu, vel flagitatur potius hiſtoria. ILLVM, ἐπανάληψις quædam, qua Cicero frequenter vti ſolet, vt lib. quinto Fam. ei, qui in alios indicta cauſa animaduertiſſet, dicendi ipſi poteſtatem fieri non oportet: & in oratione pro Mil. hoc, quod tormentis inuenire vis, id fatemur. NIHIL MENTIRI PVTO, ſed puto verum dicere, & fore, vt, quod es pollicitus, flagitem. VIDEOR ENIM IAM TE AVSVRVS, ſic legendum eſt, quamuis librarii quidam multo aliter deſcripſerint. APPELLARE, vt debitorem. Ita Cicero ſæpe loquitur. MODO PRIMVM, nunc tandem. EXACTVRVM, voluntarium procuratorem petiturum. DEBES, vt libros de Finibus, Tuſculanas quæſtiones, libros de Natura Deorum,

rum,& alios: & si forte nondum sciebat Atticus eos Ciceronem esse scriptorum. IAMPRIDEM, circiter annos septem, id est ex consulatu L. Domitii, & Ap. Claudii, quo tẽpore scripsit libros de Rep. Ep. quintadecima lib. quarti ad Att. ad Consulatum Caleni, & Vaticani, quibus Coss. bellum Hispaniẽ se cum Pompeii filius, vt opinor, est gestum, certe cœptum, & finitum Cęsare III. & Lepido Coss. vt ex Dione collegimus: & supra diximus hunc sermonem hisce temporibus habitũ fuisse. LITERAE, doctrina, scientia, vt infra sæpe leges. ILLOS DE REP. LIBROS, sex, vt ipse in epistolis ad Att. & lib. secundo de Diuinatione testatur, quamuis ad Q. fratrem scribat nouẽ fuisse: quod ego sic interpretari soleo: quòd à primo quidem nouem scribere instituerit fortasse à nouendialibus feriis, quæ fuerant Tuditano, & Aquilio Coss. sed paulo post mutato consilio pro nouẽ sex scripserit, vt contrà τὴν συν-ταξιν διαλογικήν, quam libris duobus fuerat cõplexus, postea in quatuor contulit, lib. tertiodecimo ad Att. Atq. ita, si volumus, vt propemodũ necesse est, interpretari, dicemus, in epistolis ad Q. fratrem, & lib. quarto ad Att. rectè scribi, C. Fanniũ, quum de Rep. disputatum est, cum reliquis sermonẽ contulisse, in Lælio vero negari prorsus affuisse. Nam primo quũ libri essent nouẽ inductus Fannius loquebatur: deinde, sublatis tribus libris, sublatus & ipse, negatur affuisse. EDIDISTI, L. Domitio Aenobarbo, & Ap. Claudio Pulchro Coss. vt cognoscitur ex lib. quarto ad Att. VETERVM ANNALIVM, ex quib. in meum librũ transtuli, quæ transferẽda iudicaui. hinc Attici librũ videbis annalẽ dici lib. duodecimo ad Att. alii, rerum nostrarũ vt sit, nos ad rerũ nostrarum memoriam comprehendendã impulsi sumus. sed quum paulo ante dicat, Att. omnem rerũ memoriã, non solum rerum Romanarum, fuisse complexum. & in Oratore testetur, Attici laborẽ in ordine rerum gestarum non solum Romanorũ, sed aliorum etiam populorũ, & regum illustrium fuisse versatum: nullo modo, rerum nostrarũ, legi posse credimus. In veteribus libris penè omnibus scriptum videbis: rerũ naturalium: sed Petrus Victorius vir, vt L. Crassus de Q. Catulo dixit, ambrosia alendus, hoc verbum, naturalium, tollendum putat, quum quòd Att. in suo libro rerum quidẽ, sed non rerum naturaliũ memoriam complexus est: tum quòd memoria rerum naturalium non ita bene dicatur, quum illa dicatur de rebus gestis, non autẽ de naturalibus, quæ semper habeant eodem modo. Nos putamus esse nefas, à viro tanto dissentire: sunt tamẽ, qui quum videant in omnibus libris ita scriptum inueniri, dicant, Att. libris de Rep. ad res naturales cõprehendendas impelli potuisse, præsertim quum, quod ex illis libris reliquum est, omnes penè ad idem possit impellere: & memoriam rerum naturalium rectè dici, siquidem τὰ φυσικὰ certe sunt φανταστὰ idest naturalia sub phantasiam cadunt: ὅσα δὲ φαντα-στά ἐστι, ἐστι μνημονευτὰ καθ᾽ αὑτά, quæcunque vero cadunt sub phantasiam pertinẽt ad memoriam, vt scribit Aristoteles: qui testatur item, τὴν μνήμην εἶναι τοῦ γινομένου memoriam esse rei præteritæ, vel factæ, quales pleræque res naturales sunt: inter quas ipsa memoria possit numerari, quum lib. tertio ad Herenn. naturalis esse dicatur: vt mittantur, quę lib. tertio de Anima scripta sunt ab Arist. & taceatur itẽ Platonis τὴν ἀνάμνησιν posse significari, de qua Cicero loquitur Tuscul. primo. Res vero naturales non semper eodem modo habere, docuit Pythagoras, qui volebat omnia mutari, vt canit Ouidius lib. quintodecimo Metam. sed hæc disputatio tolletur, si, veterũ annalium, legas, vt nos etiam legendum putamus. ILLA, vt libros de Finibus, Tusculanas quæstiones, & libros de Natura Deorum, vt diximus. QVVM POTERIS, dabis, scribes. VT POSSIS, vt velis, id est ita velis animum relaxare, & cura liberare, vt possis: vt ostendit paulo post: poteris relaxa modo animum.

Quid nam est id, inquam? Quod mihi nuper in Tusculano inchoasti de oratoribus, quando esse cœpissent, qui etiam, & quales fuissent. Quem ego sermonem cum ad Brutum tuum, vel nostrum potius detulissem, magnopere hic audire se velle dixit. Itaque hunc elegimus diem, cum te sciremus esse vacuum. Quare si tibi est commodum, ede illa quæ cœperas, & Bruto, & mihi. Ego verò, inquam, si potuero faciam vobis satis. Poteris inquit: relaxa modò paulum animum, aut sanè (si potest) libera. Nempe igitur hinc tum Pomponi ductus est sermo, quòd erat à me mentio facta, causam Deiotari fidelissimi atque optimi regis ornatissime & copiosissime à Bruto me audisse defensam. Scio, inquit, ab isto initio tractum esse sermonem, téque Bruti dolentem vicem, quasi defleuisse iudiciorum vastitatem, & fori. Feci, inquam, istuc quidem, & sæpe facio. Nam mihi Brute in te intuenti, crebrò in mentem venit vereri, ecquodnam curriculum aliquando sit habitura tua & natura admirabilis, & exquisita doctrina, & singularis industria. Cum enim in maximis causis versatus esses, & cum tibi ætas nostra iam cederet, fascésque summitteret, subitò in ciuitate cum alia ceciderunt, tum etiam ea ipsa, de qua disputare ordimur, eloquentia obmutuit.

QVOD MIHI, inquit Atticus. IN TVSCVLANO, nunc enim Romæ sumus: vt dictum est. QVANDO ESSE COEPISSENT, QVI ETIAM, ET QVALES FVISSENT, est propositio, qua breuiter ostendit, quibus de rebus sit dicturus: quæ tres sint, quando esse cœpissent oratores, qui etiam, & quales fuissent: quibus tamen aliquid postea semper addit, vt in sermone fieri solet. Addit uero præsertim, vbi de Liuio Andronico loquitur, distinguere oratorum genera ætatibus. Hic attentum reddit lectorem. BRVTVM TVVM, VEL NOSTRVM POTIVS, correctio, qua nunc vtitur Atticus, sed aliter, & melius Cicero in epistolis ad Atticum: venio ad Brutum tuum, imo nostrum: sic enim mauis. & sanè Cicero Brutum omni studio Attico autore fuerat complexus, & amare cœperat, vt ipse testatur. SCIREMVS, supra tamen dixit cum dubitatione, si es animo vacuo: quod ego ad curas, hoc vero ad negotia refero. ILLA, de oratoribus. COEPERAS, inchoaueras, paulo ante. BRVTO, ET MIHI, hominibus inter nos coniunctis, & tibi charis, atque iucundis: vt supra dictum est. SI POTVERO, hæc exceptio taceri etiam poterat, vt illa, si Deus volet. Nullus enim debet præstare, quæ non potest, vel quæ Deus nolit. SI POTES, κατὰ παρένθεσιν καὶ ἐπανόρθωσιν loquitur, quùm sciret Ciceronem maioribus curis angi, quàm vt illis liberari facile posset. NEMPE, principium, & occasio dialogi, & quidem post procemium, vt apud Platonem sæpe, sed frequentius à principio captatur. CAVSAM DEIOTARI, causam, in qua Deiotarus Rex à Castore nepote, & Phidippo seruo tanquam insidias Cæsari fecisset, accusabatur, vt ostendit Ciceronis oratio vel, quod ego magis probo, in qua Rex ipse dicebatur arma cōtra Cæsarem tulisse, quod scribit Hircius de bello Alexand. FIDELISSIMI, sic lib. decimoquinto Fam. Regem fidelissimum, & amicissimum Reip. Deiotarum

vocat

vocat Cicero OPTIMI, quippe quum in eo virtutes essent omnes, vt in oratione pro ipso idem Cicero scribit. ORNATISSIME, ET COPIOSISSIME, alterum ad medium, alterum ad vehemens dicendi genus pertinet. & adulatur Cicero. nam ne Tacitus quidē illam orationem Bruti pro Deiotaro satis probat in dialogo de Orat. BRVTO, qui tūnc Cæsari ex Hispania reuertēti obuiam fuerat profectus, lib. decimotertio ad Att. Quòd si Brutus Deiotarū defendit, obuiam profectus Cæsari ex Hispania reuertēti, cognoscimus Ciceronē multò post suam dixisse orationē, in qua scribat ea de re Cæsarem literas Tarracone misisse. sed videtur potius esse dicendū: à Bruto, qui fuerit vnus ex his, de quib. ita scribit Hircius de bello Alexan. Cæsar dixit, se concedere id factum precibus eorum, qui frequentes concurrissent, hospites, atq. amici Deiotari ad deprecandū. & ita Brutus primam, Cicero secundā causam defenderit: præsertim quum Marcellus adhuc viueret, quum hæc loquebantur: & mortuus dicatur, quum Brutus obuiā Cæsari est profectus, lib. decimotertio ad Att. DEFENSAM, Niceæ Ligurum, quò Brutus obuiam Cæsari fuerat profectus, si modo secundā causam significari putas: vel potius Niceæ Bithyniæ. Cęsar enim post bellum Alexandrinum propins Pontum finésq. Gallogræciæ accessit: ad quem Deiotari hospites, & amici venerunt ad deprecandum, vt ait Hircius de bello Alexan. Inter eos credimus Brutum fuisse, is certe pro Deiotaro Niceæ dixit, Epist. prima lib. decimiquarti ad Attic. BRVTI, cuius ætas in hæc tempora, & hasce miserias incidisset, in quibus eloquentiā, reliquásq. virtutes ostendere non posset. DOLENTEM VICEM, sic in fine dialogi: in te intuens Brute, doleo, cuius in adolescentiā per medias laudes quasi quadrigis vehentē transuersa incurrit misera Fortuna Reip. IVDICIORVM, quæ nunc quum ad vnius voluntatem sæpe fiant, oratorum eloquentiam non requirunt. VASTITATEM, amplificatio est in ipso rei nomine, vt loquitur Quintil. nam quum orbitatem, vel tale quid dicere potuisset, rem vt amplificaret, vastitate verbo grandi, & translato vti maluit: vt quum in Verrinis furem nō vocat, sed raptorem, vt rem magis augeat. FORI, quod supra spoliatum, & orbatum dixit. ISTVC, vt Bruti vicem dolens, deflerem iudiciorum vastitatem, & fori. SIT HABITVRA, quum tanta sit vastitas iudiciorum, & fori: quod tuum erat curriculum, in fine dialogi. NATVRA ADMIRABILIS, ET EXQVISITA DOCTRINA, ET SINGVLARIS INDVSTRIA, hic naturam, artem, & exercitationem, vel diligentiam, ex quibus pariter eloquentia, videtur voluisse significare, id est, illa tria, quæ libro secundo de Oratore describit hoc modo: ad inueniendum in dicendo hæc tria sunt, acumen, deinde ratio, quam licet, si volumus, appellemus artem: tertium, diligentia. & naturam Cicero vocat ibi, & paulo post in eodem loco interpretatur per ingenium, cui primas tribuit: quòd meminerat se in oratione pro Archia poëta scripsisse: sæpius ad laudem, atque virtutem naturam sine doctrina, quàm sine natura valuisse doctrinam: hanc naturam hic in Bruto, & infra in Curione admirabilem fuisse testatur: sed in Bruto etiam exquisitam doctrinam, quam modo rationem, modo artem, modo rationem quandam conformationémque doctrinæ vocat. Ingenium vero, vt est in oratione pro Cælio, industria alitur: & ingenia senibus manent, modo permaneat studium, & industria, vt scribit in libro de Senectute: & in libro primo ad Herennium videmus, præceptionis rationem ad exercitationem accōmodari oportere. Hic igitur recte tertio loco additur industria: quę vt ego puto, diligentiam, studium, & exercitationē complectatur, pręsertim quum scribat Sex. Pompeius, industriam dictā à verbo struo, quod antiqui dicebant

addicere, & augere: quòd hæc ipsa industria augeat, quod ingenium excogitauit, & ars expoliuit. nec displicet mihi Pontani sententia, qui industriam ab induendo deducit, quòd ea sit quasi quidam habitus vsu indutus. Bruti vero ingenium vocat in epistola quadam ad Dolabellam, & in fine huius Dialogi: atque in Oratore non minus doctrinam, & artes illius, quàm studium, & exercitationem commendat. Hæc omnia C. Graccho infra tribuit, sed ordinem mutat. IN MAXIMIS CAVSIS VERSATVS ESSES, Brutus enim iam tum Ap. Claudium defenderat, compluresque causas & cum aliis, & solus egerat, vt infra dicetur. TIBI, adolescenti, in fine dialogi: annum trigesimum nonum, vel quadragesimum agenti. natus enim videtur L. Cinna III. Cn. Carbone Coss. certe decem annis post quàm Q. Hortensius causas agere cœpit, infra. Itaque C. Cæsare, & M. Antonio Coss. suo anno postea Prætor fuit. AETAS NOSTRA, annorum vnius & sexaginta, vel circiter, si tamen anni rationem habeas, quo sermo sit habitus, non illius, quo bellum sit cœptum; quod & de Bruti annis dictum volumus. CEDERET, quasi lampada traderet. & quum de foro sit locutus, videtur ad res fori respicere, cedere foro, & cedere bonis, quod Iurisconsulti dicunt. FASCESQVE SVMMITTERET, manus daret, herbam porrigeret, & se quasi inferiorem fateretur. est enim translatio à Consulibus sumpta, qui in concionem ascensuri, Publicolam imitati, fasces populo summittebant, id quod populo gratum erat: summitti sibi imperii insignia, confessionémque fieri, populi, quàm Consulis, maiestatem, vimque maiorem esse: sic enim Liuius quasi interpretatur. sunt, qui putent etiam morem fuisse, vt, qui de prouinciis decederent, successoribus, & minores magistratus item maioribus, occurrentes fasces summitterent: quod verisimile magis videri, quàm probari potest. Illud quidem constat, Pompeium Posidonio fasces summisisse. ELOQVENTIA OBMVTVIT, sic infra, perterritum armis hoc studium nostrum conticuit subito, & obmutuit, sed ibi minus, vt dicerent Grammatici, figurate: hic vero videtur esse ὀξύμωρον, eloquentia obmutuit, vt infra, eloquentia loqui dedidicit: vel sit μετωνυμία, id est homines, qui profitebantur eloquentiam, obticuerunt.

Tum ille, cæterarum rerum causa, inquit, istuc & doleo, & dolendum puto: dicendi autem me non tam fructus & gloria, quàm studium ipsum exercitatióque delectat: quod mihi nulla res eripiet, te præsertim tam studioso. Etenim dicere bene nemo potest, nisi qui prudenter intelligit. Quare qui eloquentiæ veræ dat operam, dat prudentiæ, qua ne maximis quidem in bellis æquo animo carere quisquam potest. Præclarè, inquam, Brute dicis: eóque magis ista dicendi laude delector, quòd cætera quæ sunt quondam habita in ciuitate pulcherrima, nemo est tam humilis qui se non aut posse adipisci, aut adeptum putet: eloquentem neminem video factum esse victoria. Sed quò facilius sermo explicetur, sedentes, si videtur, agamus. Cum idem placuisset illis, tum in pratulo propter Platonis statuam consedimus.

CAETERARVM RERVM, vt honorũ, dignitatum, & libertatis. DOLEO, vt libertatis studiosus, & ab his maioribus oriundus, qui patriam liberarunt.

DICENDI

DICENDI, eloquentiæ. FRVCTVS ET GLORIA, ἐπιφοράν: nam gloria fructus est virtutis, vt scribit in oratione in Pisonem: de Gloria duos libros Cicero scripsit, vt ipse libro decimo quinto, & decimo sexto ad Atticum, & Gellius libro decimo quinto capite sexto testantur. Nunc Bartholomæus Riccius vir doctissimus, & elegantissimus Ciceronem in ea re, vt in aliis multis imitatur. STVDIVM IPSVM, eloquentiæ, quæ quum sit vna de summis virtutibus, vt in libris oratoriis demonstratur: & virtutes omnes, & honestum illud, quod ex his virtutibus exoritur, & in his hæret, per se sit expetendum, sequitur eloquentiam ipsam, & ipsius studium per se expetendum esse, ita, vt recte dicat Brutus quasi Stoicus, certe Academicus, qui eloquentiam sapientiam dicat, & neget quicquam bonum esse, præter honestum, se non tam fructu eloquentiæ, & gloria, quàm studio ipso delectari. EXERCITATIOQVE, animi, vt ostendunt, quæ sequuntur, vt infra mentis exercitatio: domestica certe, & priuata, non illa forensis, quæ sublata fuerat. & ita significabit exercitationem priuatim declamandi, qua Brutus vsus videtur. Vnde constat illum exercitationis causa orationem olim scripsisse pro Milone, vt Asconius, & Quintilianus testatur. QVOD, quam rem. nam si dicas, quod studium, quum interponatur exercitatio, Grammatici reclamabunt: quanquam nos in Quæstura sic etiam dici posse ostendimus. NVLLA RES ERIPIET, virtus enim amitti non potest, vt Cicero scribit lib. secundo Tusculanarum quæst. Philip. quarta, & in libris oratoriis: & Aristippus ostendit, quum suis ciuibus renunciari iussit, vt eas opes sibi pararent, quæ naufragio non perirent: & ille item, qui dixit, omnia mea bona mecum porto. atque hæc omnia demonstrant, ad animum referri oportere, etsi ne studium quidē dicendi, & exercitatio ita facile potest eripi: siquidem priuatim quisque potest declamare, vt Cicero ad Præturam vsque græce declamauit, latine vero senior quoque, & quidem Hircio & Pansa Coss. Cn. Pompeium tradunt sub ipsum ciuile bellum repetisse declamandi consuetudinem: M. Antonium: item Augustum ne Mutinēsi quidem bello hanc exercitationem omisisse scribit Suetonius. TE, eloquentiæ principe, & philosopho. STVDIOSO, iuuenum quidem penè omnium, & aliorum, vt Hircii, Pansæ, Volumnii, Cassii, Papirii Pæti, & Dolabellæ, quos habes quasi discipulos, sed mei tamen præcipuè, cuius etiam vicem doleas. ETENIM εὐπολογία, quare studio ipso, & exercitatione delectetur: est etiam γνώμη. DICERE BENE NEMO POTEST, nemo potest dicere res bonas: vt bene hic interpreteris, recte, honeste, non copiose, aut ornate: vt respondeat oratoris definitioni, qua M. Cato, vt scribit Quintilianus, est vsus: Orator est vir bonus, dicendi peritus: præsertim quum Cicero lib. tertio de Oratore scribat, dicendi vim probitate iungendam, summáque prudentia: quarum virtutum expertibus si dicendi copiam tradiderimus, non eos quidem oratores effecerimus, sed furentibus quædam arma dederimus. PRVDENTER INTELLIGIT, sapienter sentiendi, & ornate dicendi scientiam cohærentes est consecutus, vt libro tertio de Oratore Crassus disputat. hanc enim cogitandi, pronunciandíque rationem, vimque dicendi veteres Græci sapientiam nominabāt: vnde scriptum est in Partitionibus: nihil est aliud eloquentia, nisi copiose loquens sapientia: & quo loco sapienter dixit in oratoriis libris, hic prudenter dixit. ELOQVENTIAE VERAE, sapientiæ ipsius. DAT PRVDENTIAE, quum eloquentia vera, sapientia, & prudentia sint eædem, vt diximus. NE MAXIMIS QVIDEM IN BELLIS, nedum in pace, & otio, quorum comes, & socia dicitur eloquentia, infra. AEQVO ANIMO CARERE QVISQVAM POTEST, quum turpe sit, vt

dicebat Africanus, in re militari dicere non putaram: nam consilium in prouidendo requiritur, vt docet Cicero in oratione pro lege Manil. & opus est eloquentia ad milites excitandos, hortandos, & interdum consolandos, vt scribit Onosander in libello de optimo Imperatore. Quare Imperatori vera eloquentia videtur necessaria, vt hoc loco Brutus quasi concludit. ISTA, quæ te etiam delectat. CAETERA, honores, dignitates, diuitias, & reliqua id genus. PVLCHERRIMA, quum dignis dabatur: ita, vt vir, quod dici solet, magistratum ostenderet. NEMO EST, nunc sub Cæsare. NO ADIPISCI, per Cæsarem, in cuius potestate sunt omnia. VICTORIA, ipsius Cæsaris. SERMO, de oratoribus. SEDENTES, personæ, quæ in dialogis loquuntur sedere vel dicuntur, vel intelliguntur: dicuntur in oratoriis libris, in Academicis quæstionibus, in libris de Natura Deorũ, in Phædro Platonis: intelliguntur, & partim etiam dicitur in quatuor libris de Finibus, intelliguntur in Lælio, in Catone, & multis Platonis dialogis: partim ambulare, & partim sedere cognoscuntur in Tusculanis quæstionibus, in libris de Diuinatione, & de Legibus. & sanè quidem Cicero semper videtur ambulare, quum Peripateticum agit, vt in libro quinto de finibus, in primo de Diuinatione, & primo de Legibus, vbi Peripateticorum more disputatur. hic Cicero vt Academicus vult sedere. SI VIDETVR AGAMVS, in carmen desinit: quod etsi vitiosum esse dicitur, Cicero tamen non semper vitat. ILLIS, Attico, & Bruto. PROPTER, aliàs prope. PRATVLO, quod erat prope xystum, & quidem Romæ, vbi lata prata esse vix poterunt, & ideo pratulum dixit, vt Epist. sexta lib. duodecimo ad Att. nam credibile est Ciceronem Romæ hoc pratulum habuisse, vbi esset herba, in quam se ipse, Atticus, & Brutus abiecerint, vt Socrates in Phædro apud Platonem, quem Cicero nunc, vt ferè semper imitatur: certe consederint. PLATONIS STATVAM, Cicero Platonis statuam habebat, vt hic apparet, & Atticus Aristotelis imaginem, vt in epistolis ad Atticum scribitur: malo in illa sedicula, quam habes sub imagine Aristotelis sedere. Credimus tamen etiam Ciceronem Aristotelis imaginem habuisse, quum quòd huiuscemodi signis delectabatur, tum quòd vtrunq. philosophum imitatus, Academiam & Lycium habere voluit, vt sæpe testatur.

Hic ego, Laudare igitur eloquentiam, & quanta vis sit eius, expromere, quantámque iis qui sint eam consecuti, dignitatem afferat, neque propositum nobis est hoc loco, neque necessarium. Hoc verò sine vlla dubitatione confirmauerim, siue illa arte pariatur aliqua, siue exercitatione quadam, siue natura, rem vnam esse omnium difficillimam. Quibus enim ex quinque rebus constare dicitur, earum vnaquæque est ars ipsa magna per sese. Quare quinque artium concursus maximarum, quantam vim quantámque difficultatem habeant, existimari potest.

HIC, hoc loco, vel potius, tunc, vt sit aduerbium temporis, vt docet Donatus apud Terentium, & apud Ciceronem cognoscitur, vt in epistolis ad Appium: hic ego multa simul cogitaui. & est verum dialogi principium, in quo παραλείψει vtitur, quum se de laudibus eloquentiæ neget dicturum, & tamen summatim dicat. LAVDARE, in aliis libris male scribitur, laudari. ELOQVENTIAM, quam Cicero libro primo de Oratore ita laudat, vt nihil nunc addendum esse videatur. QVANTA VIS, quanta sit vis eloquentiæ

quentiæ quando Cicero non putat hoc loco sibi necessarium dicere, ne nos quidem dicemus, præsertim quum Valerius Maximus, & Baptista Fulgosius eam rem pluribus persequantur. Illud tamen ponemus, quod Gorgias apud Platonem ita refert: ῥητορικὴ ἁπάσας τὰς δυνάμεις συλλαβοῦσα ὑφ' αὑτῇ ἔχει. DIGNITATEM AFFERAT, hinc inquit libro primo de Inuent. ad ipsos, qui eam sunt adepti, laus, honor, dignitas confluit: vt mittamus, quæ libro secundo de Oratore scribit. NEQVE PROPOSITVM NOBIS EST, quum hoc ne meditati quidem simus, & vos me rogetis, vt de oratoribus, quod inchoaueram, tantum vobis exponam. HOC LOCO, in principio huius sermonis, vbi de arte potuissemus loqui, postea de oratoribus tanquàm artificibus locuturi, vt postea Diogenes Laërtius de philosophis scripturus, multa prius de Philosophia præfatus est: quod item superioribus annis Gregorius Lilius in suis poëtis fecit. NEQVE NECESSARIVM, atqui videtur necessarium, quando vix artifex describi posit, nisi prius ars ipsa, à qua dictus est, demonstretur. sed meminerat Cicero in libris oratoriis artem à se scriptam, & in libro hoc quasi quarto artifices ipsos esse describendos: nec illud ignorabat, à suo Platone libro decimo de Rep. scriptum esse: περὶ ἕκαστον τρεῖς τέχνας εἶναι χρησομένην ποιήσουσαν μιμησομένην. Itaque reliquas omittit, & quæ ad vsum pertinet, tractat leuiter, quum alibi sæpe præcepta tradiderit. Accedit, quòd Cicero non negat prorsus esse necessarium de arte quædam loqui, sed affirmat sibi, qui tam multa de ea scripsisset, hoc loco necessarium non esse, eam laudare, & quanta sit vis eius, quantámque afferat dignitatem, dicere. SIVE, videtur ad illud respicere, quod libro decimo de Legibus ita scripsit Plato: λέγουσί που τινὲς ὡς πάντα ἐστὶ τὰ πράγματα γιγνόμενα καὶ γενόμενα καὶ γενησόμενα τὰ μὲν φύσει: τὰ δὲ τέχνῃ: τὰ δὲ διὰ τύχην: quamuis hic exercitationē fortunæ loco ponat. ILLA, eloquentia. ARTE PARIATVR ALIQVA, eloquentia artificiosa est, quam Rhetoricam vocant, inquit Cicero libro primo de Inuent. quibus ex verbis intelligimus eloquentiam, & Rhetoricam eandem esse: quam scribit Aristoteles esse ἀντίστροφον τῇ διαλεκτικῇ id est, vt in Oratore vertit Cicero, ex altera parte respondere Dialecticæ: & sic eam definit: ἔστω ἡ ῥητορικὴ δύναμις περὶ ἕκαστον τοῦ θεωρῆσαι τὸ ἐνδεχόμενον πιθανόν idest, sit Rhetorica vis, qua quod in vna quaq. re probabile est, perspicitur: & Plato Rhetoricam non modo artem, sed τέχνην etiam οὐδεμίαν in Gorgia vocat. Quòd si eloquentia, siue Rhetorica est ars, quæri potest, quo pacto dicat Cicero, arte pariatur aliqua, quasi quærat, an Rhetorica Rhetorica pariatur. Respondere possemus, libros de Inuentione Ciceroni iuueni rudes, & inchoatos excidisse, vt nos non magnopere mouere debeat, si quid in illis aliter sit scriptum: nec Aristotelis definitio artem prorsus esse demonstrat; quamuis ita cum Dialectica coniungat, vt qui vnam dicat esse artem, alteram quoque esse fateatur, propemodum necesse sit. Quin Aristoteles neutram ἐπιστήμην, aut τέχνην sed Rhetoricam ipsam δύναμιν, vt Theon etiam, vocat. Plato vero inducit Socratem, vt semper, εἰρωνικῶς dicentem, Rhetoricam artem esse seruantem qui in Phædro illud scribit: ῥητορικὴ ψεύδεται καὶ οὐκ ἔστι τέχνη: quibus verbis & artem esse negat, & artem esse non posse ostendit. nam si mentitur, vt certe mentitur, non videtur posse cadere sub artis definitionem, quam ponit Aristoteles libro sexto τῶν ἠθικῶν, ἡ τέχνη ἕξις τις μετὰ λόγου ἀληθοῦς ποιητική ἐστι. Hinc L. Crassus lib. primo de Oratore respondet, sibi dicendi aut nullā artem, aut pertenuem videri: & nō eloquentiam ex artificio, sed artificium ex eloquentia natum: quod tamen ostendit, quæri solitum fuisse, an contrà ex artificio eloquentia nasceretur, vt hic etiam ponit. Vnde multi putant Rhetoricam, & eloquentiam rem eandem non esse. Sciebat igitur disputari in vtranque

partem posse Cicero,& ob id rem potius tetigit,quàm disputauit:præsertim quum ipse infra sit artem appellaturus non modo eloquentiam,sed Dialecticam etiam,quam maximam artium dicet, quamuis ea de re libro secundo de Oratore personæ seruiens,dubitarit. Si plura cupis, lege Quintilianum libro secundo, capite decimo octauo. EXERCITATIONE, quæ libro primo ad Herennium ita definitur: exercitatio est asiduus vsus, consuetudoque dicendi: quam quidem Aristoteles libro primo Rhetorices συνήθειαν vocat,vnde Cicero videtur hunc locum sumpsisse. Aphthonius, & Theon προγυμνάσματα, γυμνασίαν, alii μελέτην appellant,quæ vel prouerbio posse omnia dicitur, & quidem omnibus in rebus, sed in dicendi facultate potissimum, quam ad exercitationem oportet accommodari. Hinc Theon ita scribit: οὔτι ὅλως τῷ ἐν τῇ ῥητορικῇ ἢ καλῷ οὐδέν ἐστι χρήσιμον, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς ἕκαστος ταῖς καθ' ἑκάστην ἡμέραν γραφαῖς ἐγγυμνάζηται. Quare Cicero merito dicit,siue exercitatione eloquentia pariatur. NATVRA, ἀπὸ ταὐτομάτου, vt inquit Aristoteles,quod vertunt, natura, & sponte:vt hoc loco Cicero dixit,natura:lib. vero primo de Oratore,scripsit,quæ sua sponte homines eloquentes facerét ea quosdam obseruasse.Meminerat enim Cicero se olim in oratione pro Archia poëta dixisse:sæpius ad laudem,atque virtutem,naturam sine doctrina,quàm sine natura valuisse doctrinam. Mittimus cætera,quæ in libris oratoriis, & à Quintiliano libro secundo, capite vigesimo:quæque ab Horatio, & aliis de ingenio disputãtur: illud dicimus libro primo de Inuentione hanc rem scribi,sed studium addi: si volumus huius rei, quæ vocatur eloquentia, siue artis, siue studii,siue exercitationis cuiusdam, siue facultatis à natura profectæ considerare principium,reperiemus id ex honestissimis causis natum,atque optimis rationibus profectum. DIFFICILLIMAM, sic in proœmio libri primi de Oratore quærens,cur tam rari sint oratores boni, nihil aliud causæ putat esse,nisi rei quandam incredibilem magnitudinem, ac difficultatem. QVIBVS ENIM, αἰτιολογία, quare sit res hæc ipsa difficillima. EX QVINQVE, inuentione,dispositione,elocutione,memoria, & pronuntiatione. sic enim Quintilianus,& ipse Cicero ferè semper scripserunt,prætérquam in Oratore, vbi Cicero docet oratori tria videnda, quid dicat, & quo quicque loco, & quo modo:vbi quatuor partes inuentionem,dispositionem,elocutionem, & pronuntiationem complecti videtur, & memoriã omittere quòd multarum artium sit communis: Aristotelem fortasse imitatus, qui libro tertio Rhetorices ita scribit: τρία ἐστὶν ἃ δεῖ πραγματευθῆναι περὶ τὸν λόγον. hinc alii treis tantum partes esse putauerunt,vt Albutius,qui memoriam,& actionem natura contingere iudicauit: alii partes etiam sex putarunt esse, quos omnes Quintilianus confutauit: REBVS, partibus, vt libro primo de Inuentione,& libro primo de Oratore: libro vero secundo de Oratore, eloquentiæ membra vocat:quamuis hoc loco cautius locutus videri posit:quum sciret ab aliis opera oratoris, ab aliis elementa, vel opera Rhetorices appellari, vt refert Quintilianus libro tertio,capite tertio,vbi videtur hunc locum adducere ex Oratore, non ex Bruto,fortasse memoriæ lapsu. ARS, quasi ars. MAGNA, ita quidem magna,vt Cicero libros duos de Inuentione (mitto reliquas partes & illarum scriptores) & quatuor Hermogenes postea scripserint. QVARE, quum vna quæque pars sit ars magna per sese, & ob id magnam habeat difficultatem. & ita concludit eloquentiam esse omnium difficillimam per argumentum à minori, vt vocant, hoc penè modo: si partes singulæ tantum habent difficultatis, simul iunctæ quid habebunt? ARTIVM, partium sed quasi artium. EXISTIMARI POTEST, etiamsi minus dicatur.

Teſtis eſt Græcia,quæ cum eloquentiæ ſtudio ſit incenſa, iam diúque excellat in ea, præſtétque cæteris, tamen omneis artes ve tuſtiores habet, & multo antè non inuentas ſolùm, ſed etiam perfectas, quàm hæc eſt à Græcis elaborata dicendi vis, atque copia: in quam cum intueor, maxime mihi occurrunt, Attice, & quaſi lucent Athenæ tuæ, qua in vrbe primum ſe orator extulit, primúmque etiam monumentis & literis oratio eſt cœpta mandari: tamen ante Periclem, cuius ſcripta quædam feruntur, & Thucydidem, qui non naſcentibus Athenis, ſed iam adultis fuerunt,litera nulla eſt quæ quidem ornatum aliquem habeat, & oratoris eſſe videatur. Quanquam opinio eſt, & eum qui multis annis ante hos fuerit, Piſiſtratum, & paulo ſeniorem etiam Solonem,poſteáque Cliſthenem, multum, vt temporibus illis, valuiſſe dicendo.

TESTIS, non videtur ſimile vero nunc Græciam citari à Cicerone teſtem:quæ teſtimoniorum religionem, & fidem nunquam coluit, vt ait ipſe in oratione pro L. Flacco:niſi citet ob id,quòd illa ſola huiuſce rei teſtis eſſe poſsit:vel dicamus,licet,quamuis ita Cicero loquatur, non eſſe tamen à teſtibus locum,in quo nulli dicant teſtimonium,ſed ab exemplo potius, quod Græci παράδειγμα voeant,in quo, quum ſit ſpecies quædam comparationis, vt ait Rhodulphus Agricola,poteſt eſſe aliquid maius, vel par, vel minus, vt hic eſt maius Græcia, quæ ſemper, vt libro primo de Oratore ſcribitur, eloquentiæ princeps eſſe voluit,tantum habuit difficultatis ante, quàm artem hanc perficeret,ſi modo perfecit: multo plus igitur habebunt reliqui, qui tantum ſtudii non ſolent adhibere. GRAECIA, Græci, vt ſit μετωνυμία. SIT INCENSA, vnde Gorgias hominum primus,vt ait Plinius, Delphis in templo ſibi poſuit ſtatuam auream, & ſolidam:tantus erat docendæ artis oratoriæ quæſtus. hanc artem de Protagora decem millibus denariorum, id eſt, vt hodie ſubducunt rationem, mille aureis noſtratibus dicitur Euathlus didiciſſe:eandem decem minis, ideſt centum aureis, Iſocrates docebat, vt refert Plutarchus, & tamen ipſe in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως gloriatur nemini vnquàm plures, quàm ſibi diſcipulos fuiſſe: vt paulo poſt merito Cicero ſcribat, Iſocratis domum cunctæ Græciæ quaſi ludum quendam patuiſſe,atque officinam dicendi: quæ res mouit Ariſtotelem, vt ipſe quoque pomeridianis horis artem hanc doceret, illud dicens: αἰσχρὸν σιωπᾷν λαλοῦντος ἰσοκράτους. IANDIVQVE, annos circiter quadringentos & triginta, Tot enim propemodum à Pericle,ante quem nihil fuit ſcriptum ornate, ad tempus,quo Cicero hæc ſcripſit,numerantur. EXCELLAT, ita vt eloquentiæ princeps eſſe velit, vt libro primo de Oratore dicitur. CAETERIS, gentibus. OMNES ARTES, liberales. VETVSTIORES, arte ipſa Rhetorica. MVLTO ANTE NON INVENTAS SOLVM, nam Grammaticam, vt paucis,quod ait Cicero,probemus,non ita multo poſt literas à Cadmo,vel ab alio repertas,inuentam conſtat: quam Epicurus omnium primus docuiſſe poſtea dicitur. Poëticam facultatem antiquiſsimam fuiſſe oſtendunt Orpheus,Muſæus,Linus,& Homerus:qui poëtę fuerunt vetuſtiſsimi: vt mittam,quod ſcribunt multi,Moſen Hebræum,qui certe fuit antiquiſsimus,poëtam fuiſſe:quanquam Martianus poëticam inter artes liberales non

numerat. Dialectica, vt ordinem Martiani sequamur, inuenta fuit à Zenone Eleate, qui fuit ante Periclem minimum annos centum; vt ex Diogene Laertio collegimus. Geometria, & Arithmetica ab Aegyptiis inuentæ dicuntur: sed Iosephus vtranque Hebræis acceptam refert: nec desunt, qui à Phoenicibus mercatoribus Arithmeticam excogitatam velint; ne dicam multos esse, qui scribant Palamedem eius inuentorem fuisse, vsque adeo duæ istæ artes vetustæ putantur. Variæ sunt item opiniones, quis primus Astrologiam inuenerit: sed satis constat, antiquissimam fuisse, quam scribat Iosephus à nepotibus primi hominis inuentam fuisse: quod idem de Musica dicitur: vt iam dubium non sit, quin omnes artes liberales Rhetorica fuerint vetustiores, si verum est, quod hoc loco scribit Cicero, ante Periclem nihil scriptum fuisse, quod oratoris esse videretur; quasi velit significare, hanc artem tum demum nasci, vel crescere cœpisse: quanquam hoc totum falsum videri potest vel ipsius Ciceronis autoritate, qui in principio libri primi de Inuentione eloquentiæ ipsius principium ab eo vsque tempore repetit, quo homines in agris passim bestiarum more vagabantur: quod verum esse illud etiā ostendit, quod Aristides scripsit, Mercurium Iouis iussu primis illis temporibus eloquentiam, siue Rhetoricen ad homines detulisse. Aristoteles vero testatur ab Empedocle inuentam fuisse: qui aliquot annos vixit ante Periclem: vt mittam cætera argumenta, & rationes, quibus facile probare possimus, hanc non minus vetustam, quàm cæteras artes fuisse & nonnullis etiam, vt Dialectica, vetustiorem: sed hoc non agit Cicero, vt probet, reliquas artes omnino Rhetorica vetustiores fuisse, aut prius inuentas: illud potius agit, vt demonstret, illam propter rei difficultatem serius apud Græcos cultam & perfectam fuisse. Quòd Cicero sensit, artes omneis à Græcis inuentas, id falsum esse ostendimus: quod ostendunt item Tatianus Syrus, & Isocrates: quorum alter eas Græcos à barbaris accepisse; alter partim inuenisse, partim ab aliis inuentas probasse testatur. sin absolute inuentas ante Rhetoricen opinatur, id quóque falsum esse demonstratum est. sin vero non inuentas solum, sed perfectas etiam à Græcis arbitratur, verum esse dicimus, quod ad perfectionem pertinet, & item quod ad inuentionem, si inuentas, penè inuentas interpreteris: quòd inuentæ etiam ab aliis fuissent illæ quidem, sed ita imperfectæ, vt vix inuentæ dici possent. Vel inuentas à Græcis dicit eo modo, quo dixit summam illam dicendi vim Athenis inuentam, & paulo post natam, quum tamen alibi nata, & inuenta dicatur, sed non ita perfecte. Vel inuentæ quidem fuerant ab aliis prius, sed à Græcis etiam postea, quum illud ipsum nescirent, inuentæ. Nam fieri potest, vt aliud alibi inueniatur, quod alibi tamen ignoretur. Vel ita distingue, & conclude, Rhetorica prius alibi fuit inuenta, sed eloquentia, id est summa vis dicendi Athenis est nata, vt infra dicitur. VIS, δύναμις. sic enim dicitur ab Aristotele in definitione Rhetorices. COPIA, rerum, & verborum, de qua tam multa scribit Quintilianus. hinc Hortensium Cicero vt summum oratorem commendat, quòd ei summam copiam, facultatémque dicendi natura largita fuisset. QVASI, particula, qua translationem, quæ dura nimis, & audax videri poterat, mollit. LVCENT, vt omnium doctrinarum inuentrices, libro primo de Orat. in qua vrbe nata, & alta ratio, ac moderatio vitæ dicitur à Cicerone in epistolis ad Torquatum. Vnde humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, leges ortæ, atque in omnes terras distributæ putantur, in oratione pro Flacco. ATHENAE, ἀπὸ τῆς ἀθηνᾶς dictæ: vnde poëta ingeniosus cecinit, dictas à Pallade terras. ἀθῆναι καὶ ἀττικὴ διαφέρει, vt inquit Ammonius: ἀθῆναι μὲν γὰρ ἡ πόλις ἐστὶν, ἀττικὴ δὲ ἥτε πόλις καὶ ἡ χώρα.

χώρα: vnde Atticus deducitur. hinc Cicero in epistolis ad Atticum dixit, ἀττικώτερα, ἀττικισμὸν, & ἀττικώτατα; & illa sunt prouerbia, lepos Atticus, eloquentia Attica, & musa Attica. TVAE, qui te olim Athenis ita collocasti, vt esses penè vnus ex Atticis, libro quinto de Finibus. PRIMVM SE ORATOR EXTVLIT, si Empedocles artem Rhetoricam primus, vt scribit Aristoteles, inuenit, Gorgias Leontinus docuit, Corax & Tisias prius in Sicilia scripserunt, quo pacto primum se orator Athenis extulit? Vel igitur interpretare, orator, non Rhetor; nam illi Rhetores tantum fuerunt, non Oratores tales, quales L. Crassus libro primo, & tertio de Oratore quærit. Vel illud verbum, extulit, expende, idest se erexit, & quasi eleuauit ita, vt vere talis orator, qualis fuit Demosthenes, dici tandem posset. PRIMVMQVE ETIAM MONIMENTIS, ET LITERIS ORATIO EST COEPTA MANDARI, atqui Gorgiam Leontinum prius artem scripsisse Laërtius affirmat, & Cicero paulo post Coracem & Tisiam Siculos artem, & præcepta conscripsisse testatur: Plinius vero & Suidas orationem Pherecydi acceptam referunt. πρῶτον γὰρ, inquit Suidas, φερεκύδην συγγραφὴν ἐξενεγκεῖν πεζῷ λόγῳ τινὲς ἱστοροῦσιν, ἑτέρων τοῦτο εἰς κάδμον τὸν μιλήσιον φερόντων. neque tamen id Athenis est factum. sed illi de arte, vel non cum multa arte scripserunt; Cicero vero significat orationem ex arte scriptam ita, vt oratoris possit videri. οὐ γὰρ πᾶς ὁ πεζὸς λόγος, ῥητορικός ἐστιν, ὥσπερ οὐδὲ τὰ πλάτωνος συγγράμματα, οὐδὲ τὰ ἰατρικά, vt ait Marcellinus in vita Thucydidis. oratio vero talis Athenis primum scripta, vt hic ait, videtur. περικλῆς γὰρ πρῶτος γραπτὸν λόγον ἐν δικαστηρίῳ εἶπε, vt scribit Suidas; quanquàm ita dicat Quintilianus libro tertio, capite primo: Antiphon omnium primus orationem scripsit. MONIMENTIS, ET LITERIS, seiunxit, quoniam monimentis etiam sine literis oratio mandari potest, si verum est quod Cicero libro tertio de Oratore scribit, Pamphilum nescioquem, artem Rhetoricam rem tantam in insulis depingere solitum fuisse; nisi malis interpretari, monimentis, & literis, idest monimentis literarum, vt pateris libamus, & auro: & molémque, & montes, idest, molem montium: vt sit figura, quam Grãmatici vocant endiadin, quæ fortasse rectius ἓν διὰ δυοῖν diceretur: quæ tamen ita rara est apud Oratores, vt ego putẽ potius esse ἐπεξήγησιν monimentis, & literis, monimentis, idest literis. EST COEPTA, Periclis tẽporibus, vt diximus: quibus ipse, Antiphon, & paulo post Polycrates, & Lysias scripserunt. TAMEN ANTE, Olympiade octuagesima octaua, hoc est, anno ab Vrbe cõdita trecẽtesimo vigesimo quarto: quo tempore Pericles decessit, si credimus Eusebio. PERICLEM, Xanthippi, & Aganistæ filium, Atheniensem oratorem, & quidem, vt scribit Suidas, δημαγωγόν: cuius vitam quoniam Plutarchus pluribus describit, & multa de illo à Thucydide, Platone, Iustino, & aliis referuntur, nos, quæ nobis dicenda videbuntur, ea suis locis dicemus, præsertim quum Cicero in hoc dialogo de illo sæpe mentionem faciat. FERVNTVR, ita quidem, vt multi putent ab aliis fuisse composita, vt Quintilianus libro tertio, capite primo scribit. THVCYDIDEM, Oroli (sic enim scribendum docet Marcellinus) filium, virum Atheniensem nobilissimum, vt qui paternum genus ab Orolo Thracum Rege, & maternum à Miltiade duceret qui causas egit, bellum gessit, & scripsit, vt in eius vita referunt Suidas, & Marcellinus, & nos, vbi fuerit opus, referemus. Nunc illud, quod ad inflammandos adolescentes pertinet, dicimus, olim Thucydidem, quum, Herodoto suas historias recitante, præsens esset, fleuisse, vel quòd doleret, sibi ereptã illam esse materiam, quod fertur etiam de Themistocle, Alexandro, & Cæsare: vel quòd cuperet iam tum nimis tale quid scribere, vt postea scripsit. NASCENTIBVS, crescentibus, quum fuissent conditæ à Cecrope annis ab

orbe condito tribus millibus, sexcentis, septuaginta, vt ex Eusebio collegimus: quod tempus condendæ vrbis Atheniensium fuit ante Periclem, & Thucydidem annis minimum mille centum & decem. & est translatio ab hominibus præsertim, qui nasci, & adolescere dicuntur. SED IAM, circiter olympiada octuagesimam septimam. ADVLTIS, auctis post bellum Persicum, & munitis, & potentibus factis ita, vt omnibus vicinis essent terrori, & tunc cum Peloponesi populis bellum gererent. nam, vt ait infra, ante, quàm delectata est Atheniensium ciuitas hac laude dicēdi, multa iam memorabilia & in domesticis, & in bellicis rebus effecerat. FVERVNT, & quidem æquales, quum in eodem bello quod Thucydides ipse scripsit, duces fuerint. LITERA, nedum oratio. ἰσοδυναμούσ. QVAE QVIDEM, non negat fuisse aliqua scripta, sed negat fuisse scripta, quæ ornatum haberent. ORATORIS ESSE VIDEATVR, est quasi ἐπεξεργασμένα, id est, quæ ex arte scripta videatur. &, esse videatur, numerus est, quo Cicero tam frequenter vsus est, vt multi olim crederent, se Ciceronis eloquentiam assecutos, si modo comprehensiones ita terminarent, esse videatur: vt hodie se Ciceromanos illi putant, qui ab hac particula, quanquam, exordiuntur. QVANQVAM correctio. MVLTIS ANNIS, centum triginta, vel circiter, vt ex Eusebio colligi potest. PISISTRATVM, Hippocratis filium, & Atheniensium tyrannum: qui quum priuatus esset, & de Rep. bene meritus, finxit se ab inimicis suis vulneratum fuisse: atque eo commento præsidium impetrauit, quo paulo post arcem, & tyrannidem occupauit, vt Herodotus, & Iustinus scribunt, ne plures huc testes citem. hunc vt eloquentem libro tertio de Oratore laudari videbis. PAVLO, ita, vt, quod Plutarchus, & Diogenes scribunt, inter eos à principio esset amicitia, quæ solet inter æquales potissimū conciliari: quin Aelianus libro octauo de Varia historia scribit, Pisistratum παιδικὰ Solonis fuisse. SENIOREM, vnde scribit in Catone Cicero, illum Pisistrato quærenti, quæ tandem spe fretus, sibi tam audacter obsisteret, respondisse, senectute: quod idem penè de Considio, & Castritio Romanis legimus. SOLONEM, Execestidæ filium à Codro oriundum, vt testatur Plutarchus: vnde cognoscimus illum Atheniensem fuisse, vt vocat Suidas, non autē Salaminium, vt credit Diogenes, qui inter septem sapientes illū numerat: quem Plato σοφώτατον appellat: cuius vitam Plutarchus diligenter scripsit. POSTEAQVE, annis quatuor & triginta, quot Athenæ, vt refert Iustinus, à Pisistrato, & filiis occupatæ fuerunt, & postea liberatæ tyrannide, quo tempore Clisthenes floruit. CLISTHENEM, Megaclis, & Agaristiæ filium: qui quum esset Alcmæonides & ipse, Pythiæ persuasit, vt Lacedæmoniis nihil aliud responderet, nisi Athenas tyrannide liberandas: quibus postea liberatis, ipse magnus in Rep. fuit ita, vt Isagoram aduersarium suum facile superarit, vt refert Herodotus. hinc Isocrates in Areopagitico scribit hoc modo: τὴν δημοκρατίαν κλεισθένης ὁ τοὺς τυράννους ἐκβαλὼν καὶ τὸν δῆμον καταγαγὼν πάλιν ἐξ ἀρχῆς κατέστησεν: quem credimus illum, quem Cicero libro secundo de Legibus hisce verbis laudat: Atheniensis Clisthenes Iunoni Samiæ ciuis egregius, quum rebus timeret suis, filiarum dotes credidit. Quare quum is tantopere laudetur, apparet eum non esse, quem Aristophanes vt mollem & effœminatum in Ranis insectatur: quum præsertim nec tempora satis patiantur, & Interpres, ac Suidas illum Symbirtii filium fuisse testentur. inde prouerbia facta: Clisthenem video: Clisthene intemperantior. VT TEMPORIBVS ILLIS, post Athenas tyrannide liberatas. & est elegans locutio, pro qua nunc dicunt, pro temporibus illis, vel secundum illa tempora. infra, Brutus, vt temporibus illis, eruditus. VALVISSE DICENDO, & quidem tantum,

tum, vt Solon populo persuaserit, legem de Salamine latam abrogandam, & Salamina bello repetendam: Pisistratus præsidium impetrarit, & tandem, quod Cicero libro tertio de Oratore scribit, sic eloquentia floruerit, vt literis, doctrináque præstaret: Clisthenes vero Pythiæ, quod voluit, de liberandis Athenis persuaserit: & liberatas multos annos pro sua sententia administrarit, & tribuum nomina mutarit, eásque auxerit: vnde vere illud de illo scripsit Herodotus: πάντων τὴν ἑωυτοῦ μοίρην προσεθήκατο. illud addit Aelianus in Varia historia, eum primum genus exilii, quod Græci ὀστρακισμὸν vocant, excogitasse, & eundem primum eo modo expulsum fuisse.

Post hanc ætatem aliquot annis, vt ex Attici monimentis potest perspici, Themistocles fuit, quem constat cum prudentia, tum etiam eloquentia præstitisse. post Pericles, qui cum floreret omni genere virtutis, hac tamen fuit laude clarissimus. Cleonem etiam temporibus illis turbulentum illum quidem ciuem, sed tamen eloquentem constat fuisse. huic ætati suppares Alcibiades, Critias, Theramenes. quibus temporibus quod dicendi genus viguerit, ex Thucydidi scriptis, qui ipse tum fuit, intelligi maxime potest. grandes erant verbis, crebri sententiis, compressione rerum breues, & ob eam ipsam caussam interdum subobscuri.

HANC AETATEM, Solonis, Pisistrati, & Clisthenis. ALIQVOT ANNIS, septuaginta, vel circiter. Olympiades enim quatuordecim inter Pisistratum, & Themistoclem numerantur, vt in Eusebio videri potest, si tamen eas à morte Pisistrati, ad mortem Themistoclis colligas. ATTICI MONIMENTIS, libro, quo Atticus nôster annorum septingentorum memoriam colligauit ita, vt Themistoclem, & reliquos viros magnos, qui temporibus illis fuerunt, sit complexus: quanquam magis placet legere, vt in aliis libris etiam manu scriptis scriptum vidimus, Atticis monimentis, quum loquatur cum Attico, & quidem cum illo vno nunc, vt paulo ante, Athenæ tuæ, & paulo post, vides, cognoscitur: nec dicat, tuis monimentis Attice: & verisimilius sit, rem Atticam ex Atticis monimentis, quàm ex Attici viri Romani & rerum Romanarum autoris, vt infra vocat, libro perspici posse. THEMISTOCLES, Neoclis, & Abrotani, vel, vt alii volunt, Euterpæ filius, omniũ Græcorum Imperatorum, meo quidem indicio, præstantissimus, & solus, vt postea dicetur, cum Romanis conferendus. PRVDENTIA, qua de instantibus, vt ex Thucydide vertit Probus, verissime iudicabat, & de futuris callidissime coniiciebat. Verba Græca sunt apud Thucydidem libro primo, & apud Ciceronem Epistola sexta libri decimi ad Atticum. Hæc prudentia multis in rebus apparuit, sed præsertim bello Persico, quo finito Lacedæmonii Themistocli sapientiæ coronam dederunt. ἐδοξώσθη γὰρ οὗτος ἀνὴρ πολλὸν Ἑλλήνων σοφώτατος, vt Herodotus libro octauo scribit. ELOQVENTIA, & quidem naturali. nam Themistocles, vt scribit Thucydides, Remp. administrabat οἰκείᾳ ξυνέσει καὶ οὔτε προμαθὼν ἐς αὐτὴν οὐδὲν οὔτ' ἐπιμαθών. sed mirum videri potest, Ciceronem, qui affirmet Aristotelem prudentiam cum eloquentia coniunxisse, quique libro tertio per Crassum doceat, eas coniungi oportere, & probitatis, ac prudentiæ expertes non eloquentes, sed furentes vocet, hoc loco quasi seiungere: nisi intelligamus, prudentiam esse posse sine eloquentia, & idcirco priore loco positam, vt oratio crescat, quum additur eloquentia, quæ

nihil aliud quum ſit, niſi copioſe loquens ſapientia, prudentiã etiam complectetur, vt lib. tertio de Oratore diſputatur. PRAESTITISSE, ita vt Athenienſibus, quod fieri poſſe nemo putaſſet, perſuaſerit, vt vrbem relinquerent & naues conſcenderent: quod præter Herodotum, Plutarchum, Iuſtinum & alios, Demoſthenes in oratione de Corona teſtatur. mitto reliqua, quę bello Perſico & prudenter fecit, & eloquenter perſuaſit. præſtitiſſe dichoreus eſt. POST, annis quinquaginta. ſic enim Cicero videtur collegiſſe Ep. decima lib. ſeptimi ad Att. vt ibi diximus. PERICLES, de quo dictum eſt, & dicetur. FLORERET OMNI GENERE VIRTVTIS, λέγεται γὰρ οὐκ ἀπὸ ταυτομάτου σοφὸς γεγονέναι, ἀλλὰ πολλοῖς καὶ σοφοῖς συγγεγονέναι καὶ πυθοκλείδῃ καὶ ἀναξαγόρᾳ, vt ſcribit Plato in primo Alcibiade. ſapientia vero, quam Græci σοφίαν vocant princeps eſt, vt inquit Cicero, virtutum omniũ ita, vt, qui ſapiens ſit, non poſsit non omni genere virtutis florere. Virtutes porrò Periclis ſi quis ſingulatim cognoſcere cupit, ille Platonem, Thucydidem, Plutarchum, & Iuſtinum legat. LAVDE, eloquentia, quã laudem vocat, quoniã nihil ea laudabilius putabat vt lib. ſecundo de Officiis, & lib. de Orat. videre licet. ſic infra laudẽ dicendi, & laudẽ oratoriam dixit. CLARISSIMVS, dicitur enim à Platone in Phædro, πάντων τελεώτατος εἰς τὴν ῥητορικὴν γενέσθαι. Vnde ſcripſit Eupolis Deam perſuadendi in eius labris ſeſsitauiſſe: quod infra dicetur. CLEONEM, Cleæneti filium, ciuem Athenienſem violentum illum quidem, ſed tamen ita populo Athenienſi gratum, vt illi quiduis facile poſſet perſuadere, vt tempore belli Peloponneſiaci perſuaſit, pacem cum Lacedæmoniis petentibus non eſſe faciendam, atque id ipſum, vt Niciæ Nicerati filio ſuadenti aduerſaretur. Quare non ita multo poſt quum publice nunciaretur, Athenienſibus res ad Pylum minus ex ſententia ſuccedere, veritus, ne tanquàm pacis diſſuaſor accuſaretur, cœpit primo negare, ea quæ nunciarentur, vera eſſe: deinde, quum ipſe cum Theogene delectus eſſet, vt ad ea cognoſcenda proficiſceretur, & videret, neceſſe eſſe, aut eadem nunciare, aut mentiri, ne alterutrũ facere cogeretur, cœpit tergiuerſari, & affirmare, tempus mittendis ſpeculatoribus terendum non eſſe, ſed ſiue vera, ſiue falſa eſſent, maiores copias eſſe mittendas: quæ rem, vt erat, poſtea renunciarent, vel certe conficerent. Itaque placere ſibi, claſſem, quæ ſtabat inſtructa, eò primo quoque tempore proficiſci: quum facile capi poſſent obſeſsi in Pylo, ſi viri eſſent Imperatores. & ſe id facturum, ſi eſſet Imperator, pollicebatur: quod dicebat, vt Niciam ſuum inimicum tunc Imperatorem morderet: qui id ipſum cognoſcens autor fuit, vt imperium illi traderetur: quod ille tamen poſtea recuſabat; ſed quum tergiuerſari amplius non poſſet, accepit, & ad Pylum contendit, pollicitus fore, vt intra viginti dies vel obſeſſo in Pylo Lacedæmonios captiuos Athenas adduceret, vel ipſe occumberet. Qui ſermo bonis gratus fuit, qui ex eo ſe liberatũ iri vel hoſtiũ metu, vel turbulẽti ciuis importunitate ſperabãt. Ille tamẽ hoſtes, vt fuerat pollicitus, vicit: qua quidẽ victoria elatus, exiſtimabat, ducem nullum ſibi obuiã pugnandi cauſa venturum. Itaq. facile populo perſuaſit, vt, quamuis rei militaris imperitus, & ignarus eſſet, ipſe tamẽ dux ad opem Thraciæ ferendã crearetur: quò quum veniſſet, ad Amphipolim nõ ſolum à Braſida Lacedæmonio ſuperatus eſt, ſed à Myrcinio etiã milite peltato percuſſus, occubuit. Huius hominis tanta in negotiis, & in verbis leuitas, quã Thucydides κουφολογίαν vocat, fuiſſe dicitur, vt olim populum Athenienſem ad concionẽ conuocarit, &, quũ populus illum diu expectaſſet, ille coronatus proceſſerit, & dixerit, concionem differendam eſſe, quòd ſibi otium non eſſet, propterea quòd hoſpites hoſpitio accepturus eſſet. Hunc ſcribunt Lucianus, & Interpres Ariſtophanis poſt victoriam ad Pylum primum il-

lam epistolarum inscriptionem excogitasse: κλέων ἀθηναίων τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν. Hunc item refert Plutarchus in Nicia, orandi grauitatem, atque ornatum conuertisse: quòd is primus vociferari, vestem ab humeris reiicere, femur percutere, & per suggestum quasi inambulare cœperit. Fuit etiam non multo post Cleon Cleonymi filius, quem toties Aristophanes insectatur: quod iccirco diximus, ne quis, vt multi faciunt, eundem esse putet. TEMPORIBVS ILLIS, quibus fuit Pericles: οἱ τῷ τότε, & κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, dixit Thucydides de eodem loquens. TVRBVLENTVM ILLVM QVIDEM CIVEM, quippe quem Thucydides βιαιότατον τῶν πολιτῶν vocarit. SED TAMEN, quamuis ille turbulentus fuerit, & qui turbulenti sint, & improbi, non ita bene posśint eloquentes appellari, quum eloquentia probitate, & summa prudentia sit iungenda, vt libro tertio de Oratore disputatur. ELOQVENTEM, ita quidem, vt πιθανώτατος à Thucydide dicatur. CONSTAT, apud Thucydidem potisśimum. HVIC AETATI, Periclis, & Cleonis. SVPPARES, propè pares, & æquales: quo verbo raro scriptores vtuntur. ALCIBIADES, Cliniæ, & Dinomaches filius: de quo tam multa Plato, Thucydides, Plutarchus, Iustinus, Probus, Aelianus, & alii scripserunt, vt & ea repetere molestum, & aliquid addere curiosum posśit videri. Quare tantum dicamus, Alcibiadem huic ætati ita supparem fuisse, vt Periclem tutorem habuerit: atque apud Xenophontem, & Thucydidem ea dicere, & ita persuadere, vt se eloquentem fuisse facile ostendat: vt mittam, quæ cæteri scribunt, & quod in Oratoriis libris testatur Cicero, suo tempore scripta quædam Alcibiadis extitisse. CRITIAS, Calæschri filius, vt vocatur à Platone, apud quem in Charmide, & in Atlantico loquitur: qui Socratis discipulus fuit, à quo postea quum discessisset, in Thessaliam profectus, consuetudinem habuit cum hominibus, qui iniustitiam pluris, quàm iustitiam, faciebant, vt scribit Xenophon: à quibus corruptus esse dicitur: quanquam dubitat Philostratus, vtrum Thessalos ille, an illum Thessali corruperint, præsertim quum satis constet, autorem illum fuisse, vt ibi rerum status mutaretur, vsque adeo semper ille rebus nouis studebat. Hic postea domum reuersus, aperte Lacedæmoniis, vt refert Philostratus, cœpit fauere, sacra prodidit, muros per Lysandrum demolitus est, & vnus inter triginta creatus, quos vrbe pepulit, ne illi vsquam in Græcia possent manere, curauit, his bellum denuncians, qui quempiam exulum recepissent: quamuis quædã ex his Xenophon Therameni tribuere videatur: quem Critias quum tollendum curasset, non ita multo post ipse, & Hippomachus triginta tyrannorum sæuisśimi ab exulibus, qui duce Thrasybulo patriam repetebant, sunt interfecti. Quàm vero eloquens Critias fuerit, & quod dicendi genus sit secutus, pluribus verbis explicat Philostratus. sed & Xenophon illum nobis vt eloquentem quasi dipingit, quum tot orationes illum facientem inducit. huius nonnulla scripta tempore Ciceronis extabant, libro secundo de Orat. THERAMENES, de quo sic Aristophanis Interpres scribit: Theramenes fuit Agnonis filius ex populo Stereo, cui quidem alia multa, præter leges, sunt administrata, sed duo maxima, & miserrima eorum ducum, qui in Arginusis fuerant, delatio, quam sibi ipse cum Callixeno finxit: & triginta in dissolutione populi, mutatio. & sane finem dignum vita, quam elegerat, sortitus est. ab ipsis enim triginta, deferente Critia, sublatus est. Quidam dicunt, illum quum ad arã confugisset, abstractũ fuisse. hunc propter morum varietatem, & inconstantiã, cothurnum vocabant: quoniam vtriq. statui eorum, qui Remp. regebant, se ipse accõmodabat temporibus seruiens, & vtilitatem

ſuam ipſius fidei præponens. Cothurnus enim viris, & mulieribus conuenit. Hic etiam videtur hæc tria de ſua multa ſuaſiſſe, vt vel in ligno in vinculis haberetur, vel cicutam biberet, vel in exilium mitteretur. Videtur item ex Ceo inſula fuiſſe: & ob id vt ciuis, non legitimus, nec filius Agnonis legitimus, ſed adoptiuus ſolebat appellari. Hic vt refert Xenophon, quod alii Critiæ tribuunt, autor fuit, vt populus Athenienſis muros demoliretur, & pacem à Lacedæmoniis acciperet: quem tamen laudat Thucydides, & Ariſtoteles, nec Cicero in Tuſculana prima vituperat, quum ſcribit ad hunc modum: quàm me delectat Theramenes? quamq. elato eſt animo? etſi enim flemus, quum legimus, tamen non miſerabiliter vir clarus emoritur: qui quum coniectus in carcerem, triginta iuſſu tyrannorum venenum, vt ſitiens, obbiberet, reliquum ſic è poculo eiecit, vt id reſonaret: quo ſonitu reddito, arridens, propino, inquit, hoc pulchro Critiæ, qui in eum fuit teterrimus. Hoc in varia hiſtoria ſcribit Aelianus: Theramenes in quadã domo commorabatur, è qua quum olim eſſet egreſſus, ſtatim illa corruit: quã de re quũ Athenienſes alii aliũde ad eum de ſalute congratulatũ veniſſent, ipſe præter omniũ expectationem ita reſpondit: ò Iupiter ad quod tempus me reſeruas? & nõ ita multo poſt à triginta ſublatus eſt, cicutam bibere coactus. Quidam putant prouerbium illud, nõ Chius, ſed Cius, ab eo natum: quòd ille, quum Chii & Cii bellum inter ſe gererent, modo his, modo illis fauebat, & quando cum Chiis erat, ſe Chium, quando vero cum Ciis, Cium vocabat. De illius eloquentia, cæteriſque artibus nemo poteſt dubitare, quum Ariſtophanis Interpres ſcribat illum ducẽ, & minium fuiſſe, Suidas illum ſophiſten vocet, & ſatis cõſtet illum & Prodici diſcipulum, & Iſocratis magiſtrum fuiſſe, & Thucydides ita ſcribat: θηραμένης ἀνὴρ οὔτε εἰπεῖν οὔτε γνῶναι ἀδύνατος. THVCYDIDI SCRIPTIS, non dixit, Thucydidis ſcriptis, vt literæ s concurſum vitaret: quanquàm Thucydidis ſcriptis, hic etiam deſcriptum videbis: ſuauior tamen illa lectio, vt libro ſecũdo de Oratore, Pericli ſuccum, legimus. TVM FVIT vt ſupra dictum eſt. INTELLIGI MAXIME POTEST, ex Græcorum ſcriptis, cuiúſque ætatis quæ dicendi ratio, voluntáſque fuerit, intelligi poteſt. GRANDES ERANT VERBIS, vt Thucydides, qui rerum geſtarum pronunciator ſincerus, & grandis infra vocatur: & à Marcellino ζηλωτὴς τοῦ πινδάρου εἰς τὸ μεγαλοφυὲς καὶ ὑψηλὸν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τὴν ἰδέαν καὶ τὸν χαρακτῆρα μεγαλοπρεπὴς ὢν μηδὲ ἐν τοῖς οἴκτοις ἀφίστασθαι τοῦ μεγαλοπρεποῦς: ac paulo poſt: ἔχει χαρακτῆρα ὑπέρσεμνον καὶ μέγα. & ſane quum ſciret tria eſſe dicẽdi genera grande, medium, & attenuatum, relictis aliis, grande ſecutus eſt, quòd cognoſceret illud & ſuæ naturæ, & rerũ, quas ſcribebat, magnitudini conuenire. medio prius Herodotus, & attenuato poſtea vſus eſt Xenophon. CREBRI SENTENTIIS, qualis eſt Thucydides, qui libro ſecundo de Oratore dicitur ita creber rerum frequentia, vt verborum propè numerum ſententiarũ numero conſequatur. creber item in epiſtolis ad Q. fratrem vocatur: & Dionyſius Halicarnaſſeus in eius ſcriptis τὸ πυκνὸν agnouit: & Quintilianus eum denſum vocat. COMPRESSIONE RERVM BREVES, dum res quaſdam, quæ dici poſſent, cõprimunt, & quaſi omittunt, breues, qualis idem Thucydides, qui breuis, & ſibi ſemper inſtãs à Quintiliano vocatur: quem Cicero lib. ſecundo de Oratore preſſum dixit preſsi vero oratores ab eo nõ ita multo poſt illi dicuntur, quibus redundantes opponuntur, & oratio preſſa, cui opponitur illa, in qua ſit luxuries. Quin oratorẽ preſſum vocat infra, qui attenuate loquitur, amplóque opponitur, vt tum dicemus, quum ad eum locum peruenerimus. Quod autem Cicero preſſum dixit, id nos à Græcis credimus ἐμβριθὲς appellari. nec eos ſequimur, qui legunt hic, compreſsione rerum breues, vt ſit illa

Hermogenis περιβολή. sed quo pacto breues esse posiint, qui multas res comprehendunt, ego planè non video: nisi dicas, breues, si respicias ad res, quas comprehendant: vnde Thucydidem libro secundo de Oratore crebrum quidem rerum frequētia, sed verbis aptum, & pressum vocat. OB EAM IPSAM CAVSAM, quòd sunt breues. nam breuis esse laboro, obscurus fio, vt ait Horat. SVBOBSCVRI, quòd sententias concisas habeant, interdum etiam nòn satis apertas quum breuitate, tum nimio acumine, vt infra dicetur. Talis est Thucydides, cuius conciones ita multas habent obscuras, abditásque sententias, vix vt intelligantur, vt in Oratore scribit Cicero: vnde à Græcis etiam dicitur ἀσαφὴς τὴν διάνοιαν διὰ τὸ ὑπερβατοῖς χαίρειν: quod ipsum dedita opera, vt scribit Marcellinus, fecit, ne ab omnibus intelligeretur, sed à doctioribus, à quibus probatus, & laudatus apud posteros gloriam consequeretur: quanquam nos credimus ita tum tempora tulisse. nam si posterius, vt loquitur infra Cicero, fuisset, multo maturior fuisset, & mitior.

Sed vt intellectum est, quantam vim haberet accurata, & facta quodam modo oratio; tum etiam magistri dicendi multi subito extiterunt; tum Leontinus Gorgias, Thrasymachus Chalcedonius, Protagoras Abderites, Prodicus Cius, Hippias Eleus in honore magno fuit; aliique multi temporibus eisdem docere se profitebantur, arrogantibus sanè verbis, quemadmodum causa inferior (ita enim loquebantur) dicendo fieri superior posset. iis opposuit sese Socrates, qui subtilitate quadam disputandi refellere eorum instituta solebat, vir is, cuius ex vberrimis sermonibus extiterunt doctissimi viri: primúmque tum philosophia, non illa de natura, quæ fuerat antiquior, sed hæc, in qua de bonis rebus & malis, déque hominum vita & moribus disputatur, inuenta dicitur. quod quoniam genus ab hoc, quod proposuimus, abhorret; philosophos aliud in tempus reiiciamus, ad oratores, à quibus digressi sumus, reuertamur.

INTELLECTVM EST, à Thrasymacho & Gorgia præsertim, qui, vt in Oratore dicitur, primi traduntur arte quadam verba iunxisse. VIM, δύναμιν, quam Gorgias inuenit, vt scribit Suidas, quanquam paulo post Cicero eam in Vlysse multo antè fuisse testatur. TVM, vt intellectum est, quantam vim haberet accurata oratio: vel tum quum viueret Thucydides, cuius ætas in Thrasymachi, Gorgiæ, & Theodori tempora, vt in Oratore scribitur, incidit. Vnde falsum videtur esse, quod hoc loco scribat Cicero, Thucydidem, & eius æquales subobscuros fuisse, quòd nondum fuerat intellectum, quantam vim haberet accurata oratio: quando satis constat, Gorgiam, & reliquos, quorum ætate id intellectum est, quosque hic ponit Cicero, Thucydide seniores fuisse: siquidem Suidas putat ante olympiada octuagesimam, & Plinius ante septuagesimam Gorgiam fuisse: & Eusebius scribit, eos omnes, qui ponuntur hic, olympiade octuagesima sexta, Thucydidem vero octuagesima septima agnosci ita, vt eius ætas in eorum tempora incidisse recte dicatur: quod verum esse testantur Dionysius Halicarnasseus, & Marcellinus, qui sunt autores, illum τῆς τοῦ γοργίου ἀντιθέσεως & τὴν τοῦ προδίκου ἐν τοῖς ὀνόμασιν ἀκριβολογίαν secutum: quanquam Philostratus contendit, Thucydidem Gorgia

ſeniorem fuiſſe. Quòd ſi ille ſenior fuit, cognoſcere non potuit, quod poſtea eſt intellectum:ſin iunior,& illos vt ſeniores eſt ſecutus, qui primi traduntur arte quadam verba iunxiſſe,quæri poteſt, cur non idem fecit Thucydides ita, vt ne obſcurus eſſet. Reſpondemus primum Gorgiam centum & ſeptem annos compleſſe ita,vt non modo ætatem Thucydidis, qui annos quinquaginta vixit, ſed Iſocratis etiam iuuentutem potuerit complecti: & illum quidem,vt in Oratore dicitur,paria paribus adiuncta,& ſimiliter finita,itémque contrariis relata contraria primum inueniſſe; atque Thraſymachum principem inueniendi numeri fuiſſe:ſed Iſocratem, qui illorum omnium ætati ſucceſsit,quum Thraſymachus ei conciſus minutis numeris videretur,& Gorgias,Thucydides autẽ præfractior, cœpiſſe dilatare verbis,& mollioribus numeris explere ſententias: quam rem certe videre non potuit Thucydides. MAGISTRI DICENDI, Rhetores. LEONTINVS, quẽ Sicilia,vt ait Philoſtratus, οἱ λεοντῖνοι ἤνεγκαν. & Cicero ferè ſemper,quum de Gorgia meminit, Leontinum Gorgiam, non Gorgiam Leontinum ſcribit, prætorquàm in his libris, qui adoleſcentulo inchoati, & rudes exciderunt: quàquàm in Platone, & cæteris Grecis ſcriptoribus dicitur γοργίας ὁ λεοντῖνος: ſed Cicero vel aures conſuluit ſuas,vel ita loqui maluit, vt quum alibi dixit, Balbum Cornelium,Thebanum Epaminondam,Syracuſium Dionem,Heracleotam Dionyſium,Abderitam Protagoram,Eleum Hippiam, & Phalerea Demetrium. Leontinus vero dictus eſt, à patria ſua,hoc eſt à Leontina ciuitate Siciliæ, quam olim Athenienſes incoluere, vt refert Hermogenis interpres:de qua Pauſanias libro ſecundo τῶν ἑλληνικῶν ita ſcribit:λεοντίνους ἐρημώσαντες ποτὶ ὑπὸ συρακουσίων τὴν πόλιν,κατ' ἐμὲ αὖθις συνέβαινεν οἰκεῖσθαι. Quàm vero fertiles eſſent campi Leontini Cicero,Plinius,& alii docent. GORGIAS, Gorgias Leontinus Charmantidæ filius,Rhetor, Empedoclis diſcipulus fuit: vnde ferunt illum artem Rhetoricã didiciſſe, & ſcripſiſſe,ac ſolitum dicere, ſe, quũ Empedocles magicam exerceret, interfuiſſe:qui quum Rhetoricam docere cœpiſſet,tantum ſibi famæ comparauit, vt, quod ſcribit Aelianus, Philolao maior etiam crederetur:neque minus, quàm centum minas à ſingulis exigebat:vnde tantum numorum acquiſiuit,vt,quod etiam ſupra retulimus, Delphis in templo ſtatuam ſibi,& quidem auream poſuerit. Athenis, quò legatus cum Tiſia veniſſe dicitur, & Lariſſæ in Theſſalia diu commoratus eſt. Hunc purpureis veſtibus vſum fuiſſe teſtatur Aelianus:nec deſunt,qui ſcribant eius orationes Athenienſibus vſque adeo admirabiles viſas fuiſſe, vt dies,quibus habitæ fuiſſent, ἑορτὰς, & orationes ipſas lampadas vocarint. & ſanè primus ille orationes huiuſcemodi luminibus illuſtrauit, quæ Græci σχήματα vocant. In hunc etiam tanquam patrem Philoſtratus artem ſophiſtarum refert. Hic Gorgias putabat mulieris non formam,ſed bonum nomẽ atque famam debere apud quàmplurimos eſſe vulgatam. Hic auſus eſt dicere, ὡς οὐδὲν τῶν ὄντων ἐστίν, vt ait Iſocrates. Hic,vt eſt apud Platonem,& Ciceronem,de omni re,quæcunq. in diſceptationem,quęſtionémque vocaretur,ſe copioſiſsime dicturum profitebatur.quem quidẽ Clearchus in octauo Vitarum libro ſcripſit, propter vitæ continentiam octuaginta propemodum annos integra mẽte, & ſenſibus vixiſſe:& quum à neſcio quo interrogaretur, qua diæta vtens,ſic pulchre,& cum ſenſu tantum temporis viueret, reſpondiſſe,nihil vnquàm voluptatis cauſa faciens. Demetrius vero Byzantius in lib.de Poëmatis,Gorgias,inquit,Leontinus interrogatus,quid fuiſſet cauſa cur vltra centum annos vixiſſet,nihil,inquit,vnquàm alterius cauſa facere: quod Lucianus in Macrobiis quaſi interpretatur, quòd aliorum conuiuia nunquàm ſequeretur. In conuiuiis enim ſæpe plus, quàm par ſit quaſi ad

aliorum

aliorum arbitrium edendum est, & bibendum. hunc morem M. Antonius Flaminius vir optimus, & homo doctissimus hodie, quum sit tenui admodum valetudine, seruat ita, vt ne mecum quidem Regii superioribus annis inuitatus, familiariter cœnare voluerit, veritus, vt postea dixit, ne plures essent inuitati. Gorgias igitur interrogatus item, vt ait Cicero, cur tandiu vellet esse in vita, nihil habeo, inquit, quòd accusem senectutem. Vixit enim Gorgias annis centum & quinque, vt ait Pausanias: centum & nouem, vt Quintilianus, Diogenes, & Suidas scribunt: centum & octo, vt Plinius, Lucianus, & Philostratus arbitrantur: centum & septem, vt Cicero, & Valerius volunt: quanquàm Cicero loquitur ita, centum & septem compleuit annos, vt eum quasi ostendat ad centum & octo annos peruenisse. quo quidem tempore quum debilitate quadam correptus, aliquantulum somni cepisset, à necessario quodam rogatus, ecquid ageret, somnus, inquit, venit, vt me fratri commendet. nec ita multo post inedia vitam finiuit, quod de T. Pomponio Attico Cornelius Nepos scripsit. Huius senectus locum prouerbio facere potest, quod de his dicatur, qui diu, bene, & feliciter viuũt. Illud nõ putauimus prætereundũ, quosdam esse, qui credant, Gorgiam Philolai filium fuisse, propterea quòd Aelianus in Varia historia ita scribat: οἱ τοῖς ἕλλησι τοῖς πάλαι μακρῷ τῇ δόξῃ διέπρεπον γοργίας ὁ λεοντῖνος φιλολάου καὶ πρωταγόρας δημοκρίτου sed quum cæteri omnes & Gorgiam Charmantidæ, & Protagoram vel Artemonis, vel Mæandrii filium esse dicant, nos arbitrati sumus, vel Aelianum errasse, vel, vt nos paulo ante fecimus, interpretandum, præsertim quum Philolaus talis fuerit, qualem Diogenes describit. χελιδὼν πάλαι κατὰ γοργίου πετομένη ἀφῆκε τὸ περίττωμα αὐτοῦ δὲ ἔστι αἰσχρόν γε ὦ φιλομήλα vt refert Aristoteles libro tertio Rhetorices. Haud equidem scio, an is fuerit Gorgias, quem Plutarchus in præceptis connubii refert, orationem de concordia in olympiis recitasse. Illud quidem constat, eum præter artem Rhetoricam, singularum rerum laudes, vituperationésque conscripsisse, quod etiã infra dicetur. THRASYMACHVS CHALCEDONIVS, & Chalcedonius, non Charchedonius vt est apud Philostratũ, scribi debet: nec fuit Platonis, & Isocratis Rhetoris discipulus, vt scribit Suidas, quũ Cicero vel hoc ipso loco Isocrate seniorem faciat, & Plato in libris de Rep. inducat illũ cum Socrate asperius disputantẽ: tantũ abest, vt discipuli discipulus esse potuerit. Hic Sophistes fuit, qui primus περίοδον, & κῶλον ostendit, & modum Rhetorices præsentem introduxit. De consultationibus, de arte Rhetorica, de ludis puerilibus, & de argumentis Rhetoricis scripsit. hæc Suidas. Fuit & inueniendi numeri in oratione princeps, vt Cicero in Oratore testatur. CHALCEDONIVS, χαλκηδὼν inquit Stephanus, πόλις βιθυνίας ἡ πρὸς τῷ στόματι τοῦ πόντου κατάντικρυ τοῦ βυζαντίου: ὁ πολίτης χαλκηδόνιος lege Strabonem lib: duodecimo, & Plinium lib. quinto cap. trigesimosecundo. PROTAGORAS ABDERITES, Protagoras Artemonis, vel, vt alii volunt, Mçandrii filius, Abderites, vel, vt Eupolis scripsit, Teius fuit: quanquàm idem Teius, & Abderites esse potuit: siquidem Teii, quũ Persarum contumelias ferre non possent, patria relicta, migrarunt Abdera, vt refert Strabo libro decimoquarto: vnde prouerbium factum: ἄβδηρα καλὴ τηΐων ἀποικία. Huius pater ita diues fuisse dicitur, vt Xerxem, quum in Grçciam veniret, donis, & hospitio acceperit, & ab eo impetrarit, vt Magi Persç Protagoram, præter etiam suas leges erudirent: à quibus creditur didicisse, quod in principio sui libri postea sic posuit: De Diis, neque vt sint, neque vt non sint, habeo dicere. Quare Atheniensium iussu vrbe, atque agro fuit exterminatus. Democriti fuit auditor, quem tamen fama saltem superauit, vt scribit Aelianus, sed ita, vt Democriti filium, vt Gorgiam Philolai videatur

significare. Hic sophistes maximus suis temporibus fuit, & Rhetor, à quo Rhetoricam decem millibus denariorum didicisse Euathlum scribit Quintilianus. & sanè primus omnium mercede docuisse dicitur: vnde λόγοσ ἔμμισθοσ est appellatus. Docuit vero in Græcia, vt scriptum est apud Platonem annos quadraginta amplius: &, quum annos circiter septuaginta vixisset, in Siciliam profectus, decessit: qui πρότερος γοργίου καὶ προδίκου dicitur à Platone. Atque hæc omnia si vera sunt, & præsertim eius patrem diuitem fuisse & ipsum annos quadraginta in Gręcia docuisse, videbunt docti, qui vera possint esse, quæ dicat Athenæus, & referat etiam Gellius, illum à principio ita pauperem fuisse, vt lignis vehendis, cæterísque rebus huiusmodi operam suá locaret: & ex lignorum fasciculo perbelle composito ipsius ingenium à Democrito cognitum fuisse: nisi forte patris illum hæreditatem non creuisse, vel duos Protagoras Abderitas fuisse credere velimus. nam sine autoribus affirmare nihil possumus. Hic, vt refert Stobæus, nihil esse neque artem sine exercitatione, neque exercitationem sine arte dixit: ὁ ἀβδηρίτης vt ait Stephanus, ἱστορεῖ τὸ ἥσσω καὶ κρείσσω λόγον πεποιηκέναι καὶ τοὺς μαθητὰς διδάξαι τὸ αὐτὸ ψέγειν καὶ ἐπαινεῖν. ABDERITES, ἄβδηρα, inquit Stephanus, πόλεις δύο ὁμώνυμοι θρᾴκης ἀπὸ ἀβδηρίτου τοῦ υἱοῦ ἑρμοῦ ἡρακλέους ἐρωμένου. sed Pomponius Mela, & Martianus Capella, ac Solinus putant à sorore Diomedis appellatam fuisse. Quàm vero insipientes essent Abderitæ, retulimus in epistola quintadecima libri quarti ad Atticum. PRODICVS CIVS. cuius nomen tantum in sapientia fuit, vt Xenophon Grylli filius, quum apud Bœotios in vinculis esset, illum, dato sui corporis vade, audire voluerit. Hic olim quum legatus Athenas venisset, ingressus senatum, mortalium aptissimus est visus, quamuis sono difficili, & graui pronunciaret. Inquirebat vero iuuenes nobiles, & ex magnis viris natos, vt hospites haberet in ea quasi venatione. Fuit enim auarus, & voluptatibus deditus: quamuis Xenophon testetur ab eo scripta fuisse, quæ dicuntur de Hercule dubitante, vtram viam ingrederetur, duas quum cerneret, vnam virtutis, alteram voluptatis. De quo quidem Suidas ita scribit: Prodicus Cius ex Ceo insula, vrbe Iulide, philosophus, physicus, & sophistes, æqualis Democriti, & Gorgiæ: discipulus Protagoræ Abderitæ: Athenis, tanquam iuuenes corrumperet, cicutam bibere coactus, decessit: à quo prouerbium illud factum volunt: Prodico sapientior, vel quòd re vera sapiens esset, vel potius quòd se omnium sapientissimum esse crederet: vnde Aristophanes illum in Nubibus, vt scribit interpres, in ea re notauit. Primus hic suæ artis specimen quinquaginta drachmis præbuit: quem Theramenis Cothurni, & Socratis magistrum fuisse legimus. Hic dicere solebat, optimum condimentum esse ignem, sentiés bono stomacho satis esse obsonium esse coctum, etiamsi delitiarum nihil accedat. Hic ea, quæ prodessent hominum vitæ, Deorum in numero habita esse dixit. Apud Platonem, & Ciceronem sæpe Chius scribitur, quum Cius ex insula Ceo scribi debeat. CIVS, κεῖος ὁ ἀπὸ κίω τῆς νήσου: de qua quidem insula Solinus capite duodecimo, Plinius libro quarto capite duodecimo, & Strabo libro decimo plura scribunt. HIPPIAS, hic Hippias filius fuit Diopithis, discipulus Hegesidami, sophistes, & philosophus, qui multa scripsit, & finem τὴν αὐτάρκειαν quasi rem per se contentam esse definiuit. hæc Suidas, illa Philostratus: Hippias tantum memoria etiam senex valuit, vt quinquaginta nomina eodem ordine, quo audiuerat, redderet. In disputationes Geometriam, Astronomiam, Musicam, & Arithmeticam introduxit. Disputabat etiam de pictura, & arte statuaria, atque hæc quidem alibi, Spartæ vero de genetibus Rerump. coloniis, & operibus disserebat:

quoniam

quoniam Lacedæmonii propter desiderium imperandi, huiuscemdi forma delectabantur. Scripsit non orationem, sed dialogum Troicum, in quo Nestor in Troia capta Neoptolemo Achillis filio demonstrabat, qualia facere oporteat eum, qui velit bonus videri. Plurimas legationes quum obiret, nusquam tamen neque in concionibus, neque in disputationibus suam ipsius gloriam amisit: sed plurimas pecunias collegit, & tribubus, ciuitatum paruarum, & maiorum fuit adscriptus. Quum igitur maxime probaretur, olim Græciam in Olympia sermonibus variis, & bene cogitatis delectauit: quum res non anguste, sed copiose, & naturaliter, ad pauca verba poëtica confugiens, explicaret. Nam quum Olympiam, vt scribit Plato, & vertit Cicero, venisset maxima illa quinquennali celebritate ludorum, gloriatus est cuncta penè audiente Græcia, nihil esse vlla in arte rerum omnium, quod ipse nesciret, nec solum has artes, quæ liberales vocantur, sed annulum, quem haberet, pallium, quo amictus, soccos, quibus indutus esset se sua manu confecisse. etsi gloriatus est, ea se fecisse, apparet esse falsum, quod autor Dierum genialium scripsit, eum tanta inopia oppressum fuisse, ea vt facere cogeretur: præsertim quum apud Platonem de se ipse sic loquatur: si scires Socrates, quantum argenti sum lucratus, mirareris: &, vt alia mittam, olim profectus in Siciliam, vbi tunc erat Protagoras & quidem in summo honore, & me ipso senior, breui tempore multo plus, quàm centum & quinquaginta minas, & ex vno paruo vico Inyca nomine plus, quàm viginti minas acquisiui: quas domum quum tulissem, & patri dedissem, ille, & ciues omnes sunt admirati. Quin puto me plures pecunias, quàm duos alios simul Sophistas mihi comparasse. Aelianus illum vestibus purpureis visum fuisse testatur. ELEVS, Elis regio fuit Homeri tempore, & post bella Persica: in ea vrbs fuit ædificata, quæ Elis item est appellata, quæ sit in Peloponneso, & Elei populi ab Eleo Rege dicti. hæc Strabo, Mela, & Pausanias, vt mittam, quæ Plinius, Stephanus, & alii scribunt. & Eleus sine aspiratione, & sine diphthongo scribi debet, quoniam Græce scribitur ἠλεῖος, & ει in e productum sæpe, vt docet Seruius, Latine conuertitur. FVIT, aliàs fuerunt, vt verbum superiores etiam complectatur. MVLTI, vt Parmenides, Zeno, Selybrianus Herodicus, Pithocles Chius, Euthydemus, Dionysodorus, & alii, quos Plato sæpe vt sophistas deridet. TEMPORIBVS EISDEM, quibus Gorgias, Thrasymachus, & alii fuerunt. PROFITEBANTVR, in suis ostentationibus, quas ἐπιδείξεις Plato vocat. ARROGANTIBVS, quid enim arrogantius, quàm tam multa, & iniusta profiteri? CAVSA, λόγος, vt à Græcis dicitur: vnde λόγον ὑπέχειν, causam dicere vertunt eruditi. INFERIOR, infirmior, Gellius libro quinto capite tertio: peior, Quintilianus libro secundo, capite decimo septimo: ἥττων λόγος Isocrates in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως, Stephanus in verbo ἀδικέω, Plato in Apologia, & Aristophanes in Nubibus, vbi Strepsiades ita loquitur: εἶναι παρ' αὐτοῖς φασιν ἄμφω τὼ λόγω, τὸν κρείττον' ὅστις ἐστὶ καὶ τὸν ἥττονα. τούτοιν τὸν ἕτερον τοῖν λόγοιν τὸν ἥττονα νικᾶν λέγοντά φασι τἀδικώτερα. Anytus enim & alii Socratem sic accusabant, vt est in Platonis Apologia: ὡς ἔστι τις σωκράτης ἀνὴρ σοφὸς τά τε μετέωρα φροντιστὴς καὶ τὰ ὑπὸ γῆν ἀνεζητηκὼς καὶ τὸν ἥττω λόγον, κρείττω ποιῶν. Quam rationem Protagoras inuenit, vt diximus, & Aristoteles, Gellius, & Stephanus testantur. ITA ENIM LOQVEBANTVR, Græce illi quidem, sed in eam sententiam. SVPERIOR, fortior, vt vertit Gellius, melior, vt Quintilianus: κρείττων, vt aiunt scriptores, & autores Græci, quos paulo ante laudauimus. IIS, sophistis, & talia, qualia diximus, profitentibus. OPPOSVIT, tantum abest, vt verum sit, quod aduersarii calumniabantur, & Aristophanes scripsit, hæc illum fecisse, quæ semper, & vbi

que repellebat, vt Plato, Xenophon, & alii testantur. SOCRATES, Socrates Sophronisci lapidarii, & Phænaretæ obstetricis filius, ab Apolline omniũ sapientißimus appellatus, de quo tam multa Plato, Xenophon, Cicero, Aelianus, Laërtius, Suidas, & alii scripserunt, vt nunc præstet de illo silere, quàm pauca dicere. SVBTILITATE, Socrates enim quum prudentia, & acumine, & venustate, & subtilitate, tum vero eloquentia, varietate, & copia, quam se cunque in partem dedisset, omnium fuit facile princeps, lib. tertio de Orat. DISPVTANDI, εἰς ἑκάτερον, Epist. tertia lib. secundi ad Attic. contra alterius opinionem. ea enim fuit vetus, & Socratica ratio disputandi, Tusculana prima. REFELLERE, εἰρωνείᾳ, & ἐπαγωγῇ, quibus illum frequenter vsum fuisse constat. sic enim Socrates disputabat, vt nihil affirmaret ipse, alios refelleret, lib. primo Academicarum quæst. EORVM, sophistarum. INSTITVTA, quibus τοὺς νέους ἔπεισαν τὰς ἐκείνων ξυνουσίας ἀπολιπόντας σφίσι συνεῖναι χρήματα διδόντας καὶ χάριν προσειδέναι. SOLEBAT, quum percuntando, atque interrogando eliciebat eorum opiniones, quibuscum differebat, vt ad ea, quæ ii respondissent, siquid videretur, diceret, lib. secundo de Finibus. VIRIS, rectius, quàm verbis, vt in aliis libris legitur: ne sit ingratus numerus, solebat verbis, & πλεονασμὸν vitium quod vitare in primis debemus, ne reprehendamur, vt Hircius, quum dixisset, filium à matre decem mensibus in vtero latum fuisse, à Cicerone sic est reprehensus: quid? aliæ in penula solent ferre? quanquam, verbis, etiam legi posse credimus, quum & Plato Socratem φιλόλογον, atque λόγων δαίδαλον à quibusdam vocatum fuisse scribat, & Xenophon eum multum loqui solitum fuisse testetur: atque Aelianus affirmet, Socratis sermones Pausonis picturis similes fuisse: qui rogatus à quodam, vt equum, qui volutaretur, pingeret, currentem pinxit: illo vero, qui tabulam dederat, id moleste ferente, quod præter pactiones pinxisset, verte, inquit, & qui nunc currit, volutabitur: sic Socratem solitum fuisse obscure disputare: sed si quis eius sermones vertisset, eos bene habere animaduertisset. nolebat enim iis, quibuscum disputabat, molestus esse. Itaq; αἰνίγμασι, obliquis sermonibus, & ob id multis verbis vtebatur. CVIVS, aliàs huius, VBERRIMIS, vnde tam multa Plato, Xenophon, Aeschines, & alii scripserunt. SERMONIBVS, non dixit, è ludo, vt de Isocrate, loquens. quoniam Socrates apud Platonẽ sic loquitur: Ego magister nullius vnquam fui: si quis vero me vel dicentem, vel facientem voluit audire, siue iuuenis, siue senex esset, nulli vnquam operam meam negaui. DOCTISSIMI VIRI, vt Plato, Xenophon, Aeschines, Aristippus, Phędon, Crito, & alii, quos longum esset referre. ILLA DE NATVRA, φυσικὴ ἣν δὴ καλοῦσι περὶ φύσεως ἱστορίαν, vt apud Platonem in Phædone Socrates ipse testatur. & sanè philosophandi ratio est triplex, vna de vita & moribus, quæ Græce ἠθικὴ dicitur: altera de natura, & rebus occultis, quæ φυσικὴ: tertia de differendo, quæ λογικὴ vocatur. quæ quidem ratio accepta est à Platone, vt credit Cicero lib. primo Acad. quæst. vt vero scribit Laërtius sic primus Zeno Citieùs diuisit. Philosophiæ partes vocat Cicero lib. primo de Orat. locos Apollodorus, Chrysippus vero, atque Eudromus species, alii genera. & aliqui Philosophiam ipsam animanti similem esse dixerunt, ossibus ac neruis λογικὴν, carnibus ἠθικὴν, animæ φυσικὴν conferentes: alii ouo compararunt, quòd crustam λογικὴ album en ἠθικὴ, vitellum, & reliqua abstrusa φυσικὴ referat: alii agro frugifero, quòd sepem λογικὴ fructum ἠθικὴ, humum ac arbores φυσικὴ quasi repręsentet. ANTIQVIOR, quipppe quàm, siue à barbaris, vt multi putarunt, siue à Græcis, vt credit Laërtius, inuenta sit, certe satis constat ante Socratem annis minimum mille centum & quinquaginta fuisse. SED HAEC, ἠθικὴ. DISPVTATVR, vt

apud

apud Platonem in his dialogis, qui ἠθικοὶ vocantur, & apud Ariſtotelem in libris τῶν ἠθικῶν νικομαχείων & ἠθικῶν μεγάλων. INVENTA DICITVR, à Socrate, qui, vt ſcriptum eſt in Tuſculanis quæſtionibus, primus philoſophiam deuocauit è cœlo, & in vrbibus collocauit, & in domos etiam introduxit, & coëgit de vita, & moribus, rebúſque bonis, & malis quærere. GENVS, φιλοσοφίαν τὴν ἠθικὴν, quam moralem vocant, etſi totam philoſophiam potius hic complecti videtur. AB HOC, genere, quod pertinet ad oratores referendos. PROPOSVIMVS, quando me vos rogaſtis, vt vobis exponerem, quod in Tuſculano inchoaueram de oratoribus, quando eſſe cœpiſſent, qui etiam, & quales fuiſſent. ABHORRET, quoniam in illo præcepta traduntur, & diſputatur, in hoc perſonę referuntur. vel abhorret ſecundũ Socratis opinionem, qui ſapienter ſentiendi, & ornate dicendi ſcientiam re cohærentes, diſputationibus ſuis ſeparauit, lib. tertio de Orat. vel abhorret, hominibus abhorrere videtur, qui philoſophiam non ſint complexi, vt pauci, vel potius nulli oratores ante Ciceronem complectebantur: quum tamen ea mater omnium bene factorum, benéque dictorum infra vocetur: & in libris Oratoriis ita ſit ſcriptum: tertium vero genus philoſophiæ, quod ſemper oratoris fuit niſi tenebimus, nihil oratori, in quo magnus eſſe poſsit, relinquemus. PHILOSOPHOS, philoſophiam, vt ſit quædam denominatio. nam Cicero non reiecit in aliud tempus philoſophos, de quibus, quod ego ſciam, non fuit ſcripturus, ſed philoſophiam, de qua poſtea tam multa ſcripſit, & plura ſcripſiſſet, ſi vixiſſet. ALIVD IN TEMPVS, in illud, in quo Academicas quæſtiones, libros de Finibus, Tuſculanas quęſtiones, libros de Natura Deorum, de Diuinatione, de Fato, & præſertim de Officiis ſcribemus: quãquam ex his quædam iam tum, vt puto, fuerat exorſus. A QVIBVS, vt à Pericle, Cleone, & reliquis. DIGRESSI, & ad ſophiſtas, & philoſophos delapſi.

Extitit igitur iam ſenibus illis, quos paulo ante diximus, Iſocrates, cuius domus cunctæ Græciæ quaſi ludus quidam patuit, atque officina dicendi, magnus orator, & perfectus magiſter, quanquam forenſi luce caruit, intráque parietes aluit eam gloriam, quam nemo quidem meo iudicio eſt poſtea conſecutus. Is & ipſe ſcripſit multa præclarè, & docuit alios: & cum cætera melius quàm ſuperiores, tum primus intellexit, etiam in ſoluta oratione, dum verſum effugeres, modum tamen & numerum quendam oportere ſeruari. ante hunc enim verborum quaſi ſtructura, & quædam ad numerum concluſio nulla erat: aut, ſi quando erat, non apparebat eam dedita opera eſſe quæſitam: quæ forſitan laus ſit: veruntamen natura magis, tum caſu nonnunquam, quàm aut ratione aliqua, aut obſeruatione fiebat. ipſa enim natura circumſcriptione quadam verborum comprehendit conclúditque ſententiam. quæ cum aptis conſtricta verbis eſt, cadit etiam plerunque numeroſe. nam & aures ipſæ, quid plenum, quid inane ſit, iudicant: & ſpiritu, quaſi neceſsitate aliqua, verborum comprehenſio terminatur: in quo non modo defici, ſed etiam laborare turpe eſt.

SENIBVS. nàm Gorgiam senē Isocrates adolescens in Thessalia audiuit, vt scribitur in Oratore. ILLIS, Gorgia, Thrasymacho, Protagora, Prodico, & Hippia. ISOCRATES, Theodori mediocris ciuis Atheniensis filius, cuius vitam Dionysius, Plutarchus, Philostratus, & Suidas ita diligēter scripserūt, vt ego malim tacere, quàm quę notissima sūnt, referre: siquid tamē occurret, quod referendum videatur, non prætermittam. CVNCTAE GRAECIAE, nedum Atheniensibus. & sanè, vt scribit Dionysius, iuuenes, qui vel Athenis, vel in reliqua Græcia essent optimæ indolis, erudiuit. Quin autor est Plutarchus primū in Chio insula ludum aperuisse. QVASI LVDVS, domus quasi ludus, quum doctores domi ludos habere non soleant. nam ludum alio qui Isocrates habuit. siquidem Dionysius scribit, eius ludum Athenarum quandam imaginem fuisse: quòd, quemadmodum Athenæ colonias deducebāt, sic Isocratis ludus orationum quasi colonias mittebat: quam rem Dionysius paulò obscurius scripsit, sed nos explicauimus ita, præsertim quum satis constet, Isocratem ad centum auditores ex diuersis locis habuisse, qui penè omnes magni viri euaserunt: vnde Cicero in libris oratoriis ita scribit: è ludo Isocratis tanquam ex equo Troiano innumeri principes exierunt. OFFICINA, sic in Oratore, domus Isocratis officina habita eloquentiæ est. & sanè vt sit μεταφορὰ officina rectè dicitur: quando ex ea, vt scribit Plutarchus, ἀργύριον ὅσον οὐδεὶς σοφιστῶν ἐπόρισεν. MAGNVS ORATOR, ita magnus, vt prēter cęteros eiusdem generis à Socrate, Platone, & Cicerone sit laudatus. Quare vt Cicero, quum à Catone laudabatur, vel reprehendi se à cæteris facile patiebatur, sic Isocrates videtur horum testimonio aliorum iudicia debere contemnere. hoc in Oratore scribit Cicero. PERFECTVS, quamuis enim Gorgias, Prodicus, & alii Rhetoricam docuissent, perfecti tamen magistri non fuerant, vt postea fuit Isocrates. & sanè in omnibus penè rebus, quæ magnæ, & perfectæ sint futuræ, id vsu videmus euenire, vt ab exiguis principiis profectæ, paulatim crescant, donec ad summum perueniant, quod, vt de rebus aliis taceamus, in poëtis, & oratoribus tam Grecis, quàm Latinis optime cognosci potest. MAGISTER, omnium penè oratorum sui temporis, lib. secundo de Orat. QVANQVAM, correctio, vel πρόληψις, ne quis dicat: qui fieri potest: vt is magnus orator fuerit, qui forum, vbi ars dicendi exerceretur, nunquam penè vidit? FORENSI LVCE, foro quod lux, & theatrum ingenii esse solet. CARVIT, pudore à dicendo, & timiditate quadam ingenua refugit, lib. secundo de Orat. abstinuit, εἶλεν, ipse scribit in Panathenaico, τῇ φύσει πρὸς μὲν τὰς πράξεις ἀρρωστοτέρα καὶ μαλακωτέρα οὔσα τῷ δέοντος πρὸς δὲ τοὺς λόγους οὐ τελείαν, οὔτε παντάπασιν χρησίμην: præterquam quòd εἶλεν ἐγίνετο φωνῆς ἱκανῆς καὶ τόλμης. PARIETES, ἀντίθετον, in quo luci parietes quasi tenebras opponit, vt ex vmbra in Solem. ALVIT, μεταφορὰ ab iis animalibus, quæ domi solent ali, quæ altilia vulgo dicuntur. EAM GLORIAM, quæ tanta fuit, vt ea motus Aristoteles, ipse etiam cœperit docere, & prudentiā cum eloquentia coniungere, illud frequenter vsurpans, αἰσχρὸν σιωπᾶν καὶ Ἰσοκράτην ἐᾶν λέγειν, quod etiam supra retulimus. NEMO QVIDEM MEO IVDICIO, libentius legerem: nemo, meo quidem iudicio. nam tunc esset nescio quid annominationis, mo me, & frequenter ita loquuntur scriptores: meo quidem iudicio, mea quidem sentētia, meo quidem animo. sic vero dixit præsente Bruto, quoniam Cicero semper Isocratem laudabat, Bruto nonnunquam leuiter, & erudite repugnante, in Oratore. erant enim tunc quoque, qui Isocratem non diligerent, vt superioribus annis Faustus Victor amicus noster, qui solebat illum Isocratellum vocare. CONSECVTVS, rectè Cicero,

cero,quum de Oratore magno loqueretur, & paulo post nescio quid de numeris eius esset dicturus, περίοδον numero, id est dichoreo pede,quem maxime probabat,terminauit. MVLTA, orationes sexaginta. Tot enim ferebantur,vt scribit Plutarchus,quarum viginti quinque Dionysius germanas putabat, Cæcilius vero viginti octo: quanquam Suidas eum triginta duas scripsisse refert.hodie certe vna tantum & viginti leguntur. PRAECLARE, quàm præclare scripserit, etsi orationes ipsius ostendunt, Dionysius tamen etiam pluribus verbis explicat. ALIOS, vt Hyperidem,Timotheum, Theopompum,Ephorum,&alios,quos apud scriptores reperies. CAETERA,quæ ad dicendum pertinent. MELIVS, docuit,fecit. SVPERIORES, Gorgias, Prodicus,&alii. PRIMVS,atqui Thrasymachus in Oratore princeps inueniendi numeri fuisse dicitur,vt Cicero à se ipse dissentire videatur,nisi forte sic dicas:Thrasymachus inueniendi numeri, Isocrates vero seruādi princeps fuit. nam & hic Cicero ita loquitur: Isocrates primus intellexit numerum quendam oportere seruari: & item in Oratore:Isocrates primus instituit dilatare verbis,& mollioribus numeris explere sentētias. Quare in eo merito non Thrasymachum solum,qui concisus minutis numeris illi videbatur,sed Gorgiam etiam Leontinum moderatione, non inuentione vicisse dicendus est. nam neminem in eo genere scientius Isocrate versatum esse cōfitendum est,in Orat. SOLVTA ORATIONE, πεζῷ λόγῳ,prosa,& pedestri oratione. his enim nominib. à scriptoribus appellatur:& soluta quidē,quòd etsi pedes, & numeros habet,carmine tamen est solutior:prosa quasi profusa:pedestris vero,quòd pedes etiā sæpe plures,quàm carmen habeat:vel quòd quasi pedes ire videatur,quū carmē quasi eques dici possit.hinc pedestres historias dixit Horat.soluta oratione scriptas.hanc orationē à Pherecyde Syro inuentā scribit Plinius:quamuis & ipse à se dissentiat, qui dicat alibi Cadmū eam condere instituisse:& multi aliter scribāt, qui Mosi Hebræo acceptā referāt. VERSVM EFFVGERES, est enim vitiū orationis, si periodus in versum cadat,vt lib.tertio de Oratore,& in Oratore docet.& omne quidē genus carminis effugere debemus,sed præsertim heroicū,siue hexametrū,vt Quint.lib. nono capite quarto,& Fortunatianus lib. tertio scribunt:cuius tamen finē ne Cicero quidē ipse semper effugit,vt Teucris promissa patrauit:in cōspectu consedimus omnes:scire necesse est:domus te tota salutat:spectare videtur:& reliqua id genus,in quæ sæpe in Epistolis,& in libris Philosophicis vel imprudens incidit,vel certe prudēs,vt diligentē quandam negligentiā ostendat in illo presertim dicēdi,& scribendi genere temperato:vel fortasse quædā à poëtis mutuatur,vt Teucris promissa patrauit. Id enim credimus licere nō in epistolis modo,sed in orationibus etiā:in quibus tamen Cicero frequētius à carmine orditur,quàm in carmē terminet. Trapezuntius tamen existimat heroicum in fine nō esse prorsus vitandum:in principio certe Liuius non vitauit: facturus ne operæpretium sim. Est vero carmen orationis vitium,quoniam, quum sit soluta,& libera,nō debet,vt carmen, numeris astringi:aut carmini sic admisceri,vt Chimera quædā esse videatur. Accedit,quòd oratio quum sit ad res gerendas nata,non debet cōponi,vt carmina, quæ sunt cœnis,otio, & theatro comparata. MODVM,lib. tertio de Oratore quum Cicero de modo scribit,interdū videtur vertere,πέρας, vel περίοδον, vt quum illud dicit:verborum, & sententiarū modo interpunctas clausulas in orationibus esse voluerunt:interdum σύνθεσιν,vt quum verborum coniunctionem vocat:interdū σχῆμα,vel τρόπον,vt quū sententiam modis vinctam esse debere,vel orationē variis modis confici posse testatur:interdū συμφωνίαν,vt quum vocum modum,& moderationem vocis appellat:interdū μέτρον,vt quum veteres affirmat versus

propemodũ in soluta oratione adhibuisse: quæ penè omnia Dionysius in Isocratis vita pluribus prosequitur: & hoc loco fortasse Cicero vno verbo, hoc est modo, voluit complecti: nisi forte modo, & numero id voluit significare, quod ad hunc modũ scribit Dionysius: περιόδῳ τε καὶ κύκλῳ περιλαμβάνειν τὰ νοήματα πειρᾶται ῥυθμοειδεῖ πάνυ καὶ οὐ πολὺ ἀπέχοντι τοῦ ποιητικοῦ μέτρου ἀναγνώσεως μᾶλλον οἰκειότερος ἐστιν, ἢ χρήσεως. præsertim quum de metro, & numero etiã Quintil. ita coniunctim scribat: omnis structura, ac dimẽsio, & copulatio vocum constat aut numeris (numeros ῥυθμοὺς accipi volo) aut μέτροις, id est dimensione quadam; & Aristophanis interpres ῥυθμὸν τοῦ μέτρου πατέρα vocat. Tibicines suos modos græce τοὺς νόμους, vt opinor, appellant: de quib. aliàs dicemus. NVMERVM, ῥυθμόν. sic enim Cicero ipse in Oratore, & Quintil. lib. nono capite quarto docent. Quicquid enim, inquit Cicero, est, quod sub aurium mensurã aliquam cadit, etiamsi abest à versu, numerus vocatur, qui Græce ῥυθμὸς dicitur: qui sic definitur, vel certe describitur: ῥυθμός ἐστι τάξις ἔμμελος ἀκόλουθον ἁρμονίας μέλος εὔφωνον: quod ita vertunt: rhythmus est ordo consonans, ad harmoniæ consecutionẽ suauis, & arguta modulatio. hinc scripsit Suidas eum spectari etiã in his, qui pedibus, & manibus pulsant. Quando enim cita, & tarda pedum sublatio, & depressio inter se habẽt proportionẽ, fit ῥυθμὸς, hoc est, numerus. Vnde poëta dixit, in numerum ludere: quod hodie quoq. in choreis seruari videmus, vt omnes penè in numerum, id est πρὸς τὸν ῥυθμὸν saltent. & hinc sumpta ab his translatione, syllabarum compositio, quam ad carminum factionem comprehendimus, pedes, & numeri hoc est ῥυθμοὶ vocantur: vnde recte dixit poëta, numeros memini: quos quidẽ numeros verbis solutis Isocrates primus adiũxit, vt Cicero in Oratore testatur, vbi de numeris plura scribit; ad quem librum, & tertium de Oratore, ac Quintiliani nonũ studiosos reiicio, qui discere cupiunt, qua ratione numerosa oratio sit conficienda. OPORTERE SERVARI, vnde princeps id fertur instituisse, vt inconditã antiquorum dicendi consuetudinem, delectationis, atque aurium causa, quemadmodum scripsit discipulus eius Naucrates, numeris astringeret, lib. tertio de Orat. & oportere dixit, non necesse esse, quoniã aliter etiam fieri potest. nam multi ante, & post aliter scripserunt. HVNC, Isocratẽ. ENIM, αἰτιολογία. QVASI STRVCTVRA, quum verbum durius videretur, hac particula, quasi, molliuit. coniunctionẽ lib. tertio de Oratore videtur appellare: Quintil. certe structuram, dimensionem, & copulationem vocat. AD NVMERVM, πρὸς τὸν ῥυθμὸν, conclusio ad numerum, numerosa, vt in Oratore dicitur. CONCLVSIO, sic etiã vocatur lib. tertio de Oratore, & quidem recte. Quamuis enim quæri soleat, totóne in ambitu verborum numeri sint tenendi, an in primis partibus, atque extremis, plerique tamen censent cadere tantum numerose oportere, terminaríque sententiam, aures enim semper extremum expectant, in eóque acquiescunt, in Oratore. NVLLA ERAT, hoc negat Quintilianus, qui putat Herodotum, Thucydidem, Lysiam, reliquósque compositionis huiuscemodi fuisse studiosissimos. Cicero tamen hoc semper affirmat. QVAE FORSITAN LAVS SIT, nam caput artis est artem dissimulare, & vitanda est ingenii, ostentationísque suspicio: inquit Cicero lib. secundo de Orat. Nimis etiã insidiarum ad capiendas aures adhiberi videtur, si etiam in dicendo numeri quæruntur ab oratore, vt ait in Oratore. Arist. quoque lib. tertio Rhetorices artem docet esse celandam. NATVRA MAGIS TVM CASV NONNVNQVAM, sic in Oratore: nihil affert numerus, nisi vt sit apte verbis comprehensa sententia: quod fit etiam ab antiquis, sed plerunque casu, sæpe natura: quæ verba nihil ab his differunt, nisi ordine. hic enim naturam casui, ibi casum naturæ præposuit, vt ille, qui scripsit ad Herennium, libro secundo:

do:male his vſum dicemus,quæ caſu, & natura habuerit:& Ser.Sulpicius ad Ciceronem ſcribens:caſus,& natura in nobis dominatur. Cicero tamen hic alium ſecutus eſt ordinẽ:quamuis ordo ipſe compoſitionis, & contrapoſita, quæ ſequuntur in προσαποδόσει,eundem,quem diximus, quaſi requirant.nam ratio reſpõdet caſui,obſeruatio naturæ:vt verba videri poſsint inuerſa, præſertim quum in aliis libris aliter etiã legantur:natura magis tum caſúq. nonnunquam,vt legi etiam fortaſſe poteſt. RATIONE, conſilio : contrà caſu, forte,temere,fortuito:quod naturę reſpondere nullo modo poteſt,quæ prouida ſolérſque,& quædam vis rationis particeps à Cicerone dicatur. OBSERVATIONE, vt enim poëtica, & verſus inuentus eſt terminatione aurium obſeruatione prudentum,ſic in oratione animaduerſum eſt, multo quidem illud ſerius,ſed eadem natura admonente,eſſe quoſdam certos curſus,coclusionéſque verborum, in oratore. & ſic obſeruatio diuturna notandis rebus fecit artem : quæ quum à natura proficiſcatur, illi recte dicitur reſpondere. IPSA, αὐτὰ, ſponte ſua,per ſe,id enim αὐτὸς etiam apud Græcos ſignificat,vt apud Homerum: ἥ μιν αὐτάγρετα αὐτὴν ὄφελλεν. ENIM, αἰτιολογία, quare id natura fieret. CONCLVDITQVE SENTENTIAM, hinc in Oratore inquit: veteres fortuito ſæpe aliquid concluſe, aptéque dicebant. CONSTRICTA, illigata, vincta, vt loquitur lib.tertio de Orat. aliter circunſcripta. nam & paulo ante,circunſcriptione,dixit. CADIT, concluditur. AVRES, quarum iudicium ſuperbiſsimum, & ſenſus faſtidioſiſsimus eſſe dicitur. IPSAE, αὐταὶ, per ſe, paulo ante. PLENVM, modis vinctum,& numeris abſolutum. INANE, plenum,inane, ἀντίθετον. IVDICANT, aures enim vel animus aurium nuncio naturalem quandam in ſe continet vocum omnium menſionem.Itaque & longiora,& breuiora iudicat, & perfecta, ac moderata ſemper expectat. Vnde Cicero ita de ſe ſcribit in Oratore.meę quidem aures & perfecto,completóq. verborum ambitu gaudent,& curta ſentiunt,nec amant redundantia. SPIRITV, quo vno ſaltem verborum comprehenſio volui poſsit,lib.tertio de Orat. NECESSITATE, clauſulas enim atque interpuncta verborum,animę interclusio, atque anguſtiæ ſpiritus attulerunt,lib. tertio de Orat.vt neceſsitate cõprehenſio terminetur,vbi ſpiritus deficiat. vnde longiſsimam cõplexionem verborum Cicero vocat,quæ volui vno ſpiritu poteſt.quin Hermogenes lib.quarto de Inuent.cõprehenſionẽ ipſam πνεῦμα videtur vocare. COMPREHENSIO, quam Græci περίοδον, nos tum ambitũ,tum circuitum, tum cõprehenſionem, aut cõtinuationem, aut circũſcriptionẽ dicimus,vt ait Cicero in Oratore,lib.vero tertio de Oratore complexionẽ vocat:quam quidem ſic Ariſt. lib. tertio Rhetorices definit:λέγω περίοδον λέξιν ἔχουσαν ἀρχὴν, καὶ τελευτὴν αὐτὴν καθ' αὑτὴν, καὶ μέγεθος εὐσύνοπτον, id eſt dico periodum dictionem habentem ipſam in ſe ipſa principium, & finem & magnitudinem perſpicuam : Demetrius Phalereus hoc modo Latine,vt M. Antonius Antimachus ſenex optimus vertit:Periodus eſt ex membris,& inciſis bene conuerſis,ſubiectam ſententiam perficientibus,conſtitutio:Hermogenes paulo aliter,ſed,vt nũc eſt, Aquilę Romani illa mihi definitio placet:periodus eſt ea, quæ ſententiam certa quadã circunſcriptione definit,atque determinat,qualis hæc eſt:ſi quantũ in agro, locíſque deſertis audacia poteſt, tantũ in foro,& in iudiciis impudentia valeret, nõ minus nunc Aulus Cecinna cederet impudẽtiæ,quàm tum in vi facienda ceſsit audaciæ. Atque periodũ dictam volunt μεταφορικῶς,quod oratio per eam currat,vt curſores,ad metam:quam & ſimplicem,& compoſitam facit Demetrius, vt ſimplex ea ſit,quæ vnum habeat membrum:compoſita,quæ duo, tria, quatuor. & ſanè Cicero quoque docet eam quatuor partibus conſtare, quum tamen

ipſe pluribus membris in ea ſæpe vtatur, vt facile videbit, qui pauló accuratius eius opera leget. Et membrum quidem, quod Græci κῶλον vocant, sic ab Aquila definitur: membrum eſt pars orationis ex pluribus verbis abſolute aliquid ſignificans, hoc modo: etſi vereor iudices, ne turpe ſit, pro fortiſsimo viro dicere incipientem timere. Inciſum vero, quod ille cæſum, & Græci κόμμα dicunt, hoc modo: cæſum eſt pars orationis nondum ex duobus, aut ex pluribus verbis quicquam abſolute ſignificans, ita: etſi vereor iudices, ne turpe ſit, Hoc vero inciſum, autore Demetrio, breue debet eſſe. Periodus item alio quodã modo triplex à Demetrio dicitur, Rhetorica, dialogica, & hiſtorica: & Rhetorica quidem talis eſt, qualem ante deſcripſimus: dialogica vero remiſsior, ac ſimplicior, vixque periodus apparens, qua in dialogis vtamur: hiſtorica harum vtriuſque particeps, vt neque nimis ſit ſoluta, neque nimis aſtricta, ne hiſtoricam ſimplicitatem amittat. Quare Liuius quibuſdã videri ſolet ſuas comprehenſiones nimis circumduxiſſe. DEFICI, voce, & ſpiritu: quod etſi recte dici ſcio, vt illud in oratione pro Cluent. mulier conſilio, rationéque deficitur, egò tamen malim legere hoc loco, deficere. LABORARE, vt laborant illi, qui plura in circuitu volunt comprehendere, quàm vt vno ſpiritu volui poſsint: quod quidam, qui nunc ſe Ciceronianos credunt exiſtimatum iri, ſi complexiones quàm longiſsimas conficiant, cauerent, ſi quod ſcribunt, aliquando de ſuperiore loco pronunciare cogerentur.

Tum fuit Lyſias, ipſe quidem in cauſis forenſibus non verſatus, ſed egregie ſubtilis ſcriptor atque elegans: quem iam propè audeas oratorem perfectum dicere. nam planè quidem perfectum, & cui nihil admodum deſit, Demoſthenem facile dixeris: nihil acute inueniri potuit in eis cauſis, quas ſcripſit, nihil, vt ita dicam, ſubdole, nihil verſute, quod ille nõ viderit: nihil ſubtiliter dici, nihil preſſe, nihil enucleate, quo fieri poſsit aliquid limatius; nihil contra grande, nihil incitatum, nihil ornatũ vel verborum grauitate, vel ſententiarum, quo quidquam eſſet elatius.

TVM FVIT, Gorgia, Prodico, & aliis, quos paulo ante dixit, iam ſenibus & Iſocrate iuuene, vt oſtendit in Phædro Plato, vbi teſtatur Lyſiã iam tum quũ iuuenis admodũ eſſet Iſocrates, orationes cõſcripſiſſe. Quin illud addit in fine: Ἰσοκράτης δοκεῖ μοι ἀμείνων ἢ κατὰ τοὺς περὶ Λυσίαν εἶναι λόγους, τὰ τῆς φύσεως ἔτι δὲ ἤθει γεννικωτέρῳ κεκρᾶσθαι, id eſt, vt vertit Ficinus, Iſocrates videtur mihi præſtantiori ingenio eſſe, quàm Lyſiam ſua ſcripta demonſtrant: præterea moribus generoſioribus præditus. LYSIAS, Lyſias Chephali Syracuſani filius orator, Tiſiæ, & Niciæ diſcipulus, vnus ex decem oratoribus, qui apud Græcos maxime celebrãtur: de quo Alicarnaſſeus, & Plutarchus quidẽ plura ſcribunt in vita, ſed nos hæc pauca hinc inde collegimus. Natus eſt Athenis, quum pater eò Cephalus immigraſſet. Quindecim annos natus, in Thurios cum duobus fratribus in coloniam profectus eſt: ſed poſtea, quum ſermonem Atticum ibi penè perdidiſſet, Athenas, agens annum quadrageſimum ſeptimum, eſt reuerſus. orationes eius vere vltra trecentas fuiſſe dicuntur, & aliæ, præter has, dubiæ. Dicendi puritate omneis, præter Iſocratem, ſuperauit. ſcripſit artem Rhetoricam, conciones, laudationes, & epiſtolas ſeptem, vnam de negotiis, reliquas de amoribus, quarum quinque ad adoleſcentulos miſit & ſanè in amores pronus fuit, quando duæ ipſius amicæ Metanira, & Lagis celebres habentur. exul olim quingentos milites ſtipendio ſuo inſtructos, ad

Athenas triginta tyrannide liberandas misit. De Lysia Cicero scribit ita lib. primo de Orat. Quum Socrati scriptam orationem disertissimus orator Lysias attulisset, quã, si ei videretur, edisceret, vt ea pro se in iudicio vteretur, Socrates non inuitus legit, & commode scriptam esse dixit: sed inquit, vt si mihi calceos Sicyonios attulisses, non vterer, quamuis essent habiles, & apti ad pedem, quia nõ essent viriles, sic illam orationem disertam sibi, & oratoriam videri, fortem, & virilem non videri. Idem Cicero refert infra, Lysiam primo profiteri solitum, artẽ esse dicendi: deinde, quòd Theodorus esset in arte subtilior, in orationibus autẽ ieiunior, orationes eum scribere aliis cœpisse, artem remouisse. Eum philosophum etiam fuisse quidam putant, quod falsum est, quando Socrates apud Platonem Phædrũ hortatur, vt Lysiam ad philosophiã conuertat ita, vt veluti frater Polemarchus, philosophetur: quod nisi iam senex fecit, nõ video, qui posit philosophus appellari. Hic olim Diogenem, vt aiunt, interrogauit, an crederet Deos esse: cui respondit ille: qui conuenit, vt non credam, quum certũ habeam, te Diis inuisum esse? Phauorinus, vt ait Gellius, de Lysia, & Platone solitus est dicere: si ex Platonis oratione verbũ aliquod demas, mutẽsue, atque id cõmodissime facias, de elegantia tantũ ditraxeris: si ex Lysię, de sententia. sed hæc, & alia huiuscemodi suis locis dicentur. IN CAVSIS FORENSIBVS NON VERSATVS, quippe qui priuatas plerasq. & eas ipsas aliis, & paruarũ rerum causulas scripserit vt ait Cicero in libello de Optimo genere oratorum. SVBTILIS, ita, vt eius subtilitate multi gaudeant, infra, & Quintil. lib. decimo cap. primo, hinc L. Crassus illi subtilitatẽ tribuit lib. tertio de Orat. SCRIPTOR, nam scripsit orationes aliis, non habuit ipse, infra. ELEGANS, in Catone & Lysia nõnulla fuit inter ipsos similitudo: acuti erant, elegãtes, faceti, breues, infra: idem propemodũ scribit Quintil. lib. decimo cap. primo. AVDEAS, hoc verbũ de re ardua, & difficili dicitur, vt docet Seruius Grãmaticus. Difficile vero semper fuit, ac penè ἀδύνατον oratorem perfectum inuenire: quum boni perquam diu nulli, vix autẽ singulis ætatibus singuli tolerabiles oratores inuenirẽtur, vt lib. primo de Orat. dicitur: tantũ abest, vt essent perfecti. PERFECTVM, non fuit tamẽ perfectus, quando inter minores oratores à Cicerone in libello de Optimo genere oratorũ numeratur: quamuis Quint. ita scribat: Lysias subtilis; atque elegans, & quo nihil, si oratori satis sit docere, quæras perfectius. nihil enim est inane, nihil arcessitum: puro tamen fonti, quàm magno flumini propior. Illum quoq. Plato esse scripsit δεινότατον εἰπεῖν vt etiam Plutarchus in vita refert. NAM, αἰτιολογία quare perfectum illum nõ vocet. PLANE, opponit illi particulæ, propè. CVI NIHIL ADMODVM DESIT, cui nihil prorsus desit, vt interpretantur eruditi. & est quasi ἐπεξήγησις vel ὁρισμὸς perfecti, quòd sit illud, cui nihil addi posit, quodque summum, perfectissimúmque Cicero iudicat in Oratore. DEMOSTHENEM, Demosthenis, & Cleobulæ filium, oratorum Græcorum facile principem, de quo tam multa scripta sunt à Cicerone, Quintiliano, Plutarcho, Hermogene, Theone, Luciano, Suida, & aliis, vt superuacaneum videatur aliquid hoc loco referre, quum omnia posint ab his scriptoribus nullo penè negotio peti. NIHIL, repetitio. ACVTE, ὀξέως vt loquitur Hermogenes libro secundo περὶ τῶν ἰδεῶν quo loco περὶ δεινότητος καὶ τοῦ ὀξέως λέγειν scribit. & sanè, vt idem est autor, τὸν δημοσθενικὸν λόγον τὰ ποιοῦντα ἔστι ταῦτα: σαφήνεια, μέγεθος, κάλλος, γοργότης, ἦθος, ἀλήθεια, δεινότης: quæ si non prorsus omnia, at maiorem certe partem Cicero hoc loco, & in Oratore complectitur. Demosthenes igitur nihil argutiis, & acumine Hyperidi cedebat, vt ait in Oratore: vt hoc totum videatur ad τὸ ὀξέως λέγειν pertinere: vel potius hæc omnia, acute inuenire,

subdole, versute, subtiliter dicere, presse, & enucleate, sub genere dicẽdi attenuato continentur, vt ex descriptione generis ipsius attenuati colliges in Oratore. cætera vero, quæ sequuntur, ad sublime genus dicendi pertinent: vnde videtur hic medium genus omittere, quasi qui duo hæc extrema habeat, medium etiam habere videatur. Sed infra de Serg. Galba dicemus. QVAS SCRIPSIT, orationibus, quæ nunc extant. VT ITA DICAM, verbum nouum, vel potius antiquum, vt Plautinum, subdole, dicturus, accipit veniam. SVBDOLE NIHIL VERSVTE, vtrunque simul complector, quoniam mihi videtur quædam ἐπίφημος esse, atque hoc vno verbo fortasse dici potuisse, callide, præsertim quum in Oratore sit scriptum: Demosthene nec grauior extitit quisquam, nec callidior: quorum alterum ad genus sublime, alterum vero ad attenuatum item refertur. Quàm porrò callidus Demosthenes fuerit vel vno exemplo Valerius Maximus libro septimo capite tertio demonstrat. An vero hoc ipsum ad vllam ex formis, quas Hermogenes describit, accommodari possit, doctiores considerabunt. SVBTILITER, minute, & tenuiter: vnde in Lysia infra modo subtilitatem, modo tenuitatem appellat: cui tamen Demosthenes, vt in Oratore scriptum est, in ea non cedit ita, vt Demosthenes certe possit summisse dicere, elate Lysias fortasse non possit: vt scribit in libello de Optimo genere oratorum, & Theon. Hinc multæ sunt eius totæ orationes subtiles, vt contra Leptinem, in Oratore, atque hoc videtur pertinere ad illam, quam ἀφέλειαν vocat Hermogenes: quanquam subtiliter, presse, & enucleate dicere videatur referendum totum ad σαφήνειαν vnam ex septem formis, quas Hermogenes idem quasi ἰδέας quædam proponit. nam qui subtiliter, presse, & enucleate loquuntur, ii videntur orationem claram, puram, & manifestam, quod est σαφηνείας, facere. PRESSE, presse, & ample loqui opponit infra. qui vero presi essent oratores, supra diximus. ENVCLEATE, eleganter, clare, & polite. à nucleis translatio sumpta. LIMATIVS, elegantius, politius, vt videntur illa, quæ sunt limata. atque hæc omnia pertinent, vt diximus, ad dicendi genus attenuatum, de quo in Oratore scribit ita: contra tenues, acuti omnia docentes & dilucidiora, non ampliora facientes, subtili quadam, & pressa oratione limati. NIHIL CONTRA, quæ sequuntur omnia, ad sublime dicendi genus referenda sunt: quod in Oratore describit. GRANDE, hinc infra dicit verborum granditatem in eo fuisse: & Hermogenes inter septem formas, quæ Demosthenis orationẽ conficiunt, μέγεθος annumerat. INCITATVM, vehementes enim in genere sublimi sunt oratores, vt in Oratore dicuntur: & ibidem, & in epistolis item ad Atticum Demosthenis fulmina dici cognosces: quam rem ad γοργότητα vt opinor, omnes referẽt, qui descriptionẽ eius apud Hermogenem viderint, & γοργότητα celeritatem quandam vehemẽtem, & incitatam verti posse cognouerint: nisi maluerint ad μέγεθος referri, præsertim quum σφοδρότης ad μέγεθος pertineat, & Plutarchus in vita Dinarchi τὸ σφοδρὸν in Demosthene fuisse dicat: quod quidã vertunt incitatum. NIHIL ORNATVM VEL VERBORVM GRAVITATE, VEL SENTENTIARVM, QVO QVICQVAM ESSET ELATIVS, hæc inquã, omnia continentur sublimi dicendi genere, vt ex illa descriptione, quę est in Oratore, cognoscitur. Grandiloqui sunt cum ampla & sententiarum grauitate, & maiestate verborum. posset tamẽ aliquis ad tres Hermogenis formas quasi trahere, ornatum ad κάλλος, grauitatem ad δεινότητα, elatius ad μέγεθος: ego tamen omnia potius ad δεινότητα refero, præsertim quum Cicero in Oratore dicat, eo neminem esse grauiorem: cuius orationes multæ totæ sint graues, vt Philippicæ: qui δεινότατος τῶν καθ' αὐτὸν à Suida dicitur, & Quintiliano multum δεινώσει valere.

Hermogenes

Hermogenes vero libro secundo περὶ τῶν ἰδεῶν ita scribit: τούτων τῶν μὲν καὶ ὄντως δεινοῦ καὶ δοκοῦντος εἶναι τοιούτου παραδείγματα, οἵ τε κατὰ φιλίππου λόγοι, καὶ σχεδὸν ἅπαντες οἱ φιλιππικοὶ καὶ τῶν δημοσίων οἱ πολλοί: καὶ γὰρ βούλεται δοκεῖν δεινὸς εἶναι λέγων ἐνταῦθα ὅς γε καὶ ὁμολογεῖ (ἐλαύνει τὸν περιφανῶς δεινότατον γεγονότα λέγει τὸν περικλέα, καὶ οὐ μόνον φαίνεται τοιοῦτος ἐνταῦθα, ἀλλὰ καὶ ἔστι καὶ ἔστι μὲν ὄντως ἐνταῦθα δεινὸς ὥσπερ καὶ ἐν ἅπασιν αὐτῆς τοῖς λόγοις. Vt vero verba sententiis hic Cicero præposuerit, infra dicetur.

Huic Hyperides proximus, & Aeschines fuit, & Lycurgus, & Dinarchus, & is, cuius nulla extant scripta, Demades, aliique plures. hæc enim ætas effudit hanc copiam; &, vt opinio mea fert, succus ille, & sanguis incorruptus vsque ad hanc ætatem oratorum fuit, in qua naturalis inesset, non fucatus nitor.

HVIC, Demostheni. HYPERIDES, Hyperides Glaucippi, vel, vt alii volunt, Pithoclis filius Atheniensis, quem Cicero inter Isocratis discipulos videtur referre, sed Plutarchus, & Laërtius auditoré Platonis fuisse scribût: Suidas vero videtur significare, illum vtriusque fuisse condiscipulum quum inquit. μαθητεύσας ἅμα λυκούργῳ καὶ πλάτωνι τῷ φιλοσόφῳ ἰσοκράτει τε τῷ ῥήτορι, ἀπὶ δὲ δεξιὸς ῥήτωρ nisi forte velis interpretari, fuit discipulus his omnibus simul, presertim quum Plutarchus ita dicat: ἀκροατὴς πλάτωνος γενόμενος τοῦ φιλοσόφου ἅμα λυκούργῳ καὶ ἰσοκράτους τοῦ ῥήτορος ἐπολιτεύσατο ἀθήνησι quibus quidem verbis videtur ostẽdere, Platonis, Lycurgi, & Isocratis simul auditorem fuisse. Is certe tantum profecit, vt optimus orator euaserit, & quidem vnus ex illis decem, qui primi sunt iudicati. Hinc Cicero Hyperidem, & Demosthenem perfectos iam homines in dicendo, & perpolitos vocat: & Hyperidi etiam argutias, & acumen tribuit. Hunc edacem, & mulierosum fuisse Suidas & Athenæus & Quintilianus testantur vsque adeo, vt, quum Glaucippum filium domo eiecisset, Myrrinen amicam sumptuosissimam receperit: quam quidem in vrbe habuit, sed in Piræeo Aristagoram, Philam vero, siue Philten, quam tamen vertunt amicam, Thebanam in Eleusi: quam quum viginti minis emisset, ac deinde manumisisset, denique domus custodem fecit. Quin ipse in oratione, quam pro Phryne dixit, affirmauit, se illius amore captum, nec eo adhuc liberatum, Myrrinem, quam diximus domum duxisse. Fuit enim Phryne ex Thespiis: quam capitis accersitam quum Hyperides defenderet, ac animaduerteret, fore, vt iudices eam condemnarent, eius tunicam discidit, ac pectus ostendit, & eo aspectu iudices ita perorando commouit, vt eam absoluerint. Vnde postea factum est decretum, de quo meminit Aristoteles, ne quis ad misericordiam moueret, & ne videretur is, de quo iudicãdum esset. Hunc infidum, amicitiæ expertem, & populi assentatorem Lucianus vocat, quòd, vt vulgo gratum faceret, non dubitarit Demosthenem, cuius erat amicus, accusare, quòd ab Harpalo pecunias accepisset: quanquam non ita multo post Demosthenis reditum, cum eo videtur sensisse & de bello Lamiaco, & quando, aduentante Antipatro Rege, & ipse ex vrbe in Aeginam, vt esset cum Demosthene, profugit: vnde postea extractus ab Archia Tyrio iussu Regis Antipatri sublatus est, quum prius ipse sibi linguam, ne quicquam proderet, abscidisset: cuius ossa insepulta Glaucippus filius in patrium sepulchrum intulit. Orationes sex & quinquaginta, vel septem & septuaginta, vel duas & quinquaginta, vt aliis placet, reliquit. Hic iubebat Athenienses considerare non solum, an esset acerbus, sed an gratis esset acerbus. Hic dixit solicitudinem impedimentũ esse ad dicendum, vt refert Stobæus. Atque hæc quidem ex Suida, Athenæo, aliisque autoribus sunt collecta: quibus

ex Plutarcho illa ſunt addenda:hunc in Athenienſium Rep. verſatum fuiſſe potiſsimum,quo tempore Alexander Græcia potitus eſt, & de ducibus, ac triremibus, quas ab Athenienſibus ille petierat, contradixiſſe:item exercitus, qui erat in Tænaro, non dimittendi autorem fuiſſe, quòd Ducis ipſius amicus putaretur:primum hunc cauſas mercede dixiſſe. Quum Perſarum Rex certorum hominum animos pecunia corrupiſſet, & hic pecunias accepiſſe creditus eſt,quòd luxurioſe,& hilariter admodum viueret. Quando Philippus Byzantium obſidebat, hic electus trierarchus, vt Byzantiis auxilium ferret, eo anno cæteris omnibus omne munus, functionémque publicam fugientibus, ſolus ſuſtinuit choragum agere, expenſáſque ſuppeditare. Quum vero multos accuſaſſet, & in his Demoſthenis familiares quoſdam, ipſúmque tandem Demoſthenem, & ipſe non ſemel accuſatus eſt. nam primum à Dionda,deinde ab Ariſtogitone in iudicium de legibus male latis vocatus,aufugit.certe quum accuſaretur à quodam,quòd in decreto, quod fecerat,multas leges prætermiſiſſet,conſidera, inquit Macedonum arma: non ego decretum illud ſcripſi, ſed pugna, quæ fuit ad Chæroneam. Conciones habebat is quidem, ſed ex ſcripto,eaſque literis mandatas referebat: & ſine actione pronunciabat,ſed rem, vt geſta fuerat,recenſebat. Librum contra Demoſthenem ſcripſit, quem Demoſthenes illi ægrotanti eripuit, ac illo ægre ferente, dixit, nullum amicum triſtitia afficiet, inimicum vero factum prohibebit contra me quicquam facere. Hic cenſuit Iolæ honorem habendum,qui ſe Alexandro venenum daturum promiſerat. Delum,Rhodum,& Elim legatus eſt miſſus, vt cætera, quæ ſunt à Plutarcho ſcripta, mittamus. PROXIMVS, ita quidem, vt ipſe Cicero libro primo de Oratore Demoſthenem, & Hyperidem homines in dicendo perfectos, & perpolitos vocet: & Plutarchus de Hyperide ſcribat ita : τέτακται ὑπὸ ἐνίων πρὸ Δημοσθένους. AESCHINES, Aeſchines Atrometi,qui literas docuit,& Leucotheæ, vt eſt in Suida,vel potius Glaucotheæ, vt apud Demoſthenem, Plutarchum, & alios legimus,& quidem prius Empuſæ vocatæ, τυμπανιστρίας, vt putat Lucianus, vel certe τελεστρίας vt ſcribit Suidas, & nos ex Demoſthenis orationibus collegimus,filius, vnus inter oratores decem numeratus:qui puer admodum literas à patre didicit,deinde Platonem, & Iſocratem,vt multi volunt, vel, vt Cæcilius ſcripſit, Leodamantem audiuit. Tum tres & triginta natus annos,vt in Epiſtolis ipſe ſcribit,ad Remp. acceſsit:in qua non obſcure verſatus eſt:ſiquidem Demoſtheni,& eius amicis ſemper eſt aduerſatus: Quare quum multas legationes obiiſſet,& præſertim de pace ad Philippum,falſæ legationis à Demoſthene accuſatus,defendente Eubulo Spintharo Proualluſio,abſolutus eſt. Ille vero inimici vlciſcendi cauſa multam à Cteſiphonte petiit quadriennio ante Philippi Macedonis mortem, ſed iudicium factum eſt aliquot annos poſt, Alexandro iam Aſiam tenente: in quo victus,quum propter ignominiam iudicii eeſiſſet Athenis, ſe Rhodum contulit, quo ſecum duxit ſeptem ſeruos, duos familiares,matrem, quæ tunc annum tertiũ & ſeptuageſimum agebat, vxorem, & tres filios,vt in Epiſtolis ipſe ſcribit. Ibi quum eſſet rogatus à Rhodiis, legiſſe fertur orationem illam egregiam, quam in Cteſiphontem contra Demoſthenem dixerat: qua perlecta, petitum eſt ab eo poſtridie,vt legeret illam etiam,quæ erat contra à Demoſthene pro Cteſiphonte edita: quam quum ſuauiſsima,& maxima voce legiſſet, admirantibus omnibus, quanto, inquit, magis admiraremini, ſi audiſſetis ipſum? Ita Cicero,& Valerius ſcribunt: ſed rem Plutarchus, & Philoſtratus hoc modo narrant: Quum publice orationem, quam contra Cteſiphontem dixerat,recitaſſet,mirantibus Rhodiis, quo pacto in ea oratione victus fuiſſet,

fuisset, & Athenienses etiam accusantibus, dixit: non miraremini, si Demosthenem contra dicentem audiuissetis: quo dicto non solum inimicum laudauit, sed iudices etiam omni culpa liberauit. Id eò magis credimus, quòd in Epistolis ipse scribit ita: καὶ μὴν ἔδει πρὸς βελτίους οὐδ' εἰς ἀπέχθειαν ἦλθον τῶν ὑμῶν, οὐδὲ πρὸς ἄλλους τινὰς τῶν εἰς ἢ λοιδορεῖν ἴσως μὴ τὴν πατρίδα τὴν ἐμὴν ἢ λοιδορουμένην αὐτὴν εἴασα. Rhodi ludum aperuit, qui ludus Rhodius est appellatus: sed illum mox reliquit, ac Samum profectus, non ita multo post ibi decessit. Vocè grandi, & suaui fuit. Vnde, à primis annis tragœdias egisse dicitur ita, vt à Demosthene ὑποκριτὴς soleat appellari. Inimicitias enim inter se gesserunt & quidem ob eam causam, quam Philostratus refert: quòd magna esset inter eos morum, & studiorum dissimilitudo. Aeschines enim vinolentus, hilaris, & remissus fuit, ac is, qui semper grata loqueretur: Demosthenes vero sobrius seuerus, & abstemius, vnde difficilis, & morosus habebatur. Quare qùum factiones essent Athenis, altera, quæ Persarum Regi, altera, quæ Philippo faueret, Demosthenes Persarum Regi, Aeschines Philippo studebat vsque adeo, vt pecunias vterque credatur accepisse. Hic orationes treis scripsit, contra Timarchum, de Legatione, & contra Ctesiphontem, & epistolas aliquot quæ nunc quoque extant. Hunc artis Sophisticæ secũdæ autorem fuisse scribit Philostratus, quum Rhodi, & in Caria versaretur. LYCVRGVS. Lycurgus Lycophronis filius Atheniensis orator ex decem, quum Platonis primum, deinde Isocratis auditor fuisset, se ad Remp. contulit, & Quæsturam adeptus, in ea se per duodecim annos ita gessit, vt priuati etiam ciues sæpe magnas apud eum pecunias deponerent. Hic opera multa inchoata perfecit & multa ipse constituit: improbos est insectatus: quorum multos accusauit: vnde factitasse Athenis accusationem infra dicitur: multos etiam conuicit & eiecit: nec ipse tamen vnquam ita fuit accusatus, vt conuinceretur, quòd sanctissime vixisse dicatur. Multas tulit leges, & in his illam, ne mulier vehiculo veheretur: quam quum vxor ipsius non seruasset, ipse talentum soluit. Sæpe fuit legatus, & tandem, quum tardus esset ad res ex tempore excogitandas, dies & noctes cogitabat, quo pacto Reip. posset cõsulere: cui sic consulebat, vt populo esset gratissimus. Quare quum Alexander illum postularet, populus illum non censuit dedendum: tanti refert, virum esse bonum, qualis ille fuit. qui ob eam rem tantum habuit autoritatis, vt olim publicum ministrum, qui Xenocratem philosophum in carcerem ducebat, baculo impune verberarit, & in carcerem ipsum compegerit. Hic eandem vestem semper æstate, & hyeme, quod de Agesilao dicitur, gerebat: & lectulum habebat, in quo villosa pellis esset, & puluinar, quo facilius excitaretur ad meditandum. Illum quidam reprehendebat, quòd sophistis orationis discẽdæ causa mercedem daret: cui respondit: si quis liberos mihi meliores se facturum recipiat, huic ego non mille drachmas, sed facultatum dimidium dabo. Quum ægrotaret, cuperétque rerum à se in Rep. gestarum rationem reddere, in senatum se deferri iussit: in quo qui illum accusare auderet, inuentus est nemo, præter Menesæchmum, cuius crimina quum refutasset, domum reductus, non ita multo post è vita migrauit, vt vir iustus, & omnium sermone commendatus. Quæ quidem opinio filiis etiam, quos ex Callistone tres habuit, magnopere profuit. nam, quum illi Vndecimuiris, accusante Menesæchmo, traditi fuissent, literis Demosthenis, qui populum monuit exul, sunt liberati, vt Aeschines in epistola quadam testatur. Lycurgus epistolas, & orationes multas scripsit, quarum multas Plutarchus & Suidas nominãt: in quibus quàm vehemens fuerit, Diodorus Siculus, & Gemistus ostendunt, vt mittã, quę Theon scribit. DINARCHVS. Dinarchus Socratis, vel Sostrati filius Corinthius,

vt Plutarchus, & Suidas scribunt, etsi quidam in agro Atheniensi natum putant, vnus ex decem oratoribus fuit: qui quum Athenas, quo tempore Alexander Asiam tenebat, venisset, Theophrastum audiuit, & Demetrio Phalereo familiariter est vsus. Deinde se Reip. tradidit potissimum post Antipatri Regis mortem, quum ex oratoribus multi aufugissent, & alii fuissent sublati. Quum vero cum Cassandro amicitiam coniunxisset, magnas sibi diuitias vendendis orationibus, quas rogantibus scribebat, comparauit. Qua etiam via in numerum summorum oratorum peruenit, quum ipse ad populum accedere non posset. Scripsit vero potissimum contra eos, qui, quòd pecunias ab hostibus accepissent, accusabantur: nec ita multo post accusatus est ipse, quòd ad Cassandrum colloquendi causa per id tempus, quo capta est Munychia, venisset. Quare condemnatus, Chalcidem in exilium abiit: ex quo post quindecim annos tandem, familiaribus Theophrasti agentibus, est reuocatus. Atque quum ad amicum diuertisset iam senex, ac penè luscus, & argentum amisisset, quamuis hospes illud inquiri vellet, illum tamen accusauit, ac tum primum in iudicio dixit. postremo quum ex vrbe cum Phocione, & Solone Platęensi profugisset, Polypercontis insidiis iugulatus, occubuit: cuius orationes quatuor, & sexaginta fuisse scribit Plutarchus, Suidas vero centum sexaginta, vel sexaginta tantum, vt multi putarunt: in quibus Hyperidem, vel, vt alii credunt, Demosthenem, propter incitatum, & plenum affectus orationis genus, est imitatus. CVIVS NVLLA EXTANT SCRIPTA, quamuis multa, vt enumerationem ad Olympiadem τ' ἱκανῶ Λυκαντίνα, vt refert Suidas, vt historiam de Delo, & de ortu filiorum Latonæ scripserit.

DEMADES, Demades Atheniensis orator, quamuis inter decem non sit à Plutarcho numeratus: qui nauta quum fuisset, ita popularis, callidus, & felix fuit, vt iudicia, & oratorum contentiones, quas Græci vocant ἀγῶνας, sustulerit, vt scribit Suidas. Hic multum Athenis potentia, & opibus valuit vel ob id potissimum, quòd in Repub. administranda nihil præter Macedonum, & Antipatri gratiam quærebat: quem multa contra patriæ dignitatem & commoda facientem, dicere solitum ferunt: veniam sibi dandam esse, qui naufragæ ciuitatis reliquias gubernaret: vt scribit Plutarchus in Phocione, qui Demadi de pace cum Philippo facienda semper aduersatus est. Quum Alexandri mortem Asclepiades omnium primus Athenas nunciasset, illi Demades credendum esse negauit, quòd diceret, tanti cadaueris odore primo die orbem terrarum impleri debuisse. Quo tempore Antipater infesto exercitu Athenas petiturus videbatur, Demades iacebat, senatu, & omni publico munere eiectus ita, vt illi neque comitiis interesse, neque vlli consilio publico liceret: quia pecuniam qua illum Athenienses multarant (septies enim falsi damnatus fuerat) soluere non poterat. Is igitur tunc, quum Demosthenes, Hyperides, & alii metu ex vrbe aufugissent, pristina sibi ob temporum iniquitatem vsurpata licentia, tulit ad populum, vt legati ad Antipatrum de pace cum potestate mitterentur. Hic diuitiarum ita cupidus fuit, vt Antipater dicere solitus fuerit: duos Athenis sibi esse amicos Phocionem, & Demadem, quorum alteri nunquam potuisset, vt aliquid caperet, persuadere: alterum nunquam potuisset largiendo explere. Ingentes igitur diuitias vt turpiter quæsitas, ita luxuriose disiectas profudit: in quo non necessitas, non ratio, non honestas, sed sola libido modum sumptibus statuebat: qui sibi laudem ex impensis non modo turpibus, verumetiam patria lege vetitis quæritabat. Nam quum Athenis esset lex, quæ peregrinum vetaret publicis ludis in theatro saltare, & mille drachmarum multa indiceretur ludorum præfecto, qui saltatorem huiusmodi induxisset: Demades quum ludos ipse pararet

tam

tam pœna, quàm legis veneratione neglecta, centum & amplius aduenas saltatores vndique magno studio conquisitos in theatrum admisit, millenásque pro singulis drachmas exoluit. Demeę vero filii, ex meretrice, vt scribit Athenæus, suscepti nuptias splendore planè regio parauit: in quibus illum cum filio ita locutum accepimus. Matris tuæ nuptias ô Demea vix vel vicinorum quisquam sensit, quando ducebatur, quum tuæ nunc & principibus, & Regibus celebratæ sint. Postea Demades de præsidio Macedonum deducendo ad Antipatrum missus, Demeam filium secum duxit: & quum eò venisset, & Antipater valetudine lethali laboraret, à Cassandro, qui primas partes apud Antipatrum agebat, & non ita pridem literas Demadis ad Antigonum scriptas, vt ad occupandam Græciam velut ex putri, veteréque filo id est Antipatro pendentem veniret, interceperat, comprehensus, filium sibi ante oculos trucidari vidit: nec ita multo post ipse tanquam proditor, & ingratus est interfectus. Hic ex tempore sæpe dicebat: qui quum Demosthenes in dicendo ex tempore, deficeret; hic illi sæpe opem ferebat: & iccirco aduersus illum sic olim clamauit; Demosthenes me vult corrigere, sus Mineruam: cui tamen Demosthenes ita respondit: at ista Minerua anno superiore in adulterio deprehensa est. is quum vellet inconstantiam suam excusare, dicebat, se quidem sibi sæpe, sed Reip. nunquam contraria dixisse. Olim quum Alexander decem ciues, & in his Demosthenem deposceret, Demades mercedem quinque talentorum pactus, legationem suscepit, & ciuitatem cum Alexandro reconciliauit. Hoc autore Demosthenes, & qui cum illo, aduentante Antipatro, ex vrbe profugerant, capitis sunt damnati. Mortuo Alexandro, eius exercitum Cyclopi similem esse dixit. Quæstor quum esset ipse, & populus iis, qui ab Alexandro defecerant, triremes vellet mittere, ob idque iuberet, vt pecuniam depromeret, sunt, inquit, pecuniæ paratæ, quas ego deposueram, vt singuli minæ dimidium acciperent: verùm si vos eas ita mauultis erogari, per me quidem licet, vt eis tanquam vestris abutamini. atque hac ratione impetum populi fregit. Huius statuas deiectas, obrutas, ac inde ad vascula quædam per contumeliam conflatas accepimus. De hoc iam sene dicere solebat Antipater, ei, vt immolatæ victimæ, nihil præter ventrem, & linguam superesse. Quum aliquando Phocionem prandentem vidisset, illíque mensam parcam, ac frugalem esse, miror, inquit, cur tu Phocion Remp. administres, quum posis ad istum modum prandere. Demades enim ventri gerebat magistratus adeo, vt, quum existimaret Athenas non posse suo luxui suppeditare, è Macedonia quoque commeatum pararet. Hinc Demosthenes respondit iis, qui credebant Demadem desiisse improbum esse: iam enim saturum videtis, vt leones. Quum vidisset olim Philippum largius potum, cum amicis saltasse, & captiuis quibusdam suam calamitatem exprobrasse, libere dixit: quum ô Rex Fortuna tibi Agamemnonis personam impofuerit, non pudet te factis agere Thersiten? ea vox totum Regem in diuersum vitæ genus mutauit. Hæc apud Plutarchum præsertim, sed in diuersis locis inuenies. nos enim hæc, & alia multa, quæ in hunc commentarium congessimus, ex authoribus ita collegimus, vt non semper ordinem secuti simus. Is interrogatus olim, quis fuisset ipsius magister, tribunal, inquit, Athenienfium, significans, rerum vsum, & experientiam quauis disciplina meliorem esse. captus in Chæronensi prælio, & à Philippo interrogatus, vbi esset Atheniésium nobilitas, & amplitudo, cognouisses, inquit, si Philippus Athenienfium, & Chares Macedonum Imperator fuisset: hoc refert Stobæus, illud Athenæus: Athenienses Demadem decem talentis multarunt, quòd Alexandrum vt Deum colendú censuisset, quamuis Aelianus centum talentis mul-

tum.

tatum fuisse testetur. Hunc facetum præter alios fuisse Cicero in Oratore scribit, illud Gellius: quo tempore tragœdus gloriæ sibi ducebat, talentum magnum ob vnam fabulam datum esse, homo eloquentissimus suæ ciuitatis Demades ei respondisse dicitur: mirum tibi videtur, si tu taletu m loquendo quæsisti? ego, vt tacerem, decē talenta à Rege accepi. ALIIQVE PLVRES, vt Phocion, Pytheas, Lamachus, Callides, Eubulus, Aristophon & Aristogiton. ii. n. videntur omnes oratores iisdē temporib. fuisse, vt ex vitis Plutarchi col ligi potest. aliíque complures, eadem de re loquens, dixit libro secundo de Oratore. HAEC ENIM, αἰτιολογία, cur tam multos dixerit eo tempore oratores fuisse. AETAS, qua Demosthenes, Hyperides, Aeschines, Lycurgus, Dinarchus, & alii floruerunt, quæ circiter olympiada centesimam octauam videtur fuisse: siquidem Demosthenes dicitur ab Eusebio fama omnium eo tempore, id est anno ab vrbe condita quadrāgesimo quinto celebrari. EFFVDIT, vt terra fruges effundere solet: quæ tamen vices quasdam videtur habere, quibus interdum fruges effundat, interdum quasi comprimat: vnde vi demus interdum multos annos frugum esse copiam, interdum contrà inopiam, & famem, vt in sacris literis vbertatem septem annos, & famem totidem in Aegypto, atque adeo in Iudæa fuisse legimus. sic ætates ipsæ interdum doctorum hominum, & bonorum copiam effundunt: interdum comprimunt ita, vt nulli, aut certe pauci viri docti, & boni reperiantur: quam rem & Hesiodus, & cæteri poëtæ videntur intellexisse, quum ætates ab auro, argento, ære, & ferro appellarunt: quòd in ætate aurea omnes essent docti, id est, vt nos interpretamur, boni: in argentea multi: in ærea pauci: in ferrea nulli penè reperirentur. Quare nos poëtas imitati ætatem illam, in qua tot oratores, id est viri boni fuerunt, auream possumus appellare, quemadmodum summus poëta illam voluit significare, quum cecinit: Vltima Cumæi venit iam carminis ætas. Et sanè ætas illa vere fuit aurea, qua tot viri docti floruerunt: vt, quæ secuta est, argentea dici potest vsque ad Traianum: tertia vero ærea sub cæteris Imperatoribus: quarta vere ferrea Gothorum, & Longobardorum temporibus vsque ad maiorum nostrorum memoriam, quum iterum Vltima Cumæi venit iam carminis ætas. Tunc enim multi viri docti florere cœperunt, & hodie multi, vt quum maxime florent, vt Ioannes Baptista Egnatius, Lilius Gregorius Gyraldus, M. Antonius Antimachus, Paulus Iouius Nouocomensis, Lazarus Bonamicus, Romulus Amasæus, Petrus Victorius, Marius Nizolius, Achilles Bocchius, Pierius Valerianus, Hieronymus Vida, Alexander Varinus, Alexander Maciolus, Bartholomæus Riccius, M. Antonius Maioragius, Paulus Manutius, Pompilius Amasæus, Bernardus Felicianus, Carolus Sigonius, Franciscus Robortellius, Albericus Longus Salentinus, Iacobus Grifolus, Arnoldus Arlenius, Albertus Lollius, Basilius Zanchius, Bassianus Landus, Ioan. Baptista Fasceolus, Io. Baptista Hadrianus Marcelli filius, Sebastianus Faustus, Petrus, & Antonius Angelii, Benedictus Varchius, Io. Oporinus, Georgius Agricola, Ioachimus Camerarius, Henricus Glareanus, Prosper Pasethus, Speronus Speronius, Aonius Palearius, Frācíscus Portus, Marcus Tartesius, Ioannes Musonius, & alii, quos longū esset referre: qui tamen omnes iam cum veteribus videtur esse cōparandi. HANC COPIAM, oratoū, quos supra duxi. OPINIO MEA FERT, hoc dixit, quoniam, vt supra retulimus, Bruti, qui diuersum dicendi genus sequebatur, alia erat opinio, & eorum, quorum sermo imperitus increbuerat, qui aut dici se desiderabant Atticos, aut ipsi Attice volebant dicere, quos infra confutat, & in Oratore præterquam quòd nouos Atticos vocat, docet etiam, quæ sit propria laus Atticorum. SVCCVS, figura orationis

tionis plena: ſic enim dicitur lib. tertio de Orat. cui tenuis opponitur, quę arida vocatur lib. quarto ad Heren. qua de re ſic loquitur Donatus apud Teren. in Phorm. In ſe admiſerit: bono ornatu addidit, in ſe, quum & ſine hoc plenũ videri poſsit: & hic eſt, quẽ Cicero ſuccũ orationis appellat. & ſanè Cicero ſuccũ Periclis lib. ſecundo de Orat. ſic appellauit, & quidẽ per trãſlationem à corporis humani ſucco potiſsimũ ſumptã. nam, vt ait Cicero lib. ſecũdo de Natura Deorũ, ex inteſtinis, & aluo ſecretus à reliquo ſuccus is, quo alimur, permanat ad iecur: & Donatus, vt mittã, quę ſcribunt Medici, inquit: ſuccus eſt humor in corpore, quo abundant bene valẽtes. vnde Teren. dixit, corpus ſolidũ, & ſucci plenũ: & Cicero illos oratores, qui huiuſmodi ſuccũ haberẽt, ſanos, bonam valetudinem, ſanitatem, & integritatem ſecutos ſæpe dicere non dubitauit, vt in hoc dialogo, & in libello de Opt. gen. orat. videre licet. SANGVIS, oratio fortis, robuſta; vires, lacertos, & neruos habens. ſic enim ſolet à Cicerone per tranſlationẽ dici, vt viri fortes, & robuſti dicuntur, qui plurimũ ſanguinis habent. Vnde Plautus in Bacchidibus dixit: nihil moror diſcipulos mihi eſſe tam plenos ſanguinis, id eſt tam robuſtos, vt interpretari oportet. INCORRVPTVS, purus, ſanus, integer. hinc infra dixit, ſalubritatẽ Atticæ dictionis, quaſi ſanitatẽ: & ſanum genus dicendi in Callidio: in libello vero de Opt. gen. orat. incorruptam ſanitatem, & bonam valetudinem. Semper enim Athenienſium, vt in Oratore ſcribitur, ita prudens ſincerũmq. iudiciũ fuit, nihil vt poſſent, niſi incorruptum, & elegans, audire. Eorum igitur religioni quũ ſeruiret orator Demoſthenes, nullum verbũ inſolens, nullũ odioſum ponere audebat: quod reliquos etiã oratores Demoſthenis exẽplo feciſſe credimus: quũ lib. ſecundo de Orat. ita ſcriptũ videamus: ſunt omnes in eodẽ virtutis imitandæ genere verſati. Nec à tranſlatione diſcedit, quũ ſanguis incorruptus proprie dicatur, id eſt nõ vitioſus: de quo Cornelius Celſus ita ſcribit: ſanguis craſſus, & niger, vitioſus eſt: ſi ruber, & pellucet, integer eſt. AETATEM, Demoſthenis, & æqualiũ, quos diximus. FVIT, nam, poſtea quam extinctis Demoſthene, & æqualib. omnis eorum memoria ſenſim obſcurata eſt, & euanuit, alia quædã dicendi molliora, ac remiſsiora genera viguerunt, lib. ſecundo de Orat. IN QVA, in qua ætate, vt ſit quædã denominatio forte nimis libera pro ipſis oratoribus: niſi malit quis legere, in quo, vt ad ſuccum ſiue ſanguinẽ referatur, præſertim quũ color, ſiue nitor rectius ineſſe dicatur in ſucco, vel in ſanguine, quàm in ætate. nam & Ariſt. in humore colorẽ agnoſcit, & ſanguis certe niger, & rubẽs appellatur. NATVRALIS, ſanguine diffuſus, vt lib. tertio de Orat. loquitur: verus, vt verus color puellæ dicitur à Teren. & à Donato ſic interpretatur: color verus, quia nõ de cura eſt, ac fuco, id eſt naturalis, non fucatus. & fucata atq. ſimulata, ſinceris, atq. veris à Cicer. opponũtur in Lælio. FVCATVS, fuco illitus, vt ſcriptũ eſt lib. tertio de Orat. tales ſolẽt eſſe meritrices, vt factũ Phrynes oſtẽdit, & prouerbiũ, fucum facere. NITOR, ſplẽdor, color. Vnde Rhetorici colores à Latinis etiã ſcriptorib. appellãtur, quę χρώματα Gręci vocãt, de quib. infra dicetur.

Phalereus enim ſucceſsit eis ſenibus adoleſcẽs, eruditiſsimus ille quidẽ horum omniũ, ſed non tam armis inſtitutus, quàm palæſtra: itaq. delectabat magis Athenienſes, quàm inflãmabat: proceſſerat enim in ſolem & puluerem, non vt è militari tabernaculo, ſed vt è Theophraſti doctiſsimi hominis vmbraculis. hic primus inflexit orationem, & eam mollem tenerámque reddidit: & ſuauis, ſicut fuit, videri maluit, quàm grauis, ſed ſuauitate ea, qua

perfunderet animos, non qua perfringeret, tantum vt memoriam concinnitatis suæ, non quemadmodum de Pericle scripsit Eupolis, cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis eorum, à quibus esset auditus.

PHALEREVS, Demetrius Phanostrati filius Phalareus, qui primũ Phanos est vocatus, philosophus Peripateticus, scripsit philosophica, historica, libros de Rep. de poëtis. Audiuit vero Theophrastũ, & Athenis quasi dux populi fuit, multósq. libros conscripsit. Vsque adeo vero decorus, & formosus fuit, vt male audiuerit, tãquam amatus, quũ iuuenis esset: & à quibusdã λαμπιτὼ, & χαριτοβλέφαρος appellatus sit. Quum ad multũ gloriæ, & potẽtiæ peruenisset, ob inuidiã militari fraude superatus est. Itaq. eiectus ab Atheniẽsibus, in Aegyptũ profectus est, vbi quum apud Ptolemæum Soterem maneret, ab aspide morsus occubuit, & in Busirite præfectura prope Diospolim sepultus est. Hæc propemodũ Suidas, quibus addit Pausanias, illũ à Cassandro propter sapientiæ opinionem Athenis tyrannum constitutũ, deinde à Demetrio Antigoni filio tyrannide deiectũ fuisse, & quidem tãta cum inuidia, vt Strabo, & Plutarchus testentur, trecentas eius statuas deiectas, & ex his quasdam in matulas conflatas fuisse. Tertullianus autor est, eum ad Ptolemæum Philadelphum, nõ Soterem confugisse, & ab illo præfectura ornatũ fuisse, quòd illum Grãmaticorũ probatissimũ cognosceret. & Tertullianus Grãmaticum vocat, quem alii philosophum, alii oratorem appellant. sunt, qui scribãt, Demetriũ apud Timotheum, & Cononẽ seruisse, hoc est, οἰκότριβα fuisse. Quo tempore Phocion fuit condemnatus, Demetrius quoq. Phalereus, Callimedon, Charides, & alii absentes sunt dãnati, vt Plutarchus in Phocione scribit. Quum Thebis exularet, & misere viueret, Craterẽ accedentẽ haud sanè libẽter à principio vidit, quòd cynicã libertatem, & asperum sermonẽ ab eo expectaret: Verũ, vbi Crates multa de exilio disputauit, & eum cõsolatus est, male sit, inquit, negotiis, & occupationib. per quas mihi virũ talẽ cognoscere nõ licuit. In Aegyptum verò profectus, sic omnib. rebus abũdauit, vt Atheniensibus amplissima munera miserit, atq. ibi quũ esset Ptolemæum Regem monebat, vt scriptos de regno, imperióq. libros legeret: quòd ea, de quibus amici Reges monere nõ audent, in libris scripta legi possint. & quũ in philosophia excelleret, multa præclara in illo calamitoso otio scripsit, nõ ad vsum aliquẽ suum, quo erat orbatus, sed animi cultus ille erat ei quasi quidã humanitatis cibus, vt ait Cicero lib. quinto de Finibus: qui & lib. secundo de Legibus, ita scribit: Fuit Demetrius nõ solum eruditissimus, sed & ciuis, & Reip. maxime, tuẽdæq. ciuitatis peritissimus. Iste igitur sumptus funerum minuit nõ solum pœna, sed etiã tempore. ante lucẽ.n. iussit efferri. sepulchris autẽ nouis finiuit modũ. Hinc ipse Periclẽ vituperabat, quòd tantã pecuniã in præclara illa propylæa cõiecisset. putat Cicero nemini Græcorũ contigisse, vt idẽ in vtroq. genere laboraret, sequeretúrq. & illud forense genus dicendi, & hoc quietũ disputãdi: nisi forte Demetrius in hoc numero haberi potest, disputator subtilis, orator parũ vehemens, dulcis tamẽ, vt Theophrasti discipulũ possis agnoscere. Diogenẽ Laertiũ lege. PHALEREVS, φαληρεὺς: sic.n. pronũciari debet triũ syllabarũ. & φαληρεὺς, vt inquit Suidas, ἐστὶ πολίτης ἐκ φαλήρου. φάληρον δὲ λιμὴν τῆς ἀττικῆς, & Plinius itẽ portũ vocat: sed Strabo inter δήμους numerat, nec ab eo multũ Suidas alio loco videtur dissentire, quũ inquit: φάληρον δῆμος τῆς αἰγηΐδος φυλῆς ἀφ' οὗ ὁ δημότης φαληρεύς. nisi forte φάληρον δῆμος φάληρον λιμὴν ἐστὶ quanquam idẽ locus & oppidũ, et portus esse poterat, vt Piræeus: vnde Cicero dubitauit olim, an vt portũ, an vt oppidũ verteret, ENIM, ἐν εὐλογίᾳ αἱ εὐλογίαι, quòd suc

cus

eus ille fuerit vsq. ad illā ætatē, & postea sit mutatus. EIS, Demostheni, & reliquis, quos ante dixi. SENIBVS ADOLESCENS, hinc Demetrius, vt testatur Plutarchus, scripsit se quædā à Demosthene ipso iā sene audiuisse. ERVDITISSIMVS, eruditissimus itē dicitur à Cicerone lib. secūdo de Legibus: quòd is philosophiācum dicēdi facultate cōiunxisset, vt lib. primo de Off. Cicero demōstrat qui lib. secūdo de Orat. horum itē omniū politissimū Demetriū vocat. NON TAM ARMIS, nō tam graui, & sublimi dicendi genere: in quo qui florēt, grandiloqui, vehementes, varii, copiosi, g raues, & ad permouēdos ac cōuertendos animos instructi, & parati dicuntur in Oratore: Demetrius vero parum vehemens orator lib. primo de Off. appellatur. & est translatio ab hominib. armatis, qui terribiliores vidētur. vnde graues oratores fulgura re, & tonare, & omnia permiscere dicūtur. INSTITVTVS, aliter instructus. QVAM PALAESTRA, quàm tēperato, & medio dicendi genere: in quo, inquit Cicero in Orat. multi floruerunt apud Græcos, sed Phalereus Demetrius meo iudicio præstitit cæteris: cuius oratio quum sedate, placidéq. loquitur, tū illustrant eam quasi stellæ quædam, translata verba, atq. immutata. & Cicero quum de homine loquatur, apud quē frequens erat translatio, translatione vtitur, præsertim quū apte vtatur: quòd hoc temperatum genus orationis cū palæstra quasi comparatur: quū in palæstra luctentur quidē, & pugnēt homines, sed non ita tamē, vt aduersariū magnopere possint offendere, quū sæpe nudi, & oleo vncti contendant: vnde poëtæ palæstras nitidas, & vnctas vocant. sic oratores temperati certant illi quidē cum aduersariis, sed non ita vt multū proficiant, quamuis orationē suauitatis plenā, & omnibus ornamētis perpolitam afferant. sic etiā lib. primo de Legibus de Cælio Antipatro loquitur: habuit vires agrestes ille, atq. horridas sine nitore, ac palæstra: & lib. primo de Orat. Nitidum quoddā genus est verborū, & lætū, sed palæstræ magis, & olei, quàm huius ciuilis turbæ, ac fori: ex quibus verbis eruditi prouerbium faciunt. Interpretari etiā fortasse posiis, palæstra, exercitatione domestica, quæ dictioni forensi opponitur lib. primo de Orat. præsertim quū palæstræ, vt docet Vitruuius, essent etiā loca, vbi disputabant: & Demetrius disputator subtilis lib. primo de Off. appellatur. DELECTABAT, quod ad temperatū dicendi genus pertinet, in quo Demetrius cæteris præstitit. nam quū eloquens is à Cicerone dicatur, qui ita dicit, vt probet, vt delectet, vt flectat: & quot sunt officia oratoris, tot sint genera dicendi, subtile in probādo, modicū in delectando, vehemens in flectēdo, Demetrius in modico sic excelluit, vt semper delectaret potius, quàm inflammaret, aut flecteret. ATHENIENSES, suos ciues, quamuis eorū princeps, vel tyrannus à Cassandro cōstitutus fuerit, vt dictū est. QVAM INFLAMMABAT, nam si potuisset illos inflammare, aut flectere, nō eos magis, quàm hostes, vt in Demetrio scribit Plutarchus formidasset. PROCESSERAT ENIM, εὐλογία, quare nō flecteret. IN SOLEM, ET PVLVEREM, in aspectū, in lucem, in medium, in publicū, in locum, vbi publice oraret: quemadmodū milites, à quibus ducta est translatio, è taberna culo in solē, & puluerem pugnaturi prodeūt. Vnde in libris Oratoriis ita loquitur: educēda dictio est ex domestica exercitatione, & vmbratili medium in agmen, in puluerē, in clamorem, in castra, atq. aciem forensem. Idem penè dixit lib. tertio de Legibus, quum de eodē Demetrio loqueretur. Atque de sole quidē nemo dubitat, quin ad milites referatur: qui, quum bellum sæpius æstate, quàm hyeme geratur, in solem prodire, æstus ferre, & sæpe sub ardēti sole pugnare coguntur. De puluere, multi putāt ab eo dictum, quòd palæstritæ se puluere cōspergere solerēt: alii à puluere Olympico, vt, sunt, quos puluerē olympicū collegisse iuuat: quasi vero vel Cicero ipse hoc loco nō ostendat

puluerem, in quo pugnari solet, significari, quũ inquit: processerat in solem, & puluerem non vt e militari tabernaculo. Hinc qui aliquid sine labore assequuntur, ἀκονιτὶ, id est sine puluere adipisci dicuntur. atque hæc quidem omnia, quæ de sole, puluere, & tabernaculo dicuntur, armis paulo ante dictis respondent: quæ vero sequuntur, palestræ, quæ quum locum domesticum, & exercitationem significet, recte illi vmbracula hoc loco respondent. & solem, & puluerẽ ordine naturali posuit. nã quum Sol apparet multos dies, solet esse puluis. THEOPHRASTI, Theophrastus Melanti filius Eresius Athenas venit, & Platonẽ, Aristotelémq. audiuit, nec solum philosophiã didicit, sed eloquens etiam ita factus est, vt, quum Tyrtamus, vel Tyrtanus, vt est in Strabone, prius diceretur, ab Arist. primum Euphrastus, deinde Theophrastus à diuinitate loquẽdi, vt ait Cicero, sit appellatus; qui tamẽ effugere non potuit hospitis speciem, vt infra dicitur: quin in illum Leontium meretricula scribere est ausa: vnde natũ illud prouerbium volunt: arbor suspendio deligenda. Hic Aristoteli successit, ea verecũdia quasi designatus, quam Gellius lib. tertiodecimo capite quinto scribit, sed vitã Diogenes, & Suidas pluribus persequuntur. DOCTISSIMI, sic philosophorũ omnium elegantissimus, & eruditissimus Tusculana quinta dicitur à Cicerone: & quàm doctus fuerit, cognoscitur ex eo, quòd Arist. illum omnib. prætulit: quãquam scripta ipsius multo melius demonstrant, ne dicam, quod scribit Diogenes, ad duo hominum millia ad eum audiendum conuenire consuesse. EX VMBRACVLIS, sic lib. tertio de Legibus dixit: Demetrius mirabiliter doctrinam ex vmbraculis eruditorum, otioque non modo in solẽ, atque puluerem, sed in ipsum discrimen, aciémq. perduxit. Quòd vero philosophi in vmbraculis versarentur, illorum oratio mollis, & vmbratilis dicitur in Orat. HIC, Demetrius. INFLEXIT ORATIONEM, inclinauit eloquentiam, dixit Quintil. Translatio est ab iis, qui res altas inflectunt. sic Demetrius orationẽ, quæ grauis, & sublimis ante fuerat, inflexit. ET EAM, est quasi [illegible]. MOLLEM, TENERAMQVE REDDIDIT, qualis est oratio philosophorum, è quorũ scholis tales euadũt oratores, qualis hoc loco Demetrius Phalereus describitur. SVAVIS, nam in medio dicendi genere, in quo neruorũ vel minimum, suauitatis autẽ vel plurimum esse dicitur, cæteris præstitit, quòd translationes, reliquaque ornamẽta frequẽtaret, quæ sunt dulcissima, vt scribit in Oratore. Hinc lib. primo de Off. orator dulcis, & infra floridior, quàm Hyperides, & Lysias appellatur. QVAM GRAVIS, fuit enim parum vehemens, lib. primo de Officiis. PERFVNDERET, perfunderet voluptate, & ita delectaret, vt dictũ est. & hoc ad modicum dicendi genus pertinet. PERFRINGERET, mouere, flecteret, quod est generis vehementis. TANTVM, aliter, & tamen. MEMORIAM CONCINNITATIS SVAE, memoriã, qua recordarentur orationem fuisse, vt sic dicã, concinnam, elegantem, & omnibus penè ornamentis perpolitam. CONCINNITATIS SVAE, quæ verborũ collocationem illuminaret his luminibus, quæ Græci quasi aliquos gestus orationis σχήματα appellant: quæ quidẽ omnia Demetrius frequentauit, vt in Oratore scribit Cicero vbi concinnitatis etiam præcepta tradit. PERICLE, de quo dictũ est, & dicetur. SCRIPSIT, οἱ δῆμοι, vt ait Aristophanis Interpres in Acharn. vbi ponit versus quos Plin. lib. primo Epistolarũ retulit: etsi Eupolis de Pericle potuit etiã scribere in aliis fabulis, quarũ multas Pollux, & Athenæus ponunt, & in his Baptas, quas quũ scripsisset contra nobiles quosdã, ab his, vt refert Platonius, in mare deiectus est, etsi ab eo Gregorius Lilius meus videtur dissentire, qui vitã Eupolidis descripsit. EVPOLIS, Eupolis Atheniẽsis comœdiæ veteris poëta, [illegible] à Suida dictus: qui scribit illũ annum decimũ septimum

agentem

agentem comœdias edere cœpisse, & septendecim edidisse, in quibus septies vicerit: quanquam Lilius videtur credere, omnes illas editas fuisse, quũ annos septẽdecim ille natus esset. De poëtę huius interitu varias opiniones fuisse apud veteres ostendit Cicero in epistolis ad Att. quas quoniã Lilius refert nos omitemus. Hic multa de Pericle scripsit: quod quum sciret Cicero, credidit illud item ab eo scriptum: ἤστραπτε ἐβρόντα ξυνεκύκα τὴν Ἑλλάδα, & iccirco in Oratore sic posuit: Pericles si tenui genere vteretur, nunquam ab Eupolide poëta fulgurare, tonare, permiscere Græciam dictus esset: deinde vel admonitus ab Attico, vel recordatus ipse, id ab Aristophane dictum mutauit, vt lib. duodecimo ad Att. cognosces. CVM DELECTATIONE, οὕτως ἐκήλει, vt legitur apud Plinium lib. primo Epistolarum, vbi verba refert Eupolidis. De Periclis porrò suauitate dicitur infra. ACVLEOS, τὰ κέντρα, dixit Eupolis, vt idem Plinius refert. & Eupolis ad prouerbium videtur respexisse, aculeo immisso discedere. RELINQVERET, ἐγκατελίποι, vt locutus est Eupolis. IN ANIMIS EORVM A' QVIBVS ESSET AVDITVS, τοῖς ἀκροωμένοις, vt scriptum est apud Plinium lib. primo Epistolarum & Aristophanis interpretem, qui versus Eupolidis integros ita referunt: κράτιστος οὗτος ἐγένετ' ἀνθρώπων λέγειν ὁπότε παρέλθοι, ὥσπερ οἱ ἀγαθοὶ δρομεῖς ἐκ δέκα ποδῶν ᾕρει λέγων τοὺς ῥήτορας ταχὺς λέγειν μὲν πρὸς δέ γ' αὐτοῦ τῷ τάχει πειθώ τις ἐπεκάθιζεν ἐπὶ τοῖς χείλεσιν, οὕτως ἐκήλει, καὶ μόνος τῶν ῥητόρων τὸ κέντρον ἐγκατέλειπε τοῖς ἀκροωμένοις.

Vides ne igitur, vt in ea ipsa vrbe, in qua & nata & alta sit eloquentia, quàm ea sero prodierit in lucem? siquidem ante Solonis ætatem & Pisistrati de nullo vt diserto memoriæ proditum est. at hi quidem, vt populi R. ætas est, senes; vt Atheniensium secula numerantur, adolescentes debent videri. nam etsi Seruio Tullo regnante viguerunt: tamen multo diutius Athenæ iam erant, quàm est Roma ad hodiernum diem: nec tamen dubito, quin habuerit vim magnam semper oratio. neque enim iam Troicis temporibus tantum laudis in dicendo Vlyssi tribuisset Homerus, & Nestori, quorum alterum vim habere voluit, alterum suauitatem; nisi iam tum esset honos eloquentia: neque ipse poëta hic tam idem ornatus in dicendo, ac planè orator fuisset: cuius etsi incerta sunt tempora, tamen annis multis fuit ante Romulum: siquidem non infra superiorem Lycurgum fuit, à quo est disciplina Lacedæmoniorum astricta legibus. sed studium eius generis, maiórque vis agnoscitur in Pisistrato.

VIDES, Attice. nam ex eo loco, lucet Athenæ tuæ, vsque ad eum locum, Tum Brutus, cum Attico vt homine penè Gręco de rebus Gręcis præsertim loquitur. IGITVR, hic est conclusio, & epilogus quidã, eloquẽtiam propter difficultatẽ in lucem sero prodiisse etiã Athenis, vbi nata, & alta dicatur. IN EA IPSA VRBE, Athenis. NATA, ET ALTA SIT ELOQVENTIA, inuẽta, & perfecta sit vis summa dicẽdi, vt lib. primo de Orat. loquitur, & quasi interpretatur. nam quod ad Rethoricam pertinet, supra ostendimus alibi prius inuentã fuisse. Est autem translatio ab animalibus quæ nascuntur, & aluntur. QVA'M, quũ paulo ante posita sit particula, vt hác multi superuacaneam putant: alii potius illã tollunt, existimantes fortasse factam vel ex vltima syllaba superioris particulæ, igitur: vel ex particula in, quæ sequitur. & sanè in

particula facile vertitur in vt, & contra, vt vero, & quàm hoc loco idem significent, necesse est: & vtraque separata recte cum illo verbo, vides, copulatur, nam Latine dicitur: vides, vt sero eloquentia prodierit: & vides, quàm sero eloquentia prodierit. nos tamen credimus vtranque posse retineri, vt sit quædam ἐπανάληψις, quam Cicero facit sæpe non modo diuersis particulis, sed diuersis etiam casibus, & diuersis verbis, vt nos in orationibus pro Domo, pro Cornelio Balbo, & in Philippicis obseruauimus. SERO, ætate Demosthenis potissimum, id est ab vrbe Athenienſi condita mille, ducentis & decem annis, vel circiter. PRODIERIT IN LVCEM? perfecta sit? SIQVIDEM, αἰτιολογία, quòd eloquentia sero in lucē prodierit: quum ante Solonis ætatem, & Pisistrati nullus agnoscatur disertus. & ita breuiter, aliud agens, repetit, quod prius omiserat, de ætate, quæ fuit ante Solonem. SOLONIS AETATEM, ET PISISTRATI, annis noningentis octuaginta, vel circiter, ab vrbe Athenienſi condita. Solon enim olympiade quadragesima septima, vel quinquagesima sexta natus à Suida dicitur. Vnde quiuis annorum rationem facile subducat. DE NVLLO VT DISERTO MEMORIAE PRODITVM EST, atqui Zoroastres, qui multis ante annis fuit, & sapientes illi, quibuscum Solon septimus est numeratus, & quorum nonnulli seniores Solone fuerunt, videntur dicendi non modo diserti, sed etiam eloquentes: siquidem verum est, quod scribit Cicero, eloquentiam nihil aliud esse, nisi copiose loquentem sapientiam: illi certe sapientes erant, &, vt credimus, ac probare possumus, copiose loquebantur. Erant igitur eloquentes, & quidem ante Solonem, & de his memoriæ proditum est: vt Cicero videatur errare, qui de nullo memoriæ proditum dicat. sed interpretandum est: vel de nullo Athenienſi, quamuis Dracon leges, & præcepta quædam, vt ait Suidas, scripsisset: & nullus ex illis sapientibus erat Atheniensis: vel de nullo tanquam diserto. nam de illis sapientibus proditum est memoriæ tanquam sapientibus, non tanquam disertis. Quòd si quis eos vel ob id velit eloquentes appellare, quòd copiose loqui possent, iam poterit etiam eodém modo poëtas, historicos, & scriptores omnes, qui multi ante fuerant, eloquētes vocare. HI QVIDEM, Solon, & Pisistratus. POPVLI R. AETAS EST, quę non sit admodum longa, sed annorum septingentorum septem, vel circiter. Tot enim propemodum numerantur ab Vrbe cōdita ad id tempus, quo Cicero hæc scripsit. sic infra, vides oratorum partus ad nostrorum annalium rationem veteres, ad ipsorum sanè recentes. SENES, senes videri debent, quum sint annorum minimum quingentorum, & ducenti tantum ac septem relinquantur ad ætatis finem, vnde numerare incipit: & ita multo plures sunt anni ipsorum, quàm qui ex ætate populi R. supersunt. & de Romanis loquens, dixit ætatem, quasi γενεὰν, quæ minus omnino significat, quàm seculum, quòd Romanis adhuc minor ætas fuisset. ætas enim sub seculo à Cicerone libro secundo de Natura Deorum comprehenditur. SECVLA, & secula, & numero multitudinis dixit, vt rem amplificaret, & magis ostenderet etiam verbis Athenienses fuisse vetustissimos. seculum certe spatium centum annorum dicitur à Varrone, vt mittam, quæ sunt à Censorino de seculo scripta, aliter secla. vt infra seclis. ADOLESCENTES DEBENT VIDERI, si quingenti anni, quot inter Solonem & Ciceronem, siue tempus, quo hæc scripsit, inter fuerunt, cum ipsis noningentis octuaginta, quot à condita vrbe Athenienſi ad Solonem fuisse diximus, conferantur. NAM, αἰτιολογία, quòd adolescentes videri debent. SERVIO TVLLO, aliter Seruio Tullio, recte. nam & scriptores omnes Seruium Tullium vocant, & Tullia filia Tullium dicendum, & scribendum ostendit: qui sextus fuit Romanorum Rex, quum Tul-

lus

lus tertius fuerit. REGNANTE, ab olympiade quinquagesima prima vsq. ad olympiada sexagesimam primam, id est annos quadraginta quatuor, vt colligunt historici. VIGVERVNT, nam Solon, si natus est olympiade quadragesima septima, in principio regni Seruii Tullii sextum decimum annum agebat, & ita viguit illo regnante: si vero, vt alii volunt, natus est olympiade quinquagesima sexta, incidit eius dies natalis in annum regni Seruii Tullii vigesimum secundum: & Solon Pisistrato paulo senior fuit, vt supra dictũ est. MVLTO DIVTIVS, annis quadringentis octuaginta: siquidem à conditis Athenis ad Solonem anni noningenti octuaginta, à Solone vero ad tempus, quo Cicero hæc scripsit, quingenti tantum numerantur: vel ducentis octuaginta, si ab vtraque vrbe condita numeres, vt hic Cicero videtur significare. IAM ERANT, ætate Solonis, & Pisistrati. AD HODIERNVM DIEM, ad annos ab vrbe condita circiter septingentos, & septem. NEC TAMEN, quamuis dixerim eloquentiam sero in lucem prodiisse. NEQVE ENIM, εὐλογία, quòd semper oratio magnam vim habuit. TROICIS TEMPORIBVS, temporibus, quibus à Græcis Troia oppugnata, & expugnata fuit, alii malunt legere, heroicis temporibus. TANTVM LAVDIS, quantum apud ipsum Homerum videre licet. VLYSSI, quem libro Iliados decimo πολύαινον, & μέγα κῦδος ἀχαιῶν vocat, vt alia, quæ sunt innumerabilia, mittamus. TRIBVISSET, multis quidem in locis, sed potissimum tamen libro primo, & tertio Iliados: & quidem ob id fortasse, quòd, vt refert Suidas, Homerus ipse ex Telemacho Vlysis filio, & Polycasta Nestoris filia natus credatur. HOMERVS, poëtarum princeps, cuius vitam Herodotus, Plutarchus, Suidas, & Lilius scribunt. NESTORI, cuius non minus eloquentia, quàm senecta locum prouerbio fecit. VIM, δύναμιν, vt Aristoteles, & Theon vocant, quam Suidas à Gorgia inuentam putat, sed ea prius in Vlysse fuit tanta, quantam scribit Homerus libro tertio Iliados: ὅτι δὴ ῥ᾽ ὄπατε μεγάλην ἐκ στήθος ἵει καὶ ἔπεα νιφάδεσσιν ἐοικότα χειμερίῃσιν, οὐκ ἂν ἔπειτ᾽ ὀδυσῆΐ γ᾽ ἐρίσσει βροτὸς ἄλλος. Hinc illi Mineruam ducem dedit, quòd eloquentia coniuncta sit cum sapientia, vt libro tertio de Oratore quæritur. Hac vero vi dicendi Vlysses Græcos non semel inflammauit, & flexit, vt libro secundo Iliados, quum illos à consilio discedendi reuocauit: quæ res ad grauem dicendi figuram pertinet. hinc Vlysses à poëtis etiam Latinis disertus, & facundus frequenter appellatur. SVAVITATEM, τὸ ἡδύ. Nestor enim libro primo Iliados ἡδυεπὴς ἀγορητὴς vocatur: cuius è lingua μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδή. & hoc totum pertinet ad mediam dicendi figuram. IAM TVM, Troicis temporibus. ESSET, fuisset postulabat illud verbum, tribuisset, sed ita sæpe loquitur Cicero. HONOS ELOQVENTIA, sic infra, & libro tertio de Legibus, breuitas est laus, locutio penè qualis illa: & certamen erat Corydon cum Thyrside magnum item, serpens terror eras, aliter honos eloquentiæ, vt loquitur Tusculana prima: honorem huic generi non fuisse declarat oratio Catonis. POETA, Homerus. ORNATVS IN DICENDO, quàm sit ornatus Homerus in dicendo etsi omnes, qui accurate legunt eius opera, facile possunt cognoscere, Plutarchus tamen in ipsius vita pluribus ostendit, dum omnes penè exornationes verborum, & sententiarum, atque omnes dicendi figuras ex eius libris colligit. & Cicero magniloquentiam Homeri dixit. PLANE ORATOR, nam & Reges voluisse fieri verborum oratores scribit, & eos ita loquentes inducit, vt nihil eloquentiæ desideres. Hinc Quintilianus scribit eum omnibus eloquentiæ partibus exemplum, & ortum dedisse. INCERTA SVNT TEMPORA, propter varias scriptorum opiniones: quum alii aliter scribant, vt Herodotus, Crates Mallotes, Eratosthenes, Aristarchus, Philochorus, Apol

lodorus, Euphorbus, & Archilochus: quorum ſcripta Cicero videre potuit. Nos vero Plutarchum, Euſebium, Gellium, Suidam, & præterea paucos, præter Herodotum, videre poſſumus, qui rem tamen ita confundunt, vt non poſsimus conſtituere, quem ſequi debeamus, niſi Ciceronem ipſum ſequamur. Quòd ſi quis plura voluerit videre, & omnium penè opiniones ſcire, is apud Lilium Gregorium inueniet, & intelliget hanc quaſi diſſenſionem ſcriptorum inde natam, quòd octo Homeri apud Archilochum, plures etiam apud Xenophontem fuiſſe leguntur, & quidem diuerſis locis, & temporibus: & quum vni omnia, quod de Hercule etiam ferunt, ſint tributa, inde factum, vt Homerus diuerſis locis, & temporibus natus eſſe dicatur. ANNIS MVLTIS, annis centum viginti quatuor, vt Euſebius Apollodorum, & Euphorbum ſecutus, collegit: quamuis Archilochus Homerum vigeſima tertia olympiade natum ſcribat. ANTE ROMVLVM, ante Vrbem conditam, vt hac de re ſcribens in Tuſculanis quæſtionibus loquitur. NON INFRA, ſed iiſdem temporibus, vt in Tuſculanis quæſtionib. Cicero ſcribit, & Euſebius conſentit, nec Paterculus omnino diſſentit. SVPERIOREM, nam Timæus, quem Cicero nunc ſequitur, duos Lycurgos Lacedæmonios fuiſſe ſcripſit, ſuperiorem, qui leges Lacedæmoniis dedit: & inferiorem, qui & ipſe multa præclare geſsit: ſed omnia priori, qui fuit Homeri temporibus fuiſſe attributa. LYCVRGVM, Eunomi, vel, vt Simonides ſcripſit, Pritanidis filium, cuius vitam Plutarchus, & Suidas ſcribunt, vt mittam, quæ Herodotus, & alii de illo referunt. DISCIPLINA, quæ fuit ita mala ante Lycurgum, vt Lacedæmonii κακονομώτατοι σχεδὸν πάντων Ἑλλήνων ab Herodoto fuiſſe dicantur. ASTRICTA, ita quidem, vt Iſocrates Lacedæmonios ἄριστα τῶν Ἑλλήνων πολιτευομένους vocet, Plato eorum εὐνομίας commendet, cæteri ſcriptores ferè omnes eorum mores laudent: nec alicuius Reip. plura, aut pulchriora (Romanam ſemper excipio) inſtituta legantur: quæ Xenophon, & Plutarchus referunt: quamuis Ariſtoteles eam Remp. in multis rebus reprehendat. atque quum homines legibus aſtringi eleganter dicantur, videtur tamen etiam Cicero hoc verbo vſus, quòd hæc diſciplina non ſolum, quum quaſi laxa prius eſſet, eſt aſtricta, ſed etiam quòd iureiurando ſit conſtricta, quando Lacedæmonii iurarunt, ſe leges ſeruaturos, donec Lycurgus reuerteretur. & ſanè poſtea ſeptingentos amplius annos, vt teſtatur Cicero, vnis moribus & nunquam mutatis legibus vixerunt. LEGIBVS, Rhetris, legibus non ſcriptis illis quidem, ſed tamen legibus. Lycurgus enim ſcriptas leges nullas tulit: quin & Rhetris, vt ait Plutarchus, vna fuit, ne Lacedæmonii legibus ſcriptis vterentur. Lycurgus igitur ἐρωτηθεὶς διατί οὐκ ἐχρῆτο νόμοις ἐγγράφοις ὅτι ἔφη οἱ πεπαιδευμένοι καὶ ἀχθέντες τῇ προσηκούσῃ ἀγωγῇ τὸ τοῦ καιροῦ χρήσιμον δοκιμάζουσι. Hinc ſemper poſtea Lacedæmonii iure nō ſcripto ſunt vſi, vt de Indis etiam traditur: quamuis cæteræ gentes ferè omnes iure ſcripto ſint vſæ, & hodie, vt quum maxime, vtantur. EIVS GENERIS, eloquentiæ. MAIORQVE, quàm in illis veteribus. VIS, δύναμις, AGNOSCITVR IN PISISTRATO, vt ſupra diximus. HVNC, Piſiſtratum, de quo diximus.

Denique hunc proximo ſeculo Themiſtocles inſecutus eſt, vt apud nos perantiquus; vt apud Athenienſes, non ita ſanè vetus. fuit enim regnante iam Græcia, noſtra autem ciuitate non ita pridem dominatu regio liberata. nam bellum Volſcorum illud grauiſsimum, cui Coriolanus exul interfuit, eodem ferè tempore, quo Perſarum bellum, fuit, ſimiliſque fortuna clarorum

rorum virorum: ſiquidem vterque, cum ciuis egregius fuiſſet, populi ingrati pulſus iniuria, ſe ad hoſtes contulit, conatúmque iracundiæ ſuæ morte ſedauit. nam etſi aliter eſt apud te Attice de Coriolano: concede tamen, vt huic generi mortis potius aſſentiar. At ille ridens, Tuo vero, inquit, arbitratu: quoniam quidem conceſſum eſt rhetoribus ementiri in hiſtoriis, vt aliquid dicere poſsint argutius. vt enim tu nunc de Coriolano, ſic Clitarchus, ſic Stratocles de Themiſtocle finxit. nam quem Thucydides, qui & Athenienſis erat, & ſummo loco natus, ſummúſque vir, & paulo ætate poſterior, tantum mortuum ſcripſit, & in Attica clam humatum, addidit fuiſſe ſuſpicionem veneno ſibi conſciuiſſe mortem; hunc iſti aiunt, cum taurum immolauiſſet, excepiſſe ſanguinem patera, & eo poto, mortuum concidiſſe. hanc enim mortem rhetorice & tragice ornare potuerunt: illa mors vulgaris nullam præbebat materiem ad ornatum. quare, quoniam tibi ita quadrat, omnia fuiſſe in Themiſtocle paria & Coriolano, pateram quoque à me ſumas licet: præbebo etiam hoſtiam, vt Coriolanus ſit planè alter Themiſtocles.

PROXIMO SECVLO, ætate ſequenti. nam ſeculum integrum, id eſt ſpatium centum annorum, eſſe non potuit: ſiquidem annis ſeptuaginta poſt, vt diximus, Themiſtocles fuit. VT APVD NOS, vt populi Romani ætas eſt, vt ſupra dixit. PERANTIQVVS, vt à quo ad hanc ætatem anni minimum quadringenti numerentur. VT APVD ATHENIENSES, vt Athenienſium ſecula numerantur, vt ſupra dixit. NON ITA SANE VETVS, adoleſcens, vt ſupra dixit: & quidem multo adoleſcentior, quàm Solon, & Piſiſtratus: ſi quadringenti & triginta anni cum mille & quinquaginta conferantur. FVIT ENIM, αἰτιολογία. REGNANTE, dominante, & quaſi floreſcente, certe ſine Regibus maiorem partem Reſpublicas adminiſtrante. NOSTRA AVTEM CIVITATE, Roma. NON ITA PRIDEM, annis ante triginta, vt nos propemodum credimus, quamuis ex Conſulibus viginti duo tantum numerentur. DOMINATV REGIO, Tarquinii Superbi tyrannide. LIBERATA, per L. Iunium Brutum præſertim, Philippica prima. NAM, αἰτιολογία αἰτιολογίας. VOLSCORVM, qui populi erant vltra Circeios, vt ait Plinius. ILLVD GRAVISSIMVM, quod geſtum eſt Accio Tullio, & Cn. Marcio Coriolano ducibus de omnium Volſcorum ſententia lectis, vt apud Liuium leges: qui ſcribit illud bellum ita graue fuiſſe, vt, quam armis viri defendere vrbem non poſſent, eam mulieres precibus, lachrymíſque defenderent. CVI CORIOLANVS, alliterationem vocaret Pontanus. CORIOLANVS, Cn. Marcius à Coriolis oppido Volſcorum ipſius opera præſertim capto Coriolanus appellatus, vt Liuius libro ſecundo ſcribit. EXVL, populi ingrati pulſus iniuria, paulo poſt. nam quum Tribunitiæ poteſtatis eſſet hoſtis, & in annona plebi aduerſaretur, die dicta à Tribunis plebis, non affuit. Quare condemnatus abſens, in Volſcos exulatum abiit, vt loquitur Liuius. Autor libelli de Viris illuſtribus, Tribunum pl. qui Coriolano diem dixit, Decium vocat. INTERFVIT, dux cum Accio Tullio, vt dictum eſt, lectus. EODEM FERE TEMPORE, bellum Volſcorum fuit olympiade ſe-

ptuagesima tertia, Sp. Nautio Rutilio, Sex. Furio Philone Coss. Persicum vero olympiadæ septuagesima quinta: vnde quiuis colligere potest sex minimum annos inter vtrunque bellum interfuisse, quos fuisse paucos scripsit Gellius libro decimoseptimo capite vigesimoprimo: quanquam Cicero in Lælio annos viginti videtur numerare, quum inquit: Themistocles fecit idem pulsus, quod viginti annis ante apud nos fecerat Coriolanus: vt videatur falsum, quod hoc loco dicat Cicero, vtrunque bellum eodem tempore fuisse: sed hic quũ dixit, ferè, voluit significare, non fuisse prorsus eodem tempore, sed parum diuerso: & in Lælio annos, qui inter viriusque ducis exilium, & mortem, non qui inter vtrunque bellum interfuerũt: & sanè tot anni numerantur ab exilio Coriolani, quod fuit ante bellum Volscorum, ad exilium Themistoclis, quod fuit post bellum Persicum, vt omnes historici testantur. PERSARVM, qui sunt à Perseo Iouis & Danaës filio dicti, vt libro septimo scribit Herodotus, qui multa de Persis refert, vt alios scriptores mittamus. Apud Persas, qui nomen retinent, is hodie regnat, qui Sophus appellatur. BELLVM, quod intulit Græciæ Xerxes Darii filius à Mardonio incitatus, & ab Alebadis, atque Pisistratidis inuitatus, vt libro septimo refert Herodotus. SIMILISQVE FORTVNA, vt statim docet. CLARORVM VIRORVM, Coriolani, & Themistoclis. SIQVIDEM, αἰτιολογία, quo pacto similis fortuna fuerit. VTERQVE, Coriolanus, & Themistocles. EGREGIVS, Coriolanus in capiendis præsertim Coriolis, & Themistocles in superandis Persis. POPVLI INGRATI, Romani quidem, qui Coriolano bene merenti Consulatum dare noluit, & eum, quòd patricius patriciorum iura defendisset, & in senatu de potestate Tribunorum tollenda locutus fuisset, expulit: Atheniensis vero, qui Themistoclem Græciæ totius seruatorem testularum suffragiis vt nimis potentem primo expulit, deinde absentem, Lacedæmoniis, & eius inimicis accusantibus, proditionis condemnauit. INIVRIA, sic iniuriam ingratæ patriæ vocat in Lælio. SE AD HOSTES CONTVLIT, Coriolanus quidem ad Volscos, Themistocles vero ad Persas. CONATVMQVE IRACVNDIAE SVAE, qua motus vterque bellum patriæ suæ conatus est inferre, & Coriolanus etiam intulit. MORTE SEDAVIT, vterque enim sibi mortem consciuit, vt Cicero loquitur in Lælio. NAM ET SI, αἰτιολογία, & πρόληψις, ne forte Atticus arguat: ALITER EST, fortasse, vt postea scripsit Liuius, illum inuidia rei oppressum periisse: vel vt proditorem à Volscis, præsertim ab Accii Tullii militibus lapidibus interfectũ fuisse: quod Dionysius, Plinius, & Plutarchus scribunt, quamuis Fabius Pictor scripsisset, eum vsque ad senectutem vixisse: quem Atticus etiam secutus videri potest, vt antiquitatis, quod ait Nepos, amator. APVD TE, in tuo libro, quo septingentorum annorum memoriam colligasti, in Oratore. DE CORIOLANO, de morte Coriolani. HVIC GENERI MORTIS, eum sibi mortem consciuisse. QVONIAM QVIDEM, alii malunt legere, quandoquidem, quòd Cicero frequentius ita loquatur: quod quidem nos non negamus, sed affirmamus tamen, apud illum sæpe etiam, quoniam quidem inueniri. CONCESSVM EST, vt postulat Quintilianus libro duodecimo capite primo: concedant mihi omnes oportet, inquit, quod Stoicorum quoque asperrimi confitentur, facturum aliquando bonum virum, vt mendacium dicat: & alibi, mendacium dicere etiam sapienti aliquando concessum est. nam quum orator à Catone definiatur vir bonus, dicẽdi peritus, dubitari poterat, quo pacto vir bonus dici possit, qui mentiatur, præsertim quum in Apologia Plato ita dicat. ῥήτορος ἀρετὴ τἀληθῆ λέγειν, & in Phædro Rhetoricam sine veritate ridiculam vocet. sed concessum est oratoribus mentiri, vt

vt diximus, & Cicero libro secundo de Oratore pluribus ostendit. RHETORIBVS, & his, qui docent artem dicendi, & his, qui orant. Vtrunque enim significat ῥήτωρ: & Cicero hic vtrunque voluit complecti: quòd & qui docent declamationes fingant, ac mentiantur: & qui orant, historias sæpe aliter referant. EMENTIRI, aliter mentiri, idque mihi magis placet. mentiuntur vero tam sæpe, & ita Rhetores, vt illos Plato γοητεύειν, & τὰ δόξαντα μᾶλλον ἢ τἀληθῆ μελετᾶν dicat: & artem ipsam κολακείας μόριον vocet. IN HISTORIIS, aliter, & in historiis, quod maxime probamus, vt hoc dicat, etiam in historiis, nedum in aliis rebus, quum prima sit lex historiæ, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, vt libro secundo de Oratore scribitur. sic videtur Cicero mentitus, in oratione pro Cluentio, quum gloriatus est, se iudicibus tenebras offudisse, vt ait Rufinianus: sic Aeschinem mentitum sæpe conuincit Demosthenes. VT ALIQVID DICERE POSSINT ARGVTIVS, imo vt vnum quodque trahant ad vtilitatem suam vincendi causa, vt in præceptis Rhetoricis traditur: vt hic Cicero facit, qui sic etiam loquitur, vt magis accommodate, quod sequitur, ponit. VT ENIM, αἰτιολογία, quòd oratores interdum mentiantur. TV, tu Cicero. NVNC DE CORIOLANO, fingis eum sibi mortem consciuisse. CLITARCHVS, qui res Alexandri Magni id est, vt loquitur Athenæus, τὰς περὶ Ἀλέξανδρον ἱστορίας scripsit, & libros linguarum multos: cuius ingenium, vt ait Quintilianus, probatur, fides infamatur: quem tamen vnum, nec præterea quenquam de Græcis Sisenna legisse Ciceroni videbatur, vt libro primo de Legibus scribit: vbi ostendit non fuisse probatum scriptorem, quando inquit, Sisennam, etiamsi illum fuisset assecutus, à summo tamen absuturum fuisse. Illius tamē narrationem M. Cælius Ciceronis amicus ita probabat, vt existimaret illum sibi narrare, apud Issum Darium ab Alexandro fuisse superatum, libro secundo Fam. STRATOCLES, scriptor. DE THEMISTOCLE FINXIT, eum sanguinem tauri bibisse. Qui vertit Annibalis vitam ex Plutarcho, his verbis vsus videtur, quum ita vertit: Quidam dicunt Annibalem sanguinem tauri bibisse, sicut Clitarchus, Stratoclésque de Themistocle finxit. NAM, αἰτιολογία, quòd illi finxerunt. QVEM, Themistoclem. THVCYDIDES, vir tantus, vt sit ἀμάρτυρον, & quasi locus à testibus, in quibus ad faciendam fidem autoritas quæritur, vt ait Cicero in Topicis: & autoritatem aut natura, aut tempus affert: naturæ autoritas in virtute inest maxime, & hic Thucydides vir summus appellatur: in tempore multa sunt, & in his fortuna, ætas: & hic summo loco natus, & ætate paulo posterior dicitur hoc loco. ATHENIENSIS, & iccirco dignus, cui credatur, quum testis Atticus, & fides Attica dicantur in prouerbio. ERAT, aliter, fuit. SVMMO LOCO NATVS, quippe qui paternum genus ab Orolo Thraceum Rege, maternū vero à Miltiade duceret, vt supra retulimus. SVMMVSQVE VIR, qui senator bonus, & bonus imperator fuerit. PAVLO AETATE POSTERIOR, annis quinquaginta, vt supra de Pericle collegimus. MORTVVM, τελευτῆσαι τὸν βίον, & quidem νοσήσαντα, vt ipse Thucydides loquitur. SCRIPSIT, libro primo. IN ATTICA, ἐν τῇ Ἀττικῇ, inquit Thucydides. CLAM, ait Thucydides κρύφα. HVMATVM, τὰ δὲ ὀστᾶ φασι κομισθῆναι αὐτοῦ οἱ προσήκοντες οἴκαδε κελεύσαντος ἐκείνου καὶ τεθῆναι κρύφα Ἀθηναίων ἐν τῇ Ἀττικῇ, vt Thucydides ipse loquitur: Pausanias vero scribit Athenienses, quum eos pœnituisset eorum, quæ in Themistoclem fecerant, concessisse, vt propinqui eius ossa ex Magnesia in Atticam ferrent. ADDIDIT, λέγουσι δέ τινες inquit Thucydides, καὶ ἑκούσιον φαρμάκῳ ἀποθανεῖν αὐτὸν ἀδύνατον νομίσαντα εἶναι ἐπιτελέσαι βασιλεῖ ἃ ὑπέσχετο. aliter addiditque. VENENO, φαρμάκῳ, ait Thucydides. SIBI MORTEM CONSCIVISSE, ἀποθανεῖν, in-

quit Thucydides. ISTI, Clitarchus,& Stratocles. TAVRVM, ex tauris enim victimæ opimæ, & lautissima Deorum placatio, vt scribit Plinius libro octauo capite quadragesimo quarto. IMMOLAVISSET, τῇ λευκόφρυ ἀρτίμως καλχμίῃ,vt refert Aristophanis Interpres in Equitibus. EXCEPISSE, ὑποδέξασθαι,vt idem interpres ait. SANGVINEM, αἷμα ταύρειον, vt ait Aristophanes in Equitibus. Taurorum vero sanguis, vt scribit Plinius, celerrime coit,& durescit: ideo pestifer potu maxime. PATERA, φιάλῃ,vt vocat Aristophanis Interpres. EO POTO, aliter eo potu: Vtrunque defendi potest. MORTVVM CONCIDISSE, τελευτῆσαι, vt loquitur Aristophanis Interpres. concidisse, dichoreus loco positus. HANC ENIM, αἰτιολογία,quare finxerint. RHETORICE, eleganter, copiose, electis verbis, & ornatis, quali bus Rhetores vti solent. TRAGICE, grauiter, & verbis grandibus, quibus Tragici vtuntur: quum omne genus scripti grauitate tragœdia vincat: vnde dici solet, τραγικώτερον λαλεῖν. & hic finis fuit, qualis in tragœdiis semper esse solet. ILLA MORS VVLGARIS, quam obiisse Themistoclem scribit Thucydides. NVLLAM PRAEBEBAT MATERIEM AD ORNATVM, quum rem tam sterilem non possent ornare. TIBI ITA QVADRAT, aliter tibi quadrat. FVISSE IN THEMISTOCLE, aliter fuisse Themistocli. PATERAM, φιάλην qua Coriolanus quoque sanguinem tauri excepisse videri posit, vt Themistocles excepit. A' ME, cui suppellex est non modica, neque tamen multa, quod Cornelius Nepos in Attici vita refert. vel à me, qui de Coriolano scripsi, quod dixisti,& nunc addam etiam, si placet, pateram,& hostiam. vel à me quasi propinante, vt mos erat apud Græcos: qui, vt Cicero in Tusculanis quæstionibus testatur, in conuiuiis solebant nominare, cui populum traditur essent: præsertim quum, vt ait Athenæus, οἱ πίνοντες. Quòd nisi iocus indignus sit, qui ab Attico in Ciceronem proficiscatur, dici posit hoc modo: pateram sumas à me licet, quo modo scribunt isti Themistoclem sumpsisse: &, si nullum habes taurum, vnde sanguinem posis excipere, illum, tibi præbebo, vt tu quoque sanguinem posis haurire. PRAEBEBO ego qui greges habeo, qui in Apulia hybernant, & in Reatinis montibus æstiuant, vt ait Varro libro secundo capite secundo de Re rustica. Porrò Reate, & Clitumnus, vnde victimæ accipiebantur, in Vmbria collocantur à Blondo, quamuis à Plinio paulùm separentur: sunt tamen loca inter se vicina, & ex quibus victimæ petebantur: vt apud poëtam, albi Clitumne greges, & maxima taurus victima: & apud Ouidium, quos aluit campis herba Phalisca suis: & apud Silium, & sedet ingentem pascens Meuania taurum dona Ioui. & dixit, præbebo, tanquam redemptor. nam redemptor hostias ad sacrificium præbebat, vt ostendit Cicero libro secundo de Inuent. HOSTIAM, tautum, SIT PLANE ALTER, si patera sanguinem tauri excepisse dicatur. nam cætera, vt tibi videtur, cum Themistocle potest comparari: etsi Cicero mihi hac in parte nimium Coriolano videtur tribuisse. neque enim cum Themistocle Græcorum omnium præstantissimo recte comparatur, sed ne cum Alcibiade quidem, quamuis comparetur à Plutarcho: qui tamen & ipse suis interdum Græcis plus tribuit, quàm fides historiæ postulet: quum sæpe indignos cum Romanis viris summis confert.

Sit sanè, inquam, vt lubet, de isto: & ego cautius posthac historiam attingam te audiente, quem rerum Romanarum auctorem laudare possum religiosissimum. sed tum ferè Pericles Xantippi filius, de quo ante dixi, primus adhibuit doctrinam: quæ

quanquam

quanquam tum nulla erat dicendi, tamen ab Anaxagora physico eruditus exercitationem mentis à reconditis abstrusísque rebus ad causas forenses popularésque facile traduxerat. huius suauitate maxime hilaratæ sunt Athenæ, huius vbertatem & copiam admiratæ, eiusdem vim dicendi terrorémque timuerunt. hæc igitur ætas prima Athenis oratorem propè perfectum tulit.

SIT SANE, συγχώρησιν. ISTO, Coriolano, vel ista re. AVTOREM, quamuis rerum Romanarum omnem memoriam Atticus vno libro, vt supra dictum est, sit complexus, hic ego tamen autorem non tam scriptorem, quàm vindicem, laudatorem, & defensorem interpretor, vt autorem pupillorum dicimus illum, qui pupillos defendit. fuit vero Atticus, vt Cornelius Nepos refert, moris maiorum summus imitator, antiquitatísque amator. TVM, FERE, ætate propemodum Themistoclis. annis enim post quinquaginta tantum fuit, vt supra diximus. FERE PERICLES, aliter ferè Xanthippus, Pericles: quod non displicet, quando Xanthippus & ipse Miltiadem accusauit. XANTHIPPI, qui fuit Ariphronis filius, Miltiadem accusauit, in Mycale Regis Persarum præfectos vicit, & canibus ita delectatus est, vt eum canem, qui mare illum fuerat secutus, & postea summersus, sepeliendum curarit. FILIVS, ex Agaristia, quæ fuit ex Alcmæonidarum genere, vt refert Herodotus. PRIMVS, quando ante illum nihil scriptum fuit, quod oratoris esse videretur, vt supradictum est. DOCTRINAM, quam quidem ὁ περικλῆς πρὸς τῷ εὐφυὴς εἶναι ἐκτήσατο, vt ait Plato in Phædro. NVLLA ERAT DICENDI, quippe quum ex arte, & cum doctrina nihil tum diceretur, aut scriberetur, vt supra demonstratum est. ANAXAGORA, Anaxagora, Hegesibuli, vel Eubuli filio Clazomenio viro summo in maximarum rerum scientia: cuius vitam Laërtius, & Suidas scribunt; atque, vt mittam, quæ Plato, Cicero, Plutarchus, Philostratus, & Tertullianus de illo retulerunt, Aelianus eum ἀγέλαστον fuisse testatur. PHYSICO, sic etiam vocatur in Oratore, quòd περὶ τῆς φύσεως multa disputauit: vt quum omnium rerum descriptionem, & modum, mentis infinitæ vi, ac ratione designari, ac confici voluit, vt ait Cicero libro primo de Natura Deorum: & ita Plato in Phædro: περὶ τῆς μετεωρολογίας, καὶ φύσεως νοῦ τε καὶ ἀνοίας πολὺν λόγον ἐποιεῖτο ἀναξαγόρας. aliter Physicis, vt legi posse ostendunt, quæ paulo post sequuntur: reconditis, abstrusisque rebus. ERVDITVS, μετεωρολογίας ἐμπλησθεὶς, καὶ ἐπὶ φύσιν νοῦ τε, καὶ ἀνοίας ἀφικόμενος. hinc Cicero libro tertio de Oratore scribit ad hunc modum: Periclem docuerat Anaxagoras Clazomenius vir summus in maximarum rerum scientia. Itaque hic doctrina, consilio, eloquentia excellens quadraginta annos præfuit Athenis & vrbanis eodem tempore, & bellicis rebus. EXERCITATIONEM MENTIS, qua vtebatur prius ἐν τῇ μετεωρολογίᾳ, vel ἐν τῷ ὑψηλολογεῖσθαι. nam τὸ ὑψηλόνουν hoc loco vertere Cicero videtur ex Phædro Platonis. & quum de Anaxagora loqueretur, mentis,

vt ferè semper, mentionem fecit: quoniam Anaxagoras, quum νοῦν πάντων, vt loquitur Plato, ἀκοσμεῖν diceret, νοῦς ipse, vt scribit Diogenes, est appellatus. A RECONDITIS, ABSTRVSISQVE REBVS, ab ea philosophandi ratione, quæ est de natura, & rebus occultis, vt in Academicis quæstionibus loquitur Cicero, qui in Partitionibus item obscuras, naturalésque quæstiones dixit: quanquam nemo nescit, quàm difficiles, quàm occultæ, quamque abstrusæ sint res naturales. AD CAVSAS FORENSES, POPVLARESQVE, videtur tria genera causarum complecti, iudicii, deliberationis, & laudationis, vt forenses causas ad iudicium, quod in foro potissimum fieret: populares vero ad deliberationem, & laudationem referat: quòd etsi in senatu deliberare, & laudare etiam solebant, sæpe tamen apud populum hæc fiebant: & populus quodam modo senatum comprehendit. Plato tamen in Phædro hac ipsa de re loquens, ita dixerat: ἐπὶ τὴν τῶν λόγων τέχνην. TRADVXERAT, εἵλκυσεν inquit Plato in Phædro. SVAVITATE, quæ tanta fuit, vt etiam, quum contra voluntatem Atheniensium loqueretur pro salute patriæ, seuerius tamen id ipsum, quod ille contra populares homines diceret, populare omnibus, & iucundum videretur. Vnde veteres comici in eius labris leporem habitasse dixerunt, vt scribit Cicero libro tertio de Oratore, ἐκήλει γὰρ, & delectabat, vt supra diximus. HILARATAE, illa suauitate delinitæ, quam nunquam antea percepissent. VBERTATEM, ET COPIAM, Illa sunt in Oratore verba: in Phædro Platonis hoc Periclem præstitisse cæteris dicit oratoribus Socrates, quòd is Anaxagoræ Physici fuerit auditor, à quo censet eum, quum alia præclara quædam, & magnifica didicisset, vberem, & fœcundum fuisse. ATHENAE, muri, nedum homines: vel Athenienses, vt fit denominatio. ADMIRATAE, ita, vt ipsum Periclem quadraginta annos vrbanis, & bellicis rebus præesse sint passæ, quod supra retulimus. VIM, δύναμιν, quæ tanta fuit, vt Plato in Alcibiade primo ita scribat: ὁ περικλῆς οὐ μόνον ἐν τῇ πόλει δυνατώτατος ἦν ..., ἀλλ' ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι, καὶ τῶν βαρβάρων ἐν πολλοῖς, καὶ μεγάλοις γένεσι. TERROREM, quem ipse aliis afferebat, quum fulgurare, tonare, & Græciam permiscere videbatur: vnde Olympius est appellatus. TIMVERVNT, nam, vt scribit Thucydides, quum Pericles sentiebat Athenienses παρὰ καιρὸν ὕβρει θαρσοῦντας, λέγων κατέπλησσεν ἐπὶ τὸ φοβεῖσθαι. HAEC IGITVR, est quædam conclusio superioris siue narrationis, siue probationis, qua probauit artem dicendi difficillimam esse, & ex eo cognosci, quòd vel Athenis in lucem sero prodierit: atque hinc nactus occasionem, Græcos oratores nominauit. AETAS, ætas Periclis, qui non nascentibus Athenis, sed iam adultis fuit, vt supra dixit. PRIMA, quum prius nihil esset scriptum, quod oratoris esse videretur, vt supra ostendit. ORATOREM, vt ipsum Periclem. PROPE PERFECTVM, ita venit per gradus. Pericles fuit orator propè perfectus: Lysias is, quem propè audeas oratorem perfectum dicere: sed Demosthenes, quem planè perfectum, & cui nihil admodùm desit, facile dixeris. supra.

Nec enim in constituentibus remp. nec in bella gerentibus,

nec

nec in impeditis ac regum dominatione deuinctis nasci cupiditas dicendi solet. pacis est comes, otiisque socia, & iam bene constitutæ ciuitatis quasi alumna quædam eloquentia. itaque ait Aristoteles, cum sublatis in Sicilia tyrannis res priuatæ longo interuallo iudiciis repeterentur, tum primum, quòd esset acuta illa gens & controuersa natura, artem & præcepta Siculos Coracem & Tisiam conscripsisse: nam antea neminem solitum via, nec arte, sed accurate tamen, & descripto plerosque dicere; scriptásque fuisse & paratas à Protagora rerum illustrium disputationes, quæ nunc communes appellantur loci: quod idem fecisse Gorgiam, cum singularum rerum laudes vituperationésque conscripsisset; quòd iudicaret hoc oratoris esse maxime proprium, rem augere posse laudando, vituperandóque rursus affligere: huic Antiphontem Rhamnusium similia quædam habuisse conscripta: quo neminem vnquam melius vllam orauisse capitis causam, cum se ipse defenderet, se audiente, locuples auctor scripsit Thucydides: nam Lysiam primo profiteri solitum artem esse dicendi: deinde, quòd Theodorus esset in arte subtilior, in orationibus autem ieiunior, orationes eum scribere aliis cœpisse, artem remouisse. similiter Isocratem primo artem dicendi esse negauisse, scribere autem aliis solitum orationes, quibus in iudiciis vterentur; sed cum ex eo, quia quasi committeret contra legem, quo quis iudicio circumueniretur, sæpe ipse in iudicium vocaretur, orationes aliis destitisse scribere, totúmque se ad artes componendas transtulisse.

NEC ENIM, αἰλολογία, quare tum ætate Periclis, id est Athenis iam adultis orator propè perfectus, non autem prius fuerit. IN CONSTITVENTIBVS REMP. vt in Minoë, qui Cretensium: in Phalea, qui Carthaginensium: in Hippodame, qui Milesiorum: in Lycurgo, qui Lacedæmoniorum: in Solone, qui Atheniensium: in Bruto, & reliquis, qui Romanorum Remp. constituerunt. In his enim, etsi interdum eloquentes etiam dicuntur, non fuit tamen in illis dicendi cupiditas. NEC IN BELLA GERENTIBVS, quamuis enim scribat Onosander oportere imperatorem dicendi peritum esse, & nos legamus Augustum declamandi consuetudinem ne bello quidem Mutinensi omisisse, omnes tamen intelligunt, in bellis operam eloquentiæ dari non posse. NEC IN IMPEDITIS, AC REGVM DOMINATIONE DEVINCTIS, vt Athenienses decem & septem Regum, Romani septem dominatione impediti, ac deuincti fuerunt: quibus temporibus neminem neque Athenis, neque Romæ eloquentem fuisse legimus: quòd Reges illud soleant vsurpare: sic volo, sic iubeo, sit pro ratione voluntas, ita vt eloquẽtia tunc nullum habeat locũ. aliter nec in impeditis, ac Regum dominatione deuictis. NASCI CVPIDITAS DICENDI SOLET, cur enim nascatur cupiditas rei, qua ne vti quidem possis? PACIS EST COMES, αἰλολογία καὶ λολογίας κατ' [illegible] verso tamem ordine factum. Videtur

enim prius vſus eſſe ordine naturali, quòd primũ Reſp. conſtituatur, deinde bella gerant, poſtremo ſoleant occupari: nunc vero cõuerſo prorſus ordine reſpondere. Pax enim reſpondet bella gerentibus: otium impeditis, ac Regum dominatione deuinctis: bene conſtituta ciuitas conſtituentibus Remp. & ordinem mutari poſſe quum Cicero docet in partitionibus, tum ſæpe mutat ipſe, & alibi quidem ob alias fortaſſe cauſas, hic, opinor, vt oratio creſcat hoc modo: primo pax, deinde otium ex pace, poſtremo ex vtroque ciuitas bene conſtituitur: quod tamen ordo etiam naturalis requirit: quòd quamuis à principio ciuitas conſtituatur, poſtea tamen per pacem bene conſtituitur. Creſcit item in illis verbis oratio, comes, ſocia, alumna. nam comitem, quum minus ſignificet, paci tribuit; ſociam plus ſignificantem, otio: alumnam vero plus etiam multo demõſtrantem bene conſtitutæ ciuitati dedit. Quòd vero eloquentia pacis ſit comes, imò vero pacem ipſam conciliet, veteres ſignificarunt, quum Mercurio eloquentiæ autori caduceum pacis ſignum tribuerunt. Vnde Cornutus in libro de Diis ita loquitur: διὰ τοῦτο γὰρ καὶ εἰρηνοποιὸν δοκεῖ τὸ κηρύκειον εἶν. OTIIQVE, honeſti, ET IAM BENE CONSTITVTAE CIVITATIS, & iam legibus firmatæ Reip. vt etiam ſupra ſumus interpretati. Cornelius tamen Tacitus in dialogo de Oratoribus ita ſcribit: in bene conſtitutis ciuitatibus eloquentia non oritur. Ille igitur vel aliter ſenſit, vel perſonæ inductæ ſeruiuit. QVASI ALVMNA, ſic loquitur, ne parum verecunda videatur tranſlatio ſumpta ab hominibus, qui proprie alumni dicuntur. ITAQVE, aliter ita, vt ſit, ita ait Ariſtoteles, vt ſequitur. nam verba, quæ ſequuntur, videntur à Cicerone maiorem partem cõuerſa, & quidem κατὰ λέξιν, vt Aquila Romanus vocat, εἰρομένην, vt Ariſtoteles, εἰρομένην, id eſt, vt omnes vertunt, per orationem pendentem: de qua iidem Aquila, & Ariſtoteles, atque Demetrius Phalereus plura ſcribunt. AIT, in eo libro, in quo expoſuit dicendi artes omnium ſuperiorum, libro ſecundo de Oratore: ac veteres quidem ſcriptores artis vſque ab principe illo, atque inuentore Tiſia repetitos vnum in locum conduxit, libro ſecundo de Inuentione; qui quidem liber Ariſtotelis hodie non extat. SVBLATIS, ante Ariſtotelem annis circiter centum, tantum abeſt, vt hoc Ariſtotelis tempore acciderit, vt quidam putarunt: qui non videntur legiſſe Coracem Hieronis tyranni amicum fuiſſe: Hieronem vero Syracuſis olympiade ſeptuageſima ſexta regnare, & Ariſtotelẽ olympiade cẽteſima tertia Platonem audire cœpiſſe: qui quidem Plato Ariſtotelis magiſter quum de Tiſia in Phædro meminit, oſtendit illum ſeipſo multo ſeniorem fuiſſe, qui tamen Coracis diſcipulus fuit: vnde prouerbium: κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν. SICILIA, qua nulla terra tyrannorum feracior fuit, vt ait Iuſtinus libro quarto, nam poſt Aeolum Regem ſingulæ ciuitates in tyrannorum imperium conceſſerunt. hinc Cicero Verrina ſeptima inquit: tulit Sicilia multos, & crudeles tyrannos. TYRANNIS, Hippocrate, de quo meminit Herodotus libro ſexto: Gelone, de quo meminit idem libro ſeptimo, vbi Denomenis filium, vt Pindari etiam Interpres, vocat: & Hierone, qui Gelonis ipſius fuit frater, vt iidem ſunt autores, quamuis alii filium fuiſſe putẽt, vt ait Hermogenis Interpres, qui rem iſtam pluribus verbis deſcribit: vt mittam, quod Pindarus de Hierone ſcribit, ne quis eum putet eſſe, qui tempore belli Punici ſecundi Romanis ſtuduit. LONGO INTERVALLO, quantum fuit ſub tribus minimum tyrannis, qui ita crudeles fuerunt, vt populis imperarent, ne loquerentur, ſed, ſi quid opus eſſet, pedibus, manibus, & oculis ſignificarent, vt ſcribit Hermogenis Interpres. REPETERENTVR, prius vel à tyrannis, vel à tyrannorum

amicis

amicis ablatæ. TVM PRIMVM, μετὰ θάνατον τοῦ Ἱέρωνος, vt loquitur Hermogenis Interpres. ACVTA, ita, vt, quod Cicero Verrina sexta scribit, nunquam tantum mali sit Siculis, quin aliquid facete, & commode dicant. Siculos acutos etiam Iulius Maternus vocauit. CONTROVERSA, vt quæ insulam habitet: quum dici soleat, omneis, qui insulas habitent, esse malos, Siculos vero pessimos: nos tamen illos his annis bonos esse sumus experti, præsertim, qui se Bononiam studendi causa contulerant. ARTEM, ET PRAECEPTA, videtur esse quædam ἐπιγέννημα, artem, id est præcepta, præsertim quum Corax, & Tisias artem perfecte non scripserint, sed Corax exordium, narrationem, & perorationem tantum, vt refert Hermogenis Interpres inuenerit, Theodorus vero confirmationem, & confutationem, & alii aliud excogitarint: vel sit artis ipsius quasi definitio, vel potius descriptio: quum sic illa libro primo ad Herennium definiatur: ars est præceptio, quæ dat certam viam, rationémque dicendi: præsertim quum libro secundo de Oratore sic etiam loquatur: quæcunque loquimur, mihi videntur ad artem, & ad præcepta esse reuocanda. SICVLOS, sic ait Quintilianus: artis scriptores antiquissimi Corax, & Tisias Siculi, quos insecutus est vir eiusdem insulæ Gorgias Leontinus. CORACEM, hic quum tyrannorum, & præsertim Hieronis fuisset amicus ita, vt quicquid vellet, faceret, post eius mortem sperabat, vt prius, audiri, sed quum populi cognouisset inconstantiam, eum blandis verbis cœpit appellare, & tum demum partes orationis quasdam primus, vt ait Hermogenis Interpres, excogitauit, & inde scriptor artis est appellatus, quem tamen Cicero deridet, quum vocat nescio quem, & monet oportere pati illum suos pullos excludere in nido, quòd κόραξ coruus dicatur. TISIAM, Coracis discipulum: Vnde quum illis tale quid accidisset, quale refert Gellius de Protagora, & Euathlo, prouerbium illud est factum: mali corui malum ouum, quod Græcum paulo ante posuimus. Cum hoc Tisia legatum Gorgiam Leontinum Athenas profectum scribit Pausanias. hic multa in orationem contulit, & persuadendi peritissimus omnium suo tempore habitus est. Mulieri cuidam Syracusanæ litem de pecuniis intulit. hunc in Phædro Platonis Socrates deridet: cuius tamen auditorem Isocratem fuisse scribit Plutarchus. CONSCRIPSISSE, vnde scriptores artis, non inuentores artis vocat Quintilianus: qui secutus Aristotelem, Empedoclem facit inuentorem: Cicero tamen libro primo de Oratore hosce vocat inuentores. NAM, αἰτιολογία, quòd illi primum artem conscripserint. SOLITVM, solitum dicere, & videtur esse ὑπέρβατον. DE SCRIPTO, non memoriter, quòd dum Rhetorica esset scripta, cuius inter partes memoria numeratur. sic Cicero suam orationem Post reditum in senatu propter magnitudinem de scripto dixit. PLEROSQVE, vt Periclem, qui primus orationem scriptam in iudicio dixit, vt supra retulimus. & sanè alios potius hic, quàm Siculos significat: siquidem Siculi neque de scripto, neque memoriter dicebant, si vera scribit Hermogenis Interpres, qui testatur, Siculos ante Coracem ne loqui quidem potuisse. SCRIPTASQVE FVISSE, ET PARATAS, & quidem in Sicilia, quò profectus est, vt diximus. PROTAGORA, de quo supra. RERVM ILLVSTRIVM, fortasse virtutum, de quibus scripsit: vel potius ἐπιχειρήσεων, de quibus ita scribit Laërtius: πρῶτος κατέδειξε τὰς πρὸς τὰς θέσεις ἐπιχειρήσεις: vel τέχνην ἐριστικῶν, vt ait Laërtius. Vt enim Suidas refert, οὗτος ἐριστικοὺς λόγους εὗρε καὶ ἀγῶνα λόγων ἐποιήσατο. hinc à Timone ἐριζέμεναι εὖ εἰδὼς dictus est. NVNC, & semper post Protagoram. à veteribus enim sic nominati sunt. COMMVNES APPELLANTVR LOCI, eo,

quòd videntur iidem multarum esse causarum, vt in Oratore Cicero scribit: qui libro tertio de Oratore sic item docet: loci, quia de vniuersa re tractari solent, communes à veteribus nominati sunt: & libro secundo de Inuentione: hæc argumenta, quæ transferri in multas causas possunt, locos communes nominamus. locum communem sic definit Aphthonius: locus communis est exaggerans oratio eorum, quæ insunt alicui, bonorum, vel malorum. dicitur autem communis eo, quòd omnibus communiter accommodetur. mitto, quæ dicat Quintilianus, Priscianus, & Theon, qui tamen inter locum communem, & laudationem, ac vituperationem multum inter esse putat: quòd locus communis rerum sit tantum, neque demonstrationes habeat: laudatio vero, ac vituperatio certas personas, & demonstrationes habent, vt Helenæ laudatio apud Isocratem, & Eurybatæ vituperatio. GORGIAM, Gorgiam Leontinum, de quo supra diximus, ne decipiamur cum his qui nescio quem alium Gorgiam Rhetorem significari putant: nec animaduertunt, hic Gorgiam inter Protagoram, & Antiphontem ita collocari, vt Gorgias Leontinus, qui inter eos quasi medius tempore fuit, intelligatur. SINGVLARVM RERVM, non igitur personarum. nam quum certæ personæ laudantur, aut vituperantur, non iam communes loci, sed laudationes, aut vituperationes, vt dictum est, appellantur. Hic vero communes locos vult significare, quum Gorgiam idem fecisse dicit, quod Protagoras fecerat. & rerum quidem, vt senectutis, paupertatis, audaciæ, & aliarum rerum, quarum laudes, & vituperationes Stobæus breuiter est complexus, Gorgiam fortasse imitatus. LAVDES VITVPERATIONESQVE, ἐπαίνους, ψογοῦντι, vt vocant Græci, & præsertim Theon, & Aphthonius, qui laudationis, & vituperationis etiam præcepta tradunt. de quibus & nos aliquid hoc loco diceremus, si Cicero laudationes, & vituperationes personarum hic significasset, & non rerum: de quibus tamen illi quoque scribunt, docéntque quo pacto laudari, aut vituperari debeant. IVDICARET, quippe quum Rhetoricam cæteris omnibus artibus præferret, vt in Philebo refert Plato, qui Gorgiam scripsit, in quo, quantum ille Rhetoricæ tribueret, facile cognoscitur. REM AVGERE POSSE LAVDANDO, hinc Theon putat ῥήτορος ἔργον ἐστὶ τὸ αὐξῆσαι τὰ ἀποδεδεγμένα. AFFLIGERE, deprimere. oratores enim parua extollere, & magna deprimere possunt. hinc, vt Plutarchus est autor, Isocrates interrogatus, quid esset Rhetorica, respondet: τὰ μὲν μικρὰ μεγάλα, τὰ δὲ μεγάλα μικρὰ ποιεῖν. HVIC, hic consideranda est hæc locutio: Antiphon habuit similia quædam huic conscripta, id est talia, qualia hic scripsit: quæ locutio apud Græcos est frequens, vt ὅμοια σοι ποιῶ. Lucianus in dialogo, quem inscripsit πρὸς τὸν εἰπόντα, προμηθεὺς εἶ ἐν λόγοις: ὁμοιόν με τῷ προμηθεῖ πεποιηκὼς φαίνομαι: & οἱ πρὸ ... βάρβαρος ἡ φωνὴ ἴσαι, καὶ ἀτεχνῶς τὸ φθέγμα καὶ ἀτεχνῶς ὅμοιον ... & Aristophanes in Pluto: ἴσας πληγὰς ἐμοὶ μετέχω. Quin Interpres Homeri libro secundo Iliados ita scribit: ἰστέον δὲ ὅτι τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἴσον καὶ τὸ ἴκελον δοτικῇ συντάσσεται, μόνον τὸ πρός με. rara vero est locutio apud Latinos, vt infra, Cotta sonabat contrarium Catulo: & apud Horatium illud in arte: idem facit occidenti. Quare quum tam rara sit, libenter lego, vt in meo libro scriptum est: hinc, id est post Gorgiam. Antiphon enim, vt scribit Suidas, περὶ τοῦ δικανικοῦ χαρακτῆρος μετὰ Γοργίαν, ὀλίγῳ νεώτερος αὐτοῦ, vt ait Plutarchus. ANTIPHONTEM, Antipho hic Sophili filius, & discipulus fuit: quamuis multi putent, eum dicendi facultatem natura consecutum, ad Rempublicam accessisse. cum Socrate habuit consuetudinem, sed ita, vt aduersaretur, vt Plato & Xenophon testes locupletes sunt. Hic omnium primus, vt autor est Quintilianus, orationem scripsit. & sanè petentibus orationes

& quidem iudiciales potiſsimum ſcribebat, vt refert Plutarchus: qui affirmat tum morem non fuiſſe, vt orationes ſcriberentur. & quum hic eſſet admodum ingenioſus, primus artem Rhetoricam protulit: vnde Neſtor eſt appellatus. Thucydidis magiſtrum fuiſſe ſcribit Suidas, & Marcellinus in vita Thucydidis, ſed Cęcilius apud Plutarchum diſcipulum fuiſſe credit, & ob id illum ab eo laudari putat. peruenit vero hic vſque ad diſſolutionem ſtatus popularis à quadringentis viris factam, cuius & ipſe autor fuiſſe dicitur, quòd quadringentos viros nauibus, auxiliis, & opibus iuuiſſet. Soluta vero quadringentorum virorum dominatione, cum Archeptolemo vno ex illis in iudicium vocatus, condemnatus eſt, & pœnis, quibus proditores multari ſolent, multatus, inſepultus eſt proiectus, tanquam ſacer, & infamis cum filiis, & nepotibus notatus, vt ſcribit Plutarchus, qui etiam decretum ponit. alii tamen, vt Lyſias, & Theopompus à triginta tyrannis illum ſublatum fuiſſe ſcripſerunt: alii iam ſenem Syracuſas nauigaſſe, vbi, quum à Dionyſio priore quæreretur, quod æs optimum eſſet, dixit, quod Diogeni quidam tribuunt, optimum eſſe, ex quo Harmodii, & Ariſtogitonis ſtatuæ factæ fuiſſent. Quare Dionyſius illum vel ob id tollendum curauit: vel quòd eius tragœdias vituperaſſet: quum tamen etiam tragœdias cum eo ſcripſiſſe dicatur. orationes eius ſexaginta circunferebantur, quarum viginti quinque falſas Cæcilius iudicabat. In comœdiis à Platone comico tanquam nimis auarus eſt notatus. Hic ἀλυπίας id eſt indolētiæ artem profeſſus eſt, tanquam triſtes, vt medici ægrotos, poſſet curare. ἐπιδείξεις ἀκροάσεων appellat Philoſtratus. Itaque Corinthi domum prope forum ſibi quum paraſſet, iuſsit proſcribi: ſe triſtes per ſermones curaturum: & poſtea cauſas triſtitiæ ſciſcitans, eos conſolabatur. Deinde arbitratus illam artem ſuis viribus inferiorem, ad Rhetoricam ſe conuertit: & tam multa poſtea ſcripſit, vt multi librum Glauci Rhegini de poëtis huic acceptum referant. Ex his omnibus, quæ retulimus, dubitat Philoſtratus, bonum, an improbum illum debeat appellare, quamuis illum Thucydides magnopere commendet. RHAMNVSIVM, τὸν δῆμον ῥαμνούσιον vt Græci dicunt, à pago Rhãnunte, à qua Rhamnuſia Nemeſis etiam fuit appellata, quòd ibi eſſet eius ſtatua, vt multi putant, ſed Pauſanias in Atticis ita ſcribit: ῥαμνοῦς δ' ἀπέχει μικρὸν δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἄνω, νεμέσεώς ἐστιν ἱερόν. parua Rhamnus à Pomponio Mela dicitur. QVO NEMINEM VNQVAM MELIVS VLLAM ORAVISSE CAPITIS CAVSAM, ſic ait Thucydides libro octauo: ἄριστα φαίνεται τῶν μέχρι ἐμοῦ ὡς ξυγκατέστησε θανάτου δίκην ἀπολογησάμενος. DEFENDERET, in cauſa proditionis, quòd cum quadringentis viris ſenſiſſet. SE AVDIENTE, hoc non ſcribit aperte Thucydides, ſed eſt veriſimile, quum eodem tempore vixerint ita, vt ipſius Antiphontis diſcipulus, vel magiſter Thucydides, vt retulimus, fuiſſe dicatur. SCRIPSIT, libro octauo. PROFITERI SOLITVM ARTEM ESSE DICENDI, hinc Plutarchus in vita ſic ait: εἰσὶ δ' αὐτῷ καὶ τέχναι ῥητορικαὶ πεποιημέναι. THEODORVS, Theodorus Byzantius, quem Plato in Phædro λογοδαίδαλον vocat: qui, vt eſt apud Suidam contra Thraſybulum, & Andocidem, aliáque multa ſcripſit. ARTE, Rhetorica. SVBTILIOR, acutior, in inueniendo præſertim. nam multa, quæ Plato numerat, inuenit. IEIVNIOR, fit enim ſæpe, vt qui artem ſciant, ſcribere neſciant: quod de Varrone, Hortenſio, Gaiba, Horatio, Quintiliano, Seneca, Hermogene, dicitur, vt alios mittam, quos longum eſſet referre. Quin fuerunt, qui neminem ſcriptorem artis, ne mediocriter quidem diſertum fuiſſe dicebant, vt Cicero libro primo de Oratore refert. ORATIONES EVM SCRIBERE ALIIS COEPISSE, Lyſias enim, vt ait in libello de Optimo genere oratorum, priuatas pletaſque, & eas ipſas aliis, & paruarum re-

rum causulas scripsit. REMOVISSE, quòd ipse quoque negaret esse vllam artem dicendi, vt multi alii negarunt: quod Cicero libro primo de Oratore scripsit, & nos supra repetiuimus. Ita vero interpretandum docet particula, similiter, quæ sequitur, & Quintilianus, qui libro secundo capite decimo octauo scribit, eum negasse, artem esse. SIMILITER, similiter, atque Lysias remouerat, & negarat. nam, quod ad ordinem pertinet, primo artem fuerat professus, deinde orationes scripserat: Isocrates contrà primo artem negarat, quum orationes scriberet, deinde se ad artem transtulerat. NEGAVISSE, vt negat Socrates apud Platonem in Phædro, & Gorgia, vt multi sæpe negarunt, vt diximus. ORATIONES, λόγους, vt περὶ τοῦ ζεύγους, αἰγινητικὸν, τραπεζιτικὸν, παραγραφικὸν, & alios quos multos scripsit. EX EO, QVIA, ex eo, quòd, dicere solet. QVASI, hac particula hic est vsus vel quia lex illa nondum erat, vt infra, quasi lege Licinia, & Mucia: vel quia in totam legem nó commiserat: quum in ea sic esset scriptum: qui coierit, conuenerit, consenserit, falsúmue testimonium dixerit, vt in oratione pro Cluẽtio leges. Isocrates vero tantum consensisse videri poterat: quanquam vel id satis erat. COMMITTERET, committere in legem sæpe dixit Cicero, vt in orationibus pro Cluentio, & pro Muræna. Ipse quidem Isocrates in oratione περὶ τῆς ἀντιδόσεως scribit, se à Lysimacho potissimum accusatum, ὡς διαφθείρῃ τοὺς νεωτέρους, λέγειν διδάσκων, καὶ παρὰ τὸ δίκαιον ἐν τοῖς ἀγῶσι πλεονεκτεῖν. LEGEM, tunc fortasse apud Græcos etiam latam, certe apud Romanos legem, ne quis iudicio circumueneretur, C. Gracchus tulit, vt Cicero refet in orationé pro Cluentio. SAEPE, Plutarchus tamen in vita ita scribit: δύο ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ συνέστησαν αὐτῷ ἀγῶνες, πρότερος μὲν ὑπὸ τοῦ μεγακλείδου, δεύτερος δὲ ὑπὸ τοῦ λυσιμάχου. ARTES, τέχνας ῥητορικάς. τέχνας enim Lysiæ, & τέχνας Theramenis dixit Plutarchus, & Aristoteles τέχνας à se Theodectæ scriptas appellauit. Cicero igitur quum videret τέχνας pene frequẽtius, quàm τέχνην à Grçcis dici, artes & ipse hoc loco dixit. & fortasse tam ille, quàm Græci artes potius, quàm arté, de Rhetorica loquentes, dixerunt: quòd, vt supra dictum est, illa ex quinq. rebus constet, quarum vnaquæque est ars ipsa magna per sese: vel quòd oratori plures artes sint necessariæ, vt in libris oratoriis disputatur. COMPONENDAS, sed non edendas. Isocratis enim quam constaret esse artem, ne Cicero quidem inuenit, vt libro secundo de Inuentione testatur. vel, si edidit, ad Ciceronis tempora non peruenerunt. in libro manu scripto, hoc verbum, componendas, omissum animaduertimus. TRANSTVLISSE, quòd vidisset artes quasdam Theramenis sibi in iudiciis, in quibus accusabatur, auxilio fuisse, vt scribit Plutarchus in vita. Cicero vero suo dichoreo de Isocrate, & de arte loquens, vt supra, apte vsus est.

Et Græciæ quidem oratorũ partus, atq. fontes vides, ad nostrorum annaliũ rationem veteres, ad ipsorũ sanè recentes. nam antequàm delectata est Atheniensium ciuitas hac laude dicendi, multa iam memorabilia & in domesticis & in bellicis rebus effecerat. hoc autem studium non erat commune Græciæ, sed proprium Athenarum, quis enim aut Argiuum oratorem, aut Corinthium, aut Thebanum scit fuisse temporibus illis? nisi quid de Epaminonda docto homine suspicari libet. Lacedæmonium uero usque ad hoc tempus audiui fuisse neminem: Menelaum ipsum dulcem illum quidem tradit Homerus, sed pauca dicentem.

tem . breuitas autem laus est interdum in aliqua parte dicendi, in uniuersa eloquentia laudem non habet.

GRAECIAE QVIDEM ORATORVM. ἐπίλογος, nec dixit, Græcorum oratorum, vt infra, ne Asiaticos, & Rhodios complecteretur. PARTVS, ATQVE FONTES, ortus, & principia. sed quoniam fontes rerum prius sunt, quàm res pariantur, videri Cicero potest ὁμηρικῶς ὕστερον πρότερον locutus, vt quædam sit amplificatio per incrementũ, vt vocat Quintilianus, hoc modo: magnum est partus, sed maius est etiam fontes videri. sic vero mutat ordinem in hoc dialogo, quum ex arte loquatur, vt supra de Demosthene loquens, & infra, verba sententiis præposuit, aliter fortasse facturus, si de arte loqueretur. hic vero duplex est trãslatio altera ab animalibus, altera ab aquis sumpta. VIDES, tu Attice. iampridem enim cum solo Attico loquitur, vt ostendimus, aliter nidos. AD NOSTRORVM ANNALIVM RATIONEM VETERES, sic supra: hi oratores, vt est populi Romani ætas, senes: vt Atheniensium secula numerantur, adolescentes debent videri. AD IPSORVM, ad ipsorum Græcorum, siue Atheniensium annalium rationem: non autem ipsorum oratorum, vt multi possent putare, qui non intelligerent, per ipsos κατὰ σύνεσιν Græcos in Græcia intellectos referri. SANE RECENTES, sanè recentes partus, sanè adolescentes oratores, vt supra dixit. NAM, αἰτιολογία, quare recentes videri debeant oratorum partus ad Atheniensium annalium rationem. ANTEQVAM DELECTATA EST, ante Periclem, vt supra dixit. ATHENIENSIVM CIVITAS, in qua primum se orator extulit, primúmq. etiam monimẽtis, & literis oratio est cœpta mandari, supra. HAC LAVDE DICENDI, eloquentia, quam supra etiam de Pericle loquens, laudem vocauit. IAM, iam adulta, vt supra locutus est. DOMESTICIS, in quibus continentur humanitas, doctrina, religio, fruges, iura, & leges: quæ quidem omnia putantur Athenis orta, & in omnes terras distributa, vt in oratione pro Flacco leges. Quæ vero dicuntur ab Isocrate sparsim, & à Iustino libro secundo, mitto. IN BELLICIS REBVS EFFECERAT, nam filiis Herculis, Lacedæmoniis, Argiuis, & Thebanis auxilium tulerat, & bellum cum Scythis, Amazonibus, Thracibus, Dario, & Xerxe gesserat, & alia fecerat, quæ pluribus verbis Isocrates, & historici persequuntur. STVDIVM, dicendi, & eloquentiæ. GRAECIAE, reliquæ Græciæ. nam & Athenæ certe sunt in Græcia, vt omnes sciunt. & Græciam dicit non quo modo Plinius qui separat à Peloponneso, sed quo modo Strabo, & alii, qui vocant eam Græciam totam, quam & Pausanias describit, quum τὴν Ἑλλάδα περιηγεῖται facit; vt ipse vocat, quamuis paruum quendam locum Europæ teneat, sempérq. tenuerit, vt ait Cicero in Oratione per Flacco. Nec insulas vicinas hic videtur complecti, quum paulo post è Piræeo euectam eloquẽtiam dicat: quanquam supra nonnullos, qui non erant ex vera Græcia, numerauit. PROPRIVM ATHENARVM, vbi nata, & alta sit eloquentia. QVIS ENIM, αἰτιολογία, quòd studium hoc non fuerit commune Græciæ reliquæ: quod tamen falsum videtur, quando Prodicus Cius fuit, Hippias Eleus, & Dinarchus Corinthius: sed Prodicus & ex insula fuit, & ipse, ac Hippias sophistæ potius, quàm oratores fuerunt: Dinarchus vero in agro Atheniensi natus etiam creditur: Athenis certe diutius vixit, vt supra diximus: & tam pauci sunt, vt maxime sint oratores, numerum vix vt facere videantur, si cum reliquis conferantur. ARGIVVM, ab Argo Peloponnesi, quod Homerus vocat ἄγχαλον ἱππόβοτον, ἱππόβοτον, vt Strabo, & Interpres Homeri etiam testantur. est enim etiam Argos Pelasgicum in Thessalia, vt Plinius libro quarto capite septimo do-

cet, Argos Amphilochicum, idem libro quarto capite primo, argos Hippium in Italia, Arpi postea dicti, idem libro tertio capite vndecimo. Argiui porro breuius loquebantur, quàm vt oratores esse aut dici etiam possent: id ostendit prouerbium Argiua oratio. CORINTHIVM, à Corintho vrbe prope Isthmum posita, à qua κορινθιάζεσθαι veteres deduxerunt: quod qui faciunt, haud sanè quidem video, qui magni oratores esse posisint. THEBANVM, à Thebis Bœotiæ, vbi cœlum erat crassum. Itaque Thebani pingues putabantur, vt Cicero in libro de Fato scribit: & tot prouerbia ostēdunt, Bœotica auris, Bœotica sus, Bœotici mores, Bœoticum ingenium. Qui vero tales sunt in oratorum numerum non ita facile possunt peruenire: Meneclides tamen Thebanus à Plutarcho in Pelopida Rhetor appellatur, sed non fuit magni nominis, vt apparet, quando nusquam ab aliis, quod ego sciam, nominatur. TEMPORIBVS ILLIS? quibus oratores supra dicti fuerunt. nam postea fuisse non negat. NISI QVID, πρόληψις, ne quis dicat, quod scribit Aemilius Probus, Epaminondam Thebanum eloquentem fuisse. EPAMINONDA, qui & Thebanus, & illis temporibus fuit: siquidem fuit æqualis, vt apud Probum legimus, Callistrati, quem Demosthenes quum semel audiuisset, eius gloria cōmotus ad dicendi facultatem se dicitur contulisse. Epaminondæ vitam, & res gestas quum alii multi, tum Plutarchus, Probus, & Iustinus persequūtur: cuius nomē in veteribus, & nouis libris variè modo per o, modo per v scriptū videmus: cuius rei causam fuisse credimus, quòd quum græce scribatur Ἐπαμινώνδας, multi putarunt ω in v conuerti oportere quòd Dores, vt erant Thebani, ω pro ου vterentur: sed quum hoc nomen tam apud Atticos, quàm apud alios scriptores Græcos ita scriptum inueniatur, non video, cur apud nos potius per v, quàm per o scribendum videatur. DOCTO, & docto, à Lysia Tarentino Pythagoreo, vt à Cicerone, & Probo vocatur, quamuis à Diogene in Pythagora Lysis appelletur. LACEDAEMONIVS, quum supra dixisset hoc dicendi studium non fuisse Græcię commune, opus erat vt id probaret, & quidem omnibus Græciæ ciuitatibus enumeratis, sed putauit satis esse, illas, quæ primarię putabantur, enumerare: atque, vt oratio cresceret, Lacedæmonem, cuius spectata, ac nobilitata virtus, non solum natura corroborata, verumetiam diciplina, vt ait Cicero in oratione pro Flacco, putabatur, postremo loco ponere, præsertim quum in aliis ciuitatibus aliquem fortasse reperiri potuisse oratorem; Lacedæmone vero nullum prorsus fuisse Cicero contendit. VSQVE AD HOC TEMPVS, quo loquimur inter nos; tantum abest, vt aliquis illis temporibus fuerit. AVDIVI, tantum abest, vt legerim, aut viderim. FVISSE NEMINEM, oratorem, quando Lacedæmonii, vt scribit Isocrates in Panath. τοσοῦτον ἀπολελειμμένοι τῆς κοινῆς παιδείας καὶ φιλοσοφίας εἰσὶν, ὥστ᾽ οὐδὲ γράμματα μανθάνουσιν. Idem propemodum Xenophon in libro de Rep. Lacedæmoniorum, & Plutarchus in Laconicis institutis scribunt. Quod si Lacedæmonii ne literas quidem discebant, certe oratores esse non poterant, quum literis fons perfectæ eloquentiæ, quod dicitur infra, contineatur. nec λακωνισμὸς oratori conuenit, vt mittam, quod Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus scribit, eloquētiam in bene constitutis ciuitatibus, vt erat Lacedæmon, oriri non solere. MENELAVM, Plisthenis filium. Agamemnon enim, & Menelaus filii fuerunt Plisthenis, vt Interpres Homeri libro secundò Iliados, Porphyrius, & Seruius scribunt: sed quum Plisthenes iuuenis admodum decessisset, pueri ab Atreo sunt educati, & ob id postea filii eius crediti: vnde semper à poëtis Atridæ vocantur. atque hic est πρόληψις, ne quis arguat, falsum esse quod dixit, Lacedęmonium oratorem neminem vnquam fuisse, quum Menelaus fuerit. Cicero igitur

probat

probat illum vere oratorem non posse appellari, quòd illa bræuitas, qua Menelaus vtebatur, in vniuersa eloquentia laudem non habeat. DVLCEM, λίγυν, vel, vt Homerus loquitur, λιγέως ἀγορεύοντα, quamuis aliqui λιγέως acute vertant, Cicero tamen hoc loco dulcem dixit, TRADIT, libro tertio Iliados. HOMERVS, qui, vt ait ipsius Interpres, in Menelao ἄκτον τρόπον: in Vlysse vero τὸν σύντονον esse voluit. PAVCA DICENTEM, παῦρα ἀγορεύοντα, & more Laconum, qui βραχύλογοι dicuntur: vnde in prouerbio est λακωνισμός. BREVITAS, breuitas talis, quali Menelaus, & reliqui Lacones vsi sunt, & est quasi αἰτιολογία, quare Menelaum oratorem fuisse non censeat, quòd ea breuitate vteretur, quæ in vniuersa eloquentia laudem non habet. LAVS EST, locutio, qualis illa superior, honos eloquentia. INTERDVM, non igitur semper, quando, dum breuis esse laboro, obscurus fio, vt ait Horatius. IN ALIQVA PARTE DICENDI, in aliqua parte ex illis sex partibus, ex quibus dicunt Rhetores orationem constare, vt in exordio, quod vitiosum dicitur libro primo ad Herennium, si nimium sit longum: vt in narratione, quam Rhetores scribunt oportere breuem esse, quamuis Aristoteles ridiculos vocet eos, qui id ipsum præcipiunt: vt in diuisione, siue partitione, præsertim ea, quæ rerum distributam continet expositionem, quæ breuitatem, vt ait Cicero libro primo de Inuentione, debet habere: vt in conclusione, præsertim quo loco misericordia commouetur. commiserationem enim breuem esse oportet. nihil enim lachryma citius arescit. Vel in aliqua parte dicendi, in aliquo genere dicendi, interpreteris licet, & attenuatum intelligas, in quo sunt oratores subtili & pressa oratione limati, vt ait Cicero in Oratore. Nec moueat, quòd partem, non genus hoc loco dicat Cicero, quoniam sic loqui consueuit, vt libro primo de Inuentione quum partitionem in duas partes diuisisset, postea genus vtrunque dixit: idque facit, vt planè ostendat, quamuis pars generi siue toti subiiciatur, in docendo tamen, & scribendo sæpe alterum pro altero poni solere. Quæ igitur in Oratore, & alibi genera dixit, hic partes videtur vocare, præsertim quum postea vniuersam eloquentiam tanquam genus addat. LAVDEM NON HABET, atqui libro tertio de Legibus ait, breuitatem non modo senatoris, sed etiam oratoris magnam esse laudem, sed in sententia. οὐδὲ γὰρ, inquit Aristoteles libro tertio Rhetorices, οὐ ταῦθα ἐστὶ τὸ εὖ ἢ τῷ ταχὺ ἢ τῷ συντόμως, ἀλλὰ τῷ μετρίως.

At vero extra Græciam magna dicendi studia fuerunt, maximíque huic laudi habiti honores illustre oratorum nomen reddiderunt. nam vt semel è Peiræeo eloquentia euecta est, omnes peragrauit insulas, atque ita peregrinata tota Asia est, vt se externis oblineret moribus, omnémque illam salubritatem Atticæ dictionis quasi sanitatem perderet, ac loqui penè dedisceret. hinc Asiatici oratores non contemnendi quidem nec celeritate, nec copia, sed parum pressi, & nimis redundantes. Rhodii saniores, & Atticorum similiores. sed de Græcis hactenus: etenim hæc ipsa forsitan fuerint non necessaria.

AT VERO, quum sciret Cicero apud Græcos tria quasi genera oratorum fuisse Atticos, Asiaticos, & Rhodios: ac multa de Atticis dixisset, de reliquis etiam aliquid sibi dicendum putauit. Itaque post epilogum de Atticis factum, quàm breuissime fieri potest, quædam de Asiaticis, & Rhodiis oratoribus refert, & postea tandem ad Romanos, vt à principio cogitarat, transit.

GRAECIAM, totam quidem illam, quam ſupra diximus, ſed potiſsimum tamen Atticam ſignificat. MAGNA DICENDI STVDIA, ita magna, vt quod ſcribit Quintilianus libro duodecimo capite decimo, paulatim ſermone Græco in proximas Aſiæ ciuitates influente, nondum ſatis periti loquendi, facundiam concupierint. FVERVNT, in aliis quidem etiam locis ſed in Aſia tamen potiſsimum, & Rhodi. HVIC LAVDI, eloquentiæ, hoc eſt, hominibus eloquentibus, vt ſit denominatio. HABITI, vt ab Alexandro Magno, qui Anaximenem Lampſacenum oratorem ſecum etiam in bellis habuit, & magni ſemper fecit: vt à Pyrrho Epirotarum Rege, qui Cyneam oratorem ſecum & ipſe duxit, & multo plures vrbes eius oratione, quàm ſuis armis captas dixit: vt à Romanis, qui M. Valerium Dictatorem, quòd diſcordias dicendo ſedaſſet, maximis honoribus, & Maximi cognomine ornarunt vt infra dicetur: vt ab aliis, quos longum eſſet referre. ILLVSTRE, ita, vt M. Antonius apud Ciceronem proponat, nihil eſſe oratore perfecto præclarius: vt mirum nemini videri debeat, quod ſcribit Cicero, Romæ nulla vnquam vehementius, quàm eloquentiæ ſtudia viguiſſe. REDDIDERVNT, quum antea fuiſſet obſcurum, & ſero in lucem produſſet. & de eloquentia loquens, ſuo dichoreo vti voluit, vt præclare terminaret. NAM, αἰτιολογία, quòd extra Græciam magna dicendi ſtudia fuerunt, non quòd babiti honores illuſtre oratorum nomen reddiderunt. nam quum peregrinata, & oblita moribus externis dicitur eloquentia, non laudatur. E PIRAEEO, è portu Athenien. πειραιεὺς enim, vt ſcribit Pauſanias in Atticis, δῆμος ἦν ἐκ παλαιοῦ, & portus, vt ait Plinius: de quo dubitauit Cicero libro ſeptimo ad Atticum, hodie portus Leonis appellatur. alii legunt, in Piræeo, nec vident, non dici Latine, eloquentia in Piræeo euecta eſt. EVECTA, aliter deuecta. & videtur tranſlatio à mercatoribus ſumpta, qui cum mercibus in regiones externas deuehuntur. OMNES, ὑπερβολή. neque enim veriſimile videtur, omnes illam inſulas peragraſſe: quum, vt alias mittam, ne Britannia quidem tempore Ciceronis homines literis, & muſicis eruditos haberet, nedum eloquentes. vel omnes inſulas ſignificat Græciæ vicinas, & in Aegeo mari præſertim poſitas, ex quarum nonnullis oratores agnoſcuntur, vt ex Lesbo Potamon apud Suidam. PEREGRINATA, hoc videtur dictum tanquam de fœmina, quæ male ſolet audire, quum apud comicos peregrina dicitur, quod Donatus etiam ſcribit. ASIA, minore, qua de ſupra dictum eſt. SE EXTERNIS OBLINERET MORIBVS, vt oblini ſolent homines, quum peregrinantur: vnde Lacedæmoniis peregrinari non licebat, ne moribus externis oblinerentur. ſic facetias oblitas Latio dixit in Epiſtolis Fam. Atque hoc quidem quidam, quorum Santra fuit, putant, vt ait Quintilianus, accidiſſe, quòd paulatim ſermone Græco in proximas Aſiæ ciuitates influente, nondum ſatis periti loquendi, facundiam concupierint: ideóque ea, quæ proprie ſignari poterant, circuitu cœperint enunciare, ac deinde in eo perſeuerarint. Quintiliano autem ea videtur cauſa, quòd Aſiana gens tumidior alioqui, & iactantior vaniore etiam dicendi gloria inflata fuerit. SALVBRITATEM, tranſlatio à locis, vel potius ab animalibus, quorum ex habitu, & colore tum ſalubritatis tum peſtilentiæ ſigna percipiuntur, vt loquitur Cicero libro primo de Diuinat. & ſupra dicitur ſuccus, & ſanguis incorruptus illo tempore in oratione fuiſſe, quòd naturalis ineſſet, non fucatus nitor. Salubritas vero multo minus ſignificat, quàm ſalus, quæ eadem eſt & ſanitas, vt oſtendit in oratione pro Muræna: à iuriſconſultis ſalubritas quædam, ab oratoribus ſalus ipſa petitur. hinc quum poſt ſalubritatem ponitur ſanitas, creſcit oratio: quanquam durior tráſlatio videbatur: & iccirco particula hac quaſi eam molliuit. QVASI, vel

vel mollitur translatio, vt diximus, vel est quædã ἐπίγνωσις, qua salubritatẽ in terpretatur. aliter & quasi, vt duo dicat, salubritatẽ, & sanitatem. SANITATEM, sic in libello de Opt. orat. gen. incorruptam sanitatẽ, & bonam valetudinem: & infra item sanitatẽ, & contrà insaniã orationis dixit. LOQVI, videtur ὀξύμωρον esse, eloquẽtia loqui dedisceret, vt supra, eloquẽtia obmutuit. PLENE, aliter plene, male, quum plenius etiam loqueretur, vtens circuitu, vt ait Quintil. aliter plane, quod mihi satis placet. nam, qui circuitu vtuntur, satis plane loqui non possunt, vt Asiatici, qui redundantes paulo post dicuntur. ASIATICI ORATORES, vt Hierocles, & Menecles Alabandenses fratres, quos M. Antonius audiuit, vt lib. secundo de Orat. dicit ipse: quosque Cicero in Oratore Asiaticorũ oratorum principes vocat: & infra orationes eorũ, vt in Asiatico genere laudabiles appellat. alios itẽ in hoc dialogo, de se loquens, numerat. NON CONTEMNENDI, sic in Oratore: Hierocles, & Menecles minime, mea sententia, contemnendi. Vnde quasi apparet hic eosdẽ significari. CELERITATE, dicendi celeritate, quam tamen in Oratore hac ipsa de re loquens, facultatẽ videtur appellare. & sanè qui celeriter loqui potest, is dicẽdi facultatem videtur adeptus. hinc lib. primo de Orat. quum de rebus ad oratorẽ pertinentibus esset locutus, inquit: quibus in rebus omnis oratorũ versatur facultas: & quòd consuetudo, exercitatióque & intelligendi prudentiã acuit, & eloquẽdi celeritatem incitat. Vel facultatẽ ad alterum genus Asiaticorum, celeritatẽ ad alterum referas, quod ipse infra verbis volucre, & incitatum vocat. COPIA, dixit idem in Orat. PRESSI, in quibus nihil redundet, vt supra diximus. NIMIS, aliter nimiũ, fortasse rectius. nam sæpius, parum & nimiũ, quàm parum & nimis inter se opponũtur: vt lib. primo de Off. mediocritas est inter nimiũ, & parum: & quamuis nõ negemus rectè dici, aliquid nimis redundans, vt dicimus, aliquid nimis infinitum, nimis magnum: Cic. tamẽ lib. secundo de Orat. dixit, verba nimiũ redundantia. REDVNDANTES, redundantes, & abundantes etiam vocat Quint. quòd inania quædam verba quasi complementa numerorum inculcarent, vt ait Cicero in Oratore. est autem translatio à fluminibus. RHODII, Rhodii oratores, vt Apollonius Malacus, & Molo, quem Cicero, vt infra dicetur, audiuit. Quamuis enim Alabandenses illi fuerint, quia tamen Rhodi vixerunt, Molo Rhodius infra, & hic Apollonius, & idem Molo Rhodii dicuntur: vt Dionysius Thrax & Apollonius, qui scripsit Argonautas, Alexãdrini quidẽ fuerunt, sed Rhodii tamen, vt Srabo testatur, sunt appellati. SANIORES, Asiaticis, qui sani quum dici nõ possint, quòd salubritatem, & sanitatẽ in illis eloquentia perdiderat, Grammatici interpretarẽtur, saniores, minus insani: quum huiusce modi comparationes probare non soleant. ob id vero saniores à Cicerone dicuntur: quòd, vt in Oratore scriptum est, quum Caria, & Phrygia, & Mysia, quòd minime politæ, miniméque elegantes essent, asciuissent aptum suis auribus opimum quoddam, & tanquam adipale dictionis genus, id Rhodii eorum vicini, non ita lato interiecto mari, nunquam probauerunt. Hinc Quintilianus libro duodecimo capite decimo ita scribit: Adiecerunt genus Rhodium, quod velut medium inter Atticum, & Asiaticum esse, atque ex vtroque mistum volunt. neque enim Attice presi sunt Rhodii, neque Asiane abundantes. ATTICORVM SIMILIORES, Aeschines enim, qui, vt ait Quintilianus, hunc exilio locum delegerat, intulit eò studia Athenarum, quæ velut sata quædam cœlo, terráque degenerant, saporem illum Atticum peregrino miscuerunt. SED, transitio, vt vocatur libro quarto ad Herennium. GRAECIS, his oratoribus, qui Græca lingua vterentur, quamuis extra Græciam essent multi, vt Asiatici, & Rhodii: qui in Græ-

cia non erant, & tamen Græci dicebantur: quòd Græcia quidem cuncta paruum quendam locum Europæ tenet, sempérque tenuit: vnde Græciæ oratorum partus supra dixit: sed eadem Asiæ maritimam oram bello superatam cinxit vrbibus, vt Cic. in oratione pro Flacco, Srabo lib. octauo, & Plin. lib. sexto cap. secundo scribunt. Hinc Græcos in Asia esse sæpe legis. Cic. igitur quum supra Græciæ oratorũ partus, Asiaticos, & Rhodios nominauit, de Atticis oratorib. Asiaticis, & Rhodiis quasi per species est locutus: nũc vero quasi per genus omnes cõplectitur, quum inquit, de Græcis hactenus. ETENIM, αἰτιολογία, quare plura de Græcis non dicat. HAEC IPSA, quæ diximus, FORSITAN, vtitur hac dubitatione, vt illis etiam satisfaciat, quibus hæc ipsa minus necessaria videri poterant: quum de Romanis dicturo nõ videatur necessariũ tam multa de Græcis repetere. Si quis tamẽ paulo acuratius rẽ intueatur, videat profecto, de Romanis oratorib. dicturo necessariũ esse de Græcis etiã, à quib. eorum facultas est profecta, dicere. FVERINT, aliter fuerunt.

Tum Brutus, Ista vero, inquit, quàm necessaria fuerint; non facile dixerim: iucunda certe mihi fuerunt, neque solum non longa, sed etiam breuiora quàm vellem. Optime, inquam: sed veniamus ad nostros; de quibus difficile est plus intelligere, quàm quantum ex monimentis suspicari licet. Quis enim putet aut celeritatem ingenii L. Bruto illi nobilitatis vestræ principi defuisse? qui de matre suauianda ex oraculo Apollinis tam acute argutéq; coniecerit; qui summam prudentiam simulatione stultitiæ texerit; qui potentissimum regem clarissimi regis filium expulerit; ciuitatémque perpetuo dominatu liberatam, magistratibus annuis, legibus, iudiciisque deuinxerit; qui collegæ suo imperium abrogauerit, vt è ciuitate regalis nominis memoriam tolleret: quod certe effici non potuisset, nisi esset oratione persuasum. Videmus item paucis annis post reges exactos, cum plebes prope ripam Anienis ad tertium milliarium consedisset, eumque montem, qui Sacer appellatus est, occupauisset, M. Valerium Dictatorem dicendo sedauisse discordias eique ob eam rem honores amplissimos habitos, & eum primum ob eam ipsam causam Maximum esse appellatum. Ne L. Valerium quidem Potitum arbitror non aliquid potuisse dicendo, qui post decemuiralem inuidiam plebem in patres incitatam legibus & concionibus suis mitigauerit.

NON FACILE DIXERIM, ego qui nondum, quorsum referantur, prorsus intelligo. Neque enim Brutus adhuc intelligere poterat, quò tenderet Ciceronis dispositio. BREVIORA, nam, quæ libenter audimus, ea quàm longissima cupimus esse. OPTIME, dicis Brute. NOSTROS, Romanos. DIFFICILE, non facile inquit lib. secundo de Orat. in nostris oratoribus possumus iudicare, quia scripta, ex quibus iudiciũ fieri posset non multa sanè reliquerunt. SVSPICARI, putare, non etiam scire. QVIS ENIM, αἰτιολογία, quare suspicari liceat, non autẽ scire. PVTET, suspicetur. AVT, hanc particulam fortasse semel posuit, ne meditatus dicere videretur, si poneret omnia. CELERITATEM INGENII, sic in Aquilio Gallo celeritatẽ ponit infra. nam, vt

ii scribit

scribit lib. primo de Oratore, & animi, atque ingenii celeres quidam motus esse debent: qui ad excogitandum acuti, & ad explicandum, ornandúmq. sint vberes: & ad memoriā firmi, atque diuturni. Sed illud hic occurrit: quòd hic tribuit ingenio, & orationi, id lib. primo de Orat. menti dat, & cōsilio ita, vt illa dicat verba: exactionē mente, non lingua perfectā L. Bruti esse cernimus: sed deinceps omnia nonne plena cōsiliorum, inania verborū videmus? sed ibi Cic. inducit Scęuolā contra L. Crassum disputantem: & disputātes vincendi causa multa solent mētiri, & multa secus interpretari, vt tum Scæuola videri potest fecisse, qui eloqnentiæ detrahebat, vt arti suæ plus tribueret. Hic vero Cic. vel putat in eo, in quo fuit prudentia, eloquentiā etiam fuisse: vel, vt res est, loquitur, vt historicus, dignus etiā venia, siquid corā M. Bruto de L. Bruto loquens addat: quanquam nihil addere videtur: quando Dionysius, & Liuius L. Brutum longas etiā orationes habuisse scribunt: quod nunquam fecissent, nisi illum eloquentē fuisse & ipsi putassent, vel apud veteres historicos legissent. L. Lucio. Lucius vero dicebatur is, qui luci natus esset, vt Varro, & Sex. Pompeius docent. BRVTO, L. Iunio Bruto, qui Marci filius fuit. Marcus vero Iunius quum, vt autor est Dionysius, duceret originem ab vno eorum, qui cum Aenea coloniā deduxerant in Italiam, & diues esset, dignus est iudicatus, cui Tarquinius Priscus Tarquiniā filiam vxorē daret: ex qua duos filios sustulit M. Iunium, vt nos putamus, & hunc L. Iuniū qui postea Brutus est appellatus: quòd quum patrē primum, deinde Marcum fratrem, quòd diuites, & prudentes essent, à Tarquinio Superbo & quidē auunculo suo interfectos intellexisset, ne & ipse interficeretur, se stultum esse simulauit. ILLI, ἡμφατικῶς. NOBILITATIS VESTRAE PRINCIPI, quamuis enim pater, & frater maior natu, ac alii etiā fortasse plures fuissent in ea familia nobiles, hic tamen tantum splēdoris attulit, vt iure nobilitatis illius gentis princeps debeat appellari. Quin vero M. Brutus, qnicum Cicero loquitur, ab eo genus ducat, nemo dubitat, quum sit ex ea gente, & præter Suetoniū, Plutarchum reliquósque scriptores penè omnes, id Cicero sæpe, præsertim vero Philippica prima hisce verbis testetur: L. Brutus & ipse regio dominatu Remp. liberauit, & ad similem virtutem, & simile factum stirpem in propè quingentesimum annum propagauit. QVI, repetitio ὕστερον πρότερον facta. nam prius texit prudentiam, quàm coniecit, vt fortasse ordo sit mutandus: nisi fecit arte, vt oratio cresceret, quod maius fuerit tegere prudentiam eo modo, quàm coniicere: vel ita fecit, quia post reditum ex oraculo etiam diu stultitiam simulauit. DE MATRE SVAVIANDA, quum vox, inquit Liuius, ex infimo specu sic reddita fuisset: Imperium summum Romæ habebit, qui vestrum primus ò iuuenes osculum matri tulerit: quumque Tarquinii de osculo matri suæ ferendo cogitarent, L. Brutus aliò ratus spectare Pythicam vocē, velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit, scilicet quòd ea communis mater omnium mortalium esset. Ita Liuius. & sanè terra mater omniū dicitur à Cicerone in oratione pro Cluentio: Plinio, Dante, & à poëtis sæpe: nec id ipsum negat Dionysius, sed affirmat Brutum Italiam, quum primum eò venisset, osculo contigisse: quòd hanc putaret esse omnium hominum matrem. hinc fortasse Plinius Italiam rectricem, parentémque mundi alteram vocat, & alibi, omnium terrarum alumnam, & parentem: Cicero vero libro nono ad Atticum hanc patriam antiquissimam, & sanctissimam parentem dixit: vnde summus Poëta vel ob id ita videtur cecinisse: antiquam exquirite matrem: vbi matrem, id est Italiam terram, non terram simpliciter, vt Seruius ait, interpreteris, necesse est. EX ORACVLO, ad quod Titus, & Aruns Regis filii cuiusdam anguis in regia visi causa,

vt scribit Liuius, vel morbi cuiusdam, vt ait Dionysius, missi, L. Brutum secum duxerāt, vt haberent, quem ridere possent: vt tum potissimum riserūt, quum Apollini baculum obtulit: quòd existimarent, baculum prorsus esse: at ille baculum aureū inclusum sambuceo, vt est apud autorē libelli de Viris illustribus, vel corneo, vt scribit Liuius, cauato ad id baculo donū Apollini tulerat, per ambages tegens effigiem ingenii sui. APOLLINIS, Apollinis Delphici. Delphos enim ad maxime inclytum in terris oraculū mittere Tarquinius statuit, vt scribit Liuius. QVI SVMMAM PRVDENTIAM SIMVLATIONE STVLTITIAE TEXIT, iuuenis, inquit Liuius, longè alius ingenio quàm cuius simulationem induerat. factus est enim ex industria ad similitudinem stultitiæ. &, quoniam stultitiam simulare loco, prudentia summa est, eandem Vlysses, Solon, & Meson Astrologus, sed diuersis temporibus simularunt. TEXERIT, vsque ad Lucretiæ mortem. Tunc enim pulcherrimum iusiurandum, quod est apud Liuium, iurauit. POTENTISSIMVM, post Latinos, Sabinósque domitos, Suessam Pometiam Hetruscis ereptam, Gabios captos, & multa opera Romæ publice facta. REGEM, L. Tarquinium Superbum. CLARISSIMI, quòd peregrinus quum esset, sua industria Rex factus centum patres in curiam legit, equitum centurias numero duplicauit, Latinos bello domuit, Circum maximū ædificauit, ludos magnos instituit, de Sabinis & priscis Latinis triumphauit, & murū lapideum vrbi circundedit, vt scribit autor libelli de Viris illustribus. REGIS, L. Tarquinii Prisci Lucumonis. FILIVM, filium fuisse plurimis autoribus credit Liuius: nepotem scribit Dionysius, L. Pisoni assentiens: neque filium, neque nepotem putat Laurentius Vallensis, idque longa satis epistola demonstrat. nos, ne tam longam disputationem ingrediamur, Ciceronem, qui filium vel hoc ipso loco fuisse scribit, sequimur. EXPVLERIT, incensam multitudinem, vt inquit Liuius, perpulerit, vt imperium Regi abrogaret, exulésque esse iuberet L. Tarquinium cum coniuge, ac liberis. PERPETVO, non intermisso, & interrupto, sed continenti, & continuato, quali Reges vti solent qui dum viuunt, regnant, nisi expellantur. hinc supra regium dominatum vocauit. at dominatus, qui fuit à Bruto constitutus, non erat perpetuus, sed intermissus, & annuus: & iccirco dixit ciuitatem liberatam perpetuo dominatu, sed non omni dominatu. nam Consules cætera regiam propemodum potestatem obtinebant. Vnde Cicero in Legibus inquit: Regio imperio duo sunto. Libertatis enim, vt ait Liuius, originem inde magis, quia annuum imperium consulare factum est, quàm quòd diminutum quicquam sit ex regia potestate, numeres. MAGISTRATIBVS, omnibus quidem etiam futuris, sed tum potissimum consulatu. ANNVIS, ἀνυίοις. hac de re sic loquitur Brutus apud Dionysium: Ego, quod omnium vtilissimum fore puto, ne multum peccent, qui hunc magistratum suscipient, censeo, non oportere per omnem vitam eos in magistratu esse: Grauis enim est res omnibus infinitum imperium, neque vllam rationem exhibens gestorum: ex quo tyrannis gignitur: sed in tempus annuum, vt fit apud Athenienses, magistratus potestatem contrahere. Imperare enim aliquem quandoque, & eundem parere, ac prius, quàm vitientur sensus, potestate absistere, arrogantia ingenia comprimit, nec finit inebriari mores licentia. LEGIBVS, vt de Rege sacrificulo, de fascibus, vt eos Consules alternis mensibus haberent: de reuocandis legibus de contractibus, quas prius à Tullio latas Tarquinius sustulerat: vt de victimis immolandis, & concione populo restituenda, & potestate suffragii, quam prius habuerat. hæc Dionysius libro quinto. IVDICIISQVE, quamuis enim his temporibus, vt ait Liuius, nondum

Consulem

Consulem iudicem, sed Prætorem appellari mos fuerit, nos tamen ob id Prætorem appellatũ fuisse credimus, quòd iudicaret, quod postea proprium fuit Prætoris, præsertim quũ Cicero in Legibus ita dicat: Regio imperio duo sunto, iique præeundo, iudicando, consulendo, Prætores, Iudices, Consules appellantor: & Quintil. ad hunc modum: sitne consul à consulendo, an à iudicando. nam & hoc cõsulere veteres vocarunt. Vnde adhuc remanet illud: rogat, boni consulas, id est bonum iudices. COLLEGAE SVO, L. Tarquinio Collatino, qui Lucretiæ maritus fuerat, vt omnes historici scribunt. IMPERIVM, consulare. ABROGARIT, & eodem anno perierit, quod de omnibus, qui suis collegis magistratum abrogarint, obseruatum Dion, & Iulius Obsequens testantur. REGALIS NOMINIS, nam L. & ipse Tarquinius dicebatur: & Tarquiniorum, qui Reges fuerant, erat propinquus, vt in historiis legimus. PERSVASVM, ipsi L. Tarquinio Collatino, vt propemodum factum Liuius ostendit: vel potius populo, vt Dionysius refert. Quòd si Brutus oratione persuasit, fuit orator, cuius finis est persuadere dictione, vt lib. primo de Inuentione scribitur. VIDEMVS, in historia. sic loquitur in Lælio: videmus Papum Aemilium C. Luscinio familiarem fuisse. PAVCIS ANNIS, sexdecim, vt nos collegimus, & Cicero in oratione pro Cornelio, Asconius, & Eutropius docent, quamuis Pomponius lib. primo Digestorum septemdecim scribat. REGES, L. Tarquinium Superbum, vxorem, & filios: vel Reges, hoc est, nomen regium, & potestatem regiam. EXACTOS, à L. Iunio Bruto expulsos. &, quum de hac re loquitur Cicero, ferè semper hoc verbo vtitur; vt lib. primo de Orat. quid exactis Regibus? tametsi ipsam exactionem mente, non lingua perfectam L. Bruti esse cernimus: & lib. secundo de Oratore, Reges ex hac ciuitate exigi: & in oratione pro Cornelio, post Reges exactos: vbi Asconius etiam non semel exactos Reges dixit. Vnde credimus veteres eo verbo in ea re sic frequenter vsos fuisse, vt notam, quam ponit Probus, fecerint: EX. R. id est, exactis Regibus. PLEBES, aliter plebs, rectius, vt opinor. Quamuis enim vtroque modo dicatur, frequentius tamen plebs à Cicerone vsurpatur, nisi de vetustissimis rebus loquatur: vt quum leges scribit, & in his illam: Plebes quos pro se contra vim auxilii ergo decem creassit, Tribuni eius sunt: vt plebes verbũ vetus, plebs magis vsitatum esse videatur. PROPE RIPAM, iunxta ripam, dixit Valerius Maximus lib. octauo cap. nono, quo modo Cicero non sæpe, & fortasse nunquam est locutus, quãuis Cornelius Nepos in Attici vita, & alii æquales ita sint locuti. & ripam vlteriorem, interpreteris, necesse est: quando Liuius scribit plebem trans Anienem amnẽ secessisse. ANIENIS, fluminis Anienis, vt est in Valerio, vel anienis amnis, vt est in Liuio. Est vero fluuius, qui, vt scribit Plinius, in monte Trebanorum ortus, tres lacus in Tiberim defert, quem hodie Teueronem scriptores appellant. AD TERTIVM MILLIARIVM, tria ab vrbe millia passuum, inquit Liuius. CONSEDISSET, aliter conscendisset, quod, quum de monte loquatur, proprium videri potest: Valerius tamen Maximus videtur legisse, consedisset. MONTEM, collem vocat Val. Maximus. SACER APPELLATVS EST, ex eo, quòd illũ plebs occupasset, vt Dionysius & Appianus scribũt, nec causam satis explicãt: quam nos esse credimus quòd in eo leges sacratæ sint latæ, & magistratus sacrosancti sint creati: vel quòd plebs ipsa montẽ illum Ioui cõsecrauit, vt Sex. Pom. scribit, & Cic. in oratione pro Cor. testatur. & appellatus est postea, quàm fuerat occupatus, ne sit πρόληψις quã Diomedes in Sall. notauit. M. VALERIVM, M. Valeriũ Volesi filium, & P. Valerii Publicolæ fratrẽ, vt Liuius & Dionysius sunt autores. VALERIVM, Valerii primũ Valesii sunt dicti, vt Quint. lib. primo cap. sexto, &

Sex. Pompeius affirmant: & patricii fuerunt, vt in Epiſtola ſextadecima libri quarti ad Atticum cognoſces, & apud Liuium ſæpe leges. DICTATOREM, idem ſenſit Oroſius hiſce verbis: M. Valerio Dictatore delectum militum agente, variis populus ſtimulatus iniuriis, Sacrum montem inſedit armatus. Cæterum Liuius, & Dionyſius ſcribunt, M. Valerium prius Dictaturam depoſuiſſe, quàm ſeceſsio facta fuiſſet: quod ſi verum eſt, dictator ſedare diſcordias non potuit. Quare dicere poſſumus, hoc loco loquendum eſſe, dictatorium, quòd veteres ita notis ſcriberent: DICT. hoc eſt, Dictator, vel Dictatorius: quod librarii quum legiſſent, Dictatorem fortaſſe deſcripſerunt: etſi Liuius & Dionyſius non in hoc modo diſſentiunt, ſed in eo etiam, quod ſequitur, de ſedandis diſcordiis, quas non à Valerio, ſed à Menenio Agrippa ſedatas volunt: quamuis orationem M. Valerii Dionyſius etiam ponat. Valerius Maximus cum Cicerone ſentit, ſed illi concedi poteſt, gloriam talem ſuæ genti tribuenti: Ciceronis vero tanta eſt autoritas, vt illi malim ego, quàm Liuio, & Dionyſio credere, præſertim quum fatale videatur fuiſſe, vt M. Valerius hanc ſeditionem ſedarit, & non ita multo poſt L. Valerius plebem mitigarit, vt hic paulo poſt ait. DICENDO, videtur quaſi iocari, quòd Dictator à dicendo ſit appellatus. Dictator enim, vt docet Varro, dictus, quòd à Conſule dicebatur, cuius dicto audientes omnes eſſent. SEDAVISSE, nexis remiſsis, & plebeiis magiſtratibus creatis, vt Dionyſius, & Liuius referunt. DISCORDIAS, inter patres, & plebem propter nexus ob æs alienum prius, vt ſcribit Liuius, excitatas. OB EAM REM, quòd dicendo diſcordias ſedaſſet. HONORES AMPLISSIMOS, qui fuerint iſti honores ampliſsimi, inuenire uon potuimus. Illud quidem ſatis conſtat, illum nunquam poſtea neque Conſulem, neque Dictatorem fuiſſe, qui ſolent houores ampliſsimi ferè ſemper appellari. poſſumus exiſtimare, illum poſtea vel ſenatus principem fuiſſe, vel primum ſententiam rogari ſolitum, vel aliquid honoris huiuſcemodi adeptum: niſi, quod ſequitur, ſit ἐπίγειον. PRIMVM, nam Q. Fabius Rutilianus annis poſt minimum centum nonaginta Maximus, quòd omnem forenſem turbam, vt libro nono refert Liuius, excretam in quatuor tribus conieciſſet, eſt appellatus, & quidem primus ex ea familia ita, vt poſtea Fabii omnes deinceps Maximi ſint dicti, quod ex Conſulibus apparet potiſsimum: vt mirer, cur Polybius libro tertio ſcribat, Q. Fabium, qui pugnauit cum Annibale, ob res egregie geſtas, Maximum vocatum fuiſſe, & id cognominis in Fabiorum familia vſque ad ſuam ætatem duraſſe, quum multo ante Fabii Maximi dicerentur, idque res ipſa, & ſcriptores omnes teſtentur. ſed de Fabiis aliàs: nunc ad Maximum cognomen reuertamur. Plutarchus igitur Romanos laudat, qui non eos ſolum, qui foris Remp. manu, ſed qui domi etiam conſilio iuuiſſent, huiuſcemodi cognominibus decorabant, vt hunc M. Valerium, & Q. Fabium Rutilianum quamuis apud illum φάλαιος legamus. atq. ii quidem Maximi, Pompeius vero Magnus eſt appellatus. NE L. VALERIVM QVIDEM POTITVM, ue L. Valerium quidem Potitum P. Valerii, qui Conſul iterum Ap. Herdonium Capitolium tenentem obſedit, & interfectus fuit, filium: & P. Valerii Publicolæ, qui Reges eiecit, nepotem, vt docet Dionyſius libro vndecimo: vbi ſcribit ille quidem hunc cognomine Potitum dictum fuiſſe, ſed cauſam nec ipſe, nec alius, quem nos viderimus, refert. Fuit igitur, quum putauimus illum ex Potitiis fuiſſe, & ob id Potitum dictum, nunc vero nihil affirmamus. DECEMVIRALEM, excitatam in Decemuiros, qui, vt loquitur Liuius legum ferendarum cauſa creati, nihil iuris in ciuitate reliquerant, & tyrannidem prorſus occuparant. Decemuiralem inuidiam vocat etiam Liuius,

Liuius, vbi scribit, Siccium secessionis mentionem fecisse. INVIDIAM, odium quo Decemuiri flagrabant quum propter multas res, tum potissimum propter Siccii, & Virginiæ mortem: quorum alter iussu Decemuirorum interfectus est: altera verò à patre occisa, ne ad libidinem Appii in seruitutem traheretur. PATRES, in omnes quidem Patres, sed in Decemuiros tamen potissimum, qui penè omnes erant Patres. INCITATAM, ita, vt in Auentinum primo, deinde in montem Sacrum secesserit, quod Liuius, & Dionysius scribunt. LEGIBVS, prima, vt quod Tribuni plebis iussissent, populus teneret: secunda, ne quis vllum magistratum sine prouocatione crearet, qui creasset, eum ius, fasque esset occidi, neue ea cædes capitalis noxæ haberetur: tertia, vt Tribuni plebis sacrosancti viderentur ita, vt, qui Tribunis plebis nocuisset, eius caput Ioui sacrum esset, familia ad ædem Cereris, Liberi, Liberæque venum irent: quæ Liuius libro tertio refert. CONCIONIBVS, quarum nonnullæ apud Liuium, & Dionysium leguntur. sed Cicero hoc loco scripsit ὕστερον πρότερον. nam prius habitæ sunt conciones, quàm leges latæ: quando Valerius ipse & Horatius primum priuati sunt concionati, deinde Consules facti leges tulerunt: quamuis Horatium Cicero non ponat, Horatiæ tamen leges sunt appellatæ, vt apud Liuium libro tertio videbis. Non negarim tamen fieri potuisse, vt consules etiam sæpe conciones habuerint, sed quibus tamen plebem potius in patres irritarent, quàm mitigarent, quando senatus illis triumphum negauit. MITIGAVERIT, ita, vt cuncti ipsi Valerio, & Horatio permiserint, vt facerent, vt vellent, quemadmodum loquitur Liuius. Sed quoniam diximus, quot anni à Bruto primo Consule ad M. Valerium Dictatorem numerentur, dicendum est etiam, à M. Valerio dictatore ad hunc L. Valerium Consulem annos minimum quadraginta quinque numerari.

Possumus Appium Claudium suspicari disertum, quia senatum iam iam inclinatum à Pyrrhi pace reuocauerit. Possumus C. Fabritium, quia sit ad Pyrrhum de captiuis recuperandis missus orator: T. Coruncanium, quòd ex Pontificum commentariis longe plurimum ingenio valuisse videatur: Mar. Curium, quòd is Tribunus pl. interrege Appio Cæco diserto homine comitia contra leges habente, cum de plebe Consulem non accipiebat, patres ante auctores fieri coëgerit: quod fuerit permagnum nondum lege Menia lata.

POSSVMVS, præterit hic Cicero annos circiter centum & triginta sex, quot à L. Valerii Consulatu ad Appii Cæci Censuram colliguntur, vt nihil de consulatu, qui post fuit, dicam. Quòd si ad bellum, quod populus Romanus cum Pyrrho Rege, vel Appio ipso autore, gessit, numerum, vt faciendum est, extendas, iam centum sexaginta quinque annos omnino inuenies. APPIVM AP. vel APP. scribimus, vt in Consulibus, in libris veteribus, & apud Probum legimus. Est enim prænomen, quo Claudia gens est frequenter vsa, quòd autor ipsius gentis Ap. prænomine sit dictus ab Acteo Sabinorum prænomine, vt quidam volunt: alii ab apii corona, quam L. Appius in ludis Nemeis meruisset: quod falsum esse tempus ostendit. Videtur tamen interdum esse nomen, vt Philippica tertia, P. Appius: & T. Appius apud Cæsarem libro tertio de Bello ciuili. Quòd si quis clamet, libros omneis esse male scriptos, hic epigramma, quod adhuc Romæ legitur, apponam: OMNI-

EVS OFFICIIS IN CALLIGA FVNCTO CENTVRIONES LEG. TRAIAN. FORTIS OPTIMO ET DILIGENTISSIMO IN CVIVS DED. COL. DEDIT. L.D.D.D.M. APPSO CAPSONI. nemo certe poteſt negare hic nomen eſſe? & ſi nomen eſt interdum, cur libro primo Familiarium T. Appius non retineatur, præſertim quum P. Clodius in oratione pro Domo dicatur Ciliciam ad Prætorem neſcio quem tranſtuliſſe, quem credimus ibi ſignificari. Non dicam cognomen etiam in oratione pro Cornelio Balbo inueniri, quoniam ea de re ſemper dubitaui. APPSVM CLAVDIVM, Ap. Claudium Craſſum, cui Cæco cognomen fuit, vt ait Frontinus. Cenſor enim cum C. Plautio, vt eſt apud Liuium, vel cum C. Fabio, vt in Frontino legimus, factus, quum ſe collega magiſtratu abdicaſſet, & ipſe ſolus Cenſuram obtinens M. Valerio Maximo, & P. Decio Mure Coſs. aquam in Vrbem duxiſſet, & viam à porta Capena vſque ad vrbem Capuam, vt ſcribit Frontinus, muniſſet, vel, vt docet Autor libelli de viris illuſtribus, vſque Brunduſium ſtrauiſſet lapidibus, tandem autor fuit, vt Potitia gens, cuius ad aram maximam Herculis familiare ſacerdotium fuerat, ſeruos publicos miniſterii delegandi cauſa ſolennia eius ſacri doceret. Vnde traditur dictu mirabile, quum duodecim familiæ ea tempeſtate Potitiorum eſſent, puberes ad triginta, omnes intra annum cum ſtirpe extinctos, nec nomen tantum Potitiorum interiiſſe, ſed Cenſorem etiam Appium memori Deûm ira poſt aliquot annos luminibus captum. hæc Liuius libro nono ſcribit. hinc ingenioſus poëta ſic cecinit: Appius eſt autor, Pyrrho qui pace negata, multum animo vidit, lumine captus erat: & Cicero in Catone ſcripſit: ad Appii Claudii ſenectutem accedebat etiam, vt cæcus eſſet, tamen is, quum ſenatus inclinaret ad pacem, & fœdus faciendum cum Pyrrho, non dubitauit dicere illa, quæ verſibus perſecutus eſt Ennius: Quò vobis mentes, rectæ quæ ſtare ſolebant antehac, dementi ſeſe flexere ruina? & in Tuſculanis quæſtionibus: Appium quidem veterem illum, qui cæcus annos multos fuit, & ex magiſtratibus, & ex rebus geſtis intelligimus in illo ſuo caſu, nec priuato, nec publico muneri defuiſſe. Quòd autem priuato muneri non defuerit, oſtendunt illa verba in Catone: quatuor rebuſtos filios, & filias quinque, tãtam domum, tantas clientelas Appius regebat & ſenex, & cæcus. Quòd vero non defuerit publico, ex magiſtratibus, & rebus geſtis, vt hic ait Cicero, intelligimus. Vt enim ſcribitur in Catone, egit hanc orationem ſeptimodecimo anno poſt alterum Conſulatum: quum inter duos Conſulatus anni decem interfuiſſent, Cenſórque ante Conſulatum ſuperiorem fuiſſet. ex quo intelligitur Pyrrhi bello grandem ſanè fuiſſe. Quòd ſi nulli muneri publico defuit, vt docet Cicero, mirari poſſumus, cur Plutarchus, & Liuius ſcribant, eum propter oculorum inualetudinem iandiu à publicis conſiliis abſtinuiſſe: præſertim quum Valerius etiam Maximus teſtetur, eum illo caſu grauatum Remp. fortiſſime rexiſſe: quanquam Valerius potuit errare, arbitratus Ciceronem ita prorſus ſenſiſſe, quum tamen in Philippica prima ita ſcribat: Annibal, credo, erat ad portas: aut de Pyrrhi pace agebatur: ad quam cauſam etiam Appium illum & cæcum, & ſenem delatum eſſe memoriæ proditum eſt. hæc verba oſtendunt, verum eſſe, quod Plutarchus, Liuius, & alii referunt: Appium, quum multos annos propter oculorum inualetudinem à publicis cõſiliis abſtinuiſſet, ac poſtea intellexiſſet de pace Pyrrhi facienda, iuſſiſſe ſe in curiam lectica deferri, ac ea, quæ ſunt apud Plutarchum, dixiſſe. Cicero vero in Tuſculanis quæſtionibus, & in Senectute paulo aliter videtur dixiſſe, vt materiæ, quam ſcribebat, ſeruiret, & ſenectutem præſertim laudaret. quod ipſum tamen ita facit, vt eum nemo poſſit reprehendere. Vt ex rebus geſtis, inquit,

intelligi

intelligimus:id est,vt ego interpretor,ex ea re,quam gessit præsertim,quum pacem diremit: tanta fuit viri autoritas, & grauitas:cuius personam Cicero vt grauissimam in oratione pro M. Cælio induxit. CLAVDIVM, de gente Claudia copiose satis scribit Suetonius in vita Tiberii Cæsaris. DISERTVM, Appii eloquentiam vt eximiam commendat Liuius libro decimo, eumque consultum iuris, & eloquentiæ vocat. SENATVM IAM IAM INCLINATVM, quum sententia senatus inclinaret ad pacem,& fœdus faciendum cum Pyrrho,vt loquitur.in Catone. PYRRHI, Regis Epirotarum, qui, vt auxilium ferret Tarentinis,in Italiam venerat, ac primo prælio Romanos vicerat,& tamen Cyneam legatum ad pacem petendam Romam miserát,vt Liuius,Plutarchus,Florus,& alii sunt autores. PACE, quam Cyneas Pyrrhi legatus precibus, & muneribus petebat ita, vt auxilium Romanis ad subigendam Italiam offerret,& nihil Regi nisi populi Romani amicitiam, & Tarentinis securitatem postularet,vt scribit Plutarchus,& Liuius,qui illud addit,vt componendæ pacis causa Rex in vrbem reciperetur. REVOCAVERIT, oratione,de qua dicetur infra. Pacem Pyrrhi diremi,inquit ipse apud Ciceronem in oratione pro M. Cælio. POSSVMVS, suspicari disertum, repetitio. C. hæc nota,comitiales, in veterum fastis significat,vt nos obseruauimus: vt vero Probus interpretatur,cum,& Caium: inuersa vero Ͻ. Caiam: quia vt ait Quintil. tam Caias esse vocitatas, quàm Caïós etiam ex nuptialibus sacris apparet. Illud addit idem Quintilianus aliter scribi, quàm enunciari. nam Caium scribimus,& Gaium enunciamus: vnde γάϊος à Græcis scribitur: & Caius à gaudio parentum dictus, vel ἀπὸ τοῦ γαίειν, vt quidam volunt. Hic igitur,vt infra,Caium,interpretare. FABRITIVM, Fabricium semper apud Plutarchum scriptum inuenies. Hic vero est C. Fabricius Luscinus, qui,vt in Quæstura retulimus,cùm Q. Aemilio Papo bis consul,& Censor fuit:cui paupertas,quam negant alii se ferre posse,vt ait Cicero, tolerabilis fuit,& quidem ita, vt quum Samnites, quos vniuersos in clientelam habebat,ad eum decem æris,& quinque pondo argenti, totidémque seruos misissent, ipse in Samnium, vt scribit Valerius, remiserit, illud, quod refert Gellius, præfatus: sibi, dum membris, quæ cupiditate mouentur, obsistere, atque imperare posset,nunquàm quicquam defuturum. Hinc missus ad Pyrrhum Regem, vt de redimendis captiuis ageret, frustra, vt patriam desereret, ab eo tentatus est. Eius enim amicitiam, & aurum, atque adeo quartam regni partem, vt scribit Eutropius, spreuit: vnde quum postridie Rex à tergo eius elephantum admouisset, inquit ille, nec heri aurum, nec hodie bestia me mouit. & quum ibi audisset à Cynea, quendam Athenis esse, qui se sapientem profiteretur, & diceret, omnia, quæ faceremus, ad voluptatem esse referenda, vt id Samnitibus, ipsique Pyrrho persuaderetur, optauit, atque id ipsum coram Rege,vt Plutarchus, & Valerius putant: quod mihi verisimile non videtur, præsertim quum Cicero dicat in Catone, M. Curium, & T. Coruncanium ex eo audientes, id optare solitos fuisse. Illud etiam Fabricii factum laudatur, de quo Cicero libro tertio de Officiis ita scribit. Perfuga à Pyrrho venit in castra Fabricii,eique est pollicitus, si præmiũ sibi proposuisset,se vt clàm venisset,sic clàm in Pyrrhi castra rediturum, & eum veneno necaturum. hunc Fabricius reducendum curauit ad Pyrrhum idque eius factum à senatu laudatum est. Cum Cicerone Liuius,Eutropius, & Frontinus sentiunt, Quadrigarium, vt arbitror,secuti:sed alii scriptores penè omnes dissentiunt. Nam Valerius Maximus, & A. Gellius Valerium Antiatem secuti, dicunt Timocharem Medicum Ambraciensem id Fabricio pollicitum, quòd ipsius filii vinum Regi miscerent: Fabricium id senatui

scripsisse, & senatum legatos ad Regem misisse, eisque mandasse, vt Regem monerent, ab insidiis cauendum esse: neque de Timochare quicquam proderent, ne ei, qui bene mereri voluerat, nocerent. Plutarchus vero scribit, Medicum ea de re literas ad Fabricium dedisse, & Fabricium eas literas ad Pyrrhum remisisse. sed Aelianus in varia historia refert, Medicum Cyneam id ad senatum scripsisse. Quid quòd Florus hanc totam laudem M. Curio tribuit? sed nos Ciceronem sequimur: scripsit etiam Fabricium Romæ talem fuisse, qualis Athenis fuit Aristides: & refert item, eum P. Cornelio Rufino gratias agenti, quòd se consulem homo inimicus fecisset, dixisse: nihil est quòd mihi gratias agas, si malui compilari, quàm venire: quamuis aliter dicat Gellius, quo loco scribit, eundem Rufinum postea bis Consulatu, & Dictatura functum, ab eodem Fabricio Censore senatu motum fuisse, quòd decem pondo argenti facti haberet: sic enim putamus legendum ex Liuio libro quartodecimo, & ex ipsius Gellii libro decimo septimo capite vigesimo primo, non autem, vt nunc legitur, quòd decem pondo argenti factitaret. & sanè Fabricius bellicosos Imperatores plusquam pateram, & salinum ex argento habere vetabat, vt ait Plinius. Illud etiam de Fabricio dicitur: quòd quum audisset Pyrrhum victoria potitum, dixit, non Epirotæ Romanos, sed Pyrrhus Albinum vicit: quasi significaret, Pyrrhum summi Imperatoris officio, sed non item Albinum functum fuisse. hoc scribit Plutarchus in Pyrrho & Albinum vocat, quem cæteri scriptores Leuinum appellant. CAPTIVIS, militibus Romanis in eo prælio captis, in quo Valerius Leuinus Consul parum prospere aduersus Pyrrhum pugnauit, Liuius libro decimotertio. RECVPERANDIS, redimendis, vt est in Liuio libro decimotertio, vbi sunt illa verba: captiui sine precio remisi. hinc Pyrrhi de captiuis reddendis illa præclara sententia est libro primo de Officiis: Nec mi aurum posco, nec mi precium dederitis, & cætera, quæ scripsit Ennius, & Cicero repetiuit. Idem Eutropius, & reliqui penè omnes scribunt, præter Plutarchum, qui, quòd libenter ab aliis dissentiat, affirmat captiuos vni Fabricio ea lege sine precio datos, vt, nisi pax fieret, postquam cum parentibus saturnalia celebrassent, remitterentur: idque factum esse scribit, quoniam pax, prohibente Appio Cæco, non sit consecuta: quæ, quod refert Iustinus, à Fabricio fuerat composita. MISSVS ORATOR, alii etiam sunt missi, sed Fabricius inter eos principem tenuit locum, vt Plutarchus docet, quod indicat eum disertum fuisse vt hoc loco Cicero suspicatur. De tempore nihil dico, quoniam Appio Cæco sene C. Fabricius, T. Coruncanius, M. Curius floruisse cognoscuntur. T. Titum. hæc enim nota Titum, vel Titium significat, vt docet Probus, vel Tullium, vt scribit Petrus Diaconus: quod falsum esse credimus, nisi antecedat M. vt M. T. C. Marcus Tullius Cicero. Quidam etiam Tiberium sæpe describunt: vnde legas sæpe Tiberium Coruncanium pro Tito Coruncanio, sed male, bene vero Tiberium Gracchum, vt infra dicemus. Titos igitur à Tito Sabino dictos quidam volunt, alii à tuendo, quasi tuendæ patriæ omen assequerentur. hinc Sex. Pompeius ita scribit: Tituli milites appellantur quasi tutuli, quòd patriam tuerentur: vnde & Titi prænomen ortum est. hinc etiam Persius Romanos omnes Titos appellauit, quòd Romani, vt qui maxime, patriam tuerentur. CORVNCANIVM, possumus suspicari disertum. & Coruncanium, non Coruncanum legimus, quoniam sic apud Plinium, & Cassiodorum Latine, apud Polybium vero libro secundo Græce κορογκάνιοι scriptum vidimus, & familiarum nomina sic desinunt, vt Bartholomæus Riccius, quem honoris causa nominamus, eleganter ostendit. Coruncanios vero Camerino, vt Iulios Alba, & Porcios Tusculo multi oriundos

dos arbitrantur, quum Cicero in oratione pro Cn. Plancio Tuſculanos fuiſſe videatur ſignificare. Et T. qui Coruncanius hic anno ab Vrbe condita quadringenteſimo ſeptuageſimotertio Conſul cum P. Valerio Leuino fuit: & primus ex plebe Pontifex maximus creatus eſt, vt libro decimo octauo refert Liuius, qui tamen libro decimo ſcripſerat, legem latam fuiſſe multo ante, vt quatuor Pontifices de plebe adlegerentur: ſed illi Pontifices erant minores, hic Pontifex maximus appellabatur. hinc ſunt illa Ciceronis verba in oratione pro Domo: Omnia ex Coruncanii ſcientia, qui peritiſsimus Pontifex fuiſſe dicitur, acta eſſe conſtaret. Hunc ſapientem veteres iudicabant, vt in Lælio Cicero teſtatur: vbi illum cum Fabricio, & Curio etiam coniungit. Dubitamus, an hic ſit, quem Plinius libro trigeſimo quarto capite ſexto, Appianus in Illyrio ſcribunt, Florus libro ſecundo capite quinto, & Oroſius libro quarto capite decimotertio ſignificant ab Illyricis interfectum fuiſſe, quum eſſet legatus. nam ſi is eſt, annum octuageſimum octauum agebat, ſed Polybius eum qui legatus eſt interfectus πάτριον, & alio prænomine appellat. PONTIFICVM, quum Cicero ſimpliciter hoc loco de Pontificibus meminerit, non video cauſam, cur ea, quæ de Pontificibus collegimus, huc congeramus. COMMENTARSIS, ſic Liuius libro primo: Ancus longe antiquiſsimum ratus, ſacra publica, vt ab Numa inſtituta erant, facere, omnia ea ex commentariis Regis Pontificem maximum in album relata proponere in publico iubet. Cicero tamen in oratione pro Domo & in libris oratoriis libros vocat, in quibus ſacra, cerimoniæ, &, vt vno verbo dicam, ius Pontificium, quod hodie ius canonicum vocamus, continebatur. VSPEATVR, quòd in his commentariis aliquid diceretur, vnde cognoſci poſſet eum ingenio valuiſſe, quamuis Pomponius illum nihil ſcripſiſſe teſtetur. M. Marcum Probus interpretatur. Marcum vero dictum volunt quaſi Maſcum, quòd primus, qui fuit eo prænomine, planè maſculus eſſet: alii à marra quaſi Marricum deducunt, quòd à rebus ruſticis Romani ſæpe nomina capiebant: alii Marcum putant eum eſſe dictum, qui Martio menſe natus eſſet: nec eos mouet, quòd Marcus non Martius ſcribatur: quando Frontinus contrà Martiã aquam à Marco deducit. Nos hac de re nihil affirmamus: niſi illud, quod ſcribunt Latini autores, propter M. Manlii ſcelus, decreto gentis Manliæ neminem patricium M. Manlium vocari licuiſſe. Hoc tamen loco legas etiam Ma. non M. Vnde nos putamus legendum Man. vel M'. id eſt, Manium, vt ſcriptum in multis libris veteribus inuenies: & Nonius Marcellus Manium Curium vocat. Quare quum libri penè omnes veteres Manium retineant, dubitandum nõ eſt, quin Manius Curius ſit dictus, præſertim quum μάνιος ὁ κούριος ab Athenæo, & Plutarcho ferè ſemper appelletur. Manios vero Sex. Pompeius dictos putat, quòd mane ſint nati, vt Lucii qui luce. alii ominis cauſa, quaſi bonos, dictos volunt: quod antiqui manum bonum dicebant. hinc Manius, Maximus & Manius Martius à Plinio vocãtur. CVRIVM, poſſumus ſuſpicari diſertum. Hic eſt Manius Curius Dentatus appellatus, quòd, vt ait Plinius, cum dẽtibus ſit natus, vir ab omnibus ſcriptoribus magnopere cõmendatus: qui Conſul cum P. Cornelio Rufino, Samnitibus cæſis, & Sabinis, qui rebellarant, victis, atque, vt Liuius libro vndecimo refert, in deditionem acceptis, bis in eodem magiſtratu triumphauit: ac Conſul iterum factus cum L. Cornelio Lentulo, quum delectum, vt Liuius & Valerius ſcribunt, haberet, eius qui citatus non reſponderat, bona vendidit: Pyrrhum iterum ex Sicilia in Italiam reuerſum vicit, & Italia expulit: atque de illo triumphauit, primus etiam, vt autor eſt Eutropius, Romam quãtuor elephantes duxit, Lucas boues tunc appellatos, quòd in Lucanis tum primum viſi fuiſſent. Extremum

vero tempus ætatis in vita rustica consumpsit ita quidem, vt agrum, quod ait Plutarchus in Catone, foderet: cui ad focum sedenti magnum auri pondus quum Samnites attulissent, repudiati sunt. Non enim aurū habere præclarum sibi videri dixit, sed iis, qui haberent aurum, imperare. addit Plinius rapum torrentem in foco inuentum fuisse: & Athenæus scribit ad hunc prope modum: Manius Curius Romanorum Imperator in rapis omne tempus extremum vixit: & Sabinis ipsi multum aurum mittentibus dixit, non esse opus auro, donec huiuscemodi rebus vesci posset. Quum vero interuersæ pecuniæ argueretur, cadum ligneū, quo vti ad sacrificia consueuerat, in mediū protulit, iurauitq. vt Plin. refert, se nihil amplius de prēda hostili in domum suam conuertisse. Censor cum L. Papirio Cursore Aniensis aquā perducendā in Vrbē ex manubiis de Pyrrho captis curauit Sp. Garbilio, L. Papirio Coss. hoc scribit Frontinus in libro de Aquæductibus: ex quo corrigi potest autor libelli de Viris illustribus, vbi scribit, illam aquam manibus hostium in Vrbē inductam: quum, manubiis hostium, nemo non videat legendum esse. sed vt ex Frontino hoc modo corrigitur ille, sic ex illo, & aliis Frontinus ipse libro quarto Strategematum corrigendus est, vbi C. Curium vocat, scribens eum, quum victis Sabinis ex S. C. ampliaretur ei modus agri, quem consumati milites accipiebant, gregalium portione contentum fuisse, quòd diceret, malum ciuem esse, cui non esset id, quod cæteris, satis. Nam scribit autor ille libelli de Viris illustribus, domum illi apud Tiphatam, & agri iugera quingenta publice data fuisse: Valerius vero Maximus, decretis à senatu septenis iugeribus agri populo, illi autem quinquaginta, popularis assignationis modum non excessisse: quā in re vt dissentiant inter se de numero, in eo certe non Valerius modo, & autor ille, sed omnes etiam consentiunt, eum Marcum, vel potius Manium, vt diximus, non C. Curium vocatum fuisse: quem plebeium Tribunatus ostendit, quem, vt paulo post dicitur, gessit. Quin eum municipem, & nouum hominem fuisse docet Cicero, quum in oratione pro Muræna scribit: Curios, Catones, Pompeios viros fortissimos, sed nouos tamen fuisse: quod idem in oratione pro P. Sylla, nisi fallor, hisce verbis significauit nemo istuc M. illi Catoni, nemo T. Corruncanio, nemo Curio vnquàm obiecit: & si male quidam legunt, Curioni. Vir vero vsq. adeo bonus fuit, vt quasi in prouerbio Iuuenalis illud dicatur: Qui Curios simulant, & bacchanalia viuunt. TRIBVNVS PL. T. Manlio Torquato, M. Fuluio Pæto Coss. vt ex Liuio libro decimo colligi potest. Tunc enim fuit interregnum, nec causa traditur, vt ait Liuius. Eo tempore fuit Curius cum P. Decio, qui, quod ait Cicero, quinquennio ante eum Consulem se pro Rep. quarto Consulatu postea deuouit. Videntur autem inter se familiariter vixisse, quòd vterque pro plebe cum Appio Cæco gessit inimicitias. INTERREGE, quem patricii, vt libro quinto scribit Liuius, sine suffragio populi auspicato prodebant. hinc Cicero in oratione pro Domo scripsit: Interregem & ipsum patricium esse, & à patricio prodi necesse esse. Prodebatur autem, vt comitia haberet, quum Reip. causa Consules abessent, vel vitio creati fuissent, nec Dictator comitiorum causa dici potuisset. Interrex vero cum insignibus imperii, & lictoribus erat: & quinque dierum finiebatur imperium: dictus Interrex, quòd esset quasi Rex inter mortuū & successorem, atque id ipsum à principio, quum Reges essent: nam postea Interrex etiam dictus, qui esset quasi Consul inter Consules superiores, & futuros: quem prodere ad III. Calend. Febr. morem fuisse scribit Asconius: quod an verum sit, dubitari potest, quum veteres comitia sæpe diuersis temporibus haberent: illud fortasse verius, quod idem scribit: non fuisse moris ab eo, qui primus Interrex proditus erat, comitia haberi;

haberi:quum plures Interreges ferè semper Liuius numeret,nisi forte semel atque iterum vnum tantum nominet.Scriptores vero,qui propriè sunt locuti,dicere Dictatorē,creare Consulem, prodere Interregem ferè semper dixerunt. APPIO CAECO, de quo diximus. DISERTO, supra. COMITIA, consularia. CONTRA LEGES, à C.Licinio,& L.Sestio Tribunis plebis latas,quibus cauebatur,vt Consulum vtique alter ex plebe crearetur,vt autor est Liuius lib.sexto. HABENTE, habere volente, si Liuium lib. decimo sequimur,qui scribit ita:Interreges fuere Ap. Claudius,dein P.Sulpicius. is comitia consularia habuit.vel aliud interregnum Cic. significat, quod nos inuenire non potuimus. NON ACCIPIEBAT, vt qui more maiorum suorum semper plebeiis aduersaretur.Vnde,quod ait Liuius lib. decimo, inter eum, & P.Decium Murem suadenda, dissuadendáque lege de sacerdotiis certatum est. PATRES, patricios.sic enim Liuius ad finem libri sexti de L.Sestio loquēs,quasi interpretatur: Patricii se autores futuros negabāt. Tunc enim non gerebat is,qui ceperat,si patres non erant facti autores, vt ait Cicero in oratione pro Cn. Plancio:quibus ex verbis,& Liuii superioribus apparet,patres post comitia solitos fuisse autores fieri. Idem tamen Liuius libro primo scribit & olim,& suo etiam tempore seruatum fuisse,vt in legibus,magistratibúsque rogandis,prius,quàm populus suffragium iniret, in incertum comitiorum euentum patres autores fierent: quod ego soleo sic interpretari: in incertum comitiorum euentum patres fiebant autores in re, de qua nulla esset dissensio:post comitia,si quid dissentionis fuisset,sed postea conuenisset, vt de L. Sestio,quem patres consulem factum dolebant,& iccirco ne post comitia quidem fieri autores volebant. erant vero patres autores centuriatorum,& curiatorum comitiorum,vt Cicero in oratione pro Domo docet. ANTE, ante comitia,prius,quàm populus suffragium iniret:atq. hoc ipsum fecit Curius,ne,si Appius vtrunque Consulem patricium renunciasset, patres probarent,& ita plebeius excluderetur. AVTORES, duces, comprobatores:id est,vt ait Laurentius Vallensis, qui autoritatem , vt aiunt, suam,& decretum interponerent:ratum haberent,atque ratificarent , siue comprobarent. FIERI COEGERIT, sic autor libelli de Viris illustribus:Curius Tribunus plebis patres autores fieri coēgit comitiis, quibus plebeius magistratus creabatur.coēgit vero , quia patres non libenter magistratus plebeios accipiebant. PERMAGNVM, ita, vt, nisi fuisset disertus obtinere non potuerit. LEGE MENIA LATA, in lege Menia scriptum fuit, quod Varro, & Nonius obseruarunt: ne filii parentibus luci claro oculos sugillanto : sed quid illud ad hanc rem pertineāt, non video : nec aliud quicquam de hac lege memini me legere : vt , quod hoc loco dicam , nihil prorsus habeam, nisi forte placeat legere : lege Gabinia lata : quæ fuit de magistratibus mandandis vna de quatuor tabellariis: in qua magnam labem factam Lælius apud Ciceronem queritur , & Cicero ipse lib. tertio de Legibus affirmat, omnem autoritatem optimatium tabellariam legem abstulisse : vt facile fuerit post illam legem patribus persuadere, vt autores fierent : quando populus tabellam vindicem tacitæ libertatis habebat, vt ait Cicero in oratione secunda cōtra Rullum:quam legem,& ferendi suffragii rationem, etiam sæpe latebram vocat.aliter lege Menia data.

Licet aliquid etiam de M. Popilii ingenio suspicari : qui cum Consul esset, eodémque tempore sacrificium publicum cum læna faceret, quòd erat flamen Carmentalis, plebis contra patres concitatione & seditione nunciata, vt erat læna amictus, ita venit

in concionem, seditionémque cum auctoritate, tum oratione sedauit. sed eos oratores habitos esse, aut omnino tum vllum eloquentiæ præmium fuisse, nihil sanè mihi legisse videor, tantummodo coniectura ducor ad suspicandum. Dicitur etiam C. Flaminius, is, qui Tribunus pl. legem de agro Gallico & Piceno viritim diuidendo tulerit, qui consul apud Trasimenum sit interfectus, ad populum valuisse dicendo. Quintus etiam Maximus Verrucosus orator habitus est temporibus illis; & Q. Metellus is, qui bello Punico secundo cum L. Veturio Philone Consul fuit.

LICET, hic mutat dicendi modum, vt delectet. Dixit enim supra: possumus Appium disertum suspicari: nunc vero inquit: licet aliquid de Popilii ingenio suspicari. & quum Cic. ferè semper rebus referendis ordinem temporum sequi soleat, nunc tamen inuertit, quum à Curio ad M. Popilium reuertatur, inter quorum primos Consulatus anni minimum sex & sexaginta numerantur: nec dici potest, alium M. Popilium significari: quum inter Curiũ & Flaminium, quem statim subiungit, nullus Popilius Consul agnoscatur: & res ipsa quasi loquatur, illum demonstrari: quando Liuius libro septimo scribit, in eius Consulatu orientem seditionem inter patres, & plebem compressam fuisse. M. POPILII, qui quater Consul fuit: & in primo quidem, & secundo Consulatu Tyburtes vicit: in tertio vero cum Gallis bellum gessit, in quo etiam vulnus accepit, sed eos tandem quum vicisset, triumphauit: in quarto, quum foris pax, & domi concordia esset, nihil, quod magni fuerit momenti, gessit. Popilii autem erant plebeii, vt Liuius ostendit, vel de hoc M. Popilio illa verba scribens. M. Popilius Lænas à plebe Consul, à patribus L. Cornelius Scipio datus. & Paterculus P. Lænatem Tribunum plebis vocat. Illud etiam dicam, apud Græcos, vt apud Plutarchum in Gracchis, ποπίλλιον scribi. INGENIO, quod sæpe, etiamsi industria non alitur, valet tamen ipsum suis viribus: vt ait Cicero in oratione pro Cælio. supra in Bruto naturam admirabilem appellauit. QVVM CONSVL ESSET, cum Cn. Manlio Capitolino Imperioso. Cum eo enim Consul erat, quando seditio fuit compressa. De hac vero compositione, quum Consul, supra diximus. SACRIFICIVM, id credimus esse, qud Ouidius libro primo Fastorum vocat, Arcadiæ sacrum pontificale Deæ. PVBLICVM, nam sacra erant & publica, & priuata: vnde scribit Liuius Numam sacra omnia publica, priuatáque Pontificis scitis subiecisse, LAENA, vestimento, vt docet Nonius, militari, quod supra omnia vestimenta sumebatur: χλαῖναν credimus à Græcis vocari: atque adeo cum Sex. Pompeio putamus, Lænam inde literæ vnius abiectione dici, quamuis à lana Varro deducat, & alii verbum Tuscum existiment: sed quoquo modo sit dicta, Sex, Pompeius, & Seruius scribunt lænam etiam vestem auguralem fuisse, vt minus mirum videri debeat, si Popilius ea in sacrificiis vteretur: quòd & sacrificiis esset apta, & illi in primis placeret: vnde credunt eruditi illum primo, deinde reliquos eiusdem familiæ etiam Popilios Lænates appellatos fuisse: quanquam M. Popilius à Liuio Lænas ante sedatam seditionem dicitur, quòd historici quandoque in hisce rebus προλήψει vtantur, vt infra Cicero in Liuio Salinatore. χλαῖναν etiã quidam vertunt penulam, & prouerbium illud faciunt, penulam æstate deteris. FACERET, hoc verbum & iunctum, & separatum sæpe ad res sacras pertinet: iunctum, vt rem sacram facere, & hoc loco sacrificium facere: separatum,

ſeparatum, vt in oratione pro Muræna, Iuno Soſpita, cui omneis Conſules facere neceſſe eſt: & ad Atticum libro primo quum pro populo fieret. Græci dicunt modo ἀρᾶν, modo ἅζειν. FLAMEN, in Legibus Ciceronis ita ſcriptum eſt: Diuis aliis alii ſacerdotes, omnibus Pontifices, ſingulis flamines ſunto. hinc flamen Dialis, de quo tam multa Gellius: flamen Martialis, de quo meminit Cicero in orationibus de Reſponſis, & in Vatinium: Quirinalis, de quo idem in oratione de Reſpõſis. Vnde poſtea ſcripſit in Philippica ſecunda illa verba: Eſt ergo flamen, vt Ioui, vt Marti, vt Quirino, ſic Diuo Iulio M. Antonius. Quid igitur ceſſas? cur non inaugurare? quibus quidem ex verbis apparet, morem fuiſſe, vt flamines etiam inaugurarentur. Varro præterea Vulcanalem, Furinalem, Volturnalem, Palatualem, Floralem, Falacrem, Pomonalem flamines nominat, & flamines à Pompilio inſtitutos affirmat: quicum ſentit etiam Liuius qui ſcribit, Numã flaminem Ioui aſsiduum ſacerdotem creaſſe, & huic duos flamines, Marti vnum, alterum Quirino adieciſſe. Quę verba Liuii quum legiſſet quidã, exiſtimauit, Romanos treis tantum flamines habuiſſe, nec recordatus eſt, plures à Varrone ſcriptos fuiſſe, & hic Carmentalem poni. Liuius vero maiores tantũ nominauit. Sex. enim Pompeius ita ſcribit: Maiores flamines patricii generis, minores plebeii. & ſanè plebeios etiã flamines ſolitos fieri, hic Popilius Lænas, qui plebeius erat, & M. Antonius, qui plebeius & ipſe fuit, & Cæſaris flamen eſſe volebat, oſtẽdunt: & contrà Cic. in oratione pro Domo docet, flamines patricios fuiſſe, vbi flamines maiores interpreteris neceſſe eſt. Non dicam, quàm ſecum pugnet neſcio quis Feneſtella, qui flamines quatuor ſolum fuiſſe ſcribit, & poſtea quicquid à Varrone de pluribus flaminibus eſt dictũ, congerit. Flamines idẽ Varro, & Seruius docent, à filo dictos, quo caput cinctũ habebant: quamuis Dionyſius videatur affirmare, à pileo dictos, & ob id à Græcis στεμματοφόρους appellatos. CARMENTALIS, à Carmente, quæ nympha fuit Arcadię, vt Dionyſius, & Strabo teſtantur. Quarè miror Seruium, quum vtrunque horum legere potuiſſet, exiſtimaſſe nympham non fuiſſe, quum carmen illud Summi poëtæ interpretaretur: Carmentis nymphæ monita, & Deus autor Apollo. Illa vero nympha fuit, & primo Nicoſtrata Strabone, & Plutarcho autoribus, deinde Carmentis dicta, quaſi mente careret, quum diuino ſpiritu eſſet afflata: quamuis Ingenioſus poëta putet à carmine dictam, quum lib. primo Faſtorum ita ſcribit: Ipſa mone, quæ nomen habes à carmine ductum: quam non ita multo poſt Carmentem vocat, dicens: Iamque ratem monitu Carmentis in amnẽ egerat. Dicitur & à Summo poëta Carmentis, Carmenta tamen à Liuio vocatur: quæ quum multa de filio Euandro, multa de Hercule, multa de Aeneæ aduẽtu, ac alia prædixiſſet, à Romanis poſtea tanquam Dea culta eſt: & illi flamẽ, & ſacra inſtituta, quæ Carmentalia dicebãtur, & III. Id. Ianuar. celebrabantur, vt apud Ouid. lib. primo Faſtorum legimus. Ab hac multi putant literas in Italiã allatas: quod ſi verũ eſt, næ illi Romani diuinos honores habẽdos merito cenſuerunt. Illã vero fœminæ ſanctiſsime colebant quòd ei templũ ipſę feciſſent, quo tẽpore vehiculis receptis, multos filios procrearunt, vt autor eſt Plutarchus in Problematis, qui tamẽ in vita Romuli videtur à ſeipſo paulũ diſſentire. PLEBIS, aliter plebeii. SEDITIONE, quare ſeditio iſta fuerit concitata, ne Liuius quidem, quantum videre potui, ſcribit, ſed eam tantum orientem metu belli propinqui compreſſam fuiſſe teſtatur. Videtur tamẽ commota, quòd plebs & patres eo tempore de Conſulatu contendebant. QVVM AVTORITATE, TVM ORATIONE, eſt quædam quaſi πρόσωπον oratoris, qui à M. Catone definiebatur, vir bonus dicendi peritus. autoritas enim potiſsimũ ex bonitate, oratio ex vſu dicẽdi, & ſcientia compa

ratur. Et autoritate audientiam, oratione vero, quod petimus, assequimur. Talem nobis summus poëta descripsit: Tum pietate grauem, ac meritis si forte virum quem Conspexere, silent, arrectisq. auribus astant: hęc enim ad autoritatem pertinent, sed quæ sequuntur ad orationē: ille regit dictis animos, et pectora mulcet. sic Cicero seditionem propter legem Rosciam cōmotam sedauit. EOS, quos supra nominaui. est vero quasi epilogus. AVT OMNINO TVM VLLVM ELOQVENTIAE PRAEMIVM FVISSE, videtur cōtrarium quod lib. primo de Orat. scribit ad hunc modū: Ac ne illud quidem vere dici potest, aut plures cæteris artibus inseruire, aut maiore delectatione, aut spe vberiore, aut præmiis ad perdiscendū amplioribus cōmoueri. Pugnant enim inter se, nulla præmia eloquētiæ erant proposita: & amplissima præmia erant proposita: quod ita est explicandum: Temporibus Ciceronis hæc amplissima præmia erant proposita, maiorū vero temporibus nulla: siquidem satis cōstat vt ait Suetonius, Rhetoricam nonnunquam etiā prohibitam exerceri & quidem Censorio edicto, quod factum sit C. Fannio Strabone, M. Valerio Messala Consulibus, quo anno Terētii Eunuchus acta dicatur. Quin Cn. Domitius Aenobarbus, & L. Licinius Crassus, qui tamen orator fuit, Censores idē propemodum edixerūt. recte igitur Cic. hoc loco scribit, se nihil legisse, tum vllum eloquentiæ præmium fuisse. CONIECTVRA, qualis illa, exempli causa, Appium Cæcum disertum fuisse, quia senatū iam iam inclinatum à Pyrrhi pace reuocauit. AD SVSPICANDVM, eos, quos supra dixi, disertos fuisse. DICITVR, à Manii Curii Consulatu tertio ad C. Flaminii secundum Consulatum anni quinquaginta octo numerantur. C. Caius, supra. FLAMINIVS, C. Quintius Flaminius. Fuit enim ex Quintiis, quos scribit Liuius à Tullo Rege in patres lectos, quum inter Albanorum principes essent: vnde postea semper ea gens patricia fuit: in qua, quod refert Plinius, aurum ne fœminas quidem habere mos fuit: tantum aberat, vt viri haberent. Quintia gens, inquam, fuit patricia, sed quum Flaminius hic dicatur Tribunus plebis, apparet vel eam duplicem patriciam, & plebeiam, vel eum ex alia gente potius fuisse. Flamminius à multis scribitur, quasi à flamma deducatur, vt verum videatur esse, quod nonnulli dicunt; Flamminiis proprium fuisse, ne flammā, id est ignem è domo sua, nisi sacrorum causa, efferri paterentur. Quia tamen sæpius in veteribus libris Flaminius simplici m, & à Græcis semper φλαμίνιος scribitur, à flamine potius deduci videretur: quòd Flaminius Camillus puer, autore Sex. Pompeio, dicebatur, qui flamini Diali ad sacrificia præministrabat: & flaminius lictor, qui flamini Diali sacrorum causa præsto erat. atque ita scribi oportere, ostendit illud etiam, quòd Flaminius circus, & Flaminia via semper ita scribuntur, quum tamen ab hoc Flaminio, vt Sex. Pompeius putat, dicantur: de quo cætera deinceps dicemus. TRIBVNVS PLEBIS, μάρκου λεπίδου στρατηγοῦντος vt ait Polybius lib. secundo: vel potius Q. Fabio Maximo Verrucoso, Sp. Caruilio Cōsulibus, id est annis decem ante bellum Punicum secundum, vt cognosces ex libro secundo Academicarum quæstionum, & ex lib. de Senectute, vbi Cic. Consules ipsos nominat, & ob id ipsum Flaminium lib. tertio de Legibus inter priscos numerat: vbi tu C. Flaminiū non autem Cn. Flaminium, meo periculo leges. LEGEM, Legem agrariam libro secundo de Inuentione, & libro secundo Academicarum quæstionum vocat, Polybius vero libro secundo δημαγωγίαν καὶ πολιτείαν videtur appellare. GALLICO, ET PICENO, in libro de Senectute Picenum Gallico præponit, ordinem fortasse rei secutus: quando Roma venienti Picenus prior occurrit: Valerius Maximus Picenum omittit: Polybius vero ita coniungit, κατεκληρούχησαν ἐν γαλατίᾳ ῥωμαῖοι τὴν πικεντίνην προσαγορευομένην χώραν: & Columella

lumella lib. tertio sic ait: in agro Gallico, qui nunc Piceno cōtribuitur. I taq. videtur hic esse quædam ἐπέξήγησις, Gallico, id est Piceno. VIRITIM, posuit hoc aduerbium etiam in Catone, & Valerius illum imitatus. TVLERIT, inuito senatu, inquit lib. secundo Academicarum quæstionum: contra senatus autoritatem, in Catone: inuito senatu, & omnino contra voluntatem omnium optimatium lib. secundo de Inuent. inuito, & repugnante senatu, vt ait Valerius. & tulerit, dixit, etiam Cicero lib. secundo Academicarum quæstionū, alibi non prorsus affirmat tulisse. ferebat, inquit, lib. secundo de Inuent.: & in Catone, Flaminio diuidenti Fabius, quoad potuit, restitit. Valerius itē scribit eum legem tantum promulgasse. Et sanè non videtur tulisse, si verum est, quod ipse Cicero, & Valerius referunt, eum concilium plebis habentem à patre de templo deductum fuisse, vt inter pios erga parētes meruerit à Valerio numerari: quòd vt ait idē Valerius, ne exercitu quidē aduersus se cōscripto, si in eadem sententia perseueraret, absterritus, postquàm pro rostris ei legē iam referenti pater manum iniecit, priuato fractus imperio è rostris descenderit. Nos tamē eam tulisse credimus, quòd in Catone Cicero scribat, illi Fabium, quoad potuit, restitisse, perinde ac si dicat, quum amplius nō posset cessisse. & Polybius lib. secundo testatur, eam tulisse, & ob id bellum Gallicū ortum fuisse. CONSVL, iterum. Nam Cic. lib. secundo Academicarū quæstionum bis illum Consulē factum scribit, & res ipsa docet. Fuit enim primum consul anno ab Vrbe cōdita quingētesimo trigesimo cum P. Furio Philo, vt leges apud Polybiū lib. secundo, nō autem Fuluio, vt ex Plutarcho male vertunt interpretes: quo quidē tempore quum literas, quibus à bello Gallico tanquam vitio creatus reuocabatur, accepisset, non prius eas resignauit, quàm, contemptis auspiciis, aduersùs Gallos, vt loquitur Orosius, conflixit, & vicit. in quo bello nouē millia Gallorum cæsa, decē & septem millia capta sunt. Romā igitur quū reuerteretur populus, vt autor est Plutarchus obuiā nō processit: & iussus ille se magistratu abdicare, triumphū vix tandem obtinuit, quem priuatus egisse dicitur. Consul iterū cum Cn. Seruilio designatus ne auspiciis, Latinarumq. feriarum mora, & consularib. aliis impedimētis in Vrbe retineretur, simulato itinere, priuatus clàm in Prouinciā abiit: nec reuocātibus vniuersis, missis etiā legatis, parere voluit, sed Arimini magistratū iniit: nec ita multo post consul, vt ait Cic. lib. secundo de Inuent. Remp. male gessit. Nec consul iterū inauspicato creatus fuit, vt lib. primo cap. sexto putauit Valerius Maximus, qui verba Liuii ex lib. vigesimoprimo non satis accurate considerauit: quum Liuius de primo Consulatu, non de secundo loquatur. Cætera vero cōsentiunt scriptores, quòd ipse, & equus eius sine causa repente conciderit: & signū moueri non potuerit. Addit illa Cic. ante signum Iouis Statoris concidisse, signiferum primi hastati signum mouere nō potuisse: & quum Flaminius tripudio auspicaretur, pullarium diem prælii committendi differre voluisse: tum Flaminium ex eo quæsiuisse: si ne postea quidem pulli pascerentur, quid faciēdum censeret: & quum ille quiescendum respondisset, Flaminium dixisse: præclara vero auspicia, si esurientibus pullis res geri poterit, saturis nihil geretur: itaque signa conuelli, & sequi iussisse. Hanc vero temeritatē insitam ingenio eius fortuna prospero ciuilibus, bellicisq. rebus successu aluerat, vt ait Liuius. nam quia primo consulatu neglectis auspiciis rem feliciter gesserat, idē secundo se facturū sperabat. mitto, quòd magister equitum, & Censor post primū Consulatū fuisse dicatur: quod obscure apud Liuium lib. vigesimo significatur. APVD TRASIMENVM, vbi maxime montes Cortonenses, vt ait Liuius, Trasimenus ipse subit: quem Perusinum lacum scriptores hodie vocant. INTERFECTVS, ab Insubre quodam, cui

nomẽ erat Ducario, vt autor eſt Liuius, à Gallis quibuſdam, vt legitur apud Polybium. Interfectus vero fuit IX. Cal. Quintil. quem diem vitandũ do cet Ouidius libro ſexto Faſtorum. POPVLVM, cui ſemper ſtuduit Flaminius ita, vt ſcribat Polybius in eo magnam cupiditatem fuiſſe populi ſibi cõciliandi. & Cicero libro ſecundo Academicarum quæſtionum illum inter populares ponat: quæ res ei, quod ait Liuius, alterum Conſulatum peperit. VALVISSE, quum præter alia & legem tulit ipſe, vt diximus, & eam ſuaſit, quam Q. Claudius Tribunus plebis, vt Liuius libro vigeſimo primo refert, aduerſus ſenatum tulit, ne quis ſenator, quiue ſenatoris pater fuiſſet, maritimam nauem, quæ plus, quàm trecentarum amphorarum eſſet, haberet: Atque ex his omnibus, quæ de Flaminio retulimus, quiuis facile intelliget, qua re Liuius libro vigeſimoprimo dicat, Flaminium certamina cum patribus habuiſſe, & ea, quæ Tribunus plebis, & quæ poſtea Conſul prius de Conſulatu, qui abrogabatur: deinde de triumpho habuit. cur itẽ ſcribat, eum Conſulem ante inauſpicato factum. cur etiam libro vigeſimo ſecundo illa verba ponat: Conuerſus Flaminius ad nuncium, num literas, inquit, ab ſenatu affers quoque, quæ me rem gerere vetent? QVINTVS, iiſdem temporibus fuerunt Q. Fabius Maximus hic, & C. Flaminius. Quippe quum Flaminius tribunus plebis Q. ipſo Fabio iterum Conſule, & poſtea eiuſdem Fabii Dictatoris etiam magiſter equitum fuiſſe dicatur. & Q. per notam de more ſcribi debet. Quintus vero à principio is dictus videtur, qui loco natus eſſet quinto, quod poſtea in fœminis eſt ſeruatum, vt Claudia Quinta: poſtea tamen Quintus cœpit eſſe prænomen eius etiam quandoque, qui ſecundo, vel tertio, atque adeo primo loco natus eſſet, vt in Metellis, Catulis, & aliis licet reperire. MAXIMVS, Q. Fabius Maximus Verrucoſus, Ouicula, Cunctator. is enim, quem Cicero ſignificat hoc loco, his modis appellatus eſt: & Quintus quidem, vt dictum eſt: Fabius, quòd eſſet ex gente Fabiorum: qui ſunt dicti Fabii, quaſi Fouii, vt Sex. Pompeius, & Plutarchus ſcribunt: quòd princeps eius gentis ex ea ſit natus, cum qua Hercules in fouea concubuit: alii putant eum primum oſtendiſſe, quemadmodum vrſi, & lupi foueis caperentur: Plinius tamen tam Fabios à fabis ſerendis, quàm Lentulos à lente, & Cicerones à cicere dictos exiſtimat. Fabios vero patricios fuiſſe quum veterum monimenta penè omnia, tum Liuius libro ſecundo ſæpe teſtatur. Municipes etiam videtur oſtendere Cicero in oratione pro Cn. Plancio hiſce verbis: Num aliquando vides Tuſculanum aliquem de M. Catone illo in omni virtute principe, num de T. Corruncanio municipe ſuo, num de tot Fabiis gloriari? de Maximo cognomine ſupra diximus. Verrucoſus autem à verruca in labris, vt ait autor libelli de Viris illuſtribus: à Plutarcho vero ſcribitur βερύκωσος, quòd in ſuperiore labro carunculam haberet. Ouicula dictus à clemẽtia, inquit idem autor libelli de Viris illuſtribus, & Plutarchus ita: ὁ δ' ὀουι κύλας σημαίνει τὸ προβάτιον: ἐτέθη δὲ πρὸς τὴν πραότητα καὶ βαρύτητα τοῦ ἤθους ἔτι παιδὸς ὄντος. Cunctator etiam, quòd, vt inquit Ennius, vnus homo nobis cunctando reſtituit rem: cuius vitam quoniam autor libelli de Viris illuſtribus paucis, & Plutarchus pluribus eſt perſecutus, nihil addam, præſertim quum Plinius, Cicero, Liuius, & reliqui ſcriptores multa dicant. ORATOR, hinc Liuius libro vigeſimo octauo illum orantem induxit, id fortaſſe non facturus, niſi & ipſe putaſſet oratorem fuiſſe. HABITVS EST, quamuis fortaſſe re vera non fuerit. TEMPORIBVS ILLIS, quibus etiam fuit Flaminius, de quo dictum eſt. Q. METELLVS, Quintus Cæcilius Metellus. Cæculus enim Præneſte condidit: vnde putant Cæcilios ortos: quorum erat nobilis apud Romanos familia. alii appellatos eos dicunt à Cæcade Troiano Ae-

neæ

neæ comite. hæc Sex. Pompeius libro tertio: qui tamen libro vndecimo à Caculis militum seruis deducit: atque adeo Metellos etiam à Metellis, qui lege militari mercenarii appellabantur, dictos putat. Quòd si à Caculis deducuntur Cecilii sine diphthongo scribendi sunt, vt Cecilium scriptorum ferè semper scribit Plutarchus. ea vero gens fuit plebeia, vt Tribunatus ostendunt. Hic autem Q. Cæcilius Metellus Aedilis cum C. Seruilio, legatus cum L. Veturio M. Liuii, & C. Claudii Consulum, Magister equitum eiusdem M. Liuii Dictatoris, Consul cũm eodem L. Veturio, Dictator comitiorum causa, ac tandem Decemuir apud Liuium cognoscitur. Plura inuenire non potuimus, quamuis etiam diligenter quæsiuerimus. Itaque ne scire quidem potuimus, quare orator sit habitus. BELLO, anno tertiodecimo eius belli, vt Liuius ostendit libro vigesimo octauo. PVNICO, Carthaginensi. Carthaginenses enim Phœnicum colonia fuerunt: vnde postea Romani Iones, qui φ in π, & Atticos, qui α in ου mutant, imitati, Pœnum, & Punicum dixerunt: quod in aliis etiam verbis seruarunt; & contrà sæpe pro v posuerunt œ, vt mœri pro muri apud poëtam. Et Punicum quidem bellum dixerunt Romani, quoniam à victis ferè semper bella nominabant, vt bellum Tarentinum, bellum Samniticum, bellum Gallicum, & reliqua. SECVNDO, nam & primum fuit, cui finem Lutatius Consul imposuit: & tertium, quod Africanus Minor, vt secundum Maior finiuit. VETVRIO, Veturii patricii fuisse vel ex eo cognoscuntur, quòd ex iis multi Consules fuerunt ante, quàm plebeii consules crearentur. Sunt etiam, qui Veturiam tribum Romæ fuisse velint, cuius esset prærogatiua suffragiorum. nos ea de re nihil affirmamus. PHILONE, hoc cognomen inuenitur in Curiatiis, Furiis, & Veturiis: quanquam in Curiatiis raro, & in Furiis dubitatur, an Philus potius, quàm Philo legi debeat, præsertim quum Cicero L. Furium Philum tam sæpe nominet, vt infra dicetur. De L. vero Veturio Philone eadem penè omnia, quæ de Q. Cæcilio Metello diximus, leguntur: nisi quòd Dictator, quod ego sciam, non fuit. Illud addit Liuius, eum Scipionis victoriam nunciasse. CONSVL FVIT, an. ab V.C. DXLVII.

Quem vero extet, & de quo sit memoriæ proditum eloquentem fuisse & ita esse habitum, primus est M. Cornelius Cethegus: cuius eloquentiæ est auctor, & idoneus quidem mea sententia, Q. Ennius, præsertim cum & ipse eum audiuerit, & scribat de mortuo: ex quo nulla suspicio est, amicitiæ causa esse mentitum. est igitur sic apud illum in nono, vt opinor, annali:

Additur orator Cornelius suauiloquenti
Ore Cethegus Marcus, Tuditano, collega
Marci filius, -. & oratorem appellat, & suauiloquentiam tribuit: quæ nunc quidem non tam est in plerisque: latrant enim iam quidam oratores, non loquuntur: sed est ea laus eloquentiæ certe maxima,

- dictus ollis popularibus olim,
Qui tum viuebant homines, atque æuum agitabant,
Flos delibutus populi, -

Probe vero: vt enim hominis decus ingenium, sic ingenii ipsius lumen est eloquentia, qua virum excellentem præclare

tum illi homines florem populi esse dixerunt:

Suadæque medullâ.

πειθὼ quam vocant Græci, cuius effector est orator, hanc suadam appellauit Ennius. eius autem Cethegum medullam fuisse vult, vt, quam deam in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit. At hic Cethegus Consul cum P. Tuditano fuit bello Punico secundo, Quæstórque his Consulibus M. Cato, modo planè, annis CXL. ante me Consulem: & id ipsum nisi vnius esset Ennii testimonio cognitum, hunc vetustas, vt alios fortasse multos, obliuione obruisset. illius autem ætatis qui sermo fuerit, ex Næuianis scriptis intelligi potest. his enim Consulibus, vt in veteribus commentariis scriptum est, Næuius est mortuus. quanquam Varro noster diligentissimus inuestigator antiquitatis, putat in hoc erratum, vitámque Næuii producit longius. nam Plautus P. Claudio, L. Porcio, viginti annis post illos, quos ante dixi, Consulibus mortuus est, Catone Censore.

EXTET, dictum vt illud libro primo de Oratore: apparet, atque extat, vtrum simus earum rerum rudes, an didicerimus. ELOQVENTEM FVISSE, ET ITA ESSE HABITVM, nam multi sæpe sunt, & non habentur, & contrà, vt in hoc dialogo videre poterimus. CORNELIVS, Cornelios patricios fuisse, nemo in historiis Romanis mediocriter versatus, ignorat, præsertim quum Plutarchus in Scipione, & Sylla testetur, & Liuius libro septimo ita scribat: M. Popilius à plebe Consul, à patribus L. Cornelius Scipio datus. Et Cornelii appellati sunt Scipiones, Lentuli, Syllæ, Cinnæ, Labeones, Celsi, Taciti, Rufini, Nepotes, Cossi, Asinæ, Nasicæ, Cethegi, & alii, de quibus suo loco dicetur. CETHEGVS, is est M. Cornelius Cethegus, qui Censor ante Consulatum fuit, deinde Consul Ethruriam prouinciam sortitus est, postremo Proconsul in Gallia cum Magone collatis signis feliciter pugnauit: quæ quidem omnia tu apud Liuium libro vigesimoseptimo, vigesimonono, & trigesimo inuenies. Horatius poëta Cethegos cinctutos appellat, quòd is mos esset Cethegis, vt cincti, & penè nudi in bellum proficiscerentur: vnde Lucanus, & Silius eos nudos, & exertos vocarunt. AVTOR, quasi testis hoc loco, vt supra Thucydides locuples autor. IDONEVS QVIDEM MEA SENTENTIA, aliter idoneus mea quidem sententia. Q. ENNIVS, Quintus Ennius, quem Cicero summum poëtam solet appellare, & infra Quintum etiam vocat, vbi de Q. Nobiliore loquitur. PRAESERTIM, αὐτολογία, quòd sit idoneus autor. EVM, M. Cornelium Cethegum orantem fortasse in contentione, quam cum Tuditano collega de lectione senatus habuit, vt Liuius libro vigesimoseptimo scribit. AVDIVERIT, audire potuerit, vt penè æqualis, & ita de eo testari. SCRIBAT, scripsit, quum annos sexagintaseptẽ ageret. MORTVO, M. Cornelio Cethego, qui si de more, quum esset annorũ quadraginta trium, Consul est creatus, annis minimũ sex Ennio maior natu fuit, vt verisimile sit, eum prius obiisse, præsertim quum legamus Ennium, vt infra dicetur, ad summam senectutem peruenisse. ESSE MENTITVM, vt sæpe multi mentiuntur, vt viuis assententur, præsertim poëtæ. EST IGITVR, scriptum. APVD ILLVM, Ennium

Ennium. NONO, nam duodecimum annalem addidit, quum septimum & sexagesimum annum ageret: quod Varro postea retulit. VT OPINOR, usus est hac παρωδίσει, vt in dialogo, ne meditatus venisse, sed eos versus memoria tenere videretur. ANNALI, sic enim inscripsit libros, vt librum primum, annalem primum, librum secundum, annalem secundum, & sic deinceps appellaret: vnde nonum hic annalem dixit Cicero, & olim rogatus, vt diceret, si quid posset, de Sexto Annali, ex Ennii sexto annali cœpit versus recitare: Qui potes ingentis causas euoluere belli. Scriptores tamen annales, quasi libros omneis complectentes, dicunt, vt Suetonius in Grammaticis: Q. Vargunteius annales Ennii certis diebus in magna frequentia pronunciabat. ADDITVR, versus Ennii de M. Cornelio Cethego. & additur, verbum est, quo frequenter veteres in huiusmodi rebus vtebantur. vt Liuius libro vigesimo septimo, Marcellum Consulem centuriæ creant: additur collega T. Quintius Crispinus: & libro vigesimo octauo, centuriæ ingenti fauore P. Scipionem Consulem dixerunt: collega additur ei P. Licinius Crassus Pontifex Max. CORNELIVS, abiicitur s veteri more. SVAVILOQVENTI, suauiloquente, legit Ianus Parrhasius. Vtrunque recte, vt Grammatici dicunt, & docent. huiusce modi vero voces, suauiloquenti, Hippocoontis, & Thermodoontis, versus tenorem sustentant, vt in Actio Pontanus ait. ORE, oratione, sermone. denominatio. MARCVS, s abiicitur, vt paulo ante. TVDITANO, P. Sempronio Tuditano, quicum Cethegus Censor, & Consul fuit, vt Liuius libro vigesimoseptimo, & vigesimonono refert. Quare Ianus Parrhasius male legit hoc loco, Veturio collega Philoni, quum Cethegus nusquam legatur collega Veturii Philonis fuisse. atque P. Sempronius Tuditanus hic semper appellatur: vnde nos animaduertimus apud Liuium libro trigesimosexto male scriptum esse, T. Tuditano, quum legendum sit: M. Cornelio, P. Sempronio Tuditano Coss. Tudites, inquit Sex. Pompeius, mallei à tundendo dicti: inde & cuidam cognomen Tuditano fuit, quod caput malleo simile habuerit. COLLEGA, in Consulatu, quamuis etiam in Censura fuerit. MARCI FILIVS, integer est versus hoc modo: Marci filius dictus ollis popularibus olim: qui tamen versus non constat, nisi M. vt est in veteribus libris, scribas, & literam tantum, non etiam syllabam pronuncies, atque ita legas: M. filius is dictus ollis popularibus olim: quod nescio, an inueniri posit: vel potius syllabam VS abiicias in verbo, dictus: quod fieri posse Seruius, & alii Grammatici docent, vt in illo versu, qui legitur apud Gellium libro duodecimo capite quarto: Contentus, scitus, atque beatus, secunda loquens in: & apud summum poëtam, vt aliqui putant: Inter se coiisse viros, & decernere ferro. Ex monimentis autem veterum licet cognoscere, morem fuisse, vt patris prænomen ferè semper poneretur: quem quidem morem vel in versu Ennius omnino voluit seruare. SVAVILOQVENTIAM, neque suauiloquens, neque suauiloquentiam Cicero, vt opinor, dixisset, nisi nunc Ennium imitari, & quasi exprimere voluisset. NVNC, his temporibus. nam Ciceronis temporibus fuerunt P. Antronius, Octauius Reatinus, C. Stalenus, Cæpasii, Cosconius, & Arrius, quos infra vocales oratores vocat. LATRANT, vt proclamatores, & rabulæ, vt in libris oratoriis appellat: vel potius vt canes, vt in oratione pro Sex. Roscio Amerino vocat. clamant autem, & quasi latrant more canum, vt se aliquid esse ostendant clamore, pręsertim quum eloquentiam in clamore, & in verborum cursu positam putent, vt libro tertio de Oratore L. Crassus queritur. Hosce oratores Cicero claudis similes esse dicebat, quòd ad clamorem, vt claudi ad equos confugiant. Sic olim latrare Catulum Philippus dixit, quum illum interro-

gauit, ad eius cognomen respiciens, quid latraret? & ille furem se videre respondit. & est κακολογία, quare in plerisque non sit suauiloquentia: quia latrant potius, quàm loquuntur, quod est hominis proprium. EA, suauiloquentia. LAVS, vt fuit in Catulis, in quibus suauitas infra commendatur: vt in Demetrio Phalereo, qui suauis videri maluit, quàm grauis, vt supra dictum est, & cæteris in eo genere præstitit, vt in Oratore scribitur. MAXIMA, non ita magna tamen, vt non posit esse maior, quando graues oratores, vt Pericles, & Demosthenes magis laudantur: nec Ennius quum Cethego suauiloquentiam tribuit, eum perfectum oratorem iudicauit, sed tum, quum Suadæ medullam addidit: quòd tum demum efficeret, quod de Pericle supra dictũ est, vt cum delectatione aculeos etiam relinqueret in animis eorum, à quibus esset auditus. Potes etiam sic interpretari: ea laus, quæ sequitur, flos delibatus populi, est maxima. OLLIS, illis. nam veteres ollum pro illo dicebant, vt Varro, & Donatus docent. Hinc Cicero quum scriberet leges, quasi res veteres referret, ita sæpe locutus est, & Summus poëta eo modo vnice est vsus, vt scribit Quintilianus: vt olli subridens: & alibi sæpe. In ollis vero & olim Pontanus alliterationem, autor libri ad Herennium annominationem esse diceret. POPVLARIBVS, ciuibus, vt docet etiam Donatus: vel, vt interpretatur Nonius, de populo amicis, vt amicus summus meus, & popularis Geta, apud Terentium. TVM, apud Gellium libro duodecimo capite secundo tam in manu scriptis, quàm alius libris legimus semper, cum, sed mihi non placet. FLOS, vt flos equitum in oratione pro Plancio, flos legatorum in oratione pro Flacco. DELIBVTVS, aliter delibatus: & sanè delibare flosculos, dixit etiam Cicero in oratione prò Sestio. Quare credimus male legi hic, & apud Gellium, delibutus. POPVLI, male legitur in Gellio, populis, quum paulo post, florem populi, Cicero dicat. PROBE VERO, dictus est flos delibatus populi. VT ENIM, κατὰ γνώμην, καὶ ὁμοίως εὐλογία, quare probe sit ille flos delibatus appellatus. HOMINIS DECVS INGENIVM, hinc Zeno summum bonum ponebat in ingenii præstantia, quam virtutem vocamus, vt ait Cicero libro quarto de Finibus: & libro quinto scribit idem docilitatem, & memoriam vno ingenii nomine appellari. LVMEN EST ELOQVENTIA, ostendimus enim eloquentia potissimum, quantum ingenio valeamus. hinc Socrates dixit, loquere, vt te videam. QVA, qua, & in qua dici sciunt, qui locutionum Ciceronis sunt studiosi. VIRVM, M. Cornelium Cethegum. ILLI HOMINES, populares. FLOREM POPVLI, & quidem delibatum. SVADAEQVE MEDVLLA, ex his verbis, & Ciceronis quasi interpretatione, quæ sequitur, nemo non videt, in quibusdam libris apud Gellium male legi, & suada medulla, quum versus hic, & ibi sic integer legi debeat: flos delibatus populi, Suadæq. medulla, apud Quintilianum libro secundo capite decimosexto legitur, suadai medulla. ΠΕΙΘΩ, quartus est apud Græcos casus. Et πειθὼ Ennius Suadam, vt hic ostendit Cicero, appellauit: Horatius vero Suadelam videtur vertisse: Quintilianus certe Deam persuadendi, & Cicero ipse leporem verterunt: πειθὼ vero, vt inquit Suidas ἐπιτήδευμα, cui nihil aliud sacrum, quàm oratio: quam Græci etiam ψυχαγωγίαν vocant, quòd animum, quò velit, ducat: hinc Galli credebant, vt scribit Lucianus, Herculem ea cuncta perficere. CVIVS, πειθοῦς, vel Suadæ. CVIVS EFFECTOR EST ORATOR, videtur quasi describere officium, vel finem Rhetoricæ, de quibus ita libro primo de Inuentione scribit: officium eius facultatis videtur esse, dicere apposite ad persuasionem: finis persuadere dictione: & Græci, vt docet Victorinus, officium, & finem oratoris definierunt, πιθανῶς πρὸς πίστιν λέγειν. & hic orator dicitur effector persuasionis, id est

πίστις

πειθοῦς. EIVS, Suadæ, quæ reddit πειθώ. MEDVLLAM, μυελὸν, vt μέλιτος μυελὸς mellis medulla, quod dici ſolet de re admodum ſuaui: quòd natura, quod optimum ſit, interius ſoleat recondere. Hinc eruditi recte Theodorum Gazam reprehendunt, qui Suadæ medullam apud Ciceronem in libello de Senectute vnum verbum eſſe arbitratus, μυελήγορα vertit, quum duo ſint verba. DEAM, πειθώ, quam Græci vt Deam colebant, vt Pauſanias, & Lilius meus oſtendunt. PERICLIS, aliter Pericli. vtrunque recte, vt ſupra diximus. LABRIS, χείλεσιν. SCRIPSIT, ἐν τοῖς δήμοις, vt ait Ariſtophanis Interpres in Acharn. EVPOLIS, poêta, de quo diximus. SESSITAVISSE, ἐγκαθίζειν. Vertit enim verbum Eupolidis, ἐγκαθίζειν, quod ſupra in verſibus eſt poſitum. Vnde videntur decepti, qui hoc loco legunt, ſitam eſſe, vt is, qui Cornucopiæ ſcripſit. HVIVS, Deæ πειθοῦς, vel Suadæ. NOSTRVM, Romanum, vt Pericles Athenienſis orator fuit. ORATOREM, M. Cornelium Cethegum. HIC CETHEGVS CONSVL CVM P. TVDITANO FVIT, id ſupra diximus. BELLO PVNICO SECVNDO, anno belli Punici ſecundi quintodecimo, vt ſcribit Liuius, an. ab V. C. DXLIX. QVAESTORQVE, M. Catonem M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Conſulibus Quæſtorem fuiſſe, Cicero hic, & Liuius libro vigeſimonono teſtantur, nec ab iis Plutarchus diſſentit: ſed Cicero ipſe à ſe ipſo videtur diſſentire, qui in Catone ita ſcribit: Cum Fabio quartum Conſule adoleſcentulus miles ad Capuā profectus ſum: quintóque anno poſt ad Tarentum Quæſtor: deinde Aedilis, quadriennio poſt factus ſum Prætor, quem magiſtratum geſsi Conſulibus Tuditano, & Cethego. Nam duo ſunt, quæ maxime pugnent: quòd Quæſtor ad Tarentum fuerit cum Fabio, & Quæſtor fuerit Cethego, & Tuditano Coſſ. & cum Scipione, quod etiā ſcribit Liuius, Quæſtor in Africam ſit profectus: item quòd Quæſtor Cethego, & Tuditano Coſſ. fuerit, & Præturam geſſerit, quum tamen ſemel tantum Conſules fuerint. Quare nos illa verba ſic legenda cenſemus: Cum Fabio quartum Conſule adoleſcentulus miles ad Capuam profectus ſum: quintóque anno poſt ad Tarentum: Quæſtor deinde (deinde Aedilis, quadriennio poſt factus ſum Prætor) quem magiſtratum geſsi &c. vt quem magiſtratum Quæſturam, non Præturam interpreteris. Ego libenter etiam cum eo ſentiam, quæ verba quædam inſerta eſſe putet, & ita legat: Cum Fabio quartum Conſule adoleſcentulus miles ad Capuam profectus ſum: quintóque anno poſt ad Tarentum: Quæſtor deinde factus ſum, quem magiſtratum geſsi &c. & eo libentius ſentiam, quòd Cato tum Fabium viuum, licet ſenem, fuiſſe oſtendit, quum poſt mortem Fabii annis quatuor minimum Prætor Cato ſit factus. Fabius enim Cn. Seruilio Cæpione, C. Seruilio Coſſ. an. ab V. C. D L. deceſsit: Cato vero T. Quintio Flaminio, Sex. Aelio Pæto Coſſ. an. ab V. C. D L V. Prætor fuit, quæ tu quidem omnia poteris apud Liuium libro trigeſimo, & trigeſimoſecundo inuenire. HIS CONSVLIBVS, M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Coſſ. an. ab V. C. DXLIX. M. CATO MODO PLANE, hunc locum corruptum eſſe multi putant, & nos eo magis arbitramur, quòd in veteri libro ita ſcriptum inuenimus: is M. Catone noſtro planè: ex quibus verbis nullum ſenſum elici poſſe credimus: niſi forte legas: M. Cato maior, plane. Is enim eſt Cato, qui Cenſorius, & maior appellatur: vel, modo, ſic interpreteris, vt ad ornatum potius, quàm ad ſententiam exprimendam poſitum eſſe videatur, vt ſupra, modo primum. Græci, vt opinor dicunt, ἄρτι, vt apud Diuum Lucam: δυνάμαι ἄρτι παρακαλέσαι τὸν πατέρα μου. Vnde ἀπ' ἄρτι quidam vertunt amodo. Poſſemus etiam fortaſſe legere M. Cato, more noſtro planè. C X L. centum quadraginta. tot enim inter Catonis

Quæsturam, & Ciceronis Consulatum numerantur. ME CONSVLEM, cum C. Antonio an. ab V. C. DCXC. ID IPSVM, M. Cornelium Cethegum oratorem fuisse. FORTASSE, ita locutus est cum dubitatione, ne, quod certo nesciebat, in historia pro certo affirmaret. OBRVISSET, dicho reus loco positus. nam quod primo loco quasi obruit, id inde sustinet, & quasi è fluctibus educit. ILLIVS AVTEM AETATIS, qua vixit M. Cornelius Cethegus, qui fuit antiquus: vnde dixit Horatius: Fingere cinctutis nō exaudita Cethegis. SCRIPTIS, vt bello Punico, quo Næuius ipse delectabatur, vt ait in Catone Cicero: vt tragœdiis, & comœdiis, quarum multas Varro, Gellius, Nonius, Sex. Pompeius, & alii nominarunt. INTELLIGI POTEST, quod ita scriberent, vt loquebantur. Hinc L. Crassus quum audiebat socrum suam Læliam, Plautum sibi, aut Næuium videbatur audire, vt ipse libro tertio de Oratore testatur. HIS ENIM CONSVLIBVS, M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Coss. id est olympiade centesima quadragesima quarta, vt etiam scribit Eusebius. NAEVIVS, Cn. Næuius poëta, cuius vitam Petrus Crinitus, & Gregorius Lilius, quàm diligētissime fieri potuit in tantis tenebris, sunt persecuti. Illud quod ad vitæ institutionem pertineat, refert Gellius, eum, quòd multos principes ciuitatis suis carminibus more poëtarum Græcorū læsisset, à Triumuiris in carcerem coniectum fuisse: vbi quū duas fabulas scripsisset, quibus παλινῳδίᾳ canebat, à Tribunis plebis fuit liberatus. EST MORTVVS, Vticæ, Roma, quod ait Eusebius pulsus factione nobilium, ac præcipue Metelli. QVANQVAM, ἐπανόρθωσις & πρόληψις. VARRO, M. Terentius Varro. NOSTER, sic infra. Quàm vero Ciceronis, & Attici Varro esset amicus, quum ex aliis scriptis, tum ex libro tertiodecimo Epistolarum ad Atticum, & primo Academicarum quæstionum cognosci potest. Qui vero vtriusque illorum erat amicus, non poterat non & Bruti esse, qui vtrique tam charus erat. DILIGENTISSIMVS INVESTIGATOR ANTIQVITATIS, L. Aelium imitatus, vt infra dicetur. PVTAT, in libris antiquitatum, quos, vt autor est Diuus Augustinus, quadraginta, & vnum scripsit: vel in libris de poëtis. De poëtis enim illum scripsisse quum Grammatici, tum Cicero testatur: & libro de poëtis primo, stipendia fecisse Næuium bello punico primo, ipse Varro scripsit, vt Gellius refert. IN HOC, quod in veteribus commentariis scriptum est, Næuium M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Coss. mortuum esse. VITAMQVE NAEVII PRODVCIT LONGIVS, Næuium diutius vixisse scribit. NAM, αἰτιολογία, quæ probaret, Næuii vitam longius producendam, si haberet hoc modo: Næuius mortuus est post mortem Plauti, & Plautus annis viginti post illos Consules, quos dixi, mortuus est: ergo Næuii vita longius est producenda: sed quum satis constet, Næuium multo maiorem natu Plauto fuisse, & ante Plautum etiam mortuum, dubitari potest, an hæc ratio probet, quod Cicero vult probare: nisi rem ita interpreteris: Plautus annis viginti post illos Consules, quos diximus, est mortuus, & inter mortem Næuii, & mortem Plauti anni summum quatuor, vt Eusebius etiam docet, intersunt: ergo Næuii vita longius id est circiter annos sexdecim est producenda, quando vita Plauti multo longius etiam producitur. PLAVTVS, M. Accius Plautus poëta, de cuius vita nisi Petrus Crinitus, & Gregorius Lilius omnia penè, quæ possunt inueniri, collegissent, nos aliquid diceremus, & fortasse probaremus ex autoritate Horatii cōtrà, quàm sentiant alii, cæteris poëtis comicis illum esse præferendum. P. CLAVDIO, L. PORCIO, P. Claudius Pulcher, & L. Portius Licinus Consules fuerunt an. ab V. C. DLXIX. nec domi, nec militiæ memorabile quicquam egerunt, vt ait Liuius libro trigesimonono.

VIGINTI

VIGINTI ANNIS, tot enim post illos Consules, quos diximus, numerantur. ILLOS, M. Cornelium Cethegum, & P. Sempronium Tuditanum. CONSVLIBVS, an. ab V. C. DLXIX. vt diximus. aliter consules. MORTVVS EST, anno tertio olympiadis centesimę quadragesimæ nonæ, quamuis Eusebius olympiadis centesimæ quadragesimæ quintæ anno primo mortuum scribat. CATONE, M. Porcio Catone, de quo dictum est, & dicetur. CENSORE, vnde Censorius est appellatus. Fuit vero Censor cum L. Valerio Flacco, quicum fuerat etiam Consul. sed de Censura plura sunt à Liuio, & à Plutarcho scripta.

Hunc igitur Cethegum consecutus est ætate Cato, qui annis IX. post eum fuit Consul. eum nos vt perueterem habemus, qui L. Marcio, M. Manilio Coss. mortuus est, annis. LXXXVI. ipsis ante me Consulem. Nec vero habeo quenquã antiquiorem, cuius quidem scripta proferenda putem. nisi si quem Appii Cæci oratio hæc ipsa de Pyrrho, & nonnullæ mortuorum laudationes forte delectant. & hercules hæ quidem extant. ipsæ enim familiæ sua quasi ornamenta ac monimenta seruabant, & ad vsum si quis eiusdem generis occidisset, & ad memoriam laudum domesticarum, & ad illustrandam nobilitatem suam. quanquam his laudationibus historia rerum nostrarum est facta mendosior. multa enim scripta sunt in eis, quæ facta non sunt; falsi triumphi, plures Consulatus, genera etiam falsa, & à plebe transitiones, cum homines humiliores in alienum eiusdem nominis infunderentur genus; vt, si ego me à M. Tullio esse dicerem, qui patritius cum Ser. Sulpicio Consul anno. X. post exactos reges fuit.

HVNC IGITVR, quasi paulum vagatus, ad rem nunc reuertitur. CETHEGVM, de quo tam multa diximus. CONSECVTVS EST AETATE CATO, nam Cato M. Cornelio Cethego, P. Sempronio Tuditano Consulibus annũ trigesimum agebat, vt ex lib. de Senectute collegimus, vbi Cato ipse ita loquitur: Vidi etiã senem Liuium, qui quum septem annis ante, quàm natus sum, fabulam docuisset Centone, & Tuditano Consulibus, vsq. ad adolescẽtiam meam processit ætate. Item, M. Cethegum, quem recte Suadę medullã dixit Ennius, quanto studio exerceri in dicendo videbamus etiam senem? Quanquam grandior tũ videtur fuisse, si postea suo anno Consul est factus. ANNIS IX. an. vero ab V. C. DLVIII. POST EVM, post ipsum M. Corneliũ Cethegum. FVIT CONSVL, cum L. Valerio Flacco, vt apud Liu. lib. trigesimo tertio videre poteris. EVM, M. Porcium Catonem. PERVETEREM, oratorem. L. MARCIO, L. Marcio Censorino. nam sic eum vocant Cicero, Orosius, Appianus, & Eutropius, apud quem tamen leges L. Marcio Censorino, non autem, vt nunc legitur, L. Manlio Censorino. Ad hunc L. Marcium Censorinum Clitomachus scripsit librum, quem Cicero libro secundo Academicarum quæstionum nominat. Marcii patricii fuerunt, vt Liuius, Dionysius, Valerius Maximus, & Plutarchus de Coriolano loquentes, ostendunt: sed & idem Liuius lib. primo ita scribit: Pontificẽ deinde Numa Marcium M. filium ex patribus legit. Duplex tamẽ videtur fuisse familia, quãdo plebeii aliqui etiã inueniuntur, vt infra de L. Marcio Philippo dicemus. Marcium vero scribi oportere docent veterũ monimenta, & Plutarchus, qui græce μάρκιον semper

in Coriolano scribit. M. Marco, Titum tamen vocat autor libelli de Viris illustribus vel suo, vel librariorum errore. nam cæteri omnes Marcum vocant. sed hinc nascitur dubitatio ex eo, quòd historici penè omnes, & Cicero Philippica prima scribit ad hunc modum: propter vnius M. Manlii scelus, decreto gentis Manliæ neminem patricium M. Manlium vocari licet: quo pacto M. Manlius hic postea sit vocatus: vt fortasse quidam malint autorem libelli de Viris illustribus sequi, & T. hic, & alibi legere, nisi sciant Romæ duas familias Manilias, siue Manlias, alteram patriciam, alteram plebeiam fuisse. Et sanè de patricia nemo potest dubitare, quum res ipsa de se quasi loquatur, & Cicero in oratione pro Sylla id ipsum testetur. Plebeiam etiam fuisse ostendunt Tribuni plebis, qui ex ea fuerunt, vt C. Manilius, qui legem tulit illam pro qua extat Ciceronis oratio: vt Q. Manlius, quem Cicero Verrina secunda Tribunum plebis vocat: vt Manilius quidam, quem Tribunum plebis Asconius in oratione pro Cornelio agnoscit: vnde posset aliquis etiam suspicari, Manilios plebeios, Manlios vero patricios fuisse, vt vna tantum litera differrent, nisi confundi videremus. nam quem Manilium hic dici videmus, is libro duodecimo epistolarum ad Atticum Manlius scribitur: vt item alibi sæpe variatum videbis. si quis tamen M'. Manium velit interpretari, non repugnem: nec si quis velit omnino credere Manilios fuisse plebeios, Manlios vero patricios, quum lex Manilia certe à Manilio Tribuno plebis dicatur: & is, qui fuit Cos. biennio ante Ciceronem, qui certe Patricius in oratione pro Sylla dicitur, ab Horatio libro tertio ode vigesimaprima Manlius appelletur. MANILIO. Manilia familia, inquit Sex. Pompeius lib. vndecimo, progenita fuit à Manilia filia Telegoni, quam Tusculi procreauit, quum id oppidum ipse condidisset. Hic vero Manilius is est, quo consule in Africam se venisse Scipio apud Ciceronem lib. sexto de Rep. testatur: vbi nunc ita legitur: Quum in Africam venissem à Manilio Consule ductus: quàm bene, viderint alii: quanquam locutio est, qualis illa P. Ouidii Missus in hanc vrbe venio: libri tamen veteres penè omnes ita habent: Quum in Africam venissem Antio Manilio Cos. vbi verbum illud ductus prorsus omittitur, vnde legi fortasse posit: Quum in Africam venissem Marcio, Manilio Coss. quamuis ego libentius ita legam: Quum in Africam venissem M. Manilio Cos. quòd autor libelli de Viris illustrib. ita scribat: Scipio Tribunus in Africa sub T. Manilio Imperatore cohortes octo seruauit: quod idem Plin. lib. vigesimosecundo cap. sexto dicat: & Orosius referat Censorinum Romã rediisse, & Maniliũ in Africa remãsisse. Hic Manilius infra suo loco ponitur. COSS. Consulibus an. ab V. C. DCIIII. MORTVVS EST, quum annos quinq. & octuaginta minimũ vixisset, vt infra dicitur, & ex Consulibus colligitur. Natus est enim M. Aemilio Lepido, M. Poblicio Malleolo Coss. an. ab V. C. DXXI. & post annos octuaginta filium genuit, vt autor libelli de Viris illustribus scribit. ANNIS LXXXVI. annis octuaginta sex. Tot enim numerãtur, si Ciceronis Consulatum comprehendas: sed quum addit, ipsis, videtur excludere suum Consulatum, vt, quod in veteribus libris legitur, LXXXIII. posisis retinere, vel LXXXV. reponere. IPSIS, quasi integris, vt libro tertio epistolarum ad Atticum: Triginta dies erant ipsi: & lib. quinto ad eundem: Athenis decem dies ipsos fui: quod & libro secundo Familiarium dixit: sic Lucianus in Hermotimo: εἴκοσι ἔτη ὅλα ἴσως. ANTIQVIOREM, M. Porcio Catone, quem paulo antè peruetere vocauit. PROFERENDA PVTEM, digna putem, quæ nunc à me, vel ab aliis vnquam proferantur. NISI, πρόλαβιν. APPII CAECI, de quo supra dictum est: quique Catone ipso fuit antiquior annis minimum quadraginta quinque, id est quadragintaquinque annis ante decessit, quàm Cato nasceretur. HAEC

IPSA,

IPSA, quam nunc in manibus habeo: vel potius, qua paulo ante dixi senatum à Pyrrhi pace reuocatum: quamque versibus Ennius descripsit, vt in Catone legimus. hanc, vt opinor Plutarchus in Græcam linguam postea vertit, vt apud illum in Pyrrhi vita cognosci potest: Scripsit Appius etiam carmen, quod Panætius valde laudabat, vt Cicero in Tusculanis quæstionibus refert. DE PYRRHO, de pace cum Pyrrho non facienda. MORTVORVM LAVDATIONES, hac de re Cicero sic libro secundo de Legibus scribit: Honoratorum virorum laudes in concione memoranto, easque etiam ad cantus, ad tibicinem prosequantor: cui nomen næniæ: quo vocabulo etiam Græci cantus lugubres nominant. Hæc vero lex, vel consuetudo laudandi mortuos ex eo nata est, quod P. Valerius Publicola Brutum collegam in concione laudauit: quæ laudatio fuit omnium prima, nisi, inquit Plutarchus, hoc ipsum Solon primus instituit: sed Dionysius negat, id quenquam prius instituisse. Quamuis enim poëtæ certamina quædam, & ludos in magnorum virorum funere factos dicant, vt ab Achille in funere Patrocli, ab Hercule in funere Pelopis, ab Aenea ad patris tumulum, laudationes tamen dictas non scribunt. Quin Græci postea, quum & ipsi laudationes, quas ἐπιταφίους vocant, instituissent, nunquam tamen eas nisi de viris, qui bello periissent, habebant, vt apud Platonem, Thucydidem, & Demosthenem videre possumus. Romani autem omnes, qui viri fuissent clari quocunque genere virtutis, laudabant: atque adeo, quod scribit Quintilianus, sæpe S. C. id ipsum magistratibus mandabatur. Quin ea res etiam postea ad fœminas est translata: & prima omnium Popilia mater à Catulo, vt in libris oratoriis dicitur, est laudata. Quamuis enim tempore Furii Camilli institutum fuisset, vt fœminæ laudarentur, atque id ipsum propter aurum collatum, videtur tamen id vsque ad Popiliam non fuisse seruatum, quod postea frequenter est vsurpatum, & quidem ita, vt propinqui sæpius orationes haberent, quod in Fabio Plutarchus testatur. hinc apud Suetonium Cæsar Quæstor Iuliam amitam, vxorémque Corneliam defunctas è more pro rostris laudasse dicitur. eas, inquam, propinqui habebant, quamuis alii scripsissent, vt Cicero laudationem Porciæ se scripsisse in epistolis ad Atticum non semel affirmat. FORTE, hoc dixit, quia sciebat multos esse, qui glandibus etiam post inuentas fruges delectentur, vt hodie licet videre. DELECTANT, vt Popiliæ laudatio M. Antonium oratorem delectauit, vt in libris oratoriis legimus. Quòd si laudationes huiuscemodi delectabant, arbitrari possumus, eas neque flebiles, neque lugubres fuisse, quales multas nostris temporibus audiuimus: quanquam dicitur Cæsar à M. Antonio miserabiliter esse laudatus. vel delectabant vt bene dictæ, vel docte scriptæ. HERCVLES, libentius, inquit in Oratore Cicero, dixerim mehercule, quàm mehercules: hic tamen hercules fortasse propter vocalium similium concursum, hercule hæ, & alibi sæpe dixit. quanquam de hoc verbo hic ego dubito, quòd nesciam, an alibi Cicero, hercules quidem, vt hoc loco, coniunxerit: & nescio quid videtur deesse, vt, hæ quidem extant, hæredes, monimenta, vel tale quid. HAE, laudationes. IPSAE ENIM, αἰτιολογία, quare laudationes extent potissimum. FAMILIAE, Romanæ. QVASI, particula, qua mollit translationem, quæ quibusdam duriuscula videri poterat, quum laudationes ornamenta familiarū dicebat, quòd à corporis cultu ad animi virtutes fiat translatio: & si videri potest particula, quasi, cum superiori verbo coniungi debere, sua quasi, quum verum sit illud Ouidii: & genus, & proauos, & quæ non fecimus ipsi, vix ea nostra puto: multi tamen sua putant. MONIMENTA, sic enim in laudationi-

bus suum genus, vt Cæsar apud Suetonium, commemorabant, vt ex illis tanquam monimentis familias cognoscere possent: vt Gellius libro decimo tertio capite decimonono Catonum familiam cognouit. AD VSVM, SI QVIS EIVSDEM GENERIS OCCIDISSET, vt iis laudationibus, si quis forte periisset, ad eum laudandum vti possent. Solemus enim ex arte laudare homines ex attributis personæ: inter quæ Cicero libro primo de Inuentione cognationem numerat: quum consideratur, quibus maioribus, quibus consanguineis sit natus aliquis: quod ex iis laudationibus facile peti poterat. AD MEMORIAM LAVDVM DOMESTICARVM, ob eam causam etiam maiorum imagines domi habebant, vt ex Cicerone, Plinio, & aliis cognoscimus. AD ILLVSTRANDAM NOBILITATEM SVAM, si ex his possent ostendere maiores suos nobiles rebus gestis olim fuisse. NOSTRARVM, Romanarum. MVLTA ENIM, αἰθολογία, quare historia sit facta his laudationibus mendosior: qua de re libro octauo Liuius ita scribit: vitiatam memoriam funebribus laudibus reor, falsísque imaginum titulis: dum familia ad se quæque famam rerum gestarum, honorúmque fallente mendacio trahunt. inde certe & singulorum gesta, & publica monimenta rerum confusa: nec quisquam æqualis temporibus illis scriptor extat, quo satis certo autore stetur. BIS, laudationibus. A' PLEBE TRANSITIONES, ita legendum esse cognoscimus ex his, quæ sequuntur: in quibus ostenditur, plebeios homines, & humiliores in alienum genus transiisse, vt nobiliores viderentur. & sanè verisimile est, humiles hoc modo voluisse nobilitari, non autem nobiles voluisse ad plebem transire præsertim à principio ante, quàm patricii Tribuni plebis, vt postea Clodius, fieri cuperent. Prius tamen hic ad plebem transitiones, scriptum videbamus. EIVSDEM NOMINIS, nam Romæ sæpe erant duæ familiæ eiusdem nominis, quarum altera patricia, altera plebeia erat, vt Claudiæ, vt Maniliæ, de quibus supra diximus. INFVNDERENTVR, translatio. EGO, ego M. Tullius Cicero, qui loco equestri sum ortus: cuique de maioribus dicenda facultas non datur. Sic enim loquitur ipse in orationibus contra Rullum: quamuis Eusebius, & Silius scribant, nec Plutarchus neget, eum à Tullio Volscorum Rege originem duxisse: quod si verum fuisset, vt fuit gloriæ cupidus, nunquam nec in Epistolis ad Atticum suam παλιγγενεσίαν appellasset, nec quum scriberet contra Sallustium, si modo vnquam scripsit, hoc ipsum tacuisset: nisi forte tacuit, vt videretur suis præluxisse, & sibi sua virtute, non maiorum gloria nobilitatem comparasse: vel ne Romanos, quibus regium nomen inuisum esse sciebat, offenderet. Torquatus certe, & Clodius ob id illum Regem videntur appellasse. quin ipse libro secundo de Legibus, se, & Quintum fratrem Arpini stirpe antiquissima ortos esse testatur.
M. TVLLIO, M. Manlio Tullio Longo. sic enim vocatur etiam à Dionysio libro quinto, vbi scribit, coniurationem quandam Catilinariæ persimilem factam fuisse: vt quasi fatale videatur, duobus Marcis Tulliis Coss. tam diuersis temporibus coniurationes factas, & extinctas fuisse. De illa tamen coniuratione Liuius nihil scribit: sed illo Consule nihil memoria dignum actum dicit, Dionysius vero illud etiam addit, hunc M. Tullium ex sacro curru decidisse, & ante finitum Consulatum obiisse. Apud Liuiũ Tullus, non Tullius legitur. Vnde viri etiam docti dubitant, vtro modo sit legendum, quasi vero non possint intelligere vel ex hoc ipso loco, & ex Dionysio, Tullium, scribi oportere. Tullios porrò Tullus Rex ex Albanis principibus in patres legit, vt scribit Liuius lib. primo, quamuis, Iulios, ibi libentius legamus.

gamus. Tullios, vt ait Sex. Pompeius, alii dixere esse silanos, alii riuos, alii vehementes proiectiones sanguinis artuatim fluentis: à quibus Tullii dicti possunt videri. alii tamen Tullios ominis causa dictos volunt, quasi tollendos. ESSE, oriundum esse, vt in oratione pro P. Sestio, ex qua hic est puer: quamuis paulo aliter loquatur. PATRICIVS, patricius quum esset. aliter enim Consul eo tempore fieri non potuisset. SER. Seruius, Seruilius, Sergius, & seruus à Probo interpretatur: quæ res apud scriptores multos errores peperit præsertim in Seruio, & Sergio, quòd alterum pro altero sæpe describatur: quod ne amplius accidat, sciendum est, Seruium esse prænomen, & Sergium familiæ nomen & quidem patriciæ, vt ostendit Liuius libro quarto ita scribens: Tribuni militum Consulari potestate omnes patricii creati sunt, M. Fabius Vibulanus, M. Folius, L. Sergius Fidenàs. ex ea familia videtur natus Catilina, quem Sallustius nobili genere natum scribat, & Asconius L. Sergium Catilinam patricium vocet. Seruius vero prænomen est & quidem quasi proprium Sulpiciorum, vt Ser. Sulpicius Galba: vt, quoties aliter scriptum inuenio, erratum putem. non negamus tamen alias etiam familias hoc prænomen interdum habuisse. In consulibus enim inuenimus, Ser. Cornelium Maluginensem, Ser. Cornelium Rufum, Ser. Fuluium Nobiliorem, Ser. Fuluium Flaccum: quamuis in Liuio legamus, Serg. Cornelium Maluginensem, sed Dionysius ostendit, Ser. id est Seruium scribendum esse. ex hac diuisione libri omnes, in quibus male scriptum fuerit, corrigi poterunt. SVLPICIO, Ser. Sulpicio Camerino, vt Dionysius vocat. ex hoc porrò loco cognoscimus Sulpicios patricios fuisse, quòd eo tempore nondum plebeii Consules fiebant: sed & Liuius inter Tribunos militum Consulari potestate, qui patricii essent, Sulpicios ponit: idem Cicero in oratione pro Muræna testatur, qui tamen Ser. Sulpicium Iurisconsultum equitis Romani filium vocat. & sanè vel ea familia degenerauit, vel duæ fuere altera patricia, altera plebeia, quando Tribunos plebis multos ex Sulpiciis legimus, & in his P. Sulpicium apud Liuium libro septuagesimo septimo. ANNO X. anno decimo. in libro tamen manu scripto vidimus, annos X. hoc est, annos decem, fortasse rectius, quòd veteres ita frequentius scriberent. EXACTOS, à L. Bruto præsertim, vt supra dictum est. REGES, Romanos, præsertim Tarquinium Superbum, vt supra diximus. FVIT, an. ab V. C. ducentesimo quinquagesimo quarto.

Catonis autem orationes non minus multæ ferè sunt, quàm Attici Lysiæ, cuius arbitror plurimas esse: est enim Atticus, quoniam certe Athenis est & natus, & mortuus, & functus omni ciuium munere: quanquam Timæus eum quasi Licinia & Mutia lege repetit Syracusas: & quodam modo est nō nulla in iis etiam inter ipsos similitudo. acuti sunt, elegantes, faceti, breues: sed ille Græcus ab omni laude felicior: habet enim certos sui studiosos, qui non tam habitus corporis opimos, quàm gracilitates consectentur: quos valetudo modo bona sit, tenuitas ipsa delectat. quanquam in Lysia sunt sæpe etiam lacerti, sic vt eo fieri nihil posit valentius, verum est certe genere toto strigosior: sed habet tamen suos laudatores, qui hac ipsa eius subtilitate admo-

dum gaudeant. Catonem vero quis nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, legit? aut quis nouit omnino? at quem virum dii boni, mitto ciuem, aut senatorem, aut imperatorem: oratorem enim hoc loco quærimus, quis illo grauior in laudando? acerbior in vituperando? in sententiis argutior? in docendo edisserendóque subtilior? refertæ sunt orationes amplius centum quinquaginta, quas quidem adhuc inuenerim & legerim, & verbis, & rebus illustribus. licet ex iis eligant ea, quæ notatione & laude digna sint: omnes oratoriæ virtutes in eis reperientur. iam vero Origines eius quem florem, aut quod lumen eloquentiæ non habent? amatores huic desunt, sicuti multis iam ante seculis & Philisto Syracusio & ipsi Thucydidi. nam vt horum concisis sententiis, interdum etiam non satis apertis cum breuitate, tum nimio acumine, officit Theopompus elatione atque altitudine orationis suæ, quod idem Lysiæ Demosthenes: sic Catonis luminibus obstruxit hæc posteriorum quasi exaggerata altius oratio. sed & in nostris inscitia est, quòd ii ipsi, qui in Græcis antiquitate delectantur, eáque subtilitate, quam Atticam appellant, hanc in Catone non nouerunt quidem. Hyperidæ volunt esse, & Lysiæ. laudo: sed cur nolunt Catonis? Attico genere dicendi se gaudere dicunt. sapienter id quidem: atque vtinam imitarentur, nec ossa solum, sed etiam sanguinem: gratum est tamen, quòd volunt. cur igitur Lysias, & Hyperides amatur, cum penitus ignoretur Cato? antiquior est huius sermo, & quædam horridiora verba. ita enim tum loquebantur. id muta: quod tum ille non potuit: & adde numeros; & aptior sit oratio: ipsa verba compone, & quasi coagmenta, quod ne Græci quidem veteres factitauerunt: iam neminem antepones Catoni. ornari orationem Græci putant, si verborum immutationibus vtantur, quos appellant τρόπους, & sententiarum orationísque formis, quæ vocant σχήματα: non verisimile est, quàm sit in vtroque genere & creber, & distinctus Cato. nec vero ignoro, nondum esse satis politum hunc oratorem, & quærendum esse aliquid perfectius; quippe cum ita sit ad nostrorum temporum rationem vetus, vt nullius scriptum extet dignum quidem lectione, quòd sit antiquius: sed maiore honore in omnibus artibus, quàm in hac vna dicendi, versatur antiquitas.

CATONIS, de quo dicere cœperamus, ORATIONES, orationes & pro se multæ, & pro aliis, & in alios, inquit Liuius libro trigesimonono. NON MINVS MVLTAE, quater quidem, & quadragies causam dixisse scribit Plinius, sed quot orationes scripserit, nemo, quantum videre potui, dicit, præterquam Cicero ipse, qui paulo post amplius centum quinquaginta se legisse testatur.

testatur. ATTICI LYSIAE, de quo diximus. PLVRIMAS ESSE, trecentas viginti quinque, vt ait Plutarchus, vltra trecētas, vt scribit Suidas, quod nos supra retulimus. EST ENIM, αἰτιολογία, quare Lysiam Atticum vocarit: & πρόληψιν, ne quis, Syracusanum esse, possit dicere. ATHENIS EST NATVS, Prætore Philocle, vt refert Plutarchus, quum pater eò multo prius immigrasset, vt ante diximus. ciues vero alii nascuntur, alii fiunt, vt ait Cicero in oratione secunda in Catilinam. MORTVVS, ἐτελεύτησεν αὐτός, vt inquit Plutarchus, & quidem quum annum octuagesimum tertium, vel, vt alii volunt, septuagesimum sextum, vel octuagesimum ageret, & Demosthenem tunc adolescentulum vidisset. Sed quoniam sequitur, & functus omni munere, ita, vt Cicero non videatur ordinem seruare, sed ὕστερον πρότερον loqui, quod raro facit, quamuis libro secundo de Oratore dicat, dicendum, & cogitandum: & in libro manu scripto legitur, altus, non mortuus, eum librū libentius sequor, præsertim quum Cicero ita loqui soleat, vt supra: eloquentia nata, & alta. & sanè quidem Lysias Athenis altus est vsque ad annum decimum quintum. nam postea in coloniam fuit missus, vt supra retulimus. Si tamen hoc loco tollatur ita coniunctio mortuus, functus omni ciuium munere: tollatur etiam simul hæc nostra dubitatio. FVNCTVS OMNI CIVIVM MVNERE, annis summum tredecim fungi potuit. nam colonus ad annum ætatis sexagesimum tertium absfuit, & tempore triginta tyrannorum septem annos exulauit. quin multum temporis ἰσοτελής, quasi nec prorsus ciuis, nec peregrinus Athenis à Plutarcho dicitur habitasse, vix vt verum videatur, quod hoc loco scribit Cicero, eum omni ciuium munere functum fuisse: nisi forte scriptores alii, quos Cicero vidit, aliter hac de re scripserunt. TIMAEVS, Timæus Andromachi filius Taurominitanus, non autem Locrensis, vt quidam volunt, Philisci Milesii discipulus, qui pulsus ab Agathocle ex Sicilia, venit Athenas, vbi res Italicas, & Siculas libris viginti complexus, res item Græcas, & Siculas, ac argumenta Rhetorica libris sexaginta octo collegit: olympionicas, & rerum annales scripsit. & in scriptis quidem suis Agathoclem vt hostem semper est insectatus, & iccirco de illo etiam multa mentitus: vbi vero superiores coarguit scriptores, veritatem quidem visus est esse secutus, sed tamen ob id ab Istro Callimachio, vel ab Atheniensibus ἐπιτίμαιος, vt est apud Strabonem, vel potius, ἐπιτίμαιος, vt Suidas, & Athenæus scribunt, est appellatus. Videntur enim Athenienses, vt erant faceti, in nomine iocari voluisse. Hinc Aemilius Probus illum scriptorem maledicentissimum vocat: & Plutarchus eius historiā nunquam penè probat: Dionysius vero non tam probat, quàm docet, eum Pyrrhi bellum, vt Cicero scribens ad Lucceium refert, separatim scripsisse. Vnde apparet illum illis temporibus vixisse. Siquidem ipse fuit ab Agathocle pulsus, & post Agathoclis mortem Pyrrhus in Italiam, deinde in Siciliam venit, vt Trogus scripsit: vt vere Cicero libro secundo de Oratore dixerit eum Herodoti, Thucydidis, Philisti, Theopompi, Ephori, Xenophontis, & Callisthenis minimum natu fuisse: quo loco illum longe eruditissimum, & rerum copia, & sententiarum varietate abundantissimum, & ipsa compositione non impolitum vocat: infra vero talem, quales erant Asiatici: quin affirmat eum sententias non tam graues, & seueras, quàm concinnas, & venustas habuisse: quamuis à Plutarcho ὀψιμαθῆ, & μειρακιώδη in Nicia dicatur. EVM, Lysiam. QVASI, dixit quasi, vt supra de Isocrate loquens, quasi contra legem committere: quia id esse non poterat: quum Timæus esset Siculus, nec Romana lege, qualis erat Licinia, & Mucia, Siculi tunc vterentur. quin lex Licinia, & Mucia multis post annis est lata, tantum absfuit, vt ea Timæus vti vnquam potuerit. LI-

CINIA, ET MVCIA LEGE, de ciuibus regundis: quam, vt ait Cicero in libris de Officiis, & in oratione pro Cornelio, duo Consules omnium sapientissimi tulerunt. Quæ quidem verba sic Asconius interpretatur: L. Licinium Crassum oratorem, & Q. Mucium Scæuolam Pontificem Maximum significat. hi enim legem eam, de qua loquitur, de regendis in sua ciuitate sociis, in suo Consulatu tulerunt. hanc legem Cicero libro secundo de Oratore in illis verbis significauit: ex quo sunt nonnulli, qui tuam legem de ciuitate natam Crasse dicant. Quum lex igitur ea esset de ciuibus regendis in sua ciuitate, ea quasi lege Timæus videri poterat contendere, Lysiam Syracusanũ esse. LEGE, quamuis duo nomina ponat, Liciniam & Muciam, semper tamẽ Cic. hic, & in orationibus pro Cornelio, & pro Cornelio Balbo legem, non leges dixit, vel quia sic eam tulerunt, vt vna esset: vel quia in ea ferenda ita concordes fuerunt, vt vna debeat videri. sic lex Aelia & Fusia sæpe solet appellari. REPETIT, in historiis suis quasi vendicat. & repetit ab Atheniensibus, quasi qui abstulerint. Est autem verbum, quo frequenter historici in hisce rebus vtuntur. Liuius vero libro primo repetendi formulam describit. SYRACVSAS, vnde Lysias ipse fuerat oriundus. & Syracusas Timæus ipse vt Siculus magnopere laudabat, vt in eius vita scribit Suidas. ET QVODAM MODO, sic verborum ordo consequi debuit: Catonis autem orationes non minus multæ ferè sunt, quàm Attici Lysiæ, cuius arbitror plurimas esse: & quodam modo, &c. reliqua, quæ sunt interposita, videntur dicta κατὰ παρένθεσιν. IN IIS, Lysia, & M. Catone. SIMILITVDO, hic εἰρωνείαν esse putauit Atticus, vt infra videbitur, vbi non existimat ille Catonem Lysiæ prorsus esse similem. ACVTI, subtiles paulo post vocat. & sanè Cicero parum seiungit acutum à subtili, quum libro secundo de Oratore dicendi genus acutissimum, & subtilissimum vocet, & infra Stoicorum genus dicendi peracutum, quod libro tertio de Finibus subtile dicat. ELEGANTES, Lysias etiam supra elegans est appellatus, & Cato quàm fuerit elegans, paulo post dicitur. FACETI, Lysiam facetum satis in Oratore vocat, & Catonẽ facetum item fuisse, dicta, quæ sunt à Cicerone, Plinio, Plutarcho, Macrobio, & aliis collecta demonstrant. BREVES, ex scriptis vtriusque, quæ pauca extant, eos breues fuisse, cognosci potest. ILLE GRAECVS, Lysias. AB OMNI LAVDE FELICIOR, in eo felicior, vt laudaretur. HABET ENIM, εὐλογίαν, quòd ab omni laude fuerit felicior. CERTOS, vt olim Charisium, qui Lysiam ipsum videbatur imitari, quod infra dicitur: vt Hegesiam, qui volebat illum item imitari, quod in Oratore scriptum videbis. HABITVS CORPORIS, ἕξιν τοῦ σώματος, id est neruos quosdam orationis μεταφορικῶς. OPIMOS, qui legunt apud Ciceronem in oratione pro Cælio optimum habitum, & à Græcis εὐεξίαν bonum habitum, & contrà καχεξίαν malum habitum dici, possunt illi dubitare, an hic quoque optimos legere debeamus: nisi ἀντιθέτῳ cognoscant opimos legi oportere. nam gracilem hic opposuit opimo: quamuis Cornelius Cellus obeso potius opponat. sed obesus fortasse non significasset, quod Cicero volebat, qui orationem plenam roboris, & neruorum, aut certe tale quid cupiebat significare. nec locutio hæc ipsa est insolens, quando in Verrinis hominem præda opimum dixit. GRACILITATES, aliter gracilitatem. VALETVDO MODO BONA SIT, modo sit quædam orationis sanitas, vt infra, & in libello de Optimo genere oratorum loquitur μεταφορικῶς, vt hic item, vbi verbis ad translationem accõmodatis vtitur: quam quidem translationem in libello de Optimo genere oratorum sic explicat: qui carent omni vitio, non sunt contenti quasi bona valetudine, sed vires, lacertos, sanguinem quærunt, quandam etiam suauitatem coloris. TENVITAS, quæ fuit

fuit in Lysia, vt in libello de Optimo genere oratorum Cicero testatur. QVANQVAM, correctio, ne Lysiam nimis quasi deprimere videatur. LACERTI, oratio fortis, robusta, vires, lacertos, & neruos habens. sic enim sæpe loquitur Cicero, vt supra ostendimus. SIC VT EO FIERI NIHIL POSSIT VALENTIVS, in libro manu scripto sic legimus: sic vt fieri valentius nihil possit. GENERE TOTO, dicendi. STRIGOSIOR, tenuior, subtilior, vt ipse quasi interpretatur, hac subtilitate. & translatio est ab equis potissimum, qui strigosi dicuntur, quum morbus eos ita stringit, vt, quod ait poëta, vix ossibus hæreant. lege Nonium Marcellum. HABET, ipse Lysias. SVOS LAVDATORES, certos sui studiosos: paulo ante. SVBTILITATE, hinc supra egregie subtilis scriptor est appellatus. NOSTRORVM, Romanorũ. QVI QVIDEM NVNC SVNT, nam maiores legebant. AVT QVIS NOVIT OMNINO? tantum abest, vt eum legat. CIVEM, ciuem Romanum, & quidem ciuium ita studiosum, vt ipse, nisi fallor, legem Porciam tulerit: quæ, vt scribit Liuius, graui pœna, si quis verberasset, necassetúe ciuem Romanum, sanxit. hinc vox illa Ciceronis in Verrinis: ò lex Porcia: de qua alibi quoque meminit. SENATOREM, nemo enim Catone melior senator fuit, vt ait libro tertio de Oratore. IMPERATOREM, idem facile optimus imperator dicitur libro tertio de Oratore: de quo Plinius ita libro septimo scribit: Cato fuit optimus orator, optimus imperator, optimus senator. ORATOREM, non ciuem, non senatorem, non imperatorem. ENIM, αἰτιολογία, quare ciuem, senatorem, & imperatorem nunc mittat. GRAVIOR IN LAVDANDO? grauitas enim in laudatione requiritur vt credatur. hinc grauissima laudatio dicitur in oratione pro Cælio. Cato vero non poterat non grauiter laudare, qui grauissimus orator etiam præsens à L. Valerio apud Liuium dicatur. ACERBIOR IN VITVPERANDO? accusationes enim, & vituperationes acerbitatem quandam videntur postulare, ne, si secus fiat, dici possit, quod Cicero Callidio dixit: Tu istuc M. Callidi, nisi fingeres, sic ageres? Cato vero id potuit præstare, quem Liuius virum linguæ acerbæ, & oratorem non solum grauem, sed interdum etiam trucem vocat. SENTENTIIS, γνώμας vt vocant Græci, & quidem tam morum, quàm orationis. In vtrisque enim præstitit Cato: & de sententiis quidem orationis dubitari non potest, quum tantopere à Cicerone, Liuio, Plinio, & Gellio vt optimus orator commendetur. sententias vero, quæ ad vitæ institutionem pertinerent, eas dixit, quæ non solum viri sapientis, qualis & ipse fuit, sed Apollinis etiam esse viderentur: quarum multæ sunt à Plutarcho, & ab aliis, vtcunque collectæ. ARGVTIOR? in sententiis enim, & dictis spectatur argutia: vnde sententiæ argutæ, & dicta argutissima dicuntur à Cicerone. Porrò paulo ante Cato facetus est dictus, vt non posset non argutus esse. SVBTILIOR? acutus enim paulo ante dictus est. & qui bene vult docere, & disserere, debet ille subtiliter, & acute docere, & disserere. atque hoc quidem loco Cicero treis dicendi figuras, sublimem, mediam, & attenuatam complectitur. nam grauior, & acerbior ad sublimem, argutior ad mediam, subtilior ad attenuatam refertur. est enim sublimis in flectendo, media in delectando, subtilis in probando, vt ait in Oratore: in libello vero de Optimo genere oratorum scribit ad hunc modum: sunt sententiæ, commouendi graues: delectandi quasi argutæ: docendi acutæ. ORATIONES, quas pro se, & pro aliis, & in alios dixit, vt supra retulimus. VERBIS, ET REBVS, nam, vt ait Quintilianus libro decimo, capite primo, non est dubium, quin oratori velut opes sint quædam parandæ, quibus vti, vbicunque desiderandum erit, possit: eæ constant copia rerum, ac verborum: & Cicero

libro tertio de Oratore, rerum copia verborum copiam gignit. & ſanè res prius inuentæ ſunt, quàm verba. neque vero quicquam, vt ſcribit Cicero in oratione pro Cecinna, opus ſit verbis, quum ea res, cuius cauſa verba quæſita ſint, intelligatur. Quare mirari quiſpiam poſsit, cur hoc loco Cicero verba rebus proponat, niſi ſciat, in coniunctis verbis ex præcepto ipſius Ciceronis in Partitionibus, ordinem poſſe mutari: & à Quintiliano ſcribi, illud eſſe nimiæ ſuperſtitionis, vt quæque ſint tempore, ea etiam facere ſemper ordine priora. Accedit, quod oratio creſcit, quum verba res ipſæ, quæ plus ſignificant, ſequuntur. ſic ſupra partus & fontes, & infra non ſemel verba & ſententias dixit, quamuis libro primo de Oratore docens potius quàm ſcribens ſententias, & verba dixerit. ILLVSTRIBVS, per res illuſtres ſignificat cauſas, de quibus in libello de Senectute ſic ipſe loquitur: cauſarum illuſtrium, quaſcunque defendi, nunc quàm maxime conficio orationes. Verba illuſtria dicuntur à Cicerone libro tertio de Oratore, in quibus plenum quiddam, & ſonans ineſſe videatur. Quin, vt eodem libro ſcribit, ſi eſt honeſtas in rebus ipſis, de quibus dicitur, exiſtit ex rei natura quidam ſplendor in verbis. Quin vero hæc omnia fuerint in Catone, nemo dubitat, quum de cauſis & rebus conſtet: & verba ipſius illuſtria fuiſſe hoc loco Cicero teſtetur, ac pauca quædam, quæ extant, ſcripta demonſtrent, præſertim quod Gellius libro decimo, capite tertio repetit. EX IIS, orationibus. NOTATIONE, non ea notatione, qua vertit ἐτυμολογίαν in Topicis, ſed animaduerſione quadam, & conſideratione. OMNES, nedum paucæ. VIRTVTES, δυνάμεις, bonitates, facultates, ornamenta, vires, vt virtus mercis, & virtus formę apud Plautum, virtus ordinis apud Horatium, virtus equi apud alios, quamuis non proprie. ſic ἀρετὴ γῆς apud Platonem in Alcibiade primo, & ἀρετὴ σώματος in Gorgia. ſic virtutes dicendi Ciceronis infra dixit: & hac ipſa de re loquens item infra laudes vocauit. ORIGINES, Originum libri, de quibus in libello de Senectute ſic ipſe Cato loquitur: ſeptimus mihi Originum liber eſt in manibus: omnia antiquitatis monimenta colligo. origines vero, quæ nunc circunferuntur, non videntur Catonem referre. FLOREM, ſic in Paradoxis florem orationis dixit. ſed videtur Cicero ſibi aduerſari, quum ſcribat hic, in Originibus Catonis nullum florem deſiderari, infra vero illa verba dicat: intelliges nihil Catonis lineamentis, niſi eorum pigmentorum, quæ inuenta nondum erant, florem, & colorem defuiſſe. pugnant inter ſe, flos eſt, flos non eſt. Defendetur fortaſſe hoc modo: priore loco affirmat, florem eſſe in Catonis ſcriptis, ſecundo, quaſi reprehenſus ab Attico, negat: vel hoc modo: priore loco de Originibus tantum, ſecundo de cæteris etiam libris loquitur: vel ita, flos eſt quidem, ſed non eſt flos pigmentorum: quaſi dicat, elegãs eſt Cato, vt dictum eſt, ita, vt nihil illi deſit præter politiſsimam doctrinam tranſmarinam, vt ait libro tertio de Oratore. negat item libro ſecundo de Oratore, Catonem tenere, quibus rebus ornetur oratio: quòd nondum iſta Romam eſſent importata. Itaque Cato habebat florem eloquentiæ, vt hic ait, ſed non habebat florem pigmentorum, vt infra loquitur. LVMEN, ornamentum, orationis forma, σχῆμα. vt enim ingenii lumen eſt eloquentia, ſic eloquentiæ lumina ſunt σχήματα, quæ lumina vertit etiam ipſe Cicero in Oratore. HVIC, Catoni. SICVTI, defuerunt. MVLTIS IAM ANTE SECVLIS, tribus ſeculis, & annis triginta, vel annis trecentis triginta. tot enim numerantur anni à Platone, cuius æqualis fuit Philiſtus, ad id tempus, quo Cicero hoc ſcripſit. PHILISTO, Philiſtus Archonidæ filius, & Eueni poëtæ elegiaci diſcipulus fuit: qui primus hiſtoriam rhetorice compoſuit: artem porrò Rhetoricam, de rebus Aegyptiacis libros duodecim,

de

de rebus Siculis libros vndecim, ad Tricaranum orationem de Naucrate, de Dionysio tyranno libros sex, de Aegyptiorum theologia libros tres, conciones, & alia quædam de Libya, & Syria scripsit. hæc propemodum Suidas. Hic Philistus, vt in Nicia refert Plutarchus, se præclare gessit in eo bello, quod Athenienses cum Syracusanis gesserunt: deinde Dionysio seniori in constituendo principatu fauit, & ab eo arci præfectus fuit, cum matre, cuius, ipso etiam sciente, consuetudinem dicitur habuisse. postea tamen quum Leptinæ, qui frater erat Dionysii, filiam vxorem, ipso Dionysio inscio, duxisset, ab eo pulsus est ex Sicilia: qui quum Adriam ad hospites quosdam suos venisset, otium nactus, maiorem historiæ suæ partem conscripsit. Nec postea, nisi post Dionysii senioris mortem, reuocatus est. Tunc enim, qui Dioni aduersabantur, quum scirent Philistum semper tyrannorum fuisse studiosum, vt is Platoni opponeretur, monuerunt Dionysiũ iuniorem, vt eum reuocaret. Reuocatus igitur, & Platoni semper est aduersatus, & Dionem eiiciendum curauit. Dion vero non ita multo post Dionysio bellum intulit, & victum in arce obsedit: cui quum Philistus tum classis præfectus opem ferre vellet, superatus, mortem sibi consciuit, vt Diodorus Siculus, & Gemistus Ephorum secuti, referunt, quamuis alii, vt Thimonides, & Timæus, eum viuum in manus hostium venisse, & ab iis crudeliter interfectum scripserint. Diodorus etiam insepultum proiectum testatur. Ex his apparet, quare Cicero libro primo de Diuinatione dicat, apud Philistum de somnio matris Dionysii scriptum esse, & eum æqualem temporum illorum: & cur item libro secundo de Oratore Dionysii familiarissimum vocet: & cur Marcellinus in vita Thucydidis illa verba scribat: φίλιστος τῷ νέῳ διονυσίῳ τοῖς λόγοις πολεμεῖ. quem Cicero doctum, & diligentem appellat, putátq. illum voluisse Thucydidem imitari, vt libro secundo de Oratore refert: hinc Quintilianus ait: Philistus imitator Thucydidis, & vt multo infirmior, ita aliquatenus lucidior. SYRACVSIO, græce. nam Syracusanus Latine dicitur, vt ait Seruius. Cicero igitur hic, & libro secundo de Oratore Philistum Syracusium vocat, & cæteri scriptores consentiunt, vt ego mirer, cur Suidas ita scribat: φίλιστος ναυκρατίτης ἢ συρακούσιος. IPSI, ἔμφασις, perinde, ac si dicat, ipsi, qui omnes, vt libro secundo de Oratore scriptum est, artificio dicendi facile vicit: quenque tunc ipse Philistus imitatus est, & tam multi nunc imitantur, vt infra dicetur. THVCYDIDI, de quo diximus. NAM, αἰτιολογία, cur amatores illi defuerint. HORVM, Philisti, & Thucydidis. CONCISIS SENTENTIIS, ex quibus aliqua sint omissa, & quasi amputata: qua de re Dionysius Halicarnasseus de Thucydide loquens, ita scribit: ἰδιώματα δὲ αὐτοῦ καὶ χαρακτηριστικώτατα ἐστὶ τὸ πειρᾶσθαι δι' ἐλαχίστων ὀνομάτων, πλεῖστα σημαίνειν πράγματα, εἰς ἂν καὶ ἔτι προσδοχόμενον τὸν ἀκροατὴν ἀκούσεσθαι, καταλείπειν ὑφ' ὧν ἀσαφὲς γίγνεται τὸ βραχύ. Hinc Thucydides ἀσαφὴς τὴν διάνοιαν est à Græcis appellatus, vt supra etiam diximus. Idem de Philisto, qui illum est imitatus, dici potest. NON SATIS APERTIS, obscuris, λιτότης. Thucydidis enim conciones ita multas habent obscuras, abditásque sententias, vix vt intelligantur, vt supra etiam ex Oratore retulimus. BREVITATE, breuis enim Thucydides à Quintiliano vocatur, vt est etiam supra dictum, vt mittam, quod Cicero ad Q. fratrem scribit. ACVMINE, hinc Thucydides acutus à Cicerone in epistola quadam ad Q. fratrem vocatur. sunt tamen, qui censent hæc verba esse tollenda: quum breuitate, tum nimio acumine. OFFICIT, quòd ipse clarius scribat: & ob id multi malint illum, quàm Thucydidem, & Philistum, qui sunt obscuri, legere. THEOPOMPVS, Theopompus Chius Damasistrati filius, & Isocratis discipulus fuit: natus circiter olympiada nonagesimam tertiam: qui epitomen

historiarum Herodoti duobus libris est complexus: res Philippi Regis gestas libris quinquaginta octo, vt Diodorus Siculus refert, vel vt alii volunt, septuaginta duobus: res Græcas libris vndecim: συμβουλὰς ad Alexandrum, orationem κατὰ τῆς πλάτωνος διατριβῆς: epistolam Chiam: orationem de pecuniis ex Delphis ablatis: ea, quæ omisit Thucydides, quæque post illum sunt gesta, ac alia plurima scripsit. Hæc nos ex Suida, Athenæo, Marcellino, & aliis collegimus, & vidimus, male legi apud Suidam, φιλοιὰ, quum φιλιππικὰ scribere oporteat: intelleximus item, cur Cicero libro duodecimo ad Atticum illa scribat verba: mecum habeo & ἀρισοτέλους, & θεοπόμπου πρὸς ἀλέξανδρον. pulsus enim è patria quum supplex in Dianæ Ephesiæ templum confugisset, multa contra Chios scripsit ad Alexandrum, in quibus illum laudauit: sed postea παλινῳδίαν cecinit. nam dicitur in eundem postea scripsisse: quamuis, quod scripsit, in manus hominum non videatur venisse. Eum maledicum scriptorem fuisse Lucianus, Aemilius Probus, & Dionysius Halicarnasseus testantur. à Suida dicitur difficilis, & morosus fuisse, sed in dicendo multus, spissus, & abundans, & ob id frenis indiguisse, vt dixit Isocrates, præsertim quòd impetu quodam, quam φορὰν Suidas vocat, ferebatur. Hinc infra Cicero acerrimum ingenium Theopompi vocat, & libro tertio de Oratore scribit, eum exultantem verborum audacia ab Isocrate repressum fuisse. Fuit vero Theopompus veritatis studiosus vsque adeo, vt à Suida φιλαλήθης vocetur, & ab Athenæo, qui addit, eum multas pecunias veritatis inuestigandæ causa consumpsisse. In eius tamen scriptis innumerabiles erant fabulæ, vt autor est Cicero libro primo de Legibus. Quare nonnulli dicunt, eum diuinitus esse multatum, quòd suis scriptis, & illis fabulis sacras Mosis historias miscuisset. Illud vltimo loco addimus, quod Gellius & Suidas referunt, illum in certamine, quod Artemisia de laudibus Mausoli constituit, vicisse. ELATIONE, ATQVE ALTITVDINE ORATIONIS SVAE, graui, & grandi genere dicendi, in quo versatus est. & commode Cicero sic locutus est, quum quia dixit alibi, elata verba, elate dicere, altámq. orationem, tum quia verba videtur accommodare ad translationem, quæ sequitur, luminibus obstruxit, quod in primis res sublimes, & altæ faciunt. Theopompus vero in primis elegantiæ studuit ita quidem, vt eum quidam, quod in Oratore scribit Cicero, reprehenderint, quòd literas quasdam tantopere fugerit. ob id fortasse ῥήτωρ à Suida dicitur: à Quintiliano certe oratori similis appellatur, vt qui ante, quàm est ad historiam solicitatus, diu fuerit orator. Cicero certe quidem libro secundo de Oratore scribit, eum ab Isocrate impulsum se ad historiam contulisse, sed causas omnino nunquam attigisse. QVOD IDEM, facit, id est officit elatione, atque altitudine orationis, & verborum granditate. LYSIAE, quem iam propè audias oratorem perfectum dicere DEMOSTHENES, orator perfectus, & cui nihil admodum desit ita, vt Demosthenes elate, & summisse posit dicere, Lysias elate non possit. hæc supra, & in libello de Optimo genere oratorum dicuntur. CATONIS LVMINIBVS OBSTRVXIT, impedimento fuit, ne Catonianæ orationis lumina videri possent. & loco posita est translatio. nam & orationis lumina dicimus: & quum hic de altitudine loqueretur, ad fenestrarum lumina, quæ ex alto recipi solent, accommodauit: quibus obstruere solent vicini, id est murum, parietem, tectum, vel tale quid contra struere, & ita lumen impedire quod Greci dicunt, ἐμποδίζειν τῷ φωτί. Iurisconsulti, officere luminibus, dicunt, sed Cicero hic vtrunque videtur dicere: Theopompus officit, & oratio obstruxit. sic etiã in oratione pro Domo dixit, vt cætera, quæ referri possent, nunc mittamus. HAEC POSTERIORVM, hæc oratio, qua nos posteri vtimur,

qui

qui nuper agnouimus, quàm apte verbis debeat esse comprehensa sententia, quum apud Græcos iam anni propè quadringenti sint, quum hoc probatur vt in Oratore scribit: & infra refert hæc pigmenta modo importata esse. QVASI, hac particula mollit translationem, quæ durior esse videbatur, exaggerata altius oratio pro eo, quod est graui genere dicendi, & verbis grandibus confecta. IN NOSTRIS, vt in Caluo, de quo dicetur infra. QVOD, αἰτιολογία. IN GRAECIS, quod ad Græcos oratores pertineat. ANTIQVITATE, quia Græcorum sunt antiquissima quæque scripta vel optima, vt inquit Horatius ad Augustum scribens. & antiquus fuit Lysias, quem magnopere sequebantur. EAQVE SVBTILITATE, qualis in Lysia fuit, quem suprà subtilem Cicero vocauit. QVAM ATTICAM APPELLANT, isti, qui volunt Attici videri, quos infra Cicero confutat, vbi concedit minutæ subtilitati locum esse posse. HANC, antiquitatem, vel potius subtilitatem. IN CATONE, qui antiquus, & subtilis fuit, vt paulo ante dictum est. NON NOVERVNT QVIDEM, quòd nostrorum oratorum, qui quidem nunc sunt, nemo illum legat, vt supra dixit. sed quoniam hæc locutio, non nouerunt quidem, est admodum rara, libenter legerem, non nouerunt quidam: vel, vt in manu scripto vidimus, ne nouerunt quidē. alii legunt, nouerunt. quid enim? HYPERIDAE VOLVNT ESSE, ET LYSIAE, videtur dictum, vt illud, me totum Pompeii esse scis: & illud item, Cæsar me suum numerat: vel illud, sum χρήσει μὲν tuus: κτήσει δὲ Attici nostri: sed quoniam hic nullam neque factionem, neque possessionem, sed similitudinem significat, vereor, ne legere oporteat, Hyperidæ volunt esse similes, & Lysiæ, presertim quum infra ita dicat: Atticorum similes esse volumus idque dicat sub persona illorum, qui volebant Attici videri. Vel Hyperidæ, & Lysiæ numero multitudinis censeantur, & paulo post, Catones, legatur, vt sit locutio, & modus, qualis ille in Lelio: numeremus Paulos, Catones, Caios, Scipiones, Philos, id est tales, quales illi fuerunt. LAVDO, laudo consiliū eorum, qui volunt esse tales, quales Hyperides, & Lysias fuerunt. sic infra: Atticorum similes esse volumus: optime. CVR NOLVNT ESSE CATONIS? quum tanta similitudo sit inter Lysiam, & Catonem, quanta supra dicta est? ATTICO GENERE DICENDI, genere dicendi, quod ipsi vocant Atticum, vt infra dicetur. SAPIENTER ID QVIDEM, dicunt illi. ATQVE VTINAM, εἴθε, qua Cicero solet vti hoc modo: atque vtinam quidem. OSSA, tenuitatem, subtilitatem, & exilitatem. sic enim, de his hominibus loquens, sæpe vocat. & est translatio ab animantibus macris, & quæ vix ossibus hæreant, vt ait Poëta. hinc Plautus in Captiuis dixit: ossa, atque pellis sum, misera macritudine. atque hoc quidem loco, ossa solum, Pontanus alliterationem esse dixisset. SANGVINEM, orationem fortem, robustam, vires, lacertos, & neruos habentem, vt etiam supra sumus interpretati. GRATVM EST TAMEN, QVOD VOLVNT, quòd Hyperidæ, & Lysiæ volunt esse, id est Attici laudo: quando in magnis & voluisse satis est. CVR IGITVR, quum tam Cato, quàm Lysias, & Hyperides in eo genere dicendi, quo delectantur isti, sit versatus. AMATVR, vterque sui studiosos, & suos laudatores habet, vt supra de Lysia dixit. aliter amantur, rectius. IGNORETVR CATO? ita, vt illum nunc nemo legat? ANTIQVIOR, ἀνθυποφορά, qua proponit, quod ab aduersariis dici poterat. HVIVS, Catonis. HORRIDIORA, quòd priora illa incompta, & breuia, & nō operosa essent, vt ait Gellius lib. decimo cap. tertio. ITA ENIM, ἀνθυποφορᾷ cum ratione respondet. sunt illa horridiora. tunc enim ita loquebātur. ID, quod ad verba horridiora pertinet. ILLE, Cato. NON POTVIT, quāuis

tentarit. nam, qui consideret, inquit Gellius, Catonis orationem, intelliger, illum contentum eloquentia ætatis suæ non fuisse, & id iam tum facere voluisse, quod Cicero postea perfecit. NVMEROS, qui tunc apud Latinos nulli seruabantur, licet oratio sæpe casu, aut natura numerose caderet: & numeri apud Græcos quadringentis ante annis inuenti fuissent, vt ait in Oratore. ET APTIOR, vt aptior, legitur in vetere libro, idque rectius. QVASI COAGMENTA, mollit translationem, vt etiam in Oratore: verba etiam verbis quasi coagmentare negligat. QVOD, addere numeros, verba componere, & quasi coagmentare. NE GRAECI QVIDEM, quamuis Græcia semper eloquentię princeps esse voluerit, vt lib. primo de Orat. scribitur. VETERES, qui fuerunt ante Isocratem, qui primus, vt supra dictum est, intellexit, etiam in soluta oratione, dum versum effugeres, modum tamē, & numerum quendam oportere seruari. FACTITAVERVNT, nam ante Isocratē verborum quasi structura, & quædā ad numerum conclusio nulla erat. ORNARI ORATIONEM, vsque adeo, vt autor Rhetoricæ ad Herennium, verborum, & sententiarum exornationes soleat vocare. GRAECI, vt Hermagoras, & alii qui de Rhetorica scripserunt. PVTANT, vt qui exornationes hasce dicantur inuenisse. Nam Gorgias, vt scribit Suidas, τροπαῖσι, καὶ μεταφοραῖς, καὶ ἀλληγορίαις καὶ ὑπαλλαγαῖς, καὶ καταχρήσεσι, καὶ ὑπερβάσεσι, καὶ ἀναδιπλώσεσι, καὶ ἐπαναλήψεσι καὶ ἀποστροφαῖς, καὶ παρισώσεσιν ἐχρῆτο: quem Thucydides in multis est imitatus, vt in eius vita legimus. VERBORVM IMMVTATIONIBVS, verba, inquit Cicero in Orat. dico, mutata, in quibus pro verbo proprio subiicitur aliud, quod idem significet, sumptum re aliqua consequenti: vt quum Ennius pro Afris immutat Africam. Idem penè Cicero in Partitionibus, & lib. tertio de Orat. docet: vt illa definitio τοῦ τρόπου, quæ est apud Quintilianum lib. nono capite primo cum his verbis conueniat: τρόπος est dictio ab eo loco, in quo propria est, translata in eum, in quo propria nō est. QVOS, aliter quas. τρόπους, mores Aquila Romanus vertere videtur, Cicero modos, autor Rhetoricę ad Herennium exornationes: Quint. verbum Græcum retinet: Aquila Romanus pro tropis σχήματα λέξεως, opinor, dixit. ad verba certe pertinet, vt hic Cicero verborum exornationes sententiarum exornationibus præponat, vt item in Oratore facit, quum libro tertio de Oratore contrà sententias verbis præposuerit. sed tunc docebat: & qui docet, vt melius præcepta tradat, naturæ ordinem, quoad potest, imitari debet: quod intellexit etiam Aquila Romanus, quum dixit: percurramus igitur sententiarum figuras. naturæ est enim prius sentire, quàm eloqui. Idem dicit Quintilianus. Hic vero Cicero, & in Oratore vt orator scribit, non docet vt Rhetor: & iccirco hunc ordinem sequitur, vt oratio crescat, vt etiam supra de verbis & rebus diximus. Hæc autor Rhetoricæ ad Herennium videtur ignorasse, qui quum doceret, non scriberet, verba tamen sententiis præposuit. SENTENTIARVM, διανοίας σχήματα dixit Aquila Romanns, dixit & Quintilianus, qui postea vertit: mentis, vel sensus, vel sententiarum figuras; autor Rhetoricæ ad Herennium sententiarum exornationes appellauit: Cicero sententiarum formas hoc loco, alibi vero sententiarum ornamenta, & lumina, & conformationes vocauit. ORATIONISQVE, si hoc loco est ἐπιφέρονται, sententiarum, id est orationis, quòd sententiæ, vt ait Quintilianus, adeo sint virtutes orationis, vt sine iis nulla intelligi vere possit oratio: videtur Cicero verba excludere, ex quibus tamen ita constat oratio, vt orationem pro verbis sæpe dicamus, & Quintilianus orationis & sententiarum figuras vocet. Sin pro orationem verba, & sententias voluit complecti, cur eam potius cum sententiarum formis, quàm cum

verborum

verborum tropis coniunxit? fortasse ita posuit, vt orationem à verbis, & sententiis quodam modo seiungeret tanquam genus à formis, quòd eam sciret formas quasdam proprias habere, quæ Græci quasi aliquos gestus orationis σχήματα appellant, vt ait in Oratore: de quibus Hermogenes libro quarto περὶ τῆς εὑρέσεως ita scribit: ἀναγκαῖον εἰπεῖν καὶ περὶ τῶν τοῦ λόγου σχημάτων. deinde præcepta ea de re tradit, quæ inde sunt petenda. & nisi Cicero hic dixisset, quæ vocant σχήματα, potuisset aliquis existimare, hic orationis formas eas septem significari, quas Hermogenes τὰς ἰδέας τοῦ λόγου vocat. FORMIS, quamuis formam, & figuram Cicero ita sæpe confundat, vt altera pro altera recte poni posse videatur: existimauit tamen hoc loco formam magis accommodatam: quod et si figuras sententiarum dicimus, frequentius tamen, & melius formas orationis, quàm figuras dicere solemus: & orationi vt verbo viciniori, quàm sententiis maluit accommodare. ΣΧΗΜΑΤΑ, figuras omnes vertunt, præsertim quum de rebus hisce loquuntur. NON VERISIMILE EST, sic, non credibile est. IN VTROQVE GENERE, in verborum immutationibus, & sententiarum, orationisque formis. quamuis enim orationem à verbis, & sententiis quodam modo, vt diximus, seiungat, duobus tamen nominibus tantum immutationibus, & formis ita complectitur, vt recte in vtroque genere dicat. CREBER, ad verborum immutationes refertur. Vt enim supra Thucydides, & eius æquales crebri sententiis dicantur, in Oratore tamen Cicero Phalereum laudat, quòd verborum exornationes ita frequentet, vt immutationes ipsæ nusquam sint crebriores: & libro tertio de Oratore hisce de rebus loquens, orationem luminibus verborum frequentandam docet. DISTINCTVS, ad sententiarum, & orationis formas refertur. Vnde Cicero libro de Oratore de sententiis ita scribit: omnis oratio quasi luminibus sententiarum est distinguenda. nec ita multo ante dixerat, orationem formandam, & membris distinguendam: Hermogenes vero de formis orationis, quæ σχήματα vocat, loquens, eam periodis potissimum efferendam præcipit. NEC VERO, πρόληψις. NEC VERO IGNORO, λιτότης. NONDVM, nondum à Romanis cognito numero, quē nuper agnouimus, vt ait in Oratore. ALIQVID PERFECTIVS, quale fuit, quod ipse Cicero præstitit. nam Cato voluit, quod Cicero postea perfecit, vt scribit Gellius libro decimo capite tertio. QVIPPE QVVM, αἰτιολογία, quare nondum sit satis politus, quòd sit nimis vetus. NOSTRORVM TEMPORVM, quibus viuimus ipsi. VETVS, quippe qui mortuus sit annis octuaginta sex ipsis ante me Consulem, vt supra dictū est. NVLLIVS, nisi quem Appii Cæci oratio, & nōnullæ laudationes delectant, quod supra dixit. ANTIQVIVS, nam supra dixit: nec vero habeo quenquam antiquiorem, cuius quidē scripta proferenda putem. SED MAIORE, est quædā quasi αἰτιολογία αἰτιολογίας κατὰ πρόληψιν ne quis priorem αἰτιολογίαν ita posset confutare: quid dicis Cic. Catonem nondum satis esse politum, quòd vetus sit, quum quæ sunt vetera, & antiqua ita soleant laudari, vt antiquum pro bono sæpe ponamus? verum illud quidem est, inquit Cicero, in cæteris artibus, sed in arte dicendi non itē in qua loquendum sit verbis præsentibus, vt apud Gellium Phauorinus ostēdit. & quum Cicero dicit, sed maiore honore in omnibus artibus, quàm in hac vna dicendi versatur antiquitas, ita videtur quasi καθ' ὑπαλλαγὴν interpretandum: antiquitas in omnibus artibus minus, quàm in arte dicendi contemnitur. sic vero interpretandum esse, ratio ipsa, & ea, quæ sequuntur, docent. Quis enim non intelligit, ne in reliquis quidem artibus ea, quæ sint prius facta rudia, his, quæ postea sint perfecta, præferri solere? exempla, quæ ponit Cicero, id demonstrant. In reliquis tamen artibus antiqua plus

habent laudis, quàm in arte dicendi. OMNIBVS ARTIBVS, non solum ingenuis, sed his etiam, quæ sordidæ vocantur. Quin Cicero de ingenuis nulla ponit exempla, tanquam res ipsa loquatur: de statuaria vero, pictura, & poëtica ponit, quæ inter liberales non solent numerari, quamuis de pictura, & poëtica possit dubitari. IN HAC VNA DICENDI, in hac vna arte dicendi. atque hic artem vocat, quum à principio, vt ibi diximus, dubitarit.

Quis enim eorum, qui hæc minora animaduertunt, non intelligit Canachi signa rigidiora esse, quàm vt imitentur veritatem? Calamidis dura illa quidem, sed tamen molliora, quàm Canachi. nondum Myronis satis ad veritatem adducta, iam tamen quæ non dubites pulchra dicere. pulchriora etiam Polycleti, & iam planè perfecta, vt mihi quidem videri solent. Similis in pictura ratio est, in qua Zeuxim, & Polygnotum, & Timantem, & eorum, qui non sunt vsi plus quàm quatuor coloribus, formas, & lineamenta laudamus. at in Aëtione, Nicomacho, Protogene, Apelle iam perfecta sunt omnia: & nescio an reliquis in rebus omnibus idem eueniat. nihil est enim simul & inuentum & perfectum.

QVIS ENIM, αἰτιολογία, quòd antiquitas minus in reliquis artibus, quàm in arte dicendi contemnatur. HAEC MINORA, nam si conferantur cum rebus, quæ in Rhetorica, & reliquis artibus ingenuis tractantur, minima debent iudicari. ANIMADVERTVNT, ita vt sciant iudicare, quanti vna quęque statua, & vnum quodque signum sit æstimandum: quòd oculos habeant eruditos: quod dictum Cælius Rhodiginus libro decimosexto capite vigesimotertio pluribus explicat. Tunc vero multi erant harum rerum studiosi, vt apud Ciceronem in Verrinis, & Paradoxis, & apud Plinium multis in locis cognoscitur: nec hodie desunt, qui rebus huiuscemodi vsque ad insaniā delectentur. CANACHI, de quo quidem nos nihil præter ea, quæ scribit Plinius, inuenire potuimus. Est autem digressio quædam, qua Cicero non aberret à proposito, sed ea confirmet, quæ dixit: & auditores, atque lectores perpetua illa relatione defessos quasi recreet, ac delectet: id quod non oratores modo, sed poëtæ etiam faciunt: imo vero poëtæ frequenter, & interdum oratores facere solent. Cicero certe in hoc dialogo sæpe facit. SIGNA, simulachra ex ære, & marmore facta, vt ex Plinio libro trigesimoquarto capite octauo, & libro trigesimosexto capite quinto cognoscimus. RIGIDIORA, asperiora, duriora, quibus paulo post opponit molliora. QVAM VT IMITENTVR VERITATEM, nam quum ita sint rigida, non videntur vere homines, qui natura sunt molles, referre: quum statuæ commendari tum maxime soleant, quum ad veritatem proxime accedunt, vt Praxitelis Venus: cuius amore captum quendam ferunt, quum delituisset noctu, simulachro cohæsisse, eiúsque cupiditatis fuisse indicem maculam. lege Valerium Maximum libro octauo capite vndecimo, vt nunc res alias & alios scriptores mittamus. CALAMIDIS, de quo Plinius, Lucianus, & Quintilianus scribunt. DVRA ILLA QVIDEM, minus rigida vt ait Quintilianus libro duodecimo capite decimo. MOLLIORA, minus rigida, dicerent Grammatici. CANACHI, signa. MYRONIS, vide Plinium, & Quintilianum. PVLCHRA, nam molliora, quàm

superiores fecit, vt ait Quintilianus. PVLCHRIORA; signa. POLYCLETI, inuenies apud Plinium, & Quintilianum. IAM PLANE' PERFECTA, sic ait Quintilianus: diligentia, ac decor in Polycleto supra cæteros, cui quanquam à plerisque tribuitur palma, tamen ne nihil detrahatur, deesse pondus putant. hic consumasse hanc scientiam iudicatur, vt ait Plinius lib. trigesimo quarto capite octauo: Strabo quoque illum in arte valde commendat. MIHI; quem Verres olim inter alios, vt harum rerum rudem, idiotam vocabat. hoc ait Cicero Verrina sexta, in epistolis item quæ Familiares vocantur, scribit, se omne genus signorum non magni æstimare: idem Paradoxo quinto testatur. Illa tamen sunt in epistolis ad Atticum verba: in hoc genere sic studio efferimur, vt abs te adiuuandi, ab aliis propè reprehendendi simus. sed ibi vel iocatur, vel potius Attico vt amicissimo vere ostendit, se quoque harum rerum studiosum esse, quum alibi id neget, vt, qui in alios dixerat, vitio carere videretur. SIMILIS, quod ad antiquitatem pertineat. PICTVRA, quam Plinius, & Philostratus magnopere commendant: nec desunt, qui dicant, olim inter artes liberales habitam fuisse. Plutarchus certe in L. Aemilio Paulo scribit, Romæ morem fuisse, vt eam nobiles etiam discerent: hinc, vt refert Plinius, Fabii Pictoris cognomen natum. ZEVXIN, Zeuxis fuit Heracleotes, qui suis temporibus longe cæteris excellere pictoribus, vt scribit Cicero, existimatus est. Hic floruit olympiade septuagesima octaua, vt apud Eusebium legimus: Plinius vero scribit, eum ab Apollodoro artis fores apertas intrasse olympiadis nonagesimæ quintæ anno quarto: at Suidas ex Aristotele refert, eum κατὰ τὸν Σωκράτην χρόνον vixisse. eum certe Plato in Gorgia nominat. Vnde facile apparet, illum etiam Socrate, qui fuit natu multo maior Isocrate, seniorē fuisse. Hunc olim Agrigentini, vt putat Plinius, vel potius Crotoniatæ, vt Cicero docet, magno pretio conductum adhibuerunt, vt templum Iunonis egregiis picturis ornaret: quod vt melius posset efficere, Helenæ se pingere simulachrum velle dixit: quod Crotoniatæ, qui eum muliebri in corpore pingendo plurimum aliis præstare sæpe accepissent, libenter audierunt. Illis igitur permittentibus, quinque virgines formosissimas delegit, vt mutum in simulachrum ex animali exemplo veritas transferretur. Ambigitur, inquit Plinius, Demophili ne Himerei an Nesex Thasii discipulus fuerit: de quibus Apollodorus versos fecit, artē ipsis ablatam Zeuxin ferre secum. Hic opes tantas, vt idem Plinius scribit, acquisiuit, vt in ostentatione earum, olympiæ aureis literis in palliorum tesseris intextum nomen suum ostentarit. postea vero donare opera sua instituit, quòd ea nullo satis digno pretio permutari posse diceret, sicuti Alcmenam Agrigentinis, Pana Archelao. Fecit & Penelopen, in qua pinxisse mores videbatur: quamuis Aristoteles neget, eum mores expressisse. fecit & athletam, adeóque sibi in illo placuit, vt versum subscriberet, celebrem ex eo: inuisurum aliquem facilius, quàm imitaturum. Magnificus fuit Iupiter eius in throno astantibus Diis: & Hercules infans dracones strangulans, Alcmena matre corām pauente, & Amphitryone. Deprehensus est tamen Zeuxis grandior in capitibus, articulísque. Descendisse Parrhasius cum Zeuxide in certamen traditur: & quum ille detulisset vuas tanto successu pictas, vt in scenam aues aduolarent: ipse detulisse linteum pictum traditur, ita veritate repræsentata, vt Zeuxis alitum iudicio tumens, flagitaret tandem remoto linteo ostendi picturam: atque intellecto errore concederet palmam ingenuo pudore: quoniam ipse aues fefellisset, Parrhasius autem se artificem. Fertur etiam postea Zeuxis pinxisse puerum vuas ferentem, ad quas quum aduolarent aues, eadem ingenuitate processit iratus operi,

& dixit: vuas melius pinxi, quàm puerum. nam si & hoc consumassem, aues timere debuerant. Pinxit & Marsyam religatum, & fecit opera figlina. Hæc Plinius. Hic Athenis in templo Veneris Amorem admodum puerum rosis coronatum pinxit, quod Suidas, & Aristophanis Interpres testantur. Quum Agatharcus gloriaretur, quòd celeriter, & facile pingeret, ego vero, inquit Zeuxis, tarde. quin quibusdam quærentibus, cur tarde pingeret, ὁμολογῶ ἔφησεν ἐν πολλῷ χρόνῳ γράφειν. Hoc scribit Plutarchus, sed plura Lucianus, quibus quantum sit credendum, eruditi iudicabunt. Quintilianus hoc modo: Zeuxis plus membris corporis dedit id amplius, atque augustius: atque, vt existimant, Homerum secutus, cui validissima quæque forma etiã in fœminis placet. Ille vero ita circunscripsit omnia, vt eum legum latorem vocent, quia Deorum, atque heroum effigies, quales ab eo sunt, cæteri, tanquam ita sit necesse, sequuntur. Hinc, vt scribit Valerius Maximus, Zeuxis: quum Helenam pinxisset, quid de eo opere homines sensuri essent, expectandum non putauit, sed protinus hos versus Græcos adiecit: οὐ νέμεσις Τρῶας καὶ ἐϋκνήμιδας ἀχαιοὺς τοιῇδ' ἀμφὶ γυναικὶ πολὺν χρόνον ἄλγεα πάσχειν, αἰνῶς ἀθανάτῃσι θεῇς εἰς ὦπα ἔοικεν. De Zeuxide item ita scribit Aelianus: Quum Megabyzus olim picturas viles, nec artificiose factas laudaret: alias vero studiose elaboratas vituperaret, Zeuxidis pueri colores terentes, eum deridebant: quare Zeuxis dixit: quando taces ô Megabyze, isti pueri te admirantur, tuam vestem, & seruos, qui te sequuntur, videntes: quando vero aliquid de arte vis dicere, te contemnunt. custodi igitur te ipse, vt lauderis, linguæ parcens, & nihil ex his, quæ tibi minus cõueniunt, studiose loquens. hæc Plinius de Apelle, & Alexandro refert. Idem Zeuxis, vt idem Aelianus ait, quum Helenam pinxisset, ex ea magnum lucrum fecit. non enim temere, & vtcunque volentes, ad eam spectandam admittebat: sed oportebat argentum constitutum deferre, & postea spectare. Vt igitur illo mercedem pro pictura capiente, Græci illam Helenam meretricem vocabant. Politianus olim, quum librum Aeliani nondum, vt videtur, haberet, vertit. Nuper vero liber Aeliani est emissus, in quo illud etiam scribitur: Socrates dixit, Archelaum in domum quadraginta minas erogasse, quibus Zeuxin Heracleoten conduxerat, vt eam depingeret: in seipsum vero nihil: & iccirco procul summo studio profectos, vt eam spectarent: propter ipsum vero Archelaum ad Macedonas neminem venisse, nisi si quem ipse pecuniis induxisset. Zeuxidis Helenam Nicostratus pictor quum olim admiraretur, ac palàm quasi obstupesceret: eum quidã interrogauit: quid passus, sic afficeretur: non interrogasses, inquit, si meos oculos habuisses. & merito sane. is enim fuit Zeuxis, qui, vt autor est Philostratus, vmbras etiam, atque anhelitus quum emissos, tum etiam attractos arte sua expresserit: qui mortuus est ridendo, dum sine fine anum à se pictam ridet. POLYGNOTVM, is Thasius fuit, Aglaophontis filius, & discipulus: qui ciuis Atheniensis est factus, quum gratis porticum, quæ ποικίλη dicebatur, vel, vt alii volunt, quum in ærario, & templo Castoris ac Pollucis res quasdam, & in his nuptias filiarum Leucippi depinxisset: vt Plato, Pausanias & Suidas testantur. hinc poëta Melanthius ita de Polygnoto scripsit: αὐτοῦ γὰρ δαπάναισι θεῶν ναοὺς ἀγοράν τε κεκροπίαν κόσμησ', ἡμιθέων ἀρεταῖσι. Ferunt eum, quum porticu in ipsa Troianas pingeret, Laodices personam effinxisse ex imagine Elpenicæ: quæ et si soror erat Cimonis, cum Polygnoto tamen consuetudinem habere dicebatur. Hic vt ait Plinius, primus mulieres lucida veste pinxit, capita earum mitris versicoloribus operuit, plurimúmque picturæ primus contulit: siquidem instituit os adaperire, dentes ostendere, vultũ ab antiquo rigore variare: & optime mores, quod est apud Aristotelem, expressit

presiti? Hic Delphis ædem pinxit, & in ea bellum, vt opinor, Troianum. Philostratus certe in Apollonii vita id videtur significare, & Lucianus autor est eum Cassandram ibi pinxisse: cui Amphictyones, quod erat publicum Græciæ concilium, hospitia gratuita decreuerunt. Hunc Plinius non modo inter nobilissimos pictores, sed etiam inter argenti cælatores numerat: scribítque illum, & Myconem primo sile pingere instituisse, atramentúmque ex vinaceis fecisse. Quin ceris illum pinxisse, ac picturam inussisse testatur. Quantum in pictura valuerit, ostendit Pamphilus, qui vocatus, vt parietes Thebis, qui reficerentur, quondam ab ipso Polygnoto picti, pingeret, multum comparatione superatus existimatur: vt ait Plinius. & sane scribit etiam Aelianus, illum magna pinxisse, & præmia maxima consecutum. Fuit vero ante olympiada nonagesimam: quod vt verum videatur, facit etiam Quintilianus, qui Zeuxide illum multo seniorem facit. Quare Cicero hic ordinem non seruauit. De vmbris, & anhelitu idem præstitisse, quod postea Zeuxis, scribit Philostratus. In pingendo superciliorum interuallo, malarum rubore, amictu, qui sit tenuis ita, vt pars corpori quàm decentissime accommodetur, pars ventis mouenda relinquatur, eum plurimum valuisse significat Lucianus, vbi scribit, Cassandram Delphis ita pictam fuisse. TIMANTEM, Timanthes (sic enim scribendum Plutarchus, & Suidas ostendunt) pictor fuit, de quo sic ait Quintilianus: in oratione operienda sunt quædam, siue ostendi non debent: siue exprimi pro dignitate non possunt: vt fecit Timanthes, vt opinor, Cithnius in ea tabula, qua Colotem Teium vicit. Nam quum in Iphigeniæ immolatione pinxisset tristem Calchantem, tristiorem Vlyssem, addidisset Menelao quem summum poterat ars efficere, mœrorem, consumptis affectibus, non reperiens, quo digne modo patris vultum posset exprimere, velauit eius caput, & suo cuiusque animo dedit æstimandum. Idem propemodum scribit Valerius Maximus, & Plinius, qui illa etiam addit: Parrhasius magnis suffragiis superatus à Timanthe Sami in Aiace, armorúmque iudicio, herois nomine id se moleste ferre dicebat: quòd iterum ab indigno victus esset. Pinxit & minoribus tabellis libidines, eo genere petulãtis ioci se reficiens. Erant & alia ingenii eius exemplaria præter Iphigeniam, veluti Cyclops dormiens in paruula tabula: cuius & sic magnitudinem exprimere cupiens, pinxit iuxtà Satyros, thyrso pollicem eius metientes: atque in omnibus eius operibus intelligebatur plus semper, quàm pingebatur: & quuum ars summa esset, ingenium tamen vltra artem erat. Pinxit & heroa absolutissimi operis, artem ipsam complexus, viros pingendi. Eam quoque pugnam, quæ inter Agidem & Aratum in capienda Pellena facta est, ἐμφαντικὴν τῇ διαθέσει ἔχουσαν, vt ait Plutarchus, pinxit: quanquam nos credimus vel alterum Timanthen fuisse, vel Plutarchum errasse: quando Plinius scribit, Timanthem Zeuxidis æqualem, & æmulum fuisse, & Zeuxin olympiade nonagesima quinta floruisse. atqui Plutarchus idem est autor, Aratum quamuis senem vixisse iuuene adhuc Philippo, qui postea fuit à Romanis victus: ad quod tempus à Zeuxide anni minimum ducenti & viginti numerantur: tantum abest, vt eodem tempore Timanthes ille, & Aratus fuerint. EORVM, vt Apellis, Echionis, Melanthii, & Nicomachi, vt ostendit Plinius libro trigesimoquinto capite septimo: quos etiã posteriores vocat Philostratus in Apollonio, vbi scribit, veteribus vnum colorem satis fuisse. QVATVOR, ex albis melino, ex silaceis Attico, ex rubris Sinopide Pontica, ex nigris atramento, vt docet Plinius libro trigesimoquinto capite septimo. hinc Philostratus in Apollonio ita Latine scribit: posteriores quatuor colores adhibuere: inde paulatim pluribus, ac pluribus sunt

vſi,vt res ipſa docet,& Plinius etiam teſtatur. Cicero igitur in Oratore picturam illam paucorum colorum vocat: FORMAS, ET LINEAMENTA, membrorum compoſitiones, & conformationes lineamentorum libro primo de Natura Deorum dixit: Græci χρώματα, & πέρατα,niſi fallor, appellant. Plutarchus certe libro primo de Placitis Philoſophorum ita ſcribit: χρῶμα ἐστὶν ἐπιφάνεια, καὶ τὴν γραφὴν, καὶ πέρας σώματος. LAVDAMVS, hinc apparet verum eſſe,quod ſcribit Quintilianus:Veterum pictorum ſimplex color tam ſui ſtudioſos adhuc habet,vt illa propè rudia,ac velut futuræ mox artis primordia, maximis, qui poſt eos extiterunt autoribus, præferantur proprio quodam intelligendi, vt mea opinio fert, ambitu. AT, hac particula,quæ aduerſatiua ſolet à Grammaticis appellari,oſtendit, eos, quos ſtatim nominat,pluſquam quatuor coloribus vſos fuiſſe,quum tamen Plinius,vt diximus,Apellem, & Nicomachum inter eos ponat, qui tantum quatuor vſi dicuntur.ſed forte à principio quatuor,deinde pluribus vſi dici poſſunt. AETIONE, Aetion pictor fuit, qui quum Rhoxanes, & Alexandri nuptias in tabula pictas in Olympiam ſpectandas detuliſſet, eius artis præſtantia Proxenides, quem certaminum iudicem Græci tunc conſtituerant delectatus,illum ſibi quamuis peregrinum generum aſciuit. hæc Lucianus in Herodoto, vel Aëtione, vbi totam imaginem pluribus verbis deſcribit. Dubitant eruditi, an apud Ciceronem paradoxo quinto,Aetionis, an Echionis,legi debeat, quum ſatis conſtet,vtrunque pictorem fuiſſe: & Actæonis,vt quidam legunt, vt pictoris mentio nulla reperitur, quantum nos legere potuimus. NICOMACHO, vide Plinium. PROTOGENE, Protogenes pictor fuit Xanthius ex Lycia,vt ait Suidas.ſed eum falli Plinius, Plutarchus,& Pauſanias oſtēdunt qui Caunium ex gente Rhodiis ſubiecta fuiſſe teſtantur. Nec defendi poteſt,vel quòd duo fuerint: vel quòd Xanthus, & Caunus eadem ſit ciuitas: quando de eodem ſcribunt omnes:& Xanthus in Lycia,Caunus vero in Caria non ſolum à Pomponio Mela, ſed à reliquis etiam ſcriptoribus collocatur. Hic cura præſtantiſsimus à Quintiliano vocatur. hinc ita ſcribit Plinius: Apelles quum Protogenis opus immenſi laboris, ac curæ ſupra modū anxiæ miraretur, dixit, omnia ſibi cum illo paria eſſe, aut illi meliora, ſed vno ſe præſtare, quòd manū ille de tabula neſciret tollere: memorabili præcepto,nocere ſæpe nimiam diligentiam. Ea vero tanta in illo fuit,vt,quum Ialyſum(Ialyſum Suidas Dionyſium vocat,alii Liberi patris imaginem interpretantur, Pindarus Apollinis nepotem fuiſſe putat) quum Ialyſum igitur pingeret,tradatur,vt ait Plinius, madidis lupinis vixiſſe: quoniam ſimul famem ſuſtineret,& ſitim,ne ſenſus nimia dulcedine obſtrueret. huic picturæ quater colorem induxit ſubſidio iniuriæ,& vetuſtatis, vt decedente ſuperiore,inferior ſuccederet. Erat in ea canis mire factus, vt quem pariter caſus, & ars pinxerit. Non iudicabat,ſe exprimere in eo ſpumam anhelantis poſſe,quum in reliqua omni parte,quod difficillimū erat,ſibi ipſe ſatisfeciſſet. Diſplicebat autem ars ipſa,nec minui poterat, & videbatur nimia, ac longius à veritate diſcedere, ſpumáque illa pingi,non ex ore naſci, anxio animi cruciatu, quum in pictura verum eſſe, non veriſimile vellet: abſterſerat ſæpius,mutaueràtque penicillum,nullo modo approbans.poſtremo iratus arti quod intelligeretur,ſpongiam eam impegit inuiſo loco tabulæ,ex illáque repoſuit ablatos colores, qualiter cura optauerat, fecítque in pictura fortuna naturam.Eam vero picturam ſeptem annis,vt Plutarchus, & Aelianus ſcribunt,abſoluit:quam quidē quum Apelles vidiſſet, dicitur obſtupuiſſe,deinde conuerſus,dixiſſe: magnus labor, & artifex: ſed gratia deeſt, quam ſi vir aſſequatur,labor eius cœlum tangat. propter hunc Ialyſum, ne cremaret tabulas

bulas Demetrius Rex, quum ab ea parte sola posset Rhodum capere, non incendit: parcentémque picturæ fugit occasio victoriæ: quanquam Plutarchus & Gellius scribunt, Demetrium à Rhodiis rogatum Ialyso pepercisse. Sed dum Demetrius Rhodum obsidebat, Protogenes, quamuis eum iam tum mortuum fuisse dicat Gellius, erat in suburbano hortulo suo, hoc est, Demetrii castris: neque interpellatus præliis, inchoata opera intermisit omnino, sed accitus à Rege, interrogatusque, qua fiducia extra muros ageret, respondit, scire, se, illi cum Rhodiis bellum esse, non cum artibus. Disposuit ergo Rex in tutelam eius stationes, gaudens, quòd posset manus seruare, quibus iam pepercerat: & ne sæpius auocaret, vltro ad eum venit hostis, relictísque victoriæ suæ votis inter arma, & murorum ictus spectauit artificem: sequitúrque tabulam eius temporis hæc fama, quòd eam Protogenes sub gladio pinxerit. Satyrus hic est, quem ἀναπαυόμενον vocant, ne quid desit temporis eius securitati, tibias tenens. Hic est Satyrus nisi fallor, qui, vt scribit Strabo, stabat prope columnam, super qua Protogenes pinxerat perdicem, ad quam ita homines hiantes aspiciebant, quum tabula paulo ante fuisset posita, vt illam solam admirarentur, Satyrum vero contemnerent, quamuis opus esset perfectißimum. Augebant admirationem perdices mansuetæ, quæ à nutritoribus allatæ, & contra pictam positæ, canebant ad picturam, & congredi gestiebant. Protogenes videns, rem præter opinionem euenisse, æditúos rogauit, vt se delere permitterent: quod & ita factum est. Fecit & Cydippen, Tlepolemum, Cyliscum tragœdiarum scriptorem meditantem, & athletam, & Antigonum Regem, & imaginem matris Aristotelis Philosophi, qui ei etiam suadebat, vt Alexandri Magni opera pingeret propter æternitatem rerum. Nouißime pinxit Alexandrum, & Pana: fecit & signa ex ære. fuit enim in arte cælandi etiam clarißimus. Summa eius paupertas initio, artísque summa intentio, & ideo minor fertilitas. Quis eum docuerit, non putant constare. Quidam credunt & naues pinxisse vsque ad annum quinquagesimum: argumentum esse, quòd quum Athenis celeberrimo loco Mineruæ delubro propylæon pingeret, vbi fecit nobilem paralum, & Hemionida, quam quidam Nausicam vocant, adiecerit paruulas naues longas in his, quæ pictores parerga appellant, vt appareret, à quibus initiis ad arcem ostentationis opera sua peruenissent. Pinxit & eos qui θεσμοθέται dicebantur, vt autor est Pausanias. De congressu Protogenis, & Apellis, atque vt Apelles Protogenis famam auxerit, paulo post dicetur, vbi de Apelle loquemur. Scribit Porphyrio Grammaticus illum decem annis lutum finxisse, sed quid velit dicere, vix intelligi potest. Nam si Ialysum significat, de septē annis, vt diximus, constat: sin totum tempus, ad annos quinquaginta & vltra, vt dictum est, pinxit. APELLE, Apelles, inquit Suidas, Colophonius, sed adoptione Ephesius, pictor fuit, discipulus Pamphili Amphipolitani, & prius Ephoris Ephesii, Pythii filius, & Ctesiochi, qui pictor & ipse fuit, frater. Cum Suida sentiunt etiam alii scriptores, & in iis Lucianus, Ouidius tamen eum Coum vocat. Hic igitur à Pamphilo didicit Sicyone talento, vt in Arato Plutarchus est autor, & quidem annis decem, vt nos apud Plinium legendum putamus, quicquid alii dicant. Omneis igitur, vt ait Plinius, prius genitos, futurósque postea superauit Apelles, eousque olympiade centesima duodecima in pictura prouectus, vt plura solus propè, quàm cæteri omnes, contulerit, voluminibus editis, quæ doctrinam eam continerent. Præcipua eius in arte venustas fuit: quum eadem ætate maximi pictores essent: quorum opera quum admiraretur, collaudatis omnibus, deesse iis vnā illam Venerem dicebat, quam Græci χάριτα vocant; cætera omnia cōtigisse:

illam soli

ſed hac ſoli ſibi neminem parem. Quum Protogenem, vt diximus, quaſi præferret ſibi, dicebat tamen, illum neſcire manum de tabula tollere. Fuit vero non minoris ſimplicitatis, quàm artis. nam cedebat Amphioni de diſpoſitione, Aſclepiodoro de menſuris, hoc eſt, quanto quid à quo diſtare deberet. Scitum eſt, inter Protogenem, & eum quod accidit. Protogenes, vt dictum eſt, Rhodi viuebat: quò quum Apelles adnauigaſſet, auidus cognoſcendi opera eius fama tantum ſibi cogniti, continuo officinam petiit. aberat ipſe, ſed tabulam magnæ amplitudinis in machina aptatam picturæ anus vna cuſtodiebat. hæc Protogenem foris eſſe reſpondit, interrogauítque, à quo quæſitum diceret: ab hoc, inquit Apelles: arreptóque peniculo, lineam ex colore duxit ſummæ tenuitatis per tabulam. Reuerſo Protogeni, quæ geſta erant, anus indicauit. Ferunt artificem protinus, contemplatum ſubtilitatem, dixiſſe, Apellem veniſſe: non enim cadere in alium tam abſolutum opus: ipſum tunc alio colore tenuiorem lineam in ipſa illa duxiſſe, præcepiſſéque abeuntem, ſi rediſſet ille, oſtenderet, adiicerétque, hunc eſſe quem quæreret. atque ita euenit. Reuertitur enim Apelles, ſed vinci erubeſcens, tertio colore lineas ſecuit, nullum relinquens amplius ſubtilitati locum. At Protegenes victum ſe confeſſus, in portum deuolauit, hoſpitem quærens: cui poſtea dignationem primus Apelles conſtituit. ſordebat ille ſuis, vt plerunque domeſtica: percontantíque, quanti licitaretur opera effecta, parum neſcio quid dixerat: at ille quinquagenis talentis popoſcit, famamque diſperſit, ſe emere, vt pro ſuis venderet. Ea res concitauit Rhodios ad intelligendum artificem: nec niſi augentibus pretium ceſſit. Apelli fuit perpetua conſuetudo, nunquam tam occupatam diem agendi, vt non lineam ducendo exerceret artem, quod ab eo in prouerbium venit. Idem perfecta opera proponebat in pergula tranſeuntibus, atque poſt ipſam tabulam latens, vitia, quæ notarentur, auſcultabat, vulgum diligentiorem iudicem, quàm ſe, præferens: feruntque à ſutore repreheſum, quòd in crepidis vna intus pauciores feciſſet anſas: eodem poſtero die emẽdatione priſtinæ admonitionis cauillante circa crus, indignatum proſpexiſſe, denunciantem, ne ſupra crepidam ſutor iudicaret: quod & ipſum in prouerbium venit. Fuit enim & comitas illi, propter quam gratior Alexandro Magno erat frequenter in officinam ventitanti: qui ab alio ſe pingi vetuit edicto. ſed in officina illi imperite multa diſſerenti ſilentium comiter ſuadebat, rideri eum dicens à pueris, qui colores tererent: tantum erat autoritati iuris in Regem alioqui iracundum. Hoc Aelianus de Zeuxide, & Megabyzo, vt ſupra diximus, refert. Plutarchus vero pictorem quidem Apellem, ſed Megabyzum & ipſe regem vocat. Alexander porrò Apelli honorem clariſsimo præbuit exemplo. nam quum dilectam ſibi amicam nomine Campaſpen nudam pingi ob admirationem formæ ab Apelle iuſsiſſet, eumque tum pari captum amore ſenſiſſet, dono dedit eam. Pancaſte dicitur ab Aeliano: quæ fuit Lariſſæa, qua cum prima fertur Alexander conſuetudinem habuiſſe. ſunt, qui Venerem Anadyomenen illo pictam exemplari putent: quamuis Athenæus exemplo Phrynes pictam ſcribat. Apelles imagines adeo ſimilitudinis indiſcretæ pinxit, vt incredibile dictu Appion Grammaticus ſcriptum reliquerit, quendam ex facie hominum addiuinantem, quos metopoſcopos vocant, ex iis dixiſſe, aut futuræ mortis annos, aut præteritæ. Non fuerat ei gratia in comitatu Alexandri cum Ptolemæo: quo poſtea regnante, Alexãdriam vi tempeſtatis expulſus Apelles, ſub ornato, fraude æmulorum, plano regio, inuitatus, ad Regis cœnam venit: indignantíque Ptolemæo, & vocatores ſuos oſtendenti, vt diceret, à quo eorum inuitatus eſſet, arrepto carbone extincto è foculo, imaginem in pariete delineauit,

delineauit, agnoscente vultum plani Rege ex inchoato protinus. hinc fortasse Lucianus nactus occasionem, dialogum finxit, in quo docet, non esse temere calumniæ credendum. Pinxit Apelles & Antigoni Regis imaginem altero lumine, & primus excogitauit rationem vitia condendi. obliquam nanque fecit, vt quod corpori deerat, picturę potius deesse videretur: tantumque ea in parte è facie ostendit, quam totam poterat ostendere. Inter opera eius expirantium erant imagines. Inchoauerat aliam Venerem Cois, superaturus etiam suam illam priorem. Inuidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad præscripta lineamenta inuentus est. hinc Cicero ad Lentulum ita scripsit: Apelles Veneris caput, & summa pectoris politissima arte perfecit, reliquam partem corporis inchoatam reliquit. Pinxit & Alexandrum Magnum fulmen tenentem in templo Ephesiæ Dianæ viginti talentis. Digiti eminere videbantur, & fulmen extra tabulam esse. sic enim, vt Plutarchus ait, expressit, vt vulgo dicerent, duos Alexandros esse, Philippi, quem nemo vincere, Apellis, quem nemo posset imitari. Immane pretium tabulę accepit aureos mensura, non numero. Pinxit & Megabyzi sacerdotis Dianæ Ephesiæ pompam: Clytum equum ad bellum festinantem, & ei galeam poscenti armigerum porrigentem. Alexandrum, & Philippum quoties pinxerit, enumerare superuacuum est. Mirabantur eius Abronem Samii, & Menandrum Cariæ Regem Rhodii: item Ancæum: Alexandriæ Gorgosthenem tragœdum, Romæ Castorem, & Pollucem cum victoria, & Alexandro Magno: item belli imaginem, restrictis à tergo manibus, Alexandro in curru triumphante. Pinxit Herculem ita auersum, vt, quod est difficilimum, faciem eius ostendat verius pictura, quàm promittat. Pinxit & heroa nudum eáque pictura naturam ipsam prouocauit. Fuit & equus eius sine fine dictus in certamine, quod iudicium ad mutas quadrupedes prouocauit ab hominibus. Namque ambitu æmulos prævalere sentiens, singulorum picturas inductis equis ostendit: Appellis tantum equo adhinniuere, idque postea semper illius experimentum artis ostentatur. Fecit & Neoptolemum ex equo aduersus Persas, Archelaum cum vxore, & filia, Antigonum thoracatum cum equo incedentem. Peritiores artis præferebant omnibus eius operibus eundem Regem sedentem in equo: Dianam sacrificantium virginum choro mixtam, quibus vicisse Homeri versus videtur id ipsum scribentis. pinxit & quæ pingi non possunt, tonitrua, fulgetra, fulguráque: bronten, astrapen, ceraunobolon appellant. Inuenta eius & cæteris profuere in arte. Vnum imitari nemo potuit, quòd absoluta opera atramento illinebat ita tenui, vt id ipsum repercussu claritates oculorum excitaret, custodiretq; à puluere, & sordibus, ad manum intuenti demum appareret: sed & tum ratione magna, ne colorum claritas oculorum aciem offenderet, veluti per lapidem specularem intuentibus è longinquo: & eadem res nimis floridis coloribus austeritatem occulte daret. Hæc omnia penè Plinius, qui scribit item illum atramentum ex ebore combusto facere commentum, & quatuor coloribus tantum vsum fuisse, nec vllam in tectoriis picturam habuisse: ac solitum vti titulo pendenti hoc modo: Apelles faciebat: ne quis iure posset reprehendere: tanquàm nondum opera essent absoluta: tria tantum inscripsisse, ille fecit. Pictor quidam, vt refert Plutarchus, quum Apelli imaginem ostenderet, hãc modo pinxi, dixit: cui Apelles, & si taceas, inquit, istam subito pictam intelligo, miror autẽ, cur non plures huiuscemodi depinxeris. Apelles quum Laidem adhuc virginem vidisset aquam ferentem, admiratus insignem formam, duxit illam in conuiuium sodalium. sed irrisus ab illis, quòd pro meretrice virginem adduxisset in conuiuium, ne miremini, inquit, ego eam alo, vt ali-

quando fruar. nam prius, quàm totum excesserit triennium, eam formosam ostendam. hoc scribit Athenæus. Apellem Quintilianus ingenio, & gratia, quam in se iactauit, præstantissimum fuisse testatur. Apelles alios fuisse Diogenes, Strabo, & Plutarchus docent, sed Philosophos, non pictores. PERFECTA SVNT OMNIA, videmus tamen post Apellem plures colores, & alia quædam fuisse inuenta, vt Plinius docet: qui tamen scribit, vt supra retulimus, Apellem omnes, qui fuerant, & futuri erant, longe superasse. IN REBVS OMNIBVS, nedum in artibus, quas diximus. & sic à formis ad genus crescit oratio. IDEM EVENIAT, vt à principio sint rudes, deinde paulatim perficiantur. NIHIL ENIM, γνώμη, & αἰτιολογία, quæ per se vera esse cognoscitur.

Nec dubitari debet, quin fuerint ante Homerum poëtæ: quod ex eis carminibus intelligi potest, quæ apud illum & in Phæacum, & in procorum epulis canuntur. quid, nostri veteres versus vbi sunt?

Quos olim Fauni, vatésque canebant,
Cum neque musarum scopulos quisquam superarat,
Nec dicti studiosus erat.
Ante hunc.

Ait ipse de se, nec mentitur in gloriando. sic enim sese res habet: nam & Odyssea Latina est, sic, tanquam opus aliquod Dædali, & Liuianæ fabulæ, non satis dignæ, quæ iterum legantur. atque hic Liuius qui primus fabulam C. Clodio Cæci filio & M. Tuditano Coss. docuit anno ipso ante quàm natus est Ennius, post Romam conditam autem quartodecimo & quingentesimo, vt hic ait, quem nos sequimur: est enim inter scriptores de numero annorum controuersia. Accius autem à Q. Maximo quintum Consule captum Tarento scripsit Liuium, annis XXX. post, quàm eum fabulam docuisse & Atticus scribit, & nos in antiquis commentariis inuenimus: docuisse autem fabulam annis post XI. Cn. Cornelio, Q. Minutio Coss. ludis Iuuentatis quos Salinator Senensi prælio vouerat. in quo tantus error Accii fuit, vt his Consulibus XL. annos natus Ennius fuerit: cui si æqualis fuerit Liuius, minor fuit aliquanto is, qui primus fabulam dedit, quàm ii qui multas docuerant ante hos Consules, & Plautus, & Næuius. Hæc si minus apta videntur huic sermoni Brute, Attico assigna, qui me inflammauit studio illustrium hominum ætates & tempora persequendi.

NEC DVBITARI DEBET, postquam à rebus non admodum similibus, quod volebat, probauit, à simili tandem probat, id est à poëtica, quæ multis in rebus Rhetoricæ similis esse dicitur. hinc à Cicerone in libris Oratoriis oratori poëta finitimus appellatur. FVERVNT, sed nondum perfecti. hoc enim agit Cicero. HOMERVM, poëtam perfectum. POETAE, vt Linus Asbolus, Eueclus, Orpheus, Musæus, Epimenides, & alii, quos Lilius diligenter

genter collegit. QVOD, αἰτιολογία. EX EIS, aliter ex his. ILLVM, Homerum. PHAEACVM, de quibus, & Rege ipſorum plura ſcribit Homerus libro ſexto Odyſſ. PROCORVM, de quibus præter ea, quæ ſcribit Homerus, ſic apud Ouidiũ loquitur Penelope: Turba ruunt in me luxurioſa proci. EPVLIS, δαῖται μετὰ δαῖτας, inquit Homerus libro vigeſimo ſecũdo Odyſſ. & libro primo ita: μολπή τε ὀρχηστύς τε· τὰ γάρ τ' ἀναθήματα δαιτός. CANVNTVR, à Demodoco in Phæacum, & à Phemio in procorum epulis. QVID, poſtquàm exemplo Græcorum probauit, nũc probat exemplo Latinorum. NOSTRI, Latini. VETERES, ita, vt Ennius contemneret, vt dicitur in Oratore. VBI SVNT? quaſi dicat: nónne inueniuntur verſus veteres, ex quibus intelligimus, poëtas quidem, ſed nondũ perfectos fuiſſe? QVOS, verſus. integer in Oratore, & libro primo de Diuinatione ita legitur: verſibu', quos olim Fauni, vateſq. canebant: vel, vt legitur apud M. Varronem: verſus, quos olim Fauni, vateſq. canebant. Quin & Cicero hoc loco videtur oſtendere ita ſcriptũ fuiſſe, quũ paulo ante dixerit, verſus: quáquam alibi, verſibus, ſcribat, locutione ita poſtulãte. FAVNI, Fauni, inquit Varro, Dei Latinorum ita, vt Faunus, & Fauna ſint in his verſibus, quos vocant Saturnios. in ſyluestribus locis traditũ eſt ſolitos fari: quo fando Faunos dictos: quáuis Seruius ἀπὸ φωνῆς dictos ſcribat, quòd voce, nõ ſignis futura oſtenderãt. hinc ſummus poëta fingit Faunũ Latino verſibus eſſe vaticinatũ. VATES, antiquos poëtas, inquit Varro, vates appellabãt à verſibus viẽdis: quo in genere Martios quoſdã fratres nobili loco natos, apud maiores noſtros fuiſſe, ſcriptũ videmus. hoc ait Cicero libro primo de Diuinatione: & Liuius libro vigeſimo quinto oſtẽdit Martiũ ita obſcure vaticinatum fuiſſe, vt carmẽ intelligi non poſſet. hinc Horatius dixit: annoſa volumina vatum. CANEBANT, canunt, qui vaticinantur, & qui verſibus vtuntur: illi igitur vtrunque faciebant. QVVM NEQVE MVSARVM SCOPVLOS QVISQVAM SVPERARAT, quo tempore nondum homines montes illos, quos muſæ incolebant, vt poëtæ dicunt, aſcendebant, vt poëtæ fierent: vt apud Catullum: Mentula conatur Pimpleũ ſcandere montem, muſæ furcillis præcipitẽ eiiciunt: & apud Virgilium: Aonas in montes vt duxerit vna ſororũ. DICTI, dictionis, & elegantiæ poëticæ. nec dicti ſtudioſus erat, eſt verſus imperfectus. HVNC, Enniũ, vt in Oratore intelliges. IPSE, Ennius, qui verſus hoſce ſcripſit. NEC MENTITVR, vt ratio, quæ ſequitur, oſtendit GLORIANDO, & vetera cõtemnendo, vt ait in Oratore, vbi Cicero illud addit: nos auſi reſerare. SIC, vt Ennius dixit. ENIM, αἰτιολογία. NAM, αἰτιολογία αἰτιολογικῶς. ODYSSEA, quam de Vlyſſe Græce ſcripſit Homerus. LATINA EST, à Liuio Andronico, vt veteres Grammatici teſtantur, facta. OPVS ALIQVOD DAEDALI, opus aliquod antiquũ nimis, & obſoletũ, qualia videbantur opera Dędali etiã tẽpore Platonis, qui ſcripſit in Hippia maiore, fore, vt, ſi Dædalus viueret, & ea faceret, ex quibus olim ſibi nomẽ pararat, qui ſtatuas tũc faciebãt, eum deriderẽt. aliter tamẽ etiã dicitur opus Dędali, vt prouerbiũ docet. LIVIANAE, ab eodem Liuio Andronico ſcriptæ. Odyſſea enim verſa eſt potius, quàm ſcripta. FABVLAE, comœdiæ, & tragœdiæ. nã Latinæ fabulę primo à Liuio Andronico ſcriptæ ſunt ad cũctas res, vt ait Donatus, cuius illa ſunt etiã verba: comœdiã, & tragœdiã togatã primo Liuius Andronicus reperit. NON SATIS DIGNAE, vt nimis antiquæ. ATQVE HIC, eſt. LIVIVS, Liuius Andronicus poëta, cuius vitã Crinitus, & Lilius ſcripſerũt. PRIMVS, ſic Gellius libro decimo ſeptimo capite vigeſimo primo, primus omniũ L. Liuius poëta fabulas docere Romæ cœpit. FABVLAM, ſic infra ſemper, apud Gelliũ tñ fabulas, nõ fabulã legimus. C. CLODIO CAECI FILIO, C. Claudio Cẽtone Appii Cęci filio, vt eſt apud Gelliũ lib. decimo ſeptimo capite vigeſimo primo: vnde quiuis

videre poteſt in Catone Ciceronis ita legendum eſſe: Vidi etiam ſenem Liuium, qui quum ſeptem annis ante, quàm natus ſum, fabulam docuiſſet Centone & Tuditano Coſs. vſq. ad adoleſcentiam meam proceſsit ætate. ſic etiã in veteri libro legitur. CAECI FILIO, ſic dixit, quia notius erat hoc cognomen, quàm pronomẽ. nam dicere debuit, Ap. F. Appii filio. M. TVDITANO, M. Sempronio Tuditano. Vide Gellium lib. decimoſeptimo capite vigeſimo primo. COSS. Conſulibus an. ab V. C. quingenteſimo decimo tertio. DOCVIT, ἐδίδαξε, vt Græci ſcriptores loquuntur, quos hic, in Catone, atque alibi in hac re voluit imitari: paulo poſt tamen, & Tuſculana prima dixit, Liuius fabulam dedit. Dedit vero ludis Romanis, vt in Conſulibus refert Caſſiodorus. ANNO IPSO ANTE, QVA'M NATVS EST ENNIVS, anno ante natum Ennium, ut ait Tuſculana prima. POST ROMAM CONDITAM AVTEM, aliter poſt Romam autem conditam. QVARTODECIMO, ET QVINGENTESIMO, aliter quadringenteſimo decimo, vt etiam Tuſculana prima in libro manu ſcripto legitur: quamuis per notas CCCCX. deſcriptũ ſit: vnde quidam ita legunt: CCCCCX. id eſt quingenteſimo decimo. HIC, Atticus, paulo poſt. AIT, in libro, de quo ſupra dictum eſt. EST ENIM, αἰτιολογία, quare Cicero hac ipſa de re dubitet. ACCIVS, poeta, & hiſtoricus, vt infra dicetur. Q. MAXIMO, Q. Fabio Maximo, qui vnus nobis cunctando reſtituit rem: de quo ſupra diximus. QVINTVM CONSVLE, quintum Conſulatum gerente cum Q. Fuluio Flacco. CAPTVM, Liuium ipſum Andronicum. TARENTO, vt illud Terentii: mercator hoc addebat, captã è Sunio. Sic enim legit Cicero in epiſtolis ad Atticum. hic tamen alii, Tarenti, alii, Tarentum reponunt. SCRIPSIT, in ſuis hiſtoriis. LIVIVM, Liuium ipſum Andronicum. ANNIS XXX. annis triginta. anni tamen vnus & triginta numerantur. EVM, Liuium Andronicum. DOCVISSE, διδάξαι. ATTICVS, T. Pomponius Atticus, qui hic adeſt. SCRIBIT, in ſuo libro, de quo dictum eſt. DOCVISSE AVTEM, ſcripſit Accius. ANNIS POST XI. annis poſt vndecim. tot enim numerantur à quinto Conſulatu Fabii Maximi ad COSS. qui ſequuntur. CN. CORNELIO, Q. MINVTIO, Cn. Cornelio Cethego, Q. Minutio Rufo, vt apud Liuium libro trigeſimo ſecundo videbis. COSS. an. ab V. C. quingenteſimo quinquageſimo ſeptimo. IVVENTATIS, iuuentutis Deæ, de qua Liuius libro quinto ita ſcribit: Iuuentas, terminúſque maximo gaudio patrum noſtrorum moueri ſe non ſunt paſsi. Iuuentatis hic reſtituit Petrus Victorius V. C. quum, Luctatiis, ante male legeretur. Iuuentutis ædem, vt libro trigeſimo ſexto ſcribit Liuius, C. Licinius Lucullus Duumuir dedicauit P. Cornelio Scipione Naſica, & M. Acilio Glabrione COSS. quam vouerat ſexdecim annis ante M. Liuius COS. quo die Aſdrubalem, exercitúmque eius cecidit: quamque cenſor ipſe M. Cornelio Cethego, & P. Sempronio Tuditano COSS. faciendã locarat, & Liuius quidem addit, huius ædis dedicãdæ cauſa ludos factos fuiſſe, ſed de tempore, id eſt de Conſulibus à Cicerone diſſentit: niſi diuerſos ludos ſignificat: quanquam videtur eoſdem ſignificare, quum ædes tum demum dicatur dedicata. Non enim videtur veriſimile, æde nondum dedicata, ludos factos fuiſſe. ſed in re tam veteri, & obſcura nihil poſſumus affirmare. SALINATOR, M. Liuius Salinator & eſt πρόληψις. nam quum ludos vouit, nondum Salinator dicebatur, ſi credimus Liuio, qui ſcribit eum, quũ cenſor eſſet, id eſt annis tribus poſt, quàm COS. ludos vouerat, Salinatorẽ appellatum fuiſſe: cuius hæc ſunt verba: vectigal ſalis commentum alterum ex cenſoribus ſatis credebant, populo iratum, quòd iniquo iudicio quondam damnatus eſſet: & in pretio ſalis maxime oneratas tribus, quorum opera damnatus

mnatus erat, credebant: inde Salinatori inditum cognomen. sic Tarquinium libro primo de Legibus dicitur, qui nondum Tarquinius appellabatur. SENENSI, ad Senam oppidum gesto, vt Liuius libro vigesimoseptimo, & autor libri de Viris illustribus testantur: quibus & Silius Italicus assentitur, apud quem Latiæ telluris imago sic loquitur: fulgentibus armis Pœnus inuandauit campos, qua Sena relictum Gallorum à populis seruat per secula nomen. Deinde Neronem hortatur, vt eò properet. De Sena ita Lucanus libro secundo meminit: Senáque, & Adriacas qui verberat Aufidus vndas. Hæc vrbs à Senonibus Gallis est dicta, vt libro secundo autor est Polybius, qui scribit, eam in littore maris Adriatici sitam esse, vt hodie Senogalliam videmus, quam nos eandem esse credimus, & Blondus, cæterísque docti affirmant. Hæc quum legisset Petrus Victorius, vt est Vir multæ lectionis, & summæ eruditionis, non est tamen, vt homo, recordatus, & iccirco, Senonési hoc loco legendum putauit. PRAELIO, in quo Asdrubal cecidit, & quinquaginta sex milia hostium occisa, capta quinq. milia, & quadringenti dicuntur: quod scribit Liuius lib. vigesimoseptimo. VOVERAT, tunc Cos. IN QVO, in qua re. ERROR, in quem postea incidit etiam Eusebius, qui post Plauti mortē Liuium Andronicum agnouit. ACCII, historici, & poetæ. HIS, Coss. Cn. Cornelio, & Q. Minutio. XL. quadraginta minimū. nam si quis accurate numeret, plures etiā inueniat annos inter C. Manliū, Q. Valeriū Flaccum Coss. quibus natus est Ennius, & hos, quos hic Cic. ponit, interfuisse. NATVS ENNIVS FVERIT, & vere fuerit. CVI, Ennio. AEQVALIS FVERIT LIVIVS, vt ex Accii historia hoc modo colligitur. Ennius Cn. Cornelio, Q. Minutio Coss. natus erat annos quadraginta: iisdem Coss. Liuius fabulam docuit, & id facere nō potuit, nisi iam grādis, igitur Ennio fuit æqualis. at id falsum est, vt docet Cic. ita colligēs: si fuisset Liuius æqualis Ennio, fuisset etiā minor Plauto, & Næuio, vt Ennius, quod paulo post ostēditur: ii tamen ante Coss. istos fabulas docuerunt. Liuius igitur ante Coss. istos fabulā docuit: quando constat eum primū fabulam docuisse, vt dictum est. MINOR FVIT, vt minor etiā fuit Ennius, quod paulo post ostēditur. IS, Liuius Andronicus. PRIMVS, vt Accius quoque scribebat, nec suum errorem cognoscebat. DEDIT, sic Teren. sæpe, & in Hecyrę prologo: hæc quum data est noua: vbi Donatus hoc modo scribit: ita dicitur, data est fabula, vt data est cœna, datum est prandium. & dari dicitur fabula, quum agitur: stare quum placet. Tragœdia, & comœdia, à L. Liuio ad scenam data, inquit Cassiodorus in Coss. hac de re loquens. Cicero tamen docere verbum frequentius vsurpat. MVLTAS, fabulas. DOCVERANT, Næuius enim an. ab V. C. quingentesimo decimonono fabulas dedit, vt Gellius lib. decimoseptimo capite vigesimo primo docet: & ante Coss. istos decessit, vt supra demōstratum est: Plautus vero post eosdē Coss. non amplius annis duodecim vixit. HOS CONSVLES, Cn. Corneliū, & Q. Minutium. HAEC, quæ nos à re proposita digressi diximus. excusat enim, & culpā in Att. transfert, sed iocās, vel potius Att. laudans, qui possit homines inflammare. MINVS APTA, quum diuersa videātur. ILLVSTRIVM HOMINVM, clarorū Virorum, vt à principio diximus. Att. vero, vt ait Nepos, sic familiarū originē subtexuit, vt ex eo clarorū virorū propagines possimus cognoscere. AETATES, ET TEMPORA, crescit oratio. nam tempus plus, quàm ætas significat: id ostendit Cicero in Oratore, vbi sic loquitur, vt dicat ætatem in tempora, quasi speciem in genus, incidisse. PERSEQVENDI, vt persecutus est Atticus, qui conseruatis, notatísque temporibus, nihil quum illustre prętermitteret, annorum septingentorum memoriam vno lib. colligauit, vt supra retulimus.

Ego vero, inquit Brutus, & delector ista quasi notatione temporum, & ad id, quod instituisti, oratorum genera distinguere ætatibus, istam diligentiam esse accommodatam puto. Recte, inquam, Brute intelligis. atque vtinam extarent illa carmina, quæ multis seclis ante suam ætatem in epulis esse cantitata à singulis conuiuis de clarorum virorum laudibus in Originibus scriptum reliquit Cato. tamen illius, quem in vatibus, & Faunis enumerat Ennius, bellum Punicum quasi Myronis opus delectat. Sit Ennius sanè, vt est certe, perfectior: qui si illum, vt simulat, cōtemneret, non, omnia bella persequens, primum illud Punicum acerrimum bellum reliquisset. sed ipse dicit, cur id faciat: - Scripsere, inquit, alii rem Versibu' : - & luculente quidem scripserunt etiam si minus, quàm tu, polite. nec vero tibi aliter videri debet: qui à Næuio vel sumpsisti multa, si fateris; vel si negas, surripuisti.

ET DELECTOR, & delector, inquit Brutus, ista notatione, & istam diligentiam ad rem esse accommodatam puto, tantū abest, vt existimem ea quæ nunc refers, huic sermoni minus apta esse. QVASI NOTATIONE, mollit hac particula, quasi, ne, notatio temporum, non satis prorie posita videatur; quum in Topicis aliter explicetur. notare tamē tempora, & ipse Cic. in Orat. & Nepos in Att. vita, hac de re loquētes, dixerunt. INSTITVISTI, in Tusculano primū, deinde hic à nobis rogatus, vt supra dictum est: vel potius in orationis cursu, quasi à re ipsa admonitus. à principio enim Cic. tria proposuit; quādo esse cœpissent oratores, qui etiam, & quales fuissent. nunc vero videtur hoc ipsum addere: instituisti oratorū genera distinguere ætatibus: quamuis videatur sub prima propositionis parte posse contineri: nec Brutus certo scire poterat, quid Cic. instituisset, nisi ex eo, quod faciebat. ORATORVM GENERA, lib. secundo de Oratore ita scribit: ætates extulerunt singulæ singula propè genera dicendi: & lib. primo ita multa sunt, & varia genera dicendi: & lib. tertio hoc modo: quot oratores, totidem penè reperiuntur genera dicendi. Ego vero haud equidē scio, an ita cōuerti posit: quot genera dicendi reperiuntur, tot oratorū genera esse dicūtur. Hic certe Cic. plura oratorū genera facit, qui tamē infra duo tantum, & in libello de Opt. orat. gen. vnum genus esse cōtendit, idque ita docet, vt facile probet: sed dum probat, secū videtur pugnare, nisi sic interpretemur: Optimorū genus est vnum, bonorum duo, aliorū plura. In illo enim lib. genus optimū quærit: infra manifeste patet, bonorū duo genera poni, & in hoc toto dialogo tam bonorū, quàm malorum genera descnbi. Vel dicamus verū esse quod Victorinus lib. primo de Inuen. scribit: genus sępe qualitate multiplex fieri, vt vnū quidē sit genus oratorū quasi πανύστατον, id est vltimum, vt vertit Cic. quod vel temporū, vel aliarum rerū qualitate quasi multiplex fiat: vt singulis ętatibus singula oratorum genera ob eam rem fuisse dicantur. Vel genera species interpreteris, præsertim quum Cicero pro parte, & specie, vt supra diximus, sæpe ponat. AETATIBVS, per ætates. ISTAM DILIGENTIAM, qua in notandis temporibus vteris. ATQVE VTINAM, recte intelligis Brute, quum putas hanc diligentiam esse accōmodatam ad distinguenda oratorum genera ætatibus: sed multo melius intelligeres, si extarent versus illi veteres; de quibus supra dicebam, & præsertim illa carmina, quib. in epulis vtebantur: Ex his enim melius

possemus

possemus iudicare, quo modo tum scriberent. & iccirco dixit, vtinam extarent. CARMINA, perspicuũ est enim iam tum & cantus fuisse rescriptos vocum sonis, & carmina: quanquam id quidẽ etiam XII. tabulę declarant, con di iam tunc solitũ esse carmen, quod ne liceret fieri ad alterius iniuriã, leges sanxerunt, vt dicitur Tusculana quarta. SECLIS, συγκοπὴ, quę vsque adeo est rara in hoc verbo apud Ciceronem, vt penè putẽ, vel esse verbum de Catonis ipsius Originibus sumptũ: vel, seculis, legendum: quanquam lib. primo de Legibus etiã, seclis, & Tusculana secũda, vinclis, scriptũ vidimus. ANTE SVAM AETATEM, apud maiores, vt ait Tusculana quarta. CANTITATA, credimus itẽ hoc verbum Catonis esse. nam canere, dicere Cic. solet Canebant vero ad Tibicinẽ, vel ad tibiã. Vtrunq. enim legitur in Tusculanis quæstionib. A SINGVLIS CONVIVIS, scripsit enim Cato, morem apud maiores hunc epularũ fuisse, vt deinceps qui accumberẽt, canerent ad Tibiã clarorum virorũ laudes, atq. virtutes: quod Tusculana prima, & quarta refertur. Videtur & hic mos, vel nõ admodũ dissimilis apud Græcos fuisse: quando Themistocles, quum in epulis, vt ait Cic. lyrã recusaret, est habitus indoctior. apud summum quoq. Poëtã cythera crinitus Ioppas personat aurata, docuit quæ maximus Atlas. ORIGINIBVS, de quibus supra diximus. SCRIPTVM RELIQVIT, dixit, vt ait Cicero Tusculana quarta. CATO, supra. TAMEN, quamuis non extent illa carmina, extat tamen bellum Punicum versibus à Næuio scriptum, ex quo cognosci potest, quod tum genus esset dicendi. ILLIVS, Næuii, qui bellum Punicum scripsit, vt paulo post, in Catone, in Suetonii Grammaticis, & in Gellio lib. decimoseptimo cap. vigesimoprimo legimus. VATIBVS, ET FAVNIS, supra. ENVMERAT ENNIVS, scribẽs illa carmina superiora, in quibus cõplectitur omnes, qui ante se scripserãt, & in his Næuium, qui bellũ Punicum scripserat. hinc paulo post, scripsere, inquit, alii rem versibus: & significat Næuium: à quo concludit Cicero Ennium multa vel sumpsisse, vel surripuisse: ex quibus apparet, Ennium Næuio minorem natu fuisse, & quidem ita clare, vt suspicari liceat, mendum esse in prima Tusculana, vbi dicitur Ennius maior natu, quàm Plautus, & Næuius, præsertim quum ibi in libris manu scriptis varie legatur: nisi libet interpretari, Næuium quidem Ennio iuniorem fuisse sed prius scripsisse: vel dicere, Ciceronem diuersos autores esse secutum: quum paulo ante ipsemet dixerit, de Næuio aliter in veteribus commentariis esse scriptum, aliter à Varrone, qui vitam illius longius produxit. Gellius certe libro decimoseptimo capite vigesimoprimo Næuium Ennio seniorem demonstrat. ob id Terentius, opinor, Næuium, Plautum, Ennium deinceps collocauit. BELLVM PVNICVM, bellum Punicum primum, vt paulo post ait: quod scripsit Næuius, & eo, vt in Catone legimus, gaudebat: quod vnico volumine, & continenti scriptura expositam C. Octauius Lampadio Grammaticus in septem libros postea diuisit, vt Suetonius in Grãmaticis refert. MYRONIS OPVS, opus nondum satis ad veritatem adductum, qualia erant Myronis opera, vt supra dictum est. sic supra Dædali opus. SIT, συγχώρησις. VT EST CERTE, quippe qui sit optimus epicus poëta, vt in libello de Opt. genere oratorum, ait Cicero, qui illum summam etiam poëtam vocat. PERFECTIOR, Næuio potissimum. ILLVM, Næuium. VT SIMVLAT, quum ante se neminem dicti studiosum fuisse scribit. CONTEMNERET, vt vetera contemnebat, quod est in Oratore scriptum. OMNIA BELLA, quę Romani gesserãt. PERSEQVENS, in suis Annalibus. ACERRIMVM, acerrime per viginti duos annos terra, mariq. gestũ. & sic appellauit, vt quasi ita diceret: Ennius omnia bella etiã non magna persecutus est: quanto magis bellum Punicum primum

acerrimum esset persecutus, si Næuium contempsisset, & indignum putasset, cuius bellum Punicum legeretur? Reliquit igitur Ennius illud vt à Næuio satis bene, & satis diligenter scriptum. ID FACIAT, id bellum relinquit. SCRIPSERE, alii rem versibus, verba sunt Ennii, vt in Oratore poteris videre. INQVIT, Ennius fortasse in Annalibus. ALII, Næuius. illum enim voluit significare. REM, bellum Punicum primum. & , rem, etiam in Oratore legas oportet, vbi nunc in multis libris scriptum est item. VERSIBV', aliter versibus: sed, nisi verbum, quod sequebatur, inuenias, nescias, vtro modo sit legendum: nisi forte ille sit versus finis, scripsere alii rem: deinde sequatur integer versus ille: Versibu', quos olim Fauni, vatésque canebant. ET, nunc loquitur Cicero, qui affirmat Næuium luculente eam rem scripsisse. LVCVLENTE, plane, vt ait libro tertio de Oratore. SCRIPSERVNT, in Oratore sic ait: nec vero reprehenderim, scripsere alii rem, & scripserunt esse verius sentio, sed consuetudini auribus indulgenti libenter obsequor. sic poetę sæpe loquuntur: conticuere omnes: deuenere locos: consedere duces. Vnde quidam ἀλλοῖ esse crediderunt, quos Quintilianus libro primo capite decimo confutauit. QVAM TV, Quàm tu Enni, qui à communi more verborum non discedis, vt in Oratore dicitur. Ennius tamen ab Ouidio lib. secundo de Tristibus dicitur ingenio maximus, arte rudis. POLITE, ornate, libro tertio de Oratore. TIBI, tibi Enni. SVMPSISTI, sumimus, quæ posita sunt, inquit Cornelius Fróto. ἀλλαγμα est. FATERIS, quòd benignum sit, vt ait Plinius, & plenum ingenui pudoris, fateri, per quos profeceris. NEGAS, vt negare solent, qui surripiunt, & furantur. SVRRIPVISTI, clàm abstulisti. surripere enim clàm, id est furtiuè auferre, vt ait Fronto.

Cum hoc Catone grandiores natu fuerunt C. Flaminius, C. Varro, Q. Maximus, Q. Metellus, P. Lentulus, P. Crassus, qui cum superiore Africano Consul fuit. Ipsum Scipionem accepimus non infantem fuisse. filius quidem eius, is qui hunc minorem Scipionem à Paulo adoptauit, si corpore valuisset, in primis habitus esset disertus. indicant cum oratiunculæ, tum historia quædam Græca scripta dulcissimè. Numeróque eodem fuit Sex. Aelius, iuris quidem ciuilis omnium peritissimus, sed etiam ad dicendum paratus. De minoribus autem C. Sulpitius Gallus, qui maxime omnium nobilium Græcis literis studuit, isque & oratorum in numero est habitus, & fuit reliquis rebus ornatus, atque elegans. iam enim erat vnctior quædam splendidiórque consuetudo loquendi. nam hoc Prætore ludos Apollini faciente, cum Thyestem fabulam docuisset, Q. Marcio, Cn. Seruilio Coss. mortem obiit Ennius.

CVM HOC CATONE, de quo tam multa diximus. & ad rem reuertitur, atque adeo ad eos regreditur, qui Catone maiores natu fuerunt, quorum nonnullos supra omiserat. GRANDIORES, maiores, quibus paulo post quasi κατ' ἀντίθετον opponit minores ita, vt Catonem medium collocet. C. FLAMINIVS, de quo supra quidem dixit, sed nunc quasi κατ' ἐπίλογον illum, Q. Maximum, & Q. Metellum repetit, & duos addit, vt ætates, & tempora melius

lius coniungat. C. VARRO, C. Terentius Varro, qui, vt ait Liuius, loco non humili solum, sed etiam sordido ortus est: patrem lanium fuisse ferunt, ipsum institorem mercis, filióque hoc ipso in seruili eius artis ministerio vsum. Is iuuenis vbi ex eo genere quæstus pecunia à patre relicta, animum ad spem liberalioris fortunæ adiecit: togáque, & forum placuere, proclamando pro sordidis hominibus causísque aduersus rem, & famam bonorum, primum in notitiam populi, deinde ad honorem peruenit. Quæstura quoque, & duabus Aedilitatibus plebeia, & Curuli, postremo & Prætura perfunctus, iam ad Consulatus spem quum attolleret animos, legem de æquando magistri equitum, & Dictatoris iure suasit: nec ita multo post Consul cum L. Aemilio Paulo factus, apud Cannas culpa sua vires populi Romani, vt ait Valerius Maximus exhausit: cui tamen postea Romam redeunti obuiam itum frequenter ab omnibus ordinibus est, & gratiæ actæ, quòd de Rep. non desperasset. Quin addit idem Valerius ei Dictaturam esse delatam: sed eum præ pudore illam recipere non sustinuisse. Creditum est, inquit idem Valerius, eum apud Cannas cum Carthaginensibus tam infeliciter dimicasse ob iram Iunonis: quòd quum ludos circenses Aedilis faceret, in Iouis optimi Maximi templo eximia facie puerum histrionem ad excubias tenendas posuisset. Missus est postea in Africam legatus: nec ita multò post Triumuir deducendæ coloniæ causa creatus est, vt autor est Liuius. Q. MAXIMVS, de quo diximus: qui M. Catone multo maior natu fuit. hinc Cato in Senectute apud Ciceronem se cum eo quartú consule adolescentulum militem ad Capuam profectum testatur. Q. METELLVS, qui cum Philone Consul fuit, vt diximus. P. LENTVLVS, P. Cornelius Lentulus Caudinus, qui cum C. Licinio Varo an. ab V. C. quingentesimo decimoseptimo Consul fuit. Nullus enim præter eum fuit his temporibus, qui Consul, maior natu Catone fuerit, & P. Lentulus sit dictus. Duos quidem Publios Lentulos apud Liuium, sed Prætores agnoscimus. an vero Cicero inter tot cósulares hic prætorium nominarit, dubitari vt potest, ita verisimile non videtur. P. CRASSVS, P. Licinius Crassus, Diues, Pontifex Maximus: qui quum ante nec Prætor, nec Consul fuisset, Magister tamen equitum, & Censor est factus. Ex Aedilitate enim gradum ad Censuram fecit: sed quum L. Veturius collega decessisset, Censura se abdicauit: cui postea Prætori facto prouincia peregrina euenit, & quæ senatus censuisset, vt ait Liuius. Deinde Consul creatus Siciliam extra sortem Scipioni collegæ concessit, & ipse Brutios obtinuit, quia sacrorum cura illum vt Pontificem Maximum in Italia retinebat. hunc Cicero in Catone Pontificii, & ciuilis iuris peritissimum fuisse ostendit. Quin vero Diues hic etiam sit appellatus, qui veterum monimenta viderit, dubitare non poterit. SVPERIORE AFRICANO, nam postea fuit inferior, de quo dicetur. CONSVL FVIT, an. ab V. C. quingentesimo quadragesimo nono: qua de re sic in veterum monimentis est scriptum. P. CORNELIVS P. F. P. N. SCIPIO, QVI POSTEA AFRICAN. APPELL. EST. P. LICINIVS P. F. P. N. CRASS. DIVES. IPSVM, quem Africanum dixi. SCIPIONEM, P. Cornelium Scipionem, qui Africanus primus est appellatus: cuius res gestas, & totam denique vitam, præter alios, Liuius, & Plutarchus scripserunt, si modo Plutarchus vnquàm scripsit eam, quæ circunfertur. ACCEPIMVS, à maioribus, & historia. NON INFANTEM, satis disertum, ἀλόγον. Disertum voluit illum Liuius significare, quum tot orationes tanquam ab eo habitas scripsit. Quin idem Liuius libro trigesimo octauo, & Gellius libro quarto capite decimo octauo Scipionis orationes nominant, eásque se vidisse testantur. Scipionem vero ipsum Catone anno maiorem

fuisse ex Liuio libro vigesimosexto collegimus: vbi scribit illum quatuor & viginti annorum fuisse P. Sulpicio Galba, & Cn. Fuluio Coss. Quod si ita est, eius filius multo minor Catone fuit: quem tamen hoc loco Cicero inter maiores Catone ponit, quasi à patre inuitatus. tale quid etiam infra de Libone facit, vt dicemus. FILIVS, qui Cn. Scipio à Valerio Maximo vocatur & inter eos etiam numeratur, qui à parentibus degenerarunt: atque in eo potissimum accusatur, quòd in tanta domestica gloria ortus, à paruulo admodum Regis Antiochi præsidio capi sustinuit. & captum quidem Liuius, Iustinus, Plutarchus, & alii consentiunt, sed de tempore, & causa dissentiunt. alii iam inde ab initio belli à Chalcide Coricum petentem: alii paruo nauigio traiicientem: quidam proficiscentem exploratum consilia hostium captum fuisse tradunt, & postea patri Eleæ ægrotanti remissum. Ab omnibus dissentit Appianus, qui scribit, hunc fuisse illum, qui postea Scipio Africanus inferior est appellatus. Hic filius, vt ait idem Valerius, Præturæ petitor candidam togam adeo turpitudinis maculis obsolefactam in campum detulit, vt, nisi gratia Cicerei, qui patris eius scriba fuerat, adiutus esset, honorem à populo impetraturus non videretur: quanquam quid interfuit, vtrum repulsam, an sic adeptam præturam domum referret? Eam quum propinqui ab eo pollui animaduerteret, id egerunt, ne aut sellam ponere, aut ius dicere auderet: insuperque è manu eius annulum, in quo caput Africani sculptum erat, detraxerunt. Cicero tamen hoc loco, libro primo de Officiis, & in Catone ita laudat, vt dicat, eum alterum ciuitatis lumen futurum fuisse, nisi tenui, aut nulla potius valetudine fuisset. hæc ego quum video sic inter se discrepare, in eam venio sententiam, vt putem, non vnum tantum, sed duos, aut plures etiam filios Africano fuisse. nam & mos erat, vt primus filius patris prænomen sequeretur, & hic, qui degenerauit, Cneus à Valerio vocatur. quum pater Publius diceretur. proferrem, quæ Plutarchi nomine dicuntur, si putarem illis esse credendum. sed Cicero ipse verbis, quæ sequuntur, hoc ipsum, quod dicimus, ostendit, vt interpretabimur. IS, sic in Catone: P. Africani filius, is, qui te adoptauit, perinde, ac si dicat, is, qui laudatus est, non ille, qui male audiuit: hoc est, P. Cornelius P. F. Scipio: non autem, Cn. Cornelius P. F. Scipio. & ita, quod contrarium videtur, prorsus tolletur, & error Appiani, atque adeo autoris libelli de Viris illustribus apparebit, qui scribunt eum, qui postea P. Cornelius Scipio Aemilianus, & Africanus minor est dictus, à Scipione Africano adoptatum fuisse: quum satis constet, à filio, non à patre adoptatum fuisse, & ita Publium patris adoptatis habuisse, quod magis etiam, quæ paulo ante de filiis pluribus diximus, confirmat. Si quis tamen velit Appianum, & autorem libelli de Viris illustribus defendere dicere posit, illum filium, qui adoptauit, ipsum quoque iure quasi hæreditario P. Cornelium Scipionem Africanum dictum fuisse, vt Scæuolæ, vt Torquati, vt alii sunt patrum, & maiorum cognomina consecuti: vt Scipio ipse Aemilianus adoptatus hoc cognomen habuit hæreditarium, & in Somnio Cicero docet. Itaque in veterum Consulibus, & apud Liuium libro quadragesimo octauo prius etiam, quàm in Africam iret, Africanus appellatur. hinc ex comparatione maiorum potest argumentari, multo magis filium, quàm nepotem id iuris hæreditarii creuisse: & ita rectè scripsisse, qui dixerunt, Aemilianum à Scipione Africano adoptatum fuisse. Nec Plutarchus ea ratione reprehendi posset, si, vt interpretes verterunt, scripsisset: sed ille græce hoc modo scripsit: τὸν πρότερον, ἀφρικανοῦ σκηπίωνος υἱὸς ἀνεψιὸν ὄντα θέμενος, σκηπίωνα προσηγόρευσεν. HVNC MINOREM SCIPIONEM, hunc P. Cornelium Scipionem Africanum Aemilianũ, qui dicitur minor, maiori, vel superiori comparatus:

comparatus: de quo suo loco dicetur. PAVLO, L. Aemilio Paulo, cuius illa sunt apud Liuium verba: neque ex tanta stirpe liberum superet, qui L. Aemilii Pauli nomen ferat. Duos enim tanquam ex magna progenie liberorũ in adoptionem datos Cornelia, & Fabia gens habent. ADOPTAVIT, idem libro primo de Officiis, & in Catone scribit. SI CORPORE VALVISSET, nisi imbecillis, & tenui, aut nulla potius valetudine fuisset, vt ait in Catone Vnde apparet illum animo satis valuisse. HABITVS ESSET DISERTVS. alterum enim ille extitisset lumen ciuitatis, vt ait in Catone. INDICANT, εὐλογία, quòd habitus esset disertus. QVVM ORATIVNCVLAE, TVM HISTORIAE, quæ ad nos non peruenerunt. EODEM, quo fuerunt superiores, hoc est supra nominati, non autem Scipio filius. Aelius enim cum maioribus numeratur: quo quidem Consule Cato Prætor fuit an. ab V. C. quingentesimo quinquagesimosexto, vt ex Liuio libro trigesimo, & ex Coss. cognosces. SEX. Sextus. Sextus vero dicebatur, qui sexto loco natus esset. SEX. AELIVS, Sextus Aelius Pætus, Catus. nam gentis cognomine Pætus à Liuio, & suo Catus ab Ennio illo carmine fuit appellatus: egregie cordatus homo, Catus Aeliu' Sextus: quod apud Ciceronem Tusculana prima, & libro primo de Oratore inuenies. Hic Consul cum T. Quintio Flaminio, Galliam prouinciam sortitus est, sed nihil memorabilis rei gessit, vt Liuius loquitur. Censuram vero cum C. Cornelio Cethego præclarè administrauit, quod Liuius libro trigesimoquarto refert. Aelii plebeii fuerunt, quod quum multa ostendunt, tum P. Aelius, qui fuit Aedilis plebis, & Q. Aelius Tubero, qui fuit Tribunus plebis, vt Liuius libro trigesimo, & trigesimo quarto scribit. Scriptores eos laudant, quòd nobiles, & pauperes fuerint. IVRIS QVIDEM CIVILIS OMNIVM PERITISSIMVS, nam propter iuris ciuilis scientiam sic appellatus à summo poëta est: egregie cordatus homo Catus Aeliu' Sextus, vt paulo ante retulimus. hinc Pomponius Iurisconsultus ita scripsit: Sex. Aelium etiam Ennius laudauit: & extat illius liber, qui inscribitur tripartita: qui liber veluti iuris cunabula continet. Tripartita autem dicitur, quod lege duodecim tabularum præposita, iungitur interpretatio, deinde subtexitur legis actio. Eiusdem esse tres alii libri referuntur: quos tamen quidam negant eiusdem esse. Ex his cognoscitur, quare Cicero libro secundo de Legibus, Sex. Aelium veterem iuris interpretem vocet. PARATVS, nos adhuc nihil inuenimus, quod hoc ostendat. DE MINORIBVS, de his, qui M. Catone natu minores fuerunt, vt ii, quos dixit, erant maiores. vel de his, qui superioribus erant minores. C. SVLPICIVS GALLVS, hunc, & L. Aemilium Paulum patronos populi vlterioris Hispaniæ olim sumpserunt, vt Liuius libro quadragesimo tertio scribit: qui testatur etiam illum non ita multo post Prætorem factum fuisse: quamuis ibi M. Sulpicius male legatur. Ab eo tum quatuor legiones sunt scriptæ, intráque vndecim dies delectus est perfectus: cui iurisdictio vrbana obtigit. Post vero Præturam quum esset in Macedonia Tribunus militum secundæ legionis, vel, vt ait Valerius Maximus, legatus, L. Pauli Consulis permissu ad concionem militibus vocatis, pronunciauit: nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda vsque ad quartam horam noctis Lunam defecturam esse. Id quum accidisset, ipsius sapientia militibus propè diuina cœpit videri. Hæc Liuius, illa vero Plinius: rationem quidem defectus Solis, & Lunę primus Romani generis in vulgus extulit Sulpicius Gallus qui Consul cum Marcello fuit, sed tum Tribunus militum, solicitudine exercitu liberato, pridie, quàm Perses Rex superatus à Paulo est, in concionem ab imperatore productus ad prædicendam eclipsin, mox & composito volumine. Idem

propemodum scribit Frontinus, nisi quòd L. Sulpicium Gallum pro C. Sulpicio Gallo male vocat. Ex his apparet, quare Cato sic apud Ciceronem loquatur: Videbamus in studio dimetiendi cœli, atque terræ mori penè C. Gallum familiarem patris tui Scipio. Quoties illum lux noctu aliquid describere ingressum, quoties nox oppressit, quum mane cœpisset? quàm delectabatur, quum defectiones Solis, & Lunæ multo ante nobis prædiceret? eundem Cicero libro primo de Officiis ea de re commendat. is igitur Consul cum M. Claudio Marcello anno ab Vrbe condita quingentesimo octuagesimo octauo fuit, & Ligures subegit, vt Liuius libro quadragesimo sexto scripsit. eo anno Terentii Andria dicitur acta. Quin ipsius Galli opera in scribendo vsum Terentium quidam sunt suspicati, quod Donatus retulit. Hic est Sulpicius Gallus, cuius Q. Pupillum filium Sulpicius Galba, vt libro primo de Oratore scribitur, ipse penè in humeros extulit: qui clarissimi patris recordatione, & memoria fletum populo moueret. Hunc C. Sulpicium Gallum in Lælio Cicero significauit his verbis: memineram Paulum, videram Caium: & paulo post numeremus Paulos, Catones, Caios, Scipiones, Philos. Per Caium, & Caios, C. Sulpicium Gallum significari, olim nos in Quæstura retulimus, nec rationem illam, aut sententiam nunc mutamus, quamuis quidam malint legere, Gallum, & Gallos, quòd putent dubitari posse ex solo prænomine, quis potissimum significetur. Nos, vt paucis respondeamus, dicimus, in omnibus libris manu scriptis, quotquot videre potuimus, vidimus autem plurimos, in his Caium, & Caios legi: deinde contendimus veteres aliquando, & Ciceronem frequenter prænomina, quibus auriculæ molles, vt ait Iuuenalis, gauderent, pro nominibus posuisse nec timuisse tum, ne res ea dubitationem, quæ nunc quidem nasci potest, pareret. Id exemplis multis possemus probare, sed paucis contenti erimus, & his quidem literarum ordine repetitis. Auli filius igitur dicitur à Cicerone libro primo ad Atticum pro Afranio: & lib. sexto, Auli lex, pro lege ab Aul. Gabinio lata. vtrobique prænomen simpliciter ponit Cicero: qui libro primo Familiarium ita loquitur: Appius in sermonibus dictitabat: Appius, id est Ap. Claudius Pulcher, vt constat: & tamen Appius est prænomen, quo frequenter alibi Cicero simpliciter vtitur. Caium quum dicit Plinius, ferè semper C. Caligulam significat. Cneum penè frequentius, quàm Pompeium Cicero dicit: & in oratione pro Domo quum Decimos dicit, notat Decimum nescio quem designatorem, vt appellat libro quarto ad Atticũ: quamuis proprium nomen nusquàm ponat: constat tamen Decimum prænomen esse. Nam Decimum in epistolis ad Atticum pro D. Bruto ponit. Iam in Verrinis, & in epistolis ad Atticum Lucium fratrem quum dicit, L. Tullium Ciceronem significat: & libro decimotertio ad Atticum per Lucium, L. Mummium: in libris de Legibus per Marcum, seipsum: in epistolis ad Atticum per Publium, sæpe Clodium: in libris de Legibus per Quintum, Q. Tullium Ciceronem fratrem. in epistolis ad Atticum per Sextum, non semel Sex. Pompeium Magni F. per Seruium, Ser. Sulpicium: & per Titum, T. Pomponium Atticum, vt in libris item de Legibus, & in Catone, vocat. mitto, quum Titum dicimus, T. Vespasianum etiam significari, & alia, quæ longum esset referre, & ad rem reuertor: ac illud affirmo, hunc C. Sulpicium Gallum significari lib. quarto Familiarium, vbi scribitur: Vester Gallus. scribit enim ad Ser. Sulpicium, qui fuit ex eadem gente Sulpicia, quæ duplex videtur fuisse, vt supra diximus. Accedit, quòd Gallus filium amiserat, vt ibi & in Lælio Cicero significat, & nos ex eo cognoscimus, quòd eius filium Q. Pupillum videmus libro primo de Oratore nominari: quod ostendit eum

primum

primum non fuisse. Nam primus de more debuit C. Sulpicius Gallus appella ri: vt nos eum credimus appellatum fuisse, sed obiisse. NOBILIVM, nobilibus opponit nouos in oratione pro P. Sestio, vbi sunt illa verba: vos adolescentes, & qui nobiles estis, ad maiorum vestrorum imitationem excitabo: & qui ingenio, & virtute nobilitatem potestis consequi, ad eam rationem, in qua multi homines noui & honore, & gloria floruerunt, cohortabor. Vnde apparet, eundem penè morem, qui nunc est, fuisse, vt pauci nobiles literis studerent: & iccirco dixit: maxime omnium nobilium Gallus studuit. GRAECIS LITERIS STVDVIT, nam doctrina Græcia Romanos, & omni literarum genere superabat, vt dicitur Tusculana prima: & oratio Græca infra dicitur plura ornamenta suppeditare. ORATORVM IN NVMERO EST HABITVS, hinc ait Quintilianus libro primo capite decimo octauo: an, quũ Sulpicius ille Gallus in exercitu L. Pauli de Lunę defectione disseruit, non videtur esse vsus oratoris officio? sed & Liuius, vt supra retulimus, inter patronos nominauit. RELIQVIS REBVS, vt arte militari, qua Ligures, vt dictum est, subegit: quamuis in ea illum prius à L. Paulo reprehensum constet, quum castris eum præposuisset, quòd ille Persea procul à se vagari per prouinciam passus esset: & milites nudare tegulis muros vrbis ad hibernacula tegenda: quę Liuius libro quadragesimo quinto scribit. In Astrologia Cicero libro primo de Officiis commendatum fuisse testatur. IAM ENIM, αἰτιολογία, quare reliquis rebus ornatus fuerit & præsertim elegans, quoniam illo viuente, & florescente, consuetudo loquẽdi erat splendidior. VNCTIOR QVAEDAM, SPLENDIDIORQVE, λιπαρώτερον, id est nitidior, hinc libro primo de Oratore ita scribit: nitidum quoddam genus est verborum, & lætum, sed palæstræ magis, & olei, quàm huius ciuilis turbæ, ac fori: & est translatio à palęstris, quas supra diximus, vnctas à poëtis appellari. LOQVENDI, aliter dicendi. NAM, αἰτιολογία αἰτιολογίας. HOC, C. Sulpicio Gallo. PRAETORE, Prætore vrbano, vt diximus. LVDOS APOLLINI, hæc sunt verba ex carminibus Martii vatis à Liuio libro vigesimo quinto relata: Apollini vouendos censeo ludos, qui quotannis comiter Apollini fiant, quum populus dederit ex publico partem: priuati vti conferant pro se, suisque iis ludis faciendis præerit prætor is, qui ius populo, plebéque dabit summum. Q. igitur Fuluio Flacco, & Ap. Claudio Pulchro coss. id est an. ab V.C. quingentesimo quadragesimo secundo ludi Apollinares à P. Cornelio Sulla pretore vrbis primũ facti sunt: inde omnes deinceps prætores vrbani fecerunt: sed in vnum annũ vouebant, diéque incerto faciebant. Consulibus vero M. Claudio Marcello, & T. Quintio Crispino, id est an. ab V.C. quingẽtesimo quadragesimo sexto P. Licinius Varus prætor vrbis legem ferre ad populum iussus est, vt hi ludi in perpetuum in statum diem vouerentur. Itaque ipse primus ita vouit, fecítque ante diem tertium Non. Quintil. is dies deinde solennis seruatus est: quamuis in epistolis ad Atticum admonuimus, dies paulo aliter scribi. Et Liuius quidem à principio dixit, facere ludos Apollini, deinde vero ferè semper, ludos Apollinares, vt Cicero quoque ferè semper loquitur: & Probus in notis, LVD. AP. ludos Apollinares interpretatur; vt suspicari liceat, hic quoque ita scriptum fuisse. FACIENTE, vt Prætore vrbano. Prætor enim vrbanus, vt retulimus, his ludis faciendis præerat. hinc Cicero in epistolis ad Atticum scribit, nihil fœdius esse, quàm Brutum, & Cassium, qui Prætores erant, ludos non facere, & Apollinares significat, vt ibi nos ostendimus. THYESTEM FABVLAM, quam scripsit ipse Ennius de Thyeste, fortasse Chæremontem Græcum poetam, qui fabulam illam edidit, vt Athenæus, & Suidas testantur, imitatus, vt postea Varius, & Seneca vtrunq. videntur imi-

tati. Hanc Ennii fabulam Cicero significat in oratione in Pis.& in Oratore his verbis. velut ille in Thyeste: cuius etiam versus quosdam ponit Tusculana prima. Q. MARCIO, CN. SERVILIO, Q. Marcium Philippum, & Q. Seruilium Cæpionem Liuius libro quadragesimo tertio vocat. Cassiodorus vero in Consulibus L. Marcium Philippũ,& Q. Seruilium nominat: sed hic Cicero Cn. Seruilium, cui postea Liuius libro quadragesimo quarto assentitur. Verum quum hic Seruilius Cæpio diceretur, rectè viri docti putant in Catone legendum esse: Cæpione, Philippo iterum Coss. non autem. Scipione, Philippo iterum Coss. vt in libris etiam manu scriptis legitur. COSS. an. ab V.C. quingentesimo octuagesimo quinto. OBIT, annos septuaginta natus, vt in Catone legimus. ENNIVS, Ennius poëta, qui scripserat, ante se neminem dicti studiosum fuisse, vt ipse videatur primus dicendi elegantiam secutus: & ita probetur, quod Cicero dixit, eo tempore splendidiorem fuisse dicendi consuetudinem.

Erat iisdem temporibus T. Gracchus P. F. qui bis Consul, & Censor fuit: cuius est oratio Græca apud Rhodios: quem ciuem cum grauem, tum etiam eloquentem constat fuisse. P. etiam Scipionem Nasicam, qui est Corculum appellatus, qui item bis Consul, & Censor fuit, habitum eloquentem aiunt, illius, qui sacra acceperit, filium. dicũt etiam L. Lentulum, qui cum C. Figulo Consul fuit; Q. Nobiliorem M. filium iam patrio instituto deditum studio literarum, qui etiam Q. Ennium, qui cum patre eius in Aetolia militauerat, ciuitate donauit, cum Triumuir coloniam deduxisset. & T. Annium Luscum, huius Q. Fuluii collegam, non indisertum dicunt fuisse.

IISDEM, sic iisdem temporibus hic Gracchus fuit, vt iisdem Coss. quos paulo ante diximus, Censor fuerit, vt Liuius libro quadragesimo tertio docet. T. alibi Titus interpretatur, vt supra diximus: hic Tiberius, quod fuit prænomen frequens in gente Sempronia, & Claudia: & interdum scribitur, TI. vel TIB. vt vero scriptum est in quodam libro, qui Valerio Maximo ascribitur, Tiberii vocitari cœperunt, qui ad flumen Tiberim nascebantur. Gens porrò Sempronia plebeia fuit: quod hic ipse Sempronius Gracchus, & eius filii ostendunt, qui Tribuni plebis fuerunt. GRACCHVS, mater, vt ex Varrone refert præceptor meus Egnatius, illius, qui primus dictus est Gracchus, duodecim menses ipsum filium gestauit: quare à gestando Gracchum nominarunt. & ob id putat, Graccum, non Gracchum scribi oportere: qua de re Quintilianus ita loquitur: Diu reseruatum, ne consonantibus aspiraretur, vt in Graccis, & triumpis: quod è Ciceronis Oratore sumptũ videtur. Videmus tamen in omnibus penè libris veteribus semper Gracchum, & triumphum scribi & sanè γράγχος à Plutarcho scribitur. Hic est igitur Tiberius Sempronius Gracchus, qui magnã laudem est adeptus, quòd Tribunus pl. solus ex toto illo collegio L. Scipioni fuit auxilio, inimicissimus & ipsius, & fratris eius Africani: iurauitque in concione, se in gratiam nõ rediisse, sed alienum sibi videri dignitate imperii, quò duces essent hostium, Scipione triumphãte, ducti, eódem ipsum duci, qui triumphasset. sic ait Cicero in oratione de Prouinciis Consularibus. hinc, inquit Liuius, Graccho minorem ex duabus Africani filiabus (nam maior P. Cornelio Nasicæ haud dubie à

patre

patre collocata erat) nuptam fuisse conuenit. Illud parum cóstat, vtrum post mortem patris & desponsa sit, & nupserit, an viuo adhuc patre. Post mortem patris nupsisse scribit Plutarchus, fortasse Valerium Antiatem secutus: qui, vt refert Gellius, post Africani mortem, intercesśionem illam pro Scipione Asiatico factam esse à Tiberio Graccho scripsit. Liuius tamen illam refert opinionem: senatum eo die, quo facta est intercesśio, forte cœnantem in Capitolio consurrexisse, & petiisse, vt inter epulas Graccho filiam Africanus desponderet. quibus ita in publicum solenne sponsalibus rite factis, quum se domum recepisset, Scipioné Aemiliæ vxori dixisse, filiam se minoré despondisse: quum illa muliebriter indignabunda, nihil de cómuni filia secú consultatum e adiecisset: non, si Tiberio Graccho daret, expertem consilii debuisse matrem esse: lætum Scipioné tam concordi iudicio, & ipsi desponsam, respódisse. Hæc fuit Cornelia, ex qua postea Gracchus duodecim filios sustulit, & moriés, vt scribit Plutarchus, viuos omnes reliquit. Duobus enim anguibus domi cóprehensis, aruspices conuocauit: qui quú respondissent, si maré emisisset, vxori breui tempore esse moriendum: si fœminam, ipsi, æquius esse censuit, se maturá oppetere morté, quàm P. Africani filiam adolescenté: fœminá emisit, ipse paucis post diebus est mortuus. Hæc Cicero in libris de Diuinatione ex scriptis C. Gracchi filii refert: quem Valerius Maximus, Plinius, & Plutarchus sunt imitati. Quòd si Tiberius Gracchus tot filios superstites reliquit, illi non sunt audiendi, qui pro Caio Gracchum in Lælio reponunt, & Gracchum inter eos numerát, qui filiorú mortes fortiter tulerunt: quod nos etiam in Quæstura cófutauimus. P. Publii, quo de nos nihil adhuc videmur legisse, nisi quod idem Cicero in libris de Officiis, & de Diuinatione Tiberium Gracchum P. filium item vocat: & illud scimus, si modo scribentibus est credendum, Publios esse dictos, qui prius pupilli facti erant, quàm prænomina haberent: vel ex pube, vel ex eo, quòd populo grati essent, appellatos fuisse. F. Filium: nota, quam Romani frequenter apponebant, ne confunderentur nomina: neq. hanc solum, sed illam etiam N. id est nepotem: vt P. Cornelius P. F. L. N. Scipio. Græci sic loquebantur: Δημοσθένης Δημοσθένους, Demosthenes Demosthenis, vt hodie Veneti, & Florentini potisśimum loquútur. BIS, semel cum C. Claudio Pulchro, iterú cum M. Iuuentio Helua. bis Consulem Cicero vocat item lib. secúdo de Natura Deorum, & libro primo de Diuinatione. & in primo quidem Consulatu Sardiniam prouinciam obtinuit: quam quum perdomuisset, & supplicationé obtinuisset, iussus est Proconsul in Sardinia manere, de qua tandem triumphauit, vt Liuius libro quadragesimo primo his verbis ostendit: eodem anno tabula in æde matris Matutæ cum indice hoc posita est. T. Sempronii Gracchi Consulis imperio, auspicióque legio, exercitus P. R. Sardiniam subegit. in ea prouincia hostium cæsa, aut capta supra LXXX. millia. Rep. felicisśime gesta, atq. liberatis vectigalibus, restitutis, exercitum saluom, atque incolumem, plenisśimum præda reportauit: iterum triumphans in Vrbé rediit: cuius rei ergò hanc tabulam dono Ioui dedit. hosce triumphos Cicero in oratione pro Plancio nominat. Ex his apparet error autoris libelli de Viris illustribus: qui scribit Hispaniam ab eo Consule domitam: quum satis constet, ei Prætori Hispaniam citeriorem obtigisse, deinde prorogatum imperium ita, vt postea Proprætor de ea triumpharit. & sanè Liuius, & Orosius eum primum Prætoré, deinde Liuius etiàm Proprætoré vocat: vt mirari quis posśit, quare, qui scripsit epitomas in Liuium, ab eo dissentiat, quú Proconsulem appellet, nisi sciat, eundem Prætorem, & Proconsulem à scriptoribus dici, vt alibi ex autoritate Asconii potisśimú ostendimus. Quin vero idem sit T. Sempronius Gracchus, nemo po-

test dubitare, qui feriem historiæ apud Liuium legerit, & viderit, eundem Gracchorũ patrem à Cicerone, & Floro vocari. Ex eo enim, & Cornelia Scipionis filia nati sunt Gracchi, qui postea Remp. vt dicetur, vexauerunt: quos Cicero libro primo de Inuẽtione Africani nepotes appellat. Quæ vero Gracchus hic in altero Consulatu gesserit, nõ ita facile sciri possunt, quòd historia Liuii desideretur. Autor quidem libelli de Viris illustribus ita scribit: T. Sempronius Gracchus in altero Consulatu Sardiniam domuit, tantúmq. captiuorum adduxit, vt longa venditione res in prouerbium veniret, Sardi venales. Id vt verum esse credam, facit ipse Cicero, qui scribens ad Q. fratrẽ, qui tunc erat in Sardinia, sic ait: habet professò quiddam Sardinia appositũ ad recordationẽ præteritę memoriæ. nam, vt ille Gracchus augur, postea, quàm in istam prouinciam venit, recordatus est, quid sibi in campo Martio accidisset, sic tu mihi videris in Sardinia recogitasse. eam rem Cicero libro secũdo de Natura Deorũ, & libro primo de Diuinatione, Valerius Maximus libro primo capite primo, & Plutarchus in Marcello pluribus verbis explicarũt. ἑαυτὸν ἡμερῶν Terentii tũc tertia acta dicitur. CONSVL, an. ab V. C. quingentesimo septuagesimo septimo, & quingentesimo nonagesimo primo. CENSOR, cũ C. Claudio Pulchro, cum quo Censurã summa concordia administrauit. nã, quũ iuniores in delectu nõ responderent, ipsi delectum adiuuarunt, senatum legerunt: sed, quũ in adimendis equis equestrem ordinẽ offendissent, à Rutilio, vel, vt ait Valerius Maximus, à M. Pompilio Tribuno pl. sunt accusati: quumq. C. Claudius condemnaretur, Gracchus conceptis verbis iurauit, si collega damnatus esset, nõ expectato de se iudicio, comitẽ exilii eius futurũ. sed eo absoluto Tribunus ple. negauit, se Gracchũ morari. Postea vero quũ cõtrouersiæ nescioquid inter ipsos Censores de tribubus esset natũ, tandem Gracchus, vt Cicero libro primo de Oratore scribit, libertinos in vrbanas tribus transtulit: quæ res Reip. saluti fuit. Quare, inquit Liuius, gratiæ actæ & Sempronio, qui in bene cœpto perseuerasset, & Claudio, qui nõ impedisset. ab iis nõ valde dissentit Valerius Maximus: sed autor libelli de Viris illustribus, rem multo aliter narrat: Claudium reum factum, quòd Gracchus libertinos, qui rusticas tribus occuparent, in quatuor vrbanas diuisisset: & Claudiũ quidem reũ factum, quoniam Gracchũ autoritas tuebatur. Id quàm verum, vel potius quàm verisimile sit, ipse viderit. FVIT, his, quos supra diximus, Q. Marcio Philippo, Cn. Seruilio Cæpione Coss. id est an. ab V. C. quingẽtesimo octuagesimo quinto inter duos Consulatus. Fuit vero præterea Gracchus hic etiã summus augur, vt Cicero libro secundo ad Q. fratrẽ, libro secũdo de Natura Deorũ, & lib. primo de Diuinatione scribit. ORATIO, de qua nos nihil legimus. CIVEM QVVM GRAVEM, sic libro primo de Diuinatione, vir sapiens, ciuisq. præstans: libro secũdo de Natura Deorũ, vir sapientissimus, atq. omnium pręstãtissimus: & libro primo de Oratore, homo prudens, & grauis appellatur. ELOQVENTEM, libro primo de Oratore inquit haud quaquàm eloquẽs: hic tamen eloquentẽ vocat, vt rem suã agat, id est vt, quos hic numerat, ostendat eloquentes vtcunq fuisse, vt Catonẽ hic summũ facit oratorẽ, quem tamẽ alibi in eloquentia tantopere nõ commendat. Accedit, quòd in libris oratoriis oratorem perfectiorẽ quærebat, hic quemlibet oratorem nominat. Atq. hic quidem Gracchũ Nasicæ, in Lælio vero Nasicã Graccho præponit: sed ibi Cicero vel generis nobilitatẽ, vel vxorũ ætates secutus videri potest. Nasica enim patricius, Gracchus vero plebeius fuit: et Nasica Corneliam maiorẽ, Gracchus vero minorẽ vxorem duxit, vt Liuius libro trigesimo nono est autor. Hoc vero loco Cicero, vbi ætates oratorũ, & tempora, vt supra dixit, persequitur, eo ponit ordine, quo Consules fuerũt: vnde

vnde cognosci etiã potest, Nasicã Graccho minorẽ natu fuisse: qui post secũdum Gracchi Cõsulatũ Cõsul ipse primũ fuerit. Quòd si suo anno id est quadragesimo tertio ætatis vterq; primũ Consulatũ est adeptus, Nasica, quando duxit vxorem, annos circiter viginti natus erat, Gracchus triginta tres minimum. Hinc apud Liuiũ Nasica hic, nisi fallor, L. Aemilio Paulo iterũ, C. Licinio Crasso Cõsulibus, adolescẽs appellatur: quãuis eo tempore annũ trigesimum sextũ egisse videatur. P. ETIAM SCIPIONEM NASICAM, P. Cornelium Scipionẽ Nasicã, de quo deinceps dicemus. Hic est P. Cornelius Scipio Nasica, qui, vt refert Liuius, L. Paulum, quũ de pugnãdo consiliũ mutasset, vnus ex omnibus ausus est monere, ne hostẽ Persea e manibus emitteret. cui Cõsul, nihil offensus libera admonitione tã clari adolescẽtis, respõdit: & ego animũ istũ habui Nasica, quem tu nũc habes: & quem ego nũc habeo, tu habebis. multis belli casibus didici, quãdo pugnandũ, quãdo abstinendũ pugna sit. Non operæ sit stanti nũc in acie docere, quibus de causis hodie quiesse melius sit: rationes aliàs reposcito: nũc autoritate veteris imperatoris cõtentus eris. Cõticuit adolescens, haud dubie credens, videre aliqua impedimẽta pugnæ Consulẽ, quæ sibi nõ apparerent. Itaq. postero die egregius adolescẽs à L. Paulo fuit appellatus: de cuius Prætura nihil memini me legere. Hic est, cuius iocũ de ancilla cũ Ennio refert Cicero lib. secundo de Oratore. nec enim alius videtur esse posse. nam pater eo tempore vir erat grauior, quàm qui ad Enniũ, opinor, veniret. Hic vero viuo Ennio annũ trigesimũ tertiũ, vel circiter, agebat: vt verisimile sit, eũ solitũ fuisse ad Enniũ itare. NASICAM, Nasicas ab adunco naso, siue à maioribus naribus appellatos volunt. QVI EST CORCVLVM APPELLATVS, sic infra: qui est corculum dictus; & Tusculana prima, aliis cor ipsum animus videtur, ex quo excordes, vecordes, cõcordésq. dicuntur, & Nasica ille prudens bis Consul corculũ appellatus. ITEM, vt T. Sempronius Gracchus. BIS, primum cum C. Marcio Figulo, iterum cũ M. Claudio Marcello. & in primo quidem Cõsulatu nihil memoria, quod ego sciam, dignũ gessit, nec ipse, nec collega: quòd T. Sempronius Gracchus scripsisset, eos vitio creatos esse. Augures igitur, vt ait Cicero, rẽ ad senatũ, senatus, vt abdicarent Coss. abdicarũntq., & quidem Figulus è Gallia, Nasica vero è Corsica reuocati, vt Valerius Maximus scribit. In secũdo vero Cõsulatu Nasica Dalmatas domuit, vt Liuius libro quadragesimo septimo scripsit. Cos. an. ab V. C. quingentesimo nonagesimo secundo, & quingẽtesimo nonagesimo nono. CENSOR, cum M. Popilio Lænate, vt Plinius ostendit. FVIT, quinquennium, vt arbitror, de more: sed agnoscitur potissimũ an. ab V. C. quingentesimo nonagesimo M. Aemilio Lepido, C. Popilio Lænate Coss. sic enim Plinius libro trigesimo quarto capite sexto scribit. L. Piso prodidit M. Aemilio, C. Popilio Lænate Coss. à Censoribus P. Cornelio Scipione, & M. Popilio statuas circa forũ eorũ, qui magistratus gesserant, sublatas omnes, præter eas, quæ populi, aut senatus sententia statutæ essent: eam vero, quã apud ædem Telluris statuisset sibi Sp. Cassius, qui regnum affectauerat, etiam conflatã à Censoribus. Libro vero septimo capite sexagesimo sic idem ait: Tunc Scipio Nasica, collega Lænati, primus aqua diuisit horas æque noctium, ac dierũ: idq. horologium sub tecto dicauit anno vrbis quingentesimo nonagesimo quinto. Fuit etiã hic Nasica Pontifex Maximus, quod hic omittit Cicero, sed ita in Catone testatur: quid de P. Crassi & Põtificii, & ciuilis iuris studio loquar? aut de huius Scipionis, qui his paucis diebus Põtifex Maximus factus est? hũc vero significari, quũ tẽpora ostẽdũt, tũ Crassus lib. tertio de Oratore his verbis: hæc fuit P. Crassi illius veteris, hæc T. Corũcanii, hæc proaui generi mei Scipionis prudẽtissimi hominis sapiẽtia; qui omnes Ponti

fices Maximi fuerũt. hic vero, quẽ Crassus proauũ sui generi vocat, fuit Nasica, de quo loquimur, vt infra in hoc dialogo ibi cognoscitur: iam duorum abauorum quàm est illustre nomen, P. Scipionis, qui bis Consul fuit, qui est Corculum dictus: alterius omnium sapientissimi C. Lælii? Fuit igitur etiam Iurisconsultus ita quidem, vt, quod scriptum inuenies, huic publice domus in via sacra data sit, quo facilius cõsuli posset. ab autore certe libelli de Viris illustribus dicitur iuris sciẽtia cõsultissimus. Quum locatum à Censoribus theatrum extrueretur, hoc autore & quidem, vt credimus, priuato, tãquam inutile, & nociturum publicis moribus ex S.C. destructum est, populúsq. aliquandiu stans ludos spectauit. hoc Liuius libro quadragesimo octauo, Valerius Maximus secundo, & Orosius quarto scribũt, & ob id ipsum Nasicã magnopere commendant. ELOQVENTEM, ita quidem, vt, quod Liuius libro quadragesimo octauo scripsit, ter, etiã M. Catone aduersante, peruicerit, nõ esse bellum Carthaginensibus inferendum: quamuis ad extremum victus, cesserit, testatus, Carthaginem seruandam fuisse: ne metu, vt ait Florus, ablato æmulæ Vrbis, luxuriari felicitas Vrbis inciperet. hoc tamẽ totum Cicero Tusculana tertia L. Lentulo tribuere videtur: nisi forte vterq. Nasica & Lentulus in ea re Catoni sunt aduersati, sed Cicero Lẽtulum solum nominauit. AIVNT, aliter M. Alium. aliter M. Aulium: quæ verba quid significent, credimus neminẽ posse diuinare. Quãuis enim Cassiodorus in Consulibus Nasicã, qui pater huius fuit, M. vocet ita, vt aliquis possit suspicari hic legẽdum esse: M. illius, vel Marci illius: ipse tamẽ Cicero in oratione de Respõsis aruspicum, Liuius, & alii P. nõ M. scribũt. Quare vel, aiunt, vt nũc descriptum est, retinendum putamus: vel, illa verba, M. alium, siuè M. Aulium, delenda censemus. QVI SACRA ACCEPERIT, sic in oratione de Responsis aruspicũ: hac igitur vate suadente quondam, defessa Italia Punico bello, atq. Annibale vexata, sacra ista maiores nostri ascita ex Phrygia Romæ collocauerũt: quæ viris accepit, qui est optimus à populo Romano iudicatus, P. Scipio. Vt vero illa ipsa matris Idææ sacra sint ab eo accepta, Liuius libro vigesimo nono pluribus verbis scribit, & quidem P. Sempronio, M. Cornelio Coss. hoc est an. ab V.C. quingentesimo quinquagesimo: ex quo tẽpore ad Consulatũ P. Scipionis Nasicæ, qui Iugurthæ bellum indixit, anni minimũ nonaginta duo numerantur. vnde facile apparet error Valerii Maximi, qui libro septimo capite quinto Nasicã eundem fuisse credidit, & qui sacra accepit, & bellũ Iugurthæ indixit, & repulsam passus est, quòd in manũ rustici iocatus esset: quẽ tamen errorẽ ne Plinius quidem diligẽs scriptor vitauit, Valerium Maximũ fortasse imitatus. Is vero, qui epitomas in Liuium scripsit libro quadragesimo nono, autórq. libelli de Viris illustribus, & ipsi putarunt, Nasicã & qui vir optimus, & qui Corculum est appellatus, eundem fuisse. Vnus Paterculus, quod apud Valerium Maximũ etiam indicauimus, rectè distinxit, vt nos deinceps in hoc dialogo suis locis faciemus. L. LENTVLVM, L. Cornelium Lentulum Lupum Cn. F. L. N. vt in veteribus Coss. scriptum vidimus. is mihi videtur esse, qui M. Catoni, vt Cicero Tusculana tertia refert, de bello Punico est aduersatus: de quo quidem præterea nihil dicere possumus: nisi, quod omnes sciunt, Lentulos à ferendis lentibus appellatos fuisse. C. FIGVLO, C. Marcio Figulo, qui bis Consul fuit, & aduersus Dalmatas parum prospere primũ, deinde feliciter pugnauit, vt Liuius libro quadragesimo septimo, & Appianus in libro Illyrico scribunt. CONSVL FVIT, an. ab V.C. quingentesimo nonagesimo octauo. Q. NOBILIOREM, Q. Fuluium Nobiliorem, qui cũ T. Annio Consul, vt paulo post dicitur, fuit an. ab V.C. sexcentesimo primo: qui bellũ in Hispania nõ satis feliciter gessit: quod Appianus in libro de

rebus

rebus Hispaniæ scribit. M. M. Fuluii Nobilioris, qui Consul cum Cn. Manlio Volsone fuit an. ab V. C. quingentesimo sexagesimo quinto, & de Aetolis triumphauit, vt Cicero in oratione pro Muræna, & Liuius libro trigesimo nono testantur: quẽ autor libelli de Viris illustribus male Quintum vocat. PATRIO, aliter patris. DEDITVM, ita quidem, vt Catoni pro Galba respõderit, quod Liuius libro quadragesimo nono scripsit. Q. ENNIVM, etiam supra Q. Ennium vocauit, autor tamen ille libelli de Viris illustribus, M. Ennium male vocat. IN AETOLIA MILITAVERAT, sic in oratione pro Archia: iam vero ille, qui cum Aetolis Ennio comite bellauit Fuluius, non dubitauit Martis manubias Musis consecrare: & Tusculana prima: honorem tamen huic generi non fuisse, declarat oratio Catonis, in qua obiecit vt probrum M. Nobiliori, quòd is in prouinciam poëtas duxisset. duxerat autem Consul ille in Aetoliam, vt scimus, Ennium. autor autẽ libelli de Viris illustribus ad hunc modum: quam victoriam per se magnificam Marcus Ennius amicus eius insigni laude celebrauit. sed autor ille, vt admonuimus, prænomina permutauit. CIVITATE DONAVIT, QVVM TRIVMVIR COLONIAM DEDVXISSET, hanc historiam quærimus. T. ANNIVM LVSCVM, ita Liuius etiam libro quadragesimo secundo vocat, quum inter legatos, qui in Macedoniam ad res repetendas missi sunt, numerat, & quidem annis duodeuiginti ante Consulatum. viderint igitur, qui in Consulibus T. Annium Fusium scribunt, an recte faciant. Anniorum gentem plebeiam fuisse cognoscimus ex eo potissimum, quòd T. Annius Milo apud Ciceronem, & L. Annius apud Sallustium Tribuni plebis leguntur. HVIVS Q. FVLVII, huius Q. Fuluii Nobilioris, quem paulo ante nominaui. aliter huius Q. Filii, fortasse non male, vt sit: huius Nobilioris filii, non patris. & hoc prænomine melius refertur, quod ante positum fuit, quàm quod intelligitur. nam supra de his loquens, nusquàm Fuluium posuit ita, vt nunc dicere recte posset, huius Fuluii, quamuis significarit, vt semper familiæ nomen significatur. COLLEGAM, in Consulatu an. ab V. C. sexcentesimo primo. NON INDISERTVM, quippe qui inter legatos in Macedoniam sit missus, vt paulo ante ex libro quadragesimo secundo Liuii retulimus.

Atque etiam L. Paulus, Africani pater, personam principis ciuis facile dicendo tuebatur. At vero etiam tum Catone viuo, qui annos quinq. & LXXX. natus excessit è vita, cũ quidem eo ipso anno cõtra Ser. Galbam ad populum summa contentione dixisset, quam etiam orationẽ scriptã reliquit; sed viuo Catone minores natu multi vno tempore oratores floruerunt. nam & A. Albinus, is qui Græce scripsit historiam, qui Consul cũ L. Lucullo fuit, & literatus, & disertus fuit: & tenuit cum hoc locum quẽdam etiam Ser. Fuluius, & vnà Ser. Fabius Pictor, & iuris, & literarũ, & antiquitatis bene peritus. Quintúsque Fabius Labeo fuit ornatus iisdem ferè laudibus.

L. PAVLVS, L. Aemilius Paulus, cuius res gestæ notiores sunt, quàm vt sit necesse nunc quicquam de illis dicere, præsertim quum Liuius, Plutarchus, Florus, & alii res illas diligentissime sint persecuti. Quare illud tantum, quod hodie quoque Romæ in tabula ærea

legitur, huc transferemus: Paulus Aemilius imp. Macedoniam terrarum imperio positam cepit, cuius vno die **LXXII.** vrbes vendidit, etiam Indiæ victor per vestigia Liberi patris, atque Herculis Romana signa circumtulit. **AFRICANI,** P. Cornelii Scipionis Africani Aemiliani, de quo dictum est, & dicetur. **PATER,** pater naturalis, vt Cicero Philippica tertia loquitur. ab hoc enim L. Paulo Scipionis filius illum adoptauit, vt paulo ante dictum est. **PRINCIPIS CIVIS,** sic principem dixit libro secundo de Natura Deorum, & in epistolis ad Lentulum, esse in principibus. Principes enim Cicero Consulares videtur appellare, vel potius optimates, quos in oratione pro Sestio sic describit: optimates sunt, qui neque nocentes sunt, nec natura improbi, nec furiosi, nec malis domesticis impediti. horum qui voluntati, commodis, opinioni in gubernanda Repub. seruiunt, defensores optimatum, ipsiq. optimates grauissimi, & clarissimi ciues nominantur, & principes ciuitatis. Erat is etiam, qui princeps senatus dicebatur: qui, meo quidem iudicio, hoc loco significari non potest: siquidem illis temporibus semper ferè princeps senatus fuit M. Aemilius Lepidus vsque adeo, vt à sextis Censoribus princeps senatus sit lectus, vt Liuius libro quadragesimo octauo scripsit. **DICENDO,** nam & græce scinit, vt qui dicatur à Liuio libro quadragesimo quinto græcecum Perseo locutus: & à Plutarcho filios Græcas artes ipse docuisse: & ad causas latine orandas aptus fuisse, si orare voluisset: Valerius vero Maximus libro quinto capite decimo testis est, eius orationem suis tēporibus extitisse; vt mittam Liuium, qui non semel eum vt oratorem loquentem inducit: Cicero tamen libro primo de Officiis ita scribit: quidam ad eas laudes, quas à patribus acceperunt, etiam suam addunt, vt Africanus eloquētia cumulauit bellicam gloriam. ex quibus verbis colligimus, L. Paulum patrem minus eloquentem, quando Africanus ad eas laudes, quas ab eo acceperat, eloquentiā addidit: quod ego tamen intepretarer, addidit maiorē eloquentiam, ne Paulum prorsus ea priuet, quam dicat hoc loco, personam principis dicendo tueri potuisse. **TVEBATVR,** quod magnum est, vt ait Cicero Philippica octaua. **ETIAM TVM CATONE VIVO,** quum adhuc etiam M. Porcius Cato viueret, quamuis admodum senex. nam Cicero sic notat tempora per Catonem: cum Catone primum fuerunt grandiores natu, deinde minores, postremo illis etiam minores: vel sic, grandiores primum, deinde illis minores, & quasi Catonis æquales, postremo minores ipso Catone. **QVI ANNOS QVINQVE, ET LXXX. NATVS EXCESSIT E VITA,** natus est enim M. Aemilio Lepido, & M. Poblicio Malleollo Coss. an. ab V. C, quingentesimo vigesimo primo, vt ex libro de Senectute cognoscitur: & L. Marcio, M. Manilio Coss. an. ab V. C. sexcentesimo quinto mortuus est, vt supra dictum est. Itaq. vixit annos octuoginta quinque, quamuis Plutarchus scribat ἐνενήκοντα, more suo dissentiens. nam quòd alii etiam dicāt, credimus eos à principio recte scripsisse, sed postea vel librariorum negligentia, vel imperitorum arrogantia factum esse, vt nunc in eorum libris aliter scriptum legamus. **EO IPSO ANNO,** quo excessit è vita: paucis ante, quàm mortuus est, an diebus, an mensibus? vt infra loquitur. **SER. GALBAM,** Seruium Sulpicium Galbā, de quo suo loco dicetur. **AD POPVLVM,** quem Libo Tribunus plebis, rogationē in Galbam priuilegii similem ferens, incitabat, vt infra dicitur. **DIXISSET,** legem suadens in Galba, multa dixisset. infra. **SCRIPTAM RELIQVIT,** in Origines suas retulit: infra: in Originibus suis exposuit, libro primo de Oratore: in annalibus suis inclusit: Liuius ait libro quadragesimo nono. **SED VIVO CATONE,** hic est ἐπανάληψις. **MINORES,** Catone, & his, quos diximus. **FLORVERVNT,** dichoreus est. A. Aulus. Auli vero dicti, qui Diis alētibus

 nasce

nascerentur, vt in libello, qui Valerio Maximo attribuitur, inuenies. ALBINVS, A. Posthumius Albinus, qui P. Scipione, & M. Marcello Coss. Prætor fuit, vt legimus apud Ciceronem libro secundo Academicarum quæstionũ. Posthumii vero patricii fuerunt, quũ à principio multi ex his Consules fuerint. & Posthumos scribi semper in veterum monimentis, & Græcis autoribus videbis. IS, nam plures fuerunt. GRAECE SCRIPSIT HISTORIAM, in cuius principio veniam petiit, si Romanus homo minus eleganter græce scripsisset: quam quum legisset M. Cato, nę tu, inquit, Aule nimium nugator es, qui maluisti culpam deprecari, quàm culpa vacare. hoc apud Gellium libro vndecimo capite octauo, & apud Macrobium libro primo Saturnalium leges: Plutarchus vero, præterquam quòd Posthumium Labienum vocat, sic etiam rem scribit: ποσούμιος λαβίνου γράψαντος ἱστορίαν ἑλληνιστὶ, καὶ συγγνώμην τὴν τῆς ἀηθείας αἰτοῦντος, εἰρωνευόμενος ὁ κάτων, ἔφη, δοτέον εἶναι συγγνώμην, εἰ τῶν ἀμφικτυόνων ψηφισαμένων ἀναγκασθεὶς ἔγραψε. L. LVCVLLO, qui fuit auus L. Luculli eius, qui Ciceronis amicus fuit, vt libro secundo Academicarum quæstionum scribitur. FVIT, an. ab V. C. sexcentesimo, vt est apud Orosium, vel sexcentesimo tertio, vt est in Consulibus. quo quidem tempore quum ipse A. Postumius Albinus, & L. Lucullus collega delectum seuere agerent, nec quenquã gratia dimitterent, à Tribunis plebis, qui pro amicis suis vacationem impetrare non potuerunt, in carcerem coniecti sunt, vt Liuius libro quadragesimo octauo scripsit. Hic est Albinus, quem Cicero libro decimo tertio ad Atticum Consularem vocat, & inter decem legatos Mummio numerat. ET LITERATVS, ET DISERTVS FVIT, nisi enim fuisset, scribere non potuisset historiam, quæ doctum illum sanè hominem indicabat, quod libro secundo Academicarum quæstionum legitur. HOC, A. Postumio Albino. SER. Seruius. Seruius vero is dicebatur, qui, mortua matre, in vtero seruatus esset: quod prænonen postea frequens in gente Sulpicia fuit. FVLVIVS, Ser. Fuluius Flaccus. is enim mihi videtur esse, qui cum Calphurnio Pisone an. ab V. C. sexcentesimo decimo nono Consul fuit, & de Vardæis triumphasse dicitur. is etiam fortasse fuit, quem C. Curio defendit: qua de re tempore Ciceronis extabat oratio, vt infra dicitur. aliter. S. Seruilius, male, nisi fallor. nam Ser. Fuluius Flaccus etiam ab Orosio libro quinto capite quinto is vocatur. VNA SER. FABIVS PICTOR, aliter, vnà Fabricius Pictor: quæ res facit, vt dubitem, an, Ser. deleri debeat: quando in Fabiorum gente prænomen hoc raro, aut fortasse nunquàm, quod nos sciamus, inuenitur. Si tamen libet hanc notam retinere, fortasse, quamuis præponatur, interpretandum sit. Seruilianus, vt sit hic Q. Fabius Maximus Seruilianus, qui Consul cum L. Metello Caluo fuit an. ab V. C. sexcentesimo & duodecimo: qui forte Pictor est dictus, quòd esset de gente illius Fabii, qui primus Pictor est appellatus: quòd, vt ait Plinius, ædem Salutis pinxisset anno Vrbis cõditæ CCCCL. annis ante tempus, quod hic Cicero describit, & notat, minimum centum sexaginta. Nec Cicero potest hic illum significare Pictorem, qui scripsit annales, quem Liuius scriptorum antiquissimum, & temporibus belli Punici secundi æqualem vocet. Hic igitur Q. Fabius Maximus Seruilianus Proconsul rebus in Hispania prospere gestis labem imposuit, pace cum Viriato æquis conditionibus facta: quod Liuius, Orosius, Florus, & Appianus scribunt: quanquàm Appianus Aemilianum pro Seruiliano ponere videatur. Nos quidem putamus, sed affirmare nõ audemus, eum esse, quem Valerius Maximus libro sexto capite primo scribit, pœnas à filio dubiæ castitatis exegisse. PERITVS, vt maiorum suorum, & præsertim Fabii Pictoris, qui scripsit Annales, imitator. quin de rebus hisce videtur scripsisse. certe apud Macrobium libro

primo Saturnalium ita scriptum videbis: Fabius Maximus Seruilianus Pontifex in libro vndecimo negat, oportere atro die parentare. QVINTVS QVE FABIVS LABEO, dubitamus, an is sit, quem Cicero libro primo de Officiis, & Valerius Maximus scribunt, à senatu Nolanis, & Neapolitanis arbitrum de finibus datum, ita terminasse, vt multum agri, quod in medio esset relictum, populo Romano adiudicarit. cęteras res eius desideramus: nisi forte Cicero regreditur ad eum, qui Consul cum M. Claudio Marcello an. ab V. C. quingentesimo septuagesimo primo fuit: quem Donatus etiam poëtam vocat. LABEO, à labris Bronci, & Labeones dicti, inquit Plinius. IISDEM FERE LAVDIBVS, quòd & ipse iuris, & literarum & antiquitatis bene peritus esset, vt Fabius Pictor. NAM, nam incipiendi vim habet, vt ait Donatus, & hic, & libro primo de Legibus cognoscitur.

Nam Q. Metellus, is, cuius quatuor filii consulares fuerunt, in primis est habitus eloquens: qui pro L. Cotta dixit, accusante Africano; cuius & aliæ sunt orationes, & contra Ti. Gracchum exposita est in C. Fannii annalibus. Tum ipse L. Cotta veterator habitus, sed C. Lælius & P. Africanus in primis eloquentes, quorum extãt orationes, ex quibus existimari de ingeniis oratorum potest. sed inter hos ætate paulum his antecedens sine controuersia Ser. Galba eloquentia præstitit: & nimirũ is princeps ex Latinis illa oratorum propria, & quasi legitima opera tractauit, vt egrederetur à proposito ornandi causa, vt delectaret animos, vt permoueret, vt augeret rem, vt miserationibus, vt communibus locis vteretur: sed nescio quo modo huius, quem cõstat eloquentia præstitisse, exiliores orationes sunt, & redolentes magis antiquitatem, quàm aut Lælii, aut Scipionis, aut etiam ipsius Catonis: itaque exaruerunt, vix iam vt appareant. De ipsius Lælii & Scipionis ingenio, quanquam ea est iam, vt plurimum tribuatur ambobus, dicendi tamen laus est in Lælio illustrior. at oratio Lælii de collegiis non melior, quàm de multis quam voles Scipionis non quo illa Lælii quidquam sit dulcius, aut quòd de religione dici possit augustius: sed multo tamen vetustior, & horridior ille, quàm Scipio: & cum sint in dicendo variæ voluntates, delectari mihi magis antiquitate videtur, & lubenter verbis etiam vti paulo magis priscis Lælius. sed est mos hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere. nam vt ex bellica laude aspirare ad Africanum nemo potest, in qua ipsa egregium Viriati bello reperimus fuisse Lælium: sic ingenii, literarũ, eloquentiæ, sapientiæ denique, etsi vtrique primas, priores tamen libenter deferunt Lælio. nec mihi cæterorũ iudicio solum videtur, sed etiam ipsorum inter ipsos concessu ita tributum fuisse. erat omnino tum mos, vt in reliquis rebus melior, sic in hoc ipso humanior, vt faciles essent in suum cuique tribuendo.

Q. METEL

Q. METELLVS, Q. Cæcilius Metellus, qui Andriscum Pseudophilippum vocatum vicit, Macedoniam domuit, Achæos prælio fudit, & de Andrisco, siue Macedonia triumphauit, vt ostendit Cicero in oratione in Pisonem: atq. hæc quidem omnia fecit, quum Prætor esset, vt Liuius, Paterculus, & autor libelli de Viris illustribus scribunt: vnde cognoscitur error Flori, & aliorū, qui credunt, Metellum tunc Consulem fuisse, quum Macedoniam domuit, à qua Macedonicus est appellatus. Quòd si nullus scriptor nominatim dicat, eum tunc Prætorem fuisse, ex ordine tamen historiæ, & temporum id ipsum cognoscimus. Vicit enim certe Andriscum ante Scipionem Aemilianū Consulem, vt libro quinquagesimo, & quinquagesimo primo Liuius ostendit. at post Scipionem Aemilianum Consulem anno tertio Cōsul ipse fuit, & quidem, vt refert autor libelli de Viris illustribus, propter nimiam seueritatē inuisus plebi factus cum Ap. Claudio Pulchro an. ab V. C. sexcentesimo vndecimo. Post Consulatum vero Proconsul Celtiberos cecidit: vnde Celtibericus, vt ait Florus, est appellatus. Eius consilium, & consilii dissimulatio, quibus in vincendis Celtiberis est vsus, atq. humanitas eius erga filios Rethogenis à Valerio Maximo lib. septimo capite quarto, & lib. quinto capite primo laudantur. Quantopere vero disciplinam militarem seruarit, idem Valerius Maximus libro secundo capite secundo docet. Hic Metellus, & Q. Pompeius primum vterque ex plebe Censores facti, vt autor est Liuius libro quinquagesimo nono, Ap. Claudio Pulchro, M. Perpenna Coss. anno post Consulatum ipsius Metelli vndecimo, ab V. C. Sexcentesimo vigesimo quarto, quo tempore censuit Metellus, vt ducere vxores omnes omnino cogerentur liberorum creandorum causa: qua de re Liuii ætate extabat oratio: quam Cæsar Augustus, quum de maritandis ordinibus ageret, velut eo tempore scriptam, in senatu recitauit, vt testatur etiam Suetonius in Augusto: quo tamē loco interpretes putant orationem Metelli Numidici, nō Macedonici, significari, Gellium secuti: qui libro primo capite sexto multa tanquàm ex oratione Metelli Numidici recitat. Sed vel Gellius errauit: vel male descriptus est liber, & oratio Metelli Macedonici legi debet: vel dicendū, Metellum quoq. Numidicum ea de re orationem reliquisse: præsertim quum satis cōstet, eum quoque Censorem fuisse, sed annis ferè triginta post hoc tēpus: à quo ad eius Consulatum, in quo Numidicus ille vocatus est, vnus & viginti anni numerantur. Hunc Metellum Macedonicum C. Attilius Labeo Tribunus plebis adhuc Censorem, à quo in senatu legendo præteritus erat, de saxo deiici iussit: quod ne fieret, cæteri Tribuni plebis auxilio quàm maxime fuerunt, vt ait Liuius libro quinquagesimo nono: Plinius vero libro septimo capite quadragesimo quarto Tribunum Catinium Labeonem Macerionem vocat: vbi tamen facile, vel C. Attilium ex Liuio, vel potius, C. Atinium, ex oratione Ciceronis pro Domo, possis reponere: sed & alia quædam diuersa scribit: vt ipsum prius è senatu eiectum, & ob id ab eo Metellum reuertentem è campo meridiano tempore, vacuo foro, & capitolio, ad Tarpeium raptum, vt præcipitaretur: conuolante quidem tam numerosa illa cohorte, quæ patrem eum appellabat, sed parum proficiente, quum resistendi sacrosanctæ potestati ius non haberet, ægre Tribuno, qui intercederet, reperto, à limine ipso mortis reuocatum fuisse, quū tamen illi fauces intortæ, & sanguis per aures expressus fuisset. Illud etiam refert Cicero in oratione pro Domo, hunc Tribunum plebis eius bona consecrasse. Fuit etiam Metellus hic Augur, vt illud Ciceronis elogium libro quinto de Finibus docet: Quū ipse Consul, Censor fuisset, Augur esset, triumphasset, vt vir sapiens, & beatus decessit. nam Valerius Maximus inter felices ponit ob eas res, quas longum esset referre: quarúmq.

non nullæ tamen infra dicentur: sed à Valerio Maximo Plinius dissentit: qui putat infelicem vel ob id fuisse, quòd ad arbitrium sui inimici sit raptus, & cum Africano inimicitias gesserit, vt gessit: quod indicant illa Ciceronis in Lælio verba: Scipio propter dissensionem, quę erat in Rep. alienatus est à collega nostro Metello. vbi Lælius collegã vocat, quod ipse quoque augur erat. Valerii vero Maximi hæc sunt verba libro quarto capite primo: acerrime cũ Scipione Africano Macedonicus dissenserat, eorúmque ab æmulatione virtutis profecta contentio, ad graues, testatásque inimicitias progressa fuerat: sed tamen, quum interemptum Scipionem conclamari audisset, in publicum se proripuit, mœstóq. vultu, & voce confusa, concurrite, concurrite, inquit, ciues: mœnia nostræ vrbis euersa sunt. Scipioni enim Africano intra suos penates quiescenti nefaria vis allata est. Idem filios suos monuit, vt funebri eius lecto humeros subiicerent: atque huic exequiarum, illum honorem vocis adiecit: non fore, vt postea id officium ab illis maiori viro præstari posset. hoc idem propemodum Plinius scribit. Hinc M. Antonius libro primo de Oratore, quum Reip. rectorem definit, hunc Metellum, & Africanum potissimum nominat, & coniungit. Mitto, quæ pluribus verbis à Paterculo de hoc Metello dicuntur. IS, nam multi Metelli fuerunt. QVATVOR, Quintus, Lucius, Marcus, & Caius Metelli, vt ex Consulibus disces. CONSVLARES, Quintus enim cum T. Quintio Flaminio Consul an. ab V. C. sexcentesimo trigesimo primo fuit, & Baleares vicit: vnde Balearicus est appellatus, vt Liuius libro sexagesimo, & Florus libro tertio capite octauo docent. Balearici filiam Cæciliam Cicero libro primo, & secundo de Diuinatione nominat: quamuis libro primo, Baleanici, male legatur. In oratione verò pro Sex. Roscio Amerino modo Nepotis filiam, modo Balearis filiam, & Nepotis sororem vocat, vt error videri possit, nisi forte pater, & frater Nepotes dicebantur. Lucius, qui, quòd frontem vlceris causa fascia colligasset, Diadema, vel, vt quidam volunt, Diadematus est dictus, an. ab V. C. sexcentesimo trigesimo septimo cũ Q. Mucio Scæuola Consul fuit, & Dalmatas domuit, ob idque Dalmaticus est dictus, & à Cicerone in oratione Post reditum ad Quirites L. Dalmaticus Consularis appellatus. lege Asconium, & Liuium libro sexagesimo secundo, vbi scribit etiam illum cum Cn. Domitio Aenobarbo Censorem fuisse: sed nos modo non iudicamus, ibi legi oportere, Q. non L. Quum quòd verisimile non sit, illum eodem penè tempore, certe parum diuerso, fuisse Consulem, & Censorem, vt ibi videtur: tum quòd Cicero in oratione Post reditum ad Quirites, Quintum Censorium vocat. at vnus tantum ex filiis Macedonici Censor fuisse dicitur à Cicerone libro quinto de Finibus, & à Paterculo, qui videtur indicare, primum filium Censorem fuisse. Hinc in oratione Post reditum in senatu ita legendum putamus: L. & Q. Metelli Consulares, non autem, vt nũc legitur, L. & C. Metelli Consulares. cur enim vocet Caium, quem in oratione Post reditum ad Quirites Quintum vocarat? Hæc miror non animaduersa fuisse ab his, qui familiarum tabulas scripserunt. Marcus an. ab V. C. sexcentesimo trigesimo nono cum M. Aemilio Scauro Consul fuit: qui videtur is esse, quem Plinius Creticum vocat: quanquàm dubito, quàm bene, quum videre nesciam, qua ratione hunc Creticum possit vocare. quum scriptores penè omnes, & potissimum Liuius libro centesimo scribat, Q. Metellum domitis Cretensibus, liberæ in id tempus insulę, legem tulisse. Id vero factum est ab eo Metello, qui tunc erat Proconsul, certe qui fuit Consul an. ab V. C. sexcentesimo octuagesimo quinto, vel sequenti, annis post hunc M. Metellum Consulem minimum quadraginta quinque, at multo ante omnes filii Macedonici decesserant, tantum abest,

vt aliquis

vt aliquis ipsorum à Creta domita sit Creticus appellatus, quæ tãto póst fuerit deuicta. Quare credere quis potest, Plinium errasse, vel male descriptum esse, nisi libeat dicere, Creticum à Creta Sardiniæ appellatum, quum satis constet, autore Eutropio, duos fratres Metellos eodem die alterum ex Thracia, alterum ex Sardinia triumphum egisse. hinc Paterculus ita scribit: circa ea tempora M. Metelli fratres vno die triumphauerunt: vbi legas licet vel, II. Metelli fratres, hoc est, duo Metelli fratres: vel, M. C. Metelli fratres, Marcus, Caius Metelli fratres. Caius enim Metellus Caprarius minimus filiorũ Macedonici Consul cum C. Papirio Carbone an. ab V. C. sexcentesimo quadragesimo primo fuit: cuius collega cum toto exercitu fusus à Cimbris fuisse dicitur à Liuio libro sexagesimo tertio. De hoc Metello nihil memoria dignum inuenimus, nisi, quòd Cicero libro secundo de Oratore ita scribit: Scipio apud Numantiam quum stomacharetur cum C. Metello, dixisse dicitur, si quintum pareret mater eius, asinum fuisse parituram. FVERVNT, fuerunt illi quidem Consulares, vt ait Philippica octaua, & nos ostendimus, sed non omnes ante patris mortem: siquidem Cicero libro quinto de Finibus ita scribit: Q. Metellus tres filios Consules vidit, è quibus vnũ etiam & Censorem, & triumphantem, quartum autem Prætorem. quæ verba Valerius Maximus libro septimo capite primo videtur ita male descripsisse: fecit, vt eodem tempore tres filios Consulares, vnum etiam Censorium, duos triumphales, & quartum Prętorium videret. Reliquit etiam tres filias nuptas: hinc Cicero Tusculana prima sic ait: Metellum multi filii, filiæ, nepotes, neptes in rogum imposuerunt. Idem propemodum Valerius Maximus, & Plinius testantur. EST HABITVS, aliter est habendus. QVI, αἰθαλογία. L. COTTA, L. Aurelio Cotta, qui cum Ser. Sulpicio Galba Consul an. ab V. C. sexcentesimo decimo fuit: qui quum in senatu contenderent, vter aduersus Viriatum in Hispaniam mitteretur, Scipio dicto, vt neuter in prouinciam mitteretur, obtinuit, vt Valerius Maximus libro sexto capite quarto refert. DIXIT, illum defendens, orationem habuit. & oratores in fine orationis hoc verbum, dixi, vsurpabant, vt docet Asconius. ACCVSANTE, post secundum Consulatum, & Censurã, vt ait Verrina prima: quæ res L. Cottæ plurimum profuit. Noluerunt enim Romani ita quenquam in iudicio cadere, vt nimiis aduersarii viribus abiectus videretur: quod in oratione pro Muræna scribitur. septies ampliata causa, & ad vltimum octauo iudicio est absolutus, vt apud Valerium Maximum libro octauo capite primo scriptum videbis. AFRICANO, P. Cornelio Scipione Africano Aemiliano. CVIVS, Q. Metelli. ALIAE, vt oratio de Prole augenda, de qua Liuius libro quinquagesimo nono, & Suetonius in Augusto, meminerunt. TI. GRACCHVM, Tiberium Sempronium Gracchum, de quo dicetur infra suo loco. EXPOSITA EST, vt exposita est oratio M. Catonis apud Sallustium. C. FANNII, de quo dicetur infra. aliter C. Fabii, male. ANNALIBVS, historiam vocat infra, vt ibi dicemus. IPSE, pro quo dixit Q. Metellus. VETERATOR, veteratores, inquit Sex. Pompeius, callidi, dicti à multa rerum agendarum vetustate. ob id hunc eum esse credimus, qui nihil habebat, vt Africanus ait apud Valerium Maximum libro sexto capite quarto: quumque Tribunus plebis esset, fiducia sacrosanctæ potestatis creditoribus suis satisfacere nolebat, nisi à collegis fuisset coactus, vt Valerius Maximus libro sexto capite quinto scribit. Vnde cognoscimus Aureliam gentem plebeiam fuisse: in qua fuit cognomen Cotta, ductum, vt quidam volunt, ἀπὸ τοῦ κότου, quòd iracundus, & oris torui fuerit is, qui primus Cotta fuit appellatus: quãquàm κότος simplici t, & Cotta duplici scribatur: apud Athenæum tamen κότος etiam

ſcribitur. C. LAELIVS, hic, vt Cicero Philippica vndecima refert, fuit filius illius C. Lælii, qui maioris Africani in Hiſpania, & in Africa ſemper comes fuit ita, vt à multis Africanus ipſe quoque ſit appellatus. certe cum Africano maiore arctiſsima familiaritate iunctus fuit, vt Liuius ſæpe, & Valerius Maximus libro quinto capite quinto teſtantur: vt Lælius hic, & Africanus amicitiam, tanquàm hæreditatem quandam creuiſſe, & poſtea ſic auxiſſe videantur, vt ea maxime illuſtris habeatur, quod Lælius Ciceronis oſtendit. Fuit igitur hic Lælius Prætor. fuit Conſul cum Q. Seruilio Cæpione an. ab V.C. ſexcẽteſimo decimo quarto: fuit augur, & ſapiens eſt appellatus, vt deinceps oſtendemus. hic ante Scipionem ponitur, quia maior natu fuit, vt paulo poſt dicetur. P. AFRICANVS, P. Cornelius Scipio Africanus Aemilianus, de quo præſtat ſilere, quàm pauca dicere. Diximus tamen ſupra quædam, & infra dicemus ea, quæ res ipſa poſtulabit. ELOQVENTES, vt oratores, paulo poſt. EXTANT, at hodie non extant. ORATIONES, vt oratio Lælii de Collegiis, vt Africani laudatio, quam Tuberoni Lælius ſcripſit, vt eſt in libro ſecundo de Oratore, vt aliæ, quæ tunc extabant. EX QVIBVS EXISTIMARI DE INGENIIS ORATORVM POTEST, ſic infra de Curione. ORATORVM, Lælii, & Scipionis vt oratorum: qui omnia ſermone conficerent paulo intentiore, nunquàm, vt Ser. Galba, lateribus, aut clamore contenderent, quod libro primo de Oratore ſcribitur. HOS, Metellum, Cottam, Lælium, & Africanum. HIS iiſdem, quos modo diximus. ANTECEDENS, quamuis difficile ſit, & penè ἀδύνατον diuinare, quantum antecederet, ex Conſulibus tamen ita licet colligere. Africanus vixit annos quinquaginta ſex, vt ex Ciceronis libro ſexto de Rep. & ex Paterculi hiſtoria didicimus, quamuis Plutarchus ἑπτὰ πεντήκοντα καὶ τεσσάρων vixiſſe dicat. is quum eſſet annorum triginta ſex, vt autor eſt Paterculus, primum Cõſul eſt factus tribus annis ante Galbam Conſulem. Itaque Galba Conſule annum trigeſimum nonum agebat: quum Galba natus eſſet annos quadraginta tres minimum, quòd ea eſſet ætas Conſularis, vt in Philippicis Cicero docet. Galba igitur Africano quatuor annis natu maior erat, Metello anno, Cottæ æqualis, vel paulo maior, cuius eſſet collega: Lælio annis quatuor item maior, ſi Lælii Conſulatum ſequimur: ſin Præturam, ſummum duobus annis. & ſanè Præturam potius ſequi debemus, quæ ſuit quinquennio ante, quàm Conſul eſt factus: & tamen inter Præturam, & Conſulatum biennium tãtum ſolebat intereſſe, vt de Ciceronis honoribus conſtat ex orationibus, quas aduerſus Rullum ſcripſit. hinc apparet Lælii Conſulatum vltra ſuum annum dilatum fuiſſe. Ita cognoſcitur Lælius tribus, vel certe duobus annis Africano maior: vt ipſe vere dicat apud Ciceronem, ſe prius in vitam introiiſſe. Quòd ſi Conſulatum, vel etiam quoſdam ſequaris, æqualem prorſus putes. SER. GALBA, Seruius Sulpicius Galba, qui Prætor male aduerſus Luſitanos pugnauit, vt Liuius libro quadrageſimo octauo ſcripſit: deinde cum L. Aurelio Cotta an. ab V.C. ſexcenteſimo decimo fuit: de quo deinceps dicemus: nunc ſciẽdum eſt, quod etiam ante diximus: prænomen Seruium frequenter in gente Sulpicia inueniri, vt Ser. Sulpicius Galba, Ser. Sulpicius, qui fuit Iuriſconſultus Ciceronis æqualis, vt poſtea dicetur. Itaq. nunc Paulus Manutius libro primo de Oratore rectè ſic deſcribendum curauit: idémque Ser. Galbã: quum prius omnes legerent: idem Quintum Seruium Galbam. Male igitur faciunt, qui deſcribunt, vel legunt vſquàm, Sergium Galbam: quum Sergius ſit nomen gentis, non autem prænomen, vt ſatis cõſtat. animaduertendum eſt igitur, quoties fit Sulpiciorum mentio, aut alterius gentis, & præponitur Ser. vel Sergius, ſemper deſcribendum eſſe, Seruium. Ser. enim nota peperit errorem. Quare

non

non dubitamus affirmare legendum esse Seruium Galbam apud Suetonium in Galbæ vita, vbi docet, quare Sulpicii Galbæ sint appellati. Male igitur Plutarchus in Catone hunc σερουΐλιον γάλβαν vocat. ELOQVENTIA PRAESTITIT, dicendi gloria præstitit, vt ait libro primo de Oratore, vbi diuinum hominem in dicendo vocat: in hoc vero dialogo summum oratoré, virum eloquentissimum, & inter tot suos æquales vnum excellentem vocari videbis. ET NIMIRVM, αἰτιολογία. PRINCEPS, primus: quamuis infra princeps illius ætatis dicatur. QVASI LEGITIMA, quum videret, se non satis proprie loqui, si diceret, legitima opera oratorum, quæ nullis legibus omnino præcipiantur, cum venia locutus est. OPERA, ἔργα. nam & Aristoteles libro primo Rhetoricæ τέχνης ἔργον dixit. TRACTAVIT, in suis orationibus. VT, repetitio. EGREDERETVR, hinc egressio dicitur à Quintiliano lib. quarto capite tertio: digredi verbo Cicero libro secundo de Oratore, & alibi frequenter vtitur: vnde libro primo de Inuentione digressionem vocat: quæ παρέκβασις à Græcis appellatur. quę sit, vt ait Quintilianus, alienæ rei, sed ad vtilitatem causæ pertinentis, extra ordinem excurrens tractatio: cui Hermagoras locum ante perorationem dabat, vt Cicero lib. primo de Inuentioné docet, & Antonius libro secundo de Oratore significat: Quintilianus vero scribit, quosdam putasse, post narrationem collocari oportere: quod ille negat, quum certum locum non videatur habere: quod ex Verrinis licet cognoscere, vbi est Siciliæ laus, Proserpinæ raptus, & alia quædam per egressionem, nec semper eodem loco dicta. Trapezuntiusauté in omnibus orationis partibus præterquàm in exordio, & peroratione fieri posse cótendit. A PROPOSITO, à causa, vt dixit libro secundo de Oratore: & libro primo de Inuentione vocat orationem à causa, atq. à iudicatione remotam. nec propositum hic θέσιν significat, vt ipse in Partitionibus interpretatur, sed potius ὑπόθεσιν, quam dixit ipse causam. ORNANDI CAVSA, sic lib. secundo de Oratore, ornandi, aut augendi causa. hac de re plura refert lib. primo de Inuentione, & Quintilianus lib. quarto capite tertio, vbi sic etiam scribit: quicquid dicitur præter illas quinq. partes, egressio est, indignatio, miseratio, inuidia, conuitium, excusatio, cóciliatio, maledictorú refutatio, similia iis, quæ non sunt in quæstione, omnis amplificatio, minutio, omne affectus genus, atq. ea maxime iucundam, & ornatá faciunt orationé, de Luxuria, de Auaritia, de Religione, de Officiis, quæ quum sint argumentis subiecta similium rerum, quia cohærent, egredi non videntur. Sed plurima sunt, quæ rebus nihil secum cohærétibus inseruntur, quibus iudex reficitur, admonetur, placatur, rogatur, laudatur. Ex his patet Ciceroné, quú dixit, egrederetur, genere quodá vsum fuisse, quum illa, quæ sequuntur, formis, quæ species appellantur: sed omisit, docere, quod orator debet efficere, & in egressione Quintilianus ponit, quú ait, iudex admonetur. Cicero igitur hic omisit, quòd, vt orator in tota oratione docere debeat, nó cogitur tamen id in egressione, si nolit, facere: vel Cicero, quum dixit, egrederetur, quasi in ipso genere cóplexus est: vel potius tacuit, quia Seruius Galba laude subtiliter disputandi ad docendum caruit, vt infra dicitur. DELECTARET, vt Demetrius Phalereus, de quo diximus, qui delectabat, quod est suauitatis, vt ait in Oratore: qua de re infra etiam loquetur. ANIMOS, auditorum. PERMOVERET, flecteret, quod est victoriæ, vt ait in Oratore: qua de re infra item loquetur. AVGERET REM, per amplificationem quandam, vt loquitur libro primo de Inuentione, vbi de Digressione disputat, ad quam pertinet augere, quum fiat ea, vt dictum est, ornandi, aut augendi causa. Amplificatio vero quanquàm, vt in Partitionibus ostendit, habet proprium locum sæpe

etiam primum, postremum quidem ferè semper, tamen reliquo in cursu orationis adhibenda est, maximéque quum aliquid aut confirmatum est, aut reprehensum. MISERATIONIBVS, commiserationibus. misericordia vero quo loco mouenda sit, & vnde nascatur, autor Rhetoricæ ad Herennium libro secundo, Cicero autem in Partitionibus, & libro secundo de Oratore docent. COMMVNIBVS LOCIS, de quibus supra diximus: & hic eos significat, qui habēt deprecationem, vt libro tertio de Oratore docet. NESCIO QVO MODO, sic loquitur quasi nunc ignoret rationem, quā tamen postea reddet. QVEM CONSTAT ELOQVENTIA PRAESTITISSE, quem constat dicendi gloria præstitisse, vt ait libro primo de Oratore. EXILIORES, Ser. enim Galba melius dicebat, quàm scribebat, quòd eius flaccesceret oratio, vt infra dicetur. Hinc Atticus eius orationes non probat, vt videbimus. ORATIONES, tres enim, vt ostendit Liuius libro quadragesimo nono, extabant eius orationes. ANTIQVITATEM, quæ maiore honore in omnibus artibus, quàm in hac vna dicendi, versatur, vt supra dixit. IPSIVS CATONIS, de quo tam multa diximus. EXARVERVNT, vt exiliores. nam quod est exile, citius, & facilius exarescit. loquitur autem μεταφορικῶς. VIX IAM VT APPAREANT, hinc Atticus de his orationibus loquens, ait: sunt enim: quod aliquis ea de re potuisset dubitare. EA EST IAM, ea est iam laus. sic enim particula, tamen, quæ sequitur, videtur postulare: in aliis tamē libris ita legitur: ea est iam opinio. PLVRIMVM TRIBVATVR, in omniū penè rerū cognitione: quum vterq. Reip. administrandæ peritus esset: vterq. doctus: vterq. in re militari excellens: atq. Lælius sapiens, & Scipio præstantissimus imperator esset. DICENDI TAMEN LAVS, eloquentia, quam laudem, vt supra diximus, sæpe vocat. LAELIO, quem cum Galba constat dicendi gloria præstitisse, vt libro primo de Oratore testatur. ILLVSTRIOR, opinione præsertim. AT, πρόληψις. ORATIO, quæ nobilis, & aureola oratiuncula libro tertio de Natura Deorum dicitur, vt opinor. COLLEGIIS, in Lælio sic est scriptum: meministis Q. Maximo, & L. Mancino Coss. quàm popularis lex de Sacerdotiis C. Licinii Crassi videbatur. Cooptatio enim collegiorum ad populi beneficium tranferebatur: tamen illius vendibilem orationē religio Deorū immortalium, nobis defendentibus, vincebat. atq. id actum est, Prætore me, quinquennio ante, quàm Consul sim factus. QVA'M DE MVLTIS QVAM VOLES SCIPIONIS, quàm quælibet ex multis, quas Scipio fecit: vt ea, qua legem Papiriam dissuasit, vt Cicero in Lælio, & Liuius libro quinquagesimo nono meminerunt. DVLCIVS, habuit enim Lælius lenitatem, vt Africanus grauitatē, quod libro tertio de Oratore scriptum videbis. RELIGIONE, quę, defendente Lælio, vendibilem C. Licinii Crassi orationem vincebat, vt paulo antè nos ex Lælio Ciceronis retulimus Hinc lib. tertio de Natura Deorū ita scribitur: Docebo meliora me didicisse de colendis Diis immortalibus iure pōtificio, & more maiorū, capedunculis, quas Numa nobis reliquit, de quibus in illa aureola oratiūcula dicit Lælius, quàm rationibus Stoicorum. VETVSTIOR, vetustior est, verbis vetustioribus, & magis priscis vtitur, vt ait paulo post, quum præceptum sit Rhetoricum libro tertio de Oratore, ne verbis inusitatis vtamur. Inusitata vero sunt prisca ferè, ac vetusta, & ab vsu quotidiani sermonis iandiu intermissa: vide præterea, quod Gellius libro primo capite decimo hac ipsa de re scribat. HORRIDIOR, verbis horridioribus vtens. Sic supra de Catone: antiquior est huius sermo, & quædam horridiora verba. ILLE, Lælius. IN DICENDO VARIAE VOLVNTATES, & naturæ variæ, & voluntates multum inter se distantia effecerunt genera dicendi, vt

libro

libro primo de Oratore, & in Oratore scribit. MIHI, non aliis fortasse, qui priores illi deferunt. SED, aduersatur hæc particula hoc modo: oratio Lælii non est melior, quàm Scipionis oratio: quin mihi Lęlii oratio vetustior, & horridior, quàm Scipionis oratio videtur: sed alii aliter sentiunt de Scipione: quoniam mos est hominum, vt nolint eundem pluribus rebus excellere, vt excelleret Scipio, si Lælio eloquentia etiam pręstare diceretur. NOLINT, vel quòd sint maleuoli, & inuidi: vel quòd credant, quod libro secundo de Inuentione scribit Cicero, naturam non habituram, quod cęteris largiatur, si vni cuncta concesserit. & nolint, interpretor, non ferant, non patiantur, non concedant. quamuis enim nolint, potest tamen aliquis excellere. NAM, αἰτιολογία BELLICA LAVDE, re militari, quam bellicam laudem vocat, vt eloquentiam dicendi laudem vocare solet. hanc artem vero Scipio, maximā ætatis partem in bellis versatus, didicit, & ex libris item, præsertim ex Cyro Xenophontis, quem de manibus ille ponere non solebat: quod Cicero epistola prima ad Q. fratrem, & Tusculana secunda testatur. AFRICANVM, quem Metellus etiam inimicus ita laudauit, vt, quod scribit Valerius Maximus, dixerit filiis, non fore, vt officium maiori viro possent præstare: vel, quod Plutarchus refert, Diis gratias egerit, quòd ille apud alios non fuisset natus: quod tamen Cicero in oratione pro Muræna Q. Maximo hisce verbis tribuit: Africanum quum supremo eius die Q. Maximus laudaret, gratias egit Diis immortalibus, quòd ille vir in hac Rep. potisimum natus esset. necesse enim fuisse, ibi esse terrarū imperium, vbi ille esset. certe, inquit Paterculus, vitam dignisimam egit, quæ nullius ad id temporis, præterquàm auito fulgore vinceretur. Talis enim fuit, qualis nemo vnquàm, vt Lęlius ait apud Ciceronem, erit: nemo certe fuit. sic etiam scribit Cicero lib. secūdo de Oratore: non tulit vllum hæc ciuitas Africano clariorē. NEMO POTEST, aspirauit tamē Cæsar ita, vt illum etiam vicisse credatur: aspirauit & Pompeius ita, vt ab ipso Ciceronē in epistolis olim multo maior Africano sit appellatus. Sed hic Cicero fortasse de Cæsare maligne sentiebat, & Pompeio tunc assentabatur. QVA IPSA, bellica laude. VIRIATI, Viriatus ex pastore venator, ex venatore latro, mox iusti quoque exercitus dux factus, vniuersam Lusitaniam occupauit, & bellum cum Romanis per quatuordecim annos, vt Florus, & Orosius scribūt, vel octo cōtinuos, vt placet Appiano, gessit, multòsq. Romanos duces vicit: ac tandem à suis, quos Seruilius Cæpio corruperat, est interfectus. historia est apud Liuium lib. quinquagesimo secundo, & quinquagesimo quarto, apud Valerium Maximum, Orosium, Eutropium, & Appianū in libro, quem de Rebus in Hispania gestis scripsit. aliter Viriatico, fortasse recte, vt bellum Viriaticū dicatur, vt bellum Mithridaticū: quanquā Suetonius bellum Viriatinū vocat. REPERIMVS, nos vero nihil, nisi hoc ipsum, & quod idem Cicero lib. secundo de Officiis scribit, reperire potuimus: Viriatū magnas opes habuisse: quē C. Lęlius Prętor fregit, & cōminuit, ferocitatémq. eius ita represit, vt facile bellū reliquis traderet. INGENII, quod summū in vtroq. fuit. nam Cicero Africanum hominē diuinū, & autor Rhetoricæ ad Herennium lib. quarto Lælium ingeniosum vocat. nos enim credimus eum esse. LITERARVM, vterq. enim fuit doctus, & doctos homines secum semper habuit: nam Panætius vixit cū Africano, vt Cicero lib. nono ad Atticū, & Tusculana prima refert: in oratione vero pro Muræna ita scribit: Huiuscemodi Scipio ille fuit, quē nō pœnitebat facere idem, quod tu, habere eruditisimum hominem, & penè diuinū domi. hinc lib. tertio de Oratore dicitur operam Philosopho dedisse, sed ita, vt vix intelligeretur id agere, quū ageret. Plutarchus quoq., & Paterculus Polybiū eius comitē, ac

planè præceptoré fuiſſe teſtantur. Lælius vero doctus ab autore Rhetoricæ ad Herennium vocatur: qui Diogenem Stoicũ adoleſcens, poſt autem Panætium audierat, vt lib. ſecundo de Finibus oſtenditur. Illud eſt vtriq. cõmune, quod lib. primo de Oratore ita ſcriptũ eſt: non tulit vllos hæc ciuitas aut gloria clariores, aut autoritate grauiores, aut humanitate politiores P. Africano, & C. Lælio, qui ſecũ eruditiſsimos homines ex Græcia palàm ſemper habuerunt. ELOQVENTIAE, qua Scipio bellicã gloriam cumulauit, vt lib. primo de Officiis ſcribitur: Lælius vero præſtitit, vt ſupra retulimus. SAPIENTIAE, Scipio quãuis ſapiens non vſurparetur, vt Lælius, quia tamẽ eloquentiam, quæ nihil aliud eſt, niſi copioſe loquẽs ſapientia, vt ait Cicero, & Philoſophiam, quæ certe ſtudium ſapientiæ interpretatur, eſſet aſſecutus, nõ poterat nõ ſapiens eſſe. Lælium vero ſapientem vocatũ Cicero lib. ſecundo de Finibus, Tuſculana quinta, lib. tertio de Natura Deorum, lib. ſecundo de Officiis, & in ipſo Lælio potiſsimũ teſtatur, & quidem non ſolum natura, & moribus, verumetiam ſtudio, & doctrina fuiſſe ſapientẽ, vel ob id potiſsimum, quòd omnia ſua in ſe poſita eſſe duceret, humanóſq. caſus virtute inferiores putaret: quamuis Plutarchus in Gracchis dicat, ſapientẽ vocatũ fuiſſe: quòd quum eandem rem, quã poſtea Tib. Gracchus de agris tentauit, eſſet aggreſſus, veritus, ne ſeditio excitaretur, ſapienter ab incœpto deſtitit. ob id vero, quòd ſapiens eſſet, omnia æquo ferebat animo. hinc in eo multa hilaritas à Cicerone lib. primo de Officiis celebratur: hinc ab eodem ſic in oratione pro Muræna ſcribitur: quis C. Lælio comior? quis iucũdior? quis grauior, ſapientior? PRIMAS, inter omneis æquales. PRIORES, inter ipſos duos. DEFERVNT, Romani, qui Lælium potiſsimũ ſapientem appellant, & exiſtimant, vt in Lælio dicitur. & deferunt alii, quãuis ego ſupra dixerim, Galbam præſtitiſſe: vel deferunt primas harũ rerũ, quas modo dixi, quas in Galba fortaſſe nõ inuenias omnes. IPSORVM, Scipionis, & Lælii. CONCESSV, nam Scipio quãuis eſſet omnium maximus, nunquàm tamen, vt in Lælio legimus, ſe ille Philo, nunquàm Rutilio, nunquàm Mummio antepoſuit, nunquàm inferioris ordinis amicis, nedũ Lælio, quẽ vt maiorem natu, opinor, coluit ita, vt illi, quæ ad literas pertinerẽt, facile cõcederet, quòd ab eo fortaſſe multa didiciſſet, quod oſtendit etiã Cicero, qui lib. primo de Inuẽtione Africanũ Lælii diſcipulũ vocat. Lælius vero tantũ Scipioni tribuebat, vt crederet, neminem vnquàm talẽ futurũ, certe nemine talem fuiſſe, vt paulo ante ex Lælio retulimus. ITA, vt diximus. TRIBVTVM, datũ, & quaſi diuiſum, quemadmodũ homines putabãt, qui exiſtimabãt, neminẽ in bellica laude ad Africanũ aſpirare poſſe: in reliquis rebus, quas diximus, primas vtrique, ſed priores tamen Lælio deferendas. ERAT OMNINO, quædã αἰτιολογία. TVM, quũ viri ita boni erãt, vt ne inimicus quidem Metellus Scipioni detraxerit, vt ſupra retulimus. RELIQVIS REBVS, præter bellicã laudẽ, & literas. MELIOR, quàm nunc. & melior à Cicerone dicitur, quum refertur ad reliquas res, in quibus etiam melius iuſtitia ſpectatur: ex qua viri boni nominãtur, vt ait lib. primo de Officiis: bonus vero, & iuſtus, vt diſputant docti, cõuertuntur. humanior autẽ appellatur, quũ ad literas refertur, quæ humanos reddant homines: illæ quidem, ſed tamen illarum officiis officia iuſtitiæ à Cicerone præponuntur. HOC IPSO, quod ad literas præſertim pertinet. IN SVVM CVIQVE TRIBVENDO, eſt quædam iuſtitiæ definitio, nam iuſtitia ſuum cuique diſtribuit, vt ait Cicero libro ſecundo de Natura Deorum: & libro quinto de Finibus: iuſtitia in ſuo cuique tribuendo cernitur: & libro ſecundo de Inuentione: iuſtitia eſt habitus animi communi vtilitate conſeruata, ſuam cuique tribuẽs dignitatem. Vlpianus vero libro primo Digeſtorum ſic eam definit:

definit : iuſtitia eſt conſtans,& perpetua voluntas,ius ſuum cuique tribuendi:mitto multa, quæ poſſent huc afferri,ſed ad rem mihi nunc non videntur pertinere. Huiuſcemodi locutionem,faciles erant in ſuum cuique tribuendo quidam reiiciunt , & malunt dicere, vt alibi Cicero dixit:faciles erant in ſuo cuiq. tribuẽdo:quaſi Cicero nõ ſoleat Græcos imitari,qui ſępe ſic loquũtur, & hoc loco fortaſſe diceret: ἐν τῷ ὂν ἑκάστῳ νέμειν:aut quaſi ipſe non ita ſæpe ſit locutus,vt hic,& Tuſculana tertia: hoc verbum ductũ à nimis intuendo fortunam alterius:& in Oratore, in narrãdo aliquid:& infra, in capiendo aduerſarios:& libro primo de Legibus , à ſuum cuiq. tribuendo:quamuis aliter ibi legatur:ſed & alii ſic loquebantur , vt Hircius de bello Africo , Cæſar in circumeundo exercitum animaduertit : & Liuius libro trigeſimo,hæc Syphaci animum dederunt in alloquendo victorem.

Memoria teneo, Smyrnæ me ex P. Rutilio Rufo audiſſe,cum diceret adoleſcentulo ſe accidiſſe,vt ex S.C.P. Scipio & D. Brutus, vt opinor,Coſs.de re atroci magnáque quærerent.nam cum in ſilua Scantia facta cædes eſſet, notíque homines interfecti; inſimularetúrque familia , partim etiam liberi ſocietatis eius , quæ picarias de P.Cornelio,L.Mummio Ceſs.redemiſſet; decreuiſſe ſenatum,vt de ea re cognoſcerent & ſtatuerẽt Conſules : cauſam pro publicanis accurate, vt ſemper ſolitus eſſet, elegantérque dixiſſe Lælium : cum Conſules re audita , Amplius, de conſilii ſententia pronunciauiſſent, paucis interpoſitis diebus iterum Læliũ multo diligentius meliúſque dixiſſe ; iterúmque eodem modo à Conſulibus rem eſſe prolatam : tum Lælium, cum eum ſocii domum reduxiſſent,egiſſéntque gratias, &,ne defatigaretur, orauiſſent , locutum eſſe ita, ſe, quæ feciſſet honoris eorum cauſa , ſtudioſe accuratéque feciſſe,ſed ſe arbitrari cauſam illam à Ser. Galba, quòd is in dicendo fortior, acriorque eſſet, grauius, & vehementius poſſe defendi : itaq. auctoritate C.Lælii publicanos cauſam detuliſſe ad Galbam:illum autem , quòd ei viro ſuccedendũ eſſet,verecunde, & dubitanter recepiſſe:vnum,quaſi comperẽdi natus, medium diem fuiſſe,quem totum Galbam in conſiderãda cauſa cõponendaq. poſuiſſe:& cum cognitionis dies eſſet, & ipſe Rutilius rogatu ſociorum domum ad Galbam mane veniſſet, vt eum admoneret , & ad dicendi tempus adduceret, vſque illum, quoad ei nunciatum eſſet Conſules deſcendiſſe , omnibus excluſis commentatum in quadam teſtudine cum ſeruis literatis fuiſſe , quorum aliud alii dictare eodem tempore ſolitus eſſet : interim cum eſſet ei nunciatum tempus eſſe,exiſſe in ædes eo colore, & iis oculis, vt egiſſe cauſam,non commentatum putares. addebat etiam , idque ad rem pertinere putabat, ſcriptores illos male multatos exiſſe cum Galba.ex quo ſignificabat illum nõ in agendo ſolum,ſed etiam in meditando vehementem atque incenſum

fuisse. quid multa? magna expectatione, plurimis audientibus, coràm ipso Lælio sic illam causam, tanta vi, tantáque grauitate dixisse Galbam, vt nulla ferè pars orationis silentio præteriretur: itaque multis querelis, multaque miseratione adhibita, socios, omnibus approbantibus, illa die quæstione liberatos esse.

MEMORIA TENEO, αἰτιολογία κὶ ἰδιολογίαν. nam probat illum morem fuisse, idque digressione. SMYRNAE, vbi quum exularet Rutilius, eius ciuitatis ciuis est factus, vt in oratione pro Cornelio Balbo scribitur. Smyrna vero vrbs est Asiæ, Homeri, vt multi volunt, patria, quam alii inter Aeolicas vrbes, alii inter Ionias referunt. ME, qui, vt consuetudinem dicendi mutarē, in Asiam fueram profectus, vt infra dicetur. P. RVTILIO RVFO, de quo suo loco infrà dicetur. ADOLESCENTVLO SE, sic in Lælio, & libro quarto ad Atticum, adolescentē vocat, quòd Scipione, & Lælio multo esset adolescentior. nam quum Scipio decessit, videtur annorum vndeuiginti fuisse, vt ex Consulibus colligi potest. EX S.C. ex Senatusconsulto. P. SCIPIO, P. Cornelius Scipio Nasica Serapion, de quo infra. D. BRVTVS, D. Iunius Brutus, de quo infra dicetur. VT OPINOR, nō obstringit fidem, de re audita loquens. COSS. an. ab V.C. sexcentesimo decimo sexto, vt Liuius lib. quinquagesimo quinto scripsit. DE RE, quæ sequitur. ATROCI, MAGNAQVE, potest enim res etiam parua atrox esse. QVAERERENT, iudiciū, siue quæstionē exercerēt. SYLVA SCANTIA, quā Rullus Cicerone Cōsule vendere volebat, vt in oratione prima, & tertia contra Rullum dicitur. Scantiana poma, & vuas Scantianas Cato, Varro, & Plinius celebrant. aliter sylua sua ita. aliter æstiuis ita, vt forte legi sic debeat: quum in æstiuis facta cædes esset: quod paulo post explicabimus. FAMILIA, serui. nam familia ex pluribus seruis constat, vt Cicero in orationibus pro Cæcinna, & pro lege Manilia docet. familiæ autem appellatione hic seruilem familiam contineri sciendum est, vt ait Vlpianus libro trigesimo nono Digestorum. LIBERI, liberti, nos legimus. per seruos enim, & libertos negotia sua publicani, & alii negotiatores administrabant. Hinc in epistolis Cicero sæpe familias, & libertos amicorum magistratibus prouincialibus præsertim commendat. SOCIETATIS, nam publicanorum erant societates, quæ vectigalia redimebant, vt sæpe apud Ciceronem leges. PICARIAS, fortasse loca, vbi pix fieret: cuius apud veteres magnus fuit vsus quum ad alias res, tum ad vina condienda. Italiæ enim, vt ait Plinius, in parte aliqua Rabulana pice, ac resina condere musta vulgare fuit ei, prouinciisque finitimis. & fortasse tum Censores huiusce modi picarias locabant: quod nos tamen adhuc non legimus: illud legimus, quod scribit Plinius, in tabulis censoriis pascua dicta fuisse omnia, ex quibus populus reditus haberet: quia diu hoc solum vectigal fuerat: hoc significat Cicero, quum in oratione prima contra Rullum ita scribit: veniat, inquit, sylua Scantia: vtrum tandem hanc syluam in relictis possessionibus, an in Censorum pascuis inuenisti? ex his existimamus legi oportere, vel, pecuaria, vt hic etiam scriptum vidimus: vel, pecuarias, præsertim quum in aliis libris picarias, in aliis piarias hoc loco legamus. & pecuaria, loca, vbi pecora nutriantur, id est pascua interpretamur: pecuarias vero eodem penè modo, quòd Varro libro secundo de Re rustica ita scribat: facilius faciam, quòd & ipse pecuarias habui grandes, in Apulia ouiarias, & Reatino equarias. Itaq. rem sic explicare possumus: sylua Scantia erat in pascuis Censorum: pecuaria item, siue pecuariæ erant in iisdem pascuis. quum igitur publicani redemissent has

pecuarias,

pecuarias, siue pecuaria, in sylua Scătia, quæ in his erat, facta est cædes. Quòd si paulo ante legas, æstiuis, idem erit. nam Varro libro primo de Re rustica sic ait: æstiua montanis locis commodiora, quòd ibi tum & pabulum multum, quod in campis aret, & cultura arborum aptior, quòd tum illic frigidior aër. item libro secundo: greges ouium longe abiguntur ex Apulia in Samnium æstiuatum, atque ad publicanum profitentur: ne, si inscriptum pecus pauerint, lege Censoria committant. in æstiuis igitur interpretari poteris, in pascuis, in quibus æstate pecora pascuntur. P. CORNELIO, L. MVMMIO, P. Cornelio Scipione Africano Aemiliano, L. Mummio Achaico, qui simul Censores fuerunt, vt Valerius Maximus, autor libelli de Viris illustribus, & Cicero ipse libro decimo sexto ad Atticum, & libro secundo de Officiis testantur. CESS. Censoribus: à Censoribus vero publicani vectigalia conducebant, vt inuenies epistola decima quarta libri primi ad Atticum: his tamen locare, nisi in conspectu populi Romani non licebat, quod in oratione prima contra Rullum dicitur. REDEMISSET, conduxisset. DECREVISSE, senatusconsultum, quod dictum est, fecisse. EA RE, ea cæde. COGNOSCERENT, quærentes, vt paulo ante dictum est. STATVERENT, sententiam ferrent. PVBLICANIS, quorum familia, & liberti insimulabantur. SOLITVS ESSET, videtur mos hic Lælii fuisse, vt omnia diligenter, & accurate faceret. sic in Lælio: diligentissime semper illum diem, & illud munus solitus esses obire: & ibidem paulo post: pergratum mihi feceris, spero item Scæuolæ, si, quemadmodum soles de cæteris rebus, sic de amicitia disputaris. ELEGANTERQVE, eleganter enim dicebat Lælius. hinc paulo post in Lælio elegantiam agnoscit, & libro septimo ad Atticum sic ait: secutus sum Terentium, cuius fabellæ propter elegantiam sermonis putabantur à C. Lælio scribi. hinc infra Læliam patris elegantia tinctam vocat. QVVM CONSVLES, de hac compositione supra diximus. AMPLIVS, amplius pronunciassent, id est ampliassent, ampliandi signum N. L. dedissent, quo significabant, non liquere: vnde ampliatio nascebatur: qua de re plura scribit Asconius. CONSILII, senatus. senatus enim consilium erat Consulum: vnde L. Philippus Consul olim dixit, videndum sibi aliud esse cōsilium, illo senatu se Remp. gerere non posse, quod libro tertio de Oratore scriptum inuenies. Quin Cicero Senatum non modo Consulum, sed orbis etiam terrarum consilium vocare solet: hic ego tamen ita malo interpretari, consilii, id est hominum, quibus tanquàm consiliariis vterentur Consules. nam senatus decreuerat, vt Consules quærerent, & ita se iam illa cura liberauerat, atque Consulibus ipsis onus illud imposuerat. Itaque necesse non erat, vt Consules amplius ea de re senatum consulerent, quæ ipsis esset delegata. Consules igitur homines peritos aduocabant, de quorum sententia pronunciabant. sic Philippica secunda: placuerat, vt ex Cal. Iun. de Cæsaris actis cum consilio cognosceretis. quod fuit consilium? quem vnquàm aduocasti? & libro decimo sexto ad Atticum senatus Consulibus cognitionem dedit. Consules igitur de Consilii sentētia decreuerunt secundum Buthrotios. Sic Lælii consilio Consules vsi dicuntur apud Valerium Maximum libro quarto capite septimo. Nec mirū sanè Consules huiuscemodi consilium habuisse, quū iudices etiam dicerentur, & caussas multas cognoscerent, vt Prætores, qui & ipsi consilium habebant. hinc sæpe dicuntur à scriptoribus in consilium mittere. neque Romæ modo, sed in prouinciis etiam consilium habebant: vt Verrina septima Verres cū Consilio caussam Mamertinorum cognoscit, & de consilii sententia, Mamertinis se frumentum non imperare, pronunciat. sic epistola decima sexta libri secundi ad Atticum, Q. Frater Prætor Asiæ ait se de consilii sententia rem ad sena

tum reiecisse. PRONVNCIAVISSENT, iudices, & magistratus sæpe dicuntur pronunciare. DILIGENTIVS, MELIVSQVE, aliter melius, elegantiúsque. PROLATAM, ampliatam. SOCII, publicani eius societatis. SE ARBITRARI, hinc potissimum apparet, quod vult probare, tum morem fuisse, vt faciles essent in suum cuique tribuendo: quando Lælius orator & ipse tam facile tamen Ser. Galbæ concedebat. SER. GALBA, de quo adolescente nescio quid apud Liuium libro quadragesimo quinto scriptum vide bis. IS, Ser. Galba. FORTIOR, sic L. Lentulus infra fortis orator appellatur, & oratio fortis à Cicerone sæpe dicitur. aliter ornatior. aliter ardentior, rectius. Vt enim oratio fortis, & ornata sæpe dicatur, non dicitur tamen ita sæpe fortis orator, aut ornatus: ardens vero sæpe, vt Antonius affirmat libro secundo de Oratore, Crassum videri sibi ardere. Talis erat item Ser. Galba, qui, vt libro primo de Oratore scribitur, lateribus, aut clamore contendebat: vnde paulo post vehemens, & incensus merito vocatur. GRAVIVS, ET VEHEMENTIVS, hinc paulo post ait, tanta vi, tantáque grauitate Galbam dixisse. ILLVM, Ser. Galbam. EI, tali, Lælio. RECEPISSE, causam. VNVM, QVASI COMPERENDINATVS, MEDIVM DIEM FVISSE, vnũ trium dierum medium fuisse. nam, vt inter alia scribit Asconius, comperendinatio est ab vtrisque litigatoribus inuicem sibi denuntiatio in perendinum diem. Itaque sequor eorum sententiam, qui scribunt ampliationem non habuisse certum numerum actionum, aut dierum : comperendinationem vero iteratam actionem in tertium diem, id est perendinũ significare. Quare paulo ante Cicero dixit de Ampliatione, paucis interpositis diebus : nunc eam quasi comperendinatum vocat, quòd fortasse tum breuior fuerit : certe ex quo causa delata est ad Galbam, tres tantum dies numerantur, primus, quo defertur causa: secundus, quo Galba causam componit : tertius, quo causam dicit. Diem igitur medium inter duos dies, quasi medium comperendinatus, totum posuit in consideranda, componendáque causa. aliter vnum quasi comperendinatum medium diem fuisse. CONSIDERANDA CAVSA, sic M. Antonius orator causas considerabat, idque faciendum præcipit libro secundo de Oratore. nam, inquit, ita assequor, vt alio tempore cogitem, alio dicam. COMPONENDAQVE, ita, vt vnum quodque argumentum potissimum suo loco disponeretur: quod etiam faciebat Antonius, vt infra dicitur. COGNITIONIS, Consulibus à senatu datæ. DIES, dies quidem cognitionis, sed per ampliationem constitutus. IPSE RVTILIVS, qui hæc ipsa narrauit. SOCIORVM, publicanorum. EVM, Galbam. ILLVM, Galbam. DESCENDISSE, in forum ad rem illam cognoscendam. SERVIS LITERATIS, & seruos multos literatos fuisse scribit Macrobius, & iis veteres in erudiendis filiis, in studiis suis, & cæteris rebus ad literas pertinentibus, ex historiis, comœdiis, & epistolis Ciceronis apparet, vsos fuisse. QVORVM ALIVD ALII DICTARE EODEM TEMPORE SOLITVS ESSET, in hac re Cæsar ab omnibus commendatur. TEMPVS ESSE, exeundi. EXISSE IN AEDES, ex illa testudine, quæ forte fuit ab ædibus aliquo modo separata, in ædes ipsas venisse. aliter exisse ædes, hoc est, exisse ex ædibus. sic enim locutos veteres & Grammatici docent, & Ouidius ostendit libro nono Metamorphoseos, quum dixit, exire limen, & exire modum. Nescio vero, an respiciat ad illud dictum, quod est libro secundo de Oratore : quando tandem Galba de triclinio tuo exibis? EO COLORE, ET IIS OCVLIS, facie, & oculis rubentibus, vt ego interpretor. Irascentibus enim, vt docet Alexander in Quæstionibus, oculi fiunt ignei, & facies rubens apparet: quod etiam scripsit Aristoteles: & poëtæ sæpe ostendunt, quum ardentia lumina, & oculos ardentes in iratis

in iratis appellant. Galba vero ita vehemens, & incensus erat in meditando vt domo egrediens, causam videretur egisse. nam qui causas agunt, debent vt Crassus, ardere, tanquàm sint irati, quibus, vt diximus, ardent oculi. hinc Cicero Verrina sexta sic ait: spumas agebat ore : ardebãt oculi. quin idẽ osten dit in oratione pro Cluentio, crebram fieri coloris mutationem. ADDEBAT, Rutilius. AD REM, quam dicebat de Galba, quem tum videtur voluisse laudare, quod ad vim ipsam saltem pertinebat: cæterum pergrauiter illum reprehendere solebat, quòd olim populi misericordiam concitasset, vt scriptum est libro primo de Oratore. SCRIPTORES ILLOS, seruos literatos. MALE MVLTATOS, male affectos, vexatos, defatigatos. AGENDO, agendis causis. MEDITANDO, commentando. IPSO LAELIO, cuius autoritate publicani causam ad Galbam detulerant. SILENTIO PRAETERIRETVR, sine clamore, & laude audientium prætermitteretur. MISERATIONE, qua vti solebat, vt supra dictum est. SOCIOS, publicanos. OMNIBVS, qui aderant. QVAESTIONE, iudicio.

Ex hac Rutiliana narratione suspicari licet, cum duæ summæ sint in oratore laudes, vna subtiliter disputandi ad docendum, altera grauiter agendi ad animos audientium permouendos; multóque plus proficiat is, qui inflammet iudicem, quàm ille, qui doceat; elegantiam in Lælio, vim in Galba fuisse. quæ quidem vis tum maxime cognita est, cum, Lusitanis à Ser. Galba Prætore cõtra interpositam, vt existimabatur, fidem, interfectis, L. Libone Tribuno plebis populum incitante, & rogationem in Galbam priuilegii similem ferente, summa senectute, vt ante dixi, M. Cato legem suadens in Galbam multa dixit: quam orationem in Origines suas retulit, paucis ante quàm mortuus est an diebus, an mensibus? tum igitur recusans Galba pro sese, & populi R. fidem implorans, cum suos pueros, tum C. Galli etiam filium flens commendabat: cuius orbitas & fletus mire miserabilis fuit propter recentem memoriam clarissimi patris: isque se tum eripuit flamma, propter pueros misericordia populi cõmota, sicut idem scriptum reliquit Cato. Atque etiam ipsum Libonem non infantem video fuisse, vt ex orationibus eius intelligi potest.

RVTILIANA, aliter Rutilia, quod fortasse probari posit, vt Rutilia narratio dicatur, vt lex Tullia, aqua Claudia, via Flaminia, & reliqua id genus. Rutiliana tamen narratio recte dicitur, vt Papiriana domus, & Tadiana res libro primo ad Atticum: vt verbum Terentianum in Lælio: vt duobus modis hæc nomina deducantur à familiis, vt ab eadem familia, Põpeia via, Pompeia porticus: Pompeianus miles, Põpeiana castra. DVAE SVMMAE SINT IN ORATORE LAVDES, quod supra paucis diximus, hic placet pluribus explicare. sic igitur infra: oratorum bonorum duo genera sunt, vnum attenuate, presséque: alterum sublate, ampléque dicentium. quibus quidem verbis idem propemodum, quod hoc loco, dicit: infra tamẽ item, & in Oratore scribit, tria esse, quæ efficere debet orator, vt doceat, vt delectet, vt flectat. Itaque quum postea diceret, M. Callidium duo ex his summe tenuisse, vt &

rem illustraret disserendo,& animos eorum,qui audirent, deuinciret voluptate:addidit, abfuisse tertiam laudem illam, qua permoueret,atque incitaret animos. In libello quoque de Optimo oratorum genere tres esse laudes ostendit. Quòd si tres sunt laudes, quo pacto duæ nunc esse dicuntur? Quin si duo sunt oratorum genera, vnum attenuate, alterum sublate dicentium, erit & tertium modice dicentium: & ita erunt oratorum tot genera, quot sunt dicendi figuræ,quæ tres describuntur. atqui Cicero in libello de Optimo oratorum genere,vnum tantum genus esse contendit: vt iam ex scriptis Ciceronis appareat,vnum,duo, & tria oratorum genera numerari, vel potius plura,atque adeo tot,quot sunt orationum genera:quando ipse in Oratore sic inquit:quot orationum genera diximus, totidem oratorũ reperiuntur. Dixerat autem ibi paulo ante, orationum genera plura esse,eáque diuersa. Fortasse Dialectici sic interpretarentur: vnum genus est vltimum, quod Græci vocant γενικώτατον: reliqua sunt media, quæ illi μέσα, καὶ ὑπάλληλα solent appellare.concedo de genere vltimo, sed de reliquis dubito, quum genera illa tum dicantur esse,quum formam, siue speciem inferiorem respiciant. at hic ne speciem quidem facile videas,quã vocant illi εἶδος εἰδικώτατον. Quare videtur dicendum,quod etiam diximus,genera pro formis à Cicerone poni: vel potius id,quod ipse scribit in libello de Optimo genere oratorum ad hunc modum: oratorum genera si quis ita numerat, plura genera, vt alios grandes,aut graues,aut copiosos:alios tenues, aut subtiles, aut breues:alios eis interiectos, & tanquàm medios putet, de hominibus dicet aliquid, de re parum. In re enim,quod optimum sit,quæritur:in homine dicitur, quod est. Vnum est igitur genus perfecti. Optimus est enim orator, qui dicendo animos audientium & docet,& delectat, & permouet. Itaque si rem ipsam consideres,genus est vnum: si homines,plura videntur: quòd, vt diximus, in dicendo variæ sint hominum voluntates. Tria tamen siue genera, siue species laudantur, attenuate, mediocriter, & sublate dicentium. hæc igitur Cicero sæpe nominat, ita quidem, vt oratori vehementi semper primas, mediocri aliquando,sed sæpius attenuato secundas,& mediocri tertias tribuat. Vehemens enim permouet, attenuatus docet,mediocris tantum delectat:at,vt ait in libello de Optimo genere oratorum, permouere necessarium,docere debitum,delectare honorarium. Quare quum duo genera bonorum dicit,non excludit vel tertium genus,vel reliqua,si qua sunt, sed duo bonorum genera separat.atque hoc loco quum duas summas laudes dicit,non excludit tertiã, sed has summas esse contendit: quæ tamen omnia sub illo vltimo genere cõprehenduntur. Fortasse etiam Cicero, vt fuit acutissimus, iam tum videbat, quod non nulli postea dixerunt, delectationem in motu contineri, & ob id duas summas laudes ponebat, docere, & mouere, quamuis postea separarit delectationem, quam nunc tacet, quia Ser. Galba ea laude caruit, quamuis egrederetur,vt delectaret,supra. VNA SVBTILITER DISPVTANDI AD DOCENDVM, hoc pertinet ad dicendi genus attenuatum, quod in oratore subtile vocat,& in probando esse docet:de quo verba illa scribuntur:oratores tenues acuti sunt,omnia docentes,& dilucidiora, nõ ampliora facientes, subtili quadam,& pressa oratione limati:in quo genere quum versaretur itẽ M. Callidius,vt infra dicitur,rem illustrabat disserendo. ALTERA, quæ sit generis vehementis,quod est in flectendo, vt ait in Oratore, vbi genus hoc ipsum ita describit:grandiloqui,vt ita dicam, fuerunt cum ampla & sententiarum grauitate,& maiestate verborum:vehementes, varii,copiosi,graues, ad permouendos,& conuertendos animos instructi, & parati. PERMOVENDOS, aliter commouendos, vtrunque recte.nam Cicero in hac re vtroque

verbo

verbo sæpe vtitur: vtque id fiat, M. Antonius libro secundo de Oratore docet. MVLTOQVE PLVS PROFICIAT, in flectendo enim, vt ait in Oratore, & permouendo vis omnis oratoris est: in quo Pericles, & Demosthenes excelluerunt. INFLAMMET, permoueat, flectat, quod est victoriæ, vt in Oratore docet. DOCEAT, probet, quod necessitatis est, vt ait in Oratore, vel quod debitum est, vt in libello de Optimo genere oratorum loquitur. ELEGANTIAM, quæ facit, vt vnumquodque pure, & aperte dici videatur, vt autor Rhetoricæ ad Herennium docet. LAELIO, in Lælio fuit elegantia, vt diximus. VIM, ἀνιᾷν, quæ tanta fuit in eo, vt falsa pro veris etiam P. Crasso probaret, vt lib. primo de Oratore scribitur. LVSITANIS, quos hodie Portugallenses vocant. PRAETORE, Prætor enim male aduersus Lusitanos pugnauit, vt Liuius libro quadragesimo octauo scripsit, & Appianus in libro de Rebus in Hispania gestis. Deinde Consul, vt aduersus Viriatum mitteretur, obtinere non potuit, L. Aurelio Cotta collega idem petente, & Africano dicente, alterum nihil habere, alteri nihil satis esse, vt Valerius Maximus lib. sexto capite quarto refert. INTERPOSITAM, Ser. Galba est accusatus à Libone, quòd Lusitanorum magnam manum, interposita fide, Prætor in Hispania interemisset, vt Valerius Maximus libro octauo capite primo refert: qui libro nono capite sexto scribit ad hunc modum: Ser. quoque Galba summæ perfidiæ: trium enim Lusitaniæ ciuitatum conuocato populo, tanquàm de commodis eius acturus, nouem millia, in quibus flos iuuentutis consistebat, electa, & armis exuta, partim trucidauit, partim vendidit: quo facinore maximam cladem barbarorũ magnitudine criminis antecessit. Triginta millia Lusitanorum trucidata fuisse Suetonius in Galba testatur: Appianus vero in libro de Rebus in Hispania gestis ré pluribus verbis describit. INTERFECTIS, præter paucos, qui, vt refert Appianus, aufugerunt: quorum vnus fuit Viriatus: qui postea vel ob id crudelius bellum cum Romanis gessit. Hinc Suetonius in Galba scripsit, hunc Galbam Hispaniam ex Prætura obtinentem, triginta Lusitanorum millibus perfidia trucidatis Viriatini belli causam extitisse. L. LIBONE, aliter L. Scribonio: vtrũq. recte. is enim dicebatur L. Scribonius Libo, vt inuenies libro primo, & secundo de Oratore, epistola quinta libri duodecimi ad Atticum, apud Valerium Maximum libro octauo capite primo, & apud Liuium libro quadragesimo nono. Scribonii plebeii fuerunt, vt vel ex huius Scribonii Libonis Tribunatu constat. Libo vero cognomen etiam in aliis gentibus, vt Petiliis, & Octauiis inuenitur. TRIBVNO PL. L. Marcio Censorino, M. Manilio Coss. vt ex Liuii libro quadragesimo nono cognosci potest: quanquàm Cicero epistola quinta libri duodecimi ad Atticum dubitat, iis ne Coss. an superioribus, hoc est L. Quintio Flaminio, M. Acilio Balbo Coss. Tribunus plebis fuerit. INCITANTE, contra Galbam. ROGATIONEM, vt Lusitani, qui ex fœdere populo Romano dediti, à Ser. Galba in Gallia venissent, in libertaté restituerentur. sic enim nos apud Liuium libro quadragesimo nono legimus: quæstionem Cicero libro primo de Oratore vocat. PRIVILEGII, quæ lex est, quæ priuatis hominibus irrogatur: quod sacratæ leges, & duodecim tabulæ vetabant, vt Cicero in oratione pro Domo, in oratione pro Sestio, & in libris de Legibus ostendit. SIMILEM, neque enim prorsus erat priuilegium, quod ferri, & irrogari non poterat: sed erat similis priuilegii: quoniam ferebatur quidem de Lusitanis in libertatem restituendis, sed ita tamen, vt in Galbam, qui contra fidem eos vendiderat, ferri videretur, & ita priuilegii similis appellari posset. SVMMA SENECTVTE, annos quinque, & octuaginta natus. LEGEM, L. Libonis Tribuni ple. rogationem. SVA-

DENS, & quidẽ acerrime, vt Liuius lib. quadragesimo nono scripsit. hinc Valerius Max. lib. octauo capite primo inquit, Cato actioni Tribunitiæ subscripsit. IN GALBAM, ad cuius perniciẽ M. Cato vehemẽter incumbebat, vt in oratione pro Muræna legimus. MVLTA DIXIT, vt Galbę inimicus, quod libro primo de Oratore scriptum est: & Hispanorum patronus, quod apud Liuium libro quadragesimo tertio videbis: hinc Cicero Verrina prima scribit, Catonem cum multis graues inimicitias gessisse propter Hispanorum, apud quos Consul fuerat, iniurias. IN ORIGINES, de quibus diximus. apud Valerium Maximum libro octauo capite primo scriptum est, in Originibus: nos vero ex ipsa locutione, & ex lib. manu scripto, in Origines, reponendum putamus. RETVLIT, scriptam reliquit, dixit supra: Liuius vero libro quadragesimo nono, suis annalibus inclusit. AN DIEBVS, AN MENSIBVS? eodem certo anno, quo mortuus est, vt supra dictum est: sed quum diem, aut mensem scire non posset, ita locutus est. TVM IGITVR RECVSANS GALBA PRO SESE, miserabiliter Galba pro se locutus, inquit Liuius libro quadragesimo nono: quanquàm vereor ego, ne legendum sit hoc loco: tum nihil recusans Galba pro sese. nam recusare verbo sic vti non solet Cicero: & Valerius Maximus, qui non res modo, sed verba etiam solet mutuari, hanc rem sic in suum librum octauũ transtulit: Reus Galba pro se iam nihil recusans, paruulos liberos suos, & Galli sanguine coniunctum sibi filiũ, flens commendare cœpit. Quæ vero libro primo de Oratore de Galba referuntur, ostendunt, eum de se prorsus desperasse, vt merito dici posit hoc loco, nihil pro se recusans. POPVLI ROMANI, quem tutorem instituere dixit puerorum orbitati, vt libro primo de Oratore scribitur. IMPLORANS, auxilium petens, & misericordiam concitans, vt ait libro primo de Oratore: vbi dixit, misericordiam concitare, hic fidem implorare. SVOS PVEROS, suos liberos paruulos, vt ait Quintilianus libro secũdo capite decimo sexto: duos filios paruos, libro primo de Oratore: duos filios prætextatos, vt ait Liuius libro quadragesimo nono: & quidem, vt ego arbitror, Ser. C. Sulpicios. nam prior debuit patris prænomen referre: alter infra Caius appellatur. hũc morem Græcis fuisse Plato in Apologia docet, vbi Socratem inducit affirmantem, se non facturum, quod alii, vt filios in iudicium misericordiæ concitãdæ causa producat. Aristophanes idem in Vespis quidem, sed in Pluto tamen potissimum his verbis ostendit: ὁρῶ τιν' ἐπὶ τοῦ βήματος καθεδούμενον, ἱκετηρίαν ἔχοντα μετὰ τῶν παιδίων, καὶ τῆς γυναικός. Cicero quoque id se fecisse sic in Oratore scribit: miseratione nos ita dolenter vti solemus, vt puerum infantem in manibus perorantes tenuerimus: vt alia in causa excitato reo nobili, sublato etiam filio paruo, plangore, & lamentatione compleremus forum. C. GALLI, C. Sulpicii Galli: de quo diximus, propinqui sui, libro primo de Oratore. erat enim vterque Sulpicius. FILIVM, Q. Pupillum vocat libro primo de Oratore: cuius erat tutor, vt Liuius libro quadragesimo nono dixit. FLENS, Valerius Maximus idem libro octauo capite primo scribit. flebat igitur ipse, & puer populo fletum mouebat, vt libro primo de Oratore leges. COMMENDABAT, tutelæ populi, vt ait libro primo de Oratore. CVIVS, cuius filii Q. Pupilli. ORBITAS, C. enim Sulpicius Gallus iampridem mortuus fuerat ita, vt puer ille tum orbus esset. FLETVS, verisimile est, quum fleret Galba, qui puerum penè in humeros suos extulerat, illum etiam fleuisse. Id fieri solere ostendit etiam Aristophanes in Vespis, cuius verba dum explicat Interpres, ita scribit: παιδία κλαίει ἐν τοῖς δικαστηρίοις τῶν κατηγορουμένων. RECENTEM, non poterat enim non esse recens, quum filius ita puer esset. & sanè C. Sulpicius Gallus annis sexdecim ante Consul fuerat: & credendum est, eum

est,eũ post Consulatũ aliquot annos vixisse. CLARISSIMI PATRIS, C. Sulpicii Galli, qui vir clarissimus fuit, vt supra demõstrauimus. ISQVE, Ser. Sulpicius Galba. SE TVM ERIPVIT, ita miserabiliter pro se locutus est, vt rogatio antiquaretur, quod Liuius lib. quadragesimo nono posuit. His eum tragœdiis liberatũ Rutilius ferebat, lib. primo de Oratore. idem dicit hoc loco Cicero, cui Valerius Max. lib. octauo capite primo assentitur: in oratione pro Muræna Cicero scribit, eum Catoni incumbenti ad eius perniciem à populo ereptũ fuisse, ne nimiis aduersarii viribus abiectus videretur: Appianus vero in lib. de Rebus in Hispania gestis, credit eum, quum esset Romanorum ditissimus, quoties accusatus est, toties suis diuitiis absolutũ fuisse: iuuit illũ etiam Q. Fuluius Nobilior, vt Liuius ostendit. Nos his omnibus de causis simul absolutum credimus. FLAMMA, eripuit flamma, vt apud poëtam, vaginâq. eripe ferrum. aliter flammæ: quod est frequentius, vt in oratione pro Muræna eadem de re loquens, dixit: Galbã Catoni populus eripuit. Flammæ igitur, inuidiæ, & odio populi, quo tum Galba premebatur, vt lib. primo de Oratore demonstratur. PROPTER PVEROS, respectu puerorum, inquit Valerius Max. COMMOTA, cõcitata, lib. primo de Oratore. IDEM, idem Cato, qui legem suasit. SCRIPTVM RELIQVIT CATO, sic lib. primo de Oratore: apud Catonẽ scriptũ esse video, nisi pueris, & lachrymis vsus esset, pœnas eũ daturũ fuisse. IPSVM, qui rogationẽ in Galbã ferebat. LIBONEM, L. Scribonium Libonẽ: qui quũ dixisset, quãdo tãdem Galba de triclinio tuo exibis? quũ tu, inquit, de cubiculo alieno. lib. secũdo de Oratore. atque hic Libonẽ inserit, vt supra Scipionis filium, & infra Fufidium. NON INFANTEM, satis disertum. λιτότης. ORATIONIBVS, quæ tunc extabant.

Cũ hæc dixissem, & paulũ interquieuissem, Quid igitur, inquit, est causæ, Brutus, si tanta virtus in oratore Galba fuit, cur ea nulla in orationibus eius apparet? quod mirari nõ possum in eis, qui nihil omnino scripti reliquerunt. Nec enim est eadẽ, inquam, Brute causa nõ scribendi, & nõ tã bene scribẽdi quàm dixerint. nã videmus alios oratores inertia nihil scripsisse, ne domesticus etiam labor accederet ad forensem; pleræque enim scribuntur orationes habitæ iam, nõ vt habeantur: alios non laborare, vt meliores fiant; nulla enim res tantũ ad dicendum proficit, quantũ scriptio; memoriam autẽ in posterũ ingenii sui non desiderant, cum se putant satis magnã adeptos esse dicendi gloriam, eámq. etiam maiorem visum iri, si in existimantium arbitrium sua scripta non venerint: alios, quòd melius putent dicere se posse, quàm scribere: quod peringeniosis hominibus, neq. satis doctis, plerunq. contigit, vt ipsi Galbæ: quẽ fortasse vis non ingenii solum, sed etiã animi, & naturalis quidam dolor dicentẽ incendebat, efficiebátq. vt & incitata, & grauis, & vehemens esset oratio: dein cum otiosus stylum prehenderat, motúsq. omnis animi tãquam ventus hominem defecerat, flaccescebat oratio: quod iis, qui limatius dicẽdi consectantur genus, accidere non solet: propterea quòd prudentia nunquam deficit oratorem; qua ille vtens, eodem modo

posſit & dicere,& ſcribere. ardor animi non ſemper adeſt : iſque cum conſedit, omnis illa vis, & quaſi flamma oratoris extinguitur. hanc igitur ob cauſam videtur Lælii mens ſpirare etiam in ſcriptis, Galbæ autem vis occidiſſe.

QVVM HAEC DIXISSEM, vſus digreſsione, vt oſtendimus, cui nũc alteram addit. QVID IGITVR, eſt quoddã πρόβλημα, quod Cicero paulo poſt explicat. TANTA, quanta ſupra eſt expoſita. VIRTVS, vis, δύναμις, ἀρετὴ, ſic ſupra, omnes oratoriæ virtutes in orationibus Catonis reperiẽtur. CVR, quærit quidem Brutus, ſed nõ tam, vt ſciat, quàm vt modeſte, quæ dicta ſunt à Cicerone de oratoribus, vt Atticus infra, ſic ipſe quoq. quaſi confutet, & quidem hoc penè modo: neq. Galba, neq. alii, quos dixiſti Cicero, videntur tales fuiſſe, quales deſcripſiſti. nam Galba male ſcripſit, & alii nihil ſcripſerunt: quum tamen à te ſtylus lib. primo de Oratore optimus, & præſtantiſsimus dicendi effector, ac magiſter appelletur. Quare quum illi vel male, vel nihil ſcripſerint, boni oratores non videntur fuiſſe: quia, quod oratoré maxime facit, ſcribere neſciuerunt. atq. hoc Brutum voluiſſe dicere, oſtendit, quod Cicero reſpondet, MIRARI NON POSSVM, videtur dictum cum ioco. quis enim neſcit, neminem poſſe mirari, quod nunquàm ſit factũ? NIHIL OMNINO SCRIPTI RELIQVERVNT, oratores Romani ſcripta, ex quibus iudicium fieri poſſet, non multa ſanè reliquerunt, quod ait lib. primo de Oratore. NEC ENIM, αἰτιολογία illius rei, quam relinquit intelligendam ita propemodum; noli Brute ita concludere: oratores iſti aut male ſcripſerunt, aut nihil ſcripſerunt, ergo ſcribere neſciuerunt, & ideo boni oratores non fuerunt. nec enim eadem eſt cauſa non ſcribendi, & non tam bene ſcribendi, quàm dixerint. NAM, αἰτιολογία αἰτιολογίας. ALIOS, ex his potiſsimũ, quos diximus, & dicemus, vt P. Sulpicium, de quo dicetur infra. INERTIA NIHIL SCRIPSISSE, eſt enim magni laboris, quem pleriq. fugimus, vt ait lib. primo de Oratore. DOMESTICVS, quem domi ferre neceſſe fuiſſet, ſi orationes iam habitas poſtea ſcribere voluiſſent. FORENSEM, quem oratores in foro dicendo ſuſtinent. PLERAEQVE ENIM, αἰτιολογία, quare dixerit, accederet, quum multi prius ſcribant domi, quàm dicant in foro. pleræque, inquit ipſe, ſcribuntur habitæ iam, & tunc labor domeſticus ad forenſem accedit. ALIOS, videmus. MELIORES FIANT, ſcribendo. NVLLA ENIM, αἰτιολογία quòd oratores ſcribendo meliores fiant. TANTVM AD DICENDVM PROFICIT, QVANTVM SCRIPTIO, eſt enim caput quam plurimum ſcribere, vt lib. primo de Oratore dicitur, vbi Craſſus docet, quantum ipſa ſcriptio proficiat. MEMORIAM AVTEM IN POSTERVM INGENII SVI NON DESIDERANT, non curant, atque adeo nolunt ſua ſcripta extare, quæ ſui ingenii memoriam apud poſteros ſeruent. & quãuis ad inueniendum in dicẽdo ingenio ſit opus, vt lib. ſecundo de Oratore M. Antonius diſputat, & ita ſit opus, vt, qui ſe putãt ſatis magnã adeptos eſſe dicendi gloriam, eámq. etiam maiorem viſum iri, ſi in exiſtimantium arbitrium ſua ſcripta non venerint, non poſsint eam gloriam habere, niſi memoria ingenii appareat: in ſcriptis tamen vis ipſius ingenii maxime ſolet extare. ſic Hortenſium, cuius nullum ſcriptum vidimus, magnum quidem oratorem fuiſſe credimus, ſed Ciceronem tamen ex ſcriptis multo maiorem iudicamus. Itaque qui non ſcribunt, non videntur deſiderare memoriam ſui ingenii, quum ea potiſsimum literis ſeruetur vſque adeo, vt ſæpe legas, mandare literis, & tradere memoriæ pro eodem poni. QVVM SE PVTANT, αἰτιολογία niſi enim putarent, ſe ſatis magnam gloriam adeptos, fortaſſe deſiderarent memoriam

sui

sui ingenii in posterũ. MAIOREM VISVM IRI, fit enim ferè semper, vt ea, quę audimus, maiora, quàm quę videmus, esse videãtur. EXISTIMANTIVM, libenter legerẽ, æstimãtium. ALIOS, alios videmus nihil scribere: quę verba nisi addas, aut repetas, σολοικισμὸς fit necesse est. MELIVS PVTENT DICERE, vt Hortensius, qui melius dicebat, quàm scripsit, vt in Oratore Cic. testis est. Idem, vt nũc alios mittã, de Carolo Ruino Regiensi Iurisconsulto, & de Ioanne Baptista Egnatio præceptore nostro iudicatur. quod ipsum nos affirmare possumus, qui vtrunq. audiuimus, & vtriusq. scripta legimus. Sed hac ipsa de re Quintil. lib. duodecimo cap. decimo plura disputat. PLERVNQVE, non semper. CONTIGIT, & hodie, vt quum maxime contingit. Videmus enim quandoq. homines prorsus indoctos, bene dicere, qui ne literam quidem, vt ὑπερβολικῶς loquar, scirent scribere. IPSI GALBAE, de quo tu potissimum Brute quæris. FORTASSE, sic loquitur vt de re, quam pro certo affirmare non posit. VIS NON INGENII SOLVM, nam ea quoq. in permouendo requiritur: quamuis, ea de re loquens Cicero in Oratore, sibi eam non tribuat, ne arroganter de se loqui videatur. ANIMI, vis animi, de qua sic in Oratore scribit: sed, vt supra dixi, nulla me ingenii, sed magna vis animi inflammat, vt me ipse nõ teneam. eadem in Crasso fuisse dicitur libro secundo de Oratore, vbi plura hac ipsa de re scribuntur. NATVRALIS QVIDAM DOLOR, qualem in se fuisse M. Antonius libro secundo de Oratore testatur, & docet in omnibus bonis oratoribus esse oportere. nam, vt ait Horatius, si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi. DICENTEM, agentem. Tunc enim res maiores videri solent. hinc in Oratore sic de se scribit Cicero: carẽt libri spiritu illo, propter quẽ maiora eadẽ illa, quũ aguntur, quàm quum leguntur, videri solent: & lib. primo ad Atticum: ex altercatione licet pauca degustes. nam cætera non possunt habere eandem neq. vim, neq. venustatem, remoto illo studio contentionis, quem ἀγῶνα vos appellatis. hoc Aeschines videtur significasse, quum dixit: quid si ipsum audiuissetis? INCENDEBAT, ita, vt, quod de Crasso lib. secundo de Oratore dicitur, ardere ipse videretur. ESSET ORATIO, qualis esse debet in eo genere, quod in Oratore παθητικὸν vocat, de quo plura lib. secundo de Oratore dicuntur. OTIOSVS, Ser. Galba otium dominactus. PREHENDERAT, vt scriberet aliquã orationem iam habitam. MOTVSQVE OMNIS ANIMI, quo dicens incendebatur. TANQVAM VENTVS, solet nautas deficere. HOMINEM, Ser. Galbam. FLACCESCEBAT, languescebat, & quasi decidebat, ac vires amittebat. LIMATIVS, subtilius. nam subtile dicendi, quod attenuatũ vocant, in probando est, vt in Oratore docet: in quo versantur tenues, acuti, omnia docẽtes, & dilucidiora, nõ ampliora facientes, subtili quadã, & pressa oratione limati, vt etiã supra retulimus. ACCIDERE NON SOLET, vt melius dicãt, quàm scribãt. PROPTEREA QVOD, αἰτιολογία quare nõ accidat iis, qui limatius dicendi genus cõsectantur, vt melius dicãt, quàm scribãt: sed æque bene scribãt, ac dicãt: quia in oratore semper est eadẽ prudẽtia, nõ semper idẽ ardor. in oratore subtili nõ est ardor, sed eadẽ semper prudentia: ergo semper eodẽ modo dicit, & scribit: contra in sublimi oratore quãuis eadẽ sit prudẽtia, nõ est tamẽ semper idẽ ardor: & ob id nõ semper eodem modo scribit, quo dicit. NVNQVAM DEFICIT, nam qui eloquentiæ verè dat operam, dat prudentiæ, vt supra dixit: & libro tertio de Oratore docet, eloquentiam sine prudentia esse non posse. ARDOR ANIMI, qui facit, vt oratores sæpe melius dicant, quàm scribant. NON SEMPER ADEST, vt quũ domi sunt otiosi oratores. CONSEDIT, cõquieuit. ILLA VIS, quę dicentem prius incendebat. EXTINGVITVR, verbum translationi accõmodatum,

flamma extinguitur. CAVSAM, & quidem quasi duplicem. Lælius scripsit, vt dixit, quia versabatur in subtili genere dicendi, nec vi illa permouēdi incēdebatur: Galba melius dixit, quàm scripsit, quia postea otiosus ab illo ardore, & vi dicēdi deserebatur. MENS, qua Lęlius vtebatur in dicēdo. VIS, δύναμιν. OCCIDISSE, in scriptis. spirare occidisse, ἀνελεῖν. occidisse vero dicho reus, quo partē hāc, in qua de Galba vehemēti oratore locutus est, absoluit.

Fuerunt etiam in oratorū numero mediocriū L. & Sp. Mummii fratres, quorum extant amborum orationes: simplex quidem Lucius & antiquus, Spurius autē nihilo ille quidē ornatior, sed tamen astrictor: fuit enim doctus ex disciplina Stoicorum. Multæ sunt Sp. Albini orationes. sunt etiam L. & C. Aureliorum Orestarum, quos aliquo video in numero oratorum fuisse. P. etiā Popilius cum ciuis egregius, tum nō indisertus fuit: C. vero filius eius disertus. Caiusque Tuditanus cum omnia vita atque victu excultus, atque expolitus, tum eius elegans est habitum etiam orationis genus. Eodemque in genere est habitus is, qui iniuria accepta fregit Ti. Gracchum patientia, ciuis in rebus optimis constantissimus M. Octauius. At vero M. Aemilius Lepidus, qui est Porcina dictus, iisdem temporibus ferè, quibus Galba, sed paulò minor natu, & summus orator est habitus, & fuit, vt apparet ex orationibus, scriptor sanè bonus. Hoc in oratore Latino primū mihi videtur & lenitas apparuisse illa Græcorum, & verborum comprehensio, etiam artifex, vt ita dicam, stylus. hunc studiose duo adolescentes ingeniosissimi & propè æquales C. Carbo & Ti. Gracchus audire soliti sunt: de quibus iam dicendi locus erit cum de senioribus pauca dixero.

FVERVNT, ad rē reuertitur. MEDIOCRIVM, nō summorū. L. L. Mummius, qui nouus, vt ait Paterculus, & penè ignobilis à principio fuit, quando τρίτον οὐκ ἔσχεν ἴδιον ὄνομα, vt Plutarchus in Mario scribit: quū Romani nobiles nomina minimū tria haberēt: vnde illud, tanquàm habeas tria nomina: vt M. Iunius Brutus, C. Iulius Cæsar, M. Tullius Cicero. sed tres, vt ait Plutarchus, inueniuntur, qui duo tantū nomina habuerūt, L. Mūmius, C. Marius, Q. Sertorius. nā quòd L. Mūmius Achaicus postea est dictus, quartū potius, quàm tertiū nomē est, & à quibusdam agnomen appellatur, vt P. Cornelius Scipio Africanus: quamuis Paterculus ita dicat: vterq. imperator deuictæ à se gentis nomine honoratus, alter Africanus, alter appellatus est Achaicus: nec quisquam ex nouis hominibus prior Mummio cognomen virtute partum vindicauit. Hic L. Mummius cum Cn. Cornelio Lentulo Consul fuit an. ab V.C. sexcentesimo octauo, quāuis alii collegā Lucium, nō Cneū vocēt. L. igitur Mūmius Cōsul Achæos vicit, vnde Achaicus est appellatus, & Corinthū deleuit, ac triūphauit: quare summus poëta sic cecinit: Ille triūphata capitolia ad alta Corintho Victor aget currū, cæsis insignis Achiuis. Hoc bellū scripserūt Liuius lib. quinquagesimo primo, quinquagesimo secundo, Iustinus lib. trigesimo quarto, autor libelli de Viris illust. capite sexagesimo, Orosius lib. quinto cap. secūdo, Eutrop. lib. quarto cap. tertio, Florus lib. secūdo cap. decimo sexto, & Patercul. lib. primo: hoc significat Cicero in oratione pro le

ge Manilia

ge Manilia, quũ inquit: legati quòd erant appellati superbius, Corinthũ pa-
tres vestri totius Græciæ lumen extinctum esse voluerunt. & in oratione se-
cunda cõtra Rullum: Corinthi vestigium vix relictũ est: & lib. primo de Offi
ciis: Romani Carthaginẽ, & Numantiam funditus sustulerunt: nollem Co-
rinthũ, sed credo illos secutos opportunitatẽ loci, maxime, ne posset aliquan
do ad bellum faciendum locus ipse adhortari: & Verrina tertia: quid de L.
Mummio loquar, qui vrbẽ pulcherrimã, atq. ornatissimã Corinthum plenis
simã rerum omnium sustulit, vrbésq. Achaiæ, Bœotiæq. multas sub imperiũ
populi Romani, ditionémq. subiunxit? & Verrina quinta: Verres est, qui cũ
L. Mummio certet, vt plures hic sociorũ vrbes, quàm ille hostium spoliasse vi
deatur: & Verrina sexta: ille L. Mummius quũ Thespiades, quæ ad ædem Fe-
licitatis sunt, cæteráq. profana ex illo oppido signa tolleret, hunc marmoreũ
Cupidinẽ, quòd erat consecratus, nõ attigit. Eundem L. Mummium signifi-
cat in Lælio his verbis: nunquàm Scipio se Mummio anteposuit: quãuis alii
Sp. Mummium significari putẽt. Libro vero decimo tertio ad Atticũ sępe no
minat, vti nos in scholiis ostendimus: & lib. secundo de Officiis hoc modo:
imitatus patrem Africanus, nihilo locupletior Carthagine euersa. quid, qui
eius collega fuit in Censura, L. Mummius? nunquid copiosior, quũ copiosissi
mam vrbẽ funditus sustulisset? Italiam ornare, quàm domũ suã maluit. signa
enim ærea, vt Liuius lib. quinquagesimo secũdo scripsit, marmoreáque, & ta
bulas pictas in triũpho tulit. hinc Plin. ita scribit: Mummius deuicta Achaia
signis vrbem repleuit: & tabulis externis autoritatem Romę publice primus
omniũ fecit. nã quũ in præda vẽdenda Rex Attalus VI. M. Sestertiũ emisset
Aristidis tabulã Liberũ patrẽ continentẽ, ille pretium miratus, suspicatúsq.
aliquid in ea virtutis esse, quod ipse nesciret, reuocauit tabulã, Attalo multũ
querẽte: & in Cereris delubro posuit: & excessit è viuis, nõ relinquẽs filiæ do
tem, vsq. adeo cõtinens fuit: Censor, vt supra diximus, cum Africano fuit: in
quo munere quũ segnior, vt autor libelli de Viris illustribus, & Valerius Ma
ximus scribũt, esset, dixit Africanus: vtinã mihi collegã aut dedissetis, aut nõ
dedissetis. momordit illum quoq. illo dicto, quod est lib. secũdo de Oratore:
Asello Africanus obiiciẽti lustrũ illud infelix, noli, inquit, mirari. is enim, qui
te ex ærariis exemit, lustrũ cõdidit, & taurũ immolauit. quod ego dictum sic
interpretor: tãta suspicio est, vt religione ciuitatẽ obstrinxisse videatur Mum
mius, qui Asellũ ignominia leuauit. SP. Spurius. sic enim Probus interpreta
tur. Spurii vero, vt scriptũ est in libello, qui Valerio Max. adscribitur, dicũtur
patre incerto geniti, quasi epoptæ: dicti, vt quidã volũt, ἀπὸ τῆς σπορᾶς à semi
ne, quod nihil à patre, nisi semẽ habeãt. alii hoc modo scribunt: Spurius dici-
tur, qui ex muliere nõ nota ortus est. Sabini nãq. pudẽda mulieris, sporios di
cunt, sed hanc rationẽ Plutarchus in quæstionibus absurdã vocat: illam vero
meliorẽ, quòd Spurius sit inter illa prænomina, quæ duabus literis notãtur,
S. & P. quibus etiã orbos parẽtibus scribũt, quum, sine patre, esse dicũt, per S.
sine, per P. patrẽ significãtes. Hoc igitur errorẽ fecit, quòd, sine patre, & Spu
rius iisdẽ literis Sp. notatur. Sp. igitur Mũmius bellũ in Hispania gessit, & de
Lusitanis triũphauit, vt Appianus in lib. de Rebus in Hispania gestis scribit,
& fuit in decẽ legatis L. Mũmio fratri, vt lib. decimo tertio ad Atticũ Cicero
docet, quẽ significat itẽ in Lælio his verbis: hæc etiã magis elucet inter ęqua-
les, vt inter me, & Scipionẽ, L. Furiũ, P. Rutiliũ, Sp. Mummiũ: quãuis L. Mũ-
mius etiã fuerit æqualis ita, vt possint videri recte facere, qui legũt ibi, L. Mũ
miũ: quia tamẽ omnes illi, quos ibi nominat, docti cognoscũtur, verisimilius
videtur, Sp. Mummiũ, qui doctus erat, vt hic etiã dicitur, quàm L. Mummiũ,
qui non dicitur doctus, cum doctis numerari. Quin vel ob id, quòd doctus

erat, libro secundo de Oratore hisce verbis illum significari credimus: dicebat P. Mummium cuiuis tempori hominem esse: sed legi oportere Sp. nō P. quòd sæpe hæ notæ soleant mutari, vt olim in Lælio erant mutatæ, P. Crassum, quū quiuis videre posit, Sp. Casium, legendum esse. Fuit hic Sp. Mummius etiam legatus in Aegypto cum Africano, quod Iustinus libro trigesimo octauo refert. MVMMSI, quare Mummii sint dicti, nos adhuc inuenire non potuimus: illud quidem satis, autore Paterculo, cōstat, eos homines nouos fuisse, & plebeios, quando L. quidam Mummius apud Ciceronem in orationibus Post reditum Tribunus plebis agnoscitur: quem tamen Dion libro trigesimo octauo λούκιον νίμον κουκαλρέκτον, opinor, appellat. Videmus sæpe Mumios m simplici scribi, sed in veterū monimentis ferè semper duplici, vt Græci etiā scribunt, & in his Plutarchus, qui in Mario μόμμιον scribit. FRATRES, fratres etiam in epistolis ad Atticum vocantur. EXTANT, hodie vero non extant. SIMPLEX, &, quod ait Paterculus, tam rudis, vt capta Corintho quum maximorum artificum perfectas manibus tabulas, ac statuas in Italiā portandas locaret, iuberet, prædici conducentibus, si eas perdidissent, nouas eos reddituros. simplex tamen hoc loco ad orationem, non ad ingenium refertur, quanquàm oratio index animi dicitur. ANTIQVVS, quod verbis antiquis vteretur, vt supra Lælius antiquior est appellatus. ORNATSOR, quàm L. Mummius. Sp. vero Mummius non fuit ornatus in dicendo, vt Stoicus. nam Stoici dicendi genus exile sunt secuti, vt infra de Rutilio dicetur. ASTRICTIOR, vt Stoicus itē. Stoici ènim Dialecticen diligenter sunt persecuti, vt Cicero in Topicis ostendit: Dialectica porrò, vt infra dicitur, quasi contracta, & astricta eloquentia putanda est. FVIT ENSM, εὐλογία, quare Sp. Mummius neque ornatus, & astrictus fuerit: quoniam Stoicus fuit, vt diximus. STOICORVM, de quibus āliquid infra dicetur. SP. ALBINI, Sp. Posthumii Albini, qui cum M. vel, vt est in Sallustio, Q. Minutio Rufo Consul an. ab V.C. sexcentesimo quadragesimo quarto fuit: vnde Consularem infra Cicero vocat. Hic est enim Sp. Albinus, qui, quod scribit Sallustius, Masinæ persuasit, vt Numidiæ regnum ab senatu peteret. qui Iugurthæ bellum intulit, & paulo post comitiorum causa Romam rediit, Aulo fratre, qui legatus erat, in castris Proprætore relicto: qui non ita multo post fratris discessum infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto conflixit, vt Liuius lib. sexagesimo quarto scripsit. Nec me mouet, quòd is Sp. Posthumius Albinus Consul fuerit post aliquot ex his, qui ponuntur infra: quoniam Cicero semper ordinem Consulum non sequitur: & fieri potuit, vt, quamuis tardius, quàm illi, Consul sit factus, tamen illis maior esset natu. Vel reuertitur ad eū, qui Consul cum L. Pisone an. ab V. C. sexcentesimo sexto fuit. ORATSONES, fortasse habitæ contra P. Lucullum, & L. Annium Tribunos plebis, quorum dissensio comitia, quod ait Sallustius, impediebat. SVNT ETIAM, orationes. L. L. Aurelii Orestæ, qui cum M. Aemilio Lepido Consul an. ab V.C. sexcentesimo vigesimo octauo fuit, & Sardos subegit, quod Liuius lib. sexagesimo scripsit: cuius Quæstor fuit C. Gracchus, vt infra dicetur. Huic imperium prorogatum fuisse Plutarchus in Gracchis refert. Alicui tamen posit ille videri, qui Consul cum Sex. Iulio Cæsare an. ab V.C. quingentesimo nonagesimo septimo fuit. C. C. Aurelii Orestæ: de quo quidem nos adhuc nihil scriptum videre potuimus: sed tantum coniicimus hunc Luciū fratrem fuisse, vt hic L. & C. Aurelios fratres coniungat, vt paulo ante L. & Sp. Mummios coniunxit. aliter T. AVRELIORVM, Aureliā familiam, inquit Sex. Pompeius, ex Sabinis oriundam à Sole dictam putant, quòd ei publice à Populo Romano datus sit locus, in quo sacra faceret Soli, qui ex hoc Auselii

diceban

dicebantur, vt Valesii, Papisii. & plebeii fuisse videntur, quando C. Aurelius Cotta Tribunatu depulsus libro tertio de Oratore dicitur. nam Cotta, & Orestes Aureliorum cognomina frequenter leguntur. Sic Cn. Orestes Tribunatum petiisse in oratione pro Plancio dicitur. ORESTARVM, vti sępe legimus Aurelios Orestas dictos, sic quare ita sint dicti prorsus ignoramus. sic libro secũdo de Officiis, in orationibus pro Domo, & pro Plancio nominantur. P. ETSAM POPILIVS, P. etiam Popilius Lænas, qui cum C. Sulpicio Galba Consul an. ab V. C. sexcentesimo vigesimo secundo fuit. Sic enim nunc in Consulibus scriptum videmus: verum nos credimus scribi oportere: P. Rutilius, quum in Cassiodoro legatur, P. Sulpicius, & ita iam prænomen mutetur: in Lælio vero Ciceronis, Lænate, & Rutilio Coss. nec dubium sit, quin hunc annum significet: vt Verrina sexta, P. Popilio, P. Rutilio Coss. Rutilio enim, non Rupilio legendum iudicamus: quum in Lælio illa sint verba: Scipio P. Rutilium potuit Consulem efficere: & apud Valerium Maximum libro secundo capite secundo, illa: P. Rutilius Consul bellum in Sicilia cum fugitiuis gesit: & libro quarto capite septimo illa: Senatus Rutilio, & Lænati Consulibus mandauit. Rutilium vocat item Paulus Orosius libro quinto capite nono, & Eutropius libro quarto. in Consulibus tamen illorum temporum nullum Rutilium inuenio, sed in veteribus inuenio Rupilium. Quare putamus vel Rutilium reponendum, vel Rupilium vbique legẽdum esse: vel certe vtrunque retinendum, vt alter alteri sit suffectus: quod de Sulpicio etiã dici potest. nam res ea sæpe nomina confundebat. hic igitur P. Popilius, qui Lucius epistola trigesima secunda libri decimi tertii ad Atticũ dicitur, Consul fuit, quo anno in iudicium vocati sunt, qui cum Tib. Graccho senserant, vt C. Blosius, de quo Cicero in Lælio, & Valerius Maximus libro quarto capite septimo scribunt. στρατηγὸν tum fuisse Popilius dicitur à Plutarcho in Gracchis, & ab interprete Prætor vertitur, quasi vero στρατηγὸν Consul non possit, & ibi debeat verti. Consul ergo quum quosdam Tib. Gracchi amicos, vt refert Plutarchus, vrbe eiecisset, postea cognouit latam esse legem à C. Graccho similem priuilegii, vt in iudicium vocaretur, quicunque in magistratu constitutus, indicta causa quempiam eiecisset. Quare ipse ex vrbe discessit, nec ita multo post fuit restitutus. hinc ait infra: L. Bestia bonis initiis orsus Tribunatus. nam P. Popilium vi C. Gracchi expulsum sua rogatione restituit: & in oratione pro Domo: fortis & constans in optima ratione ciuis Popilius semper fuit: tamen eius in omni vita nihil est ad laudẽ illustrius, quàm calamitas ipsa. & ibidem paulo ante: vbi tuleras, vt mihi aqua, & ignis interdiceretur. quod Gracchus de Popilio? Eundem significat in oratione Post redit. ad Quirites: non enim pro meo reditu, vt P. Popilii nobilissimi hominis adolescentes filii, & multi præterea cognati, atque affines deprecati sunt: & ibidem paulo post his: & in oratione Post reditum in senatu: nihil vnquàm senatus de P. Popilio decreuit: & libro tertio de Legibus: populum Gracchus in Lænatem incitauit. Hæc collegimus, vt intelligatur, in oratione pro Cluentio sic legendum esse: nec P. Popilius, nec Q. Metellus clarissimi, atque amplissimi viri vim Tribunitiam sustinere potuerunt: & epistola trigesima secunda libri decimi tertii ad Atticum P. Popilium pro L. Popilio reponẽdum, & fortasse in oratione pro Cornelio Balbo, Q. Maximo, P. Lænati, & apud Gellium libro primo capite septimo, P. Popilio, legendum, quamuis sciamus alios etiam Popilios condemnatos fuisse. CIVIS EGREGIVS, fortis, & constans in optima ratione ciuis in oratione pro Domo dicitur. NON INDISERTVS, satis disertus, satis eloquens: λεγέτης C. C. Popilius Lænas, cuius nullam memoriam retinemus. EIVS, P. Popilii Læna-

tis. CAIVSQVE TVDITANVS, C. Sempronius Tuditanus, qui cum M. Aquilio, quem Paulus Orosius M. Acilium Capitonem vocat, Consul fuit an. ab V. C. sexcentesimo vigesimo quinto. His Consulibus nouendialibus feriis sermo de Rep. fuit à Cicerone institutus paulo ante mortem Africani, vt libro tertio ad Q. fratrem refert. Hunc Tuditanum Prætorem P. Popilio, & P. Rutilio Coss. fuisse scripsit Libo, vt testatur Cicero libro decimo tertio ad Atticum, vbi dubitat, an hic in decem legatis Mummio fuerit. OMNI VSTA, ATQVE VICTV EXCVLTVS, sic Cicero sæpe vitam, & victũ coniungit: hic tamen etiam legitur, omni vita excultus: ORATIONIS GENVS, quo Tuditanus ipse commentarios scripsit. nam C. Tuditani cõmentarium decimum tertium Plinius, & Gellius legerunt, vt apud ipsos inuenies, vt Asconium mittam, qui & ipse Tuditanũ laudat autorem. IS, M. Octauius. Tunc enim alii quoque Octauii fuerunt. INIVRSA, potestatis obrogatæ, vt, præter alios, Liuius libro quinquagesimo octauo scripsit. ACCEPTA, à Tib. Graccho, qui, vt ait Paterculus, illi pro bono publico stanti imperium abrogauit. FREGIT, rogatus à nobilibus multos dies intercedendo impediuit, ac repressit, vt Plutarchus in Gracchis scribit: vel potius fregit Post depositum Tribunatum, vt ex verbis hisce apparet, iniuria accepta fregit. TI. GRACCHVM, Tiberium Sempronium Gracchum tunc Tribunum plebis, & leges agrarias ferentẽ, vt scribit Paterculus. PATIENTIA, qua vsus est in certaminibus, quæ illi in concione sæpe cum Tib. Graccho fuerunt, vt est apud Plutarchum, vel qua vsus est, etiam accepta iniuria. IN REBVS OPTIMIS, in rebus optimis, & in rebus optimatium. CONSTANTISSIMVS, quippe qui nunquàm nec precibus, nec minis à proposito moueri à Tib. Graccho potuerit. M. Marcus. & Marcum vocant omnes, præter Florũ, apud quem Cneum scriptum inuenies. OCTAVIVS, M. Octauius Cecinna vocatur à Iulio Obsequente. De Familia vero Octauiorum nihil ad ea, quæ Suetonius in Augusto scribit, videtur addendum. AT VERO, quum illi, quos supra diximus, tantum essent diserti, vel certe nõ indiserti. M. Marcus, vt ab omnibus dicitur. AEMILIVS, ex Aemilia gente, quam scribit Sex. Pompeius appellatam à Mamerco Pythagoræ Philosophi filio, cui propter vnicam humanitatem cognomen fuerit Aemilos: alii, quòd ab Ascanio descendat, qui duos habuit filios Iulium, & Aemilon. Plutarchus in Paulo scribit eam τῶν εὐπατριδῶν γεγονέναι καὶ παλαιῶν. addit & illud: ὁ πρῶτος τῶν αἰμιλίων, καὶ τῷ γένει τὴν ἐπωνυμίαν ἀπολιπὼν, μάμερκος ἦν πυθαγόρου παῖς τοῦ σοφοῦ δι᾽ αἰμυλίαν λόγου καὶ χάριν αἰμίλιος προσαγορευθείς. quod si verum esset, Aemylius scribi deberet, ipse tamen Plutarchus semper αἰμίλιον & Latini Aemilium scribunt, & in veterum monimẽtis Aemilius inuenitur. LEPIDVS, idem penè significat Aemilius, vnde credimus veteres Aemilium interpretatos fuisse per Lepidum, & sic deinceps Lepidum cognomẽ Aemiliorum fuisse, vt hodie sunt apud nos religiosi homines, qui Canonici Regulares vocantur, græce, & latine vtcunq. appellati. Hic M. Aemilius Lepidus Porcina cum C. Hostilio Mancino Consul fuit an. ab V. C. sexcẽtesimo decimo septimo, nec in eodem bello felicior. nam Proconsul aduersus Vacceos pugnauit, cladémque similem Numantinæ passus, vt apud Liuium libro quinquagesimo sexto videre poteris, vel apud Appianum in libro de Rebus in Hispania gestis, vbi rem pluribus explicat, & addit ob id hunc M. Aemilium Lepidum postea condemnatum fuisse: sed Valerius Maximus libro octauo capite primo scribit, à L. Cassio accusatum crimine nimis sublime extructæ villæ in Alsiensi agro, graui multa affectũ fuisse. PORCINA DICTVS, id quare nos adhuc quærimus. GALBA, Ser. Sulpicius Galba, de quo supra diximus. MINOR, ipso Galba. nam sex

annis

annis post Galbã Consulem Consul hic fuit. SVMMVS ORATOR, vt summum oratorem lib. primo de Oratore cum Galba item coniungit. EX ORATIONIBVS, aliter in orationibus: de quibus Atticus infra sic loquitur: probas Lepidi orationes, paulum hic tibi assentior, modo ita laudes, vt antiquas. LENITAS, γλυκύτης ab Hermogene, nisi fallor, appellatur. Cicero certe in Oratore duo quædam orationis genera ponit ἠθικὸν καὶ παθητικὸν quorum alteri vehemẽtem, incensam, incitatam, fortem, asperam, grauem, & copiosam orationem: alteri placidam, summissam, lenem, suauem, æqualem, comem, & iucundam subiicit: vt mittam, quæ libro secundo de Oratore hac de re disputantur. ILLA, ἔμφασις. GRAECORVM, vt Demetrii Phalerei præsertim: supra. VERBORVM COMPREHENSIO, verborum quasi structuram, & quandam ad numerum conclusionem supra, de Isocrate loquens, vocauit: & in Oratore verbis apte comprehensam sententiam: quam veteres plerunque casu, sæpe natura faciebant, sed hic Lepidus Ciceroni videtur primus apud Latinos adhibuisse. ETIAM, & iam, separatim libenter legam. ARTIFEX, præstantissimus dicendi effector, ac magister, vt libro primo de Oratore dicitur. VT ITA DICAM, dubitauit, ne dura nimis hæc translatio videretur, artifex stylus. HVNC, M. Aemiliũ Porcinã. INGENIOSISSIMI, hinc ait infra: vtinam in Tib. Graccho, Caióque Carbone talis mens ad Rempub. bene gerendam fuisset, quale ingenium ad bene dicẽdum fuit. AEQVALES, inter se. Tib. enim Gracchus ante trigesimum annũ interfectus fuit, vt apud Plutarchum leges, P. Mucio Scæuola, L. Calphurnio Coss. vt autor est Paterculus: C. vero Carbo Tribunus plebis, vt ostendit Liuius libro quinquagesimo nono, Claudio, & Perpenna Coss. id est triennio post fuit. IAM, paulo post. DE SENIORIBVS, de his, qui C. Carbone, & Tib. Graccho seniores fuerunt.

Q. enim Pompeius non contemptus orator temporibus illis fuit; qui summos honores, homo per se cognitus, sine vlla commendatione maiorum est adeptus. Tum L. Cassius multum potuit, non eloquentia, sed dicendo tamen; homo non liberalitate, vt alii, sed ipsa tristitia & seueritate popularis: cuius quidem legi tabellariæ M. Antius Briso Tribunus ple. diu restitit, M. Lepido Consule adiuuante. eáq. res P. Africano vituperationi fuit, quòd eius auctoritate de sententia deductus Briso putabatur.

Q. ENIM POMPEIVS, is, quem Valerius Maximus libro octauo capite quinto Q. Pompeium Aufidium vocat, qui Consul quum esset cum Cn. Seruilio Cæpione an. ab V.C. sexcentesimo decimo tertio, in Hispaniam profectus, Thermestinos, vt Liuius libro quinquagesimo quarto videtur scripsisse, quum Termantini ab Appiano vocẽtur, subegit: deinde, non semel à Numantinis quum fuisset victus, veritus, ne postea Romæ accusaretur, clàm cũ illis de pace cœpit agere. Illi vero legatos ad eum de pace miserunt: quibus ille palàm dicebat, pacem aliter fieri non posse, nisi populi Romani fidei se ipsi committerent, quòd aliter populi Romani dignitas minueretur: clàm tamẽ fœdus fecit, vt illi obsides, & fugitiuos darent, ac argenti triginta talenta soluerent: quæ omnia quum fecissent illi, ac iam M. Popilius Lænas successor venisset, ille iam metu belli præsentia successoris liberatus, inficiatus est, quicquid fecerat. Quare ipse, & Numantini à Popilio Romam ad senatum sunt reiecti: vt Appianus in libro de Rebus in Hispania gestis ostendit: Romę

vero, quod refert Paterculus, Pompeium gratiâ impunitũ habuit. Illo enim deprecante, accepta lex non est, vt libro tertio de Officiis est autor Cicero, qui libro secundo de Finibus illum callide improbũ vocat, quòd fœdus Numantinum sit inficiatus. Credimus illum nos etiam tum repetundarum accusatum, & absolutum, quum iudices, vt Cicero in oratione pro Fonteio, & Valerius Maximus libro octauo capite quinto referunt, Cn. & Q. Cæpionibus, L. & Q. Metellis testibus in eum non crediderunt. hunc etiam Cicero libro secundo Academicarum quæstionum inter populares ponit. NON CONTEMPTVS ORATOR, λιτότης, satis bonus orator: quippe qui, vt diximus, ita sit deprecatus, vt lex accepta nõ sit, & ipse sit absolutus. TEMPORIBVS ILLIS, quibus Ser. Galba, & M. Aemilius Lepidus fuerunt. Consul enim inter ipsos Consules fuit. SVMMOS, amplissimos Verrina septima vocat. HONORES, Præturam, Consulatũ, Censuram. Vt enim alios honores mittamus, Q. Pompeius, & Q. Metellus vterque ex plebe Censores primum facti sunt, vt Liuius lib. quinquagesimo nono scripsit. PER SE COGNITVS, sua, non maiorum virtute nobilitatus. Q. enim Pompeius humili, atque obscuro loco natus est: vt ait Verrina septima. ἐδόκει γὰρ ὁ πομπήιος υἱὸς αὐλητοῦ γεγονέναι, vt scribit Plutarchus in apophthegmatis, vbi iocus est Scipionis. hinc à Cicerone in oratione pro Fonteio, & in oratione pro Muræna Q. hic Pompeius homo nouus appellatur. EST ADEPTVS, plurimis inimicitiis, maximisq. suis periculis, ac doloribus, vt Verrina septima scribitur. Inimicitias enim cũ Cæpionibus, & Metellis gessit, vt in oratione pro Fonteio, & apud Valerium Maximum videbis. Ab eius etiam amicitia Lælii nomine Scipio se remouit, vt Lælius apud Ciceronem testatur: ob eam fortasse causam, quam Plutarchus in apophthegmatis scribit: quòd, quum, Lælio Consulatum petente, pollicitus Scipioni fuisset, se non petiturum, postea tamen petierat. TVM, quum Q. Pompeius viueret: quo tamen L. Cassius annis tredecim minor fuit, vt ex Coss. apparet, si modo Cassius is Consul, vt nos putamus, fuit. L. CASSIVS, L. Cassius Longinus à quibusdam Ranilia dictus, qui fuit Consul cum L. Cornelio Cinna an. ab V. C. sexcentesimo vigesimo septimo: & Cẽsor cum Cn. Seruilio Cæpione, M. Plautio Hipsapone, Fuluio Flacco Coss. vt Frontinus in libris de Aquæductibus refert. Gens vero Cassia duplex videtur fuisse patricia, & plebeia. nam multi Cassii inter primos Consules, & multi item Tribuni plebis in veterũ scriptis inueniuntur. MVLTVM POTVIT, quippe qui M. Antio Brisone Tribuno plebis aduersante, M. Lepido Consule, & bonis omnibus repugnantibus legem tabulariam tulerit, quod Cicero libro tertio de Legibus affirmat. NON ELOQVENTIA, SED DICENDO TAMEN, quòd non eloquens, sed disertus esset. LIBERALITATE, largitione, qua multitudo deliniri solet, vt libro secundo de Officiis disputatur. VT ALII, vt Sp. Cassius, Sp. Melius, C. Flaminius, & alii. TRISTITIA, ET SEVERITATE, idem penè bis videtur dicere κατ' ἐπεξήγησιν. nam tristis, & seuerus sæpe conuertuntur, vt ostendit etiam Seruius, illud Virgilii interpretans: amnémque seuerum: & Donatus apud Terentiũ ita scribit: tristis ad laudem interdum sumitur, non ad amaritudinem: Cicero iudex tristis, & integer. L. igitur Cassius ita tristis, & seuerus fuit, vt, quod Valerius Maximus libro tertio capite septimo scribit, olim quum Prætor esset, eius tribunal propter nimiam seueritatem scopulus reorum diceretur: de quo sic etiam scribit Asconius: L. Cassius summæ vir seueritatis, quoties quæsitor iudicii alicuius esset, in quo quæreretur de homine occiso, suadebat, atque etiam præibat iudicibus, vt quæreretur, cui bono fuisset perire eum, de cuius morte quærebatur: ob quam seueritatem quo tempore

Sex.

Sex. Peduceus Tribunus plebis criminatus est L. Metellum Pontificem Maximum, totúmque collegium Pontificum male iudicasse de incesto virginũ Vestalium, quòd vnam modo Aemiliam damnauerat, absoluerat autem duas Marciam, & Liciniam, populus hunc Cassium creauit, qui de eisdem virginibus quæreret: isque & vtrasque eas, & præterea complures alias nimia, vt existimatio est, asperitate vsus, damnauit. Hinc Cicero Verrina quinta ita scribit: non quæro iudices Cassianos, veterem iudiciorum seueritatem non requiro: nec ita multo ante ibidem, Potamonem iudicem Cassianum, & hominem seuerum εἰρωνικῶς appellarat. ob id item Verrina secunda Cassiam familiam ad iudicandum vocauit seuerissimam: vnde nos in oratione pro Sex. Roscio Amerino sic legendum putamus: L. Cassius ille, quem populus Romanus seuerissimum, & sapientissimum iudicem putabat, identidem in caussis quærere solebat, cui bono fuisset, quod Cicero in oratione pro Milone, & Philippica secunda repetit. non negamus tamen, verissimum, vt nunc legitur, etiam retineri posse. POPVLARIS, hinc libro tertio de Legibus ita loquitur: lex Cassia à nobili homine lata est L. Cassio, sed (pace familiæ dixerim) dissidente à bonis, atque omneis rumusculos populari ratione aucupante. Inter populares etiam libro secundo Academicarum quæstionum ponit. LEGI TABELLARIAE, tabella data, inquit infra, quam legem L. Cassius Lepido, & Mancino Coss. id est an. ab V.C. sexcentesimo decimo septimo tulit: tantum abest, vt verum sit, quod Asconius hoc modo scribit: inde sunt leges Cassiæ tabellariæ de suffragiis libere ferendis, non voce, sed tabula. ille Cassius, qui cognoscendis criminalibus caussis in primis quærendum esse dicebat, cui bono. Asconius enim videtur credere, eundem Cassium eum, qui legem tabellariam tulit, & eum, quem Cicero Verrina secunda Q. Hortensio Cos. Des. Tribunum militarem designatum fuisse scribit; quum ab eo tempore ad hoc anni minimum septem & sexaginta numerentur: quanquàm licet suspicari, Asconii locum esse corruptum, quum idem in interpretatione orationis pro Milone recte scribat, vt supra nos retulimus; etiam in interpretatione orationis pro Cornelio planius idem demonstrat: Quæ sit ista lex Cassia, qua suffragiorum potestas cõualuit, manifestum est. nam Cicero ipse quoque paulo ante dixit, legem Cassium tulisse, vt populus per tabellam suffragium ferret. Altera Cassia lex, quæ populi iudicia firmauit, quæ sit, potest quæri: est autem hæc: L. Cassius L. F. Longinus Tribunus plebis C. Mario, C. Flacco Coss plures leges ad minuendam nobilitatis potentiam tulit, in quibus hanc etiam, vt, quem populus damnasset, cuiue imperium abrogasset, in senatu non esset. Ego tamen puto eundem Cassium tabellariam, & iudiciariam leges tulisse, quum Cicero ita dicat infra: iudicia populi iam magis patronum desiderant, data tabella: quam legem L. Cassius Lepido, & Mancino Coss. tulit: & libro tertio de Legibus. lex Cassia de populi iudicio: nisi forte lex eadem fuit: quamuis Cicero in oratione pro Cornelio ita sit locutus: ponam Cassiam, qua lege suffragiorum ius, potestásque conualuit: alteram Cassiam, quę populi iudicia firmauit: nam lege illa tam in iudiciis, quàm in comitiis, vel potius in iudiciis publicis tantum suffragia per tabellam ferebantur: quod vt declaremus, necesse est, vt rem paulo altius repetamus. Populus igitur Romanus semper à principio de tribus rebus, de Magistratibus, de Legibus, & de bello constituit, atque id ipsum suffragiis per curias latis: vnde curiata comitia sunt appellata: in quibus ex generibus omnium, sicut scribit Gellius, suffragium ferebatur, & quidem ἀνδρωμάς vt Dionysius libro septimo dixit, sed libro quarto pluribus explicauit: quum docuit, pauperes diuitibus in his comitiis non modo pares, sed superiores etiam fuisse: quòd

multo plures essent pauperes, quàm diuites. Quicunque igitur erant in triginta curias distributi, viritim suffragium ferebant: & quum quid hoc modo decretum fuerat, id Curiæ dicebantur iussisse: vt in oratione pro Domo Cicero demonstrat: si triginta curiæ id iussissent, id esset ratum? In centuriatis autem comitiis ex descriptione Seruii Tullii non omnes, sed singuli per suas centurias, vt libro septimo scribit Dionysius, suffragium ferebant, quũ à magistratibus vocabantur. nam centuriæ centum nonaginta tres ex vniuerso populo Romano confectæ fuerant ab illo Rege: ex quibus erant decem & octo equitum, peditum octuaginta primæ classis, viginti secundæ, viginti tertiæ, viginti quartæ, triginta quintæ, vna sextæ. Vocabantur igitur centuriæ equitum, & peditum primæ classis: quæ si omnes decernebant, res decreta putabatur. nam plures erant, quàm reliquæ omnes, & equitum centuriæ plurimum in comitiis poterant, & ob id Cicero in epistolis à D. Bruto petit, vt sibi equitum centurias conficiat. Sin in his fuisset variatum, tunc cæteræ deinceps vocabantur, donec nonaginta septem minimum idem decernerēt. Tunc enim absoluebantur comitia centuriata: in quibus ex censu, & ætate, vt ait Gellius, suffragium ferebatur. hinc Cicero libro tertio de Legibus scribit, in his comitiis populum censu, ordinibus, ætatibus descriptum fuisse. In tributis vero comitiis, quę fiebant, quum ex regionibus, & locis suffragium, vt ait Gellius, ferebatur, populus ipse ferebat, & quidem, quod Cicero libro tertio de Legibus affirmat, fuise in tribus conuocatus. His primum Tribuni plebis Ap. Claudio, T. Quintio Coss. an. ab V. C. ducentesimo octuagesimo secundo sunt creati. Itaque primum curiata, deinde centuriata, postremo tributa comitia videntur instituta. In his omnibus, qui cum populo agebat, ita illum rogabat: Velitis, iubeatísne hoc fieri? Populus vero, si res placebat, hoc modo iubebat, vti rogas: nam singuli sic vocis suffragium ferebant, vt rogatori dicerent, vti rogas, perinde, ac si dicerent, iubeo meo suffragio fieri, vti rogas. Nec dubitari potest, quin ita suffragium ferrent, quando ex libro tertio Ciceronis de Legibus apparet, legem primã tabellariam, qua suffragium occultaretur, an. ab V. C. ferè sexcentesimo decimo quarto latam fuisse, quũ prius sine tabula suffragium inirent, &, vti rogas, dicerent: quod Liuius quidem sæpe, sed libro tamen potissimum sexto verbis hisce demonstrat: vti rogassent, primæ tribus dixerunt. pro verbo, dicere, Cicero lib. secundo de Legibus verbũ, edicere, ita videtur vsurpare: suade igitur, si placet, istam ipsam legem, vt ego, vti rogas, possim edicere: nisi alterum ex altero corrigendum putamus. Ibi loquitur Cicero cum Attico, & cum Q. fratre, qui vocis suffragium magis, quàm tabellæ probabant, ob id ad eundem Atticum libro primo sic olim scripsit: operæ Clodianæ pontes occuparant: tabellæ ministrabantur ita, vt nulli daretur, vti rogas: id est ita instabãt Clodiani, vt iudices suffragium tabella ferrent, vt nulli concederetur, vt suffragium voce ferre posset. nam quum multi essent corrupti, volebant occulte suffragia ferri, ne possent notari: nec ea res aliter intelligi, meo iudicio, potest: quàuis in scholis prioribus eam nos paulo aliter explicarimus, &, qui post nos scripserunt, multo secus etiam sint interpretati. Atque voce quidem Romani suffragium tulerunt vsque ad annum ferè sexcentesimum decimum quartum. Tunc enim Gabinia lex de suffragiis per tabellam ferendis est lata: secuta biennio post Cassia est: tertia Papiria: quarta Cælia: quæ tabellariæ sunt appellatæ: quibus latebra populo data est, in qua, bonis ignorantibus, quid quisque sentiret, tabella vitiosum occultaret suffragium, vt Cicero libro tertio de Legibus scribit. Sic enim quisque suam tabellam in cistam coniiciebat, vt occulte posset aduersari. Nam iudicibus ternę singulis tabellæ dabantur, quarum vna A. altera C.

tera C. tertia N. L. literas inſcriptas habebat: quæ notæ erāt abſolutionis, condemnationis, ampliationis: ex quibus iudex quiſq. quā volebat, in ciſtam poterat cōiicere, atq. id ipſum ita occulte, vt, quē vellet, poſſet abſoluere, vel condemnare, vel ampliare ſua tabella, ſine vlla ſuſpicione beneuolētiæ, vel odii: quòd nemo poſtea poſſet cognoſcere, quis iudex vel abſoluiſſet, vel condemnaſſet, vel ampliaſſet: niſi omnes vel abſoluiſſent, vel cōdemnaſſent, vel ampliaſſent. Vnde Cic. quū audiſſet, Ap. Claudiū omnibus ſuffragiis abſolutum fuiſſe, miratus eſt, nullā ne in tabellæ quidē latebra fuiſſe abſconditā maleuolentiā. lege tamē Cornelia videtur olim reo licuiſſe optare, clàm, an palàm de ſe ſententiā ferri vellet: id Cic. in oratione pro Cluētio docet. In reliquis vero ſuffragiis, in quibus magiſtratus, vel leges, vel tale quid rogabatur, binæ, niſi fallor, tabellæ ſingulis ſuffragiū laturis dabātur: quarū altera punctū ſine dubitatione, altera nihil, vt ego puto, ſcriptum habebat. Itaque, qui fauebāt, tabellā puncto inſcriptā: qui aduerſabātur, alterā in ciſtam cōiiciebant. Hinc Cic. in oratione pro Plancio dixit: tribus nōnullas punctis totidē tulit: & ibidem paulo poſt: queſtus es, plures te teſtes habere de Voletinia, quàm quot in ea tribu puncta tuleris. huc & illud Horatii eſt referendū: omne tulit punctum, qui miſcuit vtile dulci. Hanc ſerēdi ſuffragii rationē Cic. non reprehendit, Demoſthenē ſecutus, qui ſuffragia occulta magis probabat: quāuis Plato lib. nono de Legibus illa ſcribat verba: ἔστω φανερὰ ἡ ψῆφος ſed Cic. id populo Romano cōcedebat: vnde tabellā vindicē libertatis in orationibus cōtra Rullum, & lib. tertio de Legibus appellauit. Quod vero nos diximus de ternis iudicū tabellis, & ciſta, obſcure quidem, ſed tamē id ſcribit Aſconius: de ciſta vero, quæ in comitia deferretur, autor Rhetoricæ ad Herenniū libro primo ita ſcribit: Saturninus legem ferre cœpit, collegæ eius intercedere: ille nihilo minus ciſtellā detulit: Cæpio, vt cōtra S. C. intercedentibus collegis, aduerſus Remp. videt ferre, cū viris bonis impetū facit, pōtes diſturbat, ciſtas deiicit. quo quidē loco quū ciſtas dicat, oſtendit plures fuiſſe, vt forte vna quæq. curia, centuria, & tribus ſua ciſta vteretur. M. ANTIVS BRISO, Antiorū familia Romę fuit plebeia, vt Tribunatus pleb. oſtēdit. M. LEPIDO, M. Aemilio Lepido Porcina, de quo paulo ante dictū eſt. CONSVLE, cū C. Hoſtilio Mācino. ADIVVANTE, M. Antium Briſonē. EAQVE RES, lex illa tabellaria. P. AFRICANO, P. Cornelio Scipioni Africano Aemiliano. VITVPERATIONI FVIT, apud illos, qui legē tabellariā nō probabant, qualis poſtea fuit Q. Cic. qui lib. tertio de Legibus cum Marco fratre ſic loquitur: Caſſiæ legis culpā Scipio tuus ſuſtinet, quo autore lata eſſe dicitur. ob id opinor, Scipio popularis à quibuſdā putabatur, vt lib. ſecūdo Academicarū quęſtionū videre potes: ſed pro ſe dixit ipſe in libris de Rep. vt Cic. lib. tertio de Legibus teſtatur. SENTENTIA, legi tabellariæ reſiſtēdi. PVTABATVR, ſic lib. tertio de Legibus nihil affirmat, ſed inquit: quo autore lata eſſe dicitur.

Tum duo Cæpiones multum clientes conſilio & lingua, plus autoritate tamen & gratia ſubleuabant. ſed Pompeii ſunt ſcripta nec nimis extenuata, (quanquam veterum eſt ſimilis) & plena prudentiæ. P. Craſſum valde probatum oratorem, iiſdem ferè temporibus accepimus; qui & ingenio valuit, & ſtudio, & habuit quaſdam etiam domeſticas diſciplinas. nam & cum ſummo illo oratore Ser. Galba, cuius Caio filio filiam ſuam collocauerat, affinitate ſeſe deuinxerat: & cum eſſet P. Mutii filius, fratrémque haberet P. Scæuolam, domi ius ciuile cognouerat. in eo indu-

striam constat summã fuisse, maximámque gratiam, cum & con suleretur plurimum, & diceret. Horum ætatibus adiuncti duo C. Fannii, Caii Marci filii, fuerunt: quorum Caii filius, qui Consul cũ Domitio fuit, vnam orationem de sociis & nomine Latino contra Gracchum reliquit. sanè & bonam, & nobilem.

DVO, Cn. & Q. vt ipse Cicero in oratione pro Fonteio, & Valerius Max. lib. octauo cap. quinto vocant: quum scribunt illis testibus in Q. Pompeium non esse creditum, quòd cum illo inimicitias gerere diceretur. Illud addit Valerius Max. iisdem parentibus illos natos fuisse, & per omnes honorum gradus ad summam amplitudinem peruenisse. Cn. enim cum Q. Pompeio Consul an. ab V.C. sexcentesimo decimo tertio fuit: Q. vero cũ C. Lælio anno sequenti fuit Consul: qui Viriatum dolis interficiẽdum curauit, vt Liuius libro quinquagesimo quarto, Eutrop. lib. quarto, & Appianus in lib. de Rebus in Hispania gestis, scribunt: Vnde Valerius Max. lib. nono cap. sexto illũ inter perfidos numerauit. CAEPIONES, Seruilii Cæpiones. Seruilios vero, quũ fuissent inter principes Albanorũ, Tullus Rex in patres legit, vt Liuius lib. primo scribit: vnde tã multi Seruilii Consules ante, quàm plebeii Cõsules fierẽt, fuisse legũtur: quidam tamẽ Seruilii etiam Tribuni ple. inueniuntur, vt M. Seruilius apud Ciceronẽ, & P. Seruilius apud Asconium. Quare dicẽdum videtur, duas familias fuisse. In veterũ monimẽtis Cæpio, apud Plutarchum καιπίων græce scribitur. CONSILIO, ET LINGVA, videtur quædã πλήρωσιν eloquẽtiæ, quæ nihil aliud esse dicitur, nisi copiose loquẽns sapientia, vt in Partitionibus, & lib. tertio de Orat. disputatur. AVTORITATE, his Cæpionibus Cic. in oratione pro Fonteio virtutẽ, genus, res gestas, fidẽ, & autoritatẽ tribuit. SVBLEVABANT, vt patroni. SED POMPEII SVNT SCRIPTA, erit hic sensus: reliqui seniores, de quibus ante Tib. Gracchũ nos dicturos sumus polliciti, nihil scripti reliquerũt, sed Q. Põpeii sunt scripta. L. igitur Cassius, & duo Cæpiones nihil scripserũt, quod extet, sed Q. Pompeius scripta quædam reliquit. Alii tamẽ hoc loco legũt, sed Publii sunt scripta: nos quem Publiũ velint significare, prorsus ignoramus. Quòd si quid mutãdũ sit, malimus legere, Q. vt Q. Cæpionẽ significet, ac ita quasi dicat: erãt quidẽ duo Cæpiones Oratores Cn. & Q. sed Q. sunt scripta. NEC NIMIS EXTENVATA, qualia erãt veterũ scripta. VETERVM EST SIMILIS, in scribẽdo, sed nõ ita tamẽ, vt eius scripta sint extenuata. P. CRASSVM, P. Liciniũ Crassum Mutianum Diuitẽ. nã quũ P. Mucii Scæuolę filius, vt paulo post dicitur, fuisset, à P. Licinio Crasso adoptatus, ita de more fuit appellatus. Vt. n. diximus in scholiis in epistolas ad Atticũ, prænomẽ, nomẽ, & cognomẽ adoptãtis adoptati & quidẽ deinceps sumebãt: nomẽ vero suæ gẽtis, sed χωμαλιστὸν retinebãt, vt P. Cornelius Scipio Aemil. post hæc autẽ adoptãtis, vt vocãt, agnomẽ, si modo erat, interdũ addebãt: quo modo hũc Diuitẽ credimus appellatũ: quod is, qui adoptauit, Diues diceretur, vt in veterũ Consulibus appellatur, & à Plin. lib. vigesimo primo cap. tertio, vt opinor. Hic certe, de quo loquimur, cognomine Diues est dictus, vt Cic. lib. primo de Orat. & lib. secũdo de Officiis affirmat. hic enim ille est, de quo Gellius libro primo capite decimo tertio scribit hoc modo: is Crassus traditur quinque habuisse rerum bonarum maxima, & præcipua: quòd esset ditissimus, quòd nobilissimus, quòd eloquentissimus, quòd Iurisconsultissimus, quòd Pontifex Max. Hic, vt ait Plin. lib. vigesimo primo cap. tertio, quum demptam Marsyæ coronam è floribus capiti suo imposuisset, atq. ob id eũ duci in vincula Triumuiri iussissent, appellauit Tribunos pleb. nec illi intercessere. nos enim credimus eundem esse, quum Plinius

Mutianum

Mutianum vocet, nisi forte significet illum, quem alibi ter Consulem fuisse scribit. Hunc, vt Cicero lib. secundo Academicarum quæstionum, & Plutarchus sunt testes, Tib. Gracchus, quum legem agrariam ferre vellet, dicitur adhibuisse, quòd C. Gracchus frater eius filiam vxorem haberet: vnde post Tib. Gracchi mortem electus est ipse, qui agrum diuideret. Hic an. ab V.C. sexcentesimo vigesimo tertio cum L. Valerio Flacco Consul fuit: quo tempore Claudius Cos. Des. de C. Carbonis seditione retulit, & senatus id decreuit, quod & Cic. lib. tertio de Legibus scribit, & nos infra de C. Carbone referemus. Eodem tempore cum Aristonico, vt autor est Cicero Philippica vndecima, bellum gerendum fuit. Rogatus populus, quem id bellum gerere placeret: Crassus Cõsul, Pontifex Max. Flacco collegæ Flamini Martiali multam dixit, si à sacris discessisset. Itaq. populus Crasso bellũ gerendum dedit. Hinc Liuius lib. quinquagesimo nono ita scripsit: aduersus Aristonicũ P. Licinius Crassus Consul, quũ idem Pontifex Max. esset, quod nunquam antea factũ erat, extra Italiam profectus, prælio victus, & interéptus est. in prælio interfectũ Strabo quoq. lib. decimo quarto, & Eutrop. lib. quarto dicunt, & Eutrop. illud addit, eius caput Aristonico oblatũ, & corpus Smyrnæ sepultũ fuisse. Paterculus tamẽ eum decedentẽ ex Asia Procõsulem, ab eodẽ Aristonico interemptũ fuisse refert: sed Valerius Max. lib. tertio cap. secundo, Orosius lib. quinto cap. decimo, & Florus lib. secũdo cap. vigesimo sunt autores, eum à Thracibus, quorũ Aristonicus magnũ numerum in præsidio habebat, inter Eleã & Smyrnã exceptũ, ne in ditionẽ hostis perueniret, dedecus, accersita ratione mortis effugisse. Virgã enim, qua ad regendum equũ vsus fuerat, in vnius barbari oculum direxit, qui vi doloris accensus, latus Crassi sica cõfodit. PROBATVM ORATOREM, hinc L. Crassus lib. primo de Oratore illum laudandum putat: quòd, quũ Scæuolę frater esset, solitus esset ei persępe dicere, neq. illum in iure ciuili satis illi arti facere posse, nisi dicendi copiã assumpsisset: neq. se ante causas amicorũ tractare, atq. agere cœpisse, quàm ius ciuile didicisset. nec ita multo post in eodẽ lib. idem eloquẽs, & iuris peritus ab Antonio vocatur, ne reperiã, quod ex Gell. supra relatũ est. IISDEM FERE TEMPORIBVS, nã inter Q. Põpeii, vt alios mittã, & huius Crassi Cõsulatus nouẽ anni summũ numerãtur. INGENIO VALVIT, ET STVDIO, tantũ valuit, vt ita Valerius Max. lib. octauo cap. septimo scribat: P. Crassus, quũ in Asiam ad Aristonicũ Regẽ debellandum Cõsul venisset, tãta cura Græcæ linguæ notitiam animo cõprehẽdit, vt eã in quinq. diuisam genera, per omnes partes, ac numeros penitus cognosceret: quæ res ei maximũ sociorum amorẽ conciliauit, qua quis eorũ lingua apud tribunal eius postulauerat, eadem decreta reddenti. DISCIPLINAS, ex quibus erudiri potuit, vt eruditus fuit. NAM, αἰτιολογία, in qua ordine artificioso vti maluit, quàm naturali, vt oratio cresceret. SVMMO, ita, vt, quod supra dictum est, omnibus æqualibus eloquẽtia præstiterit. ILLO, ἔμφασις. SER. GALBA, de quo diximus. CVIVS CAIO FILIO, aliter, cuius filio: de quo sic infra: huic successit ætati C. Galba Seruii illius eloquẽtissimi viri filius, P. Crassi eloquẽtis, & iurisperiti gener. Quare prænomen illud, Caio, hoc loco potes retinere. FILIO FILIAM, προσωνομασία: & filiã Liciniã de more credimus appellatã fuisse. AFFINITATE, quę proprię fit inter eos, qui per nuptias coniunguntur. DEVINXERAT, ita, vt ipse Ser. Galba illum, quum Aedilitatem peteret, maior natu, & Consularis assectaretur, vt libro primo de Oratore dicitur. ESSET, hic P. Crassus. P. MVCII, P. Mucii Scæuolæ eius, nisi me coniectura fallit, qui fuit Consul cum Sp. Posthumio an. ab V.C. quingẽtesimo octuagesimo. FRATREMQVE HABERET, hinc Cicero lib. secundo Academicarum quę-

stionum ita scribit: duos sapientissimos, & clarissimos fratres P. Crassum, & P. Scæuolam aiunt Tib. Graccho autores legum fuisse: alterum quidem, vt videmus, palàm: alterum, vt suspicamur, obscurè. P. SCAEVOLAM, P. Mucium Scæuolam, de quo Cicero libro duodecimo ad Atticum sic ait: Nunc velim, P. Scæuola Pontifex Maximus quibus Consulibus Tribunus plebis: equidem puto, Cæpione, & Pompeio. Prætor enim P. Furio, Sex. Atilio. Dabis igitur Tribunatū. Hic igitur P. Mucius Scæuola Pontifex Maximus fuit, vt in oratione pro Domo his verbis etiam manifestius ostendit: P. Scæuola Pontifex Maximus pro collegio respondit, idque T. Flaminio, Q. Metello Coss. id est an. ab V.C. sexcentesimo trigesimo primo, ne quis putet alium significari. Fuerat enim Consul ipse cum L. Calphurnio Pisone an. ab V. C. sexcentesimo vigesimo primo. Qui fieri igitur poterat, vt iisdem temporibus duo, & duo fratres essent Pontifices Maximi, ipse P. Scæuola, & P. Crassus, vt diximus, quum vnus tantum Pontifex Maximus fieret, nec in collegium duo propinqui, vt scribit Dion, nedum duo fratres reciperentur? Credimus igitur nos P. Scæuolam in locum P. Crassi fratris, qui Consul, vt dictum est, perierat, lectum Pontificem Maximum fuisse: & ob id etiam, quòd fratri superstes fuit, à Cicerone non hic, sed infra positum fuisse: quamuis P. Crasso maior natu fuisse videatur: quòd patris prænomen habuerit, & ante Consul, quàm P. Crassus sit factus: qui tamen in gerenda Repub. putabatur, vt ait Cicero in oratione pro Domo, segnior: quòd ipse, & frater, vt est dictum, Tib. Graccho autores legum fuisse dicebantur. Hic Iurisconsultus fuit, & libros de iure, viuo adhuc fratre, imò Aedilitatem petente, scripserat, vt legimus libro primo de Oratore: in quo quidem libro Cicero illum pila bene, & duodecim scrupis ludere solitum fuisse testatur. P. Publium, vt Cicero libro primo ad Atticum, libro primo de Oratore, Verrina sexta, oratione pro Domo, & alibi vocat, quem Paterculus, & optimi quiq. scriptores sequuntur: quare Cassiodorus, & alii, qui C. scribunt, prorsus errant. MVCIVM, Mucii, si Dionysio, & Plutarcho credimus, patricii fuerunt, sed aliquos ex his plebeios fuisse tot Tribunatus ostendunt. SCAEVOLAM, Muciorum cognomen, quod primum Mucio, qui Porsenam voluit interficere, à clade dextræ manus, vt Liuius loquitur, inditum fuit. DOMI, respicit ad prouerbium, domi habet. habebat autem P. Crassus domi, vnde disceret ius ciuile, fratrem, & alios. nam multi Scæuolæ iurisperiti fuerunt. hinc Scæuola libro primo de Oratore inquit: iura ciuilia iampridem in nostra familia versantur. COGNOVERAT, ita, vt à Gellio iurisconsultissimus appelletur. EO, P. Crasso. INDVSTRIAM, lege Valerium Maximum libro octauo capite septimo. GRATIAM, qua tantum valuit, vt quod nunquam antea factum fuerat, impetrarit, vt ipse Pontifex Maximus bellum extra Italiam gereret, vt supra retulimus. CONSVLERETVR, vt Iurisconsultus de iure consuleretur, vt olim à rustico consultus est, quum Aedilitatem peteret, vt libro primo de Oratore Cicero refert. DICERET, vt orator probatus. paulo ante. HORVM, Q. Pompeii, L. Cassii, duorum Cæpionum, & P. Crassi. DVO C. aliter duo Caii, vt vel legere, vel interpretari oportet. FANNII, Fannii plebeii fuerunt, vt ostendit Tribunatus plebis, quem paulo post nominat. CAII, C. Fannii Strabonis, qui cum M. Valerio Messala Consul an. ab V.C. quingentesimo nonagesimo tertio fuit, & legem sumptuariam tulit, vt autor est Plinius lib. decimo cap. quinquagesimo, quicquid Macrobius ea de re dicat. MARCI, C. Fanniū Lęlii generū semper Cicero hic, in Lęlio, & in epistolis ad Atticū Marci filiū vocat. CAII FILIVS, C. Fānius C.F.C.N. Strabo. sic enim in veterum monimētis legitur. DOMITIO,

Cn.Domitio

Cn. Domitio Cn. F. L. N. Ahenobarbo, vt in veterum monimentis scribitur. FVIT, an. ab V. C sexcentesimo trigesimo secundo: quo tempore scribit Iulius Obsequens, in foro Vessano Androgynum natum, in mare delatū esse: in Gallia tres soles, & tres lunas esse visas. Quare sic apud Plinium libro secundo capite trigesimo secundo legendum est: lunæ quoque trinæ, vt Cn. Domitio, C. Fannio Coss. apparuere. DE, ne interpreteris hic, de, id est pro, quoniam Fannius aduersatus est. SOCIIS, συμμάχοις, vt ait Plutarchus in Gracchis. Quo vero pacto socii fierent, scribitur libro primo capite octauo Machabęorum. à sociis sociale bellum dictum est ab omnibus historicis, quasi à sociis illatum, quod tamen Cicero Italicum vocat. His omnibus, vel potius toti Italiæ, vt ait Paterculus, ciuitatē Tib. Gracchus est pollicitus, & postea C. Gracchus dabat, cui Fannius Cōsul est aduersatus. NOMINE LATINO, C. enim Gracchus in secundo Tribunatu de coloniis mittendis tulit, καλῶν, vt ait Plutarchus, ἐπὶ κοινωνίᾳ πολιτείας τοὺς λατίνους καὶ αὐτοῖς ἰσοψηφίαν διδούς. nec ab eo multū dissentit Appianus. sic infra socios, & Latinos seiungit. GRACCHVM, C. Gracchum. sic enim Cicero sæpe propter excellentiam vocat, vt infra, & libro tertio de Oratore videre licet. Hic vero illum significari res ipsa etiam docet. quòd quū ipse C. Gracchus C. Fannium Consulem faciendum curasset, ille tamen à patribus stetit. nam quum C. Gracchus leges quasdam promulgasset, & quotidie magna sociorum multitudo ad eum conueniret, senatus Fannio Consuli persuasit, vt iuberet omnes, præter Romanos, vrbe exire: id quod fecit. Gracchus vero contrà edictum fecit: in quo Consulem reprehendebat, & sociis, si manerent, opem contra Consulem pollicebatur. hinc nata simultas.

Tum Atticus, quid ergo? est ne ista Fannii? nam varia opinio pueris nobis erat. alii à C. Persio literato homine scriptam esse aiebant, illo, quem significat valde doctum esse Lucilius: alii multos nobiles, quod quisque potuisset, in illam orationem contulisse. Tum ego, Audiui equidem ista, inquam, de maioribus natu, sed nunquam sum adductus vt crederem: eámque suspicionem propter hanc causam credo fuisse, quòd Fannius in mediocribus oratoribus habitus esset, oratio autem vel optima esset illo quidem tempore orationum omnium. sed nec eiusmodi est, vt à pluribus confusa videatur; vnus enim sonus est totius orationis, & idem stylus: nec de Persio reticuisset Gracchus, cū & Fannius de Menelao Maratheno, & de cæteris obiecisset, præsertim cum Fannius nunquam sit habitus elinguis: nam & causas defensitauit; & Tribunatus eius, arbitrio & auctoritate P. Africani gestus, non obscurus fuit. Alter autem C. Fannius M. F. C. Lælii gener, & moribus, & ipso genere dicendi durior. is soceri instituto; quem, quia cooptatus in Augurum collegium non erat, non admodum diligebat, præsertim cum ille Q. Scæuolam sibi minorem natu generum prætulisset: cui tamen Lælius se excusans, non genero minori dixit se illud, sed maiori filiæ detulisse: is tamen instituto Lælii Panætium audiuerat. eius omnis in dicendo facul-

tas ex historia ipsius non ineleganter scripta perspici potest: quæ neque nimis est infans, neque perfecte diserta. Mutius autem Augur, quod pro se opus erat, ipse dicebat, vt de pecuniis repetundis contra T. Albutium. is oratorum in numero non fuit: iuris ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit. L. Cælius Antipater, scriptor, quemadmodum videtis, fuit vt temporibus illis luculentus, iuris valde peritus, multorum etiam, vt L. Crassi, magister.

ATTICVS, vt antiquitatis ita peritus, vt illum Cicero sæpe hisce de rebus consuleret, vt in Epistolis apparet. ISTA, oratio. FANNII, C. Fannii tunc Consulis, vt dictum. C. PERSIO, lege librum primum de Oratore. SCRIPTAM, & C. Fannio datam: quod alios etiam fecisse infra videbimus. SIGNIFICAT, quum scribit hoc modo: hæc Persium non curo legere, Lælium Decimum volo, quod libro primo de Oratore scribitur: non autem, vt in prologo repetit Plinius: hæc doctissimum Persium legere nolo, Lælium decimum volo. nam si Lucilius doctissimum dixisset, Cicero hoc loco non diceret, significat. significauit vero, quum sua scripta eum legere noluit, illius iudicium reformidans: vt libro primo de Finibus scribit Cicero: qui quũ in libris de Rep. hanc sententiam mutuaretur, doctissimum addens, interpretatus est: quod Plinius non videtur animaduertisse. VALDE DOCTVM, omnium Romanorum doctissimum Crassus libro primo de Oratore vocat. LVCILIVS, C. Lucilius poëta, cuius vitam Crinitus, & Lilius scribunt. NOBILES, qui Graccho aduersabantur. CONTVLISSE, de nobili oratione loquens Cicero, suo dichoreo vtitur. ISTA, quæ tu dicis Attice. SVSPICIONEM, hanc orationem à Persio scriptam fuisse. OPTIMA ESSET, ita bona, & nobilis, quod dictum est, vt à C. Fannio mediocri oratore non videretur scripta. ILLO QVIDEM TEMPORE, quo pigmenta nondum erant inuenta, vt infra dicetur: nec numerus, qui postea fuit agnitus, vt refertur in Oratore. SED NEC, hic confutat illas duas opiniones ordine conuerso. PLVRIBVS, nobilibus vt dictum est. VNVS ENIM, αὐτολογία SONVS, videtur translatio à lyra sumpta, quæ semper eundem seruat sonum. hinc Aegyptii, vt Orus scribit, hominem eundem tenorem vitæ seruantem significare volentes lyram pingebant. ab aliis tamen hic tonus, quæ vox Ciceroniana non est, vel tenor reponitur. IDEM STYLVS, quòd fieri non potuisset, si plures eam scripsissent: quum vix vni idem stylus esse posit, nedum pluribus. hinc viri docti coniiciunt autorem priapei carminis vnum, non plures, vt alii volunt, fuisse, quòd idem stylus esse videatur. DE PERSIO, orationem illam à Persio scriptam fuisse. RETICVISSET, λιτότης nec reticuisset, sed dixisset, respondens Fannio, illam à Persio scriptam fuisse: quanquàm hęc ipsa ratio nõ multum mihi videtur valere. nam fieri potuit, vt tum Gracchus id ignorarit, quod postea fit cognitum. GRACCHVS, C. Gracchus. DE MENELAO MARATHENO, de Menelao Maratheno Rhetore Gręco. CAETERIS, Rhetoribus. OBIECISSET, tanquàm illorum opera in scribendis orationibus vti solitus esset. PRAESERTIM, sic collige sensum. non credo à Persio, neque à pluribus, sed ab ipso C. Fannio orationem illam scriptã fuisse, præsertim quum Fannius ipse nunquàm sit habitus elinguis, quamuis in mediocribus oratoribus fuerit. NAM, αὐτολογία quòd nunquàm sit habitus elinguis. DEFENSITAVIT, vt patronus: quod facere nõ potuisset, nisi fuisset disertus. P. AFRICANI, P. Cornelii Scipionis Africani Aemiliani,

GESTVS,

GESTVS, forte P.Scipione, D.Bruto Coss. quo tempore Africanus, & Mummius Censores fuerunt, vt supra diximus. Videbatur enim Cicero audiuisse, tunc Fannium Tribunum plebis fuisse: quanquàm libro decimo sexto ad Atticum de C.Fannio M. F. hoc ipsum scribit: sed quum postea nihil infra suo loco ea de re dicat, videtur errorem suum, Attico fortasse monente, cognouisse, & hunc pro illo reposuisse. NON OBSCVRVS FVIT, quòd multas cóciones habuerit. ALTER, ex duobus Fanniis, quos proposuimus. C. LAELII, de quo supra diximus. GENER, hunc enim Fannium, inquit in epistolis ad Atticum, generum esse scripseram Lælii: sed tu me γενεαλογῶν refelleras: te autem nunc Brutus, & Fannius; ego tamen de bono autore Hortensio sic acceperam, vt apud Brutum est. in Lælio etiam sæpe Lælii generum vocat. DVRIOR, vt Stoicus, qui Panætium audiuit, vt sequitur. exilis etiã libro primo de Legibus appellatur. IS, C.Fannius. SOCERI, Lælii. INSTITVTO, quo vsus ipse quoque Lælius Panætium audiuit, vt supra ex libro secundo de Finibus ostendimus. QVEM, Lælium socerum. COOPTATVS, ab ipso Lælio Augure, vt Cicero cooptatus fuit ab Hortensio, quod supra diximus. NON ERAT, in Augurum collegium non erat cooptatus. atqui in Lælio sic ipse Fannius loquitur: proximis Nonis quum in hortos D. Bruti Auguris commentandi causa, vt assolet, venissemus, tu Læli non affuisti: qui diligentissime semper illum diem, & illud munus solitus esses obire: ex quibus quidem verbis apparet, Fannium hunc ipsum Augurem fuisse, qui cum Auguribus cõmentandi causa conuenerit. nam morem fuisse, vt Augures Nonis commentandi, & colloquendi causa congregarentur, ostendunt Scæuolæ verba, quæ paulo post in Lælio sequuntur: quòd his Nonis in nostro collegio non affuisses, valetudinem respondeo causam, non mœstitiam fuisse: & illa, quæ sunt libro primo de Diuinatione: in Persis augurantur, & diuinant Magi, qui congregantur in fano commentandi causa, atque inter se colloquendi: quod etiam idem Augures quondam facere Nonis solebant. Vel igitur dicendum, alios etiam, præter Augures, potuisse conuenire ad id munus, vel Fannium postea cooptatum fuisse: vel Ciceronem alios alibi scriptores esse secutũ: vel certe deceptum, præsertim quum de hoc ipso Fannio videatur sæpe dubitasse: vt quum in epistolis ad Atticum de illo quærit: & ex libris de Rep. illũ sustulisse in Lælio demonstrat, vt nos in scholiis libri quarti ad Atticum diximus. ILLE, C.Lælius. Q. SCAEVOLAM, de quo paulo post dicetur. SIBI, Fannio. ἀμφιβολογία est. vt enim Quintilianus ait, id sibi, & ad socerum referri, & ad Fannium potest. at, inquit Laurentius Vallensis, si dixisset, ei, de Fannio vtique locutus intelligeretur, aut si, ipsi, aut si, illi: quasi vero male sit locutus, quum, sibi, dixit: qui semper optime locutus est. MINOREM NATV, recte igitur faciunt, qui sic in Lælio personas mutant, vt Fannius illa verba dicat: Tu vero perge Læli. Pro hoc enim, qui minor est natu, meo iure respondeo: & Scæuola respõdeat: recte tu quidem: quamobrem audiamus. NON GENERO, non ipsi Scæuolæ tanquàm genero. ILLVD, illam ipsam cooptationem. MAIORI FILIAE, Læliæ, quæ Scæuolę nupserat: de qua infra dicetur. IS TAMEN, is tamen Fannius. est autem ἐπανάληψις. PANAETIVM, Panætium Nicagoræ filium, Rhodium, Philosophũ Stoicum, qui Scipionis Africani minoris magister, & comes fuit: de quo vt plura dicamus, nõ videtur locus postulare. EIVS, C.Fannii. HISTORIA, modo annales, modo historiam vocat. & sanè libro secundo de Oratore, libro duodecimo ad Atticum, & libro primo de Legibus historiam Fannium scripsisse testatur. Vt vero Plutarchus in Gracchis est autor, inter alia scripsit Fannius, Tib. Gracchum primum fuisse, qui in hostium murum conscen

derit, & se in ea re illi comitem fuisse, quum in Africa sub Scipione militarent. NEQVE NIMIS EST INFANS, exiguam enim eloquentiam in Fannio video fuisse, vt ait infra. NEQVE PERFECTE DISERTA, quòd ipse Fannius est durior, vt dictum est, & exilis, vt libro primo de Legibus appellatur. MVCIVS, Q. Mucius Scæuola, qui fuit alter Lælii gener, vt in Lælio scribitur: & L. Licinii Crassi oratoris socer, vt libro primo de Oratore cognoscitur: vbi testatur ipse se Panætium audiuisse, & quædam, quæ ab eo acceperat, ea, quum Prætor Rhodum venisset, cum Apollonio contulisse. Fuit hic Consul cum L. Cæcilio Metello an. ab V.C. sexcentesimo trigesimo septimo: vnde Cicero in oratione pro Rabirio inter Consulares illum ponit, quū scribit, illum confectum senectute, præpeditum morbo, mancum, & membris omnibus captum, ac debilem, hastili nixum, & animi vim, & infirmitatem corporis ostendisse: quod idem propemodum Philippica octaua refert: vt facile intelligi posit, quare libro primo de Oratore ita dicat ipse: id meis pedibus certe concedi est æquius: & in eodem libro Crassus eius valetudinē infirmisimam vocet. Huic, vt in eodem libro dicitur, Lucilius poëta subiratus fuit vsque adeo, vt eum in satyris sit insectatus: quare Persius illud dixit: secuit Lucilius vrbem, te Lupe, te Muci, & genuinum fregit in illis. Sunt, qui putent hunc in oratione pro Roscio Amerino significari, vbi Q. Scæuola dicitur esse vulneratus. Verum enimuero Pontificem nos eum credimus fuisse, qui multo fuit iunior, & in funere Marii potuit vulnerari, & postea sic etiam sanari, vt Fimbriæ ipsi, qui Scæuolam vulnerandum curarat, superuixerit. Hic vero sic erat senex illis temporibus, & ita debilis, vt credendum non sit, eum funeri interfuisse, quem Cicero ne sermoni quidem de arte Rhetorica multo prius instituto secundo die interesse voluerit, vt ipse libro quarto ad Atticum scribit. Tunc igitur ille, vt par est credere, se domi continebat: vel si domo exibat, vel leuisimo vulnere concidisset, quum ita senex, & ita affectus esset. Quin ante, quàm Marius efferretur, videtur obiisse: quod ita colliges: Cicero mortuo Augure, se ad Pontificem contulit, vt ait in Lælio, atque id ipsum ante L. Syllam primum Consulem, vt infra dicetur. Scæuola igitur Augur ante primum Syllæ Consulatum est mortuus: at Marius post id tempus septies Consul fuit. Quid quòd Plutarchus hunc Marii socerum sic appellat, ὁ μάριος τὸν μὲν υἱὸν ἔπεμψε ἐκ τῆς μουκίου τοῦ πενθεροῦ χωρίων; Hic certe Marii fuit ita studiosus, vt, quod Valerius Maximus libro tertio capite octauo scribit, nunquam à Sylla induci potuerit, vt illum hostem iudicaret. Itaque verisimile non est hominem Marianæ factionis à Fimbria Mariano fuisse vulneratum: quod credi de Scæuola Pontifice potest, qui postea etiam vt Syllanus, & optimatium studiosus est interfectus, vt libro octuagesimo sexto Liuius ostendit, & nos infra dicemus. Illud accedit, quod quum dubiū esse potest, vtrum ex his duobus Scæuolis significet, Cicero ferè semper ita distinguit, vt hunc Augurem, illum Pontificem, vel Publii filium, vt infra dicemus, appellet: quod & in illa oratione fecisset, si quid modo ea de re dubitari posse credidisset, præsertim quum illa verba adderet: hoc populus Romanus nihil vidit indignius, nisi eiusdem viri mortem, quæ tantum potuit, vt omnes ciues suos perdiderit, & afflixerit: quos quia seruare per compositionem volebat, ipse ab his interemptus est. AVGVR, in Augurum collegium à C. Lælio, vt dictum est cooptatus: vnde quasi cognomento solet Augur à Cicerone frequenter appellari, vt in oratione pro Cornelio Balbo, & in Lælio, Q. Mucius Augur Scæuola, vel, vt alii volunt, Q. Mucius Scæuola Augur, quanquàm à multis Augur, vel Scæuola tollitur: Ad eum certe Cicero sic à patre deductus erat, vt quoad posset, & liceret, à senis latere nūquam

discederet,

discederet, quod in Lælio dicit ipse, & nos infra repetemus. QVOD PRO SE OPVS ERAT, IPSE DICEBAT, sic viri eruditi emendarunt: qui videbunt, an latine dicatur, quod opus erat pro se: quòd si, cognoscentes id non recte dici, velint, pro se, ad verbum, dicebat, referre, vt sit, dicebat pro se, videant, ne sit ὑπέρβατον ac rem aliter intelligant, atque Cicero videtur scripsisse. non enim Cicero voluit, vt apparet, significare, Scæuolam sciuisse, & potuisse tantum pro se dicere, præsertim quũ qui pro se dicit, possit etiam pro aliis, opinor, dicere: ac ne tum quidem Scæuola, quum de pecuniis repetundis dicebat, pro se, sed contra T. Albutium dicebat. accusabat enim potius, quàm defendebat, vt ostendemus: quamuis etiam pro se, accusans, dicere potuerit. Nos igitur libenter ita legeremus, ordine verborum tantum mutato, & verbis ipsis, vt prius erant, conseruatis: quod opus erat, per se ipse dicebat: hoc est, dicebat, quod opus erat, & dicebat per se, non vt alii, quibus orationes scribebantur, vt supra de Fannio dubitauit, & infra de Cæpione confirmabit, DE PECVNIIS REPETVNDIS, de quibus T. Albutius, vt opinor, à Scæuola fuerat accusatus, vt Apuleius etiam in secunda Apologia videtur ostendere: quamuis ibi C. Mucius, & A. Albutius legatur. T. enim Albutius in Sardinia rem cum mastrucatis latrunculis vna cohorte auxiliaria gessit, ac in ipsa prouincia quasi triumphauit. Quare postea quum à senatu supplicationem petiisset, non impetrauit, vt in oratione de Prouinciis Consularibus scribitur. Quin quum Romam venisset, condemnatus est. hinc Cicero in oratione in Pisonem ita dixit: Albutius quum in Sardinia triumphasset, Romæ damnatus est. C. enim Iulius Cæsar à Sardis rogatus eum accusauit, quamuis Cn. Pompeius Strabo, qui fuerat Albutii Quæstor, accusare voluisset, vt Cicero Verrina prima scribit. Vnde nos libro secundo de Officiis ita legendum putamus: Pro Sardis in Albutium Iulius Cæsar. Ipsi Cæsari credimus Q. Mucium Augurẽ subscripsisse, præsertim quũ inimicitias cũ T. Albutio gereret, ex quo tẽpore Athenis illũ Scæuola græce salutauit: quã rẽ Lucilius cõplexus est carminib. quæ lib. primo de Finibus legũtur: quo tamẽ loco nos illa verba sic legimus: à Scæuola est Prætore salutatus Athenis Albutius: vt Prætor sit Scæuola, nõ Albutius: qui fuit Athenis adolescẽs, vt infra dicitur: & post Sardiniæ Præturã exul, vt Tusculana quinta legitur: ita, vt ipse Prætor Athenis esse vix potuerit. accedit, quòd in versibus Lucilii sic scribitur: te, quum ad me accedis, saluto. nam, si Prætor ipse fuisset, ad Scæuolam non accessisset. Credibile est igitur, eum, quum studeret Athenis, & eò venisset Prætor Scæuola, Rhodum, vt est scriptum libro primo de Oratore, proficiscẽs, ad ipsum Scæuolam accessisse, & ab eo Græce salutatum fuisse: idque factũ, quod idem Lucilius scribit: hinc hostis Muci Albutius, hinc inimicus, & quidem ita, vt sæpe inter se dissentirent, & contenderent: vt quum Albutius Granium oppugnabat, & Mucius eum defendebat, certe illo absoluto gaudebat, vt libro secundo de Oratore scriptum videbis: quamuis aliter alii verba illa sint interpretati, & putarint, ipsum Scæuolam ab Albutio de pecuniis repetundis accusatum fuisse: quod vt nos de viro tali credamus, adduci non possumus. Albutium Scæuola versibus illis exagitauit, quos Cicero libro tertio de Oratore, & in Oratore ex Lucilio recitauit. T. ALBVTIVM, de quo dicitur infra. IS, Q. Mucius Scæuola Augur. NON FVIT, Q. Mucius Scæuola Augur in oratorum numero non fuit: ob id M. Antonius lib. primo de Oratore cum illo sic loquitur: Crassus ciuitatum regendarum oratori gubernacula sua sententia tradidit: in quo per mihi mirum visum est Scæuola, te hoc illi concedere, quum sæpissime tibi senatus breuiter, impoliteque dicenti maximis sit de rebus assensus. & ipsemet in eodem libro testatur, iura ciuilia in

sua familia iampridem sine vlla eloquentiæ laude versari: vt ego mittam illũ vt Panætii auditorem Stoicum fuisse: & Stoicos eloquentiam penè contempsisse. IVRIS CIVILIS INTELLIGENTIA, hinc Cicero in oratione pro Cornelio Balbo ita scribit: Q. Scæuola ille Augur, quum de iure prædiatorio cõsuleretur, homo iurisperitissimus, cõsultores suos nũquàm ad Furiũ & Cassellium prædiatores reiiciebat. Et quia iuris erat peritissimus, ob id ianua eius, & vestibulũ maxima quotidie frequẽtia ciuiũ, ac summorũ hominũ splẽdore celebrabatur, vt lib. primo de Orat. scriptum est: vbi dicitur L. Crassus ab eo ius ciuile didicisse: & ob id item Cicero ab eius latere non discedebat, vt supra retulimus. PRVDENTIAE, hinc Cicero sic ait in Lælio: fieri studebam eius prudentia doctior. L. CAELIVS ANTIPATER, de quo libro primo de Legibus ita scriptum leges: Fannii ætate coniunctus Antipater paulo inflauit vehementius, habuitque vires agrestes ille quidem, atque horridas sine nitore, ac palæstra, sed tamen admonere reliquos potuit, vt accuratius scriberent. nam, vt libro secundo de Oratore dicitur, paulum se erexit, & addidit historię maiorem sonum vocis, sed neque distinxit historiam varietate locorum, neque verborum collocatione, & tractu orationis leni, & æquabili perpoliuit illud opus, sed vt homo neque doctus, neque maxime aptus ad dicendũ, sicut potuit, dolauit: vicit tamen superiores. Hic in Oratore simplex, & rudis appellatur, quòd in proœmio belli Punici negasset se, nisi necessario, facturum, vt orationis numerum seruaret: hunc tamen Adrianus Sallustio prætulit: quamuis apud Spartianum in Adriani vita Cæcilium, non Cælium descriptum videamus. Cælia porro familia plebeia fuit, vt C. Cælius Caldus, qui nouus homo solet à Cicerone dici, vt infra suo loco referemus: & M. Cælii, de quo dicetur infra, Tribunatus plebis ostendit. VIDETIS, in eius historia. TEMPORIBVS ILLIS, quibus Fannius, & Scæuola generi C. Lælii vixerunt. Vetustior, inquit Paterculus, Sisenna fuit Cælius, id quod Cicero quoque in hoc dialogo, & libro primo de Legibus ostendit. vt temporibus illis, sic infra de L. Philippo. LVCVLENTVS, ita luculentus, vt superiores vicerit. L. CRASSI, L. Licinii Crassi oratoris, de quo dicetur: qui tamen libro primo de Oratore dicitur à Scæuola socero ius ciuile didicisse. sed fieri potuit, vt duos magistros habuerit. MAGISTER, hinc libro secundo de Oratore L. Cælius Antipater vir optimus Crassi familiaris appellatur.

Vtinam in Ti. Graccho, Caióque Carbone talis mens ad rem pub. bene gerendum fuisset, quale ingenium ad bene dicendum fuit: profectò nemo his viris gloria præstitisset. sed eorum alter propter turbulentissimum Tribunatum, ad quem ex inuidia fœderis Numantini bonis iratus accesserat, ab ipsa repub. est interfectus: alter propter perpetuam in populari ratione leuitatem morte voluntaria se à seueritate iudicum vindicauit. sed fuit vterq. summus orator: atq. hoc memoria patrũ teste dicimus. nã & Carbonis & Gracchi habemus orationes, nondũ satis splendidas verbis, sed acutas, prudẽtiæq. plenissimas. Fuit Gracchus diligẽtia Corneliæ matris à puero doctus, & Græcis literis eruditus. nã semper habuit exquisitos è Græcia magistros, in eis iã adolescens Diophanẽ Mitylenæũ, Græciæ temporibus illis disertissimum: sed & breue tempus ingenii augendi, & declarandi fuit.

VTINAM,

VTINAM, ἀρχὴ, qua ſequentia cum ſuperioribus coniungit, & facere incipit, quod ſupra fuerat ita pollicitus: de Tib Graccho, & C. Carbone iam dicendi locus erit, quum de ſenioribus pauca dixero. de Senioribus dixit. reſtat igitur, vt iam de Tib. Graccho, & C. Carbone dicat, quod facit. TI. GRACCHO, Tiberio Sempronio Graccho, cuius vitam quoniam Plutarchus diligenter perſequitur, nos ea tantum, quæ pertinent ad interpretationem, dicemus. CAIOQVE CARBONE, Caioque Papirio Carbone, de quo dicendũ eſt. TALIS MENS, bona mens. REMP. quam Gracchi tamen præſertim diſsipauerunt, vt libro primo de Oratore loquitur Cicero. BENE GERENDAM, geſſerunt enim, ſed non bene geſſerunt. & κατ' ἀντίθετον bene gerere, & bene dicere hic quaſi opponit. INGENIVM, quod in eis ſummum fuit: vnde ſupra ingenioſiſsimos appellauit. AD BENE DICENDVM, ad eloquentiam. HIS VIRIS, Tib. Graccho, & C. Carboni. GLORIA, quæ ſolet ex adminiſtratione Reipub. & ex eloquentia comparari. PRAESTITISSET, dichoreus loco poſitus, vbi de gloria eloquentiæ potiſsimũ loquitur. SED, aduerſatur particula, quòd oſtendit in eis eam mentem, quam dixit, nõ fuiſſe. ALTER, Tib. Sempronius Gracchus. TVRBVLENTISSIMVM TRIBVNATVM, in quo leges agrarias promulgauit, M. Octauio collegæ magiſtratum, vt diximus, abrogauit, leges tulit, & Triumuiros ad diuidendum agrum creauit, ac iterum Tribunus plebis fieri voluit, vt Liuius libro quinquageſimo octauo, Plutarchus, & alii ſcripſerunt. AD QVEM EX INVIDIA FOEDERIS NVMANTINI BONIS IRATVS ACCESSERAT, hæc verba Paterculus ita penè interpretatur: immanem deditio Mancini ciuitatis mouit diſſenſionem: quippe Tib. Gracchus Tib. Gracchi clariſsimi, atq. eminentiſsimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, quo Quæſtore, & autore id fœdus ictum erat, nunc grauiter ferens aliquid à ſe factum infirmari, nunc ſimilis vel iudicii, vel pœnæ metuens diſcrimen, Tribunus plebis P. Mucio, L. Calphurnio Coſs. à bonis deſciuit. ſed & ipſe Cicero in oratione pro Domo ita ſcribit: Tib. Graccho inuidia Numantini fœderis, cui feriendo Quæſtor Mancini Conſulis quum eſſet, interfuerat, & in eo fœdere improbando ſenatus ſeueritas dolori, & timori fuit: iſtáque res illum fortem, & clarum virũ à grauitate patrũ deſciſcere coëgit. plura Plutarchus, & alii hiſtorici ſcribunt. AB IPSA REP. EST INTERFECTVS, autore P. Cornelio Naſica in Capitolio à primatibus occiſus eſt, ictus primum fragmentis ſubſelliorũ, id quod à Liuio lib. quinquageſimo octauo, Plutarcho, & aliis ſcriptũ eſt. ALTER, C. Papirius Carbo: qui, quum Tib. Gracchum fuiſſet ſecutus, vt in Lælio ſcribitur, poſtea Tribunus plebis fuit Claudio, & Perpenna Coſs, an. ab V. C. ſexcenteſimo vigeſimo quarto, vel anno ſuperiore ipſo Claudio Cos. Des. vt libro tertio de Legibus apud Ciceronem legimus: quanquàm verba illa mihi ſunt ſuſpecta: id totum dixi ex Craſsi ſapientiſsimi hominis ſententia, quam ſenatus eſt ſecutus, quum decreuiſſet, C. Claudio Conſule deſignato Carbonis ſeditionem referente, eo inuito, qui cum populo ageret, ſeditionem non poſſe fieri. Vt enim illa paulo accuratius conſideremus, L. Craſſum oratoré, vt quidam putant, ſignificare non poteſt, ne ſenatus dicatur ſententiam ſecutus eius, qui tunc annum decimum agebat. Poſsit fortaſſe cuipiam videri is eſſe C. Licinius Craſſus, cuius in Lælio fit mentio, niſi videat ibi popularem ſignificari, nec dignum, quem Cicero in ſuis legibus ſapientiſsimum vocet. Quòd ſi P. Craſſum, de quo ſupra diximus, ſignificat, vt profectò ſignificar, quærimus, vtrum P. Craſſus illam ſententiam Conſul, an priuatus dixerit· ſi priuatus, quo pacto Romæ tunc priuatus eſſe poterat, qui, vt nos ex Liuio retulimus, Conſul contra Ariſtonicum profectus eſt, & interfectus? ſin Con

ſul,qui fieri potuit, vt illo Conſule præſente Claudius Cos. Des. quicquam ad ſenatum retulerit? Conſul enim deſignatus,ne abſente quidem Conſule, ſiue Conſulibus,referebat. P. Lentulus Conſul deſignatus de ſalute Ciceronis ſententiam dixit, nunquam retulit:nunquam Hircius, nunquam Panſa, quamuis res ipſa poſtularet. Illud etiam mouet, quòd Cicero C. Claudium vocat, quem cæteri ferè omnes Ap. Claudium appellant. Quare verba illa quum ex veteribus libris, tum ex coniectura ſic libenter legerem : id totum dixi ex Craſſi ſapientiſsimi hominis ſententia, quam ſenatus eſt ſecutus, quũ decreuiſſet, Claudio Conſule de Carbonis ſeditione referente, eo inuito, qui cum populo ageret, ſeditionem non poſſe fieri. nam & Latina locutio magis apparet & ex Cos. Des. facile fit, Conſule de.ſic vero interpretaberis: Claudius Conſul retulit, & P. Craſſus ſententiam dixit : qui proxime Conſul fuerat,& quum eſſet Conſul,lectus fuerat,vt cum Ariſtonico bellum gereret : ſed quum ſententiam illam dixit, non erat profectus: vt apud Liuium interpreteris,profectus Conſul,quum eſſet Cõſul, lectus, vt proficiſceretur. Paterculus certe Proconſulem interfectum ſcribit. Ego tamen non prorſus negarim,aliquos interdum præſentibus Conſulibus retuliſſe : quando libro tertio de Oratore M. Liuius Druſus præſente L. Philippo Conſule non modo retuliſſe,ſed ſenatum etiam vocaſſe dicitur. Quod ſi fieri poterat:Conſul deſignatus retulerit,& Conſul ſententiam dixerit: & ſententiam dixerit de ſeditione, quam C. Papirius Carbo Tribunus plebis tunc excitauerat, quum rogationem ferret, vt, quod Liuius libro quinquageſimo nono refert, eundem Tribunum plebis, quoties quidem vellet,creari liceret : de qua Cicero in Lælio ita ſcribit:quibus blanditiis C. Papirius nuper influebat in aures cõcionis,quum ferret legem de Tribunis plebis reficiendis? ſic enim legendum eſſe nos in Quæſtura docuimus. Hanc legem P. Africanus, & Lælius diſſuaſerunt, vt Liuius, & Cicero teſtantur. Lex igitur popularis, vt ait Cicero, ſuffragiis populi eſt repudiata. & ſeditionem quidem nos à Carbone Tribuno plebis excitatam credimus, quòd Cicero in eodem libro tertio de Legibus ita ſublungat:quippe cui liceat cõcilium,ſimulatque interceſſum, turbarique cœptum ſit, dimittere. hæc enim verba Tribuno plebis conueniunt: quamuis Liuius etiam libro quinquageſimo nono ſcribat, ab eodem Carbone,Fuluio Flacco,& C. Graccho Triumuiris de agro diuidendo creatis,ſeditiones excitatas : quibus quum P. Africanus aduerſaretur,fortiſque, ac validus pridie domum ſe recepiſſet, mortuus in cubiculo inuentus eſt : cui, vel quòd reſpondiſſet, Tib. Gracchum iure cæſum videri,C. hic Carbo vim attuliſſe exiſtimatus eſt, vt in epiſtolis ad Papirium Pætum, & ad Q. fratrem, & libro ſecundo de Oratore Cicero ipſe teſtatur : qui refert item libro tertio de Legibus,eundem Carbonẽ legem tabellariam de iubendis legibus,ac vetandis pertuliſſe. Atque in hiſce quidem rebus ita popularis fuit, vt hic à Cicerone leuis in populari ratione, & libro tertio de Oratore ſeditioſus, & improbus ciuis iure ſit appellatus. Rediit poſtea tamen ad bonos,& an. ab V.C. ſexcenteſimo trigeſimo quarto, Conſul cum P. Manilio factus, L. Opimii cauſam defendit apud populum:in qua nihil de C. Gracchi nece negabat,ſed id iure pro ſalute patriæ factum eſſe dicebat, vt lib. ſecundo de Oratore ſcribitur. ſic Opimius fuit liberatus, vt infra dicemus. Carboni tamen ne reditus quidem ad bonos, vt ait Cicero libro tertio de Legibus, ſalutem à bonis potuit afferre. nam poſt Conſulatum L. Craſſus orator tum natus annos vnũ & viginti, quod libro tertio de Oratore ſcribitur, eum accuſauit:cuius quidem accuſationis capita quædam libro ſecundo de Oratore ſic repetuntur: non, ſi Opimium defendiſti Carbo, iccirco te iſti bonum ciuem putabunt: ſimulaſſe

mulasse te, & aliud quid quæsisse perspicuũ est, quòd Tib. Gracchi mortem sæpe in cõcionibus deplorasti: quòd P. Africani necis socius fuisti: quòd eam legem in Tribunatu tulisti: quòd semper à bonis dissensisti. Carbo igitur, vt ad Papirium Cic. scribit, accusante L. Crasso cãtharidas sumpsisse dicitur, vt, quod hic dicitur, se à seueritate iudicũ vindicaret: quãuis Valerius Max. lib. tertio cap. septimo dicat in exilium missum fuisse: quòd alios fortasse scriptores sit secutus. PERPETVAM, quo pacto perpetuam leuitatem vocat, si ad bonos, vt diximus, rediit? Rediit ille quidem, sed simulans, quũ re vera semper à bonis dissenserit, vt paulo ante ex lib. secũdo de Orat. retulimus. vel ob id perpetuã dixit leuitatem, quòd modo hos, modo illos sequebatur. IVDICVM, apud quos illum Crassus accusauit. VINDICAVIT, quũ cãtharidas ipse sumpsit. SED FVIT, quãuis alterius turbulentissimũ Tribunatũ, alterius perpetuã leuitatem appellarim. VTERQVE, Tib. Gracchus, & C. Carbo. SVMMVS ORATOR, id infra Cic. & in libris oratoriis sæpe testatur. ATQVE, libenter legerẽ, neque, hoc sensu: vterq. fuit summus orator: neq. hoc accepimus à maioribus, sed ex orationibus eorũ cognouimus: nõ reiicimus tamen illam particulam, atque, vt sit sensus: vterq. fuit summus orator; atq. hoc quidem audiuimus, nõ ex orationibus intelleximus. orationes enim nõ satis splẽdidæ verbis sunt. DICIMVS, aliter didicimus. NAM, ἀκυρολογία. CARBONIS, C. Papirii Carbonis, de quo loquimur. GRACCHI, Tib. Sempronii Gracchi. HABEMVS, habebãt illi, nos vero nõ habemus. NONDVM, quũ pigmenta nondum essent inuenta, vt ait infra, quãuis de Catonis ætate loquatur. SPLENDIDAS VERBIS, nã Plutarchus Tib. Gracchũ τῇ λέξει διαπεπονημένον, & Cornelius Tacitus Carbonẽ horridũ, impolitũ, rudem, & informem vocat. ACVTAS, PRVDENTIAEQVE PLENISSIMAS, quũ ipsi essent ingeniosissimi. supra. GRACCHVS, Tib. Gracchus. DILIGENTIA, quæ tãta fuit, vt ita scribat Plutarchus in Gracchis: κορνηλία δὲ ἀναλαβοῦσα τοὺς παῖδας καὶ τὸν οἶκον. οὕτω σώφρονα καὶ φιλότεκνον καὶ μεγαλόψυχον αὑτὴν παρέσχε, ὥστε μὴ κακῶς δόξαι βεβουλεῦσθαι τὸν Τιβέριον, ἀντὶ τοιαύτης γυναικὸς ἀποθανεῖν ἑλόμενον. Quintil. quoq. lib. primo cap. primo sic ait: Gracchorũ eloquentiæ multũ cõtulisse accepimus Corneliã matrẽ, cuius doctissimus sermo in posteros quoq. est epistolis traditus: & Cic. infra: legimus epistolas Corneliæ matris Gracchorũ apparet filios nõ tã in gremio educatos, quàm in sermone matris. Hinc Cornelius Tacitus in dialogo de Oratorib. hoc modo scribit: sic Corneliã Gracchorũ, sic Aureliã Cæsaris, sic Acciã Augusti matrẽ præfuisse educationibus, ac produxisse principes liberos accepimus. Cornelia porrò filios ornamẽta sua putabat, vt Val. Max. lib. quarto cap. quarto refert. CORNELIAE, quæ Scipionis Africani maioris filia fuit, & Tib. Sempronio Graccho, vt supra diximus, nupsit: cui duodecim filios, vt Plutar. refert, genuit: quos tanti fecit, vt eorũ causa Ptolemæi Regis nuptias spreuerit. Itaq. cõtrà semper illa postea fuit à filiis culta ita, vt C. Gracchus ei M. Octauiũ cõdonarit: & eũ, qui Corneliã ipsam vituperabat, acriter sit insectatus. Quin illa à populo Rom. nõ minus ob virtutẽ filiorũ, quàm ob patris memoriã colebatur. Vnde statuã illi positã Plin. & Plutar. testatur. & sanè mulier illa digna fuit immortalitate: quæ nõ solum in cæteris rebus prudentissimæ fœminæ officio est functa, sed casus etiam filiorum ita fortiter tulit, vt viri etiam fortissimi mirarentur: & ob id, quum ad Misenum secessisset, amici, & doctissimi quiq. homines ex Græcia domũ eius frequentarent. ERVDITVS, dichoreus loco positus. NAM, ἀκυρολογία, quòd Græcis literis eruditus fuerit: quæ tamen necessario non probat: nam multi magistros habẽt exquisitos, nec tamen erudiuntur. DIOPHANEM MITYLENAEVM, Diophanem Mitylenæum Rhetorem tunc in Italia exulantem, vt scribit Plutarchus, qui refert item, illum, & Blosium

Cumanum Antipatri Tharsensis philosophi discipulũ, autores fuisse, vt Tib. Gracchus actionẽ illam susciperet. quare paulo post ipsius Tib. Gracchi mortem Diophanes necatus est, & Blosius aufugit. BREVE TEMPVS, nã constat ipsum Tib. Gracchum ante trigesimum annũ ætatis interfectum fuisse. AVGENDI, exercendo. DECLARANDI, sæpius dicendo.

Carbo, quoad vita suppeditauit, est in multis iudiciis causisque cognitus. Hunc qui audierãt prudentes homines, in quib. familiaris noster L. Gellius qui se illi cõtubernalem in cõsulatu fuisse narrabat, canorũ oratorẽ & volubilem & satis acrẽ atq. eũdem & vehementẽ, & valde dulcẽ, & perfacetũ fuisse dicebat: addebat industrium etiam, & diligentem, & in exercitationibus cõmentationibusq. multũ operæ solitũ esse ponere. Hic optimus illis tẽporibus est patronus habitus, eoq. forũ tenente plura fieri iudicia cœperũt. Nam & quæstiones perpetuæ hoc adolescẽte cõstitutæ sunt, quæ antea nullæ fuerunt. L. enim Piso Trib. pl. legẽ primus de Pecuniis repetũdis Cẽsorino & Manilio Coss. tulit. Ipse etiã Piso, & causas egit, & multarũ legũ aut autor aut dissuasor fuit: isq. & orationes reliquit, quæ iã euanuerũt, & annales sanẽ exiliter scriptos: & iudicia populi quibus adderat Carbo, iã magis patronũ desiderabãt, tabella data, quã legẽ L. Cass. Lepido & Mãcino Coss. tulit.

IVDICIIS, vt iudicio L. Opimii, quẽ ipse Carbo, vt dictũ est, defendit. HVNC C. Carbonem. PRVDENTES, ita, vt ea de re possent iudicare: & ob id digni, quibus credatur: & est quasi locus à testibus. FAMILIARIS, hinc dixit olim: si Cic. Cõsul quũ fuit, nõ fuisset, Remp. funditus interiturã fuisse, vt in oratione Post reditũ ad Quirites scribitur. & ante dixerat, Cic. ciuicam coronã deberi à Rep. quod Cic. in oratione in Pisonẽ repetit: familiarem suũ etiã lib. primo de Legibus appellat. L. GELLIVS, de quo suo loco dicetur. ILLI, C. Carboni. CONTVBERNALEM, quid sit in re militari contuberniũ, & qui dicãtur cõtubernales, Vegetius lib. secundo cap. decimo tertio docet: Cic. vero cõtubernium nõ tam militũ, quàm ducis & familiariũ, nec tam militiæ, quàm domi, & eos, qui simul habitãt, cõtubernales vocat, & quidẽ eos potißimũ, qui Cõsules tã domi, quàm foris, vel πολιτεία cognoscẽdæ, vel militiæ discẽdæ causa sequebãtur. Hinc Pisonẽ accusat, quẽ nulla res cõmendaret, nõ Cõsulis studiũ, nõ cognoscendi initia rei militaris, nõ cognoscendorũ hominũ, nõ liberalitas. Cõtra Cn. Planciũ sic laudat: Hic est, qui adolescentulus cũ A. Torquato profectus in Africã, sic ab illo grauißimo, & sanctißimo, atq. omni laude, & honore dignißimo viro dilectus est, vt & cõtubernii necessitudo, & adolescentuli modestißimi pudor postulabat: sic etiã M. Cæliũ laudat: Quũ paulũ iam roboris accesisset ætati, in Africã profectus est, Q. Põpeio Procõsuli cõtubernalis castißimo viro, atq. omnis officii diligẽtißimo: in qua prouincia quũ res erãt, & possesßiones, tũ etiã vsus quidam prouincialis nõ sine causa à maioribus huic ætati tributus. ob eã causam Liuius lib. quadragesimo secũdo scribit, tres illustres iuuenes P. Lentulũ, & duos Manlios Acidinos cũ P. Licinio Crasso Cõsule in Macedoniã missos fuisse. hoc institutũ Veneti in rebus maritimis hodie seruãt. atq. hæc quidem foris: domi vero Cicero in oratione pro Sylla L. Torquatũ suũ cõtubernalem in Cõsulatu vocat. sic igitur L. Gell. se C. Carboni in Cõsulatu cõtubernalẽ fuisse narrabat.

CANORVM ORATOREM, ET VOLVBILEM, refert propemodum, quod L.Craſſus lib.tertio de Orat.hoc modo dicit: profluẽs quiddam habuit Carbo,& canorũ. Atq. vt probet Cic.verũ eſſe, quod paulo ante dixit, Carbonẽ ſummũ oratorẽ fuiſſe, ex teſtimonio L.Gellii docet, in eo treis dicẽdi figuras fuiſſe: quas κατὰ περίφρασιν exprimit. nã canorũ oratorẽ,& volubilem nos ad dicendi figurã attenuatã: acrẽ,& vehementẽ ad grãdem: dulcẽ, & perfacetũ ad mediam referendum putamus. ſic infra volubilis Ap.Claudii oratio,& volubilis Ruſticellus appellatur. ACREM, ET VEHEMENTEM, ATQVE EVNDEM ET VALDE DVLCEM, aliter acrẽ, atq. eundem & vehementẽ,& valde dulcẽ: aliter acrẽ, atq. eundem & clementẽ,& valde dulcem. DICEBAT, ne videatur σολοικισμὸς, ſic dicere oportet, homines dicebant, in quibus Gell. dicebat. ADDEBAT, L.Gell. INDVSTRIVM ETIAM, fuiſſe Carbonem. SOLITVM ESSE PONERE, vt aut verſibus propoſitis quàm maxime grauibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria poſſet cõprehendere, eam rem ipſam, quã legiſſet, verbis aliis quàm maxime poſſet lectis, pronunciaret, vt lib. primo de Oratore dicitur. HIC, C.Carbo. OPTIMVS ILLIS TEMPORIBVS EST PATRONVS HABITVS, ſic Atticus infra: Carbonẽ in ſummis oratoribus habitũ ſcio: & L.Craſſus lib. tertio de Orat. quis horũ oratorum Africani, Lælii, Galbæ, Carbonis, nõ princeps temporibus illis fuit? & ſuo tamen quiſq. in genere princeps. PLVRA, quũ iam plures eſſent improbi ciues: ſic infra: neq. tam multa, quàm noſtra ætate iudicia fiebãt: & in oratione pro Fonteio, illis temporibus, inquit, inuenire nequam neminem poſſes: quod lib. ſecũdo de Officiis pluribus etiam verbis oſtendit. IVDICIA, iudicia populi, vt paulo poſt repetit. erãt enim iudicia priuata, vt fiduciæ, tutelæ, ſocietatis, vt ait in oratione pro Roſcio Comœdo: & publica, vt repetundarũ, ambitus, maieſtatis, vt Aſconius in interpretatione Verrinæ primæ docet. QVAESTIONES, iudicia publica, quibus iudex Quæſtionis ſolebat præeſſe. PERPETVAE, quibus Romani perpetuo vterentur: vnde queritur Cic. in oratione pro Milone, nouã quæſtionem latã fuiſſe, quũ veteres eſſent quæſtiones. ſic, opinor Iuriſcõſulti perpetuũ edictũ vocant. Videor mihi tamen audiuiſſe, eſſe, qui perpetuas Quæſtiones interpretẽtur, in quibus patroni perpetuis orationibus vterentur. nos, vt nunc eſt, librũ veterem libenter ſequeremur, in quo ſcriptum eſt, P. vt interpretetur, publicæ: quòd Quæſtiones eſſent publicæ. HOC, C.Carbone. ADOLESCENTE, quartũ decimum annũ agente, ſi modo poſtea ſuo anno factus eſt Conſul. L. ENIM, παρένθεσις ſatis longa, & αἰτιολογία. PISO, L. Calphurnius Piſo. Calphurnii, autore Sex.Põpeio, à Calpo Numæ Regis filio ſunt oriundi. Vnde dixit Horatius: vos ò Põpilius ſanguis. ſed quũ Calphurnius à Calpo deducatur, Calpurnius ſcribi deberet, vt apud Sex.Põpeium, Plutarchum, alióſq. ſcriptores Græcos, & in veterũ monimentis ſcribitur: hodie tamen plures ſcribũt Calphurnios, quàm Calpurnios. Hanc gentẽ multi putant patriciã fuiſſe, ſed plebeiam vel huius Piſonis Tribunatus pleb. fuiſſe demõſtrat: niſi forte à principio patricia fuit, ſed poſtea paulatim, vt fieri ſolet, defecit. Certe cõſtat eam iacuiſſe, donec eã L. hic Piſo primus excitauit: quare poſt illũ multi Calphurnii Piſones celebrãtur. Piſones vero vel à piſis, vel à pinſendo dictos volũt eruditi. LEGEM, Calphurniã. leges enim, vt fœminę, gẽtis nomẽ retinebãt. PRIMVS, ſic Verrina quinta: L.Piſo ille frugi legẽ de Pecuniis repetũdis primus tulit: idẽ Verrina ſexta ſcribit. hinc lib. ſecũdo de Officiis ait: nondũ centũ,& decẽ anni ſunt, quũ de Pecuniis repetũdis à L.Piſone lata lex eſt, nulla antea quũ fuiſſet. DE PECVNIIS REPETVNDIS, lex, inquit Verrina prima, de Pecuniis repetũdis ſociorũ cauſa cõſtituta eſt. nã ciuib. quũ ſunt ereptę pecunię,

ciuili ferè actione, & priuato iure repetuntur. hæc lex socialis est. idem pene sæpe in iisdem Verrinis scribit. CENSORINO, ET MANLIO, de quibus supra diximus. COSS. Consulibus an. ab V.C. sexcentesimo quinto. IPSE ETIAM, vt C. Carbo, & alii. PISO, hic L. Calphurnius Piso, qui cum P. Mucio Scæuola Consul fuit an. ab V.C. sexcentesimo vigesimo primo: quo quidem anno Tib. Gracchus est occisus, vt Cicero Verrina sexta his verbis ostendit: Quum Tib. Graccho occiso magnorũ periculorũ metus ex ostentis portẽderetur P. Mucio, L. Calphurnio Coss. aditum est ad libros Sibyllinos. Meminit etiam in epistolis ad Atticum, & Paterculus hosce Consules simul agnoscit. CAVSAS EGIT, ita, vt ipse quoq. inter oratores possit numerari. AVTOR, lator, & suasor. fuit enim lator legis de pecuniis repetundis, & aliarũ suasor: quòd aliis hominibus autor fuerit, vt alias leges ferrent, eásque etiam suaserit: quæ quidem omnia nunc vno verbo videtur esse complexus. DISSVASOR, dissuasor legũ, vt legis frumentariæ C. Gracchi, de qua re Tusculana tertia sic scriptũ videbis: Piso ille frugi semper contra legẽ frumentariam dixerat. is lege lata Consularis ad frumentũ accipiendum venerat. animaduertit Gracchus in cõcione Pisonẽ stantẽ: quærit, audiente Romano populo, qui sibi constet, quũ ea lege frumentũ petat, quã dissuaserat. nolim, inquit, mea bona Gracche tibi viritim diuidere liceat, sed, si facias, partẽ petã. Gracchus ob id fortasse, quòd aduersatus fuerat, in oratione permulta in illum turpia, ac flagitiosa dixit: at in quẽ virum? qui tanta virtute, atq. integritate fuit, vt etiam illis optimis temporibus, quũ hominem inuenire nequam neminem posses, solus tamen frugi nominaretur: quem quũ in concionem Gracchus vocari iuberet, & viator quæreret, quem Pisonem, quòd erant plures, cogis me, inquit, dicere inimicum meum frugi: lege orationem pro Fonteio. Censorium etiam Dionysius lib. secũdo videtur vocare: sed quicũ Censor fuerit, nos inuenire non potuimus. ANNALES, hinc ad Papirium Pætum ita Cicero scribit: Piso ille frugi in annalibus suis quæritur, adolescenteis peni deditos esse: & Dionysius lib. quarto hoc modo: nepotes fuisse scribo, L. Pisoni frugi assentiens. ille enim in Annalibus solus hoc scripsit: & lib. primo: cæterum de natis ex Ilia Q. Fabius Pictor dictus, quem L. Cincius, & Porcius Cato, & Calphurnius Piso, aliíque plurimi secuti sunt, sic ait. Gellius autem libro vndecimo capite decimo quarto ex annali primo Pisonis dictum Romuli refert. Liuius quoque, & alii Pisonem sæpe nominant. EXILITER, sic libro primo de Legibus: quid tam exile, quàm isti omnes Fabius, Cato, Piso, Fannius, & Venonius? & libro secundo de Oratore: qualis apud Græcos Pherecydes, Hellanicus, Accusilas fuit, aliíq. permulti, talis noster Cato, & Pictor, & Piso: qui neque tenent, quibus rebus ornetur oratio, &, dum intelligatur, quid dicant, vnam dicendi laudem putant esse breuitatem. ET, sic cum superioribus coniunge: nam & Quæstiones perpetuæ constitutæ sunt, & iudicia populi patronum desiderabant. IVDICIA POPVLI, ergo publica & quidẽ dupliciter. Populus enim de magnis rebus iudicabat vel statim factus iudex, vel postea appellatus: cuius iudicia moderata in oratione pro Domo Cicero vocat. CARBO, de quo loquimur. IAM MAGIS, quàm prius, quum populus voce, non tabella, suffragium ferebat ita, vt nulla posset esse maleuolentiæ latebra. PATRONVM, qui potissimum moueret. DESIDERABANT, vt nunc desiderant. nisi enim patronus adsit, qui doceat, delectet, & moueat populum, sæpe multi vel odio, vel alio affectu male iudicent, præsertim quũ tabellę beneficio id tuto facere possint. TABELLA DATA, vt supra diximus. QVAM LEGEM, tabellariam, quam diximus Cassiã appellatã fuisse. CASSIVS, qui legem tabellariam tulit, vt dictum est. LEPIDO, ET

MANCINO

MANCINO coss. an. ab V.C. ſexcenteſimo decimo ſeptimo. TVLIT, diſsidens à bonis, vt ex libro tertio de Legibus ſupra retulimus.

Veſter etiam D. Brutus M. filius, vt ex familiari eius L. Accio poëta ſum audire ſolitus, & dicere non inculte ſolebat, & erat cum literis Latinis, tum etiam Græcis, vt temporibus illis, ſatis eruditus. Quæ tribuerat idem Accius etiam Q. Maximo L. Pauli nepoti. Et vero ante Maximum illum Scipionem, quo duce priuato T. Gracchus occiſus eſſet, Lentulus ille princeps, ad Rempublicam duntaxat quod opus eſſet, ſatis habuiſſe eloquentiæ dicitur.

VESTER, ex veſtra gente Iunia Brute. D. Decimus, vt nunc omnes interpretantur, quũ Decius in veteribus libris penè omnibus inueniatur: quæ res facit, vt dubitem, Decimus, an Decius ſemper interpretari debeat. Scio equidem Decimum prænomen eſſe, & Decium gentis nomen, vt infra dicetur, ſed tot librorum quaſi conſenſus me magis mouet, quàm quorundã opinio, præſertim quũ Probus, & Petrus Diaconus D. Decium, non Decimum ſint interpretati. Quòd ſi clament iſti, libros omnes Latinos eſſe corruptos, appellabo ad Græcos, præſertim ad Plutarchũ, qui Δέκιον, nõ Δέκιμον in Cęſare, ſed in Quęſtionibus Δέκιμον, ſcribit, cui Dion lib. quadrageſimo quarto ita ſub ſcribit, vt iam poſsimus credere, Decium à principio pręnomen fuiſſe, deinde nomen etiam factum: vel prænomen in aliis, in Deciis nomen, vel cognomẽ fuiſſe, vt in veterum monimentis apparet. Hunc Aulum, non Decium, neq. Decimum Paterculus vocat. BRVTVS, D. Iunius Brutus, qui, vt ſupra diximus, cum P. Cornelio Scipione Naſica Serapione an. ab V.C. ſexcẽteſimo decimo ſexto Conſul fuit: quo tempore quũ ipſi Conſules delectũ haberent, Tribuni pleb. quia non impetrarunt, vt ſibi denos, quos vellent, milites eximere liceret, Conſules ipſos, vt Liuius lib. quinquageſimo quinto ſcribit, in carcerem mitti iuſſerunt: quod Cic. lib. tertio de Legibus his verbis ſignificauit: D. Brutũ, & P. Scipionẽ Conſules, quos, & quantos viros homo omniũ infimus, & ſordidiſsimus Tribunus plebis C. Curiatius in vincula coniecit, quod ante factũ non erat. Paulo poſt tamen ipſe D. Brutus Conſul in Hiſpaniam profectus, iis, qui ſub Viriato militauerant, agros, oppidúmque dedit, quod Valentia vocatũ eſt: & aduerſus Gallecios feliciter pugnauit. Dicitur enim, vt refert Oroſius, ſexaginta Galleciorum millia, qui Luſitanis auxilio venerant, oppreſsiſſe. Quare de Galleciis, & Luſitanis, vt autor eſt Eutrop. cum magna gloria triumphauit: vnde Gallecius, vt ait Paterculus, eſt appellatus, quamuis apud Strabonem lib. tertio Callaicus legatur. Valerius Max. lib. ſexto cap. quarto refert, eum tanquam auarum à populo Cinanienſi appellatum: qui cætera laudatur, præſertim vero quòd literatis fauit, vt Accio, cuius carminibus templorum, ac monimentorum ſuorum aditus voluit exornari, vt Cicero in oratione pro Archia, & Valerius Max. libro octauo capite decimo quinto ſcripſerunt. Augurem fuiſſe ex Lælio Ciceronis intelligimus: & apud Plutarchũ eſt huiuſcemodi quęſtio: Quid eſt, quòd quum cæteri Romani Februario mortuis inferias mittere, & parentare conſueſſent, D. Brutus, vt Cic. ſcribit id Decembri faciebat? vel, ſi quis græce malit legere: Διὰ τί τῶν ἄλλων ῥωμαίων ἐν τῷ φεβρουαρίῳ μηνὶ ποιουμένων χοάς, καὶ ἐναγισμοὺς τοῖς τεθνεῶσι, Δέκιμος Βροῦτος ὥς κικέρων ἱστόρηκεν ἐν τῷ δεκεμβρίῳ τοῦτ' ἔπραττεν. Id Cicero libro ſecundo de Legibus ſcripſit, ſed nunc ea res penè tota deſideratur ita, vix vt intelligi poſsit. nec intelligeretur omnino, niſi Accium ibi quoque

nominaret. M. FILIVS, M.F.M.N. hoc est M. filius, Marci nepos. FAMILIARI, perfamiliarem libro secundo de Legibus, & amicissimum in oratione pro Archia vocat. L. ACCIO POETA, cuius vitã Crinitus, & Lilius scribunt. SVM AVDIRE SOLITVS, hæc verba Lilium Gregorium, quem parentis loco nos colimus, mouerunt vsque adeo, vt duos Accios fuisse crediderit, præsertim quum Valerius Maximus libro tertio capite septimo dicat, Accium Cæsari in collegium poëtarum venienti non assurrexisse: quòd si rationẽ temporum subducas, animaduertes, tempora nõ pati, vt L. Accius D. Bruti familiaris fuerit, & ad Cæsaris Dictaturam peruenerit. at nos arbitramur, Sex. Iulium Cæsarem à Valerio Maximo significari, vt iampridem apud ipsum Valerium Maximum indicauimus: & Ciceronem à L. Accio audire potuisse, quod hic scribit. nam fac Accium Consule D. Bruto viginti annorum fuisse, & ad annos septuaginta vixisse, tunc Cicero natus annos viginti potuit audire. Quin Accius libro primo de Legibus Sisennæ familiaris appellatur: Atticus vero infra Sisennam familiarem suum vocat. Vnde apparet Accium ad id tempus peruenisse, vt eum Cicero potuerit audire. Fuit vero Accius idem historicus, & poëta: & poëtam quidem fuisse constat: nec dubitatur, an historicus fuerit, quum libro primo de Legibus inter historicos à Cicerone numeretur: sed multi putant duos, alterum poëtam, alterum historicum, fuisse: nec vident à Sex. Pompeio nominari, vt idem propemodum cognoscatur: & infra sic à Cicerone dici: Accius iisdem Aedilibus ait se, & Pacuuium docuisse fabulam. Docuit igitur fabulã vt poëta: sed se docuisse scripsit vt historicus. In fabulis enim nusquam dicere possit, se docuisse: quum poëtæ nusquam in fabulis loquantur. etiam supra ostendit Cicero, Accium hisce de rebus scripsisse. NON INCVLTE, satis ornate, λιτότης. VT TEMPORIBVS ILLIS, sic supra de Clisthene, & infra de L. Philippo locutus est. ERVDITVS, dichoreus, vbi D. Brutũ tantopere commendet. QVAE, quas res. TRIBVERAT, tribuerat vel in scriptis, vel in eodem sermone, sed ante, quàm de D. Bruto ea mihi referret. vel tu lege, tribuebat. nam Q. hic Maximus D. Bruto minor natu fuit, quũ multo post illum Consul fuerit. Q. MAXIMO, Q. Fabio Maximo Q. F. eius, qui quum L. Aemilii Pauli filius esset, adoptatus à nescio quo Fabio, Q. Fabius Maximus Aemilianus est appellatus, & cum L. Hostilio Mancino an. ab V. C. sexcentesimo nono Consul fuit. Hic vero filius cum L. Opimio an. ab V. C. sexcentesimo trigesimo tertio Consul fuit, & aduersus Allobroges, & Bituitum Regem Aruernorum feliciter pugnauit. ex Bituiti exercitu cæsa millia hominum centum viginti, vt Liuius libro sexagesimo primo scripsit: quanquam Paulus Orosius millia centum quinquaginta, vel, vt in aliis libris legitur, centum sexaginta fuisse scribat: sed cum Liuio sentit etiam Appianus in Celtico ita scribens: Fabius Maximus modicum fermè deducens exercitum, cẽtum & viginti Celtarum millia vnicà prostrauit acie, quum quinq. supra decem ex suis duntaxat amisisset: & hæc, quanquam ex vulnere, quod in genam acceperat, grauiter saucius, peragere non dubitauit, acies discurrens, suósque ad bellum incitans, & quemadmodum aduersus barbaros esset pugnandum, verbis instruens, partim curru vectus, partim manu ductus inambulans. Adeo vero paruum duxit exercitum, vt, quod scribit Orosius, Bituitus paucitatem Romanorum vix ad escam canibus, quos in agmine habebat, sufficere posse iactaret. Plin. autem sic addit: Q. Fabius Maximus Consul apud flumen Isaram prælio commisso aduersus Allobrogũ, Aruernorúmq. gentes ad VI. Id. Aug. CXXX. M. perduellium cæsis, febri quartana liberatus est in acie. Ex hac victoria cognomen Allobrogico illi est inditum, quod Paterculus refert. L. AEMILII

NEPOTI,

NEPOTI, L. Aemilii Pauli nepoti ex filio, quem, vt ipse L. Paulus apud Liuium libro quadragesimo quinto loquitur, in adoptionem datum Fabia gẽs habuit. Quòd si fuisset in Aemiliorum familia, hoc loco Cicero dixisset, Lucii nepoti, vel per notas è more, L. N. Veteres enim Romani, ne nomina confunderentur, prænominibus patris, & aui distinguebant, L. Aemilius L. F. M. N. Paulus: vt P. Cornelius P. F. L. N. Scipio, vt alii innumerabiles, quorum nomina vel hodie in veterum monimentis inueniuntur. Hunc verò Fabium Liuius & Paterculus etiam Pauli nepotem vocant. is dicitur à Cicerone in oratione pro Muræna epulum Africani patrui sui nomine populo Romano dedisse, & laudationem dixisse: de quo Valerius Maximus illud libro sexto capite nono scripsit: nihil Q. Fabio Maximo, qui Gallica victoria cognomen Allobrogi sibimet, ac posteris peperit, adolescente magis infame, nihil eodẽ sene ornatius, aut speciosius illo seculo nostra ciuitas habuit: sed filius, vt idem refert, adolescentiæ, nõ senectutis mores est imitatus. ET VERO, sic infra loquitur item: & vero fuit in hoc & popularis dictio excellens. ANTE MAXIMVM, ante Q. Fabium Maximum, de quo dicebamus. Dicebat, inquam, L. Accius Scipionem illum, quo duce Tib. Gracchus est occisus, vehemẽtem fuisse ante Q. Maximum: quòd eo multo maior natu fuerit: siquidem hic Scipio Consul ante Q. Maximum annis minimum sexdecim fuit. nec audias illos, qui credunt hic à Cicerone Scipionem hunc maximum vocari, quòd Pontifex Maximus fuerit: aut illos, qui putant Africanum significari. ILLVM, ἐμφατικῶς. SCIPIONEM, P. Cornelium Scipionem Nasicam Serapionem, eius, qui Corculum est appellatus, & de quo supra diximus, filium: eius, qui sacra accepit, quique vir optimus est iudicatus, nepotem: qui fuit Consul cum D. Iunio Bruto an. ab V. C. sexcentesimo decimo sexto: quos, vt diximus, in vincula coniecit C. Curiatius Tribunus plebis, à quo irridente cognomen Serapion ipsi Scipioni fuit impositum, vt Liuius libro quinquagesimo quinto, & Quintilianus libro sexto capite quarto referunt. Hunc Scipionem nos arbitramur in oratione pro Plancio hisce verbis significari: auus tuus P. Nasicæ tibi ædilitiam prædicaret repulsam: quo ciue neminem ego statuo in hac Repub. fortiorem. hunc enim auus M. Iuuentii Laterensis videre potuit, & eum nos videmus à Valerio Maximo inter fortes numerari: qui libro septimo capite quinto dum scribit eum repulsam ædilitiam, quòd in manum cuiusdam opere rustico duratam iocatus esset, tulisse, recte sentit: sed dum putat eundem esse, qui Iugurthæ bellum intulit, & sacra accepit, errat, & Plinium cogit errare, vt supra diximus. QVO DVCE, quo autore: tu Liuium libro quinquagesimo octauo, & Orosium libro quinto capite nono lege. & quia fuit dux, & autor Tib. Gracchi interficiendi, eũ sæpe dicitur interfecisse, vt in oratione prima in Catilinam. P. Scipio Pontifex Maximus Tib. Gracchum mediocriter labefactantem statum Reipub. priuatus interfecit: & libro secundo de Oratore, P. Scipio Tib. Gracchum perculit: & libro primo de Officiis, P. Scipio Tib. Gracchi conatus perditos vindicauit. quod Valerius Maximus libro tertio ita scribit: Quum Scæuola negaret, se quicquam vi esse acturum, tunc Scipio Nasica, quoniam, inquit, Consul, dum iuris ordinem sequitur, id agit, vt cum omnibus legibus imperium Romanum corruat, egomet priuatus voluntati vestræ me offero ducẽ: ac deinde læuam manum aperte togæ circundedit, sublatáque dextra, proclamauit: qui Rempub. saluam esse volunt, me sequantur: eáque voce, cunctatione bonorum ciuium discussa, Gracchum cũ scelerata factione, quas merebatur, pœnas persoluere coëgit. Nec ita multo post, vt idem Valerius Maximus libro quinto capite tertio scribit, propter iniquissimam virtutum suarũ

apud ciues æstimationem,sub titulo legationis Pergamum fecessit, &,quod vitæ superfuit, ibi sine vllo ingratæ patriæ desiderio peregit. Idem Plutarchus,& autor libelli de Viris illustribus testantur: hinc in Lælio sic scriptum videbis:quid in P. Scipionem Nasicam effecerint, sine lachrymis non queo dicere. PRIVATO, priuatus à Cicerone in oratione prima in Catilinam,& in oratione pro Domo: à Valerio Max.& Paterculo vocatur. TI. GRACCHVS, Tib.Sempronius Gracchus, de quo dictum est. OCCISVS ESSET, in cliuo Capitolino fragmine subsellii ictus,vt ait Paterculus:super Calphurnium fornicem,detracto amiculo fugiens,ictus fragm ẽto subsellii,vt inquit Orosius: de loco nec Appianus, nec alii dissentiunt, sed illud addit Plutarchus: ἐνσεάμενος αὐτὸν ὁ μὲν ἐμφανῶς καὶ πρῶτος εἰς τὴν κεφαλὴν πατάξας ποδὶ δίφρου, Πόπλιος ἦν Σατουρήιος εἷς τῶν συναρχόντων: τῆς δὲ δευτέρας ἀντεποιεῖτο πληγῆς Λεύκιος Ῥοῦφος ὡς ἐπὶ καλῷ τινι σεμνυνόμενος: atque id ipsum claua, vt refert Orosius. VEHEMENTEM, vt in Tib. Graccho etiã cõsobrino occidendo fuit. ACREM, ita, vt nullam comitatem sermonis haberet, vt libro primo de Officiis scriptum est, quamuis libro secundo iocus ille referatur: Quum Nasicæ M. Flaccus multis probris obiectis P. Mucium iudicẽ tulisset: eiero, inquit, iniquus est: quum esset admurmuratum: ah, inquit, patres conscripti, non ego mihi illum iniquũ eiero, verum omnibus. AIEBAT, idem L. Accius. TVM, illis temporibus. P. LENTVLVS, P. Cornelius Lentulus, de quo Valerius Maximus libro quinto capite tertio ita scribit: P. Lentulus clarissimus,& amantissimus Reipub. ciuis, quum in Auentino C. Gracchi nefarios conatus, & aciem pia, ac forti pugna, magnis vulneribus exceptis, fugasset: prælii illius, quo leges, pacem, libertatémque in suo statu retinuerat, hanc mercedem tulit, vt ne in nostra quidem vrbe moreretur: siquidem inuidia, & obtrectatione compulsus, legatione à senatu libera impetrata, habitáque concione, qua à Diis immortalibus petiit, ne vnquam ad ingratum populum reuerteretur, in Siciliam profectus est, ibíque perseueranter morando compotem se voti fecit. Hunc Cicero in oratione quarta in Catilinam his verbis significat: illo tempore huius auus Lentuli clarissimus vir, armatus Gracchum est persecutus: ille graue tum vulnus accepit, ne quid de summa dignitate Reipub. minueretur. quod Philippica octaua item repetit. Hic M. Aquilium C. Rutilio Rufo subscriptore accusauit, vt Verrina prima dicitur: vbi tamen Asconius putat, Lentuli Suræ patrẽ fuisse: & Aquilium non illum, quem Fufius, vt dicetur, accusauit. Hic P. Lentulus olim missus est, vt priuatos agros, qui in publicum Campanum incurrebant, coëmeret, vt in oratione secunda contra Rullum scribitur. ILLE, ἐμφατικῶς, qua libro item primo de Oratore hac ipsa de re loquens, vtitur. PRINCEPS, princeps senatus, vt Verrina prima,& in oratione secunda contra Rullum: atque ita putant eruditi Philippica octaua legendum esse, quamuis librarii multi, principem senatorem, descripserint: quod tamen dici posse ostendunt frequentes illæ locutiones, princeps locus, princeps ciuis. Illud me magis mouet, quòd hic Lentulus tam sępe princeps senatus à Cicerone dicitur,& in Consulibus illius temporis, quantum ego legere potui, non inuenitur: quũ tamen is esset mos, vt qui primus Censor ex iis, qui viuerent, fuisset, is princeps legeretur: & raro fiebat Censor, qui Consul ante non fuisset. Suspicari possumus igitur hunc Consulem fuisse, sed vel eius annum desiderari, vel eum C. Claudio, qui cum M. Perpenna Consul fuit, suffectum fuisse,& ob id cognomẽ eius in Consulibus ad Claudium esse translatum: quod in aliis etiam factum animaduertimus, vt in Consulibus an. ab V. C. quingentisimi septuagesimi octaui quiuis facile videre poterit. REMPVB. cuius administrandę peritissimus videtur fuisse: siquidẽ

M. Antonius

M. Antonius libro primo de Oratore quum Reip. rectorem describit, hunc in primis nominat.

Iisdemque temporibus L. Furius Philus perbene Latine loqui putabatur, literatiúsque quàm cæteri. P. Scæuola valde prudenter & acute, paulo etiam copiosius. Nec multo minus prudenter M. Manilius. Appii Claudii volubilis, sed paulo feruidior erat oratio. In aliquo numero etiam M. Fuluius Flaccus, & C. Cato Africani sororis filius, mediocres oratores: etsi Flacci scripta sunt, sed vt studiosi literarum. Flacci autem æmulus P. Decius fuit, non infans ille quidem: sed vt vita, sic oratione etiam turbulentus.

L. Lucius: & Lucius à Cicerone, & Iulio Obsequente, sed Publius à Valerio Maximo libro tertio capite septimo, à Cassiodoro, & ab iis, qui Consules collegerunt, appellatur: nisi forte Publius Consul fuit, Lucius non fuit: quum Cicero Lucium vocet, quando de Consulatu non meminit: Publium vero libro duodecimo ad Atticum, vbi Consulem significat. FVRIVS, Furii, qui olim Fusii, vt autor est Quintilianus, dicebantur, quin patricii fuerint, nemo dubitabit, qui tot Consules, tot Tribunos militum Consulari potestate fuisse ex his leget, quum plebeii nondum Consules fiebant. PHILVS, Philus est Furiæ gentis cognomen, vt Philo Veturiæ, quod supra diximus. Quare, qui Furium Philonem scribunt in Consulibus, errant: quum Furii semper à Liuio Phili vocentur: hic tamen etiam Pilus legitur, vt in scholiis libri quarti ad Atticum monuimus, & nunc eo magis monemus, quòd in veteribus Consulibus an. ab V. C. quingentesimi trigesimi primi, sic legitur: P. Furius Sp. F. M. N. Philus Hic vero Consul fuit, si modo Consul fuit, an. ab V. C. sexcentesimo decimo octauo cum Sex. Atilio Serrano. hic est certe is, qui in libris de Repub. contra iustitiam disputauit, vt in scholiis libri quarti ad Atticum retulimus. LATINE LOQVI, infra. LITERATIVSQVE, quippe quum secum eruditissimos homines ex Græcia palàm semper habuerit, vt libro secundo de Oratore dicitur: ob id in oratione pro Archia Cicero scribit, eum fuisse hominem modestissimum, & cõtinentissimum. P. SCAEVOLA, quem supra P. Crassi fratrem vocauit, vbi nos ea diximus, quæ fuerunt dicenda. PRVDENTER, ET ACVTE, P. Scæuola valde prudenter, & acute loqui putabatur, vt Iurisconsultus, & orator. PAVLO ETIAM, sic etiam lib. primo de Oratore, & in oratione pro Cæcina P. Mucium Scæuolam hunc ipsum, & M. Manilium coniungit: quòd iisdem temporibus vterque, & vterque Iurisconsultus fuerit, vt de Scæuola dictum est: & de M. Manilio ipse Cicero testatur in oratione pro Cæcina, & libro primo de Oratore, vbi illum inter Iurisconsultos numerat, & eius leges venalium vendendorum agnoscit: & libro tertio de Oratore Crassus ita loquitur: meminerant illi Sex. Aelium, M. vero Manilium nos etiam vidimus transuerso ambulantem foro: quod erat insigne, eum, qui id faceret, facere ciuibus omnibus consilii sui copiam: ad quos olim & ita ambulantes, & in solio sedentes domi sic adibatur, non solum, vt de iure ciuili ad eos, verumetiã de filia collocanda, de fundo emendo, de agro colendo, de omni denique aut officio, aut negotio referretur. Hic tamen pauper fuisse dicitur Paradoxo vltimo: qui habuerit ædiculas in Carinis, & fundum in Labicano. hic in libris Ciceronis de Repub. loquebatur, vt in Lælio, & in epistolis ad Atticum

legimus. Plura Rutilius in vitis Iuriſconſultorum ſcribit. M. Marcus, quem tamen Valerius Maximus libro quinto capite octauo videtur Titum vocare, vel plures more ſuo miſcere. MANILIVS, qui cum L. Marcio Cenſorino Conſul fuit an. ab V. C. ſexcenteſimo quinto, vt ſupra pluribus oſtēdimus. atque hic Cicero regreditur. APPII CLAVDII, hic Ap. Claudius Pulcher cum Q. Cæcilio Metello Macedonico an. ab V. C. ſexcenteſimo vndecimo Conſul fuit, & Salaſſos, gentem Alpinam, vt libro quinquageſimo tertio Liuius ait, domuit: qua de re Paulus Oroſius ita ſcribit: Ap. Claudio, Q. Cæcilio Metello Coſſ. Ap. Claudius aduerſus Salaſſos Gallos congreſſus, & victus, decem millia militum perdidit. reparata pugna, quinque millia hoſtium occidit. ſed quum iuxta legem, qua conſtitutum erat, vt quiſquis quinque millia hoſtium peremiſſet, triumphandi haberet poteſtatem, iſte quoque quum triumphum expetiſſet, propter damna vero ſuperiora non impetraſſet, infami impudentia, atque ambitione vſus, priuatis ſumptibus triumphauit. Hunc Plutarchus in Gracchis ſcribit fuiſſe non modo ὑπατικὸν, ſed τιμητικὸν etiam, & προγεγραμμένον κατ' ἀξίωμα τῆς ῥωμαίων βουλῆς: qui Tib. Graccho Claudiam filiam vltro deſpondit: à quo poſtea Triumuir ipſe creatus eſt. VOLVBILIS, ſic Carbonem ſupra, & infra Ruſticellum volubilem vocat. FERVIDIOR ERAT ORATIO, ſic infra feruidum dicendi genus dicet. IN ALIQVO NVMERO, in aliquo numero oratorum. ſic Cicero ſæpe loquitur. M. FVLVIVS FLACCVS, qui cum M. Plautio Hypſæo an. ab V. C. ſexcenteſimo vigeſimo nono Conſul fuit, &, quod Liuius libro ſexageſimo ſcripſit, primus omniū tranſalpinos Ligures bello domuit, miſſus auxilio Maſſilienſibus aduerſus Falanios Gallos, qui populabantur fines Maſſilienſium. & de his, vt apud Plutarchū cognoſces, triumphauit: vnde Paterculus illum triumphalem vocat. Hic vt ſuperbus à Valerio Maximo libro nono capite quinto notatur: quòd Conſul quum pernicioſiſſimas Reipub. leges introduceret de ciuitate danda, & de prouocatione ad populum eorum, qui ciuitatem mutare voluiſſent, ægre compulſus eſt, vt in curiam veniret. deinde partim monenti, partim oranti ſenatui, vt incœpto deſiſteret, reſponſum nō dedit. Erat igitur ſenatui inuiſus, nec plebi charus propter ſuſpicionem, quæ fuerat, eū ſocios ad defectionem ſollicitaſſe, vt Plutarchus refert. Hic C. Gracchi familiaris fuit, & ob id Triumuir diuidendis agris creatus. nec mihi videtur veriſimile, quod ſcribit Appianus, eum poſt Conſulatum Tribunum plebis fieri, hoc eſt, ab equis ad aſinos, quod aiunt, tranſire voluiſſe: aut cum C. Graccho in Africam eſſe profectum, quum Plutarchus oſtendat Romæ manſiſſe, & tunc eius calumniis Druſi potentiam creuiſſe. Reuerſum certe C. Gracchum ſemper incitauit, donec ipſe quoque cum reliquis pœnas dedit. Armatus enim in Auentino, vt Paterculus ait, ad pugnam ciens, cum filio maiore iugulatus eſt. nec ita multo poſt alter filius, quem pater legatum de conditionibus miſerat, ab Opimio interemptus eſt. ob id Cicero in oratione prima in Catilinam ita ſcribit: occiſus eſt cum liberis M. Fuluius Conſularis: & Philippica octaua: interfectus eſt Gracchus, & M. Fuluius Conſularis, eiúſque duo adoleſcētuli filii. Quin eius penates, vt Valerius Maximus ait lib. ſexto capite tertio, ab imis fundamentis eruti ſunt: & quum area diu penatibus vacua manſiſſet, à Q. Catulo Cimbricis ſpoliis adornata eſt. hinc in oratione pro Domo ſic ait Cicero: M. Flaccus, quia cum C. Graccho contra ſalutem Reipub. fecerat, & ſenatus ſententia eſt interfectus, & eius domus euerſa, & publicata eſt, in qua porticum poſt aliquanto Q. Catulus de Manubiis Cimbricis fecit. & ibidem paulo poſt: Tu Q. Catule M. Fuluii domum, quum is fratris tui ſocer fuiſſet, monimentum tuarum manubiarum eſſe voluiſti.

Porrò

Porrò Q. Catuli frater fuit C. Iulius Cæsar, vt in libris oratoriis legimus: qui rursus L. Iulium Cæsarem fratrem germanum habuit, vt libro tertio de Oratore cognoscitur: ex quo quidem natus est L. Iulius Cæsar, qui cum C. Marcio Figulo an. ab V. C. sexcentesimo nonagesimo Consul fuit: quique Cicerone Consule dixit, quod sic in oratione quarta in Catilinam refertur: nisi vero cuipiam L. Cæsar vir fortissimus, & amātissimus Reipub. crudelior nudius tertius est visus, quum sororis suę fœminæ lectissimæ virum præsentem, & audientem vita priuandum esse dixit: quum auum iussu Consulis interfectum, filiúmque eius impuberem, legatum à patre missum, in carcere necatum esse dixit; sic enim legendum putabit, quicunque historiam sciet, & norit M. Fuluium Flaccū L. Cæsaris illius auum fuisse, vt Fuluiæ patrē. c. Caius. atque Caius hic Cato hoc loco, infra, Verrina quinta, & sexta, & in oratione pro Cornelio Balbo dicitur: à Paterculo tamen Marcus appellatur, male, vt opinor, id quod vel ipsius verbis hisce colligi potest: M. Cato Consularis repetundarum ex Macedonia damnatus est. atqui M. Cato Consul fuit cū Q. Marcio Rege an. ab V. C. sexcentesimo trigesimo sexto: qui vero Consul in Thracia male aduersus Scordiscos pugnauit, quinquennio post illos Consules à Liuio libro sexagesimo tertio agnoscitur. Illud accedit, quod Gellius libro decimo tertio capite decimo nono scribit, Marcum in Consulatu in Africam profectū, in ea prouincia diem obiisse: hic vero Consularis est damnatus, & exulauit: & tamen tam hic, quàm ille M. Catonis, & L. Pauli nepos appellatur. nam Gellius, & Paterculus id ostendunt: quorū alter ita scribit: M. Cato Consularis M. Catonis nepos, Africani sororis filius: alter ita: ex maiore Catonis filio nascitur hic M. Cato M. F. M. N. & sanè quum pater Marcus diceretur, mos postulabat, vt filius etiam Marcus diceretur, si primus erat. Cur igitur Cicero Caium vocat? alterum, non illum vocat, & M. Catonis, ac L. Pauli nepotem vocat, ne quis suspicari possit, M. Catonis nepotem fuisse ex filio, quem ex Solonii filia sustulit. Hinc cognoscimus Plutarchum errasse, qui scripsisse cognoscitur, vnum tantum filium ex maiore Catonis filio relictum, quum satis appareat, duos minimum M. & C. relictos fuisse: id quod etiam ex Consulibus colligi potest. nam si Cato tum, quum secundam duxit vxorem, octuagesimum, vt quidam scribunt, agebat annum, neque Marcus, neque Caius ex eo matrimonio nati, tunc Consules per ætatem esse potuissent. Marcus enim annorum triginta quinque, Caius vero triginta nouem summum Consules fuissent: quum ætas Consularis annorum quadraginta trium esset. Sunt, qui putent tres fratres, Marcū, & duos Caios fuisse, quòd Ciceronis in Lælio verba illa sic legant: C. Cato, & minime tunc quidem C. fratri, nūc idem acerrimus inimicus: & interpretentur: C. fratri, C. Porcio Catoni, vt C. Cato C. Catoni fratri fuerit inimicus: quòd alter turbulentus fuerit, & Gracchum sit secutus: alter vero sic Gracchis sit aduersatus, vt illum postea, quod infra legitur, iudices Gracchani sustulerint: quasi vero sic interpretari non possimus: C. Cato Tib. Gracchum sequebatur, & minime tum quidem C. Graccho fratri inimicus, nunc idem acerrimus inimicus: vt à principio quidem Tib. Gracchum sit secutus, deinde C. Graccho sit aduersatus, & ob id à iudicibus Gracchanis postea sublatus. In hanc sententiam eo libentius venio, quòd in aliquibus libris ita legimus: C. Cato, & minime tunc quidem C. fratri charissimus, nunc idem acerrimus inimicus: vt iam tum, viuente Tib. Graccho, C. Cato cœperit C. Graccho nō esse charus, deinde, mortuo Tiberio, sit factus inimicus. Nec mihi displicet libros sequi, in quibus ita legitur: C. Cato, & minime tunc quidem C. frater, nunc idem acerrimus: vt particula, &, videtur postulare, nec res ipsa repugnat:

siquidem C. Gracchus tunc erat admodum iuuenis, & otium spectabat, sed postea, quàm Vectium quendam defendit, cœpit se quasi extollere ita, vt eũ nobiles timerent, atque id ipsum ante Quæsturam, quam videtur petiisse L. Cassio, L. Cornelio Coss. vt, quum multo ante cœpisset in foro versari, acerrimus merito possit à Lælio dici, qui circiter annos duos ante C. Gracchi Quæsturam fingitur de amicitia locutus. nihil dico, quòd raro fratres duo eodem prænomine vtebantur, vt duo Caii Catones vsi viderentur, si tot fratres fuissent. Vt vero hic C. Cato fuerit damnatus, infra dicetur. CATO, C. Porcius Cato, qui cum M. Acilio Balbo an. ab V. C. sexcentesimo quadragesimo Consul fuit. AFRICANI, P. Cornelii Scipionis Africani Aemiliani. sic etiam Verrina sexta hac de re dixit. SORORIS, Tertiæ, vt Plutarchus in Catone vocat: quæ L. Aemilii Pauli filia, & ob id Africani, vt hic ait, soror fuit. FILIVS, ex M. Catone M. F. ORATORES, C. Catonem inter oratores Cic. reponit, & M. Catonis Nepotis nullã prorsus mentionẽ facit. Quare putãt aliqui Gell. errasse, qui scripsit, orationes M. Catonis Nepotis extitisse, quũ C. Catonis, quẽ Cic. facit oratorẽ, scribere debuisset: quasi vero Cic. nullũ prorsus oratorẽ in hoc dialogo prętermiserit: & Gell. vt hic scriptũ esset, videre nõ potuerit: & non appareat hic, hunc C. Catonẽ nihil scripsisse, quando scripta Flacci, non autem Catonis agnoscit. ETSI, correctio quædam κατὰ πρόληψιν ne quis diceret: cur tu Flaccum mediocrem oratorem vocas, quum scripta eius reperiantur? extant quidem, inquit, eius scripta, sed quæ studiosi literarum, non oratoris esse videantur. AEMVLVS, non in dicendo magis, quàm in faciendo. Videtur enim & ipse Gracchanas partes secutus: quippe qui L. Opimium C. Gracchi interfectorem accusauit, vt infra dicetur. P. Publius: & Publius à Cicerone dicitur semper, & Publius est prænomen frequens Deciorum. Quare pro Q. P. apud Liuium libro sexagesimo primo reponendum putamus. DECIVS, à Deciis videtur oriundus, qui Mures cognomine sunt dicti, & plebeii fuerunt, vt libro nono, & decimo Liuii cognoscitur, vbi Decios plebeios vocat: in quibus fuerunt illi, qui se pro patria deuouerunt. In veterum monimentis C. Plautius Decius Mus inuenitur. Hic autem P. Decius, Tribunus plebis quũ esset L. Opimium, vt Liuius libro sexagesimo primo scripsit, accusauit. hinc Cicero in Partitionibus ait: esse factum defenditur, quum est facti subiecta ratio, sicut ab Opimio: iure feci salutis omnium, & conseruandæ Reipub. causa: relatúmq. est ab Decio: ne sceleratissimum quidem ciuem sine iudicio iure vllo necare potuisti. Videtur etiam pecunias accepisse, quum Cicero ibidem ita dicat: coniectura, cepéritne pecunias Decius: & libro secundo de Oratore: cepéritne contra leges pecunias P. Decius. Prætor fuit M. Aemilio Scauro, & M. Cæcilio Metello Coss. vt autor libelli de Viris illustribus in Scauro docet. NON INFANS, satis disertus, λεπτόν. & sanè videtur dicendo valuisse, quando virum etiam Consularem L. Opimium C. Carbone viro eloquentissimo defendente, accusare non dubitauit. TVRBVLENTVS, qui L. Opimium virum tam bonum accusarit, & pecunias ceperit.

M. Drusus C. filius, qui in Tribunatu C. Gracchum collegam iterum Tribunum fecit, vir & oratione grauis, & autoritate: eíq. proxime adiunctus C. Drusus frater fuit. Tuus etiam gentilis Brute M. Pennus facile agitauit in Tribunatu, C. Gracchum paulum ætate antecedens: fuit enim M. Lepido & L. Oreste Coss. Quæstor Gracchus, Tribunus Pennus, illius M. filius, qui cum Q. Aelio

Q. Aelio Conſul fuit:ſed is omnia ſumma ſperans, Aedilitius eſt mortuus. Nam de T.Flaminio, quem ipſe vidi, nihil accepi,niſi Latine diligenter locutum.

M. DRVSVS, Marcus Liuius Druſus, qui ob eximiam aduerſus Gracchos operam patronus ſenatus eſt dictus, vt ait in Tiberio Suetonius. Tribunus enim plebis, vt refert Plutarchus, partes ſenatus eſt ſecutus, & C. Graccho collegæ ſemper eſt aduerſatus. hinc Cicero libro quarto de Finibus ita loquitur: conferam autem auum tuum Druſum cum C. Graccho eius ferè æquali. Quæ hic Reipublicæ vulnera imponebat, eadem ille ſanabat. Prætor Vrbanus hic fuit, vt autor Rhetoricæ ad Herennium his verbis oſtendit: quod genus Marcus Druſus Prætor Vrbanus, quod cum hærede mandati ageretur, iudicium reddidit, Sextus Iulius non reddidit:,& Cicero libro ſeptimo ad Atticum: itaque vſurpaui vetus illud Druſi, vt ferunt, Prætoris in eo, qui eadem liber non iuraret, me iſtos liberos non addixiſſe. Conſul anno ab Vrbe Condita ſexcenteſimo quadrageſimo ſecundo cum L. Piſone fuit, & aduerſus Scordiſcos gentem à Gallis oriundam in Thracia feliciter pugnauit, magnúmque honorem tulit, quod Liuius libro ſexageſimo tertio ſcripſit. C. Caii. C. porrò Liuius Druſus is eſt, qui cum P. Africano Conſul anno ab Vrbe Condita ſexcenteſimo ſeptimo fuit. C. GRACCHVM, infra. ITERVM TRIBVNVM, C. enim Gracchus alterum Tribunatum continuauit, vt ait Paterculus, & Plutarchus pluribus verbis ſcribit. FECIT, quamuis poſtea ſit illi aduerſatus, à patribus perſuaſus, vt refert Plutarchus: quanquam nos putamus legendum, fregit, vt ſupra, Octauius Tib. Gracchum fregit. nam ſi partes ſenatus Druſus ipſe ſequebatur, quo pacto voluiſſet, eum iterum fieri Tribunum plebis, quem ſemel expertus fuiſſet patribus inimicum? VIR ET ORATIONE GRAVIS, ET AVTORITATE, ἀνὴρ οὔτι γεγονὼς ἧττον ῥωμαίων, οὔτε τεθραμμένος χεῖρον. ἤθει δὲ καὶ λόγῳ καὶ πλούτῳ, τοῖς μάλιστα τιμωμένοις, καὶ δυναμένοις ἀπ' τούτων ἐνάμιλλος: inquit Plutarchus in Gracchis, vbi plura de Marco Liuio Druſo hoc ipſo ſcribit. PROXIME, quod ad eloquentiam, & autoritatem pertinet: nam, quod ad ætatem ſpectat, maior natu videtur fuiſſe, qui patris prænomine vteretur, vt filii penè omnes, qui primi fuiſſent nati. C. DRVSVS, C. Liuius Druſus, cuius hiſtoriam quærimus. GENTILIS, quòd Marcus Iunius Brutus ipſe quoque, vt tu, ſit appellatus: & ex eadem gente Iunia, ex qua tu quoque, ſit natus. Ita nos ſentimus. Si quis tamen noſtram ſententiam minus probat, videat ille, quid viri eruditi hac ipſa de re ſcripſerunt, & in primis, quid dicat Bartholomæus Riccius in libello, quem hac de re ſcripſit, vir, quem nos multis nominibus obſeruamus. M. PENNVS, Marcus Iunius Brutus Pennus, qui tamen Pœnus à quibuſdam ſcribitur: ſed quum Pœnus cognomen Quintiorum fuerit, vt libro quarto Liuius oſtendit. & hic Pennus ſemper ſcribatur, & pater huius eodem modo in veteribus Conſulibus legatur, nos nihil mutandum cenſemus. AGITAVIT, quod oſtendit, eum aliquid dicendo valuiſſe. TRIBVNATV, ſuo, non C. Gracchi. paulo poſt. C. GRACCHVM, volentem Tribunum plebis fieri: vel tanquam ex Sardinia reuerſum contra ſenatus voluntatem: vel tanquam Fregellanæ coniurationis participem. Hæc enim ex Plutarchi ſcriptis coniicere poſſumus. FVIT ENIM, αἰτιολογία, quòd illum potuerit agitare. M. LEPIDO, ET L. ORESTE COSS. anno ab Vrbe Condita ſexcenteſimo vigeſi-

mo octauo. QVAESTOR, & Quæstor cum ipso L. Oreste Consule in Sardiniam profectus est, vt apud Plutarchum leges. TRIBVNVS PENNVS, Quamuis Lucius Iunius Brutus, vt supra dictum est, primus Consul fuerit: vnde appareat, Iuniam gentem patriciam fuisse, eam tamen videmus ita postea iacuisse, vt nullus Consul in ea per annos centum octuaginta quatuor agnoscatur. Quare credimus plebeiam esse factam: certe hic Tribunatus, & alii, quos leges id ostendunt. ILLIVS M. illius Marci Iunii Penni. Sic enim in veteribus Consulibus legitur: M. Iunius M F. M. N. Pennus. Q. AELIO, Q. Aelio P. F. Q. N. Pæto, Cato: quem Valerius Maximus libro quarto capite tertio Tuberonem etiam vocat, quòd Tubero cognomen esset Aeliorum, vt infra suo loco dicemus. CONSVL FVIT, anno ab Vrbe Condita quingentesimo octuagesimo septimo. IS, Marcus Iunius Pennus, de quo nunc loquimur. AEDILITIVS, Aedilitate functus. T. FLAMINIO, T. Quintio Flaminio, qui cum Q. Metello Consul fuit, vt dicetur. VIDI, sic infra, pueri vidimus. NIHIL ACCEPI, nihil ego quoque accepi. NISI LATINE DILIGENTER LOCVTVM, existimabatur, inquit infra, bene latine loqui, sed literas nesciebat.

Iis adiuncti sunt C. Curio, M. Scaurus, P. Rutilius, C. Gracchus. de Scauro, & Rutilio breuiter licet dicere: quorum neuter summi oratoris habuit laudem, & vterque in multis caussis versatus, erat in quibusdam laudandis viris, etiam si maximi ingenii non essent, probabilis tamen industria: quanquam iis quidem non omnino ingenium, sed oratorium ingenium defuit: neque enim refert videre, quid dicendum sit, nisi id queas solute & suauiter dicere: ne id quidem satis est, nisi id, quod dicitur, fit voce, vultu, motúque conditius. quid dicam opus esse doctrina? sine qua, etiam si quid bene dicitur adiuuante natura, tamen id, quia fortuito fit, semper paratum esse non potest. in Scauri oratione, sapientis hominis & recti, grauitas summa, & naturalis quædam inerat autoritas, non vt causam, sed vt testimonium dicere putares, cum pro reo diceret. hoc dicendi genus ad patrocinia mediocriter aptum videbatur, ad senatoriam vero sententiam, cuius erat ille princeps, vel maxime: significabat enim non prudentiam solum, sed, quod maxime rem continebat, fidem. habebat hoc à natura ipsa, quod à doctrina non facile posset. quanquam huius quoque ipsius rei, quemadmodum scis, præcepta sunt. huius & orationes sunt, & tres ad L. Fufidium libri scripti de vita ipsius acta: sanè vtiles, quos nemo legit. at Cyri vitam & disciplinam legunt, præclaram illam quidem, sed neque tam rebus nostris aptam, nec tamen Scauri laudibus anteponendam.

115, quos supra dixi. C. CVRIO, de quo paulo post, sed ordine conuerso dicet. hic enim præponit eum Scauro, & Rutilio, & postea post illos collocabit. M. SCAVRVS, M. Aemilius Scaurus, qui cum M. Cæcilio Metello anno ab V. C. sexcentesimo trigesimo nono Consul fuit: etsi bis Consul videtur fuisse, vt paulo post dicemus. huius vitam autor libelli de Viris illustribus breuiter est complexus: & nos ea, quæ pertinebunt ad rem, deinceps referemus. AEMILIVS, Aemilia gens patricia fuit, vt supra diximus: vt iure quærat Asconius, cur Cicero in oratione pro M. Scauro de patre hoc est de hoc ipso M. Scauro sic dicat: Primus enim me flagrantem studio laudis in spem impulit, posse virtutem sine præsidio fortunæ, quò contendisset, labore, & constantia peruenire: sed ita respondet: Scaurus ita patricius fuit, vt tribus supra eum ætatibus iacuerit domus eius fortuna: & Cicero ipse in oratione pro Muræna hoc modo: Scaurus memoriam propè intermortuam generis sui virtute renouauit: & autor libelli de Viris illustribus: M. Aemilius nobilis pauper. nam pater eius, quamuis patricius, ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. Sed nos rursus quærimus, quo pacto dici possit vel memoria intermortua eius generis, vel domus fortuna iacuisse, quum gens Aemilia tam multos semper habuerit Coss. respondemus etiam Ciceronem rectè memoriam sui generis, & Asconium domum, non gentem dixisse: quòd quamuis genus ipsius Scauri, & domus à reliquis Aemiliis, vt fieri solet, diuisa iacuerit, gens tamen Aemilia semper floruit. Hunc Aemilium Scaurum Augurem fuisse ostendunt illa Asconii verba: Cn. Domitius, qui Consul fuit cum Cassio, quum Tribunus plebis esset, iratus Scauro, quòd eum in Augurum collegium non cooptauerat, diem ei dixit apud populum, & multam irrogauit. SCAVRVS, Scauri, qui talos pedum tumentes, ac porrectos habent, dicuntur. P. RVTILIVS, P. Rutilius Rufus, qui cum C. Manlio an. ab V. C. sexcentesimo quadragesimo nono Consul fuit: de quo deinceps dicemus. Rutilium, inquit Sextus Pompeius, rufum significat: hinc Rutilii Rufi videntur appellati: qui plebeii fuerunt, vt ostendit vel hic P. Rutilius, quem Cicero in oratione pro Plancio, & libro primo de Oratore Tribunum plebis fuisse demonstrat. C. GRACCHVS, paulo post. DE SCAVRO, non narrat, vt proposuit, vt ex tempore loqui videatur. NEVTER SVMMI ORATORIS HABVIT LAVDEM, Scaurus tamen in dicendo minime fuit contemnendus, vt libro primo de Oratore apparet: quin Paterculus Scaurum oratorem, & autor libelli de Viris illustribus eloquentiæ consultum vocauit. CAVSIS, suis, & alienis. nam Scaurus, vt paulo post, & apud Asconium scribitur, accusatus sæpe, vt à Cæpione, & Rutilio, se ipse defendit, vt par fuit, & vtrunque accusatorem detulit. Sic etiam Rutilius Scaurum ambitus accusauit, & ipse vocatus in iudicium pro se pauca dixit, vt paulo post dicitur. VERSATVS, ERAT IN QVIBVSDAM, aliter versatus erat in quibusdam. aliter versatus erat, vt in quibusdam. placet tamen retinere, vt nunc descriptum est: versatus. erat in quibusdam: vt ibi finiatur periodus, versatus: deinde sequatur quædam αἰτιολογία, quare in causis essent versati, quum summi oratoris laudem neuter haberet: quia probabilis industria erat in quibusdam viris laudandis, etiamsi maximi ingenii non essent: & non essent viri illi laudandi, quales erant Scaurus, & Rutilius. PROBABILIS, aliter probabiles. INDVSTRIA,

diligentia, vt supra sumus interpretati, quo loco M. Bruto admirabilem naturam, exquisitam doctrinam, & singularem industriam tribuebat: ex quibus industriam in his satis, reliqua duo mediocriter commendat. QVANQVAM, correctio, quia videbatur dicere, Scaurum, & Rutilium maximi ingenii non fuisse. IIS, Scauro, & Rutilio. NON OMNINO, defuit. non defuit iis ingenium ad res gerendas: sed defuit ingenium oratorium. ORATORIVM INGENIVM, quod libro primo de Oratore ita quasi describit: animi, atque ingenii celeres quidam motus esse debent, qui ad excogitandum acuti, & ad explicandum, ornandúmque sint vberes, & ad memoriam firmi, atque diuturni. DEFVIT, ita, vt neuter summi oratoris laudem habuerit. NEQVE ENIM, αἰτιολογία, & digresio. VIDERE, quasi parare, & inuenire, quod pertinet ad acumen. SOLVTE, solute dicere pertinet ad explicandum. quis enim rem posit explicare, nisi linguam habeat solutam? solutio vero linguæ cum ipso homine nascitur, vt libro primo de Oratore Crassus disputat. Hinc M. Antonius libro secundo de Oratore ait: tentabo, quid lingua efficere posit. ob id infra scribit Cicero, Curionem facile, solutéque verbis sententias voluisse: quod qui lingua sunt hæsitantes, efficere non possunt, nec in oratorum numerum peruenire: quod libro primo de Oratore Cicero scriptum reliquit. SVAVITER DICERE, vt suauiter dicebat Catulus, cuius sonus, & suauitas Crassum delectabat, vt ipsemet libro tertio de Oratore fatetur. & in genere quidem dicendi mediocri plurimum inest suauitatis, vt ait in Oratore: vt fuit in Isocrate, Demetrio Phalereo, & Callidio: qui vero sunt voce absoni, nihil huiuscemodi possunt præstare, vt libro primo de Oratore Crassus docet. SIT, aliter fit. VOCE, VVLTV, MOTVQVE, nam quidam sunt ita voce absoni, aut ita vultu, motúque corporis vasti, atque agrestes, vt in oratorum numerum venire non posint, quod libro primo de Oratore Crassus ostendit. atque hæc pertinent ad actionem, quæ qualis esse debeat, libro tertio de Oratore scribitur. CONDITIVS, nam, vt ait libro tertio de Oratore, omni in re posse, quod deceat, facere, artis, & naturæ est: scire, quid quandoque deceat, prudentiæ. sed hæc ipsa omnia perinde sunt, vt aguntur. actio, inquam, in dicendo vna dominatur. est autem hic translatio à rebus, quæ condiuntur. DOCTRINA? & quidem tali, & tanta, qualem, & quantam ipse M. Bruto supra tribuit, & Crassus libro primo, & tertio de Oratore quærit. NATVRA, quæ tantum valet in facultate dicendi, vt multi, quod supra diximus, nullam esse artem dicendi putarint. ID, vt aliquid bene dicatur, FORTVITO FIT, sic supra: ante Isocratem verborum quasi structura, & quædam ad numerum conclusio nulla erat: aut si quando erat, non apparebat, eam dedita opera esse quæsitam: Veruntamen natura magis, tum casu nonnunquam, quàm aut ratione aliqua, aut obseruatione fiebat. PARATVM ESSE NON POTEST, quod enim fit fortuito, & casu, id semper paratum esse non potest. IN SCAVRI, ad rem reditus. SAPIENTIS, igitur eloquentis, & iccirco summi, quod paulo ante negauit, oratoris: siquidem hanc cogitandi, pronunciandíque rationem, vimque dicendi veteres Græci sapientiam nominabant, vt libro tertio de Oratore disputatur: nec aliud est eloquentia, nisi copiose loquens sapientia, vt in Partitionibus ait: sed interpretandum est, vel quòd qui eloquens est, is est etiam sapiens, sed non cōtrà quicũq. sapiens est, eloquens etiā est habendus. quādo Socrates, qui

sapientissi

sapientissimus fuit, inter eloquentes tamen non solet numerari. vel quòd sapiens hic dicatur, vt Acilius olim dicebatur, quia prudens esse in iure ciuili putabatur: vt Cato, quia multarum rerum vsum haberet, multáque eius & in senatu, & in foro vel prouisa prudenter, vel acta constanter, vel responsa acute ferebantur. non sapiens igitur erat Scaurus, vt Socrates, vt Lælius, sed vt Cato, vt Acilius fuit. Hinc in oratione pro Fonteio sic ait: ecquem vere commemorare possumus parem consilio, grauitate, constantia, cæteris virtutibus, honoris, ingenii, rerum gestarum ornamentis M. Aemilio Scauro fuisse? Quanta porrò fuerit in eo seueritas etiam in filium, Valerius Maximus libro quinto capite octauo, Frontinus libro quarto capite primo, & autor libelli de Viris illustribus ostendunt, quamuis Titum Scaurum vocet Frontinus, qui eodem libro capite tertio continentiam eius commendat. TECTI, qui quasi tectus, & tutus loqueretur, nec quicquam diceret, quod causæ posset obesse, quo modò libro secundo de Oratore M. Antonium tectissimum vocat: vel recti, qui sua consilia tegeret, vt libro decimo quarto ad Atticum Balbum hominem tectum dixit. aliter recti, id est, constantis: Talis enim fuit Scaurus, quem libro primo Familiarium virum singularem constantia, & grauitate vocat. vel recti, sancti, incorrupti: cuius iniurati nutu propè terrarum orbis regebatur, vt ait in oratione pro Fonteio, quamuis à Iugurtha corruptum Sallustius probet. GRAVITAS, qua neminem Scauro ipsi parem fuisse putat in oratione pro Fonteio. SVMMA, singularis, vt singularis seueritas in eo fuisse dicitur libro primo de Officiis: & libro primo Familiarium vir grauitate singularis idem vocatur. NATVRALIS, idem libro primo de Officiis dicit: AVTORITAS, sic libro primo de Oratore autoritatem grauitatis, & consilii Scauro tribuit. Hac autoritate, & fortasse conscientia fretus Varium Sucronensem fregit, vt Valerius Maximus libro tertio capite septimo, Quintilianus libro quinto capite duodecimo, Asconius, & autor libelli de Viris illustribus affirmant. NON VT CAVSAM, quæ eloquentiam desiderat, vt ait libro secundo de Officiis. TESTIMONIVM, qnod religionem requirit: vnde sic ait infra: vide ne religio nobis tam adhibenda sit, quàm si testimonium diceremus. De Scauri vero religione nemo dubitabat, inquit Valerius Maximus libro octauo capite quinto: quamuis eius iurati testimonio neque in C. Flanium Fimbriam, neque in C. Memmium, vt in oratione pro Fonteio ait Cicero, sit creditum: neque ille C. Norbanum, quod scribit Valerius Maximus, potuerit affligere: à quo tamen illum lapide percussum, vt libro secundo de Oratore scribitur, constabat. HOC, quo Scaurus vtebatur. PATROCINIA, in quibus seueritas interdum dimittitur. CVIVS ERAT ILLE PRINCEPS, primus ille sententiam in senatu rogabatur: nam, vt Gellius libro quarto capite decimo scribit, primus rogabatur: qui à Censoribus princeps in senatu lectus erat. Scaurum vero Valerius Maximus senatus principem, & Cicero non solum senatus, sed ciuitatis etiam principem libro secundo de Oratore vocat: cuius nutu propè terrarum orbis, vt ait in oratione pro Fonteio regebatur. VEL MAXIME, aptum videbatur. SIGNIFICABAT ENIM, hoc genus dicendi. & est αἰτιολογία. Vt enim stultus, quod est in prouerbio, stulte, sic prudens prudenter loquitur. PRVDENTSAM, quæ tanta fuit in illo, vt ita libro secundo de Oratore scribatur: Scaurus prudentia rerum magnarum magis, quàm dicendi arte nititur: eam significabat illa ratio cum grauitate agendi; quoniam, vt libro primo de Officiis dicitur,

cognitionem, prudentiámque sequitur considerata actio. REM, rem quan cunque agebat, vel defendebat: vel Rempub. CONTINEBAT, ita, vt ille quicquid volebat, efficeret. FIDEM, quis enim viro tali non credat? HOC, hoc dicendi genus, hanc grauitatem, & autoritatem, quæ fuit naturalis. DOCTRINA, quæ tamen in eo videtur aliqua fuisse, siquidem in oratione pro Archia dicitur Archiam ipsum audiuisse. NON FACILE POSSET, quãdo nihil attinet repugnare naturæ, vt Cicero lib. primo de Officiis docet: quia nihil decet inuita, vt aiunt, Minerua: & virtus, vt quidam putarunt non est ἀδίδακτος. QVANQVAM, correctio. IPSIVS REI, vt quisque in his, quæ naturalia sunt, decorum seruet. SCIS, scis tu Brute. loquitur enim cum Bruto ex illo loco, tuus enim gentilis. PRAECEPTA SVNT, quorum multa libro primo de Officiis colligũtur. HVIVS, M. Aemilii Scauri. TRES, hinc Valerius Maximus libro quarto capite quarto ita scribit: M. Scaurus, quantulam à patre hæreditatem accepit, in primo libro eorum, quos de vita sua scripsit, refert. FVFIDIVM, forte patrem illius Fufidii equitis Romani, quem L. Piso suis debitoribus addixit, vt in oratione in Pisonem scriptum est. aliter Fufidium, vt Plinius libro trigesimo tertio capite primo vocat. IPSIVS, sua ipsius. & de se scripsit Scaurus, vt Xenophon, vt Aratus, vt Catulus, vt alii, quorum exemplo se vsurum ad Luceium Cicero scripsit: quo postea Iulius Cæsar, & Adrianus Imperator vsi sunt. QVOS, vt rudes. CYRI VITAM, ET DISCIPLINAM, κύρε παιδείαν à Xenophonte libris octo scriptã: quam Plato in suis legibus, vt etiam Diogenes refert, fictam putauit: Vnde Cicero ad Q. fratrem ita scripsit: Cyrus ille à Xenophonte non ad historiæ fidem scriptus est, sed ad effigiem iusti imperii. LEGVNT, vt olim Scipio Africanus, qui libros illos de manibus ponere nõ solebat: vt Cicero ipse, qui παιδείαν κύρου, quam contriuerat legendo, totam in imperio Ciliciæ explicauit. PRAECLARAM ILLAM QVIDEM, nullum enim prætermissum est in ea officium diligentis, & moderati imperii, vt ait Cicero libro primo ad Q. fratrem. REBVS NOSTRIS, qui Rempub. habemus, quum potestas ibi regia describatur: cuius nomen nos ferre non possumus: vel quia Græce scripta sit: vel quia mores diuersos contineat.

Ipse etiam Fufidius in aliquo patronorum numero fuit. Rutilius autem in quodam tristi & seuero genere dicendi versatus est, & vterque natura vehemens & acer. itaque cum vnà consulatum petiuissent, non ille solum, qui repulsam tulerat, accusauit ambitus designatum competitorem, sed Scaurus etiam absolutus Rutilium in iudicium vocauit: multaque opera, multaque industria Rutilius fuit: quæ erat propterea gratior, quòd idem magnum munus de iure respondendi sustinebat. sunt eius orationes ieiunæ: multa præclara de iure: doctus vir, & Græcis literis eruditus, Panætii auditor, propè perfectus in Stoicis, quorum peracutum & artis plenum orationis genus, sed tamen & exile, nec satis populari assensioni accommodatum: itaque illa, quæ propria est huius disciplinæ, philosophorum de se ipsorum opinio, firma in hoc viro & stabilis inuenta est: qui cum innocentissimus in iudicium vocatus esset, quo iudicio conuulsam penitus scimus esse remp. cum essent eo tempore eloquentissimi viri L. Crassus & M. Anto

M. Antonius consulares, eorum adhibere neutrum voluit, dixit ipse pro sese, & pauca C. Cotta, quòd sororis erat filius, & is quidem tamen vt orator, quanquam erat admodum adolescens: sed Q. Mutius enucleate ille quidem, & polite, vt solebat, nequaquã autem ea vi atque copia, quam genus illud iudicii & magnitudo causæ postulabat. habemus igitur in Stoicis oratoribus Rutilium Scaurum in antiquis: vtrunque tamen laudemus, quoniam per illos ne hæc quidem in ciuitate genera hac oratoria laude caruerunt: volo enim vt in scena, sic etiam in foro, non eos modo laudari, qui celeri motu & difficili vtantur, sed eos etiam, quos statarios appellant, quorum sit illa simplex in agendo veritas non molesta.

IPSE, hic Cicero παρέργως, vt in epistolis ad Atticũ loquitur. Neque enim proposuit, se de Fufidio dicturum, sed ipso nomine admonitus, noluit prætermittere. atque hoc sæpe facit, vt supra de Libone, & de Pisone. RVTILIVS, quem cum Scauro iunxerat, & se de his breuiter dicturum fuerat pollicitus. TRISTI, ET SEVERO, id est cum Stoica disciplina congruenti, vt infra dicetur. Triste vero, & seuerum Cicero sæpe coniungit, vt supra de L. Cassio etiam ostendimus. VTERQVE, Scaurus, & Rutilius. PETIVISSENT, Rutilius primum, & Scaurus, vt puto, secundũ. In Consulibus enim, quos recentiores scriptores collegerunt, inuenitur Consul cum Ser. Sulpicio Galba an. ab V. C. sexcentesimo quadragesimo sexto M. Aemilius Scaurus Hortensius: quem nos hunc eundem esse credimus: quum filius esse nõ possit, qui multis post annis repulsam tulit. Quòd si quis fratrem esse dicat, credam, nisi me prænomen, quod idem sit, moueat. Nec Rutilius annos decem iacuisset vir tantus, si cum eo primum Consulatum petiisset. Forte aliquis dicet, hunc esse illum secundum, non primum. Quis igitur primus, si primus hic suum genus instaurasse dicitur? Mecum facit autor libelli de Viris illustribus, qui videtur quasi significare hunc bis Consulem fuisse: quamuis multa de hoc falsa dicat, vt viam Aemiliam ab hoc stratam fuisse, quam M. Aemilius Lepidus annis septuaginta & amplius ante strauerat, vt Liuius, Strabo, & alii testantur: vt alia mittam, quæ non est loci huius confutare. Illud potius dicamus, videri nobis, M. Aemilii Scauri, & M. Aurelii Scauri, prænomina, nomina, & cognomina in Consulibus esse perturbata. Cassiodorus enim cum Ser. Galba M. Scaurum Consulem nominat ita, vt diuinare non possis Marcúmne Aemilium Scaurum, an M. Aurelium Scaurum significet. Quòd nisi Paterculus M. Aurelium vocaret etiam Scaurum, putarem hoc cognomen Scaurum, quod est Aemiliorum, ad Aurelium esse translatũ, quòd forte alter alteri fuerit suffectus, & ita perturbatio nominũ sit consecuta. Vnde Paulus Orosius libro quinto capite decimo sexto M. Aemilium Scaurũ Consularem à Cimbris captum, & interfectum scribit, quem Liuius libro sexagesimo septimo, & Paterculus M. Aurelium Scaurum vocant: de quo infra dicemus. ILLE, Rutilius. DESIGNATVM, Cos. Des. COMPETITOREM, M. Aemilium Scaurum. ABSOLVTVS, ambitus. RVTILIVM, P. Rutiliũ Rufum, quem Lælius adolescentem vocat in Amicitia, quum P. Rutilium, qui, vt supra diximus, cum P. Popilio Consul fuit, inter ęquales ponat. hinc Cicero libro quarto ad Atticum inquit: adiunxi adolescentes Q. Tuberonẽ, P. Rutilium. Sed Rutilii vitam Rutilius scribit. IN IVDICIVM VOCAVIT,

ambitus accusauit, quum ipse Consul esset factus, & Rutilius repulsam tulisset: in cuius tabulis quum Scaurus ostenderet literas A. F. P. R. idque diceret esse, actum fide P. Rutilii: Rutilius autem, ante factum, post relatum: C. Cannius exclamauit, neutrũ illis literis declarari: quid ergo? inquit Scaurus: Aemilius fecit, plectitur Rutilius: hoc libro secundo de Oratore leges. FVIT, in dicendo. GRATIOR, iudicibus, & omnibus, qui audiebant. SVSTINEBAT, vt Iurisconsultus: cuius adolescentiam ad opinionem & innocentiæ, & iuris scientiæ P. Mucii commendauit domus, vt libro secundo de Officiis legimus. ORATIONES, de modo ædificiorum, vt ex Suetonio in Augusto suspicamur. DOCTVS VIR, ET GRAECIS LITERIS ERVDITVS; sic libro primo de Oratore: Rutilius homo doctus, & Philosophiæ deditus. Fuit igitur Rutilius orator, iurisconsultus, & Philosophus: sed & historicus à Paterculo nominatur. PANAETII, philosophi Stoici, de quo alibi fortasse commodius dicemus, AVDITOR, hoc libro tertio de Officiis etiam dicitur. PERFECTVS IN STOICIS, vt Panætii, qui fuit Stoicus, auditor. ob id Cicero libro primo de Oratore ita scripsit: pedem nemo in illo iudicio supplosit: credo, ne Stoicis renunciaretur. QVORVM, Stoicorũ. PERACVTVM, subtile, vt supra de Catone, & Lysia sumus interpretati: & ipse Cicero libro tertio de Finibus ita scribit: Stoicorum non ignoras quàm sit subtile, vel spinosum potius disserendi genus: & libro quinto item de Finibus disserendi spinas appellat: quas tamen Panætius, quamuis Stoicus, non probauit: ARTIS, artis definiendi, & partiendi, in qua Stoici versati sunt acutissime, vt Tusculana quarta refert: hinc ait paulo post: Stoici prudentissimi in disserendo, & id arte faciunt. nam quod pertineat ad artem dicendi, totum genus hoc, vt scribit libro quarto de Finibus, & Zeno, & ab eo qui sunt, aut non potuerunt, aut noluerunt, certe reliquerunt, quanquàm scripsit artem Rhetoricam Cleanthes, atque etiam Chrysippus. SED TAMEN EST, aliter scis tamen esse. EXILE, sic exilis oratio Mnesarchi Stoici libro primo de Oratore dicitur. POPVLARI ASSENSIONI, quis enim ex populo assentiatur oratori loquenti, & more Stoicorũ disputanti? nullus certe ferre posset, vt in oratione pro Muræna, & libro quarto de Finibus Cicero docet. ITAQVE, quum propè perfectus esset in Stoicis. PROPRIA EST, nam, vt ait in Tusculana quinta, Philosophi penè omnes profitentur, se neq. fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terreri, omniáque sibi in sese esse posita, neque esse quicquam extra suam potestatem, quod ducant in bonis: hæc tamen Stoici potissimum putabant, vt hic vere dicatur propria illorum opinio: orationem pro Muræna, & librũ quartum de Finibus lege. HVIVS DISCIPLINAE, disciplinæ Stoicæ. sic vero Cicero disciplinas sæpe vocat. IN HOC VIRO, P. Rutilio. aliter in hoc vno. QVI QVVM, εὐλογία, quòd opinio inuenta sit in eo firma, & stabilis. aliter qui quanquàm. INNOCENTISSIMVS, sic libro tertio de Natura Deorum, & in oratione pro Fonteio: exemplum innocentiæ libro primo de Oratore: specimen innocentiæ in oratione in Pisonem: vir summæ innocentiæ à Liuio libro septuagesimo: vir non seculi sui modo, sed omnis æui optimus à Paterculo: vir integerrimus ab Orosio libro quinto capite decimo septimo vocatur, vt ea mittam, quæ Valerius Maximus libro sexto capite quarto scribit. IN IVDICIVM VOCATVS ESSET, lege repetundarum interrogatus esset, vt ait Paterculus: conspiratione publicanorum perculsus, vt Valerius Maximus libro secundo capite quinto refert: ab equitibus, qui tum iudicabant, damnatus, vt est apud Asconium in Diuinatione, vbi scribit, ob id illum Quæstorem damnatum, quòd cum Q. Mucio Scæuola Prætore suo

 consensisset,

consensisset, ne publicani aliquid agerent in Asia prouincia sua: Liuius vero libro septuagesimo ita scripsit: P. Rutilius vir summæ innocentiæ, qui legatus C. Marii Proconsulis à publicanorum iniuriis Asiam defenderat, inuisus equestri ordini, penes quem iudicia erant, repetundarum damnatus in exilium missus est. Videtur vterque scriptor Asconius, & Liuius, vel potius Florus errare. nam neque ille Quæstor damnatus est, sed Consularis, vt libro primo de Oratore scribitur: neque legatus C. Marii Asiam defendit, quum C. Marius in eam prouinciam nunquam, quod ego sciam, sit Proconsul profectus: quamuis postea, sed post Rutilii damnationem, P. Sulpicius legem tulerit, vt ille aduersus Mithridatem mitteretur. Quare sic interpretandum arbitror: P. Rutilius quum Asiam Quæstor defendisset, postea legatus quũ esset C. Marii tunc nescio vbi Proconsulis, damnatus est, è legatione reuocatus: quod fieri potuisse cognoscimus epistola decima quarta libri quarti ad Atticum: nisi forte apud Liuium ita legere placeat: P. Rutilius, vir summæ innocentiæ, qui legatus Q. Mucii Procõsulis à publicanorum iniuriis Asiam defenderat, & quæ sequuntur. nam ex Q. C. & ex Mucio Marius fieri facile potest. Apud Sallustium legimus, illum Metelli Numidici etiam legatũ fuisse. Fuit igitur fortasse Quæstor, deinde etiam legatus Q. Mucii Prætoris, vel Proconsulis. id enim nihil refert, vt alibi pluribus ostendimus. CONVVLSAM, ordinum dissensione, qua magis, quàm vlla culpa sua reus factus est Rutilius, vt Valerius Maximus lib. sexto capite quarto testatur. ELOQVENTISSIMI, vt infra, & in libris oratoriis ostenditur. L. CRASSVS, ET M. ANTONIVS, de quibus infra dicemus. CONSVLARES, quibuscum vero Consules fuerint, infra dicetur. Consularis autem L. Crassus treis annos integros fuit, vt ex Consulibus cognoscitur. Vnde apparet, quibus temporibus Rutilius sit condemnatus. Condemnatus est enim certe L. Crasso viuo, & Consulari, vt libro primo de Oratore, & hic cognoscimus. at Consularis ille fuit à suo Consulatu ad L. Philippi Consulatum. tunc enim decessit, vt libro tertio de Oratore scribitur. Inter hos vero Consulatus tres anni tantum integri numerantur. ADHIBERE, patronum: sic perhibere in epistolis ad Atticum. NEVTRVM VOLVIT, propterea quòd non modo supplex iudicibus esse noluit, sed ne ornatius quidem, aut liberius causam dici suã, quàm simplex ratio veritatis ferebat: quod libro primo de Oratore videre poteris. DIXIT, & illo penè Socratico genere defensionis est vsus, vt ait Quintilianus libro vndecimo capite primo. Imitatus est enim homo Romanus, & Consularis veterem illum Socratem, qui quum omnium sapientissimus esset, sanctissiméque vixisset, ita in iudicio pro se ipse dixit, vt non supplex, aut reus, sed vt magister, aut dominus videretur esse iudicum, vt libro primo de Oratore scriptum videbis: sed Valerius Maximus libro sexto capite quarto rem pluribus explicauit. PAVCA, Rutilius enim paulum Cottæ tribuit partiũ disertissimo adolescenti sororis suæ filio, quod libro primo de Oratore dicitur. C. COTTA, de quo suo loco dicetur. SORORIS, Rutiliæ, de qua Seneca in cõsolatione ad Albinam ita scribit: Rutilia Cottam filium secuta est in exilium, & vsque eo fuit indulgentia constricta, vt mallet exilium pati, quàm desiderium: nec ante in patriam, quàm cum filio rediit: eundem iam reductum, & in Repub. florentem tam fortiter amisit, quàm secuta est: nec quisquam lachrymas eius post elatum filium notauit. In expulso virtutem ostendit, in amisso prudentiam. nam & nihil illam à pietate deterruit, & nihil in tristitia superuacua, stultáque detinuit. Hanc historiam Cicero libro duodecimo ad Atticum quæsiuit, & Atticus ipse dubitauit. Videtur tamen Cicero illam postea alicunde in suum librum de luctu minuẽdo transtulisse:

vnde Seneca sit mutuatus. 15, C. Cotta. VT ORATOR, vt erat, & quidem inter probatos, vt infra dicetur. ADOLESCENS, quippe qui nondum Tribunus plebis fuisset. nam viuo L. Crasso adolescens se dicarat, & paucis diebus post mortem Crassi depulsus est per inuidiam Tribunatu, vt Cicero libro tertio de Oratore testatur. SED, hæc particula ostendit, Q. Mucium non dixisse vt oratorē, hoc modo: Cotta quidem dixit vt orator, sed Q. Mucius vt iurisconsultus. Id enim Cicero significat, quamuis prorsus non exprimat. Q. MVCIVS, Q. Mucius Scæuola Pontifex, qui Asiam sanctissime administrauit, vt Valerius Maximus libro octauo capite vltimo scribit: quanquàm nos Augurem potius significari credimus. Id enim verba demonstrāt, quibus hic, & libro primo de Oratore testatur, Rutilium à Q. Mucio nullo apparatu defensum fuisse: quod Auguri conuenit, quem supra dixit, in oratorum numero non fuisse, vt hic etiam separat ab oratoribus, quum ostendit non vt oratorem dixisse: at Scæuolam Pontificem infra describit, & libro primo de Oratore vocat eloquentissimum. Verisimile item est, ab eo defensum fuisse, cuius ipse Quæstor fuisset: quòd Quæsturæ coniunctio liberorum necessitudini esset proxima, vt Cicero quum alibi, tum epistola vndecima libri tertii decimi Fam. docet: atque eo magis, quòd Rutilius accusabatur, quòd cum suo Prætore consensisset, ne Publicani, vt ait Asconius, aliquid agerent in prouincia sua. at is Prætor per tempora Q. Mucius Scæuola Pontifex esse non potuit. Rutilius enim Scæuola Pontifice senior fuit, vt hæc temporum series à Cicerone instituta demonstrat, quum multo post Scæuola Pontifex agnoscatur. Accedit, quòd Scæuola Pontifex Consul post Rutilium nouem annis fuit. Relinquitur igitur, vt Rutilius Scæuolæ Auguris Quæstor fuerit; sed dubitari potest, an Scæuola Augur Asiæ præfuerit, nisi ipse libro primo de Oratore dicat, se Prætorem Rhodum venisse, & ita scribat Asconius: Hic est Mucius (loquitur enim de Mucio, qui Prætor Rutilii fuit) in honorem cuius Asiani diem festum Mucia nominabant: item, Q. Mucius Asiam singulariter rexerat adeo, vt dies festus à Græcis in honorem eius constitueretur, qui diceretur Mucia. & Prætor, non Consul Asiam rexit: siquidem Prætorē vocat Asconius, & constat Asiam Prætoriam prouinciam fuisse: & nouem tantum menses rexit, ob id fortasse, quòd publicanorum improbitatem diutius ferre nō potuit. Cicero certe sic epistola decima septima libri quinti ad Atticum scribit: hanc gloriam iustitiæ, & abstinentiæ fore illustriorem spero, si cito decesserimus: id quod Scæuolæ contigit, qui solos nouem menses Asiæ præfuit: quod tamen ad Scæuolam Pontificem referri posse in scholiis olim iccirco putauimus, quod Valerius Maximus libro octauo capite vltimo scribat, illum Asiæ præfuisse: nunc veremur, ne Valerius Maximus alterum pro altero more suo posuerit. nam aut Prætor, aut Consul Asiæ præfuit: de Prætore nullum habeo autorem, quem possim laudare: de Consule non videtur dicendum, quum Prætores, vt diximus, non Consules Asiam sortirentur: & Asconius dicat, eum tum prouinciam deposuisse, ne sumptui esset ærario: quin apparet in oratione in Pisonem, eum, quum L. Crassus collega prouinciam regeret, Romæ fuisse. Cicero tamen epistola prima libri sexti ad Atticum Q. Mucii P. F. edictum Asiaticum nominat. Publicani igitur Rutilium condemnarunt, & grauiter inimici illi ipsi Q. Scæuolæ fuerunt, vt libro primo Familiarium dicitur: hinc in oratione pro Plancio ita scriptum est: publicanorum in Q. Scæuolam virum omnibus ingenio, iustitia, integritate præstantem aspere, & ferociter, & libere dicta commemorem? Possit aliquis etiam dicere, alterum Rutilium iisdem ferè temporibus fuisse, qui Scæuolæ Pontificis Quæstor esse potuerit: quando post illum quatuor annis

Consul

Consul fuit. at hic, de quo loquimur, P. Rutilius Rufus, ille P. Rutilius Lupus dicebatur, qui vixit multis annis post M. Scaurum, quicum Rutilius Rufus à Cicerone in temporum serie coniungitur. Hic igitur P. Rutilius Rufus repetundarum damnatus, in exilium profectus est: cui, vt ait Valerius Maximus libro secundo capite quinto, Asiam petenti omnes prouinciæ illius ciuitates legatos secessum eius opperientes obuiam miserunt. exulare aliquis hoc loco, an triumphare iustius dixerit? Itaque Seneca in epistolis ita vere scripsit: Rutilii innocentia lateret, nisi accepisset iniuriam: dum violatur, effulsit. Ita vero tulit exilium, vt, quod idem Seneca refert, à Sylla postea reuocatus, non tantum retro cesserit, sed longius etiam cesserit. hinc Valerius Maximus libro sexto capite quarto ait: quum Rutilio reditum in patriam Syllana victoria præstaret, in exilio, ne quid contra leges faceret, remansit: idem propemodum testatur Quintilianus libro vndecimo capite primo, & Orosius lib. quinto capite decimo septimo, vbi scribit, eum in exilio consenuisse: qui quum à Mithridate Mitylenis oppressus esset, crudelitatem Regis in togatos, vestitus mutatione vitauit: quod in oratione pro Rabirio scriptum vidimus. ENVCLEATE ILLE QVIDEM, ET POLITE, VT SOLEBAT, idem dixit aliis verbis libro primo de Oratore: more suo, nullo apparatu, pure, & dilucide: quod totum ad dicendi genus attenuatum pertinet. tenues enim, vt in Oratore docet, acuti sunt, omnia docentes, & dilucidiora, non ampliora faciētes, subtili quadā, & pressa oratione limati. EA VI, ATQVE COPIA, quæ solent esse in vehementi, & sublimi dicendi genere, vt in Oratore docet. GENVS ILLVD IVDICII, repetundārum. causæ vero repetundarum, ambitus, maiestatis Reip. causa constitutæ sunt, vt ait Asconius in Diuinat. ob id Cicero in ea oratione dixit: in causis, iudiciisque publicis. MAGNITVDO CAVSAE, in qua de fama, & capite Rutilii viri tanti ageretur. Quam possumus enim reperire ex omnibus rebus ciuilibus causam, contentionémque maiorem, quàm de ordine, de ciuitate, de libertate, de capite hominis Consularis? hoc ait libro primo de Oratore. atque de his penè omnibus in eo iudicio agebatur, & ideo maiorem vim causa postulabat. POSTVLABAT, dichoreus, vt penè effingat, qualis oratio in magnis causis esse debeat. HABEMVS IGITVR, conclusio per epilogum. STOICIS ORATORIBVS, inter oratores, qui Stoicos Philosophos sunt imitati. RVTILIVM, de quo diximus vltimo loco, & ob id nunc primo ponimus, vt quem nunc etiam quasi in manibus habeamus: quamuis in epilogis ordo seruandus esse dicatur. SCAVRVM, de quo dictum est. ANTIQVIS, antiquis oratoribus, quales Cato, & Galba fuerunt, vt supra demonstratum est. VTRVNQVE, Rutilium, & Scaurum. LAVDEMVS, vt oratorem, quamuis neuter summi oratoris habuerit laudem, vt supra dixit. ILLOS, Rutilium, & Scaurum, qui generibus hisce sunt vsi. NE HAEC QVIDEM, Stoica, & antiqua, quibus Rutilius & Scaurus vsi sunt, quum alia penè omnia floruerint, quamuis plura sint dicendi genera, vt supra diximus. CIVITATE, in qua Ciceronis iudicium fuit, Romanos omnia aut inuenisse per se sapientius, quàm Græcos, aut accepta ab illis fecisse meliora, quæ quidem digna statuissent, in quibus elaborarent. hoc Tusculana prima scriptum est. GENERA, quibus Scaurus, & Rutilius vsi sunt. nam Scauri genus ad patrocinia mediocriter aptum videbatur: Rutilii exile, nec satis populari assensioni accommodatum, vt supra descripsit. HAC, de qua nunc disputo. ORATORIA LAVDE, eloquentia, quam supra non semel etiam dicendi laudem nominauit. VOLO ENIM, αἰτιολογία, cur laudet eos, quorum neuter summi oratoris habuit laudem. SCENA, in qua solent agi fabulæ, vt notius est,

quàm vt plura sint dicenda. SIC, εἰκῶν. & sanè inter scenam, & forum est quædam similitudo. vnde actores tam in scena, quàm in foro dicuntur: & scenæ seruire, & vti foro dici solet. EOS, quos motorios vocant Grammatici. nam Donatus in Adelphis ita scribit: Duo agendi sunt principales modi, motorius, & statarius: ex quibus ille tertius nascitur, qui dicitur μικτός. Quin comœdiæ ipsæ, vt idem est autor, aut motoriæ sunt, aut statariæ, aut mixtæ: motoriæ, turbulentæ: statariæ, quietiores. mixtæ, ex vtroque actu consistentes: motoria est Phormio in affectibus constituta penè maioribus, quàm stylus comicus posceret: stataria ἑαυτὸν τιμωρούμενος, vt ipse Terentius in prologo vocat: reliquæ Terentianæ fabulæ penè omnes mixtæ, vt idem Donatus in Adelphis testatur. & motorias ipse Terĕtius in prologo ἑαυτὸν τιμωρουμένου modo non describit: in quibus seruus currens, iratus senex, edax parasitus, sycophanta impudens, auarus leno, agendi sint clamore summo, cum labore maximo. CELERI MOTV, ET DIFFICILI, quo vtrique actores, sed ii in scena, illi in foro vtuntur. Actores enim fabularum sæpe clamore summo, vt ait Terentius, cum labore maximo agunt, dum referunt, & quasi repræsentant vel seruum currentem, vel tale quid agentem: actores vero causarum ingemunt sæpe, inclamant, dolent, quæruntur, Rempub. implorant, supplicant, & pedem supplodunt, vt ait Cicero libro primo de Oratore. Itaque vere vtrique motorii possunt appellari. STATARIOS, qui statarias, vt diximus, fabulas agunt ita, vt nihil penè moueantur, sed simpliciter agant, qualem Cicero epistola decima quarta videtur Antiphontem describere: nihil, inquit, tam pusillum, nihil tam sine voce, nihil tam verum: statarios vero patronos tales, qualis fuit Rutilius, qui non modo supplex iudicibus, vt supra retulimus, esse noluit, sed ne ornatius quidem, aut liberius causam dici suā, quàm simplex ratio veritatis ferebat. sic infra C. Pisonem oratorem statariū vocat. Erant etiam milites statarii, à quibus statarii oratores videri possunt appellati. SIMPLEX, sincera, sine fuco, atque adeo sine tenebris, quas summi oratores, vt Cicero, sæpe iudicibus offundunt: quum dici soleat, veritatis simplex oratio. AGENDO, in scena, & foro. NON MOLESTA, λιτότης: igitur grata, & iucunda. Tam enim actor in imitanda, quàm orator in suscipienda veritate iucundus, vt libro secundo de Oratore dicitur.

Et quoniam Stoicorum est facta mentio, Q. Aelius Tubero fuit illo tempore, L. Pauli nepos, nullo in oratorum numero, sed vita seuerus, & congruens cum ea disciplina, quam colebat, paulo etiam durior, qui quidem in Triumuiratu iudicauerit contra P. Africani auunculi sui testimonium, vacationem Augures, quo minus iudiciis operam darent, non habere: sed vt vita, sic oratione durus, incultus, horridus: itaque honoribus maiorum respondere non potuit: fuit autem constans ciuis, & fortis, & in primis Graccho molestus: quod indicat Gracchi in eum oratio. sunt etiam in Gracchum Tuberonis, is fuit mediocris in dicendo, doctissimus in disputando.

ET QVONIAM, transitio, & ὑπόμνησις quædam. nam quum paulo ante Stoicorum mentionem fecisset, ea re quasi admonitus, Q. Aelium Tuberonem Stoicum ponit, vt prorsus appareat, hunc sermonem ex tempore factum fuisse. & veniam accipit, quòd Tuberonem inserat inter eos, quos proposuerat.

rat. nam Curio, vel Gracchus sequi debuit. STOICORVM, in quibus Rutilium perfectum fuisse diximus. Q. AELIVS TVBERO, de quo quidem nos hic deinceps dicemus. ILLO TEMPORE, quo Scaurus, & Rutilius fuerunt. hinc epistola decima quinta libri quarti ad Atticum, Tuberonem, & Rutilium æquales fuisse ostendit. L. PAVLI NEPOS, nam quum L. Aemilius Paulus duas haberet filias, alteram M. Catoni Censorii filio, alteram Q. Tuberoni, vt Plutarchus in Aemilio Paulo refert, collocauit: vnde natus est hic Q. Aelius Tubero, qui propterea L. Pauli nepos hic, & in oratione pro Muræna vocatur. NVLLO IN ORATORVM NVMERO, hinc quum vellet Africanum auunculum suum laudare, ei C. Lælius orationem scripsit, vt refertur libro secundo de Oratore: vbi tamen male legitur, P. Tubero, quum scribere oporteat, Q. Tuberoni. VITA SEVERVS, qualis in oratione pro Muræna describitur. CONGRVENS, tristis igitur, vt in P. Rutilio supra. EA DISCIPLINA, Stoicorum, quorum sententiæ sunt, & præcepta eiusmodi: sapientem gratia nunquam moueri, nunquam cuiusquam delicto ignoscere, neminem misericordem esse, nisi stultum, & leuem: viri non esse, neque exorari, neque placari: & reliqua, quæ in oratione pro Muræna scribuntur. COLEBAT, vt homo eruditissimus, ac Stoicus, vt in oratione pro Muræna dicitur: ad quem Panætius vt auditorem suũ de dolore patiendo scripsit, vt Cicero libro quarto de Finibus ostendit. DVRIOR, etiam durior, quàm Stoica disciplina postulabat. QVI QVIDEM, αἰτιολογία, quare durior appelletur. TRIVMVIRATV, nos adhuc quærimus historiam, in qua scriptum sit, Q. Tuberonẽ Triumuirum fuisse, & contra P. Africani testimonium iudicasse. Scimus quidem nos illis temporibus Tib. Gracchum, Ap. Claudium, & C. Gracchum primum, deinde Fuluium Flaccum, C. Gracchum, & C. Carbonem Triumuiros diuidendis agris creatos fuisse, quod Liuius libro quinquagesimo octauo, & sequenti scripsit: sed non videtur verisimile postea etiam creatum fuisse, qui Graccho ipsi molestus esset futurus, aut certe illum molestum ei fuisse, quo autore creatus fuisset, ne ingratus dici merito posset. Verum quoniam Romæ erant alii Triumuiri, vt Capitales, & Monetales, & alii, quos etiam iudicasse legimus, fortasse Q. Tubero ex his vnus fuit. P. AFRICANI, P. Cornelii Scipionis Africani Aemiliani, de quo supra diximus. AVVNCVLI SVI, nam Scipio, vt supra dictum est, L. Pauli filius fuit, & frater Aemiliæ, quæ mater ipsius Tuberonis fuit. hinc auunculum quoq. lib. secũdo, & tertio de Orat. vocat. TESTIMONIVM, quod ea de re P. Africanus ipse dixerat. VACATIONEM, Q. Tubero iudicauit Augures vacationem non habere, quo minus iudiciis operam darent. Tempore certe Ciceronis non videntur habuisse. nam Cicero ipse quum esset Augur, verebatur tamen, ne sors de iudicatu sua educeretur, vt libro duodecimo ad Atticum videre poteris. hinc libro decimo tertio rogat Atticum ipsum, videat, vt iudiciali molestia careat. Q. igitur Tubero contra P. Africani testimoniũ iudicauit, Augures cogi posse, vt iudices fierent, & sic iudiciis operam darent: quòd huius rei nullam vacationem haberent. aliter vocationem, vt sit hic sensus: Tubero iudicauit, Augures non habere vocationem, vt in iudiciis minus versarentur. nam si vocationem haberent, & in ius vocare possent, esset necesse, iudiciis operam dare, & sic à munere suo sæpius auocari: quod ne fieret, Romani videntur sanxisse, ne Augures vocationem haberent, vt habebant Consules, & alii magistratus, qui habebant imperium, vt Gellius libro decimo tertio capite

t

duodecimo ſcribit. VT VITA, durus, paulo ante. ORATIONE DVRVS, INCVLTVS, HORRIDVS, vt Stoicus, & ſtudioſus Stoicorum, quorum oratio à Cicerone ſpinoſa ſolet appellari. ITAQVE, quum vita durus, & oratione fuerit. HONORIBVS, vt Prætura, & Conſulatu. MAIORVM, Aeliorum, quorum multi Conſules leguntur: &, niſi fallor, huius pater anno ab Vrbe Condita quingenteſimo octuageſimo ſeptimo cum M. Iunio Penno Conſul fuit. NON POTVIT, quòd vita durus eſſet, & oratione. & ſanè deiectus eſt Prætura, quòd in celebranda morte Africani pellibus hœdinis lectulos Punicanos ſtrauiſſet, & vaſa Samia expoſuiſſet. Populus enim, qui dabat honores, grauiter tulit hanc Tuberonis peruerſam ſapientiam, vt ait Cicero in oratione pro Muræna. FVIT, Q. Tubero. CONSTANS CIVIS, ET FORTIS, ſic in oratione pro Muræna, homo integerrimus, & ciuis optimus appellatur. GRACCHO, Tiberium'ne, an Caium ſignificet, vix ſciri poteſt: niſi quis putet Tiberium ſignificari, quòd eius mentio ſupra ſit facta ſuo loco, & ea dicta, quæ fuerunt dicenda: Caius vero in ſuum locum dilatus. Nec ego contendam, ſi quis hunc eſſe dicat Caium, vel ob id, quòd Cicero ſæpe Gracchum quum ſine prænomine dicit, Caium, vt libro tertio de Oratore, ſignificat. Illud accedit, quòd Cicero quum de Tuberone loqui cœpit, recordabatur, ſe, vt propoſuerat, poſt P. Rutilium debere dicere de C. Graccho, vt ille tum quaſi obuerſaretur dicenti. Vnde par videtur, credere, hic illum ſignificari, præſertim quum ætas etiam magis conueniat. MOLESTVS, quo tempore Gracchus ipſe ſuis legibus Rempublicam perturbabat, vt Plutarchus, & alii ſcribunt. EVM. Q. Tuberonem. ORATIO, quæ tunc extabat, vt orationes vtriuſque tunc extabant: quod ſupra de Tiberii, & infra de Caii orationibus teſtatur. SVNT, orationes, quæ non ſunt hodie. IS, Q. Tubero. MEDIOCRIS IN DICENDO, fuit igitur in aliquo oratorum numero, quum Fannius ſupra, & infra L. Cotta in mediocribus oratoribus numerentur: & dicere ſit oratorum. ſic enim Cicero ipſe in Oratore ſcribit: diſputandi ratio, & loquendi dialecticorum eſt, oratorum autem dicendi, & ornandi. Quo pacto igitur paulo ante dixit, illum nullo in oratorum numero fuiſſe, & paulo poſt in eo nullam eloquentiam fuiſſe? Videntur hæc ipſa profectò inter ſe pugnare ſic, vt interdum dubitem, ne Cicero, ſi fas eſt dicere, parum diligens hac in parte fuerit: niſi ſic interpretemur: Q. Tubero fuit mediocris in dicendo natura, ſed ipſe voluit eſſe durus, incultus, & horridus ita, vt in nullo oratorum numero ſit ponendus: vel in dicendo fuit mediocris, ſed in ſcribendo non valuit: vnde Lælius ei P. Africanum laudanti orationem ſcripſit: quod argumento ſit, eum ſcribere neſciſſe, quamuis in Gracchum vtcunque ſcripſerit. Quum vero res nulla tantum ad dicendum proficiat, quantum ſcriptio, vt ſupra dixit, & Q. Tubero neque bene ſcriberet, & eſſet in dicendo mediocris, dici poteſt, in nullo oratorum numero fuiſſe, quod de Galba dici non poteſt: qui quamuis male ſcripſerit, in dicendo tamen ſummus fuit ita, vt orator appelletur. DOCTISSIMVS, eruditiſsimus dicitur in oratione pro Muræna: quippe qui Philoſopho dies & noctes operam dediſſet, vt libro tertio de Oratore ſcribitur: vt Stoicus. omnes enim ferè Stoici prudentiſsimi in diſſerendo paulo poſt dicuntur. DISPVTANDO, dichoreus.

Tum

Tum Brutus, Quàm hoc idem in nostris cõtingere intelligo, quod in Græcis, vt omnes ferè Stoici prudentißimi in disserẽdo sint, & id arte faciant, sintq. architecti penè verborũ; iidem tradu cti à disputãdo ad dicendũ, inopes reperiantur. vnũ excipio Catonẽ, in quo perfectißimo Stoico summã eloquentiam nõ desiderẽ: quam exiguã in Fannio, ne in Rutilio quidem magnã, in Tuberone nullam video fuisse. Et ego, Non, inquam, Brute sine causa: propterea quòd istorum in dialecticis omnis cura cõsumitur, vagũ illud orationis & fusum & multiplex non adhibetur genus: tuus autẽ auunculus, quẽadmodum scis, habet à Stoicis id, quod ab illis petendum fuit; sed dicere didicit à dicendi magistris, eorúmq. more se exercuit. quòd si omnia à philosophis essent petenda, Peripateticorum institutis commodius fingeretur oratio. quo magis tuum Brute iudicium probo, qui eorum, id est ex vetere Academia, philosophorum, sectam secutus es, quorũ in doctrina atque præceptis disserendi ratio coniungitur cum suauitate dicendi & copia. quanquam ea ipsa Peripateticorum Academicorúmque consuetudo in ratione dicendi talis est, vt nec perficere oratorẽ posit ipsa per sese, nec sine ea orator esse perfectus. nam vt Stoicorum astrictior est oratio, aliquantóque contractior, quàm aures populi requirunt: sic illorum liberior & latior, quàm patitur consuetudo iudiciorum & fori.

TVM BRVTVS, digreßio. NOSTRIS, Latinis hominibus. PRVOENTISSIMI IN OISSERENOO SINT, propterea quòd Stoicorũ in dialecticis omnis cura cõsumitur, vt paulo post ait. disputãdi vero ratio, & loquẽdi dialecticorũ est, vt ex Oratore paulo ante retulimus. Itaq. Stoici disputationũ suarum, atq. interrogationũ laqueis homines irretitos solent tenere, vt ait lib. primo de Orat. ARTE, dialectica, quã Stoici diligẽter persecuti sunt, vt ait in Topicis: quãquam multi dubitant, an ars sit Dialectica, vt supra de Rhetorica diximus: Cic. tamẽ infra, de Ser. Sulpicio loquẽs, artẽ maximã vocat. ARCHITECTI PENE VERBORVM, ex omnibus enim philosophis Stoici plurima nominarunt. Zeno vero Stoicorũ princeps nõ tam rerũ inuentor fuit, quàm nouorũ verborum, vt lib. tertio de Finibus ostenditur. &, penè, dixit, quòd trãslatio paulo durior videbatur, architectos verborũ ita dicere. A DISPVTANOO AD DICENDVM, à Dialectica ad Rhetoricam. INOPES REPERIANTVR, quippe quòd totũ genus hoc & Zeno, & ab eo qui sunt, aut non potuerũt, aut noluerunt, certe reliquerunt, vt supra retulimus. VNVM EXCIPIO, ex tot Stoicis, qui traducti à disputando ad dicendum, inopes reperiũtur. CATONEM, M. Porcium Catonẽ, qui se tẽporibus hisce Vticæ interfecit, & Vticẽsis est appellatus. IN QVO, in cuius scripto, vt quũ dico, in Cicerone nihil desidero: vel in hoc verbo, in quo, & paulo post in verbo, habet, loquitur de Catone tanquam adhuc viuo. & sanè quũ Cicero hunc dialogum est exorsus, forte Cato adhuc viuebat: & illum vel ob id suo loco postea non posuit, vel ne Cæsarem offenderet. PERFECTISSIMO STOICO, qualis in oratione pro Muræna, & lib. tertio de Finibus describitur.

NON DESIDEREM, quòd in eo sit, vt tribuit Sallustius, & Cicero ipse, qui libro quarto de Finibus affirmat, illum solitum fuisse, apte, & rotunde dicere, quod à rhetoribus habuisset: & ostendit epistola, quæ nunc quoque libro decimo quinto Familiariũ Ciceronis inuenitur. EXIGVAM, eius enim omnis in dicendo facultas neque nimis fuit infans, neque perfecte diserta, vt supra dictum est. FANNIO, C. Fannio Lælii genero, qui & ipse Stoicus fuit: quippe qui Panætium Stoicum audiuit, vt supra vidimus. RVTILIO, qui in quodam tristi, & seuero genere dicendi versatus est, vt apparuit supra. NVLLAM, ita, vt, quod supra dictum est, nullo in oratorum numero fuerit. VIDEO, ex his, quæ tu Cicero nobis retulisti. SINE CAVSA, non sine causa fiunt ea, quæ tu dicis: vt Stoici traducti à disputando ad dicendum, inopes reperiantur; & sit eloquens Cato, quamuis Stoicus sit etiam perfectissimus. PROPTEREA QVOD, αἰτιολογία. ISTORVM, Stoicorum, de quibus nunc loquimur. IN DIALECTICIS, nam quum omnis ratio diligens disserendi duas habeat partes, vnam inueniendi, alteram iudicandi, Stoici iudicandi vias diligenter persecuti sunt, eam scientiam, quam dialecticen appellant: vt ait in Topicis, & libro quarto de Finibus: quæ ratio loquendi est contractior, quum dicendi sit latior, vt ait in Oratore. VAGVM ILLVD ORATIONIS, ET FVSVM, ET MVLTIPLEX, est quædam περίφρασις eloquentiæ, quam Cicero variis modis solet describere sic tamen, vt eam ferè semper copiosam vocet, vt dialecticæ quasi opponat. NON ADHIBETVR, à Stoicis, qui totum hoc genus, vt ante retulimus, aut non potuerunt, aut noluerunt, certe reliquerunt: quòd eorum hæresis nullum sequatur florem orationis, neque dilatet argumentum, sed minutis interrogationibus, quasi punctis, quod proposuit, efficiat, vt est in Paradoxis. orationis enim genus habent fortasse subtile, & certe acutum, sed vt in Oratore exile, inusitatum, abhorrens ab auribus vulgi, obscurum, inane, ieiunum, vt libro tertio de Oratore scribitur, vbi Crassus eos reiicit. TVVS AVTEM AVVNCVLVS, M. ipse Cato Seruiliæ matris tuæ frater, vt Cicero libro tertio de Finibus, & Plutarchus in Bruto scribunt. SCIS, vt sororis filius, ipsius in Cypro comes, & tandem gener, vt Plutarchus ostendit: sic libro tertio de Finibus; erat, vt scis, in Catone inexhausta auiditas legendi. HABET A' STOICIS, sic, loquens cum illo libro quarto de Finibus, dixit, habes à rhetoribus. A' STOICIS, ab Antipatro Tyrio præceptore, vt apud Plutarchum potes legere. ID, vt possit, & sciat de magnitudine animi, de continentia, de morte, de omni laude virtutis, de Diis immortalibus, de charitate patriæ Stoice dicere, quod in Paradoxis, & in oratione pro Muræna refertur. DICERE DIDICIT A DICENDO, προσονομασία, quam Pontanus vocat alliterationem. A DICENDI MAGISTRIS, à rhetoribus, libro quarto de Finibus. EORVMQVE, dicendi magistrorum. MORE, quo magistri pueros exercent. SE EXERCVIT, ἤσκει τὸν λόγον, vt ait Plutarchus, quòd eam rem sibi apud vulgus profuturam putaret: οὐ μέντοι μεθ᾽ ἑτέρων ἐποιεῖτο τὰς μελέτας οὐδ᾽ ἠκροάσατο λέγοντος οὐδείς. Quare sic est dicendum: exercuit se ipse, vt magistri pueros exercere solent, sed à nemine voluit audiri. Itaq. vtebatur ille quidem exercitationibus, de quibus Cic. sæpe, Quintilianus lib. secũdo cap. quarto, Theon, & Aphthonius scribunt, sed intra priuatos parietes, ne à quoquam posset audiri. ESSENT PETENDA, vt olim, quũ iidem erant viuendi præceptores, atq. dicendi: sed Socrates res istas ita separauit, vt alii nos sapere, alii dicere doceant, vt libro tertio de Oratore Crassus ait. PERIPATETICORVM, qui

Peripa

Peripatetici dicti sunt, quia disputabant inambulantes in Lycio, vt libro primo Academicarum quęstionū dicitur. nam περιπατεῖν inambulare significat. INSTITVTIS, scriptis, & institutis, vt libro quinto de Finibus ait. COMMODIVS FINGERETVR ORATIO, quòd Peripatetici sibi cum oratoribus cognationem esse dicant, vt libro secundo Academicarum quæstionum videre licet: quin ex eorum scriptis, & institutis omnis sermo elegans sumi potest, vt Cicero libro quinto de Finibus ostendit, & Crassus libro tertio de Oratore pluribus verbis disputauit. QVO MAGIS, si Brutus Peripateticus fuisset, sequeretur hoc modo conclusio: Peripateticorū institutis cōmodius oratio fingitur, iccirco Brute tuū iudicium probo, qui Peripateticorū sectā secutus es. nunc Brutus Peripateticus non est, id quod ostendunt verba, quæ statim subiungit, id est ex vetere Academia: vt hæc conclusio vix sequi posse videatur, nisi viris etiā doctis assentiamur, qui verba illa, id est ex vetere Academia, tollunt, arbitrantes interpretationē quandam esse insertā. sed sit inserta, vt mihi etiam videtur, Brutus certe Academicus, nō Peripateticus fuit: & quod ait Plutarchus, ἐξήρτητο τῆ παλαιᾶς ἀκαδημίας, καὶ ἀντίοχ θαυμάζων μὲν ἀντίοχον ἀσκαλωνίτην: φίλον δὲ καὶ συμβιωτὴν τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ πεποιημένος ἀρίστωνα. Idem propemodum Cicero infra, in fine huius dialogi, & libro quinto de Finibus scribit, nisi quòd Aristum, non Aristonem Antiochi fratrem vocat. Quin idem Cicero in Paradoxis testatur se, & Brutum eandem Philosophiam secutos: nec est dubium, quin Cicero Academicus fuerit: qui libro decimo tertio Brutum item Antiochium vocat: Antiochus vero, quod satis constat, veteris Academiæ nobilissimus, & prudentissimus Philosophus fuit: vt iam videre omnes possint, Brutum Academicum fuisse: Cicero tamen in epistolis, ad eum scribens, ait: cedebas Brute, quoniam Stoici vestri negant fugere sapientis: quæ res facit, vt penè audeam dicere, tam hic Peripateticum, quàm alibi Stoicum, & Academicum, posse appellari, præsertim quum Cicero se ipse quoq. interdum faciat Stoicum, qui semper Academiam fuerat professus: & faciat eo potissimum tempore, quo Brutum quoque Stoicum vocat, id est post Cæsaris mortem, quum libros de Officiis scriberet: quid ita? quia Cicero, & Brutus ea sentiebant tunc quasi Stoici, quæ sanè non probarentur in vulgus: quòd nihil præter virtutē in bonis ducerent, nec ea ferre possent, quæ multitudini placebant. Itaq. neuter tum Romæ tuto esse poterat, vt in epistolis ad Atticum legimus. Ante vero Cæsaris mortem vterque plus ea philosophia vtebatur, in qua dicuntur ea, quæ non multum discrepant ab opinione populari, vt in paradoxis ostēdit. Hunc vero dialogum scripsit ante Cæsaris mortem, vt hic Brutus Academicus omnino sit dicendus. sed rursus illud occurrit: cur non Peripateticus potius, vt conclusio consequatur? quia nihil refert, siue Peripateticus, siue Academicus appelletur, quòd veteres Academici, & Peripatetici iidem esse censebantur, vt libro secundo de Officiis, & alibi Cic. demonstrat. Quin Antiocho Stoici cum Peripateticis re cōuenire, verbis discrepare videbantur, vt libro primo de Natura Deorum ait: id quod lib. secundo Academicarum quæstionum, lib. tertio, & quinto de Finibus, & lib. tertio de Oratore pluribus disputatur: vt iam parū referat, quo nomine Brutum Cic. vocet alibi, dum hoc loco suo argumento seruiat. ID EST EX VETERE ACADEMIA, quamuis hæc interpretatio, vt diximus, inserta videatur, nos tamen eam vel vt alterius interpretationem, vel vt Ciceronis scriptionem interpretemur. VETERE, fuit enim Academia παλαιὰ, μέση, νέα, vt in Bruto, & Lucullo scribit Plutarchus: & veteris quidem Academiæ princeps, vt ait Laërtius, fuit Plato, mediæ Arcesilaus, nouæ Lacydes: nec Cicero dissentit, nisi quòd in fine libri primi Academi-

t iii

carum quæstionum & libro tertio de Oratore veterem tantū, & nouam videtur agnoscere. ACADEMIA, ἀκαδημία vt scribunt Græci, & præsertim Hesychius, λουτρὸν dicitur: & quoniam gymnasium Platonis prope λουτρὸν erat, Academia fuit appellata. Laërtius tamen ab Academo, vel Hecademo heroë dictam fuisse scribit: quicum sentiunt Suidas, & Aristophanis Interpres, qui addunt, illum quædam reliquisse, vt locus instauraretur, & ornaretur, vt nunc mittam, quæ Plutarchus in Theseo refert. Hic locus sex stadiis à Dipylo porta vrbis Atheniensium, vt Cicero libro quinto de Finibus est testis, distabat: quanquam Liuius libro trigesimo primo mille passus dicere videatur. Hanc ipsam Academiam Mineruæ sacram fuisse docet Athenæus libro decimo tertio: vnde, quod Suidas, & Aristophanis Interpres referunt, circum eum locum erant oliuæ sacræ Mineruæ, αἱ καλοῦνται μορίαι: de quo quidem loco Plutarchus in libello de Exilio scribit in hanc sen tentiam: Academia ter mille drachmis emptus agellus Platonis, Xenocratis, atque Polemonis domicilium fuit. & à Platone quidem, vt ait Crassus libro tertio de Oratore, Aristoteles, & Xenocrates: quorum alter Peripateticorum, alter Academiæ nomen obtinuit: vnde Academici Philosophi sunt appellati: qui in vtranque partem solebant disputare, & nihil tamen affirmare, vt Cicero, & Lucianus ostendunt: quod institutum nostrates homines vel hodie sequi videntur: qui nouas quotidie instituunt quasi societates, quas Academias vocant, ob id etiam fortasse, quòd, vt autor est Suidas, λέγεται ἀκαδημία ἡ τῶν φίλων διατριβή. SECTAM, τὴν αἵρεσιν. SECVTVS EST, videtur locus ἀπὸ τῆς συζυγίας, si secta est, sequi oportet: vt, si compascuus ager est, ius est compascere: lege Topica. DOCTRINA, ratione, & modo docendi, vt libro primo de Oratore ius ciuile sine doctrina percipi potest: & libro secundo de Oratore: eorum, qui docent Rhetoricam, doctrina est perridicula. PRAECEPTIS, quæ tradunt. DISSERENDI RATIO, διαλεκτική, libro secundo de Oratore. CONIVNGITVR, in principio libri quarti de Finibus ita scribit Cicero: Hoc loco tantum dico, à veteribus Peripateticis, Academicísque, qui in re consentientes, vocabulis differebant, eum locum, quem ciuilem recte appellare videmur, Græci πολιτικὸν, grauiter, & copiose tractatum. quàm multa illi de Repub. scripserunt? quàm multa de legibus? quàm multa non solum præcepta in artibus, sed etiam exempla in orationibus bene dicēdi reliquerunt? Primum enim illa ipsa, quæ subtiliter disserenda erant, polite, aptéque dixerunt, quum definientes, tum partientes. deinde ea, quæ requirebant orationem ornatam, & grauem, quàm magnifice sunt dicta ab illis, quàm splendide? CVM SVAVITATE DICENDI, ET COPIA, cum eloquentia. Est enim περίφρασις eloquentiæ quædam, qua duo tantum dicendi genera complectitur, medium, in quo plurimum est suauitatis: & vehemens, quod copiosum etiam solet appellari. QVANQVAM, correctio, ne quis putet, se ex doctrina, & præceptis eorum tantum posse dicendi facultatem consequi. EA IPSA, qua de loquor: & sic ostendit, se de Peripateticorum, Academicorúmque consuetudine locutum, quos coniungit, quòd eosdem putaret esse, vt diximus. PERIPATETICORVM, ACADEMICORVMQVE, quum prius Academici fuerint, ordinē mutat, vt oratio crescat apud ipsum, & Brutum, qui, vt diximus, erant Academici. RATIONE DICENDI, eloquentia, περίφρασις. NEC PERFICERE ORATOREM POSSIT IPSA PER SESE, quòd illorum oratio sit liberior, & latior, quàm patitur consuetudo iudiciorum, & fori, paulo post. potest & illa ratio afferri, quam Crassus libro primo de Oratore proponit: orator quum Philosophis cognitionem rerum concesserit, quòd in ea solum illi voluerint elaborare, tractationē orationis

sibi

sibi assumet:sic etiã in Oratore scribitur:non in Philosophia sunt omnia, sed sic adiuuat, vt palæstra histrionẽ. NEC SINE EA ORATOR ESSE PERFECTVS, positum sit, inquit in Oratore, sine Philosophia non posse effici, quem quærimus, eloquentem. &, vt mittam, quæ libro primo de Oratore hac de re disputantur, sic L.Crassus libro tertio de Oratore concludit: si illam præclaram, & eximiam speciem oratoris perfecti, & pulchritudinem adamatis, aut nobis hæc Carneadia, aut illa Aristotelia vis est comprehendenda. Carneades autem fuit Academicus, & Aristoteles Peripateticorum princeps, vt omnes norunt. NAM, αἰτιολογία. ASTRICTIOR EST, quòd minutis interrogatiunculis, quasi punctis, quod proposuit, efficiat, vt supra retulimus. CONTRACTIOR, qualis est Dialecticorũ, in quibus omnis Stoicorum cura consumitur, vt supra dictum est. QVAM AVRES POPVLI REQVIRVNT, nam Stoicorum genus orationis abhorret ab auribus vulgi, vt libro tertio de Oratore Crassus ostendit. nam quæ dicuntur à Stoicis, non sanè probantur in vulgus, vt ait in Paradoxis: vt ea Philosophia omnino aditum habere nullum possit in vrbem, in forum, in curiam, quod libro quarto de Finibus ostendit. SIC, ἀντίθετον. ILLORVM, Peripateticorum, & Academicorum. LIBERIOR, videtur quidem exponi posse, vel potius interpretari, quæ libertate quadam vtatur, vt os Academiæ in epistolis ad M. Varronem, sed tamen hic interpretandum est, liberior, laxior, solutior, vt sit ἀντίθετον, in quo astrictior, & liberior, vt contractior, & latior, opponantur: præsertim quum Academicis, & Peripateticis hic, & Tusculana quarta nihil vberius esse testetur. IVDICIORVM ET FORI, vbi lites, & causæ tractantur ita, vt non sit opus tot inductionibus, & argumentis, quibus Academici, & Peripatetici solent abuti, & sic latius loqui, quàm foro conueniat. hinc in Oratore ita scribit: Platonis, & aliorum Philosophorum disputationibus & exagitatus maxime orator est, & adiutus. Omnis enim vbertas, & quasi sylua dicendi ducta ab illis est, nec satis tamen instructa ad forenses causas: quas, vt illi ipsi dicere solebant, agrestioribus musis reliquerunt. & paulo post ait: illorũ oratio neq. neruos, neq. aculeos oratorios, ac forenses habet.

Quis enim vberior in dicendo Platone? Iouem sic, vt aiunt Philosophi, si Græce loquatur, loqui. quis Aristotele neruosior? Theophrasto dulcior? lectitauisse Platonem studiose, audiuisse etiam Demosthenes dicitur: idque apparet ex genere & granditate verborum. dicit etiam in quadam epistola hoc ipse de sese. sed & huius oratio in philosophiam translata pugnacior, vt ita dicam, videtur, & illorum in iudicia pacatior. nunc reliquorum oratorum ætates, si placet, & gradus persequamur. Nobis vero, inquit Atticus, & vehementer quidem; vt pro Bruto etiam respondeam.

QVIS ENIM, αἰτιολογία per interrogationem, quòd Academicorum, & Peripateticorum oratio sit liberior, & latior, & quidem per exemplum Platonis vt Academicorum principis, & Aristotelis atque Theophrasti, qui Peripatetici fuerunt. VBERIOR, nam Plato varius, & multiplex, & copiosus fuit, vt ait libro primo Academicarum quæstionum. DICENDO, fuit enim Plato non intelligendi solum, sed etiam dicendi grauissimus autor, & magister, vt in Oratore dicitur: & si voluisset genus dicendi forense tractare, potuisset facere, vt est scriptum lib. primo de Officiis: qui libro primo de Ora-

tore L. Crasso in irridẽdis oratoribus orator summus videtur: de quo Quintilianus libro decimo capite primo scribit ita Quis dubitet Platonẽ esse præcipuum? siue acumine differendi, siue eloquendi facultate quadam diuina, & Homerica: multum enim supra prosam orationem, & quam pedestrem Græci vocant, surgit, vt mihi non hominis ingenio, sed quodam Delphico videatur oraculo instinctus. PLATONE? quasi quodam Deo Philosophorum, vt Cicero libro secundo de Natura Deorum vocat. IOVEM SIC, VT AIVNT PHILOSOPHI, SI GRAECE LOQVATVR, LOQVI, aliter, Iouẽ sicut aiunt Philosophi, si græce loquatur, sic loqui: sed neutra mihi lectio satis probatur, quando in vtraque verbum desideres necesse est, quod nec satis commode apponi potest. Quare nos ita legendum putamus: Iouem sic aiunt Philosophi, si græce loquatur, loqui: Dicunt Philosophi Iouem sic loqui, si græce loquatur. sic, inquam, loqui, vt Plato loquitur. tollatur igitur particula, vt, quæ nata videtur ex primis literis verbi sequentis, aiunt. Hae de re Plutarchus ita scribit in Cicerone: περὶ τῶ πλάτωνος διαλόγων ὡς τῶ διὸς εἰ λόγῳ χρῆσθαι πέφυκεν, οὕτω διαλεγομένου. ARISTOTELE, Peripateticorum principe, quem, excepto Platone, haud scio, an recte dixerim principem Philosophorum, vt libro quinto de Finibus ait. NERVOSIOR? atqui sic in Oratore scribit: Theophrasti, Xenophontis, Aristotelis, & Platonis oratio neq. neruos, neque aculeos oratorios, ac forenses habet. vt hic videatur interpretandum, neruosior, inter Philosophos, præsertim quum ibi non neget illam orationem neruos, & aculeos prorsus habere, sed neget habere neruos, & aculeos oratorios, ac forenses. Aristotelis igitur oratio, vt Philosophica, videtur neruos habere ita, vt proxime accedat ad oratoriam. Vnde flumen orationis aureum fundere Aristoteles libro secundo Academicarum quæstionum dicitur à Cicerone, qui sic in Oratore etiam scribit: Quis omnium doctior? quis acutior? quis in rebus vel inueniendis, vel iudicandis acrior Aristotele? & libro secundo Academicarum quæstionum: Aristotele profectò nihil est acutius, nihil politius: & Quintilianus libro decimo capite primo: Quid Aristotelem? quem dubito, an scientia rerum, an scriptorum copia, an eloquendi suauitate, an inuentionum acumine, an varietate operum clariorem putem. Mitto nunc, quæ cæteri de Platone, & Aristotele dicant. THEOPHRASTO, de quo diximus. DVLCIOR? Theophrastus enim diuinitate loquendi nomen inuenit: & dulcis ipse fuit, & eius discipuli, vt Demetrius Phalereus: qui fuit orator parum vehemens, dulcis tamen, vt, quod libro primo de Officiis dicitur, Theophrasti discipulum posiis agnoscere. PLATONEM, Platonis librum, & Platonem ipsum, hic interpreteris, propemodum necesse est, vt Platonis postea librum ad verbum, lectitauisse, & Platonem ad verbum, audiuisse, referas. STVDIOSE, nescias cum lectitauissẽne, an cum audiuisse verbo hanc vocem iungas. nam, si cum sequenti iunxeris, verborum compositio non satis apta, sin cum superiori, non satis Ciceroniana videatur. Solet enim Cicero frequenter dicere: studiose audire, diligenter legere. Quin libro primo de Oratore Demosthenes dicitur Platonis studiosus audiendi fuisse, vt fortasse commodius hæc vox studiose cum verbo, audiuisse, iungi posiit. AVDIVISSE, frequens enim fuit Platonis auditor, vt ait in Oratore, & libro primo de Oratore, & libro primo de Officiis: & Ciceronem quidem Quintilianus, Lucianus, & Laertius videntur imitati, quũ idem propemodum hac ipsa de re scripserunt. DEMOSTHENES, orator, de quo supra diximus. IDQVE, Demosthenem Platonis auditorem fuisse. APPARET, locus à similitudine, de qua Cicero in Topicis: & si videtur vnũ ex attributis personæ, quod Cicero libro primo de Inuentione victum vocat.

cat. oratio igitur vtriusque est admodum similis. nam Platonis oratio media inter carmen, & orationē solutam ab Aristotele collocatur ita, vt ob id fortasse etiam Panætius Platonem Homerum Philosophorum vocarit. Demosthenes vero ipse quoque sic est grandis, vt Cicero Demosthenis fulmina dicere non dubitarit. GENERE, quo Demosthenes vtitur in orationibus. GRANDITATE, σεμνότητα. σεμνὸς enim grandis à Cicerone verti solet: & Demosthenes ab eodem lib. secūdo ad Atticum σεμνότερος appellatur: Theon vero ita scribit: τί γὰρ ἂν μεῖζον ἢ σεμνότερον Δημοσθένους: & Hermogenes σεμνότητα τοῦ μεγέθους tanquàm speciem generi subiicit. EPISTOLA, epistolis, ex oratore. sed illæ epistolæ vel non extant, vel, si extant, Cicero rem male percepit. non enim Demosthenes in illis epistolis de se, sed de Heracleodoro loquitur. Non audeo tamen affirmare hoc ipsum de Cicerone, qui tantum industriæ, & studii in scribendo poneret: sed verisimile videtur, quum Plutarchus in Demosthenis vita verbum nullum, quantum videre potui, faciat, facturus, si legisset: & Laërtius in hac re testimonio Polemonis vtitur, ipsius Demosthenis potius vsurus, si fuisset: quod idem de Gellio dicas, licet. HVIVS, Demosthenis. PHILOSOPHIAM, cuius orationis genus est æquabile, & temperatum, vt ait libro primo de Officiis: vt est dialogus, qui, vt scribit Lucianus, σεμνότητα ἐποίει τῆς συνουσίας φιλοσοφίᾳ πάνυ καὶ ἀρετῇ. PVGNACIOR, qualis eorum solet esse oratio, qui dicunt in iudiciis, & foro, vbi ferè semper est studium contentionis, quem ἀγῶνα Græci vocant, vt libro primo ad Atticum legimus: vnde prælia Cicero huiuscemodi contentiones, & illud dicendi genus, concertatoriū genus appellare non dubitauit. VT ITA DICAM, accipit veniam, ne translatio durior esse videatur. ILLORVM, Philosophorum, præsertim Platonis, Aristotelis, & Theophrasti, quos paulo ante nominauit. IN IVDICIA, translata. aliter in iudicio, id est ἐν τῷ δικαστηρίῳ. οἱ γὰρ ἐν ταῖς φιλοσοφίαις πολὺν χρόνον διατρίψαντες εἰς τὰ δικαστήρια ἰόντες γελοῖοι φαίνονται ῥήτορες, vt ait Plato in Theæteto, vbi causas etiam ponit. PACATIOR, nā quietum est Philosophorum disputandi genus, libro primo de Officiis. Ipsis enim πάρεστι σχολὴ καὶ τοὺς λόγους ἐν εἰρήνῃ ἐπὶ σχολῆς ποιοῦνται, vt scribit Plato in Theæteto. Pugnacior, & pacatior est ἀνεκτόν. NVNC, ad ordinē supra propositum, & postea intermissum reuertitur. AETATES, quibus institui oratorum genera distinguere, supra. PLACET, nobis. GRADVS, gradus tēporum, sicut alibi dixit, vt repetat, quod ita supra dixit: Atticus me inflammauit studiō illustrium hominū ætates, & tempora persequendi. & sanè Cicero hoc ipsum, vt videmus, agit. PERSEQVAMVR, dichoreus post longā digreſsionem. NOBIS VERO, placet.

Curio fuit igitur eiusdem ferè ætatis, sanè illustris orator, cuius de ingenio ex orationibus eius existimari potest: sunt enim & aliæ, & pro Ser. Fuluio de incestu nobilis oratio. nobis quidem pueris hæc omnium optima putabatur: quæ vix iam comparet in hac turba nouorum voluminum. Præclare, inquit Brutus, teneo, qui istam turbam voluminum effecerit. Et ego, inquam, intelligo Brute, quem dicas. certe enim & boni aliquid attulimus iuuentuti, magnificentius, quàm fuerat genus dicendi, & ornatius: & nocuimus fortasse, quòd veteres orationes post nostras, non à me quidem, (meis enim illas antepono) sed à plerisque legi sunt desitæ. Enumera, inquit, me in plerisque. quanquam video mihi

multa legenda iam te autore, quæ antea contemnebam. Atqui hæc, inquam, de incestu laudata oratio, puerilis est locis multis: de amore, de tormentis, de rumore, loci sanè inanes, verùtamen, nondum tritis nostrorum hominum auribus, nec erudita ciuitate, tolerabiles. scripsit etiam alia nonnulla; & multa dixit, & illustria, & in numero patronorum fuit: vt eum mirer, cum & vita suppeditauisset, & splendor ei non defuisset, Consulem non fuisse.

CVRIO, C. Scribonius Curio, quem supra in ordine M. Scauro, P. Rutilio, & C. Graccho præposuerat. Curiones autem, vt ait Varro, dicti à curiis, qui fiunt, vt in his sacra faciant: & sacra, quæ in curiis fiebant, curionia dicebatur, vt Sex. Pompeius scribit, & æs Curionum, quod dabatur Curioni ob sacerdotium Curionatus: hinc apud Liuium maximos Curiones leges: hinc Scribonii videntur hoc cognomen sortiti, quòd olim, vt Liuius libro quadragesimo primo refert, C. Scribonius Curio factus fuit, vel plures ex iis fortasse in curiis sacra fecerũt: nisi forte quis putet Curiones ob id dictos, quòd essent macilenti, vt Plautus agnum curionem vocat. sed quacunque ratione, & causa Curiones sint appellati, Scribonii certe plebeii fuerunt, vt supra diximus, & Tribunatus ostendunt. atque hic quidem, de quo loquitur Cicero, fuit pater eius, qui postea cum Cn. Octauio Consul fuit: auus eius, qui postea Tribunus plebis, & Tribunitius Remp. Cæsaris causa perturbauit: de quibus suo loco dicetur, præsertim quum pater, filius, & nepos oratores fuerint, vt autor est Plinius libro septimo capite quadragesimo primo: & in hoc dialogo declarabitur. & pater hic quidem libro secundo de Oratore dicitur ab Antonio vel eloquentissimus illis temporibus fuisse. IGITVR, vt ad propositum reuertamur. EIVSDEM FERE AETATIS, cuius fuerunt M. Scaurus, P. Rutilius, & Q. Tubero, de quibus paulo ante diximus. ILLVSTRIS, vt eloquentissimus, vt libro secundo de Oratore dicitur. EX ORATIONIBVS EXISTIMARI POTEST, sic supra de Libone loquens, dixit: ex orationibus eius intelligi potest: idem de Lælio, & Scipione supra, & infra de Q. Catulo dixit. arbor enim ex fructibus cognoscitur. SVNT ENIM, αἰθολογία. ALIAE, orationes. SER. FVLVIO, Ser. Fuluio Flacco, de quo diximus. INCESTV, credimus incestum significari, cuius damnatam legimus Aemiliam, absolutas Marciam, & Liciniam, vt infra, vbi L. Crassus describitur, dicemus. tempora certe patiuntur. Liuius enim libro sexagesimo tertio scribit eas damnatas C. Porcio Catone, & M. Acilio Balbo Coss. quo tempore Ser. Fuluius annos sexaginta quatuor erat natus, si Consularem ætatem sequimur. NOBILIS, nota, non obscura: sic orationes Aeschinis, & Demosthenis nobilissimas in libello de Optimo genere oratorum vocat. NOBIS, me: vel me, & Attico, non te Brute, qui sis adolescens ita, vt tibi ætas nostra cedat, vt supra dixit. OMNIVM, orationum. PVTABATVR, quamuis multis locis esset puerilis, paulo post: sed inter cæcos regnat luscus, & inter indoctos etiam Corydus sonat, vt dicitur. VIX IAM COMPARET, quòd plures Solem orientem, quàm occidentem adorent: quòd nouitas semper sit grata: quòd lumen maius, vt dici solet, minus obscuret, vt obscuratur, & offunditur luce Solis lumen lucernæ, quod Cicero lib. tertio de Finibus ait. TVRBA, multitudine. NOVORVM VOLVMINVM, orationũ. TENEO, percipio, intelligo. QVI, Ciceronem significat: & hoc loco posset dici etiam, quis, & fortasse alius ita dixisset, præsertim quum vocalium concursus ita posset

poſſet vitari: ſed Cicero maluit vitare ſibilum, quàm concurſum. ſibilus eſt enim moleſtus ille, quis is: niſi forte Cicero dedita opera facit, vt, loquente Bruto, hiulcam conficiat orationem, & Bruto accommodatam, vt à principio diximus. QVEM DICAS, nam me Brute dicis. ALIQVID, imò multum, ſed diminutione vtitur, ne arroganter de ſe loqui videatur. IVVENTVTI, cui meas orationes, vt illam pro domo, debere non potui, quod ait epiſtola ſecunda libri quarti ad Atticum. MAGNIFICENTIVS, quamuis in Craſso etiam magnificum fuiſſet, vt lib. primo de Orat. dicitur. ſignificat vero genus dicendi vehemens, incenſum, & incitatum, quo ſe mediocrem fuiſſe in Oratore teſtatur. FVERAT, prius, quum erat nemo, qui videretur exquiſitius, quàm vulgus hominum, ſtuduiſſe literis, quibus fons perfectæ eloquentiæ continetur: vt infra, de ſe loquens, ait. ORNATIVS, exquiſitius, vt infra. atque hoc quidem loco duo dicendi genera ſummum, & medium complectitur, ſed vltimum relinquit, vt indignum, in quo ſe valde iactaret. NOCVIMVS, iuuentuti. FORTASSE, ſcit Cicero ſe profuiſſe, ſed ita loquitur, vt vitet arrogantiam. QVOD, αἰτιολογία. VETERES ORATIONES, veterum oratorum orationes. POST NOSTRAS, postquam noſtræ orationes ſunt editæ. MEIS ENIM ILLAS ANTEPONO, πρόληψις, & αἰτιολογία, quare dixerit: non à me quidem. INQVIT, inquit Brutus, quicum Cicero loquebatur. IN PLERISQVE, in his pleriſque, quos dixiſti deſiuiſſe veteres orationes legere. nam ego quoque illas legere deſiui. QVANQVAM, ego, inquit Brutus, cæteris orationibus miſsis, tuas tantum lego, quanquam nunc mihi multa legẽda video, quæ prius, quàm te audirem hæc diſputantem, prorſus contemnebam. TE AVTORE, qui Catonis, & aliorum ſcripta nobis tãtopere laudaſti. ATQVI, quamuis multa laudauerim. LAVDATA, ita, vt omnium optima putaretur. ORATIO, C. Curionis, de quo loquimur. PVERILIS, pueriliter ſcripta. DE AMORE, locus communis de amore: in quo tamen ille, vt credimus, pro amore dixit: quum de inceſtu defenderet Fuluium. quo loco vſus eſt Cicero in oratione pro Cælio, vbi iuuentuti quædam, quæ ad amorem pertinent, conceſſa eſſe diſputauit. DE TORMENTIS, de quæſtionibus. eſt enim locus communis, quæſtionibus credi oportere, & non oportere, libro ſecundo ad Herennium, & libro ſecundo de Inuentione. erat vero de ſeruis quæſtio in dominos de inceſtu, vt in oratione pro Milone legimus. DE RVMORE, locus eſt etiam communis, rumoribus credi oportere, & non oportere. LOCI, loci communes. INANES, vt ab eo minus bene tractati. nam niſi ab iis, qui multa exercitatione magnam ſibi & verborum, & ſententiarum copiam compararuerint, tractari non poterunt ornate, & grauiter, vt ait libro ſecundo de Inuentione: vel in parte orationis minus apta poſiti. Sunt enim loci communes, quibus vti confirmatis criminibus oportet, vt libro tertio de Oratore docet. NONDVM, nondum pigmentis, vt infra, de Catone item loquens, ait, inuentis: quæ poſtea ſunt importata, vt libro ſecũdo de Oratore demonſtrat. TRITIS, literis, Philoſophia, iure ciuili, cæteriſq. rebus cognoſcendis, quas infra Cicero ſe teſtatur ad eloquentiam contuliſſe. NOSTRORVM HOMINVM, Latinorum, & Romanorum, quos doctrina Græci, & omni genere literarum ſemper antea ſuperauerunt, vt Tuſculana prima refert. AVRIBVS, quibus audimus, & recipimus omnia, vel eorum maiorem partem, quæ diſcimus. NEC ERVDITA, quum adhuc Philoſophia iaceret, nec orator eſſet eruditus, vt ait Tuſculana prima: nunc vero erudita eſt ciuitas, & tempora, vt libro duodecimo ad Atticum loquitur. SCRIPSIT, idem C. Curio. VITA SVPPEDITAVISSET, ita, vt ad ætatem Conſularem, quæ

quæ fuit annorũ quadaginta trium,& vltra etiam peruenerit. SPLENDOR, dignus Consulatu. CONSVLEM NON FVISSE, vt postea fuit filius.

Sed ecce in manibus vir & præstantißimo ingenio,& flagranti studio,& doctus à puero C.Gracchus. noli enim putare quenquam Brute pleniorem & vberiorem ad dicendum fuisse.Et ille, Sic prorsus, inquit, existimo: atque istum de superioribus penè solum lego. Imo planè, inquam, Brute legas censeo. damnum enim illius immaturo interitu res Romanæ Latinæque literæ fecerunt. vtinam non tam fratri pietatem, quàm patriæ præstare voluisset:quàm ille facile tali ingenio,diutius si vixisset,vel paternam esset, vel auitam gloriam consecutus; eloquentia quidem nescio an habuisset parem neminem. grandis est verbis, sapiens sententiis, genere toto grauis. manus extrema non accesßit operibus eius: præclare inchoata multa, perfecta non planè. legendus inquam est hic orator Brute, si quisquam alius, iuuentuti:non enim solum acuere,sed etiam alere ingeniũ potest.

ECCE, ἰδού,vt Cicero librum Gracchi demonstret,quem in manibus haberet,vt verba,quæ sequũtur,penè ostendunt:vel ecce idem significet,quod ecce autem: quod proprium esse Ciceronis in rebus improuisis scribit Asconius:quicum sentit etiam Donatus,qui & illud addit:ecce dicitur,quum repente triste aliquid rebus interuenit lætis:aut certe quum aliud agitur,aliud emergit nouum:vt Virgilius:ecce autem gemini à Tenedo. Id certe recte de C.Gracchο dici potest: qui quum se post fratris mortem in otium contulisset,repente, & præter omnium opinionem ad Rempub. rediit, & eam, quæ tunc satis erat tranquilla,perturbauit:& repente sublatus est ipse,quum floreret: vnde immaturum eius interitum paulo post vocat. MANIBVS, nostris nunc,vel nostris,& omnium semper, VIR, est,id est eius scripta,vt supra Platonem lectitare. PRAESTANTISSIMO INGENIO, in oratione pro Fonteio illum vocat nostrorum hominum longe ingeniosißimum: & Paterculus fratre ingenio longe præstantiorem:& tamen supra fratrem etiam ingeniosißimum vidimus appellari.atque hic omnia,quæ Hortensio in fine libri tertii de Oratore,& Bruto supra, C.Graccho tribuit: naturam admirabilem,exquisitam doctrinam,& singularem industriam:sed mutat ordinem, fortasse,quòd Brutum nunquam vt oratorem, quemadmodum Gracchum probauit:quem eloquentißimum sæpe vocat.Eloquentia porrò ingenio,studio, & doctrina,& quidem hoc ordine,quem ponimus,comparatur. FLAGRANTI STVDIO, sic de Hortensio in fine libri tertii de Oratore, vbi Catulus Gracchi diligentiam admiratur. Nos autem diligentiam, studium, & exercitationem sub industria comprehẽdi posse credimus, vt etiam supra diximus. atque non hic modo Gracchus,sed alii etiam Romani dicendi studio flagrauerũt,vt in procemio libri primi de Oratore videre licet. aliter flagrantißimo, vt ad ingenium referas. & sanè Valerius Maximus libro octauo capite decimo C.Gracchũ flagrantißimo ingenio fuisse scribit: & Plutarchus illum ἔντονον καὶ σφοδρὸν vocat:Cornelius vero Tacitus in dialogo de Oratoribus impetum in eo fuisse docet: nec ipse Gracchus fortasse hoc ipsum ignorauit, quum tibicinem adhibuit, qui, vt libro tertio de Oratore scribitur,

ipsum

ipsum à contentione reuocaret. DOCTVS, diligentia Corneliæ matris, vt etiam supra de Tiberio fratre dixit. hinc libro tertio de Oratore huius C. Gracchi doctrinam, & scientiam Q. Catulus admiratur. A PVERO, sic etiam supra de Tiberio fratre dixit. C. GRACCHVS, C. Sempronius Gracchus, cuius vitam Plutarchus scribit, vt scriptores alios nunc mittamus. NOLI ENIM, αἰτιολογία clara. QVENQVAM, oratorem. PLENIOREM, ET VBERIOREM, hoc idem Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus tribuit. FVISSE, illis temporibus, atque adeo ante nos. Vt enim Cicero taceat, id tamen videtur significare. ILLE, Brutus. SIC, nullum Graccho pleniorem, & vberiorem ad dicendum fuisse. EXISTIMO, aliter sic existimo, vt sit quædam παλιλογία, vel ἀπιστία. ATQVE, ob id, quòd sic existimo, ISTVM, C. Gracchum, id est istius scripta. SVPERIORIBVS, oratoribus. LEGO, vt L. Crassus libro primo de Oratore, vel Cicero sub Crassi persona videtur eum frequenter legisse. DAMNVM ENIM, αἰτιολογία, sed quæ male consequi videatur hoc modo: nam cur Brutus eum legat, cuius interitu Latinæ literæ damnum fecerunt? Erat potius causa, quam ob rem legeret aliquem, cuius interitu Latinæ literæ nihil damni fecissent. sed ita interpretari oportet: Censeo Brute legas orationes C. Gracchi. Fuit enim ita doctus, & eloquens, & ita docte scripsit, vt appareat eius interitu Latinas literas magnum damnum fecisse. Quòd si vixisset, plura scripsisset, quæ multum vtilitatis Latinis literis attulissent. ILLIVS, C. Gracchi. IMMATVRO, vt illi illato, quum vix dum annum trigesimum secundum ageret: quod ita colliges: Tiberius decessit nondum annos triginta natus, & hic minor erat annis nouem, vt tunc annos summum viginti ageret, quum Tiberius est interfectus: à quo tempore ad ipsius C. Gracchi interitum anni duodecim numerantur. Hæc ex Plutarcho, & Consulibus collegimus. INTERITV, à L. Opimio Consule allato, vt Liuius libro sexagesimo primo, & reliqui historici referunt. RES ROMANAE, LATINAEQVE LITERAE, videtur esse quædam ἐπεξήγησις, res Romanæ, id est Latinæ literæ, ne quis quærat, quo pacto res Romanæ eius interitu damnum fecerint, cuius viuentis seditionibus multo maius faciebant. VTINAM, εὐχή. precatur Cicero, vel potius dolet, vt omnes dolebant, non illa tanta ornamenta ad meliorem mentem, voluntatémque esse conuersa, vt in oratione de Responsis ait. FRATRI, Tib. Graccho, qui ipsi C. Graccho Quæsturam petenti in somniis visus est dicere, quàm vellet, cunctaretur, tamen eodem leto, quo ipse interiisset, illi esse pereundum: quod libro primo de Diuinatione, apud Valerium Maximum libro primo capite septimo, & Plutarchum in vita leges. PIETATEM, pietas etiam erga fratres dicitur: qua de re Valerius Maximus caput vnum scripsit. Quin Cicero libro sexto de Repub. pietatem esse in propinquis: & libro secundo de Inuentione erga parentes, & alios sanguine coniunctos esse testatur. PATRIAE, cui maxima pietas debetur, vt libro sexto de Republica hoc modo scribitur: iustitiam cole, & pietatem, quæ quum sit magna in parentibus, & propinquis, tum in patria maxima est. nam patria, vt alibi Cicero idem scribit, omnes omnium charitates est complexa. VOLVISSET, vt voluit, & dum vult potius fratri, quàm patriæ pietatem præstare: dumque illum potius vlcisci, quàm patriæ consulere vult, & omnem Reipub. statum permutauit, vt libro tertio de Legibus ait, & ipse tandem, vt diximus, est interfectus. & sanè illum mors fraterna, pietas, dolor, magnitudo animi ad expetendas domestici sanguinis pœnas excitauit, vt in oratione de Responsis est scriptum.

QVAM, hæc particula ostendit, hic cum interrogatione legendum esse. TALI, præstantissimo. DIVTIVS, quàm vixit. PATERNAM, talem, qualem Tib. Sempronius Gracchus pater est consecutus: qui bis Consul, & Censor fuit, & ea, quæ nos supra breuiter diximus, gessit. AVITAM, qualem maiores erant adepti, præsertim Tib. Sempronius Gracchus, qui bis Consul & ipse fuit, & bello Punico secundo se præclare gessit: atque huius C. Gracchi proauus fuit: siquidem pater fuit P. Gracchi, cuius filius fuit Tib. Gracchus Gracchorum pater, vt nos ex veteribus Consulibus intelleximus. De P. tamen Graccho, qui fuit Gracchorum auus, nihil reperire potuimus, quam ob rem hic auitam gloriam ab eo dictam credamus: nisi quod Cicero in oratione prima in Catilinam ita scribit: C. Gracchus clarissimo patre natus, auis, maioribus interfectus est. Quòd si quis ad P. Africanum auum maternum referat, huic ego facile assentiar, præsertim quum libro primo de Inuentione Gracchos Africani nepotes vocet: & in oratione de Responsis ita dicat: Tib. Gracchus conuellit statum ciuitatis, qua grauitate vir? qua eloquentia? qua dignitate? nihil vt à patris, auíque Africani præstabili, insigníque virtute, præterquam quòd à senatu desciuerat, deflexisset: quo loco patrem, & auum, vt hic paternam, & auitam gloriam videtur coniunxisse. sic auitis armis florentissimam Rempublicam libro primo de oratore dixit. CONSECVTVS, de viro eloquentissimo loquens suo dichoreo vti voluit: quo loco nos ὑπέρβατα agnoscimus: paternam esset, vel auitam gloriam consecutus: vt in principio libri primi de Oratore: in studijs liberalissimis sunt, doctrinísque versati. ELOQVENTIA, in qua vel iuuenis sic excelluit, vt Cicero in oratione pro Fonteio illum longe nostrorum hominum eloquentissimum vocet: & Scæuola libro primo de Oratore omnium sibi videatur, exceptis Crasso, & Antonio, eloquentissimos Tib. & C. Sempronios audiuisse. HABVISSET PAREM NEMINEM, habuisset parem neminem, sed omnes superasset. GRANDIS, σεμνὸν, vt Demosthenes paulo ante. VERBIS, verba præponit sententiis, vt supra diximus. SAPIENS, μεγαλόνους. granditas enim in verbis, sapientia vero potius in sententiis spectatur. SENTENTIIS, quæ in Oratore debent esse, docendi acutæ, delectandi quasi argutæ, commouendi graues: vt ait in libello de Optimo genere oratorum. GENERE TOTO, dicendi. GRAVIS, quales sunt, qui in genere vehementi versantur, vt versatus est Gracchus, quem Cicero hic grandem, grauem, plenum, & vberem, Gellius vero libro decimo capite tertio fortem, & vehementem vocat. MANVS EXTREMA, prouerbium. ACCESSIT, imposita est, addita est. EIVS, C. Gracchi. INCHOATA, sic in principio libri primi de Oratore, quædam inchoata, atque rudia exciderunt. LEGENDVS INQVAM EST, est quædam ἐπανάληψις: quia paulo ante dixerat: imò planè inquam Brute legas censeo: quanquam ibi Bruto, hic omnibus legendum censet. HIC, C. Gracchus. SI QVISQVAM ALIVS, argumentum penè tale, quale illud in Topicis: si pecunia signata argentum est, legata est mulieri. est autem pecunia signata argentum, legata igitur: sic hoc loco: si quisquam alius legendus est iuuentuti, hic est legendus. est autem alius iuuentuti legendus, hic igitur legendus. IVVENTVTI, quæ soleat eloquentiæ esse studiosa. NON ENIM, αἰτιολογία, quare sit legendus. ACVERE, vt ipse fuit ingeniosus, & acute multa excogitauit, & scripsit: sic legentes potest acuere: quòd legentes soleamus scriptoris, si modo sit bonus, ingenium admirari, & ad imitandum accendi. ALERE, vberius reddere. Ingenii enim celeres quidam motus esse debent, qui ad excogitandum acuti, & ad explicandum,

V ornan

ornandúmque ſint vberes, vt libro primo de Oratore ſcribit. INGENIVM, ſtudioſæ iuuentutis.

Huic ſucceſsit ætati C. Galba, Seruii illius eloquentiſsimi viri filius, P. Craſsi eloquentis & iuris periti gener. laudabāt hunc patres noſtri, fauebant etiam propter patris memoriam, ſed cecidit in curſu. nam rogatione Manilia, Iugurthinæ coniurationis inuidia, cum pro ſeſe ipſe dixiſſet, oppreſſus eſt. extat eius peroratio, qui epilogus dicitur: qui tāto in honore pueris nobis erat, vt eum etiam ediſceremus. hic, qui in collegio ſacerdotum eſſet, primus poſt Romam conditam iudicio publico eſt condemnatus. P. Scipio, qui eſt in Conſulatu mortuus, non multum ille quidem, nec ſæpe dicebat, ſed & Latine loquendo cuiuis erat par, & omnes ſale facetiiſque ſuperabat. eius collega L. Beſtia bonis initiis orſus Tribunatus (nam P. Popilium vi C. Gracchi expulſum ſua rogatione reſtituit) vir & acer & non indiſertus, triſtes exitus habuit Conſulatus; nam inuidioſa lege Manilia quæſtione C. Galbam ſacerdotem, & quatuor conſulares, L. Beſtiam, C. Catonem, Sp. Albinum, ciuémque præſtantiſsimū L. Opimium Gracchi interfectorem, à populo abſolutum, cum is contra populi ſtudium ſtetiſſet, Gracchani iudices ſuſtulerunt. Huius diſsimilis in Tribunatu, reliquáque omni vita, ciuis improbus C. Licinius Nerua non indiſertus fuit.

HVIC, qua vixit C. Gracchus, & alii, quos ſupra nominauit. C. GALBA, C. Sulpicius Galba, de quo nihil ſcriptum inuenio, præter hoc ipſum, quod hoc loco ſcribit Cicero. aliter P. Galba, male. nam ſupra quoq. Caius appellatur. hic habuit fratrem vnum, vt ſupra diximus, quum de Ser. Galba loqueremur. SERVII, Ser. Sulpicii Galbæ, de quo diximus. ILLIVS, ἐμφατικῶς. ELOQVENTISSIMI, qui eloquentia præſtitit, ſupra. P. CRASSI, de quo ſupra diximus. ELOQVENTIS, oratoris valde probati, vt oſtendimus. IVRISPERITI, vt qui domi ius ciuile cognouiſſet, ſupra. GENER, ſupra. LAVDABANT, vt oratorem. HVNC, C. Galbam. PATRIS, Ser. Sulpicii Galbæ, qui, quod Cicero de ſe poſtea dixit, ſatis amplum patrimonium reliquerat memoriam nominis ſui. ROGATIONE, vti quæreretur in eos, quorum conſilio Iugurtha ſenatus decreta neglexiſſet, quique ab eo in legationibus, aut imperiis pecunias accepiſſent, qui elephantos, quique perfugas tradidiſſent, itémque qui de pace, aut bello cum hoſtibus pactiones feciſſent, vt ſcribit Salluſtius. MANILIA, vel hic, Mamilia: vel apud Salluſtium, Manilius, legatur: ſed quum plures extent libri Salluſtii manu ſcripti, in quibus omnibus, Mamilius, ſcribitur, & hic, Mamilia, legatur, vt à C. Mamilio lata, quamuis in vulgatis libris, Bracchus Mamillus Lemitanus ſcribatur. Mamiliorū vero familia Romæ fuit, ex qua Q. Mamiliū Vitulū Conſulē fuiſſe legimus. IVGVRTHINAE CONIVRATIONIS, cōſpirationis, & cōſenſionis quorundā nobiliū, qui pecuniis corrupti, ſic Iugurthæ fauebant, vt cū eo cōiuraſſe planè viderētur. INVIDIA, & odio nobilitatis: quod tantū fuit, vt incredibile ſit memoratu, quā intēta plebs fuerit, quātáq. vi rogationē Mamiliā iuſſerit, decreuerit, voluerit. Quin quæſtio illa aſpere, violēterq. ex

rumore, & libidine plebis fuit exercitata, vt ait Salluſtius. IPSE, C.Galba. DIXISSET, ſe defendens. EIVS, C. Galbæ. PERORATIO, concluſio, quæ pars eſt orationis vltima. QVI EPILOGVS DICITVR, ſic libro ſecundo ad Herennium ſcriptum inuenies: concluſiones, quæ apud Græcos ἐπίλογοι nominantur. NOBIS, me: vel me, & Attico, vt ſupra. EVM, epilogum. HIC, C. Galba. SACERDOTVM, Augurum, an Pontificum? dubitari ſanè poteſt, quum vtrique ſacerdotes appellentur: ſed Pontifices tamen hic ſignificari putamus: quòd apud Liuium libro quadrageſimo primo C. Sulpicium Galbam huius, vt arbitror, auum Pontificem an. ab V. C. quingenteſimo ſeptuageſimo nono factum legamus: & ſæpe videamus huiuſcemodi dignitates ad filios, vel nepotes perueniſſe. PRIMVS, nam Scipio Naſica Pontifex & ipſe nō fuit condemnatus, ſed, vt inuidiam vitaret, Pergamum, quod ſupra diximus, ſeceſsit. IVDICIO PVBLICO, quæſtione publica ex lege Mamilia conſtituta, paulo ante. CONDEMNATVS, quòd cum cæteris, qui Iugurthæ fauebant, quaſi coniuraſſet. P. SCIPIO, P. Cornelius Scipio Naſica P. illius, qui Tib. Gracchi conatus perditos vindicauit, filius, vt libro primo de Officiis dicitur: qui cum L. Calphurnio Beſtia Conſul fuit an. ab V. C. ſexcenteſimo quadrageſimo tertio, quamuis Oroſius ſexcenteſimum trigeſimum quintū fuiſſe dicat. Huic Italia, & Calphurnio Numidia obuenit, vt ait Salluſtius. EST IN CONSVLATV MORTVVS, veteres per notas ita ſcribebant: in mag. mort. e, hoc eſt, in magiſtratu mortuus eſt. ſic inuenies in veteribus Cō ſulibus. Huic Conſuli præco Granius in medio foro, quū ille edicto iuſtitio domum deſcendens, rogaſſet Granium, quid triſtis eſſet, an quòd auctiones eſſent, imò vero, inquit, quòd legiones: hoc Cic. in oratione pro Plancio refert. NON MVLTVM ILLE QVIDEM, NEC SAEPE DICEBAT, neque lōgas, neq. multas orationes habebat. Idem propemodū de M. Aurelio Scauro paulo poſt ſcribit. SVPERABAT, & efficiebat, vt vnus de multis eſſe videretur, lib. primo de Officiis. EIVS, P. Scipionis Naſicæ. COLLEGA, in Cōſulatu. L. BESTIA, L. Calphurnius Beſtia, qui Conſul bellū cum Iugurtha gerere iuſſus, pacē cum eo iniuſſu populi, & ſenatus fecit, vt Liuius libro ſexageſimo quarto ſcripſit, quòd ipſe quoque, vt Salluſtius oſtēdit, pecunia fuiſſet à Rege corruptus: qui poſtea, vt lib. ſecūdo de Orat. cognoſcitur, à C. Mēmio fuit accuſatus. BONIS INITIIS, quibus paulo poſt triſtes exitus κατ' ἀντίθετον opponit. ORSVS, ipſe orſus, habuit exitus. NAM, ἀντιλογία κατὰ ἀντίθετον. P. POPILIVM, P. Popilium Lænatē, de quo ſupra ſuo loco diximus. VI, nō iure. C. enim Gracchus legē tulit priuilegii ſimilem, qua cōplectebatur quidem omnes, qui indicta cauſa ciues vrbe eieciſſent, ſed P. Popilium tamen potiſsimū, vt ſupra diximus, comprehendebat. C. GRACCHI, de quo paulo ante dictū eſt. EXPVLSVM, ſic territū, vt, tanquam expulſus ex vrbe diſcederet. nā quū videret, fore, vt expelleretur, ipſe diſceſsit, vt Plutarchus affirmet. RESTITVIT, in vrbē reuocauit. VIR ET ACER, ET NON INDISERTVS, ſic Salluſtius: in L. Beſtia multæ, bonæq. artes animi, & corporis erant, quas omnes auaritia præpediebat: patiens laborū, acri ingenio, ſatis prouidens, belli haud ignarus, firmiſsimus contra pericula, & inſidias. TRISTEIS EXITVS HABVIT, quòd finito Cōſulatu ſit cōdemnatus, paulo poſt. CONSVLATVS, dichoreus. NAM, ἀντιλογία. INVIDIOSA, quā multi nobiles oderāt: vel quę multis nobilibus inuidiā afferebat: certe inuidię, & odii plena: vt paulo ante, Iugurthinæ cōiurationis inuidia. LEGE, rogationē paulo ante vocauit: quod oſtēdit legē à rogatione nihil differre: niſi prius ſit rogatio, & poſtea lex, quo nūc ordine ponuntur. MANILIA, Mamilia, vt paulo ante.

ante. QVAESTIONE, iudicio publico, paulo ante. C. GALBAM, C. Sulpicium Galbam, vt diximus. SACERDOTEM, Pontificem, vt diximus. QVATVOR CONSVLARES, qui deinceps ponuntur. L. BESTIAM, de quo paulo ante diximus, & diximus cum P. Scipione Nasica Consulem fuisse, vt Consularis hic recte dicatur, & quidem separatim à C. Galba, qui Consul non fuit. C. CATONEM, qui cum M. Acilio Balbo anno ab Vrbe Condita sexcentesimo quadragesimo Consul fuit: de quo suo loco diximus. SP. ALBINVM, Sp. Posthumium Albinum, qui cum Minucio Rufo anno ab Vrbe Condita sexcentesimo quadragesimo quarto Consul fuit, & in Africam profectus aduersus Iugurtham, nihil memoria dignum gessit: sed ad comitia rediens Aulum fratrem exercitui præfecit: qui cum Iugurtha infeliciter pugnauit, & postea turpiter fœdus fecit, vt Liuius libro sexagesimo quarto, & Sallustius ostendunt. Sp. vero Albinus postea Consularis fuit condemnatus. CIVEMQVE PRAESTANTISSIMVM, virum præclare de Rep. meritum, in oratione pro Sestio: seruatorem Reip. in oratione pro Plancio: virum alioqui sanctum, & grauem, in libris Paterculi leges. L. OPIMIVM, qui Prætor, & Consul maximis Remp. periculis liberauit, vt in oratione in Pisonē dicitur. nam Prætor Fregellanos, qui defecerant, in deditionem accepit: Fregellas diruit, vt scripserunt Liuius libro sexagesimo, & Asconius in oratione in Pisonem: quæ quidem historia significatur libro quarto ad Herennium: ò perfidiosæ Fregellę: & eodem libro non ita multo post. Numitorem obsoletum. Is enim fuit proditor, vt libro secundo de Inuentione verbis hisce cognoscitur: de Q. Numitorio Pullo apud L. Opimium, & eius consilium diu dictū est: & Philippica tertia: Pater Numitoriam Fregellanā proditoris filiam habuit vxorē. Negatus est tamen Opimio triumphus, quū tam præclare Remp. gessisset: quod Amianus Marcellinus libro vigesimo quinto, & Valerius Maximus lib. secundo cap. tertio scribunt. Consul vero L. Opimius cum Q. Fabio Maximo an. ab V.C. sexcentesimo trigesimo tertio C. Gracchum interfecit. Senatus enim decreuit, vt ipse L. Opimius Consul videret, ne quid Resp. detrimenti caperet. nox nulla intercessit. mox interfectus est C. Gracchus, oratione prima in Catilinam: & M. Fuluius Consularis, eiúsque duo adolescentuli filii, Philippica octaua, & apud Liuium libro sexagesimo primo. Hic est Opimius, à quo Consule celeberrimum opimiani vini nomen est: de quo Cicero infra meminit, Paterculus libro secundo: & Plinius libro decimo quarto capite decimo quarto. Credimus Opimiorum cognomen Pansam fuisse, quòd Liuius libro decimo L. Opimium Pansam Quæstorem agnoscat. GRACCHI, C. Gracchi. A POPVLO, apud quem fuerat à P. Decio Tribuno plebis accusatus: quòd indemnatos ciues in carcerem coniecisset, vt Liuius libro sexagesimo primo dixit. & sanè L. Opimium quamuis Cicero semper, rem agens suam, vt optimatium studiosus, laudet, Paterculus tamen, Plutarchus, Appianus, & alii in ea re illum crudelissimum fuisse testantur: Orosius vero libro quinto capite duodecimo ita scribit: Opimius Consul, sicut in bello fuit fortis, ita in quæstione crudelis. nam amplius, quàm tria millia hominum suppliciis necauit: ex quibus plurimi, ne dicta quidem causa, innocentes interfecti sunt. Ob id igitur illum P. Decius accusauit, de quo supra diximus. ABSOLVTVM, liberatum, vt ait Liuius libro sexagesimo primo. hinc Cic. in oratione pro Sestio ita dixit: Opimium flagrantē inuidia propter interitū C. Gracchi semper ipse populus Romanus periculo liberauit: & quidem C. Papirio Carbone Consule defendente, vt supra ex libro secūdo de Oratore

retulimus. IS, L. Opimius. STETISSET, quum C. Gracchum Tribunum plebis, & populi partes defendentem interfecisset: & tamen tunc eum populus liberauit: vel stetisset tum, quum corruptus & ipse, quod Sallustius ostendit, bellum Iugurthinum proferebat, quod populus finiri cupiebat. GRACCHANI, qui Gracchorum partibus fauerent, quique ostenderent, quantum desiderium Gracchorum, vt scribit Plutarchus, haberent: qualem penè C. Memmium describit Sallustius, vbi inducit illum propè dolentem, Gracchos interfectos fuisse: vel Gracchani, qui lege Sempronia à C. Graccho, vt ait Plutarchus, lata legerentur ex ordine equestri. IVDICES, lege Manilia constituti, sed lege Sempronia lecti. hinc Paterculus Opimium iudicio publico damnatum scribit. SVSTVLERVNT, condemnauerunt: Opimium quidem, quòd πεμφθεὶς, vt ait Plutarchus in Gracchis, ὡς Ἰουγούρθαν τὸν νομάδα πρεσβευτὴς διαφθαρεὶς χρήμασιν ὑπ' αὐτοῦ. & sanè Sallustius etiam scribit, decem legatos missos in Africam fuisse, vt regnum inter Iugurtham, & Adherbalem diuiderent: cuius legationis princeps fuit L. Opimius: quem Iugurtha accuratissime recepit: ac dando, & pollicendo multa, perfecit, vti famæ, fidei, postremo omnibus suis rebus commodum Regis anteferret. Itaque δίκην, vt Plutarchus loquitur, ὄφλων αἰσχίστην δωροδοκίας ἐν ἀτιμίᾳ κατεγήρασεν. nam damnatum iudicio publico, memoria ipsius sæuitiæ, nulla ciuilis persecuta est misericordia, vt ait Paterculus. Qua quidē de re Cicero in oratione pro Sestio ita scribit: præclare vir de Repub. meritus L. Opimius indignissime concidit: cuius monimentum celeberrimum in foro, sepulchrum desertissimum in litore Dyrrhachino relictum est: & in oratione in Pisonem: L. Opimius eiectus est à patria is, qui Prætor, & Consul maximis Rempub. periculis liberarat. non in eo, cui facta est iniuria, sed in iis, qui fecerunt, sceleris, ac conscientiæ pœna remansit. quæ verba sic Asconius interpretatur: notum est Opimium in Prætura Fregellas cepisse: quo facto (sic enim nos legimus) visus est cæteros quoque nominis Latini socios male animatos repressisse: eundémque in Consulatu Fuluium Flaccum Consularem, & C. Gracchum Tribunitium oppressisse: ob quam inuidiam postea iudicio circumuentus est, & in exilium actus. SVSTVLERVNT, dichoreus. HVIVS, L. Opimii, qui ciuis, vt diximus, fuit præstantissimus: hic vero C. Licinius Nerua improbus, vt nihil tam dissimile possit esse. & Opimius in Consulatu ciuis præstantissimus, hic vero in Tribunatu improbus: quanquam potes etiam fortasse commodius interpretari, huius, L. Bestiæ, vt cætera κατὰ πλάνην sint dicta: conuenit autem dissimilitudo, quòd L. Bestia bonis initiis Tribunatus est orsus, Nerua vero in toto Tribunatu fuit improbus. LICINIVS, hinc cognoscimus Licinios plebeios fuisse, quando Tribunus plebis hic fuit: sed & Liuius aperte lib. quinto verbis hisce testatur: non vltra processum est, quàm vt ex plebe, vsurpandi iuris causa, P. Licinius Caluus Tribunus militū Consulari potestate crearetur. NERVA, credimus hunc esse C. Licinium Neruam, quem Varro libro secundo cap. quarto de Re rustica scribit in Macedonia Prętorem fuisse. Nerua porro fuit cognomen Liciniorum, Cocceiorum, & Sylliorum, ductum à neruis, id est à robore, vt quidam scribunt. cætera quærenda sunt. NON INDISERTVS, λιτότης.

C. Fimbria temporibus iisdem ferè, sed longius ætate prouectus, habitus est sanè, vt ita dicam, luculentus patronus, asper, maledicus, genere toto paulo feruidior atque commotior, diligentia tamen, & virtute animi atque vita bonus auctor in senatu.

idem

idem tolerabilis patronus, nec rudis in iure ciuili, & cum virtute, tum etiam ipso orationis genere liber: cuius orationes pueri legebamus, quas iam reperire vix possumus. Atque etiam ingenio, & sermone eleganti, valetudine incommoda, C. Sestius Caluinus fuit: qui etsi, cum remiserant dolores pedum, non deerat in causis, tamen id nõ sæpe faciebat. itaque consilio eius, cum volebant, homines vtebantur; patrocinio, cum licebat. Iisdem temporibus M. Brutus: in quo magnum fuit Brute dedecus generi vestro; qui cum tanto nomine esset, patrémque optimum virum habuisset, & iuris peritissimum, accusationem factitauerit, vt Athenis Lycurgus. is magistratus non petiuit, sed fuit accusator vehemens & molestus, vt facile cerneres naturale quoddam stirpis bonum degenerauisse vitio deprauatæ voluntatis. Atque eodem tempore accusator de plebe L. Cæsidenus fuit. quem ego audiui iam senem, cum ab L. Sabelio multam lege Aquilia de iustitia petiuisset. non fecissem hominis penè infimi mentionem, nisi iudicarem, qui suspiciosius aut criminosius diceret, audiuisse me neminem. Doctus etiam Græcis T. Albutius, vel potius penè Græcus, loquor vt opinor, sed licet ex orationibus iudicare. fuit autem Athenis adolescẽs: perfectus Epicureus euaserat, minime aptum ad dicendum genus.

C. FIMBRIA, C. Flauius Fimbria. In Consulibus enim, apud Paterculum, Frontinum, & alios ita legitur. & Flauii quidem plebeii fuerunt, vt vel hic C. Flauius Fimbria ostendit, qui Tribunatum plebis petiit, & repulsam tulit, sed postea Consul, vt ait in oratione pro Plancio, factus est, & quidem anno ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo. Quin Cicero in oratione pro Cluentio. C. Flauium Pusionem inter robora populi Romani tempore M. Drusi fuisse scribit. Quòd si Flauii quamuis plebeii, nobiles tamen fuerunt ita, vt multis annis ante Ciceronis ætatem Consulem, & alios viros claros habuerint: mirari quis posit, cur Suetonius in Vespasiano scribat, Flauiam gentem ante bellum ciuile, quod fuit inter Cæsarem, & Pompeium, obscuram fuisse: nisi putet, vt putandum est, aliam gentẽ censeri oportere. Quòd vero legimus, Largios etiam Flauios appellari, non est dubitandum, quin Flauius (si modo Flauius legatur) in Largia, & Trebonia gentibus sit cognomen. Verum fortasse legi debet, Flauus, præsertim quũ Flauus frequens sit cognomen, vt L. Lucretius Flauus, apud Liuium libro quinto, C. Decimius Flauus, libro trigesimo nono: Alfius Flauus, in autoribus apud Pliniũ libro nono. TEMPORIBVS IISDEM FERE, nam inter Consulatus ipsius Fimbriæ, & Bestiæ sex anni tantummodo numerantur. LONGIVS, quàm C. Licinius Nerua, L. Bestia, & reliqui paulo ante nominati. PROVECTVS, vsque ad Consules Cn. Octauium, & L. Cornelium Cinnam: quo tempore Cæsar, & Fimbria in penatibus domorum suarum trucidantur, vt Florus libro tertio capite vigesimo primo scribit: quamuis Liuius libro octuagesimo dicat, eodem tempore Crassum filium ab equitibus Fimbriæ interemptum fuisse. nam fuit ille alter Fimbria, de quo dicetur infra, qui Marii partes est

secutus, vt Plutarchus, Orosius, Appianus, & alii cum Liuio testantur. Hic vero, vt ait hoc loco Cicero, fuit bonus autor in senatu, & iccirco Marianæ factionis inimicus. quare Floro credimus, à Marianis illum interfectum fuisse. VT ITA DICAM, quòd non satis propriè dici videbat, luculentum patronum, veniam accepit: quanquam in epistolis ad Atticũ, luculentum scriptorem, luculentum autorem, luculentum hominem, & luculentum nauigium sine venia dicat. LVCVLENTVS PATRONVS, de quo libro secundo de Oratore ita scriptum videmus: Fusius neruos in dicẽdo C. Fimbriæ, quos tamen habuit ille, non assequitur, oris prauitatem, & verborum latitudinẽ imitatur: quo loco verbum illud, habuit, sic interpretor, habuit, dum iuuenis esset: nam tunc, vt opinor, viuebat. GENERE TOTO, genere toto dicendi. FERVIDIOR, sic infra feruidum dicendi genus. VIRTVTE ANIMI, atqui omnes rectæ animi affectiones virtutes appellãtur: & plures sunt rectæ animi affectiones, plures igitur animi virtutes. quo pacto igitur dixit, virtute animi? an virtutem dixit, quòd Stoici disputarent, eum, qui vnam virtutem haberet, omnes habere? an virtutem posuit quasi genus, quod formas sub se contineat? an virtutem dixit pro bonitate, vt Plautus, qui virtutem formæ, & virtutem mercis appellauit? hoc si placet, quod sequitur, erit quædam ἐπεξήγησις, atque vita bonus. Quòd si virtus ponatur pro fortitudine, erit itidem ἐπεξήγησις hoc modo: Fimbria fuit virtute animi, id est vita bonus: quia constanter, & fortiter optimatiũ, & senatus partes defendit: vnde postea fuit à Marianis vt popularibus interfectus. & sanè Cicero Tusculana secunda de hac virtute ita scribit: Vide, ne, quum omnes rectæ animi affectiones, virtutes appellentur, non sit hoc proprium nomen omnium, sed ab ea vna, quæ cæteris excellat, omnes nominatæ sint. appellata est enim ex viro virtus. Viri autem propria maxime est fortitudo. Idem propemodum Plutarchus in Coriolano scribit, & ait ἀνδρείαν græce vocari. Hinc Cicero sæpe Milonis, & aliorum virtutem pro fortitudine dixit. VITA BONVS, & si diximus videri posse ἐπεξήγησιν fortitudinis, censemus tamen, potius ad bonitatem, vt verba docent, referendum, præsertim quum libro tertio de Officiis, illum virum bonum fuisse demonstret, quũ illa scribit: Fimbriam Consularem audiebam de patre nostro puer iudicem M. Luctatio Pythiæ fuisse equiti Romano sanè honesto, quum is sponsionẽ fecisset, ni vir bonus esset. Itaque ei dixisse Fimbriam, se illam rem nunquam iudicaturum, ne aut spoliaret fama probatum hominem, si contra iudicauisset: aut statuisse videretur virum bonum esse aliquem, quum ea res innumerabilibus officiis, & laudibus contineretur. Hoc exemplum Valerius Maximus, quum in suum septimum librum trãsferret, hunc Licinium Fimbriam appellauit, deceptus, nisi decipior ego, quòd hic C. Licinium Neruam, & C. Fimbriam ita cõiunctos legerat, vt putarit, C. Licinium Fimbriam vocatum fuisse, qui C. Flauius Fimbria, vt dictum est, ab omnibus appelletur. AVTOR, in decernendis rebus ad Rempub. pertinentibus: vnde autoritates perscriptæ tam sæpe dicuntur. erat enim potestas in populo, autoritas in senatu, vt libro tertio de Legibus ostendit. IDEM, est quædam ἐπανάληψις. TOLERABILIS, quia luculentus erat patronus, paulo ante. NEC RVDIS, λιτότης. IVRE CIVILI, oratori enim perdiscendum ius ciuile, cognoscendæ leges, vt libro primo de Oratore dicitur. VIRTVTE, virtute animi, paulo ante. ORATIONIS GENERE, paulo feruidiore, atque commotiore, paulo ante. LIBER, vt asper, & maledicus, paulo ante. PVERI, ego, vel ego & Atticus. LEGEBAMVS, vt eloquentiæ studiosi. VIX POSSVMVS, in tanta turba voluminum, vt supra dixit. INGENIO, ET SERMONE ELEGANTI, alterum

ad inuen

ad inuentionem, alterum ad elocutionem pertinet. INCOMMODA, quòd pedum doloribus laboraret. SESTIVS, Sestii plebeii fuerunt: quod quum mult a docent, tum, quod Liuius libro sexto scribit, L. Sestium de plebe primum Consulem factum fuisse. In veterum monimentis Sextium scriptum esse ferè semper videbis. De hoc vero Sestio nos adhuc nihil reperire potuimus, nisi forte putet aliquis, eum esse, quem Cicero libro secundo de Oratore luscum fuisse refert. CALVINVS, in Domitiis, Veturiis, & Sestiis hoc cognomen inuenimus. DOLORES PEDVM, dolores podagræ vocat etiam Tusculana secunda. NON DEERAT, clientibus. ID, vt causas defenderet. ITAQVE, quum defendere causas non posset. VTEBANTVR, illum domi conuenientes: quod de C. Druso Tusculana quinta etiam legimus. LICEBAT, per pedum dolores. IISDEM TEMPORIBVS, quibus fuerunt paulo ante nominati. M. BRVTVS, M. Iunius Brutus, de quo in verbis interpretandis deinceps dicemus. DEDECVS, quòd sordidum sit ad famam, committere, vt accusator nominere, quod ipsi M. Bruto contigit, vt libro secundo de Officiis ait. accedit, quòd illum L. Crassus libro secundo de Oratore gurgitem vocat. & illa verba addit: tu imagines ipsas non perhorrescis? quibus non modo imitandis, sed ne collocandis quidem tibi vllum locum reliquisti? nam libidines totum patrimonium dissiparant. GENERI, Iunio, & quidem summo, vt libro secundo de Officiis appellat. VESTRO, ex quo tu quoq. Brute natus es, vt Plutarchus ostēdit. TANTO NOMINE, Iunio quidem, sed tamen etiam Bruto, quod fuit cognomen illius, qui Reges exegit, vt supra dictum est. per nomen igitur vtrunque complecti videtur. PATREMQVE, M. Iunium Brutum, vt in oratione pro Cluentio leges. OPTIMVM VIRVM, vt sapientem, quemadmodum in oratione pro Cluentio, & libro secundo de Oratore vocat. IVRISPERITISSIMVM, iuris ciuilis in primis peritum, libro secundo de Officiis. qui tres de iure ciuili libros reliquit, libro secundo de Oratore, & in oratione pro Cluentio. ACCVSATIONEM, quam turpissimum calumniæ quæstum libro secundo de Oratore vocat. FACTITAVERIT, ita, vt accusator diceretur. LYCVRGVS, de quo supra diximus. IS, is M. Iunius Brutus, de quo loquimur. MAGISTRATVS, vt Quæsturam, Aedilitatem, Præturam, & Consulatum. NON PETIVIT, quòd se illos adipisci fortasse non speraret, vt qui male audiret, vt libro secundo de Oratore, & secundo de Officiis cognoscitur. FVIT ACCVSATOR, ita, vt accusator cognomēto vocaretur: orationem pro Cluentio, librum secundum de Oratore, & secundum de Officiis lege. VEHEMENS, & callidus, in oratione pro Cluentio. MOLESTVS, vt fuit molestus L. Crasso, quum L. Plancium accusaret, & eum Crassus defenderet. Fuit enim molestus ita, vt eum Crassus vlcisci sit coactus: quæ libro secundo de Oratore, in oratione pro Cluentio, & apud Quintilianum libro sexto capite quarto pluribus verbis explicantur. STIRPIS, Iuniæ. DEGENERAVISSE, in hoc M. Iunio Bruto. DEPRAVATAE, præsertim hoc accusandi studio. EODEM TEMPORE, quo M. Iunius Brutus accusator fuit. CAESIDENVS, aliter Cæsulenus: de quo dici nihil à nobis potest, qui nō sanè multum operæ in quærēdo ponendum putauimus: quòd ille indignus videatur, de quo multum laboremus: quum vel ipse Cicero dicat, hominem infimum fuisse. EGO, ego Cicero penè puer. nam, si Cæsulenus hic Fimbriæ, de quo paulo ante dictum est, fuit æqualis, vt eodem tempore natus, & Cicero duobus annis ante Fimbriam Consulem, vt in Consulibus videre licet, est natus, potuit illum iam sexagenarium audire, quum ipse vigesimum annum ageret. SABELIO, aliter Sauelio, de quo nos item nihil inuenimus. MVLTAM,

pœnam lege constitutam. LEGE AQVILIA, lege, quam Aquilius Tribunus plebis à plebe rogauit, vt ait Vlpianus libro nono titulo secundo Digestorum, vbi sunt illa verba: lex Aquilia omnibus legibus, quæ ante se de damno, iniuria locutæ sunt, derogauit. Sed dubitari potest, quis ille fuerit Aquilius C. certe Aquilius Gallus Cic. collega, & familiaris nõ videtur fuisse. nã, si Cic. collega fuit in Prætura, vt colligi posse videtur ex oratione pro Cluentio, Topicis, & epistola prima libri primi ad Atticum, vbi putabatur Consulatum petiturus, fuit etiam Ciceronis ipsius æqualis ita, vt non potuerit eam ferre legem, qua multam peteret Cæsulenus, quem Cicero senem audiuit: nisi C. Aquilius Tribunus plebis iuuenis admodum fuit, & Cæsulenus ea lege annos amplius sexaginta natus, est vsus. Quòd si Brutus, vt refert Vlpianus, ex lege Aquilia nescioquid est interpretatus, & is Brutus est iurisconsultus ille M. Bruti Accusatoris pater, manifeste apparet, eam legem à C. Aquilio Ciceronis collega latam non fuisse: vt iam par sit credere, alium Aquilium illam tulisse. Sed de Aquiliis infra dicemus. IVSTITIA, aliter industria: sed assentior Paulo Manutio, qui legendum putat, iniuria: quoniã lex Aquilia de iniuria potissimum loquebatur, vt docet Vlpianus: qui libro nono titulo secũdo Digestorum sic interpretatur: iniuriam hic damnum accipiemus culpa datum. PETIVISSET, petere multam ab aliquo Cicero sæpe dicit. HOMINIS, L. Cæsuleni, de quo loquimur. INFIMI, de plebe, & indigni fortasse, qui in hunc oratorũ numerum referatur. QVI SVSPICIOSIVS, AVT CRIMINOSIVS DICERET, qui dicendo plures suspiciones moueret, aut plura crimina proferret, vel potius, crimina ipsa magis augeret. NEMINEM, nullum oratorem. DOCTVS, ita, vt, quod libro primo de Finibus apparet, se græce vellet salutari. GRAECIS, Grçcis literis, & disciplinis. T. ALBVTIVS, hic est T. Albutius, qui quũ in Sardinia triumphasset, Romæ damnatus est, vt nos supra ex oratione in Pisonem retulimus. VEL POTIVS, correctio. PENE GRAECVS, imò Græcus, vt ipse volebat dici, libro primo de Finibus. hinc hominem Græcum, ac leuem Cicero in oratione de Prouinciis Consularibus vocat: quanquàm hic ad dicendi genus, illic ad mores oportet referre. OPINOR, opinor enim T. Albutium penè Græcum fuisse. SED, si quis forte nolit opinionem meam sequi. ORATIONIBVS, in quibus locutiones prorsus Græcas vsurpat. IVDICARE, an recte opiner, illum esse penè Græcum. FVIT AVTEM, αἰτιολογία, quare sit penè Græcus: fuit autem Athenis discendi causa. ATHENIS, omnium doctrinarum inuentricibus, libro primo de Oratore: vbi erat domicilium studiorum, libro tertio de Oratore. ADOLESCENS, adolescentes enim tunc discendi causa proficiscebantur Athenas, vt hodie Bononiam, Patauium, Pisas, Ticinum, Senam, Ferrariam, & Perusiam proficiscuntur. EPICVREVS EVASERAT, hinc in oratione in Pisonem, hunc T. Albutium, & Pisonem ipsum duos Epicureos vocat: & Tusculana quinta ita scribit: Quid T. Albutius, non'ne animo æquissimo exul philosophabatur? cui tamen illud ipsum non accidisset, si in Repub. quiescens, Epicuri legibus paruisset. MINIME APTVM AD DICENDVM, quòd Epicurus Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexit, vt libro primo de Finibus ait. Crassus etiam lib. tertio de Orat. in suos hortulos Epicureos reiicit: quòd neque ad Remp. gubernandam, neque ad dicendum sint apti. GENVS, hominum.

Iamque Q. Catulus, non antiquo illo more, sed hoc nostro, nisi quid fieri potest perfectius, eruditus. multæ literæ: summa non vitæ solum atq. naturæ, sed orationis etiam comitas: incorrupta

rupta quædam Latini sermonis integritas: quæ perspici cum ex orationibus eius potest, tum facillime ex eo libro, quem de Consulatu, & de rebus gestis suis conscriptum molli & Xenophonteio genere sermonis misit ad A. Furium poëtam familiarem suum: qui liber nihilo notior est, quàm illi tres, de quibus ante dixi, Scauri libri. Tum Brutus, Mihi quidem nec iste notus est, nec illi: sed nec mea culpa est: nunquam enim in manus inciderunt. nunc autem & à te sumam, & conquiram ista posthac curiosius. Fuit igitur in Catulo sermo Latinus: quæ laus dicendi non mediocris ab oratoribus plerisque neglecta est. nam de sono vocis, & suauitate appellandarum literarum, quoniam filium cognouisti, noli expectare quid dicam: quanquam filius quidem non fuit in oratorum numero, sed non deerat ei tamen in sententia dicenda cum prudentia, tum elegans quoddam & eruditum orationis genus. nec habitus est tamen pater ipse Catulus princeps in numero patronorum: sed erat talis, vt, cum quosdam audires, qui tum erant præstantes, videretur esse inferior; cum autem ipsum audires sine comparatione, non modo contentus esses, sed melius non quæreres.

IAMQVE, libenter ego tollā particulam, que, quæ nata ex sequenti prænomine Q. videri potest. & sanè, iamque, frequenter apud poëtas, apud oratores rarius inuenies, nisi, iam, iamque dicatur. sed, iam particula sola, sæpe in principio alterius rei collocatur. Q. CATVLVS, Q. Lutatius Catulus, κάτλος λουτάτιος ferè semper à Plutarcho dictus: iccirco Lutatius latine scribi debet, præsertim quum semper in veterum monimentis, & libris etiam manu scriptis ita scribatur. Hic est Q. Lutatius Catulus, qui in petitione Consulatus à Cn. Manlio superatus fuit, vt in orationibus pro Muræna, & pro Plancio dicitur: qui postea cum C. Mario an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo secundo Consul fuit: & cum eodem Mario de Cimbris triumphauit, vt scribit Plutarchus: ac porticū in domo M. Flacci euersa de manubiis Cimbricis fecit, vt ait Cic. in oratione pro Domo: & Marius quidem Cimbricæ victoriæ gloriam cum collega Catulo communicauit: postea vero ciuili bello victor iratus necessariis Q. Catuli deprecantibus nō semel respondit, moriatur, vt Cicero Tusculana quinta refert, vel, vt Græce scripsit Plutarchus, ἀποθανεῖν δεῖ. hinc libro tertio de Natura Deorum illa verba scribuntur: Cur omnium perfidiosissimus C. Marius Q. Catulum præstantissima dignitate virum mori potuit iubere? & illa libro tertio de Oratore: tenemus memoria Q. Catulum virum omni laude præstantem, quum sibi non incolumem fortunam, sed exilium, & fugam deprecaretur, esse coactum, vt vita seipse priuaret. Vt enim Valerius Maximus libro nono capite duodecimo scribit: recenti calce illito, multóque igni percalfacto cubiculo se inclusum peremit: quam rem Paterculus hoc modo scribit: Q. Catulus, & aliarum virtutum, & belli Cimbrici gloria, quæ illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, quum ad mortem conquireretur, conclusit se loco nuper calce, arenáq. perpolito, illatóque igni, qui vim odoris excitaret, simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem magis voto, quàm arbitrio inimicorum obiit. Flo-

rus

rius vero libro tertio capite vigesimo primo ita scribit: Catulus ignis haustu se ludibrio hostium exemit: nec Plutarchus ab his dissentit, ita dicens: κατακλεισάμενος εἰς οἴκημα, καὶ πολλοὺς ἄνθρακας ἐκζωπυρήσας ἀπεπνίγη: & quidem, vt infra dicetur, quo anno L. Cinna, & Cn. Octauius Consules fuerunt. ANTIQVO, ita rudi, vt nemo illorum, qui sic erudirentur, videretur exquisitius, quàm vulgus hominum, literis, vt ait infra, studuisse. NOSTRO, quo Philosophiam, ius ciuile, & reliquas res, quæ lib. primo de Oratore scriptæ sunt, complectimur. PERFECTIVS, hoc nostro more. ERVDITVS, Philosophiæ præceptis instructus, nam Peripateticus videtur fuisse: quando L. Crassus libro tertio de Oratore cum eo sic loquitur: iambum, & trochæum frequentem segregat ab Oratore Aristoteles Catule vester: & ibidem paulo post: hæc quidem ab iis Philosophis, quos tu maxime diligis Catule, dicta sunt: & significat Peripateticos: & sic alibi sæpe. MVLTAE LITERAE, quibus fons perfectæ eloquentiæ continetur, vt ait infra. Q. vero Catulum lib. primo de Officiis literatum vocat, & in oratione pro Archia talem fuisse ostendit, vt studium, atque aures ipsi Archiæ adhibere posset. NON VITAE SOLVM, ATQVE NATVRAE, potest enim quis esse comis in vita, vsu, & ratione viuendi, quamuis natura non sit comis: hic vero comis erat vita, & natura: & sic oratio ipsa crescit. ORATIONIS, sed eius partis, quæ sermo libro primo de Oratore nominatur. COMITAS, qualis in Lælio fuit, in oratione pro Muræna: & Q. Catulum pene alterū Lælium Tusculana quinta vocat: & libro tertio de Oratore inquit: oratio Catuli sic est grauis, vt in singulari dignitate omnis tamē adsit humanitas, ac lepos, hinc dictum illius refertur libro secundo de Oratore: Catulus à Philippo interrogatus, quid (quasi Catulus à cane ducatur) latraret, furem se videre respondit. INCORRVPTA, pura sic, vt latine loqui pene solus videretur, vt lib. tertio de Oratore dicitur. LATINI SERMONIS, Latinæ linguæ, qua, vt scribitur libro primo de Officiis, Catuli optime vti putabantur. PERSPICI, sic existimari supra de C. Curione. EIVS, Q. Catuli. CONSVLATV, quem cum C. Mario, vt diximus, gessit. sic postea Cicero, vt ostendit libro primo & secundo ad Atticum, cōmentarium sui Consulatus Græce scripsit. REBVS SVIS, quas Consul, & Proconsul etiam gessit, vt ex Liuii libro sexagesimo octauo cognoscimus. MOLLI, id est ἐν τῷ μέσῳ, modico, in quo plurimum est suauitatis: in quo multi floruerunt apud Græcos, sed Phalereus Demetrius præstitit cæteris, vt ait in Oratore. Primus enim, quod supra dictum est, inflexit orationem, & eam mollem, teneramque reddidit: & ob id libro secundo de Oratore genus dicendi mollius, & remissius dicitur secutus. Vnde apparet, molle genus per modicum recte interpretari. ET XENOPHONTEIO, & tali, quali Xenophon est vsus, hoc est, molli, vt quodā fit [illegible]. Quamuis Marcellinus scribat, Xenophontem genere dicendi ἰσχνῷ vsum fuisse, nos tamen eum in modico versatum esse credimus, idque quum ex ipsius scriptis, tum ex Ciceronis verbis suspicamur. nam scribit in Oratore, Xenophontis sermonem esse melle dulciorem: & libro secundo de Oratore illa verba: Xenophon leniore quodam sono est vsus, & qui illum impetum oratoris nō habeat: vehemens fortasse minus, sed aliquanto tamen est, vt mihi quidem videtur, dulcior: & in Oratore, Xenophontis voce musas quasi locutas ferūt: cum Cicerone sentit Quintilianus, qui libro decimo capite primo ita scribit: quid ego commemorem Xenophontis illam iucunditatem inaffectatā, sed quam nulla possit affectatio consequi, vt ipsæ finxisse sermonem Gratiæ videantur: Quin Attica musa, vt scribit Laertius, vel, vt est apud Suidam Ἀττικὴ μέλιττα ἐπωνομάζετο, propter orationis dulcedinem: atque hæc quidem

omnia

omnia nemo non videt medio, non humili dicendi generi conuenire. nec Cicero hoc loco sic verba collocasset, vt oratio descenderet, vt profecto descenderet, si per molle medium, & per Xenophonteium humile dicendi genus significare voluisset. A. FVRIVM, quem Gellius libro decimo octauo in præscriptione capitis vndecimi Antiatem fuisse docet. POETAM, Gellius poetam veterem vocat, & Macrobius libro sexto multos versus ponit, quos Virgilius est mutuatus ex Furii annalibus. FAMILIAREM SVVM, quamuis figulus, vt dicitur, figulo inuideat, & poëta poëtæ, Deus tamen, vt etiam dicitur, similem ad similem ducit. ob id Catulus vt penè poëta poëtas amabat, vt hic de Furio, & in oratione pro Archia de ipso Archia constat. Quòd vero ipse Catulus poëta fuerit, carmina, quæ libro primo de Natura Deorum leguntur, & quæ sunt apud Gellium libro decimo nono capite nono demonstrant: quæ quidem ita sunt lasciua, vt Plinius illum merito libro quinto epistolarum inter lasciuos numerarit. nec dubitari potest, quin is fuerit Catulus pater, quum Cicero libro primo de Natura Deorum patrem vocet: dubitari potius potest, ne Valerius Maximus libro sexto capite nono delicias, ac luxum patris filio tribuat: & si fieri potuit, vt patrem filius in ea re sit imitatus. SCAVRI, supra. ILLI TRES, illi tres libri, quos nemo legit. ISTE, iste Q. Catuli liber. NEC ILLI, nec illi tres libri M. Scauri sunt noti. SED NEC MEA CVLPA EST, sic enim corrigitur à doctis, & describitur: vt sit sensus: illi libri mihi non sunt noti: sed nec mea culpa est. nunquam enim in manus inciderunt meas, quòd illi sese vltro ad legendum offerre debuerunt: quod sine ioco ita frigide dicitur, vt ne cum ioco quidem satis probem, malímque libros veteres sequi, in quibus est scriptum; sed hæc mea culpa est: vnde sensus hic elicitur: libri illi non sunt mihi noti: sed hæc mea culpa est, qui nunquam conquisiui, quia nunquam in manus inciderunt: quum omnino conquirere debuerim: verum nunc à te sumam, & conquiram ista posthac curiosius. NVNC AVTEM, postquam sum à te admonitus. A TE, qui memoriam rerum Romanarum, vt qui optime, tenes: & ista, vt qui diligentissime, conquiris: infra, & in epistolis ad Atticum id cognoscitur. FVIT IGITVR, ἐπανάληψις. atque his verbis videtur præponendum, hic ego: vel, inquam. CATVLO, Q. Catulo patre, de quo loquimur. SERMO LATINVS, Latini sermonis integritas, supra. & sanè Q. Catulus ita loquebatur, vt ei non solum Romani Latini sermonis, sed etiam Græci ipsi solerent suæ linguæ subtilitatem, elegantiámque concedere. Ita dicebat, vt ambrosia alendus esse videretur: cuius sonus, & suauitas L. Crassum delectabat: quæ quidem omnia Cicero libro secundo, & tertio de Oratore scribit. QVAE, quum aliæ sint. LAVS, laus etiam paulo post in M. Aurelio Scauro vocatur. DICENDI, dicendi latine. alii legunt, in dicendo. NON MEDIOCRIS, magna, λιτότης. est enim quasi fundamentum oratoris locutio emendata, & Latina, vt ait infra. NEGLECTA EST, nam penes quos adhuc fuit, non fuit rationis, aut scientiæ, sed quasi bonæ consuetudinis, quod infra dicitur: nec ita multo post de M. Antonio loquens, ait: ipsum latine loqui à plerisque neglectum est. NAM, αἰτιολογία hoc modo: sermo Latinus fuit in Catulo: de cuius sono vocis, & suauitate nihil loquor: nam in filio potuisti hoc ipsum cognoscere. SONO VOCIS, ET SVAVITATE, quę res L. Crassum delectabant, vt lib. tertio de Orat. ipsemet affirmat.

APPELLANDARVM, exprimendarum; vt loquitur libro primo de Officiis, vbi sic est scriptum: in Catulis sonus erat dulcis, literæ neque expressæ, neque oppressæ, ne aut obscurum esset, aut putidum: sine contentione vox, nec languens, nec canora. QVONIAM, αἰτιολογία, quare expectare non debeat. FILIVM, Q. Lutatium Q. F. Catulum, qui fuit Consul cum M. Aemilio Lepido an. ab V. C. sexcentesimo septuagesimo sexto: quo tempore cum Gaditanis fœdus est vel renouatum, vel ictum, vt in oratione pro Cornelio Balbo refert: & M. Lepidus, quum acta Syllæ tentaret rescindere, bellum excitauit, & ab ipso Q. Catulo collega Italia pulsus est, & in Sardinia frustra bellum molitus, periit, vt Liuius libro nonagesimo scripsit: quod Cicero in oratione tertia in Catilinam his verbis significauit: dissensit M. Lepidus à clarissimo, & fortissimo viro Q. Catulo: & Valerius Maximus libro sexto capite nono, quum dixit, eum sua virtute ciuile bellum ingenti motu oriens sepelisse. Tunc etiam Catulus legem de vi armata dissensione ciuium Reipub. penè extremis temporibus tulit: cuius Cicero in oratione pro Cælio meminit. Censor fuit cum M. Licinio Crasso: quo magistratu vterque se abdicauit, quum inter eos seditio nata esset: quod in Crasso Plutarchus affirmat. Hic Capitolium restituit, quod L. Scipione, & C. Norbano Consulibus custodum negligentia, vt in Consulibus scribit Cassiodorus, fuerat concrematum, anno vigesimo ante Ciceronis Consulatum, vt in oratione tertia in Catilinam refert: & restituit magnificentius, quàm fuit: quæ verba Cicero dixit Verrina sexta ante Q. Hortensium, & Q. Metellum Consules, vt constat: Cassiodorus tamen scribit, his Consulibus à Catulo Capitolium reparatum, & dedicatum fuisse. sed siue iam Consulibus his, siue designatis Capitolium est restitutum, quo pacto scribit Suetonius Cæsarem primo die Præturæ rogationem promulgasse, qua curationem illam in alium transferebat? fortasse sic est interpretandum: transferebat in alium curationem illarum rerum, quæ nondum erant perfectæ, præsertim quum Dion testetur, noluisse Cæsarem nomen Catuli tolli, vt Pompeius, in quem curationem illam transferebat, id honoris consequeretur. Destitit tamen ab incœpto, & Catulus suum honorem retinuit ita, vt eius nomen, quod Valerius Maximus affirmat, in Capitolino fastigio fulgeret: quod Plinius libro decimo nono capite primo, & Plutarchus in Publicola retulerunt: iccirco Suetonius eum in Galba Capitolinum vocauit. Fuit hic Syllanus vel quia sequebatur partes optimatium, vel quia meminerat, patrem à Mario iussum esse mori. ob id etiam fortasse apud Sallustium Macer Tribunus plebis eum Sylla sæuiorem vocat, quòd Marianos insectaretur, nec facile Pompeio Tribunitiam potestatem, quam Sylla diminuerat, restituenti assentiebatur, vt Verrina secunda dicitur: & inimicitias cum Cæsare, vel quòd ab eo in petitione Pontificatus victus fuerat, vel quia illum oderat vt Marianum, gessit, vsque adeo, vt impellere voluerit Ciceronem, vt Cæsar inter coniuratos nominaretur: quod neque precibus, neque gratia, neque pretio potuit impetrare, vt Sallustius ait. Huius autoritas apud Romanos semper magna fuit, vt Philippica secunda scribitur: vnde Cicero Verrina secunda hominem sapientissimũ, atque amplissimum vocat: & in oratione pro lege Manilia ita scribit: Q. Catulus quum ex vobis quæreret, si in vno Cn. Pompeio omnia poneretis, si quid de eo factum esset, in quo spem essetis habituri: cepit magnum suæ virtutis fructum, ac dignitatis, quũ omnes propè vna voce in eo ipso vos spem habituros esse dixistis. Etenim talis est vir, vt nulla res tanta sit, ac tam difficilis, quã ille non & consilio regere, & integritate tueri, & virtute conficere

posit:

posſit: quod Paterculus, & Valerius Maximus etiam ſcripſerunt. In oratione vero pro Seſtio Cicero talem Reipub. propugnatorem quærit, qualis Q. Catulus fuit: quem neque periculi tempeſtas, neque honoris aura potuit vnquam de ſuo curſu vitæ aut ſpe, aut metu dimouere: & lib. primo de Officiis ait: neque quum verſaremur in Repub. Q. Catulus Cn. Pompeio cedere videbatur. Me, inquit idem Cicero in oratione in Piſonē, Q. Catulus princeps huius ordinis, & autor publici conſilii frequentiſsimo ſenatu parentem patriæ nominauit. Idem refert in oratione pro Seſtio: vnde videntur erraſſe Plutarchus, & Appianus, qui ſcripſerunt, Ciceronem à Catone patrem patriæ nominatum fuiſſe: niſi forte plures eum ſic appellarunt, vt in oratione pro Seſtio his verbis oſtendit: Me Q. Catulus, me multi alii in ſenatu patrem patriæ nominarunt: ſed Cicero non ſolet in hiſce rebus eos, qui non fuiſſent Conſulares nominare, vt plus autoritatis habere videantur. at eo tempore Cato nondum Prætor fuerat: nec adhuc tantum nominis, & autoritatis habebat, quantum poſtea habuit ita, vt Plutarchus, & Appianus putarint fortaſſe, plus ponderis in re futurum, ſi Catonem pro Catulo ponerent. Hic eſt Catulus, qui de C. Octauio, qui poſtea fuit Auguſtus, ea, quæ ſcribit Suetonius, ſomniauit. hic eſt, qui negabat, fas eſſe, duos Conſules eſſe Romæ Reipub. inimicos: quod in orationibus Poſt reditum in ſenatu, & pro Domo ſcribitur. hic eſt Catulus, qui, quum vidiſſet quendam ex iudicibus, qui corrupti P. Clodium abſoluerant, inquit, quid vos præſidium poſtulabatis? an, ne numi vobis eriperentur, timebatis? hoc libro primo ad Atticum reperies. COGNOVISTI, cognouiſti filium, & cognouiſti vt patris filium, vt eſt in prouerbio: quòd in loquendo patri ſimilis eſſet, vt lib. primo de Officiis videre licet: & cognouiſti, quum vix dum anni ſint quindecim, quum ille deceſsit. Vt enim libro primo ad Atticum, & libro trigeſimo ſeptimo apud Dionem legimus M. Piſone, & M. Meſſala Conſulibus non ita multo poſt Clodii abſolutionem deceſsit. QVANQVAM, correctio. FILIVS, ipſe Q. Catulus. NON FVIT, ita, vt ex eius oratione de patre, qui fuit orator, poſsis prorſus iudicare. EI, Q. Catulo filio. IN SENTENTIA DICENDA, in ſententia dicenda in ſenatu, cuius princeps fuit, vt ex oratione in Piſonem paulo ante retulimus. PRVDENTIA, quæ requiritur in dicenda ſententia, in qua deliberatur, & conſilium capitur, quod prudentiæ plenum eſſe debet. hæc vero prudentia ſic fuit in Catulo, vt illum Cicero Verrina ſecunda, & in oratione Poſt reditum in ſenatu ſapientiſsimum vocet. ELEGANS QVODDAM, ET ERVDITVM ORATIONIS GENVS, quale fuit in patre, quem ſupra latine locutum recte, & eruditum fuiſſe dixit: & libro primo de Officiis vtrunque literatum vocat. NEC HABITVS EST, ita, vt posſis dicere, non poſſe ex oratione filii, qui non fuit orator, de patre, qui orator fuit, iudicari. Pater enim fuit orator quidem, ſed non fuit inter primos: filius vero non fuit ſanè quidem orator, ſed habuit elegans, & eruditum dicendi genus ita, vt inter eos non multum interfuiſſe videatur. πρόληψις. TAMEN, quamuis ego illum inter oratores numerem. PRINCEPS, primus, & quaſi primarius. PATRONORVM, aliter oratorum. QVOSDAM, vt M. Antonium, & L. Craſſum. INFERIOR, inferior illis, qui tunc erant præſtantes. IPSVM, Q. Catulum patrem. COMPARATIONE, qua res omnes facile iudicantur. hoc idem propè infra de L. Philippo dicet. CONTENTVS ESSES, Q. Catulo patre. MELIVS NON QVAERERES, ipſo Q. Catulo patre.

Q. Metellus Numidicus, & eius collega M. Silanus, dicebant de rep. quod esset illis viris, & consulari dignitati satis. M. Aurelius Scaurus non sæpe dicebat, sed polite: Latinè verò in primis est eleganter locutus. Quæ laus eadem in A. Albino bene loquendi fuit. Nam flamen Albinus etiam in numero est habitus disertorum. Q. etiam Cæpio, vir acer, & fortis: cui fortuna belli, crimini, inuidia populi, calamitati fuit. Tum etiam C. & L. Memmii fuerunt, oratores mediocres, accusatores acres, atque acerbi: itaque in iudicium capitis multos vocauerunt, pro reis non sæpe dixerunt. Sp. Torius satis valuit in populari genere dicendi, is qui agrum publicum, vitiosa & inutili lege, vectigale leuauit. M. Marcellus Aesernini pater, non ille quidem in patronis, sed & in promptis tamen, & non inexercitatis ad dicendum fuit, vt filius eius P. Lentulus.

Q. METELLVS NVMIDICVS, Q. Cæcilius Metellus Numidicus: quem Cicero libro primo Familiarium, & in oratione pro Cornelio Balbo Lucii filium vocat: qui Cónsul cum M. Silano an. ab V. C. sexcentesimo quadragesimo quinto, quum duobus prælijs Iugurtham fudisset, & vniuersam Numidiam vastasset, triumphauit, & Numidicus est appellatus, vt Liuius libro sexagesimo quinto, Sallustius, Paterculus, & autor libri de Viris illustribus scripserunt. Hic postea quum causam de pecuniis repetundis diceret, & ipsius tabulæ circumferrentur inspiciendi nominis causa, fuit iudex ex illis equitibus Romanis grauissimis viris nemo, quin remoueret oculos, & se totum auerteret, ne forte, quod ille in tabulas publicas retulisset, dubitasse quisquam, verúmne, an falsum esset, videretur: quod scriptum libro primo ad Atticum, in oratione pro Cornelio Balbo, & apud Valerium Maximum libro secundo capite quinto videbis. Censor L. Equitium, vt vocat Valerius Maximus, vel Quintium, vt est apud autorem libri de Viris illustribus: qui se Tib. Gracchi filium simulabat, vnde Florus libro tertio capite decimo sexto, C. Gracchum, & Cicero in oratione pro Sestio insititiuum Gracchum vocant: in censum recipere noluit: & L. Saturninum, vt in oratione pro Sestio legimus, notauit. Quare postea L. Saturninus Tribunus plebis factus, quum legem agrariam per vim tulisset, Metello eo, quòd in eam minime iurasset, diem dixit, vt Liuius libro sexagesimo nono retulit. Ille vero, vt in oratione pro Sestio scriptum videmus, de ciuitate maluit, quàm de sententia dimoueri: vt cui patriæ salus dulcior, quàm conspectus esset: quod in oratione pro Cornelio Balbo scripsit. nam quum à bonis ciuibus defenderetur, ne causa malorum certaminũ esset, in voluntarium exilium Rhodum profectus est, ibique legendo, & audiendo magnos viros aduocabat: vt Liuius libro sexagesimo nono, & Plutarchus ostendunt: quibus ego libentius assentior, quàm autori libri de Viris illustribus, qui Smyrnam profectum refert, fortassę deceptus, quòd P. Rutilius Smyrnæ, vt supra diximus, exulauit. nec ita multo post Metellus idem lege Callidia, vt Cicero in oratione pro Plancio, & Valerius Maximus libro quinto capite secundo docent, non Claudia, vt male scriptum putamus apud autoré libri de Viris illustribus, in ciuitatem restitutus est ingenti, vt ait Liuius libro sexagesimo nono, totius fauorę ciuitatis, ita,

vt, quod refert Appianus, ferant diem illi non suffecisse, dum ad portas vrbis obuios quosque complecteretur. Hinc Cicero in oratione pro Domo illud scripsit elogium: Q. Metelli praeclarum imperium in re militari fuit, egregia Censura, omnis vita plena grauitatis: tamen huius viri laudem ad sempiternam memoriam temporis calamitas prorogauit: & in oratione pro Plancio sic laudat hoc factum, vt ita concludat: ob illam constantiam, qua illud voluntarium vulnus accepit, iustissimos omnium Metellorum, & clarissimos triumphos gloriae laude superauit. ob haec ipsa Cicero cum hoc vno potissimum se conferre solet, sed ita tamen, vt rem suam praeferat: quòd etsi causam eius omnes boni probabant, tamen neque senatus publice, neque vllus ordo proprie, neque suis decretis Italia cuncta susceperat. ad suam enim magis ille gloriam, quàm ad perspicuam salutem Reipub. spectarat, quum vnus in legem per vim latam iurare noluerat. Ciceronis vero causam senatus palàm, equester ordo acerrime, cuncta Italia publice, omnes boni enixe susceperant: eas res gesserat, quarum non vnus autor, sed dux omnium voluntatis fuisset: quaeque non modo ad singularem eius gloriam, sed ad salutem communem omnium cioium, & propè gentium pertinerent. haec sunt in oratione pro Sestio, vbi alias etiam dissimilitudines refert, quod ad exilium pertineat. alibi vero saepe reditum quoque dissimilem ostendit, vt libro primo Familiarium, vbi scribit, illum vnius Tribuni plebis rogatione, se ab vniuersa Repub. duce senatu, comitante Italia, promulgantibus omnibus, referente Consule, comitiis centuriatis, cunctis ordinibus, hominibus incumbentibus, omnibus denique viribus ipsius Reipub. recuperatum: vt in orationibus Post reditum ad Quirites, & in Senatu, vbi res istas pluribus explicat, & addit, pro se non cognatos, non affines, vt pro Q. Metello deprecatos fuisse. Inimicitias Metellus cum C. Mario gessit, quòd quum Marius legatus eius esset, ab eo Romam missus, illum apud populum Romanum criminatus est, bellum Iugurthinum ducere, vt ipse Consul fieret, vt factus est: quam rem Cicero libro tertio de Officiis dicit, quamuis Sallustius literis criminatum, nec missum, sed dimissum scribat. Hinc Cicero in orationibus Post reditum ad Quirites, & pro Sestio Marium Metelli inimicum, & in oratione de Prouinciis Consularibus omnes Metellos Marii inimicos vocat. Hic Metellus adolescens Athenis Carneadem iam affectum senectute multos dies audiuit, vt L. Crassus eius familiaris libro tertio de Oratore testatur. Itaque vt docto doctus Archias illi iucundus erat, vt in oratione pro Archia scriptum videmus. ob id hic à Cicerone, & à Paterculo libro secundo inter oratores numeratur. Hic sua laudatione iuuare Lucium Lucullum sororis virum noluit: quem tamen autor libri de Viris illustribus Metellum male vocat, quum Lucius Lucullus Verrina sexta dicatur: & satis constet, Lucium Lucullum patrem Luculli illius, qui cum Mithridate bellum gessit, sororis Metelli Numidici virum fuisse, & furti condemnatum: quod Plutarchus in Locullo refert. ea fuit causa, cur in oratione Post reditum ad Quirites Lucullos sororis Metelli filios appellarit. EIVS, Q. Metelli Numidici. COLLEGA, in Consulatu anno ab Vrbe Condita sexcentesimo quadragesimo quinto. hinc Cicero Verrina quarta, & in oratione pro Cornelio M. Silanum Consularem dixit. M. Marcus, & Marcus à Cicerone Verrina quarta, & in oratione pro Cornelio, à Liuio libro sexagesimo quinto, ab Eutropio libro quarto, & ab Asconio in oratione pro Cornelio vocatur: Verrina tamen prima à Cicerone Decimus dicitur: nec dubitari potest, quin idem sit, vt ipse Cicero Verrina

quarta, & Asconius in oratione pro Cornelio demonstrant. SILANVS, M. Iunius Silanus, lege Asconium. SILANVS, Silanus scribi debet, quòd in veterum monimentis Silanus, & apud Plutarchum in Antonio, & apud Dionem libro quadragesimo sexto Grçce σιλανὸς scribatur. Hic est M. Iunius Silanus, qui aduersum Cimbros infeliciter pugnauit, vt Liuius libro sexagesimo quinto, & Asconius in oratione pro Cornelio scribunt: quamuis Eutropius dicat Cimbros ab eo in Italia victos fuisse. Quin ita scribit Asconius: M. Silanus quinquennio ante Consul fuerat, quàm Domitius Tribunus plebis: atque ipse quoque aduersus Cimbros rem male gesserat: quam ob causam Domitius eum apud populum accusabat: criminabatur bellum cũ Cimbris iniussu populi gessisse, idque principium fuisse calamitatũ, quas eo bello populus accepisset: ac de eo tabellam quoque dedit: sed plenissime Silanus absolutus est. nam duę solæ tribus eum Sergia, & Quirina damnauerunt. Cicero tamen Verrina prima, & quarta scribit à Domitio accusatum propter Egritomari Trãsalpini hospitis iniurias: quòd ita nos interpretamur: Silanũ Domitius accusauit quidem, quòd rem male gesserat, sed, vt ad accusandum descenderet, Egritomari hospitis iniuriis est commotus. Hic plures etiam leges, quibus militiæ stipendia minuebantur, abrogauit: quod Asconius in oratione pro Cornelio refert. ILLIS VIRIS, Q. Metello Numidico, & M. Silano. CONSVLARI DIGNITATI, qua functi fuerant, & postea Consulares erant. SATIS, vt eam tueri possent, vt infra de Ser. Sulpicio dicit. M. AVRELIVS SCAVRVS, is est M. Aurelius Scaurus, quo postulante, quòd is Ephesi se Quæstorem vi prohibitum esse dicebat, quo minus è fano Dianæ seruum suum, qui in illud asylum confugisset, abduceret, Pericles Ephesius homo nobilissimus Romam euocatus est, quòd autor iniuriæ illius fuisse argueretur: vt Verrina tertia relatum est. Huic nominis deferendi in L. Flaccum potestas non est data, quòd Quæstor eius fuisset, Verrina prima: de quo Liuius libro sexagesimo septimo ad hunc propè modum scripsit: M. Aurelius Scaurus legatus Consulis à Cimbris fuso exercitu captus est, & quum in consilium ab iis euocatus, deterreret eos, ne alpes transirent, Italiam petituri, eo quòd diceret Romanos vinci minime posse, à Bolo rege feroci occisus est. Hunc autem vt Paterculus Consulem, & Orosius Consularem vocet, supra, vbi de Scauro, & Rutilio locutus est, ostendimus. NON SAEPE, raro. DICEBAT, causas. POLITE, ornate, & subtiliter. LATINE VERO IN PRIMIS, EST ELEGANTER LOCVTVS, sic supra: Philus perbene latine loqui putabatur. QVAE LAVS, & quidem non mediocris, paulo ante. A. ALBINO, A. Albino Sp. Albini, vt nos putamus, fratre: qui quum esset fratris in Africa legatus, Proprętor ab eo relictus, infeliciter prælio aduersus Iugurtham gesto conflixit, pacémque etiam multum ignominiosam adiecit: quam quidem minime esse seruandam senatus censuit, vt Liuius libro sexagesimo quarto scriptum reliquit. hinc, vt ait Sallustius, illi omnes infesti, ac maxime, qui bello sæpe præclari fuerant, quòd armatus dedecore potius, quàm manu salutẽ quæsisset. ob eam causam nos credimus eum post fratris Consulatum annos decem iacuisse, & tandem cum M Antonio Consulem an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo quinto factum fuisse: cuius Consulatus Cicero in oratione Post reditum ad Quirites, Plinius libro octauo capite septimo, & Gellius libro quarto capite septimo meminerunt: nisi forte quis alium Albinum fuisse putet. BENE LOQVENDI, bene latine loquendi. nam fuit eadem laus, quæ in Aurelio Scauro fuit. omnes autem tunc Latine loquebantur, sed omnes non bene. FLAMEN ALBINVS, quærimus historiam. Q. ETIAM CAEPIO, Q. Seruilius Cæpio cum C. Atilio

Serrano

Serrano Consul an. ab V.C. sexcentesimo quadragesimo octauo fuit, & vt scribit Cassiodorus, iudicia equitibus, & senatoribus communicauit: quam rem Cicero libro primo de Inuentione hisce verbis significauit: offensum est, quod eorum, qui audiunt, voluntatem lædit: vt si quis apud equites Romanos cupidus iudicandi, Cæpionis legem iudiciariam laudet: & libro secundo de Oratore: equites à Cæpione erant propter iudicia alienati: de qua quidem lege infra etiam dicetur. Hic Proconsul, vel, vt est apud Gellium, Consul, capta vrbe Gallorum, cui nomen est Tolosæ, centum M. ponderis auri, & argenti C X. M. è téplo Apollinis sustulit: quod quum ad Massiliam amicam populo Romano vrbem cum præsidiis misisset, interfectis clàm (sicut quidam contestantur) quibus ea custodienda, & peruehenda commiserat, cuncta per scelus furatus fuisse narratur. Vnde etiam magna quæstio post Romæ acta est, vt apud Orosium libro quinto capite decimo quinto legimus. Quisquis vero ex ea direptione aurum attigit, misero, cruciabilíque exitu periit, vt ait Gellius libro tertio capite nono, & Strabo libro quarto pluribus verbis scribit, vbi Cæpio pro Scipione in libris Latinis reponi debet. hinc prouerbium factum, aurum Tolosanum. Paulo post igitur C. Manlius, & hic Q. Seruilius Cæpio Proconsules à Cimbris prælio victi, castrísque binis exuti sunt: L X X X. mil. militum occisa, calonum ac lixarum X L. mil. secundum populi Romani iussionem Cæpionis, cuius temeritate clades accepta erat, damnati bona publicata sunt, primóque post Regem Tarquiniũ imperium ei abrogatum: quod Liuius libro sexagesimo septimo scripsit: quę verba, quoniam pertinent ad rem, placet pueris interpretari. C. Caius, & Caius à Liuio, Orosio, Cassiodoro, & aliis, Marcus tamen ab Eutropio vocatur. PROCONSVLES, sic etiam Orosius, Paterculus tamen, & Eutropius Consules vocant, quasi vero simul, aut eodem anno Consules fuerunt ita, vt Consules appellari possint. SECVNDVM POPVLI ROMANI IVSSIONEM, nam C. Norbanus populum sic incitauerat, vt postea Sulpicius, quum C. Norbanum accusaret, vim, fugam, lapidationem, crudelitatem Tribunitiam in Cæpionis graui, miserabilíque casu, in iudicium vocaret, vt lib. secundo de Oratore leges. Quin eum Tribunus plebis ipse in carcerem coniecit: vnde tamen eum Lucius Rheginus amicus liberauit, nec eatenus egisse contentus, etiam fugæ eius comes accessit, vt Valerius Maximus libro quarto capite septimo memoriæ prodidit. Hic Tribunus libro primo ad Herennium significatur, vbi sic est scriptum: fortunam, vt Cæpio ad Tribunum plebis de exercitus amissione. DAMNATI, creditũ est, vt ex libro quarto Strabonis didicimus, Cæpionem, quia thesauros Tolosanos attingere fuerat ausus, tot aduersis casibus eiectum è patria, vitam subuertisse, & perinde ac sacrilegio contaminatũ turpiter interiisse. Videtur autem damnatus L. Crasso Consule, qui, quod infra dicetur, illum laudauit. BONA PVBLICATA SVNT, aliter Strabo libro quarto scribit, Cæpionis filios bonorum hæredes relictos, inter scorta obscœne ea abligurisse, & turpiter interiisse. FORTVNA BELLI, libro primo ad Herennium. CRIMINI, quòd eius temeritate clades, vt ex Liuio retulimus, accepta erat: quòd eius culpa exercitus deletus à Cimbris, & Teutonibus videbatur, vt Valerius Maximus lib. quarto capite septimo literis mandauit. Dies autem, qua clades accepta est, ἡ πρὸ μιᾶς νωνῶν ὀκτωβρίων, vt ait Plutarchus in Lucullo, vbi Scipionem pro Cæpione male scriptum videbis. INVIDIA, odio, de quo multa libro secundo de Oratore dicuntur. CALAMITATI, de qua diximus: & de qua Cicero in Oratione Ante quàm iret in exilium, habita, si modo vnquàm ab eo est habita, certe in oratione pro Cornelio Balbo meminit. TVM, iisdem tempo-

ribus. c. Caius: C. Memmius, qui P. Scipione Nasica, & L. Calphurnio Bestia Consulibus Tribunus plebis fuit, &, vt autor est Sallustius, rogationem tulit, vt L. Cassius, qui tum Prætor erat, ad Iugurtham mitteretur: qua quidem re nobiles offendit, & præsertim M. Aemilium Scaurum, qui postea in eum repetundarum reum testimonium dixit, quamuis illi non sit creditum, vt Cicero in oratione pro Fonteio, & Valerius Maximus libro octauo capite quinto testantur. Hunc postea Consulatum petentem L. Saturninus occidit: vt Cicero in oratione quarta in Catilinam, Liuius libro sexagesimo nono, Florus libro tertio capite decimo sexto, & Orosius libro quinto capite decimo septimo referunt. L. Lucius: L. Memmius, quem L. Crassus libro secundo de Oratore dixit, comedisse lacertum Largii, quum esset cum eo Tarracinæ de amicula rixatus: & senex tria L L L. duo M M. sic esset interpretatus: lacerat lacertum Largii mordax Memmius. Ita vero suspicamur, quia Lucius Caio videtur iunior fuisse, & ei superstes fuisse ita, vt diutius L. Crassi temporibus vixerit: quanquam de Caio etiam dici possit. Hic postea lege Varia pro se videtur infra dixisse. MEMMII, à Mnestheo Troiano dicti, vt poëta libro quinto sic ostendit: mox Italus Mnestheus, genus à quo nomine Memmi: qui plebeii fuerunt, vt Tribunatus ostendunt, & Cicero epistola decima sexta libri quarti ad Atticum testatur: Memmii tamen à Lucretio libro primo clara propago vocatur. MEDIOCRES, Sallustius tamen in bello Iugurthino scribit C. Memmii facundiam claram, pollentémque fuisse, & vnam ex tam multis orationibus eius præscribere existimauit. ACCVSATORES, C. Memmius libro secundo de Oratore L. Calphurnii Bestiæ accusator appellatur. ACRES, C. Memmium acrem virum Sallustius in bello Iugurthino, & Orosius libro quinto capite decimo septimo vocat. ACERBI, hinc fortasse mordax L. Memmius dicitur libro secundo de Oratore: vbi C. Memmius mordax item cognoscitur in illo dicto: quum Scaurus nonnullam haberet inuidiam ex eo, quòd Phrygionis Pompeii locupletis hominis bona sine testamento possederat, sederétque aduocatus reo Bestiæ, quum funus quoddam duceretur, accusator C. Memmius, vide, inquit, Scaure, mortuus rapitur, si potes esse possessor. MVLTOS, & in L. Bestiam. VOCAVERVNT, quod vituperari solet, vt supra de M. Bruto dictum est. NON SAEPE, raro, vt supra. DIXERVNT, quod solet laudari. Quid enim, vt ait libro primo de Oratore, tam regium, tam liberale, tam munificum, quàm opẽ ferre supplicibus, excitare afflictos, dare salutem, liberare periculis, retinere homines in ciuitate. SP. TORIVS, Spurius Borius ab Appiano libro primo, nisi fallor, appellatur, vbi latine scriptum hoc modo videbis: Spurius Borius Tribunus plebis legem tulit: tellurem vlterius non esse diuidendam, verum possidentibus omittendam esse: vectigalia autem populo Romano pro ea pendenda, pecuniámque ex his in distributiones redigendam fore. quę res vt consolationem quandam ob distributionem populo attulit, ita ad abundantem multitudinem nihil vtilitatis afferre poterat. Vt enim ego putem eundem esse, prænomen Spurius, & temporum ratio facit: contrà mouet, quòd Cicero dicat, agrum publicum ea lege vectigali leuatum, Appianus potius pressum dicere videatur. aliter P. Torius. VALVIT, vt Tribunus plebis legem vitiosam, & inutilem tulerit. & sanè Appianus suum Borium Tribunum plebis vocat: & Torii, quum tam rarò nominentur, non poterant nõ esse homines infimi. POPVLARI, ad popularem sensum accommodato, grato, iucundo, quo populus in primis delectatur. in quo versantur mediocres oratores, & qui populo gratificari volunt. IS, Sp. Torius. AGRVM PVBLICVM, vt Campanum, quem Cicero in oratione secunda contra Rullum

lum fundum pulcherrimum populi Romani, & fundamentum vectigalium vocat. Hæc porrò vectigalia Cenſoribus locare, niſi in conſpectu populi Romani, non licebat, vt in orationibus prima & ſecunda contra Rullum docet. VITIOSA, ET INVTILI, quum minuerit vectigalia, quæ Romani neruos eſſe Reip. ſemper duxerũt, vt in oratione pro lege Manilia dicit. LEGE, lege, quæ Toria fuit ab eo dicta: de qua libro ſecundo de Oratore tenuem mentionem facit. VECTIGALE, aliter vectigali, quod magis probatur. & hic in verbis, vectigali & leuauit eſt annominatio illa, quam Pontanus alliterationem vocat. LEVAVIT, non liberauit, ſed leuauit. Itaque vectigal non ſuſtulit, ſed aliquantum minuit: quicquid Appianus de ſuo Spurio Borio dicat. M. MARCELLVS, M. Claudius Marcellus. fuerunt vero duæ familiæ Claudiæ: earum quæ Marcellorum appellata eſt, plebeia: quæ Pulchrorum, patricia, vt Aſconius in oratione pro Scauro, & Suetonius in Tiberio docent. Hic videtur eſſe Marcellus, de quo L. Craſſus libro primo de Oratore ita loquitur: cogebat me M. Marcellus hic noſter, qui nunc Aedilis Curulis eſt: & profectò, niſi nunc ludos faceret, huic noſtro ſermoni intereſſet: ac iam tum erat adoleſcẽtulus his ſtudiis mirifice deditus. & quia deditus erat eloquentiæ ſtudiis, hic illum Cicero inter oratores ponit: quanquam dubitari poteſt, quum ante L. Craſſum collocet. Ille enim L. Craſſo multo erat iunior. Quare fortaſſe ſit ille Marcellus, qui cum L. Craſſus ipſe geſsit inimicitias: & in quem teſtimonium dixit, vt in oratione pro Fonteio refertur. AESERNINI, C. Marcelli Aeſernini, Verrina ſexta, forte ſic appellati, quòd patrem cum Aeſernia captum liberarit, vt ex Liuii libro ſeptuageſimo tertio conicere licet. NON INEXERCITATIS, exercitatis, λιτότης. VT FILIVS, vt filius fuit in non inexercitatis. EIVS, M. Marcelli: quanquam dubitari poſſe video, quo pacto, quum & Marcellus eſſet ipſe, & Marcelli Aeſernini pater eſſet, nunc etiam P. Lentulum filium habere dicatur: quum Claudia, & Cornelia gentes ſint diuerſæ. ſed hic aliqua fuerit adoptio, neceſſe eſt: vt vel hic P. Lentulus, quũ eſſet prius Claudius Marcellus vt Claudii Marcelli filius, ab aliquo Cornelio Lẽtulo fuerit adoptatus, & ita P. Cornelius Lentulus appellatus: vel certe M. ipſe Marcellus pater, poſtquam iam Marcellum Aeſerninum habuerat filium, in Corneliam familiam ſit aſcitus, & Cn. Cornelius Lentulus Clodianus appellatus, qui fuerit Conſul an. ab V. C. ſexcenteſimo quinquageſimo ſeptimo, cuius poſtea filius hic P. Lentulus fuerit. Inter Marcellos certe, & Lentulos affinitas fuit, quòd Lentuli Marcellini reperiantur, & Cicero Verrina prima, & libro decimo quinto Familiarium Marcellos, & Marcellinos ita coniungat, vt eiuſdem penè generis eſſe oſtẽdat. P. LENTVLVS, quis hic fuerit P. Lẽtulus, neſcimus, niſi fuit is, qui poſtea cũ Catilina coniurauit, de quo ſuo loco nos infra dicemus.

L. etiam Cotta prætorius in mediocrium oratorum numero, dicendi non ita multum laude procellerat; ſed de induſtria cum verbis, tum etiam ipſo ſono quaſi ſubruſtico perſequebatur atq. imitabatur antiquitatem. atq. ego & in hoc ipſo Cotta, & in aliis pluribus intelligo, me non ita diſertos homines & retuliſſe in oratorum numerum, & relaturum. eſt enim propoſitum colligere eos, qui hoc munere in ciuitate functi ſint, vt tenerent oratorum locum: quorum quidem quæ fuerit aſcenſio, & quàm in omnibus rebus difficilis optimi perfectio atque abſolutio, ex eo, quod

dicam, existimari potest. quàm multi enim iam oratores commemorati sunt, & quàm diu in eorum enumeratione versamur; cum tamen spisse, atque vix, vt dudum ad Demosthenem & Hyperidem, sic nunc ad Antonium Crassúmque peruenimus. nam ego sic existimo, hos oratores fuisse maximos, & in his primum cum Græcorum gloria Latine dicendi copiam æquatam.

L. ETIAM COTTA, L. etiam Aurelius Cotta illius, vt puto, filius, quem supra diximus Consulem an. ab V.C. sexcentesimo decimo fuisse. PRAETORIVS, qui Prætor fuisset. DE INDVSTRIA, videbatur enim grauitate linguæ, sonóque vocis agresti gaudere, vt libro tertio de Oratore Crassus ait: sic infra: Cotta quia se valde dilatandis literis à similitudine Græce locutionis abstraxerat, sonabátque contrarium Catulo, subagreste quiddam, planéque subrusticum, alia quidem quasi inculta, & syluestri via ad eandem laudem peruenerat. VERBIS, rusticanis. illud enim, quod loquebatur, priscum visum iri putabat, si planè fuisset rusticanum, vt libro tertio de Oratore dicitur. QVASI SVBRVSTICO, agresti, libro tertio de Oratore. PERSEQVEBATVR, aliter prosequebatur. ATQVE, digressio, qua delectet, & quasi recreet auditores, & se simul excuset, quòd interdum minus disertos in oratorum numerũ retulerit, & sit relaturus. IPSO, de quo paulo ante dixi. EST ENIM, αἰτιολογία, quare non ita disertos etiam referat. PROPOSITVM, propositum mihi, qui sum à vobis rogatus, supra. COLLIGERE, & eorum genera ætatibus distinguere, supra. MVNERE, munere dicendi. QVORVM QVIDEM, quorum quidem oratorum, vel qui oratorum locum tenuerunt. QVAE FVERIT ASCENSIO, quo pacto, & per quos quasi gradus ascenderint oratores. IN OMNIBVS REBVS, nedũ in hac, quam supra vnam omnium difficillimam esse diximus: vel in omnibus rebus, quas habere debet orator, quæ sunt innumerabiles, vt vel in hoc dialogo, & in libris oratoriis disputatur. DIFFICILIS, procemium libri primi de Oratore lege. OPTIMI, optimæ rei, vel optimi oratoris. QVAM MVLTI ENIM, αἰτιολογία, & ad rem reditus commodo factus. COMMEMORATI, à nobis in hoc dialogo. ENVMERATIONE, aliter commemoratione: vt conueniat cum verbo paulo ante posito, commemorati. VERSAMVR, optimi perfectionem quærentes. TAMEN, quamuis tam multi sint à nobis commemorati. SPISSE, tarde, difficiliter. ATQVE VIX, ἐπεξήγησις, vel ἐπανόρθωσις. VT DVDVM, peruenimus, quum Græcos oratores commemorauimus. DEMOSTHENEN, ET HYPERIDEM, Græcos oratores perfectos. Vt enim supra dictum est, perfectus fuit Demosthenes, & illi proximus Hyperides. NVNC, Latinos oratores commemorantes. ANTONIVM, CRASSVMQVE, Latinos oratores item perfectos. & proponit, quo sit ordine de his duobus dicturus. PERVENIMVS, postquam omnes oratores, qui ante illos fuerunt commemorauimus: & cum interrogatione videtur legendum. NAM, αἰτιολογία, quare M. Antonium, & L. Crassum cum Demosthene, & Hyperide vt perfectos cum perfectis contulerit. & est πρόληψις. EGO SIC EXISTIMO, quamuis aliter alii existimẽt, vt in procemio libri secundi de Oratore demonstrat. HOS, M. Antonium, & L. Crassum. MAXIMOS, vt hic paulo post, & in libris oratoriis ostenditur. PRIMVM, nam Romani celeriter oratorem complexi sunt, nec eum primo eruditum, Tusculana prima: quòd primo dicerent totius dicendi rationis

tionis ignari, libro primo de Oratore. GLORIA, gloria dicendi. nam Græcia semper eloquétiæ princeps esse voluit, vt in procemio libri primi de Oratore dicitur. COPIAM, quæ tanta fuit, vt Cicero, quod libro primo de Finibus scriptum est, ita senserit, & sæpe disseruerit, Latinam linguam non modo non inopem, vt vulgo putarent, sed locupletiorem esse, quàm Græcam. AEQVATAM, cóstat enim, vt Tusculana prima scribitur, ita magnos oratores ad Ciceronis ætatem fuisse, vt non multum, aut nihil omnino Græcis cederetur.

Omnia veniebant Antonio in mentem, eáque suo quæque loco, vbi plurimum proficere & valere possent. vt ab Imperatore equites, pedites, leuis armatura: sic ab illo in maxime opportunis orationis partibus collocabantur. erat memoria summa, nulla meditationis suspicio, imparatus semper aggredi ad dicendum videbatur, sed ita erat paratus, vt iudices illo dicente nonnunquam viderentur non satis parati ad cauendum fuisse. Verba ipsa, non illa quidem elegantissimo sermone; itaque diligenter loquendi laude caruit, (neque tamen est admodum inquinate locutus) sed illa, quæ proprie laus oratoris est in verbis: nam ipsum Latine loqui est illud quidem, vt paulo ante dixi, in magna laude ponendum, sed non tam sua sponte, quàm quòd est à plerisque neglectum: non enim tam præclarum est scire Latine, quàm turpe nescire: neque tam id mihi oratoris boni, quàm ciuis Romani proprium videtur: sed tamen Antonius in verbis & eligendis, neque id ipsum tam leporis causa, quàm ponderis, & collocandis, & comprehensione deuinciendis, nihil non ad rationem, & tanquam ad artem dirigebat, verum multo magis hoc idem in sententiarum ornamentis, & conformationibus. quo genere quia præstat omnibus Demosthenes, idcirco à doctis oratorum est princeps iudicatus.

OMNIA, approbatio vocatur libro primo de Inuentione. probat enim, quod quasi loco assumptionis posuerat, M. Antonium, & L. Crassum maximos oratores fuisse: & priore loco ponit Antonium, quia, quod ait ipse libro secundo de Oratore, Crasso triennio maior erat: vel quia, quod in Oratore dicitur, primas eloquentiæ patrum ætas ei tribuebat. VENIEBANT, quòd in eo esset acumen singulare, libro secundo de Oratore. ANTONSO, M. Antonio oratori, de quo deinceps dicemus. Antoniorum gens plebeia fuit, vt ex Tribunatibus cognoscimus, quamuis nobilis fuerit vsque adeo, vt multi putent eam ab Antone Herculis filio descendisse: quod M. Antonius Triumuir, vt testis est Plutarchus, præse ferebat. MENTEM, qua cogitabat. atque pars hæc pertinet ad inuentionem, quæ res prima sit in Oratore. EAQVE SVO QVAEQVE LOCO, τάξεως dispositionis. est enim dispositio, vt libro primo ad Herennium definitur, ordo, & distributio rerum, quæ demonstret, quid, quibúsque locis conueniat, & collocandum sit: quam rem M. Antonius ipse libro secundo de Oratore pluribus docet. VBI PLVRIMVM PROFICERE, ET VALERE POSSENT,

ea de re sic idem M. Antonius libro secundo de Oratore præcipit: in oratione firmissimum quodque sit primum, dum illud tamen in vtroque teneatur, vt ea, quæ æque excellant, seruentur etiam ad perorandum: si quę erunt mediocria, in mediam turbam, atque in gregem coniiciantur. VT, hæc similitudo ponitur etiam libro secundo ad Herennium: dispositio locorum, tanquam instructio militum, facillime in dicendo, sicut illa in pugnando, parere victoriam poterit. IMPERATORE, qui qualis esse debeat, præter alios, Cicero in oratione pro lege Manilia, & Onosander in libro de Imperatore deligendo, pluribus scripserunt. EQVITES, PEDITES, LEVIS ARMATVRA, vt ab imperatore equites, pedites, leuis armatura in acie collocantur. Collocabantur autem in primo exercitati, & veteres milites, quos principes vocabāt: in sexto vero & vltimo ordine fortissimi, scutati, & omni genere armorum muniti bellatores, quos antiqui triarios appellabant: in reliquos vero ordines, & mediam aciem reliqui milites coniiciebantur, quicunque illi essent: vt Vegetius libro tertio capite decimo quarto scribit. SIC, ἀνταπόδοσις. ILLO, M. Antonio. COLLOCABANTVR, sic, vt in ea re ipse Antonius Q. Catulo semper Deus videretur, vt lib. secundo de Oratore dicitur, vbi M. Antonium ob eam causam induxit ea de re disputantem. ERAT, erat in M. Antonio: & inuertit ordinem, præponítque memoriam elocutioni, ob eam fortasse causam, quòd in M. Antonio memoria erat præponenda, vt qui summa memoria præditus esset, & sermone non elegantissimo vteretur. MEMORIA SVMMA, qua quicquid opus erat, comprehendebat, vt infra dicitur: de qua sic ipse libro secundo de Oratore loquitur: nihil quisquam vnquam, me audiente, egit orator, quod non in memoria mea penitus insederit. NVLLA MEDITATIONIS SVSPICIO, nulla erat suspicio M. Antonium meditatum ad dicendum venire. Itaque illud illi in dicendo vsu venire solebat, vt nulla expectaretur ornata oratio, libro primo de Oratore. IMPARATVS, quippe qui ne didicisse quidem volebat videri: quòd probabiliorem populo orationem fore censeret suam, si omnino didicisse nunquam putaretur. vt libro secundo de Oratore scriptum est: in quo quidem libro sic ipse loquitur: ego ista studia non improbo, moderata modo sint: opinionem istorum studiorum, & suspicionem artificii apud eos, qui res iudicent, oratori aduersariam esse arbitror: imminuit enim & oratoris autoritatem, & orationis fidem. PARATVS, Antonius enim, vt libro secundo de Oratore dicitur, non dicebat, nisi prius rem penitus, causámque cognouisset. ἀντίθετα. NON SATIS PARATI, quòd ipse M. Antonius, vt libro secundo de Oratore faciēdum præcipit, sic, quod inuenerat, tractabat, vt, qui audiret, artem non cognosceret. VERBA IPSA, quædam πρόφασις elocutionis, quæ, vt libro primo ad Herennium describitur, est idoneorum verborum, & sententiarum ad inuentionem accommodatio. NON ILLA QVIDEM, erant. & pendet oratio vsque ad illum locum, sed tamen Antonius. CARVIT, hinc Cicero sic ait infra: Crassi magis enitebat oratio. ob eam causam libro secundo de Oratore M. Antonius instituit, & creat oratorem, quem Crasso & vestiendum, & ornandum tradat. NEQVE TAMEN EST ADMODVM INQVINATE LOCVTVS, κατὰ παράλειψιν πρόληψιν ne quis dicat, oratorem perfectum eum esse non posse, qui elegantissimo sermone non vteretur. SED ILLA, sed illa laude caruit. PROPRIE, oratoris enim proprium est apte, distincte, ornatéque dicere, vt libro primo de Officiis ait, & libro primo de Oratore: hoc proprium oratoris est, oratio grauis, & ornata, & hominum sensibus, ac mentibus accommodata. IN VERBIS, hinc Cæsar in libro, quem scripsit ad Ciceronem, dixit, verborum delectum originem

ginem esse eloquentiæ, infra: & L. Crassus libro tertio de Oratore præcepta elocutionis traditurus, dicendi modum meliorem esse dicit, vt Latine, vt plane, vt ornate, vt ad id, quodcunque agitur, apte congruentérque dicamus: nec ita multo post concludit, duas partes esse faciles, latine loquendi, planéque dicendi: reliquas magnas, implicatas, varias, graues, quibus omnis admiratio ingenii, omnis laus eloquentiæ continetur. in verbis igitur interpretare, in verbis ornate, & ad id, quodcunque agitur, apte, congruentérque dictis. NAM, εὐλογία, quare dixerit, laudem oratoris in verbis esse. PAVLO ANTE DIXI, de Catuli sermone loquens. MAGNA, non mediocri, supra. magna est igitur laus, latine, sed maior ornate loqui: quòd qui ornate, is etiam latine loquatur, sed non contrà: SVA SPONTE, in laude ponendum. A PLERISQVE, vt à L. Cotta paulo ante: & ab aliis etiam oratoribus. NEGLECTVM, sic supra, laus latine dicendi ab oratoribus plerísque neglecta est: & quia neglecta est hæc res à multis, his est laudi etiam magnæ, à quibus non est neglecta. NON ENIM, εὐλογία, quare sua sponte non sit in laude ponendum. PRAECLARVM EST SCIRE LATINE, nemo enim vnquam est oratorem, quòd latine loqueretur, admiratus, libro tertio de Oratore. TVRPE, irrident enim homines, si quis non latine loquatur: librum tertium de Oratore lege. NESCIRE, nescire latine. scire, nescire, αἰτία. huc videtur Iuuenalis respexisse, quum satyra sexta dixit: quum sit turpe magis nostris nescire latine. ID, latine loqui. ORATORIS BONI, vt est. nam si aliter loquatur, irrident, neque eum oratorem tantummodo, sed hominem non putant: vt ait libro tertio de Oratore. PROPRIVM, suauitas enim, quæ exit ex ore, vt apud Græcos Atticorum est, sic in Latino sermone vrbis Romæ maxime propria fuit: quod libro tertio de Oratore declaratur: & infra hoc modo: hæc elegantia latine loquendi, etiam si orator non sis, & sis ingenuus ciuis Romanus, tamen necessaria est. & si necessaria cuilibet ciui ingenuo, multo magis necessaria est oratori. SED TAMEN, quamuis Antonius ipse diligenter loquendi laude caruerit: vel potius, quamuis eius verba non essent elegantissimo sermone: & oratio pendet ab illis verbis: non illa quidem. VERBIS, præsertim simplicibus, quæ sunt inueniendà; vt in Partitionibus ait. ELIGENDIS, id quo pacto sit faciendum, L. Crassus libro tertio de Oratore docet. LEPORIS, iucunditatis, qua delectaret auditores: quod vnum ex tribus, quæ præstare debet Orator, vt infra dicetur, est. PONDERIS, grauitatis, qua iudices commoueret: quod maximum est ex illis tribus, quæ infra dicentur. COLLOCANDIS, collocandis quidem verbis ipsis, sed coniunctis, quæ sunt collocanda, vt ait in Partitionibus. Collocationis vero est componere, & struere verba sic, vt neue asper eorum concursus, neue hiulcus sit, sed quodam modo coagmentatus, & leuis, vt L. Crassus libro tertio de Oratore docet. COMPREHENSIONE, περίοδον, ambitu, circuitu, continuatione, circunscriptione: sic enim in Oratore vocat. aliter compresſione, sed si quid mutandum est, legere oportet, complexione, vt libro tertio de Oratore dixit. DEVINCIENDIS, vinciendis, astringendis, illigandis, vt libro tertio de Oratore loquitur: vbi, quod nos etiam supra diximus, scribit Isocratem id primum instituisse. ARTEM, quam L. Crassus libro tertio de Oratore docet: MAGIS, quàm in verbis. HOC IDEM, faciebat, vt totam orationem sententiarum quasi luminibus distingueret, & frequentaret,

vt libro tertio de Oratore ſcribitur. ORNAMENTIS, ET CONFORMATIONIBVS, ſupra formas appellauit. QVO GENERE, verborũ quidem, ſed ſententiarum tamen potiſsimum ornamentis, & conformationibus, λέξεων εὐρυθμίας, καὶ ταῖς τῆς διανοίας περιγραφαῖς, vt ait Lucianus, vbi Demoſthenem laudat: elocutione igitur, quæ tanquam genus figuras verborum, & figuras ſententiarum tanquam ſpecies complectitur. OMNIBVS, omnibus oratoribus. omnes enim oratores, præter Phocionem, non eloquentia ſolum, ſed vita etiam ſuperauit, vt ex Plutarcho vertunt eruditi. qui græcè ſic ſcripſit: ἐπεὶ τούς γε καθ' αὑτὸν ῥήτορας ἔξω δὲ λόγου ἴσμεν φανέντα καὶ τῷ βίῳ περιόντα. DOCTIS, & iccirco dignis, quibus in ea re credatur. locus à teſtibus. PRINCEPS, ſic in libello de Optimo genere oratorum. IVDICATVS, dichoreus loco poſitus, vbi de principe oratorum loquatur.

σχήματα enim quæ vocant Græci, ea maxime ornant oratorem: eáque non tam in verbis pingendis habent pondus, quàm in illuminandis ſententiis. ſed cum hæc magna in Antonio, tum actio ſingularis. quæ ſi partienda eſt in geſtum, atque vocem: geſtus erat non verba exprimens, ſed cum ſententiis congruens, manus, humeri, latera, ſupploſio pedis, ſtatus, inceſſus, omniſque motus cum verbis ſententiiſque conſentiens: vox permanens, verum ſubrauca natura: ſed hoc vitium huic vni in bonum conuertebatur: habebat enim flebile quiddam, in quæſtionibus, aptúmque cum ad fidem faciendam, tum ad miſericordiam cõmouendam: vt verum videretur in hoc illud, quod Demoſthenem ferunt ei, qui quæſiuiſſet quid primũ eſſet in dicendo, actionem, quid ſecundum, idem, & idem tertium, reſpondiſſe. nulla res magis penetrat in animo, eóſque fingit, format, flectit: taléſq. oratores videri facit, quales ipſi ſe videri volunt.

ΣΧΗΜΑΤΑ figuræ, ornamenta, ſupra. & σχήματα tam ad verba, quàm ad ſententias referuntur: Oratorem lege. PINGENDIS, ornandis, diſtinguendis. Vnde Latini colores, & Græci χρώματα vocant ipſas exornationes. Hinc Cicero libro ſecundo ad Atticum ſcripſit, librum ſuum totum Iſocratis μυροθήκιον, atque omneis eius diſcipulorum arculas, ac nonnihil etiam Ariſtotelica pigmenta conſumpſiſſe. ILLVMINANDIS, his luminibus diſtinguendis, vt ait libro tertio de Oratore. HAEC, hæc, quæ ſunt ſupra dicta, quæ breuiter ita repeti poſſunt, inuentio, diſpoſitio, memoria, elocutio. ACTIO, res quinta ex his, quas eſſe in Oratore oportet: quæ pronunciatio in libris ad Herennium ſcriptis vocatur. SINGVLARIS, Antonius enim excellebat actione, infra. SI PARTIENDA, vt partienda, vt in Oratore, lib. tertio ad Herennium, apud Quintilianum lib. vndecimo cap. tertio legimus. GESTVM, motum in Oratore, motum corporis lib. tertio ad Herennium, nunc geſtum, nunc motum apud Quintilianum vocari videbis. VOCEM, vocis figuram, lib. tertio ad Herennium. ERAT, in M. Antonio Oratore. NON VERBA EXPRIMENS, SED CVM SENTENTIIS CONGRVENS, abeſſe enim plurimum à ſaltatore debet orator, vt ſit geſtus ad ſenſus magis, quàm ad verba accõmodatus, vt Quintil. ait lib. vndecimo cap. tertio. aliter nõ verba exprimens, ſed cũ ſuis numeris congruens.

MANVS,

MANVS, fine quibus trunca esset actio, ac debilis, vt ait Quintilianus: & præsertim dextra. stantes enim in vestigio, leui dexteræ motu loqui oportet, vt libro tertio ad Herennium docemur. sinistra vero nunquam sola recte gestum facit, sed dextræ se frequenter accommodat: vt scribit Quintilianus: qua de re sic etiam libro tertio de Oratore præcipitur: manus esse debet minus arguta, digitis subsequens verba, non exprimens. HVMERI, humerorum raro decens alleuatio, atque contractio est: vt ait Quintilianus libro vndecimo capite tertio, vbi & alia quædam ea de re scribit. LATERA, quorum flexio debet esse virilis, vt in Oratore, & libro tertio de Oratore præcipitur. & Quintilianus inquit, latera cum gestu consentiant. SVPPLOSIO, in contentionibus aut incipiendis, aut finiendis, vt lib. tertio de Oratore Crassus præcipit: quæ debet esse rara, libro tertio ad Herennium: sed plura Quintilianus scribit. PEDIS, dextri, libro tertio ad Herennium: M. vero Antonius hic non pede modo, sed genu etiam interdum terram tangebat: quod Cicero Tusculana secunda se vidisse testatur. STATVS, qui debet erectus esse, & celsus, ait in Oratore. INCESSVS, rarus, nec ita longus, vt in Oratore quærit, quicquid dicat Quintilianus. Plutarchus autem scribit, ἐν γάϊον γράγχον ῥωμαίων πρῶτον ἐπὶ τοῦ βήματος περιπατεῖν χρήσασθαι, καὶ περισπάσαι τὴν τήβεννον ἐξ ὤμου, λέγοντα, κατὰ ταῦτα κλέωνα τὸν ἀθηναῖον ἱστορῆσαι, περισπάσαντι τὴν περιβολὴν, καὶ τὸν μηρὸν ἀλοῖσαι πρῶτον τῶν δημηγορούντων. CONSENTIENS, motus enim voci debet consentire, & animo cum ea simul parere, vt ait Quintilianus: & libro tertio de Oratore illa verba leges: actio menti congruens esse debet. aliter congruens, vt paulo ante. VOX, quæ vna maxime eloquentiam vel commendat, vel sustinet, vt ait libro primo de Oratore: de qua libro tertio ad Herennium, & apud Quintilianum multa scribuntur. PERMANENS, non fracta, firma: vt vero firma conseruetur, libro tertio ad Herennium traditur. SVBRAVCA, fusca, vt libro vndecimo capite tertio Quintilianus. VITIVM, quod rauis à Plauto dicitur, quum vox est rauca, quæ clara, & dulcis esse debeat, vt ait in Oratore. HVIC, M. Antonio. VNI, quum aliis in malum conuertatur. CONVERTATVR, aliter conuertat, quod recte dici etiam docti defendent. HABEBAT ENIM, ἀναλογία. habebat autem M. Antonius, qui nunquam dicebat, quin ipse in commouendis iudicibus, iis ipsis sensibus, ad quos illos adducere vellet, permoueretur, vt ait libro secundo de Oratore; vel potius habebat vox ipsa rauca, vitium, siue rauis. Vox enim rauca nescio quid flebile videtur habere. IN QVAESTIONIBVS, in rerum capitalium iudiciis potissimum, in quibus vel flere M. Antonius solebat, vt quum M. Aquilium defendit, libro secundo de Oratore. QVVM AD FIDEM FACIENDAM, TVM AD MISERICORDIAM COMMOVENDAM, tunc enim iudices credunt, & tandem commouentur iisdem motibus, quibus oratorem commotum vident, vt Antonius ipse libro secundo de Oratore disputat. IN HOC, in hoc M. Antonio. FERVNT, non scribunt. hoc enim videtur Cicero potius audiuisse, quàm legisse: & iccirco neque hic, neque libro tertio de Oratore voluit affirmare, quamuis ita dicat in Oratore: non sine causa Demosthenes tribuit & primas, & secundas, & tertias actioni; quem postea Quintilianus libro vndecimo capite tertio, Valerius Maximus libro octauo capite decimo, & Plutarchus in Rhetorum vitis, imitati sunt. EI, nescio cui. QVAESIVISSET, rogasset, libro tertio de Oratore, interrogasset, apud Quintilianum. PRIMVM, sic lib. tertio de Oratore, summũ apud Quintilianum, efficacissi-

ſimum apud Valerium Maximum. IN DICENDO, ſic libro tertio de Oratore: in toto genere dicendi Quintilian. ACTIONEM, ὑπόκρισιν, ait Valerius Maximus: pronunciationi palmam dedit, inquit Quintilianus: actioni primas, ſecundas, & tertias tribuit, vt libro tertio de Oratore dixit. RESPONDISSE, & recte reſpondiſſe, Cicero libro tertio de Oratore, & in Oratore, & Quintilianus libro vndecimo capite tertio videntur affirmare: ſed libro tertio ad Herennium, non egregie magnam eſſe vtilitatem in pronunciatione ſola iudicari videbis. MAGIS, quàm actio: quæ in dicendo vna dominatur, vt libro tertio de Oratore dicitur. Si enim eloquentia nulla ſine hac, hæc autem ſine eloquentia tanta eſt, certe plurimum in dicendo poteſt, vt in Oratore ratiocinatur. PENETRAT IN ANIMOS, inuadit animos, vt Valerius Maximus libro octauo capite decimo loquitur. mouet animos auditorum. actio enim, quæ præ ſe motum animi fert, omneis mouet, vt lib. tertio de Oratore L. Craſſus ait. FINGIT, FORMAT, FLECTIT, dat actioni, quod eſt proprium totius eloquentiæ: qua mentes alliciuntur, voluntates impelluntur, quò velis, vnde autem velis, deducuntur, vt ait libro primo de Oratore, & libro ſecundo ita: tantam vim habet illa, quæ recte à bono poëta dicta eſt flexanima, atque omnium regina rerum, oratio, vt non modo inclinantem erigere, aut ſtantem inclinare, ſed etiam aduerſantem, & repugnantem, vt imperator bonus, ac fortis, capere poſſit. fingit, format, flectit, πάρισον eſt, & alliteratio, vt à Pontano vocatur. TALÉSQVE, bonos, ſummos. nam ſine actione ſummus orator eſſe in numero nullo poteſt, mediocris hac inſtructus ſummos ſæpe ſuperare, vt libró tertio de Oratore, & apud Quintilianum libro vndecimo capite tertio diſputatur. VIDERI VOLVNT, probari volunt, vt ait in Oratore.

Huic alii parem eſſe dicebant, alii anteponebant L. Craſſum. illud quidem certe omnes ita iudicabant, neminem eſſe, qui, horum alterutro patrono, cuiuſquam ingenium requireret. equidē quanquam Antonio tantum tribuo, quantum ſupra dixi: tamen Craſſo nihil ſtatuo fieri potuiſſe perfectius. erat ſumma grauitas, erat cum grauitate iunctus facetiarum & vrbanitatis oratorius, non ſcurrilis lepos: Latine loquendi accurata, & ſine moleſtia diligens elegantia: in diſſerendo mira explicatio: cum de iure ciuili, cum de æquo & bono diſputaretur, argumentorum & ſimilitudinum copia. nam vt Antonius coniectura mouenda, aut ſedanda ſuſpicione, aut excitanda, incredibilem vim habebat, ſic in interpretando, in definiendo, in explicanda æquitate, nihil erat Craſſo copioſius: idque cum ſæpe aliàs, tum apud Centumuiros in M. Curii cauſa cognitum eſt, ita enim multa tum contra ſcriptum pro æquo & bono dixit, vt hominem acutiſsimū Q. Scæuolam, & in iure, in quo illa cauſa vertebatur, paratiſsimum obrueret argumentorum exemplorúmq. copia: atq. ita tum ab his patronis æqualibus, etiā cōſularibus, cauſa illa dicta eſt, cum vterq. ex contraria parte ius ciuile defenderet, vt eloquentium iuris peritiſsimus Craſſus, iuris peritorum eloquentiſsimus Scæuola puta

putaretur: qui quidem cum peracutus esset ad excogitandum, quid in iure, aut in æquo verum aut esset, aut non esset; tum verbis erat ad rem cum summa breuitate mirabiliter aptus. quare sit nobis orator in hoc interpretandi explanandíque & disserendi genere mirabilis, sic, vt simile nihil viderim: in augendo, in ornando, in refellendo magis existimator metuendus, quàm admirandus orator. verum ad Crassum reuertamur.

HVIC, M. Antonio, de quo nunc aliquid dicendum videtur. M. igitur Antonius quum esset Prætor, vel potius Consul designatus quo anno Saturninus est interfectus, extra vrbem cum præsidio fuit, in oratione pro C. Rabirio: anno vero sequenti, id est an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo quinto cum A. Posthumio Albino Consul fuit, in oratione Post reditum ad Quirites: deinde Proconsul in Ciliciam est profectus, libro primo, & secundo de Oratore. vbi etiam Censor fuisse dicitur. Fuit etiam legatus, vt infra dicitur. Hunc Cicero libro secundo de Oratore putat nullius rei, quæ quidē esset in his artibus, de quibus aliquid existimare ipse posset, rudem, aut ignarum fuisse: sed quia nolebat ipse videri didicisse, opinio fuit, illum omnino omnis eruditionis expertem, atque ignarum fuisse vsque adeo, vt ne tabulas quidem conficere existimaretur, vt libro eodem secundo de Oratore scribitur: quæ fuit opinio falsa, Verrina tertia: quamuis Asconius alium Antonium significari male putet. Ipse M. Antonius libro primo de Oratore se literas Græcas sero, ac leuiter attigisse testatur. eas vero sic attigit, vt, quum libro secundo de Oratore historicos Græcos nominasset, ac scienter, & proprie de vno quoque dixisset, ita Cæsar exclamarit, vbi sunt, qui Antonium Græce negant scire? Ius certe ciuile affirmat ipse neque se vnquam didicisse, neque tamen in his causis, quas in iure posset defendere, vnquam istam scientiam desiderasse. Adolescens, vt libro secundo de Officiis apparet, accusauit alios fortasse, sed certe Carbonem illum, qui libro nono Familiarium sutorio atramento absolutus fuisse dicitur. Ipse contrà postea Censor à M. Duronio de Ambitu fuit postulatus, quum illi dixit Mancia, quod libro secundo de Oratore legimus: aliquando tibi tuum negotium agere licebit. Is nihil se arbitrabatur ad iudicia, causásque amicorum, præter fidem, & ingenium afferre oportere, Verrina prima: & quascunque causas erat acturus, eas diligenter, penitúsque volebat cognoscere, id quod omnibus faciendum ipse libro secundo de Oratore præcipit. Dicebat vero sensim, quod causæ prodesset, Philippica secunda, quo loco M. Antonii auum vocat. Is item mirifica ad refellendum consuetudine vtebatur, vt libro primo de Oratore Crassus affirmat. Is quum esset & consiliorum in Repub. socius, & summa cum L. Crasso familiaritate coniunctus, in causis illi nolebat succedere, vt libro primo de Oratore videre licet. M. Antonium Cicero semper commendat, appellátque modo virum prudentissimum, libro sexto Familiarium: modo amplissimum, Verrina prima: modo sapientem, & fortem, Verrina septima: modo omnium eloquentissimum, Tusculana quinta: quo loco scribit, Cinnam iussisse caput M. Antonii præcidi, quum Plutarchus, & Appianus affirment, id iussu Marii factum fuisse: sed Valerius Maximus libro octauo capite nono demonstrat, vtrunque verum fuisse, quum scribit Marianos, Cinnanósque mucrones eloquentia M. Antonii aliquantum inhibitos fuisse. Caput certe M. Antonii abscissum suis manibus Marius inter epulas per summam

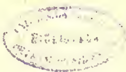
animi, ac verborum insolentiam aliquandiu tenuit: quod Valerius Maximus libro nono capite secundo, Liuius libro octuagesimo, Florus libro tertio capite vigesimo primo, & Lucanus libro secundo scripserunt. Hinc Cicero libro tertio de Oratore ita dixit: M. Antonii in his ipsis rostris, in quibus ille Rempub. constantissime Consul defenderat: quæque Censor imperatoriis manubiis ornarat, positum caput illud fuit, à quo erant multorum ciuium capita seruata: & quidem interfectus est, quo anno Cinna, & Octauius Consules fuerũt, vt infra dicetur. Hunc casum Cicero videtur Philippica prima his verbis optasse: acerbissimum M. Antonii diem supremum malim, quàm L. Cinnæ dominatum, à quo ille crudelissime est interfectus. & Cicero quidem, quod propemodum optauit, est consecutus. M. Antonius solitus erat dicere, idcirco se nullam vnquam orationem scripsisse, vt si quid aliquando non opus esset ab se esse dictum, posset negare, dixisse: vt in oratione pro Cluentio, & libro septimo capite tertio Valerii Maximi legimus. Is libellũ vnum reliquit, in quo dixit illud, quod refertur in Oratore, & libro primo ac secundo de Oratore, disertos se vidisse multos, eloquentem omnino neminem. PAREM, parem gloria, & laude dicendi: quamuis ratione dicendi inter se dissimiles essent, vt in libris oratoriis potissimum cognoscitur. ANTEPONEBANT, alii L. Crassum M. Antonio anteponebant. in Oratore tamen ita scribit: M. Antonio vel primas eloquentiæ patrum nostrorũ tribuebat ætas. Quod si patrum ætas M. Antonio primas eloquentiæ tribuebat, nõ igitur alii L. Crassum illi anteponebant. Quin Tusculana quinta M. Antonium vocat eloquentissimum omnium, quos audierit. Sed ibi fortasse illum tantopere laudat, vt eius casum iustius deplorare videatur: Vel Cicero M. Antonium audiuerat, vt in procemio libri secundi de Oratore cognosci potest: Crassum vero vel non audiuerat, vel certe de illo tum non poterat iudicare, quum penè puer esset: vt infra dicemus. In Oratore vero, vbi agit Rhetorem, cui concessum est & in historiis, vt supra dictum est, mentiri, fortasse mentitur, præsertim quum à Bruto iuuene couinci non possit: quumq. velit eius vti testimonio, id vt sit grauius, eum per locum à testibus tantopere commendat. Voluit etiam fortasse ibi Bruto gratificari, qui genus dicendi diuersum, vt supra diximus, sequebatur, quod elegans Ciceroni non videbatur, quale supra M. Antonii dicendi genus descripsit. Hic certe vt historicus veritatem secutus est, præsertim præsente Attico, qui vt senex ipsum mentientem potuisset coarguere, & fortasse L. Crassum ipse quoque magis probabat, vt in dicendo, & scribendo, quod satis constat, ornatus, qualis fuit Crassus, qui vel ob id de ornamẽtis orationis libro tertio de Oratore disputauit. Hinc Atticus infra L. Crassum M. Antonio in ordine anteponit, vt forte re ipsa anteponendum iudicabat. & sanè vel Antonius ipse libro secundo de Oratore sine vlla dubitatione sic statuit, & iudicat, neminem omniũ tot, & tanta, quanta erant in Crasso, habuisse ornamenta dicendi. Quin illi palmam rerum omnium, quæ ad oratorem pertinent, deferebat, vt libro secundo de Oratore dicitur, vbi iudicium quum aliorum, tum Catuli ponitur. qui quum Crassum audisset, fœnũ alios aiebat esse oportere. L. CRASSVM, L. Licinium Crassum, de quo deinceps dicemus. IVDICABANT, quod erat opinio, eos homines non eruditos, summam fuisse prudentiam, atque incredibilem eloquentiam consecutos, libro secũdo de Oratore. HORVM, M Antonii, & L. Crassi. ALTERVTRO PATRONO, quum alteruter, aut M. Antonius, aut L. Crassus esset patronus. qui vero neutrum horũ habebat, confugiebat ad Philippum ferè, aut Cæsarem, vt infra dicetur. REQVIRERET, quòd altero horum deberet esse contentus, quum illi essent

omnium

omnium eloquentiſsimi, neque tum cauſæ ſingulæ defenderentur à pluribus, vt infra dicemus. PERFECTIVS, in facultate dicendi. Hinc Mucius Scæuola illum in dicendo ſemper Deum putauit, vt ait libro primo de Oratore. ERAT, αἰτιολογία, quare ſtatuat Craſſo nihil fieri potuiſſe perfectius. & videtur ita dicere, hæc in Craſſo fuiſſe, præter ea, quæ erant etiam in M. Antonio, SVMMA GRAVITAS, tanta, vt eius etiam ſermo teſtimonii autoritatem haberet, in oratione pro Fonteio. CVM GRAVITATE IVNCTVS, ſic de Q. Fabio Maximo in Catone: comitate condita grauitas. Craſſum vero libro ſecundo de Oratore venuſtiſsimum, vrbaniſsimum, grauiſsimum, & ſeueriſsimum ſimul eſſe contendit ita, vt illi ſalis, ſicut cæterarum rerum palma ſit deferenda. eius oratio erat faceta, vt paulo poſt, & libro primo de Officiis appellatur. FACETIARVM, ET VRBANITATIS, de quibus libro ſecundo de Oratore ſcribit, & Quintilianus libro ſexto cap. quarto, vbi facetum ad decorum, & elegantiam, vrbanum vero potius ad ſermonem refert. ORATORIVS, NON SCVRRILIS, vitandum eſt enim oratori vtrunque, ne aut ſcurrilis iocus ſit, aut inimicus, vt libro ſecundo de Oratore præcipitur. LEPOS, ſic libro primo de Officiis, erat L. Craſſo multus lepos, & infra: quo quidē videtur Antonius caruiſſe. nam Iulio Cæſari quaſi lampada libro ſecundo de Oratore tradidit, quum ad eum locum perueniſſet. SINE MOLESTIA, nam moleſti ſolent eſſe nimis diligentes, vt qui manum de tabula, quod aiunt, tollere neſciant. at Craſſus erat elegātium parciſsimus, paulo poſt: cuius ſententiæ erant ſine pigmentis, fucóque puerili, vt libro ſecundo de Oratore ſcriptum videbis. DILIGENS, contrà M. Antonius diligenter loquendi laude caruit, ſupra. ELEGANTIA, quæ tanta fuit, vt ad filias etiam peruenerit, infra. & ſanè M. Antonius libro ſecundo de Orat. putabat, illum omnia dicendi ornamēta habere. hinc Cic. lib. tertio de Oratore induxit illum hac ipſa de re diſputantem. DISSERENDO, diſputando. & Carneades, vt libro primo de Oratore ſcriptum eſt, dicere ſolebat, L. Craſſum in diſputando ſibi perpugnacem viſum fuiſſe. EXPLICATIO, quædam definitio. eſt enim definitio, vt ait ipſe libro primo de Oratore, earum rerum, quæ ſunt eius rei propriæ, quam definire volumus, breuis, & circumſcripta quædam explicatio QVVM DE IVRE CIVILI, diſputaretur. quum de iure ciuili, inquit, diſputaretur, mira erat Craſsi explicatio. Ius enim ciuile definitione, genere, & partibus explicabat, vt libro primo de Oratore videre poteris: quod M. Antonius facere non poterat, qui, vt ſupra retulimus, ius ciuile nunquam didicerat: quum L. Craſſus ipſum à Q. Mucio Scæuola ſocero, & à Cælio Antipatro didiciſſet, vt libro primo de Oratore, & ſupra ſcriptum videmus. AEQVO, ET BONO, æquitate, quæ iuri ciuili reſpondet quodam modo, quòd in æquitate voluntas, in iure ſcriptum defendatur & quidem ſæpe ita, vt ſummum ius iniuria etiam in prouerbio dicatur. DISPVTARETVR, in aliqua cauſa, & oratione, vt à Cicerone in oratione potiſsimum pro Cæcinna diſputatur. ARGVMENTORVM, quibus rem ſuam probabat, & aduerſariorum argumenta, & rationes refellebat. SIMILITVDINVM, infra, & libro primo de Oratore vocat exempla, ſed in Topicis ipſe rem ſic explicat: ex eodem ſimilitudinis loco etiam exempla ſumuntur, vt Craſſus in Curiana cauſa exemplis plurimis eſt vſus. NAM, αἰτιολογία per comparationem, ſiue per ſimilitudinem, quum de ſimilitudinum copia loqueretur. MOVENDA, iudicibus, vt ipſi quoque coniecturam de rebus facerent. SEDANDA, comprimenda, vt de inuidia libro ſecundo de Oratore ipſe loquitur. SVSPICIONE, vt timoris, quod Cicero in oratione pro Milone poſtea fecit: aut alterius rei. EXCITANDA,

vt inuidia lib. secundo de Oratore. HABEBAT, habebat ipse M. Antonius: qui libro secundo de Oratore sic ait: trademus etiam, quæ nos sequi in dicendo, quæq. maxime spectare solemus. Docuit enim iam nos longa vita, vsúsq. rerum maximarum, vt quibus in rebus animi hominum mouerentur, teneremus. INTERPRETANDO, præsertim iure. nam Crassus, vt ait ipse libro primo de Oratore, hoc sibi præsidium iam inde ab adolescentia comparārat non solum ad causarum vsum, sed etiam ad decus, atque ornamentum senectutis. Res tamen alias etiam poterat interpretari. DEFINIENDO, etiam iure, vt libro primo de Oratore se posse facere ostendit: & si alias etiam res poterat definire. AEQVITATE, cuius patrocinium præsertim in causa M. Curii Crassus arripuit, libro primo de Oratore. COPIOSIVS, hinc tam sæpe in eo fuisse argumentorum, & similitudinum copiam dicit. CENTVMVIROS, quos populus Romanus voluit de priuatis hæreditatibus iudicare, vt ait in oratione secunda contra Rullum: quamuis de aliis etiam rebus iudicarent, vt lib. primo de Oratore cognoscimus: de quibus in Dialogo de Oratoribus Cornelius Tacitus ita scribit: causæ centumuirales, quæ nunc primũ obtinent locum, adeo splendore aliorum iudiciorum obruebantur, vt neq. Ciceronis, neque Cæsaris, neque Bruti, neque Calui, non denique vllius magni oratoris liber apud Centumuiros dictus legatur. M. Marci, & Marcum Cicero vocat vbique, præterquam libro secundo de Oratore semel Maniũ, vt supra de M. Curio diximus. CVRII, qui, quod libro secundo de Oratore legimus, à Coponio fuit hæres institutus: cuius aduersarius postea fuit M. Coponius, vt infra dicetur. CAVSA, quæ, vt nos ex multis Ciceronis locis collegimus, fuit talis: Coponius quidam sic hæredem instituit, vt si filius natus esset in decem mensibus, isque mortuus prius, quàm in suam tutelam venisset, M. Curius secundus hæres hæreditatem obtineret. sed quum filius non esset natus, & ob id ne mortuus quidem, M. Coponius vt testatoris propinquus hæreditatem ex scripto, quia scriptum erat, si natus, & mortuus esset, & neque natus, neque mortuus erat: M. vero Curius ex testatoris voluntate, quæ videbatur fuisse, vt ipse secundus hæres esset, petebat. Itaq. Q. Mucius Scæuola Pontifex M. Coponii patronus hoc probare volebat, M. Curiũ; quum ita hæres institutus esset, si pupillus ante mortuus esset, quàm in suam tutelam venisset, pupillo non nato hæredem esse non posse: L. vero Crassus probauit, M. Curium, qui hæres institutus esset ita, mortuo posthumo filio, quum filius non modo non mortuus, sed ne natus quidem esset, hæredem esse oportere. Hac de re Boëtius in Topicis ita scribit: Quidam prægnantem vxorem relinquens, scripsit hæredem posthumum, eique etiam alium substituit secundum, qui Curius vocabatur, ea conditione, vt, si posthumus, qui intra menses decem proximos nasceretur, ante moreretur, quàm in suam tutelam peruenisset, id est ante obiret diem, quàm testamentum iure facere posset, secundus hæres succederet: quòd si ad id tempus peruenisset, quo iam firmo iudicio in suam tutelam receptus, iure ciuili instituto posset hærede defungi, secundus hæres, id est Curius non succederet: quæ vocatur substitutio pupillaris. quæsitum est, an valeret ita instituta ratio. Sed de rebus huiuscemodi iurisconsulti libro vigesimo octauo Digestorum plura scribunt. ITA ENIM, αἰτιολογία. CONTRA, vt dicatur contra scriptum, & pro scripto, libro secundo de Inuentione, & libro secundo ad Herennium leges. SCRIPTVM, quod Scæuola defendebat, infra. PRO AEQVO, ET BONO, pro æquitate, cuius patrocinium Crassus arripuit, vt supra retulimus. ACVTISSIMVM, peracutum, paulo post: & ingenio, prudentiáque acutissimum libro primo de Oratore vocat. Q. SCAEVOLAM, Q. Mucium Scæuolam

Pontifi

Pontificem, de quo dicemus: nam de Q. Mucio Scæuola Augure supra diximus. IN IVRE, in iure ciuili. ILLA CAVSA, clarisſima M. Curij causa, & M. Coponii, libro primo de Oratore. VERTEBATVR, hinc Crassus libro primo de Oratore sic loquitur: num destitit vterq. nostrum in ea causa, in autoritatibus, in exemplis, in testamentorum formulis, hoc est, in medio iure versari? PARATISSIMVM, aliter peritisſimum. vtrumque recte. certe libro primo de Oratore Scæuola omnium disciplina iuris ciuilis eruditisſimus à L. Crasso vocatur. OBRVERET, vt obruit ita, vt probarit, M. Curium hæredem esse oportere, quod in oratione pro Cæcina refertur. ARGVMENTORVM, EXEMPLORVMQVE COPIA, argumentorum, & similitudinum copia, supra. HIS PATRONIS, L. Crasso, & Q. Scæuola. AEQVALIBVS, vt libro primo de Oratore dicitur, & deinceps ostendetur. CONSVLARIBVS, nam Consules simul an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo nono fuerunt: vide L. Crassus libro primo de Oratore Scæuolam æqualem, & collegam suum vocat. CAVSA ILLA, M. Curii, & M. Coponii. DICTA EST, magno hominum concursu, & expectatione, libro primo de Oratore; & dicta paulo ante, quàm Cicero in forum veniret, vt inuenies in oratione pro Cæcina: quanquam à morte Crasſi ad id tempus, quo Cicero in forum ad dicendum venit, decem anni minimum numerantur. Crassus certe libro primo de Oratore, se nuper eam defendisse dicit: & si Consularis, vt hic dicitur, eam defendit, necesse est, paulo ante mortem defenderit: quando treis annos summum videtur vixisse Consulatis. VTERQVE, Crassus, & Scæuola. DEFENDERET, quum vterque in medio iureciuili versaretur, libro primo de Oratore: & Q. quidem Scæuola multa de autoritate patris, qui semper ius illud esse defenderat: multa de conseruando iure ciuili dixit, infra: & ob id libro primo de Oratore ab Antonio paterni iuris defensor, & quasi patrimonii sui propugnator appellatur. Crassus vero non ita causam egit, vt contra iurisconsultos diceret, sed vt hoc diceret, illud, quod Scæuola defendebat, non esse iuris, & in eam rem non solum rationes afferret, sed etiam Q. Mucio socero suo, multisque peritisſimis hominibus autoribus vteretur, vt in oratione pro Cæcina refertur. ELOQVENTIVM IVRISPERITISSIMVS CRASSVS, IVRISPERITORVM ELOQVENTISSIMVS SCAEVOLA PVTARETVR, hoc totum Scæuolæ L. Crassus lib. primo de Oratore tribuit. QVI QVIDEM, Scæuola. PERACVTVS, acutisſimus, paulo ante. EXCOGITANDVM, vt quum excogitauit, nasci prius oportere, quàm emori: quod totum Crassus illusit, vt libro primo de Oratore dicitur. IN IVRE, in iure ciuili. AEQVO, æquitate. VERVM, rectum, iustum, vt epistola prima libri secundi ad Atticum ostendimus. VERBIS, oratione, qua maxime limatus erat, atque subtilis, libro primo de Oratore. SVMMA BREVITATE, nam breuiter, & presse dicebat, infra. MIRABILITER APTVS, nam quum perite, & scienter, tum breuiter, & presse, & satis ornate, & perelegantet dicebat, infra. QVARE, quum talis fuerit Scæuola. SIT, Scæuola: INTERPRETANDI, excogitandi, quid in iure verū aut esset, aut nō esset, vt paulo ante dixit. EXPLANANDI, aliter explicandi. ET DISSERENDI, aliter edisserēdi. MIRABILIS, quòd præter iuris sciētiā, etiam dicendi copiam assumpsisset, libro primo de Oratore. VIDERIM, ego Cicero, qui auditor illius fui, vt ait in Lælio. IN AVGENDO, IN ORNANDO, vide supra, vbi de Ser. Galbæ digresſione diximus. IN REFELLENDO, quæ contradicerentur: quæ pars est vna orationis. ADMIRANDVS, aliter mirabilis. REVERTAMVR, postquam sumus ad Scæuolam digresſi.

Tum Brutus, Etsi satis, inquit, mihi videbar habere cognitum Scæuolam ex iis rebus, quas audiebam sæpe ex C. Rutilio, quo vtebatur propter familiaritatem Scæuolæ nostri: tamen ista mihi eius dicendi tanta laus nota non erat: itaque cepi voluptatem, tam ornatum virum, támque excellens ingenium fuisse in nostra Repub. Hic ego, Noli, inquam, Brute existimare his duobus quidquam fuisse in nostra ciuitate præstantius. nam vt paulo ante dixi consultorum alterum disertissimum, disertorum alterum consultissimum fuisse: sic in reliquis rebus ita dissimiles erant inter sese, statuere vt tamen non posses, vtrius te malles similiorem. Crassus erat elegantium parcissimus, Scæuola parcorum elegantissimus. Crassus in summa comitate habebat etiam seueritatis satis: Scæuolæ multa in seueritate non deerat tamen comitas. licet omnia hoc modo. sed vereor, ne fingi videantur hæc, vt dicantur à me quodam modo. res se tamen sic habet. cum omnis virtus sit, vt vestra Brute vetus Academia dixit, mediocritas: vterque horum medium quiddam volebat sequi: sed ita cadebat, vt alter ex alterius laude partem, vterque autem suam totam haberet. Tum Brutus, Cum ex tua oratione mihi videor, inquit, bene Crassum, & Scæuolam cognouisse: tum de te, & de Ser. Sulpitio cogitans, esse quandam vobis cum illis similitudinem iudico. Quonam, inquam, istuc modo? Quia mihi & tu videris, inquit, tantum iuris ciuilis scire voluisse, quantum satis esset oratori; & Seruius eloquentiæ tantum assumpsisse, vt ius ciuile facile possit tueri: ætatésque vestræ, vt illorum, nihil, aut non ferè multum differunt. Et ego, De me, inquam, dicere nihil est necesse: de Seruio autem & tu probe dicis, & ego dicam, quod sentio. Non enim facile quem dixerim plus studii, quàm illum, & ad dicendum, & ad omnes bonarum rerum disciplinas adhibuisse. nam & in iisdem exercitationibus ineunte ætate fuimus: & postea Rhodum vnà ille etiam profectus est, quo melior esset, & doctior: & inde vt rediit, videtur mihi in secunda arte primus esse maluisse, quàm in prima secundus. atque haud scio an par principibus esse potuisset: sed fortasse maluit, id quod est adeptus, longe omnium non eiusdem modo ætatis, sed eorum etiam, qui fuissent, in iure ciuili esse princeps.

. HABERE COGNITVM, cognouisse, vt paulo post quasi interpretatur. Veteres autem ita sæpe sunt locuti. EX IIS REBVS, & ex orationibus, infra. C. RVTILIO, C. Rutilio nescioquo. QVO, C. Rutilio. VTEBATVR, Q. Mucius Scæuola Pontifex. SCAEVOLAE NOSTRI, aliter Scæuolæ. hoc ait: Scæuola Pontifex vtebatur Rutilio propter familiaritatem,

quam

quam habebat cum altero Scæuola, quicunque is fuerit: quanquam locus non caret mendi suspicione. EIVS, Scæuolæ Pontificis. NON ERAT, Scæuolæ dicendi laus non erat nota mihi ante, quàm tu ista nobis referres. CEPI, ex ista relatione tua. HIS DVOBVS, L.Crasso,& Q.Scæuola Pontifice. NAM, *εἰλολογία*. DIXI, idem,quod sequitur, sed diuersis verbis,& ordine. CONSVLTORVM, iurisperitorum. ALTERVM, Scæuolam Pontificem. DISERTISSIMVM, eloquentissimum. DISERTORVM, eloquentium. ALTERVM, L. Crassum. CONSVLTISSIMVM, iurisperitissimum. FVISSE, & ita dissimiles in eo quoque fuisse. RELIQVIS REBVS, quarum nonnullas ponit. NON POSSES, vsque adeo vterque in suo genere laudandus erat. PARCISSIMVS, quippe quòd in eo esset sine molestia diligens elegantia, supra:& sine vllo fuco veritatis color, infra. aliter peritissimus, sed ita vereor, ne bis idem dicat. PARCORVM, aliter peritissimorum, male,vt puto. ELEGANTISSIMVS, hinc Brutus paulo post ait:Scæuolæ dicendi elegantiam satis ex iis orationibus,quas reliquit,habemus cognitam:& infra nihil illo elegantius esse dicitur. HABEBAT, habebat enim cum grauitate iunctum leporem,supra. LICET, licet dicere. OMNIA, res omnes illorum. HOC MODO, quo cœpi. A ME, vt oratore, & iurisperito: atque L. Crassi vt oratoris, & Scæuolæ vt iurisconsulti,& mei præceptoris studioso. QVODAM MODO, oratorio quodam modo. OMNIS VIRTVS, Philosophi, qui fuerunt à Platone, & Aristotele, dixerunt,omnes virtutes mediocritate quadam esse moderatas, vt ait in oratione pro Muræna: vt mittam, quæ libro secundo ad Nicomachum scribit Aristoteles. VESTRA, tua Brute, qui sectam illam secutus es, supra. VETVS ACADEMIA, de qua supra diximus. HORVM, L.Crassi, & Q.Scæuolæ Pontificis. ALTER EX ALTERIVS LAVDE, Crassus ex iure ciuili laude Scæuolæ, & Scæuola ex eloquentia laude Crassi. SVAM TOTAM HABERET, Crassus eloquentiam, Scæuola iuris scientiam. COGNOVISSE, cognitum habere, dixit supra. SER. SVLPICIO, Seruio Sulpicio Q.F. Lemonia Rufo, vt Philippica nona vocatur. ILLIS, L. Crasso, & Q. Scæuola Pontifice. TANTVM, & tantum, vt iure dicere potueris in oratione pro Muræna: si mihi homini vehementer occupato stomachum moueritis, triduo me iurisconsultum esse profitebor. SCIRE VOLVISSE, quum iuris ciuilis studiosus multum operæ Scæuolis dabas, vt ait infra, & in Lælio. ORATORI, cui iuris ciuilis scientia sit necessaria, vt libro primo de Oratore Crassus ostendit. ASSVMPSISSE, hinc scribit Pomponius iurisconsultus, in causis orandis illum à principio primum locum, aut certe post M. Tullium obtinuisse. Vide quod infra dicitur. POSSIT TVERI, vt Scæuola tuebatur. ILLORVM, L.Crassi,& Q. Scæuolæ Pontificis, quos æquales supra dixit. NIHIL, AVT NON FERE MVLTVM DIFFERVNT, nam Cicero, quod scribit ipse, suo, id est quadragesimo tertio ætatis anno Consul fuit:& Ser. Sulpicius Consulatum petiit, vt suo anno Consul esset, id est anno, qui Ciceronis Consulatum secutus est: sed repulsam tulit, vt in oratione pro Muræna videmus. Itaque Cicero videtur anno duntaxat maior fuisse, si modo Ser. Sulpicius anno suo Prætor fuerat. NIHIL EST NECESSE, ne arroganter dicere videamur. NON ENIM *εἰλολογία*, qua probat, quod dixit Brutus,& eodem tempore dicit ipse, quid sentiat. QVEM, aliquem. DIXERIM, aliter dixeris, recte, vt puto, vt sic probet. probè dicis Brute: nō enim aliquem facile dixeris plus studii ad disciplinas adhibuisse. ILLVM, Ser. Sulpicium. BONARVM RERVM, aliter bonarum artium. NAM, *εἰλολογία* *εἰλολογίας*. IISDEM, quæ vero essent illa, infra de se loquens, ipse dicit: vt

in omnium doctrinarum meditatione versari, in Dialectica exerceri, sic tamen, vt ab exercitationibus oratoriis nullus dies vacuus esset. Declamabat enim Cicero, idque sæpius græce, quàm latine. eadem faciebat Ser. Sulpicius. hinc ad eum Cicero scribens, ait: Te autem ab initio ætatis memoria teneo summe omnium doctrinarum studiosum fuisse, omniáque, quæ à sapientissimis ad bene viuendum tradita essent, summo studio, curáque didicisse. RHODVM, quò ego veni, meque ad eundem, quem Romæ audiueram, Moloné applicaui, infra. QVO MELIOR ESSET, ET DOCTIOR, & propè mutaretur, vt ego quoque propè sum mutatus, infra. INDE, Rhodo. IN SECVNDA ARTE, in iuris scientia, cui secundas etiam in oratione pro Muræna, & in Oratore tribuit, fortasse vt orator de facultate dicendi loquens, & hic de oratoribus scribens: lib. secúdo de Officiis certe vt Philosophus iuris ciuilis scientiam anteponere videtur, & huic finitimam dicendi facultatem collocare. PRIMVS, ἀριστεύειν. sic Cæsar malebat esse primus in oppidulo, quàm Romæ secundus. MALVISSE, præsertim quum audiuisset à Scæuola Pontifice, quod refert Pomponius, turpe esse patricio, & nobili viro, & causas oranti, ius, in quo versaretur, ignorare. IN PRIMA, in prima arte, in eloquentia, quæ semper in Repub. Romana primas tenuit, vt ait in Oratore. SECVNDVS, post ipsum Ciceroné, vt scribit Pomponius: quanquam non credimus Ciceronem huc respexisse, sed potius quasi de more sic locutum fuisse. PAR, in eloquentia. PRINCIPIBVS, oratoribus, vt Hortensio, & aliis. POTVISSET, si voluisset. ESSE PRINCEPS, omnes enim, qui ex omni ætate hac in ciuitate intelligentiam iuris habuerunt, si vnum in locum conferantur, cum Ser. Sulpicio non sunt comparandi, Philippica nona. Hunc significauit libro secundo de Officiis his verbis: contigit, quum is esset, qui omnes superiores, quibus honore par esset, scientia facile vicisset: & libro primo de Legibus: hæc res quondam à multis claris viris, nunc ab vno summa autoritate viro, & scientia sustinetur.

Hic Brutus, Ain tu, inquit? etiam ne Q. Scæuolæ Seruium nostrum anteponis? Sic enim, inquam, Brute existimo, iuris ciuilis magnum vsum & apud Scæuolam, & apud multos fuisse, artem in hoc vno: quód nunquam effecisset ipsius iuris sciétia, nisi eam præterea didicisset artem, quæ doceret rem vniuersam tribuere in partes, latentem explicare definiendo, obscuram explanare interpretando, ambiguam primum videre, deinde distinguere, postremò habere regulam, qua vera & falsa iudicarentur, & quæ quibus propositis essent, quæque non essent consequentia. hic enim attulit hanc artem omnium artium maximam quasi lucem ad ea, quæ confuse ab aliis aut respondebantur, aut agebantur. Dialecticam mihi videris dicere, inquit. Recte, inquam, intelligis. sed adiunxit etiam & literarum scientiam, & loquendi elegantiam: quæ ex scriptis eius, quorum similia nulla sunt, facillime perspici potest: cúmque dicendi causa duobus peritissimis operam dedisset, L. Lucilio Balbo, C. Aquilio Gallo: Galli hominis acuti & exercitati promptam in agendo, & in respondendo celeritatem subtilitate diligentiáque superauit; Balbi docti & eruditi hominis in

nis in vtraq. re consideratam tarditatem vicit, expediendis conficiendísq. rebus. sic & habet, quod vterq. eorum habuit: & expleuit, quod vtriq. defuit. itaq. vt Crassus mihi videtur sapientius fecisse, quàm Scæuola: (hic enim causas studiose recipiebat, in quibus à Crasso superabatur: ille se consuli volebat, ne qua in re inferior esset, quàm Scæuola) sic Seruius sapientissime. cum enim duæ ciuiles artes ac forenses plurimum & laudis haberent, & gratiæ, perfecit, vt altera præstare omnibus; ex altera tantum assumeret quantum esset & ad tuendum ius ciuile, & ad obtinendam consularem dignitatem satis.

AIN'TV, comici sæpe sic loquũtur. Q. SCAEVOLAE, Q. Scæuolæ Põtifici, quẽ supra tantopere cõmendasti: quemq. Crassus lib. primo de Orat. omniũ disciplina iuris ciuilis eruditissimum vocauit. SERVIVM, Ser. Sulpicium. NOSTRVM, tibi Cic. amicũ, vt in oratione pro Muræna, & lib. quarto Famil. cognoscitur: & Attico, vt apparet epistola decima octaua libri decimi tertii Famil. & mihi propter Catonẽ auunculum meũ, qui Murẹnam eius causa videtur accusasse, vt in oratione pro Muræna leges: vel quia illum audiui, infra. ANTEPONIS? videris enim anteponere, quũ sic omnium principẽ vocas, vt ne Scæuolam quidem excipias. SIC ENIM, tacitæ responsionis ἀπολογία. nam sic reddit rationem perinde, ac si respondisset, se anteponere. & fortasse tacuit, ne quem offenderet. SCAEVOLAM, Scæuolam Pontificem. MVLTOS, vt M. Brutum, P. Scæuolam, P. Crassum, P. Rutilium, Q. Scæuolam Augurem, & alios. ARTEM, quam L. Crassus olim se adhibiturum lib. primo, & secundo de Oratore pollicetur. IN HOC VNO, in hoc vno iurisconsulto Ser. Sulpicio. EFFECISSET, quod effecit, vt artẽ adipisceretur, & vnus esset, qui quæ confusa erãt, digereret. nulli enim fuerant, qui illa artificiose digesta generatim cõponerent, lib. primo de Orat. IVRIS, aliter iuris ciuilis. SCIENTIA, cognitione. DIDICISSET, Ser. Sulpicius. ARTEM, Dialecticam, quæ fuit extrinsecus adhibenda, lib. primo de Oratore: quam quidem deinceps περιφράσει quadam describit, qua omnia penè illius munia complectitur. REM VNIVERSAM, genus, quod sui similes communione quadam, specie autem differentes duas, aut plures complectitur partes: quod ipse Cicero libro primo de Oratore scribit, vt Dialecticos, & alios, qui de genere loquũtur, mittamus. TRIBVERE, diuidere, διαιρεῖσθαι, vt dicunt Græci, & prẹsertim Plato, qui in Sophista hoc idem sic propè dicit: τὸ κατὰ γένη διαιρεῖσθαι, καὶ μήτε ταὐτὸν εἶδος ἕτερον ἡγήσασθαι, μήτε ἕτερον ὂν ταὐτὸν, μῶν οὐ τῆς διαλεκτικῆς φήσομεν ἐπιστήμης εἶναι; PARTES, quæ generibus iis, ex quib. emanãt, subiiciũtur, vt lib. primo de Orat. dicit. nec dubito, quin Cic. quũ Plat. verba paulo ante à nobis relata, nunc videatur exprimere, per partes species, siue formas significet: quamuis in Topicis neget formas idẽ esse, quod partes: sed Boëtius interpretatur, species sẹpe partes, partes vero nũquã species appellari: vt iam possimus affirmare, hic species partes appellari: quãquã potest etiam partes vere dicere, vt in Orat. hac eadẽ de re loquẽs, dicit, prẹsertim quũ paulo ante rẽ vniuersam dixerit: vbi si genus posuisset, hic etiã fortasse species diceret. LATENTEM EXPLICARE DEFINIENDO, περίφρασιν quẹdã definitionis; quæ in Topicis dicitur oratio, quæ id, quod definitur, explicat, quid sit: neque vel ab ipso Cic. lib. primo de Orat. & alibi, vel à Philosophis de hac ipsa definitione dicũtur, hac cõgeramus: illud nemo dubitat, quin Dialecticæ sit definire: quũ Boëtius in Topicis ita dicat: omnis vis Logicæ disciplinæ aut definit,

aut partitur, aut colligit: & Cic. Tusculana quinta: disserẽdi ratio rem definit: quanquã Rodulph. Agricola hoc ipsum putat ad eam partẽ Philosophię, quæ sit τῶν μετὰ τὰ φυσικὰ, pertinere: sed Plato libro septimo de Rep. Dialecticæ tribuit. OBSCVRAM EXPLANARE INTERPRETANDO, perspicuitatẽ quandã describit, quę in verborum, sententiarũmq. exornationibus vt est oratoris, sic in ordine, dispositionéq. rerũ pertinet ad Dialecticũ, vt Rodolph. Agricola de fine Dialecticæ loquẽs, docet: & cognoscitur ex illa Cic. descriptione lib. secũdo de Finibus. Dialectica cõtinet omnẽ perspiciendi, quid in quaq. re sit, scientiam. Perspicere enim nõ possumus, nisi res obscura explanetur. AMBIGVAM PRIMVM VIDERE, nam primo tradit ambiguorũ intelligentiã, vt ait lib. secũdo Academicarũ quæstionum. Hinc M. Antonius lib. secũdo de Orat. sic ait: ambiguorũ cõplura genera sunt, quæ mihi videntur ii melius nosse, qui Dialectici appellantur. DISTINGVERE, hæc enim disciplina ambigua distinguit, vt in Oratore, & lib. primo de Finibus ait. REGVLAM, quam μέθοδον Aristoteles in principio Topicorũ vocat, hãc Cic. regulam, viam, artẽ, rationẽ, & scientiam, Boëtius vero, & Rodolphus Agricola formã argumentationis, & regulã solent appellare. Hanc vero Dialecticæ partẽ, quę veri, & falsi quasi disceptatrix, & iudex à Cic. dicitur, κρίνειν Quintil. appellat, quũ pars altera τοπικὴ ab omnibus, pręsertim à Cic. dicatur. mitto nũc, quę Boëtius, & alii τὸ δ' ἀναλυτικὸν scribũt. VERA, ET FALSA IVDICARENTVR, aliter vera, & falsa diiudicarentur. hinc lib. secũdo de Orat. Dialectica dicitur ars bene disserendi, & vera, ac falsa diiudicãdi: & Tusculana quinta, ratio, & scientia disserẽdi, quæ vera, & falsa diiudicat. QVAE QVIBVS PROPOSITIS ESSENT, QVAEQVE NON ESSENT CONSEQVENTIA, Dialectica, inquit in Partitionibus, quibus positis quid sequatur distinguit, & iudicat: & Tusculana quinta, sequẽtia adiungit: & lib. secũdo Academicarũ quæstionũ, iudicat, quid sequatur quamq. rem, quid repugnet: & in Orat. cernit cõsequentia, repugnãtia videt: & lib. primo de Legibus, ars intelligẽdi, quid quamq. rem sequatur, & quid sit cuiq. cõtrariũ. HIC, Ser. Sulpicius. HANC ARTEM, Dialecticã, quam Cic. ferè semper artẽ vocat, quanquam lib. secundo de Orat. personæ seruiens, dubitare videatur, vt nos à principio, & supra, vbi de Tuberone loquitur, diximus. MAXIMAM, μεγίστην etiam Plato, sed ἐπιστήμην, non τέχνην in Sophista vocat. AD EA, quæ ad ius pertinebant. CONFVSE, quòd nulli fuerãt, qui illa artificiose digesta generatim cõponerent, vt lib. primo de Orat. demõstrat. AB ALIIS, ab aliis iurisconsultis, & patronis. AVT RESPONDEBANTVR, AVT AGEBANTVR, quòd vero confuse respõderentur, aut agerẽtur, in oratione pro Muræna docet: atq. hic pènè describit iurisconsultũ, qui lib. primo de Oratore, is definitur, qui sit & ad respõdendum, & ad agẽdum, & ad cauẽdum peritus; vnde respõsa, actiones, & cautiones solent appellari: sed hic, & paulo post tertiam partem omittit, quòd forte in actione cautionẽ voluerit cõtineri. DIALECTICAM, interpretatur, quod supra pluribus verbis circũscripsit. DICERE, significare. INQVIT, inquit Brutus. INTELLIGIS, tu Brute. ADIVNXIT, Ser. Sulpicius. LITERARVM SCIENTIAM, literarũ cognitionẽ, vt lib. tertio de Orat. Hippiæ tribuit: Grãmaticã quam per literas solet significare, vt, quum lib. tertio de Orat. scribit, literas ab Aristophane tractatas fuisse. LOQVENDI ELEGANTIAM, hinc Cic. εἰρωνευόμενος fortasse, quãuis id neget, ad ipsum scribit, se cedere scriptorum eius subtilitati, & elegãtiæ. EX SCRIPTIS, vt tribus orationib. de quibus etiã Quintil. lib. decimo cap. primo meminit, & aliis scriptis, quæ tũc extabãt. nũc duæ tantũ epistolæ reperiũtur. DICENDI, legendũ putamus, discendi: quòd peritis operã demus, vt discamus, non vt dicamus: discimus vero, vt postea etiam dicamus. PERITISSIMIS, iuris ciuilis. L. LVCILIO BALBO,

credimus L. Lucilium, quem libro tertio Familiarium commendat, huius filium: Q. vero Lucilium Balbum, qui in libris de Natura Deorum loquitur, fratrem fuisse: atque Lucilios, post Lucilium poëtã, qui dicitur alumnus Auruncæ à Iuuenale, Romæ esse cœpisse: quicquid alii scribant. C. AQVILIO GALLO, quum C. Aquilius Gallus fuerit collega Ciceronis in Prætura, vt diximus, & ob id etiam Ciceronis, & Sulpicii æqualis, quæri potest, an idem Sulpicii præceptor esse potuerit. an potius pater Sulpicii præceptor, & filius Ciceronis collega: quod vt simile vero videatur, nihil tamen affirmamus, præsertim quum Pomponius ostendat, Sulpicium iam grandem iuri operam dare cœpisse, ita, vt etiam filium audire potuerit. & filium dicimus, quoniam supra, vbi de lege Aquilia mentio facta est, ostendimus duos Aquilios fuisse: quamuis recentiores scriptores vni omnia tribuant. Aquilios porrò Sex. Pompeius scribit ab aquilo id est nigro colore dictos fuisse: qui patricii videntur fuisse, quando C. Aquilius à Liuio libro secundo Consul dicitur multo ante, quàm plebeii Consules fierent: quamuis Vlpianus libro nono titulo secundo Digestorum scribat, legem Aquiliam ab Aquilio Tribuno plebis latam fuisse. nam si Aquilius Tribunus plebis fuit, certe plebeius fuit. Dicamus igitur, quod sæpe diximus, duplicem gentem fuisse, vel Vlpianum esse deceptum. GALLI, C. Aquilii Galli, & inuertit ordinem propositionis, vt sæpe facit. ACVTI, in definiendo, libro tertio de Officiis, & in cauendo, in oratione pro Cæcina. EXERCITATI, in iure ciuili, & iudiciis, in oratione pro Quintio, & epistola prima libri primi ad Atticum. PROMPTAM, hominis acuti promptam in agendo celeritatem. PROMPTAM IN AGENDO, aliter promptam, & paratam in agendo, quod sequimur, vt paria paribus respondeant, hominis acuti promptam in agendo celeritatem: hominis exercitati paratam in respondendo celeritatem. IN AGENDO, ET IN RESPONDENDO, vt paulo ante diximus: sed hic mutauit ordinem, vt omnia responderent. CELERITATEM, celeritatem ingenii, quod in oratione pro Cæcina vt magnum commendat: sic ingenii celeritatem supra de L. Bruto loquens, dixit. SVBTILITATE, hominis acuti promptam in agendo celeritatem subtilitate superauit: quæ quidem subtilitas etiam in scriptis ipsius fuit, vt libro quarto Familiarium testatur. DILIGENTIAQVE, hominis exercitati paratam in respondendo celeritatem diligentia, id est, vt M. Antonius libro secundo de Oratore complectitur, cura, attentione animi, cogitatione, vigilantia, assiduitate, & labore superauit. BALBI, L. Lucilii Balbi. DOCTI, ET ERVDITI, peritissimi, paulo ante. doctum vero, & eruditum Cicero sæpe iungit. IN VTRAQVE RE, in agendo, & in respondendo. CONSIDERATAM, hoc verbo voluit ostendere, tarditatem non fuisse prorsus naturalem, sed eum solitum fuisse lente, quod aiunt, festinare. TARDITATEM, opponit celeritati κατ' ἀντίθεσιν. VICIT EXPEDIENDIS, CONFICIENDISQVE REBVS, vicit, quia maturius res expediebat, & conficiebat: quamuis ipse quoque cunctator à M. Cælio libro octauo Familiarium vocetur. Posset etiam dici, vicit, quia magis etiam considerata tarditate faciebat: nisi, quod sequitur, repugnaret. HABET, Ser. Sulpicius. VTERQVE EORVM HABVIT, Gallus quidem celeritatem, sed Balbus tarditatem. EXPLEVIT, maturitatem quandam adhibuit, quæ videtur vtrique illorum defuisse: quum celer alter, alter tardus esset. CRASSVS, L. Crassus orator. FECISSE, in eo, quod sequitur. SCAEVOLA, Q. Mucius Scæuola Pontifex. HIC, Scæuola Põtifex, & respondet viciniori. ENIM, αἰτιολογία, κατὰ τὸ πλῆθος. CAVSAS, quascũq. RECIPIEBAT, defendẽdas, & sic oratoris

partes agebat. SVPERABATVR, vt in causa M. Curii superatus est, supra. Quũ videret igitur se in causis defendendis à Crasso superari, nõ satis sapienter faciebat, eas quũ tam studiose recipiebat. ILLE, L. Crassus. CONSVLI, de iure. VOLEBAT, aliter solebat. aliter nolebat, recte. nolebat Crassus de iure respõdere: ne, quũ in orandis causis superior esset, si de iure respõdisset, aliqua in re videri posset inferior Scæuola ipso, qui disciplina iuris ciuilis omnium esset eruditissimus. Malebat igitur Crassus in arte dicendi primus, quàm in iure ciuili secũdus esse, vt Ser. Sulpicius cõtrà maluit in secunda primus, quàm in prima secũdus esse, vt supra dixit. SIC SERVIVS SAPIENTISSIME, sic Ser. Sulpicius videtur sapiẽtissime in eo, quod sequitur, fecisse. QVVM ENIM, αἰτιολογία, quòd Ser. Sulpicius sapiẽtissime fecerit. DVAE, eloquentia, & iuris ciuilis sciẽtia. in Oratore. CIVILES, ad res ciuiũ defendendas accommodatę: & videtur respicere ad id, quod Aristoteles lib. primo ad Nicomachũ scribit, esse τὴν πολιτικὴν, ὑφ᾽ ἣν τὰς ἐντιμοτάτας τῶν δυνάμεων ὁρῶμεν οὔσας οἷον στρατηγικὴν, οἰκονομικὴν, καὶ ῥητορικήν. credimus & cum his iuris scientiã censeri. ARTES, nũc iuris scientiam, & eloquentiam artes vocat, quamuis dubitetur, vt de eloquentia diximus. Aristoteles certe in his, quæ paulo ante retulimus ῥητορικὴν inter δυνάμεις ponit. FORENSES, quæ in foro potissimũ exerceantur. LAVDIS, hinc eloquentia supra sæpe laus est appellata: & iuris ciuilis summo semper in honore fuit cognitio, vt libro secundo de Officiis ait, quicquid in oratione pro Muræna, causæ seruiẽs, dicat. GRATIAE, in eloquentia quidem semper plurimum fuit gratiæ, vt ait in Oratore, quũ plurimas pariat gratias, vt in oratione pro Muræna dixit. In iure vero cauere, consilio iuuare, atque hoc scientiæ genere prodesse quamplurimis, vehementer & ad opes augendas pertinet, & ad gratiam. Hæc enim opera grata multis est, & ad beneficiis astringendos homines accommodata, vt ait libro secundo de Officiis, quamuis aliter in Oratore, & in oratione pro Muræna dicat. PERFECIT, Ser. Sulpicius. VT ALTERA, vt iuris ciuilis cognitione, & scientia. PRAESTARET OMNIBVS, princeps omnium esset, vt supra dictum est. EX ALTERA, ex eloquentia. AD TVENDVM IVS CIVILE, supra. OBTINENDAM, adipiscendã, consequendam. ob hanc enim dicendi facultatem homines sæpe etiam ignobiles Consulatum sunt consecuti, in oratione pro Muræna: vel potius, obtinẽdam, tenendam, sustinendam, & tuendam, atq. conseruandam: vt necessitudinẽ obtinere, & conseruare in epistolis ad Q. fratrem. sic infra, Cn. Domitius Consularem dignitatem tueretur: & supra, L. Paulus personã principis ciuis facile dicendo tuebatur: idẽ de Metello, & Silano etiam dixit. CONSVLAREM, nam Ser. Sulpicius Consul an. ab V.C. septingentesimo tertio cum M. Claudio Marcello fuit.

Tum Brutus, Ita prorsus, inquit, & antea putabam. audiui enim nuper eum studiose, & frequenter Sami, cum ex eo, ius nostrum Pontificium qua ex parte cum iure ciuili cõiunctum esset, vellem cognoscere: & nunc meum iudicium multo magis confirmo testimonio & iudicio tuo; simul illud gaudeo, quòd & æqualitas vestra, & pares honorũ gradus, & artium studiorúmque quasi finitima vicinitas tantũ abest ab obtrectatione, & inuidia, quæ solet lacerare plerosque, vti ea nõ modo non exulcerare vestrã gratiã, sed etiam cõciliare videatur. quali enim te erga illũ perspicio, tali illum in te voluntate iudicióq. cognoui. itaque doleo & illius

consilio,

consilio,& tua voce populum R. carere tandiu. quod cum per se dolendum est, tum multo magis consideranti, ad quos ista non translata sint, sed nescio quo pacto deuenerint. Hic Atticus, Dixeram,inquit,à principio,de Repub.vt sileremus:itaq. faciamus: nam si isto modo volumus singulas res desiderare, non modo quærendi,sed ne lugendi quidem finem reperiemus.

ITA, vt de Ser. Sulpicio dicis. AVDIVI ENIM, ἀλλολογία. NVPER, & si videtur penè ἀλλήκτοι de tempore hoc ipso diuinare, nos tamen coniicimus annum fuisse,quo Cæsar Consul IIII. fuit,& bellum in Hispania cum Pompeii filiis gessit:quo quidem anno Tullia Ciceronis decessit, & Brutus, ac Ser. Sulpicius in Asia fuerunt.& Brutus quidem ita, vt inde literas consolatorias,vt à principio dictum est, ad Ciceronẽ scripserit:Ser. vero Sulpicius scripsit, quũ ex Asia rediisset:vt in eius literis cognosces. Fieri potuit igitur, vt vel simul ex Asia decedentes,Samum venerint: vel alter decedens,alter in Asiam proficiscens,Sami obuii sint facti,& ita sint collocuti. sic etiam Marcellum Mitylenis Brutus vidit,vt infra dicitur. EVM, Ser. Sulpicium. SAMI, sic libro quinto ad Atticum:multitudo mihi Sami præsto fuit: & Verrina sexta,Iuno Sami violata:sic Cretæ, poëta libro tertio: & Varro lib. primo de Agricultura: sic Ithacæ, libro tertio de Officiis:sic Siciliæ, Verrina sexta:sic Cypri,Cæsar libro tertio de Bello ciuili: vel potius Sami, vt Regii, Bononię,quòd Samos etiam sit vrbs in oratione pro lege Manilia.& sanè sæpe vrbes nominibus suarum insularum solent appellari. EO, Ser. Sulpicio. IVS NOSTRVM, quo quidem nos Romani vtimur:vel nostrum,qui sumus Pontifices. Brutus enim videtur Pontifex fuisse, quum Cicero ad eum illa verba scribat:Ciceronem nostrum in vestrũ collegium cooptari volo. PONTIFICIVM, quod hodie canonicum vocant. CONIVNCTVM ESSET, vt hodie quoq. coniunctum est ita tamen, vt separatim discatur: & sæpe multi sint iuris ciuilis peritissimi,qui ius Pontificium prorsus ignorent:contrà ius Pontificium nemo ferè discit, nisi prius ius ciuile aliqua ex parte intelligat, quamuis Pontificium profiteatur. MEVM IVDICIVM, de Ser. Sulpicio. TVO, qui de illo ita, vt dixisti,iudices. AEQVALITAS, æqualitas ętatum, quæ nihil,aut non ferè multum differunt, vt supra diximus. PARES, nam fuit vterque Quæstor, Aedilis, Prætor, & Consul: vt de magistratibus Ciceronis infra dicetur: de magistratibus vero Ser. Sulpicii in orationẽ pro Muræna, & in epistolis Familiaribus refertur, quamuis Aedilitas potius significetur,quàm dicatur. QVASI, mollit translationem ab agris,domibus, & huiuscemodi rebus sumptam, quæ sequitur. FINITIMA VICINITAS, quæ sit inter eloquentiam,& ius ciuile tanta,quanta libro primo de Oratore à L. Crasso demonstratur. OBTRECTATIONE, ET INVIDIA, aliter obtrectatione inuidiæ:vt sit, obtrectatione,quæ ex inuidia nascitur. SOLET, quòd figulus figulo, vt aiunt, inuideat. LACERARE PLEROSQVE, carpere, & contumeliis inuidiosos multos lacerare: vel plerosque lacerare, & exedere:vel vtrumq. simul facere:inuidia enim,vt ait Ouidius, lib. secundo Metamorphoseos,carpitque,& carpitur vnà,suppliciũmq. suũ est VTI, vt particulam hoc loco frequentius vsurpare solet. EA, vicinitas artium,& studiorũ. QVALI ENIM, ἀλλολογία, quare videatur conciliare. ILLVM, Ser. Sulpicium. PERSPICIO, audiens,te tam bene de illo sentientem, & prædicantem. COGNOVI, fortasse Sami.paulo ante. ILLIVS CONSILIO, consilio illius vt iurisconsulti,qui consultus respondet, & cõsilium dat. μρισμός.

TVA VOCE, vt oratoris, cuius actioni, quæ in gestum, & vocem diuiditur, primas, secundas, & tertias tribuit Demosthenes, vt diximus. Brutus igitur consilium Ser. Sulpicio vt iurisconsulto, Ciceroni vero vt oratori vocem κατὰ μίμησιν tribuit. TANDIV, circiter annos quinque, quot ab initio belli ciuilis ad hoc tempus numerantur. CONSIDERANTI, mihi, vel potius cuilibet. AD QVOS, ad quàm scelestos: & Cæsarianos significat: quos Cicero nunquam homines putauit, epistola vigesima secunda libri noni ad Atticum: & Brutus, reliquíque Pompeiani videre non poterant: Atticus vero νεκύαν appellabat, vt libro nono ad Atticum leges. ISTA, Resp. quæque ad Rempub. pertinent. NON TRANSLATA SINT, quod sæpe ciues sua sponte faciunt, vt Romani, quum ad Decemuiros transtulerunt. Translatio à rusticis, qui suas arbores transferunt. Vt vero Rerump. mutationes fiant, Plato libro octauo de Repub. scripsit, & Theophrastus, vt ex Cicerone didicimus. NESCIO QVO PACTO, seditione ciuili, & Pompeii, qui Romam deseruit, imprudentia. DEVENERINT, & quasi inciderint. DIXERAM, his verbis: eo ad te animo venimus, vt de Repub. esset silentiū. NAM, αἰτιολογία quare ita sit faciendum. ISTO MODO, quo tu Brute Ser. Sulpicii consilium, & M. Tullii vocem desiderasti. DESIDERARE, vt res amissas, quas solemus desiderare. QVAERENDI, desiderandi. aliter querendi. REPERIEMVS, non reperiemus finem, tanta est rerum amissarum multitudo.

Pergamus ergo, inquam, ad reliqua, & institutum ordinem persequamur. Paratus igitur veniebat Crassus: expectabatur: audiebatur à principio statim, quod erat apud eum semper accuratum: expectatione dignus videbatur: non multa iactatio corporis, non inclinatio vocis, nulla inambulatio, non crebra supplosio pedis, vehemens & interdum irata & plena iusti doloris oratio; multæ, & cum grauitate facetiæ: quódque difficile est, idem & perornatus, & perbreuis. iam in altercando inuenit parem neminem. versatus est in omni ferè genere causarum. mature in locum principum oratorum venit. accusauit C. Carbonem, eloquentissimum hominem, admodum adolescens: summam ingenii non laudem modo, sed etiam admirationem est consecutus. defendit postea Liciniam virginem, cum annos XXVII. natus esset: in ea ipsa causa fuit eloquentissimus, orationísque eius scriptas quasdam partes reliquit. voluit adolescens in colonia Narbonensi causæ popularis aliquid attingere, eámq. coloniam, vt fecit, ipse deducere. extat in eam legem senior, vt ita dicam, quàm illa ætas ferebat, oratio. multæ deinde causæ, sed ita tacitus Tribunatus, vt, nisi in eo magistratu cœnauisset apud præconem Granium, idque nobis narrauisset Lucilius, Tribunum pleb. nesciremus fuisse.

PERGAMVS ERGO, pergamus ergo, quum sit de Repub. silendum. aliter pergamus, ego, vt sit, ego inquam, pergamus ad reliqua. INSTITVTVM, vt oratorum genera distingueremus ætatibus, supra. PARATVS, vt is, qui quamuis non tam existimari vellet non didicisse, quàm Rhetorum

præcepta

præcepta despicere, ea tamē in omni sermone tractabat, vt nihil esse ei nouū, nihil inauditum videretur, vt lib. secundo de Orat. legitur: iccirco paratus semper videbatur, & si causas etiam meditabatur ita, vt semper paratus venire videretur contrà, atque Antonius, qui semper imparatus aggredi ad dicendum videbatur, supra. Quum L. igitur Crassus paratus, meditatúsque ad dicendum veniret, libro secundo de Officiis, vbi de illo fit mentio, vel præmeditatum leges, vel impræmeditatum tolles. IGITVR, vt ad rem reuertamur. VENIEBAT, ad dicendum. CRASSVS, L. Crassus. EXPECTABATVR, vt orator perfectus. Contingebat igitur illi, quod optat infra Cicero. Volo, inquit, hoc oratori contingat, vt, quum auditum sit, eum esse dicturum, locus in subselliis occupetur, compleatur tribunal, gratiosi scribæ sint in dando, & cedendo loco, corona multiplex, iudex erectus. AVDIEBATVR A PRINCIPIO STATIM, nam, quum surgebat, significabatur à corona silentium, vt optat infra. QVOD, quod principiū. EVM, L. Crassum. ACCVRATVM, quale debet esse. nam, vt libro secundo de Oratore præcipitur, principia dicendi semper quum accurata, & acuta, & instructa sententiis, apta verbis, tum vero causarum propria esse debent. EXPECTATIONE DIGNVS VIDEBATVR, quippe quem Mucius Scæuola Deum in dicendo semper putaret, vt libro primo de Oratore dicitur. NON MVLTA, non multa iactatio corporis, sed modica, vt præcipit in Oratore, de actione loquens: nam multa iactatio reprehenditur, vt infra in Curione. NON INCLINATIO VOCIS, nam si inclinata, vlulantíque voce more Asiatico canere cœpisset, quis eum ferret? aut quis potius non iuberet auferri? vt ait in Oratore: & Quintilianus libro vndecimo capite tertio ita scribit: sint quædam non ita magnæ vocis declinationes. NVLLA INAMBVLATIO, nullus incessus, vt supra de Antonio diximus. Probatur tamen incessus, si sit rarus, vt ait in Oratore, & Quintilianus libro vndecimo capite tertio ita refert: conuenit etiam ambulatio quędam propter immodicas laudationum moras: item, ambulantem loqui ita demum oportet, si in causis publicis, in quibus sunt multi iudices, quod dicimus, quasi singulis inculcare peculiariter velimus. Crassus tamen non ambulabat, vt libro tertio de Oratore, sic de se loquens, ostendit: Quibus vestigiis primum institi, in iis ferè soleo perorare. aliter nulla ambulatio. NON CREBRA, nam debet esse rara, vt supra de M. Antonio dictum est. SVPPLOSIO PEDIS, quam Sulpicius imitabatur, vt scriptum est libro tertio de Oratore. VEHEMENS, ET INTERDVM IRATA, ET PLENA IVSTI DOLORIS ORATIO, describit τὸ παθητικὸν genus orationis, quod vehemens, incensum, & incitatum est, vt in Oratore docet· quod M. Antonius item libro secundo de Oratore describit, sic cum L. ipso Crasso loquens: Hæc mehercule ego Crasse quum à te tractantur in causis, horrere soleo, tanta vis animi, tantus impetus, tantus dolor, oculis, vultu, gestu, digito denique isto tuo significari solet: tantum est flumen grauissimorum, optimorúmque verborum, tam integræ sententiæ, tam veræ, tam nouæ, tam sine pigmentis, fucóque puerili, vt mihi non solum tu incendere iudices, sed ipse ardere videaris. MVLTAE, ET CVM GRAVITATE FACETIAE, cum grauitate iunctus facetiarum, & vrbanitatis oratorius, non scurrilis lepos, supra. DIFFICILE EST, dum vis enim orationem ornare, necesse est, pluribus vtaris, & ita breuis esse non potes: quòd si contrà breuitati studeas, periculum est, ne, quod ait Horatius, obscurus fias, tantum abest, vt ornatus esse posis. IDEM, L. Crassus. PERORNATVS, ita, vt, quod alibi etiam diximus, M. Antonius libro secundo de Oratore, sic statuat, & iudicet, neminem omnium tot, & tanta, quanta

fuerunt in Crasso, habuisse ornamenta dicendi. PERBREVIS, sic M. Antonius libro secundo de Oratore ait: breuis est L. Crassi oratio, si tum est breuitas, quum tantum verborum est, quantum necesse est: & L. Crassus ipse libro primo de Oratore: neque grauabor breuiter meo more, quid quaque de re sentiam, dicere. IN ALTERCANDO, in altercatione, de qua tanquam oratori necessaria Quintilianus libro sexto capite quinto præcepta tradit: Cicero vero libro primo ad Atticum quandam quasi formam altercationis describit. IN OMNI FERE GENERE CAVSARVM, nam tria sunt genera causarum, iudicii, deliberationis, laudationis: in quibus verisimile est L. Crassum oratorem tantum esse versatũ: & si plurima etiam genera libro secundo de Officiis esse dicuntur, quæ eloquentiam desiderẽt. MATVRE, nam mature etiam in forum venit: quare libro primo de Oratore sic ait: ante ad agendum, quàm ad cognoscendum venimus: & libro tertio, omnium maturrime ad publicas causas accessi: & libro secundo, puer in forũ veni. ACCVSAVIT, L. Cæcilio Metello, L. Aurelio Cotta Consulibus: qui quidem annus Carbonis ipsius, quem accusauit, Consulatum est consecutus. hoc cognosces, si numerabis annos à Cępione Cõsule, quo anno Crassus, vt infra dicitur, est natus, ad annum ipsius Crassi vigesimum primum, quo Carbonem accusauit, vt dicemus. C. CARBONEM, de quo supra diximus. ELOQVENTISSIMVM, qualem supra descripsit. ADMODVM ADOLESCENS, sic libro secundo de Officiis: adolescentulus libro primo de Oratore: annos natus vnum & viginti libro tertio de Oratore: quamuis Cornelius Tacitus in Dialogo de Oratoribus decimum nonum ætatis annum scripsisse videatur: quem viri etiam docti defendunt, & dicunt, eum per numerum XXI. scripsisse, & postea numerum sic esse mutatum, XIX. verum quum statim addat, Cæsarem anno vno & vigesimo accusasse, dixisset, opinor, eadem ætate, aut tale quid, aut simul vtrumque iunxisset. INGENII, cuius præsidiis erat munitus, quod Verrina quinta legimus. EST CONSECVTVS, non aliunde mutuatus est, sed sibi ipse peperit, vt libro secundo de Officiis inuenies: mitto, quod Valerius Maximus libro sexto capite quinto scribit, scrinium cum seruo ab eo Carboni remissum fuisse. atque hic Cicero dichoreo vsus est, quum de laude tanti oratoris loqueretur. Crassus vero, quamuis tantam laudem esset consecutus, se tamen nullius rei tam pœnitere dicebat, quàm quòd vnquam C. Carbonem in iudicium vocauisset, vt Verrina quinta scriptum, & causam relatam videmus. DEFENDIT, de incestu, vt supra Curionis pro Ser. Fuluio de incestu oratio nominatur. LICINIAM, vt propinquam: nam Crassus erat Licinius: certe summo loco natã, & sanctissimo sacerdotio præditam, vt in oratione pro Domo dicitur, de incestu vero accusatam. Lucius enim Veturius eques Romanus Aemiliam virginẽ Vestalem furtiuo stupro polluit. Duas præterea virgines Vestales eadem Aemilia ad participationem incesti solicitatas contubernalibus sui corruptoris exposuit, ac tradidit. Videant tamẽ eruditi, an is fuerit T. Beturius, de quo post dicetur. Indicium per seruum est factum. historia legitur apud Paulum Orosium libro quinto capite decimo quinto. Tunc igitur L. Crassus, vt hic ait Cicero, Liciniam defendit. Itaque Aemilia condemnata est, & Licinia, ac Marcia sunt absolutæ: sed quum Sex. Peduceus Tribunus plebis criminaretur L. Metellum Pontificem Maximum, totúmque collegium Põtificum male iudicasse de incestu virginum Vestalium, quòd vnam modo Aemiliam damnarat, absoluerat autem duas Marciam, & Liciniam, populus L. Cassium creauit, qui de eisdem virginibus quæreret: isque & vtrasq. eas, & præterea complures alias, nimia etiam, vt existimatio est, visus asperitate,

 damna

damnauit. Hæc nos ex Asconio, Liuio libro sexagesimo tertio,& Orosio libro quinto capite decimo quinto collegimus: quam rem supra loquentes de Curionis oratione nobili paucis indicauimus. QVVM ANNOS XXVII. NATVS ESSET, Cæcilio Metello, Papirio Carbone Consulibus, an. ab V.C. sexcentesimo quadragesimo primo, vt nos putamus. EIVS, quam tunc habuit. RELIQVIT, reliquit igitur eius orationis scriptas quasdam partes, orationem de Colonia Narbonensi,& alteram de Lege Seruilia, vt hic, lib. secundo de Oratore, & in oratione pro Cluentio Cicero testis est: defensionem pro Q. Cæpione,& orationem in Censura habitam, vt infra videbimus: perpauca quædam, vt ait in Oratore: orationem, cuius verba quædam ponit Cicero Paradoxo quinto,& libro primo de Oratore: tam multa Crassus, inquam, reliquit: & tamen Cicero in proœmio libri secundi de Oratore sic ait: Crassus admodum nihil scripti reliquit: quod vix ego defendi posse puto, quin pugnet: nisi forte sic interpreteris: reliquit quidem multa Crassus, sed nihil, vnde prorsus, qualis,& quantus esset, cognosci posset. Id enim ibi agit Cicero. Scio fore, qui dicant, Ciceronem tum, quum libros oratorios scripsit, nondum Crassi orationes legisse, quas postea legerit prius, quàm Brutum conscriberet. at libro secundo de Oratore duas Crassi orationes nominat. Dicant potius Ciceronem vel hac in parte, si licet dicere, negligentem fuisse, vel ὑπερβολικῶς locutum, vt libro tertio de Oratore de Socrate, quem dicat literam nullam reliquisse, quum Diogenes in vita versus illius ponat, & ipsemet apud Platonem in Phædone se quædam Aesopi more scripsisse testetur. Placet mihi tamen sic interpretari: nihil Crassus scripsit, scilicet de arte, vt Antonius nihil orationis reliquit. Ait enim: Antonius non multum, quod quidem extet, & idipsum adolescens: Crassus nihil admodum scripti reliquit. Contrà in Oratore: Crasi perpauca sunt, nihil Antonii: quòd in Oratore de orationibus, libro vero secundo de Oratore de arte loqui videatur. ADOLESCENS, annos duos & viginti natus, quot à Cæpione Consule, quo tempore natus est Crassus, ad M. Porcium Catonem,& Q. Marcium Regem Consules, quo tempore Narbo deducta est colonia, vt Eutropius,& Paterculus scribunt, numerantur. COLONIA, ciuium Romanorum, vt in oratione pro Fonteio leges. Decumanorum, inquit Plinius libro tertio capite quarto: quòd, vt quidam volunt, milites decimæ legionis in eam coloniam sint deducti. alii tamen putãt, à Cæsare Dictatore milites martiæ legionis in eam coloniam missos, & ob id Narbonem Martium à scriptoribus appellari: nec vident à Cicerone Marcium dici in oratione pro Fonteio, quæ dicta fuit multos annos ante, quàm Cæsar Dictator fieret. Nec me mouet, quod in Tiberio scribit Suetonius, Tiberii patrem ad eam coloniam deducendam missum fuisse. sic enim interpretor. Prius à L. Crasso deducta est colonia,& Narbo Marcius forte à Q. Marcio, qui tunc erat Consul, appellata: deinde à Cæsare missis nouis colonis quasi instaurata. CAVSAE POPVLARIS, vt est populare deducere colonos,& illis agros assignare, quod ex orationibus contra Rullum cognosces. ALIQVID, non multum. nam postea partes optimatium secutus est, vt in proœmio libri tertii de Oratore patet. ATTINGERE, vt gratus esset populo, quum de autoritate senatus detraheret, quod in oratione pro Cluentio scriptum vidimus. EXTAT, extabat tunc, vt ostendit etiam libro secundo de Oratore. IN EAM LEGEM, contra rogationem eam, quæ contra coloniam Narbonensem ferebatur, vt ait in oratione pro Cluentio, vbi orationem Crasi dissuasionem vocat. potuit tamen in eadem oratione rogationem contrariam dissuadere, & Q. Marcii Consulis, vt opinor, rogationem de Colonia Narbonensi suadere: vt nos in-

terpretari possimus, in eam legem, pro ea lege, hoc est pro lege Marcia, vt infra loquitur: in legem Cæpionis oratio. SENIOR, stylo, & genere dicendi remissiori, & maturiori, quali senes vti solent, scripta. VT ITA DICAM, accipit veniam, quia senior oratio non dicitur neque satis proprie, neque secundum præcepta Grammaticorum, qui seniorem tantum masculini generis, vt ipsi loquuntur, esse contendunt: quamuis Cicero libro secundo de legibus, vim & ætatem seniorem, & infra autoritatem seniorem, & Tibullus libro primo elegia sexta fœminam senem dixerit. AETAS ILLA, duorum & viginti annorum, vt diximus. MVLTAE DEINDE CAVSAE, à L. Crasso sunt dictæ. TACITVS, de quo scriptum sit nihil. & ita sæpe loquuntur scriptores, vt etiam Grammatici cognouerunt. TRIBVNATVS, Tribunatus L. Licinii Crassi. Vnde apparet Licinios plebeios fuisse, quanquam Liuius id etiam testatur, qui libro quinto scribit, P. Licinium Caluum primũ è plebe Tribunum Consulari potestate creatum fuisse. COENAVISSET, L. Crassus. PRAECONEM, hinc ille iocus in oratione pro Plancio: quum P. Nasica Consul, edicto iustitio, domum descendens, Granium rogasset, quid tristis esset: an quòd auctiones essent? imò vero, inquit, quòd legiones. Granius enim præco erat, cuius voce in auctionibus vtebantur, & Nasica Consul delectum habebat. GRANIVM, Q. Granium, infra: quo nemo fuit dicacior, vt libro secundo de Oratore describitur. is L. Crassi, & M. Antonii voluntatem asperioribus facetiis sæpe perstrinxit impune, vt in oratione pro Plancio scribitur: quamuis illorum esset familiaris, vt hic cognoscitur, & libro secundo de Oratore dicitur. is est Granius, de quo multa Lucilius, vt ait infra, scripsit, & induxit illum dicentem illud, quod nos epistola tertia libri sexti ad Atticum correximus: non contemnere se, & reges odisse superbos. scripsit & illud Lucilius, quod apud Gellium libro quarto capite decimo septimo leges hoc modo: conicere in versus dictum Præconis volebam Granii. NOBIS NARRAVISSET, aliter nobis bis narrauisset, idque fortasse recte, vt ita dicat: Lucilius poëta in suis scriptis id bis ita scripsit, vt nobis legentibus narrare videatur, vt epistola decima libri secundi Familiariũ: Clitarchus tibi sæpe narrauit. nec aliter interpretari potes, si Lucilius is est poëta, qui, vt ex scriptis Eusebii colliges, vixdum nato Cicerone decessit ita, vt præsens præsenti narrare non potuerit: & tamen verisimile est, poëtam significari, qui de Granio tam multa, vt infra dicitur, scripserit. Si quis tamen L. Lucilium Balbum, de quo dictũ est supra, aut alium significari putat, haud equidem scio, quid possim contradicere. LVCILIVS, C. Lucilius poëta, de quo libro secundo de Oratore nescio quid scribitur: vel L. Lucilius Balbus, vt diximus. aliter Lucinius. TRIBVNVM PLEB. NESCIREMVS FVISSE, L. Crassum.

Ita prorsus, inquit Brutus. sed ne de Scæuolæ quidem Tribunatu quidquam audiuisse videor, & eum collegam Crassi credo fuisse. Omnibus quidem aliis, inquam, in magistratibus, sed Tribunus anno post fuit, eóque in rostris sedente suasit Seruiliam legem Crassus. nam Censuram sine Scæuola gessit. cum enim magistratum nemo vnquam Scæuolarum petiuit. sed hæc Crassi cum edita oratio est, quam te sæpe legisse certo scio, quatuor & triginta tum habebat annos, totidémque annis mihi ætate præstabat. iis enim Consulibus eam legem suasit, quibus nati sumus,

ſumus, cum ipſe eſſet Q. Cæpione Conſule natus, & C. Lælio, triennio ipſo minor, quàm Antonius. quod idcirco poſui, vt, dicendi Latine prima maturitas in qua ætate extitiſſet, poſſet notari; & intelligeretur iam ad ſummum penè eſſe perductam, vt eo nihil ferme quiſquam addere poſſet, niſi qui à philoſophia, à iure ciuili, ab hiſtoria fuiſſet inſtructior. Erit, inquit M. Brutus, aut iam eſt iſte, quem expectas? Neſcio, inquam. ſed eſt etiam L. Craſsi in Conſulatu pro Q. Cæpione, defenſione iuncta, non breuis, vt laudatio, vt oratio autem, breuis, poſtrema Cenſoris oratio, qua anno duodequinquageſimo vſus eſt. in his omnibus ineſt quidam ſine vllo fuco veritatis color. quin etiam comprehenſio, & ambitus ille verborum (ſi ſic periodum appellari placet) erat apud illum contractus, & breuis, & in membra quædam, quæ κῶλα Græci vocant; diſpertiebat orationem lubentius.

SCAEVOLAE, Q. Mutii Scæuolæ Pontificis. EVM, Scæuolam. COLLEGAM, in Tribunatu. CREDO, & ex eo coniicio, quòd in aliis magiſtratibus collega fuit. OMNIBVS, Quæſtura, vnde Quæſtor Craſſus ex Macedonia venit Athenas, libro primo de Oratore: & Quæſtor in Aſia fuit, libro tertio de Oratore: vel ex Aſia per Macedoniam venit Athenas, vt fieri poterat, vt epiſtola octaua libri tertii ad Atticum cognoſcitur. Nec à foro vnquam diutius, quàm Quæſtor abfuit, libro ſecundo de Oratore. fuit etiã, vt puto, Quæſtor vrbanus. Aedilitate, qua cum omnium hominum moderatiſsimo Q. Mucio magnificentiſsime functus eſt, libro ſecũdo de Officiis. Præturà, cuius neſcio an apud Ciceronem mentio fiat. Conſulatu, de quo ſupra diximus, & infra, vbi de caſtellanis triumphis agit, dicemus. In his omnibus magiſtratibus Q. Scæuola Pontifex L. Craſsi collega fuit, quamuis eius magiſtratus in ſcriptis, quæ nunc extant, raro nominentur, præter Conſulatum, in quo dicitur à Valerio Maximo libro octauo cap. decimo ſexto Aſiam tam ſancte, & tam fortiter obtinuiſſe, vt ſenatus deinceps in eam prouinciã ituris magiſtratibus exemplum, atque formam officii Scæuolam decreto ſuo proponeret: qua tamen de re nos ſupra dubitauimus. QVIDEM, vt tu Brute coniicere videris. IN MAGISTRATIBVS, L. Craſsi collega fuit. TRIBVNVS, Tribunus plebis. ANNO POST, annò poſt L. Craſſum Tribunũ plebis. FVIT, Scæuola. EOQVE, Q. Scæuola Pontifice. ROSTRIS, ex quibus agebatur cum populo: quem locum ád agendum ampliſsimum, & ad dicendum ornatiſsimum in oratione pro lege Manilia vocat. SEDENTE, vt Tribuno plebis, qui plebi poſſet, ſi forte opus fuiſſet, auxilium ferre: cuius rei ergò Tribuni plebis creabantur, vt libro tertio de Legibus óſtenditur: vel ſedente, hoc eſt, præſente, vt illud libro primo Familiarium Cn. Pompeio ſedente. SVASIT, hinc infra, & in oratione pro Cluentio ſuaſionem legis Seruiliæ vocat. SERVILIAM LEGEM, legem Q. Seruilii Cæpionis, paulo poſt. CRASSVS, L. Craſſus. SINE SCAEVOLA, cum quo reliquos magiſtratus, præter Tribunatum, geſsit. Fuit quidem Craſſus augur etiam ſine Scæuola, vt libro primo de Oratore loquens Augur Scæuola demonſtrat, ſed Auguratus in hiſce magiſtratibus non ſolet numerari. GESSIT, geſsit vero cum Cn. Domitio Aenobarbo, paulo poſt. EVM ENIM MAGISTRA-

TVM, Censuram. & est αἰτιολογία, quare sine Scæuola gesserit Censurã. PETIVIT, Liuius tamen libro quadragesimo tertio scribit, P. Mucium Scæuolam Censuram petisse, quamuis repulsam tulerit. HAEC, qua Seruiliam legem suasit. LEGISSE, quòd in illa oratione multa grauiter, multa leniter, multa aspere, multa facete dicta sint, infra. QVATVOR ET TRIGINTA, tot enim numerãtur. TVM, C. Atilio Serrano, Q. Seruilio Cæpione Consulibus, vt nos putamus, & Gellius libro decimo quinto capite vigesimo octauo, quamuis ibi Q. Atilium scriptum videamus. TOTIDEMQVE ANNIS, quatuor, & triginta. MIHI AETATE PRAESTABAT, me natu maior erat. HIS ENIM CONSVLIBVS, C. Atilio Serrano, Q. Seruilio Cæpione, vt diximus. αἰτιολογία. EAM LEGEM, Seruiliam. NATI SVMVS, aliud agens Cicero, vel simulans agere, suum etiam negotium agit, & vitam suam penè totam in hoc Dialogo paucis, sed diuersis locis, ne res ita facile cognoscatur, describit. Quare nos quoque suis locis ea, quæ deesse videbũtur, addemus, præsertim quum vitam illius ab aliis negligenter scriptam videamus. Ortus est igitur Cicero loco equestri, vt supra diximus, matre, quam Plutarchus ἑλβίαν vocat, quamuis aliqui locupletem vertant: quam tamen Heluiam, vel Eluiam Eusebius, & Eutropius appellant: patre vero M. Tullio, qui quum esset infirma valetudine, in Arpinati villa ferè ætatem egit in literis, libro secundo de Legibus: &, quum Cicero Consulatum peteret, decessit, quod libro primo ad Atticum, & apud Asconium scriptum videbis: Plutarchus tamen ita scribit: περὶ δὲ τοῦ πατρὸς οὐδὲν ἦν πυθέσθαι μέτριον. οἱ μὲν γὰρ ἐν κναφείῳ τινὶ καὶ γενέσθαι, καὶ τραφῆναι τὸν ἄνδρα λέγουσιν. hoc Dion libro quadragesimo sexto dixit. Vt vero scribit ipse libro secundo de Legibus, natus est in Arpinati villa, III. Non. Ian. quod epistola quinta libri septimi, & epistola quadragesima prima libri decimi tertii ad Atticum legimus: & maior natu Q. fratre fuit, vt epistola quarta libri primi, & epistola nona libri vndecimi ad Atticum cognosces. An vero prodigium de virgine icta fulmine, quod Eutropius refert, ad Ciceronem pertineat, docti iudicabunt. IPSE, L. Licinius Crassus. Q. CAEPIONE, Q. Seruilio Cæpione, de quo supra diximus: sed quum Cicero ipse, & alii scriptores soleant Consules hoc modo iungere: Q. Cæpione, C. Lælio Consulibus: credere possumus, Ciceronem hoc loco de dita opera separasse, vt hoc quasi signo admoneret, penè fatum fuisse, vt vterque Crassus, & Cicero ipse Consule nominis eiusdem, hoc est, Q. Seruilio Cæpione, tam diuerso tempore nascerentur. Alia causa est, cur infra dicat, Sylla Consule, & Pompeio, vt ibi dicemus. CONSVLE, an. ab V. C. sexcentesimo decimo quarto. C. LAELIO, de quo diximus. TRIENNIO IPSO, triennio integro. Ita vero sæpe loquitur Cicero, vt epistola vigesima prima libri tertii ad Atticum collegimus. Quare nihil forte mutandum fuerat libro secundo de Oratore, vbi prius, quadriennio, legebatur: quòd triennium fuerit integrum, sed quadriennium minus integrum. MINOR, sic libro secundo de Oratore. ANTONIVS, M. Antonius, qui libro secundo de Oratore hoc idem affirmat. QVOD, quam rem, quod tempus. ICCIRCO POSVI, πρόληψις ne quis dicat, vt dicere posset, iccirco posuisse, vt de se loqueretur. PRIMA MATVRITAS, quamuis enim quædam Latini sermonis integritas in Catulo, vt dixit supra, fuerit, nondum tamen erat illa maturitas, quæ paulo post in Crasso fuit. POSSET NOTARI, posset cognosci hac Consulum, & temporis notatione. IAM, iam tum, quũ L. Crassus viueret. EO, ad eam maturitatem. NIHIL FERME QVISQVAM ADDERE POSSET, sic libro primo de Oratore: paulum hic aliquid poterit addere. NISI QVI, quæ sequuntur, ita dicit, vt, quod etiam Brutus intellexit, de

xit, de se dicere voluisse videatur. A PHILOSOPHIA, ad quam admirabili quodam studio incitatus Cic. se totum Philoni tradidit, infra. A IVRE CIVILI, cuius tantum scire voluit Cicero, quantum satis esset oratori, supra. AB HISTORIA, cuius ita peritus Cicero fuit, vt ab eo postularetur, vel potius flagitaretur, libro primo de Legibus. AVT, quasi correctio. & hæc particula videtur ostendere, legendum esse sine interrogatione: quòd affirmet, non quærat: & affirmans, eum significat esse Ciceronem, vt M. Antonius libro primo de Oratore eodem penè modo ita quasi diuinat: qui eloquens dici posiit, aut hic est iam Crassus: aut si quis pari fuerit ingenio, pluráque, quàm hic, & audierit, & lectitarit, & scripserit. Per me tamen licet, vt quiuis cum interrogatione legat, præsertim quum Cicero quasi rogatus respondeat. ISTE, orator. NESCIO, futurus sit, an sit iste orator. SED, ad rem reditus. ETIAM, præter ea, quæ diximus. IN CONSVLATV, quo tempore Q. Cæpio fuit condemnatus, quamuis Liuius libro sexagesimo septimo scribat illum ante secundum C. Marii Consulatum damnatum fuisse. Sed vel Liuius errauit, vel Florus ordinem mutauit. Nos certe colligimus illum L. Crasso Consule in iudicium vocatum fuisse: & ita colligimus: C. Norbanus Tribunus plebis ipsum Q. Cæpionem accusauit, vt libro secundo de Oratore videre licet: Tribunus vero plebis esse non potuit, nisi aliquot annis post Consulatum M. Antonii. cuius Quæstor fuisset, vt libro secundo de Oratore dicitur. at L. Crassus triennio post M. Antonium Consul fuit. M. item Antonius Norbanum Censorius defendit, vt ex libro secundo de Oratore constat. Censorius vero esse vix potuit, nisi duobus annis minimum post Crasi Consulatum. Itaque res sic optime quadrat: L. Crasso Consule Norbanus Cæpionē accusauit, & ipse Norbanus finito Tribunatu à Sulpicio fuit in iudicium vocatus, quem M. Antonius Censorius defendit. Sunt, qui putēt, hic legi oportere, in Censura, sed quum paulo post dicat, postrema Censoris oratio, non probatur, ne bis idem dicat. Q. CAEPIONE, Q. Seruilio Cæpione, de quo diximus: cuius legem Crassus suasit. DEFENSIONE, defendebant autem Q. Cępionem de amisione exercitus, culpam in fortunam transferentes, libro primo ad Herennium. NON BREVIS, satis longa, λιτότης, & ἀσύνδετον, quum paulo post sequatur breuis. LAVDATIO, talis, qualis in iudicio dari solebat à laudatoribus. In iudiciis enim rei laudatores dabant, sed qui decem dare non poterat, honestius erat ei nullum dare, quàm illum quasi legitimum numerū consuetudinis non explere, vt ait Verrina septima. CENSORIS ORATIO, L. Crasi ipsius Censoris oratio: Censoria oratio, paulo post. DVODEQVINQVAGESIMO, quadragesimo octauo: quem Crassus agebat P. Claudio, M. Perpenna Coss. VSVS EST, contra Cn. Domitium collegam, vt paulo post dicetur. IN HIS OMNIBVS, orationibus Crasi. SINE VLLO FVCO, sine pigmentis, fucóque puerili, lib. secundo de Orat. VERITATIS COLOR, nō fucatus nitor, supra. translatio à fœminis, ab his præsertim, quæ fucū sæpe, quod dicitur, faciūt. COMPREHENSIO, ET AMBITVS, vide supra, vbi de M. Antonio diximus. PERIODVM, περίοδον in Orat. scribit. APPELLARI PLACET, aliter appellare placet. ILLVM, L. Crassum, qui lib. tertio de Orat. cōplexionem verborū, quæ volui vno spiritu posset, longisimā iudicauit. CONTRACTVS, ET BREVIS, debet enim esse neq. breuior, quàm satis est, neq. lōgior, vt ait in Orat. ΚΩΛΑ, in Orat. vbi docet, quæ sint κῶλα, quę κόμματα, de quibus Aristoteles, Demetrius Phalereus, & Aquila Romanus, præter alios, scripserunt. DISPERTIEBAT, sic enim plerūq. dicebat: idq. genus dicēdi Cic. maxime probabat, vt ait in Orat.

A

Hoc loco Brutus, Quandoquidem tu istos oratores, inquit, tantopere laudas, vellem aliquid Antonio præter illum de ratione dicendi sanè exilem libellum, plura Crasso libuisset scribere: cum enim omnibus memoriam sui, tum etiam disciplinam dicendi nobis reliquissent. Nam Scæuolæ dicendi elegantiam satis ex iis orationibus, quas reliquit, habemus cognitam. Et ego, Mihi quidem à pueritia quasi magistra fuit, inquam, illa in legem Cæpionis oratio: in qua & auctoritas ornatur senatus, quo pro ordine illa dicuntur: & inuidia concitatur in iudicum, & accusatorum factionem, contra quorum potentiam populariter, tum dicendum fuit. multa in illa oratione grauiter, multa leniter, multa aspere, multa facete dicta sunt: plura etiam dicta, quàm scripta: quod ex quibusdam capitibus expositis, nec explicatis intelligi potest. Ipsa illa censoria contra Cn. Domitium collegam non est oratio, sed quasi capita rerum, & orationis commentarium paulo plenius: nulla est enim altercatio clamoribus vnquam habita maioribus: & uero fuit in hoc & popularis dictio excellens. Antonii genus dicendi multo aptius iudiciis, quàm concionibus.

HOC LOCO BRVTVS, dixit. ISTOS ORATORES, M. Antonium, & L. Crassum. ANTONIO, M. Antonio. ILLVM, qui illo imprudente, & inuito excidit, & in manus hominum peruenit, libro primo de Oratore. DE RATIONE DICENDI, de Rhetorica. SANE EXILEM, vnum, in Oratore: non multum scripti reliquit, idque adolescens, libro secundo de Oratore. LIBELLVM, in quo scripsit, disertos se vidisse multos, eloquentem omnino neminem, in Oratore, & libro primo de Oratore. PLVRA, quàm scripsit. LIBVISSET, nam si libuisset, scripsissent, quum tales essent, vt possent scribere: sed non libuit illis, & præsertim M. Antonio qui nullam vnquam scripsit orationem. QVVM ENIM, αἰτιολογία. OMNIBVS, qui scripta illorum legissent. MEMORIAM SVI, quæ iam propemodum consenuisset, nisi tu Cicero illam libris oratoriis immortalem reddidisses, libro secundo de Oratore. DISCIPLINAM DICENDI, quam nos sequeremur, illorum scriptiones videntes. NOBIS, qui dicendi rationem sectamur. RELIQVISSENT, si plura scribere voluissent. NAM, ratio, cur idem in Scæuola non requirat. SCAEVOLAE, Pontificis, supra. ELEGANTIAM, fuit enim Scæuola parcorum elegantissimus, supra. Hic Scæuola, vt pauca quædam de ipso repetamus, P. Scæuolæ filius fuit, infra: quod etsi difficile cognoscitur, tu tamen ita colliges: P. Licinius Crassus, de quo supra diximus, P. Scæuolæ frater fuit, vt ibi demonstratum est. Porrò Scæuola Pontifex huius P. Scæuolæ fratris filius fuit, vt L. Crassus lib. primo de Orat. dicit. Quare dubium non est, quin is significetur lib. tertio de Officiis illis verbis: Q. Scæuola P. F. quũ postulasset, vt sibi fundus, cuius emptor erat, semel indicaretur, idq. venditor ita fecisset, dixit, se pluris æstimare, & addidit centum millia. Hic est ille, vt supra in Scæuola Augure diximus, quẽ Fimbria vulnerauit, in oratione pro Roscio Amerino: quẽ postea Damasippus interfecit velut fauẽtem Syllę partibus, & quidẽ ante simulachrũ Vestę Carbone III, Mario filio

Consulibus: quod Paterculus libro secundo, & Orosius libro quinto capite decimo nono scribunt. Damasippus igitur, non Damascius legi debet apud Liuium libro octuagesimo sexto: quem Brutum vocat Appianus, sed Florus nomen tacet. Cicero igitur lib. tertio de Natura Deorum Scæuolæ mortem sic deflet: temperantiæ, prudentiæq. specimen ante simulachrum Vestæ Pontifex maximus est Q. Scæuola trucidatus: & libro tertio de Oratore: neque Crassus collegæ sui Pontificis maximi sanguine simulachrum Vestæ respersum esse vidit. an is in prouinciam sit profectus, supra, vbi de Rutilii accusatione loquitur, quæsiuimus. ET EGO, dixi. MIHI QVIDEM, sic pendet oratio: tu Brute ita dicis: si M. Antonius, & L. Crassus plura scripsissent, disciplinam dicendi nobis reliquissent: verum dicis: mihi quidem, & quæ sequuntur. MAGISTRA, hinc Atticus infra Ciceroni sic respondet. tu suasionem legis Seruiliæ tibi magistram fuisse dicebas. LEGEM CAEPIONIS, legem Seruiliam, quam Q. Seruilius Cæpio Consul tulit: qua, vt scribit Cassiodorus, iudicia equitibus, & senatoribus communicauit: quam rem nos supra pluribus verbis explicauimus. hanc legem significat in oratione pro Rabirio his verbis: hoc totidem verbis translatum caput est, quod fuit non modo in Cornelia, sed etiam ante in lege Seruilia. Loquitur enim de iudiciis: quum in oratione vero pro Cornelio Balbo loquatur de rebus, quę non multum ad iudicia pertinere videantur, dubitari potest, an eadem sit in illis verbis: num fundos igitur factos populos Latinos arbitramur aut Seruilia lege, aut cæteris, quibus Latinis hominibus erat propositum aliqua ex re præmium ciuitatis? Tulit & Seruilius Glaucia legem, de qua suo loco dicetur. ORATIO, suasio, infra. ORNATVR, nam Crassus in suasione legis Seruiliæ summis ornauit senatum laudibus: quum in dissuasione rogationis eius, quæ contra coloniam Narbonensem ferebatur, quantum potuit, de autoritate senatus detraxisset: vnde M. Brutus capita alterna inter se contraria recitanda curauit, vt in oratione pro Cluentio, & libro secundo de Oratore leges. DICVNTVR, vt illi iudicia communicentur, vt ait Cassiodorus. IVDICVM, equitum, qui tum lege Sempronia iudicabant, vt scribit Asconius. hinc M. Brutus multa in equites Romanos ex ea oratione asperius dicta recitauit, quo animi illorum iudicum in Crassum incenderentur: orationem pro Cluentio lege. POPVLARITER, quamuis enim senatum laudaret, quia tamen res ad populi commodum pertinentes dicebat, non poterat non populariter etiam dicere. DICENDVM FVIT, L. Crasso. ORATIONE, suasione. GRAVITER, grauiter, & leniter, vt aspere, & facete κατ' ἀντίθετον opponit. EXPOSITIS, in ipsa oratione. ILLA CENSORIA, Censoris oratio, supra: cuius verba quædam M. Antonius libro secundo de Oratore profert. CONTRA, oratio contra collegam: oratio, quam contra collegam Crassus Censor habuit, libro secundo de Oratore. In ea videtur illud dixisse, quod in Nerone scribit Suetonius: non esse mirandum, quòd æneam barbam Domitius haberet, cui esset os ferreum, cor plumbeum. CN. DOMITIVM, infra. COLLEGAM, in Censura, quo tempore L. Crassus edicto suo magistros dicendi sustulit, libro tertio de Oratore: vel vterque, vt Suetonius in libello de Claris Rhetoribus, & Gellius libro decimo quinto capite vndecimo scribunt: qui totum etiam edictum ponunt. Plura Plinius lib. decimo septimo capite primo, Valerius Maximus lib. nono cap. primo, & Macrob. lib. tertio referunt. NVLLA EST ENIM, αἰτιολογία, quare sit cõmentarium paulo plenius. ALTERCATIO, supra. MAIORIBVS,

nec concio maior vnquam fuit, nec apud populum grauior oratio, quàm L. Crasſi contra collegam in Cenſura, neq. lepore,& feſtiuitate conditior, lib. ſecundo de Oratore. HOC, L. Craſſo. POPVLARIS, ad conciones populares maxime accommodata,vbi ſæpe fit altercatio,in qua inuenit parem neminem,vt ſupra dixit Cicero,qui,vt videmus,Craſſum omnibus anteponit, vt ſe ipſe quaſi deſcribat, quem ſub perſona Craſſi ſæpe ſignificat, vt etiam Quintilianus intellexit. Hic Craſſus quum multa de L. Philippo Conſule queſtus eſſet,& permulta vehementiſsima animi contentione dixiſſet, dicitur ei latus condoluiſſe,ſudórque multus eſſe conſecutus: ex quo quum cohorruiſſet, cum febri domum rediit, diéque ſeptimo eſt lateris dolore conſumptus, libro tertio de Oratore. ANTONII, M. Antonii, ſupra. IVDICIIS, de quibus,id eſt de cauſis recipiendis,& agendis ipſe plura tradit præcepta libro ſecundo de Oratore.

Hoc loco ipſum Domitium non relinquo. nam etſi non fuit in oratorum numero,tamen pono ſatis in eo fuiſſe orationis,atq. ingenii, quo & magiſtratus perſonam,& conſularem dignitatem tueretur.quod idem de C.Cælio dixerim, induſtriam in eo ſummam fuiſſe,ſummáſque virtutes, eloquentiæ tantum, quod eſſet in rebus priuatis amicis eius, in Repub.ipſius dignitati ſatis. Eodem tempore M. Herennius in mediocribus oratoribus Latine & diligenter loquentibus numeratus eſt: qui tamen ſumma nobilitate hominem,cognatione,ſodalitate, collegio,ſumma etiam eloquentia, L. Philippum in Conſulatus petitione ſuperauit. Eodem tempore C. Clodius, etſi propter ſummam nobilitatem, & ſingularē potentiam magnus erat, tamen etiam eloquentiæ quandam mediocritatē afferebat. Eiuſdem ferè temporis fuit eques Romanus C. Titius:qui meo iudicio eò perueniſſe videtur, quò potuit ferè Latinus orator ſine Græcis literis, & ſine multo vſu peruenire. huius orationes tantum argutiarum,tantum exemplorum,tantum vrbanitatis habent, vt penè Attico ſtylo ſcriptæ eſſe videantur. eaſdem argutias in tragœdias ſatis ille quidem acute, ſed parum tragice tranſtulit. quem ſtudebat imitari L. Afranius poeta, homo perargutus, in fabulis quidem etiam, vt ſcitis, diſertus. Fuit etiam Q. Rubrius Varro, qui à ſenatu hoſtis cum C. Mario iudicatus eſt,acer & vehemens accuſator.

HOC LOCO, quo loquor de M. Antonio,L.Craſſo, & Q. Scæuola Pôt. IPSVM, quem paulo ante dixi L. Craſsi in Cenſura collegam fuiſſe. DOMITIVM, Cn.Domitium Aenobarbum,qui M.Silanum,vt ſupra diximus, accuſauit: qui Tribunus plebis C. Mario III. L. Aurelio Oreſte Conſulibus legem tulit, vt ſacerdotes, quos antea collegæ ſufficiebant, populus crearet, quod Paterculus libro ſecundo refert. Pontificibus enim offenſior,quòd alium potius,quàm ſe,in patris ſui locū cooptaſſent,ius ſacerdotū ſubrogandorum à collegis ad populum tranſtulit, vt Suetonius in Nerone teſtatur. hinc Cicero in oratione ſecunda contra Rullum ita ſcribit;

de ſacerdotiis Cn. Domitius Tribunus plebis vir clariſsimus tulit, quòd populus per religionem ſacerdotia mandare non poterat, vt minor pars populi vocaretur: ab ea parte qui eſſet factus, is à collegio cooptaretur: quam legem Domitiam in epiſtolis ad M. Brutum vocat: qua Cn. ipſe Domitius poſtea Pontifex Maximus Populi ſuffragio creatus eſt, vt Liuius libro ſexageſimo ſeptimo ſcripſit. Tribunus etiam plebis iratus M. Scauro, quòd eum in Augurum collegium non cooptauerat, diem ei dixit apud populum, & multam irrogauit, quòd eius opera ſacra multa populi Romani diminuta eſſe diceret, quod ſcribit Aſconius. In Conſulatu vero, quem geſsit cum C. Caſsio Longino an. ab V. C. ſexcenteſimo quinquageſimo octauo, Allobrogibus, Aruerníſque ſuperatis, elephanto per prouinciam inuectus eſt, turba militum quaſi inter ſolennia triumphi proſequente: quod Suetonius in Nerone refert. In eo tanta fuit grauitas, tanta autoritas, vt, quod eſſet ab eo obiectum L. Craſſo in Cenſura, vt dictum eſt, collegæ, lepore magis eleuandum, quàm contentione frangendum videretur, vt libro ſecundo de Oratore dicitur. Dixit tamen eum treis vxores extuliſſe, quod apud Plutarchum legimus, vt apud Suetonium in Nerone duas familias Domitias fuiſſe. NON RELINQVO, ſed ipſum quoque numerandum puto, ἀπότων. NAM, αἰτιολογία, quare non relinquat. NON FVIT, Cn. Domitius. PONO, duco, arbitror, τίθημι. aliter pone. ORATIONIS, ATQVE INGENII, quum prius ſit ingenium, quàm oratio, videtur ordinem mutaſſe, vt oratio creſceret. TVERETVR, obtineret, vt ſupra de Ser. Sulpicio locutus eſt. IDEM, quod de Cn. Domitio dixi. C. CAELIO, C. Cælio Caldo, qui fuit homo nouus, vt leges apud Ciceronem libro primo de Oratore, & Verrina ſeptima, & apud Q. fratrem in libro de Petitione Conſulatus. Fuit æqualis Craſsi, cui maximo honori fuit illa ipſa, quamcunq. aſſequi potuit, in dicendo mediocritas, libro primo de Oratore. Hic iudex abſoluit eum iniuriarum, qui Lucilium poëtam in ſcena nominatim læſerat, libro ſecundo ad Herennium. Quæſturam quum peteret, repulſam tulit, vt ait in oratione pro Plancio, quamuis ibi Q. Cælius male legatur, quum C. Cælius legi debeat. Is non mediocribus inimicitiis, ac laboribus contendit, vt ad ſummos honores perueniret, Verrina ſeptima. Itaque poſtea Conſulatum cum duobus hominibus nobiliſsimis petiuit, & Conſul eſt factus, vt Q. frater in lib. de Petitione Cõſulatus ſcribit: quẽ quidem magiſtratũ an. ab V. C. ſexcenteſimo ſexageſimo cum L. Domitio Aenobarbo geſsit. INDVSTRIAM, nam laboribus contendit, vt ad honores, quod diximus perueniret. ELOQVENTIAE TANTVM, mediocritas in dicendo, lib. primo de Orat. EODEM TEMPORE, nam ſequenti anno cum C. Valerio Flacco, vt Plin. lib. decimo nono cap. tertio refert, Conſul fuit. M. HERENNIVS, Herẽnii plebeii fuerunt, vt apud Ciceronem lib. primo ad Atticum Tribunatus pl. oſtendit. TAMEN, quamuis eſſet plebeius, & in mediocribus oratoribus numeratus. SVMMA NOBILITATE, ſic in oratione pro Muræna: & lib. ſecundo de Officiis virum in primis clarum vocat. COGNATIONE, Marcia gente patricia, vt ſupra de L. Marcio diximus, quamuis hic L. Marcius Philippus videatur plebeius fuiſſe, quum dicatur à Cicerone lib. ſecundo de Officiis in Tribunatu legẽ agrariam tuliſſe. SODALITATE, in qua multos haberet ſodales, qui poterant illi ſuffragari, vt fieri ſolebat ita, vt lex Licinia de ſodalitiis ſit lata, vt eſt in oratione pro Plancio, & olim ſenatuſconſultum factum, vt ſodalitates, decuriatíq. diſcederent, vt epiſtola tertia libri ſecundi ad Q. fratrem ſcribitur. In veterum monimentis Titios ſodales fuiſſe legimus. Huiuſcemodi ſocietatem ſuperioribus annis Venetiis fieri vidimus, in quam recipiebantur, illi

tantum, qui multum opibus poterant. COLLEGIO, videri poteſt propemodum ἑταῖρον, quando apud iuriſconſultos ſodales dicuntur, qui ſunt eiuſdem collegii. hic enim collegium non Augurum, aut Pontificum interpretor, ſed vnum ex his collegiis, quæ poſtea ſenatus ſuſtulit, & Clodius reſtituit, quod in oratione in Piſonem vidimus. SVMMA, ſic tamen ſumma, vt ipſe L.Craſſo, & M.Antonio proximus accederet, non illis maior eſſet, infra. ELOQVENTIA, qua florentiſsimus in oratione pro Quintio dicitur. L. PHILIPPVM, de quo dicemus. SVPERAVIT, quod nemo, vt ait in oratione pro Muræna, fuiſſet arbitratus. EODEM TEMPORE, fuit enim Conſul inter ipſum M.Herennium, & L. Philippũ. C. CLODIVS, C. Clodius Ap.F.Pulcher, qui magnificentiſsime Aedilitate libro ſecundo de Offi ciis functus eſſe dicitur: hinc Verrina ſexta ſic ait: C.Claudius, cuius Aedilitatem magnificentiſsimam ſcimus fuiſſe, vſus eſt hoc cupidine tandiu, dum forum Diis immortalibus, populóque Romano habuit ornatum: & in oratione de Reſponſis: P.Clodius Athenionis, aut Spartaci exemplo, ludos facere maluit, quàm Caii, aut Appii Claudiorum. Is Prætor in Sicilia fuit, & leges Haleſinis dedit, Verrina quarta: deinde cum M.Perpẽna an. ab V.C. ſexcenteſimo ſexageſimo ſecũdo Conſul fuit, vt Caſsiodorus ait, quamuis Perpennæ cognomen Claudiorũ male apponat: & qui ſuperioribus annis Conſules collegit hunc P. Claudium male vocat. SVMMAM NOBILITATEM, gentis Claudiæ, de qua Suetonius in Tiberio multa ſcribit, & nos ſupra de Appio Cæco quædam diximus. POTENTIAM, hinc in oratione pro Plancio potentiſsimum, & clariſsimum ciuem vocat. AFFEREBAT, dichoreus. EIVSDEM FERE TEMPORIS, aliter iiſdem ferè temporibus. C. TITIVS, de quo ſcriptum nihil nos præterea vidimus. GRAECIS LITERIS, quæ multum iuuent, vt ſupra de Sulpicio Gallo diximus. VSV, qui omnium magiſtrorum præcepta ſuperat, libro primo de Oratore: qui magiſter eſt optimus, in oratione pro Rabirio: quem penes arbitrium eſt, vis, & norma loquendi, vt ait Horatius: exercitatione, quæ omnia poſſe dicitur. PERVENIRE, dichoreus. HVIVS, C. Titii. TANTVM, repetitio. ARGVTIARVM, quæ in ſententiis ſpectari ſolent. nam ſententiæ ſi ſunt argutæ delectant, vt ait in libello de Optimo genere oratorum. EXEMPLORVM, quæ quantum proſint oratori quum Cicero libro primo de Oratore, tum Quintilianus libro quinto capite vndecimo pluribus diſputauit. VRBANITATIS, ioci, ſalis, facetiarum, de quibus libro ſecundo de Oratore diſputatur. ATTICO, ſcito, & eleganti, qualis eſt Atticus, qui prouerbio lepos Atticus etiam dicitur: quem Cicero maxime probauit. nec enim Titius Attice id eſt græce ſcripſit. ſic Latinum ἀττικισμὸν epiſtola decima ſexta libri quarti ad Atticum, ἀττικίσματα libro primo, & ἀττικῶς libro decimo quinto ad Atticum: vel Attico, faceto, quòd Attici in eo genere prẹter cæteros excellerent, lib. ſecundo de Oratore. ESSE VIDEANTVR, trochæus cum pæane tertio, vel dactyloſcolius: certe numerus, quo Cicero frequenter vtitur. TRAGOEDIAS, quas C.Titius ipſe ſcripſit. vnde videtur interpres Horatii deceptus, qui putauit eundem Titium fuiſſe, Pindarici fontis qui non expalluit hauſtus, & eum, qui ſcripſit tragœdias: quum hic multo ante floruerit, & ille tẽpore Auguſti vixerit: quanquam ille potuit etiam vtrunq. præſtare. ILLE, C.Titius. PARVM TRAGICE, quum argutiæ dicantur potiſsimum delectandi cauſa, & omne genus ſcripti grauitate tragœdia vincat, nec quicquam habeat, in quo ſit argutiis locus. QVEM, C. Titium. IMITARI, in ſcribendis fabulis, hiſq. argutiis admiſcendis. L. AFRANIVS POETA, cuius vitam Crinitus, & Lilius ſcripſerunt. HOMO PERARGVTVS IN FA-

BVLIS QVIDEM, quippe qui argutias, Titium imitatus, in fabulas transtulerit. aliter homo peracutus in fabulis quidem. ETIAM, VT SCITIS, DISERTVS, præterquam quòd in fabulis argutus fuit, etiam disertus fuit ita, vt hic inter oratores locum habere posſit : id quod vos ſcitis, qui illum vidiſtis, vel potius illius ſcripta legiſtis. FVIT ETIAM, iiſdem temporibus. Q. RVBRIVS VARRO, cuius hiſtoriam quærent alii. A SENATV, qui duodecim hoſtes iudicauit, vt Liuius libro ſeptuageſimo ſeptimo, & Paterculus libro ſecundo ſcribunt: in his C. Marium patrē, & filium, quibus alios addit Appianus : ſed neque ipſe, neque ſcriptor alius Q. Rubrium, quod ego ſciam, nominauit. C. MARIO, patre, cuius vitā Plutarchus, & alii ſcribūt.

In eo genere ſanè probabilis, doctus autem Græcis literis, propinquus noſter, factus ad dicendum, M. Gratidius, M. Antonii perfamiliaris: cuius præfectus cum eſſet in Cilicia, eſt interfectus: qui accuſauit C. Fimbriam, M. Marii Gratidiani pater. Atque etiam apud ſocios, & Latinos oratores habiti ſunt Q. Vectius Vectianus è Marſis, quem ipſe cognoui, prudens vir, & in dicendo breuis : Q. & D. Valerii Sorani, vicini, & familiares mei, non tam in dicendo admirabiles, quàm docti & Græcis literis & Latinis : C. Ruſticellus Bononienſis, is quidem & exercitatus, & natura volubilis: omnium autem eloquentiſſimus extra hanc vrbem T. Betutius Barrus Aſculanus, cuius ſunt aliquot orationes Aſculi habitæ, illa Romæ contra Cæpionem, nobilis ſanè : cui orationi Cæpionis ore reſpondit Aelius; qui ſcriptitauit orationes multas, orator ipſe nunquam fuit. Apud maiores autem noſtros video diſertiſſimum habitum ex Latio L. Papirium Fregellanum, Ti. Gracchi P. F. ferè ætate. eius autem oratio eſt pro Fregellanis coloníſque Latinis habita in ſenatu.

EO GENERE, accuſatorio. PROPINQVVS NOSTER, auus enim noſter Marii Gratidii ſororem in matrimonio habuit, libro tertio de Legibus. hinc libro tertio de Officiis Marium Gratidianum propinquum vocat : & epiſtola quadrageſima prima libri duodecimi ad Atticum C. Marius quidā Ciceronem per cognationem, quæ ſecum eſſet, rogat. FACTVS, aliter facetus. M. GRATIDIVS, M. Marius Gratidius : cuius videtur is vel filius, vel propinquus fuiſſe, qui fuit Q. fratris legatus, vt epiſtola prima libri primi ad Q. fratrem, & in oratione pro Flacco legitur: quem Cicero magni faciebat, vt epiſtola prima, ſecunda, tertia, & quarta libri ſeptimi Familiariū, ac epiſtola octaua libri ſecundi ad Q. fratrem teſtatur. M. ANTONII, oratoris, de quo ſupra. CILICIA, quò M. Antonius Proconſul profectus eſſe dicitur lib. primo de Oratore. QVI, M. Marius Gratidius. C. FIMBRIAM, illum, opinor, de quo ſupra diximus. M. MARII GRATIDIANI, non dubito, quin hic ſit ille, qui libro primo de Oratore, & libro tertio de Officiis dicitur cum Sergio Aurata de venditis ædibus litigaſſe: quem poſtea Sergius Catilina vel ob id fortaſſe, quòd cum ſuo propinquo litigaſſet, vel quòd Marianus eſſet, interfecit, vt Q. frater in libello de Petitione Conſulatus, Aſco-

nius in oratione contra Catilinam,& Antonium,Plutarchus in Sylla,& Seneca libro tertio capite decimo octauo testantur: de quo plura nos infra dicemus. Nunc quærimus, qua ratione M.Marius Gratidianus dicatur. nam si natus è M. Mario Gratidio est, & à Fimbria adoptatus, C. Flauius Fimbria Gratidianus debuit appellari:sin è Fimbria natus,& in Marios,siue Gratidios per adoptionem translatus,Marius Gratidius Flauianus debuit vocari:nisi Cicero,vt alii,vetus nomen voluit retinere,vt in T.Pomponio Attico fecit, quamuis illum sciret Q. Cæcilium Pomponianum Atticum vocari debere.Diximus autem,videri à Fimbria adoptatum fuisse, quia in libris veteribus ita legimus:qui accusauit C.Fimbriam M. Marii Gratidiani patrem. Verum si pater legatur, vt in pluribus libris legitur, non erit dubium, quin M.Marius Gratidianus M. Gratidii, de quo loquitur Cicero, filius fuerit, à quocunque sit adoptatus. SOCIOS, ET LATINOS, sic etiam supra seiunxit socios,& nomen Latinum,& Liuius libro octauo sociorum, nominisque Latini defectionem dixit. Q. VECTIVS VECTIANVS, de quo quidem nos nihil inuenimus. MARSIS, quos Plinius non in Latio,sed in quarta regione Italiæ collocat, & Ptolemæus eorum ciuitates à Latinorum ciuitatibus separat. Marsi porrò socii populi Romani videntur fuisse, quum M.Valerius Maximus illis victis fœdus à Liuio lib. decimo restituisse dicatur. Ordinem igitur propositum Cicero seruat,quũ prius oratorem ex sociis, quàm ex Latinis ponat. In Marsis autem Vectius nomen frequens videtur fuisse, quum Philippica etiam duodecima P. Vectius Marsorum dux appelletur. Q. Quintus Valerius Soranus, qui lib. tertio de Oratore togatorũ omnium literatissimus appellatur. eum nos esse credimus, quem Plinius, & Solinus scribunt pœnas luisse, quòd Vrbis nomen enunciasset. D. Decimus Valerius Soranus,de quo pauca scribũtur. SORANI, à Sora,quam nec Plinius à Latio seiungit, & Ptolemæus inter vrbes Latinas numerat: & ita post sociorũ oratorem Latinos ordine suo ponit.& sanè lib. etiam tertio de Oratore Soranum vt Latinum nominat. VICINI, Romæ,non in patria.nam Sora multum distat ab Arpino. vel vicini ruri. Sic enim Cicero sæpe suos vicinos appellat. FAMILIARES MEI, vt homines doctissimi. C. RVSTICELLVS BONONIENSIS, hodie quoque Bononiæ sunt Rusticelli. atque hoc loco Cicero videtur voluisse socios,& Latinos simul complecti,quòd Bononienses antea fortasse socii fuissent,postea certe Latini coloni,vt Liuius, Paterculus,& Plinius scribunt. VOLVBILIS, sic Carbo supra volubilis orator appellatur. HANC VRBEM, Romam. T. BETVTIVS BARRVS, is fortasse,quem maledicum,& mordacẽ significat Horatius satyra septima, & Porphyrion eius interpres satyra sexta scribit, incestum cum Aemilia Vestali fecisse. Illis certe temporibus tres virgines Vestales sunt damnatæ,vt supra diximus.aliter T.Berutius Barrus. ASCVLANVS, Asculum ponitur à Plinio in quinta regione Italiæ, & colonia Piceni nobilissima vocatur. SVNT, extant. ILLA, oratio. ROMAE, habita. CAEPIONEM, Q. Seruiliũ Cæpionem,cui fortuna belli crimini,inuidia populi calamitati fuit, supra. CAEPIONIS ORE RESPONDIT AELIVS, Aelius eam scripsit orationem,qua Cæpio T.Betutii Barri orationi respondit, quod infra etiam dicetur. ORATIONES MVLTAS, quas alii dicerent, infra. IPSE, Aelius. NVNQVAM FVIT, orator enim nec studuit vnquam esse, nec fuit,infra. EX LATIO, vbi erant Fregellæ, vt hic apparet, & Liuius ostendit libro octauo, vbi scribit Fregellas coloniam esse deductam,& eum agrum fuisse Volscorum,quos Plinius in Latio ponit. L. PAPIRIVM, de quo scriptum nihil legimus. TI. GRACCHI P.F. Tiberii Sempronii Gracchi Publii filii,qui bis Consul,

& Censor,

& Cenſor, & pater Gracchorum fuit, ſupra. AETATE, in qua bis Conſul fuit, vt ſupra ſcripſimus. EIVS, L. Papirii Fregellani. EST, extat. FREGELLANIS, iam tum fortaſſe ſuſpectis, ne deficerent, vt poſtea defecerũt, vt ſupra de L. Opimio retulimus. COLONISQVE LATINIS, colonis olim in Latium deductis: quãquam malo legere, coloniiſque Latinis, vt ita dicat: Papirius Fregellanus habuit orationem pro Fregellanis, & pro cæteris coloniis Latinis, vt olim M. Sextius Fregellanus pro duodeuiginti coloniis reſpõdit, vt ait Liuius libro vigeſimo ſeptimo, vbi, & libro vigeſimo nono colonias Latinas penè omnes numerat: atque ipſe, & alii ſæpe colonias Latinas, raro colonos Latinos ſolent dicere. HABITA, à L. Papirio Romæ.

Tum Brutus, Quid tu igitur, inquit, tribuis iſtis externis quaſi oratoribus? Quid cenſes, inquam, niſi idem, quod vrbanis, præter vnum, quòd non eſt eorum vrbanitate quadam quaſi colorata oratio? Et Brutus, Qui eſt, inquit, iſte tandem vrbanitatis color? Neſcio, inquam: tantum eſſe quendam ſcio. Id tu Brute iam intelliges, cum in Galliam veneris. audies tu quidem etiam verba quædam non trita Romæ: ſed hæc mutari, dediſciq. poſſunt. illud eſt maius, quòd in vocibus noſtrorum oratorum recinit quiddam, & reſonat vrbanius. nec hoc in Oratoribus modo apparet, ſed etiam in cæteris. ego memini, T. Tincam Placentinum, hominem facetiſsimum, cum familiari noſtro Q. Granio præcone dicacitate certare. Eon', inquit Brutus, de quo multa Lucilius? Iſto ipſo: ſed Tincam non minus multa ridicule dicentem Granius obruebat neſcio quo ſapore vernaculo: vt ego iam non mirer illud Theophraſto accidiſſe, quod dicitur; cum percontaretur ex anicula quadam, quanti aliquid venderet: & reſpondiſſet illa, atque addidiſſet, Hoſpes non pote minoris; tuliſſe eum moleſte, ſe non effugere hoſpitis ſpeciem, cum ætatem ageret Athenis, optiméque loqueretur. omnium, ſicut opinor, in noſtris eſt quidam vrbanorum, ſicut ille Atticorum, ſonus. ſed domum redeamus, id eſt ad noſtros reuertamur.

QVASI, hæc particula commode in medio ponitur, quoniam vtriq. verbo poteſt ſeruire: quaſi oratoribus, quòd habiti ſint, non fuerint oratores, paulo ante: vel quaſi oratoribus Romam miſſis, vt mittuntur oratores, & legati: quum L. Papirius pro Fregellanis, & coloniis Latinis Romæ in ſenatu ſit locutus. Potes etiam coniungere cum ſuperiore verbo, quaſi externis, quòd extra vrbem Romam eſſent nati: vel iungas cum vtroque verbo, quaſi oratoribus externis, quòd Romam quaſi externi oratores venerint. CENSES, tribuere me. IDEM, aliter id. VRBANIS, in vrbe natis. EORVM, externorum quaſi oratorum. VRBANITATE QVADAM, vrbana, & Romana quadam elegantia. QVASI COLORATA, tranſlationem paulo duriorem hac particula, quaſi, mollit. ISTE, quem tu Cicero colorem videris vocare, quum dicis orationem coloratam. NESCIO, quum res ea ſit, quæ facilius intelligi, quàm dici poſsit. QVENDAM, colorẽ. SCIO, quippe

qui libro tertio de Oratore hac de re plura ſcripſerim. ID, eſſe quendam colorem vrbanitatis Romanæ. INTELLIGES, audiens contrarium. GALLIAM, citeriorem. VENERIS, aliquando: vel paulo poſt, vt eas obuiam Cæſari ex Hiſpania reuertenti, vt libro decimo tertio ad Atticum legimus: quanquam id factum eſt poſt mortem Marcelli, qui infra viuere dicitur: ſed fortaſſe proficiſci cogitarat, & interea Marcellus fuit interfectus: vel vt eam prouinciam regas: ſed tum de tempore naſcitur dubitatio, quòd Plutarchus ita ſcribat in Bruto: μέλλων διαβαίνειν εἰς λιβύην καῖσαρ ἐπὶ κάτωνα, καὶ σκηπίωνα, βρούτῳ τὴν ἐντὸς ἄλπεων γαλατίαν ἐπέτρεψεν: quod Cicero epiſtola ſexta libri ſexti Familiarum his verbis videtur confirmare: Cæſar Caſsium ſibi legauit, Brutum Galliæ præfecit, Sulpicium Græciæ: Marcellum, cui maxime ſuccenſebat, cum ſumma illius dignitate reſtituit: & epiſtola vndecima libri decimi tertii Familiarium ad ipſum Brutum hoc modo ſcribens: his temporibus à me Brunduſio cum literis, & mandatis profectus eſt ad Cæſarem. atqui tum Brutus erat, vt opinor, in Gallia, & Cæſar in Aegypto potius, quàm in Africa bellum gerebat. Hoc vero loco dicit, quum in Galliam veneris, & dicit poſt Tulliæ mortem, quæ tempore belli Hiſpaniēſis obiit, vt ſupra diximus, & libro duodecimo ad Atticum cognoſcitur. Illud accedit, quòd in Oratore ſcribit, ſic, quum Brutus eſſet in Gallia, abſoluto Catone, oratorem ipſum aggreſſum fuiſſe. at Catonem abſoluit, dum Cæſar in Hiſpania bellum gereret. neque enim Catonem potuit abſoluere, niſi finito bello Africo, in quo ſe Cato interfecit. Brutus præterea prius in Aſia fuerat, & inde literas conſolatorias ad Ciceronem ſcripſerat, vt in principio diximus. Itaq. dicendum videtur, Brutum poſt Tulliæ mortē Galliæ præfuiſſe: niſi forte multo prius illum Cæſar Galliæ præfecit, quàm ille in prouinciam ſit profectus. Vel repetamus, quod diximus, exordium, in quo de Tulliæ morte fit mentio, multo poſt ipſum librū factum: vel librū ipſum diuerſis temporibus ſcriptum fuiſſe. ETIAM VERBA, aliter ea verba. HAEC, verba. POSSVNT, nā, quod opus eſt, affert ratio, docent literæ, confirmat cōſuetudo & legendi, & loquendi, libro tertio de Oratore. ILLVD, illa ſuauitas, lib. tertio de Oratore. NOSTRORVM, vrbanorum. VRBANIVS, hinc lib. tertio de Oratore ita ſcribit: noſtri minus ſtudent literis, quàm Latini, tamen ex iſtis, quos noſtis, vrbanis, in quibus minimum eſt literarum, nemo eſt, quin literatiſsimum togatorum omnium Q. Valerium Soranum lenitate vocis, atq. ipſo oris preſſu, & ſono facile vincat. T. TINCAM, aliter T. Tineam. apud Quintilianum vero libro primo capite decimo Tingam ſcriptum vidimus. Q. GRANIO, de quo ſupra. EON' eóne. MVLTA, ſcripſit, & quidem libro vndecimo, vt oſtendit Gellius libro quarto capite decimo ſeptimo. LVCILIVS, poëta, cuius vitam Crinitus, & Lilius ſcribunt: ISTO IPSO, Q. Granio. SED TINCAM, ἐπαινετῶν. NESCIO QVO SAPORE, neſcio qua ſuauitate, quæ exibat ex ore, vt ait libro tertio de Oratore, tranſlatio. VERNACVLO, domeſtico, vrbano, patrio, Romano, qui nunc opponitur Placentino. NON MIRER, quum hoc ipſum ego intelligam. THEOPHRASTO, philoſopho, ſupra. ANICVLA QVADAM, anu Attica, vt Quintilianus libro octauo capite primo. RESPONDISSET, quāti venderet. NON POTE MINORIS, non poteſt minoris emi. aliter non poteſt minoris. alii, non potes minoris. OPTIMEQVE LOQVERETVR, vnde Theophraſtus à diuinitate loquendi fuit appellatus, vt ſupra plurimis verbis oſtendimus. OMNIVM, SICVT OPINOR, IN NOSTRIS EST, aliter omnium. ſic, vt opinor, in noſtris eſt. recte, vt nos putamus, vt ita dicat: Theophraſtus optime omnium loqueretur. deinde addat, quæ ſequūtur. NOSTRIS, Romanis. ATTICORVM, ſic libro

ſic libro tertio de Oratore: ſuauitas loquendi vt apud Græcos Atticorum, ſic in Latino ſermone huius eſt vrbis maxime propria. DOMVM REDEAMVS, prouerbii ſpeciem habet, &, quid ſignificet, verba, quæ ſequuntur, oſtendunt. ID EST AD NOSTROS REVERTAMVR, interpretatio potius à Cicerone poſita, quàm ab aliquo, vt multi ſuſpicantur, addita. nam poſſet aliquis illud, domum redeamus, ad rem reuertamur, vel aliter interpretari.

Duobus igitur ſummis Craſſo & Antonio L. Philippus proximus accedebat, ſed longo interuallo tamen proximus. itaque eum, etſi nemo intercedebat qui ſe illi anteferret, neque ſecundum tamen, neque tertium dixerim. nec enim in quadrigis eum ſecundum numerauerim, aut tertium, qui vix è carceribus exierit, cum palmam iam primus acceperit: nec in oratoribus, qui tantum abſit à primo, vix vt in eodem curriculo eſſe videatur. ſed tamen erant ea in Philippo, quæ qui ſine comparatione illorum ſpectaret, ſatis magna diceret, ſumma libertas in oratione, multæ facetiæ, ſatis creber in reperiendis, ſolutus in explicandis ſententiis. erat etiam in primis, vt temporibus illis, Græcis doctrinis inſtitutus, in altercando cum aliquo aculeo, & maledicto facetus. Horum ætati prope coniunctus L. Gellius, non tam vendibilis orator, quàm vt neſcires quid ei deeſſet: nec enim erat indoctus, nec tardus ad excogitandum, nec Romanarum rerum immemor, & verbis ſolutus ſatis, ſed in magnos oratores inciderat eius ætas: multam tamen operam amicis, & vtilem præbuit: atque ita diu vixit, vt multarum ætatum oratoribus implicaretur, multum etiam in cauſis verſaretur.

SVMMIS, oratoribus. CRASSO, ET ANTONIO, ſupra. L. PHILIPPVS, L. Marcius Philippus, qui gloriari ſolebat, ſe ſine vllo munere adeptũ eſſe omnia, quæ haberentur ampliſsima, libro ſecundo de Officiis: Tribunus tamen militum fieri non potuit, in oratione pro Plancio. Hic in Tribunatu plebis, quum legem agrariam ferret, quam tamen antiquari paſſus eſt, & in eo vehementer ſe moderatum præbuit, ſed quum in agendo multa populariter, tum illud male dixit, non eſſe in ciuitate duo millia hominum, qui rem haberent, libro ſecundo de Officiis. Hic primum in Conſulatus petitione à M. Herennio fuit ſuperatus, vt ſupra dictum eſt: deinde tamen Conſul eſt factus cum Sex. Iulio Cæſare an. ab V.C. ſexcenteſimo ſexageſimo tertio: quo quidem anno vehementer in cauſam principum eſt inuectus, libro primo de Oratore: & ita inuectus eſt, vt conſtaret, eum dixiſſe: videndum ſibi aliud eſſe conſilium: illo ſenatu ſe Rempub. gerere non poſſe. & quum poſtea L. Craſſus illi homini & vehementi, & diſerto, & in primis forti ad reſiſtendum quaſi quaſdam faces verborum admouiſſet, non tulit, & grauiter exarſit, pignoribúſque ablatis Craſſum inſtituit coërcere, vt libro tertio de Oratore ſcribitur. quem quidem, concionantem ſe quum eſſet auſus interpellare, M. Druſus, obtorta gula, in carcerem detrudendum curauit, vt Valerius Maximus libro nono capite quinto, & Florus libro tertio capite decimo ſeptimo ſcribunt. Cenſor fuit cum M. Perpenna, quod Verrina ter-

tia,& apud Valerium Maximum libro octauo capite decimo quarto refertur: & auunculum suum præteriit in recitando senatu. nihil enim poterat dicere, quare rata non essent, quæ erant acta in ea Repub. in qua se illis temporibus Censorem esse voluisset, in oratione pro Domo: & tunc forte dixit sententiam, cui senatus est assensus, vt quas ciuitates L. Sylla pecunia accepta ex S.C. liberauisset, hæ rursus vectigales essent, neq. his pecunia, quam pro libertate dederant, redderetur: quam quidem sententiam non vtilem Cicero lib. tertio de Officiis existimat. Huius L. Philippi extat oratio apud Sallustium, in qua censet, vt Ap. Claudius Interrex cum Q. Catulo Proconsule, & cæteris, quibus imperium est, vrbi præsidio sint: operam dent, nequid Respub. detrimenti capiat. Hic, quum bellum Sertorianum Consules recusarent, pro Consulibus se Pompeium mittere dixit, non pro Consule, quod in oratione pro lege Manilia, & Philippica vndecima legimus. Hic vno tempore cum suis inimicissimis rediit in gratiam, quibus cum omnibus eadē Resp. reconciliauit, quæ alienarat, vt ait in oratione de Prouinciis Consularibus. Ob hasce res omnes dicitur in oratione pro Quintio eloquentia, grauitate, honore florentissimus. LONGO INTERVALLO, hunc locum summus poeta in librum quintum ita transtulit: proximus huic, longo sed proximus interuallo insequitur Salius. EVM, L. Philippū. INTERCEDEBAT, inter ipsum L. Philippum, & illos Crassum, & Antonium. NEC ENIM, εὐλογία, & ὁμολογεῖν. IN QVADRIGIS, in quadrigarum curriculo. SED TAMEN, quamuis eum neque secundum, neque tertium dixerim. SINE COMPARATIONE, sic de Q. Catulo supra. ILLORVM, L. Crassi, & M. Antonii. SVMMA LIBERTAS IN ORATIONE, quòd libere loqueretur, vt quum dixit, videndum sibi esse aliud consilium, quod paulo ante retulimus. Nec meditabatur, quod erat dicturus: qui ita solebat ad dicendum surgere, vt, quod primum verbum habiturus esset, nesciret: & aiebat idem, quū brachium calefecisset, tunc se solere pugnare, vt refertur libro secundo de Oratore. hęc libertas forte grauem reddebat, qualem vocat infra. MVLTAE FACETIAE, multus lepos, libro primo de Officiis. hinc forte suauem, & facetum vocat infra. ERAT, ipse L. Philippus. IN PRIMIS, in primis institutus: sic libro secundo de Oratore, Philippus in primis disertus, atque eruditus. VT TEMPORIBVS ILLIS, sic supra de D. Bruto, & de L. Cælio Antipatro locutus est. FACETVS, vt quum Q. Catulum rogauit, quid latraret: item quum, producto pusillo teste, dixit, licet rogare? tum Quæsitor properans, modo breuiter: hic ille, non accusabis, perpusillum rogabo, libro secundo de Oratore. HORVM, L. Crassi, M. Antonii, & L. Philippi. L. GELLIVS, L. Gellius Publicola, qui omnibus honoribus ad Censuram vsque defunctus est, vt Valerius Maximus libro quinto capite nono refert. Nam Prætor fuit, & ex Prætura Proconsul in Græciam venit, vt libro primo de Legibus est scriptum. Consul item fuit cum Cn. Cornelio Lentulo an. ab V.C. sexcentesimo octuagesimo secūdo, & Chrysum acerrime pugnantem prælio oppressit, vt ait Orosius libro quinto capite vigesimo quarto, sed ipse à Spartaco victus est acie, vt Liuius libro nonagesimo sexto scripsit. Nos igitur credimus Verrina quarta sic legi oportere: Cn. Lentulus, & L. Gellius Consules, non autem, Cn. Lentulus, & Lucullus, vt nunc legitur. Censores etiam, vt Plutarchus in Pompeio pluribus ostendit, simul fuerunt: & asperam Censuram egerunt, quatuor & sexaginta senatu motis, Liuius libro nonagesimo octauo, & in his C. Antonio, qui postea fuit Ciceronis collega, vt refert Asconius. Bello vero Piratico Gellius idem Pompeii fuit legatus, vt Florus libro tertio capite sexto, & Appianus in Mithridatico scribunt.

ſcribunt. NEC ENIM ERAT INDOCTVS, αἰτιολογίᾳ, & λεπότης, ſatis doctus erat. nam Carbonem illum eloquentiſsimum audiuerat, ſupra. NEC TARDVS AD EXCOGITANDVM, quod pertinet ad inuentionem. ROMANARVM RERVM, quarum monimenta, & omnis vetuſtatis exempla oratori Romano nota eſſe debere Craſſus lib. primo de Oratore putat. IMMEMOR, ad memoriam refertur. VERBIS SOLVTVS SATIS, hoc eſt ad elocutionem referendum. MAGNOS ORATORES, L. Craſſum, M. Antonium, & L. Philippum. AMICIS, vt Liguri, cuius cauſam defendit, Verrina tertia. DIV VIXIT, quippe qui Carboni contubernalis in Conſulatu, & annis poſt minimum quadraginta Conſul ipſe fuerit. VERSARETVR, ita, vt diſcere moderationem potuerit, qua erga filium vſus eſſe dicitur à Valerio Maximo libro quinto capite nono.

Iiſdem ferè temporibus D. Brutus, is, qui Conſul cum Mamerco fuit, homo & Græcis doctus literis, & Latinis. Dicebat etiam L. Scipio non imperite. Cneúſque Pompeius Sex. F. aliquem numerum obtinebat. nam Sex. frater eius præſtantiſsimũ ingenium contulerat ad ſummam iuris ciuilis, & ad perfectam geometriæ, rerum Stoicarum ſcientiam. Item in iure, & ante hos M. Brutus, & paulo poſt eum C. Bilienus, homo per ſe magnus, propè ſimili ratione ſummus euaſerat: qui Conſul factus eſſet, niſi in Marianos Conſulatus, & in eas petitionis anguſtias incidiſſet. Cn. autẽ Octauii eloquentia, quæ fuerat ante Conſulatum ignorata, in Conſulatu multis concionibus eſt vehementer probata. Sed ab eis, qui tantum in dicentium numero, non in oratorum fuerunt, iam ad oratores reuertamur. Cenſeo, inquit Atticus: eloquentes enim videbare, non ſedulos velle conquirere.

IISDEM FERE TEMPORIBVS, inter enim L. Gellii, & D. Bruti Conſulatus anni quatuor numerantur. D. BRVTVS, D. Brutus, qui Iulianus in Conſulibus appellatur. MAMERCO, M. Aemilio Mamerco. FVIT, anno ab Vrbe condita ſexcenteſimo ſeptuageſimo ſeptimo. DICEBAT, vt orator, vel potius ſimpliciter, quum dicentes ab oratoribus paulo poſt ſeparet. L. SCIPIO, L. Cornelius Scipio Aſiaticus, vt in Conſulibus legitur: quem tamen alii Naſicam vocant, quòd in Dione Græco libro quadrageſimo Scipionem Pompeii ſocerum Naſicæ filium dici videant, quem hunc eſſe arbitrantur: & putant recte dici Naſicam, cuius proauus Naſica fuerit, vt ex libro tertio de Oratore ſuſpicantur. Non enim L. Craſſus id aperte teſtatur, quamuis par ſit credere, illum Naſicam ſignificari, qui Pontifex Maximus in Catone dicatur. Verum mouet illud, quòd Naſicæ ferè omnes Publium prænomen habent, & hic Lucius ab omnibus appellatur. ſed ſiue Naſica, ſiue Aſiaticus appelletur, Conſul cum C. Norbano an. ab V. C. ſexcenteſimo ſeptuageſimo primo fuit, vt bene fecerint, qui in oratione pro Quintio, Scipione, & Norbano deſcripſerunt, quum prius male, Spurione, & Norbano, legeretur. His Conſulibus quæ prodigia ſint viſa, Iulius Obſequens refert. Cum hoc Scipione Conſule Sylla in colloquium venit inter Cales, & Theanum, Philippica duodecima, & ipſius exercitum ita corrupit, vt paulo poſt illum ab exercitu relictum ceperit,

ac dimiserit, vt Liuius libro octuagesimo quinto, Plutarchus in Sylla, & Appianus libro primo dicunt: quem tamen postea proscripsit, vt Orosius libro quinto capite vigesimo primo scribit, & Cicero significat epistola decima octaua libri noni ad Atticum, & libro tertio de Oratore, vbi testatur, L. Crassum non vidisse generi exilium. Iuit enim Massiliam, vt scriptum est in oratione pro Sestio, qui Massiliam profectus dicitur, vt ipsum Scipionem socerum suum videre, consolarísque posset: quamuis in multis libris ibi C. Scipionem male scriptum videamus. aliter L. Piso. NON IMPERITE, satis perite, λιτότης. CNEVSQVE POMPEIVS, Cn. Pompeius Strabo, qui Prætor à Picentibus victus, non ita multo post eosdem fudit, Liuius autor libro septuagesimo quarto, & Orosius libro quinto capite decimo octauo. Consul cum L. Porcio Catone an. ab V. C. sexcentesimo sexagesimo quinto Marsos acie vicit, quo tempore Cicero in exercitu fuit, Philippica duodecima, & multi nobiles legati, in oratione pro Fonteio: & Vestinos in deditionem accepit, vt Liuius libro septuagesimo quarto, & sequenti retulit. Tunc, vt opinor, etiam Transpadanas colonias deduxit, vt Asconius est testis. Proconsul vero Vestinos eosdem, qui forte defecerant, & Pelignos in deditionem accepit, Liuius lib. septuagesimo quinto, Asculum cepit, & triumphauit, vt scriptũ apud Orosium lib. quinto cap. decimo octauo, & in veterum Consulibus inuenies; quod & Cicero in oratione in Pisonem significauit, & Asconius addidit, de Picentibus triumphauit: sed ante Q. Pompeium Consulem ad capiendum ab eo Proconsule exercitum profectum interficiendum curauit, vt Liuius lib. septuagesimo septimo, & Appian. lib. primo scripserunt. Quũ vero bellum, quod Cinna, & Marius inferebant vrbi, opprimi inter initia potuisset, eiusdẽ fraude confirmatũ est: qui vtranq. partem fouendo, Cinnæ vires dedit, nec, nisi profligatis optimatum rebus, auxilium tulit, vt ait Liuius lib. septuagesimo nono. Hic tandem fulgure, vt scribit Appian. est extinctus: cuius cadauer è lecto detraxit, & proiecit populus, qui illum oderat tantũ, quantũ postea filium dilexit, vt Plutarch. in Pompeio scribit. SEX. F. Sexti filius, Philippica duodecima: in veterũ Cõsulibus additur etiam, CN. N. hoc est, Cnei nepos. ALIQVEM NVMERVM, inter oratores. OBTINEBAT, hinc T. Albutium voluit accusare, Verrina prima. SEX. Sextus Pompeius, de quo lib. primo & tertio de Orat. fit mentio. FRATER EIVS, sic Philippica duodecima, memini Sex. Põpeium fratrẽ Consulis ad colloquium Roma venire, doctũ virum, atq. sapientẽ: quem Scato dux Marsorũ quũ salutasset, quem te appellem? inquit. at ille, voluntate hospitẽ, necessitate hostem. IVRIS CIVILIS, hinc à nõnullis inter iuriscõsultos numeratur. GEOMETRIAE, in qua illum multũ operæ posuisse Cic. se cognouisse lib. primo de Officiis affirmat. RERVM STOICARVM, ob id illũ inter Stoicos lib. tertio de Orat. numerat, lib. vero primo de Orat. hominẽ eruditũ in Philosophia, & Philippica duodecima doctũ virum, & sapientem vocat. HOS, L. Gellium, D. Brutũ, L. Scipionẽ, Cn. & Sex. Pompeios. M. BRVTVS, credimus hunc esse patrẽ Bruti Accusatoris, quem supra virum optimum, & iuris peritissimũ vocauit, vt ibi diximus. EVM, M. Brutum. C. BILIENVS, nihil credimus extare, vnde, quis hic esset Bilienus, cognosci posit, nisi forte legatur, Bellienus, vt sit C. Annius Bellienus, cuius in oratione pro Fonteio fit mentio. scribit etiam Asconius nescio quem L. Bellienũ L. Catilinæ auunculum damnatũ fuisse. PER SE, sua virtute. SIMILI, ac M. Brutus. CONSVLATVS, septem PETITIONIS, Consulatus. ANGVSTIAS, quibus excludebantur, qui non poterant potentioribus aduersari. INCIDISSET, dichoreus. CN. AVTEM OCTAVII, hunc nos putamus filium fuisse illius

illius Cn. Octauii,qui lib. primo de Oratore consularis appellatur. Hic Aedilitate præteritus,tamẽ postea Consul est factus,vt ait in oratione pro Plancio. Consul igitur armis ex vrbe collegam suum L. Cinnã expulit,in oratione tertia in Catilinã:qui quidem Cinna non ita multo post reuersus,illi præcidi caput iussit,Tusculana quinta,& pro rostris exponi,vt Florus lib.tertio cap.vigesimo primo scribit: sed Liuius lib.septuagesimo nono, & sequenti, Appianus lib.primo,Plutarchus in Vitis,Eutrop.Paterculus,Orosius,& alii plura scripserunt. CONCIONIBVS, quas Octauius habuit,dum Cinnæ leges perniciosas ferenti resistebat, vt Liuius lib. septuagesimo nono scripsit. SED, ad rem reditus. VIDEBARE, à principio.

Festiuitate igitur,& facetiis, inquam, C.Iulius L. F.& superioribus & æqualibus suis omnibus præstitit, oratórq. fuit minime ille quidem vehemens,sed nemo vnquam vrbanitate, nemo lepore, nemo suauitate conditior. sunt eius aliquot orationes, ex quibus, sicut ex eiusdem tragœdiis, lenitas eius sine neruis perspici potest. Eius æqualis P. Cethegus: cui de Repub. satis suppeditabat oratio:totam enim tenebat eam,penitúsque cognorat:itaque in senatu consularium authoritatem assequebatur, sed in causis publicis nihil, priuatis satis veterator videbatur. Erat in priuatis causis Q.Lucretius Vespillo & acutus,& iurisperitus:nam Aphilia aptior concionibus,quàm iudiciis.prudens etiam T. Annius Velina,& in eius generis causis orator sanè tolerabilis.

FESTIVITATE IGITVR, ET FACETIIS, videtur voluisse complecti illa duo facetiarum genera, quæ C.hic Iulius lib. secundo de Oratore facit: quorum alterum perpetuam festiuitatem, alterum dicacitatem habet. C. Caius. obseruatum autem, notatúmque est in primis, Cæsares omnes, quibus Caius prænomen fuit,ferro periisse,iam inde ab eo,qui Cinnanis temporibus sit occisus,vt ait Suetonius in Caligula. IVLIVS, C.Iulius Cæsar Strabo,vt à Paterculo,& Suetonio vocatur:qui rogatus ab Sardis T. Albutium accusauit,Verrina prima,& libro secundo de Officiis, & orationẽ pro Sardis,vt ait Suetonius in Cæsare reliquit. huic subscripsisse Scæuolam Augurem videri nobis supra diximus. Aedilis Curulis L. Cæsare, P. Rutilio Consulibus fuit, vt infra dicetur. & ædilitius quidem occisus est, sed tantum in ciuitate potuit, vt causa belli ciuilis contentio eius cum Sulpicio Tribuno plebis fuerit. nam sperabat, & id agebat hic Cæsar, vt omissa Pratura Consul fieret: cui quum primis temporibus iure Sulpicius resisteret, postea nimia contentione ad ferrum, & arma processit, vt ait Asconius: eam petitionem extraordinariam infra Cicero vocat. ob hæc illi postea Cinna præcidi caput iussit, Tusculana quinta. nam caput eius hospitis Hetrusci scelere proditum cum L. Iulii fratris capite iacuit, libro tertio de Oratore, & quidem in rostris, vt Liuius libro octuagesimo scripsit, L. Cinna, & Cn. Octauio Consulibus, infra. in antiquitatibus vrbis ita scriptum vidimus: C. Iulius L. F. Cæsar Strabo Aed. Cur.Q.Tr.Mil.bis X VIR. agr. dand.adtr. iud.Pontif. L. F. Lucii filius,libro primo de Orat. OMNIBVS, præsertim oratoribus, de quibus loquitur. PRAESTITIT, excelluit, libro secundo de Oratore, vbi vel ob id ea de re loquitur ipse. nam fuit in eo specimen humanitatis, salis, suauitatis, leporis, Tusculana quinta. hinc libro primo de Officiis ita Cicero loquitur: erat in L. Crasso,

& in L. Philippo multus lepos, maior etiam, magísque de industria in C. Cæsare: nec ita multo post: sale vero conditus, & facetiis Cæsar Catuli patris frater vicit omnes: & Crassus libro tertio de Oratore: quid noster hic Cæsar? nónne nouam quandam rationem attulit orationis, & dicendi genus induxit propè singulare? Quis vnquam res præter hunc tragicas penè comice, tristes remisse, seueras hilare, forenses scenica venustate tractauit? atque ita, vt neque iocus magnitudine rerum excluderetur, nec grauitas facetiis minueretur: & Antonius libro secundo de Oratore: Cæsar inusitatum nostris oratoribus leporem quendam, & salem est consecutus. MINIME ILLE QVIDEM VEHEMENS, quippe quum res tragicas penè comice, tristes remisse, seueras hilare, forenses scenica propè venustate tractaret, vt retulimus. NEMO, repetitio. CONDITIOR, sic libro primo de Officiis, vt diximus. TRAGOEDIIS, Cæsar idem inter primos temporis sui oratores, & tragicus poëta bonus admodum habitus est. huius sunt enim tragœdiæ, quæ inscribuntur Iulii, vt scribit Asconius. EIVS, C. Iulii Cæsaris. P. CETHEGVS, P. Cornelius Cethegus, qui in oratione pro Cluentio Stalenum dicitur admonuisse. PENITVSQVE COGNORAT, videtur ἐπίγνω illius verbi, tenebat, quod ambigue dictum videri poterat, præsertim quum Plutarchus in Lucullo, Appianus libro primo, & Asconius in interpretatione Verrinæ primæ scribant, Cethegum tantum in Repub. potuisse, vt eam tenuisse dici iure posset. AVTORITATEM, aliter dignitatem. CAVSIS PVBLICIS, vt repetundarum, ambitus, maiestatis, & cæteris, quæ Reipub. causa constituebantur, vt ait Asconius. PRIVATIS, causis rerum priuatarum. VETERATOR, hinc fortasse Staleno consilium minus fidele dedit in oratione pro Cluentio. sic supra L. Cotta veterator appellatur. Q. LVCRETIVS, quis hic fuerit ignoramus, illud scire videmur, Lucretios patricios fuisse, quum tot Lucretii Consules legantur ante, quàm plebeii crearentur. VESPILLO, ita scribit autor libelli de Viris illustribus: Tib. Gracchi corpus Lucretii Aedilis manu in Tyberim missum est. vnde ille Vespillo dictus. Hunc igitur illius filium, vel nepotem fuisse credimus. apud Cæsarem libro tertio de Bello ciuili, vbi nunc legitur, Lucretius Hispillo, forte scribi debet, Lucretius Vespillo, vt sit filius huius, quem Cicero nunc nominat. NAM, hic παρένθεσις est quædam. APHILIA, aliter à filia. aliter Afilia. aliter Afilia. sed quoquo modo legatur, videtur significare, Q. Lucretium, quem Liuius libro octuagesimo octauo & sequenti, & Asconius Asellam, Paterculus vero, Plutarchus, & Appianus Ofellam vocant. & quoniam Græce ὀφέλλα scribitur, vnde Ophella fortasse à veteribus describebatur, natus error videtur, vt hic Aphilia pro Ophella scribatur: nisi forte quis putet, ἀφιλία appellatū, quòd quum esset Marianus, ad Syllam transfugerit, legibus amicitiæ contemptis. Scribit enim Paterculus eum ad Syllam transfugisse: quem tamen postea Consulatum petentem Sylla interficiendum curauit, vt Liuius, Plutarchus, & Appianus ostendunt. sic igitur ait Cicero: Q. Lucretius Vespillo erat in causis priuatis acutus, & iurisperitus: nam Q. Lucretius Ofella erat aptior concionibus. Quintus enim dicitur ab Appiano. APTIOR CONCIONIBVS, hinc populus indigne tulit interfectum fuisse, vt Liuius libro octuagesimo nono testatus est. QVAM IVDICIIS, quàm causis præsertim priuatis, in quibus alter Lucretius erat acutus, & iurisperitus. T. ANNIVS, is, quem in oratione pro Cluentio hominem honestissimū, necessarium, & amicum suum vocat. sic enim nos putamus. Annii porrò plebeii fuerunt: vnde T. Annius Milo Tribunus plebis fuit. VELINA, ex tribu Velina,

vt inter

vt interpretaretur Asconius, qui ſcribit ita: Romilia nomen eſt tribus, ablatiui caſus, vt ſit ex Romilia. Moris autem fuit, quum aliquis ciuis Romanus oſtendendus eſſet, ſignificaretur aut à prænomine ſuo, aut à nomine, aut à cognomine, aut à tribu, in qua cenſeretur. ſic alibi: L. Claudium Palatina. Velina vero tribus erat, vt Cicero epiſtola decima quarta libri quarti ad Atticũ, & Horatius epiſtola ſexta libri primi demonſtrant. IN EIVS GENERIS CAVSIS, in cauſis priuatis, in quibus Veſpillo acutus, Annius vero tolerabilis: quod vero pertinet ad Lucretium Ofellam, videtur poſitum, vt diximus, ἐν τῇ παρεκβάσει. SANE TOLERABILIS, quũ tamen vix ſingulis ætatibus ſinguli tolerabiles oratores inuenti ſint, vt ait libro primo de Oratore.

In eodem genere cauſarum multum erat T. Iuuencius, nimis ille quidem lentus in dicendo, & penè frigidus, ſed & callidus, & in capiendo aduerſario verſutus, & præterea nec indoctus, & magna cum iuris ciuilis intelligentia. Cuius auditor P. Orbius, meus ferè æqualis, in dicendo non nimis exercitatus, in iure autẽ ciuili non inferior, quàm magiſter fuit. Nam T. Aufidius, qui vixit ad ſummam ſenectutem, volebat eſſe ſimilis horum, eratq. & bonus vir, & innocens, ſed dicebat parum. Nec ſanè plus frater eius M. Virgilius, qui Tribunus pleb. L. Syllæ Imperatori diem dixit. Eius collega P. Magius in dicendo paulo tamen copioſior. Sed omnium oratorum, ſiue rabularum, qui & planè indocti, aut inurbani, aut ruſtici etiam fuerunt, quos quidem ego cognouerim, ſolutiſsimum in dicendo, & acutiſsimum iudico noſtri ordinis Q. Sertorium, equeſtris C. Gorgonium.

IN EODEM GENERE CAVSARVM, in iiſdem cauſis priuatis. T. IVVENTIVS, inuenire adhuc hiſtoriam non potuimus, illud in oratione pro Plancio inuenimus, Iuuentiam gentem ex municipio Tuſculano oriundam Conſularem fuiſſe, ſed tamen plebeiam, quando Iuuentius Laterenſis ibi dicitur petere Tribunatum plebis cœpiſſe: in qua fuerunt hæc cognomina, Pedo, vt M Iuuentius Pedo in oratione pro Cluentio: Thalna, vt M Iuuentius Thalna in veterum Conſulibus, quamuis alii Taluam, alii Talnam, alii Talpam epiſtola ſexta libri decimi ſexti ad Atticum ſcribant: & Laterenſis, vt M. Iuuentius Laterenſis, quod in oratione pro Plancio, & apud Paterculum videbis. IN CAPIENDO ADVERSARIO, aliter in capiendo aduerſarios, quod poſſe dici ſupra demonſtrauimus. NEC INDOCTVS, λιτότης. P. ORBIVS, & hunc adhuc quærimus. MAGISTER, T. Iuuentius. T. AVFIDIVS, is videtur eſſe, quem in oratione pro Flacco Aſiæ Prætorem vocat, & Valerius Maximus Proconſulem lib. ſextò cap. decimo, vbi docet gentem Aufidiam humilem fuiſſe; quamuis etiam Conſularis fuerit, vt in Conſulibus anni ab Vrbe Condita ſexcenteſimi octuageſimi tertii cognoſcitur. HORVM, quos paulo ante nominaui. NEC SANE PLVS, dicebat. FRATER, vel ex matre tantum, vel ex patre, & matre quidem, ſed in aliam familiam adoptatus. aliter enim Aufidius ipſe quoque diceretur. niſi forte Aufidius ipſe fuit adoptatus. M. VIRGILIVS, ne hunc quidem inuenimus. DIEM DIXIT, L. Syllæ ex Cappadocia reuertenti Cenſorinus, vt ait Plutarchus; δίκην ἔλαχε δώρων ὡς πολλὰ χρήματα συνειλοχότα παρὰ τοῦ νόμου ἐκ φίλου καὶ συμμάχου βασιλείας. Videtur igitur dicendum, vel

Plutarchum à Cicerone dissentire: vel ab vtroque Virgilio, & Censorino, sed diuerso tempore, & diuersa de causa, Syllam accusatum fuisse: vel hunc M. Virgilium Censorinum, quod tamen adhuc non legimus: vel potius hic M. Verginium legendum, quando Plutarchus ita scribit in Sylla: κίννας δίκην ἐπὶ τὸν σύλλαν ἐπήγαγε, καὶ κατηγορεῖν ἐπέστησεν οὐιργίνιον ἕνα τῶν δημάρχων, hoc est, Cinna accusationem Syllæ parauit, & accusationi Verginium vnum ex Tribunis plebis præfecit: sed tunc oportebit interpretari, Syllæ imperatori delecto contra Mithridatem, contra quem relicto iudicio profectus est. EIVS, M. Virgilii, vel M. Virginii. COLLEGA, in Tribunatu plebis. P. MAGIVS, hic obscurus est, sed Magii videntur Larinates fuisse ex oratione pro Cluentio. COPIOSIOR, ipso P. Magio. SOLVTISSIMVM, aliter solertissimũ. NOSTRI ORDINIS, senatorii. Tunc enim Cicero erat ordinis senatorii, quamuis loco equestri ortus esset, vt diximus. Q. SERTORIVM, cuius vitam scribit Plutarchos, qui, quod ad eloquentiam pertineat, hoc ait: ἤσκητο συνηγορίαις καὶ τῷ δικάζειν ἱκανῶς, καὶ τινα δύναμιν ἐν τῇ πόλει μειράκιον ὢν ἀπὸ τοῦ λέγειν ἔσχε. EQVESTRIS, ordinis. C. GORGONIVM, hominem nobis prorsus ignotũ.

Fuit etiam facilis, & expeditus ad dicendum, & vitæ splendore multo, & ingenio sanè probabili T. Iunius L. filius Tribunitius: quo accusante P. Sestius Prætor designatus damnatus est ambitus. is processisset honoribus longius, nisi semper infirma atque etiam ægra valetudine fuisset. Atque ego præclare intelligo, me in eorum commemoratione versari, qui nec habiti sint oratores, neque fuerint, præteririque à me aliquot ex veteribus commemoratione, aut laude dignos: sed hoc quidem ignoratione. quid enim est superioris ætatis, quod scribi possit de iis, de quibus nulla monimenta loquuntur nec aliorum, nec ipsorũ? de iis autem, quos ipsi vidimus, neminem ferè prætermittimus eorum, quos aliquando dicentes vidimus. volo enim sciri, in tanta, & tam vetere Repub. maximis præmiis eloquentiæ propositis, omneis cupisse dicere, non plurimos ausos esse, potuisse paucos. ego tamen ita de vnoquoque dicam, vt intelligi possit, quem existimem clamatorem, quem oratorem fuisse. Iisdem ferè temporibus, ætate inferiores paulo quàm Iulius, sed æquales propemodum fuerunt C. Cotta, P. Sulpicius, Q. Varius, Cn. Pomponius, C. Curio, L. Fufius, M. Drusus, P. Antistius: nec vlla ætate vberior oratorum fœtus fuit. ex his Cotta & Sulpicius, cum meo iudicio, tum omnium, facile primas tulerunt,

EXPEDITVS, aliter expolitus. T. IVNIVS L. FILIVS, tam pater, quàm filius in vetustatis quasi tenebris latent. TRIBVNITIVS, qui Tribunus plebis fuerat. P. SESTIVS, existimauimus olim hunc esse P. Sestium, pro quo Ciceronis extat oratio: & ita ratiocinabamur: Cicero quidem loquitur hic de his, qui vel maiores ipso natu, vel ipsi æquales fuerunt, sed fieri tamen potuit, vt T. Iunius iam senex P. Sestium iuuenem accusarit:

itáque

itáque in nostris etiam σχολίοις scripsimus. Nunc vero aliter ratiocinamur, P. Sestium iuniorem fuisse, quàm vt Prætor designatus à quoquam eorum, qui hic numerantur, accusari potuerit, præsertim quum mos esset, vt adolescentes, non senes, accusarent, vt libro secundo de Officiis ostenditur. Atq. P. Sestium, quem Cicero defendit, non posse significari hoc modo colliges: P. Sestius, quem Cicero defendit, Tribunus plebis fuit P. Lentulo, & Q. Metello Consulibus, vt satis constat ex Ciceronis orationibus: & anno sequenti de vi fuit accusatus, &, Cicerone defendente, absolutus, vt oratio ipsa docet, & epistola tertia, & quarta libri secundi ad Q. fratrem. Tribunatum vero plebis Aedilitas sequi solebat, & Aedilitatem Prætura ita tamen, vt inter Tribunatum, & Aedilitatem sæpe plures, inter Aedilitatem, & Præturam duo minimum anni intercederent. at inter absolutionem P. Sestii, & Consulatum Sulpicii, & Marcelli, quibus Consulibus Cicero in Ciliciam Proconsul est profectus, quatuor anni summum numerantur: quibus haud equidem scio, an P. Sestius Aedilis fieri, Aedilitatem gerere, Prætor designari, & designatus ambitus damnari potuerit. Illud quidem certe satis constat eum post Ciceronis in Ciliciam profectionem Romæ fuisse, epistola decima septima libri quinti ad Atticum: & initio belli ciuilis literas quasdam Pompeii scripsisse. Quin ego iusto sacramento contendam, tum demum P. Sestium Prætorem fuisse. Siquidem Cicero epistola vigesima tertia libri octaui ad Atticum, P. Sestium numerat inter eos, qui erant cum imperio, qui videntur ii Prætores fuisse, quos Cæsar libro primo de Bello ciuili scribit paludatos votis nuncupatis exiisse. Illud accedit, quod idem Cicero refert epistola septima libri vndecimi ad Atticum, à Cæsare P. Sestio concessum postea fuisse, vt iisdem lictoribus vteretur. Posꝟit igitur hic videri pater P. Sestii, præsertim quum Publius dicatur, vt filius patris prænomẽ quasi de more referat, nisi Cicero P. Sestium Lucii filium vocet epistola sexta libri quinti Familiarium: quæ res facit, vt ego nunc demum putem, hunc, de quo nunc loquitur, vel illum esse, vel potius patrem illius P. Sestii esse, ad quem epistolam decimam octauam libri quinti Familiarium scribit. nam vocat illum Publii filium, cuius etiam filium Publium videtur ibidem vocare, quum P. Sestius ab ipso defensus oratione, quæ nunc extat, Lucii filius, & Lucii pater epistola sexta libri quinti, & epistola octaua libri decimi tertii Familiarium dicatur. Illud item dici potest, Ciceronem in ea epistola, quam scribit ad P. Sestium P. F. nullam mentionem beneficiorum facere, quæ à P. Sestio acceperat, de quibus omnino aliquid dixisset, si ad suum P. Sestium scriberet. Id etiam confirmat coniecturam, quod in eadem epistola legimus, illum P. Sestium, quo tempore Cicero fuit reuocatus, diutius abfuisse, quum P. Sestius Ciceronis amicus Romæ tum certe fuerit. lege orationem pro Sestio, & librum secundum ad Q. fratrem. Sestia gens plebeia fuit, quod Tribunatus plebis ostendit, & Liuius, qui libro sexto scribit, L. Sestium de plebe primum Consulem factum fuisse. PRAETOR, vrbanus. IS, T. Iunius L. F. ATQVE EGO, ad rem reditus, vt supra. QVID ENIM, αἰτιολογία, quare sit hæc ignoratio: quia nemo de his oratoribus scripsit ita, vt cognosci posꝟint. IIS, oratoribus veteribus, quos prætereo. ALIORVM, scriptorum. IPSORVM, oratorum. Oratores enim Latini scripta, ex quibus iudicium fieri posset, non multa sanè reliquerant, vt ait libro secundo de Oratore. DE IIS, oratoribus. ALIQVANDO DICENTES VIDIMVS, aliter aliquando vidimus. non male. nam forte dixisset: dicentes audiuimus. VOLO ENIM, αἰτιολογία, quare neminem prætermittat. TANTA, quanta fuit Romana, qua nulla vnquam maior fuit. VETERE,

annorum ſeptingentorum ſeptem, vel circiter. MAXIMIS, ita, vt nulla fuerint ampliora, libro primo de Oratore. PROPOSITIS, vel ad gratiã, vel ad opes, vel ad dignitatem, vt loquitur lib. primo de Oratore. OMNEIS, penè omneis. neque enim veriſimile eſt, omneis cupiſſe dicere, niſi reſpiciat ad illud, omnes ſcire deſiderant. plures quidem huic arti, quàm cæteris inſeruiebant, vt ipſe libro primo de Oratore teſtatur. NON PLVRIMOS, aliquot, vt eos, quos ſupra nominauit, λιτότης. AVSOS ESSE, dicere. POTVISSE, dicere. PAVCOS, memoria dignos perpaucos, vt L. Craſſum, M. Antonium, & alios, quos ſupra poſuit. EGO TAMEN, propoſitio quædam. DICAM, deinceps. IISDEM FERE TEMPORIBVS, quibus fuerunt illi, quos ſupra commemoraui. narratio quædam poſt illam propoſitionem. IVLIVS, C. Iulius Cæſar Strabo. ſupra. AEQVALES, C. Iulii Cæſaris, & inter ſe. nam Cotta, & Sulpicius C. Iulii Cæſaris æquales lib. ſecundo de Oratore, inter ſe vero libro primo, ſecundo, & tertio cognoſcuntur. C. COTTA, P. SVLPICIVS, Q. VARIVS, CN. POMPONIVS, C. CVRIO, L. FVSIVS, M. DRVSVS, P. ANTISTIVS, de quibus omnibus eſt dicturus, ſed ordinem mutabit interdum: quem nos etiam ſequemur. M. DRVSVS, P. ANTISTIVS: NEC VLLA, aliter M. Druſus: nec vlla: omittitur, inquam P. Antiſtius. & ſane illum longe ab aliis infra ſeparat, vbi nos hac de re plura dicemus, & oſtendemus, vix ita legi poſſe, quamuis in Romano libro, vt aiunt, ita legatur. aliter M. Druſus patricius: nec vlla. nec ita legi poteſt, quando Liuia domus, vt in Tiberio ſcribit Suetonius plebeia fuit ita, vt M. Liuius Druſus patricius dici nõ poſſit. VBERIOR, quàm iſta ętate. FOETVS, trãſlatio. EX HIS, quos hic nominaui. QVVM MEO IVDICIO, TVM OMNIVM, ſic Horatius in arte poëtica: Tu quid ego, & populus mecum deſideret, audi. PRIMAS, primas partes. TVLERVNT, inter æquales.

Hic Atticus, Quo modo iſtuc dicis, inquit, cum tuo iudicio, tum omnium? ſemper ne in oratore probando aut improbando vulgi iudicium cum intelligentium iudicio congruit; an alii probantur à multitudine, alii autem ab iis, qui intelligunt? Recte requiris, inquam, Attice: ſed audies ex me fortaſſe, quod non omnes probent. An tu, inquit, id laboras, ſi huic modo Bruto probaturus es? Plane, inquam, Attice diſputationem hanc de oratore probando, aut improbando multo malim tibi, & Bruto placere: eloquentiam autem meam populo probari velim. etenim neceſſe eſt, qui ita dicat, vt à multitudine probetur, eundem doctis probari. nam quid in dicendo rectum ſit, aut prauum, ego iudicabo; ſi modo is ſum, qui id poſſim, aut ſciam iudicare: qualis vero ſit orator, ex eo, quod is dicendo efficiet, poterit intelligi.

ATTICVS, vt qui miraretur, iudicium multitudinis in hac re propemodum à Cicerone ſuo præponi, quum dicat illa verba: quum meo iudicio, tum omnium. atque hoc facit Cicero, vt delectandi cauſa more ſuo digrediatur. SEMPER NE, πρόβλημα, vel ζήτημα, quod infra ſoluet Cicero. INTELLIGENTIVM, qualis tu es. PROBANTVR A MVLTITVDINE, aliter probantur multitudine. AB IIS, QVI INTELLIGVNT, ab intelligentibus, paulo ante.

lo ante: ſed Cicero voluit variare. RECTE REQVIRIS, quoniam digna res eſt, quæ requiratur. AVDIES, de eo, quod requiris. AN TV, INQVIT, ID LABORAS, SI HVIC MODO BRVTO PROBATVRVS ES? quaſi dicat, neque laborare, neque curare debes, quid alii ſentiant, modo Brutus vir tantus probet, & aliquis Bruto ſimilis: quòd eius iudicium pluris, quàm omnium, id eſt multitudinis ſit faciendum. aliter an tu, inquit, adlaboraſſe huic modo Bruto probaturus es? male. MALIM TIBI, ET BRVTO PLACERE, malim tibi, & Bruto vt viris doctis, quàm populo, & indoctæ multitudini placere. POPVLO, à populo, à multitudine, cuius iudicio nos orationes probari volumus. popularis eſt enim iſta facultas, & effectus eloquentiæ eſt audientium approbatio, Tuſculana ſecunda. Itaque in dicendo vitium eſt vel maximum, à vulgari genere orationis, atq. à conſuetudine communis ſenſus abhorrere, libro primo de Oratore. Ob id Cicero vſum loquendi populo conceſsit, ſcientiam ſibi reſeruauit, vt ait in Oratore. atque hæc quidem omnia vt orator ſcribit, vt Philoſophus vero longe aliter & ſentit, & loquitur. VELIM, non dixit, malim: quoniam & à multitudine, & ab ipſis volebat probari. ETENIM, αἰτιολογία, quare velit eloquentiam ſuam populo probari. QVI ITA DICAT, aliter qui dicat, male, quamuis ſic etiam legi poſsit. NAM, αἰτιολογία αἰτιολογίας. RECTVM SIT, AVT PRAVVM, ἀσύνδετον. EGO, vt vir doctus, & præſertim artis dicendi peritus. SI MODO IS SVM, vitat arrogantiam. 1

Tria ſunt enim, vt quidem ego ſentio, quæ ſint efficienda dicendo; vt doceatur is, apud quem dicetur, vt delectetur, vt moueatur vehementius. quibus virtutibus oratoris horum quidque efficiatur, aut quibus vitiis orator aut non aſſequatur hæc, aut etiam in his labatur & cadat, artifex aliquis iudicabit. efficiatur autem ab oratore, necne, vt ii, qui audiunt, ita afficiantur, vt orator velit; vulgi aſſenſu, & populari approbatione iudicari ſolet. itaque nunquam de bono oratore, aut non bono doctis hominibus cum populo diſſenſio fuit. an cenſes, dum illi viguerunt, quos ante dixi, non eoſdem gradus oratorem vulgi iudicio doctorum fuiſſe? de populo ſi quem ita rogauiſſes, Quis eſt in hac ciuitate eloquentiſsimus? in Antonio & Craſſo aut dubitaret, aut hunc alius, illum alius diceret. nemo ne Philippum, tam ſuauem oratorem, tam grauem, tam facetum, his anteferret, quem noſmetipſi, qui hæc arte aliqua volumus expendere, proximum illis fuiſſe diximus? nemo profecto. id enim ipſum eſt ſummi oratoris, ſummum oratorem populo videri. Quare tibicen Antigenidas dixerit diſcipulo ſanè frigenti ad populum, Mihi cane, & muſis: ego huic Bruto dicenti, vt ſolet, apud multitudinē. Mihi cane & populo mi Brute, dixerim: vt: qui audient, quid efficiatur, ego, etiam cur id efficiatur, intelligam. Credit iis, quæ dicuntur, qui audit oratorem; vera putat; aſſentitur; probat; fidem facit oratio. tu artifex quid quæris amplius? delectatur audiens multitudo, & ducitur oratione, & quaſi voluptate

quadam perfunditur. quid habes, quod diſputes? gaudet, dolet: ridet, plorat: fauet, odit: contemnit, inuidet: ad miſericordiam inducitur, ad pudendum, ad pigendum: iraſcitur, miratur: ſperat, timet: hæc perinde accidunt, vt eorum, qui adſunt, mentes verbis, & ſententiis, & actione tractantur. quid eſt, quòd expectetur docti alicuius ſententia? quod enim probat multitudo, hoc idem doctis probandum eſt. denique hoc ſpecimen eſt popularis iudicii, in quo nunquam fuit populo cum doctis intelligentibusque diſſenſio. cum multi eſſent oratores in vario genere dicendi, quis vnquam ex his excellere iudicatus eſt vulgi iudicio, qui non idem à doctis probaretur? quando autem dubium fuiſſet apud patres noſtros eligendi cui patroni daretur optio, quin aut Antonium optaret, aut Craſſum? aderant multi alii: tamen, vtrum de his potius, dubitaſſet aliquis; quin alterum, nemo. quid, adoleſcentibus nobis, cum eſſet Cotta & Hortenſius, num quis, cui quidem eligendi poteſtas eſſet, quenquam his anteponebat?

TRIA SVNT, idem non ita multò poſt repetit, & in Oratore ita ſcribit: erit eloquens is, qui in foro, cauſiſque ciuilibus ita dicet, vt probet, vt delectet, vt flectat: & in libello de Optimo genere oratorum: optimus eſt orator, qui dicẽdo animos audientium & docet, & delectat, & permouet: quod ipſum probauit etiam libro ſecundo de Oratore, & Quintilianus libro tertio capite quinto, nec aduerſatur Rodolphus Agricola libro primo capite primo, ſed Lippus Brandulinus in libris de Ratione ſcribendi, quos annis ſuperioribus emendauimus ipſi, delectare in mouendi parte collocandum putat, quòd delectare nihil aliud eſſe dicat, quàm animum ad lætitiam, ad voluptatem, ad cupiditatem, & ſpem concitare. verũ Cic. aliam rationem ſecutus videtur: quamuis in Partitionibus ipſe quoque duo tãtum ponat. hac etiam de re ſupra, vbi de Ser. Galba loquitur, quædam diximus. ENIM, εὐλογία, qua probat, intelligi poſſe, qualis orator ſit ex eo, quod is dicendo efficiat. VT QVIDEM EGO SENTIO, quamuis alii aliter ſentiant, qui totũ opus in res, & affectus partiuntur, vt ait Quintilianus libro tertio capite quinto. DOCEATVR, quod eſt debitum, vide libellum de Optimo genere oratorum. nam probare, ſiue docere neceſsitatis eſt, vt inquit in Oratore: quod in attenuato dicendi genere commode fieri ſolet: vnde oratores, qui in eo genere verſantur, in Oratore dicuntur tenues, acuti, omnia docentes. IS, APVD QVEM DICETVR, auditor, [illegible]. DELECTETVR, quod eſt honorarium, vt in libello de Optimo genere oratorum dicitur, & in oratore ſuauitatis eſſe: quod oratores mediocres efficiunt: ſiquidem modicum genus, vt ait in Oratore, eſt in delectando. MOVEATVR, quod eſt neceſſarium, vt affirmat in libello de Optimo genere oratorum: quod item ſit victoriæ, vt ait in Oratore, vbi docet, hoc effici ab his oratoribus, qui vehementes, graues, copioſi, & grandes appellantur. VEHEMENTIVS, hinc genus dicendi, in quo verſantur oratores, qui hoc faciunt, in Oratore vehemẽs vocatur. QVIBVS VIRTVTIBVS, ſenſus eſt: vir aliquis doctus facile iudicabit, quibus virtutibus orator docere, vel delectare, vel mouere poſsit, ac

ſoleat:quibuſque rurſus vitiis neque docere, neque delectare, neque moue-re poſsit, aut certe in his labi, & cadere ſoleat: populus vero iudicabit, dicen-dóne orator doceat, delectet, & moueat, an contrà nihil horum faciat. atque hæc differentia eſt inter doctos, & multitudinem. QVIBVS VIRTVTI-BVS ORATORIS, quibus virtutibus oratoriis, vt forte legendum eſt, vt ſupra de Catone. HORVM, horũ trium, quæ diximus. QVIBVS VITIIS, ἀντίθετον. HAEC, hæc tria, de quibus loquimur. SN HSS, in his tribus. ARTIFEX ALIQVIS, Rhetor aliquis: aliquis, qui dicendi artem norit. SVDICABST, quippe qui artem dicendi norit ita, vt poſsit iudicare, nec illud audire, ne ſutor vltra crepidam, aut illud, quam quis norit artem, in hac ſe exerceat. Poterit vero iudicare, quia ſcit, in arte ſcriptum eſſe, quibus argumentis, & rationibus orator docere, vel probare debeat, libro ſecundo ad Herennium, vt alios libros nunc mittam: quæ verba, quæ facetiæ delectent: quæ res animos auditorum moueat, libro ſecundo de Oratore. EFFICIATVR, vnde poſsit intelligi, qualis orator ſit. IS, QVI AVDIVNT, auditores. AFFICIANTVR, aut doceantur, aut delectentur, aut moueatur. VT ORATOR VELIT, qui certe vult vel docere, vel delectare, vel mouere, vel omnia hæc ſimul facere. VVLGI ASSENSV, ET POPVLARI APPROBATIONE IVDICARI SOLET, popularis eſt enim iſta facultas, & effectus eloquentię eſt audientium approbatio, vt ſupra ex Tuſculana ſecunda retulimus. ITAQVE, quum res ita, vt diximus, habeat. BONO, probando, ſupra. NON BONO, improbando, ſupra, ἀντίθετον. DOCTIS HOMINIBVS CVM POPVLO DSSSENSIO FVIT, etſi doctis hominibus cum populo hac de re diſſenſio nunquam fuit, ne mihi quidem eſſe debet: ſed potius eſt dicendum, quum meo iudicio, tum omnium, vt ſupra dixi. AN CENSES, probat per interrogationem, nunquam doctis hominibus cum populo hac de re diſſenſionem fuiſſe. ILLI, L. Craſſus, M. Antonius, L. Philippus, L. Gellius, L. Scipio, & reliqui. ANTE, ante, quàm ad C. Cottæ, & P. Sulpicii ætatẽ peruenirem. FVISSE? quaſi dicat: vulgus, & docti gradus oratorum eoſdem, non diuerſos faciebant, & idem de illis iudicabant. ROGAVISSES, quiſpiam rogauiſſet. QVIS, μίμησις. ANTONIO, ET CRASSO, M. Antonio, & L. Craſſo, ſupra. DVBITARET, quòd multi pares illos iudicabant, ſupra. HVNC, L. Craſſum, quem multi Antonio anteponebant, ſupra. ILLVM, M. Antonium, cui multi primas eloquentiæ tribuebant, vt videbis in Oratore. DICERET, eloquentiſsimum. PHILIPPVM, L. Philippum, ſupra. TAM SVAVEM ORATOREM, TAM GRAVEM, TAM FACETVM, in eo ſuprà libertatem, & facetias agnouit. HIS, M. Antonio, & L. Craſſo. NOSMETIPSI, qui docti ſumus. HAEC, quæ ad oratores pertinent. ARTE ALIQVA, quam didicimus. VOLVMVS, vt docti. PROXIMVM, ſed longo interuallo tamen proximum, ſupra. ILLIS, M. Antonio, & L. Craſſo. DIXIMVS? diximus, & diximus idem, quod aliquis de populo rogatus etiam diceret. NEMO PROFECTO, nemo profectò L. Philippum M. Antonio, & L. Craſſo anteferret. Subiectio quædam. SD ENIM, αἰτιολογία, quare nemo anteferret, quia nemini ex populo videbatur anteferendus: & γνώμη, qua concludit, eum ſummum oratorem eſſe, qui populo ſummus orator eſſe videatur. TIBICEN, tibicen à Valerio Maximo libro tertio capite ſeptimo, & à Gellio libro decimo quinto capite decimo ſeptimo, & μουσικὸς αὐλητὸς à Suida vocatur. ANTIGENIOAS, ἀντιγενίδης ſcribitur à Suida, vnde Antigenides verti deberet, ſed ἀντιγενίδας à Plutarcho in Demetrio, & Antigenidas à Latinis Cicerone, Valerio Maximo, Gellio, & aliis ſemper appellatur: qui θηβαῖος fuit, vt ait Suidas. DIXERIT, συγχώρησις. DSSCI-

PVLO, Ismeniæ, vt multi putant. FRIGENTI AD POPVLVM, parum feliciter populo se approbanti, vt ait Valerius Maximus. MIHI, tuo magistro, & huius artis perito sic, vt hac de re possim iudicare, quod populus imperitus facere nesciat. CANE, quando friges ad populum. MVSIS, quæ nihil sint, nisi μέλος ἁρμονικὸν, & ob id Orpheus putauit μῶσας quasi μελοῦσας dictas fuisse. EGO, quasi contrà. HVIC BRVTO, qui nobiscum loquitur. DICENTI, causas agenti, oranti. DICENTI, VT SOLET, dicenti, quod sæpe facit. Appium enim, Deiotarum, & alios defendit, vt diximus, & dicemus. vel dicenti, vt solet, dicenti eo modo, quo solet, & eo genere dicendi vtenti, quod ipse probat: de quo supra nos diximus. Est enim ἀνακυμός, ne videatur Brutum prorsus reprehendere, quem tamen, aliud agens, modeste monet, vt eo dicendi genere vtatur, quod & à doctis, & à populo probetur. APVD MVLTITVDINEM, in foro, & concione. quod si populum dixisset, concionem tantum complecti videretur. MIHI, vt homini docto. POPVLO, cui summum oratorem videri, id ipsum est summi oratoris: supra. MI BRVTE, blande loquitur, ne monens offendat. DIXERIM, ego quidem amico, sed Antigenidas suo discipulo dixit. VT, si quemadmodum interpreteris, sic, particula paulo post requiritur: sin, velut, vt qui audiat, vel, vt qui audiant, legas necesse est, & dicas: cane populo, velut qui audiant. Verũ si paulo accuratius consideraueris, hanc particulam, vt, hic superuacaneam veluti ex superioris verbi fine factam cognosces. nos, vt nunc est, eam tollendam iudicamus, & sic interpretandum: qui audient, intelligent, quid efficiatur: ego etiam, cur id efficiatur, intelligam: qui sensus supra etiam est expressus. Potes tamen etiam sic interpretari: tu cane, vt illi, qui audient, intelligãt, & vt ego intelligam. nisi enim canas, neque illi, neque ego possim intelligere, quid efficiatur, aut cur efficiatur. QVI AVDIENT, QVID EFFICIATVR, auditores intelligent, & approbatione iudicabunt: efficiatur ab oratore necne, vt ipsi, qui audiunt, sic afficiantur, vt orator velit, supra. EGO, vt vir doctus, vt artifex, supra. CVR, quibus virtutibus oratoriis, supra. ID, aliter ita. INTELLIGAM, ex arte. CREDIT, probat Cicero, quod dixerat, eos, qui audient, intellecturos, quid efficiatur. & probat Cicero, quod diximus, & dum probat, probat item oratorem efficere illud primum è tribus, vt doceat: vtiturque oratione subtili, & pressa, qualis tribuitur oratori tenui, qui docet commode, vt ostendit in Oratore. atque hoc quidem loco, si, particula videri potest necessaria. DICVNTVR, ab oratore. QVI AVDIT ORATOREM, qui est auditor oratoris, quicunque is auditor sit. VERA PVTAT, ASSENTITVR, PROBAT, auditor, & est articulus. FIDEM FACIT, auditori. ORATIO, quam dicit orator: qui dum facit hæc, illud efficit, vt doceat, quod è tribus est primum, supra. TV ARTIFEX, tu, qui ex arte vis iudicare. QVID QVAERIS AMPLIVS? quum ea fiant, quæ ad docendum pertineant, omnia, & auditor ea fieri cognoscat, quid tu ex arte tua potes addere? atque hoc quidem primæ parti apposuit, vt secundæ, & tertię illud idem penè, sed diuersis verbis apponet. DELECTATVR AVDIENS, quod est secundum ex tribus, quæ oratori sunt efficienda: quod dum refert Cicero, exprimit nobis orationem, qua mediocres oratores, qui potissimum delectant, vtuntur: quam illustrant quasi stellæ quædam translata verba, atque immutata, vt ait in Oratore: & hic verba transfert, vt videre licet. DVCITVR ORATIONE, translatio. QVASI, translationem, quam putat paulo duriorem, hac particula, quasi, mollit, vt libro tertio de Oratore præcipit. VOLVPTATE QVADAM PERFVNDITVR, sic Demetrius Phalereus animos suauitate perfundebat, supra. QVID HABES, QVOD

DISPV

DISPVTES? tu artifex quid potes hic disputare? respondendum est, nihil. GAVDET, gaudet, dolet, & cætera, quæ hic dicuntur, facit, id est mouetur ab oratore, à quo diximus tertio loco hoc efficiendum esse: quod quo pacto sit efficiendum, M. Antonius lib. secundo de Orat. docet, sed Cic. hic exprimit orationem, qua soleat orator vti in permouendo. Genus enim orationis, quod in Oratore vocat παθητικὸν, vehemens esse debet, incensum, & incitatum: oratores vero, qui hoc genere vtuntur, & hoc efficiunt, sunt vehementes, varii, copiosi, graues, ad permouendos, & conuertendos animos instructi, & parati, vt in Oratore describuntur. hic est frequens ἀσύνδετον ἀσύνδετον, & πάρισον. VERBIS, ET SENTENTIIS, ET ACTIONE, epilogus quidam complectens superiora: quòd verbis doceamus, sententiis delectemus, actione magis moueamus. TRACTANTVR, ab oratore. QVID EST, nihil est, respõde. QVOD ENIM, αἰτιολογία, quare docti sententia nõ sit expectanda. DISSENSIO, supra. ESSENT, olim. QVIS, quasi dicat, nullus. QVANDO AVTEM, ab exemplo. ANTONIVM, M. Antoniũ, supra. OPTARET, eligeret, adoptaret: paulo ante optio ponitur. ADERANT, erant, tũc viuebãt. MVLTI ALII, vt Catulus, Philippus, & alii. VTRVM, optaret. DE HIS, M. Antonio, & L. Crasso. ALTERVM, optaret. NEMO, dubitasset. QVID ADOLESCENTIBVS NOBIS, iterũ ab exemplo. ESSET, orator. COTTA, ET HORTENSIVS, de quibus infra dicetur. NVM QVIS, num quis anteponebat? quasi dicat, nullus. ELIGENDI, optandi. POTESTAS ESSET, nõ videtur potestas omnibus fuisse patronos eligẽdi, vt hinc colligi potest, & ex verbis, quæ lib. secũdo de Orat. ita leguntur: vt ille Siculus, cui Prætor Scipio patronũ causę dabat hospitem suũ hominẽ nobilem, sed admodum stultũ, quæso, inquit, Prætor aduersario meo da istũ patronũ. nam si Prætor quibusdam dabat, nõ erat omnibus potestas eligẽdi. In nõnullis certe ciuitatibus patroni publice constituebãtur, vt in oratione pro Muræna dicitur. Plures tamẽ patronos eligebant, vt satis cõstat, & infra sæpe legitur, ad Philippũ confugiebat: sed Prætor iis dabat, qui nõ habebant, vt ostendit Vlpianus lib. tertio titulo primo Digestorũ, ait Prætor, si nõ habebunt aduocatum, ego dabo. QVENQVAM, ex æqualibus. HIS, Cottæ, & Hortensio.

Tum Brutus, Quid tu, inquit, quæris alios? de te ipso non nequid optarent rei, quid ipse Hortẽsius iudicaret, videbamus? qui cum partiretur tecũ causas, (sæpe enim interfui) perorandi locũ, vbi plurimũ pollet oratio, semper tibi relinquebat. Faciebat ille quidem, inquam, & mihi beneuolentia credo ductus tribuebat omnia. sed ego, quæ de me populi sit opinio, nescio: de reliquis hoc affirmo, qui vulgi opinione disertissimi habiti sint, eosdem intelligentium quoq. iudicio fuisse probatissimos. nec enim posset idem Demosthenes dicere, quod dixisse Antimachũ Clarium poëtã ferunt. qui cum conuocatis auditoribus legeret eis magnũ illud, quod nouistis, volumen suũ, & eum legentem omnes præter Platonem reliquissent, Legam, inquit, nihilo minus: Plato enim mihi vnus instar est omniũ. me illum. & recte: poëma enim reconditum paucorum approbatione, oratio popularis ad sensum vulgi debet moueri. at si eundẽ hunc Platonẽ vnum auditorem haberet Demosthenes; cum esset relictus à cæteris, verbum

facere non posset, quid tu Brute posses, si te, vt Curionem quondam, concio reliquisset? Ego vero, inquit ille, vt me tibi indicem, in eis etiam causis, in quibus omnis res nobis cum iudicibus est, non cum populo, tamen, si à corona relictus sim, non queam dicere.

REI, vt vulgus. HORTENSIVS, vt homo doctus, cui cum populo in ea re nulla vnquam fuit dissensio. VIDEBAMVS, ante bellum ciuile. PARTIRETVR, vtitur hoc verbo, loquens de Hortensio, qui partitiones attulerat, infra. CAVSAS, quas simul defendebatis, & in quibus coniunctissime versabimini, infra. SAEPE ENIM, αἰτιολογία, quare hoc dicere possit, vel sciat. INTERFVI, dum vos diceretis. PLVRIMVM POLLET ORATIO, quòd ibi aut perturbentur, aut tranquillentur animi, vt ait in Topicis. hinc docet in Oratore, perorationem inflammatam, restinguentémque concludere. TIBI, qui excellere in peroratione videbaris, in Oratore. RELINQVEBAT, vt alii: qua quidem de re sic in Oratore scribit: Quid ego de miserationibus loquar? quibus eo sum vsus pluribus, quòd etiamsi plures dicebamus, perorationem mihi tamen omnes relinquebant: in quo vt viderer excellere nõ ingenio, sed dolore assequebar. sic pro Muræna, & pro Cornelio Balbo perorauit. Relinquebant autem perorandi locũ Ciceroni, quòd inferiores patroni prius dicebãt, & vti quemq. patronorũ minimum putabant, ita eum primum volebant dicere, vt lib. secundo de Orat. legimus. FACIEBAT, perorandi locũ relinquebat. ILLE, Hortensius. BENEVOLENTIA, vt in exordio huius libri est dictũ. CREDO, quamuis pleriq. aliter sentirent, ibidem. TRIBVEBAT OMNIA, & sic vt doctus bene de me iudicabat, vt Brute dixisti. ordinem vero vertit in respondendo Cicero, quoniam de populi iudicio plura dicturus erat, vt postea dicit. DE ME, vt oratore. POPVLI, quos tu reos Brute dixisti. NESCIO, nescire volo, quia de me nihil est necesse dicere, vt supra dixit. HOC AFFIRMO, quod etiam supra sæpius affirmaui. NEC ENIM, αἰτιολογία. DEMOSTHENES, quiuis orator bonus, qualis fuit Demosthenes. ANTIMACHVM, Hipparchi filium, vt Suidas, & Lilius scribunt. CLARIVM, à Claro monte, de quo meminit Vibius Sequester, qui putat ab eo monte Clarium Apollinem etiam vocatum fuisse. alii Clarum vrbem fuisse putant, certe locum Colophoni vicinum, vnde Apollo Clarius, & Antimachus Clarius poëta sint appellati: vt ab Ouidio elegia quinta libri primi de Tristibus: nec tantũ Clario Lyde est dilecta poëtæ. Hic tamẽ in aliis libris legimus, clarũ, fortasse melius: quòd vt dicimus sæpe exẽpli causa, Virgilius nobilis, & clarus poëta, sic raro dicimus, Virgilius Mantuanus poëta. Antimachus præterea Colophonius à Suida, Athenæo, & aliis, nõ Clarius appellatur: Quòd si quis arguar, Clarum locũ Colophoni vicinũ fuisse, & à vicinis locis licere claros homines appellare, dicã poëtis, non oratoribus, & historicis hoc ipsum concedi. POETAM, ita, vt vnus sit è sex illis, qui per excellentiã poëtæ nominantur, vt interpres Oppiani scribit, & Lilius refert. FERVNT, scriptores, quos nobis videre non licuit: nisi forte famam sequitur. QVVM CONVOCATIS, concursus, de quo supra. aliter quum vocatis. AVDITORIBVS, qui audirent carmina, quæ poëtæ legebant: qua de re Iuuenalis, Martialis, & Horat. & alii sæpe queri solẽt, quòd poëtæ nimis acerbi recitatores essent, quos semel arripuissent, legẽdo penè occidentes, vt ait Horat. in arte: quos quidẽ poëtas Cic in epistolis ad Q. fratrem μουσοπατάγους, vel, vt alii legũt, μουσοπατάτους appellat.

LEGE

LEGERET, recitaret. MAGNVM ILLVD, QVOD NOVISTIS, VOLVMEN SVVM, Thebaida, quod opus magnum fuit. nam libros quatuor & viginti ſcripſit ante, quàm duces ad vrbem perduceret, vt Lilius in Poëtis refert. PLATONEM, quo fuit paulo ſenior Antimachus. γέγονε γὰρ πρὸ Πλάτωνος, vt ait Suidas. VNVS, prouerbium, vnus multorum inſtar. ME ILLVM, alii legunt, merito ille, male, quum quia ſic multæ literæ ſunt addendæ: tum quia bis idem penè diceret, merito & rectè. alii, millium, non fortaſſe male, vt ſit: omnium millium, καθ' ὑπερβολὴν pro eo, quod Cicero dixit epiſtola quinta libri ſecundi ad Atticum, vnus pro centum millibus: & epiſtola decima libri decimi ſexti, εἷς ἐμοὶ μύριοι: qua in re ὑπερβολὴ mollit id, quod durum in locutione videri poſsit, quòd non ita frequenter, omnia millia, dicamus. Si quis tamen hoc non probat, videat, an legi poſsit: hæc illum, vt addatur in verborum conſtructione, dixiſſe ferunt: vel, militum, id eſt, vnus inſtar omnium militum, quod olim fortaſſe aliquis imperator dixerat, & tunc Antimachus vſurpauit. ET RECTE, dixiſſe ferunt. idem propè dixit Arbuſcula apud Horatium ſatyra decima libri primi. POEMA ENIM, αἰτιολογία, quare rectè dixerit. POEMA ENIM RECONDITVM PAVCORVM APPROBATIONE, ORATIO POPVLARIS AD SENSVM VVLGI DEBET MOVERI, locutio, vt opinor, mouit viros doctos, vt exiſtimarint, hic aliquid mutandum. Non enim ſatis latine dicitur, poëma debet moueri approbatione paucorum: vel, oratio debet moueri ad ſenſum vulgi. Itaque legunt hoc modo: poëma enim reconditum paucorum approbatiorē, oratio popularis aſſenſum vulgi debet mereri: quod latine dici videatur, vt laudem mereri. nos tamen quum ex coniectura, tum ex libro etiam veteri ſic legendum putamus: poëma enim reconditum paucorum approbationem, oratio popularis aſſenſum vulgi debet mouere. nam mouere approbationem ſæpe apud Ciceronem leges. PAVCORVM, nam bonus poëta paucis etiam lectoribus debet eſſe contentus, vt ſatyra decima libri primi Horatius oſtendit. ORATIO POPVLARIS ASSENSVM VVLGI, ſingula ſingulis, oratio poëmati, popularis recondito, aſſenſus approbationi, vulgus paucis opponuntur. AT, contrà. EVNDEM, quem habuit Antimachus. DEMOSTHENES, quilibet orator bonus, vt paulo ante. ESSET RELICTVS, Antimachus. VERBVM FACERE NON POSSET, quoniam in conuentu, & frequentia oratorũ ſtudia niti ſolent, quòd alacritatem populi concurſus ſoleat afferre, vt in oratione pro Deiotaro refert? QVID TV BRVTE POSSES, lego: quid tu Brute? poſſes, hoc eſt: quid tu Brute faceres? poſſes verbũ facere? CVRIONEM, de quo paulo poſt, vt ſumus polliciti, dicemus. QVONDAM, reliquit, infra. CONCIO, vniuerſa. RELIQVISSET? vel relinqueret, vel paulo ante, potuiſſes, videtur debuiſſe dicere, niſi mutet ſæpe tempora. ILLE, Brutus, CVM IVDICIBVS EST, in foro, vbi cauſæ ſolent agi. NON CVM POPVLO, in roſtris, in concione. A CORONA, ab his, qui in foro, dum cauſæ aguntur, ſolent adeſſe, quos Aſconius coronã populi circum ſubſellia ſtantẽ interpretatur, rectè, ſi omittat vocẽ, populi. nã populi cõcio, nõ corona, vt hic apparet, dicitur: etſi populus pro multitudine ponitur. à corona igitur, nedũ à cõcione, RELICTVS SIM, cõcurſus, vt ille à principio, cõſecutus ſum. & fortaſſe locutio, qua Brutus vteretur. nã Cic. meo quidẽ iudicio, dixiſſet, relinquar. & relictus ſim, vt Curio relictus fuit.

Ita ſe, inquam, res habet: vt, ſi tibiæ inflatæ non referant ſonum, abiiciendas eas ſibi tibicen putet: ſic oratori populi aures tanquam tibiæ ſunt: eæ ſi inflatum non recipiunt, aut ſi

auditor omnino tanquam equus non facit, agitandi finis faciendus eſt. hoc tamen intereſt, quòd vulgus interdum non probandum oratorē probat, ſed probat ſine comparatione, cum à mediocri, aut etiam à malo delectatur; eo eſt contentus, eſſe melius non ſentit: illud quod eſt, qualecunque eſt, probat. tenet enim aures vel mediocris orator, ſit modo aliquid in eo: nec res vlla plus apud animos hominum, quàm ordo & ornatus orationis valet. quare quis ex populo, cum Q. Scæuolam pro M. Coponio dicentem audiret in ea cauſa, de qua ante dixi, quidquam politius, aut elegantius, aut omnino melius aut expectaret, aut poſſe fieri putaret? cum is hoc probare vellet, M. Curium, cum ita hæres inſtitutus eſſet, ſi pupillus ante mortuus eſſet, quàm in ſuam tutelam veniſſet, pupillo non nato hæredem eſſe non poſſe: quid ille non dixit de teſtamentorum iure, de antiquis formulis? quid, quemadmodum ſcribi oportuiſſet, ſi etiam filio non nato hæres inſtitueretur? quàm captioſum eſſe populo, quod ſcriptum eſſet negligi, & opinione quæri voluntates; & interpretatione diſertorum, ſcripta ſimplicium hominum peruertere? quàm ille multa de autoritate patris ſui, qui ſemper ius illud eſſe defenderat? quàm omnino multa de conſeruando iure ciuili? quæ quidem omnia cum perite, & ſcienter, tum & breuiter, & preſſe, & ſatis ornate, & pereleganter diceret; quis eſſet in populo, qui aut expectaret, aut fieri poſſe quidquam melius putaret?

ITA, vt diximus. VT, comparatio, ſiue ſimilitudo. NON REFERANT, non reddant. SONVM, intra ipſas quaſi conformatum. PVTET, cur enim velit habere, quas inutiles videat. SIC, ἀνταπόδοσις. EAE, aures populi tanquam tibiæ. INFLATVM, oratoris vocem, tanquam inflatum.. NON RECIPIVNT, ſed audire recuſant, relicto oratore. AVT SI, altera ſimilitudo. OMNINO, omnino equus non facit: vel locutio eſt, qua veteres in hac re vtebantur, volentes ſignificare, equum non laborare, nec ſimul contendere, quamuis illum agitaret auriga, quòd facere cum aliquo, facere vnà, pro ſimul ſentire, & quaſi idem facere boni ſcriptores dicunt: vel in hoc verbo, omnino, mendum eſt: quod tamen non ita facile tolli poteſt. Videtur quidem certe debere verbum eſſe, quod ſimul, ὁμόσε, ὅμοιον, aut tale quid ſignificet, quod pertineat ad curſum conficiendum, quem agitator non poſsit conficere, niſi ſimul equus laboret. Quin ſi nolit equus currere, aut non poſsit, agitator ceſſet, neceſſe eſt. TANQVAM, hæc particula oſtendit eſſe ſimilitudinem. EQVVS, κέλης, nec vllo modo æquus cum diphthongo, vt quidam volunt, legi poteſt, quando ſatis ex ipſis verbis apparet, Ciceronem de equo animali loqui, quem in certaminibus aurigæ agitabant. AGITANDI, impellendi: hinc agitatores aurigę dicebantur, qui equos in Circenſibus, aliíſq. certaminibus agitabant, de quibus ſæpe fit mentio à ſcriptoribus, quum factiones illorũ deſcribunt. FINIS FACIENDVS EST, equus enim, qui non faciat, agitatur fruſtra. Itaque melius eſt agitandi finem facere, quàm fruſtra laborare.

HOC,

HOC, quod ſequitur. TAMEN, quamuis diſputarim ſupra nunquam populo cum doctis hac in re diſſenſionem fuiſſe. INTEREST, inter vulgus, & hominem doctum. & prius quidem, quod ad vulgus pertinet, exponit: deinde, quod ad hominem doctum, ſed differt in eum vſque locum: at vero intelligens, & doctus. NON PROBANDVM, improbandum, ſupra. PROBAT, probat non probandum, ὀξύμωρον quoddam. SED, niſi hoc addidiſſet, contraria dicere videretur. nam ſupra dixerat: neceſſe eſt, qui dicar, vt à multitudine probetur, eundem à doctis probari. SINE COMPARATIONE, ſic ſupra de Q. Catulo dixit. QVVM A MEDIOCRI, AVT ETIAM A MALO DELECTATVR, aliter quum mediocri, aut etiam malo delectetur. EO, oratore mediocri, vel etiam malo. CONTENTVS, vulgus contentus eſt, latine dici, Grammatici facile probant: ego tamen hic malim legere, cōtentum, quòd Ciceronem ſic frequentius loqui videam. NON SENTIT, vulgus. TENET ENIM, εὐλογία, quare probet. AVRES, aures populi, tanquam ſuas tibias, ſupra. VEL MEDIOCRIS, nedum vehemens. ALIQVID, quo tenere poſsit. IN EO, in oratore mediocri. NEC RES, γνώμη ORDO, ET ORNATVS, quibus mediocres oratores vtuntur. afferunt enim æqualitem: omnémque orationem ornamentis modicis verborum, ſententiarúmque diſtinguunt, vt in Oratore loquitur. QVARE, ab exemplo per interrogationem. Q. SCAEVOLAM, Pontificē, ſupra. M. COPONIO, Coponii teſtatoris propinquo, vt ſupra diximus. DICENTEM, & ex ſcripto teſtamentorum iura defendentem, vt lib. primo de Oratore legitur. IN EA CAVSA, in cauſa M. Curii, quam ſupra expoſuimus. DIXI, vbi de L. Craſſo, & Q. Scęuola ſum locutus. POLITIVS, nam Scæuola lib. primo de Oratore maxime limatus, & ſubtilis appellatur. ELEGANTIVS, Scæuola parcorum elegātiſsimus ſupra vocatus eſt. MELIVS, nihil enim Scæuola, & Craſſo in noſtra ciuitate fuit præſtantius, ſupra. IS, Q. Scæuola. HOC, quod ſequitur. INSTITVTVS, ſubſtitutus. hæredes enim inſtituti dicuntur primo gradu, ſubſtituti, ſecundo, vel tertio, vt ait Modeſtinus libro vigeſimo octauo titulo ſexto Digeſtorum. at hic pupillus erat hæres inſtitutus, M. Curius ſubſtitutus: ſed Cicero hanc diſtinctionem noluit ſeruare, ſed dicere, hæredem ſecundum inſtituere. Itaq. hoc loco ſic interpretandum eſt: hæres ſecundus inſtitutus: quamuis Boëtius in Topicis dicat, hæredem ſecundum ſubſtituit: quum dicendum ſit vel cum Cicerone, heredem ſeeundum inſtituere, vel cum iuriſconſultis, hæredē ſubſtituere: poſſes etiam dicere more Ciceronis, hæredem inſtituere ſecundū filium. Sic enim lib. primo de Orat. loquitur. SI PVPILLVS ANTE MORTVVS ESSET, QVA'M IN SVAM TVTELAM VENISSET, ſi filius natus eſſet in decē menſibus, iſq. mortuus prius, quàm in ſuā tutelam veniſſet, in Topicis. QVA'M IN SVAM TVTELAM VENISSET, quàm teſtamentū iure facere poſſet, vt Boëtius interpretatur, nec diſſentit Vlpian. dū lib. trigeſimo ſecundo titulo primo Digeſtorum rem ipſam pluribus explicat. PVPILLO NON NATO HAEREDEM ESSE NON POSSE, negabat enim Scæuola, niſi poſthumus & natus, & ante, quàm in ſuam tutelam veniſſet, mortuus eſſet, hæredem eum eſſe poſſe, qui eſſet ſecundū poſthumū & natū, & mortuū hęres inſtitutus: quod lib. primo de Orat. ſcribitur. ILLE, Scæuola. DE TESTAMENTORVM IVRE, nā ex ſcripto teſtamentorū iura defendebat, vt ait lib. primo de Orat. ANTIQVIS FORMVLIS? quibus antiqui ſcribēdis teſtamētis vterentur. FORMVLIS? QVID, QVEMADMODVM, aliter formulis? quēadmodū. forte legendū: formulis, quēadmodū, vt ſit, quid nō dixit de formulis, quemadmodum, hoc eſt, de modo, quo. SCRIBI OPORTVISSET,

SI ETIAM FILIO NON NATO HAERES INSTITVERETVR, disputauit Scæuola, quibus verbis scribi testamentum illud oportuisset, si Coponius Curium hæredem esse voluisset, etiam si filius nō esset natus· vti postea colligeret ita: non est scriptum ita, ergo Curius hæres esse non debet. Cui Crassus ita respondit: si nullum erit testamentum recte factum, nisi quod tu scripseris, omnes ad te ciues cum tabulis veniemus, omnium testamenta tu scribes solus, libro secundo de Oratore. QVAM CAPTIOSVM, qui scriptum defendunt, docent, quàm periculosum sit à scripto recedere, libro secundo ad Herennium. ESSE POPVLO, esset populo, nos legimus. OPINIONE QVAERI VOLVNTATES, vt quærebantur à Crasso, quod Scæuola voluit significare. DISERTORVM, qualis erat L. Crassus. SIMPLICIVM, non cautorum, qualis fuit Coponius, vt Scæuola voluit innuere. PERVERTERE, quum aliter, atque scriptum sit, interpretantur. ILLE, Scæuola. MVLTA, dixit. AVTORITATE, nam quum patris autoritate vti vellet, penè necesse fuit, vt eum quasi per locum à testibus commendaret. PATRIS SVI, P. Mucii Scæuolæ, vt supra diximus. IVS ILLVD ESSE DEFENDERAT? quod ipse Q. Scæuola tunc etiam defendebat: vnde paterni iuris defensor, & quasi patrimonii propugnator sui dicitur ab Antonio libro secundo de Oratore. DE CONSERVANDO IVRE CIVILI, vterque enim ex contraria parte ius ciuile defendebat, vt supra dictum est. OMNIA, supra dicta. PERITE, ET SCIENTER, quòd esset eruditissimus, libro primo de Oratore. scienter, & perite libro secundo de Oratore dixit. TVM ET BREVITER, nam verbis erat ad rem cum summa breuitate mirabiliter aptus, supra. aliter tum ita breuiter. PRESSE, nam subtilis libro primo de Oratore dicitur. & subtiliter, & presse dicere idem propemodum videtur esse. SATIS ORNATE, ET PERELEGANTER, nihil enim illo politius, & elegantius, supra. PVTARET? supra.

At vero vt contra Crassus ab adolescente delicato, qui in litore ambulans scalmum reperisset, ob eámque rem ædificare nauem concupiuisset, exorsus est, similiter Scæuolam ex vno scalmo captionis Centumuirale iudicium hæreditatis effecisse: hoc in illo initio consecutus, multis eiusdem generis sententiis delectauit, animósque omnium, qui aderant, in hilaritatem à seueritate traduxit: quod est vnum ex tribus, quæ dixi ab oratore effici debere. deinde hoc voluisse eum, qui testamentum fecisset, hoc sensisse, quoquo modo filius non esset, qui in suam tutelam veniret, siue non natus, siue ante mortuus, Curius hæres vt esset: ita scribere plerosque, & id valere, & valuisse semper. hæc & multa eiusmodi dicens, fidem faciebat: quod est ex tribus oratoris officiis alterum. deinde æquum bonum testamentorum sententias voluntatésque tutatus est; quanta esset in verbis captio, cum in cæteris rebus, tum in testamentis, si negligerentur voluntates; quantam sibi potentiam Scæuola assumeret, si nemo auderet testamentum facere postea, nisi de illius sententia. Hæc cum grauiter, cum ab exemplis copiose, cum varie, tum etiam ridicule, & facete explicans, eam admirationem as-

sensio

ſenſionémque commouit, dixiſſe vt contra nemo videretur. hoc erat oratoris officium partitione tertium, genere maximum. hic ille de populo iudex, qui ſeparatim alterũ admiratus eſſet, idem audito altero iudicium ſuum contemneret: at vero intelligens, & doctus, audiens Scæuolam, ſentiret eſſe quoddam vberius dicendi genus, & ornatius. ab vtroque autem cauſa perorata, ſi quæreretur vter præſtaret orator: nunquam profecto ſapientis iudicium à iudicio vulgi diſcreparet. quî præſtat igitur intelligens imperito? magna re, & difficili: ſi quidem magnum eſt ſcire quibus rebus efficiatur, amittaturue dicendo illud quidquid eſt, quod aut effici dicendo oportet, aut amitti non oportet. præſtat etiam illo doctus auditor indocto, quòd ſæpe, cum oratores duo, aut plures populi iudicio probantur, quod dicendi genus optimum ſit, intelligit. nam illud, quod populo non probatur, ne intelligenti quidem auditori probari poteſt.

CRASSVS, L. Craſſus, qui cauſam M. Curii defendebat, libro primo de Oratore. AB ADOLESCENTE DELICATO, ſi, vt ſcriptum eſt libro primo ad Herennium, defeſsi fuerint auditores, ab aliqua re, quæ riſum mouere poſsit, exordiemur, ab apologo, vt hic Craſſus exorſus videtur, niſi malimus ſimilitudinem, quàm apologum vocare, quum paulo poſt Cicero dicat, ſimiliter. CAPTIONIS, quia dixerat, captioſum eſſe populo, quod ſcriptum eſſet, negligi, ſupra. CENTVMVIRALE IVDICIVM HAEREDITATIS EFFECISSE, conſtituiſſe iudicium de illa hæreditate centumuirale, quod centumuiri facere ſolebant, vt libro primo de Oratore videre licet. DELECTAVIT, quum multo maiorem partem ſententiarum ſale ſuo, & lepore, & politiſsimis facetiis pellexit, vt libro primo de Oratore dicitur. HILARITATEM, nam Curiana defenſio tota redundauit hilaritate quadam, & ioco, libro ſecundo de Oratore, ita, vt iudicium plenum hilaritatis fuerit, ac lætitiæ, libro primo de Oratore. VNVM, ſupra ſecundo loco poſitum, vt auditor delectetur, hic ordinem mutat. DIXI, ſupra. DEINDE, dixit L. Craſſus. HOC, Curius hæres vt eſſet, paulo poſt. VOLVISSE, hinc paulo poſt, voluntates tutatus eſt. EVM, Coponium, ſupra. HOC, repetitio. HOC SENSISSE, hac mente fuiſſe, libro primo de Oratore. QVOQVO MODO FILIVS NON ESSET, QVI IN SVAM TVTELAM VENIRET, ſi filius non eſſet, qui in tutelam veniret, libro primo de Oratore. CVRIVS HAERES VT ESSET, vt M. Curius eſſet hæres, libro primo de Oratore. ITA SCRIBERE PLEROSQVE, ET ID VALERE, ET VALVISSE SEMPER, hæc omnia ſolent diſputare, qui dicunt à ſententia, libro ſecundo ad Herenn. FIDEM FACIEBAT, docebat, probabat, ſupra. ALTERVM, hic ſecundum, ſupra primum, vt auditor doceatur. AEQVVM BONVM, æquitatem, cuius patrocinium Craſſus arripuit, libro primo de Oratore: quod faciunt, qui à ſententia dicunt, libro ſecundo ad Herenn. TESTAMENTORVM SENTENTIAS, VOLVNTATESQVE TVTATVS EST, defenſionem teſtamentorum, ac voluntatis mortuorum arripuit, libro primo de Oratore: & probauit omnibus M. Curium hæredem eſſe oportere, vt dicitur in oratione pro Cæcina, vbi ſunt illa verba: Quæ res igitur valuit? voluntas: quæ ſi, tacitis no-

bis,intelligi posset,verbis omnino non vteremur:quia non potest,verba reperta sunt,non quæ impedirent,sed quæ indicarent voluntatem. CAPTIO, par pro pari retinet Scæuolæ,qui dixerat, captiosum esse populo, quod scriptum esset,negligi,supra. IN CAETERIS REBVS, quæ scribi solent. IN TESTAMENTIS, quæ in priuatis actis debent esse firmissima, Philippica secunda. SI NEGLIGERENTVR VOLVNTATES, est enim calumniatoris officium, verba,& literas sequi, negligere voluntatem, libro secundo ad Herenn. POSTEA, si Curius vinceretur. ILLIVS, Scæuolæ. hac de re libro secundo de Oratore ita scribit:nam si, inquam Scæuola,nullum erit testamentum recte factum, nisi quod tu scripseris, omnes ad te ciues cum tabulis veniemus,omnium testamenta tu scribes vnus,quod etiam supra retulimus. GRAVITER, parcebat enim aduersarii dignitati, in quo ipso seruabat suam,libro secundo de Oratore. AB EXEMPLIS COPIOSE, exemplorum copia,supra.exemplis enim plurimis vsus est,vt ait in Topicis,& lib.primo de Oratore. VARIE, ornate, in oratione pro Cæcina. RIDICVLE, ET FACETE, quum multa & ex legibus, & ex senatusconsultis,& ex vita, ac sermone communi non modo acute,sed etiam ridicule, ac facete colligeret,lib.primo de Oratore. COMMOVIT, apud auditores. VIDERETVR, quamuis Scæuola dixisset. TERTIVM, vt auditor moueatur vehemétius, supra. GENERE MAXIMVM, genere optimum, vt in libello de Optimo genere oratorum pluribus disputat. HIC, tunc,vel in ea re. ALTERVM, Scæuolam. ADMIRATVS ESSET, & probasset sine comparatione, supra. ALTERO, L.Crasso. CONTEMNERET, quòd male iudicasset. AT, contra. AVDIENS, prius. ESSE QVODDAM, quod Scæuola nō assequeretur. VTROQVE, Scæuola,& Crasso. CAVSA, quacunque, vel Curiana: QVAERERETVR, à docto,& à iudice de populo. VTER, Scæuola,an Crassus. NVNQVAM PROFECTO SAPIENTIS IVDICIVM A IVDICIO VVLGI DISCREPARET, nunquam esset populo cum doctis, intelligentibúsque dissensio,supra. QVI, qua re ἀναλογισμός. IGITVR, si nunquam sapientis iudicium à iudicio vulgi discrepat. MAGNA RE, ET DIFFICILI, intelligens re magna,& difficili præstat imperito. SIQVIDEM, αἰτιολογία, quare magna re,& difficili præstet. MAGNVM, magnum,& difficile,debuit dicere, quum dixisset, magna re, & difficili,sed putauit,magnum satis esse,quòd difficile soleat esse,quod sit magnum. Magnum vero,& difficile est artem dicendi scire, quam rem vnam esse omnium difficillimam supra dixit. QVIBVS REBVS EFFICIATVR, AMITTATVRVE, quibus virtutibus oratoriis quicque efficiatur, aut quibus vitiis orator aut non assequatur,aut labatur,& cadat,supra. EFFICI, quid vero effici debeat, supra dictum est. PRAESTAT ETIAM, duabus iam rebus præstat. Itaque interest, vt supra dixit. ILLO, illa re, quæ sequitur. QVOD, ex pluribus, quibus illi oratores vtantur. INTELLIGIT, quum populus tantum probet, sed cur probandum sit,non intelligat: doctus vero statim cognoscat. sic vulgus Hortensium probabat, sed non intelligebat, illud dicendi genus non esse optimum. NAM, αἰτιολογία, quare probet. PROBARI POTEST, supra.

Vt enim ex neruorum sono in fidibus, quàm scienter ii pulsi sint, intelligi solet:sic ex animorum motu cernitur, quid tractandis his perficiat orator. itaque intelligens dicendi existimator non assidens, & attente audiens, sed vno aspectu, & præteriens de oratore sæpe iudicat. videt oscitantem iudicem, loquentem cum

cum altero, nonnunquam etiam circulantem, mittentem ad horas, quæsitorem, vt dimittat, rogantem: intelligit oratorem in ea causa non adesse, qui posit animis iudicum admouere orationem, tanquam fidibus manum. idem si præteriens aspexerit erectos intuentes iudices, vt aut doceri de re, ídque etiam vultu probare videantur; aut, vt auem cantu aliquo, sic illos viderit oratione quasi suspensos teneri; aut, id quod maxime opus est, misericordia, odio, motu animi aliquo perturbatos esse vehementius: ea si præteriens, vt dixi, aspexerit, si nihil audierit, tamen oratorem versari in illo iudicio, & opus oratorium fieri, aut perfectum iam esse, profecto intelliget.

VT ENIM, αἰτιολογία, quare intelligat, eáque per comparationem, siue similitudinem. NERVORVM, cordarum intentarum, quæ ad quenque tactum respondent, libro tertio de Oratore. SONO, nerui enim in fidibus ita sonant, vt sunt pulsi, libro tertio de Oratore: & sæpe pulsis aliis resonant alii, libro secundo de Diuinatione. SI, nerui. aliter ei, vtrunque recte, si Grammaticis credimus, qui docent, vtrunque recte dici. PVLSI, plectro, vel digitis. SNTELLIGI SOLET, à sciente. in fidibus enim, & sn tibiis, quamuis paulum discrepent, tamen id à sciente animaduerti solet, libro primo de Officiis. SIC, ἀνταπόδοσις. ANIMORVM, eorum, qui audiunt. CERNITVR, ab intelligente. TRACTANDIS, orator enim bonus peragrat per animos hominum, sensus, mentésque pertractat, libro primo de Oratore. HIS, animis. PERFSCIAT ORATOR, an efficiat illa tria, quæ supra sunt dicta. ITAQVE, paulatim concludit hoc, quod incœperat. INTELLIGENS DICENOI EXISTIMATOR, qui quod dicendi genus optimum sit, intelligit, vt paulo ante dixit. NON ASSIDENS, ET ATTENTE AVOIENS, etiamsi neque asideat, neque attente audiat, vt vulgus. VNO ASPECTV, ET PRAETERIENS, si præteriens, aspexerit, vt paulo post loquitur. VIOET, iste dicendi existimator intelligens: & est αἰτιολογία, vt posit iudicare, & quidem de improbando, deinde de probando. OSCSTANTEM, quod est indicium vagi animi, & allucinantis, & fluxæ, atque apertæ securitatis, Gellius hoc scribit libro quarto capite vigesimo. LOQVENTEM CVM ALTERO, vt faciunt, qui non libenter audiunt. CIRCVLANTEM, caput in circulo conferentem, vt alii interpretantur: vel se vertentem, & sic quasi circulum facientem: vel alios propè sedentes sic alloquentem, vt circulum facere videatur. MITTENTEM AO HORAS, mittentem seruum, ministrum, vel alium quempiam ad clepsydram, vt videat, an aqua defluxerit, & horæ ad dicendum datæ, sint demonstratæ, an breui sint demonstrandæ ita, vt posit liberari iudex ipse, ne talem oratorem audiat. QVAESITOREM, quæstionis iudicem: Prætorem, qui præsit quæstioni, vt in oratione pro Muræna docet. DIMITTAT, consilium, vt olim Q. Maximus dimisit, quum L. Crassus exanimatus est, libro primo de Oratore. ROGANTEM, solet enim iudex interdum rogare Quæsitorem, vt consilium dimittat. SNTELLIGIT, intelligens dicendi existimator. CAVSA, quæ dicitur. NON AOESSE, eum. ADMOVERE, ita, vt eos moueat, quo ex motu cerni posit, quid orator efficiat. MANVM, qua nerui pulsentur, supra. IOEM, intelligens dicendi existimator, de quo supra. & hoc pertinet ad iudican-

dum de Oratore bono. ERECTOS INTVENTES, aliter arrectos intuentes: ἀντίθετον, quo superioribus hoc opponit. INTVENTES, in oratorem ipsum dicentem. AVT DOCERI, quod primum efficere debet orator, supra. DE RE, qua de dicitur. VVLTV, qui quot animi motus sunt, tot significationes, & commutationes potest efficere, libro tertio de Oratore. PROBARE, quod dicitur. AVT, hic loquitur de secundo, quod efficere debet orator, vt auditor delectetur, supra. VT, similitudo. CANTV, quo solent aucupes vti, vel fistula, vt aues decipiant: vnde dixit sapiens ille: fistula dulce canit, volucrem dum decipit auceps. SIC, ἀνταπόδοσις. ILLOS, iudices. QVASI, mollit, quod durum videbatur. TENERI, duci, vt supra dixit. AVT ID, hoc est tertium, quod efficere debet orator, vt auditor moueatur vehementius, supra. QVOD MAXIME OPVS EST, quia permouere necessarium est, vt ait in libello de Optimo genere oratorum. MISERICORDIA, ODIO, ἀντίθετον. MOTV ANIMI ALIQVO, sic locutus est, ne plura de motibus animi diceret. PERTVRBATOS, motos, supra. EA, quæ diximus. SI PRAETERIENS, VT DIXI, ASPEXERIT, ἐπανάληψις. ORATOREM, oratorem bonum. ORATOREM VERSARI IN ILLO IVDICIO, in scena esse Roscium, infra. OPVS ORATORIVM FIERI, hoc est, auditorem doceri, delectari, & vehementius moueri. PERFECTVM IAM ESSE, auditorem iam doctum, delectatum, & commotum fuisse.

Cum hæc disseruissem, vterque assensus est, & ego tanquam de integro ordiens, Quando igitur, inquam, à Cotta & Sulpicio hæc omnis fluxit oratio, cum hos maxime iudicio illorum hominum, & illius ætatis dixissem probatos, reuertar ad eos ipsos: tum reliquos, vt institui, deinceps persequar. Quoniam ergo oratorum bonorũ (hos enim quærimus) duo genera sunt, vnum attenuate presséque, alterũ sublate ampléque dicentium: etsi id melius est, quod splendidius & magnificentius, tamen in bonis omnia, quæ summa sunt, iure laudantur. sed cauenda est presso illi oratori inopia & ieiunitas, amplo autem inflatum & corruptum orationis genus. inueniebat igitur acute Cotta, dicebat pure ac solute: & vt ad infirmitatem laterum perscienter contentionem omnem remiserat, sic ad virium imbecillitatem dicendi accommodabat genus. nihil erat in eius oratione nisi sincerum, nihil nisi siccum atque sanum: illúdque maximum, quòd, cum contentione orationis flectere animos iudicum vix posset, nec omnino eo genere diceret, tractando tamen impellebat vt idem facerent à se commoti, quod à Sulpicio concitati. Fuit enim Sulpicius vel maxime omnium, quos quidem ego audiuerim, grandis, &, vt ita dicam, tragicus orator. vox cum magna, tum suauis & splendida: gestus, & motus corporis ita venustus, vt tamen ad forum, non ad scenam institutus videretur. incitata & volubilis, nec ea redundans tamen, nec circumfluens oratio. Crassum hic volebat imitari, Cotta malebat

lebat Antonium: sed ab hoc vis aberat Antonii, Crassi ab illo lepos.

QVVM, ad rem reuertitur. HAEC, quæ supra dixi. DISSERVISSEM, aliter dixissem. VTERQVE, Brutus, & Atticus. DE INTEGRO ORDIENS, quod ordiri cœperam, repetens. HAEC OMNIS, in qua de vulgi, & hominis docti iudicio disputauimus. FLVXIT, ex eo, quod ego dixeram, Cottam, & Sulpicium quum meo iudicio, tum omnium facile primas inter suos æquales tulisse. HOS, Cottam, & Sulpicium. ET ILLIVS AETATIS, hoc supra non dixit, nisi in voce, omnium, complexus est: vel hoc loco est ἐπίφημα, illorum hominum, id est illius ætatis: quamuis ita forte possis interpretari, & illius meæ ætatis, quia supra dixerat, meo iudicio, & omnium. Quod si probas, probes etiam necesse est, ita locutum, illius ætatis, vt excusaretur, si forte tunc ita iuuenis errasset. PROBATOS, facile primas tulisse, supra. EOS IPSOS, Cottam, & Sulpicium. RELIQVOS, Varium, Pomponium, Curionem, Fusium, Drusum, quos supra proposui me esse dicturum: vel reliquos omneis, de quibus in hoc dialogo toto sum dicturus. VT INSTITVI, vt supra proposui: vel vt institui à principio, quum institui oratorum genera distinguere ætatibus, quod supra dictum est. HOS, bonos. QVAERIMVS, quamuis interdum aliquos referamus, qui ne oratores quidem sunt habiti, supra. DVO GENERA, vide, quæ diximus supra, vbi de Ser. Galba sumus locuti. VNVM ATTENVATE, PRESSEQVE, ALTERVM SVBLATE, AMPLEQVE DICENTIVM, hic omittit genus mediocriter dicentium, vt supra de Ser. Galba diximus. SVBLATE, AMPLEQVE, aliter sublate, altéque. ID, genus. MELIVS EST, de duobus loquens sic dixit, in libello vero de Optimo genere oratorum, est omnium optimum. SPLENDIDIVS, ET MAGNIFICENTIVS, in quo qui versantur, grandiloqui, vehementes, varii, copiosi, graues, ad permouendos, & conuertendos animos instructi, & parati in Oratore dicuntur. TAMEN, γνώμα. IN BONIS, in his, quæ bona sunt, vt bonum est genus etiam attenuate, presséque dicentium: quod nunc probat, vt Cottam laudet, qui genere illo vtebatur, & in eo summus erat ita, vt merito deberet laudari. CAVENDA EST, cauenda est inopia, & ieiunitas, quòd sint finitima vitia, & propinqua, libro quarto ad Herennium, vbi sic scribitur: qui non possunt in illa facetissima verborum attenuatione commode versari, veniunt ad aridum, & exangue genus orationis, quod non alienum exile nominari. PRESSO ILLI ORATORI, attenuate, presséque dicenti: libro tamen secundo de Oratore, Thucydidem pressum vocat, quem supra diximus in vehementi siue grandi dicendi genere versatum fuisse. INOPIA, ET IEIVNITAS, sic infra ieiunitatem, & siccitatem, & inopiam dixit: quod genus orationis aridum, exangue, & exile libro quarto ad Herennium vocatur. AMPLO AVTEM, oratori autem sublate, ampléque dicenti. INFLATVM, ET CORRVPTVM, quod turget, & inflatum est, & suffultum dicitur libro quarto ad Herennium. GENVS, cauendum, vt vitium finitimum, & propinquum, vt diximus. INVENIEBAT, ab inuentione, quæ prima debet esse in oratore, Cottam, vt Antonium supra, & alios, commendat. IGITVR, vt eò reuertar, vnde fluxit oratio. ACVTE, nam Cotta summo ingenio fuit præditus, vt ait Cicero in oratione in Pisonem: hinc libro primo de Oratore dicitur genus dicendi acutissimum, ac subtilissimum esse consecutus. COTTA, C. Aurelius Cotta: & Caius apud Ciceronem, Sallustium, Asconium, Cassio-

dorum, & in veterum monimentis appellatur, non Lucius, vt quidam male scribunt. Is, vt supra diximus, Rutiliæ filius fuit, qui, quod libro secundo de Officiis est scriptum, gloriari solebat, se sine vllo munere adeptum esse omnia, quæ haberentur amplissima, quod Philippus etiam dicebat. Consul igitur cum L. Octauio an. ab V. C. sexcentesimo septuagesimo nono fuit, &, vt in oratione pro C. Cornelio Cicero scripsit, paulum Tribunis plebis non potestatis, sed dignitatis addidit, hoc est, vt interpretatur Asconius, legem tulit, vt Tribunis plebis liceret postea alios magistratus capere, quod lege Syllæ iis erat ademptum: quod Macer Tribunus plebis apud Sallustium in oratione quadam his verbis significat: C. Cotta ex factione media Consul aliter, quàm metu iura quædam Tribunis plebis restituit. Dicitur Cotta in oratione pro C. Cornelio, de suis legibus abrogandis ipse ad senatum retulisse: deinde, vt infra dicitur, ex Consulatu in Galliam est profectus: & triumphi cupiditate, nullo certo hoste, flagrauit: quem tamen honorem illi mors ademit, vt ait Cic. in oratione in Pisonem: vbi sic Asconius scribit: fuit C. Cotta orator ille compar P. Sulpicii, qui est in dialogis Ciceronis de Oratore scriptis: qui, quum decretus illi esset triumphus, mortuus est ante diem triumphi, quum cicatrix vulneris eius, quod ante plures annos in prælio acceperat, rescissa esset repente. Apud Sallustium extat oratio tanquam ab eo Consule habita. De cæteris eius magistratibus nihil scriptum video, nisi tum Tribunatum plebis eum petiisse, quum L. Crassus, M. Antonius, & alii de oratore finguntur disputasse, eóque magistratu per inuidiam depulsum fuisse: vt libro primo, & tertio de Oratore leges: vbi Cicero refert illum sibi locos, ac sententias illius disputationis tradidisse. nam Cicero libro primo de Natura Deorum suum familiarem vocat ob id fortasse, quòd vterque orator esset, & Academicus, vt in ipsis libris de Natura Deorum describitur Cotta, & Pontifex appellatur. Is quum esset in ambitione artifex, dicere solebat, se operam suam, quod non contra officium rogaretur, polliceri solere omnibus, impertire iis, apud quos optime poni arbitraretur, ideóque se negare nemini, quòd sæpe causa, cur is, cui pollicitus esset, non vteretur, sæpe, vt magis esset vacuus, quàm putasset: hoc Q. Cicero in libello de Petitione Consulatus scribit. Cætera vero suis locis dicuntur. DICEBAT PVRE, ET SOLVTE, nam Cotta remissus erat, & lenis, & propriis verbis comprehendens solute, & facile sententiam, infra: & libro tertio de Oratore, Cotta limatus erat, subtilis, rem explicans propriis, aptísque verbis. REMISERAT, hinc remissus infra dicitur. Idem Cicero libro primo de Legibus postea se fecisse testatur. GENVS, attenuatum, vt diximus: vel ἠθικόν, quod sit come, iucundum, ad beneuolentiam conciliandam paratum, vt ait in Orat. NIHIL, repetitio. EIVS, C. Cottæ. SINCERVM, purum. nam pure dicebat, paulo ante. SICCVM, ATQVE SANVM, siccos, atque sanos oratores, in quibus non sit vitiosa abundantia, in libello de Optimo genere oratorum vocat. VIX POSSET, quòd ipsam contentionem remiserat, supra. EO GENERE, amplo, vehementi, & quo flectuntur animi. DICERET, qui nihil ample diceret, in Oratore. TRACTANDO TAMEN IMPELLEBAT, nam semper in causa hærebat, & quod iudici probandum esset, quum acutissime vidisset, omissis cæteris argumentis, in eo mentem, orationémque defigebat, vt libro tertio de Oratore scribitur. FACERENT, secundum illum, quem defendebat ipse, iudicarent: certe, quod diceret, probarent. COMMOTI, oratione etiam attenuata, quam Cicero hoc verbo, & numero exprimit. SVLPICIO, de quo dicendum. CONCITATI, ampla, grandi, & concitata

oratione,

oratione, quam verbo item Cic.& numero nobis exprimit. Atque hoc loco nos de Ioáne Cęsario,& Io. Bapt. Gyraldo viris doctissimis, quorú alter Romæ, alter Ferrariæ literas profitetur, ex his quæ sæpius à multis audiuimus, idé propemodú, quod Cic. de Sulpicio, & Cotta, iudicamus. FVIT ENIM, αἰτιολογία, qua docet, cur dixerit, iudices à Sulpicio concitatos fuisse, quaque commode à Cotta ad Sulpicium transit. SVLPICIVS, P. Sulpicius Rufus, vt à Valerio Maximo vocatur: cuius eloquentiam accusatio illustrauit, quú seditiosum,& inutilem ciuem C. Norbanú in iudicium vocauit, vt lib. secundo de Officiis,& lib. primo de Orat. scribitur. fuit vero C. Cottæ propè ęqualis, lib. tertio de Orat. hinc lib. primo de Orat. ita scriptum est: C. Cotta tum Trib. pleb. petebat,& P. Sulpicius deinceps eum magistratum petiturus putabatur: quem postea est adeptus, & ab initiis bonarú actionum ad perditas, vt loquitur Asconius, progressus est, quú prius esset rectissima voluntate, vt ait Paterculus: quod & initium bellorú ciuilium fuit. nam primum intercessit, ne exules, quibus causam dicere non licuisset, reducerentur: deinde idem immutata voluntate, quum eandem legem ferret, aliam se ferre dicebat propter nominum cómutationem. nam non exules, sed vi eiectos se reducere aiebat, lib. secúdo ad Herenn. hinc Liuius ita lib. septuagesimo septimo scripsit: Quú P. Sulpicius Trib. pl. autore C. Mario, perniciosas leges promulgasset, vt exules reuocarétur, & noui ciues, libertiniq. distribuerétur in tribus: & vt Marius aduersus Mithridaté Ponti regem dux crearetur: & aduersantibus Consulibus Q. Pompeio, & L. Syllæ vim intulisset, occiso Q. Pópeii Cósulis filio, genero Syllæ, L. Sylla Consul cum exercitu in vrbem venit, & aduersus factioné Sulpicii, & Marii in ipsa vrbe pugnauit, eámq. expulit: ex quo duodecim à senatu hostes, inter quos C. Marius pater,& filius, iudicati sunt. P. Sulpicius, quú in quadam villa lateret, indicio serui sui retractus, & occisus est: seruus, vt pręmiú promissum indicii haberet, manumissus est, & ob scelus domini proditi de saxo deiectus est. Idé propè scribút Val. Max. lib. sexto cap. quinto, Plutar. in Sylla,& Paterculus hoc modo: Sulpicium assecuti equites, in Laurétinis paludibus iugulauere, capútq. eius erectú, & ostentatum pro rostris, velut omen imminentis proscriptionis fuit. Hinc in oratione tertia in Catilinam Cic. sic ait: L. Sylla P. Sulpicium oppressit. libro vero quarto ad Herenn. ita scriptum videbis: Sulpicio, cui paulo ante omnia concedebant, eum breui spatio non modo viuere, sed etiam sepeliri prohibuerunt: & libro item primo ad Herenn. In hominem transfertur crimen, vt si accusetur is, qui P. Sulpicium se fateatur occidisse, & id iussu Consulum defendat, vt eos dicat non modo imperasse, sed rationem quoq. ostendisse, quare id facere liceret. Cic. autem lib. tertio de Orat. sic rem totam cóplectitur. Sulpicius, qui in eadem inuidiæ flamma fuisset, quibuscum priuatus coniunctissime vixerat, hos in Tribunatu spoliare instituit omni dignitate: cui quidem ad summam gloriam eloquentiæ florescenti ferro erepta vita est,& pœna temeritatis non sine magno Reip. malo constituta. Vixerat auté coniunctissime cum Q. Pompeio, qui tunc Consul erat, vt in Lęlio legimus. Hunc Sulpicium Plutarchus in Sylla ἄνθρωπον οὐδενὸς δεύτερον ἐν τοῖς ἄκροις κακίας vocat,& alia scribit, quæ videre poteris. GRANDIS, omnino enim in illud genus eum Crassi magnificum, atque præclarum natura ipsa ducebat, vt libro secundo de Oratore dicitur. Hinc eum in oratione de Responsis ita describit: quid ego de P. Sulpicio loquar? cuius tanta in dicendo grauitas, tanta iucunditas, tanta vbertas fuit, vt posset, vel vt prudentes errarent, vel vt boni minus bene sentirent, perficere dicendo. VT ITA DICAM, accipit veniam, dicturus, tragicus orator, quod dure dictum videri poterat.

TRAGICVS, vehemens, grandiloquus, quales perſonæ tragicæ, quæ ſæpe retinent ampullas,& ſeſquipedalia verba,& non proiiciunt, vt ait Horatius. Vnde prouerbium, τραγικῶς λέγειν. nam omne genus ſcripti grauitate tragœdia vincit. Sulpicius igitur talis erat, acer, vt ait Paterculus, & fortiſsimo quodam animi impetu vtebatur, vt libro tertio de Orat. ſcriptum videmus. Ariſtoteles quoq. lib. tertio Rhetoricæ σεμνὸν, καὶ τραγικὸν iungit. MAGNA, pleniſsima,& maxima, lib. tertio de Orat. quin libro primo de Orat. Craſſus affirmat, ſe neminem audiſſe voce pleniorem, nec id ipſum libro ſecundo M. Antonius negat. SVAVIS, neminem voce ſuauiorem Craſſus audiuerat, vt ait lib. primo de Orat. SPLENDIDA, clara, quod vnum eſt è duobus, quę ſequimur in voce, libro primo de Officiis. vox talis in Pompeio fuit, infra. GESTVS, ET MOTVS, creſcit oratio, nam motus plus complectitur. VENVSTVS, aptus, lib. primo,& ſecundo de Orat. cum dignitate, lib. tertio de Orat. AD FORVM, NON AD SCENAM INSTITVTVS VIDERETVR, conuenit enim, in geſtu nec venuſtatem conſpiciendam, nec turpitudinem eſſe, ne aut hiſtriones, aut operarii videamur eſſe, lib. tertio ad Herenn. INCITATA, ET VOLVBILIS, vtebatur enim celeri, & concitata oratione, quod erat ingenii, lib. ſecundo de Orat. NEC EA REDVNDANS TAMEN, NEC CIRCVNFLVENS ORATIO, quamuis à principio verbis efferueſcentibus,& paulo nimium redundantibus vteretur, quod erat ætatis: ſed poſtea rationem mutarat, lib. ſecundo de Orat. CRASSVM, L. Craſſum oratorē, ſupra. HIC, P. Sulpicius. VOLEBAT IMITARI, nam L. Craſsi amore incenſus, ab eo nuſquā diſcedebat, lib. primo de Orat. & ab Antonio monitus Craſſum ipſum imitabatur, lib. ſecūdo, & tertio de Orat. COTTA MALEBAT ANTONIVM, C. Cotta malebat imitari M. Antoniū. hinc lib. ſecūdo de Orat. quū etiam tum in lecto Craſſus eſſet,& apud eum Sulpicius ſederet, Antonius cum Cotta in porticu inambulabat. AB HOC, C. Cotta. VIS, δύναμις. ABERAT, quia contentionem omnem remiſerat, ſupra. ANTONII, in quo quum alia magna, tum actio fuit ſingularis. AB ILLO, P. Sulpicio. LEPOS, ſupra.

O magnam, inquit, artem, Brutus: ſiquidem iſtis, cum ſummi eſſent oratores, duæ res maximæ altera alteri defuit. Atque in his oratoribus illud animaduertendum eſt, poſſe eſſe ſummos, qui inter ſe ſint diſsimiles. nihil enim tam diſsimile, quàm Cotta Sulpicio; & vterque æqualibus ſuis plurimum præſtitit. quare hoc doctoris intelligētis eſt, videre quò ferat natura ſua quenque;& ea duce vtentem ſic inſtituere, vt Iſocratem in acerrimo ingenio Theopompi,& leniſsimo Ephori dixiſſe traditum eſt, alteri ſe calcaria adhibere, alteri frænos. Sulpicii orationes quæ feruntur, eas poſt mortem eius ſcripſiſſe P. Canutius putatur æqualis meus, homo extra noſtrum ordinem meo iudicio diſertiſsimus. ipſius Sulpicii nulla oratio eſt: ſæpéque ex eo audiui, cum ſe ſcribere neque conſueſſe, neque poſſe diceret. Cottæ pro ſe lege Varia quæ inſcribitur, eam L. Aelius ſcripſit Cottæ rogatu. fuit is omnino vir egregius, & eques Romanus cū primis honeſtus; idémq. eruditiſsimus & Græcis literis,& Latinis, antiquitatíſque noſtræ & in inuentis rebus,& in actis, ſcriptorūq. veterū literate

peritus;

peritus . quam ſcientiam Varro noſter acceptã ab illo, auctámq. per ſeſe vir ingenio præſtãs, omníq. doctrina, pluribus & illuſtrioribus literis explicauit . ſed idem Aelius Stoicus eſſe voluit, orator autẽ nec ſtuduit vnquam, nec fuit: ſcribebat tamen orationes, quas alii dicerẽt, vt Q. Metello F. vt Q. Cæpioni, vt Q. Pompeio Rufo : quanquam is etiam ipſe ſcripſit eas, quibus pro ſe eſt vſus, ſed nõ ſine Aelio. his enim ſcriptis etiam ipſe interfui, cum eſſem apud Aelium adoleſcens, eúmque audire perſtudioſe ſolerem. Cottam autem miror, ſummum ipſum oratorem, minimẽq. ineptum, Aelianas leueis oratiunculas voluiſſe exiſtimari ſuas.

o, ἐπιφώνημα. MAGNAM, quæ ſummos faciat oratores, & diſsimiles, & quibus etiã aliquid deſit. ARTEM, dicendi. SIQVIDEM, αἰτιολογία, quare magna. ISTIS, Cottę, & Sulpicio. DVAE RES, vis Antonii, & lepos Craſsi. MAXIMAE, lege librũ ſecundum de Orat. ALTERA ALTERI, vis Cottæ, lepos Sulpicio. ATQVE, loquitur Cicero. HIS, Cotta, & Sulpicio. NIHIL ENIM, αἰτιολογία. COTTA, preſſus orator, ſupra. SVLPICIO, grãdi oratori, ſupra. PRAESTITIT, nam primas ipſi tulerũt, ſupra. QVARE, quũ Cotta, & Sulpicius tam diſsimiles fuerint, & tamen ſummi. DOCTORIS, Rhetoris, vel cuiuſlibet, vt ſit γνώμη. VIDERE, vt faciebat Apollonius, lib. primo de Oratore, & faciendum præcipit Antonius libro ſecundo de Oratore. QVO, ad quod genus dicendi, vel ad quod ſtudium : ſi ſit γνώμη. EA DVCE VTENTEM SIC INSTITVERE, ad cuiuſq. enim naturam inſtitutio doctoris eſt accommodanda. ISOCRATEM, ſupra. ACERRIMO, exultante verborum audacia, libro tertio de Oratore, elatione, atque altitudine orationis vtente, ſupra. LENISSIMO, hinc lenis orator in Oratore dicitur, quòd cunctaretur, & quaſi verecundaretur, libro tertio de Oratore. EPHORI, Ephorus Demophili filius Κυμαῖος fuit, vt Plutarchus in Iſocrate, & Suidas ſcribunt. Hunc, quum profeciſſet nihil, è ludo digreſſum, & mox à patre, ſecunda mercede pacta, remiſſum Iſocrates δίφορον vocabat: ad quem erudiendum multum ſtudiĩ contulit, quum & materiam illi ad chriam ſuppeditaret, vt Plutarchus ſcribit. Hic, vt ait Suidas, in moribus quidem ſimplex fuit, in hiſtoriæ vero explicatione ſupinus, & languidus, vt qui virium nihil haberet: qui ſcripſit librum, quem ἐπιχώριον inſcripſit, vt Plutarchus in Homeri vita teſtatur. Hinc Cicero libro ſecundo de Oratore, & Quintilianus lib. decimo inter hiſtoricos ipſum numerant, quamũis idem Cicero in Oratore vocet oratorem. DIXISSE, vt Plato de Ariſtotele, & Xenocrate dicebat, quod Diogenes in Xenocrate refert. TRADITVM EST, à ſcriptoribus antiquis, quorum ſcripta nunc non extant: ſed Cicero ipſe lib. tertio de Orat. & lib. ſexto ad Atticum, Quintilianus lib. ſecũdo cap. nono, & Suidas tradunt. ALTERI, Ephoro, lib. tertio de Oratore. CALCARIA, κέντρον, vt ait Suidas. ALTERI, Theopompo, libro tertio de Oratore. FRENOS, χαλινόν, vt ait Suidas. P. CANVTIVS, in oratione pro Cluẽtio. aliter P. Camitius. AEQVALIS MEVS, vt cognoſcitur in oratione pro Cluentio. NOSTRVM ORDINEM, ſenatorium, vt puto. DISERTISSIMVS, eloquentiſsimus, in primis ingenioſus, & in dicẽdo exercitatus, ac peritus in oratione pro Cluẽtio vocatur. NEQVE CONSVESSE, ne domeſticus etiam labor accederet ad forenſem, vt ſupra de Galba dixit . aliter neque conſueuiſſe. COTTAE, C. Cottæ. PRO SE LEGE VARIA QVAE IN-

SCRIBITVR, aliter pro lege Varia quæ inſcribitur, id eſt, quæ inſcribitur, oratio C. Cottæ pro lege Varia: de qua dicetur infra. EAM, orationem. L. AELIVS, de quo plura inuenire non potuimus, quàm hic dicuntur: niſi quòd Plinius libro nono capite trigeſimo quinto, & Chariſius libro primo L. Aelium Stilonem vocant: vnde cognoſcimus apud Quintilianum libro decimo ſic legendum eſſe. Hoc loco L. Aelium nobis talem deſcribit Cicero, qualem nos hodie Ludouicum Caſteluetrium Mutinenſem eſſe iudicamus. COTTAE, C. Cottæ. IS, L. Aelius. PERITVS, ita peritus, vt Varro libro primo Academicarum quæſtionum ita loquatur: Feci, vt multa nota eſſent noſtris: à Græcis enim peti non poterant, ac poſt L. Aelii noſtri occaſum ne à Latinis quidem. & ipſemet Varro libro tertio capite duodecimo de Re ruſtica L. Aelium autorem ſequitur. VARRO, M. Terentius Varro. NOSTER, ſupra. ILLO, L. Aelio. INGENIO, quod tantum fuit, vt illud etiam Cic. lib. decimo tertio ad Atticum vereatur. OMNIQVE DOCTRINA, ſic etiam Philippica ſecunda. PLVRIBVS, pluribus literis, pluribus libris, pluribus ſcriptis. Sic enim literas interdum poni diximus in principio. Plura vero ſcripſit Varro, quàm alius quiſpiam, vt lib. primo Academicarum quæſtionũ, & Philippica ſecunda Cic. teſtatur. ſed de Varronis libris in Zephyro, ſi Deus volet, plura dicemus. IDEM AELIVS, idem L. Aelius, de quo dicere cœpimus. STOICVS ESSE VOLVIT, & qui Stoici volunt eſſe, nõ ſolent eſſe oratores, quòd Stoici traducti à diſputando ad dicendum inopes reperiuntur, ſupra. NEC STVDVIT VNQVAM, eſſe. NEC FVIT, orator ipſe nunquam fuit, ſupra. SCRIBEBAT, ſcriptitabat, ſupra. ORATIONES, orationes multas, ſupra. Q. METELLO, vix ſciri poſſe certo credimus, quis hic Q. Metellus fuerit, quũ tot eo tẽpore fuerint Metelli: quia tamen cum duobus Conſularibus numeratur, & videtur accuſatus fuiſſe ſic, vt L. Aelii oratione vſus ad ſe defendendum dicatur, putamus hũc eſſe Q. Cęcilium Metellum Nepotẽ Balearici filium, qui Conſul cũ T. Didio an. ab V. C. ſexcẽteſimo quinquageſimo ſexto fuit, & à C. Curione patre fuit accuſatus, vt Aſconius ſcribit. F. Filio ſcilicet Balearici, vt diximus: ſed quia raro, & penè nunquam filius ſine patris prænomine ſcribitur, videndum eſt, ne F. fecit, interpretandũ ſit, & dicendum: Aelius ſcribebat orationes, quas alii dicerẽt, vt fecit Q. Metello, vt locutio ſit, qualis illa in oratione in Piſonẽ: huius te cupiditati obſequi dixiſti, ſicuti ego feciſſem in collega meo. Nec ego magnopere repugnẽ, ſi quis exiſtimet hãc notã, ſiue literã delendam, vt è proxime ſequẽti natam, quæ ſit u, quòd F. Aeolicũ digãma vocetur, & pro u ſæpe ponatur, vt Serfius, pro Seruius: qua de re plura ſcribunt Grãmatici. Q. CAEPIONI, cuius ore reſpõdit Aelius orationi, quam T. Betutius Barrus cõtra Cæpionẽ ipſum ſcripſerat, ſupra. Q. POMPEIO RVFO, qui Prætor vrbanus paucis diebus ante, quàm L. Craſſus de Orat. loqueretur, lib. primo de Orat. & poſtea Conſul cũ L. Cornelio Sylla an. ab V. C. ſexcẽteſimo ſexageſimo ſexto fuit, vt Cic. in oratione prima & ſecũda cõtra Rullum meminit: cuius etiam Conſulis filium, eundémq. Syllæ generum P. Sulpicius, de quo diximus, per emiſſarios factionis ſuæ interfecit, vt Liuius lib. ſeptuageſimo ſeptimo, & Paterculus lib. ſecũdo ſcribũt: Nec ita multo poſt Q. ipſe Põpeius adhuc Cõſul ab exercitu Cn. Põpeii Strabonis Procõſulis ſeditione, ſed quã dux excitauerat, interfectus eſt. IS, Q. Põpeius Rufus. EAS, orationes. PRO SE EST VSVS, vt arbitror aduerſus P. Sulpiciũ, qui Trib. pl. ab eo, qui tũ erat Conſul diſsidebat, quicũ cõiunctiſsime, & amãtiſsime vixerat, vt in Lælio ſcribitur. hinc Craſſus lib. primo de Orat. cũ Sulpicio, & aliis loquens, dixit, Q. Põpeii Prætoris vrbani familiaris noſtri. vel potius quum pro ſe lege Varia diceret, infra.

infra. NON SINE AELIO, non ſine L. Aelio, & videtur ad illud reſpicere, Hercules non ſine Theſeo. HIS, orationibus. ENIM, αἰτιολογία, quo pacto ſcire hoc ipſum potuerit. SCRIPTIS, alii maluntlegere, ſcribendis. EVMQVE, vt hominem eruditiſsimum, vt ſupra vocauit. COTTAM, C. Cottam. SVMMVM IPSVM ORATOREM, ſupra. LEVES, vt à Stoico ſcriptas, & ab eo, qui orator nec ſtuduit vnquam, nec fuit, ſupra. VOLVISSE, quum L. Aelium rogauit, vt eam ſcriberet, quæ pro Varia lege inſcribebatur, ſupra.

His duobus eiuſdem ætatis annumerabatur nemo tertius: ſed mihi placebat Pomponius maxime, vel dicam minime diſplicebat. locus erat omnino in maximis cauſis præter eos, de quibus ſupra dixi, nemini: propterea quòd Antonius, qui maxime expetebatur, facilis in cauſis recipiendis erat, faſtidioſior Craſſus, ſed tamen recipiebat: horum qui neutrum habebat, confugiebat ad Philipum ferè, aut ad Cæſarem: Cotta & Sulpicius expeteban tur. ita ab iis ſex patronis cauſæ illuſtres agebantur: neque tam multa, quàm noſtra ætate, iudicia fiebant: neque hoc, quod nunc fit, vt cauſæ ſingulæ defenderentur à pluribus: quo nihil eſt vitioſius. reſpondemus iis, quos non audiuimus. in quo primum ſæpe aliter eſt dictum, aliter ad nos relatum: deinde magni intereſt coràm videre me, quemadmodum aduerſarius de quaque re aſſeueret; maxime autem, quemadmodum quæque res audiatur. ſed nihil vitioſius, quàm, cum vnum corpus debeat eſſe defenſionis, naſci de integro cauſam, cum ſit ab altero perorata. omnium enim cauſarum vnum eſt naturale principium, vna peroratio: reliquæ partes, quaſi membra ſuo quæque loco locata, ſuam & vim, & dignitatem tenent.

HIS DVOBVS, C. Cottæ, & P. Sulpicio. nam L. Aelium, & Q. Pompeium Rufum, quos laudauit, aliud agens, nominauit, quum de illis ſupra ne ſe quidem dicturum propoſuiſſet. EIVSDEM AETATIS, cuius Cotta, & Sulpicius fuerunt. ANNVMERABATVR, ab aliis. TERTIVS, orator. SED, quamuis ab aliis nemo tertius annumeraretur. PLACEBAT, Pomponius mihi placebat vt tertius, quamuis in propoſitione Q. Varium tertio loco poſuerim, ordinem, vt nunc facio, poſtea mutaturus, & tamen infra ſuo loco, & ordine de Pomponio relaturus. POMPONIVS, Cn. Pomponius, infra. VEL DICAM, correctio. MINIME DISPLICEBAT, λιτότης eſt hoc loco, ἀντίθετος προσονομασία, vt quiuis intelligere poterit. DISPLICEBAT, dichoreus. LOCVS ERAT, αἰτιολογία, quare Pomponius quum ſatis bonus orator eſſet, tamen ne tertius quidem illis duobus annumerabatur: quia tunc etiam viuebant illi magni oratores, quos ſupra dixit, ita, vt, præter eos, nemini locus eſſe poſſet in magnis cauſis, in quibus boni oratores potiſsimum cognoſcuntur. MAXIMIS CAVSIS, in quibus de magnis rebus agitur, vt ſunt cauſæ repetundarum, ambitus, & maieſtatis, & reliquæ huiuſcemodi. EOS, M. Antonium, L. Craſſum, L. Philippum, C. Cæſarem, C. Cottam, & P. Sulpicium.

PROPTEREA QVOD, αἰτιολογία αἰτιολογίας, quare nemini locus erat. ANTONIVS, M. Antonius, supra. EXPETEBATVR, expetebatur à reis patronus, quia tantus erat, quantus supra descriptus est. FACILIS, & quum vir tantus facile causas reciperet, quis non mallet illum, quàm alium quempiam patronum eligere? FASTIDIOSIOR, in causis recipiendis. CRASSVS, L. Crassus. SED TAMEN, quamuis in causis recipiendis esset fastidiosior. RECIPIEBAT, causas. HORVM, M. Antonii, & L. Crassi. HABEBAT, patronum. CONFVGIEBAT, si modo eligendi patroni potestas erat, vt supra diximus. PHILIPPVM, L. Philippum, qui M. Antonio, & L. Crasso proximus accedebat, supra. CAESAREM, C. Iulium Cæsarem, qui facetiis æqualibus præstitit, supra. COTTA, ET SVLPICIVS, de quibus supra diximus. EXPETEBANTVR, quòd æqualibus suis plurimum præstarent, supra. AB IIS SEX PATRONIS, M. Antonio, L. Crasso, L. Philippo, C. Cæsare, C. Cotta, & P. Sulpicio. AGEBANTVR, sic, vt, præter eos, in maximis causis nemini locus esset. NEQVE TAM MVLTA, altera αἰτιολογία, quare duobus illis nemo tertius annumeraretur, quia tam multa iudicia tum non fiebant, & quæ fiebant, in his illi sex patroni regnabant: & ita neq. Pomponius, neque alius poterat excellere. FIEBANT, quamuis etiam multo ante plura fieri cœpissent, vt supra de Carbone dictũ est: sed indies plura postea sunt facta. NEQVE HOC, fiebat. & est tertia αἰτιολογία, quia tunc tot patroni vnam causam non defendebant: quod si factum fuisset, præter illos sex supra dictos, aliis etiam locus in causis maximis esse potuisset. M. tamen Antonius lib. secundo de Orat. ita loquitur: illos errare arbitror, qui, si quando (id quod nunquam mihi placuit) plureis adhibent patronos, vti quemque eorum minimum putant esse, ita eum primum volunt dicere: quæ verba ostendunt, tum quoque morem fuisse, vt singulæ causæ defenderentur à pluribus, quod hic Cicero negat, sed negat ita, vt velit dicere, quamuis etiam tum plures adhiberentur patroni, sua tamen ætate multo plures adhibitos fuisse, quod Asconius hisce verbis clarius ostendit: Defenderunt Scaurum sex patroni, quum ad id tempus raro quisquam pluribus, quàm quatuor vteretur: ac post bella ciuilia ante legem Iuliam ad duodenos patronos est peruentum. QVO NIHIL EST VITIOSIVS, ob id M. Antonio nunquam placuit, vt paulo ante retulimus. RESPONDEMVS, αἰτιολογία, quare sit vitiosum. IIS, aduersariis. NON AVDIVIMVS, quòd abessemus. Neque enim patroni omnes simul conueniebant. EST DICTVM, ab aduersariis. RELATVM, à clientibus, vel ab aliis, qui aduersarios dicentes audiuerint. MAGNI INTEREST, quoniam qui videt, orationem suam potest ad vnam quanque rem, prout ab aduersario dicta, vel à iudicibus audita fuerit, accommodare. ME, & quemlibet patronum. AVDIATVR, à iudicibus. dichoreus. SED NIHIL VITIOSIVS, ἐπανάληψις. NASCI DE INTEGRO CAVSAM, videtur enim de integro causa nasci, quũ illam iam peroratã ab alio alius dicit. OMNIVM ENIM CAVSARVM, αἰτιολογία, quare sit vitiosum, quod dixit, sed αἰτιολογία, quæ cohærere nõ videatur, nisi sic dicas: vitiosum est illud, quoniam difficile, & penè ἀδύνατον est cauere, ne aliquid dicas, quod non conueniat eius orationi, qui ante te dixerit: quum vix in oratione possis effugere, quin interdum aliquid dicas, quod contrarium videatur: quamuis oratio duas minimum partes habeat ita naturales, vt vix errare possis: reliquæ tamen ita sunt collocandæ, vt prorsus respondeant. Sed & reliquas partes Cicero libro secundo de Oratore vt naturales ita describit: vt aliquid ante rem dicamus, deinde vt rem exponamus, post vt eam probemus, nostris præsidiis

diis confirmandis, contrariis refutandis, deinde vt concludamus, atque ita peroremus, hoc dicendi genus natura ipsa præscribit. hoc tamen loco duas potissimum partes naturales esse dicit, principium, & perorationem, & quidem omnium causarum, quòd natura nos doceat, vt aliquid ante quamlibet rem, siue causam dicamus, & peroremus, quamuis causarum omnium propria principia esse debeant, vt ait libro secundo de Oratore: sed vix aliquid in principiis, & perorationibus dici potest, quod magnopere possit repugnare. RELIQVAS PARTES, narratio, diuisio, confutatio, & confirmatio. MEMBRA, translatio. LOCATA, vt à M. Antonio locabantur, supra: quamuis ibi de dispositione parte orationis loquatur, vt diximus, tamen huc etiam referri potest.

Cum autem difficile sit in longa oratione non aliquando aliquid ita dicere, vt sibi ipse non conueniat: quanto difficilius cauere, ne quid dicas, quod non conueniat eius orationi, qui ante dixerit? sed quia & labor multo maior est totam causam, quàm partem dicere; & quia plures ineuntur gratiæ, si vno tempore dicas pro pluribus: idcirco hanc consuetudinem lubenter asciuimus. erant tamen, quibus videretur illius ætatis tertius Curio, quia splendidioribus fortasse verbis vtebatur, & quia Latine non pessime loquebatur, vsu credo aliquo domestico, nam literarum admodum nihil sciebat. sed magni interest, quos quisque audiat quotidie domi, quibuscum loquatur à puero, quemadmodum patres, pædagogi, matres etiam loquantur. legimus epistolas Corneliæ matris Gracchorum: apparet filios non tam in gremio educatos, quàm in sermone matris. auditus est nobis Læliæ Caii filiæ sæpe sermo: ergo illam patris elegantia tinctam vidimus, & filias eius Mutias ambas, quarum sermo mihi fuit notus; & neptes Licinias, quas nos quidem ambas, hanc vero Scipionis etiam tu Brute credo aliquando audisti loquentem. Ego vero, ac lubenter quidem, inquit Brutus; & eo lubentius, quòd L. Crassi erat filia. Quid Crassum, inquam, illum censes istius Liciniæ filium, Crassi testamento qui fuit adoptatus? Summo iste quidem dicitur ingenio fuisse, inquit. & vero hic Scipio collega meus mihi sanè bene & loqui videtur, & dicere. Recte, inquam, iudicas Brute. etenim istius genus est ex ipsius sapientiæ stirpe generatum. nam & de duobus auis iam diximus, Scipione, & Crasso; & de tribus proauis; Q. Metello, cuius quatuor filii; P. Scipione, qui ex dominatu Ti. Gracchi priuatus in libertatem Rempub. vindicauit; Q. Scæuola Augure, qui peritissimus iuris, idémque patronus est habitus. iam duorum abauorum quàm est illustre nomen, P. Scipionis, qui bis Consul fuit, qui est Corculum dictus, alterius omnium sapientissimi C. Lælii? O generosam, inquit, stirpem, &, tan-

quam in vnam arborem plura genera, sic in istam domum multorum insitam atque illuminatam sapientiam.

DIFFICILE, vt postea difficile fuit M. Antonio, quicum Cicero Philippica secunda sic loquitur: tam eras excors, vt tota in oratione tecum ipse pugnares: vt non modo non cohærentia inter se diceres, sed maxime disiuncta, atque contraria: vt non tanta mecum, quanta tibi tecum esset contentio. LONGA, quum sæpe in breui oratione, atque adeo in scriptis id fiat, vt infra de Curione dicetur. IPSE, orator quiuis. QVANTO, argumentatio ex cõparatione maiorũ hoc modo: si quis aliquid ita solet dicere, vt ipse sibi non conueniat, multo magis poterit dicere, quod nõ conueniat eius orationi, qui ante dixerit. EIVS, oratoris. DIXERIT? in ea causa, quã tu quoq. defendas. SED QVIA, duplex αἰτιολογία, quare, quum vitiosum sit, tamen fiat · quia vitatur labor ille maior, & gratiæ plures ineuntur. TOTAM CAVSAM, quam totam dicat, qui solus est patronus, necesse est. SI VNO TEMPORE DICAS PRO PLVRIBVS, nam quum plures vnam dicunt causam, eam sic partiuntur, vt & eam quisque minore labore dicat, id est suam partem defendat: & posit etiam eodem penè tempore, iisdem certe diebus, quibus illa agitur, alias causas apud alios iudices defendere. Quòd si eam solus diceret, & maiorem laborem in ea sustineret, nec, in ea occupatus, pro aliis posset dicere. CONSVETVDINEM, vt causæ singulæ defendantur à pluribus. ASCIVIMVS, quamuis esset vitiosa, vt dictum est. ERANT, aliqui. ad rem reuertitur. TAMEN, quamuis dixerim, mihi Pomponium minime displicuisse. ILLIVS AETATIS, eiusdem ætatis, paulo ante. TERTIVS, quamuis ab aliis nemo tertius annumeraretur, supra. CVRIO, C. Scribonius Curio C. Curionis oratoris, de quo supra diximus, filius, libro secundo de Oratore: & C. Curionis, de quo dicetur infra, pater. Huic Burbuleius cognomen imposuit, vt Plinius libro septimo capite duodecimo, & Valerius Maximus lib. nono capite decimo quinto scribunt: qui adolescens contra M. Antonium apud Centumuiros pro fratribus Cossis dixit, libro secundo de Oratore: & Q. Cæcilium Metellum Nepotem Balearici filium, vt ait Asconius, accusauit. Hic gloriari solebat, se sine vllo munere adeptum esse omnia, quæ haberentur amplissima, libro secundo de Officiis. Tribunus igitur plebis, vt infra videre licet, fuit L. Cæsare, P. Rutilio Consulibus: ac diu siluit, vt semel à concione vniuersa relictus est. Videtur in Asia Prætor fuisse: certe ibi quum esset, illi Sylla imperauit, vt Nicomedem, & Ariobarzanem in Cappadociam deduceret, vt Appianus in Mithridatico refert. Eius etiam opera in capiendis Athenis vsum Syllam fuisse testis est Plutarchus. Deinde cum Cn. Octauio an. ab V. C. sexcentesimo septuagesimo octauo Consul fuit, vt Plinius ostendit libro secundo capite trigesimo quinto: de quo Macer Tribunus plebis sic apud Sallustium loquitur. Dein C. Curio ad exitium vsque insontis Tribuni dominatus est. Proconsul vero postea Dardanos in Thracia domuit, vt Liuius libro nonagesimo quinto scripsit: quum legionem vnam ex quinque tumultuantem coërcuisset, vt Frontinus libro quarto capite primo refert: vbi tamen M. Curio pro C. Curione male legitur. Vt vero Dardanorum feruciam in modo Lernææ serpentis renascentem extinxerit, Marcellinus libro vigesimo nono docet. ex quo cognoscimus in eo fuisse prudentiam, quam Cicero in oratione pro lege Manilia commendat. Eutropius vero libro sexto ita refert: C. Scribonius Curio post Consulatum Dardanos vicit, & vsque ad Danubium penetrauit, triumphúmque meruit, & intra trien-

nium

nium finem bello dedit. Hinc Cicero in oratione in Pisonem se C. Curionis triumphum vidisse testatur. Fuit etiam Pontifex, vt in oratione de Responsis apparet: cuius locum tum filius videtur petiisse, quum Cicero libro secundo Familiarium scripsit ad eum, se de sacerdotio laborasse, & si scio Auguratũ posse significari. Hic Ciceronis amicissimus fuit ita, vt eius Consulatum ἀποθέωσιν, vt libro primo ad Atticum leges, appellaret. Id in scriptis Ciceronis sæpe cognoscitur: Cicero tamen illum sæpe mordebat, vt infra, & Verrina tertia illis verbis: paucos homines, vt leuissime dicam, arrogantes: quæ sic Asconius interpretatur: Catulum, Hortensium, Curionémq. significat. Hic non ita multo ante, quàm Cicero in Ciliciam proficisceretur, decessit, vt ex libro secundo Familiarium cognoscimus: quum vir optimus fuisset, vt Valerius Maximus libro nono capite primo hisce verbis ostendit: mutatio in domo Curionum extitit: siquidem forum nostrum & patris grauissimũ supercilium, & filii sexcenties sestertium æris alieni aspexit. SPLENDIDIORIBVS, C. Curio verborum grauitate, & elegantia, & copia suam quandam expressit quasi formam, figurámque dicendi, vt libro secundo de Oratore scribitur, & infra hoc modo: Curio nonnulla verborũ copia, nullo alio bono, tenuit oratorum locum. NON PESSIME, λιτότης. DOMESTICO, quòd domus eius patrio instituto puro sermone assuefacta fuerat, infra: nam pater fuit eloquentissimus, vt ex libris oratoriis supra retulimus. NAM, αἰτιολογία hoc modo: qui latine bene loquuntur, id aut vsu, aut literis faciunt: hic literas nesciebat, vsu igitur bene latine loquebatur. LITERARVM, quibus fons perfectæ eloquentiæ continetur, infra. NIHIL SCIEBAT, quippe qui esset indoctus, & rudis, infra. SED, probat, quod dixit, Curionem vsu domestico bene latine locutum fuisse. MAGNI INTEREST, adeo in teneris consuescere multum est, vt ait Poëta. qua de re Quintilianus, & Plutarchus plura scribunt. PATRES, in quibus quamplurimum esse eruditionis Quintilianus optat. PAEDAGOGI, qui aut sint eruditi planè, aut se non esse eruditos sciant, vt libro primo quærit Quintilianus. MATRES, in quibus idem, quod in patribus optat Quintilianus: & in matribus nutrices complecti videtur: quòd nutrix mater sæpe dicatur, vt in Quæstura probauimus. LEGIMVS, non probat, quod de patribus, & pædagogis dixit, quòd probandum non sit, quod omnes norunt, & quod etiam tunc fiebat: quod vero pertinet ad matres, quia raro fiebat, quòd raræ tunc quoque essent fœminæ, quæ literas discerent, exemplis probandum iudicauit. EPISTOLAS, quibus Corneliæ doctissimus sermo in posteros quoque traditus est, vt Quintilianus libro primo capite primo loquitur. CORNELIAE, supra. GRACCHORVM, Tib. & C. Gracchorum, supra. FILIOS, Tib. & C. Gracchos potissimum. IN GREMIO, in quo filii solent educari. Suus enim cuique filius olim ex casta parente natus non in cella emptæ nutricis, sed gremio, ac sinu matris educabatur, quod Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus scribit. aliter ingenio. SERMONE, & quidem doctissimo, vt ait Quintilianus. AVDITVS EST NOBIS, qui à patre ita eramus deducti ad Scæuolam ipsius Læliæ maritum, vt, quoad possemus, & liceret, à senis latere nunquam discederemus, in Lælio: id vero quum faceremus, ipsius etiam Læliæ sermoné sæpe audiuimus. LAELIAE, quæ Q. Mucio Scæuolæ Auguri nupsit, vt supra dictum est. CAII, C. Lælii sapientis, supra. ILLAM, Læliam. PATRIS, C. Lælii: ELEGANTIA, elegantiam in Lælio, & vim in Galba supra posuit. TINCTAM, ita quidem, vt L. Crassus libro tertio de Oratore ita dicat: quum audio socrum meam Læliam, sic audio, vt Plautum mihi, aut Næuium videar audire: sono

ipso vocis ita recto, & simplici est, vt nihil ostentationis, aut imitationis afferre videatur: ex quo sic locutum eius patrem iudico: & Quintilianus libro primo capite primo, Lælii filia reddidisse in loquendo paternam eloquentiam elegantiorem dicitur. MVCIAS, Q. Mucii Scæuolæ Auguris, & Læliæ filias, & Mucias à patre de more nominatas. AMBAS, quarum altera L. Crasso nupsit, libro primo de Oratore: altera C. Mario, vt nos putamus. Plutarchus certe Mucium Marii πενθερὸν vocat: ob id fortasse Marius L. Crassi affinis à Cicerone libro primo de Oratore, & in oratione pro Cornelio Balbo vocatur. Scimus quidem, quod idem Plutarchus in Cæsare scribit, Marium Iuliam vxorem habuisse, sed duas habere potuit. Videtur etiã Marius filius L. Crasii filiam vxorem duxisse, vnde Marius quidam, qui se Marii filium esse dicebat, L. Crassum auum suum vocabat, vt epistola quadragesima prima libri duodecimi ad Atticum leges. MIHI, qui illas vidi. NEPTES, ipsius Læliæ, vt è filia ipsius, & L. Crasso natas. LICINIAS, L. Licinii Crasii, & Muciæ filias. QVAS NOS QVIDEM, loquentes audiuimus. AMBAS, quarum alteram duxit Scipio, vt hic dicetur: alteram C. Marius C. F. vnde se natum Herophilus prædicabat, vt Valerius Maximus libro nono capite decimo sexto scribit: qui se Marii septies Consulis, & L. Crasii oratoris nepotem vocabat, quod epistola quadragesima prima libri duodecimi, & epistola octaua libri decimi quarti ad Atticum scriptum videbis. HANC VERO SCIPIONIS, hanc vero Liciniam vxorem L. Scipionis, de quo supra diximus. aliter hanc vero vxorem Scipionis: quæ videtur interpretatio inserta. L. CRASSI, oratoris tanti. CRASSVM, prius appellatum Scipionem, quum L. Scipionis, & Liciniæ filius esset, quamuis de illo nos nihil præterea scriptum viderimus. ISTIVS LICINIAE, quæ L. Crasii filia, & L. Scipionis vxor fuit. CRASSI, L. Crasii oratoris, qui nullum filium naturalem videtur reliquisse. TESTAMENTO QVI FVIT ADOPTATVS? sic C. Cæsar C. Octauiũ in familiam, noménque adoptauit, vt loquitur Suetonius: sic Q. Cæcilius Atticum testamento adoptauit, vt Cornelius Nepos scribit. ISTE, iste Crassus adoptatus. FVISSE, apparet iampridem mortuum fuisse. SCIPIO, Publius, vt putamus, vel Lucius, vt est apud Appianum libro secundo, Scipio L. Scipionis, vt diximus supra, & Liciniæ alter filius, qui & ipse adoptatus, Q. Metellus Q. F. Pius Scipio fuit appellatus, vt epistola octaua libri octaui Familiarium legitur: qui quum fuisset Consul cum Pompeio genero, & bellũ cum Cæsare in Africa gessisset, se ipse tandem interfecit: quod etsi factum est ante, quàm dialogus hic fieret, Brutus tamen de illo tanquam viuo loquitur: nisi forte prius hic dialogus fuerit cœptus, & postea, quo tempore diximus, absolutus: vel hic alius sit Scipio, cuius historiam nos inuenire non potuerimus. COLLEGA MEVS, in Pontificatu. nam Brutus, vt supra diximus, Pontifex fuit, & Scipio inter Pontifices numeratur in orationibus de Respõsis, & pro Domo: & Suetonius id affirmat in Tiberio: quamuis Cæsar libro tertio de Bello ciuili dicat, illum de Cæsaris sacerdotio contendisse: sed tum volebat, opinor, ille Pontifex maximus fieri, quum Pontifex minor esset. LOQVI VIDETVR, ET DICERE, loqui non est idem, & dicere. nam disputandi ratio, & loquendi dialecticorum est, oratorum autem dicendi, & ornandi, vt ait in Oratore. ETENIM, εὐλογία, quare Brutus bene iudicet. ISTIVS, Scipionis. EX IPSIVS SAPIENTIAE STIRPE GENERATVM, est quædam ὑπερβολή. NAM, εὐλογία. DVOBVS AVIS, P. Scipione paterno, & L. Crasso materno. SCIPIONE, P. Scipione, qui in Consulatu mortuus est, vt supra dictum est. CRASSO, L. Crasso. Q. ME-

TELLO, Q. Cæcilio Macedonico, supra. CVIVS QVATVOR FILII, quos supra nominauimus: & tres filiæ nuptæ, libro quinto de Finibus, vna Lucullo, Plutarchus autor in Lucullo: altera Seruilio: vnde Metellus auus P. Seruilii dicitur in oratione pro Domo: & tertia P. Scipioni, qui, vt diximus, in Consulatu mortuus est, quique fuit auus huius Scipionis, de quo loquimur: & ita Q. Metellus Macedonicus proauus, vt hic, & in oratione pro Domo vocatur: quam rem significat in oratione Post reditũ in senatu his verbis: sororũ filii Luculli, Seruilii, Scipiones: vbi sorores inter se soleo interpretari, quòd neq. Numidici, neq. Metelli Nepotis sorores essent, quicum iungũtur. P. SCIPIONE, P. Cornelio Scipione Nasica Serapione, de quo supra: qui pater fuit P. Scipionis, qui in Cõsulatu mortuus est, & ita proauus huius Scipionis. VINDICAVIT, supra. Q. SCAEVOLA AVGVRE, de quo supra: qui pater fuit Muciæ L. Crassi vxoris, vnde nata est Licinia huius Scipionis mater, & sic Q. Scæuola Augur proauus huius Scipionis fuit. PERITISSIMVS IVRIS, iuris enim ciuilis intelligentia, atque omni prudentiæ genere præstitit, supra. PATRONVS, orator: sed non potest legi, patronus, quum is Scæuola in oratorum numero non fuerit, vt supra dictum est: aliter vero hic legitur, percomis & sanè comis fuit Scæuola, qualis in Lælio describitur, & libro primo de Oratore his verbis: Tum Scæuola comiter, vt solebat, inquit. ABAVORVM, huius Scipionis. P. SCIPIONIS, qui pater fuit Serapionis, Serapio P. Scipionis, Publius L. Scipionis, L. Scipio huius pater fuit: & sic P. Scipio Corculum dictus huius abauus fuit. QVI BIS CONSVL FVIT, & Censor, supra. DICTVS, appellatus, supra. SAPIENTISSIMI, supra, & in Lælio. & vltimo posuit loco, quod magis probat, huius Scipionis genus ex ipsius sapientiæ stirpe generatum. C. LAELIS? supra. is pater fuit Lælíæ, quæ nupsit Q. Scæuolæ Auguri: vnde nata est Mucia L. Crassi vxor, & mater Liciniæ, ex qua natus est hic Scipio, cuius ipse Lælius ob id abauus fuit. O, ἐπιφώνημα. STIRPEM, huius Scipionis. TANQVAM, similitudo. PLVRA GENERA, insita. solent interdum plura genera, siue species fructuum, vel arborum in vnam arborem inseri, vt nos sæpe vidimus, ex vna arbore pira, mala, & alia huiuscemodi legi. SIC, ἀνταπόδοσις. ISTAM DOMVM, huius Scipionis. MVLTORVM, P. Scipionis, L. Crassi, Q. Metelli, P. Scipionis, Q. Scæuolæ Auguris, P. Scipionis, & C. Lælii, quos hic paulo ante nominauimus.

Similiter igitur suspicor (vt conferamus parua magnis) Curionis, etsi pupillus relictus est, patrio fuisse instituto puro sermone assuefactam domum: & eo magis hoc iudico, quòd neminem ex iis quidem, qui aliquo in numero fuerunt, cognoui in omni genere honestarum artium tam indoctum, tam rudem. nullum ille poetam nouerat, nullum legerat oratorem, nullam memoriam antiquitatis collegerat: non publicum ius, non priuatum, & ciuile cognouerat: quanquam id quidem fuit etiam in aliis, & magnis quidem oratoribus, quos parum his instructos artibus vidimus, vt Sulpicium, vt Antonium. sed ii tamen vnum illud habebant, dicendi opus elaboratum: idque cum constaret ex quinque notissimis partibus, nemo in aliqua parte earum omnino nihil poterat: in quacunque enim vna plane claudicaret,

orator esse non posset. sed tamen alius in alia excellebat magis. reperiebat, quid dici opus esset, & quo modo præparare, & quo loco locari, memoriaque ea comprehendebat Antonius: excellebat autem actione: erantque ei quædam ex his paria cum Crasso, quædam etiam superiora. at Crassi magis enitebat oratio. nec vero Sulpicio, neque Cottæ dicere possumus, neque cuiquam bono oratori rem vllam ex illis quinque partibus planè atque omnino defuisse. itaque in Curione hoc verissime iudicari potest, nulla re vna magis oratorem commendari, quàm verborum splendore & copia. nam cùm tardus in cogitando, tum in instruendo dissipatus fuit. reliqua duo sunt, agere, & meminisse. in vtroque cachinnos irridentium commouebat. motus erat is, quem & C. Iulius in perpetuum notauit, cum ex eo in vtranque partem toto corpore vacillante quæsiuit, quis loqueretur è lintre. & Cn. Sicinius, homo impurus, sed admodum ridiculus, neque aliud in eo oratoris simile quidquam; is cum Tribunus plebis Curionem & Octauium Consules produxisset; Curioque multa dixisset sedente Cn. Octauio collega, qui deuinctus erat fasciis, & multis medicamentis propter dolorem artuum delibutus: nunquam, inquit, Octaui, collegæ tuo gratiam referes; qui nisi se suo more iactauisset, hodie te istic muscæ comedissent. Memoria autem ita fuit nulla, vt aliquoties, tria cum proposuisset, aut quartum adderet, aut tertium quæreret. qui in iudicio priuato vel maximo, cum ego pro Titinia Cottæ perorauissem, ille contra me pro Ser. Næuio diceret, subito totam causam oblitus est, idque veneficiis & cantionibus Titiniæ factum esse dicebat. magna hæc immemoris ingenii signa: sed nihil turpius, quàm quòd etiam in scriptis obliuisceretur quid paulo ante posuisset, vt in eo libro, vbi se exeuntem è senatu, & cum Pansa nostro, & cum Curione filio colloquentem facit, cum senatum Cæsar Consul habuisset, omnisque ille sermo ductus è percunctatione filii, quid in senatu esset actum. in quo multis verbis, cum inueheretur in Cæsarem Curio, disputatioque esset inter eos, vt est consuetudo dialogorum: cum sermo esset institutus senatu misso, quem senatum Cæsar Consul habuisset, reprehendit eas res, quas idem Cæsar anno post, & deinceps reliquis annis administrauisset in Gallia.

SIMILITER IGITVR, ad rem reuertitur. PARVA MAGNIS, res paruas Curionis cum rebus magnis Scipionis. CVRIONIS, de quo quum prius loqueremur, huc digressi sumus. PATRIO, C. Curionis patris viri eloquentissimi, supra. PVRO SERMONE, quali Curio pater vtebatur. AS-SVEFACTAM DOMVM, & ex eo Curionem ipsum latine non pessime locutum

cutum

cutum fuisse. sic enim videtur addendum. HOC, Curionem vsu domestico latine non pessime locutum fuisse. QVOD, αἰτιολογία, quare sic iudicet, vt supra, nam literarum admodum. nihil sciebat: quam nunc pluribus probat. ALIQVO IN NVMERO, oratorum. TAM INDOCTVM, TAM RVDEM, quippe qui literarum nihil sciret, supra. NVLLVM, repetitio. NVLLVM ILLE POETAM NOVERAT, NVLLVM LEGERAT ORATOREM, quum tamen oratori legendi sint poëtæ, cognoscenda historia, omnium bonarum artium scriptores, ac doctores & legendi, & peruolutandi, libro primo de Oratore. nam loquendi elegantia legendis oratoribus, & poëtis augetur, vt ait libro tertio de Oratore. NVLLAM MEMORIAM ANTIQVITATIS COLLEGERAT, quæ tamen oratori sit colligenda, vt libro primo de Oratore, & in Oratore Cicero docet. NON PVBLICVM IVS, quũ tamen oratori iuris publici autoritas subiecta esse debeat, lib. primo de Oratore. est autem publicum ius, quod ad statum Reipub. Romanæ spectat, vt ait Vlpianus lib. primo titulo primo Digestorum. Ius, inquit Cicero in Partitionibus, publicum, lex, senatusconsultum, fœdus. NON PRIVATVM, ius priuatum, vt scribit Vlpianus, est, quod ad singulorum vtilitatem spectat: de quo Cicero in Partitionibus ita loquitur: priuatum ius, tabulæ, pactum, conuentum, stipulatio: quod quidem ius qui ignorat, non potest in priuatarum rerum causis, & iudiciis, vt orator, versari, libro primo de Oratore. CIVILE, ius ciuile, cuius scientia oratori est necessaria, vt libro primo de Oratore disputatur. ID QVIDEM, ius ciuile non cognoscere: etsi videtur omnia complecti, quæ dixit: quòd nemo esset adhuc, qui illa complecteretur, vt infra dicet. ARTIBVS, quas Curionem diximus ignorasse. SVLPICIVM, P. Sulpicium, supra. ANTONIVM, M. Antonium parum his artibus instructum: & nisi apposuisset, parum, pugnaret prorsus cum eo, quod libro secundo de Oratore scripsit: nullius rei, quæ quidem esset in his artibus, de quibus aliquid existimare posset, Antonium rudem, aut ignarum sibi visum fuisse. II, oratores. TAMEN, quamuis aliis artibus parum essent instructi. HABEBANT, quod Curio non habebat. DICENDI OPVS, facultatem dicendi, artem dicendi, eloquentiam, supra in principio. QVINQVE, inuentione, dispositione, elocutione, memoria, & pronunciatione, siue actione, supra. NEMO IN ALIQVA PARTE EARVM OMNINO NIHIL POTERAT, omnes in singulis partibus aliquid poterant ita, vt nulla pars esset, in qua aliquis nihil omnino posset. IN QVACVNQVE, γνώμη. VNA, vna parte ex quinque. ORATOR ESSE NON POSSET, oportet enim in oratore quinque illas partes esse, inuentionem, dispositionem, elocutionem, memoriam, & pronunciationem, lib. primo ad Herenn. SED TAMEN, quamuis orator esse non posset, qui in aliqua parte claudicaret. IN ALIA, in alia parte. EXCELLEBAT MAGIS, quàm alius. REPERIEBAT QVID DICI OPVS ESSET, hæc est inuentio. ET QVO MODO PRAEPARARE, ET QVO LOCO LOCARI, opus esset. dispositio: &, loco locari, προσωπομαχία est. MEMORIAQVE EA COMPREHENDEBAT, memoria. ANTONIVS, M. Antonius. EXCELLEBAT AVTEM ACTIONE, quæ fuit in eo singularis, supra. atq. hic omittit elocutionem, quam statim, de Crasso loquens, reddit. EI, M. Antonio. EX HIS, inuentione, dispositione, memoria, & actione. PARIA, vt inuentio, dispositio, memoria. CRASSO, L. Crasso. SVPERIORA, vt actio. MAGIS ENITEBAT ORATIO, & sic Crassus in elocutione magis excellebat, quàuis Antonius in ea quoq. aliquid posset, vt supra ostẽdit, & hic vult significare. SVLPICIO, P. Sulpicio, supra. COTTAE, C. Cottę, supra. QVINQVE PARTIBVS,

E

quas modo diximus. OMNINO DEFVISSE, in quacunque enim vna planè claudicaret, orator esse non posset. ITAQVE, vt ad Curionem reuertamur. IN CVRIONE, de quo loquimur. HOC, quod sequitur. NVLLA RE VNA, quum quinque requirantur. MAGIS ORATOREM COMMENDARI, sic libro tertio de Oratore: in quo igitur homines exhorrescunt? quem stupefacti dicentem intuentur? in quo exclamant? quem Deū, vt ita dicam, inter homines putant? qui distinctè, qui explicate, qui abundanter, qui illuminate, & verbis, & rebus dicunt, & in ipsa oratione quasi quendam numerum, versumque conficiunt, id est, quod dico, ornate. & ibidem paulo ante affirmat in partibus elocutionis omnem admirationem ingenii, omnem laudem eloquentiæ contineri. VERBORVM SPLENDORE, ET COPIA, copia nonnulla verborum, infra: elocutione. nam L. Crassus lib. tertio de Orat. dum præcepta tradit elocutionis, hæc, & alia requirit. paulo post Cic. verborum bonitatem vocat, & celeritatem. NAM, εὐλογία, elocutione oratorem magis commendari, quum Curio ea vna sit commendatus, qui in cæteris partibus parum, aut nihil potius potuerit. TARDVS quum animi, atque ingenii celeres quidam motus esse debeant: qui ad excogitandum sint acuti, libro primo de Oratore. huic tamen Curioni in oratione pro lege Manilia causæ seruiens, ingenium tribuit. IN COGITANDO, in excogitando, in inueniendo, in inuentione. IN INSTRVENDO, in disponendo, in dispositione. DISSIPATVS, quum orator potius quasi collectus esse debeat, & M. Antonium imitari: à quo, vt ab imperatore equites, pedites, leuis armatura, in maxime opportunis orationis partibus, quæ inuenerat, collocabantur, supra. RELIQVA DVO SVNT, quum iam de elocutione, inuentione, & dispositione, quamuis ordine conuerso, sit dictū. AGERE, ET MEMINISSE, actio, & memoria, in quibus ordinem vertit, quòd de memoria sit plura dicturus. IN VTROQVE, ἐν τῷ agere, & ἐν τῷ meminisse, in actione, & memoria. COMMOVEBAT, Curio. MOTVS, εὐλογία, quare in actione cachinos Curio commoueret. MOTVS, gestus, de quo supra diximus, quum de M. Antonio loqueremur. C. IVLIVS, qui festiuitate, & facetiis & superioribus, & æqualibus suis omnibus præstitit, supra: apud Quintilianum lib. vndecimo capite tertio Iunius male scribitur. IN PERPETVVM NOTAVIT, sic notauit, vt ea nota fuerit perpetua. IN VTRANQVE PARTEM TOTO CORPORE VACILLANTE, quum reprehendenda sit illa frequens, & concitata in vtranque partem nutatio, vt Quintilianus libro vndecimo capite tertio docet. LOQVERETVR E LINTRE, nam qui vacillant in vtranque partem, loquentes, è lintre loqui videntur: quòd linter quum sit nauicula, facile in vtranque partem vacillat, si quis modo velit in eo stare, & loqui, vt Romani loquentes, stabant, infra. CN. SICINIVS, illum esse credimus, de quo Plutarchus ita scribit in Crasso: ὁ πλεῖστα πράγματα παρέχων τοῖς καθ' αὑτὸν ἄρχουσι, καὶ δημαγωγοῖς σικίνιος, πρὸς τὸν εἰπόντα, τί δὴ μόνον οὐ σπαράττει τὸν κράσσον, ἀλλὰ παρίησιν αὐτὸν, χόρτον ἔχειν φησὶν ἐπὶ κέρατος. Sicinii vero plebeii fuerunt. nam Sicinius primus Tribunus plebis fuit, vt Liuius libro secundo scribit: & hic Sicinius Tribunus plebis hoc loco dicitur. HOMO IMPVRVS, ὡς παρέχων πράγματα τοῖς ἄρχουσι, vt ait Plutarchus. RIDICVLVS, facetus, quique diceret ea, quibus homines riderent, non ipse rideretur: id docet, quod sequitur, & Grammatici viderunt. sic infra C. Seruilius Glaucia ridiculus appellatur. QVICQVAM, præter hoc, quòd ridiculus, & facetus erat: quod in Oratore debet esse, vt libro secundo de Oratore disputatur. IS, Cn. Sicinius. CVRIONEM, de quo loquimur. OCTAVIVM,

Cn. Octa

Cn. Octauium M. F. libro secundo de Finibus: qui in Cilicia decessit, quum Proconsul eam prouinciam obtineret, vt in Lucullo Plutarchus ostendit. COSS. Consules anno ab Vrbe condita sexcentesimo septuagesimo octauo. PRODVXISSET, in concionem. nam Tribuni plebis priuatos, Augures, & magistratus in concionem producere poterant, vt ex Ciceronis libris collegimus. DIXISSET, in concione, quò fuerat productus. SEDENTE, in rostris, vt supra de Scæuola Pontifice dixit. asidente, vel legit, vel interpretatur Quintilianus libro vndecimo capite tertio. QVI DEVINCTVS ERAT FASCSIS, ET MVLTSS MEDICAMENTIS PROPTER DOLOREM ARTVVM DELIBVTVS, sic Quintilianus lib. vndecimo capite tertio, qui erat propter valetudinem & deligatus, & pluribus medicamentis propter dolorem artuum delibutus: qua de re libro secundo de Finibus ita scriptum videbis: illum dolorem mallem leuares, quo optimum, atque humanissimum virum Cn. Octauium M. F. familiarem meum confici vidi, nec vero semel, nec ad breue tempus, sed & sæpe planè, & diu. Quos ille, Dii immortales, quum omnes artus ardere viderentur, cruciatus perferebat? COLLEGAE TVO, C. Curioni: sed ita locutus est, vt minus offenderet, quàm si nominasset. SE SVO MORE IACTAVISSET, multum se ex more iactasset, vt ait Quintilianus libro vndecimo capite tertio: quum iactatio corporis non multa esse debeat, vt supra de L. Crasso dictum est. COMEDISSENT, nunc te muscæ non comederunt, quia ille se iactando eas abegit. MEMORSA, in qua cachinos etiam irridentium commouebat, vt supra dixit. FVST, C. Curio. TRIA QVVM PROPOSVISSET, vt facit Cicero in oratione pro lege Manilia: enumeratione igitur vsus erat: quam plus, quàm trium partium numero constare non oportet, quòd periculosum sit, ne quando plus, minúsue dicamus, libro primo ad Herennium. at Curio in hac etiam plus, minúsue dicebat, grauius peccaturus, si plures ea partes habuisset. QVAERERET, oblitus. IN IVDICSO PRSVATO VEL MAXIMO, priuata in causa magna, & graui, vt ait in Oratore. TITINIA COTTAE, Titinia C. Cottæ vxore. Titinia gens plebeia fuit, vt Liuius ostendit libro tertio: Cicero in oratione pro Cluentio Titinios inter equites ponit. aliter Ticinia Cottæ: & Ticinia gens fuit, vt Varro libro secundo capite vltimo de Re rustica, & Valerius Maximus libro octauo capite secundo demonstrant. aliter Ticinio Cotta. SER. NAEVSO, nescio quo, nisi forte legas, Sex. Næuio, vt sit Sex. Næuius, qui est in oratione pro Quintio. DICERET, responderet, vel respondere cœpisset, in Oratore. SVBITO TOTAM CAVSAM OBLITVS EST, & assedit, in Oratore. IDQVE VENEFSCIIS, ET CANTIONIBVS TITINIAE FACTVM ESSE DICEBAT, sibi venenis ereptam memoriam dicebat, in Oratore. HAEC, quæ diximus. OBLIVISCERETVR, QVID, aliter obliuiscebatur, quod. VT, vt oblitus est. PANSA, C. Vibio Pansa, qui postea cum A. Hircio Consul fuit. Vibii vero plebeii fuerunt. hic enim Tribunus plebis fuit, vt epistola octaua libri octaui Familiarium videbis. & Pansæ dicti, quibus lati, ac pansi sint pedes. Pansa vero cognomen Vibiorum, vt hic, & in veterum monimentis videmus: Apuleiorum, & Opimiorum, vt apud Liuium libro decimo videre poteris. NOSTRO, suum etiam necessarium Cicero in oratione pro Ligario vocat, sed in Epistolis, & Philippicis plura poteris inuenire. CVRSONE FILSO, infra. CAESAR, C. Iulius Cæsar, qui postea fuit Dictator. CONSVL, cum M. Bibulo.

FILII, C. Curionis, qui nondum senator erat ita, vt posset in senatum ire: itaque tunc introductus fuit, vt epistola vigesima quarta libri secundi ad Atticum legitur. nunc igitur patrem de his interrogabat, quæ dici poterant. QVID IN SENATV, aliter quod in senatu. IN QVO, libro. INVEHERETVR, quòd illum odisset. nam & in actionibus Cæsarem ipsum stabulum Nicomedis, & Bithynicum fornicem vocarat, vt Suetonius in Cæsare testatur: & si Plutarchus scribit olim Cæsarem ab eo seruatum fuisse. CVRIO, pater. EOS, patrem, & filium Curiones. DIALOGORVM, in quibus disputatur, vt videre licet apud Platonem, & Ciceronem: & Lucianus sic in Prometheo scribit: ὁ διάλογος σεμνὸς τέως ἐποιεῖτο τὰς συνουσίας φύσεώς τε πέρι καὶ ἀρετῆς φιλοσοφῶν. REPREHENDIT, Curio pater. POST, post Consulatum. RELIQVIS ANNIS, aliquot, non omnibus, quibus Cæsar in Gallia fuit. nam Curio pater ante, quàm Cæsar è Gallia decederet, è vita decessit, vt libro secundo Familiarium cognoscitur. GALLIA, vtraque. nam citeriorem, & Illyricum Vatinii lege accepit, vt ait Suetonius, vlteriorem, Pompeio potissimum adiuuante, vt apud Ciceronem epistola tertia libri octaui ad Atticum, & apud eundem Suetonium leges.

Tum Brutus admirans, Tantam ne fuisse obliuionem, inquit, in scripto præsertim, vt ne legens quidem vnquam senserit quantum flagitii commisisset? Quid autem, inquam, Brute stultius, quàm, si ea vituperare volebat, quæ vituperauit, non eo tempore instituere sermonem, cum illarum rerum iam tempora præteriissent? sed ita totus errat, vt in eodem sermone dicat in senatum se Cæsare Consule non accedere, sed id dicat ipso Consule exiens è senatu. iam qui hac parte animi, quæ custos est cæterarum ingenii partium, tam debilis esset, vt ne in scripto quidem meminisset quid paulo ante posuisset, huic minime mirum est ex tempore dicenti solitam effluere mentem. itaque cum ei nec officium deesset, & flagraret studio dicendi, perpaucæ ad eum causæ deferebantur: orator autem viuis eius æqualibus proximus optimis numerabatur propter verborum bonitatem, vt ante dixi, & expeditam, ac profluentem quodam modo celeritatem. itaque eius orationes aspiciendas tamen censeo. sunt illæ quidem languidiores, veruntamen possunt augere & quasi alere id bonum, quod in illo mediocriter fuisse concedimus: quod habet tantam vim, vt solum sine aliis in Curione speciem oratoris alicuius effecerit. sed ad instituta redeamus.

LEGENS, quod scripserat. FLAGITII, erroris. EA, quæ Cæsar in Gallia administrarat. EO TEMPORE, aliquot annis post, quàm Cæsar in Galliam fuerat profectus. ILLARVM RERVM, quas Cæsar in Gallia administrarat. ERRAT, C. Curio pater. NON ACCEDERE, ne, quæ faciebat Cæsar Consul, ea, si in senatum accederet, probare videretur: quum aduersari non posset. SED ID DICAT, fortè melius legeretur ita, & id dicat. IPSO, Cæsare.

Cæſare. EXIENS, nam ſe exeuntem fecit in libro, ſupra. exire vero non poterat, niſi prius acceſsiſſet. itaque pugnantia ſcribebat. HAC PARTE ANIMI, memoria, quæ tamen non eſt pars animi, ſed vna ex virtutibus eius animi partis, quæ princeps eſt, quæque mens nominatur, libro quinto de Finibus: & Ariſtoteles in libro περὶ μνήμης, καὶ τῆς ἀναμνήσεως, inquit: μνήμη ἐστὶ τινὸς μορίου τῆς ἐν ἡμῖν τοῦ πρώτου αἰσθητικοῦ, quòd ſi partis eſt, non eſt pars, niſi pars quaſi membrum dicatur, vt Boëtius in Topicis docet. & ſanè pars multis modis dicitur, vt Philoſophi dicunt, præſertim Ariſtoteles libro ſeptimo Metaphyſ. CVSTOS, ſic in Partitionibus, & libro primo de Oratore theſaurus rerum vocatur. CAETERARVM INGENII PARTIVM, memoriam partem ingenii vocat libro ſecundo de Oratore, & docilitatem lib. quinto de Finibus: quin ibi ſcribit docilitatem, memoriam, & reliqua id genus vno ingenii nomine appellari. EX TEMPORE DICENTI, quum ex tempore diceret. SOLITAM EFFLVERE, vt effluxit, quũ pro Ser. Næuio diceret paulo ante. MENTEM, memoriam mentis virtutem, vt ex lib. quinto de Finibus retulimus. & videtur amplificatio, quum mentem pro memoria quaſi totũ pro parte dicat. ITAQVE, propter cauſas ſupra dictas. QVVM EI NEC OFFICIVM DEESSET, quum is & eſſet officioſus. λιτότης, in qua & Curionem laudat, & κατὰ πρόληψιν occupat, quod aliquis dicere potuiſſet, paucos ad eum cauſas detuliſſe, quòd neq. officioſus eſſet, neq. libẽter diceret. ORATOR, Curio, qui tenuit orarorũ locũ, infra. VIVIS EIVS AEQVALIBVS, dum C. Cotta, P. Sulpicius, Q. Varius, Cn. Põponius, L. Fuſius, & M. Druſus eius æquales viuerẽt, ſupra. PROXIMVS, tertius. OPTIMIS, C. Cottæ, & P. Sulpicio, ſupra. NVMERABATVR, ab his, quibus illius ætatis tertius videbatur, ſupra. BONITATEM, ſplendorẽ, ſupra. CELERITATEM, copiã, ſupra. ITAQVE, quũ in elocutione valuerit. TAMEN, quamuis in aliis partibus nihil valuerit. SVNT, πρόληψις, ne quis hoc dicat. ILLAE, orationes. ID BONVM, elocutionem. IN ILLO, Curione. CONCEDIMVS, quia credimus vſu aliquo domeſtico ſplendidioribus verbis vſum, & latine nõ peſsime locutũ fuiſſe, ſupra. TANTAM VIM, quantam ſupra in illis verbis diximus, in Curione hoc veriſsime iudicari poteſt, nulla re vna magis oratorem cõmendari, quàm verborum ſplendore, & copia. VT SOLVM SINE ALIIS, vt ſolum hoc bonum: vt ipſa hæc elocutio ſine aliis partibus: nullo alio bono, infra. EFFECERIT, ita, vt proximus optimis numeraretur. INSTITVTA, de Oratoribus. REDEAMVS, poſtquam propè extrarem de Curione, & de partibus eloquentiæ tam multa diſputauimus.

In eodem igitur numero eiuſdem ætatis C. Carbo fuit, illius eloquentiſsimi viri filius, non ſatis acutus orator, ſed tamen orator numeratus eſt. erat in verbis grauitas, & facile dicebat, & authoritatem naturalem quandam habebat oratio. Acutior Q. Varius rebus inueniendis, nec minus verbis expeditus, fortis vero actor & vehemens, & verbis nec inops nec abiectus, & quem planè oratorem dicere auderes. Cn. Pomponius lateribus pugnans, incitans animos, acer, acerbus, criminoſus. Multum ab iis aberat L. Fuſius, tamen ex accuſatione M. Aquilii diligentiæ fructum ceperat. Nam M. Druſum, tuum magnum auunculum, grauem oratorem, ita duntaxat cum de Rep. diceret; L. autem Lucullum etiam acutum; patrémque tuum Brute; iuris

quoque & publici & priuati sanè peritum M. Lucullum; M. Octauium Cn. filium; qui tantum authoritate dicendóque valuit, vt legem Semproniam frumentariam populi frequentis suffragiis abrogauerit; M. Octauium M. filium; M. Catonem patrem, Q. etiam Catulum filium abducamus ex acie, id est à iudiciis, & in præsidiis Reipub. cui facile satisfacere possint, collocemus. Eodem Q. Cæpionem referrem, nisi nimis equestri ordini deditus, à senatu dissedisset.

IN EODEM, in quo Curio, & reliqui, quos supra nominauit, fuerunt. EIVSDEM AETATIS, cuius Curio, & reliqui supra dicti, fuerunt. C. CARBO, hunc inserit hoc loco, quum de illo supra cum aliis non proposuerit: sed facit, opinor, ne meditatus in dialogo dicere videatur. Hic Tribunus plebis fuit, vt est in Oratore: de quo Valerius Maximus libro tertio capite septimo ita scribit: Quum L. Crassus Galliam obtineret, atque in eam C. Carbo, cuius patrem damnauerat, ad speculanda acta sua venisset, non solum eum inde non summouit, sed insuper locum ei in tribunali assignauit, nec vlla de re, nisi eo in consilium adhibito, cognouit. Itaque acer, & vehemens Carbo nihil aliud Gallica peregrinatione consecutus est, quàm vt animaduerteret, sontem patrem suum ab integerrimo viro in exilium missum. haud equidem certo scio, an ille sit, quem Damasippus interfecit, vt legimus apud Ciceronem epistola vigesima prima libri noni Familiarium, Paterculum libro secundo, Orosium libro quinto capite vigesimo, & Valerium Maximum libro nono capite secundo. Certe P. Antistii fuit æqualis, infra, ILLIVS, C. Carbonis. ELOQVENTISSIMI, supra, & libro tertio de Oratore. VIRI, quem L. Crassus accusauit, supra, IN VERBIS, quæ frequenter dichoreo claudebat: quo tantus olim clamor concionis est excitatus, vt admirabile esset, in Oratore. DICEBAT, erat enim disertus, infra. ACVTIOR, C. Carbone. Q. VARIVS, Q. Varius Sucronensis à Quintiliano libro quinto capite duodecimo, & ab autore libelli de Viris illustribus appellatus ab oppido Hispaniæ, & ob id ab Asconio Hispanus dictus, dum scribit hoc modo: Italico bello exorto, quum ob sociis negatam ciuitatem nobilitas in inuidia esset, Q. Varius Tribunus plebis legem tulit, vt quæreretur de iis, quorum opera, consilióue socii contra populum Romanum arma sumpsissent, addit deinde Asconius, quod pertinet ad Scaurum, de quo supra diximus. De Vario Crassus libro primo de Oratore ita loquitur: Quis vestrum æqualem meum Q. Varium vastum hominem, atque fœdum non intelligit illa ipsa facultate, quancunque habet, magnam esse in ciuitate gratiam consecutum? Nec me mouet, quòd Crassus suum vocet æqualem, & hic Cicero Cottæ, & Sulpicii faciat æqualem: quoniam potuit aliquanto minor natu Crasso, & aliquanto Cotta, & Sulpicio maior esse ita, vt & Crasso, & his duobus æqualis appellari posset: nisi, quod ego minus probo, credat aliquis alterum fuisse. Hic disertus est habitus, infra: qui sua lege damnatus, excessit, infra. nam summo cruciatu, suppliciòque Q. Varius homo importunissimus, quia Drusum ferro, Metellum veneno sustulerat, periit, libro tertio de Natura Deorum. Valerius Maximus quoque libro nono capite secundo hominem seditiosissimum, & abiectissimum vocat: quin idem libro octauo capite sexto ita scribit: Q. Varius propter obscurum ius ciuitatis Hybrida cognominatus, Tribunus plebis legem aduersus intercessionẽ collegarũ prorogauit, qua iubebat quæri, quorum

rum dolo malo socii ad arma ire coacti essent magna cum clade Reipub. Sociale enim prius, deinde ciuile bellum excitauit. sed dum ante pestiferum Tribunum plebis, quàm certum ciuem agit, sua lex eum domesticis laqueis constrictum absumpsit. FORTIS VERO ACTOR, sic fortis orator L. Lentulus infra. CN. POMPONIVS, qui mihi placebat, supra. Hunc Paterculus inter historicos, vt opinor, numerat: & infra Cicero vt Marianum sublatum videtur ostendere. & sanè Pomponios cum P. Sulpicio Mariano affinitate coniunctos fuisse Cornelius Nepos in Attico scribit. MVLTVM AB IIS ABERAT, Curione, Carbone, Vario, & Pomponio multo erat inferior: quanquam Pomponio propemodum similis à L. Crasso libro tertio de Oratore ita describitur: easdem res simulac Fusius, aut vester/æqualis Pomponius agere cœpit, non æque, quid dicant, nisi admodum attendi, intelligo: ita confusa est oratio, ita perturbata, nihil vt sit primum, nihil vt secundum, tantáque insolentia, ac turba verborum, vt oratio, quæ lumen adhibere rebus debet, ea obscuritatem, & tenebras afferat, atque vt quodam modo ipsi sibi in dicendo obstrepere videantur. L. FVSIVS, quẽ M. Antonius lib. secundo de Oratore hoc modo describit: si vitiose aliquid est, id sumere, & in eo vitiosum esse, non magnum est, vt ille, qui nunc etiam amissa voce furit in Repub. Fusius: neruos in dicendo C. Fimbriæ, quos tamen habuit ille, non assequitur, oris prauitatem, & verborum latitudinem imitatur. Sed tamen ille nec deligere sciuit, cuius potissimum similis esset, & in eo ipso, quem delegerat, imitari etiam vitia voluit: quanquam M. Antonius illum videtur odisse, quòd M. Aquilium accusasset, quẽ ipse defendit, vt ait libro secundo de Oratore. Ex Fusiis C. & M. Romanos equites Cicero in oratione pro Flacco vocat. TAMEN, quamuis ab aliis multũ abesset. EX ACCVSATIONE M. AQVILII DILIGENTIAE FRVCTVM CEPERAT, in accusando etiam M. Aquilio L. Fusii cognita industria. Sic enim nos libro secundo de Officiis legendum putamus, quum vel hic Cicero dicat, Aquilium à L. Fusio accusatum fuisse: quòd si quis ex Diuinatione in Verrem illa verba quasi opponet: consuetudinis, atque instituti patres, maioresque nostros non pœnitebat tum, quum P. Lentulus is, qui princeps senatus fuit, accusabat M. Aquilium, subscriptore C. Rutilio Rufo: ego contrà dicam, M. Aquilium ibi significari eum, qui fuit Consul cum C. Sempronio Tuditano an. ab V. C. sexcentesimo vigesimo quinto: quo tempore P. Scipio Africanus in lectulo mortuus est repertus, & mecum sentiet, qui colliget, Aquilium, de quo nunc fit mentio, à P. Lentulo illo accusari non potuisse: quum paulo post C. Gracchi mortem ex Italia discesserit, nec vnquam postea redierit, vt Valerius Maximus libro quinto capite tertio scribit; & hic Aquilius annis minimum viginti post C. Gracchi mortem fuerit accusatus, vt dicemus. ACCVSATIONE, de pecuniis repetundis, vt ait Liuius libro septuagesimo. M. AQVILII, qui fuit Consul cum C. Mario an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo tertio, vnde Marii collegam libro secundo de Oratore vocat: qui Consul in Sicilia bellum seruile concitatum confecit, vt Liuius lib. sexagesimo nono scripsit: quem postea, certe post Consulatum L. Fusius accusauit, & M. Antonius defendit, ea ratione vsus, quam Cicero libro secundo de Oratore, & Verrina septima, ac Liuius libro septuagesimo describunt. Illum igitur Romani multis auaritiæ criminibus, testimoniisque conuictum, quia cum fugitiuis fortiter bellum gesserat, liberauerunt, vt ait in oratione pro Flacco. M. DRVSVM, M. Liuium Drusum, M. Drusi, quem patronum senatus appellatum supra ex Suetonio retulimus, & Corneliæ, vt in consolatione ad Marciam Seneca

refert, filium: qui pupillus adhuc quum esset, & prætextatus, iudicibus reos commendabat, & se sic interponebat, vt quædam iudicia ab illo rapta constet. Vnde solebat dicere, vni sibi nec puero quidem vnquam ferias contigisse, quod Seneca in libro de Breuitate vitæ scribit. Ob id Cicero libro primo de Officiis dixit, in eo adolescente grauitatem singularem fuisse. Hic Quæstor in Asia nullis insignibus vti voluit, ne quid ipso esset insignius. Aedilis munus magnificentissimum dedit: & ibi Rubrio collegæ quædam de vtilitate Reipub. suggerenti, quid tibi, inquit, cum Repub. nostra? Hæc diuerso tamen ordine scripta in libello de Viris illustribus inuenies: quæ nescio quàm vera sint, quum moris esset, vt Romani prius Tribuni plebis, quàm Aediles fierent, & hic Drusus Tribunus plebis decesserit. Hunc morbo comitiali elleboro in Anticyra insula constat esse liberatum, vt Plinius libro vigesimo quinto capite quinto, & Gellius libro decimo septimo capite decimo quinto retulerunt. Inter hunc, & Cæpionem ex annulo in auctione venali inimicitiæ cœpere: vnde origo socialis belli, & exitia rerum, vt ait Plinius libro trigesimo tertio capite primo. hinc Cicero in oratione pro Domo Q. Cæpionem inimicum Drusi vocat. Hic igitur Tribunus plebis factus, multa in Rempub. cœpit moliri: itaque Q. Granium præconem quũ salutasset, vt fit, dixissetque, quid agis Grani? respondit ille, imo vero tu Druse quid agis? vt Cicero in oratione pro Plancio refert. Ille verò id agebat, vt, quod ait Paterculus, senarui pristinum restitueret decus, & iudicia ab equitibus ad eum transferret: vnde Tribunatus eius pro Senatus autoritate susceptus à Cicerone libro primo & tertio de Oratore dicitur: quã de re nescio quis apud Sallustium ita scribit ad Cæsarem: M. Liuio Druso semper consilium in Tribunatu summa ope niti pro nobilitate: neque vllam rem in principio agere intendit, nisi illi autores fierent homines factiosi, quibus dolus, atque malitia fide chariora erant: vbi intellexerunt per vnum hominem maximum beneficium multis mortalibus dari: videlicet & sibi quisque conscius, malo, atque infido animo esse, de M. Liuio Druso iuxtà, ac de se existumauerunt. Itaque metu, ne per tantam gratiam solus rerum potiretur, contra eam nixi, sua ipsius consilia disturbauerunt. ea igitur fortuna Drusi fuit, vt malefacta collegarum, quàm eius optime ab ipso cogitata senatus probaret magis, & honorem, qui ab eo deferebatur sperneret: iniurias, quæ ab aliis intendebantur, æquo animo reciperet: & huius summæ gloriæ inuideret, illorum modicam ferret. Tum conuersus Drusi animus, quando bene cœpta, male cedebant, ad dandam ciuitatem Italiæ: quod quum moliens reuertisset è foro, immensa illa, & incognita, quæ eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in atrio domus suæ cultello percussus, qui affixus lateri eius relictus est, intra paucas horas decessit: quod scribunt Paterculus libro secundo, Liuius libro septuagesimo, Appianus libro primo, Orosius libro quinto capite decimo octauo, & ipse Cicero in oratione pro Milone his verbis: Tribunus plebis M. Drusus occisus est: nihil de eius morte populus consultus, nulla quæstio decreta à senatu est. A Q. Vario ferro sublatum Cicero libro de Natura Deorum tertio scribit. Inuidia tamen cædis apud Philippum, & Cæpionem fuit, vt est in libello de Viris illustribus, vt ipse optarat: quin, vt ait Plinius libro vigesimo octauo capite nono, traditur caprinum sanguinem bibisse, quum pallore, & inuidia veneni sibi dati insimulari Q. Cæpionem inimicum vellet. Disputatur, inquit Seneca in libro de Breuitate vitæ, an ipse sibi manus attulerit. Subito enim vulnere per inguen accepto collapsus est, aliquo dubitante, an mors voluntaria esset in illo, an tempestiua. Suetonius certe in Tiberio refert, à diuersa factione

per

per fraudem interemptum fuisse. Hunc Pontificem fuisse ostendit in oratione pro Domo, vbi Tribunum plebis clarissimum vocat, & Paterculus virum nobilissimum, eloquentissimum, & sanctissimum: & Plinius Tribunorum popularium clarissimum: Valerius tamen Maximus libro nono capite quinto illum vituperat. Sed quicquid ille dicat, qui solet à cæteris dissentire, sic apud Asconium leges: puto vos reminisci, has esse leges Liuias, quas L. Marcio, Sex. Iulio Coss. M. Liuius Drusus Tribunus plebis tulit: qui quũ senatus partes tuendas suscepisset, & leges pro optimatibus tulisset, postea eò licentiæ est progressus, vt nullum in iis morem seruaret. Itaque Philippus Consul, qui ei inimicus erat, obtinuit à senatu, vt leges eius omnes vno S. C. tollerentur. Decretum est enim contra auspicia esse latas, neque iis teneri populum: quod Cicero item in oratione pro Domo docet his verbis: Decreuit Senatus, M. Drusi legibus, quæ contra legem Cæciliam, & Didiam latæ essent, populum non teneri: qua de re libro secundo de Legibus meminit, quamuis multi libri Lenias leges, non Liuias habeant. Alia quædam de M. Druso poteris inuenire apud Plinium, autorem libelli de Viris illustribus, & alios, quæ nos breuitatis causa nunc omittimus. TVVM, Brute. MAGNVM AVVNCVLVM, maternæ auiæ fratrem, vt Grammatici docent, & tu ita colliges: M. Liuius Drusus, qui senatus est patronus appellatus, vt supra diximus, habuit filios M. Liuium Drusum, de quo loquimur, & Liuiam, quæ mater fuit Catonis. Ita Drusus pater, Catonis fuit auus maternus, lib. quarto de Finibus: Drusus vero filius, eiusdem Catonis auunculus fuit, vt Liuiæ matris frater, vt à Cicerone in oratione pro Milone, à Valerio Maximo libro tertio capite primo, & à Plutarcho vocatur. Eadem porro Liuia, mortuo priore marito, nupsit Q. Seruilio Cæpioni, vnde nata est Seruilia mater Bruti, quæ ex matre soror fuit Catonis: & sic Cato vt Seruiliæ frater, Bruti fuit auunculus: Liuia fuit auia materna, & M. Drusus eius frater, magnus auunculus. GRAVEM ORATOREM, eloquentia magnum autor libelli de Viris illustribus, eloquentissimum Paterculus, εἰπεῖν δεινότατον ἄνδρα καὶ τ᾽ἄλλα σώφρονα Plutarchus in Catone vocat. L. AVTEM LVCVLLVM, cuius vitam Plutarchus ita scripsit, vt mihi plura de illo non videantur esse dicenda. ACVTVM, quippe quum in eo incredibilis quædam ingenii magnitudo fuerit, libro secundo Academicarum quæstionum. PATREMQVE TVVM, M. Iunium Brutum, qui in Cisalpinam Galliam fugiens, persequente Pompeio, apud Regium interfectus est, vt Orosius libro quinto capite vigesimo secundo refert, nec multum diuersa Plutarchus in Pompeio, & Valerius Maximus libro sexto capite secundo scribunt. IVRIS QVOQVE ET PVBLICI, ET PRIVATI, de iure publico, & priuato supra diximus. M. LVCVLLVM, L. Luculli fratrem, vt Plutarchus in Lucullo docet, quamuis Eutropius consobrinum vocet. in lapidibus certe Romanis L. Lucullus L. F. & hic M. F. dicitur: qui L. Syllæ imperatoris Quæstor fuit, & postea vt vnus è Syllanis ducibus ad Fidentiam feliciter pugnauit, quod Plutarchus, & Paterculus ostendunt. Cum fratre fuit Aedilis, vt apud Plutarchum, & Plinium libro octauo capite septimo scriptum videbis: Vnde libro secundo de Officiis ita legendum videtur, vt in manu scriptis libris etiam legitur: Deinde C. Claudius Appii filius, multi post, Luculli, Hortensius, Silanus. Hic Prætor inter peregrinos ius dixit, & contra C. Antonium, quod Græci postulabant, decreuit, vt Asconius ostendit. Consul cum C. Cassio fuit, vt in oratione pro Cluentio legimus: vnde Verrina tertia sic esse legendum cognoscimus: nobis respondit, quum ab eo tabulas postularemus, vsque ad M. Licinium,

& C.Cassium Coss.confecisse, postea destitisse. Proconsul hic in Macedonia Curioni successit, & totam Bessorum gentem bello appetitam in deditionem accepit, vt autor est Orosius libro sexto capite tertio: & ad terminum gentium Tanaim, lacumque Meotin peruenit, vt Florus libro tertio capite quarto refert: & sic Thracas subegit, vt Liuius libro nonagesimo septimo scripsit: ac tandem triumphauit, vt Cicero in oratione in Pisonem, & Eutropius libro sexto testantur. Apollinem, qui in Capitolio fuit, & alia multa in triumpho tulit, quod est apud Plinium lib. trigesimo quarto capite septimo. Tunc in iudicium à C.Memmio vocatus est, tãquam male Quæsturam olim administrasset, sed iudicio liberatus est: cuius vxorem C. Memmius idem vitiasse videtur epistola quinta libri primi ad Atticum. Huic postea L. Luculli fratris tutela permissa est, quum ille alienata mente desipere cœpisset, vt autor libelli de Viris illustribus, & Plutarchus affirmant. Quum vero L. Lucullus non ita multo post decessisset, M.Lucullus impetrauit à populo, vt funus in agro Tusculano celebrari posset, vt Plutarchus scribit: quod factum videtur, quo tempore Cicero exulabat. nam reuersus dixit orationem de Prouinciis Consularibus L.Philippo, & Cn. Marcellino Coss. vt Asconius scribit, & res ipsa docet. Siquidem Cæsar libro secundo de Bello Gallico testatur supplicationes, de quibus in ea oratione fit mentio, decretas fuisse multo ante, quàm Pompeius, & Crassus iterum Consules fierent, quos libro quarto tandem Consules nominat. Illud mitto, quod epistola sexta libri primi Familiarium scribitur, ea decreta esse, quæ in oratione ipsa dicuntur: & tamen nondum Pompeius erat Consul, quum sequenti epistola de Pompeio vt futuro Consule loquatur. In oratione igitur de Prouinciis Consularibus ostendit, L. Lucullum iampridem obiisse. Quòd si L.Lucullus primum desipere cœpit ita, vt neque rem suam, neque publicam curaret: deinde L. *Philippo* & Cn.Marcellino Coss. dicitur iampridem obiisse, certe iisdem Coss. in Senatu dicere sententiam non potuit, vt illi credunt, qui libro primo Familiarium putant L. Lucullum significari in illis epistolis, quæ penè omnes scriptæ sunt L. Philippo, & Cn. Marcellino Coss. Hæc eo pluribus diximus, quòd audiuimus, esse quosdam, qui τὸ χόλιον nostrum in epistolam primam reprehendant, vbi M. Lucullum, non L. Lucullum significari diximus. Quin ante Ciceronis exilium videtur L. Lucullus vel decessisse, vel secessisse, vel certe nihil curasse, quando nusquam dicitur Ciceronem adiuuisse, vt, si vixisset, vel valuisset, prorsus adiuuisset, ab eo in triumpho adiutus, libro secundo Academicarum quæstionum: vt M. ipse Lucullus adiuuit, vt testatur in orationibus in Pisonem, & de Responsis, vbi Pontifex etiam vocatur, vt epistola secunda libri quarti ad Atticum significatur. Hic M. Lucullus ante bellum ciuile decessit, cui vel ob id Paterculus gratulatur. M. OCTAVIVM, illum fortasse, quem Verrina tertia Ligurem vocat, & laudat: vel illum, quem cum C. Cotta Consulem an. ab V.C. sexcentesimo septuagesimo nono esse, & Lucium vocari videmus. Ille certe Cn.F. in lapidibus Romanis appellatur. CN. Cnei illius, vt opinor, Octauii, quem supra diximus L. Cinnæ collegam, & ab eo interfectum fuisse. FILIVM, aliter filios, male. VALVIT, nisi enim multum valuisset, persuadere populo non potuisset, vt legem maxime popularem abrogaret. SEMPRONIAM, à C. Sempronio Graccho latam, vt videbis apud Plutarchum in Gracchis, & apud ipsum Ciceronem Tusculana tertia, & libro secundo de Officiis: vbi tamen in multis libris, P.Gracchi, male legitur. FRVMENTARIAM, qua frumentum viritim, vt ait Tusculana tertia, diuideretur: quam largitionem frumentariam libro secundo de Officiis appellat. ABROGAVERIT,

GAVERIT, quòd C. Gracchi frumentaria magna fuit largitio, & exhauriebat ærarium: modica vero M. ipsius Octauii, & Reipub. tolerabilis, & plebi necessaria: ergo & ciuibus, & Reipub. salutaris. aliter abrogarit. M. OCTAVIVM, aliter Cn. Octauium, recte, vt puto, vt sit Cn. Octauius, quem supra vt Curionis collegam nominauit, & hic vt oratorem reddit: quemque nos M. filium fuisse ex libro secundo de Finibus ostendimus, & hic ipse refert, & in lapidibus Romanis apparet. M. CATONEM, M. Porcium Catonem, qui Tribunus plebis fuit, & Præturam petens, mortem obiit, vt Gellius libro decimo tertio, capite decimo nono scribit. PATREM, patrem M. Porcii Catonis, qui postea fuit Vticensis appellatus. Q. ETIAM CATVLVM FILIVM, quem supra, velut à patre inuitatus, posuit, sed nūc suo loco breuiter voluit reddere. EX ACIE, è studio contentionis, quem Græci vocant ἀγῶνα, vt ait libro primo ad Atticum, & libro quarto prælium vocat: sic acie, & ferro, hac de re loquens, in libello de Optimo genere oratorum dixit. ID EST A IVDICIIS, in quibus oratores versari solent: ἐπεξήγησιν. alii tamen putant esse interpretationem superuacaneam, & insertam, atque ob id tollendam. EODEM, in eundem numerum, in quem retuli illos, quos dixi in præsidiis Reipub. collocandos. Q. CAEPIONEM, Q. Seruilium Cæpionem, quem M. Liuii Drusi diximus inimicum fuisse. REFERREM, quod olim præclare Rempub defendit. Italico enim bello legatus Rutilii quum obsessus prospere in hostes irrupisset, ob eum successum æquatum ei cum C. Mario est imperium: quamuis postea temerarius factus, & circumuentus insidiis, fuso exercitu, ceciderit, vt Liuius libro septuagesimo tertio scripsit. EQVESTRI ORDINI, quem contra M. Liuium Drusum defendit, vt autor est Florus libro tertio capite decimo septimo. DISSEDISSET, quum alter Cæpio, forte pater eius, iudicia equitibus, & senatoribus communicasset, & sic equites offendisset, vt supra retulimus.

Cn. Carbonem, M. Marium, & ex eodem genere complures minime dignos elegantis conuentus auribus, aptissimos cognoui turbulentis concionibus. quo in genere (vt in his perturbem ætatum ordinem) nuper L. Quintius fuit, aptior etiam Palicanus auribus imperitorum. Et quoniam huius generis facta mentio est, seditiosorum omnium post Gracchos L. Apuleius Saturninus eloquentissimus visus est: magis specie tamen, & motu, atque ipso amictu capiebat homines, quàm aut dicendi copia, aut mediocritate prudentiæ. Longe autem post natos homines improbissimus C. Seruilius Glaucia, sed peracutus, & callidus, cum primísque ridiculus. is ex summis & fortunæ & vitæ sordibus in Prætura Consul factus esset, si rationem eius haberi licere iudicatum esset. nam & plebem tenebat, & equestrem ordinem beneficio legis deuinxerat. is Prætor eodem die, quo Saturninus Tribunus plebis Mario & Flacco Consulibus publice est interfectus, homo simillimus Atheniensis Hyperboli, cuius improbitatem veteres Atticorum comœdiæ notauerunt.

CN. CARBONEM, Cn. Papirium Carbonem, qui Marianus fuit etiam ante, quàm fieret Consul, vt Liuius libro septuagesimo nono, & sequenti scripsit: deinde quum L. Cinna, & ipse Carbo à seipsis Consules per biennium creati, bellum contra Syllam parassent, ac tandem Cinna ab exercitu suo interemptus esset, Consulatum Carbo solus gessit, vt Liuius lib. octuagesimo tertio, & Paterculus libro secundo, præter alios, ostendunt. Idem Carbo, quum ab omnibus oppidis Italiæ obsides exigere vellet, vt fidem illorum contra Syllam obligaret, consensu senatus est prohibitus: deinde S.C. per factionem Carbonis, & Marianarum partium factum, vt omnes vbique exercitus dimitterentur, vt Liuius libro octuagesimo quarto retulit. Tandem illum Consulem III. cum C. Mario C. F. Sylla, exercitu eius ad Clusium, ad Fauentiam, Fidentiámque cæso, Italia expulit, vt ait Liuius libro octuagesimo octauo: quem Pompeius in Sicilia captum occidit: autores laudo Liuium, Valerium Maximum, Paterculum, Plutarchum, & Appianum, qui res istas pluribus explicauit. M. MARIVM, M. Marium Gratidianum, M. Marii Gratidii, de quo supra diximus, filium: cuius caput abscissum per vrbem sua manu L. Catilina, vt etiam supra diximus, tulit, & alia fecit, quæ scribunt Q. Cicero in libello de Petitione Consulatus, Liuius libro octuagesimo octauo, Asconius, Florus libro tertio capite vigesimo primo, Plutarchus in Sylla, & Orosius libro quinto capite vigesimo primo. hunc bis Prætorem fuisse scribit Asconius. Quum vero Prætor esset, collegas, Tribunósque plebis eo modo decepit, quem Cicero, qui fuit affinis, lib. tertio de Officiis non probauit. Lis ei cum Sergio Aurata fuit ea, quam Cicero libro primo de Oratore, & libro tertio de Officiis ponit. EX EODEM GENERE, turbulento, & seditioso, quales erant Cn. Carbo, & M. Marius: quorum alter malus ciuis, improbus Consul, & seditiosus homo Verrina tertia dicitur: alter summe popularis homo ab Asconio, & à Q. Cicerone vel ob id populo Romano charissimus appellatur: de quo Cicero libro tertio de Officiis ita scribit: omnibus vicis statuæ factæ sunt: ad eas tus, & cerei. quid multa? nemo vnquam multitudini fuit charior. Tu Senecam quoque lib. tertio capite decimo octauo de Ira lege. MINIME DIGNOS, vt oratores minime bonos. APTISSIMOS, vt populares, & seditiosos. COGNOVI, ego potissimum, quòd Atticus abfuit, vt in vita Cornelius Nepos ostendit: & Brutus vix illos videre potuit, vt infra cognoscetur. QVO IN GENERE, populari, & turbulento. PERTVRBEM, ab his seditiosis propemodum inuitatus. ORDINEM, institutum, supra. NVPER, circiter annos triginta ante, L. Licinio Lucullo, M. Aurelio Cotta Coss. quo tempore L. Quintius Tribunus plebis fuit, vt in oratione Macri Tribuni plebis apud Sallustium cognosces. Fuit enim Tribunus plebis Verre Prætore, vt in oratione pro Cluentio, & apud Asconium videbis: Verres autem Prætor fuit Lucullo, & Cotta Coss. Verrina septima: & iam tum Quintius obierat, quum Cicero Prætor orationem pro Cluentio dixit. L. QVINTIVS, homo maxime popularis, qui omneis rumorum, & concionum ventos colligere consuesset, vt ait in oratione pro Cluentio, vbi suis illum coloribus pingit. APTIOR, L. Quintio, qui tamen ad inflammandos animos multitudinis maxime fuit accõmodatus, in oratione pro Cluentio. PALICANVS, M. Lollius Palicanus, qui & ipse Tribunus plebis fuit annis duobus post L. Quintium L. Gellio, & Cn. Lentulo Coss. vt Verrina quarta docet, & Asconius, dum Verrinam secundam, & tertiam, sed præsertim tamen illa verba interpretatur: Rem etiam Tribunus pleb. in concione egit, quum eum, quem virgis iste ceciderat, in prospectum populi Romani

Romani produxit. ex quibus cognosci posset, quàm popularis, & turbulentus fuisset Palicanus, nisi Valerius Maximus libro tertio capite octauo testaretur ita seditiosum fuisse, vt C. Piso Consul illum suffragiis populi Consulem creatum renunciare noluerit, quòd diceret, non existimare se tantis tenebris offusam esse Rempub. vt huc indignitatis veniretur. Hinc Cicero epistola prima libri primi ad Atticum scripsit: de Palicano non puto te expectare, dum scribam: quòd verisimile non esset, illum, qui tam turpiter repulsus fuisset, iterum Consulatum petiturum. Lollius ab Asconio dicitur, & ita gens Lollia plebeia cognoscitur. IMPERITORVM, multitudinis. ET QVONIAM, res similis rem similem quasi trahit. HVIVS GENERIS, popularis, & seditiosi. GRACCHOS, Tib. & C. Gracchos, supra. L. APVLEIVS SATVRNINVS, quem, quòd in annonæ caritate Quæstorem à sua frumentaria procuratione senatus amouit, eique M. Scaurum præfecit, scimus, dolore factum esse popularem, vt Cicero in oratione de Responsis ait. Hinc in oratione pro Sestio ita scriptum videmus: Saturninus, quòd à se Quæstore Ostiensi per ignominiam ad principem & senatus, & ciuitatis M. Scaurum rem frumentariam translatam sciebat, dolorem suum magna contentione animi persequebatur. Nam C. Mario adiuuante per milites in petitione Tribunatus competitorem occidit: quem Liuius libro sexagesimo nono, & Orosius libro quinto capite decimo septimo A. Numium, Plutarchus τὸν ὄνιον, Valerius Maximus libro nono capite septimo Mumium, Florus libro tertio capite decimo sexto Annium, Appianus libro primo Nonium, autor libelli de Viris illustribus Mummium vocat: quanquam dissentit in eo, quod interfectum putat, dum Saturninus secundum Tribunatum peteret. Tribunus igitur plebis per vim creatus, non minus violenter Tribunatum, quàm petierat, gessit. Gracchanas enim leges asserere non destitit, vt ait Florus lib. tertio capite decimo sexto. nam legem agrariam tulit, vt Liuius libro sexagesimo nono scripsit: quam Plutarchus in Mario τὸν περὶ τῆς χώρας νόμον videtur appellare: & Q. Metello Numidico eò, quòd in eam minime iurasset, diem dixit, & vrbe tandem eiecit, vt supra pluribus, de Metello ipso loquentes, retulimus. Idem Saturn. Trib. pl. C. Memmium Candidatum Consulatus petitorē, quem maximum aduersarium suis actionibus timebat, interemit, Liuius est autor libro sexagesimo nono, id est orta subito seditione fugientem per P. Metium satellitem informi stipite cōminutum interfecit, vt ait Orosius libro quinto capite decimo septimo, & quidem quum Glauciam satellitem furoris sui Consulem faciendum curaret, vt scribit Florus libro tertio capite decimo sexto, Appianus libro primo, Orosius libro quinto capite decimo septimo, & Liuius libro sexagesimo nono: autor tamen libelli de Viris illustribus & istum cōpetitorem Mummium vocat, & ait fuisse competitorem in petitione Præturæ, non Consulatus. Atque hæc quidem Saturninus, quum iam ter Tribunus plebis fuisset refectus, vt inuenies in libello de Viris illustribus. Vnde Paterculus continuatos honores vocat. sed quum ille nullum finem crudelitatis faceret, fit S.C. vt C. Marius, L. Valerius Coss. adhiberent Tribunos plebis, & Prætores, quos eis videretur: operámque darent, vt imperium populi Romani, maiestásque conseruaretur, vt Cicero in oratione pro Rabirio loquitur. Ille vero in modum vexilli pileum seruituti ad arma capienda ostentauit, vt ait Valerius Maximus libro octauo capite sexto. Sed ne vnum quidem diem postea L. Saturninum Tribunum plebis, & C. Seruilium Glauciam Prætorem mors, ac Reipub. pœna remorata est, vt in oratione prima in

Catilinam ſcriptum eſt. nam quum in Capitolium confugiſſent, Marius fiſtulas, quibus aqua ſuppeditabatur Iouis Optimi Maximi templis, ac ſedibus, præcidi imperauit, vt ait in oratione pro Rabirio. Itaque in curiam Hoſtiliam confugerunt, vt Oroſius refert: vbi Conſul eos morte multauit. Siquidem Sceua Q. Crotonis ſeruus L. Saturninum occidit, vt eſt in oratione pro Rabirio: quamuis Appianus à Tribunis interfectum, Oroſius ab equitibus occiſum, Florus, & autor libelli de Viris illuſtribus à populo fuſtibus, ſaxis, & tegulis coopertum, in ipſa quoque morte laceratum ſcribant. Caput eius Rabirius quidam ſenator per conuiuia circuntulit, vt ait autor libelli de Viris illuſtribus. ob id forte poſtea Rabirius fuit accuſatus, quem Cicero defendit. Addit Valerius Maximus libro ſexto capite tertio, penates eius ab imis fundamentis erutos fuiſſe. L. Lucius, vt ab omnibus appellatur. quare L. pro Cn. apud Liuium libro ſexageſimo nono reponi debet. APVLEIVS, à quo leges Apuleiæ ſunt dictæ libro ſecundo de Oratore, in oratione pro Cornelio Balbo, & libro ſecundo de Legibus. & quum Tribunus plebis hic fuerit, apparet Apuleiam gentem plebeiam fuiſſe. ELOQVENTISSIMVS, autor egregius, & ad animos imperitorum excitandos, inflammandóſque perfectus, vt ait in oratione de Reſponſis. IMPROBISSIMVS, id omnes penè hiſtorici teſtantur, & Cicero ipſe in oratione pro Rabirio Poſthumo vocat impurum: quin libro tertio de Oratore oſtendit, illum curiæ ſtercus appellatum fuiſſe. C. SERVILIVS GLAVCIA, de quo loquuntur omnes hiſtorici, qui de L. Apuleio Saturnino ſcribunt. is populum ſolebat monere, vt, quum lex aliqua recitaretur, primum verſum attenderet, ſi eſſet Dictator, Conſul, Prætor, magiſter equitum, ne laboraret: ſciret nihil ad ſe pertinere: ſin autem, quicunque poſt hanc legem: videret, ne qua noua quæſtione alligaretur. hoc Cicero in oratione pro Rabirio Poſthumo ſcribit. PERACVTVS, homo acutus etiam dicitur in oratione pro Rabirio Poſthumo. CALLIDVS, qui Marium laudaſſe, & vituperaſſe dicitur in oratione de Reſponſis. CVM PRIMISQVE, aliter in primíſque. RIDICVLVS, facetus, cuius etiam ioci libro ſecundo de Oratore ponuntur. ſic Cn. Sicinius ſupra ridiculus fuit appellatus. IS, C. Seruilius Glaucia. SORDIBVS, vnde curiæ ſtercus vocabatur, vt diximus. PRAETVRA, qua tum fungebatur. paulo poſt CONSVL FACTVS ESSET, quippe quum L. Apuleius Saturninus conſularia comitia noua cæde turbaſſet, vt ipſum Glauciam Conſulem faceret, vt ſupra ex Floro libro tertio capite decimo ſexto retulimus. RATIONEM EIVS HABERI LICERE, non enim licebat habere rationem abſentis, vt Cæſaris, epiſtola tertia libri ſeptimi ad Atticum: rei, vt Catilinæ, apud Aſconium: iunioris, quàm lex annalis requirebat, vt Scipionis, apud Liuium libro quinquageſimo: & magiſtratus, vt huius Glauciæ: cuius ratio, quum Prætor eſſet, haberi non poterat: quòd duo anni minimum inter Præturam, & Conſulatum intercedere ſolerent, vt facile poteſt ab his cognoſci, qui Ciceronis, & aliorum magiſtratus diligenter velint conſiderare. horum, inquam, ratio haberi non poterat, niſi legibus ſoluti fuiſſent, aut iudicatum fuiſſet, rationem haberi poſſe. IVDICATVM ESSET, ab omnibus: vel à conſilio publico, quod Conſules haberent: vt quum L. Volcatius Tullus conſilium publicum habuit, an rationem Catilinæ habere deberet, ſi peteret Conſulatum. nam quærebatur repetundarum, vt ait Aſconius. hinc Salluſtius ita dixit: Catilina pecuniarum repetundarum reus, prohibitus erat petere Conſulatum, quòd intra legitimos dies profiteri nequiuerit. & Catilina tunc

ob eam

ob eam caussam à petitione destitit, vt ait Asconius. postea tamen iterum voluit petere, vt in oratione pro Cælio scribitur: & tunc quoque reus erat ita, vt eum Cicero defendere cogitarit, vt ait libro primo ad Atticum: in cuius libri prima epistola illa verba: Catilina, si iudicatum erit, meridie non lucere, certus erit competitor, sic videntur esse legenda: Catilina, si iudicatum erit, haberi rationem licere, certus erit competitor: vt prius ita essent scripta: Catilina, si iudicatum erit, haberi rationem licere, certus erit competitor: & librarii male descripserint. Certe locus est huic admodum similis. NAM, ἀπολογία, quare Consul factus fuisset, si iudicatū esset, eius rationem haberi licere. PLEBEM, multitudinem, quæ concilianda est, vt in petitione suffragetur, quod quum alibi, tum epistola sexta libri secundi Familiarium, & in libello Q. Ciceronis de Petitione Consulatus ostenditur. TENEBAT, vt popularis, & qui L. Apuleio Saturnino populares leges ferenti faueret. EQVESTREM ORDINEM, cuius centuriæ petenti sunt tenendæ, vt Cicero epistola decima sexta libri vndecimi Familiarium, & Q. Cicero in libello de Petitione Consulatus ostendunt. LEGIS, quam primus ipse Glaucia tulit, vt comperendinaretur reus, Verrina tertia: quam legem Glauciam vocat Asconius ob id fortasse, ne, si lex Seruilia, vt debuit, diceretur, cum legibus aliis Seruiliis confunderetur. Tulit certe legem ad iudicia pertinentem, quæ tunc equites exercebant. Hinc Asconius ita scribit: Q. Seruilius Cæpio Scaurum ob legationis Asiaticæ inuidiam, & aduersus leges pecuniarum captarum, reum fecit repetundarum, lege, quam tulit Seruilius Glaucia: in quibus quidem verbis Asconii, legationis Africę, de qua scribit Sallustius, videtur legendum. IS, C. Seruilius Glaucia. PRAETOR, hinc in oratione pro Rabirio nos ita legendum putamus: adhibent omneis Tribunos plebis præter Saturninum: Prætt. præter Glauciam: vt librarii, Prætt. hoc hoc est Prætores, sustulerint, arbitrati verbum esse superuacaneum, quum præter verbum penè simile sequatur. sic Prætorem Cicero in oratione tertia in Catilinam vocat. SATVRNINVS TRIBVNVS PLEB. interfectus est, vt diximus. MARIO, ET FLACCO COSS. an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo quarto. PVBLICE, ita, vt omnes omnium ordinum homines adessent, vt in oratione pro Rabirio scribit. EST INTERFECTVS, extractus è domo Claudiī trucidatus est, inquit Orosius libro quinto capite decimo septimo. nam Glauciæ ipsi fracta ceruix, vt ait autor libelli de Viris illustribus: atque id ipsum C. Marii iussu, cui religio non fuit, quo minus C. Glauciam, de quo nihil nominatim erat decretum, Prætorem occideret: quod in orationibus prima, & tertia in Catilinam scriptum est. HOMO, C. Seruilius Glaucia. ATHENIENSIS, τινὸς τῶν ἀθηναίων, vt ait Thucydides libro octauo: HYPERBOLI, qui Chremidis filius, & Charonis frater fuit, lucernarum faber improbus; quippe qui faciendis lucernis non ære solum, sed plumbo etiam vteretur, quo pluris eas, vt grauiores, venderet: & sic emptores decipiebat: qui tamen μετὰ τὴν τοῦ κλέωνος δυναστείαν, διεδέξατο τὴν δημαγωγίαν, vt Aristophanis Interpres in Nubibus, & in Pace scribit. Hinc Lucianus in Timone cum Cleone coniungit. Fuit etiam στρατηγὸς ἀθηναίων, vt idem Interpres ait in Acharn. ἀπώλετο δὲ διὰ τὴν σάμον, πολεμούντων αὐτῷ τῶν σαμίων, vt Interpres idem in Ranis refert: quanquam Thucydides libro octauo ita scribit: τινα ἀθηναῖοι ὑπέρβολον τινὰ τῶν ἀθηναίων, μοχθηρὸν ἄνθρωπον, ὠστρακισμένον οὐ διὰ δυνάμεως, καὶ ἀξιώματος φόβον, ἀλλὰ διὰ πονηρίαν, καὶ αἰσχύνην τῆς πόλεως ἀποκτείνουσι: ob id Interpres idem in Pace quasi παλινῳδίαν canens, ait: ὑπέρβολος ἐν σάμῳ διαφθαρεὶς, ὑπὸ

τοῖς ἀθηναίων ἐχθροῖς ἐπιβουλεύειν ἔπειθεν, καὶ τὸ πικρὸν αὐτοῦ βάλλοντες εἰς σάκκους ἐῤῥί-ψαν εἰς τὸ πέλαγος. IMPROBITATEM, πονηρίαν Thucydides libro octauo vocat. Ariſtophanis vero interpres in Nubibus Hyperbolum πανοῦργον, in Acharnanibus φιλόνεικον, & in Pace φαῦλον τὸν τρόπον appellat. eſt & prouerbium, ὑπὲρ τὸν ὑπέρβολον. VETERES, τῆς γὰρ κωμῳδίας τὸ μὲν ἦν ἀρχαῖον, τὸ δὲ νέον, τὸ δὲ μέσον, vt ait Platonius apud Ariſtophanem. Hinc Horatius ſatyra quarta libri primi dixit: Eupolis, atque Cratinus, Ariſtophanéſque poëtæ, atque alii, quorum comœdia priſca virorum eſt. ATTICORVM, & quia Cratinus, Eupolis, & Ariſtophanes, quorum comœdia priſca virorum eſt, Attici fuerunt, vt conſtat: & Attici præter cæteros in iocis excelluerũt, vt lib. ſecundo de Oratore legimus. NOTAVERVNT, Eupolis enim, Cratinus, Ariſtophanes, aliíque poëtæ, quorum comœdia priſca fuit, multa cum libertate notabant, vt ait Horatius. & Eupolis quidẽ in Hyperbolum ἔγραψε τὸν μαρικᾶν, vt Ariſtophanis Interpres in Ranis refert, Ariſtophanes vero τοῦτον ὡς φιλόνεικον διαβάλλει συνεχῶς, quod in Acharnanibus idem ſcribit Interpres: vt in Nubibus, in Ranis, in Acharnanibus, in Equitibus, & in Pace. vtuntur autem Græci hoc loco διαβάλλω, vel κωμῳδέω, quo nos vtimur noto.

Quòs Sex. Titius conſecutus, homo loquax ſanè, & ſatis acutus, ſed tam ſolutus & mollis in geſtu, vt ſaltatio quædam naſceretur, cui ſaltationi Titius nomen eſſet. ita cauendum eſt, ne quid in agendo dicendóue facias, cuius imitatio rideatur. Sed ad paulo ſuperiorem ætatẽ reuecti ſumus: nunc ad eam, de qua aliquantum locuti ſumus, reuertamur. Coniunctus igitur Sulpicii ætati P. Antiſtius fuit, rabula ſanè probabilis: qui multos cum tacuiſſet annos, neque contemni ſolum, ſed irrideri etiam ſolitus eſſet, in Tribunatu primum contra C. Iulii illam Conſulatus petitionem extraordinariam, veram cauſam agens eſt probatus, & eo magis, quòd eandem cauſam cum ageret eius collega ille ipſe Sulpicius, hic plura & acutiora dicebat. itaque poſt Tribunatum primo multæ ad eum cauſæ, deinde omnes, maximæ quæcunque erant, deferebantur. rem videbat acute, componebat diligenter; memoria valebat: verbis non ille quidem ornatis vtebatur, ſed tamen non abiectis. expedita autem erat, & perfacile currens oratio. & erat eius quidam tanquam habitus non inurbanus: actio paulum cum vitio vocis, tum etiam ineptiis claudicabat. hic temporibus floruit iis, quibus inter profectionem reditúmq. L. Syllæ ſine iure fuit, & ſine vlla dignitate Reſpub. hoc autem magis probabatur, quòd erat ab oratoribus quædam in foro ſolitudo. Sulpicius occiderat: Cotta aberat & Curio: viuebat è reliquis patronis eius ætatis nemo præter Carbonem & Pomponium, quorum vtrunque facile ſuperabat.

QVOS, Saturninũ, & Glauciã. SEX. TITIVS, qui M. Antonio, A. Poſthumio Albino Coſſ. Tribunus pl. fuit, lib. ſecundo de Orat. vnde cognoſcimus Titios plebeios fuiſſe. CONSECVTVS, ſiquidẽ Titius Antonio, & Albino Coſſ.

Coſſ. Tribunus plebis fuit, quum Saturninus, & Glaucia ſuperiore anno interfecti fuiſſent, vt diximus. Quin eos quoque imitatus eſt. nam ſeditioſus ipſe quoque ciuis, & turbulentus fuit, vt libro ſecundo de Oratore ſcriptum videmus, quo loco M. Antonius refert, ſe Conſulem illi Tribuno pleb. reſtitiſſe, quæque ab eo contra Rempub. facta arbitraretur, poſtea expoſuiſſe. is, quòd habuit imaginem L. Saturnini domi ſuæ, condemnatus eſt. Statuerunt equites Romani illo iudicio, improbum ciuem eſſe, & non retinendum in ciuitate, qui hominis hoſtilem in modum ſeditioſi imagine aut mortem eius honeſtaret, aut deſideria imperitorum miſericordia commoueret, aut ſuam ſignificaret imitandæ improbitatis voluntatem, vt in oratione pro Rabirio leges. & condemnatus eſt, quamuis innocens eſſet, & agraria lege lata gratioſus, vt ait Valerius Maximus libro octauo capite primo. an vero lex ea Titia fuerit, cuius libro primo Inſtitutionum fit mentio, viderint iuriſconſulti. LOQVAX, vnde multa dixit, quæ M. Antonius audiuit, vt lib. ſecundo de Oratore dicitur. ACVTVS, ad inueniendum, vt quum dixit, ſe Caſſandram eſſe. MOLLIS, hinc, vt refertur libro ſecundo de Oratore, quum ſe Caſſandram eſſe diceret, multos, inquit Antonius, poſſum tuos Aiaces Oileos nominare. & qui ſic molles ſunt, vt bene ſaltent, ſolent etiam bene pila ludere, vt hic Titius ludebat, quod libro tertio de Oratore dicitur, hinc libro ſecundo iocus ille: Titium, quum ſtudioſe pila luderet, & idem ſigna ſacra noctu frangere putaretur, gregaléſque, cur in campum non veniſſet, requirerent, excuſauit Veſpa Terentius, qnòd eum brachium fregiſſe diceret. GESTV, motu corporis, qui ad oratoris actionem pertinet, vt ſupra diximus. VT SALTATIO QVAEDAM NASCERETVR, CVI SALTATIONS TITIVS NOMEN ESSET, Vnde & ſaltationis quoddam genus Titius eſt appellatum, vt ait Quintilianus libro vndecimo capite tertio: & prouerbium inde natum, Titius. CVIVS IMITATIO RIDEATVR, vt Titius ſaltatio ridebatur, quæ erat imitatio geſtus Titii. SVPERIOREM, huic, de qua loquimur. REVECTI SVMVS, quaſi aliud agentes reuerſi ſumus, vt nauigantes interdum reuehi ſolent eò, vnde fuerant profecti. aliter reiecti ſumus, fortaſſe non male, vt nauigantes, ventis reflantibus, reiici ſolent. AD EAM, ad ætatem Cottæ, & Sulpicii. LOCVTI SVMVS, ſupra. REVERTAMVR, poſtquam ad iſtos ſeditioſos digreſſi, quæ dicenda fuerant, diximus. SGITVR, vt ad rem reuertamur. SVLPICII, ſupra. P. ANTISTIVS, qui ſocer Pompeii quum eſſet, vt Syllanus à Marianis fuit interfectus: cuius tamen filiam Pompeius, vt Plutarchus refert, poſtea dimiſit. à Damaſippo vero Prætore, de quo ſupra in Scæuola Pontifice diximus, interfectus fuit, vt Oroſius libro quinto capite vigeſimo eſt autor: & Aedilitius fuit interfectus, vt ſcribit Paterculus: quamuis Plutarchus illum, στρατηγοῦντα, καὶ βραβεύοντα τὴν ἐπὶ δίκην ἐρασθῆναι τοῦ πομπηίου, quo loco interpretes Prætorem vertunt. ſed ſiue Aedilis tantum, ſiue Prætor etiam fuit, non videtur ſenex tum fuiſſe, qnum eſt interfectus: quando in Tribunatu P. Sulpicii collega fuit: quod tempus ſolebat eſſe annorum triginta, vel circiter: & ab eo tempore, id eſt à Sylla, & Pompeio Conſulibus ad Carbonem & Marium Conſules quo anno P. Antiſtius eſt interfectus, anni ſex numerantur. Itaque tum ne quadrageſimum quidem agebat annum, vt ego neſciam, quare Cicero in oratione pro Roſcio Amerino Priamum ſenem vocet, niſi forte alterum Antiſtium ſignificet, præſertim quum loquatur ibi de his, qui ſunt à Syllanis, non à Marianis interfecti. infra certe P. Antiſtii interitus nominatur.

RABVLA SANE PROBABILIS, homo disertus in oratione pro Cornelio Balbo dicitur, si modo ibi, vt nos putamus, est legendum, P. Antistius, quamuis L. Antistius legatur. IN TRIBVNATV, hinc cognoscimus Antistios plebeios fuisse, quanquam Liuius etiam libro quarto his verbis docet: Plebs Tribunos plebis absentes Sex. Tempanium, A. Sellium, & Antistium. & Spurilium fecit. C. IVLII, C. Iulii Cæsaris, supra. PETITIONEM EXTRAORDINARIAM, quum sperabat, & id agebat C. Iulius Cæsar, vt, omissa Prætura, Consul fieret, vt ex Asconii scriptis etiam supra retulimus. VERAM, iustam. erat enim iusta, & vera causa, negare dandum Consulatum ei, qui Prætor nondum fuisset. AGERET, sic quidem, vt primis temporibus iure Sulpicius ipse resisteret: postea nimia contentione ad ferrum, & arma processit, vt Asconius ait. EIVS, P. Antistii. COLLEGA, in Tribunatu. ILLE IPSE, cuius ætati P. Antistius coniunctus fuit. HIC, P. Antistius. EVM, Antistium. REM VIDEBAT ACVTE, inuentio. COMPONEBAT DILIGENTER, dispositio. MEMORIA VALEBAT, memoria. VERBIS, verbis non ille quidem ornatis vtebatur, sed tamen non abiectis: hæc est elocutio. QVIDAM TANQVAM, aliter quidem tanquam. ACTIO, pronunciatio, & sic omnes partes numerauit. HIC, P. Antistius. INTER, aliter ante. & fanè si fuit in Tribunatu collega Sulpicii, & causam contra C. Iulium egit, floruit ante Syllæ profectionem: siquidem Sylla ante, quàm proficisceretur, P. Sulpicium, vt supra ex Liuio libro septuagesimo septimo retulimus, interficiendum curauit. Profectus est autem iam Cn. Octauio, L. Cornelio Cinna Coss. vt Plutarchus affirmat, & rediit L. Scipione, C. Norbano Coss. vt Liuius, Plutarchus, & Appianus ostendunt. Certe Philippica duodecima cum L. Scipione tunc Consule dicitur esse collocutus. Itaque inter profectionem, & reditum Syllæ vix anni tres integri numerantur: quòd si Consulatum etiam complectaris, non amplius certe, quàm quatuor annos integros numerabis, quibus P. Antistius floruit: sed post Syllæ reditum in Italiam, quum Mariani adhuc vrbem tenerent, interfectus est, vt diximus. PROFECTIONEM, contra Mithridatem, vt Plutarchus ostendit. REDITVMQVE, ex bello Mithridatico: quum pacem cum Mithridate fecisset, vt Liuius libro octuagesimo tertio scripsit: de quo dicitur etiam in oratione pro lege Manilia trium phasse. L. SYLLAE, cuius vitam Plutarchus, vt alios mittam, scripsit. SINE IVRE FVIT, ET SINE VLLA DIGNITATE RESP. hinc Orosius libro quinto capite vigesimo ita scribit: interea residui senatorum, qui potentiam Cinnæ, & Marii crudelitatem, insaniam Fimbriæ, Sertoriique audaciam fuga euaserant, transuecti in Græciam, coëgere precibus Syllam, vt periclitanti, imo iam penè perditæ patriæ opem ferret. PROBABATVR, P. Antistius. SVLPICIVS, P. Sulpicius, supra. OCCIDERAT, occisus fuerat, & quidem ante Syllæ profectionem, vt supra diximus. COTTA, C. Cotta, supra. ABERAT, nam, vt libro tertio de Oratore scribitur, paucis diebus post mortem L. Crassi depulsus per inuidiam Tribunatu, non multis ab eo tempore mensibus eiectus est è ciuitate: quem Rutilia mater, vt Seneca in Consolatione ad Albinam refert, in exilium secuta est. hinc pulsus infra dicitur: & inde reditus nominatur. Neque vero quicquam de virtute sua detraxit, quòd Q. Varroni, vel, vt alii legunt in oratione, quæ inscribitur, Antequam iret in exilium, Q. Vario Tribuno plebis inferiore genere orto cedendum putauit. certe C. Cotta pro se lege Varia dixit, supra. CVRIO, C. Curio aberat, cum L. Sylla, vt dictum est, quum esset. CARBONEM, C. Carbonem illius eloquentissimi filium, supra. POMPONIVM,

Cn. Pom

Cn. Pomponium. SVPERABAT, atqui ſupra ſic dixit: His duobus Sulpicio & Cottæ eiuſdem ætatis annumerabatur nemo tertius, ſed mihi placebat Pomponius maxime, vel dicam, minime diſplicebat: quibus verbis Pomponium cæteris omnibus eius ætatis, præter Sulpicium, & Cottam, videtur anteferre: hic eum tamen à P. Antiſtio ſuperatum fuiſſe teſtatur: quod eſt prorſus contrarium, niſi diuerſas opiniones nunc ſequatur: vel ſupra dicat Pomponium ex his, de quibus ſe dicturum propoſuerat: nunc ad eos P. Antiſtium adiungat. Nam, vt ſupra etiam diximus, in illa propoſitione P. Antiſtius omittitur, quamuis nunc cum aliis deſcribatur. ſi veterem igitur propoſitionem tueamur, nihil erit contrarium: ſed ita dicet: ex his, quos propoſui, Pomponius mihi, poſt Sulpicium, & Cottam, maxime placebat: ex aliis vero P. Antiſtius illum etiam ſuperabat: præſertim quum in illa propoſitione ponat æquales, hic dicat Antiſtium coniunctum ætati Sulpicii fuiſſe.

Inferioris autem ætatis erat proximus L. Siſenna, doctus vir, & ſtudiis optimis deditus, bene Latine loquens, gnarus Reipub. non ſine facetiis ſed neque laboris multi, nec ſatis verſatus in cauſis; interiectúſque inter duas ætates, Hortenſii & Sulpicii, nec maiorem conſequi poterat, & minori neceſſe erat cedere. huius omnis facultas ex hiſtoria ipſius perſpici poteſt: quæ cum facile omnes vincat ſuperiores, tum indicat tamen quantum abſit à ſummo, quámque genus hoc ſcriptionis nondum ſit ſatis Latinis literis illuſtratum. Nam Q. Hortenſii admodum adoleſcentis ingenium, vt Phidiæ ſignum, ſimul aſpectum & probatum eſt. is L. Craſſo, Q. Scæuola Coſs. primum in foro dixit; & apud hos ipſos quidem Conſules, & cum eorum, qui affuerunt, tum ipſorum Conſulum, qui omneis intelligentia anteibant, iudicio diſceſsit probatus. vndeuiginti annos natus erat eo tempore. eſt autem L. Paulo, C. Marcello Coſs. mortuus: ex quo videmus eum in patronorum numero annos quatuor & XL. fuiſſe. hoc de oratore paulo poſt plura dicemus. hoc autem loco voluimus ætatem eius in diſparem oratorum ætatem includere. quanquam id quidem omnibus vſu venire neceſſe fuit, quibus paulo longior vita contigit, vt & cum multo maioribus natu, quàm eſſent ipſi, & cum aliquanto minoribus compararentur. vt Accius iiſdem Aedilibus ait ſe & Pacuuium docuiſſe fabulam, cum ille octoginta, ipſe triginta annos natus eſſet. ſic Hortenſius non cum ſuis æqualibus ſolum, ſed & mea cum ætate, & cum tua Brute, & cum aliquanto ſuperiore coniungitur. ſiquidem & Craſſo viuo dicere ſolebat: & magis iam etiam vigebat Antonio: & cum Philippo iam ſene pro Cn. Pompeii bonis dicente, in illa cauſa, adoleſcens cum eſſet, princeps fuit: & in eorum, quos in Sulpicii ætate poſui, numerum facile peruenerat: & ſuos inter æquales M. Piſonem, M. Craſſum, Cn. Len-

tulum, P. Lentulum Suram longe præstitit: & me adolescentem nactus octo annis minorem, quàm erat ipse, multos annos in studio eiusdem laudis exercuit: & tecum simul, sicut ego pro multis, sic ille pro Appio Claudio dixit, paulo ante mortem.

INFERIORIS AVTEM AETATIS, ex oratoribus autem inferioris ætatis. ERAT PROXIMVS, P. Antistio, vel potius P. Sulpicio, & C. Cottæ. Videtur enim illud respicere. L. SISENNA, Sisennam cognomen in Gabiniis apud Valerium Maximum libro octauo capite primo, & Dionem libro trigesimo nono: in Corneliis apud Liuium libro trigesimo nono: & in Statiliis apud Paterculum libro secundo inuenio, neque tamen scire certo possum, ex qua gente L. hic Sisenna fuerit, de quo Paterculus ita scribit: historiarum autor iam tum Sisenna erat iuuenis, sed opus belli ciuilis Syllani post aliquot annos ab eo seniore editum est. & quamuis L. Lucullus à Plutarcho dicatur ex certamine illo, quod fuit inter ipsum L. Lucullum, Q. Hortensium, & L. Sisennam, bellum Marsicum Græce scripsisse, L. tamen Sisenna id etiam latine videtur scripsisse, quum libro secundo de Diuinatione ita scriptum videamus: multa ante Marsicum bellum à Sisenna collecta attulisti: & libro item primo de Diuinatione, in Sisennæ scriptum historia videmus, quod te inspectante factum est, vt, quum Sylla in agro Nolano immolaret ante Prætorium, ab infima ara subito anguis emergeret. Ouidius libro secundo de Tristibus hoc addit: Vertit Aristidem Sisenna, nec obfuit illi, historiæ turpes inseruisse iocos. DOCTVS VIR, res ille quidem multas, quæ sunt oratori necessariæ, quæque hic ponuntur, sed non omnes habebat. Itaque orator in numero bonorum non fuit, vt Cicero libro primo de Legibus ostendit. BENE LATINE LOQVENS, vt ipse putabat: qui recte loqui putabat esse, inusitate loqui, infra. GNARVS REIPVB. vt esse debent oratores, vt libro primo de Oratore dicitur. NON SINE FACETIIS, quæ in Oratore quæruntur libro secundo de Oratore. hic vero iocos etiam turpes historiæ inseruit, vt ex Ouidio retulimus. NEC SATIS VERSATVS IN CAVSIS, quamuis multos defenderit, vt Chirtilium, infra, vt C. Verrem accusante Cicerone, Verrina quarta, & sexta, in qua illum virum primarium vocat, & diuitem fuisse ostendit, vt in oratione pro Cornelio Prætorem describit ita: Non denique homo illorum & vita, & prudentia longe dissimilis, sed tamen nimis in gratificando iure liber L. Sisenna bonorum Cn. Cornelii possessionem ex edicto suo P. Scipioni adolescenti summa nobilitate, eximia virtute prædito dedisset. quæ verba sic Asconius interpretatur: hoc solum hic annotandum est, hunc esse L. Sisennam, qui res Romanas scripsit. INTERIECTVSQVE, ita, vt Attici familiaris esse potuerit, infra. HORTENSII, Q. Hortensii oratoris, infra. SVLPICII, P. Sulpicii, supra. MAIORES, maiores natu Sulpicium, & eius æquales. MINORI, Q. Hortensio natu minori. NECESSE ERAT CEDERE, quia non erat orator Sisenna in numero bonorum, libro primo de Legibus: Hortensius vero summus erat orator infra. HVIVS, L. Sisennæ. FACVLTAS, dicendi. HISTORIA, quam scripsit, vt diximus. VINCAT, superet, libro primo de Legibus.. SVPERIORES, scriptores, libro primo de Legibus: vel superiores historias, vt historia vincat historias, nisi forte placeat legere paulo ante, qui, non quæ. INDICAT, L. enim Sisenna in historia puerile quiddam consectatur: vt vnum Clitarchum, neq. præterea quenquam de Græcis legisse videatur, eum tamen velle duntaxat imitari: quem si assequi posset, aliquantulum ab optimo tamen abesset, lib.

 primo

primo de Legibus. LATINIS LITERIS, quibus abest historia, vt ait libro primo de Legibus. ILLVSTRATVM, historia enim à nostris hominibus adhuc aut ignorata, aut relicta est, libro primo de Legibus. Q. HORTENSII, infra. ADMODVM ADOLESCENTSS, vndeuiginti annos nati, paulo post. PHIDIAE, qui fuit Charmini Atheniensis filius, vt ait Strabo libro octauo, ἀγαλματοποιὸς vt vocat Suidas, de quo Plinius, & alii plura scribunt, quæ nos, si Deus volet, in Zephyrum conferemus. huius simulachris nihil in eo genere perfectius videri poterat, vt in Oratore. vnde prouerbium hoc factum, vt Phidiæ signum. SIMVL ASPECTVM, ET PROBATVM, vt Phidiæ signum simul aspiciebatur, & probabatur: quanquam Lucianus aliter dicat in dialogo ὑπὲρ τῶν εἰκόνων, vbi scribit idem propemodum, quod de Apelle dicitur, solitum ipsum στῆναι κατόπιν τῆς θύρας, ὁπότε τὸ πρῶτον ἀναπετάσας ἐπεδείκνυε τὸ ἔργον, ἐπακούειν τῶν αἰτιωμένων τι, ἢ ἐπαινούντων. IS, Q. Hortensius. L. CRASSO, Q. SCAEVOLA, supra. COSS. an. ab V. C. sexcentesimo quinquagesimo nono. PRIMVM IN FORO DIXIT, primũ dixit in foro, deinde in senatu, libro tertio de Oratore, vbi dicitur L. Crasso Consule in senatu causam Africæ defendisse, & postea pro Bithyniæ rege dixisse: id est, vt ego interpretor, quum tunc quoque, vt postea Rullus, nescio quis agros vellet vendere, ei restitisse: & quum rex Bithyniæ Nicomedes regno pulsus esset, & à Romanis in regnum reduci cuperet, pro illo dixisse, & quidem in senatu, quoniam causæ non erant forenses. sed antea tamen in foro dixerat, vt hic scribitur: quamuis aliter alii soleant interpretari. HOS IPSOS QVIDEM, L. Crassum, & Q. Scæuolam. aliter hos quidem. CONSVLVM, L. Crasi, & Q. Scæuolæ. ANTEIBANT, supra. PROBATVS, in foro tum, & postea in senatu: vnde L. Crassus libro tertio de Oratore ita loquitur: fore dicis? ego verò, esse iam iudico, & tum iudicaui, quum me Consule in senatu causam defendit Africæ, nupérque etiam magis, quum pro Bithyniæ rege dixit: vbi videtur Crassus oblitus fuisse, illum prius in foro dixisse: vel Crassus pluris faciebat, quod Hortensius in senatu dixerat. VNDEVIGINTI ANNOS, quot à M. Acilio Balbo, C. Porcio Catone Consulibus ad L. Crassum, & Q. Scæuolam Consules numerantur. L. PAVLO, C. MARCELLO COSS. an. ab V. C. septingentesimo quarto. MORTVVS, vt epistola decima tertia libri octaui Familiariũ, & epistola sexta libri sexti ad Atticum scribitur: quod Ciceroni allatũ fuit, quum è Cilicia decedens, Rhodum venisset, supra: atque id ipsum L. Paulo, C. Marcello adhuc Consulibus. nam Cicero post aliquot menses ad Vrbem accesit C. Marcello, L. Lentulo iam Coss. vt libro septimo ad Atticũ apparet. & mortuus est, vt scribit Serenus: sic est Hortensius olim absumptus: causis etenim confectus agendis, obticuit, quum vox domino viuente periret, & nondum extincti moreretur lingua diserti. EVM, Q. Hortensium. QVATVOR, ET XL. tot enim à L. Crasso, Q. Scæuola Consulibus ad L. Paulum, C. Marcellũ Consules numerantur. aliter. III. & XL. tres, & quadraginta. HOC DE ORATORE, de Q. Hortensio. DICEMVS, nos quoque dicemus. VOLVIMVS, Q. Hortensium inter maiores natu collocantes. AETATEM EIVS IN DISPAREM, aliter ætatem in disparem. INCLVDERE, aliter inducere. videtur hic sensus: voluimus Hortensium includere in ætatem oratorum disparem. ACCIVS, L. Accius poëta, & historicus, supra. IISDEM, eodem igitur anno, id est, an. ab V. C. sexcentesimo decimo tertio vel summum quarto. ad hoc enim tempus anni triginta, quot natus Accius hic fuisse dicitur, numerantur à Consulibus Mancino, & Serrano, quibus Consulibus natus est Accius, vt Euse-

bius affirmat. & legendum est, iisdem Aedilibus, non autem, vt legunt quidam, in iisdem ædibus. AEDILIBVS, Aediles enim fabulas emebant, & dabant, vt apud Terentium videre licet. AIT, in historia. neque enim tunc Accius viuebat ita, vt hoc dicere posset. neque locus in fabulis, vbi poëtæ non loquuntur, esse poterat, vbi tale quid diceret. PACVVIVM, poëtam, cuius vitam Crinitus, & Lilius scribunt. DOCVISSE, ἀλλάξαι supra. ILLE, Pacuuius. IPSE, Accius. TRIGINTA ANNOS NATVS ESSET, & ita Pacuuius Accio quinquaginta annis maior erat. Hinc Gellius libro decimo tertio capite secundo, & libro decimo septimo capite vigesimo primo dixit, Pacuuio sene Accium floruisse. SIC, ἀντεπάνοδος. MEA CVM AETATE, octo annis inferiore, paulo post. CVM TVA, cum tua ætate Brute annis nouem & viginti inferiore. Hortensius enim annis ante decem causas agere cœpit, quàm Brutus est natus, infra: & ipse tunc vndeuiginti annos natus erat, supra. SVPERIORE, ætate, vt ætate L. Sisennæ, Curionis, & aliorum, quorum ætas fuit superior. SIQVIDEM, αἰτιολογία, Hortensium cum ætate superiore coniungi. CRASSO, L. Crasso. VIVO, primum Consule, deinde treis annos Consulari. DICERE SOLEBAT, & si dicebat viuo Crasso, qui L. Philippo, Sex. Cæsare Consulibus decessit, certe cum ætate coniungebatur superiore. VIGEBAT, Hortensius. ANTONIO, M. Antonio oratore viuo. nam post L. Crassi mortem circiter annos quatuor vixit. Siquidem Cn. Octauio, L. Cinna Coss. est interfectus, vt Liuius libro octuagesimo scripsit. PHILIPPO, L. Philippo, supra. SENE, annum quinquagesimum agente: quod ita collegimus, ἅμα τῷ τελευτῆσαι τὸν στρατηγὸν, δίκην κλοπῆς ἔσχεν ὑπὲρ αὐτοῦ δημοσίων χρημάτων ὁ πομπήιος Strabo vero pater Pompeii periit Cn. Octauio, L. Cinna Coss. vt docet Appianus. Quòd si causa hæc ipsa est acta, & à Philippo defensa statim post Strabonis mortem, id est Cn. Octauio, L. Cinna Coss. aut certe anno sequenti, Philippus annos summum quinquaginta natus erat, si à C. Valerii, & M. Herennii Consulatu, qui fuit annus Philippi, hoc est quadragesimus tertius, sed ab Herennio, vt diximus, est superatus, incipias numerare sic, vt his quadraginta tribus addas septem, qui supersunt ad id tempus, quo Pompeii causam defendit. CN. POMPEII, Cn. Pompeii Magni, qui tunc & ipse dixit, vt Plutarchus ostendit. BONIS, de quibus accusabatur, vel potius quæ Cinnæ milites è domo ipsius eripuerant, vt Plutarchus refert. DICENTE, & Pompeium defendente: vnde Plutarchus ita scribit: λεύκιος φίλιππος ἀνὴρ ὑπατικὸς συνηγορῶν αὐτῷ, μηδὲν ἔφη ποιεῖν παράλογον εἰ φίλιππος ὢν, φιλαλέξανδρος ἐστὶ. ADOLESCENS, annorum septem & viginti. ESSET, Hortensius. PRINCEPS FVIT, inter patronos, qui plures fuerunt. ἐγένοντο γὰρ τῆς δίκης αὐτῷ προάγωνες οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὸν κατήγορον, vt ait Plutarchus in Pompeio. in his igitur princeps fuit Hortensius. hinc Pompeius Hortensii cliens dictus, vt Seneca lib. septimo Declamationum refert. POSVI, supra. PERVENERAT, sic, vt cum illa ætate superiore coniungeretur, & in illorum oratorũ numero esset. M. PISONEM, M. CRASSVM, CN. LENTVLVM, P. LENTVLVM SVRAM, aliud agens, proponit, de quibus sit deinceps dicturus: & sic ætatem cum ætate coniungit: quem nos ordinem sequemur. LONGE PRAESTITIT, sic, vt à Gellio libro primo capite quinto omnibus ferme oratoribus ætatis suæ, nisi M. Tullio, clarior appelletur. OCTO ANNIS, quot à M. Acilio Balbo, C. Porcio Catone Consulibus, quibus Hortensius natus esse cognoscitur, ad C. Atilium Serranum, Q. Seruilium Cæpionem Consules, quibus natum fuisse Ciceronem supra diximus, numerantur, si tamen annum horum, vel illorum Consulum comprehendas.

MVLTOS

MVLTOS ANNOS, quos infra distinguet. STVDIO, alii legunt, stadio. EIVSDEM LAVDIS, eloquentiæ. EXERCVIT, causa penè fuit, vt ego exercerer, quòd ego cum illo mihi magis arbitrabar rem esse, infra. TECVM, ò Brute. SICVT EGO, tecum dixi. SIC, ἀὐτοπάθεια. ILLE, Q. Hortensius. APPIO CLAVDIO, socero tuo, & collega meo, infra: maiestatis, & ambitus reo, epistola vndecima, & duodecima libri tertii Familiarium, & quidem à Dolabella facto, epistola sexta libri octaui Familiarium. DIXIT, vnà tecum socerum tuum defendit Appium, infra. PAVLO ANTE MORTEM, perpaucis ante mortem diebus, vt infra dicet.

Vides igitur vt ad te oratorem Brute peruenerimus, tam multis inter nostrum tuúmque initium dicendi interpositis oratoribus? ex quibus, quoniam in hoc sermone nostro statui neminem eorum, qui viuerent, nominare, ne vos curiosius eliceretis ex me quid de quoque iudicarem, eos, qui iam sunt mortui, nominabo. Tum Brutus, Non est, inquit, ista causa, quam dicis, quamobrem de iis, qui viuunt, nihil velis dicere. Quænam igitur, inquam, est? Vereri te inquit, arbitror, ne per nos hic sermo tuus emanet, & ii tibi succenseant, quos præterieris. Quid vos, inquam, tacere non poteritis? Nos quidem, inquit, facillime: sed tamen te arbitror malle id ipsum tacere, quàm taciturnitatem nostram experiri. Tum ego, Vere, inquam, tibi Brute dicam: non me existimaui in hoc sermone vsque ad hanc ætatem esse venturum: sed ita traxit ordo ætatum orationem, vt iam ad minores etiam peruenerim. Interpone igitur, inquit, si quos videtur: deinde redeamus ad te, & ad Hortensium. Imò vero, inquam, ad Hortensium: de me alii dicent, si qui volent. Minime vero, inquit. nam etsi me facile omni tuo sermone tenuisti: tamen is mihi longior videtur, quòd propero audire de te: nec vero tam de virtutibus dicendi tuis, quæ cum omnibus, tum certe mihi notissimæ sunt, quàm quòd gradus tuos, & quasi processus dicendi studeo cognoscere. Geretur, inquam, tibi mos: quoniam me non ingenii prædicatorem esse vis, sed laboris mei. verum interponam, vt placet, alios, & à M. Crasso, qui fuit æqualis Hortensii, exordiar. is igitur mediocriter à doctrina instructus, angustius etiam à natura, labore, & industria, & quòd adhibebat ad obtinēdas causas curam etiam & gratiam, in principibus patronis aliquot annos fuit. in huius oratione sermo Latinus erat, verba non abiecta, res compositæ diligenter; nullus flos tamen, neque lumen vllum; animi magna, vocis parua contentio, omnia ferè vt similiter atque vno modo dicerentur. Nam huius æqualis & inimicus C. Fimbria non ita diu iactare se potuit: qui omnia magna voce dicens, verborum sanè

bonorum cursu quodam incitato, ita furebat tamen, vt mirarer tam alias res agere populum, vt esset insano inter disertos locus.

TE ORATOREM, cuius & natura sit admirabilis, & exquisita doctrina, & singularis industria, supra. PERVENERIMVS, quum tecum Q. Hortensium, & me ipsum causas defendisse dixerimus. NOSTRVM, Hortensii, & meum, vel potius meum solius, de quo dicetur infra. EX QVIBVS, oratoribus inter meum, tuúmque dicendi initium interpositis. ELICERETIS, aliter eligeretis. ISTA CAVSA, infra causas alias addit Atticus. QVAM DICIS, te statuisse, neminem eorum, qui viuerent, nominare, ne nos curiosius eliceremus ex te, quid de quoque iudicares. VERERI TE, vt olim, quum versibus treis libros de Temporibus tuis scripsisses, veritus es non eos, qui se læsos arbitrarentur, sed eos, quos erat infinitum bene de te meritos omnes nominare, epistola longa ad Lentulum. FACILLIME, tacere poterimus. MALLE IO IPSVM, aliter malle ipsum. TACERE, nam verum est illud Senecæ in Hippolyto: alium silere quod voles, prius sile. HANC, meam. MINORES, me ipso natu minores, qualis es tu. INTERPONE, ex interpositis nomina, supra. AO TE, ET AD HORTENSIVM, de quibus paulo ante pauca quædam dixisti. AD HORTENSIVM, redeamus. SI QVI VOLENT, dicere. MINIME VERO, minime vero dicant alii, sed tu velim dicas. NAM, αἰτιολογία, quare velit ipsum dicere. SERMONE, hoc ipso. IS, sermo. QVOO, αἰτιολογία. PROPERO AVOIRE, inducit Brutum quasi proponentem, quod ipse de se postea est dicturus. VIRTVTIBVS DICENOI TVIS, sic supra in Catone virtutes oratorias appellauit. OMNIBVS, qui te penè quotidie audiunt. MIHI, qui tuus sum familiaris, & tecum sæpe dico, vt tu paulo ante dixisti. GRADVS TVOS, ET QVASI PROCESSVS OICENDI, tua initia, tuos gradus, tuæ eloquentiæ velut quandam educationem, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus quasi interpretatur. QVONIAM, αἰτιολογία, quare morem velit gerere. NON INGENII PRAEOICATOREM ESSE VIS, SEO LABORIS MEI, quum velis me dicere non de virtutibus dicendi meis, vbi necesse esset ingenium prædicare: sed referre, qui gradus, & quasi processus dicendi fuerint: in quo necesse erit loqui de labore, quem in hac re sustinuerim. Itaque tibi morem geram; quod fortasse non fecissem, si me ingenii prædicatorē esse voluisses: ne obiici posset illud, laudas teipsum: qua tamen in parte, vt ait Quintilianus libro vndecimo capite primo, reprehensus est non mediocriter Cicero: quanquam is quidem rerum à se gestarum maior, quàm eloquentiæ fuit in orationibus vtiq. iactator: quo quidem loco Quintilianus, vt hic ipse, penè distinguit: quod ingenium suum raro, & modeste, sed labores, & res suas sæpe, & interdum non satis, vt quibusdam videtur, modeste commendet. Ille vero res suas laudat, vel vt alios ad idem faciendum inuitet, vel vt aduersariis respondeat; nec ipse negat, sed libro primo ad Atticum fatetur, se laudis auidissimum esse, libro vero secundo in se nescio quid subinane, & non ἀφιλόδοξον esse testatur: quod qui reprehendunt, maximos quosque viros, vt Themistoclem, Alexandrum, Africanum, Pompeium, & alios reprehendunt, qui nec minus ambitiosi fuerunt, quàm Cicero, nec minus, quàm ille, res suas celebrari cupierunt: quin Xenophon, Aratus, Scaurus, Catulus, Cæsar, Adrianus, & alii res suas scripserunt, ne quidam Ciceronem, vt faciunt, accusent, quòd à Luceio, vt res suas scriberet, postularit. VT PLACET, tibi, qui

me

me mones, vt interponam, ſi quos videtur: deinde ad me, & ad Hortenſium redeamus. ALIOS, oratores. M. CRASSO, M. Licinio P. F. Craſſo, epiſtola octaua libri quinti Familiarium: cuius vitam ſcribit Plutarchus. QVI FVIT AEQVALIS HORTENSII, vel anno maior Hortenſio, ſi vterque ſuo anno factus eſt Conſul. aliter qui fuit æqualis Hortenſio: IS, M. Licinius Craſſus. MEDIOCRITER A DOCTRINA INSTRVCTVS, λέγεται, inquit Plutarchus, καὶ πολυμαθὴς κατ' ἱστορίαν γενέσθαι, καί τι καὶ φιλοσοφῆσαι τοῖς ἀριστοτέλους λόγοις προσθέμενος, ὧν διδάσκαλον εἶχεν ἀλέξανδρον. ANGVSTIVS ETIAM A NATVRA, instructus ὡς γενόμενος δεινὸς εἰπεῖν, vt ait Plutarchus: quæ verba ſic vertit Interpres: ad dicendum non ſatis idoneus natura: & ſi ſcio aliter poſſe conuerti. LABORE, ET INDVSTRIA, ἐπιμελείᾳ, καὶ πόνῳ, vt ait Plutarchus. ADHIBEBAT AD OBTINENDAS CAVSAS CVRAM, ET GRATIAM, ἦν γὰρ ἐπιμελὴς, καὶ βοηθικὸς, vt ait Plutarchus. VNO MODO DICERENTVR, quum varietas probetur in Oratore. HVIVS, M. Craſſi. AEQVALIS, id cognoſcitur ex Liuio libro octuageſimo ſecundo, quamuis annos ipſos inuenire vix poſſis. INIMICVS, quippe cuius ab equitibus frater ipſius Craſſi fuiſſet interemptus: & pater, ne quid indignum ſua virtute pateretur, gladio ſe transfixiſſet, vt oſtendit Liuius libro octuageſimo. Vnde Lucanus libro ſecundo dixit: truncos lacerauit Fimbria Craſſos. C. FIMBRIA, C. Flauius Fimbria, qui L. Valerii Flacci Conſulis legatus fuit, vt Liuius libro octuageſimo ſecundo ſcripſit: etſi Quæſtor à Strabone libro decimo tertio dicitur, ſi modo recte vertit Interpres: & ab Appiano in libro Mithridatico priuatus appellatur: qui quum L. Valerium Flaccum in Bithynia apud Nicomediam interfeciſſet, & imperium ad ſe transtuliſſet, Ilium, quòd ſibi portas clauſiſſet, vndecimo die cepit, & euertit: & ob id quum gloriaretur, quòd quam vrbem Agamemnon decimo anno vix cepit, quum mille nauium claſſem, & vniuerſam Græciam ſecum haberet, eam ipſe vndecimo die cepiſſet, reſpondit quidam ex Ilienſibus: non enim Hector aderat, qui pro ciuitate pugnaret. Sed ille paulo poſt apud Thyatiram quum ab exercitu Syllæ obſideretur, in templo Aeſculapii ſua, & ſerui manu interfectus eſt, vt videbis apud Liuium libro octuageſimo tertio, Strabonem libro decimo tertio, Plutarchum in Sylla, Appianum in libro Mithridatico, Oroſium libro ſexto capite ſecundo, & Paterculum libro ſecundo. NON ITA DIV IACTARE SE POTVIT, quòd ſe interemit, adoleſcens, quæ auſus erat, fortiter executus: vt ait Paterculus libro ſecundo, qui dixit, auſus erat, quoniam fuit Homo longe audaciſsimus, vt à Cicerone dicitur in oratione pro Roſcio Amerino: vbi ſcribit illum, quum curaſſet, in funere C. Marii vt Q. Scæuola Pontifex vulneraretur, eidem Scæuolæ diem dixiſſe poſtea, quàm comperit, eum poſſe viuere: &, quum ab eo quæreretur, quid tandem accuſaturus eſſet eum, quem pro dignitate ne laudare quidem quiſquam ſatis commode poſſet, illum, vt erat furioſus, reſpondiſſe, quòd non totum telum corpore recepiſſet: quod Valerius etiam Maximus libro nono capite vndecimo ſcribit. Homo vltimæ audaciæ à Liuio libro octuageſimo ſecundo, ἀνὴρ τολμητὴς à Plutarcho in Lucullo, ab Oroſio vero libro ſexto capite ſecundo Marianorum ſcelerum ſatelles, & homo omnium audaciſsimus appellatur. FVREBAT, hinc in oratione pro Roſcio Amerino furioſus appellatur. ALIAS RES AGERE, agere, quod agendũ nõ ſit: & non agere hoc, vt dicitur: quamuis Donatus in Eunucho paulo aliter interpretatur. INSANO, C. Fimbriæ,

quem Cicero in oratione pro Roscio Amerino vocat insanissimum. Orosius quoque libro quinto capite decimo nono insaniam Fimbriæ dixit, Ciceronem fortasse, & alios imitatus.

Cn. autem Lentulus multo maiorem opinionẽ dicendi actione faciebat, quàm quanta in eo facultas erat: qui cum esset nec peracutus, (quanquam & ex facie, & ex vultu videbatur) nec abundans verbis, (etsi fallebat in eo ipso) sic interuallis, exclamationibus, voce suaui & canora, admirando irridebat, calebat in agendo, vt ea, quæ deerant, non desiderarentur. ita tanquam Curio copia non nulla verborum, nullo alio bono, tenuit oratorum locum: sic Lentulus cæterarum virtutum dicendi mediocritatem actione occultauit, in qua excellens fuit. Neque multo secus P. Lentulus: cuius & excogitandi, & loquendi tarditatem tegebat formæ dignitas, corporis motus plenus & artis, & venustatis, vocis & suauitas & magnitudo. sic in hoc nihil præter actionem fuit, cætera etiam minora quàm in superiore.

CN. AVTEM LENTVLVS, Cn. Cornelius Lentulus, qui fuit Consul cum L. Gellio, de quo supra diximus: qui Lentulo multo maior natu fuit, & ob id à Cicerone multo ante positus: sed quæ sunt ibi de Gellio dicta partim sunt huic communia, quum & in Consulatu, & in Censura collegæ fuerint. Illud est huius proprium, quòd male aduersus Spartacum pugnauit, vt Liuius libro nonagesimo sexto, & Orosius libro quinto capite vigesimo quarto scripserunt: quamuis in multis libris male C. Lentulus scribatur. Censor dicitur Verrina septima, in oratione pro Flacco, & in oratione pro Domo, vbi Cicero scribit etiam Tribunum plebis eius bona consecrasse. In eo vero summum consilium, & summam grauitatem fuisse testatur in oratione pro lege Manilia. is videtur esse, qui Philippo, & Marcellino Coss. decessit: èpistola sexta libri quarti ad Atticum, quamuis aliter olim scripserimus. is temporibus Marianis abfuit, infra. EX FACIE, ET EX VVLTV, quid sit facies Gellius lib. decimo tertio capite vigesimo nono docet, quid vultus, Cicero, qui lib. primo de Legibus ita scribit: is, qui appellatur vultus, qui nullo in animante esse, præter hominem, potest, indicat mores: cuius vim Græci norunt, nomen omnino non habent. Illi tamẽ, vt ego puto, quum faciem, tum vim illam vultus exprimunt τῷ προσώπῳ, vnde signa colligunt Aristoteles, Polemon, Adamantius, & alii, qui τὰ φυσιογνωμονικὰ scripserunt. Potes etiam fortasse interpretari, ex vultu, & simulatione, vt infra de C. Pisone loquitur. VIDEBATVR, peracutus. quæ vero sint signa acuti, & ingeniosi, apud Aristotelem, Polemonem, Adamantium, & alios videbis. ADMIRANDO IRRIDEBAT, si nihil est hic mendi, putamus esse παρῴκησιν, vt hac πλοκήσει, & superioribus quasi interuallis Cn. Lentuli dicendi modum exprimat, & quid ille faceret, dicat: quòd exclamaret, & fingeret se admirari, quod exclamationibus fieri solet, sed re vera irrideret. CALEBAT, sic calebat: & calebat, vt Philippus, qui dicebat, quum brachium concalefecisset, tum se solitum esse pugnare, libro secundo de Oratore: nisi forte placeat legere, cælabat, vt sit, cælabat in agendo, quod paulo post ait: actione occultauit. ITA TANQVAM,

QVAM, similitudo. CVRIO, C. Curio, supra. COPIA NONNVLLA VERBORVM, verborum splendore, & copia, supra. NVLLO ALIO BONO, sine aliis, supra. TENVIT ORATORVM LOCVM, orator enim viuis eius æqualibus proximus optimis numerabatur, propter verborum bonitatem, supra. SIC, ἀνταπόδοσις. LENTVLVS, Cn. Lentulus, quo de loquimur. VIRTVTVM, oratoriarum, vt supra de Catone dixit: quanquam hic inuentionem, dispositionem, elocutionem, & memoriam potissimum significat. OCCVLTAVIT, sic, vt ea, quæ deerant, non desiderarentur, paulo ante. EXCELLENS FVIT, ita, vt hac plus opinionis sit consecutus, quàm eloquentia, vt ait Quintilianus libro vndecimo capite tertio. NEQVE MVLTO SECVS, faciebat, atque Cn. Lentulus. P. LENTVLVS, P. Cornelius Lentulus Sura is, qui cum L. Sergio Catilina coniurauit: quem putat Asconius P. Lentuli illius, quem Cicero Verrina prima principem senatus appellat, filium fuisse: quod tempora pati non videntur, vt hic Sura filius fuerit illius, de quo supra diximus: quemque Cicero Verrina prima, & libro primo de Oratore P. Africano vel maiorem natu, vel illi æqualem fuisse ostendit. M. Antonius certe libro primo de Oratore de illo sic loquitur, vt de homine, qui tot annis ante obiisset, vt huius Lentuli pater vix esse potuerit. Quin si vir tantus hujus P. Lentuli pater fuisset, Cicero ei aliquando obiecisset, vt auum, in oratione tertia in Catilinam: cuius imaginem Sura non potius, quàm patris in annulo gestasset, si talem patrem habuisset. Videri potest igitur M. Marcelli filius, de quo supra diximus. Sed cuiuscunque fuerit filius, Quæstor Syllæ quum fuisset, ita decoxit, vt, ipso Sylla postulante, rationem vt redderet, dixerit, se tantum suram posse præbere: vnde Plutarchus in Cicerone scribit eum Suram dictum fuisse: quanquam multos ante Suras appellatos legamus. Videtur etiam tunc abfuisse, infra. Hic postea Prætor, deinde Consul cum Cn. Aufidio Oreste an. ab V. C. sexcentesimo octuagesimo tertio fuit: sed quum eius vita semper, vt ait Porcius Latro, in obeundis libidinibus versaretur, ac societate turpissimorum hominum nobilitaretur, bis accusatus, &c, vt libro primo ad Atticum Cicero scribit, absolutus est: quòd iudices, vt autor est Plutarchus in Cicerone, corrupisset. quare quum duabus olim sententiis absolutus fuisset, dixit, παράλωμα γεγονέναι τὸ δευτέρῳ κριτῇ δοθέν. ἀρκεῖν γὰρ εἰ καὶ μιᾷ ψήφῳ μόνον ἀπελύθη. hinc Cicero in oratione pro P. Sylla dixit, eum societates cum iudicibus habuisse: & si, cum indicibus, alii legunt. Non ita multo post tamen senatu motus est. Quam obrem, vt amissam dignitatem recuperaret, coactus est ad primos gradus quasi ab equis ad asinos redire: ὡς ἔθος ἐν τοῖς ἐξ ὑπαρχῆς ἀνακτωμένοις τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα, vt Plutarchus in Cicerone, & Dion libro trigesimo septimo scribunt. Erat igitur Prætor iterum, quando cum L. Catilina coniurauit; & affirmabat ex fatis Sibyllinis, aruspicúmque responsis, se esse tertium Cornelium, ad quem regnum vrbis, atque imperium peruenire esset necesse: Cinnam ante se, & Syllam fuisse: hoc Cicero in oratione tertia in Catilinam, Sallustius, & Porcius Latro scribunt. Hæc est illa religio, quam peruersam, & impiam Cicero in oratione pro P. Sylla vocat. Somnus, & alia quædam de P. Lentulo in orationibus in Catilinam, apud Sallustium, & Porcium Latronem referuntur. Huic Iulia L. Cæsaris soror, & M. Antonii mater, post primi mariti mortem, nupsit, vt in Antonio Plutarchus affirmat. Hinc Cicero in oratione quarta in Catilinam ita scribit: L. Cæsar sororis suæ fœminæ lectissimæ virum præsentem, & audientem vita priuandum esse dixit: & Philippica secun-

da: L. Cæſar ſententiam dixit in ſororis ſuæ virum: & Philippica octaua: idem fecerat L. Cæſar me Conſule in ſororis viro, quod hoc tempore in ſororis filio. Fuit igitur hic P. Lentulus M. Antonii vitricus: hinc M. Antonius corpus vitrici ſui ad ſepulturam à Cicerone datum negabat, vt Philippica ſecunda refertur. IN HOC, P. Lentulo. CAETERA ETIAM MINORA, cæteræ virtutes etiam minores. SVPERIORE, Cn. Lentulo,

M. Piſo quidquid habuit, habuit ex diſciplina; maximéque ex omnibus, qui ante fuerunt, Græcis doctrinis eruditus fuit. habuit à natura genus quoddam acuminis, quod etiam arte limauerat, quod erat in reprehendendis verbis verſutum & ſolers, ſed ſæpe ſtomachoſum, nonnunquam frigidum, interdum etiam facetum. is laborem quaſi curſum forenſem diutius non tulit, quòd & corpore erat infirmo, & hominum ineptias ac ſtultitias, quæ deuorandæ nobis ſunt, non ferebat, iracundiúſque reſpuebat, ſiue moroſe, vt putabatur, ſiue ingenuo liberóque faſtidio. is cum ſatis floruiſſet adoleſcens, minor haberi eſt cœptus poſtea. deinde ex Virginum iudicio magnam laudem eſt adeptus: & ex eo tempore quaſi reuocatus in curſum, tenuit locum tandiu, quàm ferre potuit laborem: poſtea, quantum detraxit ex ſtudio, tantum amiſit ex gloria. P. Muræna mediocri ingenio, ſed magno ſtudio rerum veterum, literarum & ſtudioſus, & non imperitus, multæ induſtriæ, & magni laboris fuit. C. Cenſorinus Græcis literis ſatis doctus, quod propoſuerat explicans expedite, non inuenuſtus actor, ſed iners & inimicus fori. L. Turius paruo ingenio, ſed multo labore, quoquo modo poterat, ſæpe dicebat. itaque ei paucæ centuriæ ad Conſulatum defuerunt. C. Macer autoritate ſemper eguit, ſed fuit patronus propemodum diligentiſsimus. huius ſi vita, ſi mores, ſi vultus denique non omnem commendationem ingenii euerteret, maius nomen in patronis fuiſſet, non erat abundans, non inops tamen: non valde nitens, non plane horrida oratio: vox, geſtus, & omnis actio ſine lepore, at in inueniendis componendíſque rebus mira accuratio; vt non facile in vllo diligentiorem maiorémque cognouerim, ſed eam vt citius veteratoriam, quàm oratoriam diceres. hic etſi etiam in publicis cauſis probabatur, tamen in priuatis illuſtriorem obtinebat locum.

M. PISO, M. Pupius Piſo Calphurnianus ſic appellatus à nonnullis, quòd eum M. Pupius in oratione pro Domo dicatur adoptaſſe. Hic Quæſtor quum L. Piſoni Conſuli obtigiſſet, non attigit pecuniam, non ad exercitum profectus eſt, Verrina tertia. Hic idem in Aedilitate offenſiuncula (nam populus illi M. Seium prætulit) accepta, ſummos à populo honores,

honores, vt in oratione pro Plancio legimus, est adeptus. Nam Proconsul in Hispania fuit, vnde triumphauit, vt Cicero in oratione pro Flacco, & in oratione in Pisonem significat, & Asconius scribit, & quidem Hortensio, & Metello Consulibus. Biennio post Ciceronem cum M. Valerio Messala Consul fuit, quamuis Cicerone natu maior esset, vt docet Asconius, & hic apparet. Quin Asconius ita scribit: M. Piso iisdem temporibus, quibus Cicero, fuit, sed tanto ætate maior, vt adolescentulum Ciceronem pater ad eum deduceret, quòd in eo & antiquæ vitæ similitudo, & multæ erant literæ: quod credi vix posset, quum Cicero illum libro primo ad Atticum hominem peruersum, vitiosum, inertem, somni plenum, imperitum, ἀπρακτότατον, & κακίκτην appellet: nisi forte id Cicero facit iratus, quòd alium, non se sententiam primum rogasset, & tum Clodio faueret: alibi certe ferè semper illum laudat, vt in oratione pro Plancio, vbi hominem nobilissimum, innocentissimum, & eloquentissimum vocat: vt libro primo de Oratore his verbis: est enim apud M. Pisonem adolescentem iam huic studio deditum, summo hominem ingenio, nostrique cupidissimum, Peripateticus Staseas: & ob id libro quinto de Finibus, & libro primo de Natura Deorum, M. ipsum Pisonem Peripateticum facit: (qualem nos hodie Vincentium Magium Brixianum cognoscimus & obseruamus) & suum familiarem vocat, quòd, vt ait infra, cum illo sæpe declamitaret: vnde suspicio videtur fuisse, Cic. apud M. Pisonem eloquentiam pudicitiæ iactura perdidicisse, vt in oratione, quæ tribuitur Sallustio, legimus. QVICQVID HABVIT, HABVIT EX DISCIPLINA, sic infra de P. Lentulo. aliter quicquid habuit ex disciplina. EX DISCIPLINA, oratorum, & Philosophorum præsertim Peripateticorum, lib. quinto de Finibus. ERVDITVS FVIT, hinc in oratione in Pisonem sic ait: Tu eruditior, quàm M. Piso? imperitum tamen libro primo ad Atticum vocat, vel iratus, vt diximus, vel imperitum Reipub. administrandæ voluit significare. ACVMINIS, in dicto, inquit libro secundo de Oratore, ridiculum est id, quod verbi, aut sententiæ quodam acumine mouetur. & sanè Cicero in hac descriptione videtur ostendere M. Pisonem solitum esse versari in eo genere facetiarum, quod in dicto tractatur: quum libro primo ad Atticum vocet illum cauillatorem genere illo moroso, quod etiam sine dicacitate ridetur: quod in re tractandum libro secundo de Oratore præcipit, & quidem cautissime: quòd vitanda sit mimorum ethologorum similitudo: quod quum M. Piso minus faceret, sæpe videbatur mimos, siue histriones imitari: quare Consul deterioris histrionis similis libro primo ad Atticum vocatur, hic vero potius vt dicax describitur sic tamen, vt non minus in hoc genere, quàm in altero peccasse dicatur, vt in verbis apparet. ARTE, quum tamen ars in hisce rebus parum valeat, vt libro secundo de Oratore dicitur. VERBIS, dictis, in quibus genus illud facetiarum tractatur, vt ait libro secundo de Oratore, vbi hæc omnia pluribus C. Iulius Cæsar persequitur. IS, M. Piso. VIRGINVM, post quarum absolutionem decimus annus fuit in Ciceronis Consulatu, vt ait in oratione tertia in Catilinam. Accusatus enim fuit Catilina incesti, quod cum Fabia virgine Vestali commisisse arguebatur: sed Catuli gratia fultus euasit, vt Orosius libro sexto capite tertio scribit. Sed & Fabia ipsa causam incesti dixerat, quum ei Catilina obiiceretur, erátque absoluta hæc Fabia, quia soror erat Terentiæ Ciceronis, vt ait Asconius. Virgines vero ipsas P. Clodius accusauit, & M. Cato defendit, vt Plutarchus in Catone scribit. In eo iudicio M. hic Piso magnam laudem est adeptus, vt hic ait. aliter Verginii.

P. MVRAENA, P. Licinius Muræna, qui ſublatus infra fuiſſe dicitur: cuius hiſtoriam quærent alii: nos apud Macrobium libro tertio Saturnalium inuenimus, Varronem aſſeruiſſe, eodem modo Licinios appellatos Murænas, quo Sergius Orata cognominatus: quòd ei piſces, qui auratæ vocantur, chariſsimi fuerint. hanc gentem plebeiam fuiſſe Cicero in oratione pro Muræna teſtatur. RERVM VETERVM, antiquitatis, hiſtoriæ, quæ neceſſaria eſt oratori, vt libro primo de Oratore demonſtratur. C. CENSORINVS, qui, vt ſupra ex Plutarcho retulimus, Syllæ ex Cappadocia reuertenti ἀνῄλω ἐλέγχει δωρεᾶς, & Cn. Octauium Conſulem interfecit, vt Appianus refert: vnde nos illum credimus vt Marianum à Syllanis, vt infra dicitur, ſublatum fuiſſe. Cenſorinum nos cognomen in Marciis, Porciis, & Rutiliis inuenimus. L. TVRIVS, quærimus. CENTVRIAE, à quibus comitia centuriata dicta, in quibus Conſules creabátur: de quibus ſupra diximus. C. MACER, C. Licinius Macer, de quo Cicero Prætor incredibili, ac ſingulari populi voluntate tranſegit: cui quum æquus fuiſſet, tamen multa maiorem fructum ex populi exiſtimatione, illo damnato, cepit, quàm ex ipſius, ſi abſolutus eſſet, gratia cepiſſet, vt ait libro primo ad Atticum. damnatus eſt autem, vt κρινόμενος κλοπῆς, vt ait Plutarchus in Cicerone, id eſt repetundarum, vt ſcribit Valerius Maximus libro nono capite duodecimo, vbi docet, quo modo perierit: à quo tamen Plutarchus paulum videtur diſſentire. SEMPER EGVIT, à Plutarcho tamen in Cicerone dicitur ἀνὴρ καθ' αὑτὸν ἰσχύων ἐν τῇ πόλει μέγα: & Prætor fuerat: vnde Prætorius à Valerio Maximo vocatur: ſed Cicero melius illum, quàm Plutarchus, cognorat: & illum vituperat, quum vt veritatem dicat, tum vt oſtendat illum à ſe iure damnatum fuiſſe. VITA, turpis, vt eius, qui repetundarum, vt dictum eſt, reus fuerit, & damnatus. EVERTERET, vir enim bonus eſſe debet orator, vt Antonius libro ſecundo de Oratore quærit, & definitio, quæ eſt apud Quintilianum, docet. NOMEN, huius Macri. HIC, C. Macer. ETSI ETIAM, aliter ſi etiam. alii, etiamſi.

C. deinde Piſo, ſtatarius, & ſermonis plenus orator, minime ille quidem tardus in excogitando, verumtamen vultu & ſimulatione multo etiam acutior, quàm erat, videbatur. Nam eius æqualem M. Glabrionem, bene inſtitutum aui Scæuolæ diligentia, ſocors ipſius natura, negligénſque tardauerat. Etiam L. Torquatus elegans in dicendo, in exiſtimando admodum prudens, toto genere perurbanus. Meus autem æqualis Cn. Pompeius, vir ad omnia ſumma natus, maiorem dicendi gloriam habuiſſet, niſi eum maioris gloriæ cupiditas ad bellicas laudes abſtraxiſſet. erat oratione ſatis amplus: rem prudenter videbat: actio vero eius habebat & in voce magnum ſplendorem, & in motu ſummam dignitatem. Noſter item æqualis D. Silanus, vitricus tuus, ſtudii ille quidem habuit non multum, ſed acuminis & orationis ſatis.

C. Caius, vt à Cicerone ſemper vocatus: & iccirco legatur Caius apud Aſconium, & apud Salluſtium, apud quos nunc in vulgatis libris Cneus legitur, quamuis in libris manu ſcriptis recte Caius legatur. PISO, C. Calphurnius

phurnius Piſo, quo Prætore Cicero Q. Roſcii Comœdi cauſam defendit: quemque in cauſa Cæcinæ aduerſarium habuit. is cum M. Glabrione Conſul fuit an. ab V. C. ſexcenteſimo octuageſimo ſeptimo : & tum Pompeium voluit impedire, ne aduerſus piratas proficiſceretur: ὅθεν ἐκώλυσεν τὴν ὑπατείαν ἀφαιρεθῆναι γαβινίου νόμον ἔχοντος ἤδη συγγεγραμμένον vt in Pompeio refert Plutarchus. Tunc etiam legem Calphurniam de ambitio tulit : in qua præter alias pœnas pecuniaria quoque pœna eſt adiecta, vt ſcribit Aſconius: cuius quidem legis Cicero in oratione pro Muræna meminit. Hic poſtea Proconſul in Galliam profectus eſt: ad quem Cicero, Conſulatum petiturus, excurrere, vt ait libro primo ad Atticum, cogitauit. Sed Piſo domum quum rediiſſet, pecuniarum repetundarum poſtulatus eſt, & à C. Iulio Cæſare oppugnatus propter cuiuſdam Tranſpadani ſupplicium iniuſtũ: quare poſtea cum illo graues exercuit inimicitias ita, vt impellere Ciceronẽ tentarit, vt Cæſar inter cõiuratos nominaretur, vt ait Salluſtius. ob id etiam fortaſſe M. Bibulus, quum peteret Conſulatum cum Cæſare, putabat ſe cum Arrio per C. Piſonem vt Cæſaris inimicum poſſe coniungi, quod libro primo ad Atticum ſcribitur. Piſo tamen, vt ad rem redeamus, Cicerone Conſule defendente, quia Conſul fortis, conſtánſque fuerat, incolumis eſt Reipub. conſeruatus, vt leges in oratione pro Flacco: quem quidem Piſonem Cicero libro duodecimo ad Atticum, & Philippica ſecunda poſtea inter Conſulares nominauit. Nondum mihi ſatis conſtat, an is ille ſit, quem Plutarchus ἄνδρα ἱστορικὸν vocat, quum Cic. nihil hac de re dicat : quod mirum ſit, quum Plutarchus teſtetur, illum de Mario ſcripſiſſe, ne quis forte putet, illum eſſe, quem ſupra diximus & L. Piſonem vocatum fuiſſe, & multo ante vixiſſe. STATARIVS, vt ſupra Rutilium, & Scaurum vocauit. & hic ſtatarius appellatur, quòd ſumma fide, virtute, grauitate, autoritate ornatus eſſe, vt in oratione pro Roſcio Comœdo deſcribitur. VVLTV, ET SIMVLATIONE, facie, & vultu, paulo ante de Cn. Lentulo. VIDEBATVR, aliis, & ſibi etiam fortaſſe, qui peracutum olim putabat, quod Cicero in oratione pro Cæcina non ita acutum iudicauit. EIVS, C. Piſonis. AEQVALEM, vt in Conſulatu collegam, vt diximus. M. Marcum, quanquam vereor, ne in gente Acilia Manius ſcribi debeat, quum in veterum lapidib us hæc nota ſemper à M'. hoc eſt, Marco ſigno quodam quaſi ἀποστρόφῳ diſti nguatur, & apud Aſconium in aliis libris Manilius Acilius, in aliis Mallius Acilius legatur. GLABRIONEM, M. Acilium Glabrionem: & Acilium, non Attilium, vt in libris ſæpe leges, ſcribere debemus: quoniam gens huius Glabrionis Acilia fuit, & pater ab Aſconio M. Acilius appellatur, qui legem Aciliam tulit de pecuniis repetendis ſeueriſsimam: in qua nec comperendinari quidem licebat reum, vt legitur Verrina ſecunda, vbi ſemper Acilia ſcribitur, & apud Aſconium, & apud Donatum Terentii Interpretem: & Acilius in lapidibus antiquis ſemper inuenitur, vt iam dubitandum non ſit, quin ſcribi debeat Acilius; cuius gens plebeia fuit, vt oſten dit Liuius, qui libro trigeſimo quinto ſcribit, P. Scipioni de plebe M. Acilium Glabrionem collegam additum fuiſſe. Hoc vero M. Glabrione Prætore Cicero Verrem accuſauit, vt Aſconius ſcribit, & in ipſis Verrinis apparet. Hic, vt dictum eſt, cum C. Piſone Conſul fuit, &, vt Plutarchus in Pompeio refert, in Bithyniam profectus eſt: qnem Cicero libro duodecimo ad Atticum, & Philippica ſecunda inter Conſulares nominauit. AVI, aui materni, vt opinor, ſic etiam Verrina ſecunda. SCAEVOLAE, Scæuolam dicit iuris peritiſsimum, qui cum L. Piſone Conſul fuit, quo anno Tib. Gracchus occiſus eſt. ſic Aſconius in Verrina ſecunda interpretatur. TAR-

DAVERAT, sic, vt ipse Scæuola fœnus, & impendium recusarit, vt leges libro sexto ad Atticum. L. TORQVATVS, L. Manlius Torquatus, & quidem patricius, vt in oratione pro P. Sylla cognosces, quum Manliorum familia duplex esset, vt supra diximus. Hic Ciceronis, & Attici condiscipulus, vt Nepos ait in Attico fuit: ad quem L. Torquatus filius adolescentulus Consulatum ereptum P. Syllæ, qui legibus ambitus, vt ait Sallustius, interrogatus, pœnas dederat, retulit, vt Cicero libro secundo de Finibus affirmat. Itaque cum L. Aurelio Cotta Consul est factus an. ab V. C. sexcentesimo octuagesimo nono: quos Antronius, Catilina, & alii in Capitolio Cal. Ian. vt scribit Sallustius, interficere pararunt. Quibus quidem Consulibus Pompeius, vt Dion libro trigesimo septimo refert, cum Albanis bellum gessit. Quid vero L. ipse Torquatus in Consulatu gesserit, scriptum non uidimus, nisi quòd illum Cicero Consulem fortissimum in oratione pro P. Sylla, & libro secundo de Finibus uocat. Post Consulatum videtur in Macedonia res ita magnas gessisse, vt Cicerone iam tum Consule referente, absens imperator sit appellatus, vt in oratione in Pisonem dicitur: qui paulo post domum quum rediisset, homo amantissimus patriæ, maximi animi, summi consilii, singularis constantiæ, quum esset æger, tamen omnibus rebus illis, quas Cicero Consul gessit, interfuit: nunquam est à Cicerone digressus, studio, consilio, autoritate vnus adiuuit plurimum, quum infirmitatem corporis, animi virtute superaret, vt ait in oratione pro P. Sylla, vbi virum sapientissimum, constantissimum senatorem, & optimum ciuem, vt libro item secundo de Finibus, appellat: vbi sunt illa verba: Consulatum ad patrem tuum retulisti virum fortissimum, qualis ille vel Consul, vel ciuis, quum semper, tum post Consulatum fuit: quo quidem autore nos ipsi ea gessimus, vt omnibus potius, quàm ipsis nobis consuluerimus. Hinc ipse L. Torquatus, vt in oratione in Pisonem legimus, postea tantopere pro Cicerone laborauit, & semper res eius, vt libro duodecimo ad Atticum videre licet, probauit. In bello ciuili finem belli statuebat à principio, si Pompeius Italia cederet, vt epistola vndecima libri septimi ad Atticum videbis. Postea tamen profectus esse dicitur epistola septima libri noni ad Atticum. quanquam dubitari potest, filiúmne, an patrem ibi significet: nisi epistola vndecima, & vigesima prima libri septimi ad Atticum cum M. Lepido quasi Consularem cum Consulari coniungat, & sic de illo semper loquatur: quod de filio dici non potest. Accedit, quod Cæsar libro tertio de Bello ciuili scribit: L. Torquatum, qui iussu Pompeii Orico præerat, oppidum Cæsari dedisse, incolumémque ab eo conseruatum fuisse, quod & Appianus refert, quamuis hominem non nominet. Siue tamen mansit, siue profectus est, illo certe tempore, & bello nos illum periisse credimus, quando filium etiam tum Respub. perdidit, infra: nec vsquam ille nominatur. AEQVALIS, quamuis ex Consulatu maior fuisse videatur: sed legibus solutus multo ante suum annum Consul est factus, vt Liuius libro nonagesimo septimo scripsit. Quòd si Ciceronis prorsus æqualis fuit, M. Pisone, M. Messala Consulibus annum quadragesimum quartū minimum agebat: quo quidem anno de Mithridate triumphauit, vt Plinius libro septimo capite vigesimo sexto, & libro trigesimo septimo capite secundo testatur: Plutarchus tamen eum tum multo iuniorem describit. CN. POMPEIVS, Cn. Pompeius Magnus, de quo tam multa Cicero, Liuius, Paterculus, Valerius Maximus, Plutarchus, Dion, Appianus, & alii scribunt, vt nobis tacendum sit. MAIOREM DICENDI GLORIAM HABVISSET, quàm habuit, quamuis magnam habuerit. MAIORIS GLORIAE, quæ ex rei militaris

taris ſcientia comparatur: ſed vtra, hæc, an dicendi gloria ſit maior, infra paucis diſputatur. ABSTRAXISSET, & quidem è ludo, atque pueritiæ diſciplina, vt ait in oratione pro lege Manilia: Itaque tantum potuit impertire huic ſtudio temporis, quantum ipſe à pueritia vſque ad ſummam ætatem à continuis bellis, & victoriis conquieuit, vt in oratione pro Cornelio Balbo dicitur. AMPLIVS, nam fuit in eo grauitas in dicendo, facultas, & copia, in oratione pro Cornelio Balbo. Itaque verſabatur in vehementi genere dicendi, atque hoc ad elocutionem pertinet. REM PRVDENTER VIDEBAT, inuentio. SPLENDOREM, vox enim ſplendida etiam ſupra in Sulpicio, & infra in Marcello commendatur. MOTV, ſupra. DIGNITATEM, quæ eſt oratio cum aliqua grauitate, & vocis remiſsione, libro tertio ad Herennium: vel dignitatem, qua principibus etiam Pompeius excellebat, vt in oratione pro lege Manilia ſcribit. NOSTER ITEM AEQVALIS, nam fuit Conſul anno ſequenti poſt ipſum Ciceronem. D. SILANVS, Decimus Iunius Silanus, vt apud Salluſtium leges. & Silanus ſcribi debet, vt ſupra de M. Iunio Silano diximus. is Conſul deſignatus cenſuit eos, qui Rempub. delere conati fuerant, morte eſſe multandos: lege orationem quartam in Catilinam, & Salluſtium, vbi Cæſar illum virum fortem, atque ſtrenuum vocat: cui tamen ipſe Cæſar tantum metum iniecit, vt illum non piguerit ſententiam, quia mutare turpe erat, interpretatione lenire, velut grauius, atque ipſe ſenſiſſet, exceptam: quod in Cæſare Suetonius ſcribit. Hic poſtea Conſul prouinciæ cupiditatem triumphi nomine tegebat, atque velabat, quod Cicero in oratione in Piſonem dixit. Fuit vero Conſul cum L. Muræna an. ab V. C. ſexcenteſimo nonageſimo ſecundo: quibus Conſulibus deſignatis Cicero ſcribit libro duodecimo ad Atticum, & Philippica ſecunda ſuum Conſulatum placuiſſe. VITRICVS TVVS, vitricus tuus Brute, cuius mater Seruilia, quum eſſet vidua, ipſi Silano nupſit.

Q. Pompeius A. F. qui Bithynicus dictus eſt, biennio quàm nos fortaſſe maior, ſummo ſtudio dicendi, multáque doctrina, incredibili labore, atque induſtria: quod ſcire poſſum: fuit enim mecum, & cum M. Piſone cum amicitia, tum ſtudiis exercitationibúſque coniunctus. huius actio non ſatis commendabat orationem: in hac enim ſatis erat copiæ, in illa autem leporis parum. Erat eius æqualis P. Antronius, voce peracuta atque magna, nec alia re vlla probabilis. Et L. Octauius Reatinus: qui cum multas iam cauſas diceret, adoleſcens eſt mortuus: is tamẽ ad dicendum veniebat magis audacter, quàm paratè. Et C. Stalenus: qui ſe ipſe adoptauerat, & de Staleno Aelium fecerat: feruido quodam, & petulanti, & furioſo genere dicendi: quod quia multis gratum erat, & probabatur, adſcendiſſet ad honores, niſi in facinore manifeſto deprehenſus, pœnas legibus & iudicio dediſſet.

Q. POMPEIVS, de quo nullam mentionem, niſi in hoc dialogo, fieri vidimus, & apud Oroſium lib. ſexto capite decimo quinto, illum cum Pompeio in Aegypto interfectum fuiſſe legimus. A. F. Auli filius: & credimus

Aulum Pompeium esse, qui obiit in Capitolio, quum Deos salutasset, vt Plinius libro septimo capite quinquagesimo tertio scribit: cuius prænomen retulit Aulus Pompeius Q. F. vt nos putamus: quem postea Prætorem in Sicilia Sex. Pompeius Magni filius occidit, vt Liuius libro centesimo vigesimo tertio, Appianus libro quarto, & Dion lib. quadragesimo octauo scripserunt: qui Bithynicum cognomen etiam patris habuit, vt ibidem cognoscitur: vnde non dubito, quin ille sit, qui libro sexto Familiarium scribit ad Ciceronem, & à Cicerone literas accipit. FVIT ENIM, ἀπολογία, quare sciat. M. PISONE, supra. AMICITIA, hinc Bithynicus filius ad Ciceronem libro sexto Familiarium scribens, ait: repeterem initia amicitiæ ex parentibus nostris. EXERCITATIONIBVSQVE CONIVNCTVS, ob id infra sic ait: commentabar declamitans sæpe cum M. Pisone, & cum Q. Pompeio. HVIVS, Q. Pompeii Bithynici. IN HAC, oratione. IN ILLA, actione. EIVS, Q. Pompeii Bithynici. AEQVALIS, & sic me ipso biennio maior: & sic biennio ante Ciceronem Consul fuisset, nisi Consul designatus quum esset, legibus ambitus interrogatus, pœnas, vt ait Sallustius, dedisset. P. Publius, vt apud Sallustium semper legitur, quamuis apud Suetonium in Cæsare L. scribatur. ANTRONIVS, P. Antronius, qui se Ciceronis condiscipulum in pueritia, familiarem in adolescentia, collegam in Quæstura commemorabat fuisse: qui Consul designatus quum accusaretur ambitus, iudicium tollere, ac disturbare primum conflato voluit gladiatorum, ac fugitiuorum tumultu, deinde lapidatione, atque concursu: sed damnatus ita se gessit, vt Cicero in oratione pro P. Sylla scribit: vbi nobis illum hominem, vt paucis dicam, scelestissimum describit. Huius exulis domum M. Messala tum Consul libro primo ad Atticum dicitur emisse. Huius insidias Cicero libro tertio ad Atticum se timere ostendit. ET L. OCTAVIVS REATINVS, huius Q. Pompeii erat æqualis: de quo quidem nos nihil, præter ea, quæ hic dicuntur, inuenimus: nisi forte sit ille, quem Verrina quarta nominari videmus. aliter & L. Octauius Theatinus. ET C. STALENVS, huius Q. Pompeii erat æqualis: C. inquam Stalenus Pætus, hoc enim sibi cognomen ex imaginibus Aeliorum delegerat, ne, si se Ligurem fecisset, nationis magis suæ, quam generis vti cognomine videretur, vt ait in oratione pro Cluentio: sed & in oratione pro Sestio ita scribit: ex nouem Tribunis plebis, quos tunc habueram, vnus, me absente, defluxit, qui cognomen sibi ex Aeliorum imaginibus arripuit, quo magis nationis eius esse, quam generis videretur: quem quidem Tribunum plebis in eadem oratione, & alibi Ligurem vocat: quæ res facit, vt dubitari possit, an idem sit vbique, nisi in oratione pro Cluentio dicatur Aedilitatem petiturus fuisse, nisi damnatus esset: & in oratione pro Sestio Tribunus plebis tanto post appelletur: quod fuisset ab equis ad asinos redire: quanquam potuit reuocatus honores iterum quasi exordiri: sed vt ea res habeat, C. Stalenus quum esset egens, sumptuosus, audax, callidus, perfidiosus, domi suæ miserrimus, & inanissimus, M. Aemilio Quæstor obtigit, & in exercitu seditionem excitauit. Deinde, quum esset homo ad excogitandum acutissimus, ad audendum impudentissimus, ad efficiendum acerrimus, causam bonorum Safinii Atellæ recepit, & sexcentis millibus numûm se iudicium corrupturum dixit: quæ quum accepisset à pupillo, suppressit: iudicioque facto, nec Safinio, nec bonorum emptoribus reddidit: nec ita multo post Oppianicum eodem penè modo decepit, vt Cicero in oratione pro Cluentio pluribus ostendit. Sed postea factum est, quod in Topicis ita scriptum est: multi etiam in res odiosas inciderunt imprudentes, vt Staleno nuper accidit, qui

ea locu

ealocutus est bonis viris subauscultantibus pariete interposito, quibus patefactis, in iudiciúmque prolatis, rei capitalis iure damnatus est. nam, vt est in oratione pro Cluentio, P. & L. Cominiis equitibus Romanis honestissimis hominibus, & disertis accusantibus, maiestatis est damnatus. SE IPSE ADOPTAVERAT, quum à nemine fuisset adoptatus, sic tamen ipse, tanquam ab aliquo Aelio fuisset adoptatus, Aeliorum nomina, & cognomina sequebatur: quòd mos esset, vt adoptati adoptantis prænomen, nomen, & cognomen sumerent, vt diximus, & epistola vigesima libri tertii ad Atticum scripsimus. ET, id est, vt sit ἐπεξήγησις. DE STALENO AELIVM FECERAT, quum prius C. Stalenus Ligur diceretur, C. Aelius Pætus voluerat appellari, vel C. Stalenus Pætus. nam in oratione pro Cluentio cognomen tantum dicitur delegisse. & fortasse potius ex imaginibus Aeliorum cognomen delegerat, quòd Ligur quum esset ipse, legerat, P. Aelium Ligurem vocatum fuisse illum, qui anno ab V. C. quingentesimo octuagesimo secundo cum C. Popilio Lænate Consul fuit, vt Liuius libro quadragesimo secundo scribit. FERVIDO, sic App. Claudii feruidior oratio supra. DEPREHENSVS, bonis viris subauscultantibus pariete interposito, vt ex Topicis retulimus. DEDISSET, maiestatis damnatus, vt diximus.

Eodem tempore C. & L. Cæpasii fratres fuerunt; qui multa opera, ignoti homines & repentini, Quæstores celeriter facti sunt, oppidano quodam, & incondito genere dicendi. Addamus huc etiam, ne quem vocalem præteriisse videamur, C. Cosconium Calidianum; qui nullo acumine, eam tamen verborum copiam, si quam habebat, præbebat populo cum multa concursatione, magnóque clamore. Quod idem faciebat Q. Arrius; qui fuit M. Crassi quasi secundarum. is omnibus exemplo debet esse, quantum in hac vrbe polleat multorum obedire tempori, multorúmque vel honori, vel periculo seruire. his enim rebus, infimo loco natus, & honores, & pecuniam, & gratiam consecutus, etiam in patronorum, sine doctrina, sine ingenio, aliquem numerum peruenerat. sed vt pugiles inexercitati, etiam si pugnos & plagas Olympiorum cupidi ferre possunt, Solem tamen sæpe ferre non possunt: sic ille, cum, omni iam fortuna prospere functus, labores etiam magnos excepisset, illius iudicialis anni seueritatem, quasi Solem, non tulit.

EODEM TEMPORE, quo P. Antronius, L. Octauius Reatinus, vt C. Stalenus fuerũt, Q. Pompeii æquales, & sic me ipso biennio maiores. C. ET L. CAEPASII, Caius, & Lucius Cæpasii fratres homines industrii, atque eo animo, vt quæcunque dicendi potestas esset data, in honore, atque in beneficio ponerent, vt in oratione pro Cluentio loquitur: vbi de illis ita verba facit, vt eos irridere potius, quàm laudare videatur. C. COSCONIVM, qui in oratione pro P. Sylla videtur Prætor fuisse Cicerone Consule: quum tamen eodem Cicerone Prætore fortasse extra ordinem in Illyrico Proconsul fuisset: nisi fuit alter, præsertim quum Cneus, non Caius ab Eutropio libro sexto ille dicatur. Hic certe in oratione pro Cluentio Caius appella-

tur,

tur: qui fuit Proconsul in Hispania vlteriore, vt ait in oratione in Vatinium: vbi C. Cosconium iudicem vocat, & ædilitium: sed ille, opinor, est alteri quum duo his temporibus fuerint, quorum alter Cæsare Consule Vuir sit mortuus, vt epistola decima nona libri secundi ad Atticum cognosces: alter post Pompeii mortem Prætor interfectus, vt Plutarchus refert. aliter C. Castonium. CALLIDIANVM, ab aliquo Cosconio adoptatum, quum esset Callidius. Q. ARRIVS, is videtur esse, qui Prætor Chrysum fugitiuorum ducem cum viginti millibus hominũ cecidit, vt Liuius lib. nonagesimo sexto scripsit: quiq. C. Verri successurus putabatur, vt Verrina quarta & sexta dicitur. is quum esset infimo loco natus, vt hic ait, post Præturam diu iacuit: sed Cæsare & Bibulo Consulibus, quum Pompeius, Crassus, & ipse Cæsar Remp. tenerent, se Consulem fieri posse sperauit: verum destitutus, ægre tulit, sibi ereptum fuisse Consulatũ, vt epistola quinta, & sexta libri secundi ad Atticum videbis. M. CRASSI, cuius vitam Plutarchus scribit, vt supra diximus. SECVNDARVM, secundarum partium: vt Spinter secundarum, tertiarúmq. Pamphilus apud Plinium lib. septimo cap. duodecimo. aliter secundator. aliter secundanus. aliter secundarius, id est, vt ego interpretor, secundas partes agens, qui δευτεραγωνιστὴς à Græcis vocatur: quanquam Seneca lib. tertio cap. octauo de Ira, secundas agere ponit pro eo ferè, quod est assentari: quod à Cic. sententia non videtur admodum esse diuersum. IS, Q. Arrius. NATVS, Q. Arrius. HONORES, vt Præturam, de qua diximus. PECVNIAM, tantã, vt epulum dederit, vt nos ex oratione in Vatinium putamus. SINE DOCTRINA, quippe quum sic imperitus fuerit, vt chommoda diceret, si quando commoda vellet dicere, & hinsidias Arrius insidias, & cætera, quæ scribit Catullus. VT, similitudo. PVGILES, πύκται à Græcis dicti: à quibus etiam pugna ipsa πυγμὴ vocatur: & πυγμὴν quidem Homerus lib. Iliadis vigesimo tertio describit: πύκτας vero Pindarus ode septima & decima Olympiorum laudat. OLYMPIORVM, ludorum, qui Olympia dicuntur, vt apud Pindarum videbis. SIC, ἀνταπόδοσιν. ILLE, Q. Arrius. ILLIVS IVDICIALIS ANNI, credimus annum significari, quo Cn. Pompeius Consul III. duas leges ex S. C. promulgauit, alteram de vi, qua nominatim cædem in Appia via factam, & incendium curiæ, & domum M. Lepidi interregis oppugnatam comprehendit: alteram de ambitu, pœnam grauiorem, & formam iudiciorum breuiorẽ. Vtraq. enim lex prius testes dari, deinde vno die atq. eodem & ab accusatore, & ab reo perorari iubebat ita, vt duę horæ accusatori, tres reo darentur, infra: sed Asconius totam rem pluribus explicat, nec Dion lib. quadragesimo, nec Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus dissentiunt. Quin dies illorũ iudiciorum præstituti erant, vt lib. decimo tertio ad Atticum legimus. Tunc igitur maxime optimorum oratorum vt Cic. & Hortensii exercitatio perspecta est, infra: qui vero non erant exercitati, vt Q. Arrius, illam iudiciorum seueritatem, & laborem ferre non poterant. NON TVLIT, sed dicendi studium reliquit. & Arrium quidem quamuis familiarem, & amicum in orationibus in Vatinium, & pro Milone vocet, eum tamen hic non laudat ob id fortasse, quòd olim ab eo sit proditus, vt libro primo ad Q. fratrem epistola tertia scribit.

Tum Atticus, Tu quidem de fece, inquit, hauris, idque iandudum, sed tacebam; hoc vero non putabam, te vsque ad Stalenos & Antronios esse venturum. Non puto, inquam, existimare te ambitione me labi, quippe de mortuis: sed ordinem sequens,

sequens, in memoriam notam & æqualem necessario incurro. volo autem hoc perspici; omnibus conquisitis, qui in multitudine dicere ausi sint, memoria quidem dignos perpaucos, verum, qui omnino nomen habuerint, non ita multos fuisse. sed ad sermonem institutum reuertamur. T. Torquatus T. filius, & doctus vir ex Rhodia disciplina Molonis, & à natura ad dicendum satis solutus atque expeditus, cui si vita suppeditauisset, sublato ambitu Consul factus esset; plus facultatis habuit ad dicendum, quàm voluntatis: itaque studio huic non satisfecit: officio vero nec in suorum necessariorum causis, nec in sententia senatoria defuit. Etiam M. Pontidius municeps noster multas priuatas causas actitauit, celeriter sanè verba voluens, nec hebes in causis, vel dicam plus etiam quàm non hebes, sed efferuescens in dicendo stomacho sæpe, iracundiaque vehementius; vt non cum aduersario solùm, sed etiam, quod mirabile esset, cum iudice ipso, cuius delinitor esse debet orator, iurgio sæpe contenderet. M. Messala minor natu, quàm nos, nullo modo inops, sed non nimis ornatus genere verborum, prudens, acutus, minime incautus, patronus in causis cognoscendis, componendisque diligens, magni laboris, multæ operæ, multarumque causarum. Duo etiam Metelli, Celer & Nepos, nihil in causis versati, nec sine ingenio, nec indocti, hoc erant populare dicendi genus assecuti,

DE FECE, de fece haurire prouerbium. HAVRIS, istos oratores, STALENOS, ET ANTRONIOS; homines prorsus indignos, de quibus diceres. QVIPPE DE MORTVIS, loquentem. αἰτιολογία, quare non possit videri labi ambitione, quòd de mortuis loquatur, à quibus nihil possit sperare: quòd si de viuis loqueretur, dici posset, ambitione labi, quòd ab illis aliquid speraret. NOTAM, mihi præsertim. AEQVALEM, nobis, vel potius temporibus, de quibus loquor. INCVRRO, sic, vt penè necesse sit aliquid dicere. MEMORIA QVIDEM DIGNOS PERPAVCOS, dicere potuisse paucos, supra, & infra post M. Seruilium, & vbi disputat, se ἥρωα non esse appellandum. REVERTAMVR, ab istis vocalibus oratoribus. T. TORQVATVS T. FILIVS, alii quærent historiam. EX RHODIA DISCIPLINA MOLONIS, ex disciplina, qua Molo Rhodi vtebatur: ad quem Cicero quoque se applicauit, infra. SVBLATO AMBITV, si sublatus ambitus fuisset: vel quum legibus Calphurnia, & Tullia sublatus ambitus fuisset, vt in oratione pro Muræna dicitur. DICENDVM, aliter discendum. STVDIO HVIC, dicendi. M. PONTIDIVS, aliter M. Potidius. MVNICEPS NOSTER, Arpinàs: ESSE DEBET, nam Rhetores iubent exordiri ita, vt eum, qui audiat, beneuolum nobis faciamus, libro secundo de Oratore: quod qui secus facit, quàm stulte faciat, Quintilianus lib. quarto capite primo docet. M. MESSALA, M. Valerius Messala, quem Cicero Consul constituit cum aliis, qui omnia indicum dicta perscriberent, quum tunc ille Præturam peteret, vt in oratione pro P. Sylla testatur. Hic

postea cum M. Pisone an. ab V. C. sexcentesimo nonagesimo tertio Consul fuit, & quidem egregius, fortis, constans, diligens, Ciceronis laudator, amator, imitator, vt libro primo ad Atticum describitur: quo quidem anno Pompeius ad III. vel ad II. Cal. Octob. vt ex Plinio supra retulimus, de Mithridate triumphauit. Ipse Consul domum emit Antronianum, vt libro primo ad Atticum scribitur. Hunc Cicero in oratione de Responsis inter Pontifices numerat. De M. Messala, qui septem post annis cum Cn. Domitio Consul fuit, quum magno ambitu, vt libro quarto ad Atticum scribitur, petiisset: & de M. item Messala, qui fulgentissimus iuuenis à Paterculo vocatur, quique Brutum post Cæsaris mortem secutus est, alibi fortasse dicetur. MINOR NATV, quum me Consule Præturam peteret. hoc ex oratione pro P. Sylla retulimus, quamuis inter vtriusque Consulatus annus tantum interponatur. In oratione certe pro Roscio Amerino demonstrat illum seipso multo etiam minorem natu fuisse, quum ait: fori, iudiciique rationem Messala, vt videtis, iudices suscepit: qui si iam satis ætatis, atque roboris haberet, ipse pro Sex. Roscio diceret: quoniam ad dicendum impedimento est ætas, & pudor, qui ornat ætatem, causam mihi tradidit, quem sua causa cupere, ac debere intelligebat. DVO, & quidem fratres, epistola prima, & secunda libri quinti Familiarium: sed dubitatur, fratrésne germani, an patrueles fuerint, quum eodem prænomine vteretur vterque, quod raro, vt in Appiis infra, fieri solebat. Facit etiam Asconius, vt magis dubitemus, quum scribit, hunc Metellum Nepotem à patre rogatum, vt Curionem accusaret. Nam si pater erat idem vtriusque, cur Nepotem minorem natu potius, quàm Celerem, vt ex Consulatu apparet, maiorem rogaret, præsertim quum alterum neuter in dicendo superaret, vt hic cognoscitur? Dicuntur etiam sæpe P. Clodii fratres patrueles, vt Celer in oratione pro Cælio: quonam modo Celer furenti fratri suo patrueli Consularis restitisset, qui Consul incipientem furere, atque conantem sua se manu interfecturum, audiente senatu, dixerit? & in oratione de Responsis: frater Consul, ne fieret, obstiterat: quod epistola prima libri secundi ad Atticum his verbis significauit: præclare Metellus impedit, & impediet: quod etiam Dion libro trigesimo septimo scripsit. Nepos vero frater eiusdem Clodii dicitur in orationibus Post reditum in senatu, & pro Domo: epistola tertia libri quinti Familiarium, & epistola tertia libri quarti ad Atticum Et P. quidem Clodii fratres patrueles, vt nonnulli putant, dicuntur, quòd Cæcilia Clodii mater illorum patris, vel patrum soror fuerit: quos tamen amitinos Nonius appellasset. METELLI, Cæcilii Metelli, supra. CELER, Q. Cæcilius Metellus Q. F. Celer, epistola prima libri quinti Familiarium: & fortasse filius illius Q. Cæcilii Metelli Celeris, quem infra nominat. Hic igitur, de quo loquimur, Cicerone Consule Prætor fuit, quicum Ciceroni ita dispertitum fuit in Reipub. salute retinenda officium, vt Cicero vrbem à domesticis insidiis, & ab intestino scelere, Metellus Italiam & ab armatis hostibus, & ab occulta coniuratione defenderet, epistola secunda libri quinti Familiarium. Nam Cicero illum in agrum Gallicum, Picenúmque præmisit, vt in oratione secunda in Catilinam, & apud Sallustium leges. Et sanè Cicero videtur Metello huic multum tribuisse, & credidisse, vel quòd illum virum bonum esse cognorat, vel quòd ab eo Catilinam repudiatum viderat, vt in oratione prima in Catilinam refert, quamuis Dion libro trigesimo septimo scribat ipsum πρὸς τῷ μετώπῳ τοῦ ἄστεος ἐναντίως ποιῆσαι. Cicero igitur quum Metellum tanti faceret, & Galliam

prouinciam in concione depoſuiſſet, vt ait in oratione in Piſonem, *illi* tradendam curauit, epiſtola ſecunda libri quinti Familiarium. Vnde Metellus à Plinio libro ſecundo capite ſexageſimo ſeptimo Galliæ Proconſul appellatur: quod etſi poſt Conſulatum potes interpretari, & fortaſſe Plinius ita fuit interpretatus: quia tamen non ita multo poſt Conſulatum, ne dicam in Conſulatu, ante Ciceronis exilium ſublatus fuiſſe dicitur in oratione pro Cælio, non videtur poſt Conſulatum in prouinciam profectus: quamuis Conſul otium è Gallia non magnopere gauderet nunciari, quòd cuperet triumphare, vt ait libro primo ad Atticum. Ante Conſulatum certe Proconſul epiſtola prima, & ſecunda libri quinti Familiarium dicitur, quòd Galliam, quam Cicero depoſuerat, prouinciam Conſularem ſortitus eſſet, vt libro primo de Legibus L. Gellius dicitur Proconſul ex Prætura in Græciam veniſſe. Hic Metellus Conſul deſignatus, quum quidam Tribunus plebis ſuo auxilio magiſtros ludorum ludos contra S. C. facere iuſsiſſet, priuatus fieri vetuit: atque id, quod nondum poteſtate poterat, obtinuit autoritate, vt ait in oratione in Piſonem: vbi ſic legendum eſſe oſtendit Aſconius: qui Tribuni nomen inuenire non potuit: nos putamus Q. Fuſium Calenum fuiſſe: quem Tribunum plebis Metello Conſule deſignato eſſe, & in Philippicis etiam ſæpe per huiuſcemodi notas illum ſignificari videmus. Conſulatum vero quum iniiſſet cum L. Afranio Conſul bonus, egregius, & amator Ciceronis fuit, epiſtola decima ſeptima libri primi ad Atticum: & ita φιλόπατρις, vt Clodio fratri reſiſteret, vt ex epiſtola prima libri ſecundi ad Atticum, & ex orationibus nonnullis retulimus: & ſi Clodii ipſius ſororem κλωδίαν μέτελλος ὁ κέλερ εἶχεν, ἣν κουαδρανταρίαν ἐκάλουν, vt Plutarchus in Cicerone ſcribit, & Cicero ſæpe, vt epiſtola ſecunda libri quinti Familiarium, & epiſtola prima libri ſecundi ad Atticum teſtatur: à qua Cicero in oratione pro Cælio Metellum maritum veneno ſublatum fuiſſe demonſtrat: vnde Cælius, vt Quintilianus libro octauo capite ſexto refert, illam Clytemneſtram quadrantariam vocabat: quòd veluti Clytemneſtra ferro Agamemnonem maritum, ſic illa Metellum maritum veneno ſuſtuliſſet. Hinc Cicero in oratione pro Cælio in quadrantaria permutatione, & in verbo quadrare, vt diximus in Quæſtura, iocatur. Hunc Augurem fuiſſe & Dion libro trigeſimo ſeptimo ſcribit, & nos ex oratione in Vatinium cognouimus, & epiſtola quinta libri ſecundi ad Atticum diximus. CELER, qui primus Celer vocatus eſt, vocatus eſt ob id, quod in Romulo Plutarchus ita ſcribit: κέλερα μέτελλον, ὅτι τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος ἀγῶνα μονομάχων ἡμέραις ὀλίγαις ἐποίησε, θαυμάσαντες τὸ τάχος τῆς παρασκευῆς, κέλερα προσηγόρευσαν. Neque Metellus hic, de quo loquimur, primus, vt multi putant, ita fuit appellatus: quando Metellus hic illius videtur filius, qui Celer infra vocatur. NEPOS, Q. Cæcilius Metellus Nepos: qui niſi Nepotis à moribus cognomen accepiſſet, Pamphili retiarii, cui ſimillimus eſſe ferebatur, habuiſſet: vt Valerius Maximus libro nono capite decimo quinto ſcribit, nec Plinius libro ſeptimo capite duodecimo diſſentit. Hic Q. Metelli filius fuit illius, qui cum T. Didio Conſul fuit, & à Curione patre poſtea fuit accuſatus. Quare moriens ille petiit ab hoc filio ſuo Metello, vt Curionem accuſatorem ſuum accuſaret, & , id facturum eſſe, iureiurando adegit. Hic igitur Metellus fecit reum Curionem: quumque interim quendam ciuem idem Metellus, ſeruum eſſe contendens, vi arripuiſſet, ac verberibus affeciſſet, Curio aſſertorem ei comparauit. Dein, quum appareret eum exitum iudicii illius futurum,

vt liber is iudicaretur, quem Metellus verberibus affectum esse negare non poterat: inter Metellum, & Curionem facta pactio, vt neque arbitrium de libertate vrgeret in Metellum Curio, neque Metellus perstaret in accusatione Curionis; eáque pactio ab vtroque firmata est. Cum autem Metello postea Cicero simultates gessit. euasit enim Metellus malus, atque improbus ciuis, vt scribit Asconius. Intonuit enim primum vox perniciosa ipsius Tribuni plebis designati, vt in oratione pro Muræna Cicero loquitur: deinde Tribunatum quum iniisset, Ciceronem adhuc quidem Consulem, sed Prid. Cal. Ian. magistratu abeuntem concionis habendæ potestate priuauit, vt epistola secunda libri quinti Familiarium, in oratione in Pisonem, & apud Asconium videbis. Postremo quum vehementius indies in Ciceronem inueheretur, sic Cicero iam priuatus cum eo Tribuno plebis de Repub. disputauit, vt sentiret sibi cum viro forti, & constanti esse pugnandum, quod epistola secunda libri quinti Familiarium Cicero dixit. Tunc Cicero contra illum Metellinam scripsit, vt ostendit ipse epistola decima libri primi, & epistola duodecima libri tertii ad Atticum, Quintilianus libro nono capite tertio, Gellius libro decimo octauo capite septimo, & Fortunatianus libro tertio Rhetoricorum. Illum præterea sæpe Cicero momordit, vt in oratione pro Muræna, vbi vocem eius perniciosam vocat: vt in oratione pro P. Sylla, quum scribit, illum vnum videri ad lugendos coniuratos relictum: vt in oratione pro Sestio, vbi sic ait; aduentu P. Sestii Tribunorum plebis nouorum, qui tum extremis diebus Consulatus mei res eas, quas gesseram, vexare cupiebant, reliquíque coniurationis impetus, & conatus sunt retardati: & ibidem infra: Cato, templo à collega occupato, nobis omnibus de vita eius viri, & ciuis timentibus, ipse animo fortissimo venit in templum, & clamorem hominum autoritate, impetum improborum virtute sedauit: quam rem Plutarchus in Catone, & Dion libro trigesimo septimo pluribus verbis persequuntur: sed & Suetonius in Cæsare scribit ita: Cæsar Prætor Cæcilio Metello Tribuno plebis turbulentissimas leges aduersus collegarum intercessionem ferenti autorē, propugnatorémq. se pertinacissime præstitit, donec ambo administratione Reipub. decreto patrum summouerentur. Quare Metellus, vt Plutarchus, & Dion scribunt, ad Pompeium Muciæ sororis virum tunc cum Mithridate bellum gerentē confugit: quem vel absentem senatus notasset, nisi Cato illius acerrimus aduersarius, ne id fieret, autor fuisset. In his omnibus quia Cicero dicebatur illum oppugnasse, Metellus Celer questus est epistola prima libri quinti Familiarium, cui Cicero respondit ea, quæ secunda eiusdem libri epistola scribuntur. Factus est ille tamen postea Consul cum P. Cornelio Lentulo anno ab Vrbe condita sexcentesimo nonagesimo septimo: quæ res Ciceroni tunc exuli dubitationem attulit à principio, ne sibi Consul inimicus aduersaretur, epistola duodecima libri tertii ad Atticum: sed quum precibus amicorum placatus ille, mitissimam orationem in senatu habuisset, ea Cicero inductus, ad eum Consulem epistolam quartam libri quinti Familiarium scripsit. Ille vero in templo Iouis Opt. Max. permotus quum senatus autoritate, tum P. Seruilii incredibili grauitate dicendi, absens cum Cicero ne summo suo beneficio rediit in gratiam, vt in orationibus Post reditum in senatu, pro Sestio, de Prouinciis Consularibus, & in Pisonem Cicero ipse testatur. Itaque postea de ipsius sententia P. Lentulus de Ciceronis reditu retulit: quod in orationibus Post reditum ad Quirites, & in Pisonem scriptum videbis. Post Consulatum Metellus videtur in Hispaniam Proconsul profectus, quum dicatur à Plutarcho in Cæsare τ᾽ Ἰβηρίας ἀνθύπατος,

& à

& à Dione libro trigesimo nono quædam gessisse: vnde credi potest epistolam tertiam libri quinti Familiarium scripsisse, nec ita multo post decessisse, vt Cicero epistola septima libri quarti ad Atticum significat, vbi vt improbum vocat, qualem Asconius, & Plutarchus in dictis Ciceronis ostendunt fuisse. NIHIL, aliter non nihil. ASSECVTI, dichoreus.

Cn. autem Lentulus Marcellinus, nec vnquam indisertus, & in Consulatu pereloquens visus est, non tardus sententiis, non inops verbis, voce canora, facetus satis. C. Memmius L. filius, perfectus literis, sed Græcis, fastidiosus sanè literarum, argutus orator, verbisque dulcis, sed fugiens non modo dicendi, verum etiam cogitandi laborem, tantum sibi de facultate detraxit, quantum imminuit industriæ.

CN. AVTEM LENTVLVS MARCELLINVS, C. Cornelius Lentulus Marcellinus, quem nos à principio credimus Claudium Marcellum fuisse, sed ab aliquo Cornelio adoptatum, Cn. Cornelium Lentulum Marcellinum, non autem Cn. Cornelium Lentulum Clodianum, vt mos erat, appellatum, vt cognosci posset, vtra ex familia fuisset, quum duæ familiæ Claudiæ essent: quarum quæ Marcellorum appellata est, plebeia: quæ Pulchrorum, patricia fuit, vt Asconius, & Suetonius scribunt, & libro primo de Oratore cognoscitur. Cicero certe libro decimo quinto Familiarium, & Verrina prima Marcellos, & Marcellinos ita coniungit, vt fuisse propinquos ostendat: & Asconius ita scribit: Marcellus, & Marcellinus inter se gentiles sunt: quare reddidit rationem, cur isti Siculorum patroni sunt, scilicet, quia à Marcello originem ducant, qui Syracusas cepit, nec tamen deleuit. Quum Marcellinus igitur è Claudia gente natus esset, recte Q. Claudia, quæ matrem Deûm suis manibus accepit, illius auia in oratione de Responsis appellatur: & rursus quum esset adoptione Cornelius, bene P. Cornelius Scipio Nasica, qui Tib. Gracchum interfecit, eiusdem proauus in eadem oratione nominatur: quamuis materno etiam sanguine potuerit esse coniunctus. Hunc Cicero Verrina quarta patronum Siciliæ, & clarissimum adolescentem vocat: qui videtur in oratione in Vatinium Prætor fuisse Cæsare, & Bibulo Consulibus: sed postea Consul designatus, quum Ciceronis esset cupidissimus, de domus illius primus rogatus sententiam dixit, vt epistola secunda libri quarti ad Atticum refert. Consulatum vero quum iniisset cum L. Marcio Philippo an. ab V.C. sexcentesimo nonagesimo octauo, responso Cn. Pompeii de petitione Consulatus offensus, ei cœpit aduersari, vt Plutarchus in Pompeio, & Dion libro trigesimo nono confirmant. Hinc Cicero libro secundo ad Q. fratrem ita scribit: Marcellinus hoc vno mihi quidem non satisfacit, quòd Pompeium nimis aspere tractat. Quin P. Lentulo quamuis propinquo suo erat iratus ob id, vt arbitramur, quòd Pompeium, vt epistola prima lib. primi Familiarium legimus, ornasset. ob id etiam videtur Cæsarem in bello ciuili secutus, quod apud Orosium lib. sexto cap. decimo quinto cognosces. PERELOQVENS VISVS EST, quum prius non videretur. hinc Pompeius, vt ait Plutarchus, dixit, πάντων ἀδικώτατον εἶν τὸ μαρκελλῖνον, ὃς χάριν οὐκ ἔχει. λόγιος μὲν ἐξ ἀφώνου δι' αὐτὸν, ἐμετικὸς δὲ ἐκ πεινατικοῦ γινόμενος. VOCE CANORA, vt L. Lentulus infra.

c. Caius, vt ſemper vocatur: ſed quum Lucius pater diceretur, cognoſcimus fratrem minimum vnum illo maiorem natu fuiſſe, qui patris prænomen fuerit ſecutus: quare fuit, quum penè credidimus, in oratione pro Cornelio Balbo, pro C. Memmio L. Memmium legi oportere, vt L. Memmius huius Caii frater ſignificaretur: poſtea vidimus illum C. Memmium huius patruelem eſſe potuiſſe, illius filium, quem ſupra Lucii fratrem fuiſſe demonſtrauit. Ille vero C. Memmius, quem in oratione pro Cornelio Balbo nominat, fuit Pompeii Quæſtor, & vir ſororis, qui in bello Sertoriano fuit interfectus, vt Oroſius libro quinto capite vigeſimo tertio, & Plutarchus in Sertorio ſcribunt: cuius filium putamus illum C. Memmium fuiſſe, qui L. Domitio, Ap. Claudio Conſulibus Tribunus plebis fuit, vt epiſtola prima libri tertii ad Q. fratrem legitur: qui Gabinium, Cn. Domitium, & Rabirium Poſthumum accuſauit, vt epiſtola prima, ſecunda, & tertia libri tertii ad Q. fratrem, epiſtola decima quinta libri quarti ad Atticum, & in oratione pro Rabirio videbis. MEMMIVS, C. Memmius Gemellus, epiſtola decima nona libri decimi tertii Familiarium: qui Tribunus plebis M. Lucullum accuſauit, & diu prohibuit, ne L. Lucullus triumpharet, vt Plutarchus in Lucullo, & Catone ſcribit: atque id ipſum triennio ante Ciceronis Conſulatum. Nam Cicero Conſul, vt ait libro ſecundo Academicarum quæſtionum, currum Luculli in Vrbem introduxit. Idem C. Memmius, vt libro primo ad Atticum leges, Q. Metello, & L. Afranio Conſulibus vt inimicus M. Luculli vxorem ſuis ſacris initiauit. L. Piſone, & A. Gabinio Conſulibus Prætor fuit, vt epiſtola ſecunda libri primi ad Q. fratrem cognoſcimus, & Quæſtioni præfuit, quod in oratione in Vatinium dicitur: ac de Cæſaris actis cum collega retulit, & Cæſarem ad cyathum, & vinum Nicomedi ſtetiſſe obiecit cum reliquis exoletis, pleno conuiuio, accubantibus nonnullis vrbicis negotiatoribus: vt in Cæſare Suetonius ſcribit. Poſt vero Præturam Bithyniam prouinciam ſortitus eſt: quò ſecum Valerium Catullum poëtam duxit, vt ipſe Catullus ad Veranium & Fabullum ſcribens, teſtatur, quo loco Piſonis illos comites vocat. Inde reuerſus cum M. Scauro, M. Meſſala, Cn. Domitio Conſulatum petiit, & quidem Cæſaris auxilio fretus, cuius opibus, & militibus confirmabatur, & commendabatur, vt libro quarto ad Atticum, & libro tertio ad Q. fratrem videre licet. Quamuis enim Cæſarem, vt diximus, offendiſſet, Cæſar tamen, vt ait Suetonius, reconciliatus, ſuffragator illi in petitione Conſulatus eſſe voluit. Ille tamen repulſam tulit, & ambitus à Q. Curtio fuit accuſatus, epiſtola ſecunda libri tertii ad Q. fratrem: & Pompeio Conſule III. fuit condemnatus, vt Appianus libro ſecundo ſcribit: quamuis Ciceronis eſſet cliens, vt epiſtola decima nona libri decimi tertii Familiarium refert Cicero, & oſtendit illum Patris exulaſſe: quum tamen prius Athenas iuiſſet, epiſtola prima libri decimi tertii Familiarium: ac poſtea Mitylenas eſſet profectus pridie, quàm Cicero veniret Athenas, quum in Ciliciam Proconſul iret, vt epiſtola vndecima libri quinti ad Atticum leges. De quo quidem C. Memmio reſtituendo Curio epiſtolà prima libri ſexti ad Atticum dicitur cogitaſſe: ſed ex epiſtola decima nona libri decimi tertii Familiarium videtur in exilio deceſsiſſe. Lucretius huic vt poëta poëtæ, & Epicureus Epicureo ſuos libros de Rerum Natura ſcripſit. nam C. Memmius poëta fuit etiam laſciuus, vt Plinius epiſtola tertia libri quinti, & Ouidius libro ſecundo de Triſtibus affirmant. cum Epicureis vero videtur aliquid habuiſſe, quum illud neſcio quid Epicuri parietinarum epiſtola prima libri decimi tertii Familiarium paraſſe dicatur. L. L. Memmii, quem ſupra cum C. Memmio vt fratrem coniunxit.

GRAECIS,

GRAECIS, hinc Athenis libenter manebat, & Patris exulauit, vt diximus. LATINARVM, aliter Literarum, male. FVGIENS, vt L. Lentulus, infra.

Hoc loco Brutus, Quàm vellem, inquit, de his etiam oratoribus, qui hodie sunt, tibi dicere luberet; & si de aliis minus, de duobus tamen, quos à te scio laudari solere, Cæsare, & Marcello: audirem non minus lubenter, quàm audiui de iis, qui fuerunt. Cur tandem, inquam? an expectas quid ego iudicem de istis, qui tibi sunt æque noti ac mihi? Mihi mehercule, inquit, Marcellus satis est notus, Cæsar autem parum. illum enim sæpe audiui: hic, cum ego iudicare iam aliquid possem, abfuit. Quid igitur de illo iudicas, quem sæpe audisti? Quid censes, inquit, nisi id, quòd habiturus es similem tui? Næ ego, inquam, si ita est, velim tibi eum placere quammaxime. Atqui & ita est, inquit, & vehementer placet: nec vero sine causa: nam & didicit, & omissis cæteris studiis id egit vnum, seséque quotidianis commentationibus acerrime exercuit. itaque & lectis vtitur verbis, & frequentibus: & splendore vocis, dignitate motus fit speciosum, & illustre, quod dicitur: omniáque sic suppetunt, vt ei nullam deesse virtutem oratoris putem: maximéque laudandus est, qui hoc tempore ipso, cum liceat, in hoc communi nostro, & quasi fatali malo consoletur se cum conscientia optimæ mentis, tum etiam vsurpatione & renouatione doctrinæ. vidi enim Mitylenis nuper virum, atque, vt dixi, vidi planè virum. itaque cum eum antea tui similem in dicendo viderim: tum vero nunc doctissimo viro, tibíque, vt intellexi, amicissimo Cratippo instructum omni copia, multo videbam similiorem. Hic ego, Etsi, inquam, de optimi viri, nobísque amicissimi laudibus lubenter audio; tamen incurro in memoriam communium miseriarum, quarum obliuionem quærens hunc ipsum sermonem produxi longius. sed de Cæsare cupio audire, quid tandem Atticus iudicet.

QVI HODIE SVNT, qui viuunt, supra. TIBI, qui de iis, qui viuunt, nihil vis dicere, supra. LVBERET, nam, si luberet, diceres, & ego audirem. SCIO, ego vt tuus familiaris, supra. LAVDARI, quòd eos laudandos iudices, & ames. nam cum vtroque Ciceroni fuit vetus amicitia, vt libro primo, quarto, & decimo quinto Familiarium videmus. CAESARE, C. Iulio Cæsare Dictatore, de quo suis locis, ea dicemus tantum, quæ dicenda videbuntur. MARCELLO, M. Claudio Marcello, quem Cicero in oratióne prima in Catilinam Catilinæ quidem sodalem, sed virum tamen optimum, & fortissimum vocat: de cuius magistratibus nihil penè possumus affirmare, nisi illum an. ab V. C. septingentesimo tertio cum Ser. Sulpicio Rufo Consulem fuisse: quo anno Cicero in Ciliciam Proconsulem se profectum epistola vigesima prima libri quinti ad Atticum refert. hinc epi-

ſtola ſeptima libri decimi quinti Familiarium, ab eo ſe in vltimas gentes miſſum dicit. Conſul igitur M. Marcellus edicto præfatus de ſumma ſe Rep. acturum, retulit ad ſenatum, vt Cæſari ſuccederetur ante tempus: quoniam, confecto bello, pax eſſet, ac dimitti deberet victor exercitus: & ne abſentis ratio comitiis haberetur. hæc Suetonius in Cæſare, Cælius libro octauo Familiarium, Plutarchus, Appianus, Dion, & alii ſcribunt: ſed Marcello ſic prouincias Gallias finienti Pompeius, vt ait Cicero epiſtola tertia libri octaui ad Atticum, reſtitit: & ſic ſenatus frequens in alia omnia trânſiit, vt in commentario octauo de Bello Gallico legere poteris. Retulit etiam Marcellus, vt colonis, quos rogatione Vatinia Nouum Comum Cæſar deduxiſſet, ciuitas adimeretur, quòd, vt ait Suetonius, per ambitionem, & vltra præſcriptum data eſſet: quæ videtur autoritas eſſe perſcripta, epiſtola ſecunda libri quinti ad Atticum. Nec his contentus Marcellus, duas legiones Cæſari eripuit, & Pompeio tradidit, vt in commentario octauo de Bello Gallico ſcribitur. Conſularis vero ingreſſus eſt in eam orationem, non oportere ante de Repub. ad ſenatum referri, quàm delectus tota Italia habiti, & exercitus conſcripti eſſent: quo præſidio tuto, & libere ſenatus, quæ vellet, decernere auderet. Perterritus tamen Marcellus conuitiis à ſua ſententia diſceſſit, vt Cæſar libro primo de Bello ciuili ſcribit. Ob hæc ipſa Marcellus poſt bellum ciuile, in quo Pompeium ſecutus eſt, timens Cæſarem ſuum veterem inimicum, exulabat: quo tempore Cæſar eius acerbitatem accuſauit, ſed tamen repente præter ſpem dixit, ſe ſenatui roganti de Marcello, ne hominis quidem cauſa negaturum: quare quum reliqui Cæſari gratias egiſſent, Cicero longa ſatis oratione, quæ nunc extat, idem fecit, vt ait libro quarto Familiarium, vbi ſæpe monet illum, vt domum reuertatur: quod quum ille iam facere cogitaret, & vellet, à P. Magio Chilone familiari ſuo fuit interfectus, vt libro quarto Familiarium, libro decimo tertio ad Atticum, & apud Liuium libro centeſimo decimo quinto, & apud alios etiam leges. AVOIVI, ſupra. IIS, oratoribus. ISTIS, Cæſare, & Marcello. PARVM, notus. parum, ſatis, ἀνέκτοι. IILVM, Marcellum. ENIM, αἰτιολογία. HIC, Cæſar. POSSEM, per ætatẽ. ABFVIT, in Gallia, vbi geſſit bella, quæ ſcripſit ipſe Cæſar. ILLO, Marcello. & vertit ordinem, vt ſolet. IVDICAS, tu Brute. SIMILEM TVI? hinc epiſtola ſeptima libri decimi quinti Familiarium ad ipſum Marcellum ſcribens, ait: vel me tui ſimilem eſſe audio, vel te mei: & in oratione pro ipſo Marcello, illum æmulum, atque imitatorem ſtudiorum, ac laborum ſuorum quaſi quendam ſocium, & comitem vocat. VELIM, nam ſi mei ſimilis ſit, & tibi quàm maxime placeat, penè neceſſe ſit, me etiam tibi quàm maxime placere. NAM, αἰτιολογία, quòd ſit ſimilis, & placeat. OIOICIT, Marcellus. ID EGIT VNVM, quod ad dicendi facultatem pertinet. EXERCVIT, vt tu quoq. Cicero, infra. & ſanè dici ſolet, μελέτη τὸ πᾶν. LECTIS, vt libro tertio de Oratore præcipitur. VTITVR, id oſtendit etiam nunc epiſtola vndecima libri quarti Familiarium. FREQVENTIBVS, igitur copia, libro tertio de Oratore. SPLENOORE VOCIS, ſic ſupra de Pompeio. OIGNITATE MOTVS, ſupra de Pompeio. EI, Marcello. VIRTVTEM ORATORIS, vide ſupra, vbi de Catone. LAVOANOVS, Marcellus. QVVM LICEAT, ſi ponatur hic verbum, eſſe, nihil fortaſſe deſideretur, vt ſit ſenſus: Marcellus abſens ſe conſolatur, quum liceat illi eſſe in hoc communi noſtro, & quaſi fatali malo: quòd illi Cæſar conceſſerit, vt Romã venire poſſet, vt apparet epiſtola quarta libri quarti Familiarium, & in oratione pro Marcello: ille tamen ſic in ſententia perſtabat, vt Cicero

vereretur,

vereretur, ne ſuperbi eſſet animi, Cæſaris aſpernari liberalitatem, vt ait epiſtola nona libri quarti Familiarium. Itaque ſæpius illum in illis epiſtolis hortatus eſt, vt domum rediret. Ille vero epiſtola vndecima libri quarti Familiarium ſe id facturum pollicetur: quamuis antea ne fratris quidem conſilio, & precibus moueri potuiſſet. Alii tamen hic legunt: quantum liceat: alii, quoniam liceat: alii, quum iaceat. FATALI MALO, ſic bellum ciuile, vnde malum hoc eſt natum, in oratione pro Marcello, fatale vocat. CONSOLETVR SE, ea, quæ acciderunt, ita ferat, vt eius virtuti magis gratulari conueniat, quàm dolorem conſolari, vt ait epiſtola octaua libri quarti Familiarium. CONSCIENTIA OPTIMAE MENTIS, qua Conſulatum magnificentiſsime, atque optime geſsit, conſilium optimum Pompeio dedit, & alia fecit: quæ partim nos ſupra diximus, partim tu libro quarto Familiarium videbis. VSVRPATIONE, ET RENOVATIONE DOCTRINAE, quia diſcit nunc etiam, & ſic doctrinam vſurpat: & quæ olim didicerat, in memoriam reuocat, & ſic doctrinam renouat. His omnibus ſe Cicero quoque conſolabatur, vt ſæpe teſtatur. ENIM, αἰτιολογία. MITYLENIS, epiſtolam ſeptimam libri quarti Familiarium, & Senecæ Conſolationem ad Albinam capite nono lege. Mitylenis vero clari viri ſolebant eſſe, vt libro decimo tertio Strabo ſcribit: & tunc ibi Cratippus erat, infra. NVPER, quum ex Aſia redirem, quando Sulpicium audiui, ſupra. VIRVM, M. Marcellum. VT DIXI, paulo ante: vel in libro de Virtute. Videtur enim Cicero inculcare hoc ipſum, vt oſtendat, ſe Bruti librum de Virtute ad ſe, vt libro primo de Finibus, & Tuſculana prima refert, miſſum legiſſe: in quo Brutus ſcripſit, ſe vidiſſe Marcellum Mitylenis exulantem, & quantum modo natura hominis pateretur, beatiſsime viuentem, neque vnquam bonarum artium cupidiorem, quàm illo tempore: vt Seneca in Conſolatione ad Albinam capite nono refert. VIDI, ἐπανάληψις. PLANE VIRVM, ita, vt ab eo diſcedens, mihi viderer in exilium potius ire, quàm illum in exilio relinquere. lege Senecam. EVM, Marcellum. SIMILEM, ſupra. DOCTISSIMO VIRO, huius memoriæ Philoſophorum principe, libro tertio de Officiis: Peripateticorum omnium facile principe, qui tunc viuerent, vt ait in libro de Vniuerſitate. INTELLEXI, ex ipſo præſente, & ex libro ſecundo de Diuinatione. AMICISSIMO, & familiariſsimo, libro ſecundo de Diuinatione. CRATIPPO, Philoſopho. INSTRVCTVM, Mitylenis, vbi tunc videtur fuiſſe Cratippus, vt erat, quum inde Epheſum Ciceronem ſalutandi, & viſendi cauſa venit, quo tempore Cicero ipſe in Ciliciam proficiſcebatur, vt ait in libro de Vniuerſitate: quamuis non ita multo poſt filium Ciceronis Athenis docuerit, vt libro primo de Officiis, & libro duodecimo, ac decimo ſexto Familiarium legimus: quod & Plutarchus in Cicerone refert: vbi ſcribit ita: καίτοι κρατίππῳ τῷ περιπατητικῷ διεπράξατο μὲν ῥωμαίῳ γενέσθαι παρὰ καίσαρος ἄρχοντος ἤδη. διεπράξατο δὲ τὴν ἐξ ἀρείου πάγου βουλὴν ψηφίσασθαι, καὶ δεηθῆναι μένειν αὐτὸν ἐν ἀθήναις, καὶ διαλέγεσθαι τοῖς νέοις ὡς κοσμοῦντα τὴν πόλιν. SIMILIOREM, nam tu quoque non paucis philoſopharis, Tuſculana ſecunda. OPTIMI VIRI, M. Marcelli. AVDIO, ex te Brute. INCVRRO, audiens de laudibus illius, qui propter has miſerias exulat. PRODVXI LONGIVS, ne cito nimis ad hæc tempora peruenirem. CVPIO, ego Cicero. IVDICET, quando tu Brute non potes iudicare de illo, qui tunc abfuit, quum iam aliquid poſſes iudicare, ſupra.

Et ille, Præclare, inquit, tibi conſtas, vt de iis, qui nunc ſint, nihil velis ipſe dicere. & hercle ſi ſic ageres, vt de iis egiſti, qui iam mortui ſunt, neminem vt prætermitteres; næ tu in multos Antronios, & Stalenos incurreres. quare ſiue hanc turbam effugere voluiſti; ſiue veritus, ne quis ſe aut præteritum, aut non ſatis laudatum queri poſsit; de Cæſare tamen potuiſti dicere, præſertim cum & tuum de illius ingenio notiſsimum iudicium eſſet, nec illius de tuo obſcurum. Sed tamen Brute, inquit Atticus, de Cæſare & ipſe ita iudico, & de hoc huius generis acerrimo æſtimatore ſæpiſsime audio, illum omnium ferè oratorum Latine loqui elegantiſsime, nec id ſolum domeſtica conſuetudine, vt dudum de Læliorum & Mutiorum familiis audiebamus, ſed, quanquam id quoque credo fuiſſe, tamen vt eſſet perfecta illa bene loquendi laus, multis literis, & iis quidem reconditis & exquiſitis, ſummóque ſtudio & diligentia eſt conſecutus. quin etiam in maximis occupationibus cum ad te ipſum (inquit, in me intuens) de ratione Latine loquendi accuratiſsime ſcripſerit primóque in libro dixerit, verborum delectum originem eſſe eloquentiæ; tribueritque mi Brute huic noſtro, qui me de illo maluit quàm ſe dicere, laudem ſingularem: (nam ſcripſit his verbis. cum hunc nomine eſſet affatus: Ac ſi cogitata præclare eloqui poſſent, non nulli ſtudio & vſu elaborauerunt: cuius te penè principem copiæ, atque inuentorem, bene de nomine, ac dignitate populi Romani meritum eſſe exiſtimare debemus) hunc facilem & quotidianum nouiſſe ſermonem, nunc pro relicto eſt habendum,

TIBI CONSTAS, quum ſupra ſtatueris, neminem eorum, qui viuerent, nominare. QVI NVNC SINT, qui nunc viuant, ſupra. aliter qui nunc ſunt. NIHIL VELIS IPSE DICERE, ſed de Marcello voluiſti Brutum, & de Cæſare me vis dicere. AGERES, de his, qui nunc viuunt. NAE, ναί. ANTRONIOS, ET STALENOS, oratores tales, quales Antronius, & Stalenus fuerunt, ſupra. INCVRRERES, vt in illos ſupra incurriſti. QVARE, hic duæ cauſæ ſuperioribus adduntur. HANC TVRBAM, talium oratorum, quales Antronius, & Stalenus fuerunt. VOLVISTI, quum ſtatuiſti neminem eorum, qui viuerent, nominare. VERITVS, vt Brutus etiam arbitratur, ſupra. PRAETERITVM, & ob id tibi ſuccenſeat, ſupra. NON SATIS LAVDATVM, hoc etiam Atticus addit. TAMEN, quamuis ſtatuiſſes de aliis, qui viuerent, tacere. ILLIVS, Cæſaris. INGENIO, quod ſummum fuit, vt Plinius libro ſeptimo capite vigeſimo quinto deſcribit: Paterculus vero Cæſarem Ciceroni proximum oratorem fuiſſe ſcribit: nec ab eo Plutarchus diſſentit, qui in Cæſare ἀκμὴν, καὶ δεινότητα fuiſſe confirmat. NOTISSIMVM IVDICIVM ESSET, nam Cicero Cæſaris laudes, vt par eſt credere, tum extollebat coram amicis, & vbique, & ſcriptis etiam celebrabat, vt in orationibus pro Rabirio, & pro Marcello:

Marcello: &, vt refert Suetonius, ad Cornelium Nepotem de eodem ita ſcripſit: Quid? oratorum quem huic antepones eorum, qui nihil aliud egerunt? quis ſententiis aut acutior, aut crebrior? quis verbis aut ornatior, aut elegantior? NEC ILLIVS, iudicium. DE TVO, ingenio: quod quantum fuerit, omnes norunt, & Plinius intellexit, ita ſcribens: M. Tullius extra omnem ingenii aleam poſitus. OBSCVRVM, nec obſcurum, λαμπρὸν, clariſsimum, notiſsimum, quum ſcripſerit, Ciceronem omnium triumphorum lauream adeptum maiorem, quanto plus eſt, ingenii Romani terminos in tantum promouiſſe, quàm imperii, vt Plinius libro ſeptimo capite trigeſimo refert. & tamen Cæſaris iudicium erat grauiſsimum, & maximum, vt in oratione pro Marcello dicitur. Hinc Cæcina quum ad Cæſaris nomen veniebat, toto corpore contremiſcebat non pœnæ metu, ſed iudicii, vt ait ipſe epiſtola ſeptima libri ſexti Familiarium. SED TAMEN, quamnis Cicero de Cæſare nolit dicere. INQVIT ATTICVS, hæc duo verba videntur omittenda, quum paulo ante dixerit: & ille, præclare, inquit: & poſtea ſemper Atticus ſit locutus: non offendunt tamen, & multo minus offendat, ſi retineatur, inquit, & omittatur Atticus, vt interpretatio inſerta. Certe paulo poſt, quum Brutus ſimiliter loquatur, inquit, etiam apponit, & infra. IPSE, ego ipſe Atticus. DE HOC, Cicerone. HVIVS GENERIS, eloquentiæ. ACERRIMO AESTIMATORE, vt optimo oratore ita, vt poſsit de oratoribus, vt in hoc dialogo fecit, iudicare. ILLVM, Cæſarem. ELEGANTISSIME, hinc Suetonius ita ſcribit: Cicero ad Brutum oratores enumerans, negat ſe videre, cui Cæſar debeat cedere: atque eum elegantem, ſplendidam quoque, ac etiam magnificam, ac generoſam quodam modo rationem dicendi tenere: quod infra Cicero dicet. DOMESTICA CONSVETVDINE, vſu domeſtico, vt ſupra de Curione dixit. DVDVM, quando Cic. ipſe de C. Curione loquebatur. LAELIORVM, propter Læliam C. Lælii filiam præſertim, ſupra. MVCIORVM, propter Mucias, ſupra. AVDIEBAMVS, à Cicerone. ID QVOQVE, domeſticam conſuetudinem. nam Aurelia Cæſarẽ, vt Cornelia ſuos filios educauit, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus affirmat. CREDO, credebat Atticus, ſed nec ipſe certo ſciebat, tantum abeſt, vt nos ſcire poſsimus, præſertim quũ Suetonius, Plutarchus, & alii ſcriptores de pueritia Cæſaris nihil, aut parum ſcribant, præterquam quòd Cornelius Tacitus id refert, quod paulo ante diximus. EST CONSECVTVS, vt quum & ipſe Moloni operam dedit, vt Plutarchus oſtendit. IN MAXIMIS OCCVPATIONIBVS, in quibus neceſſe fuit illum verſari, qui tum Dictator erat, vt apud Plinium libro ſeptimo capite trigeſimo, & apud Gellium libro decimo nono capite octauo: quique terrarum orbem regeret. AD TE IPSVM, ad te Cicero. INQVIT, Atticus. IN ME, in me Ciceronem. DE RATIONE LATINE LOQVENDI, de analogia quidem, vt oſtendunt Quintilianus libro primo capite decimo tertio, Suetonius in Cæſare, & Gellius libro primo capite decimo, & libro decimo nono capite octauo: ſed in qua ratio latine loquendi traderetur, vt traditur: quod Varro, Quintilianus, & Gellius docent. SCRIPSERIT, neque tamen ea res eius vim fregerit, vt ait Quintilianus libro primo capite decimo tertio: & ſcripſerit, vt Varro etiam ad eundem Ciceronem ſcripſerat. PRIMOQVE IN LIBRO, ſic Gellius libro primo capite decimo: quamuis Cæſar duos tantum de analogia libros, vt ait Suetonius, ſcripſerit ita, vt in priore libro, Grammaticus aliquis fuerit dicturus. DIXERIT, & dixerit illud item, quod ad rem pertinet, & à Gellio libro primo capite decimo

refertur: tanquam ſcopulum, ſic inauditum, atque inſolens verbum fugiendum. VERBORVM DELECTVM, de quo L. Craſſus libro tertio de Oratore diſputat. ORIGINEM ESSE ELOQVENTIAE, ὑπέρβολὴ, vel ἔμφασις, vt, quamuis fortaſſe non ſit prorſus origo eloquentiæ, tamen oſtenderet, quod Cicero libro tertio de Oratore ſcripſerat, in ea re omnem laudem eloquentiæ contineri. HVIC NOSTRO, Ciceroni. DE ILLO, Cæſare. MALVIT, paulo ante. NAM, εὐλογία. HIS VERBIS, quæ paulo poſt ſequuntur. HVNC, Ciceronem. NOMINE ESSET AFFATVS, M. Tullium Ciceronem, vel Tullium potius appellaſſet. AC, verba Cæſaris vſque ad illum locum, hunc facilem. SI, pro an, & εἰ græco poſitum videtur. TE, ò M. Tulli. PRINCIPEM COPIAE, hinc Cæſar ipſe dixit, ſe Ciceronis Catonem ſæpiſsime legendo copioſiorem factum, vt libro decimo tertio ad Atticum refertur. INVENTOREM, nam Cicero multis rebus nomina impoſuit, & ipſe ſic copioſus fuit, vt diſſereret, Latinam linguam locupletiorem etiam eſſe, quàm Græcam, vt libro primo de Finibus ait. MERITVM ESSE. quum ingenii Romani terminos in tantum promoueris, vt Plinius libro ſeptimo capite trigeſimo refert. hinc Cicero Romani nominis titulus à Seneca in ſuaſoriis appellatur. HVNC FACILEM, ET QVOTIDIANVM NOVISSE SERMONEM, NVNC PRO RELICTO EST HABENDVM, videtur hic ſenſus: quum Cæſar de ratione latine loquendi ſcripſerit, nunc dicendum non eſt, illum ſermonem hunc facilem, & quotidianum nouiſſe: quoniam apparet, eum nouiſſe. Sic epiſtola prima libri octaui ad Atticum propemodum locutus eſt: id ego in eam partem accepi, hæc oppida, atque oram maritimam illum pro derelicto habere. Quòd ſi cui durior hæc locutio videtur: nunc pro relicto eſt habendum, Cæſarem ſermonem hunc nouiſſe facilem, & quotidianum, videat ille, an ita ſit legendum: hunc facile eſt quotidianum nouiſſe ſermonem, nunc pro relicto eſt habendum: præſertim quum in aliis libris legamus: hunc facile, & quotidianum.

Tum Brutus, Amice hercule, inquit, & magnifice te laudatum puto, quem non ſolum principem atque inuentorem copiæ dixerit, quæ erat magna laus, ſed etiam bene meritum de populi Romani nomine & dignitate: quo enim vno vincebamur à victa Græcia, id aut ereptum illis eſt, aut certe nobis cum illis communicatum. hanc autem, inquit, gloriam, teſtimoniumque Cæſaris, tuæ quidem ſupplicationi non, ſed triumphis multorum antepono. Et recte quidem, inquam, Brute, modo ſit hoc Cæſaris iudicii, non beneuolentiæ teſtimonium: plus enim certe attulit huic populo dignitatis, quiſquis eſt ille, ſi modo eſt aliquis, qui non illuſtrauit modo, ſed etiam genuit in hac vrbe dicendi copiam, quàm illi, qui Ligurum caſtella expugnauerunt, ex quibus multi ſunt, vt ſcitis, triumphi: verum quidem ſi audire volumus, omiſsis illis diuinis conſiliis, quibus ſæpe conſtituta eſt Imperatorum ſapientia, ſalus ciuitatis aut belli, aut domi; multo magnus orator præſtat minutis Imperatoribus. At prodeſt plus Imperator. Quis negat? ſed tamen non metuo,

tuo, ne mihi acclametis: (est autem, quod sentias, dicendi liber locus) Malim mihi L. Crassi vnam pro M. Curio dictionem, quàm castellanos triumphos duos. At plus interfuit Reipub. castellum capi Ligurum, quàm bene defendi causam M. Curii. Credo. sed Atheniensium quoque plus interfuit firma tecta in domiciliis habere, quàm Mineruæ signum ex ebore pulcherrimum: tamen ego me Phidiam esse mallem, quàm vel optimum fabrum tignarium. quare, non quantum quisque prosit, sed quanti quisque sit, ponderandum est: præsertim cum pauci pingere egregie possint, aut fingere; operarii autem, aut baiuli deesse nō possint. Sed perge Pomponi de Cæsare, & redde quæ restant,

LAVDATVM, à Cæsare. QVEM, te. DIXERIT, Cæsar. QVO ENIM, εὐλογία, quòd Cicero sit magnifice laudatus. VNO, doctrina, & omni literarum genere, Tusculana prima: παιδεία, καὶ λόγῳ, vt in Cicerone Plutarchus ait. VINCEBAMVR, nam doctrina Græcia nos, & omni literarum genere superabat: in quo erat facile vincere non repugnantes, vt ait Tusculana prima, vbi dixit, superabat, perinde ac si dixisset, non amplius superat: & hic, vincebamur, non amplius vincimur: quod & libro primo de Legibus occulte verbis illis significauit: putant, te historiam tractante, effici posse, vt in hoc etiam genere Græciæ nihil cedamus. Sic enim loquitur, quasi in aliis nihil cederent. In suasoriis refert Seneca nescio quem dixisse: si Cicero monimenta sui ingenii exureret, iniuriam illum facturum populo Romano, cuius linguam in ciuem extulisset, vt insolentis Græciæ studia tanto antecederet, & eloquentia, quanto fortuna: quamuis poëta Virgilius nescio qua causa motus dixerit, orabunt alii melius causas. VICTA, nostris armis. &, vincebamur à victa Græcia, ὀξύμωρον. ID, doctrina, siue παιδεία καὶ λόγος, vt ait Plutarchus. EREPTVM, Ῥωμαίοις δὲ σοῦ προσγινόμενον, vt dixit Apollonius apud Plutarchum. ILLIS, Græcis: quamuis paulo ante dixerit Græciam: sed Grammatici etiam defendent. HANC, quam, Græcos vincens, vel æquans in doctrina, es assecutus etiam Cæsaris iudicio. INQVIT, Brutus, & repetit, vt supra diximus, verbum inquit, quamuis Brutus semper loquatur. TESTIMONIVMQVE CAESARIS, paulo ante relatum. TVAE QVIDEM SVPPLICATIONI NON, SED TRIVMPHIS MVLTORVM ANTEPONO, hanc, inquit Brutus, gloriam, & hoc Cæsaris testimonium non antepono quidem tuæ supplicationi, sed multorum triumphis antepono: quibus verbis, Ciceronis supplicationem multorum etiam triumphis, vt apparet, anteponit. & sanè inter alias res præclaras, quæ vni Ciceroni contigerunt, supplicatio fuit, de qua sic in oratione tertia in Catilinam scribit: supplicatio Diis immortalibus pro singulari eorum merito, meo nomine decreta est Quirites, quod mihi primum post Vrbem conditam togato contigit: & his decreta verbis est: quòd vrbem incendiis, cæde ciues, Italiam bello liberassem: quæ verba Philippica secunda vocat amplissima. Quæ quidem supplicatio si cum cæteris conferatur, hoc interest, quòd cæteræ bene gesta, hæc vna conseruata Republica constituta est, vt in oratione tertia in Catilinam scribit: hinc in oratione quarta item in Catilinam sic ait:

cæteris semper bene gestæ, mihi vni conseruatæ Reipub. gratulationem decreuistis: & in oratione in Pisonem: mihi togato senatus non vt multis bene gestæ, sed vt nemini, conseruatæ Reipub. singulari genere supplicationis Deorum immortalium templa patefecit. Idem propemodum in oratione pro P. Sylla, Philippica secunda, & decima quarta, & epistola quarta libri decimi quinti Familiarium scribit: vnde cognoscere possumus, illam supplicationem multorum triumphis, vt hic Brutus significat, anteponendam fuisse. aliter tuæ quidem supplicationi non solum, sed etiam triumphis multis antepono: hoc est: hanc gloriam, & hoc Cæsaris testimonium non solum tuæ supplicationi, sed multis etiam, vel multorum triumphis antepono: nec me mouet, si particula, quidem, superuacanea, aut particula, solum, minus suo loco posita videatur: quoniam memini Brutum hic loqui, qui vel à principio particulam, quidem, non recte satis, vt diximus, vsurpauit, nec semper, vt Cicero, loquebatur: quod Cicero non semel expressit. Videamus igitur potius, an res ipsa quadret, vt profecto videtur quadrare, si modo secundam supplicationem interpretemur, quæ Ciceronis Proconsulis nomine ob res in Cilicia gestas decreta fuit, de qua libro secundo, octauo, & decimo quinto Familiarium scribitur. Vnde Cicero, quod libro sexto, & septimo ad Atticum dicitur, triumphum sperabat: quin senatus illi frequens flagitauit triumphum, vt ipse epistola decima libri decimi sexti Familiarium scribit, & Plutarchus ita: οἱ μὲν τῇ βουλῇ ψηφιζομένων αὐτῷ θρίαμβον, ἥδιον ἂν ἔφη παρακολουθῆσαι καίσαρι θριαμβεύοντι συμβάσεων γενομένων. Erit igitur hoc modo sensus: hanc gloriam, & Cæsaris testimonium non solum tuæ secundæ supplicationi, sed multorũ etiam triumphis antepono. Quin idem Cæsar, vt ex Plinio retulimus, dixit, Cic. omnium triumphorum lauream adeptum maiorem. ET RECTE QVIDEM, hanc gloriam, & hoc Cæsaris testimonium multorum triumphis anteponis. MODO, hæc interponit, ne arroganter de se loqui videatur. HOC, quod mihi Cæsar dedit. NON BENEVOLENTIAE TESTIMONIVM, sic hodie quoque arrogantiam vitamus: vt, quum ab aliquo laudamur, dicamus, illum beneuolentia, qua nos prosequatur, posse labi. hoc facit hic Cicero, & illud item, vt Cæsari rerum domino assentetur: etsi fuit inter eos re vera vetus amicitia, vt supra diximus: & Cæsar Ciceronem valde dilexit, vt in oratione pro Ligario, & in epistolis sæpe cognoscitur, ne Plutarchum, reliquósque scriptores quasi testes citem. PLVS ENIM, αἰτιολογία, quare Brutus recte hanc gloriam, & hoc Cæsaris testimonium multorum triumphis anteponat. HVIC POPVLO, de quo Cæsar me bene meritum esse dixit, supra. QVISQVIS ILLE EST, quum ipse sic loquitur, vt vitet arrogantiam. GENVIT, inuenit: vnde inuentor copiæ supradictus est ipse. LIGVRVM CASTELLA, vel hodie multa castella Ligures habent. TRIVMPHI, vt Q. Minutii, de quo Liuius libro trigesimo tertio, vt L. Pauli, de quo Liuius libro quadragesimo scribit: vt P. Cornelii Lentuli, vt Q. Fabii Maximi, vt P. Furii Phili, vt M. Claudii Marcelli, vt M. Fuluii Flacci, de quibus in lapidibus Romanis nescio quid scriptum vidbis. VERVM, quod verum est. atque hic paucis absoluit disputationem, quam lib. primo de Officiis pluribus explicauit. OMISSIS ILLIS DIVINIS CONSILIIS, vt nihil nunc de consiliis loquamur, quibus oratores imperatoribus præstant: παράλειψις. QVIBVS SAEPE CONSTITVTA EST IMPERATORVM SAPIENTIA, nam Solon potuit dicere vere à se adiutũ Themistoclẽ esse. Est enim bellum gestum cõsilio senatus eius, qui à Solone erat constitutus, vt lib. primo de Officiis ait. & hoc modo

impera

imperatorum ſapientia conſiliis oratorum, & doctorum hominum, qui domi manent, conſtituitur: quòd, vt ait libro primo de Officiis, parua ſint foris arma, niſi ſit conſilium domi. erit forte aliquis, qui dicet: ſalus ciuitatis conſtituta eſt imperatorum ſapientia: ſed tunc idem propemodum bis dicet, conſiliis, ſapientia: quanquam ne hoc quidem reiicimus. SALVS CIVITATIS, conſtituta eſt, vt à Cicerone conſtituta fuit. Itaque libro primo de Officiis inquit: conſiliis, diligentiáque noſtra celeriter de manibus audaciſſimorum ciuium delapſa ipſa arma ceciderunt. AVT BELLI, AVT DOMI, ἀντίθετον, in quo ſic reſpondent verba: imperatorum ſapientia belli conſtituta eſt conſiliis oratorum ſalus ciuitatis conſtituta eſt domi conſiliis oratorum. MVLTO, hic multo præſtare, at libro primo de Oratore multum præſtare dixit. MAGNVS, magnus minutis, ἀντίθετον: & magnus orator minutis imperatoribus, non magnus orator magnis imperatoribus præſtat: quanquam Ciceronis iudicio libro primo de Officiis etiam videtur præſtare: ſupra tamen dixit, maioris gloriæ cupiditatem Pompeium ad bellicas laudes abſtraxiſſe: quibus verbis videtur gloriam imperatoris gloriæ oratoris anteferre, vt libro primo de Oratore oratori imperatorem anteponit, ſed ita, ſi quis clarorum hominum ſcientiam rerum geſtarum vel vtilitate, vel magnitudine metiri velit, non autem, quod hic quærit, quanti quiſque ſit, ponderare. AT PRODEST PLVS IMPERATOR, & ob id, ſi quis clarorum hominum ſcientiam rerum geſtarum vel vtilitate, vel magnitudine metiri velit, anteponat oratori imperatorem, vt diximus. ACCLAMETIS, ſi dixero, quod poſt πλῆκον ſequitur. LOCVS, in quo ſumus. MALIM, ego Cicero. L. CRASSI, oratoris, ſupra. DICTIONEM, orationem, quam L. ipſe Craſſus contra Scæuolam dixit, ab adoleſcente delicato exorſus, ſupra. CASTELLANOS, qui ob caſtella capta darentur. DVOS, nedum vnum, qualem Craſſus petiit. L. enim Licinius Craſſus Conſul quoſdam in citeriore Gallia nullo illuſtri, neque certo duce, neque eo nomine, neque numero præditos, vt digni eſſent, qui hoſtes populi Romani eſſe dicerentur: quòd tamen excurſionibus, & latrociniis infeſtam prouinciam redderent, conſectatus eſt, & confecit: Romam rediit, ac triumphum ab ſenatu poſtulauit, vt libro ſecundo de Inuẽtione dicitur: in oratione vero in Piſonem ita ſcribit: L. Craſſus homo ſapientiſſimus noſtræ ciuitatis ſpiculis propè ſcrutatus eſt Alpes, vt, vbi hoſtis non erat, ibi triumphi cauſam aliquam quęreret. neq. tamen triumphauit, quòd illi collega honorem illum ademit. Vt enim Aſconius interpretatur, Q. Scæuola Pontifex quum animaduerteret, Craſſo propter ſummam eius in Rep. potentiam, ac dignitatem, ſenatum in decernendo triumpho gratificari, non dubitauit Reip. magis quàm collegæ habere rationẽ, ac, ne fieret S C. interceſsit. CAPI, à L. Craſſo. DEFENDI, à L. Craſſo. CAVSAM M. CVRII, ſupra. CREDO, συγχώρησις. SED ATHENIENSIVM, ſimilitudo. PLVS INTERFVIT, plus enim vtilitatis ex tectis firmis, quàm ex ſigno Mineruæ conſecuti fuiſſent, ſi & ipſi vtilitatem ſequi voluiſſent: quanquam credimus Athenienſes etiam firma tecta habuiſſe, & Ciceronem ita loqui, vt ſimilitudine vtatur, non vt tecta non firma fuiſſe Athenis ſignificet: videri tamen poſſunt nec admodum firma, nec admodum pulchra fuiſſe, quum Athenienſes diu in agris habitauerint, vt Plutarchus in Theſeo ſcribit: & haberent καλλίονας καὶ πολυτελεστέρας τὰς οἰκήσεις, καὶ τὰς κατασκευὰς τὰς ἐπὶ τῶν ἀγρῶν, ἢ τὰς ἐντὸς τείχους, quod in Areopagitico Iſocrates affirmat. MINERVAE SIGNVM EX EBORE, ἐλεφαντίνης ἀθηνᾶς εἰκόνα, vt Suidas appellat:

Mineruam ex ebore, quæ Athenis fuit, in Parthenone astans, vt Plinius trigesimo quarto capite octauo refert. TAMEN, quamuis homines ex firmis tectis plus vtilitatis, quàm ex huiuscemodi signis consequantur. PHIDIAM, talem, qualis fuit Phidias, qui signum illud Mineruæ fecit, vt Plinius, & Suidas ostendunt: de quo supra dictum est. FABRVM TIGNARIVM, qui tecta firma faciat, & quidem sæpe. QVARE, quum faber tignarius nemo malit esse, quàm Phidias, quamuis faber tignarius plus vtilitatis afferat. γνώμη. PONDERANDVM EST, quòd si ponderemus, quanti quisque sit, magnum oratorem pluris esse, quàm sint minuti imperatores: & L. Crassi dictionem pro M. Curio pluris esse faciendam, quàm triumphos castellanos duos cognoscemus. PAVCI, vt pauci item sunt boni oratores, supra. PINGERE EGREGIE POSSINT, AVT FINGERE, vt Phidias egregie pingere potuit, & fingere, vt Plinius ostendit: quanquam Cicero γνικῶς loquitur. OPERARII, vt fabri tignarii. PERGE, dicere. POMPONI, T. Pomponi Attice. REDDE. tanquam debita: quum iam dicere cœperis ita, vt debere videaris.

Solum quidem, inquit ille, & quasi fundamentum oratoris vides locutionem emendatam, & Latinam: cuius penes quos laus adhuc fuit, non fuit rationis, aut scientiæ, sed quasi bonæ consuetudinis. mitto C. Lælium, P. Scipionem: ætatis illius ista fuit laus, tanquam innocentiæ, sic Latine loquendi, nec omniũ tamen: nam illorum æquales Cæcilium & Pacuuium male locutos videmus; sed omnes tum ferè, qui nec extra vrbem hanc vixerant, nec eos aliqua barbaries domestica infuscauerat, recte loquebantur. sed hanc certe rem deteriorem vetustas fecit & Romæ, & in Græcia. confluxerunt enim & Athenas, & in hanc vrbem multi inquinatè loquentes ex diuersis locis: quo magis expurgandus est sermo, & adhibenda quamobtrusa ratio, quæ * mutari non potest, nec vtendum prauissima consuetudinis regula. T. Flaminium, qui cum Q. Metello Consul fuit, pueri vidimus. existimabatur bene Latine, sed literas nesciebat. Catulus erat ille quidem minime indoctus, vt à te paulo est ante dictum; sed tamen suauitas vocis, & lenis appellatio literarum bene loquendi famam confecerat. Cotta, quia se valde dilatandis literis à similitudine Græcæ locutionis abstraxerat, sonabátque contrarium Catulo, subagreste quiddam, planéque subrusticum, alia quadam quasi inculta & siluestri via ad eandem laudem peruenerat.

SOLVM, basim, firmamentum. ILLE, Atticus. QVASI, mollit translationem duram, quum dicat oratoris fundamentum. FVNDAMENTVM ORATORIS, in elocutione enim omnis laus eloquentiæ, vt ait libro tertio de Oratore, continetur. VIDES, vel in Cæsare, quem omnium ferè oratorum latine loqui elegantissime soles dicere, supra. LOCVTIONEM, aliter elocutionem. EMENDATAM, ET LATINAM, nam perficiendum est, vt pure, & emendate loquentes, quod est latine, verborum

præterea

præterea & propriorum, & translatorum elegantiam persequamur, vt ait in libello de Optimo genere oratorum: sed libro tertio de Oratore plura scribit. QVOS, vt Catulos, & Curionem, & alios, quos supra nominauit. LAVS, & quidem non mediocris, supra. NON FVIT RATIONIS, AVT SCIENTIAE, quum ab oratoribus plerisque etiam negligeretur, supra. BONAE CONSVETVDINIS, præsertim domesticæ, supra. MITTO, παράλειψις. C. LAELIVM, sapientem, supra. P. SCIPIONEM, Africanum minorem, supra. AETATIS ILLIVS, qua Lælius, & Africanus vixerunt. ISTA, de qua loquor. INNOCENTIAE, quæ fuit illis temporibus optimis, quum hominem inuenire nequam neminem posses, vt ait in oratione pro Fonteio. NON TAMEN OMNIVM, fuit, sed C. Lælii, Scipionis Africani, & multorum æqualium. NAM, αἰτιολογία quòd non fuerit omnium. ILLORVM, Lælii, & Scipionis. AEQVALES, sic æquales, vt Pacuuius ipso Lælio Consule designato, vel iam Consule, id est anno ab Vrbe condita sexcentesimo decimo quarto fabulam docuisse videatur, vt supra diximus: multo tamen maiores natu fuerunt: siquidem Cæcilius olympiade centesima quinquagesima tertia decessit, vt putat Eusebius: quum Scipio vixdum annum decimum octauum ageret: & Pacuuius, quum Lælio vel Consule designato, vel Consule fabulam docuit, octoginta natus erat annos, vt supra dixit. CAECILIVM, Statium Cæcilium poëtam comicum, vt in libello de Optimo genere vocat: de quo Crinitus, & Lilius plura scribunt. PACVVIVM, supra. MALE LOCVTOS, Cæcilium quidem ita, vt epistola tertia libri septimi ad Atticum malus autor Latinitatis vocetur: & Pacuuium ita, vt ei nitor dicatur defuisse, vt ait Quintilianus libro decimo capite primo: hinc Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus Pacuuii veternũ dixit: quamuis in Oratore Cicero dicat, omnes apud eum ornatos, elaboratósque versus fuisse. OMNES, etiam fœminæ, vt Lælia, supra. VRBEM HANC, vnde vrbanitate quadam quasi colorata oratio nascebatur, supra. vrbis enim suauitas fuit, quæ exibat ex ore, vt ait lib. tertio de Orat. INFVSCAVERAT, vt multos infuscauit, quum in Vrbem est infusa peregrinitas, & brachatæ, ac transalpinæ nationes receptæ, quod epistola decima quinta libri noni Familiarium scribit, hic significat potius, quàm dicit, ne Cæsarem offendat, qui vel Gallos, vt ait Suetonius, in senatum legerat. HANC CERTE REM, hanc laudem latine loquendi. DETERIOREM VETVSTAS FACIT, tantum æui longinqua valet mutare vetustas, vt ait Poëta. CONFLVXERVNT ENIM, αἰτιολογία. ATHENAS, vbi iandiu doctrina ipsorum Atheniensium interierat, domicilium tamen in illa vrbe remanebat studiorum, quibus vacabant ciues, peregrini fruebantur capti quodam modo nomine vrbis, & autoritate, vt ait libro tertio de Oratore. SERMO, Latinus. ADHIBENDA QVAM OBTRVSA RATIO, hæc locutio bis offendit, & quòd particula, quàm, sic iungatur: & quòd dicatur, ratio obtrusa adhibenda: nam si iam obtrusa est, qui potest adhiberi? nisi forte sit locutio, qualis illa poëtæ, summersas obrue puppes: qua tamen in soluta oratione non ita libenter vtar: neque tamen placet eos sequi, qui legunt: quantum obrissa, quasi dicatur ratio obrissa, siue obriza, vt aurum obrizum, vel potius obryzum dicimus. ego potius sequor librum manu scriptum, in quo duo illa verba, quàm obtrusa, non leguntur, sed ita scribitur: adhibenda ratio; itaque videtur legendum, ne, quum Cicero præcipere velit, cum ratione loquendum latine, ipse minus latine loqui videatur. Sic paulo post, Cæsar rationem adhibet. CONSVETVDINIS, quæ etsi interdum est artifex

ſuauitatis, ab arte tamen, & doctrina multo plus poſtulari putamus, vt ait in Oratore. T. FLAMINIVM, T. Quintium Flaminium, qui à quibuſdam Apellàs vocatur, ſupra. Q. METELLO, Q. Cæcilio Metello. CONSVL FVIT, an. ab V. C. ſexcenteſimo trigeſimo primo. PVERI, VIDIMVS, Atticus, & Cicero decem annos nati illum ſeptuageſimum annum agentem videre potuerunt, ſi modo ille ſuo anno Conſul eſt factus: ſic ſupra: de T. Flaminio, quem ipſe vidi, nihil accepi, niſi latine diligenter locutum. non eſt igitur, cur aliqui hic, T. Didium, velint reponere. EXISTIMABATVR BENE LATINE, loqui, vt accepimus, ſupra. SED LITERAS NESCIEBAT, vt Curio, ſupra. CATVLVS, Q. Catulus pater, ſupra. MINIME INDOCTVS, λογίως, doctus, eruditus, multæ literæ, ſupra: & ob id credimus hic patrem potius, quàm filium ſignificari: quanquam ſic loquitur, vt vtrunque complecti voluiſſe videatur. SVAVITAS VOCIS, ET LENIS APPELLATIO LITERARVM, ſonus vocis, & ſuauitas appellandarum literarum, ſupra. BENE LOQVENDI FAMAM CONFECERAT, quòd in eo incorrupta quædam Latini ſermonis integritas eſſet, ſupra. COTTA, L. Aurelius Cotta Prætorius, ſupra. DILATANDIS LITERIS A SIMILITVDINE GRAECAE LOCVTIONIS ABSTRAXERAT, quum imitari deberet, & referre Græcam locutionem, in qua literæ non dilatantur, ipſe literas dilatabat ita, vt iotam literam tolleret, & e pleniſſimum diceret: cuius illa lata Sulpicius quoque eſt imitatus, vt libro tertio de Oratore ſcribitur. CONTRARIVM CATVLO, contrarium, atque ſonabat Catulus, qui ſonabat vrbanum neſcio quid ita, vt eius ſuauitas delectaret, ſupra, & libro tertio de Oratore. nam quod de filio hàc in re dicitur, de patre dici putandum eſt, vt ſupra dictum eſt. Locutio vero penè talis, qualis illa, Antiphon huic ſimilia conſcripta habuit: de qua ſupra dictum eſt. SVBAGRESTE QVIDDAM, PLANEQVE SVBRVSTICVM, hinc ſonum ipſius agreſtem libro tertio de Oratore, & ſubruſticum ſupra vocauit. ALIA QVADAM, aliter alia quidem. EANDEM LAVDEM, dicendi, ſiue latine loquendi. PERVENERAT, vt fortaſſe Atticus putabat: nam Cicero ſupra ſic dixit: L. Cotta dicendi non ita multum laude proceſſerat.

Siſenna autem quaſi emendator ſermonis vſitati cum eſſe vellet, ne à C. Ruſio quidem accuſatore deterreri potuit quo minus inuſitatis verbis vteretur. Quidnam iſtuc eſt, inquit Brutus? aut quis eſt iſte C. Ruſius? Et ille, Fuit accuſator, inquit, vetus; quo accuſante Chirtilium, Siſenna defendens dixit quædam eius ſputatilica eſſe crimina. Tum C. Ruſius, Circumuenior, inquit, iudices, niſi ſubuenitis. Siſenna quid dicas, neſcio: metuo inſidias. ſputatilica: quid eſt hoc? ſputa quid ſit ſcio, tilica neſcio. Maximi riſus: ſed ille tamen familiaris meus recte loqui putabat eſſe inuſitate loqui. Cæſar autem rationem adhibens, conſuetudinem vitioſam & corruptam pura & incorrupta conſuetudine emendat. itaque cum ad hanc elegantiam verborum Latinorum, quæ, etiam ſi orator non ſis, & ſis ingenuus ciuis Romanus, tamen neceſſaria eſt, adiungit illa oratoria ornamenta dicendi: tum videtur tanquam tabulas bene pictas col-

locare

locare in bono lumine. hanc cum habeat præcipuam laudem in communibus, non video cui debeat cedere. splendidam quandam, miniméque veteratoriam rationem dicendi tenet, voce, motu, forma etiam magnifica, & generosa quodam modo. Tum Brutus, Orationes quidem eius mihi vehementer probantur: complures autem legi. atque etiam commentarios quosdam scripsit rerum suarum; valde quidem, inquam, probandos: nudi enim sunt, recti, & venusti, omni ornatu orationis tanquam veste detracta: sed dum voluit alios habere parata, vnde sumerent, qui vellent scribere historiam; ineptis gratum fortasse fecit, qui volunt illa calamistris inurere; sanos quidem homines à scribendo deterruit: nihil enim est in historia pura & illustri breuitate dulcius.

SISENNA, L. Sisenna historicus, de quo supra. ESSE VELLET, & ob id aliter loqui, atque loquebantur alii: vt quum, assentio, vnus dicebat, quum, assentior, omnes ferè dicerent: vt Gellius libro secundo capite vigesimo quinto scribit. C. RVSIO, aliter C. Ruscio: sed vtrouis modo legas, is ita fuit ignobilis, vt ne Brutus quidem tum sciret, quis fuisset, tantum abest, vt nos nunc scire posimus. VTERETVR, contra præcepta: Gellium libro primo capite decimo lege. ILLE, Atticus. CHSRTILIVM, aliter C. Rutiliū. SPVTATILICA, quasi leuia, vt ego interpretor. CRIMINA. TVM C. RVSIVS, aliter criminatum. C. Rusius. CIRCVNVENSOR, contra legem, ne quis iudicio circunueniatur, vt supra de Isocrate diximus. Sed hic iocatur. SCIO, vt omnes sciunt. ILLE, L. Sisenna. TAMEN, quamuis ita reprehenderetur. FAMILIARIS MEVS, Attici familiaris esse potuit Sisenna, quum esset Hortensio propemodum æqualis: quin libro primo de Legibus sæpe suspicatus sum ita legendum esse: Sisenna meus amicus, quum ibi quoque Atticus loquatur. LOQVI, latine. PVTABAT, & ob id verbis inusitatis vtebatur, paulo ante: supra tamen bene latine loquens appellatur. CAESAR, de quo loquimur, quamuis digressi simus, huc vt veniremus: qui si foro tantum vacasset, non alius ex nostris contra Ciceronem nominaretur: tanta in eo vis est, id acumen, ea concitatio, vt illum eodem animo dixisse, quo bellauit, appareat, vt Quintilianus libro decimo capite primo loquitur, vt mittam, quæ Cornelius Tacitus, Paterculus, Suetonius, Plutarchus, & alii scribunt. RATIONEM, quam diximus adhibendam. ADHIBENS, quum alii praua consuetudine vtantur, vt dictum est. CONSVETVDINEM VITIOSAM, ET CORRVPTAM, prauissimam consuetudinis regulam, paulo ante. PVRA, ET INCORRVPTA CONSVETVDINE, [illegible]. EMENDAT, loquendo, & scribendo. nam de ratione latine loquendi accuratissime scripsit, supra. HANC, de qua iandudum loquimur. NECESSARIA EST, nam quum turpe est nescire latine loqui, tum scire non tam boni oratoris, quàm ciuis Romani proprium videtur, supra. ADIVNGIT, Cæsar. ILLA ORATORIA ORNAMENTA, de quibus L. Crassus libro tertio de Oratore differit. VIDETVR, Cæsar. TANQVAM, similitudo. TABVLAS BENE PICTAS, illa oratoria ornamenta. COLLOCARE, vt vel pictores, vel lauti, & sumptuosi homines solent collocare, vt melius spectari posint. IN BONO LV-

MINE, in hac communi, sed bonorum verborum, & Latinorum elegantia. HABEAT, Cæsar. PRAECIPVAM LAVDEM, vt omnium ferè oratorum latine loquatur elegantissime. COMMVNIBVS, laudibus. NON VIDEO, hoc est, quod Suetonius in suum Cæsarem, sed paulo aliter transtulit. apponit enim elegantem, ex superioribus, vt arbitror, colligens: & rationem dicendi magnificam, & generosam quodam modo, videtur legisse, quum hic non ratio dicendi, sed forma magnifica, & generosa dicatur: nisi forte placeat ita legere: non video, cui debeat cedere. splendidam quandam, minimeque veteratoriam rationem dicendi tenet, voce, motu, forma etiam magnificam, & generosam quodam modo: quum legatur ita nunc non video, cui debeat cedere. Splendidam quandam, minimeque veteratoriam rationem dicendi tenet, voce, motu, forma etiam magnifica, & generosa quodam modo. CVI, oratori. DEBEAT, Cæsar. TENET, Cæsar. VOCE, MOTV, actione, quæ in vocis figuram, & corporis motum diuiditur libro tertio ad Herenn. FORMA, figura, genere dicendi. MAGNIFICA, ET GENEROSA, tali, quali vtuntur oratores grandiloqui, vehementes, varii, & graues, vt in Oratore describit. atque hoc modo necesse est, dicas, voce magnifica, motu magnifico, forma magnifica, & item generosa, non satis proprie, nisi defendas per septimam σύλληψιν, vt Grammatici vocant. Quòd si legas, vt Suetonius videtur legisse, recte dicas, rationem dicendi voce, motu, & forma magnificam, ac generosam. QVODAM MODO, cum venia loquitur, quòd, vt sæpe magnificum dicendi genus dicere solet, sic generosum sine venia non audet dicere. ORATIONES, vt contra Dolabellam, & pro Decio Samnite, de quibus Gellius lib. quarto capite decimo sexto, & Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus meminerunt. EIVS, Cæsaris. COMPLVRES, orationes Cæsaris. ATQVE ETIAM, loquitur Cicero, vel Brutus potius, sed ibi Cicero excipit: valde quidem, inquam, probandos. COMMENTARIOS, Gallici, ciuilisque belli Pompeiani. nam Alexandrini, Africique, & Hispaniensis incertus autor est. Alii enim Oppium putant, alii Hircium, qui etiam Gallici belli nouissimum, imperfectumque librum suppleuerit: Suetonium lege. PROBANDOS, constat enim inter omnes, nihil tam operose ab aliis esse perfectum, quod non horum elegantia commentariorum superetur: qui sunt editi, ne scientia tantarum rerum gestarum scriptoribus deesset: adeoque probantur omnium iudicio, vt præcepta, non præbita facultas scriptoribus videatur, vt ait Hircius, & Suetonius. NVDI, puri. nam Cæsar pura consuetudine dicendi vtebatur paulo ante: & paulo post purã breuitatem vocat. ENIM, φιλολογία, quare valde sint probandi. SVNT, Cæsaris cõmentarii. atq. hæc quidem verba sunt à Suetonio repetita. RECTI, non praui, incorrupti, quòd Cæsar incorrupta consuetudine vtebatur, paulo ante. VENVSTI, elegantes. nam Cæsar elegantissime loquebatur, supra. atque hic Cicero videtur voluisse, quæ supra de Cæsare dixerat, in epilogum quendam ex ipsius commentariis factum conferre. OMNI ORNATV, omni fuco, omni pigmento, quo ne Crassus quidem vtebatur, supra: & sanè scripta interdum ornata sunt hoc ipso, quòd ornamenta negligant: &, vt mulieres, ideo bene olere, quia nihil oleant, videntur, vt ait Cicero epistola prima libri secundi ad Atticum. DETRACTA, detracta veste, quia nudi sunt: etsi videtur legendum, detracto, vt sit, omni ornatu detracto, tanquam veste. VOLVIT, Cæsar. ALIOS, scriptores, quibus tamen non tam præbita facultas, quàm præcepta videatur, vt retulimus. HABERE PARATA, habere res paratas. Sed nisi hic, & apud Suetonium semper ita scribatur, ego

libenter

libenter legam: habere paratum, vt illud libro secundo de Oratore, Philosophi habent paratum, quid de quaque re dicant: quamuis paulo post ponat, verbum, illa, quod penè ostendit, omnino legendum esse, habere parata. VNDE SVMERENT, QVI VELLENT SCRIBERE HISTORIAM, nam commentarii illi sunt editi, ne scientia tantarum rerum gestarum scriptoribus deesset, vt ait Hircius. FECIT, Cæsar. VOLVNT, alii legunt, volent: sed, volunt, etiam apud Suetonium legimus: quòd iam tum fortasse essent, qui id ipsum tentarent. Apud Suetonium item, volunt post illud verbum, illa, poni videbis: quod etsi non magni referre putamus, voluimus tamen indicare. ILLA, parata, illas res, quas Cæsar breuiter, & pure scripsit. CALAMISTRIS INVRERE, volunt illi quidem exornare, sed dum tentant, nec assequuntur, quod volunt, videntur quasi calamistris inurere, vt mulieres sæpe, dum se volunt exornare, capillos calamistris inurunt. SANOS, ita sanos, vt intelligant, Cæsarem sic bene scripsisse, vt superari nullo modo possit. DETERRVIT, ipse Cæsar. NIHIL ENIM, ἀλολογίᾳ, quare deterruit. quia nihil est in historia pura, & illustri breuitate dulcius: & Cæsar in Commentariis pura, & illustri breuitate vsus est ita, vt in ea re superari non possit. PVRA, ET ILLVSTRI BREVITATE, qualis in Cæsaris Commentariis cognoscitur. breuitas vero nisi sit illustris, fit illud, breuis esse laboro, obscurus fio.

Sed ad eos, si placet, qui vita excesserunt, reuertamur. C. Sicinius igitur Q. Pompeii illius, qui Censor fuit, ex filia nepos, Quæstorius mortuus est, probabilis orator, iam vero etiam probatus ex hac inopi ad ornandum, sed ad inueniendum expedita Hermagoræ disciplina, ea dat rationes certas, & præcepta dicendi: quæ si minorem habent apparatum, (sunt enim exilia) tamen habent ordinem, & quasdam errare in dicendo non patientes vias. has ille tenens, & paratus ad causas veniens, verborum non egens, ipsa illa comparatione disciplináque dicendi iam in patronorum numerum peruenerat. Erat etiam vir doctus in primis C. Visellius Varro consobrinus meus, qui fuit cum Sicinio ætate coniunctus. is cum post curulem Aedilitatem iudex quæstionis esset, est mortuus, in quo fateor vulgi iudicium à iudicio meo dissensisse. nam populo non erat satis vendibilis; præceps quædam, & cum idcirco obscura, quia peracuta, tum rapida, & celeritate cæcata oratio: sed neque verbis aptiorem cito alium dixerim, neque sententiis crebriorem. præterea perfectus in literis; iurisque ciuilis iam à patre Aculeone traditam tenuit disciplinam. Reliqui sunt, qui mortui sint, L. Torquatus, quem tu non tam cito rhetorem dixisses, (etsi non deerat oratio) quam, vt Græci dicunt, πολιτικόν. erant in eo plurimæ literæ, nec eæ vulgares, sed interiores quædam & reconditæ, diuina memoria, summa verborum & grauitas & elegantia: atque hæc omnia vitæ decorabat dignitas, & integritas. Me quidem

delectabat etiam Triarii in illa ætate plena literatæ senectutis oratio. quanta seueritas in vultu, quantum pondus in verbis, quàm nihil non consideratum exibat ex ore.

SED AD EOS, ad rem reditus. PLACET, vobis, qui de Marcello, & Cæsare dici voluistis. QVI VITA EXCESSERVNT, qui iam mortui sunt: quos ego tantum statui nominare. C. SICINIVS, illius, quem supra hominem impurum vocauit, vt credere par est, propinquus. Q. POMPEII, qui cum Cn. Seruilio Cæpione Consul fuit, vt supra diximus. ILLIVS, quoniam multi Quinti Pompeii sunt nominati, ne quis deciperetur, hoc addidit. CENSOR FVIT, cum Q. Metello, vt ex Liuii libro quinquagesimo nono supra retulimus. QVAESTORIVS, Quæstura functus. INOPI AD ORNANDVM, nam præceptis Hermagoræ ornamenta non satis opima dicendi traduntur, infra. AD INVENIENDVM EXPEDITA, quòd Hermagoræ præceptis, vt hastæ velitibus amentatæ, sic apta quædam, & parata singulis causarum generibus argumenta traduntur, infra. HERMAGORAE, qui satis in arte, quam edidit, videtur ex antiquis artibus ingeniose, & diligenter electas res collocasse, & nonnihil ipse quoque noui protulisse, vt ait Cicero libro primo de Inuentione. EA, Hermagoræ disciplina. DAT, vt libri omnes Rhetorici. QVAE SI, aliter quę etsi, recte. APPARATVM, ad ornatum præsertim pertinentem. EXILIA, præcepta. ORDINEM, vt rerum, quas habere debet orator, inuentionis, dispositionis, elocutionis, memoriæ, & actionis: vt partium orationis, exordii, narrationis, diuisionis, confutationis, confirmationis, & perorationis, siue conclusionis: vt aliarum rerum, quæ in libris Rhetoricis scribi solent. VIAS, præcepta communia, & contrita, vt Crassus libro primo de Oratore vocat. HAS, vias. ILLE, C. Sicinius. ILLA IPSA COMPARATIONE, illa ipsa facultate, quam ex præceptis Hermagoræ fuerat assecutus. ERAT, his temporibus. DOCTVS, in literis perfectus, paulo post. C. VISELLIVS VARRO, in veterum monimentis hæc verba inueniuntur: C. Visellius C. F. C. N. Varro, hoc est, Caius Visellius Caii filius Caii nepos Varro: qui forte fuit filius huius Viselli, de quo nunc loquitur Cicero: quique in Asia Tribunus militum fuit C. Nerone Prætore, quum Verres legatus esset Dolabellæ, vt Verrina tertia videre licet. Huic cum C. Iulio Cæsare magna fuit consuetudo, vt in oratione de Prouinciis Consularibus ostenditur. atque nisi cognosceretur hic ante mortuus, dicerem ipsum cum Cicerone in Ciliciam profectum fuisse, quum dicat Cicero epistola septima libri tertii Familiarium, se Varronem App. Claudio obuiam misisse: nec M. Varronem illum doctum posisit significare, qui tum Romæ fuit, vt epistola vndecima libri quinti ad Atticum cognosces: nec ita multo post iuit legatus in Hispaniam vlteriorē, vt Cæsar libro secundo de Bello ciuili refert. Quin, vt hoc addamus, quum Varro ille doctus Piratico bello classibus præfuisset, vt ait ipse libro secundo de Re rustica, & Appianus in Mithridatico, ac legatus in Hispania Pompeii, atque Cicerone ipso, nedum M. Bruto senior esset, non credimus illum esse, quem Cicero lib. decimo tertio Familiarium vt Quæstorem Bruto commendat. Sed ad Visellium reuertor, quem Valerius Maximus libro octauo capite secundo scribit, graui morbo correptum, trecenta millia nummûm ab Octacilia Laterensi, cum qua commercium libidinis habuerat, expensa ferri sibi passum fuisse, & ab Aquilio, quum postea conualuisset, absolutum. CONSOBRINVS MEVS, sic in oratione de Prouinciis Consularibus:

laribus: vt natus ex matertera Ciceronis, quæ cum C. Aculeone fuit, libro secundo de Oratore. SICINIO, C. Sicinio, paulo ante. IS, C. Visellius Varro. POST, biennio post, vt mos erat, vt cognoscitur epistola vigesima quinta libri decimi Familiarium. CVRVLEM AEDILITATEM, ita dixit, quòd Aedilitas erat etiam plebeia, & idem vtraque fungi poterat, vt à Liuio libro vigesimo secundo C. Terentius Varro duabus Aedilitatibus plebeia, & curuli dicitur esse perfunctus. IVDEX QVAESTIONIS, Quæsitor, Prætor. FATEOR, quamuis supra dixerim, nunquam de bono oratore, aut nõ bono, doctis hominibus cum populo dissensionem fuisse. NAM, αἰτιολογία. NON ERAT, C. Visellius Varro, vel eius oratio. CAECATA ORATIO, aliter citata oratio. APTIOREM, C. Visellio Varrone. PERFECTVS IN LITERIS, doctus in primis, paulo ante: vir omnibus rebus ornatissimus, Verrina tertia. ACVLEONE, C. Visellio Aculeone, libro secundo de Oratore: de quo L. Crassus ita libro primo de Oratore loquitur: nónne videtis equitem Romanum hominem acutissimo omnium ingenio, sed minime cæteris artibus eruditum C. Aculeonem, qui mecum viuit, sempérque vixit, ita tenere ius ciuile, vti, quum ab hoc Scæuola discesseris, nemo de iis, qui peritissimi sunt, anteponatur? Pro quo Crassus etiam dixit, vt libro secundo de Oratore legimus. TENVIT, vnde nos olim putauimus epistola decima quinta libri tertii, Aculeonem: & epistola vigesima tertia eiusdem libri tertii ad Atticum, C. Visellium, legi oportere, quòd de priuilegiis, & legibus ibi Cicero loqueretur, quarum rerum disciplinam C. Visellius Varro, siue Aculeo sic à patre forte dictus, tenebat: & erat Ciceronis consobrinus ita, vt illi esset credendum. L. TORQVATVS, L. Manlius L. F. Torquatus, qui adolescentulus eripuit P. Syllæ Consulatum, & ad patrem suum retulit, vt nos supra ex libro secundo de Finibus, & ex oratione pro P. Sylla retulimus: de quo quidem L. Torquato sic in oratione pro P. Sylla scribit: harum omnium rerum, quas ego in Consulatu pro salute omnium suscepi, & gessi, L. ille Torquatus, quum esset meus contubernalis in Consulatu, quum signifer esset iuuentutis, atque in Prætura fuisset, autor, adiutor, particeps extitit. Item, L. Torquatus ipse à materno genere municipalis honestissimi, ac nobilissimi generis, sed tamen Asculani: qui tum P. Syllam accusauit, & postea ipsi P. Syllæ Gabinium accusanti contradixit, vt libro tertio ad Q. fratrem videbis. RHETOREM, oratorem, vt supra diximus, vbi dixit ipse, licere Rhetoribus etiam in historia mentiri: eloquentem: nam Græce ab eloquendo Rhetor, & latine eloquens dictus est, vt ait in Oratore. & Rhetorem videtur appellare L. Torquatum, quòd Rhetorica delectaretur: vnde libro secundo de Finibus ita loquitur: Rhetorice igitur, inquam, nos mauis, quàm dialectice disputare. ΠΟΛΙΤΙΚΟΝ, ciuilem, Reipub. administrandæ peritũ, vt Cicero neminem M. Cælio πολιτικώτερον cognorat, vt ait lib. secundo Familiarium. Quamuis igitur huic non deesset oratio, curiæ tamen, quàm foro aptior videbatur. IN EO, L. Torquato. PLVRIMAE LITERAE, NEC EAE VVLGARES, SED INTERIORES QVAEDAM, ET RECONDITAE, hinc ille omni doctrina eruditus libro primo de Finibus appellatur. is libro secundo de Finibus dicitur Syronem, & Polydemum, siue Philodemum Epicureos familiares habuisse: vnde libro primo de Finibus Epicuri partes tuetur. DIVINA MEMORIA, hinc Cicero libro primo de Finibus ita cum illo loquitur: quid tanta tot versuum memoria voluptatis affert? DIGNITAS, ET INTEGRITAS, aliter grauitas, & integritas: quòd forte sic esset grauis, vt subagrestis videretur. ab Hortensio certe in P.

Syllæ causa dictus est ἄμουσος ἀγροδίαιτος ἀπρόσιτος, vt Gel. lib. primo cap. quinto refert. DELECTABAT ETIAM, videtur aliqua coniunctio inter Torquatos, & Triarios fuisse, quando Cicero hic, & libro primo de Finibus illos coniungit: quanquam hic Triarium seniorem, ibi Triarium iuniorem cum L. Torquato coniungit, quòd hic sit pater, ille filius, qui C. Triarius ibi dicitur. Quare in argumento orationis pro M. Scauro apud Asconium legere oportet: à C. Valerio Triario adolescente parato, præsertim quum idem Asconius etiam postea C. Triarium vocet. TRIARII, C. Valerii Triarii, qui in Sardinia contra M. Lepidum arma tulit, vt ait Asconius: vnde nos suspicati sumus Verrina tertia ita legendum esse: P. Lentulo, C. Triario Quæstoribus vrb. Hic, vt autor est Asconius, postea L. Luculli in Asia, Pontóque legatus fuit: &, vt Liuius libro nonagesimo octauo scripsit, aduersus Mithridatem parum prospere pugnauit: & quidem apud Zielam, quæ nobilis clade Triarii obid, opinor, à Plinio libro sexto capite tertio dicitur: quam quidem cladem Plutarchus in Lucullo, & Appianus in Mithridatico pluribus describunt. Is igitur postea quum in multis præliis fuisset versatus, rei militaris peritus habebatur ita, vt Pompeius in prælio Pharsalico eius consilium sit secutus, vt Cæsar lib. tertio de Bello ciuili scribit. Triarios vero è gente Valeria fuisse ostendat etiam Valeria, quæ Triarii soror epistola septima libri octaui Familiarium vocatur. SENECTVTIS, ex hoc verbo cognoscere possumus, patrem significari, quum filius L. Torquato iunior libro primo de Finibus esse videatur. EX ORE, ex ore? cum interrogatione & scribendum, & legendum putamus.

Tum Brutus, Torquati & Triarii mentione commotus, (vtrunque enim eorum admodum dilexerat) Næ ego, inquit, (vt omittam cætera, quæ sunt innumerabilia) de istis duobus cum cogito, doleo nihil tuam perpetuam autoritatem de pace valuisse: nam nec istos excellentes viros, nec multos alios præstanteis ciues Respub. perdidisset. Sileamus, inquam, Brute de istis, ne augeamus dolorem: nam & præteritorum recordatio est acerba, & acerbior expectatio reliquorum. itaque omittamus lugere; & tantum, quid quisque dicendo potuerit, quoniam id quærimus, prædicemus. Sunt etiam ex iis, qui eodem bello occiderunt, M. Bibulus; qui & scriptitauit accurate, cum præsertim non esset orator; & egit multa constanter. Appius Claudius socer tuus, collega, & familiaris meus, hic iam & satis studiosus, & valde cum doctus, tum etiam exercitatus orator, & cum auguralis, tum omnis publici iuris, antiquitatísque nostræ bene peritus fuit.

CAETERA, quibus dolendum sit. NIHIL, nihil valuisse, quòd incideras in hominum pugnandi cupidorum insanias: quod epistola prima libri quarti, & epistola decima libri decimi sexti Familiarium legimus. AVTORITATEM, hic quæri posit, quo pacto, si autoritas fuit, non valuit, nisi ipse Philippica secunda hac de re loquens, sententiam vocet, quam hic autoritatem dixit: quòd autoritas certe ab autore ducatur, & autor is sæpe dicatur, qui dat consilium, aut sententiam dicit: & idcirco

hoc

hoc loco perpetuam autoritatem de pace suam dixit, quia sæpe dixit, se pacis autorem semper fuisse, vt epistola tertia lib. septimi Famil. & in orationibus pro Ligario, & pro Deiotaro videre licet. NAM, αἰτιολογία. ISTOS, L. Torquatum, & C. Triarium, qui iampridem decesserant, vt hic affirmat, & de Triario vt lene licet existimare: de L. vero Torquato idem testatur epistola decima octaua libri decimi tertii ad Atticum: quo libro quum sæpe scribat de Torquato tanquam viuo post bellum ciuile, debemus credere, illum esse A. Torquatum, ad quem libro sexto Familiarium scribit: de quo nihil in hoc dialogo dicat, quòd adhuc viueret, dicturus omnino, si mortuus fuisset, quum & amicus, & vir talis esset, qualis libro sexto Familiarium cognoscitur. PRAESTANTES CIVES, illos præstantissimos viros, lumina Reipub. tot Consulares, tot Prætorios, tot honestissimos senatores, omnem præterea florem nobilitatis, atque iuuentutis, tum optimorum ciuium exercitus, vt Philippica secunda queritur. SILEAMVS, quum vos eo animo ad me veneritis, vt de Repub. esset silentium, supra. ISTIS, L. Torquato, C. Triario, & aliis: vel istis rebus. NE AVGEAMVS DOLOREM, quasi cicatricem refricantes. NAM, αἰτιολογία. EST ACERBA, atqui recordationem præteritorum malorum esse iucundam, etiam prouerbium docet: præterquam quòd Cicero ipse epistola duodecima libri quinti Familiarium, poëta libro primo Aeneidos, Homerus libro decimo quinto Odysseæ, Aristoteles libro primo Rhetoricæ, & alii testantur: sed iucunda est, si sit item secura, vt ibidem Cicero loquitur: hic vero acerbior est expectatio, tantum abest, vt illa sit secura. Item iucunda solet esse recordatio malorum, in quibus fortuna potissimum dominetur: sed acerba est recordatio illorum, quibus hoc modo Respub. sit vexata. ACERBIOR EXPECTATIO, Cicero, qua fuit prudentia, iam tum prouidebat, quæ post Cæsaris mortem sunt consecuta: quæ sua frustra semper verissima auguria rerum futurarum Philippica secunda vocat: qua de re Cornelius Nepos sic in Attico scribit: non ea solum Cicero, quæ viuo se acciderunt, futura prædixit, sed etiam, quæ nunc vsu veniunt, cecinit vt vates. QVISQVE, illorum, quos Respub. perdidit. QVAERIMVS, vt à principio instituimus. EODEM BELLO, bello ciuili, quod Cæsar gessit, & scripsit. M. Marcus, & sic ab omnibus penè, præterquam à Paulo Orosio, Eutropio, Seneca, & Appiano, qui Lucium vocant, appellatur. BIBVLVS, M. Calpurnius Bibulus à Plutarcho in Cæsare vocatur: quanquam Bibulus cognomen in gente Publicia frequentius, vt apud Liuium libro vigesimo secundo, & vigesimo septimo, & apud Plutarchum in Marcello reperiatur. Is igitur Bibulus, vt Cæsar lib. tertio de Bello ciuili refert, iracundia summa fuit, inimicitiásq. habuit priuatas cum Cæsare ex Aedilitate cõceptas, & Prætura. Hinc, vt ait Suetonius, optimates, quos metus ceperat, nihil non ausurum Cæsarẽ in summo magistratu cõcordi, & consentiente collega, autores Bibulo vt inimico fuerunt nummos pollicendi: ac pleriq. pecunias contulerunt, ne Catone quidem abnuente eam largitionẽ è Rep. fieri: quũ esset & Cæsaris inimicus, & Bibuli socer, vt Plutarch. ostendit. Itaq. Bibulus Consul factus Cæsari collegæ legẽ agrariam ferenti cœpit aduersari, & obnũciare, sed armis foro pulsus est. siquidem aduersarii κατέκλασαν τὰς ῥάβδους, αὐτῷ δέ τις κοπρίων κόφινον ἐκ κεφαλῆς τοῦ βίβλου κατεσκέδασε, vt ait Plutarc. in Põpeio. Ac postero die Bibulum in senatu cõquestum, nec quoquã reperto, qui super tali cõsternatione referre, aut cẽsere auderet, qualia multa sæpe in leuioribus turbis decreta erãt, in eam Cæsar coëgit desperationẽ, vt, quoad potestate abiret, domo abditus nihil aliud, quàm per edicta obnunciaret: in quibus Cæsarẽ

inter coniuratos fuisse dicebat, eúmque Bithynicam reginam vocabat, vt scribit Suetonius: quæ quidem edicta vel ob id Cicero libro secundo ad Atticum Archilochia vocat. & postea multi Cæsaris acta rescindere conabantur, quòd eo tempore Bibulus de cœlo seruasset, vt in orationibus pro Domo, & de Prouinciis Consularibus ostenditur. Ita Bibulus hominum admiratione, & beneuolentia in cœlo tunc erat, & nouo quodam genere in summam gloriam venerat, vt libro secundo ad Atticum leges. Quare P. Vatinius Tribunus pleb. viatorem misit, qui illum domo vi extraheret, vt in oratione in Vatinium cognosces. Dum tamen Bibulus, vt ait Paterculus, vult hoc facto augere inuidiam collegæ, auxit potentiam. nam Cæsar vnus ex eo tempore omnia in Repub. & ad arbitrium administrauit, vt Suetonius ait. Bibulum Vatinius etiam voluit interficere, vt in oratione in Vatinium legimus. Bibulus tamen non minus à Pompeio, quàm ab aliis, tot iniuriis affectus, ipsum Pompeium monuit, vt, quod epistola vigesima quarta libri secundi ad Atticum scribitur, insidias caueret. Sed hisce de rebus Plutarchus, Dion, & Appianus plura scribunt. Bibulus postea Consularis eam sententiam dixit, quam senatus est secutus, vt Pontifices de Ciceronis domo statuerent, in oratione pro Domo. Is Sulpicio & Marcello Consulibus in Syriam Proconsul est profectus, epistola tertia libri decimi quinti Familiarium: & quum intellexisset Ciceronem imperatorem appellatum fuisse, vt illi par esset, in Amano cœpit laureolam in mustaceo quærere, sed multos milites perdidit, epistola vigesima libri quinti ad Atticum. hinc M. Cęlius epistola sexta libri octaui Familiarium ita scripsit: Bibulus in Amano nescio quid cohorticularum amisit. Deinde se oppido munitissimo, & copiosissimo tandiu tenuit, quandiu in prouincia Parthi fuerunt, epistola decima nona libri *duodecimi* Familiarium: ob id Cicero epistola octaua libri sexti ad Atticum ira cum stomacho scripsit: ego, nisi Bibulus, qui, dum vnus hospes in Syria fuit, pedem porta non plus extulit, quàm domo sua, adniteretur de triumpho, æquo animo essem. nunc vero αἰσχρὸν σιωπᾶν: quod item epistola secunda, & tertia libri septimi ad Atticum queritur, & queritur iure, quum & inuidus Cato, & maleuolus Bibulus videretur, qualis epistola decima septima lib. secundi Familiarium describitur. De prouincia vero Bibulus decessit, quum iam Cicero in Italiam peruenisset, epistola tertia libri septimi ad Atticum: qui epistola vndecima libri noni ad Atticum venisse, & rediisse dicitur: qui paulo post à Pompeio toti officio maritimo propositus fuit: quumque multos dies à Cæsarianis terra prohibitus esset, morbo ex frigore, ac labore implicitus, decessit, vt Cæsar libro tertio de Bello ciuili, & Dion libro quadragesimo primo testantur, quamuis Paulus Orosius libro sexto capite decimo quinto paulo aliter scribat. EGIT, vt contra Cæsarem, quæ diximus. CONSTANTER, hinc, M. Bibulum epistola prima libri decimi quinti Familiarium, & in oratione pro Domo virum fortissimum vocat. atque hic non prætermittam illud, quod nescio quis ad Cæsarem scripsit, quoquo modo scriptum sit apud Sallustium: M. Bibuli fortitudo, atque animi vis in Consulatum erupit: hebes lingua: magis malus, quàm callidus ingenio. Quid ille audeat, cui Consulatus maximum imperium maximo dedecori fuit? APPIVS CLAVDIVS, Ap. Claudius Pulcher eius Appii, qui cum P. Seruilio Consul fuit, filius, vt in oratione de Responsis agnosces. Hic pauper cum duobus fratribus, & duabus sororibus est relictus, vt Varro libro tertio cap. decimo sexto de Re rustica testis est. Fratres fuerunt P. Clodius, & C. Claudius. & de C. Claudio Dion lib. trigesimo nono, & Asconius scribũt, cuius filii fuerunt Appii Claudii ambo, sed alter Appius maior, alter Appius

minor

minor, appellati, vt apud Asconium, & Cælium lib. octauo Familiarium reperies. P. Clodium eius fratrem fuisse cognosces ex orationibus pro Domo, & in Pisonem, & Asconii scriptis, vt alia mittam. Qui quidem Clodius videtur causa fuisse, vt Appius ipse à Cicerone alienaretur, quum prius esset amicus ita, vt olim Cicero inter alios constituerit, qui omnia indicum dicta perscriberet, vt in oratione pro P. Sylla demonstratur. Sorores vero duæ, quarum altera Clodia L. Lucullo nupsit, vt autor est Varro libro tertio capite decimo sexto de Re rustica: ob id Lucullus Appium vt vxoris fratrem ad Tigranem misit, vt Plutarchus in Lucullo refert, vbi scribit etiam illam ab eo repudiatam fuisse, quum Lucullus, vt in oratione pro Milone legimus, iuratus, se quæstionibus habitis, dixisset comperisse, P. Clodium cum ea nefarium stuprum fecisse. Altera Claudia, quam Metellus Celer habuit vxorem, vt supra diximus: & ita duæ sorores, vt ait Varro, Appio Claudio, & P. Clodio fuerunt: quibus tamen Terentiam Plutarchus addit in Cicerone, & ipse Cicero lib. primo Famil. non pluris Bonam Deam, quàm treis sorores P. Clodium fecisse testatur: quòd forte Terētia soror esset quidem, sed vel ex matre tantum, vel certe non germana. nam si eodem patre nata fuisset Claudia diceretur. Hunc Appium Cæsar olim in suo exercitu præfecit, vt in oratione pro Sestio scribitur his verbis: Cæsar erat ad portas cum imperio: erat in Italia eius exercitus, inque eo exercitu ipsius Tribuni plebis inimici mei fratrem præfecerat. Quin idem Cæsar Consul videtur operam dedisse, vt Appius Aedilis designaretur ita, vt Aedilitatem Pisone, & Gabinio Consulibus gereret: quod obscure Cicero in oratione pro Domo significat: hoc simulachrum quidam homo nobilis non alienus ab hoc religioso Libertatis sacerdote ad ornatum Aedilitatis suæ deportauit. Sic enim interpretor: quidem homo nobilis non alienus ab hoc religioso Libertatis sacerdote, id est, Appius Claudius frater P. Clodii, qui tunc volebat esse veluti Libertatis sacerdos: atque arbitror, hanc Aedilitatem epistola decima libri secundi ad Q. fratrem illis verbis significari: togam sum eius prætextā, quam erat adeptus Cęsare Consule, magno risu hominum cauillatus. Aediles enim toga prætexta vtebantur, vt ostendit in oratione Post reditum in senatu, & in oratione in Vatinium, vbi Aedilitiam prætextam togam vocat. Appius tamen posteaquam intellexit, posse se interuersa Aedilitate Pisone Consule Prætorem renunciari, si modo eadem prima litera competitorem habuisset aliquem, Aedilitatem duobus in locis, partim in arca, partim in hortis suis collocauit, vt ait Cicero in oratione pro Domo: vbi sunt item illa verba: in eo prouidisti, ne frater te accusare posset. Curauit enim Clodius, opinor, vt Appius frater Prætor designaretur. Prætor certe fuit anno sequenti Lentulo, & Metello Consulibus, vt Dion libro trigesimo nono scribit, & Cicero ipse in orationibus pro Domo, & in Pisonem sæpe demonstrat: quū tamen mos esset, vt inter Aedilitatem, & Præturam biennium minimum interesset, vt epistola vigesima quinta libri decimi Familiarium declaratur. atque ne tunc quidem Appius, quum illi propter Clodium fratrem propè necesse esset eas agere partes, inimicus Ciceronis fuit, vt epistola decima libri tertii Familiarium dicitur. Quin illo Prætore petente, id est, vt ego interpretor, quærente, & volente, Cicero, vt apparet in oratione pro Domo, fuit reuocatus: quamuis Prætores omnes promulgassent, præter illum, à quo non fuit postulandum, fratrem inimici, vt ait in oratione in Pisonem. Postea fuit Appius τῆ σαρδόνος ἡγεμὼν, vt ait Plutarchus in Cæsare: & tandem cum L. Domitio Consul, ad quod vsque tempus videtur durasse, quod inter eum, & Ciceronem simultatis fuit. Tunc enim demum

ſunt reconciliati, vel paulo ante, vt libro primo Familiarium cognoſcimus: atque id ipſum per Cn. Pompeium, vt ad Brutum ſcripſit, quod Quintilianus libro nono capite tertio refert: vel per Graios, vt epiſtola decima libri ſecundi ad Q. fratrem ſcribit: quem reditum in gratiam illuſtrem vocat epiſtola decima libri tertii Familiarium. Se vero ab eo diligi ſtatim cœptum eſſe, vt ſimultatem depoſuerunt, Cicero ſenſit. nam & honorificus Conſul in eum fuit Appius, & ſuauis amicus, & ſtudiorum illius ſtudioſus, epiſtola decima tertia libri ſecundi Familiarium: & cum Pontino Ciceronis amico triumphare volente fuit, epiſtola decima quinta libri quarti ad Atticum, & epiſtola quarta libri tertii ad Q. fratrem. Vnde poſtea Pontinus epiſtola decima libri tertii Familiarium dicitur illi memoriam, beneuolentiámque præſtitiſſe. Quum tamen à principio prouinciam ex S. C. vt ex libro primo Familiarium conſtat, habuiſſet, ſed Ciliciam nominatim ſibi dari vellet, & Comagenum Regem commendari, vt poſtea Ciceroni Ariobarzanes epiſtola ſecunda libri decimi quinti Familiarium dicitur eſſe commendatus, Cicero de Comageno Rege rem diſcuſsit, eúmque luſit iocoſe ſatis, neque ſolum illud extorſit oppidulum, quod erat poſitum in Euphrate, & Zeugmate, quod Appius addi prouinciæ Ciliciæ cupiebat, vt poſtea ὥσει δωρεὰς attributas Cicerone Proconſule ſcimus; ſed præterea togam eſt eius prætextam, quam erat adeptus Cæſare conſule, magno riſu hominum cauillatus, vt ex epiſtola decima libri ſecundi ad Q. fratrem retulimus: vbi iocus eſt, ſed perobſcurus: quem tamen, quia pertinet ad rem, nos conabimur explicare. Quòd nolit, inquam, renouare honores eoſdem, quo minus togam prætextam interpolet quotannis, decernendum nihil cenſeo: hoc eſt, quia non vult Appius eſſe Romæ, & eoſdem honores, & præſertim Aedilitatem, quam interuertit, renouare, & nihil damni renouandis vrbanis honoribus facere, ſed vult foris eſſe, vbi lucrari poſsit, quod Romæ facere non poſſet, vbi renouanti honores neceſſe eſſet prætextam togam magiſtratuum veſtem ſaltem renouare, & reſarcire, ſi nollet nouam parare: quod ille ne faciat, & ne quotannis prætextam togam interpolet, renouet, reſarciat, & quaſi reficiat, vult exire: quia igitur ſic auarus eſt, vt nihil vnquam velit erogare, ſed ſemper velit lucrari, nihil hac de re, vel nihil illi decernendum cenſeo. In quo quidem ioco mordet Appii ambitionem, per quam quotannis honores habuerit: mordet auaritiam, & cauillatur togam prætextam, quam ſemper eandem habuerit, ſed interpolatam: & iocatur ex ambiguo, nihil decernendum cenſeo, vt ſumus interpretati. Sed, quod ſequitur, multo difficilius eſt: vos autem homines nobiles, qui Buſrenum prætextatum non ferebatis, Comagenum feretis? nam quo loco videmus nunc ſcriptum, Buſrenũ, alii libri habent, Buſcycum, ita, vt viri docti neſciant diuinare, quo modo fuerit à Cicerone ſcriptũ: nos tamen putamus, vel Belgicum, vel Tranſrhenanum, vel Rutenum, ſcribi oportere, certe nomen Gallicum eſſe à loco, quò cum Cæſare ſit Appius olim profectus, vel vnde ſibi togam prætextam pararit. nam Gallicæ gentes pulchras texunt veſtes, vt lib. decimo nono cap. primo ſcribit Plinius, qui lib. itẽ octauo cap. quadrageſimo octauo Parthorum gẽtes Gallis, vt hic Cic. Comagenos Buſrenis, opponit. Hæc vero fabula de toga prætexta Appii ſic nota fuit, vt poſtea initio belli ciuilis quum Cæſar neſcio quem magiſtratum Appio polliceretur, vt ſecum eſſet, nec ille, vt inconſtans epiſtola prima libri octaui ad Atticum cognoſcitur, recuſaret, Cicero cum Cælio ſic epiſtola decima ſexta libri ſecundi Familiarium ſit iocatus: togam prætextam texi Appio puto te audiuiſſe: quo loco nunc, Oppio, non bene legunt. Illum quoque

de rebus hiſce luſit olim Domitius in ſenatu, ipſum propterea iſſe ad Cæſarem, vt aliquem Tribunatum auferret, quod epiſtola duodecima libri ſecundi ad Q. fratrem leges. Is Conſul adhuc ſine lege ſuo ſumptu, vt dicitur epiſtola decima quinta libri quarti ad Atticum, in Ciliciam cogitabat: & ita ſine lege curiata confirmabat ſe Lentulo ſucceſſurum, quod epiſtola ſecunda libri tertii ad Q. fratrem, & epiſtola vltima ad Lentulum legitur: & ſucceſſit, vt epiſtola ſeptima libri tertii Familiarium cognoſces: ſucceſsit inquam, &, vt dicitur epiſtola prima libri ſexti ad Atticum, ἐξ ἀφαιρέσεως prouinciam curauit, ſanguinem miſit, quicquid potuit, detraxit, & poſtea Ciceroni tradidit enectam: qui tamen operam dedit, vt vulnera quàm minima Appii contumelia ſanaret, vt ait epiſtola decima ſeptima libri quinti ad Atticum: quamuis nonnulli amici Appii ridicule interpretarentur: qui Ciceronem iccirco putabant bene audire velle, vt ille male audiret: quod Appius etiam credidit, & ad Ciceronẽ ex itinere bis, terue ὑπομεμψιμοίρους literas, vt epiſtola prima libri ſexti ad Atticum legimus, miſit: quibus Cicero epiſtolis, quæ ſunt libro tertio Familiarium, reſpondit, & ſe purgauit: ſed dum in prouincia omnibus rebus illum ornat, ſubito factus eſt accuſatoris eius ſocer, vt ait epiſtola ſexta libri ſexti ad Atticum. Nam Dolabella reum fecit Appium, qui, ſimulatq. Dolabella acceſsit ad tribunal, introiit in vrbem, triumphíque poſtulationem abiecit, vt Cælius epiſtola ſexta libri octaui Familiarium ſcribit: ſed, vt ſcribitur epiſtola vndecima, & duodecima libri tertii Familiarium, abſolutus eſt, quum maieſtatis, & ambitus fuiſſet accuſatus: & abſolutus eſt, Hortenſio, & Bruto defendentibus, vt ſupra dictum eſt: quumque adiutus à Cælio fuiſſet, vt epiſtola ſexta libri octaui Familiarium apparet, in eum tamen poſtea fuit ingratus, vt epiſtola duodecima libri octaui Familiarium dicitur: vnde natæ ſunt inter eos inimicitiæ ita magnæ, vt Cælius in bello ciuili ſequi Pompeium noluerit, ne, quod ſcribit epiſtola decima ſeptima libri octaui Familiarium, Appium videret. Appius poſt abſolutionem Cenſor, vt Cicero epiſtola decima, & vndecima libri tertii Familiarium ſperabat, eſt factus, & quidem cum L. Piſone, vt Cæſar oſtendit libro primo de Bello ciuili: qui multos notauit, qui ad Cæſarem ſe contulerunt, vt Dion libro quadrageſimo ſcribit. Ipſe vero Appius in bello ciuili Pompeium vt ſuæ filiæ ſocerum ſecutus eſt: & quia detraxerat rebus Cæſaris, vt Plutarchus affirmat: & quia cum Dolabella, & cum Cælio Cæſarianis inimicitias recentes gerebat, epiſtola prima libri noni ad Atticum. Is à Pompeio Achaiæ quum fuiſſet præfectus, euentum grauiſsimi motus explorare, vt ait Valerius Maximus libro primo capite octauo, cupiens, Pythici oraculi fidem voluit experiri, quod Oroſius libro ſexto capite decimo quinto ſcribit: & oraculum accepit, quod Lucanus libro quinto ſic explicat: effugis ingentes, tanti diſcriminis expers, bellorum Romane minas, ſolúſque quietem Euboici vaſta lateris conualle tenebis. & ſanè ibi ante Pharſalicum certamen morbo conſumptus, prædictum à Deo locum pro ſepultura poſſedit, vt Valerius Maximus libro primo capite octauo ſcribit. ob id fortaſſe Cicero poſtea Tuſculana prima ſcripſit Appium νεκρομαντεῖα feciſſe, & libro primo de Diuinatione, ſortilegis, & ψυχομαντείοις vti ſolitum fuiſſe. SOCER TVVS, epiſtola quarta libri tertii Familiarium: quamuis poſtea Brutus Porciam filiam Catonis vxorem duxerit, vt Valerius Maximus libro quarto capite ſexto, & Plutarchus in Bruto ſcribunt. COLLEGA, in Auguratu, vt epiſtola quarta, & decima lib. tertii Familiarium, & libro ſecundo de Diuinatione ſcriptum videbis. FAMILIARIS MEVS, quamuis epiſtola prima libri tertii Familiarium intermiſſa

aliquando consuetudo dicatur, vt ostendimus: amicum suum libro primo de Diuinatione, & Tusculana prima vocat. DOCTVS, hinc epistola septima libri tertii Familiarium, hominem summa prudentia, multa doctrina, & plurimo rerum vsu: & in oratione pro Scauro humanitate, & sapientia præditum vocauit. AVGVRALIS, auguralis iuris, de quo scripsit ad Ciceronem, vt epistola quarta, & nona libri tertii Familiarium dicitur, quanquam inter eum, & C. Marcellum magna fuit dissensio, quod libro secundo de Diuinatione, & libro secundo de Legibus ostendit. PVBLICI IVRIS, supra. ANTIQVITATISQVE NOSTRAE BENE PERITVS FVIT, vt esse debet orator, quod supra sæpe retulimus.

L. Domitius nulla ille quidem arte, sed Latine tamen, & multa cum libertate dicebat. Duo prætereа Lentuli consulares; quorum Publius ille nostrarum iniuriarum vltor, auctor salutis, quidquid habuit, quantumcunque fuit, illud totum habuit è disciplina. instrumenta naturæ deerant: sed tantus animi splendor, & tanta magnitudo, vt sibi omnia, quæ clarorum virorum essent, non dubitaret asciscere, eáque omni dignitate obtineret. L. autem Lentulus satis erat fortis orator, si modo orator, sed cogitandi non ferebat laborem: vox canora, verba non horrida sanè, vt plena esset animi, & terroris oratio. quæreres in iudiciis fortasse melius: in Repub, quod erat, esse iudicares satis. Ne Titus quidem Posthumius contemnendus in dicendo, de Repub. vero non minus vehemens orator, quàm bellator fuit, effrenatus, & acer nimis, sed bene iuris publici leges atque instituta cognouerat.

L. DOMITIVS, L. Domitius Aenobarbus, qui filius fuit Cn. Domitii, quem supra diximus cum L. Crasso Censorem fuisse: vt epistola octaua libri octaui Familiarium, & ex Suetonii Nerone cognosces. Hunc adolescentem clarissimum, ac principem iuuentutis Verrina tertia vocat: vbi scribit, in eo tantum pudorem fuisse, vt Chelidonem meretricem ab se nominari vix sibi honestum esse arbitraretur. Quum princeps igitur esset iuuentutis, in eo postea maxime Ciceronis ambitio nitebatur, quum peteret Consulatum, vt ait epistola prima libri primi ad Atticum. Dedit vero, quàm contemneret populares insanias, iam ab adolescentia documenta maxima, vt ait Cicero in oratione pro Milone, quo loco sic Asconius interpretatur: constantiam L. Domitii, quam in Prætura præstitit, significat. nam eo tempore quum Cn. Manlius Tribunus plebis subnixus libertinorum, & seruorum manu, perditissimam legem ferret, vt libertinis in omnibus tribubus suffragium esset, idque per tumultum ageret, & cliuum capitolinum obsideret, discusserat, perruperátque cœtum Domitius ita, vt multi Manlianorum interficerentur: quo facto & plebem infimam offenderat, & senatus magnam gratiam inierat. Quæ verba si legantur ita, vt sunt scripta, Asconius à Cicerone, & à se ipso videatur dissentire, & rem ipsam ignorare, quæ sic habeat: C. Manilius Tribunus plebis, quo anno Cicero Prætor fuit, duas leges tulit, alteram de bello Mithridatico Cn. Pompeio extra ordinem mandando, quam Cicero suasit: alteram perniciosam de libertinorum suffragiis,

vt ex

vt ex verbis & Ciceronis, & ipsius Asconii in oratione pro Cornelio cognosces. Tunc igitur, vt apparet, L. Domitius gessit, quod scribit Asconius: sed quo pacto in Prætura, quum ipse Pisone, & Gabinio Consulibus annis septem minimum post Prætor fuerit? Legendum dicet aliquis, in Asconio, vt in aliis libris legitur, Cn. Domitii: quasi vero Asconius non interpretetur verba Ciceronis, in quibus ille certe de L. Domitio loquatur. & Cn. Domitius multo serius etiam Philippo, & Lentulo Consulibus Prætor fuit, vt epistola tertia libri secundi ad Q. fratrem videmus. Relinquitur igitur, vt vel Prætura tollatur, vel dicatur, in Prætura Ciceronis: & C. Manilius apud Asconium legatur. Accedit, quod Plinius ita libro octauo capite trigesimo sexto scribit: annalibus notatum est, M. Pisone, M. Messala Consulibus ad XIIII. Cal. Octob. Domitium Aenobarbum Aedilem Curulem vrsos Numidicos centum, & totidem venatores Aethiopas in Circo dedisse. De L. Domitio sic in oratione in Vatinium scribit: L. Domitium, cuius dignitas, & splendor perstringebat, credo, oculos Vatinii: quem tu propter commune odium in bonos oderas, in posterum propter omnium spem, quæ de illo est, atque erat, ante aliquanto timebas: cuius etiam rei epistola vigesima quarta libri secundi ad Atticum meminit. L. igitur Domitius anno sequenti post Vatinii Tribunatum, & Cæsaris Consulatum, Pisone, & Gabinio Consulibus Prætor fuit, quod ostenditur epistola secunda libri primi ad Q. fratrem: quo tempore Cæsarem abeuntem Consulatu, quem aduersus auspicia, legésque gessisse existimabatur, ad disquisitionem senatus vocauit, vt Suetonius in Cæsare, & Nerone testatur. Post Præturam quum suo anno Consulatum peteret, repulsam tulit, quòd Pompeium, & Crassum, qui tum secundum Consulatum petebant, competitores habuit: quibus ille quidem fortiter restitit, præsertim M. Catone, cuius sororem Porciam habuit vxorem, hortante, sed parum abfuit, quin, prius interfecto seruo, ipse vxorque interficeretur. Quare domum quum se recepisset, Pompeius, & Crassus Consules iterum sunt creati: quod Plutarchus in Pompeio, & Catone, Appianus libro secundo, & Dion libro trigesimo nono referunt: hinc Cicero epistola octaua libri quarti ad Atticum scribit, certe significat, & se olim, & Domitium tunc ab iisdem oppugnatos fuisse. Anno tamen sequenti cum Appio Claudio, vel inuito Pompeio, Consul factus, vt Pompeio gratiam referret, Gabinium, quem ille defendebat, oppugnauit, vt Dion libro trigesimo nono scribit, quod & Cicero epistola vndecima libri secundi ad Q. fratrem significat. Sed ipse tunc, & collega male audiuerunt, quasi pactionem cum candidatis consularibus fecissent, vt prouincias haberent, vt Cicero epistola decima septima libri quarti ad Atticum scribit: si modo Ciceroni credendum est, qui Appium non admodum diligebat, vt ex his, quæ diximus, apparet: & cum L. Domitio iampridem simultatis aliquid habuisse videtur ita, vt eum sæpe mordeat, vt epistola octaua libri quarti ad Atticum, quum scribit, ei merito accidisse, vt oppugnaretur: vt epistola duodecima libri secundi ad Q. fratrem, quum ait: Domitius se derideri putasset, si esset à me rogatus. hoc est enim eius quotidianum, se ne Tribunum militum quidem facere posse. Ob id ille fortasse postea de Ciceronis supplicationibus inique transigi volebat, quod epistola vndecima libri octaui Familiarium Cælius affirmat. Illum certe epistola prima libri septimi, & octaui ad Atticum stultum vocat, nec aliter eum describit Cælius libro octauo Familiarium, vbi testatur, eum sibi inimicissimum fuisse, atque eò magis, quòd per iniuriam sibi putabat Auguratum ereptum, cuius rei Cælius autor fuisset. Eum tamen in iudicio Milonis, quum Pom-

peius vt Consularem quæstioni præesse voluisset, Cicero causæ seruiens, in ipsa oratione laudauit. In principio belli ciuilis illi Gallia prouincia, vt scribit Cæsar obuenit, & quidem vlterior, vt epistola vndecima libri decimi sexti Familiarium cognoscimus. Itaque Corfinium quum venisset, non ita multo post à Cæsare, vt Cæsar ait, obsessus, & à Pompeio, quod Cicero libro octauo ad Atticum sæpe queritur, desertus, in desperatione rerum mortem timore appetitam ita expauit, vt haustum venenum pœnitentia euomuerit, medicúmque manumiserit, quòd sibi prudens, ac sciens minus noxium temperasset. quod Suetonius in Nerone, & Plinius libro septimo capite quinquagesimo tertio scribunt. In ea obsidione militibus in concione agros ex suis possessionibus pollicitus est, vt affirmat Cæsar libro primo de Bello ciuili, & Dion libro quadragesimo primo, vbi scribit eum admodum diuitem fuisse: quòd Syllanis temporibus sibi diuitias ingentes comparasset: quod, vereor, ne sit falsum, quum Domitius illis temporibus admodum adolescens, & penè puer esset ita, vt vix rem familiarem curare posset: nisi forte pater eo modo diuitias filio comparauit. Ille Corfinii, quum de fuga cogitaret, à Cæsare captus est, vt ait Suetonius in Nerone, vel potius à militibus Cæsari traditus, vt Cæsar ipse scribit: quamuis Cicero audisset, vt ait epistola octaua libri octaui ad Atticum, eum se Cæsari tradidisse. Eum Cæsar dimisit incolumem, eíque aurum reddidit, vt ipse Cæsar, & Appianus scribunt: etsi Lepidus, vt apparet epistola vigesima secunda libri octaui ad Atticum, Ciceroni dixit, pecuniam Domitio satis grandem non esse redditam. Dimissus vero videtur epistola vigesima secunda libri octaui ad Atticum se multos dies occultasse, donec ad Massilienses venit, quos obsidione laborantes quum aduentu suo confirmasset, repente destituit, vt ait Suetonius in Nerone: quanquam non destituit, sed, vt Cæsar libro secundo de Bello ciuili scribit, quum illi sese dedere sine fraude constituissent, eorum voluntate cognita, nauibus tribus comparatis, nactus turbidam tempestatem profectus est: & quum ad Pompeium peruenisset, αὐτὸν αἰεὶ, vt in Pompeio Plutarchus ait, ἀγαμέμνονα καλῶν, καὶ βασιλέα βασιλέων, ἐπίφθονον ἐποίει: qui demum acie Pharsalica occubuit, vt Suetonius in Nerone refert. nam in illo prælio illi numine pugnax aduerso dextri frons tradita Martis, vt libro septimo Lucanus ait: quamuis aliter dicat Appianus: sed ex castris paulo post in montem refugiens, quũ vires eum lassitudine defecissent, ab equitibus est interfectus, vt Cæsar libro tertio de Bello ciuili scribit: quod & Lucanus ita libro septimo dolet: mors tamen eminuit clarorum in strage virorum pugnacis Domiti, quem clades fata per omnes ducebant: nusquam Magni fortuna sine illo succubuit: victus toties à Cæsare, salua libertate perit: tunc mille in vulnera lætus labitur, ac venia gaudet caruisse secunda: cum his etiam sentit Appianus. Cicero tamen ab Antonio fuisse occisum Philippica secunda criminatur: de quo quidem Domitio nescio quis apud Sallustium ita loquitur: an L. Domitii magna vis est, cuius nullum membrum à flagirio, & facinore vacat? lingua vana, manus cruentæ, pedes fugaces, quæ honeste nominari nequeunt, inhonestissima. Suetonius quoq. in Nerone hominem neque satis constantem, & ingenio truci fuisse testatur, quum etiam illud addit: consultante Cn. Pompeio de mediis, ac neutram partem sequentibus, solus censuit hostium numero habendos. DVO, Publius, & Lucius. LENTVLI, Cornelii Lentuli. CONSVLARES, vt dicetur. PVBLIVS, P. Cornelius Lentulus, cui Spinter secundarum, vt ait Plinius libro septimo capite duodecimo, vel vnus asseclarum, vt Valerius Maximus libro nono capite decimo quinto refert, cognomen Spinteris dedit.

dedit. æquales enim illum Spinterem esse dixerunt, vt Quintilianus libro sexto capite quarto scribit. Hic Aedilis Curulis Cicerone Consule, omnium illius consiliorum particeps, periculorúmque socius fuit, vt in oratione Post reditum ad Quirites est scriptum. In qua quidem Aedilitate omnes superiores, vt libro secundo de Officiis ostenditur, vicit: sed Tyria purpura dibapha in prætexta vsus improbabatur, vt Plinius libro nono capite trigesimo nono refert. Eundem nos Afranio, & Metello Consulibus credimus Prætorem fuisse, & primum, quod Plinius libro decimo nono capite primo scribit, carbasina vela in theatro ludis Apollinaribus, quos Prætores faciebant, duxisse: &, quod idem Plinius ostendit libro trigesimo sexto capite septimo, amphoras ex onyche, ac vrceos magnitudine cadorum ostendisse. Cæsare, & Bibulo Consulibus certe ipsius Cæsaris beneficio in collegium Pontificum venit, & prouinciam Hispaniæ ex Prætura habuit, vt Cæsar ipse libro primo de Bello ciuili demonstrat: qui lib. item tertio scribit, eum cum Domitio, & Scipione de sacerdotio Cæsaris contendisse, id est, vt ego interpretor, de sacerdotio Pontificis Maximi. nam Lentulus certe tum pontifex erat, vt diximus, sed minor. Hinc Cicero in oratione de Responsis illum Pontificem vocat, & in oratione pro Domo cum illo tanquam Pontifice loquitur: libro vero primo Familiarium scribit, eum Pisone, & Gabinio Consulibus Hispaniam citeriorem cum imperio obtinuisse. Is in petitione Consulatus, vt ait Cæsar libro primo de Bello ciuili, à Cæsare subleuatus est: qui Consul designatus nunquam dubitauit sententiam de salute Ciceronis, & de Repub. dignam dicere, vt in oratione Post reditum in senatu videbis. Vt vero magistratum iniit, id est ex Cal. Ian. quoad perfecta res est, de Cicerone retulit, legem promulgauit, tulit, vt in oratione pro Domo dicitur: & ita, quod scriptum est epistola prima libri primi Famil. nisi perfecta re de Cicerone, non conquieuit. Vnde multi Lentulo propter illius actionis amplitudinem, & gloriam inuiderunt, quod libro primo Familiarium dicitur. Cicero vero sic in eum gratus fuit, vt in orationibus Post reditum ad Quirites, & in senatu illum parentem, & Deum suæ vitæ, fortunæ, memoriæ, & nominis vocarit: & libro primo Familiarium dixerit, vitam sibi esse acerbam, quia idem in causa Lentuli, quod ille in sua, efficere non posset. Cupiebat enim Lentulus Ptolemæum Regem in Aegyptum reducere, & ob id senatusconsultum in Ciceronis sententiam faciendum curarat, vt Pompeius rei frumentariæ præficeretur, & ipse Regem reduceret: quæ res partim scribitur, partim significatur epistola prima libri quarti ad Atticum, & in orationibus pro Domo, & in Pisonem, & apud Plutarchum in vita Pompeii. Illud Dion addit libro trigesimo nono, eum adhuc Consulem operam dedisse, vt filius à nescio quo Torquato adoptaretur, quo salua lege, quæ vetabat duos ex eadem gente Augures esse, in Augurum collegium cooptari posset, quamuis Faustus Syllæ filius, qui & ipse Cornelius erat, Augur esset. Deinde Proconsul in Ciliciam profectus, T. Ampio, vel T. Appio, vt libro primo Familiarium etiam legitur, successit: eámq. prouinciam triennio ferè obtinuit, Marcellino certe, & Philippo Consulibus, vt libro primo Familiarium, & libro secundo ad Q. fratrem cognosces: donec Appius illi successit, vt libro item primo Familiarium dicitur: quod factum est post ipsius Appii Consulatum, hoc est Caluino, & Messala Coss. Interea vero Lentulus rem sic præclare gessit, vt imperator sit appellatus, vt ostendunt inscriptiones epistolarum libri primi Familiarium, quas eo tempore Cicero scripsit. Quin, vt ego ex epistola vigesima prima libri quinti ad Atticum coniicio, triumphauit: sed ob id tantum æris alieni videtur fecisse,

vt Cicero in Cilicia Proconsul audiuerit, quod epistola prima libri sexti ad Atticum scripsit, eum præter Tusculanum proscripsisse. Initio vero belli ciuilis quum decem cohortibus Asculum oppidum teneret, Cæsaris aduentu cognito, Corfinium ad Domitium profugit: vbi non ita multo post quum se cum cæteris Cæsari dedidisset, ab eo incolumis est dimissus, vt Cæsar ipse libro primo de Bello ciuili scribit: de quo Cicero epistola decima tertia libri noni ad Atticum Cæsari gratias egit. Hanc [illegible] Corfiniensem Lentulus postea reformidans, se Puteolis occultabat, & [illegible] erat, vt Cicero epistola duodecima, & decima quinta libri noni ad Atticum loquitur. Ad Pompeium tamen etiam deinde profectus est, & illum victum, & fugientem est secutus, sed, vt ego puto, consequi non potuit: quamuis illum Paterculus dicat Pompeio fugienti fortunam comitem aggregasse. Nam Cæsar ostendit libro tertio de Bello ciuili P. & L. Lentulos à Rhodiis non fuisse receptos, dicturus idem de Pompeio, si idem Pompeio simul accidisset, vt profectò simul accidisset, si simul fuissent. Quamuis enim P. Lentulus P. F. epistola decima quarta libri duodecimi Familiarium idem Pompeio scribat accidisse, non ita tamen eos coniungit, vt simul fuisse videantur. Certe, quum Pompeius interficeretur, neuter eorum videtur interfuisse, vt de L. Lentulo dicemus. Quid postea factum sit P. Lentulo, nescimus: illud scimus Ciceronem multo post audiuisse, illum Rhodi esse, quod epistola decima tertia libri vndecimi ad Atticum scripsit. ILLE, [illegible]. NOSTRARVM INIVRIARVM, iniuriarum, quibus nos à P. Clodio fueramus affecti. VLTOR, orationes Post reditum lege. AVTOR SALVTIS, in orationibus Post reditum videbis, QVICQVID HABVIT, QVANTVMCVNQVE FVIT, ILLVD TOTVM HABVIT EX DISCIPLINA, sic supra de M. Pisone. E DISCIPLINA, artibus enim P. Lentulus semper studuit, vt libro primo Familiarium Cicero scribit. INSTRVMENTA NATVRAE, vt acumen, vt gestus, vt reliqua id genus, quæ à natura potius, quàm ab arte proficiscuntur. DEERANT, quum ex disciplina haberet, quicquid habebat: contra C. Pisoni, & C. Curioni aderant, infra. SED TANTVS ANIMI SPLENDOR, ET TANTA MAGNITVDO, hic P. Lentulum potius vt amicum, quàm vt oratorem, commendat à liberalitate, & animi magnitudine, quas virtutes illi quum alibi, tum libro primo Familiarium sæpe tribuit. CLARORVM VIRORVM, principum, in quibus fuisse dicitur lib. primo Familiarium. OMNI DIGNITATE, librum primum Familiarium lege. L. AVTEM LENTVLVS, ne longum faciam, mittam coniecturas, quæ multæ sunt, cur ego credam hunc esse L. Cornelium Lentulum Flaminē Martialem, quem Nigrum vocat Asconius: quemq. Cicero dicit in oratione in Vatinium Gabinii competitorem fuisse: quum multo plures sint, cur arbitrer, atque adeo affirmem, esse L. Cornelium Lentulum Crusćellum, qui Pisone, & Gabinio Consulibus Prætor fuit, vt epistola secunda libri primi ad Q. fratrem, & in oratione in Pisonem legès: sed postea multos annos videtur iacuisse fortasse, quòd ambitus accusatus fuisset, quem P. Clodius patrocinio suo protexit, quamuis ab eo prius ipse fuisset accusatus, vt in oratione de Responsis, & apud Valerium Maximum libro quarto capite secundo reperies. Postea tamen Consul est factus cum C. Marcello, quum iam salua Repub. saluus, vt Paterculus ait, esse non posset. premebatur enim ære alieno: cuius magnitudine, & spe exercitus, ac prouinciarum, & Regum appellandorum largitionibus mouebatur, seque alterum fore Syllam inter suos gloriabatur, ad quem summa imperii rediret. Itaque Cæsari belli ciuilis initio aduersatus est, ac ne de pace quidem agi

voluit,

voluit, ſed egit omnia raptim, & turbate ita, vt M. Antonius, & Q. Caſſius Tribuni plebis vrbe coacti ſint exire, vt Cæſar libro primo de Bello ciuili, Plutarchus in Pompeio, Appianus, Dion, & alii ſcribunt. Dumque hæc agerentur, quo maius ſuum beneficium faceret, ſimulatque expediſſet, quæ eſſent neceſſaria de Repub. dixit, ſe de Ciceronis triumpho relaturum, vt epiſtola decima libri decimi ſexti Familiarium ſcribitur. Sed ante, quàm id fieret, Pompeius, & Conſules, vt ait Cæſar, ex Vrbe ſunt profecti. Deinde quum C. Caſsius Tribunus plebis mandata ad Conſules, vt epiſtola decima nona libri ſeptimi ad Atticum dicitur, attuliſſet, vt Romam irent, pecuniam de ſanctiore ærario auferrent, Lentulus Conſul, vt ait Cæſar, ad aperiendum ærarium venit, ad pecuniam Pompeio ex S. C. proferendam, ſed tantus eum repente terror inuaſit, vt protinus, aperto ſanctiore ærario, ex Vrbe profugeret. Tum vero Balbus minor, vt epiſtola nona libri octaui ad Atticum refertur, occulta via cucurrit ad hunc L. Lentulum iuſſu Cæſaris, cum literis, cum mandatis, cum promiſsione Prouinciæ, Romam vt rediret: quod Balbus maior in primis cupiebat, vt epiſtola vigeſima quarta libri octaui ad Atticum demonſtratur. Sed Balbus minor Canuſii audiuit, quod ſcriptum eſt epiſtola quarta libri noni ad Atticum, illum iam tranſmiſiſſe. Quare quum illum tum conſequi non potuiſſet, anno proximo ad Dyrrhachium caſtra hoſtium ingreſſus, locutus eſt cum eo dubitanti, quanti ſe venderet, vt Paterculus libro ſecundo ſcribit, vbi L. ipſum Lentulum Conſulem vocat, quum res ipſa loquatur, tum Proconſulem fuiſſe, & Aſinius epiſtola trigeſima ſecunda libri decimi Familiarium ita dicat: Balbus ludis prætextam de ſuo itinere ad L. Lentulum Proconſulem ſolicitādum poſuit. Hinc Lucanus libro octauo modo Conſulem dixit, quòd paulo ante Conſul fuiſſet: cui libro ſeptimo ſcribit in acie cornu ſiniſtrum datum fuiſſe, quamuis Appianus contrarium dicat. Idem victum, & fugientem hortatus eſt, vt Aegyptum peteret, vt Lucanus libro octauo ſcribit, & Paterculus autor eſt, Pompeium cum duobus Lentulis profugiſſe: quod falſum videri poteſt, vt de P. Lentulo diximus. nam ſi erant ſimul, cur Pompeius à Cæſare libro tertio de Bello ciuili Pompeius ipſe ne nominatur quidem, quum Lentulos ſcribit à Rhodiis non fuiſſe receptos? at hoc P. Lentulus P. F. epiſtola decima quarta libri duodecimi Familiarium ſcribit: ſcribit alia quoque, in quibus mentitur. an non, ſi ſimul nauigaſſent, interfuiſſent etiam, quum Pompeius interficeretur, vt vxor, & filius interfuerunt? Atqui Valerius Maximus libro primo capite octauo ita ſcribit: L. Lentulus litus prænauigans, in quo Cn. Pompeii Magni, perfidia Ptolemæi Regis, interempti corpus conſciſſæ ſcaphæ lignis comburebatur: ignarus caſus eius, quum ipſi fortunæ erubeſcendum rogum vidiſſet, commilitonibus dixit: quid ſcimus, an in hac flamma Cn. Pompeius cremetur? & Plutarchus in Pompeio: τῇ δὲ ὑστεραίᾳ λεύκιος λέντλος οὐκ εἰδὼς τὰ πεπραγμένα, πλέων ἀπὸ κύπρου, καὶ παρὰ γῆν κομιζόμενος, ὡς εἶδε νεκροῦ πυρὰν, καὶ παρεστῶτα τὸν φίλιππον οὔπω καθορώμενον, τίς ἄρα ἔφη τὸ πεπρωμένον ἐνταῦθα τελέσας ἀναπέπαυται. καὶ μικρὸν διαλιπὼν, καὶ στενάξας, τάχα δὲ εἶπε σὺ πομπήιε μάγνε. καὶ μετὰ μικρὸν ἀποβὰς, καὶ συλληφθεὶς ἀπέθανε. Idem propemodum Cæſar ita libro tertio de Bello ciuili ſcribit: item L. Lentulus comprehenditur à Rege, & in cuſtodia necatur: & ita Paulus Oroſius libro ſexto capite decimo quinto: Lentulus vir Conſularis apud Peluſium interfectus eſt. Ita necatus eſt, qui in bello ciuili Hortenſii ſibi domum, & Cæſaris hortos, & Baias deſponderat, vt epiſtola ſexta libri vndecimi ad Atticum tum Cicero ſcripſit. FORTIS ORATOR, ſic ſupra Ser. Galbam fortem oratorem, & Q. Varium fortem actorem dixit. Ob id igitur fortaſſe quòd fortis

orator esset Lentulus, eum Lucanus libro quinto, & octauo loquentem, & hortantem facit. NON FEREBAT, vt C. Memmius, supra. VOX CANORA, vt in Cn. Marcellino, supra. TERRORIS, aliter horroris. SATIS, ita, vt Reipub. satisfacere posset, vt Cato, Catulus, Octauius, supra. TITVS, Lucius, vt opinor, vocatur ab eo, qui de Repub. ordinanda scribit ad Cæsarem apud Sallust. POSTHVMIVS, is mihi videtur esse, de quo belli ciuilis initio nominatim senatus decreuit, vt statim in Siciliam iret, Furfanóque succederet, vt epistola decima quarta libri septimi ad Atticum scribitur. BELLATOR, & ob id in Siciliam mittebatur. EFFRENATVS, ET ACER, qualis ab historicis describitur M. Fauonius, quicum Posthumius hic apud Sallustium ab eo, qui scribit ad Cæsarem de Repub. ordinanda, vt paulo ante diximus, iungitur. IVRIS PVBLICI, supra. LEGES, ATQVE INSTITVTA, leges scriptas, & leges non scriptas. COGNOVERAT, vt cognoscere debet orator, quod sæpe dictum est.

Hoc loco Atticus, Putarem te, inquit, ambitiosum esse, si, vt dixisti, ii, quos iandiu colligis, viuerent. omnes enim commemoras, qui ausi aliquando sunt stantes loqui: vt mihi imprudens M. Seruilium præteriisse videare. Non, inquam, ego istuc ignoro Pomponi, multos fuisse, qui verbum nunquam in publico fecissent, cum melius aliquanto possent, quàm isti oratores, quos colligo, dicere: sed his commemorandis etiam illud assequor, vt intelligatis, primum ex omni numero quàm non multi ausi sint dicere, deinde ex iis ipsis quàm pauci fuerint laude digni. itaque ne hos quidem equites Romanos amicos nostros, qui nuper mortui sunt, P. Cominium Spoletinum, quo accusante defendi C. Cornelium, in quo & compositum dicendi genus, & acre, & expeditum fuit; T. Accium Pisaurensem, cuius accusationi respondi pro A. Cluentio, qui & accurate dicebat, & satis copiose, erátque præterea doctus Hermagoræ præceptis; quibus etsi ornamenta non satis opima dicendi, tamen vt hastæ velitibus amentatæ, sic apta quædam & parata singulis causarum generibus argumenta traduntur.

AMBITIOSVM ESSE, ambitione labi, supra. DIXISTI, vbi dixi ego, me non putasse, te vsque ad Stalenos, & Antronios esse venturum. STANTES LOQVI, veteres enim stantes loquebantur, vt ostendunt vel poëtæ, vt Ouidius libro decimo tertio: surgit ad hos clypei dominus septemplicis Aiax: & Homerus libro primo Iliados: τοῖσι δ' ἀνστάμενος μετέφη πόδας ὠκὺς ἀχιλλεύς, vbi sic interpres scribit: τὸ γὰρ παλαιὸν, κἂν βασιλεὺς ᾖ, κἂν ἄλλος οἷος δή ποτε τύχῃ ὢν ἐδημηγόρει ὀρθὸς ἱστάμενος. sic Drances apud poëtam libro vndecimo surgit: sic Crassus, sic Clodius lib. primo ad Atticum surgunt. M. SERVILIVM, contra quem Q. Celer orationem scripsit, epistola tertia libri sexti ad Atticum: qui quidem Seruilius illis temporibus de repetundis accusatus fuerat, vt epistola octaua libri octaui Familiarium scribitur. PRAETERIISSE, quum & ipse dicere sit ausus, epistola octaua libri octaui Familiarium. POMPONI, T. Pomponi Attice. VERBVM NVNQVAM IN

PVBLICO FECISSENT, quòd ausi non sint. QVAM ISTI, quòd isti nõ admodum bene dixerint. sed vertit sermonem, ne, quos nominat, vituperare videatur. HIS, quos ego colligo. ILLVD, id vtilitatis. INTELLIGATIS, vos, qui scire cupitis, qui, & quales oratores fuerint, supra. EX OMNI NVMERO, hominum, & præsertim Romanorum. NON MVLTI, quos colligimus, qui pauci sunt in tanto hominum numero. EX IIS IPSIS, non multis, qui sunt ausi dicere. QVAM PAVCI FVERINT LAVDE DIGNI, nónne cernimus vix singulis ætatibus binos oratores laudabiles constitisse? infra. ITAQVE, quum illud, quod dixi, assequar. NE HOS QVIDEM, præteribo ἀλλαχοῦ. EQVITES, in oratione pro Cluentio. P. Publium. fuit etiam C. Cominius frater: sed Publius nomen Cornelii detulit, & Caius subscripsit: vt ait Asconius: Cicero tamen in oratione pro Cluentio Publium, & Lucium Cominios appellat. COMINIVM, Cominios patricios fuisse apparet ex eo, quod Liuius libro secundo Posthumium Cominium Consulem nominat, quo tempore nondum plebeii Consules fiebant: sed hic Cicero Cominium equitem, & Valerius Maximus libro sexto capite primo Cominium Tribunum plebis ponit: quod ostendit duplicem gentem fuisse, præsertim quum hic etiam Spoletinus dicatur: qui videtur is esse, in quem scripsit Catullus. ACCVSANTE, reum faciente lege Cornelia de maiestate, vt ait Asconius: quòd codicem Tribunus pleb. ipse legisset, vt Quintilianus libro quarto capite quarto refert. DEFENDI, defendit Cicero quatriduo: quas actiones contulisse eum in duas orationes apparet. Asconium, & Nonium in verbo, venalitii, lege: sed & Cicero ipse secundam Cornelianam in Oratore nominauit. C. Caium, vt ipse Cicero semper, Quintilianus lib. quarto capite tertio & quarto, & alii vocant: sed apud Asconium L. interdum male scribitur. CORNELIVM, qui Pompeii Quæstor fuerat, dein Tribunus plebis, quem Cicero Prætor defendit, vt Asconius, Q. Cicero in libello de Petitione Consulatus, Cicero ipse in oratione in Vatinium, & alibi sæpe testatur. IN QVO, P. Cominio. FVIT, nam disertum vocat etiam in oratione pro Cluent. T. ACCIVM PISAVRENSEM, quem bonum adolescentem, & disertum vocat in oratione pro Cluent. RESPONDI, oratione pro Cluentio, quæ nunc extat. A. CLVENTIO, Aulo Cluentio Larinate, vt in oratione pro Cluentio, & in Oratore leges. QVI, T. Accius Pisaurensis. ACCVRATE DICEBAT, ET SATIS COPIOSE, vt qui prudentia, vsu, atque exercitatione præditus esset, vt in oratione pro Cluentio scribit. HERMAGORAE, supra. NON SATIS OPIMA, quod præcepta Hermagoræ sint exilia, supra. non satis optima, male quidam legunt. VT, similitudo. HASTAE VELITIBVS AMENTATAE, velitem sic Liuius lib. trigesimo octauo describit: hic miles tripedalem parmam habet, & in dextra hastas, quibus eminus vtitur: gladio Hispaniensi est cinctus: quòd si pede collato pugnandum est, translatis in læuam hastis, stringit gladium. Plura Valerius Maximus libro secundo capite primo scribit. SIC, ἀντιστρόφως. SINGVLIS CAVSARVM GENERIBVS, quæ Rhetores vocant deliberatiuum, demonstratiuum, & iudiciale, vt libro primo ad Herennium, & lib. primo de Inuentione scriptum videbis. TRADVNTVR, vt in libris ad Herennium, & in libris de Inuentione, & in libris etiam oratoriis traduntur.

Studio autem neminem, nec industria maiore cognoui: quanquam ne ingenio quidem qui præstiterit, facile dixerim, C. Pisoni

genero meo. nullum tempus illi vnquam vacabat aut à forensi dictione, aut à commentatione domestica, aut à scribendo, aut à cogitando. itaque tantos processus efficiebat, vt euolare, non excurrere videretur: erátque verborum & delectus elegans, & apta, & quasi rotunda constructio: cúmque argumenta excogitabantur ab eo multa & firma ad probandum, tum concinnæ acutæque sententiæ, gestúsque natura ita venustus, vt ars etiam, quæ non erat, & è disciplina motus quidam videretur accedere. Vereor, ne amore videar plura, quàm fuerint in illo, dicere. quod non ita est. alia enim de illo maiora dici possunt. nam nec continentia, nec pietate, nec vllo genere virtutis quenquam eiusdem ætatis cum illo conferendum puto. Nec vero M. Cælium prætereundum arbitror, quæcunque eius in exitu vel fortuna, vel mens fuit; qui quandiu authoritati meæ paruit, talis Tribunus plebis fuit, vt nemo contra ciuium perditorum popularem turbulentámque dementiam à senatu, & à bonorum causa steterit constantius: quam eius actionem multum tamen & splendida, & grandis, & eadem in primis faceta, & perurbana commendabat oratio. graues eius conciones aliquot fuerunt, acres accusationes tres, eæque omnes ex Reipub. contentione susceptæ. defensiones, etsi illa erant in eo meliora quæ dixi, non contemnendæ tamen, sanéque tolerabiles. hic cum summa voluntate bonorum Aedilis Curulis factus esset, nescio quo modo discessu meo discessit à sese, ceciditque postea, cum eos imitari cœpit, quos ipse peruerterat.

STVDIO AVTEM, nunc, ne quis hæc cum superioribus coniungat, loquitur de C. Pisone suo genero, cui studium, industriam, & ingenium tribuit, vt sequentia demonstrant. C. PISONI, C. Calphurnio Pisoni L. F. frugi, vt epistola prima libri primi ad Atticum scribitur. GENERO MEO, primo. nam Cicero tribus viris Pisoni, Crassipedi, & Dolabellæ Tulliam filiam collocauit, vt in Quæstura diximus. Consulibus enim L. Iulio Cæsare, C. Marcio Figulo, eam C. Pisoni despondit, anno ante, quàm Consul ipse fieret, vt libro primo ad Atticum scribit. Itaque Cæsare, & Bibulo Consulibus illum L. Vectius, hortante, & inculcante Vatinio, cum reliquis, quos in suspicionem adducere voluit, vt Ciceronis generũ nominauit, vt in oratione in Vatinium, & epistola vigesima quarta libri secundi ad Atticum videbis. Pisone vero, & Gabinio Consulibus ille minas inimicorum, inimicitias propinqui sui Consulis, Pontum, & Bithyniam Quæstor pro Ciceronis salute neglexit, vt in oratione Post reditum in senatu scribitur: vbi, & in oratione in Pisonem dicitur cum Cicerone primum, deinde cum Tullia vxore ad ipsum Pisonem Consulem accessisse: sed gener quum esset Ciceronis, & Piso gener, à Pisonis Consulis pedibus supplex reiiciebatur, vt ait in oratione pro Sestio: qua de re sic in oratione Post reditum in senatu scribit. Tu meum generum, propinquum tuum: tu affinem tuam, filiam

filiam meam ſuperbiſsimis, & crudeliſsimis verbis à genibus eius repuli-ſti. Abſens item Cicero illum mirifico eſſe ſtudio in ſe, & officio & ipſe perſpiciebat, & omnes prædicabant, vt ait epiſtola tertia libri decimi quarti Familiarium: vbi ſunt illa verba: Dii faxint, vt tali genero mihi præſenti tecum ſimul, & cum liberis noſtris frui liceat. non licuit tamen. nam neque Tulliam videtur duxiſſe epiſtola quarta libri decimi quarti Familiarium: & prius, quàm Cicero rediret, vel paulo poſt reditum deceſsiſſe. Illi certe fructum pietatis ſuæ neque à Cicerone, neque à populo Romano ferre licuit, vt ait in oratione pro Seſtio, quam Marcellino, & Philippo Conſulibus ad III. Id. Mart. dixit: & iam tum ſperabat, ſe de Tullia cum Craſsipede confeciſſe: cui paulo poſt ad VIII. Id. April. ſponſalia præbuit, quum Prid. Non. Apr. deſpondiſſet: vt epiſtola quarta, & ſeptima libri ſecundi ad Q. fratrem ſcribit. Itaque P. Lentulus tunc in Cilicia Proconſul de filia, & Craſsipede gratulatus eſt, vt libro primo Familiarium cognoſcimus. hinc Craſsipes, vt apparet epiſtola quinta libri quarti ad Atticum, dotem Tulliæ accipiens, Ciceroni viaticum præripuit: in cuius hortis Craſſus prius, quàm in prouinciam proficiſceretur, libro primo Familiarium dicitur apud Ciceronem cœnaſſe. Et ſanè C. Piſo erat è gente Calphurnia, & Craſsipes è Furia, vt apud Liuium libro trigeſimo quarto cognoſcitur. Quare non rectè faciunt illi, qui Piſonem Craſsipedem iungunt, quum duarum gentium ſint cognomina, & conſtet ex his, quæ diximus, duos Ciceronis generos fuiſſe: quibus tertius adiungitur P. Cornelius Lentulus Dolabella, de quo nemo vnquam dubitauit. hic Piſo molliter incedebat, vt apud Macrobium Ciceronis iocus oſtendit. NVLLVM TEMPVS, probat, quod dixit, in C. Piſone ſtudium, & induſtriam fuiſſe, ſic infra de Q. Hortenſio. A FORENSI DICTIONE, à forenſi dictione, & à ſcribendo ad ſtudium: à commentatione domeſtica, & à cogitando ad induſtriam refero. QVVMQVE ARGVMENTA EXCOGITABANTVR, hoc ad ingenium pertinet. AMORE, quo generum ipſum ſum proſecutus: ILLO, C. Piſone. ALIA ENIM, αἰτιολογία, quare plura non dicat. NAM, αἰτιολογία, quòd in eo eſſent alia maiora, quæ dici poſſent. NEC CONTINENTIA, NEC PIETATE, NEC VLLO GENERE VIRTVTIS QVENQVAM EIVSDEM AETATIS CVM ILLO CONFERENDVM PVTO, is enim in ſumma copia optimorum adoleſcentium, pari continentia, virtute, pietate reliquit neminem, vt in oratione in Vatinium loquitur. eodem penè modo in oratione Poſt reditum in ſenatu laudat. M. Marcum. & ita ſemper apud Ciceronem dici videbis, & ſic apud Liuium libro centeſimo, & vndecimo ſcribes. CAELIVM, & Cælium, non Cæcilium apud Liuium libro centeſimo & vndecimo, & apud Appianum libro ſecundo leges. & M. Cælium M. F. Rufum ſignificat: cuius vitam magnam partem Cicero ſcribit in oratione, quam pro illo dixit. Itaq. nos ea tantum, quæ pertinebunt ad interpretationem, ſuis locis dicemus. EIVS, M. Cælii, FORTVNA, quæ fuit aduerſa. nam ſenatus decreto ab Repub. remotus, à Conſule ſenatu prohibitus, & de roſtris, quum vellet concionari, deductus, Turios peruenit, vbi ab equitibus Gallis, atq. Hiſpanis, qui eò miſsi fuerant, interfectus fuit, vt Cæſar libro tertio de Bello ciuili, Liuius libro centeſimo, & vndecimo, & Paterculus lib. ſecundo ſcribunt. MENS, mala. Conſulibus enim Cæſare, & Seruilio, quum Cæſar caſtra ad Apſum contra Pompeium haberet, M. Cælius Prætor debitorũ cauſam ſuſcepit, & quũ, aduerſante Seruilio Conſule nihil proficeret, duas leges promulgauit, vnam, qua mercedes habitationum annuas conductoribus donauit:

aliam tabularum nouarum, impetúque multitudinis in C. Trebonium facto, & nonnullis vulneratis, cum de tribunali deturbauit, vt idem Cæsar, Liuius, & Paterculus affirmant, & ipse epistola decima septima libri octaui Familiarium significat. AVTORITATI MEAE, ad quem sumpta virili toga fuerat à patre deductus, vt in oratione pro Cælio, & apud Quintilianum libro duodecimo capite vndecimo leges. PARVIT, vt tum paruit, quum, ipso Cicerone autore, cum cæteris Tribunis plebis tulit de Cæsaris absentis ratione habenda, quod Cicero epistola prima libri septimi, & epistola decima tertia libri noni ad Atticum significat potius, quàm aperte scribit. TALIS, fortissimus, & in suscepta causa firmissimus, & bonorum voluntati, & autoritati senatus deditus, vt in oratione pro Milone dicitur. FVIT, Cn. Pompeio Consule III. Asconium lege. CIVIVM PERDITORVM, vt Clodianorum, contra quos etiam pro Milone stetit, vt Asconius ostendit: præsertim Q. Pompeii, quem publica quæstione prostrauit vsque adeo, vt ille Baulis misere viuere sit coactus, quod epistola prima libri octaui Familiarium cognoscitur. hinc epistola nona libri secundi Familiarium M. Cælium vltorem non modo inimicorum, sed etiam inuidorum suorum vocat: quanquam M. Cælius idem postea eidem Q. Pompeio absenti affuit, vt Valerius Maximus libro quarto capite secundo refert. STETERIT, quippe quum & bonorum voluntati, & autoritati senatus esset deditus, vt ex oratione pro Milone retulimus: & sic item esset Reipub. studiosus, & peritus, vt Cicero dicat epistola octaua libri secundi Familiarium, se neminem illo πολιτικώτερον cognoscere. SPLENDIDA, ET GRANDIS, in Cælianis orationibus nitorem, & altitudinem Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus agnouit: Quintilianus vero libro decimo capite primo sic ait: est & sancta, & grauis oratio, & castigata, & frequenter vehemens quoque: quæ tamen verba nos de Caluo dici putamus, quamuis ibi, Cælio, scribatur. FACETA, ET PERVRBANA, sic ait Quintilianus libro decimo capite primo, in Cælio multa vrbanitas, dignúsque vir, cui & mens melior, & vita longior contigisset. ALIQVOT, vt illa, quæ gladiis fuit disturbata, vt in oratione pro Milone cognosces. ACCVSATIONES TRES, vna, qua C. Antonium Ciceronis collegam accusauit: altera, qua nomen Atratini de ambitu detulit: alia, qua eundem Atratinum absolutum insecutus est, vt in oratione pro ipso M. Cælio videbis: vbi tamen Cicero duas tantum accusationes esse dixit, quòd tertia nondum esset absoluta, quum tunc etiam Cælius Atratinum absolutum insequeretur. Appium Censorem Cælius etiam lege Scantinia postulauit, vt epistola duodecima libri octaui Familiarium ipse scribit. EX REIPVB. CONTENTIONE, ex Reipub. causa, in oratione pro Cælio dixit. SVSCEPTAE, accusauit enim C. Antonium, quòd contra Rempub. coniurasse diceretur: vnde illi misero præclari in Rempub. beneficii memoria nihil profuit: nocuit opinio maleficii cogitati, vt ait Cicero in oratione pro Cælio. Atratini vero, vt diximus, nomen de ambitu detulit: quæ res item ad Rempub. pertinebat. DEFENSIONES, orationes, quibus & se, & alios defendit: pro se quidem dixit, quum ab Atratino filio, L. Herennio Balbo, & P. Clodio fuit accusatus, vt in oratione pro ipso Cælio videbis: quod ostendit etiam Quintilianus libro vndecimo capite primo, & Suetonius in L. Plotio Gallo Rhetore, vbi sic est legendum: Hunc M. Cælius in oratione, quam pro se de vi habuit, significat dictasse Atratino accusatori suo actionem. Fuit etiam postea lege Scantinia postulatus, vt epistola duodecima lib. octaui Familiarium testatur.

tur. Alios vero defendit, vt M. Saufeium M. F. quod scribit Asconius: vt M. Tuccium, vt epistola octaua libri octaui Familiarium scribit: vt alios, quos inuenire nec potuimus, nec multum curauimus. MELIORA, nam multum ingenii fuit in Cælio præcipue in accusando, vt ait Quintilianus libro decimo capite primo. HIC, M. Cælius. AEDILIS CVRVLIS, epistolam nonam, & decimam libri secundi Familiarium si legeris, cognosces. FACTVS ESSET, cum M. Octauio, vt epistola prima libri sexti ad Atticum cognoscere licet: & quidem quum C. Hirrum superasset, quem Cicero epistola nona libri secundi Familiarium ridet, quod ita futurum Cælius epistola tertia libri octaui Familiarium fuerat pollicitus. DISCESSV MEO, ex vrbe, quum in Ciliciam sum profectus Sulpicio, & Marcello Consulibus, epistola vigesima prima libri quinti ad Atticum: quum me Cælius ipse prosecutus est, epistola prima libri octaui Familiarium. DISCESSIT, de sententia sua decessit, vt epistola tertia libri septimi ad Atticum scribitur, & quidem Appii odio, & Curionis amore, vt ait ipse epistola decima septima libri octaui Familiarium. Itaque belli ciuilis initio secutus est M. Callidii, paucis ferè mutatis verbis, sententiam: qui censebat, vt Pompeius in suas prouincias proficisceretur, ne qua esset armorum causa, vt Cæsar libro primo de Bello ciuili, & Dion libro quadragesimo primo scribunt. & in verbis, discessu, discessit, est προσονομασία. CECIDITQVE POSTEA, vt supra diximus. QVVM, aliter quàm. EOS, M. Antonium, cuius studiosus fuit in petitione Auguratus, epistola decima quarta libri octaui Familiarium: P. Dolabellam, cui videtur fauisse, quum quindecim vir est factus: quòd illum valde amaret: & C. Curionem, cuius amicitia ipsum M. Cælium paulatim in partem Cæsaris imposuit: quæ quidem omnia epistola quarta, decima tertia, & decima septima libri octaui Familiarium scribuntur. IMITARI COEPIT, præsertim C. Curionem, cui simillimus eloquio, animóque fuit, sed in vtroque perfectior, nec minus ingeniose nequam, vt ait Paterculus. IPSE, vt qui male audiuerit, quod ne Cicero quidem, illum defendens, negat: vt nequam, quod ex Paterculi historia retulimus: vt dignus, cui melior mens contingeret, vt ait Quintilianus, & nos ante diximus: vt dignus, qui lege Scantinia postularetur, quod etiam diximus: vt is, cuius vita esset inquinata, vt Valerius Maximus libro quarto capite secundo refert. Is, vt in oratione pro ipso apparet, amauit Clodiam, quam Catullus Lesbiam vocat, & de illa cum eodem Cælio queritur, quòd in quadriuiis, & angiportis glubat magnanimos Remi nepotes. PERVENERAT, hoc norat Cicero, nos nescimus, illud scimus, quod in oratione pro ipso Cælio, & apud Quintilianum libro decimo capite primo legimus, in eo multum ingenii fuisse. Idem Quintilianus libro duodecimo capite decimo Cælii indolem commendat: & Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus præterquam quòd amarum Cælium vocat, sic etiam scribit: sordes verborum, & hiatus compositio, & inconditi sensus redolent antiquitatem: nec quenquam adeo antiquarium puto, vt Cælium ex ea parte laudet, qua antiquus est. Id ex epistolis, quæ nunc extant, licet cognoscere. Quod ad mores attinet, hoc addit Seneca lib. tertio cap. octauo de Ira: Cælium oratorem fuisse iracundissimum constat: cum quo, vt aiunt, cœnabat in cubiculo lectæ patientiæ cliens: sed difficile erat illi in crapulam coniecto rixam eius, cum quo edebat, effugere. optimum iudicauit, quicquid dixisset, sequi, & secundas agere. non tulit Cælius assentientem, sed exclamauit: dic aliquid contrà, vt duo simus. Sed ille quoque, quòd non irasceretur, iratus,

cito ſine aduerſario deſiit. Non prxteribo, quod ſcribit Plinius libro ſeptimo capite quadrageſimo nono, M. Cælium Rufum,& C.Licinium Caluum ad V. Cal. Iun. C. Mario, Cn. Carbone III. Coſs. eodem die natos fuiſſe. Vixit annos quatuor, & triginta, quot ab illis Conſulibus ad Cæſarem, & Seruilium Conſules numerantur: quo tempore Cælius interfectus fuit, vt diximus.

Sed de M. Calidio dicamus aliquid; qui non fuit orator vnus è multis, potius inter multos prope ſingularis fuit: ita reconditas exquiſitáſque ſententias mollis & pellucens veſtiebat oratio. nihil tam tenerum, quàm illius comprehenſio verborum, nihil tam flexibile, nihil quod magis ipſius arbitrio fingeretur, vt nullius oratoris æque in poteſtate fuerit: quæ primum ita pura erat, vt nihil liquidius; ita libere fluebat, vt nuſquam adhæreſceret. nullum niſi loco poſitum, & tanquam in vermiculato emblemate, vt ait Lucilius, ſtructum verbum videres; nec vero vllum aut durum, aut inſolens, aut humile, aut longius ductum, ac non propria verba rerum, ſed pleraque tralata, ſic tamen, vt ea non irruiſſe in alienum locum, ſed immigraſſe in ſuum diceres. nec vero hæc ſoluta, nec diffluentia, ſed adſtricta numeris, non aperte, nec eodem modo ſemper, ſed varie diſsimulantérque concluſis. erant autem & verborum, & ſententiarum illa lumina, quæ vocant Græci σχήματα, quibus tanquam inſignibus in ornatu diſtinguebatur omnis oratio. qua de re agitur autem, illud, quod multis locis in iuriſconſultorum includitur formulis, id vbi eſſet, videbat. accedebat ordo rerum plenus artis, actio liberalis, totúmque dicendi placidum & ſanum genus. quòd ſi eſt optimum ſuauiter dicere: nihil eſt, quod melius hoc quærendum putes. ſed cum à nobis paulo ante dictum ſit, tria videri eſſe, quæ orator efficere deberet, vt doceret, vt delectaret, vt moueret: duo ſumme tenuit, vt & rem illuſtraret diſſerendo, & animos eorum, qui audirent, deuinciret voluptate: aberat tertia illa laus, qua permoueret atque incitaret animos, quam plurimum pollere diximus: nec erat vlla vis atque contentio: ſiue conſilio, quòd eos, quorum altior oratio, actióque eſſet ardentior, furere, & bacchari arbitraretur: ſiue quòd natura non eſſet ita factus: ſiue quòd non conſueſſet: ſiue quòd non poſſet. hoc vnum illi, ſi nihil vtilitatis habebat, abfuit: ſi opus erat, defuit. quin etiam memini, cum in accuſatione ſua Q. Gallio crimini dediſſet, ſibi eum venenum parauiſſe, idque à ſe eſſe deprehenſum; ſeſéque chirographa, teſtificationes, indicia, quæſtiones, manifeſtam rem deferre diceret; déque eo crimine accurate & exquiſite diſputauiſſet; me in reſpondendo, cum

cum essem argumentatus quantum res ferebat, hoc ipsum etiam posuisse pro argumento, quòd ille, cum pestem capitis sui, cum indicia mortis se comperisse manifesto, & manu tenere diceret, tam solute egisset, tam leniter, tam oscitanter. Tu istuc M. Calidi, nisi fingeres, sic ageres? præsertim cum ista eloquentia alienorum hominum pericula defendere acerrime soleas, tuum negligeres? vbi dolor? vbi ardor animi? qui etiam ex infantium ingeniis elicere voces, & querelas solet. nulla perturbatio animi, nulla corporis, frons non percussa, non femur, pedis, quod minimum est, nulla supplosio. itaque tantum abfuit, vt inflammares nostros animos: somnum isto loco vix tenebamus. sic nos summi oratoris vel sanitate, vel vitio pro argumento ad diluendum crimen vsi sumus.

M. Marco, vt ab omnibus dicitur. CALLIDIO, M. Callidio Q. F. vt ait Asconius, Apollodori discipulo, vt scribit Euseb. Is fuit ex ordine equestri. Cn. n. Callidius eques Rom. Verrina sexta nominatur: & Q. Callidius Trib. pl. vt supra diximus, sua lege Metellum Numidicum restituit: vnde cognosci potest, gentem Callidiam plebeiam fuisse. Is Lentulo, & Metello Consulibus Prætor fuit: qui statim designatus, sententia sua, quàm esset sibi chara Ciceronis salus declarauit, vt in oratione Post reditum in senatu legimus: & pro Domo eius dixit, & scripsit orationem, vt Quintilianus libro decimo capite primo refert. Is postea Consulatum cum L. Paulo, & C. Marcello videtur petiisse, & repulsam tulisse. Nos certe sic epistola quarta libri octaui Familiarium legendum putamus: M. Callidium à repulsa postulatum à duobus Galliis. nam Callidius cum Galliis inimicitias gessit, vt paulo post dicetur: & certe tunc fuit accusatus, vt epistola nona libri octaui Familiarium cognoscitur his verbis: Callidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Defendit igitur se, quum fuisset accusatus: & C. Marcellum competitorem suum quasi de more accusauit, vt opinor. Tunc enim iudicium Marcelli Consulis designati reliquas res interpellabat, vt epistola nona libri octaui Familiarium dicitur. Quin ob id postea videtur Cæsaris partes secutus, quòd hac iniuria fuisset affectus, & cum Marcellis, qui erant Pompeiani, inimicitias gereret. hinc belli ciuilis initio censebat, vt Pompeius in suas prouincias proficisceretur, ne qua esset armorum causa: quam sententiam L. Lentulus Consul pronunciaturum se omnino negauit, vt ait Cæsar. Itaque Callidius Cæsarianas partes secutus, quum togatam Galliam regeret, Placentiæ obiit, vt scribit Eusebius. SINGVLARIS FVIT, ob id multos defendit, vt Scaurum, & Milonem, vt scribit Asconius. COMPREHENSIO, περίοδος, in Oratore. FVERIT, oratio. TANQVAM IN VERMICVLATO EMBLEMATE, vt tesserulæ omnes arte pauimento, atque emblemate vermiculato, libro tertio de Oratore, & in Oratore, & apud Quintilianum libro nono capite quarto. AIT LVCILIVS, Q. Mucii Scæuolæ persona ludit Lucilius, vt ait Crassus lib. tertio de Oratore. VIDERES, in M. Callidii oratione. NEC VERO, hic ostendit Callidium seruasse præcepta, quæ libro tertio de Oratore traduntur. AVT LONGIVS, aliter aut in longius. AC NON PROPRIA, repete negationem, vt sit, nec non propria, vt dicat, in Callidii oratione verba

quidem propria fuisse, sed pleraque etiam translata: vel non propria, sed translata. TRALATA, aliter translata. VT EA NON IRRVISSE IN ALIENVM LOCVM, SED IMMIGRASSE IN SVVM DICERES, vt fieri debet. etenim verecunda debet esse translatio, vt deducta esse in alienum locum, non irruisse: atque vt precario, non vi venisse videatur, vt lib. tertio de Oratore præcipitur. HAEC, verba. SOLVTA, vt apud veteres. ASTRICTA, ἀνάλυτα. NVMERIS, supra, libro tertio de Oratore, & in Oratore. NON APERTE, NEC EODEM MODO SEMPER, videtur ἐπιφέρεται, non aperte, id est non eodem modo semper: quòd si concludatur eodem modo semper, aperte concludatur. In oratione prima pauci cernunt, postrema plerique, quæ quoniam apparent, & intelliguntur, varianda sunt, vt ait libro tertio de Oratore, & in Oratore. VARIE, DISSIMVLANTERQVE, videtur item ἐπιφέρεται, quòd varientur, vt ars dissimuletur. & est ἀνάλυτα, in quo vertit ordinem. Vt autem fieri, quod hic ait, debeat, libro tertio de Oratore, & in Oratore docet. LVMINA, exornationes, vt supra de M. Catone diximus. ΣΧΗΜΑΤΑ, ibidem. QVA DE RE AGITVR AVTEM, verba formulæ, vt in Digestis apparet, iurisconsultorum, qua fortasse Callidius, vel alii oratores etiam, postquam vel exordium, vel aliud quippiam dixerant, vtebantur, qua de re agitur autem, nunc dicemus, vel tale quid vt dicerent, ad rem ipsam accedentes: quam videbat Callidius, id est rem, causam, causæ statum, vel τὸ συνέχον, vt Cicero epistola sexta libri noni ad Atticum, & Quintilianus libro tertio capite decimo tertio, & Fortunatianus lib. tertio vocant, vel τὸ κρινόμενον acute videbat, quod pertinet ad inuentionem sic libro quinto de Finibus, si est quisquam qui acute in causis videre soleat, quæ res agatur, is es profectò tu. INCLVDITVR, & hodie quoque includitur, vt libro quadragesimo tertio Digestorum potissimum videbis. ID VBI, aliter & vbi, vt duo dicat, rem ipsam videbat, & vbi res ipsa consisteret. VIDEBAT, sic supra de Pompeio, rem prudenter videbat. ACCEDEBAT ORDO RERVM PLENVS ARTIS, dispositio. SANVM, incorruptum, supra, & sanitas, infra. GENVS, dicendi placidum, & sanum genus, hæc est elocutio. SI EST OPTIMVM, sed non est optimum, vt supra de Scauro, & Rutilio loquens, disputauit. SVAVITER DICERE, ibidem. HOC, M. Callidio, vel hoc eius dicendi genere. PAVLO ANTE, vbi de populi, & docti hominis iudicio disputatum est. VIDERI, mihi, qui tot esse sentio, supra. DVO, quæ sequuntur. TENVIT, M. Callidius. REM ILLVSTRARET DISSERENDO, quòd subtiliter dissereret, & ita doceret. hinc illi Quintilianus libro duodecimo capite decimo subtilitatem tribuit. DEVINCIRET VOLVPTATE, & ita delectaret. TERTIA ILLA LAVS, vide, quod supra de Ser. Galba diximus. POLLERE, præsertim in peroratione, supra. DIXIMVS, quum diximus hoc esse oratoris officium partitione tertium, genere maximum. libro vero primo de Oratore ita dixit: quis nescit maximam vim existere oratoris in hominum mentibus vel ad iram, aut ad odium, aut dolorem incitandis: vel ab iisdem hisce permotionibus ad lenitatem, misericordiámque reuocandis? NEC ERAT, in M. Callidio. VIS, δύναμις. SIVE CONSILIO, non erat in eo vis, & contentio: vel contentionem ipse relinquebat. EOS, oratores grandes, & vehementes. ALTIOR, verbis grauioribus facta. ARDENTIOR, qualis actio L. Crassi M. Antonio libro secundo de Oratore videbatur. NON ESSET ITA FACTVS, vt contrà factus erat Antonius libro secundo de Oratore. NON CONSVESSET, quum à teneris assuescere multum sit, vt ait Poëta. NON POSSET, vti contentione,

vt C.

vt C. Cotta vti non poterat, supra. hinc M. Cælius epistola decima libri octaui Familiarium illum in accusatione satis frigidum fuisse scripsit. HOC VNVM, hoc tertium officium, hæc tertia laus. ILLI, M. Callidio. DEFVIT, deesse plus significat, quàm abesse. & abfuit, defuit, προσωνομασία. QVIN ETIAM, ab exemplo, quod dixit, probat. ACCVSATIONE SVA, qua Q. Gallium accusauit, à quo Q. Callidius ipsius M. Callidii pater ex Prætura Hispaniensi fuerat accusatus, vt ait Asconius. Q. GALLIO, quem Cicero reum ambitus defendit. Hic enim quum esset Præturæ candidatus, quòd in Aedilitate, quam ante annum gesserat, bestias non habuerat, dedit gladiatorium sub titulo, patri se id dare, vt scribit Asconius, dum interpretatur orationem contra Catilinam, & Antonium: ex quibus quidem verbis homines docti suspicati sunt apud eundem Asconium in interpretatione orationis pro Cornelio sic legi oportere: iudicium id exercuit Q. Gallius Prætor: nos vero legendum suspicamur: iudicium id exercuit C. Gallus Prætor: quòd Cicero Prætor Cornelium defendit, & C. Aquilius Gallus Ciceronis in Prætura collega fuit, vt supra diximus: contrà verba ipsa Asconii ostendunt Q. Gallium Præturam petisse. nam si Præturæ candidatus gladiatorium dedit, vt loquitur Asconius, & Catilina Consularis candidatus gladiatores perspexit, non erat Gallius eo tempore Prætor, quo Cic. Prætor Cornelium defendit: etsi satis ego scio, Catilinam bis Consulatum petere voluisse. Quin Q. Gallius post Cæsaris mortem videtur apud Suetonium in Augusto Prætor fuisse, quamuis ibi Q. Gallus, non Q. Gallius legatur: sed Appianus libro tertio Q. Gallium, & quidem M. Gallii fratrem vocat. De M. vero Gallio meminit idem Suetonius in Tiberio: & ob id nos epistola quarta libri octaui Familiarium, à Galliis duobus, etiam supra legendum esse diximus: vt M. Cælius Q. & M. Gallios significet. EVM, Q. Gallium. CHIROGRAPHA, TESTIFICATIONES, INDICIA, QVAESTIONES, lege librum secundum ad Herennium. sunt enim argumentationes, quas Aristoteles ἀτέχνους vocat, vt Cicero in Topicis, & Quintilianus libro quinto capite primo docent. HOC IPSVM, quod postea sequitur. POSVISSE, in oratione, quam scripsi pro Gallio: quam Valerius Maximus libro octauo capite decimo, & Nonius Marcellus in verbo logi nominarunt. &, memini me posuisse, dixit Cicero, quo loco Laurentius Vallensis dixisset, memini me ponere. PRO ARGVMENTO, ad diluendum crimen, paulo post. ILLE, M. Callidius. MORTIS, quam sibi Q. Gallius inferre voluisset. MANV TENERE, sic manifestam rem deferre, vt eam manu teneret. TV ISTVC, tu istud, Valerius Maximus libro octauo capite decimo videtur legisse. Sunt enim verba ex oratione Ciceronis pro Gallio descripta. NISI FINGERES, SIC AGERES? ita refert etiam Valerius Maximus libro octauo capite decimo: Quintilianus vero libro vndecimo capite tertio sic interpretari videtur: an ista, si vera essent, sic à te dicerentur? non igitur sic ageres. nam ἐὰν ἢ ὕβριν ὀργιζομένου λέξις, vt ait Aristoteles libro tertio Rhetoricæ. Nec Demosthenes credebat illum vapulasse, qui frigide id ipsum referebat, vt ait Porphyrio apud Horatium in arte poëtica. ISTA, tua. DEFENDERE ACERRIME SOLEAS, videtur mos illius fuisse, vt bene defenderet, male accusaret. hinc M. Cælius epistola nona libri octaui Familiarium sic ait: Callidius in defensione sua fuit disertissimus, in accusatione satis frigidus. Cælius ipse contrà videtur melius accusasse, quàm defendisse, supra. TVVM, periculum. NEGLIGERES? videris enim negligere, quum tam solute, tam leniter, tam oscitanter agas, paulo ante. VBI DOLOR? VBI ARDOR ANIMI? penè exprimit oratio-

nem, qua vti ille debuit. SOLET, etsi solet elicere voces, & querelas ex infantium ingeniis, multo magis ex hominis ita grandis ingenio elicere deberet, & eliceret, nisi fingeres. NVLLA PERTVRBATIO ANIMI, fuit in te, dum diceres. at fuisset, si vera diceres, quum orator, vt libro secundo de Oratore dicitur, in alienis periculis, nedum in suis perturbari soleat. NVLLA CORPORIS, præsertim vultus, quo mœsto, & conturbato in hisce rebus vti oportet, vt lib. tertio ad Herennium scribitur. FRONS NON PERCVSSA, quæ tamen in dolore percuti solet, vt epistola prima libri primi ad Atticum, apud Homerum libro vigesimo secundo Iliados, & apud Aristophanem in Pluto videmus: & libro tertio ad Herennium dicitur, in hisce rebus ictu capitis vtendum esse: quamuis Quintilianus libro vndecimo capite tertio dissentiat: qui etiam complodere manus scenicum putat, & pectus cædere. NON FEMVR, non femur percussum. nam ferire femur, quod Athenis primus fecisse creditur Cleon, & vsitatum est, & indignantes decet, & excitat auditorem, vt ait Quintilianus libro vndecimo capite tertio, cui Plutarchus in Nicia assentitur, vbi dicit, τὸ μηρὸν παῖσαι, vt supra de Cleone retulimus. SVPPLOSIO, supra. TANTVM ABFVIT, tantum abest, Quintilianus lib. vndecimo capite tertio videtur legisse. VIX TENEBAMVS, nam si male mandata loqueris, aut dormitabo, aut ridebo, vt ait Horatius in Arte poëtica. ORATORIS, M. Callidii. SANITATE, si consilio id faciebat, paulo ante. VITIO, si faciebat cæteris causis, quæ dictæ sunt. CRIMEN, quod obiiciebat Q. Gallio de veneno, supra. VSI SVMVS, in oratione nostra.

Tum Brutus, Atqui dubitamus, inquit, vtrum ista sanitas fuerit, an vitium? quis enim non fateatur, cum ex omnibus oratoris laudibus longe ista sit maxima, inflammare animos audientium, & quocunque res postulet modo flectere; qui hac virtute caruerit, id ei, quod maximum fuerit, defuisse? Sit sane ita, inquam: sed redeamus ad eum, qui iam vnus restat, Hortensium: cum de nobismet ipsis, quoniam id etiam Brute postulas, pauca dicemus. quanquam facienda mentio est, vt quidem mihi videtur, duorum adolescentium: qui si diutius vixissent, magnam essent eloquentiæ laudem consecuti. C. Curionem te, inquit Brutus, & C. Licinium Caluum arbitror dicere. Recte, inquam, arbitraris. quorum quidem alter, quod verisimile dixisset, ita facile solutéque verbis voluebat satis interdum acutas, crebras quidem certe sententias, vt nihil posset ornatius esse, nihil expeditius. atque hic à magistris parum institutus naturam habuit admirabilem ad dicendum. industriam non sum expertus: studium certe fuit. qui si me audire voluisset, vt cœperat, honores, quàm opes, consequi maluisset. Quidnam est, inquit, istuc? & quemadmodum distinguis? Hoc modo, inquam. Cum honos sit præmium virtutis, iudicio studióque ciuium delatum ad aliquem: qui eum sententiis, qui suffragiis adeptus est, is mihi & honestus, & honoratus videtur. qui autem occasione aliqua

aliqua etiam inuitis ſuis ciuibus nactus eſt imperium, vt ille cupiebat hunc nomen honoris adeptum, non honorem, puto. quæ ſi ille audire voluiſſet, maxima cum gratia & gloria ad ſummam amplitudinem perueniſſet, aſcendens gradibus magiſtratuum, vt pater eius fecerat, vt reliqui clariores viri. quæ quidem etiam cum P. Craſſo M. F. cum initio ætatis ad amicitiam ſe meam contuliſſet, ſæpe egiſſe me arbitror, cum eum vehementer hortarer, vt eam laudis viam rectiſsimam eſſe duceret, quam maiores eius ei tritam reliquiſſent. erat enim cum inſtitutus optime, tum etiam perfecte plánéque eruditus: inerátque & ingenium ſatis acre, & orationis non inelegans copia: prætereáque ſine arrogantia grauis eſſe videbatur, & ſine ſegnitia verecundus. ſed hunc quoque abſorbuit æſtus quidam inſolitæ adoleſcentibus gloriæ: qui quia nauarat miles operam Imperatori, Imperatorem ſe ſtatim eſſe cupiebat: cui muneri mos maiorum ætatem certam, ſortem incertam reliquit. ita grauiſsimo ſuo caſu, dum Cyri & Alexandri ſimilis eſſe voluit, qui ſuum curſum tranſcurrerant, & L. Craſsi, & multorum Craſſorum inuentus eſt diſsimillimus.

EX OMNIBVS, ex tribus, ſupra. MAXIMA, partitione tertia, genere maxima, ſupra. MODO, quocunque modo: vel, modo, dummodo. alii tollunt. SIT SANE, συγχώρησις. REDEAMVS, vt facturos nos ſupra diximus. QVVM DE, aliter tum de, rectè. POSTVLAS, quum dicis, te properare audire de me, ſupra. CONSECVTI, dichoreo vtitur, quum de duobus oratoribus bonis loquatur. ALTER, C. Scribonius C. F. Curio, vnus ex illis tribus oratoribus, de quibus Plinius libro ſeptimo capite quadrageſimo primo ſcribit. ſed de patre, & auo ſupra dictum eſt: hic iuuenis auerſus, & aduerſus ita fuit impudicus, vt Cicero epiſtola vndecima libri primi ad Atticum Curionis filiolam vocet, & Philippica ſecunda dicat, neminem vnquam puerum emptum libidinis cauſa tam fuiſſe in domini poteſtate, quàm M. Antonius in Curionis poteſtate fuit: vt merito ſcribat Paterculus, Curionem ſuæ, alienæque pudicitiæ prodigum fuiſſe: quem, vt epiſtola quarta libri decimi ad Atticum ſcribitur, natura, non patris culpa corrupit. Sed, Cicerone autore, pater ipſum à M. Antonii non modo familiaritate, ſed etiam congreſsione patrio iure, & poteſtate prohibuit, vt Cicero Philippica ſecunda, & Plutarchus in Antonio ſcribunt. Itaque tum demum Curio patris, & Ciceronis fideliſsimis, & amantiſsimis conſiliis parere cœpit, epiſtola prima libri ſecundi Familiarium: & Reges odiſſe ſuperbos, & vnus loqui, & palàm Cæſari, Pompeio, & Craſſo aduerſari ita, vt illi plauderetur, vt ſalua Repub. Pompeio plaudì ſolebat, epiſtola octaua, decima octaua, & decima nona libri ſecundi ad Atticum. ob id Vectius pollicitus eſt Cæſari, ſeſe curaturum, vt ille in aliquam ſuſpicionem adduceretur, epiſtola vigeſima quarta libri ſecundi ad Atticum. hinc in oratione in Vatinium ita loquitur Cicero: Curionem cum filio principe iuuentutis cum Repub. coniunctiore etiam, quàm ab illa ætate poſtulandum fuit, delere voluiſti. Hic Ciceroni exuli non defuit: vnde Cicero illius in ſe be-

neficia clarissima, & maxima fuisse epistola prima, & sexta libri secundi Familiarium testatur. Deinde Quæstor, vel alicuius imperatoris, vt mos erat, contubernalis in Asiam profectus est, vt ex epistola sexta libri secundi Familiarium cognoscimus. Ibi quum magnam sui expectationem concitasset, patrem amisit. quare misit Romam, qui munus suo nomine declaret, epistola prima, secunda, & tertia lib. secundi Familiarium: id munus ille postea reuersus dedit eo modo, quem Plinius libro trigesimo sexto, capite decimo quinto, etiam querens, describit. Tunc etiam dicitur epistola septima libri secundi Familiarium sacerdotium petiisse, vel Auguratum: vnde Plutarchus in Antonio scribit, ab eo paulo post M. Antonium Augurem factũ fuisse: vel patris Pontificatum, vt ob id à Dione libro quadragesimo Pontifex appelletur. Quum vero Seruius Tribunus plebis designatus fuisset condemnatus, eius locum petiit, epistola quarta libri octaui Familiarium: & ita Tribunus plebis est factus. Quare Cicero epistola septima libri secundi Familiarium illi gratulatur, illúmque hortatur, vt omnia gubernet, & moderetur sua prudentia. Verebatur enim Cicero, ne, quod postea factum est, illum auferrent aliorum consilia. Et sanè multis incutiebat magnum metũ, epistola quarta libri octaui Familiarium: Cælius tamen videbat illum se dupliciter iactaturum, primum, vt aliquid Cæsari adimeret: inde, vt aliquid Pompeio tribueret, epistola nona lib. octaui Familiarium. & rectè tum sensit. nam Cæsari, vt qui forte paternas, & suas inimicitias persequeretur, aduersatus est à principio, vt Liuius lib. centesimo nono scripsit: sed postea, quia de intercalando non obtinuerat, transfugit ad populum, & pro Cæsare loqui cœpit, epistola decima libri octaui Familiarium: quod Cicero putarat, epistola decima tertia libri secundi Familiarium: &, vt Appianum mittam, Dion libro quadragesimo scribit, eum primo simulasse, & illam de intercalando causam quæsisse, ne sine causa sententiam mutasse videretur: quum re vera Cæsar ipsum, & L. Aemilium Paulum Consulem ingenti mercede defensores parasset, vt ait Suetonius. Nam Curio, inquit Paterculus, primo pro Pompeii partibus, id est, vt tunc habebatur, pro Repub. mox simulatione contra Pompeium, & Cæsarem, sed animo pro Cæsare stetit, id gratis, an accepto centies H-S. fecerit, vt accepimus, in medio relinquemus. Seruius Grammaticus libro sexto Aeneidos illum viginti septem milia aureorum, vel sestertiorum, vt in aliis libris legitur, accepisse scribit. Plutarchus vero in Pompeio, & Cæsare, Appianus, & Dion illum tantum graui ære alieno liberatum fuisse testantur. Hinc Lucanus libro quarto sic ait: momentúmque fuit mutatus Curio rerum, Gallorum captus spoliis, & Cæsaris auro: & Poëta libro sexto Aeneidos: Vendidit hic auro patriam, dominúmque potentem imposuit, quamuis neminem nominarit. Atq. hæc quidem L. Paulo, C. Marcello Consulibus ipse Tribunus plebis fecit: anno vero sequenti L. Lentulo, C. Marcello Consulibus Tribunitius Curio quũ esset, Tribunos plebis ad Comitiorum ius, vt ait Cæsar libro primo de Bello ciuili, euocauit. Nec verum est, quod libro secundo scribit Appianus, illum M. Antonii, & Q. Casii, qui tunc erant Tribuni plebis, collegam fuisse: quamuis ad Cæsarem simul sint profecti, epistola decima libri decimi sexti Familiarium: vbi sunt illa verba: Curio meus Cæsarem incitabat, quod & cæteri scriptores affirmant, & Lucanus lib. primo facit illum cum Cæsare orantem, vt moras tollat, vt sustulit, & ipsum Curionem cum tribus cohortibus misit, qui Tignium recepit: paulóque post illum Cæsar alteris castris, quæ ad alteram partem Corfinii posuerat, præfecit: nec ita multo post illum in Siciliam Proprætorem cum legionibus tribus misit: & eundem

dem, quum Siciliam recepiſſet, protinus in Africam traducere exercitum iuſsit, vt Cæſar libro primo de Bello ciuili ſcribit. Curio vero ex itinere venit ad Ciceronem, & ei nihil occultauit, epiſtola quarta libri decimi ad Atticum: cuius aduentu cognito, M. Cato, qui Siciliam obtinebat, ex prouincia fugit, vt Cæſar libro primo de Bello ciuili, & Cicero epiſtola decima ſexta libri decimi ad Atticum ſcribunt. Curio deinde in Africam profectus, quum ſatis feliciter à principio rem geſsiſſet, imperator, vt Appianus libro ſecundo refert, eſt appellatus: ſed paulo poſt cum omnibus penè copiis, pugnans ipſe fortiter, ab exercitu Iubæ regis fuit interfectus, vt Cæſar libro ſecundo de Bello ciuili, Appianus libro ſecundo, Dion libro quadrageſimo primo, Liuius libro centeſimo decimo, & Lucanus libro quarto ſcribunt. QVOD VERISIMILE DIXISSET, in eo, quod veriſimile narraſſet. nam veriſimilis eſſe debet narratio, vt Rhetores docent. SOLVTEQVE, ſupra, ſolute, & ſuauiter dicere. HIC, Curio. PARVM INSTITVTVS, vt corruptus, ſupra. NATVRAM HABVIT ADMIRABILEM, ſic Brutus ſupra. Curio igitur ſummo ingenio fuit prædıtus, cuius magna fuit expectatio, epiſtola prima libri ſecundi Familiarium. hinc Lucanus ait libro quarto, haud alium tanta ciuem tulit indole Roma. Sed homo fuit ingenioſiſsime nequam, & facundus malo publico, vt ait Paterculus. NON SVM EXPERTVS, quòd ille diu abfuit, & quum rediiſſet ille, ego ſum in Ciliciam profectus ita, vt, quum ille diceret in Tribunatu præſertim, ego abeſſem. VT COEPERAT, quum puer olim meis fideliſsimis, atque amantiſsimis conſiliis paruit, epiſtola prima libri ſecundi Familiarium. MALVISSET, dichoreus. DISTINGVIS? honores, opes? HOC MODO, diſtinguo. HONOS, hic honorem non tam definit, quàm deſcribit: quem tamen alibi ipſe Cicero, Plato libro quinto de Legibus, & Ariſtoteles libro primo Rhetoricæ paulo aliter deſcribunt. EVM, honorem. SENTENTIIS, ſenatus. SVFFRAGIIS, populi. ILLE, Curio, de quo loquimur. CVPIEBAT, ita, vt quum Proprætor à Cæſare factus fuiſſet, & ſex faſces præferret, à Cicerone ſit quodam modo deriſus, epiſtola quarta libri decimi ad Atticum. QVAE, quas res. ILLE, Curio. GRADIBVS MAGISTRATVVM, qui ſunt Aedilitas, Prætura, & Conſulatus. PATER, C. Scribonius Curio, ſupra. P. CRASSO, de quo in verbis ipſis dicemus, ſed nunc illud dicimus, ei Marcum fratrem fuiſſe, quod epiſtola octaua libri quinti Familiarium cognoſces. M. F. Marci, cuius vitam ſcribit Plutarchus, filius. INITIO AETATIS, à pueritia ſua, ab ineunte ſua ætate, epiſtola octaua libri quinti, & epiſtola decima ſexta libri decimi tertii Familiarium. AD AMICITIAM SE MEAM CONTVLISSET, ὁ γὰρ πόπλιος ὢν φιλολόγος, καὶ φιλομαθὴς, ἐξήρτητο τοῦ κικέρωνος, ὥστε καὶ συμμεταβαλεῖν αὐτῷ τὴν ἐσθῆτα κρινομένῳ, καὶ τοὺς ἄλλους νέους ταυτὰ ποιοῦντας παρέχειν. τέλος δὲ τὸν πατέρα πείσας φίλον ἐποίησεν, vt in Craſſo ſcribit Plutarchus. & amor fuit mutuus, vt oſtendit Cicero, ſic epiſtola octaua libri quinti Familiarium ſcribens: Craſſos ego quidem ambos vnice diligo, ſed in Marco beneuolentia impari. hoc magis ſum Publio deditus, quòd me quanquam à pueritia ſua ſemper, tamen hoc tempore maxime, ſicut alterum parentem, & obſeruat, & diligit: & epiſtola decima ſexta libri decimi tertii Familiarium: P. Craſſum ex omni nobilitate adoleſcentem dilexi plurimum: & epiſtola ſexta libri ſecundi ad Q. fratrem: interfuit huic ſermoni P. Craſſus noſtri, vt ſcis, ſtudioſiſſimus. MAIORES, Licinii. TRITAM, tranſlatio. ERAT, P. Craſſus. ENIM, αἰτιολογία, quare hortaretur. OPTIME INSTITVTVS, ita, vt bene poſſem ſperare, epiſtola decima ſexta libri decimi tertii Familiarium.

ERVDITVS, nam ſecum ſolebat habere Apollonium libertum ſui ſtudioſum, & ad ſua optima ſtudia vehementer aptum, eadem epiſtola. VERECVNDVS, ob haſce virtutes omnes Oroſius illum libro ſexto capite decimo tertio lectiſsimum iuuenem, & Eutropius libro ſexto clariſsimum, & præſtantiſsimum iuuenem vocant. HVNC, P. Craſſum. QVOQVE, vt Curionem poſtea. ABSORBVIT, in bello Parthico, in quo grauiter vulneratus, armigero latus transfigendum præbuit, vt Plutarchus in Craſſo ſcribit: & ſic occidit, vt Liuius libro centeſimo ſexto, Oroſius libro ſexto capite decimo tertio, & Eutropius libro ſexto referunt: quum ad id bellum ex Gallia veniſſet, à Cæſare, vt Appianus in Parthico refert, cum equitibus mille miſſus, & quidem aliquanto poſt patris profectionem, vt ex epiſtola octaua libri quinti Familiarium cognoſcitur. In huius poſtea locum Cicero fuit Augur cooptatus, vt ex Plutarcho ſupra retulimus. QVIDAM INSOLITAE, aliter quidam non inſolitæ. NAVARAT, etiam præclare, vt Cæſar libro ſecundo, & tertio de Bello Gallico ſcribit. MILES, opponitur imperatori. IMPERATORI, Cæſari. AETATEM CERTAM, poſt annum potiſsimum quadrageſimum primum, quo Prætores fieri poterant, & ſic deinde bella gerere. SORTEM INCERTAM, nam ſæpe prouincias, in quibus bella erant gerenda, ſortiebantur, vt ſæpe Liuius oſtendit. CYRI, Cyri minoris, qui non ita multo poſt patris mortem Artaxerxi bellum intulit, & in eo fuit interfectus. Itaque quum eſſet fratre minor natu, & ita cito perierit, cognoſcimus adoleſcentem fuiſſe. hiſtoria eſt apud Xenophontem libro primo κύρου τῆς ἀναβάσεως, & apud Iuſtinum libro quinto. Cyrus vero Maior ſenex admodum mortuus eſt, vt Xenophon libro octauo τῆς παιδείας ſcribit: id eſt, vt Cicero refert libro primo de Diuinatione, quum ad annum ſeptuageſimum perueniſſet. ALEXANDRI, Alexandri Magni, qui tertio & trigeſimo anno mortem obiit, vt Cicero Philippica quinta, præter alios, oſtendit. SIMILIS ESSE VOLVIT, voluit & ipſe admodum adoleſcens bella gerere, vt Cyrus, & Alexander admodum adoleſcentes bella geſſerunt. SVVM CVRSVM TRANSCVRRERANT, vltra curſum ætatis progreſsi fuerant. L. CRASSI, L. Craſſi oratoris, ſupra. DISSIMILLIMVS, quia feſtinauit nimis, & cito periit, quum L. Craſſus, & alii Craſsi lente, vt dicitur, feſtinarint, & diutius vixerint, maximos honores aſſecuti.

Sed ad Caluum (is enim nobis erat propoſitus) reuertamur: qui orator fuiſſet cum literis eruditior, quàm Curio; tum etiam accuratius quoddam dicendi & exquiſitius afferebat genus: quod quanquam ſcienter elegantérque tractabat, nimium tamen inquirens in ſe, atque ipſe ſeſe obſeruans, metuénſque ne vitioſum colligeret, etiam verum ſanguinem deperdebat. itaque eius oratio, nimia religione attenuata, doctis & attente audientibus erat illuſtris; à multitudine autem & à foro, cui nata eloquentia eſt, deuorabatur.

CALVVM, C. Licinium Caluum C. Licinii Macri, de quo diximus, filium, vt apud Valerium Maximum libro nono capite duodecimo videre poteris: qui natus eſt ad V. Cal. Iun. C. Mario, Cn. Carbone Coſſ. vt ſupra

de M. Cælio retulimus. Huius vitam Crinitus, & Lilius ſcripſerunt: nos vero, quod ad rem pertinere videbitur, hic referemus, vt illud, quod in Auguſto Suetonius ſcribit: Caluum iuxta Romanum forum ſupra ſcalas annularias habitaſſe: & quod Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus ita ſcribit: ipſe mihi Caluus quum vnum & viginti libros reliquerit, vix in vna, aut altera oratiuncula ſatisfacit: nec diſſentire cæteros ab hoc meo iudicio video: Quotus enim quiſque Calui in Aſitium, aut in Druſum legit? At hercule in hominum ſtudioſorum manibus verſantur accuſationes, quæ in Vatinium conſcribuntur, ac præcipue ſecunda ex his oratio. eſt enim verbis ornata, & ſententiis auribus iudicum accomodata, vt ſcias ipſum quoque Caluum intellexiſſe, quid melius eſſet, nec voluntatem, quin ſublimius, & cultius diceret, ſed ingenium, ac vires defuiſſe: de quo tamen Cicero dicit epiſtola vigeſima prima libri decimi quinti Familiarium ſe bene exiſtimaſſe: quamuis ipſum Caluum exanguem, & tritum ſibi videri ſcripſerit, quòd ille contra Ciceronem ſolutum, & eneruem dicebat, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus affirmat. hinc fortaſſe Seneca libro ſeptimo Declamationum, & libro quarto Controuerſiarum dixit: illum cum Cicerone iniquiſsimam litem de principatu eloquentiæ habuiſſe. Quintilianus illi ſanctitatem libro duodecimo capite decimo, & iudicium libro decimo capite primo tribuit: de quo Cicero ſic epiſtola vigeſima prima libri decimi quinti Familiarium ſcribit: Caluus genus quoddam ſequebatur: in quo iudicio lapſus, quo valebat, tamen aſſequebatur, quod probaret. Triſtior à Cornelio Tacito in dialogo de Oratoribus, violentus item accuſator, & concitatus, & diſertus à Seneca libro quarto Controuerſiarum vocatur. Atque hæc quidem de illo vt oratore dicuntur: quem tamen eundem poëtam fuiſſe conſtat: & Seneca libro quarto Controuerſiarum poſteaquam illum laudauit vt oratorem, laudat vt poëtam: & Catullus eundem non ſemel vt oratorem, & poëtam deſcribit. Vt poëta igitur verſus in Cæſarem ſcripſit, vt Suetonius oſtendit: ſcripſit & in Tigellium: vnde verſum refert interpres Horatii ſatyra tertia libri primi: Sardi Tigelli putridum caput venit: hinc Cicero de Tigellio loquens epiſtola vigeſima quinta libri ſeptimi Familiarium ſcribit ita: eum addictum iam tum puto eſſe Calui Licinii Hipponacteo præconio. hic amauit Quintiliam, vt Catullus, & Propertius libro ſecundo, ſunt autores: & carmina quum ingentis animi plena, vt ait Seneca libro quarto Controuerſiarum, tum ſæpe etiam laſciua ſcripſit, vt Ouidius lib. ſecundo de Triſtibus oſtendit. ERAT PROPOSITVS, cum Curione, ſupra. FVISSET, vel legendum eſt: fuit, ſed: vel dicendum hic aliquid deeſſe, atque id ipſum à Cicerone dedita opera factum: qui volebat ſignificare, Caluo neſcio quid defuiſſe, ſed fortaſſe veritus, ne Brutum, qui videtur illius amicus fuiſſe, offenderet, tacuit. In eo vero Cicero vim potiſsimum deſiderabat, vt epiſtola vigeſima prima libri decimi quinti Familiarium demonſtrat. LITERIS, quæ in eo erant multæ, & reconditæ, ibidem. CVRIO, qui à magiſtris parum fuit inſtitutus, ſupra. ACCVRATIVS, vt hic apparet. AFFEREBAT GENVS, ſequebatur genus, epiſtola vigeſima prima libri decimi quinti Familiarium. TRACTABAT, ſic, vt aſſequeretur, quod probaret, ibidem. NIMIVM, quòd manum de tabula neſciret tollere, vt eſt in prouerbio. SANGVINEM DEPERDEBAT, hinc Quintilianus libro decimo capite primo ſic ait: inueni, qui Ciceroni crederent, Caluum nimia contra ſe calumnia verum ſanguinem

perdidiſſe: quamuis ibi multis in libris, Cælium, legamus. aliter ſanguinem dependebat. aliter ſanguinem deprehendebat. alii, ſanguinem deprauabat. NIMIA RELIGIONE, nimiam calumniam Quintilianus in verbis, quæ paulo ante retulimus, videtur vocare. DOCTIS, qui poterant iudicare. ATTENTE AVDIENTIBVS, quòd niſi attente audiſſent, ne illis quidem fuiſſet illuſtris, vſque adeo erat attenuata. MVLTITVDINE, cuius iudicium cum intelligentium iudicio debet in oratore probando congruere, ſupra. FORO, hominibus in foro verſantibus. μεταφορά. NATA, potiſsimum. quamuis enim roſtris etiam, & curiæ, id eſt laudationi, & deliberationi ſit nata, iudicio tamen potiſsimum nata videbatur, quòd frequentius eam exercerent in foro, cui natam fuiſſe dixit etiam hoc loco, vt eos morderet magis, qui Thucydidem imitarentur, qui forenſe concertatorium iudiciale non tractauit genus, infra: quique ab ipſo foro ſint irriſi, vt ait Tuſculana ſecunda. Forum tamen Romæ roſtra, & curiam continebat. DEVORABATVR, intelligi non poterat, vt cibi guſtari non poſſunt, quum deuorantur. tranſlatio.

Tum Brutus, Atticum ſe, inquit, Caluus noſter dici oratorem volebat: inde erat iſta exilitas, quam ille de induſtria conſequebatur. Dicebat, inquam, ita; ſed & ipſe errabat, & alios etiam errare cogebat. nam ſi quis eos, qui nec inepte dicunt, nec odioſe, nec putide, Attice putat dicere, is recte niſi Atticum probat neminem; inſulſitatem enim & inſolentiam tãquam inſaniam quandam orationis odit, ſanitatem autem & integritatem quaſi religionem, & verecundiam oratoris probat. hæc omnium debet oratorum eadem eſſe ſententia. ſin autem ieiunitatem, & ſiccitatem, & inopiam, dum modo ſit polita, dum vrbana, dum elegans, in Attico genere ponit: hoc recte duntaxat: ſed quia ſunt in Atticis alia meliora, videat ne ignoret & gradus, & diſsimilitudines, & vim, & varietatem Atticorum. Atticos, inquit, volo imitari. quos? nec enim eſt vnum genus. nam quid eſt tam diſsimile, quàm Demoſthenes & Lyſias? quàm idem & Hyperides? quàm omnium horum Aeſchines? quem igitur imitaris? ſi aliquem, cæteri ergo Attice non dicebant: ſi omneis, qui potes, cum ſint ipſi diſsimillimi inter ſe? in quo illud etiam quæro, Phalereus ille Demetrius Attice ne dixerit? mihi quidem ex illius orationibus redolere ipſæ Athenæ videntur. at eſt floridior, vt ita dicam, quàm Hyperides, quàm Lyſias: natura quædam, aut voluntas ita dicendi fuit. & quidem duo fuerunt per idem tempus diſsimiles inter ſe, ſed Attici tamen, quorum Chariſius multas orationes, quas ſcribebat aliis, cum cupere videretur imitari Lyſiam; Demochares autẽ, qui fuit Demoſthenis ſororis filius, & orationes ſcripſit aliquot, & earum rerũ hiſtoriam, quæ erant Athenis ipſius ætate geſtæ, non tam hiſtorico, quàm oratorio genere perſcripſit. At Chariſii vult Hegeſias eſſe

ſimilis, iſque ſe ita putat Atticum, vt veros illos præ ſe penè agreſteis putet. At quid eſt tam fractum, tam minutum, tam in ipſa, quam tamen conſequitur, concinnitate puerile? Atticorum ſimiles eſſe volumus. Optime. Sunt ne igitur ii Attici oratores? Quis negare poteſt? Hos imitamur. Quo modo? qui ſunt & inter ſe diſsimiles, & aliorum. Thucydidem, inquit, imitamur. Optime, ſi hiſtoriam ſcribere, non ſi cauſas dicere cogitatis. Thucydides enim rerum geſtarum pronunciator ſincerus, & grandis etiam fuit, hoc forenſe concertatorium iudiciale non tractauit genus. orationes autem quas interpoſuit, (multæ enim ſunt) eas ego laudare ſoleo, imitari neque poſsim, ſi velim, nec velim fortaſſe, ſi poſsim: vt ſi quis Falerno vino delectetur, ſed eo nec ita nouo, vt proximis Conſulibus natum velit; nec rurſus ita vetere, vt Opimium aut Anitium Conſulem quærat. Atqui eæ notæ ſunt optimæ, credo: ſed nimia vetuſtas nec habet eam, quam quærimus, ſuauitatem, nec eſt iam ſanè tolerabilis. Num igitur qui hoc ſentiat, ſi is potare velit, de dolio ſibi hauriendum putet? Minime: ſed quandam ſequatur ætatem, ſic ego iſtis cenſuerim, & nouam iſtam quaſi de muſto ac lacu feruidam orationem fugiendam, nec illam præclaram Thucydidi nimis veterem tanquam Anitianam notam perſequendam: ipſe enim Thucydides ſi poſterius fuiſſet, multo maturior fuiſſet, & mitior.

TVM BRVTVS, Brutum loquentem facit, ne ipſum videatur reprehendere, quem tamen hic, & in Oratore voluit monere, ne genus illud dicendi, quod Atticum quidam vocabant, ſequeretur, vt faciebat ita, vt Cicero epiſtola prima libri decimi quinti ad Atticum vereretur, ne Atticus de Bruti oratione iudicaturus, cognomine ſuo lapſus, ὑπεραττικὸς eſſet in iudicando. VOLEBAT, erat enim imitator Atticorum, vt ait Quintilianus libro decimo capite primo. EXILITAS, vnde Cicero ſcripſit, eum ſibi exanguem, & tritum videri, vt paulo ante retulimus: & ii, qui ſic Attici dici voluerunt, à Quintiliano libro duodecimo capite decimo aridi, exucti, & exangues appellantur. ILLE, Caluus. ERRABAT, iudicio lapſus, vt ex epiſtola vigeſima prima libri decimi quinti Familiarium retulimus. ALIOS, vt ipſum Brutum, vt diximus. NAM, αἰτιολογία, quòd errent. & inſerit diſputationem, quam in Oratore, & in libello de Optimo genere oratorum Cicero, & Quintilianus libro duodecimo capite primo tractant. QVI NEC INEPTE DICVNT, NEC ODIOSE, NEC PVTIDE, qui bene dicunt, in libello de Optimo genere oratorum, λεπτότης. INSVLSITATEM, quum Attici ſint in primis ſalſi, & faceti, vt lib. ſecundo de Oratore dicuntur: & quicquid ſalſum, & ſalubre eſt, proprium ſit Atticorum, vt ait in Oratore. ENIM, αἰτιολογία. INSOLENTIAM, nam verbum inauditum, & inſolens, vt ſcopulum fugiendum Cæſar etiam docuit, vt Gellius libro primo capite decimo refert. Attici vero in ea re ſic erant religioſi, vt Aeſchines etiam in Demoſthene verba quædam vt dura reprehēderet, quod in Oratore Cicero ſcribit. TANQVAM, mollit tranſlationem, quæ

dura videatur, opponere insaniam sanitati eo modo. INSANIAM, quasi insanitatem, quum incorrupta sanitas sit propria Atticorum, in libello de Optimo genere oratorum. SANITATEM, bonam valetudinem, ibidem, & supra de M. Catone: sanum genus dicendi, supra de M. Callidio. INTEGRITATEM, quæ sit Atticorum, in libello de Optimo genere oratorum. ESSE SENTENTIA, vt probent, quæ diximus. IEIVNITATEM, ET SICCITATEM, ET INOPIAM, erant enim, qui ieiunitatem, & famem se malle, quàm vbertatem, & copiam dicerent, Tusculana secunda. DVMMODO SIT POLITA, DVM VRBANA, DVM ELEGANS, putabant enim, qui horride, incultéque diceret, modo id eleganter, enucleatéque faceret, eum solum attice dicere, in Oratore. HOC RECTE DVNTAXAT, dicit. sic in Oratore: errant, quòd solum, quòd attice, non falluntur: & in libello de Optimo genere oratorum: id vero desinant dicere, qui subtiliter dicunt, eos solos attice dicere. IN ATTICIS, illis, qui quum careant omni vitio, non sunt contenti quasi bona valetudine, sed vires, lacertos, sanguinem quærunt, quandam etiam suauitatem coloris, in libello de Optimo genere oratorum. ALIA, vt copia, ornatus, grauitas, amplitudo, & reliqua id genus, quæ Tusculana secunda, in Oratore, & in libello de Opti mo genere oratorum dicuntur. MELIORA, his, quæ modo diximus. IGNORET, vt ignorat. erat enim genus Atticorum his ipsis, qui id sequi se profitebantur, ignotum, Tusculana secunda: quòd Atticorum oratorum ipsa vis esset ignota, nota gloria, lege libellum de Optimo genere oratorũ. GRADVS, qui tres sunt potissimum, supremus, medius, & infimus: & in quo sunt omnia, est orator peritissimus: in quo media, mediocris: in quo minima, deterrimus: vt inuenies in libello de Optimo genere oratorum. DISSIMILITVDINES, paulo post. INQVIT, Caluus, vel potius aliquis. est autem ἀπαλογισμὸς VNVM GENVS, imo vero est vnum genus, vt in libello de Optimo genere oratorum docet: sed ibi genus summum, hic medium, id est speciem, siue formam, vt etiam diximus supra, significat: hinc Quintilianus libro duodecimo capite decimo ait: oratores Atticos, vt homines, inter se genere similes, differentes specie dixeris. NAM, αἰτιολογία, quòd vnũm non sit genus. DEMOSTHENES, ET LYSIAS, Demosthenes enim grandis est, & Lysias tenuis, supra, in Oratore, & in libello de Optimo genere oratorum. IDEM, Demosthenes. HYPERIDES? supra. erant vero dissimiles in eo potissimum, quòd Hyperides satis facetus, Demosthenes minus habebatur, vt ait in Oratore. HORVM, Demosthenis, Lysiæ, & Hyperidis: AESCHINES? is enim cæteris oratoribus latior, audentior, & excelsior, plenior, & magis fusus, vt Quintilianus libro duodecimo capite decimo, & libro decimo capite primo: Demosthenis vero in omnibus rebus dissimilis, vt Philostratus in Vitis scribit. QVEM, ex his, de quibus diximus. IGITVR, quum sint ita dissimiles? IMITARIS? tu, qui vis attice dicere? SI, ἔλλειμμα. ALIQVEM, aliquem ex his, quos diximus, imitaris. ATTICE NON DICEBANT, tuo iudicio, qui putas illum solum attice dicere, qui subtiliter dicat, vt ante diximus: at ii, quos supra nominauimus, omnes non dicunt subtiliter: igitur attice non dicunt tuo iudicio Demosthenes, & alii, qui non dicunt subtiliter. OMNES, imitaris. QVI POTES? tu, qui putas solnm attice dicere, qui subtiliter dicat, qui potes omnes imitari, quum illi inter se ita sint dissimiles, vt alius ample, alius iucunde, alius aliter dicat? DISSIMILLIMI, vt dictũ est. PHALEREVS ILLE DEMETRIVS, supra. REDOLERE, quasi cognosci, emergere, & egredi, vt odor è floribus, cæterisque

risque rebus egreditur. IPSE ATHENAE VIDENTVR, nedum ipse attice dicere. sic de Demosthene in Oratore: hunc mirentur, quo Athenas quidem ipsas magis credo fuisse Atticas. FLORIDIOR, ornatior, supra, & in Oratore. VT ITA DICAM, accipit veniam, quòd, floridior, verbum rarius vsurpetur: vel quòd translatio sit durior: qua tamen vti voluit, de Demetrio loquens, quem verbis translatis frequenter vsum fuisse scribit in Oratore. QVA'M HYPERIDES, QVA'M LYSIAS, qui tenues, & faceti fuerunt, supra, & in Oratore. ITA, floride, & ornate. FVIT, in Demetrio. PER IDEM TEMPVS, quo fuit etiam Demetrius. nam Demetrius, vt supra diximus, Demosthenem iam senem audiuit: & Demochares, vt hic etiam dicitur, fuit Demosthenis sororis filius. DISSIMILES INTER SE, vt hic docet. CHARISIVS, de quo raro fieri mentionem videbis. MVLTAS ORATIONES, QVAS SCRIBEBAT ALIIS, verbum videtur deesse. aliter multarum orationum, quas scribebat aliis. forte legendum: multas orationes scribebat aliis. & scribebat aliis, vt Lysias, quem volebat imitari, scripsit, vt supra diximus, DEMOCHARES, qui ῥήτωρ ab Athenæo dicitur libro vndecimo, vbi testatur, illum scripsisse, τὸν λόγον ὑπὲρ Σοφοκλέους πρὸς Φίλωνα. hunc vt hominem scelestum Timæus descripsit, sed Polybius defendit, vt refert Suidas, qui scribit, illum multos honores Athenis adeptũ fuisse. de quo quidem nos aliàs fortasse plura dicemus. DEMOSTHENIS SORORIS FILIVS, sic item libro secundo de Oratore, Δημοσθένους ἀδελφιδοῦς à Suida, & ab Aeliano lib. tertio de Varia historia, & ἀνεψιὸς ab Athenæo libro sexto vocatur. ORATIONES SCRIPSIT, vt diximus. HISTORIAM, hinc Athenæus libro sexto refert, illum scripsisse nescio quid ἐν τῇ εἰκοστῇ τῆς ἱστορίας. NON TAM HISTORICO, QVA'M ORATORIO GENERE, quamuis enim summi sit oratoris historiam scribere, vt ait libro secundo de Oratore: diuersum tamen est genus dicendi. Siquidem genus hoc scripturæ non modo liberum, sed incitatum, atque elatum esse debet, epistola septima libri sexti Familiarium: propterea quòd in historia narratur ornate, & regio sæpe, aut pugna describitur: interponuntur etiam conciones, & hortationes, sed in his tracta quædam, & fluens expetitur, non hæc contorta, & acris oratio, vt ait in Oratore. historia enim currere debet, ac ferri, vt Quintilianus libro nono capite quarto scribit. nihil item est in historia pura, & illustri breuitate dulcius. Quæ quidem omnia oratorio dicendi generi non semper conueniunt. HEGESIAS, Hegesias non Cyrenaicus, qui Philosophus fuit, Tusculana prima: sed Hegesias Magnesius, qui fuit orator, qui dum imitari Lysiam vult, alterum penè saltat Demosthenem, incidens particulas: & is quidem non minus sententiis peccat, quàm verbis, vt non quærat, quem appellet ineptum, qui illum cognouerit: vt ait in Oratore. hinc Strabo lib. decimo quarto scribit, illum styli Asiatici fuisse autorem, Attico, qui tunc erat mutato: nec ab eo Theon Rhetor dissentit: Varro tamen huius dicendi genus laudabat, vt epistola sexta libri duodecimi ad Atticum Cicero scribit. ESSE SIMILIS, dum Lysiam, vt Charisius ipse, vult imitari, in Oratore. PVTAT, vt ineptus, in Oratore. VEROS, aliter viros. ILLOS, Atticos. TAM FRACTVM, TAM MINVTVM, quàm Hegesias ipse, qui particulas incidit, numeros infregit, & concidit, in Oratore. PVERILE? incidit enim in genus abiectum, vt ait in Oratore. QVO MODO? qui potestis? vt paulo ante, qui potes? aliter qui modo. aliter quos? DISSIMILES, sic paulo ante. THVCYDIDEM, supra. IMITAMVR, nos, qui Attici volumus appellari. ENIM, ἀπολογία, quare optime faciant, Thucydidem imitantes, si historiam velint

ſcribere. RERVM GESTARVM PRONVNCIATOR SINCERVS, ET GRANDIS ETIAM FVIT, rerum explicator prudens, ſeuerus, grauis, in Oratore. FORENSE, quo vtuntur oratores in foro, cui nata eſt eloquentia, ſupra genus turbæ ciuilis, & fori, vt libro primo de Oratore vocat. CONCERTATORIVM, quo quaſi concertant inter ſe oratores. NON TRACTAVIT, non enim in iudiciis verſauit cauſas, ſed in hiſtoriis bella narrauit. Itaque nunquam eſt numeratus orator, vt ait in Oratore. Hinc Marcellinus in vita Thucydidis ita ſcribit: ἐτόλμησάν τινες ἀποφήνασθαι, ὅτι αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς συγγραφῆς οὐκ ἔστι ῥητορικῆς: quanquam tria illa genera in Thucydide reperiri poſſe contendit: ſed verum eſt, quod in libello de Optimo genere oratorum ſcribitur: aliud eſt explicare res geſtas narrando, aliud argumentando criminari, criménque diſſoluere: aliud narratione tenere auditorem, aliud concitare. & interpretare, non tractauit, in ſcriptis. nam cauſas egit alioqui, vt nos ſupra diximus, & refert Marcellinus, vt quando, ἀπολογίαν ποιούμενος ὑπὲρ τοῦ πυριλάμπους ἐνίκα. ORATIONES, conciones, in Oratore: & ipſe Thucydides, & Marcellinus δημηγορίας vocant. INTERPOSVIT, Thucydides. μόνος γὰρ ὁ συγγραφεὺς εὗρέ τι δημηγορίας, καὶ τελείως ἐποίησε μετὰ κεφαλαίων καὶ διαιρέσεως, ὥστε καὶ στάσει ὑποπίπτειν τὰς δημηγορίας, ὅπερ ἐστὶ λόγου τελείου εἰκὼν, vt ait Marcellinus. nam & apud Herodotum, ac Xenophontem orationes, ſed neq. tales, & multo breuiores videbis. MVLTAE ENIM SVNT, & ita multas habent obſcuras, abditáſque ſententias, vix vt intelligantur, vt ait in Oratore: quod Cicero non videtur probare, vt Accium libro primo de Legibus non probat, quòd in orationibus multus, & ineptus eſſet: & Pompeius Trogus in Liuio, & Salluſtio reprehendit, quòd conciones directas pro ſua oratione operi ſuo inſerendò, hiſtoriæ modum exceſſerint, vt excedunt omnes penè, qui multas, & longas orationes interponunt: conciones tamen aliquas, & hortationes interponi poſſe Cicero in Oratore demonſtrat. EAS, orationes. IMITARI NEQVE POSSIM, modeſte de ſe loquitur: quanquam re vera neque Cicero, neque alius quiſquam facile poſsit illum imitari, cuius orationes vix intelligat. Sic enim dedita opera ſcripſit, ἵνα μὴ πᾶσιν εὔβατος, vt ait Marcellinus. & quum inquit Cicero, ego neque imitari poſsim, deterret iſtos Atticos, ne conentur imitari, quem ipſe Cicero tantus orator imitari non poſsit. ſed ne è Græcis quidem quiſquam illum poteſt imitari, infra. NEC VELIM, neque in hiſtoria propter cauſas, quas diximus: neque in oratione ciuili: quia conciones ipſæ ita multas habent obſcuras, abditáſque ſententias, vix vt intelligantur, quod eſt in oratione ciuili vitium vel maximum, vt in Oratore ſcribitur. Quare ſi quis erit, qui Thucydidio genere cauſas in foro dicturum eſſe profiteatur, is abhorreat etiam à ſuſpicione eius, quæ verſatur in re ciuili, & forenſi, vt ait in libello de Optimo genere oratorum. VT, ſimilitudo. FALERNO VINO, quod Plinius, Athenæus, & alii ſcriptores valde commendant. aliter Phalerno vino. NOVO, ſcriptores enim quum vinum vetus ferè ſemper commendant, tum Athenæus libro primo de Falerno ita ſcribit: ὁ φάλερνος οἶνος ἀπὸ ἐτῶν δέκα ἐστὶ πότιμος, καὶ ἀπὸ πεντεκαίδεκα μέχρις εἴκοσιν. PROXIMIS CONSVLIBVS, anno ſuperiore. VETERE, ὁ φάλερνος γὰρ οἶνος ὑπὲρ τοὺς ἐτῶν εἴκοσι χρόνον ἐκπίπτων, κεφαλαλγὴς, καὶ τῶν νεύρων καθάπτεται, vt libro primo ſcribit Athenæus. OPIMIVM, L. Opimium, ſupra: quo quidem Conſule omnium generum vini bonitas fuit, vt ait Plinius libro decimo quarto capite quarto. ab hoc igitur Opimio Conſule celeberrimum Opimiani vini nomen, vt Paterculus libro ſecundo, Plinius libro decimo quarto capite decimo quarto, & Martialis in Xeniis oſtendunt. ANICIVM, L. Anicium, L.F.L.N.

L. F. L. N. Gallum vidimus in lapidibus Romanis: à quo credimus etiam Aniciana pyra dicta fuisse, de quibus Plinius libro decimo quinto capite decimo quinto meminit. CONSVLEM, annum ab V. C. quingentesimum nonagesimum quartum: quo quidem anno L. Anicius Gallus cum M. Cornelio Cethego Consul fuit. Romani vero per Consules annos numerabant, & quàm vetus esset vinum ex Consulibus discebant: hinc Martialis ait: de Sinuessanis venerunt Massica prælis: condita quo quæris Consule? nullus erat: vel Consulem, nomen ipsius Consulis scriptum in doliis, in quibus inscriberentur Consulum nomina, quibus Consulibus vinum conditum fuisset, vt ex Martialis Xeniis, & ex Horatii libro tertio, ode vigesima prima cognosci potest. EAE, Opimiana, & Aniciana. NOTAE SVNT OPTIMAE, notæ sunt optimi vini. NIMIA VETVSTAS, vt nimia vetustas est in vtraq. nota. nam ab Opimio Consule ad hoc tempus anni septuaginta sex, ab Anicio vero Consule centum quatuordecim minimum numerantur: & Athenæus scribit, vinum Falernum nimis vetus nocere, vt diximus. QVAERIMVS, in vino. HOC SENTIAT, intelligat in vino nimiam esse vetustatem, quæ nec habeat suauitatem, nec sit tolerabilis. DE DOLIO, in quo vetus illud vinũ sit. aliter de amphora: quæ videtur interpretatio quædam fuisse. QVANDAM, mediam, vt in Falerno ad annum vigesimum, vt ex Athenæo retulimus. AETATEM, vim. SIC, ἀνάπαλιν. EGO, qui nec nouum genus dicendi probo, & nimiam vetustatem sentio non habere illam, quam quærimus suauitatem. ISTIS, qui nunc Attici volunt haberi, in quibus erat Brutus, vt diximus: & ob id, istis, potius dixit, quàm illis, quòd cum Bruto loquebatur, quem volebat monere: & ita sæpe paulo post facit. NOVAM ISTAM, quam Charisius, Hegesias, & reliqui recentiores sunt secuti, supra. MVSTO, AC LACV, aliter musto, aut lacu. PRAECLARAM, in explicandis rebus gestis, vt dictum est: vel præclaram, vt isti putant, qui se Thucydidios esse profitentur, vt ait in Oratore: vt sit εἰρωνεία. THVCYDIDI, vt supra. aliter Thucydidis. NIMIS VETEREM, hinc in Oratore dolet, in hominibus tantam esse peruersitatem, vt, inuentis frugibus, glande vescantur. ANICIANAM, Anicianam potius, quàm Opimianam repetit, quòd Anicius multo fuit antiquior, quàm Opimius, vt paulo ante ostendimus. IPSE ENIM, αἰτιολογία, quare non censeat, Thucydidis orationem persequendam. SI POSTERIVS FVISSET, & non fuisset ita vetus, vt ante illum nulla fuerit litera, quæ ornatum aliquem haberet, supra. MVLTO MATVRIOR FVISSET, ET MITIOR, & si ipse voluisset esse maturior, & mitior, nos non debemus eam orationem imitari, quam vel ipse mutasset, si posterius fuisset.

Demosthenem igitur imitemur. O dii boni, quid quasi nos aliud agimus, aut quid aliud optamus? at non assequimur. Isti enim videlicet Attici nostri, quod volunt, assequuntur. ne illud quidem intelligunt, non modo ita memoriæ proditum esse, sed ita necesse fuisse, cum Demosthenes dicturus esset, vt concursus audiendi causa ex tota Græcia fierent. at cum isti Attici dicunt, non modo à corona, quod est ipsum miserabile, sed etiam ab aduocatis relinquuntur. quare si anguste & exiliter dicere est Atticorum, sint sanè Attici, sed in Comitium veniant, ad stantem iudicem dicant: subsellia grandiorem & pleniorem vocem de-

ſiderant. volo hoc oratori contingat, vt, cum auditum ſit eum eſſe dicturum, locus in ſubſelliis occupetur, compleatur tribunal, gratioſi ſcribæ ſint in dando & cedendo loco, corona multiplex, iudex erectus: ſurgit is, qui dicturus ſit, ſignificetur à corona ſilentium, deinde crebræ aſſenſiones, multæ admirationes; riſus, cum velit; cum velit, fletus: vt, qui hæc procul videat, etiam ſi, quid agatur, neſciat, at placere tamen, & in ſcena eſſe Roſcium intelligat. Hæc cui contingant, eum ſcito Attice dicere, vt de Pericle audiuimus, vt de Hyperide, vt de Aeſchine, de ipſo quidem Demoſthene maxime. ſin autem acutum, prudens, & idem ſincerum, & ſolidum, & exiccatum genus orationis probant, nec illo grauiore ornatu oratorio vtuntur, & hoc primum eſſe Atticorum volunt: recte laudant. eſt enim in arte tanta, támque varia, etiam huic minutæ ſubtilitati locus. ita fiet, vt non omnes, qui Attice, iidem bene, ſed vt omnes, qui bene, iidem etiam Attice dicant.

IGITVR, quum illos, quos ſupra poſuimus, imitari non debeamus. IMITEMVR, quoniam, quum Demoſthenes ſit oratorum Atticorum facile princeps, hunc ſi quis imitetur, is & attice dicet, & optime, vt ait in libello de Optimo genere oratorum. O DII BONI, loquuntur Attici. QVID QVASI NOS, aliter quid ergo nos. ALIVD OPTAMVS? quàm Demoſthenem imitari? NON ASSEQVIMVR, & quum aſſequi non poſſimus, eum mittimus, & eos imitamur, quos aſſequi poſſe ſperamus. ISTI, loquitur nunc Cicero. ENIM, αἰτιολογία, quare Demoſthenem mittant, & alios imitentur. NOSTRI, εἰρωνικῶς dictum: vel Attici noſtri temporis: quorum ſermo imperitus increbuit, vt ait in Oratore, & in libello de Optimo genere oratorum. QVOD VOLVNT, ASSEQVVNTVR, ſic Caluus, qui volebat Atticus eſſe, aſſequebatur, quod probaret, vt ex epiſtola vigeſima prima libri decimi quinti Familiarium retulimus: & Brutus ipſe, epiſtola prima libri decimi quinti ad Atticum: & reliqui huiuſcemodi Attici, qui tantum laudabant, quantum ſe poſſe ſperabant imitari, Tuſculana ſecunda, & in Oratore. NE ILLVD QVIDEM INTELLIGVNT, nam intelligerent quoque ſe Atticos non eſſe, quum relinquantur à corona, quum ad Demoſthenem, qui vere fuit Atticus, concurſus è tota Græcia fierent. PRODITVM ESSE, à veteribus, quorum nos libros videre non potuimus, ſed credimus Ciceroni, qui non hic modo, ſed in libello etiam de Optimo genere oratorum idem propemodum teſtatur. NECESSE FVISSE, quum talis, & tantus orator eſſet. DICTVRVS ESSET, aliquam cauſam. FIERENT, vt factus concurſus eſſe dicitur, quum pro Cteſiphonte dixit. ISTI ATTICI, iſti Attici noſtri, ſupra. CORONA, ſupra. MISERABILE, vt de Curione, ſupra. ADVOCATIS, qui aut ius ſuggerant, aut amicis præſentiam commodant, vt ait Aſconius. RELINQVVNTVR, nam iſti Attici aut non adhibentur ad cauſas, aut adhibiti deridentur, vt ait in libello de Optimo genere oratorum. Itaque iam conticuere, penè ab ipſo foro irriſi, Tuſculana ſecunda. ANGVSTE, attenuate, vnde attenuata Calui oratio ſupra: ieiune, vnde ieiunitas, ſupra. EXILITER, vnde exilitas in Caluo, ſupra. EST ATTICORVM, vt iſti putant. SINT SANE

ATTICI,

ATTICI, quales esse volunt ipsi, συγχώρησα. COMITIVM, locum dictum ab eo, quòd coibant eò comitiis curiatis, & litium causa, vt ait Varro: qui porrò lites sequuntur, periuri solent esse: vnde Plautus in Curculione dixit: qui periurum hominem vult conuenire, mitto in comitium: quò & Cicero nunc Atticos hosce mittit: quòd fortasse causas illas minores, quæ in comitio agebantur, in quibúsque vehementi dicendi genere opus non erat, dicere possent: sed quum anguste, & exiliter dicerent, neque in subselliis, neque in rostris, id est neque in iudiciis maioribus, neque in concione dicere commode poterant: quòd vi, contentione, & ardore carerent, quæ in subselliis, & rostris requirebantur. hinc epistola vigesima prima libri decimi quinti Familiarium Caluo vim defuisse, & epistola prima lib. decimi quinti ad Atticum se concionem Bruti ardentius scripturum fuisse dixit. AO, apud. STANTEM, quòd fortasse mos esset, vt in comitio iudices starent. vel stantem, vt posset audire oratores hosce sic anguste, & exiliter dicentes: nam iudices alii certe sedebant, vt Cicero sæpe ostendit, & hodie scimus obseruari, vt iudices sedentes, sententiam ferant. SVBSELLIA, subsellia iudicum, quæ erant in foro, vbi Prætores exercebant iudicia. hinc libro tertio de Officiis Marius Gratidianus dicitur à subselliis in rostra recta profectus. atque hic subsellia comitio quasi opponit, quòd in subselliis iudices sederent, in comitiò starent. GRANDIOREM, ET PLENIOREM VOCEM, quàm sit vox istorum Atticorum, qui anguste, & exiliter dicunt. DESIDERANT, sic infra: acrem oratorem fori strepitus desiderat. CONTINGAT, vt contingebat Demostheni, paulo ante, vt L. Crasso, qui expectabatur, supra: vt ipsi Ciceroni. satis enim constat, C. Cornelium, & M. Scaurum, & T. Milonem, & L. Bestiam, & P. Vatinium concursu totius ciuitatis & accusatos, & defensos, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus affirmat. TRIBVNAL, in quo Prætor ita sedebat, vt alii etiam possent sedere, vt L. Crassus libro primo de Oratore, se in tribunali Q. Pompeii Prætoris ostendit sedisse. SCRIBAE, qui magistratibus, vt hodie quoque, aderant, vt scriberent scribenda, & recitarent recitanda: quorum fidei tabulæ publicæ, periculáque magistratuum committebantur, vt Verrina quinta dicitur. SINT, vt esse possunt, quum ipsi hæc loca soleant seruare. SVRGIT, dicturus: quòd stantes dicebant, supra. RISVS, QVVM VELIT, QVVM VELIT FLETVS, ἀνάλογα: sic supra, ridet, plorat. PROCVL VIDEAT, præteriens aspiciat, supra. IN SCENA ESSE ROSCIVM, in iudicio versari oratorem, supra, & quidem oratorem excellentem, vt in sua arte Roscius, qui consecutus hoc erat, vt in quo quisque artificio excelleret, is in suo genere Roscius diceretur, vt libro primo de Oratore, & in prouerbio dicitur. PERICLE, supra. HYPERIDE, supra. AESCHINE, supra, & in libello de Optimo genere oratorum. DEMOSTHENE, de quo supra dictum est. ACVTVM, quo Lysias vsus est, quem isti solent imitari, supra. PRVDENS, non ineptum, in Oratore: & supra, nec inepte dicere. SINCERVM, sanum, vnde sanitatem supra dixit. SOLIDVM, integrum, vnde integritatem etiam supra dixit. EXICCATVM, & siccitatem supra dixit. PROBANT, sed non ita tamen, vt solum Atticum esse dicant. Tunc enim errarent, vt ostendit in Oratore. NEC ILLO GRAVIORE ORNATV ORATORIO VTVNTVR, nec ornate, grauiter, & copiose dicunt, quod est maxime proprium Atticorum, vt ait in Oratore: Sed isti se subtile quiddam, & politum velle, graue, ornatúmque contemnere dicunt, vt in libello de Optimo genere oratorum scribit. HOC, hoc genus orationis acutum, prudens, sincerum, solidum, & exiccatum.

VOLVNT, isti Attici. RECTE LAVDANT, non falluntur, errarent, si solum esse dicerent, in Oratore. EST ENIM, εὐλογία, quare rectè laudent. ARTE, Rhetorica, de qua tamen à principio dubitauit, an ars esset dicenda. TANTA, vt quibus ex quinque rebus constare dicitur, earum vna quæque sit ars ipsa magna per sese, supra. VARIA, ex tribus generibus diuersis, & quinque rebus præsertim variis constans. HVIC MINVTAE SVBTILSTATI, qua isti Attici vtuntur, qui subtiliter dicunt, vt in libello de Optimo genere Oratorum scriptum videbis. LOCVS, præsertim in attenuato dicendi genere. STA FIET, conclusio. IIDEM BENE, dicant. quamuis enim dicant attice suo modo, & in genere tolerabili versentur, non sunt tamen in optimo: siquidem quod omnes laudes habet, id est optimum. Itaque, vt Lysias, isti certe posśint summisse dicere, elate fortasse nō posśint, vt in libello de Optimo genere oratorum loquitur. SIDEM ETIAM ATTICE DICANT, vt Demosthenes, qui etsi dicebat elate, poterat tamen etiam summisse dicere: & sic in libello de Optimo genere oratorum cōcludit, Demosthenē si quis imitetur, eum & attice dictur ū, & optime.

Sed redeamus rursus ad Hortensium. Sanè quidem, inquit Brutus: quanquam ista mihi tua fuit periucunda à proposita oratione digresśio. Tum Atticus, Aliquoties sum, inquit, conatus, sed interpellare nolui. nunc quoniam ad perorandum spectare videtur sermo tuus, dicam opinor, quod sentio. Tu vero, inquam, Tite. Tum ille, Ego, inquit, ironiam illam, quam in Socrate dicunt fuisse, qua ille in Platonis, & Xenophontis, & Aeschinis libris vtitur, facetam & elegantem puto. est enim & minime inepti hominis, & eiusdem etiam faceti, cum de sapientia disceptetur, hanc sibi ipsum detrahere, eis tribuere illudentem, qui eam sibi arrogant. vt apud Platonem Socrates in cœlum effert laudibus Protagoram, Hippiam, Prodicum, Gorgiam, cæteros, se autem omnium rerum inscium fingit & rudem, decet hoc nescio quo modo illum: nec Epicuro, qui id reprehendit, assentior. sed in historia, qua tu es vsus in omni sermone, cum, qualis quisque orator fuisset, exponeres, vide quæso, inquit, ne tam reprehendenda sit ironia, quàm in testimonio. Quorsum, inquam, istuc? non enim intelligo. Quia primum, inquit, ita laudauisti quosdam oratores, vt imperitos posses in errorem inducere. equidem in quibusdam risum vix tenebam, cum Attico Lysiæ Catonem nostrum comparabas, magnum mehercule hominem, vel potius summum & singularem virum, nemo dicet secus; sed oratorem, sed etiam Lysiæ similem, quo nihil potest esse pictius, bella ironia, si iocaremur; sin asseueramus, vide ne religio nobis tam adhibenda sit, quàm si testimonium diceremus. ego enim Catonem tuum vt ciuem, vt senatorem, vt Imperatorem, vt virum denique cum prudentia & diligentia, tum omni virtute excellentem probo: orationes

autem

autem eius, vt illis temporibus, valde laudo? ſignificant enim quandam formam ingenii, ſed admodum impolitam, & plane rudem. Origines vero cum omnibus oratoriis laudibus refertas diceres, & Catonem cum Philiſto & Thucydide comparares, Bruto ne id cenſebas, an mihi probaturum? quos enim ne è Græcis quidem quiſquam imitari poteſt, iis tu comparas hominem Tuſculanum, nondum ſuſpicantem quale eſſet copioſe & ornate dicere? Galbam laudas: ſi vt illius ætatis principem, aſſentior: ſic enim accepimus: ſin vt oratorem, cedo quæſo orationes, (ſunt enim) & dic hunc, quem tu pluſquam te amas, Brutum velle te illo modo dicere. Probas Lepidi orationes. paulum hic tibi aſſentior, modo ita laudes, vt antiquas: quod item de Africano, de Lælio, cuius tu oratione negas fieri quidquam poſſe dulcius. addis etiam neſcio quid auguſtius: nomine nos capis ſummi viri, vitæque elegantiſsimæ veriſsimis laudibus. remoue hæc: næ iſta dulcis oratio ita ſit abiecta, vt eam aſpicere nemo velit.

SED, reditus ad rem. REDEAMVS RVRSVS, ſic loquitur, quia ſupra item dixerat: ſed redeamus ad eum, qui iam vnus reſtat, Hortenſium: & iccirco particulam, rurſus, hic apponit. SANE QVIDEM, redeamus. PROPOSITA, de Hortenſio, Curione, & præſertim Caluo, de quo loquebatur, quum digreſſus eſt. TVM ATTICVS, hic Atticus ponitur, vt quaſi epilogum faciat, & rem dubiam relinquat, ne Cicero, qui ſit Academicus, quicquam affirmare videatur. CONATVS, interpellare. TV VERO, dic. TITE, T. Pomponi Attice. aliter Attice. IRONIAM, τὴν εἰρωνείαν. SOCRATE, Philoſopho, cuius vitam, & mores Plato, Xenophon, & Laërtius deſcribunt. DICVNT, ferunt, qui melius hoc norunt, libro ſecundo de Oratore. FVISSE; ſic, vt aliud diceret, atque ſentiret, & ita libenter vteretur ea diſsimulatione, quam Græci εἰρωνείαν vocant, libro ſecundo Academicarum quæſtionum. De Græcis enim dulcem, & facetum, feſtiuíque ſermonis, atque in omni oratione ſimulatorem, quem εἴρωνα Græci nominarunt, Socratem accepimus, libro primo de Officiis: & ſanè ferunt Socratem in hac ironia, diſsimulantiáque longe lepôre, atque humanitate omnibus præſtitiſſe, libro ſecundo de Oratore. ILLE, Socrates. PLATONIS, Philoſophi, ſupra. XENOPHONTIS, Philoſophi, cuius vitam leges apud Diogenem Laërtium. AESCHINIS, Socratici, cuius vitam ſcribit Laërtius: & Cicero libro primo de Inuentione Socraticum vocat, ne quis oratorem eſſe putet. LIBRIS, Platonis quidem dialogis, in quibus Socrates loquitur: Xenophontis quatuor libris, in quibus dicta, & facta Socratis deſcribuntur: Aeſchinis vero dialogis ſeptem. tot enim Socratis mores deſcripſit, vt Laërtius refert. PVTO, vt Cæſar etiam lib. ſecundo de Oratore putat, quamuis Euſtratius lib. ſecundo Ethicorum dubitare videatur. EST ENIM, κ'λολογία. HANC, ſapientiam. ILLVDENTEM, alia dicentem, ac ſentiat, libro ſecundo de Oratore. ARROGANT, quòd ſint ἀλαζόνες, vt lib. ſecundo Ethicorum docet Euſtratius. EFFERT, vt videre licet apud Platonem.

PROTAGORAM, HIPPIAM, PRODICVM, GORGIAM, de quibus supra diximus. CAETEROS, qui sunt apud Platonem. INSCIVM FINGIT, ET RVDEM, Socrates enim in omnibus ferè sermonibus, qui ab iis, qui illum audierunt, perscripti varie, copiose sunt, ita disputat, vt nihil affirmet ipse, refellat alios, nihil se scire dicat, nisi idipsum, libro primo Academicarum quæstionum. HOC, simulare, hæc εἰρωνεία. ILLVM, Socratem. EPICVRO, Philosopho, lege Laërtium. REPREHENDIT, Epicurus in suis libris, qui ad nos non peruenerunt, hoc reprehendit, nec Aristoteles libro tertio Rhetoricæ laudat. ASSENTIOR, nec assentior, quamuis me vt deditum Epicuro insectari soleatis, libro quinto de Finibus. HISTORIA, cuius prima lex est, ne quid falsi dicere audeat, deinde ne quid veri non audeat, libro secundo de Oratore, quæ qui dissimulat, haud commode facit. INQVIT, Atticus, & repetit hoc, vt supra. TESTIMONIO, in quo non εἰρωνεία, sed religio sit adhibenda, paulo post. QVORSVM, aliter quorsus, male. PRIMVM, aliter primus. nullus enim, quod sciatur, illos ante Ciceronem laudarat. ERROREM, vt ipsi crederent eos prorsus esse laudandos. QVIBVSDAM, rebus, vel oratoribus. ATTICO LYSIAE, supra. NOSTRVM, Romanum, opponit Attico. PICTIVS, quum sit venustissimus ipse scriptor ac politissimus Lysias, vt ait in Oratore. IOCAREMVR, in iocis enim probatur εἰρωνεία, vt libro secundo de Oratore demonstratur. SI TESTIMONIVM DICEREMVS, tunc enim religio esset adhibenda: quia iurati testes dicebant, vt ait Asconius, vt mittam, quæ Cicero in orationibus pro Fonteio, pro Flacco, pro Sylla, libro secundo Academicarum quæstionum, & alibi sæpe scribit. EGO ENIM, αἰτιολογία, quare, quod Cic. dixit, in quibusdam verũ esse non putet. CATONEM, Censorium, supra. TVVM, qui tibi semper in ore est, lib. primo de Legibus: VT CIVEM, VT SENATOREM, VT IMPERATOREM, supra. ORATIONES, quas tu non minus multas, quam Lysiæ, esse supra dixisti. ORATORIIS, aliter oratoris. LAVDIBVS, virtutibus, supra. COMPARARES, supra. ID, Catonem cum Philisto, & Thucydide cõparandum. IIS, Philisto, & Thucydidi. HOMINEM TVSCVLANVM, M. Catonem Tusculi quidem natum, sed in populi Romani ciuitatem susceptum, libro secundo de Legibus. NONDVM SVSPICANTEM, nedum scientem. GALBAM, Ser. Galbam, supra. LAVDAS, sic vt illum modo summum oratorem, modo virum eloquentissimum voces. PRINCIPEM, principem virum, nõ oratorem. VT ORATOREM, laudas. SVNT ENIM, sunt enim orationes Galbæ, supra. DIC, vt supra dixisti, te ipsi Bruto autorem, vt C. Gracchi orationes legeret. quasi dicat, pro eo amore, quo Brutum prosequeris, non diceres, te velle ipsum illo modo dicere, quo modo Galbæ orationes sunt scriptæ, in quibus nulla sit virtus, supra. LEPIDI, M. Aemilii Lepidi Porcinæ, supra. ASSENTIOR, quia fuit scriptor sanè bonus, supra. QVOD ITEM, dico, vel assentior. AFRICANO, P. Scipione Africano minore, supra. LAELIO, C. Lælio sapiente, supra. CVIVS, Lælii. ORATIONE, de collegiis, supra. NESCIO QVID AVGVSTIVS, quod de religione dici possit augustius, supra. NOS CAPIS, ita, vt omnia penè, quæ dicis, vera credamus. SVMMI VIRI, C. Lælii. HAEC, nomen, & laudes C. Lælii DVLCIS, vt tu dicis. ORATIO, C. Lælii.

Carbonem in summis oratoribus habitũ scio: sed cum in cæteris rebus, tum in dicẽdo semper, cum nihil est melius, id laudari, qualecunq. est, solet. Dico idem de Gracchis; etsi de eis ea sunt à te dicta,

te dicta, quibus ego assentior. omitto cæteros: venio ad eos, in quibus iam perfectam putas esse eloquentiam, quos ego audiui, sine controuersia magnos oratores, Crassum & Antonium. de horum laudibus tibi prorsus assentior: sed tamen non isto modo, vt Polycleti Doryphorum sibi Lysippus aiebat, sic tu suasionem legis Seruiliæ tibi magistram fuisse. hæc germana ironia est. cur ita sentiam, non dicam, ne me tibi assentari putes. omitto igitur, quæ de his ipsis, quæ de Cotta, quæ de Sulpicio, quæ modo de Cælio dixeris: hi enim fuerunt certe oratores: quanti autem, & quales, tu videris. Nam illud minus curo, quòd congessisti operarios omneis: vt mihi videantur mori voluisse non nulli, vt à te in oratorum numerum referrentur.

CARBONEM, C. Carbonē, qui supra cum Tib. Graccho coniunctus fuit. HABITVM SCIO, vt supra dictum est. SED QVVM, γνώμη. QVVM NIHIL EST MELIVS, aliter quo nihil est melius: quod est optimum, vt ait in libello de Optimo genere oratorū. IDEM, quod dixi de Carbone. GRACCHIS, Tib. & C. fratribus, supra. EIS, Gracchis. EA, vt illos fuisse præstantissimo ingenio, & damnum illorum immaturo interitu res Romanas, Latinásq. literas fecisse, supra. CAETEROS, oratores, quos tu supra nominasti. VENIO, aliter venis. PVTAS ESSE, quum dicis, te sic existimare, hos oratores fuisse maximos, & in his primum cum Grecorū gloria, latine dicendi copiam æquatam, supra. EGO AVDIVI, vt tu quoq. puer, lib. secundo de Orat. CRASSVM, ET ANTONIVM, L. Crassum, & M. Antonium, supra. HORVM, L. Crassi, & M. Antonii. VT, similitudo: &, vt, particula videtur pro duplici posita, vel bis ponenda. POLYCLETI, supra. DORVPHORVM, non illum, opinor, viriliter puerum, sed illum, quem canona artifices vocabant, lineamenta artis ex eo, velut à lege quadam, petentes, vt Plin. lib. trigesimo quarto cap. octauo scribit: Cic. Doryphori statuā dixit in Oratore. LVSIPPVS, quē Sicyonium Duris negabat, vt Plinius lib. trigesimo quarto cap octauo refert. ab hoc fingi voluit Alexāder Magnus, vt epistola decima tertia lib. quinti Famil. leges. AIEBAT, magistrū fuisse. SIC, ἀντιστρόφως. TV, dicas. SVASIONEM LEGIS SERVILIAE, orationem L. Crassi in legem Cæpionis, supra. FVISSE, à pueritia, supra. GERMANA, mera. ITA, hanc esse germanam εἰρωνείαν. PVTES, vt putare posses, si dicerem, cur sentiam, hanc esse germanā εἰρωνείαν. nam dicerem, te L. Crasso longe præferendum esse, tantum abfuit, vt eius oratio tibi magistra fuerit: quod quum tu tamen ipse dicas, ostendis, te εἰρωνικῶς loqui. HIS IPSIS, L. Crasso, & M. Antonio. COTTA, C. Cotta. SVLPICIO, P. Sulpicio. CAELIO, M. Cælio Ruso. DIXERIS, supra. OPERARIOS OMNEIS, qui ausi aliquando sunt stantes loqui, supra.

Hæc cum ille dixisset, Longi sermonis initium detulisti, inquam, Attice, rémque commouisti noua disputatione dignam, quam in aliud tempus differamus. voluendi enim sunt libri cum aliorum, tum in primis Catonis: intelliges nihil illius lineamentis, nisi eorum pigmentorum, quæ inuenta nondum erant, florem & colorē defuisse. Nam de Crassi oratione sic existimo, ipsum fortasse melius potuisse scribere, alium, vt arbitror, nemi-

nem. Nec in hoc ironiam duxeris esse, quòd eam orationem mihi magistram fuisse dixerim. nam etsi tu melius existimare videris de ea, si quam nunc habemus, facultate: tamen adolescentes, quid in Latinis potius imitaremur, non habebamus. Quòd autem plures à nobis nominati sunt, eò pertinuit, vt paulo ante dixi, quòd intelligi volui, in eo, cuius omnes cupidissimi essent, quàm pauci digni nomine euaderent. quare εἴρωνα me, ne si Africanus quidem fuit, (vt ait in historia sua C. Fannius) existimari velim. Vt voles, inquit Atticus: ego enim non alienum à te putabam, quod & in Africano fuisset, & in Socrate. Tum Brutus, De isto postea: sed tu (inquit, me intuens) orationes nobis veteres explicabis? Vero, inquam, Brute, sed in Cumano, aut in Tusculano aliquando, si modo licebit: quoniam vtroque in loco vicini sumus.

ILLE, Atticus. DETVLISTI, aliter pepulisti. aliter depulisti. COMMOVISTI, aliter commisisti. VOLVENDI ENIM, αἰτιολογία, quare sit res digna disputatione, vt probetur, quod dixit, veterum orationes legendas esse. CATONIS, Censorii. INTELLIGES, Catonis libros legens. ILLIVS, Catonis. LINEAMENTIS, translatio sumpta à pictoribus, quibuscum M. Catonem etiam supra comparauit. PIGMENTORVM, exornationum, quibus oratores, vt pigmentis pictores, vtuntur, vt ostendit epistola prima libri secundi ad Atticum. QVAE INVENTA NONDVM ERANT, modo enim huc ista sunt importata, vt ait Antonius lib. secundo de Oratore. COLOREM, pigmentorum colorem vides hic dici, quasi pigmentorum splendorem: nisi dicas, pigmentum quasi genus esse, colorem quasi speciem: Plinius certe lib. trigesimo tertio cap. decimo tertio scribit, pigmentum quoddam in quatuor colores mutari. CRASSI, L. Crassi. ORATIONE, suasione legis Seruiliæ. IPSVM, L. Crassum. DVXERIS, vt ducere videris. aliter dixeris. DIXERIM, supra. NAM, αἰτιολογία, quare non sit εἰρωνεία ducenda, aut dicenda. MELIVS, quàm de Crassi facultate. VIDERIS, quum dicere, cur ita sentias, nolis, ne te mihi assentari putem. POTIVS, quàm L. Crassi orationē. NON HABEBAMVS, & ob id illam tanquam magistram imitabamur. Itaq. vere, non εἰρωνικῶς diximus, eam nobis magistrā fuisse. PLVRES, etiam operarii, vt tu vocas. PAVLO ANTE DIXI, post Q. Arrium, & post M. Seruilium. INTELLIGI, perspici, supra. OMNES, præsertim, qui dicere auderent, supra. DIGNI NOMINE EVADERENT, nomen haberent, supra. EIRΩNA, simulatorem, libro primo de Officiis. AFRICANVS, P. Scipio Africanus minor, supra. FVIT, εἴρων, vt eum verbo Græco Fannius vocauit, lib. secundo de Orat. AIT, sic lib. secundo Academicarum quæstionū, & lib. secundo de Orat. IN HISTORIA SVA, in annalibus suis, lib. secundo de Orat. C. FANNIVS, de quo supra dictum est. EXISTIMARI VELIM, quoniam multi τὴν εἰρωνείαν reprehendunt. VT VOLES, sit. EGO ENIM, αἰτιολογία, quare Ciceronem εἴρωνα vocarit. IN AFRICANO FVISSET, ET IN SOCRATE, viris tantis, vt non debeas ægre ferre, te illis similē in aliqua re vocari. POSTEA, videbimus. TV, tu Cic. qui harum rerū es peritus. VERO, explicabo. aliter ego vero, rectius. SED, explicabo. CVMANO, epistola nona lib. quarti, & epistola decima, & decima octaua lib. decimi quar-

ti ad Atticum. TVSCVLANO, epiſtola ſecunda libri quarti ad Atticum: à quo quidē Tuſculanæ quæſtiones ſunt appellatæ. VICINI SVMVS, epiſtola trigeſima lib. duodecimi, & epiſtola ſexta lib. decimi tertii ad Atticum.

Sed iam ad id, vnde digreſsi ſumus, reuertamur. Hortenſius igitur cum admodum adoleſcens orſus eſſet in foro dicere, celeriter ad maiores cauſas adhiberi cœptus eſt: quanquam inciderat in Cottæ & Sulpicii ætatem, qui annis decem maiores, excellente tum Craſſo & Antonio, deinde Philippo, poſt Iulio, cum iis ipſis dicendi gloria comparabatur. primum memoria tanta, quantam in viro cognouiſſe me arbitror, vt, quæ ſecum commentatus eſſet, ea ſine ſcripto verbis eiſdem redderet quibus cogitauiſſet. hoc adiumento ille tanto ſic vtebatur, vt ſua & commentata & ſcripta, & nullo referente, omnia aduerſariorum dicta meminiſſet. ardebat autē cupiditate ſic, vt in nullo vnquam flagrantius ſtudium viderim. nullum enim patiebatur eſſe diem, quin aut in foro diceret, aut meditaretur extra forum: ſæpiſsime autem eodem die vtrunque faciebat: attuleràtque minimè vulgare genus dicendi, duas quidem res, quas nemo alius, partitiones, quibus de rebus dicturus eſſet; & collectiones, memor & quæ eſſent dicta contrà, quæque ipſe dixiſſet. erat in verborum ſplendore elegans, compoſitione aptus, facultate copioſus: eaque erat cum ſummo ingenio, tum exercitationibus maximis conſecutus. rem complectebatur memoriter, diuidebat acute, nec prætermittebat ferè quidquam, quod eſſet in cauſa, aut ad confirmandum, aut ad refellendum: vox canora & ſuauis: motus & geſtus etiam plus artis habebat, quàm erat oratori ſatis. hoc igitur floreſcente Craſſus eſt mortuus, Cotta pulſus, iudicia intermiſſa bello, nos in forum venimus. erat Hortenſius in bello primo anno miles, altero Tribunus militum: Sulpicius Legatus aberat, etiam M. Antonius: exercebatur vna lege iudicium Varia, cæteris propter bellum intermiſsis: qui frequentes aderant, (quanquam pro ſe ipſi dicebant) oratores non illi quidem principes, L. Memmius & Q. Pompeius, ſed oratores tamen teſte diſerto vterque Philippo, cuius in teſtimonio contentio & vim accuſatoris habebat, & copiam. reliqui, qui tum principes numerabantur, in magiſtratibus erant, quotidieque ferè à nobis in concionibus audiebantur. erat enim Tribunus plebis tum C. Curio: quanquam is quidem ſilebat, vt erat ſemel à concione vniuerſa relictus: Q. Metellus Celer, non ille quidem orator, ſed tamen non infans: diſerti autem Q. Varius, C. Carbo, Cn. Pomponius, & hi quidem habitabant in roſtris.

AD ID, quod ad Hortenſium pertinet. DIGRESSI SVMVS, Attico interpellante. REVERTAMVR, tertio. HORTENSIVS, ſupra, L.F. Verrina quinta: Seruiliæ fœminæ primariæ gener, Verrina quarta: & gener item Q. Catuli, libro tertio de Oratore: & ob id poſtea videtur cum Q. Catulo filio coniunctus fuiſſe, in oratione pro Lege Manilia: quamuis etiam Marciam L. Marcii Philippi filiam Catonis vxorem poſtea duxiſſe dicatur à Plutarcho in Catone. Hic fuit eques Romanus, vt ait Aſconius. Quæſtor Verrina tertia, & quinta fuiſſe dicitur. Aedilis Verrina tertia ſignificatur, & ab Aſconio vocatur. & ſanè fuit Octauio, & Cotta Conſulibus, infra: & libro ſecundo de Officiis inter eos Aediles numeratur, qui liberales in dandis muneribus fuerunt. Prætor Verrina ſecunda cognoſcitur, & ab Aſconio in tertia nominatur. Et Aedilis, vel Prætor quum ſeſquimodios populo Romano in capita deſcripſiſſet, gratiſsimum omnibus fecit, Verrina quinta. Conſul fuit cum Q. Cæcilio Metello Cretico, vt Aſconius ſcribit. Fuit etiam Augur, & Ciceronem in Augurum collegium cooptauit, vt in principio diximus: vnde Cicero epiſtola octaua libri tertii Familiarium ſuum collegam vocat, & familiarem, quòd eſſent coniunctiſſimi omnium conſiliorum ſocietate, ſupra. Atticus enim, vt refert Cornelius Nepos, vtebatur intime Q. Hortenſio, qui his temporibus principatum eloquentiæ tenebat, vt intelligi non poſſet, vter eum plus diligeret, Cicero, an Hortenſius: & id, quod erat difficillimum, efficiebat, vt inter quos tantæ laudis eſſet æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, eſſetque talium virorum copula. Hinc, vt in oratione pro Milone patet, Hortenſius olim Ciceroni ſic affuit, vt penè ſeruorum manu ſit interfectus: quem prius etiam ſummis laudibus extulerat, vt epiſtola vigeſima quinta libri ſecundi ad Atticum videbis. contrà Cicero & illum ſæpe laudauit, vt hic, libro tertio de Oratore, & in oratione pro Milone, vbi vocat illum lumen, & ornamentum Reipub. & de nomine ipſius librum, in quo cohortatus eſt ad Philoſophiæ ſtudium, Hortenſium inſcripſit, vt oſtendit libro primo de Finibus, Tuſculana ſecunda, & tertia, & libro ſecundo de Diuinatione. atque in his quidem omnibus videtur Cicero [illegible], qua de loquitur epiſtola ſexta libri quarti ad Atticum, ſeruaſſe: quum re vera ſe ab Hortenſio ſceleſtiſsime, & inſidioſiſsime tractatum eſſe ſentiret, vt epiſtola tertia libri primi ad Q. fratrem, & epiſtola nona libri tertii ad Atticum declarat. Hortenſius, vt ait Cælius epiſtola ſecunda libri octaui Familiarium, intactus à ſibilo peruenit ad ſenectutem, ſed poſtea ſenex ſibilum non effugit, quòd Meſſalam defendiſſet. Diues admodum videtur fuiſſe, qui Tuſculanum haberet, vt Plinius oſtendit libro trigeſimo quinto capite vndecimo: villam ad Baulos, vt Cicero libro ſecundo Academicarum quæſtionum, & Varro libro tertio capite decimo ſeptimo de Re ruſtica teſtantur: quædam ad portam Flumentanam, epiſtola tertia libri ſeptimi ad Atticum: villam in Laurenti agro cum ſylua magna, vt Varro libro tertio capite decimo tertio de Re ruſtica teſtis eſt: & domum tam pulchram, vt poſtea L. Lentulus eam ſibi in bello ciuili deſponderit, epiſtola ſexta libri vndecimi ad Atticum. & ſuper decem millia cadûm hæredi reliquit, vt Plinius libro decimo quarto capite decimo quarto ſcribit. Fuit certe ſumptuoſus ita, vt, quod Dion libro trigeſimo nono ſcribit, Conſulibus legem ſumptuariam ferre volentibus ſit aduerſatus. Primus igitur pauones augurali cœna poſuiſſe dicitur, vt Varro libro tertio capite ſexto de Re ruſtica, Plinius libro decimo capite vigeſimo, & Macrobius libro tertio Saturnalium ſcribunt. Eſt autor item Plinius libro trigeſimo quinto capite vndecimo illum tabulam argonautas

H-S. CXLIIII. mercatum fuisse, eique ædem in Tusculano suo fecisse. Apud Baulos in parte Baiana piscinam habuit, in qua murænam adeo dilexit, vt exanimatam flesse credatur, vt Plinius libro nono capite quinquagesimo quinto refert: nec sanè minor cura eius erat de ægrotis piscibus, quàm de minus valentibus seruis: vt videbis apud Varronem libro tertio capite decimo septimo, vbi plura hac ipsa de re scribit: vnde Macrobius libro tertio Saturnalium recte putat, Q. Hortensium, & L. Philippum Piscinarios à Cicerone dici, vt certe libro primo, & secundo ad Atticum dicuntur. Quid quod platanos suas, vt scribit Macrobius, vino irrigare solitus erat adeo, vt in quadam actione, quam habuit, cum Cicerone suscepta, precario ab illo postularit, vt locum dicendi permutaret secum? Abire enim in villam necessario se velle, vt vinum platano, quam in Tusculano posuerat, ipse suffunderet. Quàm vero mollis fuerit, & Gellius libro primo capite quinto docet, & libro tertio Saturnalium Macrobius, ita scribens: Fuit Hortensius vir alioqui ex professo mollis, & in præcinctu ponens omnem decorem. fuit enim vestitu ad mundiciem curioso: & vt bene amictus iret, faciem in speculo quærebat: vbi se intuens, togam corpori sic applicabat, vt rugas non forte, sed industria locatas artifex nodus adstringeret: & sinus ex composito defluens, modum lateris ambiret. Is quondam quum incederet elaboratus ad speciem, collegæ de iniuriis diem dixit, quòd sibi in angustiis obuiis, offensu fortuito, structuram togæ destruxerat: & capitale putauit, quòd in humero suo locum ruga mutasset. Male etiam audiuit, & quòd iudices corrumperet, vt Cicero in Verrinis significat, & Asconius interpretatur: & quòd munera à clientibus acciperet, vt à Verre sphingem, propter quam Cicero illo iudicio in altercatione neganti ei se ænigmata intelligere, respondit, debere, quoniam sphingem domi haberet, vt ait Plinius lib. trigesimo quarto cap. octauo: quamuis in eo iudicio pauca dixerit Hortensius, vt Cic. in Oratore hisce verbis ostendit: nobis pro familiari reo summus orator non respódit Hortensius: & Asconius ait: his rebus adeo stupefactus Hortensius dicitur, vt rationem defensionis omitteret. Is erat solitus gloriari, quòd nunquam, bello ciuili interfuisset, vt epistola decima sexta lib. secundi Famil. scriptũ videbis. ADMODVM ADOLESCENS, vndeuiginti annos natus, supra. ORSVS ESSET IN FORO DICERE, L. Crasso, Q. Scęuola Coss. supra. CELERITER, eodem anno, libro tertio de Oratore. MAIORES CAVSAS, vt Africæ, & Bithyniæ Regis causas, quæ non poterant non esse magnæ, lib. tertio de Oratore. INCIDERAT, inciderat Hortensius in Cottæ, & Sulpicii ætatem sic, vt illorum ætati quasi succresceret, libro tertio de Oratore. MAIORES, maiores erant Hortensio. EXCELLENTE, viuo, supra. CRASSO, ET ANTONIO, DEINDE PHILIPPO, POST IVLIO, L. Crasso, & M. Antonio, deinde L. Marcio Philippo, post C. Iulio Cæsare, de quibus omnibus supra dictũ est. CVM IIS IPSIS, C. Cotta, & P. Sulpicio, quibus Hortensium tanto minorem præcurrere vix honestum Crassus putabat libro tertio de Oratore. MEMORIA, Lucullus habuit diuinam quandam memoriam rerum, verborum maiorem Hortensius, libro secundo Academicarum quæstionum: quam quidem memoriam Hortensii Tusculana prima, & libro tertio de Oratore commendat: Seneca vero in procemio Declamationum ita scribit: Hortensius à Sisenna prouocatus, in actione persedit diem totum, & omnes res, & pretia, & emptores ordine suo recensuit argentariis recognoscentibus ita, vt in nullo falleretur. QVANTAM IN VIRO, aliter quantam in vllo. nos putamus legendum: vel, quantam in nullo: vel, quanta nullum. REDDERET, refer-

ret, vt libro decimo Quintilianus ait. QVIBVS COGITAVISSET, aliter quibus excogitauisset. HOC, memoria. ILLE, Hortensius. ARDEBAT, Hortensius. CVPIDITATE, gloriæ. FLAGRANTIVS STVDIVM VIDERIM, idem penè L. Crassus libro tertio de Oratore dixit. NVLLVM ENIM, φιλολογία, quòd in eo flagrans esset studium. NVLLVM ENIM PATIEBATVR ESSE DIEM, QVIN AVT IN FORO DICERET, AVT MEDITARETVR EXTRA FORVM, nullum tempus illi vnquam vacabat aut à forensi dictione, aut à commentatione domestica, vt supra de Pisone genero dixit. VTRVNQVE FACIEBAT, & in foro dicebat, & extra forum meditabatur. GENVS DICENDI, Asiaticum, infra. DVAS QVIDEM RES, attulerat. QVAS NEMO ALIVS, attulerat. hinc libro primo de Oratore partitionem Crassus omisit: quamuis Antonius postea libro secundo dixerit, Rhetores iubere, post narrationem causam diuidere. Quòd si Rhetores iam tum iubebant diuidere, non videtur Hortensius hoc ipsum primus attulisse: nisi forte melius attulit: quod etiam Quintilianus sic libro quarto capite quinto demonstrat: non immerito multum ex diligentia partiendi tulit laudis Q. Hortensius: cuius tamen diuisionem in digitos diductam nonnunquam Cicero leuiter eludit. eludit vero sic in oratione pro Quintio: faciam, quod te sæpe animaduerti facere Hortensi, totam causæ meæ dictionem certas in partes diuidam: tu id semper facis, quia semper potes: ego in hac causa faciam, propterea quòd in hac videor posse facere: quod tibi natura dat, vt semper posis, id mihi causa dat, vt hodie possim. & Verrina prima: Quid quum accusationis tuæ membra diuidere cœperit, & in digitis suis singulas partes causæ constituere? In Hortensio vero sic etiam scripsit. quis te aut est, aut fuit vnquam in partiundis rebus, in definiendis, in explanandis pressior? hoc in verbo, pressum, Nonius refert. PARTITIONES, διαιρέσεις Plato in Phædro vocat. COLLECTIONES, συναγωγὰς Plato in Phædro, & Cicero epistola decima quinta libri noni ad Atticum vocant. FACVLTATE COPIOSVS, nam fuit in Hortensio summa copia, ac singularis facultas dicendi, vt ait in oratione pro Lege Manilia. SVMMO, ita, vt nihil ei à natura deesset, libro tertio de Oratore. INGENIO, quo fuit præditus, in oratione pro Lege Manilia: addit libro tertio de Oratore, nihil à doctrina defuisse. & sanè videtur bene doctus fuisse: siquidem poëma scripsit, vt autor est Varro libro primo de Analogia: & Annales, vt Paterculus affirmat: & certe cum Sisenna, & Lucullo de græce, latinéque scribendo venit in eam contentionem, quam Plutarchus in Lucullo refert. GESTVS ETIAM PLVS, aliter gestus esset plus. QVAM ERAT ORATORI SATIS, constat enim, inquit Valerius Maximus libro octauo capite decimo, Aesopum, Rosciúmque ludicræ artis peritissimos, illo causas agente, in corona frequenter astitisse, vt foro petitos gestus in scenam referrent. hinc L. Torquatus illum Dionysiam vocauit: sed ille respondit, Dionysia quidem malo esse, quàm, quod tu Torquate, ἄμουσος ἀναφρόδιτος, ἀπροσδιόνυσος, vt Gellius libro primo cap. quinto scribit. Momordit illum etiam Cicero Verrina quinta, quòd ceruiculam iactaret, & populo se ad coronam daret. HOC, Q. Hortensio. FLORESCENTE, quum vigesimũ tertium annum ageret. nam Crasso, & Scæuola Consulibus vndeuiginti annos natus erat, supra: & L. Crassus Philippo, & Cæsare Consulibus est mortuus, vt supra diximus. & florescenti deflorescentem infra opponit. COTTA, C. Cotta, supra. CRASSVS, L. Crassus, cuius etiam sodalis Hortensius appellatur libro tertio de Oratore. PVLSVS, paucis enim diebus post mortem L. Crasi depulsus per inuidiam Tribunatu, non multis ab eo tempore

mensibus

mensibus eiectus est è ciuitate, vt libro tertio de Oratore dicitur: quem Rutilia mater est secuta, vt supra retulimus. IVDICIA INTERMISSA, senatus enim decreuit, ne iudicia, dum tumultus Italicus esset, exercerentur, vt ait Asconius. BELLO, quod à scriptoribus Sociale, Italicum, Latinum, & Marsicum vocari videbis: quod cœptum est L. Philippo, & Sex. Cæsare Consulibus, vt Florus libro tertio capite decimo octauo scribit, quamuis aliqui dissentiant. VENIMVS, audituri, non dicturi. Tunc enim Cicero circiter sexdecim annos natus erat: & multo post ad causas adire cœpit, vt infra dicetur. PRIMO ANNO, quo bellum hoc cœptum est, & nos in forum venimus, L. Philippo, Sex. Cæsare Coss. ALTERO, sequenti anno, L. Cæsare, P. Rutilio Coss. SVLPICIVS, P. Sulpicius, supra. LEGATVS ABERAT, in Marrucinos profectus, vt Liuius libro septuagesimo sexto scripsit, & quidem Pompeii legatus, vt Orosius libro quinto capite decimo octauo refert. ETIAM M. Antonius, legatus aberat: quanquam satis ex secunda Tusculana constat, illum pro se lege Varia dixisse: nec contrà satis constat, vbi tunc abesset. EXERCEBATVR VNA LEGE IVDICIVM VARIA, Q. enim Varius, de quo supra diximus, Tribunus plebis quum esset, legem tulit, vt quæreretur de iis, quorum opera, consilióue socii contra populum Romanum arma sumpsissent, vt ait Asconius: ea lege vna tunc iudicium exercebatur, quum reliqua iudicia tunc intermissa fuissent, vt paulo ante dictum est: vel sublata, vt loquitur in oratione pro Cornelio, vbi scribit Asconius, multos lege Varia damnatos fuisse, quasi bellum Italicum illis autoribus conflatum esset: qua quidem lege Q. ipse quoque Varius damnatus est, vt ex Valerio Maximo supra retulimus. CAETERIS, cæteris legibus ad iudicia pertinentibus. PRO SE IPSI DICEBANT, pro se dicebant lege Varia, qua tunc accusabantur, tanquam autores fuissent, vt bellum Italicum conflaretur. L. MEMMIVS, L. Memmius C. frater, L. Crassi, & M. Antonii propè æqualis, supra: si modo is est, vt nos putamus. Q. POMPEIVS, Q. Pompeius Rufus, supra. ORATORES, nam L. Memmius mediocris orator fuit, & Q. Pompeius scripsit eas orationes, quibus pro se est vsus, supra. DISERTO, vt supra describitur. PHILIPPO, L. Philippo, qui L. Crasso, & M. Antonio proximus accedebat, sed longo interuallo tamen proximus, supra. CVIVS IN TESTIMONIO CONTENTIO ET VIM ACCVSATORIS HABEBAT, ET COPIAM, res forte tūc omnibus nota, certe nunc nobis ignota. PRINCIPES, oratores. TVNC, L. Cæsare, P. Rutilio Coss. C. CVRIO, pater, supra. RELICTVS, supra. Q. METELLVS CELER, tunc erat Tribunus pleb. sic enim credimus: quamuis hac de re nihil scriptum viderimus. DISERTI, supra. Q. VARIVS, supra. C. CARBO, illius eloquentissimi viri filius, de quo supra diximus. CN. POMPONIVS, supra. HABITABANT IN ROSTRIS, vt Tribuni plebis, qui frequenter in rostris vel concionabantur, vel, aliis concionantibus, sedebant vt Scæuola, quum L. Crassus legem Seruiliam suaderet, supra.

C. etiam Iulius Aedilis curulis quotidie ferè accuratas conciones habebat. sed me cupidissimum audiendi primus dolor percussit, Cotta cum est expulsus. reliquos frequenter audiens, acerrimo studio tenebar; quotidiéque & scribens, & legens, & commentans, oratoriis tamen exercitationibus contentus non eram. Iam consequente anno Q. Varius sua lege damnatus

excesserat. Ego autem iuris ciuilis studio multum operæ dabam Q. Scæuolæ P. F. qui quanquam nemini se ad docendum dabat, tamen consulentibus respondendo studiosos audiendi docebat. atque huic anno proximus Sylla Consule & Pompeio fuit. tum P. Sulpicii in Tribunatu quotidie concionantis totum genus dicendi penitus cognouimus. eodémque tempore cum princeps Academiæ Philo cum Atheniensium optimatibus Mithridatico bello domo profugisset, Romámque venisset; totum ei me tradidi, admirabili quodam ad philosophiam studio concitatus: in quo hoc etiam commorabar attentius; etsi rerum ipsarum varietas & magnitudo summa me delectatione retinebat; sed tamen sublata iam esse in perpetuum ratio iudiciorum videbatur. occiderat Sulpicius illo anno, trésque proximo trium ætatum oratores erant crudelissime interfecti, Q. Catulus, M. Antonius, C. Iulius. eodem anno etiam Moloni Rhodio Romæ dedimus operam, & actori summo causarum, & magistro. hæc etsi videntur esse à proposita ratione diuersa, tamen idcirco à me proferuntur, vt nostrum cursum perspicere, quoniam voluisti, Brute possis, (nam Attico hæc nota sunt) & videre quemadmodum simus in spatio Q. Hortensium ipsius vestigiis persecuti. Triennium ferè fuit vrbs sine armis, sed oratorum aut interitu, aut discessu, aut fuga (nam aberant etiam adolescentes M. Crassus & Lentuli duo) primas in causis agebat Hortensius, magis magísque quotidie probabatur.

C. ETIAM IVLIVS, C. etiam Iulius Cæsar Strabo, supra. AEDILIS CVRVLIS, vnde postea Aedilitius est occisus, vt supra retulimus. COTTA QVVM EST EXPVLSVS, paulo ante. AVDIENS, τὴν γὰρ ἀκρόασιν τίς οὐκ ἂν ἀσμενίσειε, τὰ μετὰ πόνων τοῖς ἄλλοις εἰργασμένα, ἑτοίμως λαμβάνων, vt Theon loquitur. SCRIBENS, quòd illud, quod postea libro primo de Oratore scripsi, tunc etiam scirem, caput esse, quàm plurimum scribere. ὥσπερ γὰρ τοῖς ζωγραφεῖν βουλομένοις οὐδὲν ὄφελος καθορᾶν τά τε Ἀπελλοῦ, καὶ Ἀντιφίλου ἔργα, ἐὰν μὴ καὶ αὐτοὶ γράφειν ἐπιχειρῶσιν, οὕτω καὶ τοῖς ῥητορεύειν μέλλουσιν, οὔτε τῶν διανοημάτων, τὸ πλῆθος, οὔτε τὸ περὶ τὴν λέξιν καθαρὸν, οὔτε θέσις ἡρμοσμένη, οὔτε ἀκρόασις ἀστεία οὔτε ὅλως τῶν ἐν τῇ ῥητορικῇ καλῶν οὐδέν ἐστι χρήσιμον, ἐὰν μὴ καὶ αὐτὸς ἕκαστος ταῦτα καθ' ἑκάστην ἡμέραν γραφαῖς ἐγγυμνάζηται, vt scribit Theon. LEGENS, non vt puer, de quo loquitur Quintilianus libro primo capite decimo quarto: sed vt grandis, cui legendi sunt poëtæ, cognoscenda historia, omnium bonarum artium scriptores, ac doctores & legendi, & peruolutandi, & exercitationis causa laudandi, interpretandi, corrigendi, vituperandi, refellendi, vt Cicero lib. primo de Oratore docet. ἡ γὰρ ἀνάγνωσις, ὡς τῶν πρεσβυτέρων τινὸς ἤκουσα, ἀπολλώνιος δοκεῖ μοι ὁ ῥόδιος, τροφὴ λέξεώς ἐστι. τυπούμενοι γὰρ τὴν ψυχὴν ἀπὸ καλῶν παραδειγμάτων κάλλιστα καὶ μιμησόμεθα, vt Theon scribit. COMMENTANS, primum quidem, vt aut versibus propositis quàm maxime grauibus, aut oratione aliqua lecta ad eum finem, quem memoria possem comprehendere, eam rem

ipſam, quam legiſſem, verbis aliis quàm maxime poſſem lectis pronunciare: deinde ſecutus ſum, quod magis placuit, vt ſummorum oratorum Græcas orationes explicarem, libro primo de Oratore. Quamuis enim Craſſus id ſe dicat feciſſe, nos tamen Ciceroni tribuimus, quod ne Quintilianus quidem libro decimo negat. TAMEN, quamuis audirem, ſcriberem, legerem, & commentarer, tamen his exercitationibus, quæ ſunt oratoriæ, vt dictum eſt, non eram contentus, ſed ad alia etiam ſtudia vt Philoſophiæ me transferebam. aliter tantum, vt ſit ſenſus: non eram contentus tantum exercitationibus oratoriis, vt declamationibus, ſed audiebam etiam, ſcribebam, legebam, & commentabar. Quamuis enim hæc poſsit, & debeat facere orator, illius tamen exercitatio eſt magis propria declamatio. CONSEQVENTE ANNO, Cn. Pompeio Strabone, L. Porcio Catone Coſs. Q. VARIVS, ſupra. SVA LEGE, lege Varia de maieſtate, vt ait Aſconius. DAMNATVS, vt ſupra retulimus. IVRIS CIVILIS, cuius tantum ſcire volui, quantum ſatis eſſet oratori, ſupra. DABAM, quum tu quoque Attice ad Scæuolam ventitares, libro primo de Legibus: & quidem Scæuola Augure mortuo, in Lælio: Quòd ſi mortuus erat ante Syllam Conſulem, vt hic apparet, in funere Marii certe non potuit vulnerari, vt ſupra pluribus oſtendimus. Q. SCAEVOLAE P. F. qui collega fuit L. Craſsi, ſupra, ad quem Augure mortuo, me contuli, in Lælio. DOCEBAT, vt fieri ſolet. HVIC ANNO, Cn. Pompeio Strabone, L. Porcio Catone Coſs. id eſt anno tertio poſtquam in forum venimus, ſupra. PROXIMVS, proximus annus, qui fuit quartus, ex quo Cicero in forum venit. SYLLA CONSVLE, ET POMPEIO, L. Cornelio Sylla, Q. Pompeio Rufo Coſs. an. ab V. C. ſexcenteſimo ſexageſimo ſexto. & ita videtur locutus, vt ita ſeparans, ſignificaret, Q. Pompeium Conſulem interfectum fuiſſe, vt ſupra ex Liuii libro ſeptuageſimo ſeptimo retulimus. aliam vero ſupra rationem diximus, cur eodem modo Cæpionem, & Lælium ſeparauit. TVM, Sylla, & Pompeio Coſs. P. SVLPICII, ſupra. CONCIONANTIS, vt leges ſuas perferret, vt Liuius libro ſeptuageſimo ſeptimo ſcripſit. TOTVM, vehemens, graue, in quo qui bene verſatur, is etiam, vt Demoſthenes, poteſt ſummiſſe dicere, vt ait in libello de Optimo genere oratorum. Sulpicius vero grandis erat, & penè tragicus orator, ſupra. Itaque qui genus eius dicendi cognorat, is totum dicendi genus cognoſcere dici poterat: quanquam Cicero prius alios audierat fortaſſe attenuatos, aut mediocres, ſed quum Sulpicium grandem etiam audiuit, tunc totum dicendi genus cognouit, quamuis dicat, ſe genus totum dicendi Sulpicii ipſius cognouiſſe. EODEMQVE TEMPORE, Sylla, & Pompeio Coſs. PRINCEPS ACADEMIAE, ſic, vt Philone viuo, patrocinium Academiæ non defuerit, libro ſecundo Academicarum quæſtionum. PHILO, quem L. Craſſus in Academia maxime vigere audiebat, vt ait libro tertio de Oratore. MITHRIDATICO BELLO, quod prius quidem cœptum fuerat, ſed Sylla, & Pompeio Conſulibus tamen occupatæ populi Romani prouinciæ, vt Liuius libro ſeptuageſimo ſeptimo ſcripſit. DOMO, Athenis, quas Archelaus Mithridatis præfectus illis temporibus occupauit, vt Liuius libro ſeptuageſimo octauo retulit. ROMAMQVE VENISSET, vbi P. & C. Selii, & Tetrilius Rogus illum audiuerunt, libro ſecundo Academicarum quæſtionum. EI, Philoni, de quo loquimur. TRADIDI, & eum frequenter audiui, Tuſcul. ſecunda. CONCITATVS, aliter incitatus. IN QVO HOC ETIAM, quòd ratio iudiciorum eſſe in perpetuum ſublata videbatur ita, vt eloquentia exerceri amplius non poſſet, & ob id opera Philoſophiæ danda potius videretur. VARIE-

TAS, ET MAGNITVDO, res enim variæ, & magnæ in Philoſophia tractantur: ſiquidem philoſophandi ratio triplex eſt: vna de vita, & moribus: altera de natura, & rebus occultis: tertia de diſſerendo, & quid verum,& quid falſum, quid rectum in oratione, prauúmue, quid conſentiens, quid repugnet, iudicando, libro ſecundo Academicarum quæſtionum, vt alia mittam. DELECTATIONE RETINEBAT, hominis enim mens diſcendo alitur, & cogitando ſemper aliquid aut inquirit, aut agit: videndíque, & audiendi delectatione ducitur, vt ait libro primo de Officiis. SED TAMEN, quædam ὑπαλλαγὴν in ſenſu potius, quàm in verbis: vel ſic eſt legendum: in quo hoc etiam commorabar attentius, quòd, etſi rerum ipſarum varietas, & magnitudo ſumma me delectatione retinebat, tamen ſublata iam eſſe in perpetuum ratio iudiciorum videbatur. IN PERPETVVM, etſi ratio in perpetuum ſublata fuiſſet, non opus fuiſſet eloquentia, quæ foro, & iudiciis eſt nata. ob id igitur attentius in Philoſophiæ ſtudio commorabar. IVDICIORVM, quæ intermiſſa fuerant bello, ſupra. VIDEBATVR, præſertim quum poſt bellum Romæ exortæ fuiſſent ſeditiones, vt libro ſeptuageſimo ſeptimo Liuius oſtendit. OCCIDERAT, occiſus fuerat, vt ſupra retulimus. SVLPICIVS, P. Sulpicius, ſupra. ILLO ANNO, Sylla, & Pompeio Coſſ. quod Liuius libro ſeptuageſimo ſeptimo demonſtrauit. PROXIMO, anno proximo, quo L. Cornelius Cinna, & Cn. Octauius Conſules fuerunt: qui fuit annus quintus, quum Cicero in forum venit. TRIVM AETATVM ORATORES, ſuperioris Q. Catulus, mediæ M. Antonius, inferioris C. Iulius. INTERFECTI, Q. Catulus à ſe, M. Antonius à militibus Marii & Cinnæ, C. Iulius Cinnæ iuſſu, vt ſupra ſuis locis oſtendimus. Q. CATVLVS, pater, ſupra. M. ANTONIVS, ſupra. C. IVLIVS, C. Iulius Cæſar Strabo, ſupra. EODEM ANNO, quo L. Cinna, & Cn. Octauius Conſules fuerunt. MOLONI, Apollonio Moloni, vt appellat Suetonius in Cæſare, Quintilianus libro tertio capite primo, & Plutarchus in Cicerone, quanquam ille Ἀπολλώνιον τὸ μόλωνος vocat: ſed Cicero, & Valerius Maximus libro ſecundo capite primo Molonem ſimpliciter appellant, & Strabo libro decimo quarto Apollonium à Molone ſeiungit, & ita duos oſtendit, præſertim quum addit, Apollonium primum Rhodum, deinde Molonem etiam veniſſe, cui dixerit Apollonius, καὶ μόλων ὀψέ. RHODIO, quod Rhodi vixerit, & docuerit: vnde ſupra diſciplina Molonis Rhodia dicta eſt: quamuis ipſe fuerit Alabandenſis, & Meneclis oratoris diſcipulus, vt Strabo lib. decimo quarto ſcribit. ROMAE, quo & ipſe Mithridatico bello venerat, legatus, vt arbitror, à Rhodiis miſſus, quo tempore neque fortitudine aduerſus Mithridatem, neq. fide in Romanos quiſquam Rhodiis par fuit, vt ait Paterculus. eum certe ante omnes exterarum gentium in ſenatu ſine interprete auditum conſtat, vt Valerius Maximus libro ſecundo capite primo refert: quod tamen etiam Dictatore Sylla fieri potuit, quando legatus vel venit, vel rediit, infra. DEDIMVS OPERAM, illum audiuimus. ACTORI SVMMO CAVSARVM, ET MAGISTRO, ſummo oratori, & Rhetori, δεινὸν ἐν δίκαις ἀγωνιστὴν Plutarchus in Cæſare, Rhetorem Valerius Maximus, clariſſimum dicendi magiſtrum Suetonius vocat: PROPOSITA, à te Brute hoc modo: gradus tuos, & quaſi proceſſus dicendi ſtudeo cognoſcere. DIVERSA, quòd nihil ad gradus, & quaſi proceſſus dicendi cognoſcendos pertinere videantur. VOLVISTI, hæc à me proferri, vel potius, voluiſti noſtrum curſum perſpicere. NAM, αἰτιολογία, quare hæc Bruto tantum dicat. ATTICO HAEC NOTA SVNT, quippe quum mecum à condiſcipulatu coniunctiſſime vixerit: hoc Cornelius Nepos in

pos in Attico ſcribit. PERSECVTI, dichoreus. TRIENNIVM, tres annos, quorũ primo C. Marius VII. L. Cinna II. ſecundo L. Cinna III. Cn. Carbo: tertio L. Cinna IIII. Cn. Carbo II. Conſules fuerunt. hinc Paterculus ait: per triennium Cinnanæ, Marianæque partes Italiam obſederunt. FERE, non enim fuit integrum triennium: ſiquidem ante, quàm tertius annus finiretur, L. Cinna Conſul ab exercitu ſuo, quem inuitum cogebat naues conſcendere, & aduerſus Syllam proficiſci, interemptus eſt, vt Liuius libro octuageſimo tertio ſcripſit. FVIT VRBS SINE ARMIS, Sylla bellum Mithridaticum gerente, & Marianis Rempub. ad arbitrium ſuum gerentibus. INTERITV, vt Q. Catuli, M. Antonii, & C. Iulii, paulo antè. DISCESSV, vt C. Cottæ, & C. Curionis, qui tunc aberant, ſupra. FVGA, vt M. Craſsi, quem ipſemet adiungit. ABERANT, M. Craſſus in Hiſpania, quò fugerat, vt in eius vita ſcripſit Plutarchus: P. Cornelius Lentulus Sura in Aſia cum Sylla, cuius erat Quæſtor, vt in Cicerone Plutarchus oſtendit: Cn. Cornelius Lentulus neſcio quò & ipſe profectus, forte quòd Marianos vt Syllæ propinquus, id eſt, Cornelius timeret. ADOLESCENTES, Craſſus enim tunc νέος ὢν παντάπασιν, ἐξέφυγε, vt ait Plutarchus: ii vero duo Lentuli M. Craſsi æquales fuerunt, ſupra. M. CRASSVS, ſupra. LENTVLI, Cn. Cornelius Lentulus, & P. Cornelius Lentulus Sura, ſupra. PRIMAS IN CAVSIS, aliter primis in cauſis.

Antiſtius, Piſo ſæpe dicebat, minus ſæpe Pomponius, raro Carbo, ſemel aut iterum Philippus. at vero egò hoc tẽpore omni noctes & dies in omnium doctrinarum meditatione verſabar. eram cum Stoico Diodoto: qui cum habitauiſſet apud me, mecúmque vixiſſet, nuper eſt domi meæ mortuus. à quo cum in aliis rebus, tum ſtudioſiſsime in dialectica exercebar, quæ quaſi contracta & aſtricta eloquentia putanda eſt: ſine qua, etiam tu Brute iudicauiſti, te illam iuſtam eloquentiam, quam dialecticam dilatatam eſſe putant, conſequi non poſſe. huic ego doctori, & eius artibus variis atque multis ita eram tamen deditus, vt ab exercitationibus oratoriis nullus dies vacuus eſſet. commentabar declamitans (ſic enim nunc loquuntur) ſæpe cum M. Piſone, & cum Q. Pompeio, aut cum aliquo quotidie: ídque faciebam multum etiam Latine, ſed Græce ſæpius: vel quòd Græca oratio plura ornamenta ſuppeditans, conſuetudinem ſimiliter Latine dicendi afferebat: vel quòd à Græcis ſummis doctoribus, niſi Græce dicerem, neque corrigi poſſem, neque doceri. tumultus interim pro recuperanda republica, & crudelis interitus oratorum trium, Scæuolæ, Carbonis, Antiſtii: reditus Cottæ, Curionis, Craſsi, Lentulorum, Pompeii: leges & iudicia conſtituta, recuperata reſpub. ex numero autem oratorum Pomponius, Cenſorinus, Muræna ſublati. tum primum nos ad cauſas & priuatas & publicas adire cœpimus, nõ vt in foro diſceremus, quod plerique fecerunt, ſed vt, quantum nos efficere potuiſſemus, docti in forum veniremus. eodem

tempore Moloni dedimus operam. Dictatore enim Sylla legatus ad senatum de Rhodiorum præmiis venerat. itaque prima causa publica pro Sex. Roscio dicta tantum commendationis habuit, vt non vlla esset, quæ non nostro digna patrocinio videretur. deinceps inde multæ; quas non minus diligenter elaboratas, & tanquam elucubratas afferebamus.

ANTISTIVS, P. Antistius, supra. PISO, M. Piso, supra. POMPONIVS, Cn. Pomponius, supra. CARBO, C. Carbo eloquẽtissimi viri filius, supra. PHILIPPVS, L. Philippus, supra. STOICO, sic epistola decima septima libri decimi tertii Famil. lib. secundo Academicarum quæstionum, & Tusculana quinta Stoicum vocat. DIODOTO, qui cæcus multos annos vixit. is, quod credibile vix esset, quum in Philosophia multo etiam magis assidue, quàm antea versaretur, & quum fidibus Pythagoreorum more vteretur, quúmque ei libri noctes, & dies legerentur, quibus in studiis oculis non egebat, tamen quod sine oculis fieri posse vix videtur, Geometriæ munus tuebatur, verbis præcipiens discentibus, vnde, quò, quamque lineam scriberent, Tusculana quinta. & Diodotus scribi debet, vt apud Plutarchum in apophthegmatis Ciceronis Διόδοτος scribitur, quanquam Diodorus hic, & alibi sæpe legitur, vt etiam apud Cornelium Tacitum in dialogo de Oratoribus scriptum vidimus. HABITAVISSET APVD ME, libro secundo Academicarum quæstionum. MECVMQVE VIXISSET, ibidem: nostræ domi vixisset, Tusculana quinta, & epistola decima septima libri decimi tertii Familiarium. NVPER, quindecim ante annis, Cæsare, & Bibulo Coss. epistola vigesima libri secundi ad Atticum. MORTVVS, & reliquit nobis H-S. fortasse centies, ibidem. nec me mouet, quod libro secundo Academicarum quæstionum de illo tanquam viuo loquitur: quoniam viuebat tunc, quum sermo ille factus esse fingitur: siquidem viuebat etiam Catulus, qui tamen multo ante Diodotum decesserat. A QVO, vt homine eruditissimo, epistola decima septima libri decimi tertii Familiarium. DIALECTICA, quam oratori necessariam putarem, in Oratore. EXERCEBAR, quum illum à puero audirem, libro secundo Academicarum quæstionum. QVAE QVASI CONTRACTA, ET ASTRICTA ELOQVENTIA PVTANDA EST, Aristoteles enim principio artis Rhetoricæ dicit, illam artem quasi ex altera parte respondere Dialecticæ, vt hoc videlicet differant inter se, quòd hæc ratio latior sit, illa loquendi contractior, vt ait in Oratore, & libro primo de Legibus. IVDICAVISTI, qui eorum philosophorum sectam secutus es, quorum in doctrina, atque præceptis disserendi ratio coniungitur cum suauitate dicendi, & copia, supra: & sic artibus es eruditus, in Oratore. IVSTAM ELOQVENTIAM, sic iustam victoriam, iustam vxorem dici videbis. ESSE PVTANT, quòd sint inter se vicinæ, & finitimæ, in Oratore. HVIC, Diodoto. ARTIBVS, vt Philosophiæ, Musicæ, & Geometriæ, Tusculana quinta. NVLLVS DIES VACVVS ESSET, sic etiam supra de C. Pisone genero, & de Q. Hortensio dixit. COMMENTABAR, domi. DECLAMITANS, declamitans causas, quod nemo me diutius fecit, Tusculana prima. nam Cicero ad Præturam vsque græce declamauit, latine vero senior quoque & quidem Consulibus Hircio, & Pansa, quos discipulos, & grandes prætextatos vocabat, vt ait Suetonius in libello de Claris Rhetorib. sed quũ à principio quodã genere declamatorio vsus fuisset, quod ille nõ satis probaret, postea institueñdi

genus paulo eruditius, & ἐκλυκώτερον est secutus, epistola tertia libri tertii ad Q. fratrem. SIC ENIM NVNC LOQVVNTVR, nam declamatio apud nullum autorem antiquum ante ipsum Ciceroné, & Caluum inueniri potest, vt ait Seneca libro primo Declamationum. M. PISONE, supra: apud quem suspicantur quidam Ciceronem eloquentiam pudicitiæ iactura perdidicisse. Q. POMPEIO, Q. Pompeio A. F. qui Bithynicus dictus est, supra. GRAECE, sic enim græce Cicero loquebatur, vt olim Molo sic dixerit: τ' ἑλλάδος οἰκτείρω τὴν τύχην ὁρῶν, ἃ μόνα τ̃ καλῶν ἡμῖν ὑπελείπετο, καὶ ταῦτα ῥωμαίοις διὰ σοῦ προσγενόμενα, παιδείαν, καὶ λόγον, quod in Cicerone Plutarchus scribit: in senatu Syracusano etiam græce locutus olim est, vt Verrina sexta refert: & librum de Consulatu suo, præter alia, græce scripsit, vt libro primo, & secundo ad Atticum testatur. PLVRA ORNAMENTA, idem sentiunt omnes, quamuis ipse Cicero libro primo de Finibus aliter, rei suæ seruiens, dicat. SVMMIS DOCTORIBVS, Molone, & aliis. NEQVE CORRIGI POSSEM, quum illi Latinam linguam ignorarent. hinc Moloni vel ob id roganti, vt græce diceret, paruit, οἰόμενος οὕτως ἀποδέξεσθαι βελτίονα τὴν ἐπανόρθωσιν, vt ait Plutarchus. TVMVLTVS, sic in oratione pro Sex. Róscio dicitur, ab aliis bellum vocatur. INTERIM, primum Cn. Carbone solo Consule, deinde L. Scipione, & C. Norbano Consulibus, vt Liuius lib. octuagesimo tertio, & duobus sequentibus, Paterculus libro secundo, & alii scripserunt. RECVPERANDA, per Syllam à Marianis, vt ait Paterculus. INTERITVS, qui fuit iam Cn. Carbone III. C. Mario C. F. Coss. vt idem scribit Paterculus. SCAEVOLAE, Q. Mucii Scæuolæ Pontificis, supra. CARBONIS, C. Carbonis, supra. ANTISTII, P. Antistii, supra. atque ii quidem à Damasippo Prætore velut fauentes Syllæ partibus interfecti sunt, vt Paterculus affirmat. COTTAE, C. Cottæ, qui pulsus fuerat, supra. CVRIONIS, qui aberat, supra. CRASSI, qui fugerat, supra. LENTVLORVM, qui duo aberant, supra. POMPEII, Cn. Pompeii, qui postea Magnus est appellatus, sed tunc ipse quoque in Picenum, vt Plutarchus ostendit, secesserat. LEGES, quæ intermissæ fuerant, supra: tunc sunt constitutæ: quæritur tamen in oratione pro Sex. Roscio tum consuetudinem, quæ lex est altera, sublatam fuisse. IVDICIA, quæ bello intermissa fuerant, supra. Itaque diu nullum factum est iudicium in oratione pro Sex. Roscio. CONSTITVTA, à L. Sylla, qui & pacis constituendæ rationem, & belli gerendi potestatem solus habuit, vt ait in oratione pro Sex. Roscio, & Plutarchus in vita Syllæ. RECVPERATA RESPVB. à L. Sylla, cui se Respub. totam tradidit, temporibus coacta, & malis domesticis, vt Verrina quinta dicitur. nam Sylla rebus nouis Reipub. statum confirmauit, vt Liuius libro octuagesimo nono scripsit. POMPONIVS, Cn. Pomponius, supra. CENSORINVS, C. Censorinus, supra. MVRAENA, P. Muræna, supra. SVBLATI, vt Mariani, supra: & sublati à Sylla, qui, C. Mario, & Cn. Carbone Consulibus interfectis, Dictator est factus, vt Liuius libro octuagesimo octauo, & sequenti scripsit. TVM, L. Sylla Dictatore, paulo post. PLERIQVE, vt L. Crassus, qui ante ad agendum, quàm ad cognoscendum venit, vt ait libro primo de Oratore. DOCTI, vt supra dictum est. EODEM TEMPORE, L. Sylla Dictatore. MOLONI, supra. DEDIMVS, iterum. nam prius etiam dederat, supra. DICTATORE, post C. Marium, & Cn. Carbonem Consules vt in oratione tertia contra Rullum scribit. ENIM, εὐλογία, quod Moloni operam dare potuerit. DE RHODIORVM PRAEMIIS, vt peteret à senatu præmia Rhodiis, qui, vt ex Paterculo

retulimus, bello Mithridatico pro Romanis fortiter steterant, & ob id præmia sperabant, vt prius etiam fuerant consecuti, quod Eutropius libro quarto refert. ITAQVE, quum Dictatore Sylla ad causas & priuatas, & publicas adire cœpissemus. PRIMA CAVSA PVBLICA, quòd antea causam publicam nullam dixeram. hoc ostendit in oratione pro Sex. Roscio. Dixerat igitur aliquas priuatas, & ob id paulo ante priuatas publicis præposuit, & vt oratio cresceret. & publica hæc causa vocatur, quòd ad publicum exemplum pertineret, & in publico iudicum consilio diceretur. Sed de causis priuatis, & publicis scribit Asconius. SEX. ROSCIO, Sex. Roscio Amerino parricidii reo. DICTA, L. Sylla Dictatore, vt hic, infra, & libro secundo de Officiis apparet. Adolescentes, inquit, contra L. Syllæ dominantis opes pro Sex. Roscio Amerino diximus: sed & Plutarchus in Cicerone scribit, illum paulo post in Græciam profectum, quòd Syllam timeret. Atqui nihil erat, cur eum timeret, nisi tunc etiam Dictator fuisset. Nam priuatum nemo timuit, vt Plutarchus, & Appianus ostendunt. Priuatus vero fuit P. Seruilio, App. Claudio Coss. siquidem Consulibus illis designatis Consul ipse Dictaturam deposuit, vt Appianus libro primo scribit. Atque, vt constat hanc causam Sylla Dictatore Ciceronem dixisse, ita dubium est, quo anno potissimum dixerit. Gellius enim libro decimo quinto capite vigesimo octauo putat illum L. Sylla, Q. Metello Consulibus dixisse, quum iam viginti septem annos esset natus: sed Fenestella, & Quintilianus lib. duodecimo capite sexto ante Gellium scripserant, illum, quum dixit eam causam, sex & viginti annos natum fuisse: quibus ego libentius assentior: quòd & autores maiores, & antiquiores fuerunt, & ea dixerunt, quæ veriora videantur: quando Cicero vel hic dicat, se Repub. recuperata, iudiciisq. constitutis ad causas adiisse, & hanc causam publicam dixisse: & in oratione ipsa pro Sex. Roscio scribat, illum primum, post iudicia constituta, in iudicium adductum fuisse. at verisimile mihi non videtur, in tantis sceleribus nullum iudicium publicum intra biennium factum fuisse. nam si quis diligenter ratiocinetur, inueniat duos ferè annos inter illud tempus, quo Sylla Dictator est factus, & illud, quo Gellius hanc causam Ciceronem dixisse credit. Quòd si rationes hasce, biennium, de quo paulo post dicetur, Fenestellam, & Quintilianum sequemur, credemus, hanc causam dictam M. Tullio Decula, Cn. Cornelio Dolabella Coss. & ita fatum quoddam fuisse, vt M. Tullius M. Tullio Consule primam causam publicam dixerit. Nam priuatas, vt supra patuit, ante dixerat, neque tamen ante causam P. Quintii dixerat, vt putat Gellius: quam neque primam inter priuatas, neque ante Roscii causam dixit. Nam, quod olim etiam in Quæstura retulimus, se alias causas prius egisse, in ipsa oratione pro Quintio hisce verbis ostendit: Quod mihi consueuit in cæteris causis esse adiumento, id quoque in hac causa deficit. Item ex eadem oratione ita colliges: Ante diem IIII. Cal. Febr. Quintius in Galliam proficiscitur Scipione, & Norbano Coss. Deinde quum à Tribunis plebis esset certum auxilium petitum, ita disceditur, vt Idib. Septemb. P. Quintium sisti Sex. Alphenus promitteret. Venit Romam Quintius, vadimonium sistit. Næuius annum, & sex menses nihil petit, quiescit. & infra in eadem oratione: iacet res in controuersiis, isto calumniante, biennium. Quòd si res illa iacuit in controuersiis biennium post Id. Septemb. Scipione, & Norbano Coss. certe non potuit dici ante Id. Septemb. Sylla, & Metello Coss. id est ante finem propemodum Consulatus illorum, quibus Consulibus Gell. existimat causam Roscii dictam fuisse anno post, quàm pro Quintio dixerat: quod quàm falsum sit, apparet,

appareat, & eo magis, quòd oratio pro Quintio videtur dicta, quum iam Sylla vel esset mortuus, vel certe Dictaturam deposuisset. Sic enim in ea scriptum est: emisti bona Sex. Alpheni L. Sylla Dictatore vendente. Non dixisset, opinor, hoc Cicero Sylla viuo, ne illum offenderet: aut, si fuisset adhuc Dictator, ita non esset locutus; quasi amplius non esset. Quæ quidem omnia quum ita habeant, oratio pro Sex. Roscio fuit omnibus præponenda: sed librarii Gellium, & Eusebium, qui grauius hac in re peccant, secuti, sic orationes illas collocarunt. Nondum vero Cicero, quum pro Sex. Roscio dixit, ad Rempub. accesserat, vt in ipsa oratione ipse testatur. TANTVM COMMENDATIONIS HABVIT, magnis enim clamoribus illa de supplicio parricidarum dixit, vt in Oratore, & apud Quintilianum libro duodecimo capite sexto leges. NON VLLA ESSET, nulla esset causa. DEINCEPS INDE, sic in principio huius dialogi, postea deinceps: quòd alterum significat ordinem, alterum tempus, vt ἐφεξῆς. MVLTAE, multæ causæ sunt à nobis dictæ. non est igitur statum Roma profectus, vt Plutarchus existimat. ET TANQVAM, aliter etiam quam: sed placet legere vel, vt est descriptum, & tanquam: vel, etiámque.

Nunc quoniam totum me non næuo aliquo, aut crepundiis, sed corpore omni videris velle cognoscere, complectar nonnulla etiam, quæ fortasse videantur minus necessaria. Erat eo tempore in nobis summa gracilitas & infirmitas corporis, procerum & tenue collum: qui habitus, & quæ figura non procul abesse putatur à vitæ periculo, si accedit labor, & laterum magna contentio. eóque magis hoc eos, quibus eram charus, commouebat, quòd omnia sine remißione, sine varietate, vi summa vocis, & totius corporis contentione dicebam. itaque cum me & amici, & medici hortarentur, vt causas agere desisterem; quoduis potius periculum mihi adeundum, quàm à sperata dicendi gloria discedendum putaui. sed cum censerem, remißione & moderatione vocis, & commutato genere dicendi me & periculum vitare posse, & temperatius dicere; vt consuetudinem dicendi mutarem, ea causa mihi in Asiam proficiscendi fuit. itaque cum essem biennium versatus in causis, & iam in foro celebratum meum nomen esset, Roma sum profectus. cum venissem Athenas, sex menses cum Antiocho veteris Academiæ nobilißimo & prudentißimo philosopho fui; studiúmque philosophiæ nunquam intermissum, à primáque adolescentia cultum, & semper auctum, hoc rursus summo autore & doctore renouaui. eodem tamen tempore Athenis apud Demetrium Syrum, veterem & non ignobilem dicendi magistrum, studiose exerceri solebam. post à me Asia tota peragrata est, cum summis quidem oratoribus, quibuscum exercebar ipsis lubentibus: quorum erat princeps Menippus Stratonicensis, meo iudicio tota Asia illis temporibus disertißimus: & si nihil habere molestiarum, nec ineptia-

rum, Atticorum est, hic orator in illis numerari recte potest. Asiduissime autem mecum fuit Dionysius Magnes, erat etiam Aeschylus Gnidius, Adramytenus Zenocles. hi tum in Asia rhetorum principes numerabantur. quibus non contentus, Rhodum veni, meque ad eundem, quem Romæ audiueram, Molonem applicaui, cum actorem in veris causis, scriptoremq. præstantem, tum in notandis animaduertendisque vitiis, & instituendo docendóque prudentissimum. is dedit operam, si modo id consequi potuit, vt nimis redundantes nos, & superfluentes iuuenili quadam dicendi impunitate & licentia reprimeret, & quasi extra ripas diffluentes coërceret. ita recepi me biennio post, non modo exercitatior, sed propè mutatus. nam & contentio nimia vocis reciderat, & quasi deferbuerat oratio, lateribúsque vires, & corporis mediocris habitus accesserat.

NAEVO, prouerbium est, è næuo cognoscere. est vero de fabulis sumptum, in quibus ἀναγνώρισις fit multis modis, vt in Arte poëtica docet Aristoteles, præsertim per signa, quorum τὰ μὲν ἐν τῷ σώματι, οἷον οὐλαί, & næuus, vt hic: τὰ δὲ ἐκτὸς, τὰ περιδέραια, & crepundia, vt hic addit Cicero. CREPVNDIIS, quibus agnoscuntur sæpe perditi, vt in Plauti Cistellaria puella crepundiis agnoscitur. GRACILITAS, ET INFIRMITAS CORPORIS, ἦν γὰρ ἰσχνὸς, καὶ ἄσαρκος, ἀῤῥωστίᾳ στομάχου μικρὰ, καὶ γλίσχρα μόγις, ὀψὲ τῆς ὥρας προσφερόμενος, vt ait Plutarchus. Porrò gracile corpus, infirmum est, vt Celsus libro secundo capite primo scribit, vt infirmitas hic ἐπιγιγνόμενος esse videatur. PVTATVR, à medicis. Celsus quidem quædam libro secundo capite primo, sed Galenus, & alii plura scribunt. quæ quidem nos omnia quum cæteris philosophis, & medicis, tum Ioanni Peregrino Merlo Corrigiensi, & Albicio Duliolæ Bononiensi hominibus doctissimis, & viris omnium, quos vnquam nos cognouerimus, optimis, exploranda, & explicanda relinquimus. LATERVM, quibus valentioribus opus sit oratori vehementi, vt ait in Oratore, & in Catone scribit item, munus oratoris esse non ingenii solum, sed laterum etiam, & virium. COMMOVEBAT, ἡ γὰρ φωνὴ, πολλὴ μὲν, καὶ ἀγαθὴ, σκληρὰ δὲ, καὶ ἄπλαστος: ὑπὸ δὲ τοῦ λόγου σφοδρότητα, καὶ πάθος ἔχοντος, ἀεὶ διὰ τῶν ἄνω τόνων ἐλαυνομένη, φόβον παρεῖχεν ὑπὲρ τοῦ σώματος, vt scribit Plutarchus. DESISTEREM, & ita periculum vitarem. PERICVLVM, periculum vitæ, paulo ante. EA CAVSA, non igitur δεδιὼς τὸν Σύλλαν, ἀπεδήμησεν, διασπείρας λόγον, ὡς τοῦ σώματος αὐτῷ θεραπείας δεομένου, vt ait Plutarchus, si re vera curatione indigebat. & si timuisset Syllam, & ob eam causam discessisset, nihil erat causæ, cur in hoc dialogo taceret, & in historia mentiretur. BIENNIVM, quo M. Tullius Decula, Cn. Cornelius Dolabella: L. Cornelius Sylla, & Q. Cæcilius Metellus Pius Consules fuerunt. Etsi biennium tantum tunc in causis est versatus, & tamen post causam Sex. Roscii multas causas, vt supra dictum est, egit, vix dubitationi locus relinquitur, quin orationem pro Sex. Roscio M. Tullio, & Cn. Dolabella Cōsulibus dixerit. SVM PROFECTVS, P. Seruilio, App. Claudio Coss. vt nos arbitramur. QVVM VENISSEM ATHENAS, ἀφικόμενος εἰς Ἀθήνας, vt ait Plutarchus. ANTIOCHO, Antiocho Ascalonita, de quo Plutarchus in Cicerone, & Strabo lib. decimo sexto scribunt. VETERIS ACADEMIAE, ἤδη γὰρ ἐξίστατο τῆς νέας λεγομένης ἀκαδημίας ὁ

Ἀντίοχος

ἀντίοχος, καὶ τὴν καρνεάδου στάσιν ἐγκαταλελοιπώς, εἴτε καμπτόμενος ὑπὸ τῆς ἐναργείας, καὶ τῶν αἰσθήσεων, εἴτε, ὥς φασιν ἔνιοι, φιλοτιμίᾳ τινὶ, καὶ διαφορᾷ πρὸς τοὺς κλειτομάχου, καὶ φίλωνος συνήθεις, τὸν στωϊκὸν ἐκ μεταβολῆς ἐθεράπευσε λόγον ἐν τοῖς πλείστοις, vt Plutarchus in Cicerone ſcribit. hinc libro primo Academicarum quæſtionum dicitur Antiochus in domum veterem è noua remigraſſe: de quo libro ſecundo Academicarum quæſtionum plura dicuntur. NOBILISSIMO, ET PRVDENTISSIMO PHILOSOPHO, politiſsimum, & acutiſsimum ſuæ memoriæ philoſophorum Cicero libro ſecundo Academicarum quæſtionum vocat. FVI, τῇ μὲν εὐροίᾳ τοῦ λόγου αὐτοῦ, καὶ χάριτι κηλούμενος, vt Plutarchus ait. CVLTVM, quum Philonem, & Diodotum, & alios audiuiſſem, ſupra, & in Oratore, vbi teſtatur domum ſuam doctiſsimis hominibus ſemper refertam fuiſſe. HOC, Antiocho. EODEM TAMEN TEMPORE, iiſdem tamen ſex menſibus. DEMETRIVM SYRVM, aliter Demetrium Syrium. DICENDI MAGISTRVM, Rhetorem. EXERCERI SOLEBAM, τὰς μελέτας διαπονῶν, præſertim vero ἐπεὶ σύλλας προσηγγέλθη τεθνηκώς, vt ait Plutarchus. POST, poſt ſex menſes. ASIA, hinc Aſianum quidam Ciceronem vocabant, quòd in Aſia fuiſſet, & dicendi genus Aſiaticum ſequeretur. Non enim defuerunt, qui Ciceronem vel adhuc viuum reprehenderent, vt tumidiorem, & Aſianum, & redundantem, & in repetitionibus nimium, & in ſalibus aliquando frigidum, & in compoſitione fractum, exultantem, ac penè viro molliorem, vt Quintilianus libro duodecimo capite decimo refert. Caluus eum tanquam ſolutum, & eneruem, Brutus tanquam fractum, & elumbem vocabant, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus oſtendit. Et quidam etiam mortuum non laudarunt, vt Quintilianus libro duodecimo capite primo, & decimo ſcribit. atque in illum nonnulli ſcripſerunt, vt Gallus Aſinius, & Largius Licinius, quod Gellius libro decimo ſeptimo capite primo refert: vt Didymus Chalcenterus, quod Amianus Marcellinus libro vigeſimo ſecundo teſtatur. MENIPPVS, Menippus Catocas appellatus, vt Strabo libro decimo quarto nobis eſt autor. STRATONICENSIS, ex Stratonice, quæ vrbs eſt Cariæ, vt Strabo libro decimo quarto, & Plinius libro quinto capite vigeſimo nono docent. hinc Plutarchus ait: μενίππῳ τῷ καρὶ συνεσχόλαζεν. NIHIL HABERE MOLESTIARVM, NEC INEPTIARVM, nec odioſe, nec inepte dicere, ſupra. ATTICORVM EST, vt putant quidam, ſupra. HIC, Menippus. IN ILLIS, Atticis. DIONYSIVS MAGNES, Dionyſius ex Magneſia vrbe Aeolica, ſiue ex populis, qui Magnetes appellantur: Strabonem libro decimo quarto lege. hunc Dionyſium Magnetem Plutarchus etiam nominat. AESCHYLVS GNIDIVS, hunc infra etiam ponit, ſed Plutarchus omittit. ADRAMYTENVS, ab oppido, de quo Plinius libro quinto capite trigeſimo meminit: ſed apud Plutarchum in Cicerone ſcribitur, ἀδραμυττηνὸς, apud Strabonem vero ἀδραμυττηνὸς, ſed quo pacto ſcribi debeat, Stephanus docet. ZENOCLES, aliter Xenocles, recte. nam græce ξενοκλῆς ſcribitur apud Plutarchum, & Strabonem lib. decimo tertio, vbi teſtatur hunc & pugilem, & oratorem fuiſſe, & pro Aſia in ſenatu dixiſſe. RHODVM VENI, hoc Ciceroni poſtea Laterenſis obiecit, vt in oratione pro Plancio videbis. QVEM ROMAE AVDIERAM, & quidem bis, ſupra. APPLICAVI, meque illi rurſus reformandum, ac velut recoquendum dedi, vt Quintilianus libro vndecimo capite ſexto refert. ACTOREM, actorem ſummum, ſupra. SCRIPTOREMQVE PRAESTANTEM, nam multa ſcripſit, vt libro tertio capite primo Quintilianus oſtendit. DIFFLVENTES, aliter diffluentem, male. diffluentes vero, quod in ſumma vbertate ineſſet luxuries quædam, quæ ſtylo depaſcenda

eſſet, vt de Sulpicio libro ſecundo de Oratore dixit. RECEPI ME, Romam redii M. Aemilio Mamerco, D. Iunio Bruto Coſſ. BIENNIO, cœpto quidem P. Seruilio, App. Claudio Coſſ. ſed finito M. Mamerco, & D. Bruto Coſſ. quum interim M. Lepidus, & Q. Catulus Conſules fuiſſent: quo tempore L. Sylla deceſsit, vt Liuius libro nonageſimo ſcripſit. Non igitur φύα οἱ αἰθύναις ἔτη κατέφυγον, vt Dion libro quadrageſimo ſexto calumniatur: nec triennium abfuit, vt ſcribit Euſebius. POST, poſtquam Roma ſum profectus. nam ſi dicas, poſtquam Athenis in Aſiam nauigaui, iam non biennium, ſed duodeuiginti menſes videatur abfuiſſe. MVTATVS, quòd dicendi conſuetudinem, & habitum corporis mutaſſem. Mutauit etiam poſtea iterum dicendi genus, vt lib. primo de Legibus oſtendit. NAM, εἰλω-λογία. CONTENTIO, qua dicebam, ſupra. RECIDERAT, remiſsione, & moderatione vocis, & commutato genere dicendi, vt fieri poſſe cenſueram, ſupra. QVASI, mollit tranſlationem ſequentem vt paulo duriorem. DEFERBVERAT ORATIO, quam prius nequaquam ſatis deferbuiſſe ſenſeramus, vt ait in Oratore. MEDIOCRIS HABITVS ACCESSERAT, aliter mediocres acceſſerant.

Duo tum excellebant oratores, qui me imitandi cupiditate incitarent, Cotta, & Hortenſius: quorum alter remiſſus & lenis, & propriis verbis cõprehendens ſolute & facile ſententiam: alter ornatus, acer, & non talis, qualem tu eum Brute iam defloreſcentem cognouiſti, ſed verborum & actionis genere commotior. itaque cum Hortenſio mihi magis arbitrabar rem eſſe, quòd & dicendi ardore eram propior, & ætate coniunctior. etenim videram in iiſdem cauſis, vt pro M. Canuleio, pro Cn. Dolabella conſulari, cum Cotta princeps adhibitus eſſet priores tamen agere partes Hortenſium. acrem enim oratorem, incenſum, & agentem, & canorum concurſus hominum, forique ſtrepitus deſiderat. vnum igitur annum, cum rediiſſemus ex Aſia, cauſas nobileis egimus, cum Quæſturam nos, Conſulatum Cotta, Aedilitatem peteret Hortenſius. interim me Quæſtorem Sicilienſis excepit annus: Cotta ex Conſulatu eſt profectus in Galliam: princeps & erat, & habebatur Hortenſius. cum autem anno poſt è Sicilia me recepiſſem, iam videbatur illud in me, quidquid eſſet, eſſe perfectum, & habere maturitatem quandam ſuam. Nimis multa videor de me, ipſe præſertim: ſed omni huic ſermoni propoſitum eſt, non vt ingenium & eloquentiam meam perſpicias, vnde longe abſum, ſed vt laborem & induſtriam. Cum igitur eſſem in plurimis cauſis, & in principibus patronis quinquennium ferè verſatus, tum in patrocinio Sicilienſi maxime in certamen veni deſignatus Aedilis cum deſignato Conſule Hortenſio.

COTTA, C. Cotta, ſupra. HORTENSIVS, Q. Hortenſius. ALTER, C. Cotta. REMISSVS, quippe qui contentionem omnem remiſerat, ſupra.

pra: SOLVTE, nam Cotta pure, ac solute dicebat, supra, sed nihil ample, in Oratore. ALTER, Hortensius. ORNATVS, quod vteretur genere dicendi Asiatico, quod est exornatum, infra. ACER, non multa tamen dicebat, in Oratore. EVM, Hortensium. DEFLORESCENTEM, ἀπανθοῦντα, opponit florescenti, vt appellauit supra. STAQVE, quum talis esset Hortensius. MAGIS, quàm cum C. Cotta. QVOD, αἰτιολογία. DICENDI ARDORE, contenttonibus, quibus summis vti solebam, vt libro primo de Legibus affirmat. PROPIOR, Hortensio, quàm Cottæ, qui remissus erat. CONIVNCTIOR, Hortensio, qui me octo annis maior erat, con iunctior ætate fui, quàm C. Cottæ, qui duodeuiginti annis me ipso maior erat, quum decẽ maior esset Hortensio, supra. ETENSM, αἰτιολογία, quòd Hortensius esset vehementior. IISDEM, non diuersis. Tunc enim posset aliquis dicere, hoc cognosci non potuisse. M. CANVLEIO, historia quærenda est. Canuleios quidem Liuius libro quarto fuisse plebeios ostendit. CN. DOLABELLA, Cn. Cornelio Dolabella, de quo vix equidem scio, quid statuam, quum scriptores inter se tam valde dissentiant, præsertim Asconius, qui ne sibi quidem constat, quòd nesciat explicare, quo pacto Verrina tertia dicatur, accusante Scauro, damnatus, quem dicant alii, Cæsare accusante, absolutum fuisse. Itaque duos Dolabellas tum fuisse putat, quorum alterà Cæsare sit accusatus, & absolutus: alter à Scauro accusatus, & condemnatus, quum esset Consularis, & triumphalis: sed quem Cæsar accusauit, Suetonius etiam Consularem, & triumphalem vocat. Ego vero fateor tum duos Dolabellas, & quidem eodem anno Consulem alterum, Prætorem alterum fuisse: & de Consule quidem constat ex Consulibus: de Prætore vero collegisses ex oratione pro Quintio, vbi dicitur Quintius in Galliam profectus Scipione, & Norbano Coss. ante diem IIII. Cal. Febr. & Idib. Septemb. Romam rediisse: & postea Næuius annum, & sex menses nihil petiisse: deinde à Cn. Dolabella Prætore nescio quid postulasse: quod apparet factum post tres menses illius anni, quo alter Cn. Dolabella, & M. Tullius Decula Consules fuerunt, & Cn. quidem Dolabellæ Consuli Cilicia prouincia Consularis Verrina tertia dicitur esse constituta: sed Cn. Dolabellæ Prætori Sicilia Prætoria data est, vt Asconius scribit. Potuit igitur fieri, vt reuersus vterque sit accusatus, Consularis à Scauro, quod ex Verrina tertia constat: Prætorius à Cæsare, quod dubium est, quum Suetonius, vt diximus, illum Consularem, & triumphalem vocet, & Plutarchus in Cæsare scribat ita: πολλαὶ δὲ τῶν ἑλλάδος τῶν πόλεων μαρτυρίας αὐτῷ παρέσχον. Quid enim Græciæ ciuitates in eum dicere potuissent, qui Siciliam prouinciam fuisset sortitus? Contrà multa fuerunt, quæ dicerent in eum, qui profectus est in Ciliciam, vt Athenis ex æde Mineruæ grande auri pondus ablatum, & alia, quæ Verrina tertia attinguntur. Quare fit, vt penè audeam affirmare, eundem Cn. Dolabellam Consularem, & triumphalem à Cæsare primum accusatum, & absolutum, deinde à Scauro accusatum, & damnatum fuisse. Sed rursus de tempore dubium: quando Suetonius scribit, composita seditione ciuili, quæ per M. Lepidum mota fuerat, Cæsarem accusasse, deinde Rhodum secessisse: Plutarchus vero putat, quum Rhodo rediisset, id fecisse: quod fortasse verisimilius videatur, quum dicat hic Cicero, se vidisse: quia post suum & ipse reditum videre potuerit. Verum quum Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus affirmet, Cæsarem vnum & viginti annos egisse, quum Dolabellam accusarat, qui legerit apud Suetonium, Cæsarem anno sexto & quinquagesimo periisse, facile per Consules colliget, Cæsarem P. Seruilio, App. Claudio Consulibus ante, quàm Ci-

cero Roma proficisceretur, accusasse: & ita Ciceroné videre potuisse. CONSVLARI, quippe qui Consul cum M. Tullio Decula an. ab V. C. sexcentesimo septuagesimo tertio fuerit. COTTA, C. Cotta. AGERE, quòd esset ornatus, & acer, paulo ante. ACREM, qualis erat Hortensius. ENIM, εἰρωνικῶς, quare Hortensius priores ageret partes. AGENTEM, sic actione vtentem, vt qui procul videat, in scena Roscium esse intelligat, vt supra dixit. DESIDERAT, sic supra, subsellia grandiorem, & pleniorem vocem desiderant. VNVM IGITVR ANNVM, Cn. Octauio, C. Curione Coss. CAVSAS NOBILEIS, quæ fuissent, sciremus, si nunc orationes extarent. QVAESTOREM, in primis factum, vt ait in oratione in Pisonem. Fuit vero Lilybetanus Quæstor, vt ipse significat in oratione pro Plancio, & Asconius scribit, & quidem Sex. Peduceo Prætore: quum tamen ipse dicat in oratione Post reditum in senatu, se M. Curii patri Quæstorem fuisse, fortasse quòd alter alteri successisset ante, quàm Cicero decederet: nisi forte prius Quæstor vrbanus fuit, præsertim quum Verrina septima dicat, se Quæstorem factum, & Quæsturam in prouincia Sicilia obtinuisse: & nos alios prius in Vrbe Quæstores fuisse, deinde in prouincias profectos legamus. Eam certe Quæsturam quum optime gessisset, ea spe decedebat, vt sibi populum Romanum vltro omnia delaturum putaret: sed ea spe deceptus, constituit postea semper Romæ manere, vt in oratione pro Plancio pluribus ipse refert, & quidem aliquanto aliter, quàm Plutarchus in vita. Illud addit in oratione pro Sylla, Antronium in Quæstura sibi collegam fuisse. EX CONSVLATV, quum adhuc esset in Consulatu, vt ex Prætura epistola vndecima libri decimi quinti ad Atticum, & libro primo de Legibus, & apud Cæsarem libro primo de Bello ciuili fortasse interpretari debemus: Paterculus certe libro secundo ita scribit: L. Lucullus ex Cos. Asiam sortitus est: at Lucullum tum Consulem fuisse libro nonagesimo quarto Liuius ostendit. Quare apud Paterculum, ex Cos. ex Consulatu interpretor, quod veteres ita scripserint: vnde multi postea, Exconsulem, vt puto, describebant: & inde factum credo, vt maiores nostri exconsules, expraetores, exquæstores, & alia huiuscemodi dixerint. Hic igitur apparet eodem anno Ciceronem in Siciliam, & C. Cottam in Galliam profectos esse: Quod si dicas, id post Cottæ Consulatum factum, poteris tu quidem verisimiliter interpretari, Cotta ipso, & Octauio Consulibus Ciceronem Quæstorem vrbanum, vt suspicati sumus, fuisse, posteáque L. Lucullo, M. Cotta Consulibus in Siciliam Quæstorem venisse: sed tunc quinquennium, quod sequitur, confici non poterit, nisi tu annum, quo reuersus ex Asia, causas nobiles egit, annis sequentibus adiungas. EST PROFECTVS IN GALLIAM, vt nos supra retulimus. PRINCEPS, in patronis, primas tenebat, infra. ERAT, nobis absentibus. HABEBATVR, hoc addit, quià multi solent esse, qui non habentur, vt contrà multi sæpe habentur, qui non sunt. ANNO POST, L. Lucullo, M. Cotta Coss. si modo rationem, quam diximus, sequimur. ILLVD, quod ad dicendi facultatem pertinebat. ESSE PERFECTVM, nam in Sicilia quoque Cicero dixerat, vt Plutarchus affirmat. MATVRITATEM, non talem, qualem postea etiam habuit, vt in principio huius dialogi dictum est. IPSE PRAESERTIM, quum dici soleat, te ipse laudas. OMNI HVIC SERMONI, huic parti sermonis, in qua de me dicendum est. PROPOSITVM EST, quum tu me Brute non ingenii prædicatorem esse voluisti, sed laboris mei, supra. VNDE LONGE ABSVM, hoc genus iactationis esse Quintilianus libro vndecimo capite primo putat, si se disertus imperitum vocet. LABOREM, supra. ESSEM, es-

sem,

ſem verſatus, *ὑπέστατο*. QVINQVENNIVM FERE, ſi numeres annos à Conſulibus Cotta, & Octauio, vt diximus, anni quatuor, & menſes ferè ſex inueniuntur: ſiquidem Cicero Cn. Pompeio, M. Craſſo Coſs. Non. Sext. Verrem cœpit accuſare, quum prius inquirendi cauſa totam Siciliam quinquaginta diebus obiiſſet, vt Verrina ſecunda patet. PATROCINIO SICILIENSI, patrocinio, quod pro Sicilia, rogatus, ita ſuſcepi, vt neque inſidiis à Verre terra, marique factis, terreri, neque numis corrumpi potuerim, Verrina prima, ſecunda, & tertia: & Verrem ſic accuſaui, vt illum nemo defendere auderet, Verrina tertia. Nobis enim pro familiari reo non reſpondit Hortenſius, in Oratore. Hortenſius enim adeo ſtupefactus eſt, vt rationem defenſionis omiſerit: & Verres adeo perculſus, vt ſua ſponte in exilium abierit, vt Aſconius ſcribit: in quo quidem exilio illum conſenuiſſe, donec à triumuiris poſt Ciceronis mortem proſcriptus periit, autor eſt Lactantius libro ſecundo capite quarto, & Seneca in ſuaſoria ſexta libri primi: quod Antonio Corinthiis ſe ceſſurum negaſſet, vt Plinius libro trigeſimo quarto capite ſecundo refert. Huic tamen Cicero exoratus à Vatinio neſcio quando dicitur affuiſſe, vt Seneca in ſuaſoria ſexta libri primi confirmat. DESIGNATVS, prior, vt ait in oratione in Piſonem: cum M. Ceſonio, vt Verrina ſecunda, & apud Aſconium leges, vt ego neſciam, an verum ſit, quod alii ſcribunt, C. Antonium Ciceronis in Aedilitate collegam fuiſſe: Id ego certe non memini me legere, nec ille duos collegas in Aedilitate potuit habere, niſi forte alter deceſſit. Illi fortaſſe ita ſunt ſuſpicati, quòd in oratione pro Muræna ita dicat: Antonii ludis commouebar: quaſi vero C. Antonius ludos facere non potuerit, niſi Ciceronis collega in Aedilitate fuerit. AEDILIS, Aedilis igitur fuit Cicero anno ſequenti Q. Hortenſio, & Q. Metello Coſs. & trinos ludos fecit, vt in oratione pro Muræna ſcribit: & tamen exiguum ſumptum pro amplitudine honorum, quos adeptus eſt, putabat, lib. ſecundo de Officiis. DESIGNATOS, cum Q. Cæcilio Metello Cretico, lege Aſconium. CONSVLE, vt fuit anno ſequenti.

Sed quoniam omnis hic ſermo noſter non ſolum enumerationem oratoriam, verum etiam præcepta quædam deſiderat; quid tanquam notandum, & animaduertendum ſit in Hortenſio, breuiter licet dicere. Nam is poſt Conſulatum (credo quòd videret ex conſularibus neminem eſſe ſecū comparandum, negligeret autem eos, qui Cōſules non fuiſſent) ſummum illud ſuum ſtudium remiſit, quo à puero fuerat incenſus, atque in omnium rerum abundantia voluit beatius, vt ipſe putabat, remiſsius certe viuere. primus, & ſecundus annus, & tertius tantum quaſi de picturæ veteris colore detraxerat, quantum non quiuis vnus ex populo, ſed exiſtimator doctus, & intelligens poſſet cognoſcere. longius autem procedens, & in cæteris eloquentiæ partibus, tum maxime in celeritate & continuatione verborum adhæreſcens, ſui diſsimilior videbatur fieri quotidie. Nos autem non deſiſtebamus, cum omni genere exercitationis, tum maxime ſtylo noſtrum illud, quod erat, augere, quantumcunque erat, atque vt multa omittam in hoc ſpatio, & in his poſt Aedilitatem

annis, & Prætor primus, & incredibili populari voluntate sum factus. nam cum propter assiduitatem in causis & industriam, tum propter exquisitius, & minime vulgare orationis genus animos hominum ad me dicendi nouitate conuerteram. nihil de me dicam: dicam de cæteris: quorum nemo erat, qui videretur exquisitius, quàm vulgus hominum, studuisse literis, quibus fons perfectæ eloquentiæ continetur; nemo, qui philosophiam complexus esset, matrem omnium bene factorum beneque dictorum; nemo, qui ius ciuile didicisset, rem ad priuatas causas, & ad oratoris prudentiam maxime necessariam; nemo, qui memoriam rerum Romanarum teneret, ex qua, si quando opus esset, ab inferis locupletissimos testes excitaret; nemo, qui breuiter arguteque incluso aduersario laxaret iudicum animos, atque à seueritate paulisper ad hilaritatem, risúmque traduceret; nemo, qui dilatare posset, atque à propria ac definita disputatione hominis, ac temporis, ad communem quæstionem vniuersi generis orationem traducere; nemo, qui delectandi gratia digredi parumper à causa, nemo, qui ad iracundiam magnopere iudicem, nemo, qui ad fletum posset adducere; nemo, qui animum eius, quod vnum est oratoris maxime proprium, quocunque res postularet, impelleret.

ENVMERATIONEM ORATORIAM, libenter legerem: enumerationem oratorum. PRAECEPTA, qualia multa sunt supra dicta. NAM, αἰτιολογία, quòd liceat notare. CONSVLARIBVS, vt Lucullo, Curione, Lentulis, Crasso, & Pompeio. COMPARANDVM, in eloquentia. EOS, vt me, & alios. SVMMVM, flagrantissimum, supra. FVERAT INCENSVS, sic, vt in nullo vnquam flagrantius studium viderim, supra. VOLVIT, quum esset admodum diues, vt supra diximus. PRIMVS, annus primus post ipsius Hortensii Consulatum L. Metello, Q. Marcio Coss. SECVNDVS ANNVS, C. Pisone, M. Glabrione Coss. TERTIVS, M. Lepido, L. Tullo Consulibus. PROCEDENS, Hortensius. CAETERIS, vt inuentione, dispositione, memoria, & actione. CELERITATE, ET CONTINVATIONE VERBORVM, quas elocutio complectitur. NON DESISTEBAMVS, dum cessabat Hortensius. EXERCITATIONIS, oratoriæ. STYLO, optimo, & præstantissimo dicendi effectore, ac magistro, libro primo de Oratore. NOSTRVM ILLVD, quod esse perfectum videbatur, supra. IN HIS POST AEDILITATEM ANNIS, duobus annis. nam qui Aedilis fuisset, post biennium erat annus Præturæ, epistola vigesima quinta libri decimi Familiarium: & Cicero suis annis magistratus est adeptus. PRAETOR, Prætor Cicero fuit M. Lepido, L. Tullo Coss. vt ait Asconius in interpretatione orationis pro Cornelio, quamuis postea dicat, illam orationem L. Cotta, L. Torquato Coss. à Cicerone Prætore dictam fuisse: sed dubium non est, quin Cicero biennio ante Consulatum Prætor fuerit, quum in oratione secunda contra Rullum sit ipse Consul loquatur: Vos mihi Prætori biennio ante Quirites hoc eodem in loco personam hanc imposuistis,

posuistis, vt quibuscunque rebus possem, Pompeii absentis dignitatem vobiscum vnà tuerer. Nam Prætor dixit orationem pro lege Manilia, quæ septem annis post L. Luculli Consulatum, id est M. Lepido, L. Tullo Coss. lata, vt Paterculus lib. secundo, & Dion lib. trigesimo sexto scribunt: quá lege Pompeius bello Mithridatico præfectus est, vt omnes penè historici testantur. Collegas habuit in Prætura Cicero C. Aquilium Gallum, vt in oratione pro Cluentio, & in Topicis ostendit: Q. Nasonem, M. Pletorium, C. Flaminium, C. Orchinium, Q. Voconium, quos in oratione pro Cluentio numerat. apparet enim sex hosce tunc Prætores fuisse, quum Cic. Prætor eam causam dixit: quo tempore Prætor etiam fuit P. Cassius, vt ait Asconius in interpretatione orationis pro Cornelio. Ita, si Cic. connumeres, Prætores octo illo anno reperiuntur, quot fieri solebant, vt ostendit in oratione in Pisonem, vbi ait, omnes Prætores de se legem promulgasse, præter vnum: & in oratione pro Milone illos septem fuisse scribit: in oratione Post reditum in senatu numerat. Quum igitur octo reperiantur, multi tamen putant etiam C. Antonium Cic. in Prætura collegam fuisse: quòd in oratione in toga candida Cicero cum C. Antonio ita loquatur: an oblitus es, te ex me, quũ Præturam peteremus, petisse, vt tibi primum locum concederem? & Q. frater in libro de Petitione Consulatus ita dicat, vt ostendat illum Ciceronis in petitione Præturæ competitorem fuisse. Quod si credimus illum tum repulsam non tulisse, sed Ciceronis collegam fuisse, necesse est, dicere, vel tum plures fuisse Prætores, vel aliquem ex iis, quos diximus, collegam non fuisse. Cicero certe Prætor præfuit quæstioni de pecuniis repetundis, vt apparet in oratione pro Cluentio: & C. Licinium Macrum, de quo supra diximus, condemnauit, & ex ea re magnum fructum cœpit, vt epistola tertia lib. primi ad Atticum ipse, & Plutarchus in vita scribunt: &, vt ait in oratione pro Muræna, tunc prouinciam recusauit. PRIMVS, sic in orationibus pro Lege Manilia, & in Pisonem: & primus ex octo, quot, vt diximus, fiebant: contra, quum duo Aediles fierent, se Aedilem priorem factum dixit in oratione in Pisonem. Primus igitur, primo loco factus: quem locum C. Antonius, vt retulimus, petebat, vt sibi concederet. certe Prætor primus hoc modo, non est Prætor vrbanus, vt multi putarunt. INCREDIBILI POPVLARI VOLVNTATE, centuriis cunctis, in oratione pro Lege Manilia; cunctis suffragiis in oratione in Pisonem. NAM, αἰτιολογία, quare Prætor ita factus. ASSIDVITATEM IN CAVSIS, nam Cicero propè quotidie dicebat. Vnde dixit in oratione pro Lege Manilia: facultatis est tantum, quantum homini vigilanti ex forensi vsu propè quotidiana exercitatio dicendi potuit afferre. EXQVISITIVS, magnificentius, quàm fuerat, genus dicendi, & ornatius, supra. NIHIL DE ME DICAM, ne arroganter dicere videar. DICAM DE CAETERIS, & de cæteris dicens, probabo, quod dixi, me nouum dicendi genus attulisse. Id vero doctè, & callide Cicero facit. nam, dum negat ea, quæ deinceps dicuntur, in superioribus fuisse, significat illa se primum vt noua, nec cognita prius attulisse. NEMO, repetitio. HOMINVM, quorum vel hodie multi literis student, vel vt latinè tantum intelligant, vel vt tabulas conficere possint: sed nullam adhibent rationem. STVDVISSE, vt ipse Cicero studuit, quod Plutarchus scribit: & Suetonius, ac Macrobius testatur illum iam grandem M. Antonii Gniphonis Grammatici ludum frequentasse. LITERIS, quarum studium profitentur ii, qui Grammatici vocantur, vt ait libro primo de Oratore. CONTINETVR, omnis enim loquendi elegantia expolitur scientia literarum, vt libro tertio de Oratore scribit. COMPLEXVS ESSET, vt ipse

Cicero complexus fuerat, qui Philosophiæ studium nunquam intermissum Athenis renouauit, supra. Est enim philosophia oratori necessaria, sed præsertim locus ille de vita, & moribus totus est oratori perdiscendus, vt libro primo de Oratore præcipitur. MATREM OMNIVM BENE FACTORVM, BENEQVE DICTORVM, laudandarum artium omnium procreatricem quandam, & quasi parentem libro primo de Oratore, & matrem item Tusculana prima vocat: sed alibi quoque sæpe Cicero philosophiam laudat. DIDICISSET, vt ipse Cicero didicerat, supra. Didicerat tamen etiam L. Crassus, & alii, vt supra demonstratum est, neque ius ciuile solum, sed res etiam alias, quas negat hic quenquam illorum didicisse: quod ego sic interpretor, nemo res istas didicerat, vt ipse postea didicit, id est perfecte, certe bene. NECESSARIAM, vt Lucius Crassus ostendit libro primo de Oratore. TENERET, vt oratorem tenere oportet, libro primo de Oratore: vtque Cicero ipse tenebat ita, vt ab eo historia postularetur, libro primo de Legibus. EXCITARET, vt Cicero in oratione pro Cælio Appium excitauit. BREVITER, ARGVTEQVE, dicto breui, & peracuto, quod est alterum è duobus facetiarum generibus, de quibus Iulius Cæsar libro secundo de Oratore disputat. LAXARET, vt ipse Cicero laxabat ita, vt olim Cato dixerit: Dii boni, quàm ridiculum Consulem habemus? TRADVCERET, vt ipse Cicero traducebat: qui, vt Macrobius libro secundo Saturnalium refert, L. Flaccum repetundarum reum ioci opportunitate de manifestißimis criminibus exemit. Et sanè Cicero in iocis, & facetiis sic excelluit, vt & facetißimus ipse fuerit, & de facetiis optime libro secundo de Oratore scripserit. Quin tam multa iocatus est, vt Q. frater, vel Tiro libertus, vel alius quispiam tres de Ciceronis ridiculis libros ediderit, vt Quintilianus libro sexto capite quarto refert. Nos eum Tironem fuisse credimus, quòd & Macrobius idem sentiat, & satis ex Asconii scriptis constet, eundem Tironem quatuor etiam libros de Ciceronis vita scripsisse. Ex illis vero ridiculis multa Quintilianus libro sexto capite quarto, Plutarchus in Ciceronis vita, & in Apophthegmatis, & Macrobius libro secundo Saturnalium collegerunt. atque Cicero ipse de ridiculis suis sæpe in epistolis ad Atticum, & Familiaribus meminit. DILATARE, orationem, & rem propositam. À PROPRIA, AC DEFINITA DISPVTATIONE HOMINIS, AC TEMPORIS, à controuersia, à causa, vt in Partionibus, & libris oratoriis sæpe vocat: à propriis personis, & temporibus, vt in Oratore loquitur: ἀπὸ τῆς ὑποθέσεως, vt in Topicis ait. AD COMMVNEM QVAESTIONEM VNIVERSI GENERIS, ad consultationem, vt in Partitionibus, & lib. tertio de Oratore vocat, πρὸς τὴν θέσιν, vt in Topicis, & in Oratore loquitur. Tu Quintil. lib. tertio cap. quinto lege. TRADVCERE, vt ipse Cic. sæpe traducebat, vt in oratione pro Milone, an insidiatorem liceat interficere, vide Quintil. lib. tertio cap. quinto. DELECTANDI GRATIA, vide supra de Ser. Galba. DIGREDI, vt Cicero digrediebatur, vt Quintilianus libro quarto cap. tertio docet. AD IRACVNDIAM, nam faciendum, vt iudex irascatur, vt ait in Oratore, quod in Verrinis facit Cicero quum ferè semper, tum præsertim, quum supplicia, quibus Verres ciues Romanos afficiebat, modo non ante oculos iudicum ponit. AD FLETVM, faciendum est enim, vt iudex fleat, doleat: quod fecit Cicero, quum plangore, & lamentatione forum compleuit, vt in Oratore scribit. EIVS, iudicis. MAXIME PROPRIVM, officium partitione tertium, genere maximum, supra. IMPELLERET, iudicem commoueret, supra: quod faciebat Cicero præsertim in perorationibus, supra, & in Oratore.

Itaque

Itaque cum iam penè euanuiſſet Hortenſius ; & ego anno meo, ſexto autem poſt illum Conſulem Conſul factus eſſem; reuocare ſe ad induſtriam cœpit; ne, cum pares honore eſſemus, aliqua re ſuperiores videremur. ſic duodecim poſt meum Conſulatum annos in maximis cauſis, cum ego mihi illum, ſibi me ille anteferret, coniunctiſsime verſati ſumus : Conſulatúſque meus, qui illum primo leuiter perſtrinxerat, idem nos rerum mearum geſtarum, quas ille admirabatur, laude coniunxerat. maxime vero perſpecta eſt vtriuſque noſtrum exercitatio paulo ante, quàm perterritum armis hoc ſtudium Brute noſtrum conticuit ſubito, & obmutuit; cum lege Pompeia ternis horis ad dicendum datis, ad cauſas ſimillimas inter ſe, vel potius eaſdem noui veniebamus quotidie. quibus quidem cauſis tu etiam Brute præſto fuiſti, complureiſque & nobiſcum, & ſolus egiſti : vt qui non ſatis diu vixerit Hortenſius, tamen hunc curſum confecerit. annis ante decem cauſas agere cœpit, quàm tu es natus : idem quarto & ſexageſimo anno perpaucis ante mortem diebus vnà tecum ſocerum tuum defendit Appium. Dicendi autem genus quod fuerit in vtroque, orationes vtriuſque etiam poſteris noſtris indicabunt.

EVANVISSET, poſt Conſulatum, ſupra: & euanuiſſet, quod ad dicendi facultatem pertinet.. ANNO MEO, ſic in oratione ſecunda contra Rullum, id eſt ætatis anno quadrageſimo tertio : quo quidem anno Romanis legibus, vt Philippica quinta dicitur, ætas erat Conſularis. SEXTO, ſi tamen annum alterutrius Conſulatus adnumeres. ILLVM, Hortenſium. CONSVL FACTVS ESSEM, quód ante Terentiæ vxori fuerat ſignificatum. nam quum illa, poſt peractum ſacrificium, libare vellet, in cinere viſa eſt flamma : quod ſignificauit eius maritum eo anno futurum Conſulem, vt ipſe in ſuo teſtatur poëmate : quò reſpiciens poëta in Bucolicis dixit : aſpice, corripuit tremulis altaria flammis ſponte ſua, dum ferre moror, cinis ipſe. In petitione Conſulatus ſex competitores habuit, P. Galbam, L. Catilinam, C. Antonium, L. Caſsium, Q. Cornificium, & C. Sacerdotem, quos omnes Aſconius in interpretatione orationis in toga candida ponit, & Q. frater in libro de Petitione Conſulatus aliquot enumerat, quos etiam libro primo ad Atticum, & in oratione pro Muræna videbis : ſed Ciceronem cuncta Italia, omnes ordines, vniuerſa ciuitas non prius tabella, quàm voce priorem Conſulem declarauit, vt in orationibus contra Rullum, & Piſonem refert. Calendis igitur Ian. Conſulatum quum iniiſſet, ſenatum, & bonos omnes legis agrariæ, maximarúmque largitionum metu liberauit, vt in iiſdem orationibus oſtendit. & ita fundamenta iacta ſunt ex Cal. Ian. confirmandi ſenatus, vt ait libro primo Familiarium : quibus de rebus ſcripſit orationes contra Rullum : quarum vna eſt in ſenatu Cal. Ian. altera ad populum de Lege agraria, vt epiſtola prima libri ſecundi ad Atticum refert : vbi tertiam de Othone ponit : quam Cicero quum

dixisset, L. Roscio theatralis seditionis autori leges ignouerunt, notatásque sedes ignominiæ discrimine æquo animo tulerunt, vt Plinius libro septimo capite trigesimo scribit. hinc in oratione pro Muræna ita legitur: L. Otho vir fortis, meus necessarius, equestri ordini restituit non solum dignitatem, sed etiam voluptatem: Itaque lex hæc, quæ ad ludos pertinet, est omnium gratissima: quòd honestissimo ordini cum splendore fructus quoq. iucunditatis est restitutus. L. enim Roscius Otho Tribunus plebis legem tulit, vt equitibus Romanis in theatro quatuordecim gradus proximi assignarentur, vt Liuius libro nonagesimo nono scripsit: eam verò legem tulit Roscius L. Metello, Q. Marcio Consulibus, certe biennio ante Ciceronem Prætorem, vt ostendit Asconius in interpretatione orationis pro Cornelio: vbi tamen male Consul legitur, quum Tribunus plebis eam legem, vt diximus, tulerit, nec Roscius Consul vnquam, quod ego sciam, fuerit: sed neque Prætor erat, quamuis à Plutarcho στρατηγὸς in Ciceronis vita dicatur, vbi rem pluribus verbis scribit, sed M. Othonem male vocat, quem L. Roscium Othonem scribant omnes, à quo lex Roscia sit dicta: qua, præterea, quæ diximus, decoctoribus certus locus erat constitutus, vt Philippica secunda demonstratur. Mittimus hic, quod interpretes Horatii dicunt, eadem lege Roscia cautum fuisse, vt proximis ab orchestra quatuordecim gradibus spectarent, quibus census esset quadringentorũ sestertiorum: quod putemus equites significari, quibus eum censum fuisse sciamus. Idem Cicero Consul in C. Rabirio perduellionis reo X L. annis ante se Consulem interpositam senatus autoritatem sustinuit contra inuidiam, atque defendit, vt ait in oratione in Pisonem. Oratio igitur pro Rabirio epistola prima libri secundi ad Atticum quarta Consularis appellatur. In qua quidem causa ius omne retinendæ maiestatis continebatur, vt ait in Oratore: qua de re plura Suetonius in Cæsare, & Dion libro trigesimo septimo scribunt, quamuis Dion de numero annorum à Cicerone dissentiat: quum dicat, triginta sex annos tantum fuisse, vt re vera fuerunt inter C. Marii, & L. Valerii, atque Ciceronis, & Antonii Consulatus: sed, vt ait Asconius, à Cicerone summatim tempus est comprehensum perinde, ac si dixisset, propè X L. annis. Hinc Labienus criminabatur, iudicium perduellionis à Cic. sublatum fuisse, vt ait in oratione pro Rabirio. Idem Cicero Consul adolescentes bonos, & fortes, sed vsos ea conditione fortunæ, vt, si essent magistratus adepti, Reipub. statum conuulsuri viderentur, suis inimicitiis, nulla senatus mala gratia, comitiorum ratione priuauit, vt in oratione in Pisonem refert: qua de re Quintilianus ita libro vndecimo capite primo scribit: mollienda est in plerisque alio colore asperitas orationis, vt Cicero de proscriptorum liberis fecit: quid enim crudelius, quàm homines honestis parentibus, ac maioribus natos à Repub. submoueri? Itaque durum id esse summus ille tractandorum animorum artifex confitetur, sed ita legibus Syllæ cohærere statum ciuitatis affirmat, vt iis solutis stare ipsa non posit. Orante igitur Cicerone, proscriptorum liberos honores petere puduit, vt Plinius libro septimo capite trigesimo loquitur. Quæ quidem oratio de proscriptorum filiis inscripta, epistola prima libri secundi ad Atticum quinta Consularis appellatur. Idem Consul C. Antonium collegam cupidum prouinciæ, multa in Republica molientem, patientia, atque obsequio suo mitigauit: & prouinciam Galliam senatus autoritate, exercitu, & pecunia instructam, & ornatam, quam cum Antonio communicauit, quòd ita existimabat tempora Reipub. ferre, in concione deposuit, reclamante populo Romano, vt ait in oratione in Pisonem.

Nam

Nam collegam suũ Antonium pactione prouinciæ perpulit, ne contra Remp. sentiret, vt Sallustius, & Plutarchus affirmant. Sortitus enim Macedoniam, permutauit, & Galliam accepit, & Macedoniam collegæ, quod lib. trigesimo septimo scribit Dion tradidit, vt illum mitigaret, quem cupiditatem suã nomine triumphi tegere, ac velare, vt ait in oratione in Pisoné, videbat. Quam quidem indulgentiam coniunctam cum summa custodia Reip. Romani laudarunt, vt in oratione pro Sestio scriptum est. Galliam igitur prouinciam Cicero postea in concione deposuit, vt in orationibus quarta in Catilinam, & pro Muræna dixit: & statim cœpit cogitare, quemadmodum eam Q. Metello Celeri traderet, vt etiam supra ex epistola secunda libri quinti Familiarium retulimus. atque oratio, qua prouinciam deposuit, sexta Consularis epistola prima libri secundi ad Atticum vocatur: septima, qua Catilinam emisit, cædem senatus, interitum vrbis non obscure, sed palàm molientem, vt in oratione in Pisonem refert: quam quidem rem Sallustius, Plutarchus, Appianus, & alii pluribus verbis persequuntur. Octaua Consularis oratio fuit, quam habuit ad populum postridie, quàm Catilina profugit: nona in concione, quo die Allobroges indicarunt: decima in senatu Non. Decemb. epistolam primam libri secundi ad Atticum lege. nam tela extremo mense Consulatus sui intenta iugulis ciuitatis, de coniuratorum nefariis manibus extorsit, & tandem faces iam accensas ad vrbis incendium comprehendit, protulit, extinxit, vt in oratione in Pisonem videbis. Quum vero de rebus hisce ad senatum retulisset, senatus censuit Non. Decemb. vt de coniuratis supplicium sumeretur. Id Cicero quum faciendum curasset, & reuerteretur, ἔζων, vt refert Plutarchus, ἴζωσαν. has vero Nonas Decembres Cicero sæpe vt libro primo, secundo, & decimo ad Atticum: libro primo Familiarium, & epistola decima septima ad M. Brutum celebrat. Tum Q. Catulus princeps senatus, & autor publici consilii, frequentissimo senatu parentem patriæ Ciceronem nominauit, vt etiam supra de Q. Catulo loquentes ex oratione in Pisonem retulimus. Hinc Iuuenalis satyra octaua dixit: Roma parentem, Roma patrem patriæ Ciceronem libera dixit: & quidem primum, vt Plinius libro septimo capite trigesimo scribit. L. etiam Gellius, vt in oratione in Pisonem refertur, Ciceroni ciuicam coronam deberi à Repub. dixit. Senatus vero, quod etiam supra diximus, eidem togato, non vt multis bene gestæ, sed vt nemini conseruatæ Reipub. singulari genere supplicationis Deorum immortalium templa patefecit: vt in orationibus tertia, & quarta in Catilinam, in Pisonem, pro Sylla, Philippica secunda, & decima quarta scriptum videbis. Quum vero in concione, abiens magistratu, dicere à Q. Metello Nepote Tribuno pleb. prohiberetur, quæ constituerat: quumque is illi tantummodo, vt iuraret, permitteret, sine vlla dubitatione iurauit, Remp. atque vrbem sua vnius opera esse saluam, vt in orationibus pro Sylla, & in Pisonem testatur: quod populus Rom. magna voce illum vere iurasse iurauit, vt epistola secunda libri quinti Familiarium refert. Quo quidem tempore is eius domum fuit è foro reditus, vt nemo, nisi, qui cum illo esset, ciuium esse in numero videretur, quod in oratione in Pisonem, & libro primo ad Atticum scribit. Consulatum igitur ita gessit, vt ea, quæ diximus, & alia multa fecerit, & multitudinem cum principibus, & equestrem ordinem cum senatu coniunxerit, vt in orationibus quarta in Catilinam, & in Pisonem, & epistola prima libri secundi ad Atticum potissimum testatur. VG OEPIT, Hortensius. PARES HONORE, quum iam vterque nostrum Quæstor, Aedilis, Prætor, & Consul fuisset. DVODECIM, tot enim numerantur à Consulatu Cic. ad

M. Marcellum, & Ser. Sulpicium Coss. si tamen illum annum comprehendas, quo Cicero in Ciliciam profectus est, vt libro quinto ad Atticum, & libro decimo quinto Familiarium refert. ANNOS, annos totos, quamuis circiter decem & septem menses exul abfuerit. CAVSIS, vt L. Flacci, P. Syllæ, & aliorum. ILLVM, Hortensium. ILLE, Hortensius. CONIVNCTISSIME VERSATI SVMVS, id in huius dialogi principio dictum est. ILLVM, Hortensium. PERSTRINXERAT, vt perstrinxerat omnes penè nobiles, qui Ciceroni aduersabantur, vt libro primo ad Atticum, apud Sallustium, & apud Asconium leges. GESTARVM, vt dictum est. ILLE, Hortensius. ADMIRABATVR, sic, vt nostras laudes in astra tolleret, epistola vigesima quinta lib. secundi ad Atticum. PERSPECTA EST, exercitati enim cognosci potuerunt illo anno iudiciali, cuius seueritatem inexercitati, vt Q. Arrius, ferre non potuerunt, supra. PAVLO ANTE, biennio ante. PERTERRITVM, præsertim C. Marcello, L. Lentulo Consulibus. ARMIS, quæ tum sumpta sunt, vt in principio dialogi dictum est. OBMVTVIT, sic eloquentia obmutuit, supra in principio. LEGE POMPEIA, lege, qnam Cn. Pompeius Magnus in tertio Consulatu, vt supra de iudiciali anno diximus, tulit: & primus adstrinxit, imposuítque veluti frenos eloquentiæ, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus loquitur. nam prius horas sex ad dicendum lex videtur in oratione pro Flacco dedisse. Nemo certe intra paucissimas horas perorare cogebatur, & liberæ comperendinationes erant, & modum dicendi sibi quisque sumebat, & numerus neque dierum, neque patronorum cauebatur, vt Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus affirmat. TERNIS HORIS, tribus horis, libro quarto de Finibus. DATIS, defensori. nam duæ tantum dabantur accusatori, vt supra diximus. Cicero vero duas omittit, quia qui tres dicit, duas etiam complectitur: vel quia ipse tunc tantum defendebat. Vnde Cato libro quarto de Finibus illum sic alloquitur: Ego te hac noua lege video eodem die accusatori respódere, & tribus horis perorare. NOVI VENIEBAMVS, quod facere non poterant inexercitati, vt Q. Arrius, supra. VT QVI, videtur vel interpretandum, quippe quũ, vt sit αἰτιολογία, quare Brutus solus egerit causas: vel legendum, vt cui, eodem propemodum sensu: vel, atqui, & statim, vixit, confecit, pro vixerit, confecerit. DECEM, quot numerantur à L. Crasso, & Q. Scæuola Coss. quo anno Q. Hortensius causas agere cœpisse supra dictus est, ad Cn. Carbonem, & L. Cinnam III. Coss. quo anno M. Brutus natus videtur. AGERE COEPIT, L. Crasso, Q. Scæuola Coss. supra. ES NATVS, Cn. Carbone, L. Cinna III. Coss. vt nos putamus. IDEM, Hortēsius. QVARTO, ET SEXAGESIMO ANNO, vt colliges, si numerabis á M. Balbo, & C. Catone Coss. quo anno Q. Hortensius natus videtur, ad L. Paulum, & C. Marcellum Coss. quo anno Q. ipse Hortensius est mortuus, vt supra diximus. Cicero quoq. ad quartum & sexagesimum annum peruenit, vt ex Consulibus collegimus, & Eusebius scribit, & Seneca in Suasoriis ostendit, quamuis etiam referat, quod Liuius scripsit, eum tres & sexaginta annos vixisse. PERPAVCIS ANTE MORTEM DIEBVS, paulo ante mortem, supra: quod cognoscitur epistola sexta, & decima tertia lib. octaui Famil. in quarum altera scribit Cælius Appium accusari, in altera Q. Hortensium animam agere: quam mortem Q. Serenus descripsit. VNA TECVM, tecum simul, supra: tecum, qui Appium defendisti, vt dictum est: & laudasti, vt Diomedes ostendit lib. primo. SOCERVM TVVM, supra. APPIVM, App. Claudium, supra. IN VTROQVE, nostrum. VTRIVSQVE, nostrum. INDICABVNT, vt hodie quoque Ciceronis orationes indicant, sed orationes Hortensii nō

extant,

extāt, quas tamen multas edidit, vt pro Messala, vt Cicero infra, & Valerius Max. lib. quinto cap. nono testantur: vt pro Verre vt Quintilianus ostendit lib. decimo capite primo: quamuis diceret melius, quàm scripsit Hortensius, vt ait in Oratore, & Quintilianus libro vndecimo capite tertio.

Sed si quærimus, cur adolescens magis floruerit dicendo, quàm senior Hortensius; causas reperiemus verissimas duas: primum, quòd genus erat orationis Asiaticum, adolescentiæ magis concessum, quàm senectuti. genera autem Asiaticæ dictionis duo sunt; vnum sententiosum, & argutum, sententiis non tam grauibus & seueris, quàm concinnis & venustis: qualis in historia Timæus, in dicendo autem pueris nobis Hierocles Alabandeus, magis etiam Menecles frater eius fuit, quorum vtriusque orationes sunt in primis, vt Asiatico in genere, laudabiles, aliud autem genus est, non tam sententiis frequentatum, quàm verbis volucre atque incitatum: quali est nunc Asia tota, nec flumine solum orationis, sed etiam exornato & faceto genere verborum: in quo fuit Aeschylus Gnidius, & meus æqualis Milesius Aeschines. in his erat admirabilis orationis cursus, ornata sententiarum concinnitas non erat. hæc autem, vt dixi, genera dicendi aptiora sunt adolescentibus, in senibus grauitatem non habent. itaque Hortensius vtroque genere florens, clamores faciebat adolescens. habebat enim & Meneclium illud studium crebrarum venustarumque sententiarum: in quibus, vt in illo Græco, sic in hoc erant quædam magis venustæ dulcesque sententiæ, quàm aut necessariæ, aut interdum vtiles: & erat oratio cum incitata & vibrans, tum etiam accurata & polita. non probantur hæc senibus. sæpe videbam cum irridentem, tum etiam irascentem & stomachantem Philippum: sed mirabantur adolescentes, multitudo mouebatur. erat excellens iudicio vulgi, & facile primas tenebat adolescens. etsi enim genus illud dicendi autoritatis habebat parum, tamen aptum esse ætati videbatur: & certe quòd & ingenii quædam forma lucebat, & exercitatione perfecta erat, verborumque adstricta comprehensio, summam hominum admirationem excitabat. sed cum iam honores, & illa senior autoritas grauius quiddam requireret, remanebat idem, nec decebat idem: quodque exercitationem studiumque dimiserat, quod in eo fuerat acerrimum, concinnitas illa crebritasque sententiarum pristina manebat, sed ea vestitu illo orationis, quo consueuerat, ornata non erat, hoc tibi ille Brute minus fortasse placuit, quàm placuisset, si illum flagrantem studio, & florentem facultate audire potuisses.

FLORVERIT, vnde florescentem supra dixit. SENIOR, quum tu Brute illum deflorescentem cognouisti, supra. DVAS, quarum altera statim dicitur, altera vero in illum locum differtur: quodque exercitationem, studiúmque dimiserat. GENVS ERAT ORATIONIS, in Hortensio, qui attulerat minime vulgare genus dicendi, supra. ASIATICVM, quo vsi sunt Asiatici oratores, qui supra redundantes appellantur: tu Quintilianum libro duodecimo cap. decimo lege. ADOLESCENTIAE MAGIS CONCESSVM, vt redundans, & fœcundum. Volo enim se efferat in adolescente fœcunditas, inquit Antonius lib. secundo de Oratore, in ea re Sulpicium commendans. Plura Quintilianus libro secundo capite quarto, & libro vndecimo capite primo scribit. SENECTVTI, cuius sermo debet esse decorus, quietus, & remissus, vt ait in Catone. TIMAEVS, supra. PVERIS NOBIS, quippe quum M. Antonius libro secundo de Oratore dicat, se fratres hosce Meneclem, & Hieroclem audiuisse. HIEROCLES, libro secundo de Oratore, & in Oratore. ALABANDEVS, aliter Alabandensis, vt libro secundo de Orat. ex Alabanda, ex qua tamen etiam ἀλαβανδεύς, vt Stephanus docet, deducitur. MENECLES, Molonis præceptor, vt Strabo lib. decimo quarto scribit. FRATER, vt lib. secundo de Oratore, in Orat. & apud Strabonem libro decimo quarto dicitur. LAVDABILES, quòd illi Asiaticorum Rhetorum principes fuerunt, vt ait in Oratore. AESCHYLVS GNIDIVS, supra. MEVS AEQVALIS, hinc cognoscitur, quòd Pompeium certe æqualem Ciceronis offendit, & in exilium missus est, vt Strabo libro decimo quarto refert. MILESIVS AESCHINES, ex Mileto Aeschines orator, cuius Strabo, & Laërtius meminerunt. ILLO GRAECO, Menecle. HOC, Hortensio. ORATIO, Hortensii. SAEPE VIDEBAM, αἰτιολογία, quòd hæc non probentur senibus. IRRIDENTEM, orationes Hortensii. PHILIPPVM, L. Philippum iam tum senem, vt supra diximus. ADOLESCENTES, quibus hoc dicendi genus placebat, vt adolescentiæ concessum, vt supra dictum est. ERAT EXCELLENS, Hortensius, vt etiam L. Crassus libro tertio de Oratore iudicauit. IVDICIO VVLGI, concludi potest ex disputatione, quæ facta est supra, ergo etiam intelligentis: nisi recorderis, quod addidit, præstat illo doctus auditor indocto, quod sæpe, quum oratores duo, aut plures populi iudicio probantur, quod dicendi genus optimum sit, intelligit. Probatur Hortensius, sed Cicero intelligit, quod genus dicendi sit optimum: hoc est, vulgus, & doctus Hortensium probant, sed doctus intelligit, in eo non esse genus optimum dicendi. PRIMAS TENEBAT, prin ceps & erat, & habebatur Hortensius, supra. hinc Asconius Hortensium principem in senatu propter nobilitatem, & in foro ob eloquentiam Regem causarum vocat: quòd in iudiciis eo tempore dominaretur, vt Verrina prima cognoscere licet. ET SI ENIM, αἰτιολογία, quare primas Hortensius teneret. GENVS ILLVD DICENDI, Asiaticum, quo Q. Hortensius vtebatur. AETATI, adolescentiæ, supra. INGENII, quod in Hortensio peracre fuisse libro tertio de Oratore dicitur: vnde Cicero sæpe illum ingeniosissimum vocat. LVCEBAT, in Hortensii oratione. EXERCITATIONE, qua vtebatur ante Consulatum, supra. COMPREHENSIO, περίοδος, in Oratore. ADMIRATIONEM, & clamores, supra. EXCITABAT, dichoreus. HONORES, quos Hortensius fuerat adeptus, supra. SENIOR AVTORITAS, vt senior oratio supra. QVIDDAM, quoddam genus dicendi. REMANEBAT IDEM, genus dicendi Asiaticum. NEC DECEBAT IDEM, nec decebat idem genus dicendi: quoniam alia ætas vt alios mores, sic aliud dicendi genus postulat: Itaque L. Crassus,

Craſſus, & ipſe Cicero genus dicendi mutarunt in ſenectute, vt ex libro primo de Oratore, & primo de Legibus intelliges. QVODQVE, è duabus cauſis ſupra poſitis hæc eſt altera, cur adoleſcens magis floruerit dicendo, quàm ſenior Hortenſius. DIMISERAT, remiſerat poſt Conſulatum, ſupra. EO, Hortenſio. ACERRIMVM, ſummum, flagrantiſsimum, ſupra. HOC, propter hoc. ILLE, Q. Hortenſius. FLAGRANTEM STVDIO, ſic, vt in nullo flagrantius ſtudium viderim, ſupra. FLORENTEM, floreſcentem, ſupra. FACVLTATE, qua fuit copioſus, ſupra. POTVISSES, per ætatem.

Tum Brutus, ego vero, inquit, & iſta, quæ dicis, video qualia ſint: & Hortenſium magnum oratorem ſemper putaui, maximéque probaui pro Meſſala dicentem, cum tu abfuiſti. Sic ferunt, inquam: idque declarat totidem, quot dixit, vt aiunt, ſcripta verbis oratio. ergo ille à Craſſo Conſule & Scæuola vſq. ad Paulum & Marcellum Coſs. floruit: nos in eodem curſu fuimus à Sylla Dictatore ad eóſdem ferè Conſules. ſic Q. Hortenſii vox extincta fato ſuo eſt, noſtra publico. Melius quæſo ominare, inquit Brutus. Sit ſanè vt vis, inquam; & id non tam mea cauſa, quàm tua: ſed fortunatus illius exitus, qui ea non vidit, cum fierent, quæ prouidit futura. ſæpe enim inter nos impendentes caſus defleuimus, cum belli ciuilis cauſas in priuatorum cupiditatibus incluſas, pacis ſpem à publico conſilio eſſe excluſam videremus. ſed illum videtur felicitas ipſius, qua ſemper eſt vſus, ab eis miſeriis, quæ conſecutæ ſunt, morte vindicaſſe. Nos autem Brute, quoniam poſt Hortenſii clariſsimi oratoris mortem orbæ eloquentiæ quaſi tutores relicti ſumus, domi teneamus eam ſeptam liberali cuſtodia, & hos ignotos atque impudentes procos repudiemus, tueamúrque vt adultam virginem caſte, & ab amatorum impetu, quantum poſſumus, prohibeamus. equidem etſi doleo me in vitam paulo ſerius tanquam in viam ingreſſum, prius, quàm confectum iter ſit, in hanc Reipub. noctem incidiſſe: tamen ea conſolatione ſuſtentor, quam tu mihi Brute adhibuiſti tuis ſuauiſsimis literis; quibus me forti animo eſſe oportere cenſebas, quòd ea geſsiſſem, quæ de me etiam me tacente ipſa loquerentur, mortuóque viuerent; quæ, ſi recte eſſet, ſalute Reipub. ſin ſecus, interitu ipſo teſtimonium meorum de Repub. conſiliorum darent.

MESSALA, M. Valerio Meſſala, qui cum Cn. Domitio Caluino Conſul an. ab V. C. ſeptingenteſimo primo magno ambitu factus fuit, vt lib. quarto ad Atticum cognoſces: & ob id poſt Conſulatum fuit accuſatus: qua de re ſic epiſtola duodecima libri quinti ad Atticum ſcribit: de Meſſala ad te ſtatim, vt audiui, de Gyaro dedi literas, & id ipſum conſilium noſtrum etiam ad Hortenſium: cui quidem valde συμπαθῶ. Ille verò primum fuit abſolu-

tus, deinde condemnatus, vt ex epistola secunda, & quarta libri octaui Familiarium facile cognosces. DICENTEM, quòd ipse Messala sororis esset filius: quem Hortensius habiturus erat hæredem, vt Valerius Maximus libro quinto capite nono refert: etsi Plutarchus in Catone scribit, ab eo Marciam, quam vxorem à Catone acceperat, hæredem relictam fuisse. ABFVISTI, in Ciliciam profectus, epistola duodecima libri quinti ad Atticum, & epistola secunda, & quarta libri octaui Familiarium. FERVNT, qui audiuerunt. AIVNT, qui audiuerunt. SCRIPTA, & edita, vt Valerius Maximus lib. quinto capite nono refert. ERGO, conclusio. ILLE, Hortensius. A CRASSO, aliter Crasso. CONSVLE, seiungit, opinor, quia prius Crassus decessit, vt ostendimus supra. SCAEVOLA, Q. Mucio Scæuola Pontifice, de quo diximus. Hortensius vero L. Crasso, Q. Scæuola Consulibus in foro primum dixit, supra. PAVLVM, ET MARCELLVM COSS. his enim Coss. est mortuus, supra. FLORVIT, supra. Fuit enim in patronorum numero annos quatuor, & quadraginta, supra. FVIMVS, annos circiter vnum, & triginta. A SYLLA DICTATORE, tunc enim pro Sex. Roscio dixit, vt ostendimus supra. EOSDEM, L. Paulum, & C. Marcellum. FERE, nam paucis mensibus ante Paulum, & Marcellum Consules Cicero dicere cessauit, in Ciliciam profectus Ser. Sulpicio, M. Marcello Coss. epistola vigesima prima libri quinti ad Atticum: vnde reuersus, incidit in ipsam flammam ciuilis discordiæ, vel potius belli, epistola decima libri decimi sexti Familiarium: postea fuit illud diuturnum silentium, quod in oratione pro Marcello nominat. CONSVLES, anno ab V.C. septingentesimo quarto. FATO SVO, lege librum de Fato: sua die, quæ stat cuique, vt ait Poëta: suo tempore, vt in principio dixit. NOSTRA, nostra vox extincta est. PVBLICO, publico fato: fato, quo Respub. extincta est. MELIVS QVAESO OMINARE, melius ominare: βέλτιον, vt olim dixit Sophocles, quod Plato, & Theon referunt: quod verbum Cicero in Catone vertit, Dii meliora, vel, dic meliora, vt in multis libris legitur: apud Valerium Maximum tamen libro quarto capite tertio legimus etiam, Dii meliora. SIT SANE, καλῶς ἔσω, bene fit: est enim potius εὐχή, quàm συγχώρησις. VT VIS, quando vis me melius ominari. MEA CAVSA, qui sum senex. TVA, qui es adolescens, & ita doctus, vt soleam tuam vicem dolere, qui non possis eloquentiam exercere, in principio. FORTVNATVS ILLIVS EXITVS, nam perpetua quadam felicitate vsus Hortensius cessit è vita suo tempore, vt in principio dictum est. EA, bellum ciuile, & quæ in bello ciuili sunt facta. NON VIDIT, iam mortuus, vt supra diximus. PROVIDIT, sua prudentia. vidit, prouidit, est προσαπόδοσις. SAEPE ENIM, αἰτιολογία, quòd ea prouiderit. DEFLEVIMVS, prouidentes, quæ postea sunt consecuta, quum essemus omnium consiliorum societate coniuncti, vt in principio dictum est. Cicero certe cuncta penè prædixit, vt supra retulimus. PRIVATORVM, certorum hominum, vt epistola decima libri decimi sexti Familiarium scripsit. PACIS SPEM, patrocinium pacis in principio dixit. EXCLVSAM, inclusas, exclusam, ἀντίθετον. ILLVM, Hortensium. QVA SEMPER EST VSVS, qua perpetua est vsus, vt dixit in principio, cui finis hic respondet. VINDICASSE, dichoteo enumerationem hanc oratorum absoluit. NOS AVTEM, παραίνεσις, qua, dialogo iam propè finito, Brutum vult hortari, & monere, sed se ipse admiscet, ne forte Brutus iniquo ferat animo, si apertius admoneatur. Imitatur vero Cicero suum Platonem, qui dialogos multos ita finit, vt Gorgiam, in cuius fine ad iustitiam cohortatur. HOS, præsertim qui se volunt Atticos appellari,

pellari, ſupra. IMPVDENTES, aliter imprudentes. AMATORVM, aliter armatorum. PAVLO SERIVS, octo annis poſt Hortenſium, ſupra. ITER, vitæ. HANC, in qua nunc verſamur. NOCTEM INCIDISSE, vt ſæpe incidunt viatores ante, quàm poſsint iter conficere. ab iis enim tranſlatio ſumpta eſt. SVSTENTOR, ex diuturna perturbatione totius valetudinis, tanquam ad aſpiciendam lucem reuocatus, vt in principio dixit. LITERIS, ex Aſia miſsis, ibidem. GESSISSEM, in Conſulatu potiſsimum, ſupra. QVAE DE ME, ETIAM ME TACENTE, IPSA LOQVERENTVR, ἀντίθετον. aliter quæ de me, etiam tacente, ipſa loquerentur. MORTVOQVE VIVERENT, ἀντίθετον. nam ſi ad memoriam operum tuorum Cicero reſpicis, ſemper victurus es, vt Seneca in Suaſoriis ait. & ſanè Cicero viuit, viuétque per omnem ſeculorum memoriam, vt Paterculus lib. ſecundo ſcribit, vbi Ciceronis mortem deplorat. QVAE, ἔλλειμμα. SI RECTE ESSET, ſi bene eſſet, ſi res bene haberet. SALVTE REIP. ipſa Reip. ſalute teſtimonium darent. aliter ſaluti Reip. male. SIN SECVS, ſin male eſſet: quod maluit ſignificare, quàm dicere, ne male ominaretur.

Sed in te intuens Brute doleo, cuius in adoleſcentiam, per medias laudes quaſi quadrigis vehentem, tranſuerſa incurrit miſera fortuna Reipub. hic me dolor tangit, hæc me cura ſolicitat, & hunc mecum, ſocium eiuſdem & amoris, & iudicii. tibi fauemus: te tua frui virtute cupimus: tibi optamus eam Rempub. in qua duorum generum ampliſsimorum renouare memoriam, atque augere poſsis. tuum enim forum, tuum erat illud curriculum: tu illuc veneras vnus, qui non linguam modo acuiſſes exercitatione dicendi, ſed & ipſam eloquentiam locupletauiſſes grauiorum artium inſtrumento, & iiſdem artibus decus omne virtutis cum ſumma eloquentiæ laude iunxiſſes. ex te duplex nos afficit ſolicitudo, quòd & ipſe Repub. careas, & illa te. tu tamen, etſi curſum ingenii tui Brute premit hæc importuna clades ciuitatis, contine te in tuis perennibus ſtudiis, & effice id, quod iam propemodum, vel planè potius effeceras, vt te eripias ex ea, quam ego congeſsi in hunc ſermonem, turba patronorum. nec enim decet, te ornatum vberrimis artibus, quas cum domo haurire non poſſes, accerſiuiſti ex vrbe ea, quæ domus eſt ſemper habita doctrinæ, numerari in vulgo patronorum. nam quid te exercuit Pammenes, vir longe eloquentiſsimus Græciæ, quid illa vetus Academia, atque eius hæres Ariſtus, hoſpes, & familiaris meus, ſi quidem ſimiles maioris partis oratorum futuri ſumus? non ne cernimus, vix ſingulis ætatibus binos oratores laudabiles conſtitiſſe? Galba fuit inter tot æquales vnus excellens; cui, quemadmodum accepimus, & Cato cedebat ſenior, & qui temporibus illis ætate inferiores fuerunt, Lepidus poſtea, deinde Carbo. nam Gracchi in concionibus multo faciliore, & liberiore genere dicendi: quorum ta-

men ipſorum ad ætatem laus eloquentiæ perfecta nondum fuit. Antonius, Craſſus, poſt Cotta, Sulpicius, Hortenſius. nihil dico amplius: tantum dico, ſi mihi accidiſſet, vt numerarer in multis,* ſi operoſa eſt concurſatio magis opportunorum. *

INTVENS, & quidem crebro, in principio. DOLEO, vicem tuam, in principio. ADOLESCENTIAM, de qua diximus in principio. QVASI QVADRIGIS VEHENTEM, quæ te veheret quaſi quadrigis: ex quibus prouerbia ſiunt, citis quadrigis, Iouis quadrigis. TANGIT, libentius, angit, legerem. HVNC, T. Pomponium Atticum. DVORVM GENERVM, duarum gentium, Iuniæ, ex qua natus es, vt conſtat: & Seruiliæ, ex qua nata eſt mater Seruilia, vt ſupra eſt dictum. Vnde Philippica ſecunda ita ſcripſit: Brutos ego impellerem, quorum vterque L. Bruti imaginem quotidie videret, alter etiam Ahalæ? is enim dictus eſt Seruilius Ahala: & Philippica decima: Brutus eſt noſter, quum ſua excellentiſsima virtute Reipub. natus, tum fato quodam paterni, materniq́ue generis, & nominis. Quin ego in ſcholio epiſtolæ vigeſimæ quartæ libri ſecundi ad Atticum ſum ſuſpicatus illum in gentem Seruiliam adoptatum fuiſſe, & ob id Philippica decima Q. Cæpionem vocari. RENOVARE, dicendi gloria. CVRRICVLVM, in principio. ILLVC, in forum. ARTIVM, quibus ornatus es, paulo poſt. NOS, me, & Atticum. TE ORNATVM, ſupra. ARTIBVS, exquiſita doctrina, in principio. VRBE EA, Athenis. DOMVS, domicilium enim ſtudiorum fuit Athenis, vt ait libro tertio de Oratore. PAMMENES, meminit in Oratore. ELOQVENTISSIMVS, vt Demoſthenis ſtudioſiſsimus, in Oratore. VETVS ACADEMIA, quam ſecutus es Brute, ſupra. EIVS, veteris Academiæ. HAERES, vt frater Antiochi, libro quinto de Finibus: qui fuit veteris Academiæ Philoſophus, ſupra. ARISTVS, te exercuit, quem frequenter audiuiſti, libro quinto de Finibus: quamuis idem Cicero Tuſculana quinta, & Plutarchus in Bruto Ariſtonem vocare videantur: ſed libro ſecundo Academicarum quæſtionum Ariſtum Antiochi fratrem, Ariſtonem vero amicum fuiſſe ſcribit. HOSPES, nam Cicero in Ciliciam proficiſcens, apud Ariſtum fuit, epiſtola decima libri quinti ad Atticum: reuertens, certe imperator apud Ariſtonem diuerſatus eſt, Tuſculana quinta. MAIORIS PARTIS, turbæ. NONNE CERNIMVS? cernimus: & quum cernamus, danda nobis eſt opera, vt in paucis numeremur. BINOS, vt L. Craſſum, & M. Antonium: Sulpicium, & Cottam. paucos, ſupra: ſingulos, lib. primo de Oratore. LAVDABILES, tolerabiles, libro primo de Oratore. CONSTITISSE, alii, extitiſſe, vt libro primo de Oratore. GALBA, Ser. Galba. atque Cicero, quamuis epilogum ſupra fecerit, hic tamen quandam ætatum ἀνακεφαλαίωσιν ita facit, vt in prima ætate Catonem, & Galbam: in ſecunda Lepidum: in tertia Carbonem: in quarta Craſſum, & Antonium: in quinta Sulpicium, & Cottam: in ſexta Hortenſium, excellentes conſtituat, nec tamen in ſingulis ætatibus binos ponat: quia vix binos dixerat laudabiles fuiſſe. Se vero in ſexta cum Hortenſio non aperte collocat, ſed ita loquitur, vt intelligi poſsit, id eum ſignificare voluiſſe. TOT, Lælium, Scipionem, Cottam, & alios, quos ſupra numerauit. CATO, M. Porcius Cato Cenſorius, ſupra. SENIOR, ipſo Galba, vt ſupra videre licet: vel cedebat ſenior, cedebat, quum iam ſenex eſſet, qui iuuenis fortaſſe non ceſsiſſet. LEPIDVS, M. Aemilius Lepidus Porcina, ſupra. CARBO, C. Papirius Carbo vir eloquentiſsimus ſupra.

ſupra vocatus. NAM, ἀπολογία, quare in hac ἀνακεφαλαιώσει Gracchos non ponat: vel hæc particula, nam, iungat, vt ſæpe facit. GRACCHI, Tib. & C. Sempronii Gracchi, ſupra. PERFECTA NONDVM FVIT, quæ poſtea perfecta fuit in Antonio, & Craſſo, vt ſupra Cicero putauit. ANTONIVS, M. Antonius, ſupra. CRASSVS, L. Craſſus, ſupra. COTTA, C. Cotta, ſupra. SVLPICIVS, P. Sulpicius. HORTENSIVS, Q. Hortenſius. NIHIL DICO AMPLIVS, voluit tamen dicere, vel ſignificare, ſe inter excellentes eſſe numerandum cum Hortenſio, ſed tacuit, ne arroganter de ſe loqui videretur: & eodem tempore indicauit, nihil amplius de oratoribus ſe dicturum eſſe, ſed finem dicendi eſſe facturum, vt ſtatim facit. TANTVM DICO, SI MIHI ACCIDISSET, VT NVMERARER IN MVLTIS, SI OPEROSA EST CONCVRSATIO MAGIS OPPORTVNORVM, hic multi multa deeſſe, aliqui aliquid, nonnulli nonnihil, omnes ferè locum mendoſum eſſe putant: nos, vt aliquid concedamus, multa tamen non credimus deeſſe: quum facta, & dicta ſint omnia, quibus dialogi texi, & finiri ſoleāt, & Cornelius Tacitus in dialogo de Oratoribus hanc extremam partē fuiſſe doceat. Fieri igitur poteſt, vt aliquod verbum deſit, aut, quæ ſunt hic verba, ita ſint mendoſa, vt ſenſus elici non poſſit: etſi videtur hoc modo elici poſſe tantum dico, ſi mihi accidiſſet, vt numerarer in multis, me non magni hoc ſtudium dicendi facturum fuiſſe, ſi tamen operoſa eſt concurſatio magis opportunorum ita, vt difficile ſit cognoſcere, qui ſint oratores magis opportuni: quum quiuis id poſsit intelligere, & ita iudicare, an ego in multis ſim numerandus, an inter paucos collocandus ἀποσιώπησις vero poſt verbum, multis, loco, & dedita facta eſt: ne, ſi rem totam protuliſſet, arroganter loqui videretur. Itaque reliquit nobis intelligendum, aut addendum, non magni facturum, aut tale quid. Quod autem pertineat ad illa verba: ſi operoſa, video etiam legi poſſe: etſi operoſa, vel, ſed operoſa, præſertim quum Cicero hac particula, ſed poſt ἀποσιώπησιν frequenter vtatur. Nos, quicquid diximus, Deo Opt. Max. acceptum referimus.

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO

Pag. 1	Verſ. 26	maxime dicimus	75	29	Hippodamo, qui
	47	quin utilitas	77	38	quòd nondum
2	16	ille utcunque	Rhetorica		
8	39	tam diu quàm licuit	78	34	reſpondit: ταμὶν
9	15	aliter doluiſſe, & eadem uox alias, ſæpius irrepſit pro aliter pag. 12. 7. 35. & 13 44. & 14 35. & 17. 11. & 19. 9. & 21. 5. 50. & 23 19. & 24. 21. 38. & 30. 21. & 45. 30. & 46. 30.	81	8	fontes uidere
			120	39	audeas oratorem
			122	51	luit complecti
			125	33	uerſus fecit
			129	41	Ephori Epheſii,
9	26	παρωνυχλῶσι	131	17	Clytum equo ad
	49	ſoleat euenire,	133	11	futura oſtẽdcrent
10	47	Tuſc. prima	134	5	quàm prænomen
11	18	VOCE, ſua, & aliorũ oratorum. ERVDITA, & ob id digna, quæ quum à Romanis, tum à Græcis, &c.	135	1	Tarquinius
			136	18	ſatis propriè
			137	40	expoſitum
			140	36	adoptantis prænomen habuiſſe,
12	19 egebat 24	egere Rempub.			
17	29	perlubenter		42	ut in Somnio
18	41	charis geſſerat	150	28	quũ dicat hoc loco
19	6	rei familiaris		47	in Galbam.
22	9	ὕστρον ἄρχιον	151	5	& Poſtumios ſcribi
25	5	Pompeii filiis,	182	8	gerere dicerentur.
	45	Tuſcul. prima	190	5	ſuos non nunquã ad
26	8	(ſi potes)	201	25	sp. F. M. N. Pilus. Hic
30	23	poterant	221	22	tertio ad Atticũ Brut.
35	27	in inſulis	232	42	affirmat
36	28	qua tandem ſpe	247	26	conſules fuerint
38	16	lib. primo de Orat.	248	31	& in his L. Beſtiam
	38	obſeſſos in Pylo	259	16	aut mimicus,
40	33	καὶ φίλαλον	261	6	utrunque
	51	comprehenſione rerum		7	iuris ciuilis
			265	50	huc congeramus
43	45	τεῖαν ἀποικία	267	31	gradus oratorũ vulgi
48	35	ut ipſe ſcribit	284	2	octauo de Ira teſtãtur:
52	18	uolui poſſit:	339	7	erit, hñ rõnem licere
	37	Lyſias Cephali	341	40	Plutarchus dicat illũ,
	44	eius ueræ ultra	354	15	tamen multo ma
54	5	Seruio Galba	355	6	de ambitu tulit
poſt 64	& 67	corrigatur numerus chartarum		27	ornatus eſſet,
			359	13	Aeliorum cognomen
69	37	quin ex Rhetris	374	39	ipſe ſit, ſic loq
70	2	Olympiade	399	1	à genibus tuis repul.
71	16	ſequitur, ponat.	401	37	PERVERTERAT,
72	25	cui poculũ trad.	435	31	queritur tamen
73	20	qui per mare	437	12	ſtatim

SCRIPTORES quorum testimonijs hisce comentarijs usus est Corradus, hi sunt.

Adamantius
Aelianus
Aemilius Probus
Alciatus
Alexander ab Alexandro
Alexand. Aphrodisiensis.
Amianus Marcellinus
Ammonius
Aphthonius
Appianus Alexand.
Appion Grammaticus
Aquila Romanus
Aratus
Aristides rhetor.
Aristoteles
Aristophanes
Asconius Pedianus
Athenaeus
D. Augustinus
Autor libelli de Viris Illust.
Autor Rhet. ad Herennium.
Baptista Fulgosius
Blondus Foroliuiensis.
Boëtius.
Cælius Rhodiginus
Cæsar
Caper
Cassiodorus
Censorinus
Charisius
Columella
Consulum series
Cornelius Celsus
Cornelius Fronto
Corn. Nepos.
Cornelius Tacitus
Cornutus de Nat. Deorum.
Dantes Aligerius
Demetrius Phalereus
Demosthenes
Digestorum auctores siue Iurisconsulti
Diodorus Siculus
Diogenes Laërtius
Diomedes
Dion Coccianus
Dionysius Halicarnasseus.
Donatus
Eusebius
Eutropius
Fabius Pictor
Fenestella
Florus
Fortunatianus
Frontinus
Galenus
Gellius
Geor. Gemistus Plethon.
Georg. Trapezuntius
Hermogenes
Herodotus
Hesiodus
Hesychius
D. Hieronymus
Hircius uel Oppius
Homerus
Horatius.
Interpres Aristophanis
Interpres Hermogenis
Interpres Homeri
Interpres Pindari
Ianus Parrhasius
Ioan. Tzetzes
Iosephus
Iouianus Pontanus
Isocrates
Iulius Maternus
Iulius Obsequens
Iulius Rufinianus
Iustinus
Iuuenalis
Lactantius Firmianus.
Laurentius Vallensis
P. Lentulus P. F.
Lilius Gyraldus
Liuius historicus
Lippus Brandolinus
Lucanus
D. Lucas
Lucianus
Lucretius
Lysias
Macrobius
Marcellinus rhetor
M. Ant. Antimachus
Marsilius Ficinus
Martialis
Martianus Capella
Nicolaus Perottus
Nonius Marcellus
Onosander
Oppius uel Hircius
Orosius
Orus.
Ouidius
Pausanias
Persius
Petrus Crinitus
Petrus Diaconus
Philostratus

Pindarus	Quintilianus	Tertullianus
Plato	Q. Cicero Frater	Theodorus Gaza
Platonius	Rodulph. Agricola	Theon Sophista
Plautus	Rufus	Theophrastus
Plinius in Hist. nat.	Sallustius	Thucydides
Plinius Iunior	Seneca	Tibullus
Plutarchus	Seruius	M.T. Cicero
Polemon.	Sext. Pompeius	Val. Maximus
Politianus	Silius Italicus	Valerius Probus
Polybius	Stephanus qui τὰ ἐθνικὰ	Velleius Paterculus
Pompeius Trogus.	scripsit.	Varro
Pomponius Iurecõsult.	Stobæus	Vegetius
Pomponius Mela	Strabo	Vibius Sequester
Porphyrio Grãmaticus.	Suetonius.	Victorinus Rhetor
Porphyrius philosoph.	Suidas.	Virgilius
Priscianus	Tatianus Syrus	Vitruuius
Proclus	Terentius comicus	Vlpianus Iureconsf.
Ptolemæus.	Terentius Scaurus.	Xenophon.

LOCORVM qui passim in Autoribus uel explicantur aut corriguntur, uel collatione aliorum illustrantur aut confutantur, Index.

AELIANI.43.94.126.130.
Alexandri ab Alexandro.45.
Appiani Alex.95.140.bis.151.169.202.243.248.257.292.337.338.385.392.395.405.408.
Aquilæ Romani.122.bis.
Aristophanis.36.45.168
Aristotelis,83.157.266,385.405.
Asconii.96.178.207.213.245.246.257.276.279.283.284.292.293.303.339.354.362.365 bis.384.390.et 391.397.405.427.441.444
Athenæi.44.130.416.
Autoris Ad Herena.lib.Primo 181.307
Secundo 50.306.307
Tertio.25.123.256.406
Quarto.61.314.255.311.313.122. bis 254.
Autoris de Viris Illust.96.97.102.110 bis.135.140.145.146.bis.148.149.bis.244.245.337.338
Boetij 260.265,266.505
Cæsaris.292.295.322.382.392.bis 393.394.395.399.401.410.442
Cassiodori,144.184.201.211.242.282
Catulli.366.397.
Q.Ciceronis.339.397.445
Columellæ.100.101
Corn.Taciti 76.400.411.434.441
Diogenis Laertij.36
Dionis hist.197.246.289.362.440 448
Dionysii Halicarn.48.112
Eusebii 112.135.437.440
Eutropij.109.155.182.183.197.245 246.247.333.385.410
Fenestellæ.99
Flori.95.145.148.153.159.183.235.337.338
Fortunatiani.364.
Frontini.96.142.209.320
A.Gellij.44.70.93.94.106.ter.121.122.129.133.137.145.153.158 179.182.204.247.276.279,299
380.436
Georgij Trapezuntij.157
Hirtij.161
Horatij.78.133.171.181.195.284 296.406.416.
Iani Parrhasii.105
Interpretis Aristophanis. 65.72
Isocratis.45.375
Iulij Obsequentis.201
Iustini,140
Laur.Vallensis.187.405
P.Lentuli P.F.394.395
Lippi Brandolini.298
T. Liuij. 92.94.97.102.105.112 bis.113.134.141.143.145.183.213.232.235.276.277.279.284.292.337.338.399
Lucani.135.389.392.395.& 396.408.409
Luciani.110.328
Macrobij.152.426
Marcellini rhetoris .119
Martialis.416.417
Orosii.95.110.145.159.183.202.366 338.385.410
Ouidij.72.92.98.99.302
Ex Pandectis 238.267
Paterculi.155.156.185.197.191.292.330.394.395.bis.442.
Philostrati.41.43.79.
Platonis.45.70.73.74.168
Platonij.64
Plauti.61
Plinij.49.95.110.126.148.153.154 bis.155.182.185.198.363.384.392.
Plinij Iunioris in epist.65.
Plutarchi.80.90.92.94.bis.98 99.101.112.115.127.140.146.150.151.156.157.159.160.193.197.203 243.246.257.284.292.337.341.363.365.395.366.406.408.426 432.435.438 bis.439.441.442.448.454
Polybij.90.95.100.bis.101
Pomponij Iurisconf.264
Porphyrionis.129
Quintiliani.14.32.35.77.85.119 122.143.168.193.255.256.266.271.286.298.316.326.327.330.364.377.388.400.405.406.411.bis 412.413.414.428.431.432.436.437.448
Rodol.Agricolæ.266.298
Scriptoris, qui Tabulas familiarum collegit.254.208
Sallustij.231.334
Senecæ.284.372.385.411.443
Silij.72.104.112.135
Seruij.99.133
Strabonis.189.197.247.bis.249 432
Suetonij 6.28.153.157.167.235.242 273.279.279.296.358.364.365.380.392.400.405.441.bis.
Suidæ.43.55.120.125.128
Theonis Sophistæ.430
Terentij.137
Tibulli.274
Thucydidis.71.79

M. TVLII. CIC.

De Inuentione libro Primo 83.106.157 sæpius 160
Secundo 100.101.159
Topicis 259.265
Partitionib..122.158.204.208.253.266.298
De Oratore ad Q.Frat.Primo 9.87.100.136.143.146.157.159.167.bis.168.170.189.255 259.260.261 266.272.275.276.281.283.306.307.314.323.365.404.419.430.453
Secundo 16.115.116.119.136.147.167 170.173.190.192.196.199.209.217.236.258.259.260.266.267.273.276.277.279.288.291.306.311.329.421.bis.424.452
Tertio 118.122.136.138.147 et 148.163.171.184.195.201.255.256.266.273.275.289.290.312.315.427.428.
Oratore ad Brut.49.64.65.74.78 85.118.122.bis 123.133.138.144.159.165.166.168.171.224.254.255.256 258.264.265.266.273.278.298.327.377.413.414.415.416.419.420.423.427.437.443.448.
De Opt. Gen. Orat.116.117.136.366.bis.226.282.298.ter.307.310 377.413.414.sæpius.416.bis.418 bis

Orationib.

Pro Quintio.267.289.428.436
Roscio Amerino.154.341.362.435
In Verrem 163.168.173.179.195.196.331.245.246.257.281.281.288 289.334.365.383.384.419.427.441.bis
Fonteio 273.422
Cæcina 267.307.308.
Lege Manilia 173.426.428.445.
Cluentio 71.175.445.
Contra Rullum prima 162.163.216.secunda 97.112.173.273.280 444
Rabirio 279.339
Rabirio Postumo 366

In Catilinam 199. 200.202.203. 362.373
Murena.99.113.155. 159. *bis*.160. 169.199.107.264.266. 268. 281. 282.364 *bis*. 443.445.448
P. Sylla.96.110.351.364. 383.387
Archia poëta.149.197
Post Reditũ 154.*bis*.323. 364. *bis* 387.393.*bis*.398 *bis*.399 442.445
Domo sua 4.92.95.*bis*.96.97.99. 110.142.153.167.175.180.184.191. 202.362.386.387.393 *bis*.403
Responsis.99.148.230.362 365.393. 394.363.365.386.387.391.398.399
Cn. Plancio.97.145.181.194.281. 282.442
Sestio 167.233 387.398.399.364 *bis*
In Vatinium 99.407
Calio 93.194.363.400. 446
De Prouinc. Consul.144.334.364. 382
Corn. Balbo 10.190.245.279.342. 366
In Pisonẽ 144.189.290. 363. 364. *bis* 374. 375. 387. 393. 394.398 442.445.448.449.
Milone 6.9.387.390.426
M. Marcello 13
Ligario 13.385
Deiotaro 385.13
Philipp.7.*bis* 26.66.87.110.151.163 200.202.363.384.392.407.456
Contra Sallust.112
Antequam iret 342

EPISTO. Familiar.

Libro primo 4.10.92.334
Secundo 5.7.274.321.328.387.388. 389.395.*bis* 394. 398. 400. 402. 407.408.*bis* 409
Tertio 5.*bis* 295.382. 387.388.379. *bis* 426
Quarto 142.267.368.369.454
Quinto 10.295.*bis* 362.*bis* 363.364. *ter*.365.385.409.410.449
Sexto 371.415
Septimo 276.283.411
Octauo 6. 384. 386.389.391.396. 400.*ter*.401.*sæpius* 403.405.*bis* 408. 426. 454
Nono 330.377
Decimo 395
XII. 5.386.394
XIII. 366.*bis* 382. 409
XIIII. 399. 434
XV. 368.*bis* 386.411. *bis* 419
XVI. 392.395.408

Epistolis ad Atticum

Primo 163.171.180.267. 276.339. 353.364.406.407.426.
Secũdo.6.163. 254.295.303.362.363 *bis* 391.407.*bis* 426.427.448.449
Tertio 110.275.364,*bis* 383
Quarto 25.142.293. 362. 365.391. *bis* 393.424
Quinto 5.269.366.368.386.393
Sexto 5.*bis* 5.6.*bis* 274.366. 386 453.456.
Septimo 13. 38. 377.386.391.395. 400
Octauo 295.391.392.*bis* 395.*bis*
Nono 29.394.400.428
Decimo 37.276.409.*bis*
XI. 394.426
XII. 18.65.110.120. 167.*bis*.283. 415.425.
XIII. 19.27 *bis* 151.385.425
XIIII. 27.209.424
XV. 413.418.419. 442
XVI. 163.293. *& alibi* 143. 187
Ad Brut. 388
Ad Q. Frat. libro primo 6.10. 366.391.394.426
Secundo 365.387.388.*bis*.389. 391. *ter* 393.399. 409
Tertio 366.*bis* 388.389.383.25. 119. 146.435
Academicis Quæst.100.*bis* 101. 151.183. 184.266. 316.424. 426 427.434.439.456
De Finibus 153. 154. 155. 383. 384. 435.456.
Tuscul. Quæst.92.134.137. *sæpius* 248.155.196.223.257.258.266.373. 389.414.418.434.456
De Nat. Deor.
Secundo 145.146.*bis*
Tertio 158
De Diuinat.119.133. *bis* 145.146. *bis* 154.187.245.289.390
De Legibus primo 120.137.190. 196.264.275.363. 379. 416.440 441.442.453.
Secundo 36.111.141.197. 390
Tertio 83.97.100.179.179.181.183. 191.197.*& alibi* 89. 142.167
De Officijs 116. 140.150.163.173. 199.200.232.236.242. 264.267. 268. 271. 272.275. 278.281.283. 288.312.331.333.334.374. 375.393. 419.436
Lælio de Amicitia 25. 70. 95. 142.145.146.154.156.158.173.187. 192.200.204
Catone de Senec.9.92.100.*bis*.101 107.134.140.141.142.144.289
Paradoxis 125
Sõn. Scipionis 110. 140.156
VARRONIS. 162.163.426
Virgilij.77. 172. 288. 373. 408. 447.
Val. Maximi.92.93.101. 140.141 246.148.153.163.167.168.155.169 183.193.197.198. 199.*ter*. 200. 201. 236. 257.299. 337. 394. 395. 405.454
Victorini Rhetoris. 136.

RERVM ET VERBORVM MEMORABI-lium in hisce Commentariis Index locupletissimus.

A

[illegible] 43
abesse & deesse 402. & 405
Abronem Apellis mirabantur Samij 131
Academia 221
Academia à Dipylo porta urbis Atheniensium quot stadijs distabat 222
Academia Mineruæ sacra 222
de Academia quid & in quo loco scribat Plutarchus 221
Academia unde dicta 222
Academiæ principes qui 221
Academici in utramque sententiam disputare solebant 222
Academici unde sunt appellati 222
Accia mater Augusti 193
Accius 343
L. Accius poeta 197
L. Accius poeta num ad Ciceronis tempora uenerit 198
Accius & poeta & historicus fuit 198
Accius poeta & historicus Pacuuio sene floruit 346
Accij error 132
Accium cur reprehendit Cicero 416
T. Accius Pisaurensis 396. bonus & disertus adolescens uocatus à Cicerone 397
accusatio Pisonis à Cicerone 394
accusationes Calui in Vatiniũ quales 411
Achæorum bellũ descripsit Liuius & Iustinus 172
Achæos prælio fudit Q. Metellus 153
Achæos deuicit L. Mummius 172. idem & Corinthum deleuit. ibidem
[illegible] 81
Achilles Bochius 22. & 60
aciei instruendi ratio 252
Acilius appellatus sapiens & quatenus 8.209
[illegible] *in Cæsare* 370
[illegible] *adipisci quid* 64
actio in dicendo dominatur 208
actio in gestum atque uocem diuiditur 254
actio menti congruens esse debet 255
actio pronunciatio ad Herennium uocatur 254
actio quæ præ se motum animi fert omnes mouet 256
actio tales oratores uideri facit, quales ipsi se uideri uolunt 254
actione M. Antonius excellebat 254
actores tam in scena quàm in foro dicuntur 216
actoribus tam fabularum quam causarum quid facto opus est 216
aculeos in animis auditorum relinquebat Pericles 62
acumen Hyperidi à Cicerone tributum 55
acutum, & subtile genus dicendi, idem Ciceroni 116
Additur. huius uocis usus quis 105
adolescentes olim discendi causa Athenas proficiscebantur 238
adoptati, nomen adoptantis habebant sæpe 16.359
aduersatiua particula Sed 191
aduocati officium 24 & 418
Adramytenus Zenocles 438-439
Aediles fabulas emebant & dabant 346. toga prætexta utebantur 387
Aedilis designatus quando Cicero 440-443
Aedilis fuit Hortensius 426
Aedilitas duplex 383
Aedilitatem inter & Præturam quodnam temporis interuallum 387
Aelij plebeij fuerunt 141
Aeliorum familia multos consules aluit 218
Aelius multas orationes scripsit 283. ipse nunquam orator fuit ibidem
Aelius T. Betutij Barri orationi, Cæpionis ore respondit 283. & 284
L. Aelium Cicero adolescens audire perstudiose solebat 315
L. Aelium imitatus est Varro 108
L. Aelius lege Varia pro C. Cota orationem scripsit 314
L. Aelius orationes scripsit pro alijs 315
P. Aelius 141
Q. Aelius Tubero 141
Q. Aelius Tubero Africanum auunculum laudare uolens, à C. Lælio orationem accepit 217. dies & noctes philosophiæ operam dedit 218. homo integerrimus & optimus ciuis 218. in nullo oratorũ numero fuit 216
Q. Aelius Tubero. L. Pauli nepos 216.217
Q. Aelius Tubero non bene scribebat, sed mediocriter dicebat 218. oratione fuit durus, horridus & incultus 218. quamobrem Prætura est deiectus 218. quamobrem honoribus maiorum respondere non potuit 216. quo tempore uixit 217
Q. Aelij Tuberonis patrem cũ M. Iunio Penno Consulem fuisse putat Corradus 218
Sex. Aelius 138
Sex. Aelius cur uetus iuris interpres à Cicerone uocetur 141. iuris ciuilis peritissimus 141. laudatur ab Ennio 141
Sex. Aelius Pætus Catus. 141. Consul Galliam prouinciam sortitus est. ibidem. Censuram præclare administrauit. ibid.
Aemilij quid & cuius cognomen 176
Aemilia familia unde orta 176
Aemilia gens Patritia fuit 207
L. Aemilius Paulus 149. quot filias habuit 217. quibus eas in matrimonium dedit. ibidem
L. Aemilium Paulum populi ulterioris Hispaniæ patronum unà cum C. Sulpicio sumpserunt 141

]

M. Aemilius Lepidus Porcina 421.422. cur Porcina dictus obscurum 176
Aemilius Lepidus, idem est, nec multum abest, quod hodie dicitur Canonicus regularis 176. infeliciter contra Vacceos pugnauit 176. idem cur condemnatus. ibidem. quando consul 174.176
M. Aemilius Lepidus, qui & Porcina dictus, quibus temporibus floruerit 172. et qualis orator uiam Aemiliam strauit 211
Aemilius quomodo scribendum. 176.
M. Aemilius Scaurus anno ab V. C. sexcentesimo trigesimo nono cum M. Caecilio Metello consul fuit. 207
M. Aemilius Scaurus Consularis à Cimbris captus, & interfectus. 211.
M. Aemilij Scauri, & M. Aurelij Scauri, praenomina, nomina & cognomina in Consulib. esse perturbata opinatur Corradus. 212
M. Aemilij Scauri seueritas. 209. eiusdem religio. ibid.
M. Aemilij Scauri testimonio quod in C. Memmium repetundarum reum dixit, non est creditum. 248
M. Aemilium Scaurum Augurem fuisse per Asconium demonstratur. 207
Aes Curionũ cui dabatur. 226
Aeschines. 55. 56. quam habuerit matrem. ibid. Demosthenis semper aduersatus. ibid. Falsae legationis accusatus à Demosthene 56
Aeschines exilio locum elegit Rhodum. 85
Aeschines qualis in dicẽdo. 414
Aeschinem mentitum saepe conuincit Demosthenes. 71
Aeschines uerba quaedam ut dura reprehendebat in Demosthene. 413
Aeschines Milesius. 451
Aeschines Socraticus. 421. septem dialogis Socratis mores descripsit. 421
Aeschylus Gnidius. 438
Aeschylus Gnidius quo genere orationis usus. 451
Aesopus & Roscius cur ad Hortensium causas agentem accesserint. 428
aestiua. 163
aetas. 66. & 135
aetates cur ab auro, argento, & aere appellatae ab Hesiodo. 60
Aetion pictor. 124.128
Aetion Rhoxanes & Alexãdri nuptias in tabula pictas in Olympia spectãdas detulit. 128
affectus quomodo sint mouendi li. 2. de Orat. praecipitur. 301
Africani dictum praeclarũ. 50
Africani dictum aliud: Utinam mihi collegam aut dedissetis, aut non dedissetis, de quo. 173
Africani filia minor nupsit Tib. Graccho. 144. & 145
Africani in dicendo grauitas laudata. 158
P. Africanus Gracchorũ fuit auus maternus. 230
L. Afranius Poeta. 280.282
Agamemnon cuius filius fuit. 82. cur Atridae a Poetis uocetur. ibid.
Agaristia Periclis mater. 73
Agatharcus celeriter pinxit. 126.
Agathoclem cur scriptis insectatus Timaeus Tauromenitanus. 115
in Agendo dicendoue quid maximopere cauendum. 340
ager publicus 248
Agesilaus eandem uestem hyeme & aetate gessit. 57
Agidis et Arati pugnam in capienda Pellena depinxit artificiose Timanthes. 127
Agnonis filius an fuerit Theramenes. 39.40
Agrariae leges quando latae. 191
agrariae legis & largitionum metu liberauit senatum & bonos omnes Cicero Cõsul. 447
agri uel arboris derelictae & incultae poena. 23
agrum male colere, censorium probrum est 23
ἀναλογία per comparationem siue similitudinem 309
Alabandensis fuit Apollonius Molon. 432
Albericus Longus Salentinus. 60
Albertus Lollius. 60
Albicius Duliola Bononiensis. 438
Albinum Pyrrhus uicit. 94.
Albinus, uide Posthumius. 149.151
A. Albinus M. Antonius Coss. 246
A. Albinus taxatus à Catone. 151
Sp. Albinus Consularis fuit cõdemnatus 133
Sp. Albinus, & Minucius Rufus Coss. anno. 644. ab V. C. 233
Sp. Albinus in Africam contra Iugurthã profectus, nihil dignum memoria gessit. 233
Spur. Albinus quis. 174
Sp. Albini orationes multae. 172
T. Albutius cur à Scaeuola accusatus. 189. Graecis literis & disciplinis fuit eruditus. 238. quum in Sardinia triumphasset Romae damnatus est. 238
Alciatus. 3
Alcibiades. 37
Alcibiades, & qui de eo scripserint. 39. Periclem habuit tutorem. ibid.
Alcmenam à se depictã Agrigentinis donauit Zeuxis. 125
Alebada & Pisistratidae inuitarunt Xerxem ad inferendum bellum Graeciae. 70
Alexander ab Alexandro falleur. 45
Alexander Aetolus Euripidis mortem carmine defleuit. 9
Alexander Maciolus. 60
Alexander Magnus à quo fingi uolebat. 423. frequentabat officinam Apellis. 130. idem ab alio quàm Apelle pingi se uetuit. ibid. hunc fulmen tenẽtem depinxit in templo Dianae Ephes. 131
Alexander Magnus quo aetatis anno mortuus. 410
Alexandrum pinxit Protogenes. 129. ut Deum colendum censuit Demades.
Alexander Varinus. 60
alliterationem quasi uocet Pontanus. 106.249
Allobroges. 198
Alouisius Lippomanus. in Epist. nuncup.

de

de Altercatione, tanquam oratoris necessaria, praecepta tradit Quintilianus. 272
ἀλυπίας artem professus est Antiphon. 79
ambiguorum complura sunt genera. 266
ambiguorum naturam norunt Dialectici. 266
ambitus à Rutilio Scaurus est postulatus. 207
amor plerunque inter aequales. 9
ἄμουσον, ἀγροδίαιτον ἀναφρόδιτον, uocauit L. Torquatum Hortensius. 428
Amphictyones. 127
amphoras ex onyche ostendit Lentulus. 399
ampliatio, & ampliandi signũ quod. 16
ampliatio certum numerum actionum non habuit 164
amplificatio per incrementum quomodo fiat. 8
amplificatio per incrementum quae Quintiliano. 81. quibus locis adhibenda. 157. & 158
Anadyomene Venus quo exemplari picta. 130
ἀναγνώσεως multis fit modis. 438
ἀνάγνωσις, πρὸς λέξεως ἐστὶ. 4;0
Anaxagores Clazomenius. 73
ἀγέλαστος dicitur fuisse. ibid.
Anaximenes Lampsacenus orator cum Alexandro etiam in bello fuit. 84
Andria Terentij quo tempore acta 142
Andriscum Pseudophilippum uicit Caecilius Metellus 153
Androgynum natum in foro Vessano quando 185
Andromachi filius fuit Timaeus Taurominitanus 115
ἄνοστον τρόπον, in Menelao uoluit esse Homerus 83
angor animi, & similes locutiones 55
L. Anicius Gallus, & Aniciana pyra. 417
Anien fluuius 89
Anienis amnis ripa ubi 86. 89
animi index oratio 174
animi motus in eloquente quales esse debent 87
Annales scripsit Hortẽsius 428
Annales uocati libri Ennij 105
anni sex à Consulatu Sylla & Pompeii ad Carbonem & Marium Coss. numerantur 341
Annibal uti uictoria nesciuit 18
Annij Plebej ordinis fuerunt 292
T. Annius Luscus 144. 149
T. Annius Milo Tribunus plebis 292
T. Annius Velina in causis priuatis tolerabilis orator 291. & 293
Annominatio 249
annos numerabant per consules Romani 417
ἀνταποδόσεις 223.
Antia familia qualis 181
Antigenidas discipulo frigide ad populum dicenti quid dixerit 297
Antigoni regis imaginem cur obliquã pinxerit Apelles 531
Antimachum Clarium legentem, omnes praeter Platonem reliquerunt 301
Antimachus Clarius est unus ex eorum numero, qui per excellentium poetae nominantur 302
Antimachus Clarius poeta 302 unde sic appellatus. ibidẽ. Thebaida scripsit 303. paulo senior Platone fuit 303.
Antiochus Ascalonita Academicus 438
Antiochum philosophũ Athenis audiuit Cicero 437
Antiocho de Stoicis & Peripateticis quid uidebatur 221.
Antiochus ueteris Academiae nobilissimus & prudentissimus philosophus fuit 221
Antipater rudis & simplex à Cicerone cur appellatus 190 Idem ab Adriano, Sallustio praefertur. ibidem
Antipatri dictum de Demade lepidum 59
Antiphon Rhamnusius 75. cum Socrate consuetudinem habuit, & eidem aduersatus est. 78. primus omnium orationẽ scripsit. ibid. ingeniosus fuit & Nestor est appellatus 79. Thucydidis magister fuit. 79. huius mors. ibidem
Antiphon de optimo arte interrogatus quid responderit Dionysio Tyranno 79
Antiphontem commẽdat Thucydides 79
antiquitas in arte dicendi non probatur 158
antiquitatis & historiae cognitio necessaria est oratori 354
Antistij plebeii ordinis fuerunt 342
Antistius 433
P. Antistius Carbonem & Pomponium in dicendi facultate superabat. 340. ueram causam agens est probatus. in eadem causa plura & acutiora quam Sulpicius dixit. ibidem Pompeij socer, tanquam Syllanus a Marianis fuit interfectus, idque Damasippo Praetore 341
P. Antistij in Tribunatu collega fuit Sulpicius 340. et 342
ἀντίφραστος φράσις ἐν τῷ ἀποδεικτικῷ 31
ἀντίθετον 572
M. Antius Briso 577
Antonius Augelius Bargaus 60
C. Antonius an Ciceroni in Aedilitate collega. 443. & an in Pratura 445
C. Antonium Ciceronis collegã accusauit Calius 400
C. Antonium collegam suum Cicero pactione prouincia perpulit 449
M. Antonij caput abscissum suis manibus Marius inter epulas per summam animi, ac uerborum insolentiam aliquandiu tenuit 258
M. Antonij caput positum fuit in Rostris 258
M. Antonij dicẽdi genus multo aptius iudicijs quam concionibus 278. dictum, quamobrẽ nullam unquam orationem scripsisset 258
M. Antonij & L. Crassi memoriam Cicero libris oratorijs immortalem reddidit 278
M. Antonij gestus motusque corporis in actione describitur 254. in Sex. Titium iocus 341. iudicium de L. Crasso 258
M. Antonij praeceptum 252
M. Antonij quando studiosus fuerit Calius 401

M. Antonij Triumuiri uitricus fuit P. Lentulus 352
M. Antonio alij parem esse dicebant, alij anteponebant Lucium Crassum 256
M. Antonio cur partes instituendi oratoris imposuit Cicero 252
in M. Antonio nulla erat meditationis suspicio 251. 252
M. Antonio omnia ueniebant in mentem 251. primas eloquētia patrum ætas tribuit 251
M. Antonium ab Antone Herculis filio descendisse multi sunt arbitrati 251
M. Antonium ante L. Crassum in colligendis oratoribus cur posuit Cicero 251
M. Antonium Cicero putat nullius rei, quæ quidē esset in his artibus, de quibus aliquid existimare ipse posset, rudem, aut ignarum fuisse 257. quæ quidem fuit opinio falsa ibidē
M. Antonium docuit longa uita, usus que rerum maximarum, ut teneret, quibus rebus animi hominum mouerentur 268
M. Antonius Antimachus Mantuanus 51. 60
Antoniorum gens plebeia fuit 251
M. Antonius 170
M. Antonius ait disertos se uidisse multos, eloquentem neminem 258. arbitrabatur nihil se ad iudicia, causasque amicorum, præter fidem, & ingenium afferre oportere 257. mirifica ad refellendum consuetudine utebatur. ibidem
M. Antonius, A'. Posthumius Albinus Coss. 340
M. Antonius Censor à M. Duronio de ambitu fuit postulatus 257. item quid illi dixit Mancia. ibidem. Censor in Cilicia fuit 257. item fuit legatus. ibidem 257. Censorius C. Norbanum Tribunum plebis defendit 277
M. Antonius, Cinna & Octauio Consulibus est interfectus 258
M. Antonius coniectura mouenda, aut sedanda suspicione, incredibilem uim habebat 256
Consul fuit cum A. Posthumio Albino an. ab V. C. sexcētesimo quinquagesimo quinto 257. deinde Proconsul in Ciliciam est profectus. ibidem. de ratione dicendi libellum scripsit 278. isque se inuito in hominum manus peruenit. ibid.
M. Antonius diligenter loquendi laude caruit 251. dissimulando probabiliorem populo suā orationem reddebat 252
M. Antonius & L. Crassus oratores maximi 250
M. Antonius & Q. Cassius Tribuni plebis quando & à quo Vrbe coacti sunt exire 395
M. Antonius facilis erat in causis recipiendis 317. flebile quiddam in quæstionibus habebat 255. imparatus semper aggredi ad dicendum uidebatur 251
M. Antonius in collocanda oratione Q. Catulo Deus uidebatur 252. in uerbis eligendis, & collocandis, & comprehensione deuinciendis nihil non ad rationem & tamquam ad artem dirigebat 251. literas Græcas sero & leuiter attigit 257
M. Antonius L. Crasso in causis nolebat succedere 257. L. Crasso triennio maior fuit 251. L. Crasso summa familiaritate fuit coniunctus, & consiliorum in Repub. socius 257
M. Antonius non dicebat, nisi prius rem penitus causamque cognouisset 252. non pede modo, sed genu etiam interdum terram tangebat 255
M. Antonius omnium eloquētissimus 257
M. Antonius Orator interfectus 430
M. Antonius Prætor, extra urbem cum præsidio fuit 257. Proconsul, in Ciliciam profectus est 283. quod inuenerat sic tractabat, ut, qui audiret, artem non cognosceret 252
M. Antonius, quos Asiaticos audiuerit 85
M. Antonius, quū M. Aquilium defenderet fleuisse dicitur 255. summa memoria fuit 231. uoce permanenti, uerum subrauca natura fuit 255
M. Antonius Triumuir quid præ se ferebat 251
M. Antonius quomodo in curionis potestate fuit 407. à quo fuerit augur factus 408. corpus uitrici sui ad sepulturā à Cicerone datum negabat 352
M. Antonij Cmphonis ludum frequentauit Cicero 445
P. Antronij insidias metuebat Cicero 358
Antronius in Quæstura Ciceroni collega fuit 442
P. Antronius qua re maxime in dicendi gloria probabilis extitit 357. quo in loco à Cicerone suis coloribus depingitur 358
Aonius Palearius 60
Apellas à nonnullis uocatus T. Flamininus 578
Apelles pictor 124. 129. 130. quid dixerit deesse maximis sui tēporis pictoribus 129. eiusdē in arte uenustas. ibid. quid idem iudicarit de Protogene. 130. Apellis & Protogenis cōgressus. ibid. Apellis comitas commendatur. ibid. quænam depinxerit 131
Apellis operum, quænam præstantissima iudicata 131
Apellis nomine philosophi aliquot fuerunt 132
Apollinares ludos primus fecit P. Cornelius Sulla 143
Apollinares ludos Prætores faciebant 393
Apollini ludos faciebat Prætor 143
Apollonius Malacus & Molo 85
Apollonius Molo an Rhodius 432
Apollonius qui Argonautas scripsit 85
Ἀποσιώπησις figura crebro usurpata à Cicerone in hoc libro 21
ἀεὶ [illegible] 32
Appianus fallitur 408
Appionis studium in corrigendis scriptis 3
Appij carmen à Panætio laudatum 111
Appium Censorem lege Scantinia postulauit Cælius 400

Appium

Appium excitauit Cicero 446
Appius Claudius nō modo ira-cundus sed iracundus fuit 292
Appius, & prænomen, & nomē interdum inuenitur 91.92
Appius suauis amicus Ciceronis. 388. Pompeium quare secutus 389
Appius, uide Claudius
Approbatio 251
ad Apsum contra Pompeium habuit castra Cæsar 399
Apuleia gens plebeij ordinis fuit 338
L. Apuleij Saturnini mors, & qui eum occidit 338
in L. Apuleio oratore, quæ maximè præclara fuerint 335
L. Apuleium Saturninum senatus à sua frumentaria procuratione amouit 337. ideoque ex dolore factus popularis 337
Aquilij unde dicti 267
Aquiliorum gens duplex 267
Aquilios Patricios fuisse demōstrat Corradus 267
C. Aquilius Gallus ab ingenij celeritate commendatus 86. Ciceronis Collega in Prætura & Seruij Sulpicij æqualis fuit 267.405
C. Aquilius Gallus Tribunus plebis 238
M. Aquilium auaritiæ criminibus, testimonijsque conuictum cur Romani liberauerunt 331
M. Aquilius Consul in Sicilia seruile bellum confecit 331
M. Aquilius, & Marius Coss. 331
Arati diligentia in castigandis autoribus 3
Archelaus Mithridatis præfectus Philonis ædes Athenis occupauit 431
Archelaus quanti conduxerit Zeuxidem ad depingendam domum 116
Archias Tyrius Hyperidē occidit 55
Archilochia edicta quæ Ciceroni 306
Archilochus quo tempore Homerum natum scribat 68
Archonides Philisti historici pater 118
ardentia lumina & oculi ardentes in iratis. 164.165
ἀρετὴ 118
Argiui breuiloqui 82. & Argiua oratio
Argos Amphilochicum 82. Hippium, Pelagicum. ibid.
Argos Peloponensi 81
argumentandi locus ab antecedentibus 12
argutiæ in sententijs spectari solent 282
arida oratio 61
Aristarchi studium 3
Aristidis tabula quanti empta 173.
Aristogiton 60
Aristophanes Atticus ueterisque Comœdiæ autor fuit 340
Aristophanis diligentia commēdatur 3
Aristo Philosophus 456
Aristotelem quid mouerit ad docendam rhetoricam 33
Aristoteles an princeps Philosophorum dicendus dubitat Cicero 224. aureum flumen orationis fundere dicitur 224. cur de eloquētia cœperit docere 48
Peripateticorum princeps 223. quando Platonem audire cœpit 76
Aristotelis encomium 224
Aristotelis matris imaginem pinxit Protogenes 129
Aristotelis oratio quare proximè accedit ad oratoriam 224
Aristus philosoph. Antiochi frater 455.456
arithmetica a quibus inuenta 34
arma 12
Arnoldus Arlenius 60
Arpi 82
Q. Arrij imperitia 360
Q. Arrius Ciceronem prodidit. 360
arrogantiam uitandi modus 227.
ars celanda est 50
ars, quid 77.
artem dicendi scire magnum est & difficile 308
artem quibus libris complexus Cicero 31.
Artem Rhetoricam scripserunt Cleanthes & Chrysippus 212
artem Rhetoricam scripsit Lysias 79
artem sunt multi qui norūt, scribere tamen nesciunt 79
Artemisia de laudibus Mausoli constituit certamen 120
Artemon Protagoræ pater 43
artes omnes fere à Barbaris prius quàm Græcis inuēta 34
ἀρξη, καὶ ἀπ' ἀρχῆ. 107
artifices potius quàm artem descripsit in suo Bruto Cicero 31
artificium ex eloquētia natum, non contrà 31
artis definitio quæ ab Aristot. tradita 31
Aruns & Titus ad Apollinis oraculum profecti L. Brutum secum adduxerunt 87.88
ἀκμὴν τῆς ῥητορικῆς uocatus Thucydides 119
Asbolus poeta ante Homerum 132.
Asculum 284
Asculum oppidum decem cohortibus tenebat Lentulus 394
Asdrubal quando cum exercitu casus 134.
Asia minor. 17. à quo Antiocho erepta & tributaria facta. ibid. hanc à Cæsare obtinuit Brutus. ibid.
Asia prætoria fuit prouincia 214
Asiam totam peragratus est Cicero 437
Asiana gens tumidior ac iactātior 84
Asiaticæ dictionis duo genera 451
Asiatici Oratores quales 83. cur redundantes 84
Asiaticum genus orationis adolescentiæ magis cōuenit quàm senectuti 451
Asinius in Ciceronem scripsit 439
astrologiam qui primus inuenerit 34
ἄτεχνοι argumentationes 405
Athenæ 238
Athenæ antiquæ 65. domicilium studiorum 456. quando conditæ 35. & 36 unde dictæ 34.
Athenienses diu in agris habitauerunt 375
Athenienses admirabantur orationes Gorgiæ 42. quo auctore muros demoliti sunt 39. & 40
Athenis primum orator se ex-

tulit 33
Athenis, quibuscum fuit Cicero 437
Atheniensium iudicium prudens 61
C. Atilius Serranus, Q. Seruilius Cæpio Coss. 276.346
atlans & gigans 6
atramento illinebat absoluta opera Apelles et quale illud atramentum 131
Atratinum accusauit Cælius, & eundem absolutum insecutus est alia oratione 400
Atrometus pater Aeschinis 56
attenuatum dicendi genus pressam & subtilem orationem requirit, 83. quale. 171. & 215
attenuatus orator docet 166
Attica fides Prouerb. 71
Attice dicere quid proprie 412
Attice poetæ præter cæteros in iocis excelluerunt 340
Attici salsi & faceti 413
Atticorum in dicendo dissimilitudo 412
Atticorum oratorum nota gloria, sed uis incognita 414
Atticorum proprium quid 413. 414. 419
Atticus Pomponius antiquitatis amator 70. & 73
Atticus historiam septingentorum annorum scripsit 37
Atticus ualde dilexit Hortensium 426
Atticum Q. Cæcilius testamento adoptauit 322. uide Pomponius
Auaritia in L. Bestia bonas artes & animi & corporis præpediebat 232
Auarus dictus D. Brutus a Cinaniensi populo 197
audere 53
auditor doctus ab indocto quomodo præstat 307
T. Aufidius uir bonus & innocens 293
Augures duo ex eadem familia non erant 393
Augures & eorundem officium. 7. 8 quibus diebus commemorandi causa solent conuenire 187
Augustus declamandi studio flagrante 29
Augustus declamandi consuetudinem ne bello quidem omisit 75
Auli quinam dicti 150
Aurelia Cæsarem educauit 371
Aurelia, Cæsaris mater 193
C. Aurelij Cottæ laus 310. mors 312.
C. Aurelij Cottæ oratio extat apud Sallustium 312
Aurelij Orestæ, cur sic dicti, obscurum 175
Aureliorum familia ex Sabinis orta. 174. & unde dicta. ibid.
C. Aurelius Cotta, L. Octauius Coss. 312
C. Aurelius Cotta ante diem triumphi uita defunctus est 312. cur suam operam nemini negabat 312. ex Consulatu in Gallias est profectus 312. genus dicendi acutissimum, ac subtilissimum est consecutus 311. legem tulit, ut Tribunis plebis liceret alios magistratus capere 312. qua ratione iudicibus suã causam probabat 312
L. & C. Aureliorum Orestarũ orationes extant 172
L. Aurelius Cotta. 155. 376. 378.
Aurelius Cotta tribunatu depulsus 175
L. Aurelius Oresta quando consul 174
M. Aurelius Scaurus 211. à Cimbris fuso exercitu captus est, & à Bolo rege feroci trucidatus 246
M. Aurelius Scaurus non sæpe dicebat sed polite 246
M. Aurelio Scauro nominis deferendi in L. Flaccum potestas non est data 246
aurium iudicium quale in ratione dicendi 47
aurum Tolosanum 247
autor & autoritas 384
Autor libelli de Viris illustribus bellum Achæorum describit 172. de M. Scauro multa falsa recenset 211
autor quid 73. pupillorum autor quis. ibid.
autores fieri patres, quid 97
autoritatem adfert uel tempus uel natura 71
ausim 24
αὐτ... Hippia 44
αὐτοι 9

B

Batulus L. Bruti Apollini oblatus qualis. 88
Balbum hominem tectũ in epist. ad Att. dixit Cicero. 209
Balbus minor ad L. Lentulum iussu Cæsaris cum literis profectus. 395
Bapta comœdia Eupolidis. 64
Bartholomæus Riccius. 60. 205
Basilius Zanchius. 60
Bassianus Landus. 60
Baulis coactus est miserè uiuere Q. Pompeius. 400
beate uixisse qui dicendi. 14
bella ferè semper a uictis nomen accipiunt. 103
Bellum Achæorum qui, quo in loco scripserint. 172
bellum ciuile fatale uocat Cicero. 369
bellum Italicũ, Latinum, Marsicum, Sociale quod & quando cæpsum. 429
bellum Punicum primum uersibus scripsit Næuius. 137
Bembus. 3
bene dicere, cuius opus. 28
Benedictus Varchius. 60
beneficium quo reddendum. 22
benemeritis de Rep. Athenis quid dabatur. 14
Bernardus Felicianus. 60
L. Bestia uir acer & non indisersus, tristes exitus habuit cõsulatus. 231
T. Betutius Barrus Asculanus omnium extra Vrbem eloquentissimus. 283. incestũ cum Aemilia uestali fecit. 284
βυρσοδέψης τῶν πολιτῶν uocatus Cleon. 39. idem πιθανώτατος à Thucydide. ibid.
M. Bibulus. 384. & 385. iracundus fuit, & inimicitias priuatas habuit cum Iul. Cæsare 385. officio maritimo propositus 386. eiusdem mors ibid.
Bibuli cognomen in qua gente frequens. 385
C. Bilienus. 290. Consul quare non sit factus. ibidem.
Bithynica regina uocatus Cæsar à Bibulo. 386

Bituitus

Bituitus Rex Aruernorū. 198. uictus à Q. Fab. Maximo cæsis centum uiginti milibus, decem ex suis amissis. ibid.
Blondus Forliuiensis primus Ciceronis Brutū à Gerardo Landriano repertum descripsit. 3.
Blossius Cumanus. 194
Bœotica auris, sus, & Bœoticum ingenium & mores. 82
Bonarum rerū maxima et præcipua quinque habuit Crassus. 182
boni consulas, rogat, quid. 89
bonorum oratorum duo genera. 165.
βραχύλογοι Lacones. 83
Brasidas Lacedemonius Cleonē ad Amphipolim uicit. 38
breuitas quatenus laudanda. 81
breuitas ubi locum habeat. 83
Britannia Ciceronis tempore literatos homines nō habuit. 84
Bronci qui dicti. 152
D. Brutus de Gallecijs & Lusitanis triumphauit. 197
D. Brutus M. Filius Latinis et Græcis literis eruditus. 197. 289.
D. Brutus, M. Aemilius Mamercus Coss. 289
L. Brutus. 86 regem expulit. 86
M. Brutus Bruti Accusatoris pater. 290
M. Brutus Iurisperiti filius ob nimium uehementes & molestas accusationes male audijt. 235. magistratus non petiuit. 235.
Brutus Academicus & non Peripateticus fuit. 221
Brutus Attico familiaris. 16. Ciceronem fractum & elumbem uocabat. 439. cū Cicerone eandem philosophiam est secutus. 221. Cæsari obuiam profectus quando. 27. quando natus 28. de Q. Mucij Scæuola Tribunatu nihil quidquam audiuit. 274
Brutus de uirtute scripsit ad Ciceronem. 369. diuersum dicendi genus à Cicerone sequebatur. 60. in dicendi genere diuersus à Cicerone. 19. in oratione sæpe uersus fecit. 20
Brutus mirificè laudatur. 445
Brutus orationē scripsit pro Milone exercitationis gratia. 29
Brutus Pontifex fuit. 269
Brutus quam sectam philosophorum est secutus 219. quid à Cicerone studebat cognoscere. 347 quid Seruio Sulpicio, & Ciceroni tribuit. 270. Seruium Sulpicium Sami studiose audiuit. 268
Bruti auunculus fuit M. Cato 220
Bruti & Ciceronis odium erga Cæsarianos. 270
Bruti laus. 26. Brutus à Cicerone diligebatur. ibid.
Brutus liber à Cic. post libros de Rep. scriptus. 2. quem ordinem inter alios oratorios habere debeat. ibid. eiusdem libri argumentū. ibid. cur ita uocetur. 14
Bruto Ciceronis dialogo an desit finis disquisitio. 457
Busrenum. 388

C

C. nota, quid significet, quid item inuersa Ɔ. 93
κακέμφατον quando fit. 7
καλοκἀγαθοί quando uocati Lacedemonij. 68. & quando ἀναστρεφόμενοι ibid.
κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν 76
Caculi qui dicantur. 103
Cadmus solutam orationem condere instituit. 49
Cæcades Troianus. 102
Cæcilius Comicus malus autor Latinitatis. 377
Cæcilij unde putantur orti. 102
Q. Cæcilij Metelli filiæ quibus nuptæ fuerunt. 323
Q. Cæcilius Metellus Celer. 362. Cicerone Consule prætor fuit. ibid. Gallia proconsul. 363. Proconsul ante Consulatū cur uocatus. ibid. Celer cur uocatus. 363
Q. Cæcilius Metellus Creticus collega Hortensij in consulatu. 426.
Q. Cæcilius Metellus cum quo Aedilis, Dictator, & Consul fuerit. 103. uide Metellus.
Q. Cæcilius Metellus cur inuisus plebi factus. 153
Q. Cæcilius Metellus. 152. Cottā defendit, & Ti. Gracchum accusauit. ibid.
Q. Cæcilius Metellus T. Didius Coss.
Q. Cæcilius Metellus Nepos. 363. Curionem reum fecit. ibid. pactio inter utrunque. ibid. malus & improbus ciuis cuasit Metellus. 364
Q. Cæcilius Metellus Numidicus, M. Silanus Coss. 244
Cæcina cur ad Cæsaris nomen contremiscebat. 371
Cæculus Præneste condidit. 102
Cæcus cognomēto uocatus Appius Claudius. 92. & cur cæcus factus. ibid.
Calia familia qualis. 190
C. Calius Caldus, homo nouus, L. Crasso æqualis, & maximo honori fuit. 281
C. Calius iudex absoluit eum iniuriarum, qui Lucilium poetam in scena nominatim læserat. 281
C. Calius. L. Domitius Aenobarbus Coss. 281
C. Calius magnis inimicitijs & laboribus contendit, ut ad summos honores perueniret. 281.
Quæsturam quum peteret repulsam tulit. 281
L. Calius Antipater iuris peritus L. Crassi magister. 186
M. Calius. 398. & 399. & 400. & 401. huius oratio faceta et perurbana, & conciones graues, & accusationes acres, ibid. Idem Aedilis Curulis fuit. ibid. Senatus decreto à Rep. motus, & à Consule Senatu prohibitus. 399. ab equitib. Gallis interfectus. ibid.
M. Calius iracundus fuit. 401.
M. Calius à quibus fuerit accusatus. 400. quos nam idem Calius defenderit. 401. Idem in accusando ingeniosus. ibid. & cur à se discesserit. ibid.
M. Calius quas leges tulerit. 399. & 400. C. Trebonium de tribunali deturbauit. 400. contra Clodianos pro Milone stetit. ibid. hunc ulторem suorum inimicorum & inuidorū cur uocet Cicero. ibid. qualis in dicendo fuerit. 401.
M. Calius quos accusauerit. 400
Calio cur inimicus L. Domitius 391.

.& L. Capasii fratres. 359
apiones duo nihil scripserunt quod extet. 182
Capiones duo, clientes multum iuuabant consilio & lingua, plus tamen autoritate et gratia. 181
Cæsar à M. Antonio miserabiliter laudatus. 118
Cæsar ad Q. Ciceronem in Gallia obsessum scripsit Græce. 21. C. Octauium in familiam suã adoptauit. 322. Ciceronem ualde dilexit. 374
Cæsar & C. Fimbria in penatibus domorum suarum trucidati. 235
Cæsar IIII. Consul bellum in Hispania cum Pompeij filijs gessit. 269
Cæsar librum ad Ciceronem scripsit. 252. malebat esse primus in oppidulo quàm Romæ secundus. 264. qua in re commendetur. 264. qua ratione Latine loquendi elegantiam consecutus est. 370. Idem de ratione Latine loquendi scripsit ad Ciceronem. ibid. Idem dicebat uerborum delectum originem esse eloquentiæ. ibid. de Analogia scripsit. 371
Cæsares omnes quibus Caius prænomen fuit, iam inde ab eo, qui Cinnanis temporibus est occisus, ferro perierunt. 291
Cæsari sese dedidit Lentulus Corfinij, ac ab eodem incolumis dimissus. 394
Cæsaris beneficio uenit in collegium Lentulus. 393
Cæsaris de M. Antonio exclamatio. 257
Cæsaris ingenium summũ fuit, & orator Ciceroni proximus à multis habitus. 370
Cæsaris iudicium de Cicerone. 370. 371.
Cæsaris laudes extulit Cicero ubi 370. 371
Cæsaris oratio pura & elegans. 378. 379. huius orationes & Commentarij probantur. 379
L. Cæsar. P. Rutilius Ciss. 320
L. Cæsar sororis suæ maritum uita priuandum esse dixit. 351
L. Cæsidenus homo de plebe & infimæ conditionis fuit. 237
L. Cæsideno qui suspiciosius aut criminosius diceret Cicero audiuit neminem 238
Caij Curionis sententia. 1
Caius aliter scribitur quàm enũciatur. 93. unde dicatur. ibid.
Calamidis signa qualia. 124
calamistris inurere. 381
in calamitate, qua nihil habuit illustrius, Popilius semper constans et optimus ciuis fiat. 175
Callides. 60
Cn Callidius. 403
M. Callidij sententiam quando secutus Caluus 401
M. Callidio defuit permouendi laus. 165. 166
Callidius in defensione fuit disertissimus, in accusatione frigidus. 403. & 405. cur partes Cæsaris secutus. 403. cum Marcellis inimicitias gessit. 403. Placentiæ obijt. ibid.
M. Callidius in dicendo qualis. 402. 403. cum Gallijs inimicitias gessit. ibid.
M. Callidius sua lege Metellum Numidicum restituit. 403. Q. Gallium accusauit. 405.
Callistratus sua gloria Demosthenem ad dicendi facultatem impulit 82
κάλλος in oratione. 54.
Calphurnia lex. 361
Calphurnij unde oriundi. 195. et qualis eorum familia. ibidem et quomodo scribendum. ibid.
L. Calphurnius Bestia à C. Memmio fuit accusatus. 232. Consul contra Iugurtham missus, pacem cum eo iniussu populi, & senatus fecit. 232. cum patre P. Scipionis Nasicæ consul fuit. 233
C. Calphurnius Piso laudatur 397. & 398. & 399. gener fuit Ciceronis ibid. molliter incedebat. 399.
L. Calphurnius Piso quando consul. 184
Calphurnius uocatur à Plutarcho, C. Bibulus. 385
Calumniæ quæstus turpissimus, accusatio. 237
calumniatoris officiũ quod. 308
Calui accusationes in Vatinium 411.
Calui uitam qui scripserint. 41
de Caluo Cor. Taciti iudicium 411. Fabij Quintiliani. ibid.
Caluo uis defuit. 419
Caluus. Vide Licinius.
Caluus Ciceronem solutum & eneruem iudicabat. 439. cur cũ Cicerone iniquißimam litem de principatu eloquentiæ habuisse dicatur à Seneca. 411. disertus à Seneca uocatus. 411. quando natus. 410. tristior, uiolentus accusator & concitatus a quo uocatus. 411. uersus in Cæsarem scripsit. 411. & in Tigellium. ibid.
Caluus ut poeta laudatus. 411.
Camillus Mensuatus. in Epist. nuncup. & Præf.
Campanæ deliciæ effœminarunt Annibalis milites. 19
campanas, cur uolas quidam nocandas putent. 18
Campaspen nudã pinxit Apelles. 130
Canachi signa rigidiora. 124
canebant ad tibiã in epulis apud ueteres. 137
canescens oratio. 14
Cannæ & Cannensis calamitas quando. 18
Cannensem cladem debent Romani, C. Varronis temeritati. 139.
Canuleij plebeij fuerunt. 441.
P. Canutius homo disertißimus. 314.
Capitolium L. Scipione & C. Norbano Cõsulibus custodum negligentia conflagrauit. 242.
cappa tria pessima, prouerb. 4. & 5.
captiuos reddidit Pyrrhus Romanis. 94
Caramania. 4
Carbasina uela in Theatro ludis Apollinaribus primum duxit Lentulus Spinter. 393
C. Carbo. 425
Cn. Carbo ab omnibus Italiæ oppidis obsides exigere uoluit. 336
Cn. Carbo cum C. Mario C. F. à Sylla Italia expulsus. 336
C. Carbo et Ti. Gracchus studiosissimi adolescentes quem audire soliti. 172
Caius Carbo ex inuidia fœderis Numantini interfectus. 190

C.Carbo grauiter, & facile dicebat. 329. Horridus, impolitus, rudis 193. in Galliā ad speculanda L.Craßi acta profectus est. 330. in summis Oratoribus habitus. 195 orator nō satis acutus. 329. orator qualis. 194. quid ex Gallica peregrinatione est consecutus. 339. Tribunus plebis fuit. 330
Carbo uir eloquentissimus. 204
C.Carboni L.Crassus in Tribunali locum assignauit. 330
C.Carbonis ætas. 239
C.Carbonis patrem damnauit. L.Craßus. 330
Cares minus in dicendo politi. 85
carmen ad alterius iniuriam ne fieret, leges cauebant. 137
Carmen uitandum in soluta oratione. 49
Carmentalis flamen. 99. Carmētalia sacra. ibid.
Carmentis nympha quæ. 99. & cur sic dicta, cur templum huic fœmina fecerint. ibid.
carmina in Phæacum & procorum epulis cantata apud Homerum. 132. 133.
Carminis Priapei quis autor. 186.
Carneades Academicus. 223
Carneadem Athenis multos dies audiuit Q. Metellus. 245.
Carneadis de L.Craßo sententia. 259
Carolus Ruinus Regiensis Iurisconsultus. 171
Carolus Sigonius. 60
Carthaginenses quorū nam colonia fuere. 103
Caßander Demeam Demadis F. occidit. 59
Cassia familia seuerissima. 178
Cassia gens duplex Patricia et Plebeia. 178
Cassiodori error. 184 negligentia in Romanorum nominibus signandis. 211
Cassius Hortensius. 6.
L.Cassius. 177. legem Tabellariam tulit. ibidem.
L.Cassius Longinus à quibusdā Rauilla dictus. 178
L.Cassij Tribunal cur Scopulus reorum dictus. 178
Q.Caßius, & M.Antonius Tribuni Plebis quando, & à quo Vrbe coacti sunt exire. 395.
Catilina è qua gente natus. 112. bis consulatum petere uoluit. 405. incesti accusatus est. 353. pecuniarum repetūdarum reus prohibitus est petere consulatum. 338
C.Cato, & M.Acilius Balbo collega in consulatus administratione fuerunt. 233
M.Cato Censorius quando Quæstor fuerit. 104. et. 107. quando mortuus. 109. 110. consul repetū darum ex Macedonia damnatus. 203. dicere didicit à dicendi magistris. 219. eorumque more se exercuit. ibidem.
M. Cato habuit à Stoicis id quod ab illis petendum fuit. 219. in Galbam, legem suasit & multa dixit. 165. 168. qua ratione laudetur ab Attico. 420. qua ratione sapiens dici promeruit. 209. quādo Censor, & unde Censorius. 109
M.Cato, quibus in locis à Cicerone describitur. 219
Cato quo ætatis anno mortuus. 149.
M. Cato quomodo definiebat Oratorem. 99. quoties causam dixerit. 114. Seruij Sulpicij causa Muranam accusauit. 265. Stoicorum omnium eloquentissimus. 219
Cato uxatus sapiens qua ratione. 8. uir acerba lingua. 117. hunc & grauem & aliquando trucem Oratorem uocauit Liuius. 117
Catocas appellatus Menippus Stratonicensis 439
in M.Catone fuit inexhausta legendi auiditas. 220
M.Catonis aduersatus est Nasica de Carthagine euertenda. 148.
Catonis luminibus obstruxit Pisteriorum altius exaggerata oratio. 114
Catonis Orationes multæ. 113. eius grauitas in laudando, & acerbitas in uituperando. 114. Idem in sententijs argutus, et in docendo subtilis. ibid.
Catonis Orationes quales uisæ Attico. 428
Catonis Orationes, uirtutes omnes oratorias habent. 170
M.Catonis præceptor quis. 220.
Q.F.Catuli autoritas apud Romanos semper magna fuit 242
Q.Catuli carmina lib. primo de Natura Deorum leguntur, et apud Gellium 241. dictum ad quendam ex iudicibus, qui corrupti P. Clodium absoluerant 243
Q.Catuli gener fuit Hortensius 426
Q.Catuli laus 238. sonus & in dicendo suauitas L. Craßum delectabat 241
Q.Catulo Romani sermonis Latini, Græci suæ linguæ subtilitatem solebant concedere 243
Q.F. Catulum neque periculi tempestas, neque honoris aura potuit unquam de suo cursu uitæ aut spe, aut metu dimouere 243
Q.Catulum Plinius lib. 5. epist. merito inter lasciuos poëtas numerauit 241
Q.F. Catulum Sylla sauiorem uocauit Macer Tribunus plebis 242
Q.Catulum uirum omni laude præstantem coēgit Marius ut uita seipse priuaret 239
Q.Catulus à Philippo interrogatus quid responderit 240
Q.Catulus alter penè Lælius 240
Q.Catulus C. Marius Coss. 239
Q.F. Catulus Capitolium restituit magnificētius quàm fuit 242. Censor fuit cum M. Licinio Crasso 242. quo magistratu uterque se abdicauit. ibid. commentarium suis consulatus Græcè scripsit 240. Ciceronem cur patrem patriæ uocarit 243 449. cum ad mortem conquireretur, quo genere mortis sibi uitam abrupit 239. cum C. Mario de Cimbris triumphauit 239
Q.F.Catulus cur dictus est Capitolinus 241. cur inimicitias cum Cæsare gesßit 242. cur Syllanas partes sequebatur 242
Q.F.Catulus & M.Aemilius Lepidus Coss. 242

Q.F. Catulus fas esse negabat, duos Consules esse Romæ Reipub. inimicos. 243. homo sapientissimus & amplissimus à Cicerone dicitur. 242. in Rep. floruit sine inuidia. 9. interfectus 430. ita dicebat, ut ambrosia alendus uideretur. 241. L. Cinna, & Cn. Octauio Coss. ignis haustu se ludibrio hostium exemit. 240

Q.F. Catulus non fuit orator, sed habuit elegans & eruditum dicendi genus. 243. non potuit impetrare à Cicerone, ut Cæsar inter coniuratos nominaretur. 242. non solum uita atque natura, sed etiam ipsa oratione comis erat. 240. patri in loquendo similis fuit. 243 peripateticus uidetur fuisse. 240.

Q. Catulus poetas amabat. 241 quibus Consulibus decessit. 243 quid est in C. Graccho admiratus. 229. quo tempore legem de ui armata dissensione ciuiū tulit. 242

Caunus. 128. Caunius fuit Protogenes. ibid.

causa, Ciceroni quid. 157

Causa eloquentiā desiderat. 209

causa inferior & superior quæ. 45.

causæ illustres à quibus patronis potissimū agebantur. 317

causa maxima quæ dicuntur. 317.

Causæ repetundarum & ambitus, maiestatis Reipub. gratia sunt constitutæ. 215

in causarum defensionibus quid maxime uitiosum. 317

Causarum genera sunt tria. 272.

causas orator considerare debet. 164.

Cecilius an Cæcilius scribendum 103.

Celer cur uocatus Q. Cæcilius Metellus. 363

Q. Celer orationem habuit contra M. Seruilium. 396

celeritas dicendi & eloquendi. 85. & ingenij. 86

Celta. 198

Celtiberes recidit Q. Metellus. 153.

Censores primū ex plebe qui. 178

C. Censorinus Cn. Octauium consulem interfecit. 354. Græcis literis satis doctus, sed iners fuit & inimicus fori. 352

C. Censorinus orator occisus. 433

Censoribus quædam uectigalia locare nisi in conspectu populi Romani non licebat 249

Censuram nemo unquam Sceuolarum petiuit 274

Centumuiri de priuatis hæreditatibus iudicabant. 260

Centuriæ quantæ Romæ. 180

centuriata comitia. 180

Cephalus Syracusanus pater Lysiæ. 32

Cethegos cur nudos & exertos uocauit Silius Italicus. 104 ... us de Cornelius

Chæremon poeta Thyestem fabulam edidit. 143

Chalcedon ciuitas. 43

Chalcidem in exilium abijt Dinarchus 58

Chares Lyndius Iouis colossum fecit. 5

Charisium imitari studuit Hegesias. 412

Charisius Lysiam imitabatur. 116. qualis in dicendo 412

Χάριτα sui temporis maximis pictoribus deesse dixit Apelles. 129.

Χαριτοβλέφαρος uocatus Phalereus. 62

Chelidonem meretricem, L. Domitius ob pudorem uix nominare audebat. 390

non Chius sed Cius prouerb. unde. 440

Χλαῖνα 98

ῥήματα 61

Cicero à Corrado defenditur 348

Cicero à Luceio, ut res suas scriberet postulauit. 348

Cicero ad Præturam usque declamitauit Græce. 434. ad quotum annum peruenerit. 450 adhuc nimis reprehensus ut Asianus & tumidior ac redundans. 437

Cicero anno maior uidetur Seruio Sulpicio fuisse. 263. apud M. Pisonem eloquentiam pudicitiæ iactura perdidicit. 353 Atticum rogauit, ut efficeret quò iudiciali molestia careret. 217

Cicero cum quibus exercebatur Athenis & in Asia. 437. de C. Graccho loquens sæpe prænomen omittit. 218

Cicero de Temporibus suis tres libros uersibus conscripsit. 348. dicendi nouitate animos hominum ad se conuerterat. 444. duobus annis ante Fimbriam consulem natus est. 237. equestri loco est ortus. 276

Cicero & Brutus post Cæsaris mortem ea quæ Stoici sentiebant. 221

Cicero & Seruius Sulpicius in ijsdem exercitationibus ab ineunte ætate fuerunt. 262

Cicero ex oratione L. Crassi quædam, in quinto Paradoxo posuit. 273. fractus & elumbis à Bruto uocatus. 19. iam ante prauidebat quæ post Cæsaris mortem sunt consecuta. 384. 385.

Cicero in Bruto uel de æqualibus, uel senatu maioribus loquitur. 294. in Bruto, ut historiens, ueritatem est secutus. 258.

Cicero in Cilicia successit Ap. Claudio. 4. apud Issum Imperator appellatus. ibid. cur non triumphauerit. ibid. in Asiā cur profectus. 437. 438. in iocis & facetijs excelluit. 446. magni referre putauit uidere quē admodum aduersarius de quaque re asseueret. 317. M. Antonij diem supremum maluit, quàm L. Cinnæ dominatum. 258.

Cic. mediocris fuit in dicēdi genere uehementi, incenso, & incitato. 227

Cicero multa de se narrat. 433. 437. 440. & deinceps. multis rebus nomina imposuit. 372. Orationem pro lege Manilia quando dixerit. 445. Orationem suam Post reditum in senatu de scripto dixit. 77. post Cæsaris mortem de Officijs scripsit. 221. Prætor præfuit quæstioni de pecunijs repetundis. 445

Cicero pugnantia dicere uidetur. 218

quam

qua in parte non mediocriter ab alijs reprehendi solet. 348 quadragesimo tertio ætatis suæ anno consul fuit. 263. Quæsturã in Sicilia obtinuit 442. quamobrem à maleuolis reprehensus. 6. quamobrem cum uno Metello se conferre soleat. 245
Cicero quamobrem de ijs oratoribus qui uiuebant nihil uolebat dicere. 347
Cicero quãdo fuerit Prætor. 444. quando in collegium augurũ cooptatus. 7. quo potissimum tempore se Stoicum appellat. 221. quo tempore ad causas publicas & priuatas adire cœpit. 433. quo tempore dixit orationem de Prouincijs cõsularibus. 334. quo tẽpore existimat se ad maturitatem dicendi peruenisse. 440. quo tempore scripserit libros de Repub. 25. et quot numero scripserit. ibid. quo tempore se ad scribendum Oratorem contulit. 286
Cicero quum Augur esset quid uerebatur. 217. sæpius Græcè quàm Latinè declamauit. 264. se erudiendum in Philosophiæ præceptis Phitoni tradidit. 277. sub persona Crassi seipsum sæpe significat. 280. Syllam timens in Græciam profectus est. 436
Cicero tela intenta iugulis ciuitatis & faces accensas ad Vrbis incendium de coniuratorũ manibus extorsit. 449. ubi locorum, & quo tempore natus 276. maior natu Q. fratre fuit. ibidem. ut excelleret in perorationibus qua ratione est consecutus. 302
Ciceronẽ à Catone patrẽ patriæ nominatũ Plutarchus et Appianus falso existimarũt. 243.
Ciceronem cur Regem appellarit Torquatus. 112
Ciceronem in triumpho adiuuit M. Lucullus. 334
in Ciceronem qui nam scripserint. 439
Ciceroni iuueni exciderunt libri de Inuent. 31
Ciceroni Senatus Deorum immortalium templa patefecit ob ciuitatem seruatam. 449
Ciceronis ætate longè plura, quàm L. Crassi tempore, iudicia fiebant. 317
Ciceronis Brutus insignes historias Rom. complectitur. 2
Ciceronis Brutus ubinam latuerit & à quo Maiorum nostrorum memoria repertus. 3
Ciceronis causam senatus palã, equester ordo acerrime, cuncta Italia publice, omnes boni enixe susceperant. 245. de Cæsare testimonium. 370. 371. domus doctissimis hominibus referta. 439.
Ciceronis & Hortensij exercitatio quando maxime est perspecta 360
Ciceronis & Q. Metelli dissimilitudo. 245
Ciceronis exercitatio 433
Ciceronis liber Hortensius qua de re scriptus. 426. libri qui Bruto inscripti. 4. libri tres de ridiculo editi à Q. fratre uel Tirone liberto. 446
Ciceronis libros diligenter perlegit Corradus in Præfat.
Ciceronis mortem deplorat Paterculus. 454. oratio pro Q. Gallo. 405. bis. parentes qui. 276
Ciceronis pater infirma ualetudine quum esset, in Arpinati uilla ferè ætatem egit in literis. 276. & quum Cicero peteret Consulatum decessit ibid. propositum in colligendis oratoribus. 249. sententia de Xenophontis libro qui κύρου παιδεία inscribitur. 210
Ciceronis tempore Augures à iudicijs uacationem non habuerunt. 217
Ciceronis uita & acta magna ex parte describuntur. 433. 434 & deinceps.
Ciceronis uitam non satis diligẽter descriptum existimat Corradus. 276
de Cicerone, uide in Tullio infra
Cilices & Isauri à Seruilio Procons. subacti. 4. prædonibus & piratis se iunxerunt. ibid.
Ciliciam Clodius ad Prætorem transtulerat. 42
Cilicia unde dicta, & à quo facta prouincia. 4. Cilicia, uestes quæ et in quẽ usum inuentæ. 5.
Ciliciam prouinciam Lentulus Proconsul obtinuit ferè triennio. 393. κιλίκιοι. 5 Cilix. 4
Cinctutos Cethegos cur dixerit Horatius. 104
L. Cinna perniciosas leges ferenti restitit Cn. Octauius. 291
L. Cinna Cn. Octauio caput præcidi iussit, & pro rostris exponi. 291
Cinna M. Antonij caput præcidi iussit. 257
Cinnana et Mariana partes. 433
ciues aut nascũtur, aut fiunt. 115
ciues quales esse debent. 12
ciuicam coronã deberi Ciceroni à Rep. dixit L. Gellius et cur 449
ciuitatis nomen quid aliquando significet. 10
ciuitatis totius concursu qui nã Romæ accusati et defensi sunt. 419.
Cius Prodicus non Chius. 44.
clari qui dicantur. 3
Clarius Apollo unde dictus. 302
claros homines à uicinis locis licet appellare. 302
Clarus locus Colophoni uicinus 302.
Clarus mons. 302
Claudia gens, quo prænomine sæpe usa. 91. de hac gente copiosè scripsit Suetonius. 93
Q. Claudia Marcellini auia. 365
Claudia Metelli Celeris uxor. 387.
Claudiæ gentis duæ familiæ fuerunt. 249 & 365
Appij Claudij eloquentia et iuris cognitio. 93
M. Claudij Marcelli laus. 18
Ap. Claudius Cæcus aquam in Vrbẽ duxit, uiã à porta Capena usque ad urbem Capuã, uel Brũdusiũ strauit lapidibus. 92 & ibidem de hoc plura, et. 97 Interrex fuit. ibid.
M. Claudius Marcellus. 367. Catilinæ socius, sed uir optimus. ibid. quanã ad Senatum retulerit. 368. Pompeium secutus est in bello ciuili. ibid.
App. Claudius Pulcher. 384. 386. 387. hunc Cæsar exercituĩ præfecit. 387. ædilitatem quando gesserit ibid. Prætor quãdo fuerit. ibid. et cõsul quãdo. ibi.

P. Claudius, M. Perpenna Coss. 277
Ap. Claudius in Cilicia successit Lentulo 4
App. Claudius Pulcher quando Ciceroni recõciliatus & per quem. 188.
App. Claudius senatum iam iam inclinatum à Pyrrhi pace reuocauit 91. An idem propter oculorum inualetudinem à publ. consilijs abstinuerit 92
Cleon Cleonymi F. 39
Cleon Cleaneti F. 37. 38. Niciæ Nicerati F. aduersatus, & quid Atheniensibus persuaserit. ibid.
Cleon Epistolarum inscriptionẽ primus excogitauit 39
Cleon primus apud Athenienses ferire femur dictus 406
Clisthenes 33. quo tempore floruerit 36
Clisthenem uideo, Prouerbium, & Clisthene intẽperantior 36
Clitarchus historicus 69. 71
Clitomachus librum scripsit ad L. Marcium Censorinum 109
Clitumnus 72
Clodia L. Lucullo nupsit 387
Clodius causa fuit, ut Appius à Cicerone alienaretur 387
Clodius curauit Appium fratrem Pratorem designari 387
C. Clodius magnificentißime Aedilitate functus est 282
Clytemnestra Quadrantaria 363
Cniphonis grammatici ludum frequentauit Cicero iam grandior 445
cognatio, inter attributa personæ numeratur à Cicerone 112
cognitionem, prudentiamque sequitur considerata actio 210
cognitor, qui uulgo procurator 24
κακοτεχνίαν cur rhetoricen uocet Plato 71
Colasse 5
Collegas in Pratura quos habuerit Cicero 445
collocationis proprium 253
collum procerum & tenue Ciceroni fuit 437
κῶλον 52. 275
Colophonius fuit Apelles, adoptione Ephesius 129
color 424
color uerus quis 61
color unus satis fuit ueteribus pictoribus 127. quatuor colores addiderunt posteri. ibid.
Colossenses, ad quos scripsit D. Paulus qui 5
Colossus Apollinis 5
Colotem Teium uicit Timãthes pictor 127
Cominij cur Patricij uideantur fuisse 397
C. Cominius 397
P. Cominius Spoletinus 396. 397. accusauit, & reum fecit C. Cornelium. ibid. disertus uocatus à Cicerone. ibid.
comitia centuriata unde dicta, et qui magistratus in illis creabatur 354
comitia quando & à quo habebantur 96
comitia trina Romæ, curiata, centuriata, tributa 180
comitium unde dictum 419
κόμμα 52
Commentarij Cæsaris laudantur. 397. 380
Commentarij Regis à Pont. Maximo in album relati in publico proponebantur 95
commiseratio breuis esse debet 83
committere in legem 80
communes loci 158
comœdia ueteres 340
comœdia ueteris scriptores multa cum libertate notabant 340
comperendinatio 164
comprehensio 51
competitorem suum in petitione Tribunatus L. Apuleius Saturninus occidit, C. Mario per milites adiuuante 337. de huius nomine admodum diuersa tradunt autores. ibid.
competitores quos habuerit Cicero in consulatu, & quot 447
concertatorium genus dicendi 225.
concinnitas 64
conciones in historijs quatenus interponendæ 416
conciones iustas in historijs primus inuenit Thucydides 416
conciones Thucydidis quales 41
concionibus & legibus mitigauit plebem L. Valerius Potitus 91
confirmationem & confutationem inuenit Theodorus Byzantius 77
constans semper et optimus uel in calamitate ciuis Popilius 175
consuetudo interdum artifex suauitatis 377. 378
Consularis ætas quanam esse solita. 203. 228. 447
Consularis quarta appellatur Oratio pro Rabirio perduell. 448
Consularis quinta oratio Ciceronis qua 448
Consularis sexta oratio Ciceronis quæ. 449. & quæ septima & octaua, nona, decima. ibid.
Consulatum quando init Cicero 447
consulatus negabatur eis qui Pratores nondum fuissent 342
consulere & consules ueteribus quid 89
Consules & alij magistratus à iudicijs uacationẽ non habuerunt 217
consules populo fasces summittebant 28
Consulum & Senatus officia qua 163
Consulum nomina in dolijs inscripta 417
Consules nonnumquam iudices dicti 163
Consulum ordinem non semper sequitur Cicero 174
continens usque adeò fuit L. Mummius ut excedens filia dotem non reliquerit. 172
continentiam M. Scauri Frontinus commendat. 209
continentissimus & modestißimus L. Furius Philus. 201
contubernium & contubernales quid Ciceroni & Vegetio. 194
conuiuari ualetudini cur obsit 42. 43
cooptatus uox quid propriè. 7.
copia dicendi summa in Hortensio. 428
cor. 147
Cn. Cornelius Dolabella. 441
Corax & Tisias rhetores. 35
Corax Hieronis tyranni amicus fuit. 76. quanam in arte inuenerit. 77
Corax quando Siculis artem dicendi

cendi scripsit. 75
Corculum appellatus P. Scipio Nasica & cur. 144. & 199
Corfinium ad Domitium profugit Lentulus, ac ibidem sese dedidit Caesari. 394
κορυδαλλίζεσθαι. 82
Corinthum deleuit L. Mummius. 172
Corinthus 82
Coriolani interitus uarie narratur. 70
Coriolanus exul interfuit bello Volscorum. 68. & 70
Cornelia Scipionis Africani maioris filia doctissima foemina. 12. filios Tib. Sempronio Graccho genuit. 193
Cornelia suos filios educauit. 372
Cornelia Tib. Gracchi uxor. 145
Corneliae Gracchorum matris diligentia quanta. 193
Corneliae matris Gracchorũ epistolas legit Cicero. 319.
Corneliam uxorem pro Rostris laudauit Caesar. 111.
Cornelij fuere patricij & qui sic appellati. 104.
M. Corn. Cethegi contentio cum Tuditano collega de lectione Senatus. 104
L. Cornelij Scipionis exercitum L. Sylla corrupit. 289
P. Cornelio Rufino quid responderit Fabricius. 94
C. Cornelium duabus orationibus defendit Cicero. 397
Cornelium quando defendit Cicero. 405
P. Cornelius Africanus eloquens. 152
P. Cornelius Cethegus. 291. 292
M. Cornelius Cethegus. 103. suauiloquens & orator dictus ab Ennio ibid. & 105. Flos delibatus populi, & Suadae medulla ibid.
M. Cornel. Cethegus Censor ante Consulatum fuit, & Consul Ethruriam prouinciã sortitus est. 104. in Gallia Proconsul cum Magone collatis signis feliciter pugnauit ibid.
L. Cornelius Cinna quando consul. 178
L. Cornelius Lentulus. 390. 394. 395.
P. Cornelius Lentulus Caudinus. 139.
L. Cornelius Lentulus Cruscellus, quando fuerit Praetor. 394 hunc P. Clodius patrocinio suo protexit, & consul cum C. Marcello fuit. ibidem. aere alieno grauatus, & Caesari initio belli ciuilis aduersatus est. ibidem. M. Antonium, & Q. Cassium Tribunos plebis Vrbe exire coëgit 395. aerarium aperire uolens terrore correptus ex Vrbe profugit ibid. cõprehenditur à Ptolemaeo, & in carcere necatur. ibidem.
L. Cornelius Lentulus Flamen Martialis Gabinij competitor fuit. 394
L. Cornelius Lentulus Lupus. 148.
P. Cornelius Lentulus. 390. 392. 393. 394.
L. Cornelius Scipio Asiaticus, C. Norbanus Coss. 289
P. Cornelius Lentulus Spinter, quando Aedilis curulis fuerit. 393. quòd dibapha usus improbatur ibid. omnium consiliorũ Ciceronis particeps fuit, & periculorum. ibid. quando Praetor credatur fuisse. 392. urceos magnitudine cadorũ, & amphoras ex onyche ostendit ibid. Caesaris beneficio in collegium uenit, & Prouinciam Hispaniae ex Praetura habuit ibid. plura uide in Lentulo.
C. Cornelius Pompej quaestor fuit. 397
P. Corn. Scipio Minor à quo adoptatus. 140
P. Cornelius Scipio Nasica. 147
P. Cornelius Scipio Nasica proauus Marcellini fuit. 365
Cornelius Tacitus à uiris doctis defenditur 272
Corradi modestia in perstringẽdo Cicerone. 225
Corradi Scholia in Epistol. ad Atticum. 201. 456. et in Val. Maximum. 198. & alibi.
Corradi sententia de M. Aemilio Scauro. 211
Corradi sententiã Autor libelli de Viris illustr. confirmat. 211.
Corradus quid in diuersis lectionibus approbauit. 207
Coruncanius ab Illyricis interfectus. 95
T. Coruncanius. 91. 94. primus Pont. Maximus creatus. 95.
Corydus etiam inter indoctos sonat. 226
C. Cosconius Calidianus uerborum copiam, sine ullo acumine populo cum multa concursatione magnoque clamore praebebat. 159
Cothurnus cur uocatus Theramenes. 39
cothurnus quibus conuenit. 40
C. Cotta ad uirium imbecillitatem dicendi genus accommodabat. 310. depulsus est per inuidiam Tribunatu. 214. dicebat pure ac solute. 310. 311 dicendo se ad imitationem M. Antonij composuerat. 310. & 311. inter probatos oratores est reputatus. 214
L. Cotta Latine dicendi laudem neglexit. 253
Cotta nomen unde. 155
Cotta orator remissus & lenis. 440.
L. Cotta Praetorius, dicendi laude non ita multum processit. 249. antiquitatem uerbis & sono est imitatus ibid.
Cotta pulsus, florescente Hortensio. 425
C. Cotta quibus suam operam impertiebat 312. Rutilij sororis filius 213
κουφολογία 58
L. Crassi actio uisa est ardentior M. Antonio 404
L. Crassi dicendi genus Cicero maxime probabat 277. dictũ in Cn. Domitium Aenobarbum 279
L. Crassi encomium 256. in legẽ Caepionis oratio, Ciceroni à pueritia quasi magistra fuit 278 Latine loquendi elegantia, ad filias eius peruenit 259. lepos in dicendo multus 259
L. Crassi mors 280
L. Crassi oratio contra Scaeuolã 375. oratio in legem Caepionis. 423. oratio qualis 270
L. Crassi sententiae erant sine pigmentis fucoque puerili 259.

sermo testimonij autoritatem habebat 259
L. Crasso dicturo eueniebant ea, quæ oratori euenire debere memoria tradidit Cicero 271
in L. Crasso erat summa grauitas, 256. item facetiarum & urbanitatis oratorius, non scurrilis lepos. ibid.
L. Crasso in interpretando, in definiendo, in explicanda æquitate nihil erat copiosius 256
L. Crasso nihil fieri potuisse perfectius statuit Cicero 256
L. Crasso rerum omnium palmã quæ ad oratorem pertinent, deferebat M. Antonius 258
L. Crassum pœnituit, quòd unquam C. Carbonem in iudiciũ uocauisset 272
Craßipes è qua gente fuerit 399
Craßipedi collocauit Tulliam filiam Cicero 398
L. Crassus à Q. Scæuola socero, & à Cælio Antipatro ius ciuile didicit 259
L. Crassus ad dicendum ueniebat paratus 270. annos natus unum & uiginti, C. Carbonem accusauit 272. Censor edicto suo magistros dicendi sustulit 279
L. Crassus cuius filius fuit, & quomodo primum appellatus 322. cum esset adolescens ex accusatione C. Carbonis maximam laudem sibi peperit 257. cum Marcello inimicitias gessit 249. cum Q. Mucio Aedilitate functus est 275. defendit Liciniam uirginem cum annos XXVII. natus esset 270. in ea causa fuit eloquentißimus. ibidem. fastidiosior erat in recipiendis causis 317. in altercando inuenit parem neminem 270. in arte dicendi primus, quàm in iure ciuili secundus esse malebat 268. in Asia Quæstor fuit 275. in causa M. Curij æquitatis patrocinium arripuit 260. in Curiana causa exemplis plurimis est usus 259. in defensione M. Curij quæ contra Scæuolam disputauit 306. in omni ferè genere causarum est uersatus 270. in suasione legis Seruiliæ senatum summis laudibus ornauit 279.
L. Crassus ingenio prudentiaque acutißimus 260. inter dicendum non ambulabat 271. Iuris ciuilis præsidium, ad causarũ usum, & ad decus, atque ornamentum senectutis, iam inde ab adolescentia sibi comparat 260. Ius ciuile definitione genere, & partibus explicabat 259. Latine loquendi, planeque dicendi partes faciles existimat 253. M. Curij causam consularis, & paulo ante mortem defendit 261
L. Crassus mature in locum principum oratorum uenit 270. periodos breues & contractas in oratione faciebat 275. probauit contra Q. Scæuolam M. Curium heredem esse oportere 261. quare de iure respondere nolebat 268. quare de ornamentis orationis apud Ciceronem disputat 258. quibus uestigijs primum insistebat, in ijs ferè solebat perorare 271
L. Crassus Q. Metelli familiaris 245
L. Crassus Q. Mucij Scæuolæ Auguris filiam in uxorẽ duxit 322
L. Crassus Q. Scæuola Coss. 261
L. Crassus Q. Scæuolam obruit argumentorum exemplorumque copia 256. summam ingenij, & laudem, & admirationem est consecutus 270. testamentorum sententias uoluntatesque tutatus est 306. & 307. tres annos integros consularis fuit 213. triennio post M. Antonium Consul fuit 277. tria L L L. & duo M M. quomodo est interpretatus 248.
L. Crassus, ut qui Rhetorum præcepta despiceret, existimari uolebat 270
M. Craßi uitam scribit Plutarchus 409
à M. Crasso omnia ferè similiter atque uno modo dicebantur 347
M. Crassus fuit æqualis Hortensij 347
M. Crassus mediocriter à doctrina, angustius à natura instructus fuit, in principibus patronis aliquot annos fuit 347. eius labor, industria, cura, & gratia ad obtinendas causas 347
P. Crassus 138
P. Crassus Ciceroni amicißimus 409. huius laudes 410
P. Crassus M. F. adolescens ad amicitiam se Ciceronis contulit 407. & deinceps.
P. Crassus orator probatus 181
P. Crassus ubinam perierit & quomodo 410
Cratinus, eiusque Comœdia 340
Cratippus Philosophus Ciceronis familiaris 367. 369.
creare consulem 97
κρύβδην λέγειν ἢ ἴδιον 45
Creticus cur dici potuit Metellus 154. 155.
Critias 37
Critias quis 39. in Thessaliã profectus corrumpitur. ibid. & rebus nouis studet Lacedæmonijs fauit. ibid. interficitur. ibid.
κριτικὸν 266
curia triginta Romæ 180
Curiana defensio tota redundauit hilaritate quadam & ioco 307
curiata comitia quæ 179
C. Curiatius tribunus plebis in uincula coniecit D. Brutũ & P. Scipionẽ consules 196. et 199
M. Curij & M. Coponij causa dicta est magno hominum concursu & expectatione 261. & paulo antequam Cicero in forum ad dicendum uenit. ibid.
C. Curio 206
C. Curio à concione uniuersa relictus 425. Imperator quando appellatus. 409. à Iuba exercitu interfectus. ibid. ingeniosißime nequam, & facundus malo publico 409. in omni genere honestarum artium indoctus & rudis fuit 323. pugnantia scribebat 329. proprætor à Cæsare factus sex fasces præferebat, 409. plura uide in Scribonio. quamobrem à Cicerone derisus 409. quando Tribunus plebis 425. quo potißimum bono locum oratorium tenuit 350
C. Curio sibi ueneficijs ereptam memoriam dixit 327. tardus in cogitando 324

Curionem in Siciliam propratorem misit Cæsar 408. in Africam exercitum traducere iussit 409
Curiones unde dicti 226
Curionia sacra 226
C. Curionis de incestu oratio multis in locis est puerilis 227
C. Curionis æquales qui 329
C. Curionis in C. Iulium Cæsare dicacitas 328. memoriæ imbecillitas 324
M. Curium Coponius hæredem instituit 260
M. Curius Dentatus 91. 95. eius qui citatus in delectu habendo non responderet, bona uendidit 95
Manius Curius Dentatus. 95. de Samnitibus & Sabinis bis in eodem consulatu triumphauit 95. Pyrrhum Italia expulit ibid. nouus homo fuit. 96. Tribunus plebis quando fuerit. ibid.
Manius Curius senectutem in uita rustica consumpsit. 96. de præda hostili nihil præter catinum ligneum in domum suã conuertit. ibid.
Curtius dictus cogitare [illegible] tur. 7
Cunctator, uocatus cur Q. Fabius 102
Cylascus Tragœdiarum scriptor meditans à Protogene depictus 129
Cyneam legatum ad pacem petendam Romam misit Pyrrhus 93
Cyneas orator cum Pyrrho in bello fuit 84
Cyri uita & disciplina Scauri laudibus non est anteponenda 206
κύρου παιδεία ad Rempublicam Romanam gubernandam cur non erat satis idonea. 210
in κύρου παιδεία nullum est officium diligentis & moderati imperij prætermissum 210
κύρου παιδείαν Cicero legendo contriuit, totamque in imperio Ciliciæ explicauit 210
κύρου παιδείαν Plato & Diogenes Laertius fictam existimant. 210
Cyrus Maior senex diem suum obijt 410
Cyrus Minor Artaxerxi bellũ intulit 410

D

Dalmatas domuit Cor. Scipio Nasica 147
Damasippus Prætor quos oratores Syllæ partibus fauentes interfecerit 435
Damasippus Q. Scæuolam Pontificem ante Vestæ simulachrũ trucidauit 278. & 279
Damasistratus pater Theopompi historici 119
Dare fabulam, & data est fabula 135
Dea persuadẽdi sessitauit in Periclis labris 33
Deambulare 16
Decedere 5
Decẽuiralis inuidia quæ. 90. 91
Decemuiri cur creati 90
Decij plebeis 204
Decius an Decimus Brutus legendum 197
P. Decius Flacci æmulus 208
P. Decius Mus de sacerdotijs contendit cum App. Claud. Caco 97
P. Decius quando Prætor 204
declamatio ante Ciceronem & Caluum apud nullum antiquum autorem reperitur 435
decoctoribus lege Roscia locus erat constitutus 448
Dedali opus, quale intelligimus. 133.
deesse & abesse 402. & 405
defensores optimatum qui 150
Definitio quid 259
Definitionis [illegible] 265
δεινότατος εἰπεῖν iudicatus a Platone Lysias 53
δεινότης 54
deinceps 437
Deiotarus rex, fidelißimus & amicißimus Reip. Rom. uocatur 26
Deiotari causa defensa à Bruto 26
delectandi, & auditorum animos permouendi rationem, lib. 2. de Oratore tradit Cicero 299
delectare quid 298
delectare suauitatis est 157
delibatus ne an delibutus flos melius dicatur 106
Delphi maxime inclytum in terris oraculum 87
Delphis ædem pinxit Polygnotus 127
Demades 55. an aliquid scripserit 58. oratorum ἀγῶνας sustinuit, opibus multum ualuit. ibi. Macedonum & Antipatri gratiam quæsiuit. 58. quid de Alexãdri morte dixerit. ibid. septies falsi damnatus. 58. ut proditor occiditur 59
Demadi quomodo responderit Demosthenes 59
Demadis facete dicta uaria. 59. 60
Demeæ filij nuptiæ a Demade regio splẽdore paratæ 59. Demea occiditur. ibid.
Demetrius Phalereus 224
Demetrius Phalereus ad Ptolemæum confugit. 62. quo tempore damnatus ab Atheniensibus. ibid. Consilium quale dederit Ptolemæo. ibid. Atheniensibus ex Ægypto munera misit. ibid.
Demetrius cur suaui oratione usus 64. iuuenis audiuit senẽ Demosthenem 63. 415. idem eruditiß. & reip. peritißimus. 62. 63. tyrannus Athenis à Cassandro constitutus 62. 63.
Demetrius Phalereus mediocri genere dicendi cæteris præstitit 240. primus inflexit orationem, & eam mollem teneramque reddidit 240. qua oratione usus 177. uide Phalereus.
Demetrij Phalerei laus 62. 63
Demetrium Syrum Athenis audiuit Cicero 437
δημηγορίαι Thucydidis 416
δῆμοι fabula Eupolidis 64
Democharem qualem descripserit Timæus 415. eundem defendit Polybius. ibid.
Demochares Demosthenis sororis filius 412. & 415
Demodocus in Phæacum epulis decantauit carmina 133
Demosthenes. 52. 53. de hoc quinã scripserint. ibid. Demosth. orationem quã nam conficiant ibid.
Demosthenem accusauit Hyperides 55

Demosthenes cuius gratia à doctis oratorum est princeps iudicatus 251
Demosthenes imitandus 417. 418.
Demosthenes non credebat uapulasse eum qui idipsum frigide referebat. 405. nullum uerbum insolens ponere audebat 61. omnes oratores, prater Phocionem & eloquentia & uita superauit 254
Demosthenes perfectus orator. 250. Platonem & lectitasse et audiuisse studiose dicitur 223. quid dicitur respondisse ei, qui quaesiuisset quid primum esset in dicendo 254. quo auctore Athenis profugerit. 59. [illegible] à Cicerone appellatur 225
Demostheni proximus Hyperides 250
Demosthenis fulmina 225
Denomenes pater Gelonis 76
Dentatus cur dictus Manius Curius 95
Deus similem ad similem ducit 241.
[illegible] 360
διαβάλλω 340
[illegible] 428
[illegible] 229
dialectica à quo inuenta 34. an sit ars multi dubitant 219
Dialecticam artem maximam uocat Cicero 219
Dialectica continet omnem perspiciendi scientiam 266. Oratori necessaria 434
Dialectica quid 174
dialectica descriptio 264. 433. officium 246. 266
dialecticam à quo didicit Cicero 433.
Dialecticam semper artem uocat Cicero 266
Dialecticen diligẽter Stoici sunt persequuti 174
dialogi Platonis duobus ornantur nominibus 2. & 4
dialogica periodus 52
dialogo qua tractantur, delectationem afferre solent maiorem 2
dialogorũ persona an sedeant 30.
dialogum de claris oratoribus Cicero ante mortem Caesaris conscripsit 221
Dianam sacrificantium uirginum choro mixtam tanta pinxit arte Apelles, ut Homeri uersus superasse uideatur 131
διανοίας σχήματα 122
διασυρμός 300
διατριβὴ Corfiniensis Lentuli 394
dibapha Tyria quod usus Lentulus, improbatur 393
[illegible] quid & cur eum cogitare dictus Curtius 7
dicendi genera qualia mortuo Demosthene & aequalibus 61
dicendi genera saepe dependent à natura & uoluntate 158
dicendi genera tot, quot oratoris officia 63
Dicendi modus Ciceroni familiaris 224
dicendi studium propriũ Atheniensium fuit 80. 81
in dicendo quae sunt efficienda oratori 297. quid obseruare cõueniat 206. quod uitium est omnium maximum 297
dicentes ab oratoribus separat Cicero 289
dicere bene quisnam potest 28
dicere Dictatorem 97
dichoree quomodo utitur Cicero 11. 19.
Dictator unde dictus 90
Dictaturam M. Valerius prius deposuit, quàm secessio in sacro monte facta esset 90
Dictaturam sibi delatam cur nõ receperit C. Varro 139
Didymus Chalcenterus in Ciceronem scripsit 439
Didymus Ciceroni parum amicus 6
dies ne sine linea, à quo? 130
dignitas quid 7
digredi & digressio 157
digressio ornandi causa fit 157
diligentia nimia saepe nocet 128
Dinarchus 55. Corinthius fuit Sostrati F. 57. Theophrastum audiuit, & Demetrio Phalereo familiaris. 58. cum Cassandro amicitiam habuit, et qua ratione sibi diuitias compararit. ibid.
Dinarchus cuias fuerit, 81. ob quam causam accusatus 58. Chalcidem in exilium abijt. et reuocatus opera familiariũ Theophrasti. ibid.
Diodotum Stoicum familiarem habuit Cicero 48
Diodotus Stoicus caecus multos annos docuit 434
Diogenes Laertius fallitur 36
Diogenem Stoicum audiuit Laelius 169
Dionem ejiciẽdum curauit Philistus historicus 119
Dionysodorus quo tempore fuerit 45
Dionysius Magnes Ciceronis familiaris 438. 439
Dionysius Thrax 85
Diophanes Mytilenaeus Rhetor. 190. 193. idem necatus 194
Dioscorides Sophoclis mortem defleuit 9
discendo mẽs hominis alitur 432
discipuli Socratis doctores qui 46
discordias inter patres & plebẽ quis sedauerit 90
dispositio locorum facillime in dicendo uictoriam parere potest 252
dispositionis definitio et [illegible] 258
disputandi ratio uetus & Socratica quae 46
disputantium mos, & mendacia 87
differendi ratio quot habeat partes 220
dissimulare artem, caput artis est 50
Diues appellatus fuit P. Crassus 139
diuisio breuitatem amat & cur 83
diuitibus quandoque pauperes in comitijs superiores 179
Diuitis cognomen unde habuerit P. Licinius Crassus 132
DIXI, in fine orationum usurpatum ab Oratoribus 155
docere fabulam 135
docere, siue probare aliquid cõnantibus, quod dicendi genus maxime conuenit 298
doctis hominibus cum populo nũquam dissensio de bono oratore fuit 297
doctor, ordinem natura, quoad fieri potest, sequetur 122
doctoris intelligentis est uidere quò ferat sua natura quenque 314.
doctorum & multitudinis differentia

rentia, in oratore uel probando, uel improbando 299. & 304.
doctorum hominum certa quadam atates 60
doctrina exquisita quibus nominibus uocetur à Cicerone 27
doctrina magnum adiumentum adfert in dicendo 205
Doctum & eruditum Cicero sæpe coniungit 267
Dolabella reum fecit Appium 389.
Dolabellæ Consuli Cilicia prouincia Consularis constituta 441. Prætori Sicilia prætoria prouincia constituta 441
Dolabella quando fauerit Calius 401
Dolabellæ, Tulliam filiam collocauit Cicero 398
Dolabellam accusauit & damnauit Scaurus 441
dolor naturalis omnibus oratoribus inesse debet 171
dolor summum malum Epicureis 10
domestica plerunque sordent 130.
domesticus labor quis 170
domicilium eloquentiæ quod 75
Domitias familias duas fuisse refert Suetonius 281
Cn. Domitij autoritas 281
in Cn. Domitio satis fuit orationis atque ingenij, quo & magistratus personam, & consularem dignitaté tueretur 280
Cn. Domitius Allobrogibus Aruernisque superatis, elephãto per prouinciam inuectus est 281
Cn. Domitius, C. Caßius Coss.
Cn. Domitius Aenobarbus Censuram cum L. Crasso administrauit 275. cur M. Scauro dié dixit multamque irrogauit 281. in oratorum numero non fuit 280. item uir clarißimus 281. ius sacerdotum subrogandorum à collegis ad populum transtulit 280. Pontifex maximus populi suffragio creatus est 281. quibus consulibus Tribunus plebis fuit 280.
L. Domitius Aenobarbus. 390. 391. 392
L. Domitius à Cæsare obsessus, haustum uenenum euomuit. 392. Corfinij à Cæsare captus est, & ab eodem incolumis remissus, auro restituto. ibid. ad Maßilienses & inde ad Pompeium profectus, eãdem in acie Pharsalica occubuit. ibid. de hoc male sentiunt Sallustius et Suetonius. ibid.
Domitius in senatu lusit Appium 389. iuuentutis princeps cur appellatus à Cicerone, eiusdeque pudor 390. populares insanias semper contempsit. ibid. & 391
L. Domitius Aenobarbus quo tempore Prætor fuit, & quando ursos Numidicos & uenatores Aethiopas in Circo dedit. 391. Gabinium cur oppugnauerit. ibid. De Ciceronis supplicationibus cur iniquè trãsigi uolebat. ibid.
Domum redeamus quid 287
Domus M. Fuluij Flacci euersa manubijs Cimbricis postea à Q. Catulo adornata 202
Doryphorus Polycleti artificum uelut canon 423
δρῦς 99
δριμύτης 54
M. Drusi & C. Gracchi apud Ciceronem quarto de Finibus fit collatio 205
M. Drusi leges omnes uno S C. sunt sublatæ 333. responsio ad Rubrium collegam 332
M. Drusus C. F. 204. 205
M. Drusus grauis orator 329
C. Drusus, M. Liuio Druso fratri oratione & autoritate penè par, sed maior ætate fuit 205.
M. Drusus Pontifex 333
M. L. Drusus Prætor Vrbanus fuit, idque testimonio Autoris Rhetorices ad Heren. comprobatur 205. Consulatum egit cũ L. Pisone. Anno ab V. C. sexcentesimo quadragesimo secundo ibidem.
M. Drusus Quæstor in Asia, quare nullis insignibus uti uoluit 332. quid dicere solebat 332 Tribunus plebis deceßit 332
Ducarius Insuber Flaminium interfecit 101. 102
duo nomina qui tantum habuerint apud Romanos, qui 172
δύναμις 34. 11. 172

E

Ecce, quibus in rebus utitur Cicero 228
ἦ Græcorum in e productum sæpe uertitur 45
εἰκὼν 216
εἶδος, εἰδωλοποιΐα 166
ἐκλεῖψαι sæpe utitur Cicero in hoc libro 21
εἶτεν, εἶτα 16
Elis urbs & regio 45
ellebore à morbo comitiali liberatus est M. Drusus 332
Egnatius Venetus 3. 60
Egnatius præceptor Corradi 144
elephantos quatuor primus Romam duxit Manius Curius Dentatus. 95. eosdem cur Lucas boues uocarunt. ibid.
elocutionis descriptio 252
eloquens quis dicatur à Cicerone 63
eloquentia, est copiose loquens sapientia 29
eloquentia ex quibus paritur 27
foro & iudicijs est nata 432
Eloquentia homines sæpe ignobiles consulatum sunt consecuti 268
eloquentia lumen ingenij 103. pacis comes & otij socia 75. 76
eloquentia prudentiam complectitur 37. 38. 39. qua ratione cõparatur 228. rectè dicta est flexanima 256. res difficillima 30 a quibus laudata. ibid. & 31. semper in Republica Romana primas tenuit 264
in eloquentia semper plurimum fuit gratia 268
eloquentia sine prudentia esse nõ potest 71
eloquentia tota Asia peregrinata est 83
eloquentia uera à prudentia seiungi non potest 28 una est de summis uirtutibus 29
eloquentiæ cupido nullus dies ab oratorijs exercitationibus uacuus esse debet 264
eloquentiæ descriptio 66
eloquentiæ definitio apud Ciceronem in Partit. quomodo explicanda 208

eloquentia effectus 296.297
eloquentiæ & iuris ciuilis uicinitas à L. Crasso demonstratur 269
eloquentia laus in elocutione 376
in partibus elocutionis maximè continetur 326
eloquentiæ perfectæ fons continetur literis 444
eloquentiam, dicendi laudem sæpe uocat Cicero 158
eloquentiam uarijs modis Cicero solet describere 220
eloquentißimus C. Carbo 204
eloquentium iurisperitißimus L. Crassus 256
ἐμβριθὴς 40
Empedocles dicitur ab Aristotele rhetoricam inuenisse 34
Empedoclis discipulus fuit Gorgias Leont 42
Empedocles an artis rhetoricæ inuentor fuerit 77
ἐμποδίζειν τῷ ἀκούειν 120
ἐν' ἐγὼ, ἐν' ἐς 16
endiadis figura 35
Ennius 144
Ennij testimonium de Cethego. 103.104.105. Ennium summũ poetam uocat Cicero 104
Q. Ennius cum quo militauit in Aetolia à quo ciuitate donatus 144. quando natus. 132. contempsit ueteres Latinos, quo tempore mortuus 138.
enucleate 54
enumeratio quot partibus constare debet 327
Epaminondæ sententia in Epist. Nuncup.
Epaminondæ uitam qui scripserint 82. per o, & non u, hoc nomen scribi debet. ibid.
Epaminondas doctus fuit 80.82
ἐπανάληψις frequens Ciceroni 24.66.230.
ἐπαναφορὰ 12
Ephesius adoptione fuit Apelles 129.
ἐπιταφίους orationes Græci non habuerunt, nisi de uiris qui bello perijssent 111
ἐπιτίμαιος uel ἐπιτίμαιος, cur uocatus Timæus Tauromin itanus 115
Ephorus 314.315
ἐπεξήγησις 35.229.
ἔφην, ἔφη 16.
ἐπιβολὴ 12
ἐπιχειρήματα primus ostendit Protagoras 77.
Epicureos hominum genus minime aptum ad dicendum 238
Epicurus Platonis, Aristotelis, Theophrasti orationis ornamenta neglexit 238. primus docuit grammaticam 33. Socratis ironiam reprehendit 420.422
ἐπὶ δ' ἕξιν 45
epularum mos apud maiores quis 137
equitum census quis 448
equitum peditumque centuria 180.
ἐριζόμενοι λόγοι ἐρισ dictus Protagoras 77.
ἐρωτικοὶ λόγοι ab eodem primum inuenti. ibid.
Erycius Sophoclis mortem defleuit 92
esse uideatur, in fine periodi 36
ἐθικὰ 46
ἤθη καὶ πάθη differentia 177
Eubulus 60
Eubulus Spintharus Aeschinem defendit contra Demosthenem 96
Euathlus quanti didicerit rhetoricen à Protagora 33.44
εὐχὴ 229
Eueclus poeta ante Homerum 132.
Euenus poeta Elegiacus præceptor Philisti 118
Ξένια 49
Ξενηλασία Lacedæm. à Platone commendata 68
Ξήρωσις 454
Eupolis Comicus, ac eius comœdia quales 340
Eupolis poeta Comicus 64. 65. huius interitus uariè traditur 65
Eupolis poeta, quid de Pericle 104
Ξηρασία 49
Eutropius bellum Achæorum describit 172
Eunuchus Terentij quando acta 100
Euripidis mors à quibus poetis est carminibus defleta 9
Euripidis opera correcta petijt ab Atheniensibus Ptolemæus. 3
Eusebij error 437
Euthydemus quãdo docuerit 45
exconsules, expratores qua ratione dicti 442
Execestides pater Solonis 36
exemplum fortitudinis in muliere 193
exercitatio qua 32
exercitatio quantum conferat. 430.
ἐξῆς, εἶτα 437
exigi, ut ceges exactos quid 89
exilitatem de industria cõsequebatur Caluus 412
exordiendum quomodo 361
Ex. R nota quid denotet 89

F

F Aeolicum digamma uocatur 316. et pro u sæpe ponitur. ibid.
Fabij unde dicti 102
Q. Fabius Labeo 149.152
Fabius Maximus 98. & 102
Q. Fabius Maximus Seruilianus 151
Ser. Fabius Pictor 149.151. Annalium scriptor 151
Q. Fabius Rutilianus uocatus Maximus, cur 90
Fabricij factum de perfuga ex Pyrrhi castris laudatum à Senatu 93
C. Fabricius legatus missus ad Pyrrhum de recuperandis captiuis 91
Fabricius legationis ad Pyrrhũ princeps 94
C. Fabricius Luscinus 93. huic paupertas tolerabilis fuit, ibid. quid Samnitibus aurum et argentum afferentibus responderit. ibid. à Pyrrho corrumpi nõ potuit. ibid.
Fabricius qualis fuerit Romæ 94. de Pyrrhi uictoria nuntiata quid dixerit. ibid.
fabulas primus Romæ docuit Liuius Andronicus 133
facere quid propriè 98.99
facere cum aliquo 304
facere una 304
faceti & salsi sunt Attici 413
facetiarum genera duo 291
facetißimus fuit Cicero 446
facetus fuit Demades 60
factores quos uulgus, Latini procuratores appellabant 24
Falernum uinum commendatum. 416. nimis uetus nocet. ibid.

fames septem annos in Iudæa. 60.
familia. 162
familiæ duæ eiusdem nominis reperiebantur Romæ. 112
C. Fannij duo, C. Marci filij. 182
C. Fannij historia seu annales. 474.
Fannij plebeij fuerunt. 184
C. Fannius an in lib. de Rep. à Cicerone introductus sit. 25
Fannius & L. Cotta inter mediocres oratores referuntur.
C. Fannius Lælij gener, Stoicus, & Panætij auditor fuit. 220
C. Fannius patronus fuit. 186
fasces sex Proprætor prætulit Curio. 409
fasces summittere quid. 28
Fauni qui & unde dicti. 113.
Faustus Victor. 48
Febre quartana liberatus Q. Fab. Max. in acie. 198
de fece haurire. 360
femina peregrinata male solet audire. 84
Feminæ ut laudarentur quo tempore institutum & cur. 111.
femur ferire inter dicendũ quid 406.
ferrea ætas quæ. 60
Feruidum dicendi genus. 202
Figuræ tres dicendi in Carbone. 195.
filij olim in gremio matris educabantur. 321
C. Fimbria ad Cn. Octauium et L. Cornelium Cinnam Consules ætate peruenit. 235
C. Fimbria bonus autor in senatu fuit & idcirco Marianæ factionis inimicus. 236. diligẽtia, uirtute animi atque uita bonus autor in senatu fuit. 234 in iure ciuili minime rudis. 235. M. Crassi æqualis & inimicus fuit. 347. eius dicendi consuetudo. ibidem. Marianæ factionis fuit. 188. Patronus luculentus, asper & maledicus. 234.
C. Fimbriæ mors, eiusque audacia 349
C. Fimbriam à Marianis interfectum cum Floro credit Corradus. 236. uide Flauius.
Fistulas, quibus aqua suppeditabatur Iouis Optimi Max. tẽplis præsidi imperauit Marius. 338.
L. Flaccum ioci oportunitate de criminibus exemit Cicero. 446.
Flagitare. 24
Flamen Albinus in numero est habitus disertorum. 244
Flamẽ Dialis, Martialis, Quirinalis. 99. à quo instituti flamines. ibid. unde dicti. 99
Flamines maiores qui. 99. et qui minores.
C. Flaminius. 98. 100. & 101. de hoc mulcta. populo semper studuit. 102. 138
Flaminius an Flamminius scribendum. 100
Flaminius, quam legem tulerit contra senatum. 102
T. Flaminius Latine diligenter est locutus. 205
M. Antonius Flaminius Forocorneliensis. 43.
C. Flauius Fimbria consul fuit. 235.
C. Flauius Fimbria, L. Valerij Flacci Consulis legatus fuit. 349. eum in Bithynia apud Nicomediam interfecit. Iliũ undecimo die cepit, et euertit 349. Tribunatum plebis petijt, & repulsam tulit. ibid.
Flori error. 153
Florus quo loco bellum Achæorum describit. 172
Flos delibutus populi fuit Cor. Cethegus. 103. & deinceps.
fœdus cum Gaditanis quo tempore est uel renouatum uel ictum. 242
fœtus quando reprimitur. 22
Forensis labor, quis 170
forma ualdißima quæque in fœminis placuit Homero. 136
forma sententiarum & orationis quæ Ciceroni. 114. et. 123. à Græcis uocantur σχήματα 114
Formas idem eße quod partes negat Cicero. 265
Formonsum pro formoso cur aliqui scripserint. 6
fortis oratio. 164
Fortitudinis exemplum in Cornelia Tib. Sempronij Gracchi uxore. 193
Fortuito & casu quæ fiunt semper non sunt parata. 208
fortunatè uixiße qui dicantur 24.
forum, lux & theatrum ingenij. 48
Franciscus Bolognetus. Epist. nuncup.
Franciscus Portus. 60
Franciscus Robortellus. 60
frenis cur indiguiße dicatur Theopompus. 120
frons in dolore percuti solet. 406
fucatus color, & fucum facere. 61
fulgurare & tonare dictus est Pericles. 65
M. Fuluium Consularem eiusque duos adolescentulos L. Opimius oppreßit. 233
M Fuluius Flaccus quando consul. 202. idem cur Superbus dictus. ibidem.
M. Fuluius Nobilior de Aetolis triumphauit. 199. Catoni pro Galba respondit. ibid.
Q. Fuluius Nobilior 148
Ser. Fuluius. 149. 151
S. Fuluius Flaccus. 225. 226.
funebribus laudib. uitiata historia, & cur. 112
Furfano succeßit Posthumius in Sicilia. 396
Furfidius eques Romanus à L. Pisone suis debitoribus est addictus. 210
Furij, qui olim Fusij. 201
A. Furium Antiatem fuiße docet Gellius. 241
L. Furius Philus continentißimus & modestißimus. 201.
A. Furius poeta uetus. 241
L. Fusius. 331
Q. Fusius Calenus. 363
futura Reipub. prædixit Cicero. 12

G

Gabinia lex. 97
C. Galba cecidit in ipso cursu. 231
Consul non fuit. 233
Ser. Galba Consul ut aduersus Viriatum mitteretur obtinere non potuit. 167
C. Galba cum pro sese dixiſſet fuit oppreſſus. 232
Ser. Galba eloquentia præstitit. 152. 181. 421. 422.
C. Galba fratrẽ unũ habuit. 231.

Galba melius dixit quàm scripsit. 172
Galba perfidia taxatur. 167
C. Galba primus ex collegio sacerdotum iudicio publico est condemnatus. 232. P. Crassi gener. 231. quamuis male scripserit, in dicendo tamen summus fuit. 218. quo tempore uixit. 231. Seruij eloquentissimi uiri filius fuit. 231. tutorem orbitati puerorum instituit Pop. Romanum, 168. uehemens & ardens in dicendo. 164
in Galba uis incredibilis dicendi. 167
Galbæ & Lælij mentis collatio. 170.
Galbæ Oratio qualis plerumque fuit. 169
Galeotus Bossius. Epist. Nuncup.
Gallia prouincia obuenit L. Domitio, quando. 392
Galliam prouinciam Cicero in concione deposuit. 448. 449
Galliam ulteriorem Pompeio adiuuante C. Iulius Cæsar subegit. 328
M. Gallius frater Q. Gallij. 405.
Q. Gallio quod criminis dedit M. Calidius. 402. & . 405
Q. Gallium Cicero reum ambitus defendit. 405
Q. Gallius quando gladiatorium dederit. ibid. quando Prætor fuerit. ibid.
Gallos legerat Cæsar in Senatum. 377
Gallus Asinius male uolebat Ciceroni. 6
L. Gellij ætas in magnos oratores incidit. 287
L. Gellius bello Piratico Pompeij legatus fuit. 288. Chrysum acerrime pugnantem prælio oppressit. 288. Ciceroni ciuicã coronã deberi à Rep. dixit. 449
L. Gellius, Cn. Cornelius Lentulus Coss. 288. ex Prætura Proconsul in Græciam uenit. 288. Proconsul qua ratione dictus. 363.
L. Gellius Publicola, omnibus honoribus ad Cẽsuram usque defunctus est. 288
Gelon Siciliæ tyrannus. 76
generis appellatio seu significatio quæ. 136
γενικώτατον γένος dialecticorum. 136. 166.
genus aliquando qualitate multiplex 136
Geometria à quibus inuenta. 34
Georgius Agricola. 60
Gerardus Landrianus quo loco Ciceronis Brutum inuenerit. 3
gestus & motus artificiosus in Hortensio. 425
gigans & atlans cur perperam a quibusdam scribebatur. 6
Glauci Rhegini de Poetis liber cui acceptum referendum. 79.
Glaucippus à patre Hyperide domo eiectus. 55. patris ossa sepelienda curauit. ibid.
de Gloria duos scripsit libros Cicero. 29
gloria, fructus uirtutis. 29
γλαφυρὸν quid. 177
Gorgiæ responsum de sua senectute. 42
Gorgiam & Hippiam et alios cur laudauit Socrates. 420.
Gorgias legatus cum Tisia mittitur Athenas. 77
Gorgias Leontinus. 41. 42. quibus figuris usus in oratione. 122. quid iudicauit oratoris maxime proprium. 75. quot uixerit annos. 43. sibi statuam auream in Delphis posuit. 33
C. Gorgonius. 294
γοργότης 54
Gothorum & Longobard. tempora qualia. 60
C. Gracchi ætas. 229
T. Gracchi amicos quis Vrbe pepulerit. 175
Tib. Gracchi corpus in Tyberim Lucretius Aedilis misit. 292
Gracchi dissipauerunt Rep. 19
C. Gracchi immaturo interitu, res Romanæ Latinæque literæ damnum fecerunt. 228
Tib. Gracchi intercessio pro Scipione quando facta. 145
C. Gracchi laus. 228
Gracchi nõ tã in gremio quàm in sermone matris sunt educati. 319
C. Gracchi operibus extrema manus non accessit 228.
Tib. Gracchi Oratio Græca apud Rhodios. 144
Gracchi qui Rẽpub. uexauerũt. quibus parentibus nati. 146
de P. Graccho. Gracchorum auo paterno, nihil reperire potuit Corradus. 230
C. Graccho molestus fuit Q. Tubero. 218. quietem agentis quæ sibi uisus est dicere frater Tiberius. 229
C. Gracchum quid ad expetendas domestici sanguinis pœnas excitauit. 229
C. Gracchus. 206. acute multa excogitauit & scripsit. 230
Tib. Gracchus a quo interfectus 365. de Sardinia triumphauit. 145.
C. Gracchus diligentia Corneliæ matris fuit edoctus. 229. fratre ingenio longe fuit præstãtior. 228.
Tib. Gracchus in Tribunatu interfectus. 190. idem à matre doctus. ibidem.
C. Gracchus legem priuilegij similem tulit. 232. Quæstor cuius. 174. P. Popilium us expulit. 231. quam legem tulit. 80. quamobrem ad Tribunatum non est admissus. 205
Gracchus quando à bonis desciuerit & quare. 191. Idem quãdo & quo authore occisus. ibid. quando interfectus. 194
Ti. Gracchus quando interfectus. 177. 196
T. Gracchus quo duce occisus. 197.
C. Gracchus quo tempore floruit 229. Remp. satis tranquillam perturbauit. 228. sublatus est repente ibidem. tibicinem adhibuit qui ipsum à contentione reuocaret. 229
Tib. Gracchus ubi & quomodo occisus. 200
C. Gracchus uehemens dicendi genus coluit. 230
Graccus an Gracchus scribendum. 144
gracile corpus uplurimum infirmum. 438
gracilis. 116
gracilitas & infirmitas corporis in Cicerone iuuene. 437.
Græca uerba Cicero Latinis raro admiscuit. 21
Græcarum literarum studium immensum in Crasso. 183
Græce cur Cicero sæpe loquatur

in

in epist. ad Atticum. 21
Græce declinauit Cicero. 29
Græci in honorem Q. Mucij festum diem quem Muciá nominabant constituerunt 214
Græci quando Romanos doctrina & omni literarum genere superarunt 43.227
Græcia eloquentiæ studio incensa 33
Græcis Latinisque literis eruditus D. Brutus M. filius. 197. item Q. Maximus L. Pauli nepos ibidem.
Græcis literis eruditus Tib. Gracchus à Diophane Mitylenæo. 190
Græcorum lenitas in dicendo in quo primum oratore Latino apparuerit 172
Græcorum propinandi in conuiuijs mos 72
Grammaticam primus docuit Epicurus 33
grande in oratione quid 54
grandiloqui & uehementes oratores 166
grandis est Demosthenes 414
Granij responsio aduersus P. Scipionem Nasicam 232
De Granio præcone multa scripsit Lucilius 274
Marius Gratidianus à subsellijs in rostra profectus 419
M. Gratidius doctus Græcis literis, et Ciceronis propinquus 283
M. Antonij præfectus in Cilicia quum esset, est interfectus. 283. M. Marij Gratidiani pater, C. Fimbriam accusauit. 283
Grauitas in L. Crasso tanta fuit, ut eius etiam sermo testimonij autoritatem haberet 259
Grauitate parem M. Scaurus non habuit quenquam 209
γυμνασία 32

H

Habere cognitum quid, & qui ita sunt locuti 262
habere pro derelicto 372
hæredem secundum instituere Ciceroni quid 305
hæredes instituti & substituti qui dicuntur 305
Harpalus dicitur pecunijs Demosthenem corrupisse 55
ἑκοῦσιν τιμωρούμενος Terentij quando acta 146
ἱππότα ἀγορητὴς uocatus Nestor 67.
Hegesias Cyrenaicus philosophus 415
Hegesias Lysiam imitari studuit 116. 415
Hegesias Magnesius Asiatici styli inuentor. 415. laudatus à Varrone. ibid.
Hegesias Magnesius historicus qualis in dicendo fuerit. 412. 413. 415.
Helenam cum pinxisset Zeuxis, quos nam Homeri uersus attexuerit 126. eandem cur meretricem uocarint Græci ibid.
Henricus Glareanus 60
Herculē auersum maxima pinxit arte Apelles 131
Hercules Gallicus quanam re animos ducebat & flectebat 106
Hercules in fouea cōcubuit cum ea, ex qua Fabia gentis princeps natus est 102
Herculis ad aram maximam famulare sacerdotium fuit Potitia gentis 92
Herennij plebeij fuerunt 281
M. Herennius in mediocribus oratoribus Latine & diligenter loquentibus numeratus est 280
M. Herennius L. Philippum in Consulatus petitione superauit 280
Hermagoræ disciplina inops ad ornandum, sed ad inueniendū expedita 381. 382
Hermagoræ præcepta qualia 396
Hermagoras quo loco posuerit παρέκβασιν 157
Herodicus quo tēpore fuerit 45
Herodoti historiarum epitomen scripsit Theopompus 120
Herodotus quo dicendi genere usus 40
Hesiodi præceptum de remunerādo amico 20
Hesiodus cuias fuerit 21
ἔτλων λόγος ἢ πρῶτον 45
hic 30
Hierocles Alabandensis 85. 451.
Hieronymus Crassus, in Epist. Nuncup.
Hieronymus Saulius in Præfat.
Hieronymus Vida 60
Hiero quo tempore regnarit Syracusis 76
hilaritas cur in Lælio celebratur 160
Hippias Diopithis F. Hegesidami discipulus ac huius insignis memoria 44
Hippiæ laus
Hippias Eleus 41. 81.
Hippium Argos 82
Hippocrates Siciliæ tyrānus 76
Hippomachus interficitur 39
Hippodames Milesiorum remp. constituit 75
C. Hirrum superauit Cælius 408
Hispaniæ prouinciam in prætura Lētulus Spinter habuit. 393
historia à pura & illustri breuitate commendatur 379
historia qualis esse debet 415
historia uitiata funebribus laudibus, & cur 112
historica periodus 52
historiæ finis quis Luciano. z. leges quæ 78
Historiæ peritissimus fuit Cicero 277
Historiæ scriptor Fannius 187
Historiam in qua scriptum sit Q. Tuberonem Triumuirum fuisse adhuc quæris Corradus 217
historiam quo genere scripserit Demochares 412
historiam scribere summi est oratoris 415
Homerus 32
Homeri octo fuerunt 68
Homeri uitā qui scripserint 67
Homerum qui poetæ præcesserint 132
Homerus cur Nestori & Vlyssi multū tribuat 67. omnes exornationes uerborum & sententiarum omnesque dicendi figuras cōplexus est Homerus. ibid. omnibus eloquentiæ partibus exemplum & ortum dedit 67. quibus temporibus fuerit, obscurum ibid. & cur 68. ornatus in dicendo. 67. omnes exornationes uerborum & sententiarum habet & magniloquentiam. ibid.

Hominem eundem semper uitæ tenorem seruantem Aegypty lyra depicta signabant 186
Homo nouus Quint. Pompeius à Cicerone appellatus 178
honestus & honoratus quis 406
honos 406. 409
Horatiæ leges 91
Horatiana persona olim a quodam collecta, in Præfat.
Hortensij scripta nulla extãt insignis tamẽsi orator 170
Q. Hortensij flagrantißimum studium 425. ingenium admodum adolescentis, ut Phidiæ signum simul aspectum & probatum est 343. mortem acerbe tulit Cicero 3. & 4. & ab eode in augurum collegium adoptatus 3
Hortensij plebeij fuerunt et Tribuni pleb. 6
Hortensij unde dicti. 5. & Hortensius qua ratione a nonnullis scribebatur 6
Hortensio florescente mortuus Crassus 425
Hortensio intimè utebatur Atticus 426
Hortensio propemodum æqualis Sisenna 379
Hortensium collegam & familiarẽ suũ cur uocet Cicero 426
Hortẽsium cur Cicero modo laudat, modo uituperat 6. 34. cur commendat Cicero 34
Hortensius 171
Hortensius adolescens orsus est dicere in foro 425
Hortensius aliquãdo cognomẽ 6
Q. Hortensius annos quatuor et quadraginta in patronorum numero fuit 343. Augur fuit 426. Ciceroni in periculis adfuit 426. cum Sisenna & Lucullo de Græce Latineque scribendo uenit in contentionem 428. cur Verris defensionem omiserit. 443. diues uidetur fuisse 426
Q. Hortensius, & Metellus Coss. 353
Hortensius in bello quando miles & Tribunus militum 425
Hortensius in partitionibus causarum Ciceronis semper perorãdi locum reliquit 301
Hortensius inscriptus Ciceronis liber 426
Q. Hortensius inter suos æquales longe præstitit 343. memoria pollebat. 425. 427. Messalam quod defendisset, male audiuit 426
Hortẽsius mirifice laudatus 425. & deinceps
Hortensius mollis fuit 427. ac ibid. plura de eodẽ. multas edidit orationes 450. cur idem adolescens in dicendo magis floruerit quàm senior 451. ob quod factum Populo Romano gratus. 426. quæ habuerit in consulatu collegam. ibid. orator ornatus & acer 440. princeps in senatu, causarũ rex in foro fuit 451. quando mortuus 9. quando natus & quando mortuus 450. quando studium remiserit 443. quantum reliquerit hæredi 42. senex sibilũ effugere non potuit 426. uillam habuit ad Baulos, & aliam in Laurenti agro cum sylua magna 426
Q. Hortensius undeuiginti annos natus primũ in foro dixit, L. Crasso Q. Scæuola Coss. 343. mortuus est L. Paulo, C. Marcello Coss. ibidem
hospitis nomen effugere non potuit Theophrastus 64
hostias ad sacrificum quis præbebat 72
C. Hostilius Mancinus quando consul. 176
Humerorum raræ decens alleuatio atque contractio 255
Hyperboli Atheniensis improbitatem ueteres Atticorum comœdiæ notauerunt 335
Hyperbolus lucernarũ faber quo genere mortis interijt 339
ὑπερβολὴ 230
Hyperides 55. quibus usus præceptoribus. ibid. argutijs & acumine ualuit ibid. notatus à Luciano, ibid. Demosthenem accusauit. ibid.
Hyperides facetus satis habebatur 414
Hyperides sibi linguã cur absciderit. 55. quando electus trierarchus. 56. contra Demosthenem scripsit. ibid.
ὑπὲρ τὸν ὑπερβολον. 340
ὑπόκρισις 256
ὑποκριτὴς cur uocetur Aeschines à Demosth. 57
ὑπήνεμον 216
ὑπόθεσις 157
ὑφαιρούμενα 73
ὕστερον πρότερον 81

I

Iacobus Grifolus 60
Ialysus quis 128
iam 239
iamque, frequenter apud poetas, apud oratores rarius inuenitur 339.
ignis optimum condimẽtum 44
Iliensis cuiusdã responsio facta C. Fimbria sibi immodicè gratulanti, quod Ilium feliciter & breui tempore expugnasset 349
illustres qui uocentur 3
immortalitate dignißima Cornelia Gracchorum, quare 193
impendium 23
imperator debet esse dicendi peritus 75
Imperatores bellicosos plusquam pateram & salinum ex argento habere uetabat Fabricius 94
Imperatori uera eloquentia necessaria 39
Imperator qualis esse debeat, in oratione pro lege Manilia describit Cicero 252
Imperatorum sapientia sæpe constituta consilijs diuinis 372
inambulare 16
inauditum & insolens uerbum tanquam scopulum fugiendũ censuit Cæsar 413
inauguratus 7
incessus peroranti qualis maxime conuenit 255
incessus rarus in oratore non improbatur 271
incisum quale nam esse debet 52
incitatum in oratione 54
inde 437
index animi oratio 174
Iudi iure non scripto usi sunt 68
indoctos homines bene dicere non mirum 175
industria multa sub se cõprehendit 228. et quænam cõplectatur 27. unde dicta. ibid. & 28.
ingenij appellatione quid denotetur 106
ingenij cuiusmodi motus esse debent 230

ingenij

ingenij præstantiam summum bonum putabat Zeno 106
Ingenij sui in posterum memoriam qui non desiderent 169
Ingenij uis in permouendo requiritur 171. & in scriptis maxime extare solet 170
ingenio & natura primas tribuit Cic. 27
ingenium alitur industria. ibid.
ingenium Ciceronis quale 6
ingenium decus hominis 103
inimicitia inter Demosth. & Aeschinem cur 57
inimicitia M. Drusi & Q. Cæpionis unde orta 332
Inimicitia unde orta inter Scæuolam & T. Albutium 189
inimicitias cur Q. Metellus cum C. Mario gessit 245
iniuria accepta M. Octauius, patientia fregit Ti. Gracchum 172.
Innocētius Ringherius. in Epist. Nuncup.
inscribendi libros duobus nominibus unde fluxisse uidetur 4
inscriptiones à quibus rebus inditæ sæpe libris 4
inscriptiones Dialogorum quales Platoni & Ciceroni 4
institutio doctoris ad cuiusque naturam est accōmodanda 315.
intelligens dicendi existimator uno affectu de oratore sæpe iudicat 308
intelligens quomodo præstet imperito 303
Interpretis boni munus quod, in Præfat.
Interrex quis qualisue 96
inuentio primum locum obtinet in oratore 251
inuentum & perfectum simul nihil est 124
inuidere facilius quàm imitari, cuius dictum 125
inuidia 269
inuidus Cato 386
inuisus Senatui cur M. Fuluius Flaccus 202
in unam arborem plures species fructuum inserūtur. 320 et 323
Ioachimus Camerarius 60
Ioan. Angelus Medices. in Præfat.
Ioan. Bapt. Adrianus Marcellis F. 60
Ioan. Bapt. Citada in Epist. Nuncup.
Ioan. Baptista Egnatius 60. 171.
Ioannes Bapt. Gyraldus 313
Ioannes Cæsarius 313
Ioan. Baptista Faseolus 60
Ioan. Marius Montius. in Epist. & Præfat.
Ioannes Moronus Cardinalis in Epist. Nuncup.
Ioannes Musonius 60
Ioan. Oporinus 60
Ioan. Peregrinus Merlus Corrigiensis 438
Ioan. Paulus Corradinus, in Epist. Nuncup.
Iolas promisit se daturum uenenum Alexandro 96
Ion poeta Euripidis mortē acerbe tulit 9
Ionis Colossus apud Rhodios 5
Ionita Rapicius in Præfat.
Iphigeniæ immolationem maxima depinxit arte Timanthes 127
irascentibus oculi fiunt ignes 164
ironia Socratis elegans & faceta 420
Isauricus cur uocatus Seruilius Procons. 4
Isauri & Cilices à Seruilio Procons. subacti 4
Isocrates à Lysimacho accusatur 80
Isocrates magnus orator & perfectus magister. 47. numerum & modum seruauit in soluta oratione. ibid. Gorgiam senem adolescens audiuit 48
Isocrates uitam quinam scripserint. ibid.
Isocrates primum in Chio insula ludū aperuit 48. à quibus laudatus. ibid. & 52. primus numeros orationi adiunxit 253. quanti docuerit artem rhetoricam 33. idem discipulorum frequentia gloriatus. ibid. quotnam orationes scripserit 49. Tisiæ auditor 77
Isocratis dictum de Theopompo & Ephoro 314
Isocratis domus quasi ludus officinaque dicendi patuit cunctæ Græciæ 33. 47
Isocratis præceptor fuit Theramenes 40
Isocratis pudor & timiditas 48
studiū & institutū quale 75
Isocrates Athenis quàm diu habitarit Lysias 115
Italia putata omnium hominū mater 87. eadem rectrix, parēsque mundi altera uocata, & omnium terrarum alumna 87 item patria antiquissima & sanctissima parens. ibid.
Italicum bellum quod & quando cœptum 429
iudices corrūpebat Hortēsius 427
iudices in comitio stabant 419
iudices sedentes sententiam ferunt 419
Iudicia moderata quæ 196. priuata quæ 195. 325. publica duplicia 196
iudicia quando & cur Romæ intermissa 429
iudicium Ciceronis de oratione Platonis, Aristotelis, Xenophontis, & Theophrasti 224
Iugurthina coniuratio 231
Iuliam amitam pro Rostris laudauit Cæsar 111
C. Iulij æqualis P. Cethegus 291
C. Iulij Cæsaris dictio elegantissima 370. reliqua uide in uoce Cæsar.
C. Iulij contentio cum Sulpicio Tribuno plebis, causam belli ciuilis dedit 291. in Cursionem scomma 324. lepos atque urbanitas in dicendo 291
Iulij unde oriundi 94
C. Iulius Aedilis Curulis L. Cæsare, P. Rutilio Cōsulibus fuit 291. et adultius est occisus ibidē
C. Iulius Cæsar 367
Iulius Cæsar, & Adrianus Impp. aliorum exemplo usi, res suas gestas scriptis comprehenderunt 210
C. Iulius Cæsar, M. Bibulus Coss. 327
Iulius III. Pont. Max. in Epist. & Præfat.
C. Iulius interfectus 430
C. Iulius L. F. festiuitate & facetijs omnibus oratoribus præstitit 291
C. Iulius res tragicas penè comice, tristes remisse, seueras hilare, forenses scenica propè uenustate tractauit 292
C. Iulius Cæsar Strabo ab

Sardis rogatus T. Albutium accusauit 291
Iulius Scarlatinus in Epist. Nuncup.
Iuniam gentem patriciam, plebeiam factam existimat Corradus 206
M. Iunius à quo duxerit originem. 87. Tarquinij Prisci filiam Tarquiniam duxit uxorem. ibid.
L. Iunius Brutus ad oraculum profectus 88. baculum Apollini obtulit 88
M. Iunius Brutus apud Regiũ interfectus est 333. M. Iunius Brut. libidinibus totum patrimonium dissipauit 237
T. Iunius L. Filius Tribunitius, facilis & expeditus ad dicendum fuit 294
M. Iunius Brutus L. Plancium accusauit, eumque Crassus defendit 237
M. Iunius Brutus Pennus Pœnus à quibusdam est dictus horum lectionem in hoc Comm. repudiauit Corrad. 205
L. Iunius Brutus primus Consul fuit 206
L. Iunius Brutus summam prudentiam simulatione stultitiæ texit 86. Idem de matre suauianda ex oraculo Apollinis acute coniecit. ibidem. ciuitatem perpetuo dominatu liberauit, & magistratibus annuis, & legibus deuinxit. ibid. collegæ suo imperium abrogauit. ibidem plura uide 87. & 88
M. Iunius Silanus aduersus Cimbros infeliciter pugnauit 246. uide Sillanus in S.
Iunonis ira Romanis apud Cannas calamitatem attulisse creditum est 139
Iunonis templum picturis ornauit apud Crotoniatas Zeuxis 125.
iurati testes & iurati iudices 7
De Iure ciuili libros tres M. Iunius Brutus reliquit 237
iuris ciuilis ars in uno Seruio Sulpicio fuit 264
iuris ciuilis scientiam dicendi facultate quo in loco anteponit Cicero 264
iuris ciuilis scientia oratori est necessaria 263
iuris ciuilis tantum uoluit scire Cicero quantum satis esset oratori 277
Iurisconsulti descriptio 266
iurisperitorum eloquentißimus Q. Scæuola 256
iurisperitus L. Cælius Antipater qui & L. Craßi, & aliorum multorum magister 186
iurisperitus Scæuola 184
ius ciuile ars à Cicerone dicitur 268. & ad opes augendas pertinet, & ad gratiam 268
Ius ciuile nunquam didicit M. Antonius 257
Ius ciuile res necessaria tum ad priuatas causas, tum ad Oratoris prudentiam 444. sine doctrina percipi potest 222
iusiurandum pulcherrimũ quando iurauerit L. Brutus 88.
ius Pontificium 95. 269
ius Pontificium cum ciuili est coniunctum 269
ius Pontificium hodie separatim discitur 269
ius Pontificium multi iuris ciuilis periti hodie ignorant 269
ius priuatum qui ignorat non potest in iudicijs ut orator uersari 325
ius publicum 325
iustitia quæ in re cernitur 160
Iuuentas dea 134
Iuuentatis Ludes Senensi prælio uouerat Salinator 132
Iuuentia gens unde oriunda 293. item cuius ordinis fuit. ibidem
T. Iuuentij dicendi modus, & doctrina 293
Iuuentus eloquentiæ studiosa 230
Iuuentutis ædes à quo dedicata 134

L

T. Labieni Laus 14
Labienus criminabatur iudicium perduellionis à Cicerone sublatum 448
Labeones unde dicti 152
Laboris magni est aliquid scribere 170
Lacedæmon honestißimum senectutis domicilium 14
Lacedæmonij iurarunt se leges seruaturos 68. literas neglexerunt 82
Lacedæmoniorum mores & eunomia à Scriptoribus commendantur 68
lachryma nihil citius arescit 83
[illegible] oratori non conuenit 82
Lælia C. Lælij filia Q. Mucio Scæuolæ Auguri nupsit 321.
Lælia patris elegantia tincta 163
Lælij diligentia commendatur. 163. & elegantia 165. 167
Lælij & Scipionis collatio 152
Lælij filia reddidisse in loquendo paternam eloquentiam elegantiorem dicitur 322
Lælij et Galbæ collatio mẽtio. 170
Lælij lenitas probabatur in dicendo 158. oratio de collegijs. 156. Africani laudatio per eundem. ibid. 158
Læliorum familia eleganter loquebatur 370
C. Lælius C. Lælij F. 156
Lælius cur antiquus appellatus 174
C. Lælius eloquens 152
Lælius & Scipio insigne amicorum par 160
Lælius fuit appellatus sapiens. 160. Prætor Viriati opes fregit 159. quanto tempore Scipione maior 156
C. Lælius, Q. Seruilius Cæpio Coss. 276
Lælius sapientiæ laude clarus 15
læna uestis quæ 98
Lagis Lysiæ amica 52
Laidem in conuiuium sodalium adduxit Apelles 131. 132.
Lamachus. 60
Lampades uocatæ orationes Gorgiæ 42
Lampadio Grammaticus Næuij bellum Punicum in libros septem diuisit 137
λαμπτὴρ uocatus Demetrius Phalereus 62
Largius Licinius in Ciceronem scripsit 439
Larissæ diu commoratus Gorgias 42
laterũ flexio debet esse uirilis 255
Latinam linguam copiosiorem Græca dixit Cicero 251. 372

Latinè

Latinè dicendi copia, in quibus primum cum Græcorum gloria fuit æquata. 250
Latine diligenter locutus est T. Flaminius. 205
Latine loquendi elegantia ingenuo cuique ciui Romano est necessaria 253
Latine loquendi facultas duabus rationibus comparatur. 321.
Latine loqui tam oratoris boni, quam ciuis Romani proprium 253.
Latine perbene loquebatur L. Furius Philus. 201
Latine scire, non tam præclarũ est, quam turpe nescire. 253
Latini & Græci unde colores et χρώματα primum uocarunt. 254.
Latinos bello domuit Tarquinius Priscus. 88
Latinum bellum quando cœptũ. 429.
Laudatio quid differat à loco cõmuni. 78
laudatores in iudicijs à quibus dabantur. 277. eorumque numerus legitimus. ibidem.
laudes duæ summæ in oratore quæ. 165
laudis auidissimum Cicero se esse fatetur. 348
laus Latine dicendi ab Oratoribus plerisque est neglecta. 253
Lazarus Bonamicus. in Præfat. &c. 60
Leandri Alberti Italia. 18
Legationis falsæ accusatus Aeschines. 56
legem Aciliam de pecunijs repetendis seuerissimam M. Acilius Marci Acilij Glabrionis pater tulit. 355. Sumptuariam, quis, quando tulerit. 184. Tabulariam quis tulerit. 178
leges Agrariæ quando factæ. 191.
Leges Agrarias quis tulerit. 176.
leges Apuleiæ unde dictæ. 338
Leges uenalium uendendorum à quo latæ. 201
legibus iudicijsque quibus Romã deuinxerit L. Brutus. 88
legibus scriptis non utebantur Lacedæmonij. 68
Lentuli ἀνατροπὴ Corfiniensis. 394.
Cn. Lentuli, & Pub. Lentuli inter se collatio. 350
P. Lentuli excogitandi & loquendi tarditas, quibus uirtutibus fuit occultata. 350
P. Lentuli pater quis. 351. unde Sura dictus est ibidem.
Lentuli P. & L. 390
Lentuli Syllam secuti. 433
P. Lentuli uita semper in obeundis libidinibus est uersata. 351.
Lentuli unde dicti. 148
L. Lentulus. 144
P. Lentulus. 138
P. Lentulus bis accusatus atque absolutus fuit, senatu motus, ut amissam dignitatem recuperaret, coactus est ad primos gradus quasi ab equis ad asinos redire. 351. imperium urbis sibi ex fatis Sibyllinis aruspicumque responsis attributum affirmatur. ibidem.
P. Lentulus de Ciceronis reditu retulit. 364
Cn. Lentulus excellens in actione fuit 350
P. Lentulus exul. 200
L. Lentulus Hortensii domũ sibi despondit in bello ciuili. 426
Cn. Lentulus maiorem opinionẽ dicendi, actione faciebat. 350
Cn. Lentulus Marcellinus. 365
P. Lentulus. M. Marcelli filius. 244. 249.
Lentulus Spinter Cæsaris beneficio uenit in collegium, & Hispaniæ prouinciam in Pretura habuit. 393. cum Domitio & Scipione de Cæsaris sacerdotio contendit. ibid. Pontifex Minor fuit. ibid. Hunc Deũ suæ uitæ, fortunæ &c. appellauit Cicero. ibid. Plura uide in Cornelio.
Lentulus Spinter, quando Procõsul in Ciliciam profectus. 393. Imperatoris appellationem promeruit. ibid. æris alieni cur multum fecerit. ibid. & 394.
P. Lentulus successit in Cilicia T. Appio. 4
Cn. Lentulus summi cõsilij, summæque grauitatis uir fuit. 350 quibus Coss. decessit. ibidem.
P. Lentulus Sura Catilinæ coniurationis particeps fuit. 351
Lentulus, uide supra in P. Cornelio.
Leodamantem audiuit Aeschines. 56
Leonis portus, quis antiquitus. 84.
Leontini campi fertiles. 42
Leontinus Gorgias. 42. Empedoclis fuit discipulus. ibid. Statuam auream in Delphis sibi posuit. ibidem.
Leontium meretrix scripsit in Theophrastum. 64
M. Lepidus à Q. F. Catulo Italia pulsus est. 242. in Sardinia perijt. 242. quum acta Syllæ rescindere tentaret bellum excitauit. 242
Lepore caruisse uidetur Antonius. 259
Lepos Atticus. 282
Lepos unum ex tribus quæ præstare debet orator. 253
Leuinum quem alij, Plutarchus Albinum uocat, uictũ à Pyrrho. 94
Lex Aquilia. 238. agraria à Sex. Titio lata. 341. Cassia. 179 quando lata & qualis. de pecunijs repetundis à quo et qua re constituta. 195. de quatuor Pontificib. de Plebe allegandis. 95
lex & rogatio quomodo differant. 232
lex Gabinia. 97
lex Glaucia. 339. Licinia de sodalitijs, 281. Menia quæ. 97. popularis quando lata & repudiata. 192. Repetundarum quando à quo lata. 164. Roscia. 448. Tabellaria à quo lata. 192. & quando. 194. Tabellaria Cassia appellata. 196. eadem quando lata. 197. Seruilia. 274. Varia quæ. 429. 431.
λέξεως σχήματα quæ Aquila Romano. 122
liber de Claris Oratorib. quo tempore scriptus. 15
libri Ciceronis, qui Brutus dicitur, præstantia. 2. & quo tempore scriptus. ibid.
libri de Rep. quo tempore à Cicerone scripti. 25
liber, & libri significatio quæ. 4

libertinis in omnibus tribubus suffragium esse uoluit Cn. Manlius. 390
libertinos in urbanas tribus trãstulit Tib. Gracchus. 146
liber unus est Ciceronis non tres de Claris oratoribus. 4
Libonis cognomen in quibus gẽtibus. 167
L. Libonis rogatio in Galbam. 165.167.
Libo Tribunus plebis, populum in Galbam incitauit. 150
Licinia & Mucia lex quæ. 116
Licinij plebeij fuerunt. 234
C. Licinij Calui Oratio, nimia religione attenuata fuit. 410
L. Licinij Crassi filia. 322
C. Licinij Crassi orationem confutauit Lælius. 158
Licinius Ciceroni inimicus. 6
P. Licinius Crassus, Diues Censor factus cur Censura se abdicauerit. 139. Consul creatus Siciliam extra sortem Scipioni collegæ concessit. ibid.
C. Licinius Caluus. 406
C. Licinius Caluus qualis Orator fuerit. 410
Licinio Caluo sanctitatẽ & iudiciũ tribuit Quintilianus. 411
C. Licinium Macrum condemnauit Cicero. 445
Licinius Caluus qualia scripserit carmina. 411
C. Licinius Caluus ubinam Romæ habitauerit. 411. unde Caluus.
M. Licinius, C. Caßius Coss. 334
P. Licinius Craßus cur Brutios Consul quàm Siciliam obtinere maluerit. 139
L. Licinius Crassus homo plebeius. 274
P. Licinius Craßus in bello contra Aristonicum interficitur 183.
C. Licinius Lucullus Iuuentutis ædem dedicauit. 134
C. Licinius Nerua. 231
P. Licinius unde Muræna dictus. 354. plebeius fuit ibid.
Ligures Transalpinos quis bello domuit. 202
λέγει Menelaus et λεγέιν ἀγορεύειν 83. & πάνυ ἀγορεύειν. ibid.
Lilius Gregorius Gyraldus. 3.31.60.
Lilius Gregorius parentis loco à Corrado colitur. 198
Lilybetanus Quæstor fuit Cicero. 442
Linguæ uolubilitas cum ipso homine nascitur. 208
Lingua hæsitantes in oratorum numerum non poßunt peruenire. 208
Linus. 33
litera. 17
Literis mandare & memoriæ tradere pro eodem ponuntur. 170.
Liuij Andronici fabulæ quales, & quo tempore primum datæ. 132
de M. Liuio Druso in Gracchis multa scribit Plutarchus 305.
Liuius Andronicus, quando fuerit. 135
M. Liuius Drusus. 205
Marcus Liuius Drusus, ob eximiam aduersus Gracchos operam patronus senatus est dictus. 205. Liuius Drusus qui cum & quo tempore in Vrbe Consulatum administrauit. 205.
M. Liu. Drusus Tribunus plebis partes senatus est secutus. 205. & C. Graccho Collegæ semper est aduersatus. ibidem.
T. Liuij Locus emaculatus. 204.
T. Liuius & Paterculus cum Paulo Orosio in qua re discrepent. 211
Liuius historiam à carmine auspicatur. 49
F. Liuius periodos nimium circunduxit. 52
M. Liuius quando Salinator appellatus. 134.135
Locus ἀπὸ τῆς συζυγίας 222
Loci communes à quibus grauiter & ornate tractantur. 227
loci communes qui. 75.78. quid differat à laudatione & uituperatione. ibid.
locis communibus quando in oratione utendum. 227
Loco communi de amore Cicero usus est in oratione pro Cælio. 227.
Locus à similitudine. 224
locus à testibus. 194.254
Locutio emendata & Latina, fundamentum est Oratoris.
λογικὸν. 46
λογοδαίδαλος uocatus Theod. Byzantius. 79
λόγος ἐμμελὴς uocatus Protagoras. 44
λόγος & λόγου ὑπόληψις quid. 45
Lollia gens plebeia. 337
M. Lollius Palicanus quibus cõsulibus Tribunatum administrauit. 336. hunc suffragijs populi consulem creatum C. Piso consul renunciare noluit. 337
longissima cupimus esse quæ libenter audimus. 86
loquendi elegantia legendis oratoribus & poetis augetur. 325
loquendum uerbis præsentibus. 123.
Lucanus cur Cethegos nudos & exertos uocet. 104
Lucas boues cur uocarint elephãtos. 95
Luciano quæ uidetur occasio fuisse scribendi dialogum: Calumniæ non temere credendũ. 131.
Lucij unde dicti. 95
Lucius Metellus Diadematus cur dictus. 154. idem Dalmaticus a Cicerone uocatus. ibid.
Lucius quis dicebatur 87
L. Scipio C. Norbanus Cos. 342
Lucilij quo tempore Romæ esse cœperunt. 267
L. Lucilius Balbus. 266. et. 267.
Lucilius de Granio multa scripsit. 274
C. Lucilius poeta. 186
Lucilius uixdum nato Cicerone deceßit. 274
Q. Lucretij Aphilæ mortem populus indigne tulit. 292.
Lucretij Patricij ordinis fuerunt. 292
Q. Lucretius 291. & 292
Q. Lucretius Aphila a Marianis ad Syllam transfugit. 292. hunc Consulatum petentem interficiendum Sylla curauit ibidem.
Q. Lucretius Aphilia aptior concionibus quàm iudicijs fuit 291. & 292.
Lucretius poeta suos libros de Rerum natura scripsit Memmio. 366
Q. Lucretius unde Vespillo dictus.

ctus. 292
Luculli currum in Vrbem introduxit Cicero consul. 366
L. Luculli legatus in Asia fuit Triarius. 384
Luculli uita & mors qualis. 9
Lucullum accusauit C. Memmius Gemellus. 366
L. Lucullus. 245. & 333. & 329. à Cicerone in triumpho adiutus. 334
M. Lucullus ad Tanaim, & lacum Maotim peruenit. 334. idem triumphauit. ibidem.
Lucullus Appium ad Tigranem misit. 387. diuinã habuit rerum memoriam. 427
M. Lucullus Prator inter peregrinos ius dixit. 333
M. Lucullus Proconsul Curioni in Macedonia successit. 334
M. Lucullus quo tempore decessit. 334
Ludere in numerum. 50
Ludi Apollinares stato die ut fierent legem ad populum tulit Licinius Varus Prator, et quo die uouebantur. 143
ludi facti adis dedicanda gratia. 134
Ludis faciendis Apollini praerat Prator. 143
ludo cur comparata domus Isocratis. 43
ludos trinos in Aedilitate fecit Cicero. 443
Ludouicus Casteluetrius Mutinensis. 316
ludum aperuit Rhodi Aeschines. 57
lumina uerborum & sententiarum, σχήματα dicuntur. 402
luminibus obstruere & officere quid. 120
Luna defectum militibus pradixit C. Sulpicius Gallus. 141
Luna trina in Gallia uisa. 185
Lupinis madidis cur uixerit Protogenes, cum Ialysum depingeret. 128
Lusitani. 167
Lusitanorum multa milia perfidiose trucidauit Galba. 167
Q. Lutatius Catulus in petitione Consulatus à Cn. Manlio superatus fuit. 239
Lutatius Consul finem imposuit primo bello Punico. 103
Lycurgi duo Lacedemonij. 68
Lycurgi rhetoris filij accusante Menesachmo liberati sunt literis Demosthenis. 57
Lycurgi rhetoris lectulus qualis 57.
Lycurgus Lacedemoniorum disciplinã adstrinxit legibus. 65
Lycurgus orator 55. Platonis & Isocratis auditor fuit. 57. Quaesturam optime gessit. ibid. reip. bene consuluit, & populo gratus fuit. ibid.
Lycurgus superior quis, & quãdo. 68
Lyra eundem semper seruat sonum. 186
per Lyram depictam quid sibi uoluerint Aegyptij. 186
Lysia orationem offerenti quid responderit Socrates. 53
Lysias, ac huius orationes multa & patria. 113. quo dicendi genere usus. ibid. eidem quo modo officit Demosthenes. 114. de eodem plura. 115
Lysias artem dicendi negauerat esse. 80. cur artem profiteri desierit. 75. aliae orationes scripsit. 79. 80.
Lysias. 52. cur orationes potius quàm de arte scribere maluerit. 53. an philosophus fuerit. ibid. huic quid respõderit Diogenes. ibid. subtilis & elegans iudicatus. 53. orationes quot reliquerit. 52. dicendi puritate cõmendatur. ibid.
Lysias politissimus ac uenustissimus scriptor. 422
Lysippus quis. 433

M

M. nota quid. 95. et M'. 95
Macedoniam quando domuit Q. Metellus. 153
C. Macer omnem commendationem ingenij, uita, moribus et uultu denique toto euertebat. 352.
C. Macer patronus fuit propemodum diligentissimus. 352. Quaestor quum L. Pisoni Consuli obtigisset, non attigit pecuniam, neque ad exercitum profectus est. 352. summos à populo honores est adeptus. 352. et 353. Procõsul in Hispania fuit atque triumphauit 353
mediocre dicendi genus multũ continet in se suauitatis. 208
mediocri dicendi genere, Isocrates, Demetrius Phalereus, & Callidius probabiles extiterunt. 208
Meandrius pater Protagora. 43.
de Magistratibus Seruij Sulpicij quibus in locis refert Cicero. 269
magistratus annuus cur institutus à Bruto. 88.
magistratuum gradus qui. 409
magistratuum pericula committebantur Scribarum fidei. 419
Magistratuum Romanorum series, & petendi ratio. 295
P. Magius Chilo interfecit Marcellum. 368
P. Magius collega M. Virgilij in Tribunatu fuit. 293
Magnitudo causa Rutilij. 215
M. Ant. Maioragius. 60
maiores & minores Flamines qui. 99
maiorum imagines cur Romani domi seruabant. 112
Magnesia urbs. 439
Magnesius fuit Hegesias historicus. 415
magniloquentiam Homeri pradicat Cicero. 67
mali corui malum ouum 77
maleuolus Bibulus. 386
Mamerco Pythagora Philosophi filio, cognomen fuit Aemilius. & quare. 176
Mamiliorum familia. 231
Mancini deditio ciuitatis dissensionem mouit maximam. 191
Mancinus, & Serranus Coss. 345.
Manij unde dicti. 95
Manilia Telegoni filia. 110
Manilia familia origo. 110
C. Manlius. 110
M. Manlius quis. 110
Q. Manlius. 110. ibidem multa de Manlijs & Manilijs.
L. Manlij Torquati litera interiores & diuina memoria cõmendantur. 381. & 383. [illegible] ab Hortensio uocatus idem. ibid.
Manliorum familia duplex

fuit. 356

C. Manlius & Q. Seruilius Cæpio Proconsules à Cimbris prælio uicti castrisque binis exuti sunt. 247. octuaginta milia militum occisa. ibidem.

Cn. Manlius quam nam legem ferre conatus est. 390. à L. Domitio repressus ibid.

L. Manlius Torquatus. 381. 383. adolescentulus eripuit P. Sylla consulatum. ibid.

L. Manlius Torquatus Ciceronis condiscipulus fuit. 356

M. Manlius Tullius Longus. 109. 112.

manum antiqui bonum dicebant. 95

manum de tabula nesciebat tollere Protogenes 130

Manus sinistra nunquam sola recte gestum facit, sed dextra se frequenter accommodat. 255.

Manutius 3. 11

Marcelli acerbitatem accusauit Cæsar. 368

Marcelli & Marcellini inter se gentiles sunt. 365

Marcellinus Pompeio aduersatus. 365

Marcellorum Claudia familia. 365.

M. Marcellum cur Cicero inter oratores ponit. 249

Marcellum Mitylenis uidit Brutus 269

M Marcellus Aedilis Curulis. 249.

M. Marcellus promptus et exercitatus ad dicendum fuit. 249 unde Aesernini cognomentum est sortitus. 249

Marcellus Ceruinus Cardinalis. in Epist. Nuncup.

Marcellus Crescentius Cardinalis. in Epist.

Marcus Tartessius. 60

Marciam L. Marcij Philippi filiam duxit uxorem Hortensius 426

Marcij Patricij fuerunt. 109. inueniuntur & aliquot plebeij, atque huius nominis orthographia quæ. ibid.

Cn. Marcius cur Coriolanus uocatus. 69

C. Marcus Figulus. 148

L. Marcius Philippus de quibus gloriari solebat. 287

L. Marcius Philippus Plebeius fuit 181

L. Marcius Philippus, Tribunus plebis legem agrariam tulit. 281

Q. Marcius Philippus. 144

L. Marcius. Sex. Iulius Coss. 333

Marcus quid denotet. 95

Mardonius incitauit Xerxem ad inferendum bellum Græcia. 70

C. Marij uitam describit Plutarchus. 283

M. Marij Gratidiani caput L. Catilina sua manu per urbem tulit. 336

C. Marius Cimbrica uictoriæ gloriam cum collega Catulo communicauit 239

C. Marius, L. Aurelius Orestes Coss. 280

C. Marius Q. Mucij Scæuolæ Auguris gener fuit. 322

C. Marius Q. Metellum apud populum Romanum criminatus est. 245

C. Marius quid necessarijs Q. Catuli deprecantibus respondit. 239

Marius Nizolius 60

Marsi socij populi Romani fuerunt. 284

Marsicum bellum quod & quando cœptum. 429

Marsos Plinius in quarta regione Italiæ collocat. 284

Marsyam religatũ pinxit Zeuxis. 126

Martij fratres in numero natiũ fuerunt. 133

Martij Vatis Carmina. 142

mater Antonij post primi mariti mortem P. Lentulo nupsit 351.

Maximi cognomine ornatus M. Valerius Dictator. 84

Q. Maximus. 138. 139

Q. Maximus L. Pauli nepos Græcis & Latinis literis doctus. 197

Q. Maximus Verrucosus. 98. & 102.

mediocris orator delectat. 166

Megabyzus à Zeuxidis pueris derisus. 126

Megabyzi sacerdotis Dianæ Ephesiæ pompam depinxit Apelles. 131

μέγεθος in oratione 54

me hercule, quàm mehercules magis places Ciceroni. 111

μεγαλοπρεπὴς uocatus Timæus à Plutarcho. 115

Melantus pater Theophrasti. 64

μειλίσσω. 32

μειλίσσω αὐτῷ 368

melius ominare. 454

membrum. 52

C. Memmij facundiam claram pollentemque fuisse scribit Salustius. 248

C. Memmij mordacitas. 248

mors, eiusque autor quis. 337

C. & L. Memmij oratores mediocres, accusatores uero acres atque acerbi. 244. multos in iudicium capitis uocauerunt ibidem. 248

Memmij plebeij fuerunt. 248

Memmij unde dicti. 248

Memmio scripsit libros de Rerũ Natura Lucretius 366

C. Memmium Consulatũ petentẽ L. Saturninus occidit. 248

L. Memmium Largij lacertum comedisse dicebat L. Crassus. 248.

C. Memmius L. filius. 365. 366

L. Memmius. 425. 429

C. Memmius partibus Gracchorum fauit. 234

C. Memmius Tribunus plebis P. Scipione Nasica & L. Calphurnio Coss. 248. rogationem tulit ut L. Caßius ad Iugurtham mitteretur. 248

memoria cæterarum ingenij partium custos. 328

memoria, nõ est pars animi. 329

memoria incredibilis in Hortensio. 425

memoria rerum est præteritarũ 25. an recte dicatur naturalis. ibid.

memoriæ definitio. 329

Memoriæ tradere, & literis mandare pro eodem ponuntur. 170

Memoriam ingenij sui nonnulli extare nolunt. 170

Menandrum Cariæ regem ab Apelle depictum mirabantur Rhodij. 131

mendacium dicere sapienti etiã concessum. 70

Menecles Alabandensis 85
Menecles frater Hierodis Alabandei 458
Menecles orator Apollonij Molonis praeceptor. 432. & 458
Meneclides Thebanus rhetor 82
Menelaus cuius fuerit filius 82.
λιγέως ἀγορεύων dictus ab Homero 93
Menelaus dulcis in dicendo 80. 82.
Menelaus Marathenus 185.186
Menenius Agrippa ne an M. Valerius Dictator sedauerit discordias inter patres & plebem 90
Menesaechmus accusauit Lycurgum 57
Menia lex qua 97
Menippus Stratonicensis Ciceronis in Asia familiaris eiusque laus. 437. & 439
mentiri saepe solent disputãtes 87
Mercurij caduceus cur pacis signum 76
Mercurius eloquentiam ad homines primus detulit 34
[illegible] 230
[illegible] 406
[illegible] genera 166
Meson Atheologus stultitiam prudenter simulauit 88
M. Messala 361
Messala, sororis Hortensii filius 454
Messalam quòd defendisset Hortensius, male audiuit 426
Metanira Lysiae amica 53
Q. Metelli causam neque senatus publice, neque ullus ordo propriè, neque suis decretis Italia cuncta susceperat 245
Q. Metelli causam omnes boni probabant 245
Metelli consilij dissimulatio & humanitas laudatur 153. Oratio de ducendis uxoribus. ibid.
Q. Metelli constantia 245
Metelli cum Cicerone simultas & reconciliatio 364
Q. Metelli laus 245
Q. Metelli oratio de prole augenda 155
Metelli quatuor filij consulares. 152.154.
Metelli quis appellabantur 103
Q. Metelli uita & mors qualis 9
Metellina Ciceronis qua qualisue 364
Q. Metello de pecunijs repetundis causam dicenti quid acciderit 244
Metellum Macedonicum quis de saxo deijci iusserit 153
Q. Metellum Smyrnae exulasse lege Claudia male existimauit Autor libelli de uiris illustribus 244
Q. Metellus 138.139
Q. Metellus à Saturnino Tribuno pleb. urbe quamobrem fuit eiectus 337
Q. Metello ab exilio redeunti dies non suffecit, ut obuios quosque complecteretur 245
Q. Metellus Balearicus cur dictus 154
Metellus Celer 361. & 363.435
Metellus Celtiberos occidit & Celtiberus appellatus est 153
Q. metellus collega T. Flaminij in consulatu fuit 206
Q. Metellus consul cum L. Veturio Philone. 98. & 102. & 103 cur fuit a Cicerone inter oratores relatus 245. de ciuitate maluit quàm de sententia dimoueri 244. duobus praelijs Iugurtham fudit, uniuersam Numidiam uastauit & inde Numidicus est appellatus 244
Metellus ex plebe Censor factus 153.
Metellus in Hispaniam Proconsul profectus 364
Q. Metellus in uoluntarium exilium Rhodum secessit 244. ingenti ciuitatis fauore fuit restitutus 244. iurare noluit in legem agrariam per uim à L. Saturnino latam 244. laudatione sua iuuare Lucium Lucullum sororis uirum noluit 245.
Metellus Macedonicus Augur fuit 153. felix ne an infelix iudicandus 154
C. Metellus Macedonici F. Caprarius 155
Metellus Nepos 361. & 363.
Q. Metellus Numidicus L. Equitium in censum recipere noluit 244.
Q. Metello patria salus dulcior quàm conspectus fuit 244
Metellus uide Caecilius.
[illegible] 266
P. Metius satelles 337
μέτρον 49. & 50
Milesius Aeschines 458
militaris res eloquentiam requirit 30
[illegible] 299
mimorum ethologorum uitanda est similitudo 353
Minerua cur dux data Vlyssi 67
Minerua signum ex ebore fecit Athenis Phidias 375.376
Minos Cretensium Rempub. constituit 75
Mirari nemo potest quod nunquã factum est 170
ad misericordiam non licebat mouere cuiquam 55
Mithridatico bello qua lege Pompeius praefectus 445
Mitylenis clari uiri sibi domicilium constituerunt 369
Mnesarchi Stoici oratio subtilis 212.
Moderata iudicia qua 196
Modestia exemplum in Cicerone 171
Modi agendi principales quot 216.
modicum genus dicendi in delectando uersatur 298
modus amplificandi orationis 222
modus multifariam à Cice. accipitur 49
Molo Rhodi docuit 361
Molo Rhodius Ciceronem superfluentem dicendi impunitate repressit 438
Molo quo tempore Romam legatus uenerit & qua de causa 434
Molonem Rhodium quando audiuerit Cicero 430.432
Moloni operam dedit Caesar 371
Moloni operam dedit Cicero quãdo 434
Molonis disciplina cur dicta Rhodia 432
Molonis iudicium de Cicerone dicente Graece 435
molossus pes in oratione soluta 7
Mons sacer. 86. cur ita uocatus 89

mortuos laudandi consuetudo à quo primum 111
mos Graecorum & Roman. in producendis in iudicium pueris orbis, misericordiae concitandae gratia 168
Mos Romae fuit ut adolescentes non senes accusarent 295
Moses Hebraeus antiquissimus poeta 33. inuentor solutae orationis 49. Mosis sacras historias suis scriptis miscuit Theopõpus, ac diuinitus ob id multatus 120
Motus in oratore cuiusmodi esse debet 255
mouere approbationem 303
Mucia & Licinia lex quae 116
Muciorum familia qualis 184
Q. Mucio Scaeuola in Rostris sedente, L. Crassus legem Seruiliam suasit 274
Q. Mucius Scaeuola Pontif. Asiam sanctissime administrauit 214. nouem tantum menses rexit. ibid. non dixit ut orator sed tanquam Iurisconsultus 224. quid in causa M. Coponij quem defendendum susceperat, probare uoluit 260. uide quaedam in uoce Mutius
mulieris nomen bonum potius quam forma apud quamplures mos uulganda 42
Mummius cur dicti, latet auctorem 174
L. & Sp. Mummij fratres in numero mediocrium oratorum locandi 172
Mummij noui homines 174
L. Mummium, simplicitatis ac ruditatis arguit Paterculus. 174.
L. Mummius Achaicus cum quo fuerit Censor 163
L. Mummius continens usque adeò fuit ut excedens è uiuis filiae dotem non reliquerit 172
Sp. Mummius non fuit ornatus in dicendo 174
L. Mummius, nouus & penè ignobilis à principio fuit teste Paterculo. 172. quando & cũ quo consul 172
Idem & Achaeos deuicit unde & agnomen sortitus. ibidem. quomodo scribenda uox 174. deuicta Achaia signis urbem repleuit, & tabulis externis autoritatem Romae publice primus omnium fecit 273.
munera à clientibus accipiebat Hortensius 427
P. Muraena mediocri ingenio multae industriae, & magni laboris fuit 352
P. Muraena orator occisus 433
Mures cognomine dicti qui & unde oriundi 204
murum lapideum Vrbi circundedit Tarquin. Priscus. 88.
Musa 390
Musaeus 33
μοῦσας quasi μυούσας dictas fuisse existimauit Orpheus 300
μονοσυλλάβους quos uocat Cicero 302.
mutata uerba quae Ciceroni 122.
Mutiorum familia eleganter loquebatur 370
P. Mutius 181
Mutius Augur. 186. in oratorum numero non fuit: Iuris ciuilis tamen intelligentia insignis. ibidem.
Q. Mutius Rutilij defensionem suscepit 211
Myrcinius miles peltatus Cleonẽ occidit 38
Myronis signa qualia 124
Myrrine Hyperidis amica 55
Mysi minus in dicendo politi cur 85

N

Nania 111
Naeuius, quando 135. summus poeta, & optimus epicus. 137. & huius laus 138. quando mortuus. 104. 108. à Triumuiris cur in carcerem coniectus. ibid.
è Naso cognoscere, prouerb. 438.
nam 132
narratio an breuis esse debeat. 83. uerisimilis esse debet. 409
Nasica Dalmatas domuit. 147. Pont. Max. fuit. 147. & Iureconsultus 148. qua in re aduersatus est Catoni 148. quando Consul. fuit 147
Nasica cur data est domus publice in uia Sacra 148
Nasicae ferè omnes Publium praenomen habent 289
Nasica, unde uocati 147
natura prouida solersque. 51. quid in dicendo praestet. 47. 408
naturae autoritas in quo consistit 71
naturales res non semper eodem modo se habent 25
naturalia sub phantasiam cadunt 25
Naturam ipsam pingendo prouocasse uidetur Apelles 131
naturam quid uocat Cicero 27
Naucrates Isocratis discipulus 50.
ne dies sine linea cuius dictum 130.
ne sutor ultra crepidam, cuius sit dictum 130
[illegible] cur dicatur fecisse Appius 389
Nemesis cur appellata Rhamnusia 79
Neoptolemum ex equo aduersus Persas pinxit Apelles 131
[illegible] 79
Nerua cognomen Liciniorum, Cocceiorum, et Syllorum fuit 234. unde dictum. ibidem.
Nestoris in dicendo suauitas 65. & 67.
Nicanor quanam in re studium posuerit 3
Nicia discipulus fuit Lysias 92
Nicolaus Perottus fallitur 107
Nicomachus pictor 124
Nicostrata nympha quae 99
Nicostratus pictor Zeuxidis Helenam admiratus est 126
nihil simul inuentum & perfectum 124
nitidum genus uerborũ quod 63
nitor orationis 61
N. L. amplisandi signum 163
nobiles 143
Q. Nobilior M. filius 144
Nola urbs, ubi, & à quo condita 18
nolae cur uocentur campanae à nõnullis 18
nomen, pro debito 24
nomina habere tria, Prouerb. 172.
Nomina minimum tria habere soliti Romani nobiles 172

[illegible]

νόμοι quid uocent tibicines. 50
C. Norbanus M. Scaurum lapide percussit. 209. Tribunus plebis Q. Capionem accusauit. 277.
notare tempora. 156
notationem quid aliquando uocet Cicero. 118
nouendiales feria quando. 25.
noui homines 143
Nouus homo C. Calius Caldus à Cicerone appellatus. 190
νοῦς cur appellatus Anaxagoras. 74
numeri apud uetustiores Latinos nulli seruabantur. 122
numerus, & in numerum ludere. 50
Numidici ursi, & Aethiopes uenatores à L. Domitio in Circo dati. 391
A. Numius legem agrariam tulit. 337. à L. Apuleio Saturnino in Tribunatus petitione est occisus. ibidem.
nutrix mater sæpe dicitur. 231

O

obtrectatio nulla inter M. T. Cic. & Hortensium. 6
obscuritas in oratione ciuili maximum uitium. 416
Octacilia Laterensis. 382
Cn. Octauij eloquentia in Consulatu multis concionibus est uehementer probata. 289
M. Octauij frumentaria lex, & Reip. tolerabilis, & plebi necessaria fuit. 335
Cn. Octauij pater quis. 291
ad Octauiorum familiam nihil addẽdum censet auctor præterea quæ à Suetonio dicta sunt. 176
Cn. Octauius Aedilitate prætoritus, postea Consul est factus 291. L. Cinnam collegam suum ex Vrbe expulit. ibidem.
M. Octauius Cn. filius legẽ Semproniam frumentariam abrogauit. 330
Cn. Octauius, & L. Cornelius Cinna Coss. 342
C. Octauius Lampadio, Næuij bellum Punicum in septem diuisit libros. 137
Cn. Octauius M. F. Proconsul Cilicia decessit. 327
M. Octauius patiẽtia fregit Ti. Gracchũ accepta iniuria. 173
L. Octauius Reatinus adolescẽs est mortuus, ad dicendum ueniebat magis audacter quàm paratè. 327
odium inter Hortensium & Ciceronem. 6
Odyssea à Liuio Andronico Latina facta. 133
Offensum quid. 247
officina cur dicta domus Isocratis. 48
ollum pro illo dixerunt Veteres. 106.
Olympius cur appellatus Pericles. 74
[illegible] 288
Opimiani uini nomen unde. 233
L. Opimio consule omnium generum uini bonitas fuit. 416
L. Opimio negatus est triũphus quamuis Rempub. præclare gessisset. 233
L. Opimium à Iugurtha corruptum ostendit Sallustius. 234
C. Gracchi interfectorem quis accusauit. 204. crudelissimum fuisse boni autores testantur. 223.
L. Opimius à quo fuit accusatus & qua de causa. 233. Consul cum Q. Fabio Maximo. C. Gracchum interfecit. 233
L. Opimius Cõsul C. Gracchum sustulit. 229. Consul maximis periculis Remp. liberauit. 233. Prætor Fregellanos in deditionem accepit. ibid. princeps fuit legationis in Africam missæ 234. publico iudicio damnatus ut scribit Paterculus. 234.
opimus 116
ὀψιμαθὴς ἢ [illegible] Timæus uocatus à Plutarcho.
optimates qui 150
opus oratorium quando fieri dicitur. 310
oraculum de matre suauianda, quod. 87
oratio duas partes potissimum habet naturales. 319
oratio canescens. 14
Oratio Cic. pro Sex. Roscio est ordine temporum prima. 436. 437.
Oratio index animi. 174
Oratio Cicer. pro Rabirio perduel. quarta Consularis appellatur. 448
Oratio in iudicijs qualis esse debet. 225
Oratione & autoritate plurimum ualuit M. Drusus. 205.
Oratio neque grauior, neque lepore, & festiuitate conditior unquam apud populum fuit, quam L. Crassi contra collegã in Censura 280
Oratio soluta. 49
Oratio senior 274
orationem scriptam, in iudicio primus dixit Pericles. 77
orationes luminibus illustrauit Gorgias. 42
orationes quænam à Cæsare scripta. 380
orationis solutæ numerus in Isocrate. 47
orationis succus quis. 60. 61
orator à Cicerone præceptis informatus, ubi. 2
Orator gratus Menelaus Marathenus. 186
Orator insignis Hortensius nulla scripta reliquit. 170
orator multitudinis opinionem sequitur. 8. optimus quis. 166.
orator probatus P. Crassus. 181.
orator quæ tria facere debet. 402
uix potest effugere, quin interdum aliquid dicat quod uideatur contrarium 318
in oratore multa iactatio corporis reprehenditur. 271
oratorem grauem & autoritate præditum, qualem describit Virgilius. 100
oratorem nemo unquam est admiratus quod Latine loqueretur. 253
Oratorẽ Romani celeriter sunt complexi. 250
oratores graues fulminare et tonare dicuntur. 63
Oratores mediocres M. Fuluius Flaccus & C. Cato Africani sororis filius.
Oratores pressi qui. 40
Oratores Romani scripta, ex quibus iudicium fieri posset, nulla reliquerunt. 170. scribendo meliores fiunt. 170.

summi possunt esse, qui sint inter se dissimiles. 314
Oratoris autoritatem, & orationis fidem quo pacto imminuit M. Antonius. 292.
Orationum cōtra Rullum argumenta. 447
orator optimus quis. 298
oratorem qualem desiderat fori strepitus & concursus hominum. 440
oratores gnaros Reipublicæ esse oportet. 344
Oratores uehementes, graues, copiosi, & grandes, quid in dicendo efficere debent. 298.
oratori amplo & sublato inflatum & corruptum orationis genus est uitandum. 11
oratori ineptiæ ac stultitiæ hominum sunt deuoranda. 352.
Oratorij ingenij descriptio. 208.
Oratori iocus mimicus & scurrilis est uitandus. 259
oratori legendi sunt poetæ, & omnium bonarū artium scriptores peruolutandi. 325. necessaria est scientia iuris ciuilis. 325. perdiscendum ius ciuile. 236.
oratori presso & attenuato, inopia & ieiunitas est tauenda. 310. quomodo plures gratia ineuntur. 319. tanquam tibiæ sunt populi aures. 301. tria ne an quinque uidenda. 32.
Oratoriæ uirtutes omnes in orationibus Catonis reperiuntur. 170.
Oratoribus inesse debet dolor naturalis. 171
in Oratoribus mediocribus habitus Fannius. 185
oratoribus mentiri an cōcessum 70. 71.
Oratoris eadem semper prudentia. 171. non tamen semper idem ardor. ibid.
Oratoris fundamentum est locutio emendata & Latina. 241. 376.
Oratoris perfecti speciem & pulchritudinē affectantibus quid faciendum. 223
Oratoris proprium quid. 252
oratorum bonorum duo sunt genera. 310
Oratorum diuersi, diuersa diuerse scribunt. 169
Oratorum & Dialecticorū propria quæ. 218
oratorum fœtus omnium uberrimus, qua ætate potissimum fuit. 294
oratorum genera quot. 136. genera tria apud Græcos. 83.
Oratorum multi domi prius scripsitant, quod postea in foro proferunt. 170
oratorum uirtutes & uitia collegit Cicero. 2
P. Orbius T. Iuuentium præceptorem habuit. 293
ordinem naturæ, qui docet, sequatur. 122
ordo & ornatus orationis apud hominum animos plurimum ualet. 304
Originum libri Catonis laudantur. 114. qui nunc circūferuntur, non uidentur Catonis. 118.
Ornate & Latine loqui quomodo differant. 253. utrum magis laudetur ibidem. 253
Orolus Thracum rex. 61
Orosius à Paterculo dissentit. 4
Orosius bellum Athæorum describit. 172
Orpheus. 33
Ortalus & Ortali cognomen. 6.
ὀστρακισμὸν primus excogitauit Clisthenes. 37
ossa & sanguinem quid in oratione uocet Cic. 121
L. Otho. 448
otium, possessio optima 14
Ouicula uocatus Q. Fabius, & cur. 102
ὀξύμωρον 53
ὀξεῖαι λέξεις 305

P

Pacem à Fabricio cum Pyrrho compositam prohibuit Appius Cæcus. 94
pacis autor semper fuit Cicero. 13
pactio inter Metellum et Curionem qualis 364
Pacuuio poeta uitor defuit. 377
huius uetornum dixit Tacitus 377.
Pacuuius. 343. et. 346
pædagogi quales esse debent. 231.
ἐρώμενος Solonis fuit Pisistratus. 36.
pacis comes eloquentia. 75. 76
palæstra. 63. cur nitida dicta. 63.
Palamedes dicitur arithmeticam inuenisse. 34
παλιλλογία 229
Pammenes eloquentissimus Ciceronis tempore. 455
Pana à se depictum dedit Archelao Zeuxis. 125
Pana pinxit Protogenes. 129
Panætius ad Q. Aelium Tuberonem de dolore patiēdo scripsit. 217
Panætius quis, cuias, qualisque fuerit. 187
Panætium audiuit Lælius. 160. 187. quamuis Stoicus, illorum tamen disserendi rationem non probauit. 212.
Panætius uixit cum Africano 159.
Pancaste Larissæa. 130
Pansa unde dicti. 327
Papiriam legem oratione dissuasit Scipio. 190
C. Papirius Carbo L. Opimium contra accusatores defendit. 233
L. Papirius Fregellanus, Tib. Gracchi P. F. ferè ætate fuit. 283.
Papirius Pætus. 192
L. Papirius pro Fregellanis colonisque Latinis orationem habuit in senatu. 283
παράδειγμα. 33
παραδιήγησις. 16
παράλειψις 30
Parcorum elegantissimus Q. Mucius Scæuola. 278
παρέκβασις. 157
πάρισον 296
Parrhasii cum Zeuxide certamen 125
Parrhasius qua in re superatus à Timanthe. 127

pars

pars multis modis dicitur. 329.
Partem & partes quid uocet Cicero. 83
pater patriæ cur à Q. Catulo uocatus Cicero. 449
pateram & salinum ex argento tantum concedebat bellicosis Imperatoribus Fabricius. 49.
Paterculus deplorat mortem Ciceronis. 455. diuersum ab Orosio & Rufo tradit. 4
ἀφελὲς genus orationis quale. 171. 271
Patientia fregit Ti. Gracchum accepta iniuria M. Octauius. 172.
patres, autores fiebant post comitia. 97
patria omnes omnium charitates est complexa. 229
Patris exulauit Memmius. 366
patrocinium pacis. 13
patroni officium. 24
patronos eligendi potestas omnibus non est concessa. 301
patronos quot habere licuit post bella ciuilia. 318
L. Paulus à Nasica adolescente admonitus quid eidem responderit. 147
Paulus Iouius Nouocomensis. 60.
Paulus Manutius. 1. 11. 60
pauones augurali cœna primus posuit Hortensius 426
pauper fuisse dicitur M. Mamilius. 201
pauperes diuitibus in comitijs quandoque superiores. 179
paupertas C. Fabricii tolerabilis fuit. 93
Pausanias τοὺς ἄνδρας περιάγοντας fecit. 81
Pausonis pictura quales. 46.
pecuaria 162
de Pecunijs repetundis lex à quo & quando lata. 194
pecuniarum repetundarum postulatus est C. Calphurnius Piso. 355
pedestris oratio & historia cur dicta. 49
peditum equitumque centuria. 180.
πειθὼ quid Ennio, Ciceroni, Horatio & Quintiliano, & Suida. 106
πειθὼ. 104. Suadam uocauit Ennius. hæc Dea in Periclis labris sessitauit ibidem. Suadela ab Horatio uocatur. 106
Pelasgicum Argos. 81
peni dediti adolescentes. 196
M. Pennus cur Bruti gentilis. 204. 205
πέρας 128
in Pergula proponebat opera perfecta Apelles. 130
perduellionis iudicium à Cicerone sublatũ criminabatur Labienus. 448
peregrinũ publicis ludis in theatro saltare non licebat. 58
Perdix à Protogene ita depicta, ut mansuetæ ad picturam canerent & congredi gestirent. 129
Pericles. 33. 72. Anaxagoræ discipulus. 73. à dicendi facultate commendatur. 37. 38. aculeos relinquebat in animis auditorum. 62. Cur dicatur primus orationem scripsisse. 35. dictus est fulgurare & permiscere totam Græciam. 65 in huius labris lepor habitasse dicitur. 74. primus orationem scriptam dixit in iudicio. 77. quadraginta annos Athenis præfuit urbanis & bellicis rebus. 74. quando decessit. 35. tutor fuit Alcibiadis. 39. uber & fœcundus fuit. 74.
in Periclis labris sessitauit Dea. 104
Periclis uirtutes & laudes qui scripserint. 38
Periclis uitam qui nam scripserint. 35. eiusdem laus ab eloquentia. 37. 38
Pericula magistratuum, publicaque tabulæ committebantur Scribarum fidei. 419
περίοδος. 51. 277. huius descriptio. ibid.
Periodus rhetorica, dialogica, et historica. 32
periodum & colon quis primus ostenderit. 43
περιπατεῖν quid. 221
Peripatetici unde dicti. 221
Peripateticorum Academicorumque consuetudo in ratione dicendi qualis. 219
Peripateticorum et Academicorum dicendi consuetudo cur iudicijs & foro minus conueniat. 223
Peripateticorum institutis commodius fingitur oratio. 219
Peripateticorum differendi ratio cum suauitate dicendi & copia coniungitur. 219
περίφρασις eloquentia. 200
περιφράσεως quid. 182
Peritis operam damus ut discamus, non ut dicamus. 266
periuri quinam esse soleant. 419
Persæ unde nomen habent. 70. horum res pluribus persecutus Herodotus. ibid.
Persarum bellum quando. 68. 70.
Persius homo literatus. 185
Personas Ciceronianas explicauit hoc commentario Corradus. in Præfat.
perturbari solet Orator tam in alienis quàm suis periculis. 406.
Perusinus lacus. 101
Petere multam ab aliquo Cicero sæpe dicit. 238
M. Petrej laus. 14
Petrus Angelius Bargæus. 60.
Petrus Victorius. 25. 60. huius opinio expenditur. 25. 134. 135.
πεζὸς λόγος. 49.
Phaleas Carthaginensiũ Remp. constituit. 75
Phalereo exuli animi cultus erat quasi quidam humanitatis cibus. 62
Phalereus Demetrius. 61. primus orationem inflexit, & suauis uideri maluit quàm grauis. ibidem. Phanos primum uocatus. 62. in Aegyptum profectus est, eiectus ab Atheniensib. ibid. ab aspide morsus interijt, & prope Diospolim sepultus. 62. uide Demetrium.
Phalereus Demetrius quo dicendi genere usus. 412. uerbis translatis frequenter usus. 415. uerborum exornationes frequentat 123
Phalerum. 62. & φαληρεύς 62

Phantasia ad memoriam pertinet. 25
Phauorini iudicium de Platonis & Lysiæ oratione. 53
Phemius in procorum epulis decantauit carmina. 133
Pherecydes Syrus an solutã orationem inuenerit. 49. dicitur primus orationẽ solutam scripsisse. 35
Phidiæ signum. 343. & 345.
Phidiæ simulachris nihil perfectius uideri poterat. 345
Phidias ἀγαλματοποιός 345. Charmini Atheniensis filius fuit ibidem. Athenis fecit Mineruæ signum, ex ebore, 375. 376.
φιλαλήθης uocatus Theopompus. 120.
Philemon Euripidis mortẽ carmine defleuit. 9
L. Philippi Consulis dictum. 346
L. Philippi extat oratio apud Sallustium. 288
in L. Philippi oratione summa erat libertas. 288
Philippi Regis res gestas scripsit Theopompus. 120
L. Philippi sententiæ senatus est assensus. 288
Philippo largius poto quid dixerit Demades. 59
Philippus Consul M. Drusi inimicus. 333
L. Philippus dictus est Piscinarius cur. 427. cũ Marco Perpẽna Censor fuit. 287. Hortensium cur irridebat. 451. ita ad dicendum surgere solebat, ut quod primum uerbum habiturus esset, nesciret. 288. male dixit, non esse in ciuitate duo milia hominum qui rem haberent. 287. ob quas res dictus est, eloquentia, grauitate, honore florentissimus. 288. orator M. Antonio & L. Crasso proximus accedebat. 287
L. Philippus, Sex. Iulius Cæsar Consules. 287
L. Philippus Tribunus militum fieri non potuit. 287
L. Philippus uno tempore cum suis inimicissimis rediit in gratiam. 288
Philisti Syracusii scriptis amatores defuerunt. 314.
Philistus quis. 118. & quæ scripserit. 119.
Philistus præclare se gessit in Bello Atheniensium contra Syracusanos. 119. Dionysio senior in constituendo principatu fauit. ibid. à Dionysio cur ex Sicilia pulsus. ibid. historiã suam ubi scripserit. ibid. & quando reuocatus. ibid. Dionem eiiciendum curauit, & Platoni semper aduersatus. ibid. quomodo interierit, insepultus abiectus. ibid.
Philistus Thucydidis imitator. 119. dictus et diligens uocatus à Cicerone. ibid.
Philolaus an pater Gorgiæ fuerit. 43
φιλόλογος uocatus Socrates. 46
Philonis auditores Romæ qui. 431.
Philonis cognomen in quibus familiis Romæ fuerit. 103
Philo princeps Academiæ. 430. hunc quo tempore audiuerit Cicero. ibid.
philosophantur uerè pauci apud Romanos. 22.
Philosophandi ratio triplex. 432.
Philosophi nec fortunæ impetu, nec multitudinis opinione, nec dolore, nec paupertate terrentur 212. omnia bona à seipsis petunt. 212. qui fuerunt à Platone et Aristotele dixerunt, omnes uirtutes mediocritate quadam esse moderatas. 263
Philosophia mater omnium bene dictorum & factorum. 47. 444. laudandorum artium procreatrix, ac parens. 446
Philosophia naturalis morali antiquior. 41
Philosophia oratorẽ sic adiuuat ut palæstra histrionem. 223
Philosophiæ orationis genus est æquabile & temperatum. 225.
Philosophiæ quæ pars Oratori necessaria. 446
philosophiam de moribus e cœlo primus deuocauit Socrates. 47.
Phocion clarus orator. 60. Demadi de pace semper aduersatus. 58
Phocionis frugalitas. 59
Phormio Terent. motoria est in affectibus maioribus constituta. 216
Phryges cur minus in dicendo politi 85
Phryne. 55 defensa ab Hyperide. ibid.
φωνὴ 46
picis usus quis. 162
pictura olim inter artes liberales habita. 125. hanc nobiles Romani discebant. ibid.
Pierius Valerianus 360
Pietas erga fratres. 229. erga patriam est omnium maxima. 229.
pigmentum. 424
Pila optime lusit Crassus. 184
pileum uexilli in modum seruitutis ad arma capienda ostentauit L. Apuleius Saturninus. 337
Piracus 62. 84
Piscinarius cur dictus à Cicerone Hortensius. 427
Piso. 433
C. Calph. Piso cum M. Glabrione Consul fuit. 355. quo tempore legem Calphurniam de ambitu tulit. ibidem.
L. Piso Fufidium equitem Romanum debitoribus suis addixit. 210
C. Piso in Cæcinæ causa Ciceroni est aduersatus. 355
M. Piso ineptias ac stultitias hominũ respuebat. 352. minor haberi cœptus est, postquam satis floruisset adolescens. ibid. homo ἀπραξιότατος & uαχέτων 353. laborem forensem cur diutius ferre non potuit. 352. Peripateticus. 353
L. Piso quomodo consul. 174
M. Piso quantum detraxit ex studio, tantum amisit ex gloria. 352. quidquid habuit ex disciplina est consecutus. 352.
C. Piso statarius & sermonis plenus orator. 354. Ciceronem impellere tentauit ne Cæsar inter coniuratos nominaretur 355.
M. Piso Virginum iudicio magnam laudem est adeptus. 352.

C. Piso

C. Piso uultu & simulatione multo acutior quam erat uidebatur 354
Pisonem cur accusarit Cicero 194
C. Pisoni studium, industriam, & ingenium tribuit Cicero 397. & 398.
Pisonis comites quos uocet Catullus 366
Pisistratidæ & Alebadæ Xerxem inuitarunt ad inferendum bellum Græciæ 70
Pisistratum Solonis παιδικὰ fuisse scribit Aelianus 36
Pisistratus 33. & 36. *quanam arte tyrannidem occupauerit.* ibid.
Pisistratus disertus 65. *huius ætas* 67
Pithocles quo tempore docuerit. 45.
placatio Deorum lautissima ex tauro 72
platano uinum suffundebat Hortensius 427
Plato Comicus Antiphonem ut auarum notauit 79
plato genus dicendi forense tractare potuisset si uoluisset 223. *Homerus philosophorum à quo dictus* 225. *non intelligendi solum, sed etiam dicendi fuit grauissimus autor* 223. *solus fuit Antimacho multorum instar* 303. *uarius, multiplex, & copiosus* 223
Platonem imitatus est Cicero 2
Platonem lectitare, quomodo interpretandum 224
Platoni aduersatus Philistus historicus 119
platonis mos in Dialogorum inscriptionibus usurpandus 2
Platonis encomium 223. 224. *in dicendo ubertas* 223. *iudicium de his, qui se à philosophia ad forum conferunt* 225. *mos in finiendis multis dialogis* 454. *oratio media inter carmen & orationem solutam collocatur.* 225.
platonis sermone usus esset Iupiter si Græce loqui uoluisset. 224
Platonis testimonium de Pericle 74
Plautus, quando 135. *quando mortuus.* 104. 108. *idem commendatur.* ibid.
Plebeia ædilitas 383
plebeij flamines 99
Plebeij ordinis fuerunt Rutilij Rufi 307
Plebs usitatius quàm plebes in recto casu dicitur 89
Plutarchi error corrigitur 203
Plutarchus Appij orationem in linguam Græcam uertit 111 *in Parallelis non probatur* 72. *Scipionis uitam, quæ circumfertur non uidetur scripsisse.*
πνεῦμα quid Hermogeni 51
poema reconditum paucorum approbationem, oratio popularis assensum uulgi debet mouere. 303. & 301.
poema scripsit Hortensius 425
poeta bonus an fuerit Cicero. 8. & 9.
poeta bonus paucis lectoribus debet esse contentus 303
poeta C. Lucilius 186
poeta L. Accius 197
Poeta oratori finitimus appellatur 132
Poetæ fuerunt aliquot ante Homerum 132
Poetica facultas antiquissima 33. *in leuiorum artium numero habetur à Cicerone.* 8. & *cur.* 9.
poetis, & non oratoribus & historicis concessum est ut à uicinis locis appellentur 302
Pœnus cognomen Quintiorum fuit 205
Pœnus, & Punicus qua ratione dictus 103
πολὺς quid Ciceroni aliquando 10
πολύαινος ἢ μέγα κῦδος ἀχαιῶν dictus Vlysses ab Homero, & cur. 67
Polybij opinio improbatur 90
Polybius defendit Democharem contra Timæum 415. *Scipionis comes & præceptor* 159
Polycasta Nestoris filia credita mater Homeri 67
Polycleti Doryphorus 423
Polycleti signa qualia 124. 125
Polygnotus pictor 124. 126. *huius opera.* ibid.
πολίτευμα 19
Pompeiani Cæsarianos uidere non poterant 270
Cn. Pompeij grauitas, copia & facultas in dicendo 357
Q. Pompeij Bithynici æquales fuerunt P. Antronius, L. Octauius Reatinus, & C. Staienus Pætus 357. 358.
Pompeij scripta qualia 181
Q. Pompeium callide improbum uocat Cicero lib. 2. de Finibus 178
Cn. Pompeium maioris gloriæ cupiditas à dicendi gloria ad bellicas laudes abstraxit 354. *populus odio habuit* 290. *uictum ac fugientem secutus est Lentulus* 394
Q. Pompeius 381. 382. 425.
Q. Pompeius Aufidius quando consul et quid in consulatu egerit 177
Q. Pompeius Baulis misere uiuere coactus 400
Q. Pompeius A. F. Bithynicus 357. *eius dicendi studium, doctrina labor atque industria* ibidem.
Sex. Pompeius Cn. Pompeij Strabonis frater 290, & 289
Q. Pompeius Consul ab exercitu Cn. Pompeij Strabonis est interfectus 316
Cn. Pompeius fulgure perijt 290 *homo nouus à Cicerone appellatus* 178. *homo per se cognitus, summos honores adeptus* 177
Pompeius Hortensij cliens dictus est 346
A. Pompeius obijt in Capitolio quum Deos salutasset 358
Pompeius Posidonio fasces summittebat 28
Sex. Pompeius præstantissimum ingenium ad summam iuris ciuilis, & ad perfectam Geometriæ scientiam contulit 290
Cn. Pompeius quando repetiuit declamandi studium 29
Cn. Pompeius quas leges ex S. C. promulgauit 360. *quibus Coss. cum Albanis bellum gessit* 356. *quo anno de Mithridate triumpharit* 362. *reconciliauit App. Claudium Ciceroni.* 388
Pompeius Romam imprudenter reliquit 270
Q. Pompeius Rufus, L. Cornelius Sylla Coss. 316

Q. Pompeius Rufus Prætor urbanus quo tempore fuit 316
Cn. Pompeius Sex. F. 289
Sex. Pompeius Stoicus 290
Cneus Pompeius Strabo aliquem numerum inter oratores obtinuit. 289. Asculum cepit, & triumphauit. 290. Cinnæ & Marij partes fouit 290.
Cn. Pompeius Strabo, L. Portius Coss. 290
Cn. Pompeius Strabo Prætor à Picentibus uictus est. 290. Proconsul, Vestinos & Pelignos in deditionem accepit 290
Pompeius syllaturire cur dictus à Cicer. 13
Cn. Pompeius, uir ad omnia summa natus 354 Ciceronis æqualis. ibidem
Sex Pompeius uir doctus, sapiens, & in philosophia eruditus 290
Sex Pompeius uoluntate hostes, necessitate hostis appellari noluit 290
Pompeius ut rei frumentariæ præficeretur, Senatusconsultum faciendum curarat Lentulus 393
Pompeius Trogus quid in Liuio & Sallustio reprehendebat 416
Pompilius Amasaus 60
Cn. Pomponius 425
T. Pomp. Atticus a Corn. Nepote laudatur 73. Bruto familiaris. 16. historiam septingentorum annorum suo libro complexus erat 20
Cn. Pomponius orator occisus 433.
Ponderandum quanti quisque sit, non quantum quisque prosit 373
M. Pontidius 361
Pontifices minores qui 95
Pontificis scitis subiecit sacra omnia Numa 98
Pontificium ius 95
Pontinus Appio beneuolentiam præstitit 388
Popiliam matrem mortuam primus laudauit Catulus 111
P. Popilium Lucius Bestia restituit 231
M. Popilius. 97. 98. plebis contra Patres seditionẽ sedauit. ibid. cur Lanatis nomen & hic & posteri habuerint. ibid.
P. Popilius, idem & Lucius dictus, quando consul 175
P. Popilius qualis 172
P. Popilius Lanas quando consul 175
Popilius, quibus in locis legendũ censet Auctor 175
Populare genus dicendi quale, et qui in eo uersantur 248
popularis 106
Popularis lex quando lata et eadem repudiata 192
populus oratorem probat, sed cur probandus sit non intelligit 308.
Populus R. quid grauiter tulit in Q. Aelio Tuberone 228
Porcia lex 117
Porciam Catonis uxorem duxit Brutus 389
Porcij unde oriundi 94
M. Porcius Cato & Q. Marcius Coss. 273
M. Porcius Cato Vticæ sibi uitam abrupit 219. uide Cato.
Titus Posthumius 390. 396. de hoc belli ciuilis initio Senatus decreuit ut in Siciliam iret statim. ibid. ad Cæsarem de Republ. ordinanda scripsit. 395. et 396.
A. Posthumius Albinus. 149. 151.
Potamon Lesbius 84
potestas in populo, autoritas in senatu fuit 236
Potitia gens cur uno anno tota credatur extincta 92
Potitus cognomen L. Valerij 90
præcepta quædam oratoria enumerata à Cicerone 444
Præneste condidit Cæculus 102
prænomen patris ferè semper solet poni in ueterum monimentis 105
prænomina Cicero sæpe posuit pro ipsis nominibus 142
prænomine eodem raro utebãtur fratres 362
Prætexta toga utebantur Aediles 387. & prætextam togam quid uocet Cicero. ibid.
Prætor & Proconsul idem sæpe à Scriptoribus dicitur 245
Prætor non Consul Asiam rexit 214
Prætor primus quis dicatur 445
Prætor quando factus Cicero 444
Prætor quibus patronos dabat 301.
Prætor Vrbanus ludis Apollinaribus faciendis præerat 143
Prætores in tribunali sedebant. 419. quo tempore fieri poterant & bella gerere 410. quomodo Consilium habebant. 163. quo loco iudicia exercebant. 419. sæpe prouincias, in quibus bella erant gerenda, sortiebantur. 410
Prætoris proprium fuit indicare 89
Prætura biennium post Aedilitatem erat 444. quanto tempore à Consulatu solet esset 196. quo tempore intermedio distabat ab Aedilitate 387
inter Præturam & consulatum duo anni minimum intercedere solent 338
Praxitelis Venus 224
pressi oratores qui 40
Principes quos uocet Cicero 190
Principium dicendi erat apud Crassum semper accuratum 270
Principia dicendi, quum accurata, acuta, & instructa sententijs, tum causarum propria esse debent 271
priuilegium 167
probationis per interrogationem exemplum 299
Probi Grammatici studium quanam in re. 3.
πρόβλημα 296
procedere in Solem & puluerem quid 63
procuratoris officium 24. procuratores, ut plurimum, erant liberti. ibid.
prodebatur Interrex quomodo 96
prodere Interregem 97
Prodi Interregem à Patricio necesse erat 96
Prodico sapientior, prouerb. 44.
Prodicus Cius 41. 44. quid scripserit de Hercule dubitante. ibid. & 81.
Prodicus Cius legatus Athenas uenit. 44. cicutam bibere coactus,

Elus.ibid. Socratis & Theramenis magister fuit. ibid.
προγύμνασμα 32
πρόληψις 250
pronunciare dicuntur sæpe iudices, & magistratus 163
procemiorum uolumen habuit Cicero 15
propositum quid aliquando Ciceroni 157
propriorum uerborum et translatorum elegantia persequenda. 377
prosa 49
προσωποποιία 220
Prosper Pasethus 60
Protagora loci communes. 75. 77.
Protagoram & Prodicum quomodo laudet Socrates 420
Protagoras Abderites 41. 43. cur Teius dictus, ibid. Magos Persas audiuit. 43. cur Atheniensium urbe & agro exterminatus. ibid. quanti docuit Euathlum rhetoricam artem 33
Protogenes cura præstantissimus 128
Protogeni suasit Aristoteles ut Alexandri Magni opera pingeret, & cur 129
Protogenes pictor. 124. 128. idem in arte calandi peritissimus 129.
Prouerb. Domi habet 184
Prouerb. tanquam habeas tria nomina 172
Proxenides certaminum iudex, cur generum sibi asciuit Aetionem 128
prudentia & eloquentia præstitit Themistocles 37
sine prudentia, eloquentia esse nõ potest 171
Prudentia oratoris semper eadem sed non semper idem ardor 171.
Prudentia numquam deficit oratorem 169
Prudentiæ usu nulla pars uitæ caret 28
Ptolemæum regem in Aegyptũ cupiebat reducere Lentulus. 393
Ptolemæus quid ab Atheniensibus petierit 3
ψυχαγωγία uti solebat Appius. 389
Publica iudicia duplicia 196
publicani à quibus conducebant uectigalia 163. per quos negocia sua administrabant 162
Publicani Rutilium condemnarunt 214
publicanorum societates 162
Publij qui nam dicti. 145.
Publius prænomen frequens Deciorum. 204.
Pulchrorũ Claudia familia. 365.
pulsus Olympicus. 63.
Punico bello primo finẽ imposuit Lutatius Consul 103. Secundo Africanus Maior, Tertio Africanus Minor. ibid.
Punicum bellum uersibus Næuius scripsit 137
Punicus qua ratione dictus 103
Q. Pupillus C. Sulpicij Galli F. 168.
Q. Pupillus, Galli filius, à Sulpicio Galba in humeros elatus. 142.
Puteolis cur se occultabat Lentulus 394
πυκνός in scriptis Thucydidis. 40
πύστις & πύσμα Græcis quid. 360.
pyra Auiciana 417
Pyrrhi de captiuis reddendis præclara sententia 94
Pyrrhus Cyneam oratorem in bello secum habuit 84
Pyrrhus Epirotarum rex cur in Italiam uenerit. 93. Fabricium corrumpere non potuit. ibid.
Pythagora sententia de rebus naturalibus 25
Pytheas orator clarus 60
Pythia quid persuaserit Clisthenes 36. 37.
Pythici oraculi fidem uoluit experiri 389.

Q

Quadrantaria Clytemnestra quare 363.
quadrigis citis uehi & Iouis quadrigis prouerb. 456.
Quæstiones perpetuæ quando primũ cæptæ 194
Quæstor fuit Hortensius 426
Quæstura Corradi in Ciceronis opera. 142. 192. 398. 436. et alibi sæpius.
Quæsturam quando petijt Cicero 440. 442
quasi particula usus 34. 50
Quinque rerum bonarum maxima & præcipua habuit Crassus 182
quibus rationibus orator docere, uel probare debeat, libro 2. ad Herennium docet Cicero 299
Quinti qui dicti 5
Quintij à quo in Patres lecti. 100
Quintiliã amauit Licinius Caluus 411
Quintiliani iudicium cur Asiatici redundantes 84
Quintiliani iudicium de Caluo. 411.
C. Quintius Flaminius 98. 100. quam nam legem tulerit. ibid. apud Trasimenum interfectus. ibid.
T. Quintius Flaminius 206. 378. à multis uocatus Apellas. ibid.
L. Quintius homo maxime popularis 336. Tribunus plebis quando fuit 336
Quintus quis dicatur 102
quod probat multitudo hoc idem doctis est in oratore probãdum 298

R

Rabirius L. Apuleii Saturnini occisi caput per conuiuia circumtulit 338. eaque de causa fuit accusatus, à Cicerone uerò defensus. ibid.
Rabirius Posthumus à quo accusatus 366
Reate 72
recordatio præteritorum malorum acerba quatenus. 384. 385.
redemptoris erat hostias ad sacrificium præbere 72
redolere. 414
redundantes qui sint 85
Regem cur appellarit Ciceronem Clodius 112
reges uerborum oratores introduxit loquentes Homerus 67.
Reginaldus Polus Cardinalis in Epist.
Respub. regenda peritissimus P. Lentulus 200

religio in testimonio adhibenda. 422.
Remp. Gracchi dißipauerunt. 191.
remetior 22
repetundarum accusatus est Rutilius 212
repetundarum damnatus M. Cato consul. 203
repromittere 24
rerum bonarum maxima & præcipua habuit Crassus quæ. 182.
Rerumpub. mutationes quomodo fiant, describit Plato 270. item Theophrastus ibidem.
res frumentaria à L. Apuleio Saturnino ad M. Scaurum trãslata 337
res illustres quas uocet Cicero. 118.
res omnis, tribus potißimum comparatur modis 31
res suas gestas qui scripserunt recenset Corradus 348
Rhamnus 79
Rhamnusia Nemesis & Rhamnusia tribus unde nomen duxit. 79
Rhamnusius fuit Antiphõ rhetor 79
L. Rheginus Q. Seruilium Cæpionem carcere liberauit 247. eiusque fuga comes accessit. ibidem
rhetor Diophanes Mitylenæus. 193.
[illegible] quid 71
rhetorem in Oratore agit Cicero. 258.
rhetori concessum est in historijs interdum mentiri 258
Rhetorica ars, quibus potißimũ constet 419
Rhetorica & eloquentia eadem res. 31. an ars dicenda. ibid. & 32.
Rhetorica quid Isocrati et Theoni 78
Rhetorica quãdo prohibita exerceri 100
Rhetorica ad Herennium autor non probatur 122
Rhetoricæ finis & officium 106
[illegible] inter [illegible] ponit Aristoteles 268
Rhetorices descriptio à Gorgia et ab Aristotele 31
rhetris legibus usi Lacedæmonij. 68.
[illegible] 99
Rhodi & Romæ Molonem audiuit Cicero 438
Rhodij insigni in Romanos fide aduersus Mithridatem fuerũt 42.
Rhodij Lentulos recipere noluerunt 394
Rhodij oratores quales 83. 85.
Rhodijs præmia à Senatu Romano petijt Molo 434. 435
Rhodius cur dictus Apollonius Molo 432
[illegible] 5
Rhodum cur se contulit Aeschines. 56. ibidem Demosthenis orationem recitauit. ibid. 57.
Rhodus urbs, eiusque laudes. 5. cur uocetur clara ab Horatio. ibid.
Rhoxanes & Alexandri nuptiæ ab Aetione depictæ 128
[illegible] 90
de Ridiculis libros tres Ciceronis quis ediderit 446
ridiculum Consulem cur Ciceronem dixerit Cato 446
Robertellus 60
rogatio 235
Rogationem Manilian plebs magna uoce decreuit 231
Roma curiæ triginta 180
Romæ quantæ centuriæ 180
Romanarum rerum monimẽta, & omnis uetustatis exempla oratori Romano nota esse debent 289
Romani cur uocati Titi 94
Romani ne Augures uocationẽ haberent, cur uidentur sanxisse 217
Romani nobiles nomina minimũ tria habere soliti 172
Romani prius Tribuni plebis quàm Aediles fiebant 332
Romani quibus in rebus se Græcis præstare glorientur 215
Romani quomodo ciues suos, uel ostendebant, uel significabant 293.
Romanorum exercitus à Cimbris & Teutonibus quo tempore fuit profligatus 247
Romanos primo prælio uicit Pyrrhus 93
Rom. Populus de tribus ut plurimum constituere solet. scilicet de Magistratibus de Legibus & de Bello 179
Romulus Amasæus 60
Roscia lex quæ, & quid eadem cautum 448
Q. Roscij Comœdi causam Cicero Prætore C. Calphurnio Pisone defendit 355
Sex. Roscium prima causa publica defendit Cicero 434. & quo tempore 438
Roscius cur ad Hortensium agẽtem causas accesserit 428
Roscius in Scena 418. 419.
L. Roscius Otho quamnam legẽ tulit 448
Q. Rubrius Varro à senatu hostis cum C. Mario iudicatus est 280. acer & uehemens accusator 280
Rufus et Orosius à Paterculo dissentiunt 4
C. Rufius 378
C. Rusticellus Bononiensis 284
Rutilia Cottam filium è ciuitate eiectum secuta est 213. 429
Rutiliæ laus 213
Rutilij etymologica definitio. 207. labor & industria in dicendo 210. orationes ieiunæ 210.
Rutilij Rufi plebeij ordinis fuerunt 207
Rutilij uitam quis scripsit. 212
Rutilium à Q. Mucio Augure defensum credit Corradus. 214
Rutilio Asiam petenti ciuitates legatos ei obuiam miserunt 215.
P. Rutilium, qui cum P. Popilio consul fuit Lælius inter sui æquales posuit 212
P. Rutilius 206
Rutilius à Sylla reuocatus longius cessit 215
P. Rutilius consul fuit. 207. cum quo, & quando ab V. C. ibidem. competitor Scauri à Lælio in Amicitia adolescens uocatur 211. doctus uir, & Græcis literis eruditus. 210. item Panætij auditor, & in Stoicis propè perfectus 210.
Rutilius & Scaurus unà consu-

latum petiuerunt 210
Rutilius in consulatus petitione repulsam tulit 212. in quo genere dicendi est uersatus 210. in suis orationibus quid argumenti tractauit 212
P. Rutilius Lupus uixit multis annis post M. Scaurum. 214. magis ordinum dissensione reus, quàm ulla culpa sua factus est. 213. magnum munus de iure respondendi sustinebat 210. Mithridatis Regis crudelitatem in togatos quo modo uitauit. 215. natura uehemens & acer 210
Rutilius non Rupilius legendum 175.
Rutilius Orator, iurisconsultus & Philosophus fuit. 212. quare in sua causa adhibere patronum, uel L. Crassum, uel M. Antonium noluit 213. quibus temporibus sit condemnatus 213. repetundarum damnatus, in exilium abire coactus est 213.
P. Rutilius Rufus exulauit Smyrnæ. 161. 162
Rutilius uir non seculi sui modo, sed omnis æui optimus. 212. item uir integerrimus. ibidem
Rutilius uir summa innocentia 212

S

S litera sæpe à ueteribus abijciebatur 19
Sacer mons. 86. cur ita uocatus. 89.
sacra & publica & priuata erant 98
Sacra quæ in curijs fiebant, quo modo dicebantur 226
Salaminæ bello repetendam persuasit Solon & legem latam de illa abrogandam 37.
Salassos gentem Alpinam qui domuerit & quando. 202
Sallustij sententiam de M. Scauro non probat Corradus. 209
Salinator quando & cur uocatus. M. Liuius 134. 135
salsi & faceti sunt Attici 413.
saltatio cui Titius nomen unde orta 341
salubritas quid 84
salus quid 84
Sami mortuus Aeschines 57
Samnitibus afferentibus magnū auri pondus quid responderit M. Curius 96
Samnitibus aurum & argentum afferentibus quid responderit C. Fabricius 93
Samnium æstiuis ouium aptissimum 163
Samos 269
sanguinem & ossa quid uocet in oratione Cicero 121
sanguis incorruptus quis 61
sanguis orationis quis 61
sanitas 84. & orationis sanitas. 85. & sanum dicendi genus. 61.
Santra sententia de Asiatica redundantia 84
Sapiens cur appellatus Lælius. 160.
sapientia 8
sapientia princeps omnium uirtutum 38
σαφήνεια 54
Sardiniam prouinciam in primo consulatu obtinuit Tib. Gracchus 145
Sardos quis subegerit 174
Saturnij uersus 133
L. Saturninus legem agrariam per uim tulit 244
L. Saturninus Q. Metello diem dixit. 244. Tribunus plebis 244.
Satyrus miro artificio depictus à Protegene 129
P. Scæuola 181
Scæuola Augur cur appellatur. 188.
Scæuola Augur quando mortuus 188
Q. Scæuola dicebat, nasci prius oportere quàm emori 261
Q. Scæuola est ab Antonio pater ui iuris defensor, patrimonijque sui propugnator appellatus est 261
Q. Scæuola & L. Crasso non fuit in ciuitate Romana quidquam præstantius 262
Q. Scæuola ex uno scalmo captionis Centumuirale iudiciū effecit 306
Scæuola Iurisperitus 184
Scæuola optimatium studiosus 188.
Q. Scæuola peracutus fuit ad excogitandum quid in iure, aut in æquo uerum aut esset, aut non esset. 257. Pontifex à Fimbria est uulneratus. 278. Pontifex, Consul post Rutilium nouem annis fuit. 214
Scæuola Pontifice senior fuit Rutilius. 214
Q. Scæuola præter iuris scientiā, etiam dicendi copiam assumpsit. 261
Q. Scæuola quæ pro defensione causa M. Coponij in mediū attulit. 261. quæ contra Crassus. ibidem.
Q. Scæuola quid in causa M. Coponij probare uoluit. 304
Q. Scæuola. P. F. 430. 431
Q. Scæuola auditor fuit Cicero. 261.
Scæuola cognomen Mutius qui Porsenā interficere uoluit primus sortitus est. 184
Q. Scæuola dictum ad Seruium Sulpicium 264
Q. Scæuola dictum Crassus ille fit. 261
Q. Scæuola & L. Crassi laus et comparatio. 256
Q. Scæuola Pontificis mors. 278
Scæuolæ mortem lib. 3. de Natura Deorum deflet Cicero. 299.
Scantiam syluam Rullus uendere uolebat. 162
Scantiana poma & uua Scantiana. 162
Scantinia lege postulauit Appium Censorem M. Cælius. 400.
M. Scaurus. 208
M. Scauri continentia à quo fuit commendata. 209
M. Scauri cum Catone & Atilio in sapientia collatio. 209
Scauri nominis definitio. 207
M. Scauri nutu propè terrarum orbis regebatur. 209
M. Scauri pater ob paupertatem carbonarium negotium exercuit. 207. testimonium in C. Memmium, & C. Flauiū Fimbriam fidem non habuit. 209. uitam autor libelli de Viris illustribus breuiter est complexus. 207

M. Scauro & P. Rutilio non omnino ingenium, sed oratoriũ ingenium defuit 206
M. Scaurum a Iugurtha corruptum probat Salluſtius 209
Scaurum ambitus accuſauit Rutilius 207
Scaurum defenderunt ſex patroni 318
Scaurum oratio ſua multis modis commendabat, & in primis quod prudentiam & fidem ſignificabat 206. orationes ſcriptas reliquit, & libros tres ad L. Fufidium ſcriptos de uita ipſius acta ibidem
Scaurus a Capione & Rutilio accuſatus, ſe ipſe defendit. 207
Scaurus ambitus abſolutus Rutilium innocentiſſimum in ius uocauit 210. Archiam poetam auditorem habuit 210. autoritate grauitatis & conſcientia fretus Varium Sucronenſem fregit 209. grauitate parem non habuit quẽquam 209. magis rerum magnarum prudentia, quàm dicendi arte nitebatur 209. orator & eloquentia conſultus à quibus eſt dictus 207. princeps in ſenatu fuit 209. uir conſtantia & grauitate ſingularis Ciceroni dicitur 209
Scena Q. Crotonis ſeruus L. Saturninum occidit 338
σχήματα 64
σχήματα 114. 118. 122. 123. maxime ornant oratorem 254. non tam in uerbis pingendis habẽt pondus, quam in illuminandis ſententijs 254. tam ad uerba quàm ad ſententias referuntur 254. uerborum & ſententiarum lumina 402
Scipio Africanus à Metello inimico laudatus. 158
Scipio Africanus κύρου παιδείαν Xenophontis de manibus ponere non ſolebat 210. quando in lectulo mortuus eſt repertus 331
Scipionis Africani ſuperioris uitam qui nam ſcripſerint 139
Scipionis collega Siciliam extra ſortem conceſſit Licinius Craſſus 139
Scipionis orationes diſertæ, ac Liuio, Gellioque uiſæ 139
Cn. Scipio, ſuperioris Africani F. à parentibus degenerauit. 140. à paruo Antiochi regis præſidio captus. ibid.
P. Scipio Naſica Corculum. 144.
P. Scipio Naſica cum L. Beſtia Conſulatum adminiſtrauit. 233.
P. Scipio Naſica filius illius, qui Tib. Gracchi conatus perditos uendicauit 232
P. Scipio Naſica non multũ nec ſæpe dicebat 232
P. Scipio omnes ſale facetijſque ſuperabat 231
P. Scipio Naſica Pontifex Pergamum ſeceſſit 232
P. Scipioni Naſicæ interroganti Granius præco quid reſponderit 232
L. Scipio 289
L. Scipio Maſſiliam in exilium iuit 290
Scopulus reorum cur dictum tribunal T. Caſſij 178
Scordiſcos male impugnauit M. Cato Conſul 203
Scribarum officium quod 419
ſcribendo oratores meliores fiunt 170
ſcribendo quis ut plurimum ad dicendum proficit 169
ſcribere aliquid laboris magni eſt 170
ſcribere plurimum, caput eloquẽtiæ 480
Scribonij plebeij fuerunt 226
C. Scribonij Curionis opera Sylla uſus eſt in capiendis Athenis 320
C. Scribonij Curionis triumphũ uidit Cicero 321
C. Scribonius Curio 226
C. Scribonius Curio adoleſcens contra M. Antonium dixit. 320. item Q. Cæcilium Metellum accuſauit ibid. Conſul non fuit 228. domeſtico uſu bene latine locutus eſt 321. literarum nihil ſciebat 319. in numero patronorum fuit 226. orator illuſtris 226. pro amore in oratione de inceſtu dixit 227. Pro conſul Dardanos in Thracia domuit 320. & uſque ad Danubium penetrauit. ibidem. quart maxime tenuit oratorum locum 321. Tribunus plebis 320
C. Scribonius C. F. Curio 406. auerſus & aduerſus impudicus fuit 407. Ciceroni exuli non defuit. ibid. Curionis filiola cur uocatus. 407. hunc natura non patris culpa corrupit. ibid. naturam habuit admirabilem ad dicendum. 406.
C. Scribonius Curio Quæſtor in Aſiam profectus eſt. 408. ſacerdotium quando petierit. ibid. quando transfugit ad populum. ibid. Tribunos plebis ad Comitiorum ius quando euocauit 408. unde Curio. ſuæ et alienæ pudicitiæ prodigus fuit. ibid.
L. Scribonius Libo 167. 169
ſcriptione ad dicẽdum multum proficitur 218
ſcriptoribus qui uitas hominum conſcripſerunt, cur multum debeamus 3. & 4
ſcriptoris qui Tabulas Familiarum collegit, incuria. 154.
Sibaſtiani Corradi commentarij ad Epiſt. ad Atticum 143 & alibi ſæpius. & eiuſdem in Ciceronis Epiſtolas Famil. & Val. Max. hiſtorias ſcholia. in Præfat. 148. & alibi.
Seb. Corradi in hiſce commentarijs colligendis ratio 59
Seb. Corradi ſtudium in conſcribendis hiſce commentarijs & labor 2
Seb. Corrad. quo ſtudiorum genere potiſſimum delectatus in Præfat.
Sebaſtianus Fauſtus 60
Sebaſtianus Pighinus Pontifex Sipontinus, in Epiſt. Nuncup.
ſeculum 66
ſeculum integrum quod 69
ſecundas agere 360
Sed, particula aduerſatiua. 191.
ſeditioſorum omnium poſt Gracchos eloquentiſſimus L. Apuleius Saturninus uiſus eſt 335
P. & C. Selij Philonis auditores 431

Selybrianus

Selybrianus quo tempore docuerit 45
euidis 225
Sempronia gentis pranomē quod uam frequens 144
C. Sempronij Gracchi uitam describit Plutarchus 229
Tib. Sempronius Gracchus bis Consul & Censor fuit 230
Tib. Sempronius Gracchus. 144. huic nupta fuit minor Africani filia. ibid. & 145.
C. Sempronius Tuditanus quando consul 176.
P. Sempronius Tuditanus 103. 105
senatus consilium quod 163
Senatus officium quod 163
in Senatu, Africæ causam defendit Hortensius 345.
in Senatu quis primus sententiā rogabatur 209
Senatus pacem ab A. Albino cum Iugurtha factam, minima seruandam censuit. 246
Senatus una tempestate duodecim hostes Reipub. iudicauit. 283
Seneca quem imitatus est in Tragœdijs 143.
Seneca sententia de P. Rutilio. 215.
Seneca uerum dictum in Hippolyto 348
senectuti quis sermo conueniat. 452
Sententiæ argutæ delectant. 282
sententiæ & suffragia quorum nam 409
Ser. nota quomodo interpretanda 113
Serapion cur appellatus Scipio. 199
Q. Serenus descripsit mortē Hortensij 450
Sergius, nomen familiæ 113. & 156
serui multi literati fuerunt Romæ 164
Seruij pranomen frequens in gēte Sulpicia 156
Seruij Grammat. studium 3
Seruilia mater Bruti cum esset uidua D. Silano nupsit. 357.
Seruilia fœmina primaria genere fuit Hortensius 426.
Seruiliæ legis suasionem scripsit L. Crassus 423.
Q. Seruilij Capionis bona, quod temere cum Cimbris pugnauerat publicata sunt populi Romani iussu calonum & lixarum 40. milibus. 247. eique primo post Regem Tarquinium imperium est abrogatum. ibidem.
Seruiliorum dua familia. 182.
Seruiliorum familiam Tullus rex in patres legit 182
Seruilius Ahala 456
Q. Seruilius Capio 144
Q. Seruilius Capio, C. Attilius Serranus Coss. 246. 247
Q. Seruilius Capio è patria est eiectus quod thesauros Tolosanos attigerat 247
Q. Seruilius Capio L. Crasso Consule fuit damnatus 247
Q. Seruilius Capio L. Crasso Consule in iudicium est uocatus. 277. hunc L. Crassus defendit ibidem
Q. Seruilius Capio iudicia equitibus & senatoribus communicauit 247
Seruilius Proconsul Cilices & Isauros subegit. 4. idem uiam per Taurum montem primus instituit. ibid.
Q. Seruilius Proconsul Tolosam urbem Gallorum cœpit 247
C. Seruilium Glauciam, & L. Saturninum Trib. plebis, mors & Reipublica pœna ne unum quidem diem est remorata. 337.
C. Seruilius Glaucia de quare solebat populum monere, quum lex aliqua recitaretur. 338.
C. Seruilius Glaucia homo simillimus Atheniensis Hyperboli 335. curia fleneus appellatus fuit 338
C. Seruilius Glaucia post natos homines longe improbissimus. 335. acutus tamen & callidus apprimeque ridiculus, idem ex summis & fortuna & uita sordibus in pratura Consul factus est ibidem
Q. Sertorius 294
M. Seruilius de repetundis accusatus fuit 396
Seruius, pranomen 113
Seruius quis dicebatur 151
Seruius Tullius Sextus Roman. rex 66
Sestia gens plebeia fuit 295
Sestios plebeios fuisse libro sexto refert Liuius 237
L. Sestium consulem factum dolebant patres 97
P. Sestius ambitus est damnatus 295
C. Sestius Caluinus 235
L. Sestius de plebe primum consul factus fuit 237
P. Sestius pro quo extat Ciceronis oratio, Tribunus plebis fuit Q. Metello, et P. Lentulo Coss. 895
seuerus & tristis sæpe idem Ciceroni 178
seueritas nimia L. Cassij 178
Sextus quis dicebatur 141
si pro an & si positum 372
Sibilum maluit uitare Cicero, quàm uitalium concursum. 227.
Sicilia tyrannorum feracissima fuit 76.
Sicilia laus quo loco à Cicerone tractata 357
Sicilia patronus uocatus quis à Cicerone 365
Siculense patrocinium quando susceptum à Cicerone 440
Cn. Sicinij Trib. plebis in Curionem singularis lepos 324
C. Sicinius 381. 382.
Cn. Sicinius homo impurus, & admodum ridiculus 324
Siculi dictum ad Pratorem Scipionem hominem stultum sua causa præficere uolentem 301
Siculi acuti, & mali 77
signa non magni æstimabat Cicero 125.
D. Silanus anno sequenti post Ciceronem Consul fuit 357. eos qui Remp. delere conati fuerant, morte multandos censuit. idem uir fortis & strenuus uocatus à Cæsare ibidem Ciceronis æqualis & Bruti uitricus fuit 354
D. Silanus. L. Murana Coss. 357
M. Silanum Domitius Tribunus plebis accusauit. 246. 411

M. Silanus plures leges quibus militia stipendia minuebantur abrogauit 246
Simonides Sophoclis mortem defleuit 9
Simultas an inter Hortensium & Ciceronem fuerit 6
Simultas inter C. Gracchum & C. Fannium unde orta. 185
L. Sisenna C. Verrem accusante Cicerone defendit 344. in bonorum oratorum numero non est reputatus 344
L. Sisenna doctus uir & studijs optimis deditus fuit. 343. Aristidem uertit, et historia quam scripsit turpes iocos inseruit 344
Sisenna historicus derisus à C. Rufio 378. inusitatis uerbis libenter utebatur. ibid.
L. Sisenna puerile quiddam in historia consectatur. 344. de Græcis unum Clitarchum legisse uidetur 344
Smyrna 162
Sociale bellum quãdo cœptũ 429
Sociale bellum unde dictum 185.
Socialis belli origo 332
Societas facta Venetijs, in quam recipiebantur illi tantum, qui multum opibus poterant 281
Societas Romanorum cum Iudæis 185
Socrates 41
Socrates ab Apolline sapientiss. iudicatus. & quinam de eo scripserint 46
Socrates inter eloquentes non solet numerari 208
Socrates mirifice laudatus 46.
Socrates quid responderit Lysiæ 53.
Socrates Rhetoricam negauerat artem esse 80
Socrates uiuendi à dicendi præceptis separauit 220
Socratis discipuli doctiores qui. ibid.
Socratis ironia faceta & elegãs 420.
Socratis uersus ponit Diogenes Laërtius 273
Sodales apud Iurisconsultos qui 282
Solœcismus notatur in Cicerone. 171.
Solestres in Gallia uisi quando. 185
Soli inculti & derelicti pœna 33
Solicitudo ad dicendum impedimentum 55
Solon 33.36. primus fere disertus apud Athiensens. 65. quando natus 66.67. quid responderit Pisistrato 36. σοφώτατος uocatus à Platone. ibid. Stultitiam prudenter simulauit 88
Soluta oratio 49.
Solute dicere ad rerum explicationem pertinet 208
Solutio lingua cum ipso homine nascitur 208
Sophilus Antiphontis pater & præceptor 78
Sophocles Euripidis morte ualde doluit 9
Sophoclis & Euripid. opera correcta petijt ab Atheniensibus Ptolemæus 3
Sophoclis mortem qui defleuerint 9
Sophus appellatus qui hodie regnat apud Persas 70
Sp. quid 173
Spartiani locus castigatus 190
Speronus Speronius 60.
Sphingem à Verre accepit Hortensius 427
σφενδὸν id. & σφενδόνη 54.
Spinter cognominatus P. Lentulus 392 393
Spisse 250
Spurius quid, & qui Spurij olim dicebantur 173
Spurius Mummius bellũ in Hispania gessit. 173. Idem de Lusitanis triumphauit teste Appiano
C. Stalenus Pætus cognomen sibi ex Æliorum imaginibus arripuit 358. M. Æmilio Quæstor obtigit, & in exercitu seditionem excitauit, sexcẽtis millibus nummum se iudicium corrupturum dixit: ibi: maiestatis est damnatus 359.
C. Stalenus Pætus se ipse adoptauit 359.
Stantes loquebantur ueteres 396
Stare dicitur fabula quando, & quid 135
Staseas Peripateticus 353
Statarij milites 216
Statarij oratores unde dicti 216
Statarij qui 216
Statarius orator C. Piso 216
Statarius quid 355
Statua Demadis deiecta & in uascula conflata 59
Status in oratore qualis esse debet 155
στεφανηφόροι Flamines cur 99
Stoici in arte definiendi & partiendi acutißime sunt uersati 212. cur inopes in dicendo reperiantur 219. ferè omnes prudẽtißimi in disserendo 218.219
Stoici quod orationis genus sectetur 174.210.
Stoicorum disserendi genus spinosum & subtile 212
Stoicorum genus orationis abhorret ab auribus uulgi 223. hæresis nullum sequitur florem orationis 220. in dialecticis omnis cura consumitur 219. oratio cõtractior quàm populi aures requirunt 219. sententiæ & præcepta aliqua ex parte describuntur 217. uera & propria opinio 212
Stoicos Crassus reijcit 220
στρατηγῶν quid 175
Stratonice urbs 439
Strigosi equi 117
Struo quid antiquitus denotabat 27.28.
Stultitiam prudenter simulauit L. Brutus 86.88
Stylum quomodo exercuerit Cicero 437.443.
Stylus Atticus 282
Suadæ medulla uocatus Cor. Cethegus. 104. & deinceps.
Suauitas Catuli in dicendo Crassum delectauit 208
Suauitas dicendi in Nestore 67
Suaues in dicendo qui 106
Subsellia iudicum quo loco Romæ posita 419
Subtile, & acutum genus dicendi idem Ciceroni 116
Subtilitas tributa Lysiæ 53
Succus orationis quis 60.61.
Succus Periclis 61
Sulpicii patricij fuerunt 113
Sulpicij Galli opera Terentium in scribendo usum existimarunt nonnulli 142
C. Sulpicium Gallum populi ulterioris Hispaniæ patronum sumpserunt 141

C. Sulpicius Gallus. 138. Ligures subegit. 142. ratione defectus Solis & Lunæ primus in vulgus extulit. 141
C. Sulpicius Galba quando consul. 175
Ser. Sulpicius Galba male pugnauit aduersus Lusitanos. 157 laudatur ab eloquentia. 157
P. Sulpicij mors. 313. vox, gestus, & oratio qualis. 310
P. Sulpicio L. Crassus neminem voce suauiorem ac pleniorem audiuit. 314
P. Sulpicius & C. Cotta æqualibus suis plurimum præstiterunt. 314
P. Sulpicius. 170
P. Sulpicius, grãdis et tragicus orator. 310. 430. in Marrucinos profectus. 429. L. Crassi amore incensus, ab eo nusquã discedebat. 314. L. Crassum imitari volebat. 310. orationes scribere neque consueuerat, neque propter occupationes etiam scribere poterat. 314. Q. Pompeij Cõsulis filium & Syllæ generum occidit. 313. Tribunus plebis autore C. Mario perniciosas leges promulgauit. 313.
Ser. Sulpicij duæ tantum epistolæ reperiuntur. 266
Seruij Sulpicij laus. 262. & 264
Seruio Sulpicio nemo plus study. & ad dicendũ, & ad omnes bonarũ rerum disciplinas adhibuit. 262
Ser. Sulpicium Sami audiuit Brutus. 18
Seruius Sulpicius Ciceronis amicus. 265. cunctator. 267. Dialecticam didicit. 264. dicendi causa duobus peritissimis operam dedit. 264. iam grandis, iuri operam dare cœpit. 267. in petitione Consulatus repulsam tulit. 263
Seruius Sulpicius, M. Claudius Marcellus Coss.
Seruius Sulpicius post M. Tullium in causis orandis primũ locum obtinuit. 263. præceptores habuit, L. Lucilium Balbum & C. Aquilium Gallum. 264. superauit utrũque. ibidem. sapientissime fecit. 268 tres orationes scripsit. 266. unà cum Cicerone quo melior et doctior esset Rhodum est profectus. 264
sumere quid propriè. 138
summi oratoris est, summum oratorem populo videri. 297
summittere fasces quid 28
sumptuariam legem ferentibus Consulibus cur aduersatus sit Hortensius. 426
suppares alicui ætati qui dicantur. 39
supplicatio Ciceroni decreta multorum triumphis anteponenda. 373. et. 374.
surripere, quid. 138
sutor ne ultra crepidam, cuius dictum. 130
L. Sylla rebus nouis Reip. statũ confirmauit. 435. idem Dictator quando factus. ibid.
Syllaturire dictus Pompeius. 13
[illegible] 16
συναγωγαὶ 428
[illegible] 32
[illegible] in Vlysse voluit esse Homerus. 83
Syracusas laudauit Timæus historiæ. 116

T

T. quid denotet. 94
Tabellaria lex quando et de quo lata. 180. 192. 194
tabula publica, periculaque magistratuum committebantur scribarum fidei. 419
tabulam triumphi & victoriæ suæ Ioui dedit Tib. Gracchus positam in æde matris Matutæ. 145
Tabulariam legem quis tulerit. 178
Taciti iudicium de Bruti oratione pro Deiotaro rege. 27
Tarentinis opem tulit contra Romanos Pyrrhus. 93
Teucron qui nunc, antiquitus Anien flu. 89
L. Tarquinio Collatino consulare imperiũ abrogauit L. Brutus collega. 89
L. Tarquinij Prisci Lucumonis res gestæ. 88
Tarquinius Priscus filiam Tarquiniam collocarat Marco Iunio L. Bruti patri. 87
Tarquinius Superbus an Prisci filius. 88
Tatiani Syri opinio de artium inuentoribus. 34
taurorũ sanguis celerrime coit. 72.
taurus victimis opimis accommodatus. 72
τέχνας sæpius quàm τέχνην dicunt Græci dum de Rhetorica loquuntur, 80
Tectissimus à Cicerone dicitur M. Antonius 209
Tectus quis. 209
Teij cur migrarint Abdera. 43
Telemachus Vlyssis F. creditus à multis pater Homeri. 67
temporis autoritas, in quo? 78
tempus. 135
tempus inter Consulatum & Præturam quàm longum esse soleat. 157
tenuis est Lysias. 414
Terentia in libatione post sacrificium signum habuit futuri Consulatus mariti 447
Terentij Andria quo tempore acta. 142
Terentij Eunuchus quando acta 100.
Terentij fabulæ cur à Lælio putabantur scriptæ. 163
C. Terentij Varronis pater quis. 139.
C. Terrentius Varro. 138. 139. duabus Ædilitatibus perfunctus 383
M. Terentius Varro Ciceronis et Attici amicus. 108. libros quadraginta & unum antiquitatis scripsit, & de Poetis. ibid.
Terra mater omnium. 87
Testamenta in priuatis actis debent esse firmissima. 308
testes iurati dicebant. 422
in testibus ad faciendam fidem autoritas quæritur. 78
in Testimonio religio adhibenda est. 422
Testimonium religionem requirit. 209
testularum suffragijs expulsus Themistocles. 70
Tetrilius Rogus Philonis auditor. 438
Theba Bœotia. 82
Thebani pingues. 82

Themistocles. 57. solus ex Græcis cum Romanis Imperatorib. conferendus. ibid. creditur ueneno sibi conscivisse mortem. 69. 71. tyrannum recusans habitus est indoctior 137
Themistocles quando. 68. de huius morte Thucydidis sententia. 69. ad Persas se contulit. 70. testularum suffragijs Athenis expulsus. ibid. rerum gestarum gloria clarus. 15
Temistoclis sapientiæ coronam et cur dederint Athenienses. 37. quod idem Atheniensib. persuaserit. 38
thensaurum pro thesauro cur nõ nulli male scripserint. 6
Theodorus Byzantius. 75. 79. contra Thrasybulum & Andocidem scripsit. 79
Theod. Gaza fallitur. 107
Theophrastus à diuinitate loquendi nomen inuenit. 224. 286 ægrè tulit se non potuisse hospitis speciem effugere. 285. Eresius fuit. 64. philosophorum omnium elegantissimus. ibid. uide plura. uocatus prius ab Aristot. Euphrastus. 64
Theopompus. 314. maledicus à quibus uocatus. 110. difficilis & morosus, & cur frenis indiguisse dicatur. ibid. impetu ferebatur. ibid. ueritatis studiosus fuit. 120. pecunias multas ueritatis indagandæ gratia insumpsit, licet Cicero in huius scriptis multas fabulas esse dicat. 120. idem cur diuinitus multatus credatur. ibid. Idẽ in certamine de Mausoli laudib. constituto uicit. ibid. qua ratione efficit Thucydidis scriptis. 114. 119. 120. quænam scripserit. ibid. ῥήτορ & oratori similis cur uocetur. 120. ab Isocrate impulsus se ad historiam contulit. ibid.
Theramenes. 37. 39
Theramenes fuit præceptor Isocratis. 40. duces, qui in Arginusis fuerunt, detulit, à triginta tyrannis sublatus. ibid. à quibus laudatus. 40. Prodici discipulus. ibid.
Thermestini qui 177
Termantini qui. 177
θηρμέτρας τῇ ἀκμῇ in Cæsare. 370
[illegible] 157
Thessali an Critiam corruperint. 39
Thrasybulus Critiam interfecit. 39
Thrasymachus Chalcedonius. 41. 43. quid scripserit. 43. quomodo numeri inueniendi princeps dictus. 49
Thucydidem imitari cur difficillimum, 416
Thucydides Oroli F. 33. cur nunquam habitus orator. 416. cur obscure scripserit. 41. Herodoto suas historias recitante fleuit. 35. quando floruerit. 37. 40. quatenus imitandus. 413. 416.
Thucydidis & Periclis patrio casu. 40
Thucydidis ætas. 41. genus dicendi quale. 40. eiusdem Conciones quales. 41. laus. 69. opinio de Temistocle. ibid. genus paternum & maternum. 71
Thucydidis magister fuit Antiphon rhetor. 79
Thucydidis scriptis defuerunt amatores aliquando. 114. eiusdem concisa sententia. & nimium acumen ac obscuritas. 114. et. 119.
Thyestam fabulam quando docuit Ennius. 138. 143.
θυλακος λόγων uocatus Socrates. 46
Tiberij qui uocitati. 144
Tiberius quot annos habuit cum interficeretur. 229
Tignium recepit Curio. 408
Timæi Taurominitani historiã cur non probant Æmil. Probus & Plutarch. 115
Timeus Tauromìnitanus. 115. ab Agathocle pulsus uenit Athenas. ibid. quænam scripserit ibid. ἐπιτίμαιος uel ἐπιτίμαιος cur uocatus ibid.
Timæus Lycurgos duos Lacedæmonios fuisse scripsit 68
Timæus qualis in historia. 451
Timanthes pictor. 124. 127
Timochares medicus Ambraciensis quid Fabricio pollicitus fuerit. 93
T. Tinca cum Q. Granio dicacitate certare solet. 285
T. Tinca Placentinus homo facetissimus. 285
Tiro libertus, tres libros Ciceronis de Ridiculis edidit. 446.
Idem quatuor libros de uita Ciceronis scripsit. ibid.
Tisiæ discipulus fuit Lysias. 52
Tisias & Corax rhetores. 35.
Tisias persuadendi peritissimus 77.
Tisias quando Siculos rhetoricã docuit 75. et. 77
Titinia C. Cottæ uxor. 329
Titinia gens plebeia fuit 327
Titi unde dicti. & Titi prænomen, unde. 94
C. Titij in orationibus argutia, urbanitas, atque exemplorum copia. 280. orationes Attico penè stylo erant scriptæ. 280
Titios plebeios fuisse unde cognoscitur. 340
C. Titius. 289
Titius, prouerbium unde natum. 341
Sex. Titius 340. ab equitibus Romanis improbus ciuis est iudicatus. 341. qua de causa sit condemnatus. ibidem.
C. Titius argutias in Tragœdias satis quidem acutè, sed parum tragicè transtulit. 280
Sex. Titius se Caßandram esse dicebat. 341
titulo pendenti cur usus Apelles. 131
Tituli milites cur uocati. 94
Titus & Aruns ad Apollinis oraculum profecti L. Brutum secum adduxerunt. 87. 88
togam pretextam prætexi Appio quomodo intelligendum. 388.
togam prætextam quid uocet Cicero. 387
Togatorum omnium literatissimus Q. Valerius Soranus. 286
tonitrua, fulguraque pinxit Apelles. 131
τονικά 266
Sp. Torios homines infimos fuisse cur existimandum. 248
Sp. Torius agrum publicum uitiosa & inutili lege, uectigali leuauit. 244. satis ualuit in populari genere dicendi. 244
L. Torquato quid responderit Hortensius 418
T. Torquatus. 361

L. Torquatus

L.Torquatus belli ciuilis finem statuebat si Pompeius Italia cederet. 356. eleganter & per urbane dicebat. 354. Oricoà Pompeio præfectus oppidum Cæsari dedidit. 356
tractare. 12
τραγικῶς λέγε. 314
τραγικώτερον λαλεῖν 72
Tragœdia omne genus scripti grauitate uincit. 72. 282. item nihil habet in quo sit argutijs locus. ibidem.
translatio debet esse uerecunda. 13. 404
Trapezuntij opinio de carmine in soluta oratione. 49
Trasimenus lacus. 101
tria quæ orator facere debet, quænam sunt. 402
Triarius. 382. 384. Legatus L. Luculli in Asia fuit. ibid.
Triarius aduersus Mithridaté infeliciter pugnauit. 384. Triarij fuerunt è gente Valeria. ibidem.
Triarij milites qui. 252
Tribunatus à M. Druso pro senatus autoritate est susceptus. 332
Tribuni plebis cuius rei causa creabantur. 275. 211 Rostris concionabantur, uel alijs concionantibus sedebant 429 priuatos, Augures, & magistratus in concionem producere poterant. 327
Tribuni plebis quando creati. 180.
tribuum nomina mutauit et auxit Athenis Clisthenes. 37
Tripertita liber Sex. Aelij. 141.
triste & seuerum Cicero sæpe coniungit. 178. 211
Triumuiri plures Romæ fuerũt 217.
Triumuiri qui primum & quo tempore creati. 217
Troicus dialogus scriptus ab Hippia. 45
τρόποι 114. 122
Tubero & Rutilius fuerunt æquales. 217
Q. Tubero indicauit à iudicijs Augures uacationem non habere. 217
tudites. 105
C. Tuditani Commentarium decimum tertium, Plin. et Gell. legerunt. 176
Tuditanus unde dictus. 105
C. Tuditanus qualis uita moribusque fuerit. 172
Tullia Ciceronis filia quo tempore decessit. 269
Tullia lex. 361
Tulliam filiam Cicero collocauit tribus uiris 388
M. Tullium Cic. in Augurum collegium cooptauit Hortensius. 426.
Tullij unde dicti. 113.
M. Tullio, quid fuerit propositum in scribẽdo libro qui Brutus dicitur. 1. et. 2.
de Tullio, uide supra in uoce Cicero.
Tullios, in patres legit ex Albanis principibus Tullus Rex. 112.
M. Tullius Cicero extra omnem ingenij aleam positus. 371. equestri loco ortus fuit. 122 in cuius locum fuerit Augur cooptatus. 410. iuris ciuilis studio multum operæ dabat 430. librum de Consulatu suo scripsit Græce. 435. Molonem Rhodium quando audiuerit. 430. Philonem quando audiuerit. 430. quando P. Sulpicium.
M. Tullius Cicero princeps copiæ, et inuentor. hũc bene de populo Romano meritum dixit Cæsar. 370. 372. Platonem imitatus est. 2. quibus in rebus reprehensus. 439
M. T. Ciceronis uita in Bruto ferè tota describitur. 3
L. Turius. 352
Tusculi natus M. Cato. 422
Tusculum quis condiderit. 110
tyrannis ex qua re gignitur. 88.
Tyrtamus primũ uocatus Theophrastus 64
Tyria purpura dibapha usus Lentulus. 393

V

Q. & D. Valerij Sorani, uicini & familiares Ciceronis, in dicendo non tam admirabiles, quàm Græcis et Latinis literis eruditi. 283
Valerius Catullus poeta cum Memmio in Bithyniam profectus. 366
M. Valerius Dictator discordias dicendo sedauit et quando. 84. 86. cur & quando Maximus appellatus. ibid.
C. Valerius & M. Herennius Coss. 346
Valerius Leuinus à Pyrrho uictus. 94
M. Valerius Messala ab Hortensio defensus. 453
M. Valerius Meßala. 361. quando Consul factus. 362. Ciceronis amator. ibid.
Valerius Maximus à cæteris scriptoribus solet dissentire. 333.
L. Valerius Potitus. 86. Plebem legibus & concionibus mitigauit. ibid. quibus legibus plebem mitigauerit. 91
Valerius Publicola primus Brutum laudauit mortuum in cõcione. 111
C. Valerius Triarius. 382. 384. contra Lepidum in Sardinia tulit arma. ibid.
Valesij sunt dicti, qui postea Valerij. 89
Q. Vargunteius Ennij annales in magna frequentia recitare solitus. 105
Varia lex quæ. 429
Varia lege sola quando exercebatur iudicium. 425
Q. Varij mors. 330. et. 331
Q. Varius. 425
Q. Varius Drusum ferro, Metellum ueneno sustulit. 330. quam legem tulerit. 429. eadẽ sua lege condẽnatus. ibid. quẽ imitatus est. 143. Sucronensis unde dictus. 330. Tribunus plebis. 330. legem aduersus intercessionem collegarum prorogauit. ibidem, idem sociale & ciuile bellum excitauit. 331.
M. Varro diligentissimus inuestigator antiquitatis. 104. 108. plura scripsit quàm alius quispiam. 316
Varronis diligentia commendatur. 3. ingenium. 316

C. Varro Ædilitate, Quæstura, & Prætura functus ad Consulatum peruenit. 139. apud Cannas culpa sua uires Pop. Rom. exhausit. ibid. & cur tam infeliciter pugnasse credatur. bello Piratico classibus præfuit. 382. Consul cur apud Cannas infeliciter dimicauit. 18. Legatus in Africam missus. 139. Triumuir cur creatus. 139
C. Varroni à Cannensi clade redeūti Romā obuiam itum est ab omnibus ordinibus. 139. ac eidem cur acta gratia. ibid.
Vates qui & unde appellati. 133.
in Vatinium scripsit accusationes Caluus. 411
Vbaldinus. 3
ubertas agrorum septem annos in Iudæa. 60
uectigalia à quibus conducebāt publicani. 163
uectigalia Romani neruos esse Reipub. semper duxerunt. 249
P. Vectius. Marsorum dux. 284
Vectius quid Cæsari pollicitus de Curione. 407
Q. Vectius Vectianus è Marsis, prudens uir, & in dicendo breuis. 283
uehementi oratori primas tribuit Cicero. 166
Velina tribus 293
uelites qui. 397
Venalium uendendorum leges à quo latæ. 201
Venerem inchoatam Cois reliquit Apelles. 131
Venetorū institutio in rebus maritimis. 194
Verba ad quid sunt reperta. 307
uerba arte iuncta à quibus primum. 41
uerba illustria, Ciceroni quæ. 118 mutata quæ eidem. 122
Verbis trāslatis frequenter usus Phalereus. 415
uerborum delectum, originem esse eloquentiæ dixit Cæsar. 370.
uerborum genus nitidum quod. 63. 252.
uerborum immutationes Græci τρόπους uocant. 114
uerborum splendore et copia orator magnopere commendatur. 324. structura & ad numerum conclusio non fuit ante Isocratem. 47. structura, et quædam quasi ad numerum conclusio dedita opera est quæsita 208
uerbum inauditum & insolens tanquam scopulum fugiendum censuit Cæsar. 374. 413.
Verrem nemo defendere ausus accusante Cicerone 443
Verrem quando accusare cœpit Cicero. 443
Verrem quo Prætore Cicero accusauit. 355
Verres accusatione Ciceronis perculsus, sua sponte in exilium abijt. 443. Mamertinorū causam cognoscebat consilio. 162. Prætor fuit Lucullo & Cotta Consulibus. 336
Verrucosus, uocatus Q. Fabius et cur. 102
uestes, quæ Cilicia uocantur ad quid inuentæ. 5
ueteratores qui. 155
Veteres Academici & Peripatetici ijdem esse censebantur. 221
L. Veturius eques Romanus Æmiliam uirginem Vestalem furtiuo stupro polluit. 272.
L. Veturius Philo. 98. et. 103.
uetustas nimia suauitatem non habet, nec tolerabilis. 413
Viam Æmiliam à M. Scauro stratam falsò existimat Autor libelli de Viris illust. 221
C. Vibius Pansa, A. Hircius Coss. 327
C. Vibius Pansa successit Bruto in Asia. 18
uictimæ petebantur ex Reatinis montibus et Clitumno. 72
Victorius. 3. 25. 134
Vim dicendi ueteres Græci sapientiam nominarunt. 208
uini uetustas ex Consulibus discebatur, 417
uinum uetus semper commendatum. 416
Virgilius multos uersus ex Furij annalibus mutuatus est. 241.
M. Virgilius Tribunus plebis L. Syllæ Imperatori diem dixit 293
Viriatini belli causa extitit Galba. 167
Viriatus Lusitanus, eiusque gesta & mors. 158
Viriatus, quorum dolis interficitur. 182
uiri docti multi florent hoc tempore 60
uiro quid maxime proprium. 236
uirorum clarorum laudes in epulis carminibus cantabantur. 136.
uirtus amitti non potest. 29
uirtus ut quidam putant non est διδακτὸς 210
uirtus unde dicta. 236.
uirtutem pro bonitate posuit Plautus. 236
uirtutem pro fortitudine sæpe posuit Cicero. 236
uirtutes appellantur omnes rectæ animi affectiones. 236
uirtutis nomen quid cum adiunctis. 113
uirtutes Oratoriæ omnes in orationib. Catonis reperiuntur. 170.
uis atque copia ad quod dicendi genus spectant. 215
uis dicendi in Vlysse fuit. 67
C. Visellius Aculeo. 381. 383.
uis oratoris in quo. 167
C. Visellius Varro. 381. 382. in Asia Tribunus militum fuit. ibid.
uita semper eundem seruantem tenorem hominem per lyram depictam signabant Ægyptij. 186
uitam & uictum Cicero sæpe coniungit. 176
uitas hominum conscribentibus cur multum debemus. 3. & 4.
uituperatio et laudatio quid differat à loco communi. 78
uiuorum censuram facere noluit Cicero & cur. 370
Vlysses stultitiam prudenter simulauit. 88
Vlyssis in dicendo uis. 41.
Vlyssis laus & uis in dicendo. 65. 67. cur ab Homero laudetur. ibid. πολύτροπος dictus. ibid.
umbratilis & mollis cur dicatur oratio Philosophorum. 64

unctior consuetudo loquendi. 143
L. Volcatius Tullus consilium publicum habuit an rationem Catilinæ haberet, si peteret Cōsulatum. 358
voluntatem negligere & sequi literas, calumniatoris est officium. 308
voluntates hominum variæ, varia peperere dicendi genera. 166.
Volsci qui. 69
Volscorum bellum grauissimū. 68. quando gestum. 69. 70.
vox canora et suauis in Hortensio 425
vox quomodo firma seruetur in quo loco tradit Cicero. 255
vox una maxime eloquentiam vel commendat vel sustinet. 235.
urbes sæpe nominibus suarum insularum solent appellari. 269
usura etymologia. 23
usus omnium magistrorum præcepta superat. 282
usus rerum, disciplina quauis melior. 59
ut temporibus illis, locutio elegans. 36
utilitas doctori publico spectanda. 1
uuas tanta depinxit arte Zeuxis, ut aues aduolarent 125
vulgus cur interdum non probādum oratorem probat. 304
vulgus in oratore quid potissimum iudicare solet. 297
vultus quid. 350
vultus, quot animi motus sunt, tot significationes, & commutationes potest efficere. 310

X

Xanthippus Miltiadem accusauit. 73. Periclis pater. ibid.
Xanthius non fuit Protogenes. 128.
Xanthus. 128
Xenocles. 439. pro Asia in Senatu dixit. 439
Xenophon, Aratus, Catulus, & alij de se scripta reliquerunt. 210
Xenophon propter orationis dulcedinem [illegible] μάζετο 240
Xenophon quo dicendi genere usus. 240
Xenophontis Cyrum Scipio de manibus non ponebat. 158
Xenophontis dicendi genus quale. 40
Xenophontis sermonē ipsæ Gratiæ finxisse videntur. 240
Xerxes quorum hortatu & à quibus incitatus Græciæ bellum intulit 70
ξυνὸς 16

Z

Zeno 212
Zeno Eleates inuentor dialectices. 34. quo tempore fuerit. ibid.
Zeno Stoicorum princeps, non tam verū inuentor fuit, quàm nouorum verborum. 219
Zenocles Adramytenus. 438.
ζεῦγμα 296
Zeuxidis dictum. in Epist.
Zeuxis pictor. 124. 125. 126. ridendo mortuus est. ibid.
Ziela nobilis clade Triarij. 384.
Zoroaster. 66

Laur. Torrentinus Lectori S.

XCVSOS iam hosce Commentarios amicis denuo perlegendos tradidimus; qui cum exquisitam diligentiam, summumque studium in hisipsis conscribendis Autorem posuisse deprehendissent; rem dignam & instituto nostro & officio iudicauerunt, si, quos errores operarum nostrarum fudisset incuria, eos non solum annotatos proponeremus, sed & indices etiam colligendos curaremus; hac ratione futurum affirmantes, ut & laudatius hoc interpretandi genus melius agnosceretur, & fructus plenior ac uberior à te perciperetur. Vtrunq. itaque non grauatim communia tua studia iuuandi gratia fecimus, uel certè facere uoluimus. Tu tam commoda iam oblata occasione fruere: & eiusdem Corradi nostri Quaesturam, hoc est doctas & accuratas ad Ciceronis opera tum obseruationes, tum animaduersiones; & in Epistolas ad Brutum Commentarios expectato: & nisi maxima huius uiri modestia, qui polliceri pauca; praestare uero multa semper solitus sit, cogeret me quoque in pollicendo esse restrictiorem, adderem & explicationes ad tres libros Epistolarum ad Q. Fratrem. Orationem pro Lege Manilia, Domo sua & alia pleraque. Vale.

Chartarum series

* a b c d e f g h i k l m n o p q r s t u x y z . A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V.

Omnes sunt Terniones prçter T duernionem.

Ne quis hunc Seb. Corradi Commentarium in Cicer. Brutum intra annos decem imprimat aut alibi impressum diuendat, prçterquam cui hoc a Laur. Torrentino permissum est, Iulii. I I I. Pont. Max. Caroli V. Imper. Henrici I I. Gallorum Regis, Cosmi Medicis Florent. Ducis I I. Priuilegio cautum est, prout in singulis eorundem diplomatibus graui multa sancitum est.

